Aho Onsoi pinasuku' ri
MATIUS

Rahu Papaintalangan

Buku ri Matius hitu ambala' ritaka ra Aho Onsoi ra Yasus io hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala. Mimpuun ri Yasus nga Ala nanuhut ra atu nopongo nirandi' no ra ulun pihangon no nasuratan ra Kitap Parandian Lairon. Hama' pono' i Yasus inanak intor ra bansa' Yahudi am aayah ra kinaayaho' nu ulun Yahudi, io yak Aho Onsoi hino sala' ka tayar yak nu ulun Yahudi io yak tayar poyo nu kawi' nu ulun ra luput nu tana'.

Buku ri Matius hitu sinusun talaaho', mimpuun ra i Yasus inanak, am poyo intor ra baal no nirorob am io kininaman nu Ibilis, hili intor poyo ra baal nu inuma' no ra Galilia.

Ra hino io ambala', angubas am namihah ra ulun. Pongo nu hino buku hitu ahulit ra lakou ri Yasus intor ra Galilia muoi ra Yarusalim, am atu nopongo nasauk ri Yasus ra minggu pamupusan ra bayah no ra tana' hitu pinaparan ra pinatayan am pinanduli' kaayaho' intor ra patayan.

Saumi baal kinaulu' ri Matius ra i Yasus io hino Guru' maayo, angubas nga Ala amihang ra ulun. I Yasus poyo nokotohom ra pandai ambala' apaintalang ra atungon nu Arat sinuratan ri Musa. Pangubasan-pangubasan ri Yasus hino nilili' maya' ra puun-puun nu pangubasan no. Siino limo bahian:
Puu-puun: Babala' no ra Inuluh li intor ra kinabaalo', maan, aun asauk ra tohom, am langus nu bayah nu ulun pihangon nu Ala (bahian limo suku' ra bahian katulu').
Karuo: Paniluan-paniluan ra oopor am ruo ulun ubason ri Yasus ra tayar nu anguma' ra karaya' maan nilo (bahian koopor).
Katalu: Pangumangan-pangumangan intor ra baal paat nu Ala amihang ra ulun (bahian oopor am talu).
Kaapat: Pangubasan ra atungon intor ra baal sumauk ra ulun ubason ri Yasus (bahian oopor am balu').
Kalimo: Pangubasan intor ra baal kaawian nu paat am intor ra baal nu Ulun Sinusub nu Ala (bahian ruo ngoopor am apat suku' ra bahian ruo ngoopor am limo.)

Suot nu aho hitu

Tansua' am nanganakan ri Yasus 1:1-2:23
Pambalaan ri Yahaya Omomororob 3:1-12
I Yasus nirorob am hili kininaman 3:13-4:11
I Yasus siino ra daira Galilia 4:12-18:35
I Yasus inakou intor ra Galilia inuoi ra Yarusalim 19:1-20:34
I Yasus siino ra Yarusalim 21:1-27:66
I Yasus pinanduli' kaayaho' intor ra patayan 28:1-20

**Inggalan nu ulun tansua'
ri Yasus**
(Luk 3:23-38)

1 1 Hitu nga inggalan nu ulun tan-
sua' ri Yasus Karistus, sua'
ri Raja' Daud, io hino sua'
ri Abaraham. Intor ri Abaraham
suku' ri Raja' Daud inggalan nu tan-
sua' ri Yasus io hino,
2-6 i Abaraham tanganak ri Isak,
i Isak tanganak ri Yakup,
i Yakup tanganak ri Yahuda am
pahaka' no rali,
i Yahuda tanganak ri Piris am
Sira, ina' nilo i Tamar,
i Piris tanganak ri Hisron,
i Hisron tanganak ri Ram,
i Ram tanganak ri Aminadab,
i Aminadab tanganak ri Nason,
i Nason tanganak ri Salomo,
i Salomo tanganak ri Boas, ina'
ri Boas io hino i Rahab
i Boas tanganak ri Obid, ina'
ri Obid io hino i Ruut,
i Obid tanganak ri Isai,
i Isai tanganak ra Raja' Daud.
7-11 Am intor ra Raja' Daud suku'
ra paat nu bansa' Israil inibit ra piha-
ngan Babil inggalan nu tansua'
ri Yasus io hino,
Raja' Daud tanganak ri Salomo,
ina' ri Salomo io hino i Batsiba andu'
ri Uria li.
I Salomo tanganak ri Rihabiam,
i Rihabiam tanganak ri Abia,
i Abia tanganak ri Asa,
i Asa tanganak ri Yosapat,
i Yosapat tanganak ri Yuram,
i Yuram tanganak ri Usia,
i Usia tanganak ri Yutam,
i Yutam tanganak ri Ahas,
i Ahas tanganak ri Hiskia,
i Hisikia tanganak ri Manasi,
i Manasi tanganak ri Amon,
i Amon tanganak ri Yusia,
i Yusia tanganak ri Yokihonia am
pahaka' no rali.
Paat nu hili bansa' nu Israil inibit
ra pihangan Babil.
12-16 Intor ra bansa' Israil inibit ra
pihangan Babil suku' ra nahanakan
ri Yasus inggalan nu tansua' ri Yasus
io hino,
i Yokihonia tanganak ri Sialtiil,
i Sialtiil tanganak ri Sarubabil,
i Sarubabil tanganak ri Abihut,
i Abihut tanganak ri Iliyakim,
i Iliyakim tanganak ri Asur,
i Asur tanganak ri Sadok,
i Sadok tanganak ri Akim,
i Akim tanganak ri Ilihut,
i Ilihut tanganak ri Aliasar,
i Aliasar tanganak ri Matan,
i Matan tanganak ri Yakup,
i Yakup tanganak ri Yusup, io
hino andu' ri Maria li. Am anako'
rahili ri Maria i Yasus sabiton ra
Raja' Kaayahan no.
17 Am kawi' no siino oopor am
apat nahihindul sua' intor ri
Abaraham li, suku' ri Daud, am
oopor am apat po nahihindul sua'
intor ri Daud am suku' ra bansa' nu
ulun Israil inibit ra pihangan Babil.
Intor ra paat hili siino po oopor am
apat sua' nahihindul suku' ra
nahanakan ra Raja' Kaayahan.

I Yasus inanak
(Luk 2:1-7)

18 Hitu nga pahulitan ra baal
ri Yasus Karistus inanak. Paat nu
hili i Maria ina' no hino tinamangan
ri Yusup, am ikaa po ilo nansawo
am nahali' no i Maria intor ra
kuasa' nu Ro nu Ala. I Yusup ikaa
akapandai ra i Maria ahali' intor ra
kuasa' nu Ro nu Ala. 19 I Yusup
nanamong ri Maria sangulun
abubuh ra huang. Intor ra hino io
ikaa asiha' apakauyu' ri Maria ra
tingkuangon nu ulun asuang, io am-
pahuang angimpoi ri Maria ra ikaa
apandayan nu ulun bokon. 20 Paat
ri Yusup ahihuhuang ra baal hino,

1:11 2Raj. 24:14-15, 2Taw. 36:10, Yar. 27:20 **1:18** Luk. 1:27

hili io nahinupi. Ra luang nu inupi
no hino io nakailong ra sangulun
malaikat nu Tuhan. Malaikat hili
nambala' ri Yusup am rahu nu
malaikat no rio, "U Yusup sua'
ri Raja' Daud, ikaa oko ahuhun-
taang angandu' ri Maria nga alion
nano hua intor ra kuasa' nu Ro nu
Ala. 21Am i Maria rahili anganak ra
sangulun anak ungkuyon am onsoi
inggalanan mi io ri Yasus, nga io
hua rahili apakaayah ra kawi' nu
ulun bansa' no intor ra sala' nilo
rano."
22Baal hino asauk sumuhut ra
rahu pinaindulan nu Tuhan ra ulun
angindul ra rahu nu Ala no ra pahulu
li, 23rahu nali,

"Siino ralaa rahili ahali'
am io anganak ra sangulun
anak ungkuyon,
am anak no hino
inggalan no Imanuil."

(I Imanuil, io hino rahu nu ulun
Israil am atungon no Ala sumirangan
ritaka.)
24Kakarat i Yusup am suhuto' no
yak nirahu nu malaikat nu Tuhan no
rio, am uwoto' no rahili i Maria. 25Io
yak Yusup ikaa nahumbir ri Maria,
suku' ra i Maria nahanak ra anak no
ungkuyon. Am i Yusup nanginggalan
ra anak hino ri Yasus.

Sinukuan nu ulun intor ra saraton

2 1Kaanak i Yasus ra bandar Bait-
lahim ra daira Yudia ra paat nu
Raja' Hirodis amihang ra daira hino.
Ikaa kula' buoi intor rahili suku' nu
kula-kula' ulun apandai ra baal nu
butitin intor ra saraton muoi ra ban-
dar Yarusalim. 2Am kikibala' ilo ra
ulun arampa' nilo, rahu kanilo, "Aun
ki' intok nu anak inanak bahu asauk
ra Raja' nu ulun Yahudi? Nakito mai
butitin no inuntul solor ra saraton
anatandu' ra nahanakan ra anak
hino, am akai matong ra hitu muoi
sumamba rio."
3Pakaringoh Raja' Hirodis ra baal
hino am pakaliar am kalaat huang no,
am kono hino po kawi' nu ulun
amahun ra bandar Yarusalim. 4Hili
luluro' nu Raja' Hirodis kawi' nu
mamaayo nu imam am kawi' po nu
guru' ugama rano, am kimuati' no
ilo, rahu kono, "Aun ki' intok panga-
nakan ra Raja' Kaayahan nirandi' nu
Ala li?"
5Limbang nu ulun hiano, "Kono
maya' ra pinasuratan nu Ala ra ulun
angindul ra rahu nano, 'Raja'
Kaayahan hino anakon ra Baitlahim
ra daira Yudia.' 6Rahu nu Tuhan
Ala,

'Oko Baitlahim ra daira Yudia
sala' ka noborok oko
ra lolot nu bandar-bandar
maayo ra daira Yudia.
Nga intor riun siino sangulun
matong amihang
am io auma' amihang ra
bansa' ku Israil.' "

7Hili ipahi' nu Raja' Hirodis ulun
apandai ahilong ra baal nu butitin
intor ra saraton hiano. Am baal hino
kaando' kasangulun po nakapandai.
Hili io nangkimuot rilo ra sanggili' ki'
ilo nakakito ra butitin hino. 8Am po-
ngo nilo nahahayam io nanusub ra
ulun hiano muoi ra Baitlahim, rahu
kono, "Bi kami raino uyumo'
talaaho' anak hino. Am kono io akito
mi, onsoi balaan mi au ra intok nu
anak hino ra paat mi muli', nga au
pono' hua am asiha' po muoi sumam-
ba rio."
9-10Bi nu ulun hiali inakou am paat
nilo angkiralan am kakito nilo po
butitin nakito nilo li ra solor ra
saraton. Anginsuat ilo bonsoi nga
nakito nilo poyo hua butitin hino, am
butitin hino makou amahulu rilo, am

1:21 Luk. 1:31 1:23 Yas. 7:14 1:25 Luk. 2:21 2:6 Mi. 5:2

kinumondong ra paat nu intok nu
anak hino.
11Am unsop ilo ra pahun hino am
ilong nilo ra anak hino ilo ra ina' nano
i Maria am pahulatur ilo sambayang
sumamba ra anak hino. Am hili
ukaho' nu ulun hiano maas nilo rano,
kamayan[a] am minak aamis howou
sabiton ra muur[b] am taaki' ra pangin-
suatan nilo ra anak hino.
12Paat nilo noolong, rahu nu Ala
ra luang nu inupi nilo no, "Ikaa akau
anduli' ra Raja' Hirodis no." Hili
paat nilo inuli' ra daira nilo ilo inaya'
ra ralan bokon.

Ahiru' muoi ra pihangan nu Masir

13Pakaakou ulun intor ra saraton
hiano, hili rahu nu malaikat nu Ala
ri Yusup ra luang nu inupi no, rahu
kono, "Lumuat ka, ibiton mu anak
hitu ilo ahina' am kapasio' makou
muoi ra pihangan nu Masir nga Raja'
Hirodis ahuyum asiha' amatoi ra
anak hitu. Murong ka ra hino suku' ra
au mindahu ramuyun rahili."
14Luat ri Yusup am ibito' no anak
hino ilo ahina' inuoi ra pihangan nu
Masir ra londom hino yak. 15Am
urong ilo ra Masir suku' ra Raja'
Hirodis li inatoi. Hino nga raino la-
ngus nu rahu nu Tuhan pinaindulan
no ra ulun angindul ra rahu nu Ala ra
pahulu li, rahu kono,

"Au angipah ra anak ku intor
ra pihangan nu Masir."

Namatayan ra anak-anak

16Paat ri Hirodis nakapandai ra
ulun apandai ra baal nu butitin intor
ra saraton hino nangibubuak rio,
i Hirodis pono' am nambuuk
lalarang. Io anusub amatoi ra kawi'
nu anak ungkuyon intor ra anak bahu
inanak suku' ra anak ruo upok siino
ra bandar Baitlahim am libung nano.
Io hino ampaat ra buoi nu niratangan
nu ulun-ulun apandai ahilong ra baal
nu butitin intor ra saraton rano.
17Hino nga raino langus nu rahu
pinaindulan nu Tuhan ri Yaramia li
sangulun angindul ra rahu nu Ala,
rahu kono,

18*"Siino tangi' am ahisinabit*
aringoh ra tana' Rama.
Ilo satangi-tangi' am ahaharui.
I Rahil tangi-tangi' aupus
ra anak no rali
am ikaa io auma' apunaawan
nga inatoi no hua anak no rali."

Nanduli' ra tana' nu ulun Israil intor ra pihangan Masir

19Patoi nu Raja' Hirodis li. Ra
paat ri Yusup ilo sansulapan no siino
ra pihangan Masir sangulun malaikat
nu Tuhan inintalang ri Yusup ra
luang nu inupi no. 20Rahu nu
malaikat li, "Lumuat ka, am bi kami
anduli' ka raino sansulapan ra tana'
Israil. Inatoi no ulun asiha' amatoi ra
anak hino."
21Luat ri Yusup am ibito' no anak
hino am i Maria, am bi nilo inakou
nanduli' ra tana' nu ulun Israil. 22Ka-
ringoh no ra i Akilaus nasauk ra raja'
sinumali' ra ama' no i Hirodis ra
daira Yudia, am kalaa' io muoi ra
hino. Am siino po rahu nu Ala
ri Yusup ra luang nu inupi no, am
intor ra hino ilo inuoi ra daira Galilia,
23am urong ilo ra bandar Nasarit.
Hino nga raino langus nu rahu
pinaindulan nu Ala ra ulun angindul

[a]2:11 Kamayan: Saumi solobon aamis ra howou am oloho kapio, io inuma' intor ra pulut nu taun (Ilayan ra Kamus)
[b]2:11 Muur: Pulut nu saumi taun nopongo kinumorot (Ilayan ra Kamus)

2:15 Hos. 11:1 **2:18** Yar. 31:15 **2:23** Mrk. 1:24, Luk. 2:39, Yah. 1:45

ra rahu no ra baal nu anak hino, rahu
kanilo,
"Io sabiton ra ulun Nasarit."

Pambalaan ri Yahaya Omomororob
(Mrk 1:1-8, Luk 3:1-18, Yah 1:19-28)

3 1Paat nu hili suku' ri Yahaya
Omomororob li ra tana' asuang ra
batu am inahison no ra daira Yudia,
am angimuun ambala'. 2Rahu no,
"Mimpoi akau ra sala' mi nga ikaa
kula' buoi no raino Ala angimuun
amihang ra ulun." 3I Yahaya nga
kuon ri Yasaya li, nga rahu no,
"Siino ulun lua-luap
ra tana' asuang ra batu
am inahison no,
am rahu nu luap nali,
'Lairon mi ralan
tayar nu Tuhan,
am lumbiso' io talaaho'.' "
4Sampayau ri Yahaya li inansar
intor ra bulu nu unta, am lumpirot
nali binaal intor ra kungkung, am
akanon nali io hino kapu' am ruu' nu
maningot. 5Asuang ulun inatong
ri Yahaya li intor ra bandar nu
Yarusalim intor ra daira Yudia am
pamahunan-pamahunan ra luput nu
siang Yordan. 6Hili ulun hiali nang-
angku ra kawi' nu sala' nilo, am
Yahaya nomororob rilo ra siang Yor-
dan.
7Am asuang po ulun Parisi am
Saduki rali inuoi tiwol am akirorob
ri Yahaya. Io yak paat ri Yahaya
ahilong rilo matong, rahu no rilo, "U
akau ulun alaat, aun namala'
ramuyun ra akau auma' alabus intor
ra ukum nu Ala sumuku' rahili? 8Pa-
intalangon mi nga baal anatandu' ra
akau kapio inimpoi ra sala-sala' mi.
9Ikaa akau anantam ra akau nalabus
intor ra ukuman ra akau mindahu,
'Akai hitu sua' ri Abaraham li.' Hua-
ngon mi, Ala auma' apasauk ra batu-
batu hiaturo' ra sua' ri Abaraham.
10Raino kapak nopongo nalair ra
pananahar ra kawi' nu puun nu taun
suku' ra bakat-bakat no. Tuki-tukir
nu taun ikaa anginawa' ra kinawa'
onsoi Ala anahar ra taun hino am
apasubo' ra apui no."
11Rahu po ri Yahaya, "Au
omororob ramuyun ra siang anatan-
du' ra akau nopongo inimpoi ra sala'
mi, io yak siino poyo matong bahu
intor rakon no io rahili omororob
ramuyun ra Ro nu Ala am apui. Io
labing akakuasa' intor rakon. Ikaa
akatuma' au rio. Kasut nano pono',
am ikaa yak auma' au angibit. 12Am
io akatinanggoi ra tapan pamaliab no
ra kawi' nu pari, am pari autir no
luluron no ra lahaa nano, am kawi'
nu apol nano solobon no kauyo' ra
apui ikaa alulu' amalasa' no."

Yasus nirorob ri Yahaya
(Mrk 1:9-11, Luk 3:21-22)

13Paat nu hino suku' ri Yasus
ra siang Yordan intor ra daira
Galilia tumiwol akirorob ri Yahaya.
14Io yak i Yahaya ahikaangas
omororob ri Yasus. Rahu kono,
"Oko nga halan solor omororob
rakon, io yak Tuhan solor matong
asiha' akirorob rakon."
15Limbang ri Yasus, "Hama' no
raino yak. Nga iito anguma' kono
hino maya' ra kasiha' nu Ala." Am
Yahaya pono' namalihua am
nomororob ri Yasus.
16Pongo ri Yasus nirorob, am bi no
inasak intor ra siang hino, pulali-lali'
limbowon pono' am tinumabang, am
kakito ri Yasus Ro nu Ala tumuun
ohondo' ra burung asang am
sinumorop rio. 17Am karingoh nilo

3:2 Mat. 4:17, Mrk. 1:15 **3:3** Yas. 40:3 **3:4** 2Raj. 1:8 **3:7** Mat. 12:34, 23:33 **3:9** Yah. 8:33
3:10 Mat. 7:19 **3:17** Kas. 22:2, Nan. 2:7, Yas. 42:1, Mat. 12:18, 17:5, Mrk. 1:11, Luk. 9:35

rahu nu Ala rahu kono, "Hitu nga
anak kaluluman ku am io apainsuat
rakon."

Yasus kininaman nu Ibilis
(Mrk 1:12-13; Luk 4:1-13)

4 1Hili Yasus inaya' ra Ro nu Ala
inuoi ra tana' asuang ra batu am
inahison am io kininaman nu Ibilis.
2Buoi nu apat ngoopor orou am apat
ngoopor londom, Yasus ikaa nanga-
kan hili io tinabaan. 3Ratong nu Ibilis
am indahu ri Yasus, rahu kono, "Kaa
ki' oko kapio Anak nu Ala? Kono po
hino pasauko' nga batu haturo' ra
ruti'."
4Limbang ri Yasus, "Siino rahu
nasuratan ra Kitap, 'Sala' ka ruti' yak
apakaayah ra ulun, io yak intor poyo
ra tuki-tukir nu rahu nu Ala.' "
5Pongo nu hino Ibilis nangibit
ri Yasus ra tampak nu Pahun nu
Tuhan ra bandar nu Ala io hino
Yarusalim. 6Am rahu po nu Ibilis
hino, "Kaa ki' oko kapio Anak nu
Ala? Kono po hino tundak bai, nga
siino hua nasuratan ra Kitap, 'Ala
anusub ra malaikat no paat mu aratu'
ra batu ilo anakub anatang riun hili
kalayam mu ikaa akaingku' ra
batu.' "
7Limbang ri Yasus, "Siino
nasuratan ra Kitap, 'Ikaa oko angi-
nam ra Tuhan Ala mu.' "
8Am ibito' po nu Ibilis, i Yasus ra
saumi ruau asawat bonsoi, am
pakitono' no i Yasus ra kawi' nu pi-
hangan nu tana' hitu am kawi' nu
kaansayan no. 9Rahu po nu Ibilis
hino ri Yasus, "Kawi' nu hiatu taakin
ku riun nu kono po oko ahulatur
sumamba rakon."
10Limbang ri Yasus, "Ibilis, ahiru'
ko ra hitu. Siino nasuratan ra Kitap,
'Onsoi oko sumamba ra Tuhan Ala
mu am maya' rio yak.' "
11Pongo nu hino, pahiru' Ibilis am
ratong nu malaikat rano inuoi
pamarangan ri Yasus.

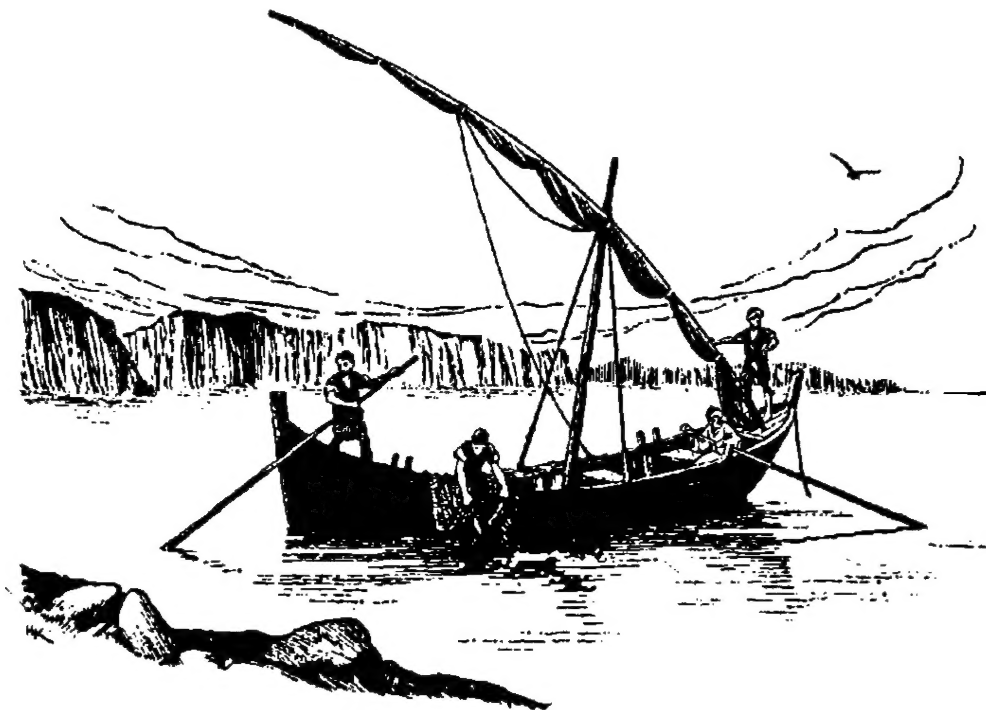
Yasus nangimuun ra karaya' no ra Galilia
(Mrk 1:14-15, Luk 4:14-15)

12Pakaringoh i Yasus ra
Yahaya Omomororob inunsapan ra
riil, am bi no inuoi ra daira Galilia.
13Io inakou nangiru' ra bandar
Nasarit am inuoi namahun ra ban-
dar Kaparnaum, saumi bandar
borook ra kiing nu liahu maayo i-
ninggalanan ra Galilia, ra daira nu
Sibulon am Naptali. 14Inuma'
ri Yasus hino, hino nga langus nu
rahu ri Yasaya li sangulun angindul
ra rahu nu Ala,
15*"Tana' Sibulon am Naptali*
ralan lumangus ra liahu maayo
ra sandaup nu siang Yordan,
Galilia, io hino pamahunan
nu ulun sala' Yahudi.
16*Ulun aayah ra olondom,*
akailong ra binuntul
awantang bonsoi,
Am ulun aayah ra tana' olon-
dom am kapatayan,
abuntulan nu awantang."
17Intor ra paat nu hili, i Yasus a-
ngimuun ambala' rahu kono, "Mim-
poi akau ra sala' mi nga ikaa kula'
buoi no raino Ala angimuun amihang
ra ulun."

Yasus nangipah ra apat ngaulun ampaparalo ra pait
(Mrk 1:16-20, Luk 5:1-11)

18Paat ri Yasus inakou ra ihih
nu liahu maayo ininggalanan ra
Galilia, ilong no ra ruo ngaulun am-
paparalo ra pait, io hino i Simun
sabiton poyo ri Piturus ilo ra ali' no
i Andarias. Ilo amparalo ra pait ra
liahu hino. 19Rahu ri Yasus rilo,

4:1 Ibr. 2:18, 4:15 **4:4** Laup. 8:3 **4:6** Nan. 91:11-12 **4:7** Laup. 6:16 **4:10** Ul. 6:13 **4:12** Mat. 14:3, Mrk. 6:17, Luk. 3:19-20 **4:13** Yah. 2:12 **4:15-16** Yas. 9:1-2 **4:17** Mat. 3:12

Ulun ampaparalo ra pait

"Ikon mi, maya' ka rakon. Au
apasauk ramuyun ambabala' ra
ulun bokon hili ilo maya' rakon
ohondo' ra ulun ampaparalo ra
pait." 20Karingoh nilo rahu ri Yasus
hino am sinoo' nilo ralo nilo no, am
bi nilo inaya' ri Yasus.
21Am indul po i Yasus inakou am
kakito no po ruo ngaulun ahaka', io
hino i Yakup am i Yahaya anak
ri Sabidi. Paat nu hino ilo kawi' ra
ama' nilo no ambuna' ra ralo nilo
rano. Am ipahi' po ilo ri Yasus 22am
pahipapasi ilo nangiru' ra paraau am
ama' nilo no am bi inaya' ri Yasus.

Yasus ambala', angubas am amihah ra ulun
(Luk 6:17-19)

23Yasus lako-lakou ra daira nu
Galilia, am io nangubas ra ulun ra
pahun intok sambayang nu ulun
Yahudi am nambala' po ra Aho
Onsoi ra ikaa abuoi Ala amihang ra
ulun, am namihah ra kula-kula'
ulun arualan am naungga' ra inan.
24Am aho ra baal ri Yasus
nakarayol ra luput nu nagiri Siria,
suku' asuang ulun inatong rio. Ilo
nangibit ra kula-kula' ulun aila'
intor ra aruol nansisinutan io hino
ulun sinulor nu saitan rali, am ulun
nantuop am ulun tinumambatang
am kawi' nilo pinihah ri Yasus.
25Ra paat nu hili am asuang ulun
inaya' intor ra daira nu Galilia am
siino po intor ra daira Dikapolis am
intor ra bandar Yarusalim am intor
ra daira nu Yudia, am intor ra
nagiri sandaup nu siang Yordan.

Babala' ri Yasus ra ulun asuang ra ruau li
(Luk 6:20-23)

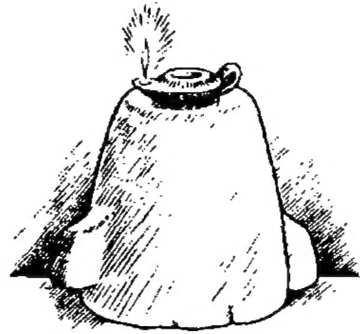
5 1Paat ri Yasus ahilong ra ulun
asuang hiano am bi no nangkilayo
ra inuluh no am panturung io ra hino,
am sunu' nu ulun ubason no rano am
nanturung sinumaarang rio. 2Am
Yasus pono' angimuun nangubas
rilo, rahu kono,

4:23 Mat. 9:35, Mrk. 1:39

3“Asatu' nga ulun kaando' ra atu-
atu am alansan yak ra Tuhan, nga Ala
amihang ra kaayahan nilo.
4Asatu' nga ulun asusa' ra huang,
nga Ala apainsuat rilo rahili.
5Asatu' nga ulun rumaliwi' ra
huang, nga Ala anaak ra kawi' nu
nirandi' no rilo rahili.
6Asatu' nga ulun aingkoos huang
asiha' anguma' ra kasiha' nu Ala, nga
Ala anaak ra kasiha' nu huang nilo
hitu rahili.
7Asatu' nga ulun akaasi' ra ulun
bokon, nga ilo pono' asian nu Ala
rahili.
8Asatu' nga ulun nabahuan ra
huang, nga ilo akakaulih ra Ala
rahili.
9Asatu' nga ulun angibit ra
pahahansayan ra ulun bokon, nga
Ala angangku rilo ra anak-anak no
rahili.
10Asatu' nga ulun aila' am un-
daaton nga anguma' ra kasiha' nu
Ala nga Ala amihang ra kaayahan
nilo.
11Asanang huang mi ra kono siino
ulun apasala' am angila' ramuyun
am ahuyai ramuyun, nga akau maya'
rakon. 12Ulun angindul ra rahu nu
Ala ra bahu li pono' am naila' yak.
Onsoi akau asangkah am anginsuat,
nga asuang hua bonsoi talampos mi
ra Surga' rahili nilair nu Ala ra tayar
mi.”

Pangumangan ra masin am awantang
(Mrk 9:50, Luk 14:34-35)

13“Akau hitu kono masin ra
tayar nu ulun nu tana' tu, am kono
masin hino napalo ikaa no io auma'
aasin po anduli', am kaando' no
balos no rahili, tapiran yak am ki-
kindangan nu ulun.
14Am akau hitu po, kono tutur ra
tayar nu ulun nu tana' hitu. Saumi
bandar ra tampak nu inuluh ikaa
aunian. 15Kaando' kasangulun anikit
ra lampung am amalangkup ra lam-
pung hino ra hantang. Tampakan no
yak ra pamumuliin nano hili
apakawantang ra kawi' nu ulun siino
ra pahun hino. 16Kono po hino, onsoi

Lampung am sampa'

akau anabinantang ra tingkuangon
nu ulun, hili ilo ahilong ra kawi' nu
inuma' mi onsoi, am hili ilo angansuk
apakaayo ra Ama' mi ra Surga'.”

Pambalaan ri Yasus ra baal nu
arat sinuratan ri Musa

17“Pai' akau panantam ra au
sumuku' amalawo ra Arat nu ugama
tinaakan nu Ala ri Musa li, karuo
kono am pangubasan nu kawi' nu
ulun angindul ra rahu nu Ala li. Ikaa
au amalawo ra kawi' nu hiano, io yak
au muoi anilu ra atungon no kapio.
18Huangon mi, buoi nu limbowon am
tana' tu kaapo alawo, kaando' ka
saumi po tulisan am timpok borook
tinulisan ra Arat sinuratan ri Musa
hino ikaa lowoon ra kono kawi' no
ikaa po asauk.[c] 19Intor ra hino aun-

[c]5:18 kono kawi' no ikaa po nasauk: Karuo kono am; ikaa po kawi' nu pangubasan ra arat hino nasauk.

5:4 Yas. 61:2 **5:5** Nan. 37:11 **5:6** Yas. 55:1-2 **5:8** Nan. 24:3-4 **5:10** 1Ptr. 3:14 **5:11** 1Ptr. 4:14 **5:12** 2Taw. 36:16, Inu. 7:52 **5:13** Mrk. 9:50, Luk. 14:34-35 **5:14** Yah. 8:12, 9:5 **5:15** Mrk. 4:12, Luk. 8:16, 11:33 **5:16** 1Ptr. 2:12 **5:18** Luk. 16:17 Nah. 20:13, Ul. 5:17

aun angila-langka' ra sahumi
tinulisan borook hino am angibit ra
ulun bokon maya' ra baal nano, Ala
amahuang ulun hino kapio-pio kaan-
do' tool ra lolot nu ulun no. Aun-aun
ulun sumuhut ra arat hino am angu-
bas ra ulun bokon maya' ra hino Ala
amahuang ra ulun hino siino tool ra
lolot nu ulun angintopot. 20Haling ra
hino huangon mi. Akau ikaa auma'
sumauk ra ulun pihangon nu Ala nu
kono akau ikaa sumail ra guru-guru'
nu ugama am ulun-ulun Parisi ra a-
nguma' ra kasiha' nu Ala."

Pambalaan ra baal nu ulun ambuuk

21"Napandayan mi nga panguba-
san nu aki taka rali kono hitu, 'Ikaa
akau ampatoi, atu ulun ampatoi no
ikaa mulalas io ibiton yak ra tingkua-
ngon nu akim no.' 22Io yak raino au
mindahu ramuyun, sala' ka ampatoi
yak. Tukir pono' nu ulun ambuuk ra
atu-atu kaulun,[d] am ikaa mulalas io
ibiton yak ra tingkuangon nu akim po
rahili. Am atu ulun ahawah ra atu-
atu kaulun io ibiton bisarai' ra ulun
mamaayo angunguasa' ra ugama.
Am atu ulun mindahu ra atu-atu
kaulun ra io sasambungon io rahili
tapiran ra apui naraka. 23Hino nga
puun no, kono sangulun ra lolot mi
anaak ra taak no ra Ala ra Pahun nu
Tuhan am paat nu hino io akahuang
ra pahaka' no am aruol huang no rio,
24onsoi buliin no po taak no hino ra
Pahun nu Tuhan, am hili io pahulu
muoi ohohonsoi ra ulun hino. Pongo
nu hino hili io anduli' po anaak ra
taak no hino ra Ala.
25Kono siino ulun amparawa'
ramuyun, onsoi ka apasi ohohonsoi
rio ra kaapo io akasuku' ra akim no.
Kono ikaa po akau anguma' ra kono
hino naapo ulun hino anaak ramuyun
ra akim am akim hino rahili anaak
ramuyun ra pulis. Am pulis hino
naapo apaunsop ramuyun ra riil no.
26Huangon mi aawi' mi yak amayal
randa' mino am hili akau pain-
solohon haling ra riil hino."

Pambalaan ri Yasus ra ikaa ampalapau

27"Napandayan mi noyo nga siino
pangubasan hitu, 'Ikaa akau am-
palapau.' 28Io yak raino au mindahu
ramuyun, sala' ka ampalapau yak.
Atu po ungkuyon ahilong ra ruandu'
am angkalaai huang no rio, am ulun
hino nampalapau ra ruandu' hino ra
luang nu huang no.
29Kono mato mi pamiris no angibit
ramuyun anguma' ra sala', kukulon
mi hino am tapiri', nga labing honsoi
no ra alawo mato saumi intor ra kawi'
nu inan mi subaan ra apui naraka.
30Am kono longon mi pamiris no a-
ngibit ramuyun anguma' ra sala',
lomporon mi hino am tapiri', nga
labing honsoi no ra alawo longon mi
sangkibab intor ra kawi' nu inan mi
subaan ra apui naraka no."

Pambalaan ri Yasus ra ikaa angimpoi ra andu'

(Mat 19:9, Mrk 10:11-12, Luk 16:18)

31"Napandayan mi nga pangu-
basan hitu, 'Tuki-tukir nu ulun a-
ngimpoi ra andu' no onsoi io anaak
rio ra surat pangimpayan no.' 32Io
yak raino po au mindahu ramuyun,
aun ulun angimpoi ra andu' nano
am ikaa halan andu' nano nam-
palapau, ulun hino kono yak anusub
ra andu' nano ampalapau nu kono
io uwoton nu ulun bokon, am atu
kaulun ahuot ra ruandu' inalian
hino, am io pono' ampalapau yak."

---

[d]5:22 ulun ambuuk ra atu-atu kaulun: Luang nu buku nakalair mindahu; ulun ambuuk ra atu-atu kaulun ra kaando' puun nu pambuukan.

5:27 Kas. 20:14, Laup. 5:18 **5:29** Mat. 18:9, Mrk. 9:47 **5:30** Mat. 18:8, Mrk. 9:43 **5:31** Laup. 24:1-4, Mat. 19:7, Mrk. 10:4 **5:32** Mat. 19:9, Mrk. 10:11-12, Luk. 16:18, 1Kor. 7:10-11

Pambalaan ri Yasus ra ikaa ampator

33“Napandayan mi nga siino pa-
ngubasan nu aki taka rali, ‘Ikaa akau
ampator no kono akau ikaa maya' ra
aun nirandi' mi, onsoi insuhuton mi
aun randi' mi ra tingkuangon nu Ala.’
34Io yak raino po au mindahu
ramuyun, onsoi akau ikaa ampator
sahuhumi ra akau amarandi'. Pai'
akau ampator anabit ra limbowon
nga limbowon hino panturungon nu
Ala. 35Karuo kono am pai' pampator
anabit ra tana' tu, nga tana' hitu io
hino kinindangon nu Ala. Am poyo
kono hino po pai' akau pampator
anabit ra bandar maayo Yarusalim,
nga hino hua bandar nu raja' maayo
io hino Ala Ansukon Bonsoi no.
36Am pai' akau pampator anabit ra
ulu mi, nga sanguat pono' hua ra
abuk mino am kaando' yak kuasa' mi
apakapulak am apakatarong. 37Paat
mi mindahu amarandi' onsoi yak
akau mindahu ra ‘Ua’ ra kono io
kapio, am mindahu po ra ‘Ikaa’ ra
kono io ikaa otopot nga akasail poyo
ra hino intor noyo ra Ibilis.”

Pambalaan ri Yasus ra ikaa amalos ra kalaatan

(Luk 6:29-30)

38“Napandayan mi nga siino
po pangubasan kono hitu, ‘Mato su-
langan ra mato, am ripon sulangan
ra ripon.’ 39Am raino po au min-
dahu ramuyun, ikaa akau amalos ra
ulun angulalaat ramuyun, am kono
siino ulun angapis ra pingal mi
pamiris no am pahusuon mi po io
angapis ra pingal mi sangkibab no.
40Kono siino ulun amparawa'
ramuyun ra akim nga io asiha' anga-
lap ra sampayau mi ikaa oloho no
am onsoi taakan mi po sampayau mi
oloho no. 41Am kono siino sauyar
nu Ruum amalikot ramuyun akiator
ra angiba' ra barang nilo no ra tawoi
nu sambatu, am mindul ka po ruo
ngabatu.
42Kono siino ulun akitaak ra atu-
atu ramuyun, am onsoi yak akau
anaak rio, am kono siino ulun malit ra
atu-atu ramuyun am onsoi akau
apapalit rio.”

Pambalaan ra akaasi' ra ulun asisingon

(Luk 6:27-28, 32-36)

43“Napandayan mi nga siino
pangubasan kono hitu, ‘Onsoi akau
masi' ra ulun ranga-rangan mi, am
asisingon ra ulun alaat ramuyun.’
44Io yak raino po au mindahu
ramuyun, onsoi akau masi' ra ulun
asisingon ramuyun, am sambayang
po ra ulun angulalaat ramuyun,
45am hili akau asauk ra anak-anak
nu ama' mi ra Surga'. Ala apasarat
ra orou no ra tayar nu ulun onsoi
am tayar nu ulun alaat po. Am Io
apatuun ra anguluh ra tayar nu ulun
anguma' ra katapatan am tayar nu
ulun anguma' ra kalaatan po.
46Kono akau masi' yak ra ulun
masi' ramuyun, aun pakuan nu Ala
amalos ra inuma' mi hino? Nga
ulun angungukum ra sukai nangu-
ma' po ra kono hino. 47Am kono
akau tumabi' yak ra ranga-rangan
mi, aun ki' sail no ra inuma' mi
hiano? Nga ulun ikaa akakaulih ra
Ala pono' am anguma' po ra kono
hino. 48Ama' mi ra Surga' masi' ra
kawi' nu ulun ra huang abubuh. Am
kono po hino nu maan mi.”

Pambalaan ri Yasus ra koson pakuan anaak

6 1“Huangon mi, ikaa akau
ahipailong ra ulun bokon ra akau

5:33 Im. 19:12, Tab. 30:2, Laup. 23:21 5:34 Yak. 5:12, Yas. 66:1, Mat. 23:22 5:35 Yas. 66:1, Nan. 48:2 5:38 Nah. 21:24, Im. 24:20, Laup. 19:21 5:43 Im. 19:18 5:48 Im. 19:2, Laup. 18:13 6:1 Mat. 23:5

maya' ra Arat sinuratan ri Musa
ritaka tu. Kono akau anguma' ra
hino, akau ikaa taakin nu Ama' mi ra
Surga' ra talampos. 2Kono akau
anaak ra ulun kaando atu-atu, onsoi
akau ikaa ahipailong ra ulun bokon
ra taak mi hino kono pakuwi' nu ulun
ahipapayu. Nga ilo asiha' anguma' ra
hino ra paat tapupun am ra ihih nu
sangkul maayo no, nga ilo asiha'
akiansuk ra ulun bokon. Huangon mi,
hino no nga talampos nilo no. 3Io yak
kono akau anaak ra ulun kaando atu-
atu, onsoi ka anaak rio ra ikaa apan-
dayan nu ulun pansirangan mi rano,
am aulu' po ulun bokon. 4Hama' nu
taak mi hino ikaa apandayan nu ulun
bokon, nga kawi' nu maan mi apan-
dayan yak nu Ama' taka ra Surga',
am io anaak ra talampos maayo mi
rahili."

I Yasus angubas ra sambayang
(Luk 11:2-4)

5"Paat mi sambayang, pai'
akau kono ulun ahipapayu rano. Ilo
asiha' muoi tumuor sambayang ra
paat tapupun, karuo kono am pan-
tatamuan nu ralan, am hili ilo ilayan
nu kawi' nu ulun. Am hino no nga
talampos nilo no. 6Io yak kono akau
sambayang, onsoi akau munsop ra
sulap mino am tabani' am hili sam-
bayang ra Ama' taka ra Surga' ikaa
akito mino. Nga kawi' nu maan mi
apandayan yak nu Ama' taka ra
Surga', am io anaak ra talampos
maayo mi rahili."
7"Kono akau sambayang, pain mi
pahahaluko' kono sambayang nu
ulun ikaa mintopot ra Ala. Tantamon
nilo am akabalos kitaakon nilo ra ilo
apakalanggoi ra sambayang nilo no.
8Ikaa ka tumilu rilo, nga Ama' taka
no ra Surga' akapandai ra aun
kalikatan taka ra kaapo itaka akitaak
rio. 9Kono soro' pakuan mi sam-
bayang, rahu kami,

Ama' mai ra Surga',
Onsoi kawi' nu ulun sumamba
am angansuk riun.
10*Am oko amihang ra bayah*
nilo.
Onsoi oko amihang ra bayah
nu kawi' nu ulun
am kasiha' mu insuhuton ra
tana' tu kono yak ra Surga'.
11*Taakan mu akai ra sulob nu*
akan mai[e] *ra orou hitu.*
12*Ampunan mu*
kawi' nu sala' mai,
ohondo[f]*' ra akai*
nopongo nangampun
ra ulun nakasala' ramon.
13*Pain mu akai pahusuo'*
alami' ra intopot
ra paat mai aintupan
ra panginaman
Paintowoyon mu yak akai
intor ra kuasa' nu Ibilis.
(Nga oko hua raja' mai
akakuasa' am ansukon
suku' ra buo-buoi no. Amin.)

14Nga kono akau angampun ra
ulun nakasala' ramuyun, am Ama'
taka no ra Surga' pono' am angam-
pun ra kawi' nu sala' mi. 15Am kono
akau ikaa angampun ra ulun
nakasala' ramuyun, am Ama' taka no
ra Surga' pono' am ikaa po angam-
pun ra sala' mi."

Pambalaan ri Yasus ra aharot ikaa angakan

16"Am kono paat mi sumingon
aharot ikaa angakan am anginum,
pai' akau pahiorobo kono ulun
ahipapayu, nga paat nilo aharot ikaa
angakan am anginum, ilo ikaa ahin-

[e]6:11 Sulob nu akan mai: karuo kono am; sulob nusuab: karuo kono poyo am; sulob nu akan mai ra orou hitu.

6:5 Luk. 18:10-14 6:14-15 Mrk. 11:25-26

dahup am ikaa ahumau am hili ulun
bokon akapandai ra ilo hino aharot
ikaa angakan am anginum. Huangon
mi, hino no nga ra talampos nilo no.
17Io yak kono akau aharot ikaa anga-
kan am anginum, onsoi akau ahin-
dahup am ahumau kono kaubasan
mi, 18hili ikaa apandayan nu ulun
bokon ra akau aharot ikaa angakan
am anginum. Io yak Ama' taka ikaa
akito hino akapandai. Kawi' nu maan
mi apandayan yak nu Ama' taka ra
Surga', am io anaak ra talampos
maayo mi rahili."

Sasawot ra Surga'
(Luk 12:33-34)

19"Pai' akau pamalulur ra
sasawot nu tana' hitu ra tayar nu
inan mino, nga siino hua sikukuat
am tohol ongokot, am siino po hua
ulun antakou muoi pabunsah asiha'
angalap ra sasawot hiano. 20Labing
honsoi no ra akau amalulur ra
sasawot mi ra Surga', nga hino
kaando' sikukuat am tohol ongokot,
am kaando' po ulun abunsah am
antakou ra hino. 21Nga atu po hua
intok nu sasawot mino, am hino po
intok nu huang mino."

Tutur nu inan
(Luk 11:34-36)

22"Mato io hino tutur nu inan.
Kono mato mi aaning akau pono'
am awantang. 23Io yak kono mato
mi alaat, luput pono' nu inan mi am
olondom yak. Am kono mato mi
hino olondom, am labing po
kololondom no rahili."

Pambalaan ri Yasus ra ikaa angkaamo
(Luk 16:13, 12:22-31)

24"Kaando' kasangulun po
akaalap mangun ra amba ra ruo
ngaulun tuan, nga ikaa mulalas io
masi' ra sangulun no, am ikaa kula'
masi' ra sangulun no, karuo kono
am io maya' ra panusuban nu sa-
ngulun no am ikaa kula' maya' ra
panusuban nu sangulun no. Kami po
hino, ikaa akaalap akau mangun ra
amba nu Ala am mangun ra amba
po ra sasawot nu tana' tu.

25Hino nga puun ku mindahu
ramuyun, ikaa nga angkaamo ra
bayah mi intor ra akan am inum
karuo kono am pakai mi, nga bayah
mi am inan mi tu aulu' intor ra akan
am inum am pakai. 26Lai' mi susuit.
Ilo ikaa anambak am ikaa po ilo o-
ngotom, am ikaa amalulur ra akan
nilo ra lahaa, am ilo ikaa atatangan ra
akan, nga Ama' taka no ra Surga'
anaak rilo ra akan. Kaa ki' akau
labing oloho intor ra susuit hiano?
27Paat mi angkaamo auma' ki' sangu-
lun ra lolot mi apakalanggoi
koborook ra bayah nano?"[f]

28"Kulo ki' akau pangkaamo intor
ra pakai mi? Onsoi huangon mi baal
nu busak nu katanaan. Busak-busak
hiano ikaa angkaraya' am ahansar,
29io yak au mindahu ramuyun, otopot
pono' Raja' Salomo io sangulun
akaya' am kawi' nu pakai no oloho
rali ikaa yak okohondo' ra sandong
nu busak-busak hiano. 30Tutuu'
hiano tumuu' ra orou hitu am nusuab
ompoon ra apui. Kono po hino nu Ala
namalimpor onsoi-onsoi ra busak
hiano labing po nga pamalimpor no
ramuyun. Io yak ikaa kula' akau a-
ngintopot.

31Ikaa akau angkaamo ra huang
mino am mindahu ra, 'Atu ki' auma'
akanon taka?' karuo kono 'Aun ki'
auma' inumon taka?' am poyo 'Aun
ki' auma' pakayon taka?' 32Kawi' nu
hiatu huhuangon am uyumon nu ulun
ikaa akakaulih ra Ala. Lai' halan am
Ama' taka ra Surga' akapandai ra

---

*f*6:27 Apakalanggoi koborook ra bayah nano?: karuo kono am; apakasawat koborook.

6:19 Yak 5:2-3 **6:29** 1Raj. 10:4-7, 2Taw. 9:3-6

akau lumikot ra kawi' nu hiano. 33Io
yak lumikot ka pahulu anguma' ra
kasiha' nu Ala hili io amihang ra
bayah mi am kawi' nu bokon no rua-
ngin no ramuyun rahili. 34Intor ra
hino, pai' akau pangkaamo ra aun
asauk ra orou nusuab, nga nusuab
pono' hua am siino po pangkaamaan.
Tuki-tukir hua nu songorou am siino
yak susa' am ikaa no ruangin mi."

Pambalaan ra ikaa apasala'
(Luk 6:37-38, 41-42)

7 1"Ikaa ka apasala' ra ulun bokon,
hili akau pono' ikaa pasalaan nu
Ala.
2Atu po hua pamutusan mi ra baal
nu ulun bokon, am kono po hino
pamutusan nu Ala ramuyun. Am
tutuku' panunuku' mi ra ulun bokon,
am kono po hino tutuku' maan nu
Ala ramuyun. 3Kulo ilai' mi momol
nu pias nakataliwa' ra mato nu
pahaka' mino, lai' halan sampator
taun makalu nakataliwa' ra mato
mino ikaa huangon mi?. 4Kulo akau
mindahu ra pahaka' mi rano, 'U
pahaka', ikon mu iruo' ku bai taliwa'
ra mato mutu,' am lai' halan mato
mino, am akataliwa' ra sampator
taun makalu. 5U ulun ahipapayu,
iruon mi pahulu sampator taun
makalu ra mato mino hili mato mino
aaning, am hili akau akaalap angiru'
ra momol nu pias nakataliwa' ra
mato nu pahaka' mi rano.
6Pain mi taaki' atu sasawot
pakayon ra tayar nu Tuhan ra uku',
nga uku' hino anduli' rahili am anga-
tup ramuyun. Am ikaa akau anapir ra
sasawot mi oloho ra biah, hili biah
hino ikaa anginda-ngindang ra
sasawot oloho hino rahili."

Pambalaan ra akitaak, ahuyum am anitik
(Luk 11:9-13)

7"Akitaak akau ra Ala am hili
io anaak ramuyun, am onsoi akau
ahuyum am hili akau akaundut am
titikon mi nga totobon no am hili
Ala amahiang ra totobon no ra tayar
mi. 8Nga tukir nu ulun akitaak io
taakan yak, am tukir nu ulun
ahuyum io akaundut yak, am tukir
nu ulun anitik ra totobon no am
totobon hino hiangon ra tayar no.
9Siino ki' akau ulun matuo tu anaak
ra batu ra kono anak mi akitaak ra
kanon? 10Karuo kono am anaak ra
kukuo ra kono anak mi akitaak ra
pait? 11Kapio pono' akau alaat am
apandai po hua akau anaak ra atu
onsoi ra anak mi, am aulu' po nga
Ama' taka no ra Surga' apandai
anaak ra atu onsoi ra tukir nu ulun
akitaak rio.
12Onsoi akau anguma' ra ulun
bokon ra aun kasiha' mi ra ulun
bokon anguma' ramuyun. Hitu nga
langus nu rahu nu Ala pinasuratan no
ri Musa li am pangubasan nu ulun-
ulun angindul ra rahu nu Ala."

Totobon akusip am ralan otopot
(Luk 13:24)

13"Onsoi akau munsop maya'
ra totobon akusip no, nga totobon
aungka' am ralan alumbis no luma-
ngus ra apui naraka, am asuang
ulun maya' ra ralan hino. 14Io yak
totobon akusip am ralan awantul
hino lumangus ra kaayahan no, am
kaiti' yak ulun akalangus ra hino."

Taun am Kinawa' no
(Luk 6:43-44, 13:25-27)

15"Sumiho ra ulun angindul ra
rahu nu Ala ahirumangku hiano. Ilo
muoi ramuyun ahipailong ra baal
nilo kono rumba, io yak huang nilo
no kono uku' nu katanaan asangit.
16Apandayan mi ulun ahirumangku
hiano intor ra balos nu maan nilo
no. Nga ikaa akau akaalap ra
kinawa' nu anggur intor ra panauyu'
am ikaa akau akaalap ra kinawa' nu
limau intor ra kusingan. 17Kono po

7:2 Mrk. 4:24 **7:12** Luk. 6:31

hino nu tukir nu taun abaku' angi-
nawa' yak ra kinawa' onsoi, am
tukir nu taun tinumangkii' angina-
wa' ra kinawa' alaat yak poyo.
18Taun abaku' no ikaa io anginawa'
ra kinawa' no alaat, karuo kono am
taun tinumangkii' no ikaa io angina-
wa' ra kinawa' onsoi. 19Tukir nu
taun ikaa anginawa' ra kinawa'
onsoi, io pantayon am tapiri'
solobo' ra apui no. 20Kono hino nga
pakuan mi angaulih ra ulun angin-
dul ra rahu nu Ala ahirumangku
hiano, io hino akau akakaulih ra
kinabaalo' nilo haling ra balos nu
inuma' nilo."

Maan sala' ka rahu yak

21"Sala' ka kawi' nu ulun anabit
rakon 'Tuhan, Tuhan,' am asauk ra
ulun pihangon nu Ala. Ulun yak a-
nguma' ra kasiha' nu Ama' ku ra
Surga' asauk ra ulun pihangon no.
22Paat nu Orou Kaawian nu tana' tu
rahili asuang ulun mindahu rakon,
'Tuhan, Tuhan, akai nga nangindul ra
rahu nu Ala ra inggalan mu, am
napahiru' ra kula-kula' saitan po, am
nanguma' ra asuang tatandu'
kalalaban ra inggalan mu.' 23Io yak
au lumimbang ra ulun hiano, 'Ahiru'
ka ra hitu, akau ulun nanguma' ra
kalaatan. Au ikaa akakaulih
ramuyun puu-puun ra bahu.' "

Pangumangan ra ruo ngaulun amaal ra pahun
(Luk 6:47-49)

24"Tukir nu ulun angkinongoh
ra rahu ku am sumuhut ra hino io
ohondo' ra sangulun apandai am-
pahuang namaal ra pahun nano ra
tampak nu tana' aikang. 25Hili paat
nu anguluh aawas am suku' nu siang
no nangkaayo am angin okotoh
pono' angimpayur ra pahun hino, io
yak pahun hino ikaa auma' aaba'
nga binaal hua ra tampak nu tana'
aikang.
26Tukir nu ulun angkinongoh ra
rahu ku, am ikaa io sumuhut ra hino
io ohondo' ra sangulun ailo am-
pahuang namaal ra pahun ra tana'
alami'. 27Hili paat nu anguluh aawas
am suku' nu siang no nangkaayo, am
angin okotoh pono' angimpayur ra
pahun hino, am parambus nu pahun
hino naaba', am kaunsah pahun hino
laarang."

Kuasa' ri Yasus

28Pongo ri Yasus inindahu ra
kawi' nu pambalaan hiano, kasumpo'
kawi' nu ulun asuang rano ra pam-
balaan ri Yasus no, 29nga Yasus am-
bala' siino kuasa'. Sala' ka kono
pambalaan nu guru' ugama rano
kaando' kuasa'.

Yasus namihah ra sangulun nampulu
(Mrk 1:40-45; Luk 5:12-16)

8 1Pambulusung i Yasus intor ra in-
uluh no, am asuang ulun baya-
baya' rano rio. 2Suku' nu sangulun
nampulu[g] no am pahulatur ra ting-
kuangon ri Yasus. Rahu kono, "Tuan
kono oko asiha', apihah mu halan
au."
3Am kangkamo' ri Yasus ulun
nampulu hino, rahu kono, "Kasiha'
ku. Apihah oko raino."
Paat nu hino po pulali' yak nu
aruol nano nalawo am io pono'
napihah. 4Rahu ri Yasus ra ulun

---

[g]8:2 sangulun nampulu: Maya' ra arat nu ugama nu ulun Yahudi aruol hino nga ikaa apauma' rio muoi sumamba ra Ala ra intok sambayangan no (Ilayan ra Kamus).

7:19 Mat. 3:10, Luk. 3:9 **7:20** Mat. 12:33 **7:23** Nan. 6:8 **7:28-29** Mrk. 1:22, Luk. 4:23 **8:4** Im. 14:1-32

nampulu hino, "Huangon mu! Am
pain mu balai' nasauk hitu riun ra atu
kaulun. Bi kamu yak muoi akibili' ra
imam no am anaak oko ra saumi taak
panginsuatan mu maya' ra rahu
ri Musa li. Hino asauk ra saumi
tatandu' ilayan nu ulun ra oko kapio
napihah."

Yasus namihah ra amba nu katua' nu sauyar nu Ruum
(Luk 7:1-10)

[5]Paat ri Yasus sinumuku' ra
bandar Kaparnaum, am ratong nu
sangulun katua' nu sauyar nu Ruum
tinumiwol akimaasi' ri Yasus.
[6]Rahu no, "Tuan, amba kuno iring-
kuli' ra pahun no, arualan aahos."
[7]Limbang ri Yasus rio, "Ua, au
maya' riun muoi amihah rio."
[8]Limbang nu katua' nu sauyar
hino, "Tuan, hama' no. Ikaa pono'
oko maya' rakon muoi ra pahun mai
no, nga au ikaa aatas apaunsop riun
ra pahun mai. Onsoi oko yak min-
dahu intor ra hitu apapihah rio, hili
amba ku hino apihah. [9]Au pono'
maya' ra susub nu mamaayo mai
rano, am siino po sauyar maya' ra
panusuban ku. Kono au anusub ra sa-
ngulun ra lolot nilo, 'Makou ko' am io
pono' makou yak. Am kono au po
ahipah ra sangulun ra lolot nilo, io
pono' am matong. Kono au anusub ra
amba ku, 'Baalon mu hitu,' io pono'
am anguma' yak."
[10]Kasumpo' Yasus ra rahu nu
katua' nu sauyar hino, am rahu ri
Yasus ra ulun inaya' rio rano, "Au
mindahu ramuyun, ra kawi' nu ulun
Israil kaando' nakito ku sangulun
mintopot rakon ohondo' ra intopot
nu ulun hitu. [11]Huangon mi hitu,
asuang ulun rahili matong intor ra
luput nu tana' tu angakan humulung
ri Abaraham aki taka rali, i Isak am
i Yakup ra tana' bahuon nu Ala. [12]Io
yak lai' solor rahili am ulun napala-
ngusan ra kaansayan nu tana' bahuon
hino tapiran ra intok olondom bonsoi
no, am hino rahili intok nilo antangi'
am aila'."
[13]Am rahu ri Yasus ra katua' nu
sauyar hino, "Muli' ko no, aun in-
topoton muno hino auma' asauk."
Am paat nu hino kapihah no amba nu
katua' nu sauyar hino.

Asuang ulun pinihah ri Yasus
(Mrk 1:29-34, Luk 4:38-41)

[14]Bi ri Yasus inuoi ra pahun
ri Piturus no am kakito no iwan ri
Piturus ruandu' am bolo-bolong
hahalan. [15]Kangkamo' ri Yasus lo-
ngon nu iwan ri Piturus hino, hili
parambus nalawo hohol hino, am
parambus no nakaingkuli am
napainum am napaakan ri Yasus.
[16]Solor ra kamayon nali sarato-
ratong ulun asuang nangibit ra ulun
asuang sinulor nu saitan. Yasus
apahiru' ra saitan ra sabantuk rahu
no am namihah po ra kawi' nu ulun
akaaruol hiano. [17]Inuma' ri Yasus
hino, hino nga langus nu rahu
ri Yasaya li sangulun angindul ra
rahu nu Ala, rahu kono,
"Io nga amaramin ra ila',
am amihah ra aruol taka."

Baal nu ulun asiha' maya' ri Yasus
(Luk 9:57-62)

[18]Ilai' ri Yasus asuang ulun
nilumibung rio, io nanunsub ra ulun
ubason no rano sumandaup ra liahu
maayo. [19]Bi nu sangulun guru'
ugama inuoi ri Yasus am rahu
kono, "U guru', maya' au riun. Atu-
atu pono' oyon mu, am baya-baya'
yak au."
[20]Limbang ri Yasus rio, "Kakaa'
siino luang nilo, am susuit pono' am
siino po bunsalah nilo, io yak Ulun

8:11 Luk. 13:29 **8:12** Mat. 22:13, 25:30, Luk. 13:28 **8:17** Yas. 53:4

Sinusub nu Ala hino kaando' no intok
no ombolong."
21Am rahu po nu sangulun intor ra
lolot nu ulun baya-baya' rio rano,
"Tuhan, muoi halan au pahulu
omolobong ri ama'."
22Rahu ri Yasus rio, "Maya' ko
yak rakon. Hama' nu ulun inatoi rano
omolobong ra ulun inatoi."

Yasus nomopol ra angin okotoh
(Mrk 4:35-41, Luk 8:22-25)

23Tampak ri Yasus ra paraau,
am ulun ubason no rano, inaya' rio.
24Pombolong i Yasus ra luang nu
paraau no, am pulali' nu angin
okotoh am hinumbang maayo
sinumiap po ra paraau nilo hino
suku' paraau hino mamaar
kakalom. 25Hili ulun ubason no
rano namalukou rio, rahu kanilo,
"Tuhan, maar no itaka akalom!"
26Limbang ri Yasus, "Kulo ki'
akau pangkalaa'? Ikaa kula' akau a-
ngintopot rakon."
Hili luat no am popolo' no angin
am hinumbang okotoh hino am
parambus nu angin am hinumbang
hino nalawo.
27Kasumpo' ulun ubason no rano
sario, rahu kanilo, "Aun ki' hitu
kaulun suku' angin am hinumbang tu
pono' am maya' yak ra rahu natu!"

I Yasus nomohonsoi ra ruo ngaulun sinulor nu saitan
(Mrk 5:1-20, Luk 8:26-39)

28Pakasuku' i Yasus am ulun
ubason no rano ra liahu maayo ing-
galanan ra Galilia ra daira nu
Garasa. Ratong nu ruo ngaulun
sinulor nu saitan intor ra lalabangan
rano tinumiwol ri Yasus. Ilo ruo
hitu asangit bonsoi suku' kaando'
kasangulun aatas ansail ra intok
hino. 29Luap kanilo mindahu, "U
Anak nu Ala, aun ki' oyon mu ra
hitu? Muoi ko ki' angila' ramon
kaapo hua halan nasuku' orou
pamaratuan ra ukum li?"
30Maar nu intok hino siino sam-
paanon biah asuang ahihinakan.
31Rahu nu saitan hiano ri Yasus,
"Kono po pahiruon mu akai intor ra
ulun hiatu, am pakuoyon mu akai
pasuloro' ra biah asuang hanuro."
32Rahu ri Yasus ra saitan hiano,
"Bi kami." Hili saitan hiano
sinumamput am inuoi sulor ra biah
asuang rano, am kawi' nu biah hiano
pono' nahihiru' tinumindak ra tobo
ra ihih nu liahu no. Am kaluus biah
hiano nolosor.
33Ulun ahahalung ra biah rali
nanimbul inuoi ra bandar no, am
nahulit ra kawi' nu nasauk hino, am
baal nu ruo ngaulun sinulor nu saitan
li. 34Hili kawi' nu ulun nu bandar
hino tinumiwol ri Yasus, am rahu
kono, "Asian mu akai. Hama' mai
murong ra hitu. Makou ko intor ra
intok hitu."

I Yasus nomohonsoi ra sangulun tinumambatang
(Mrk 2:1-12, Luk 5:17-26)

9 1Yasus am ulun ubason no rano,
inuran ra paraau am bi sinuman-
daup nanduli' ra pamahunan nilo
no.[h] 2Siino kula-kula' ngaulun in-
atong ri Yasus nanampuyung ra sa-
ngulun tinumambatang iringkuli' ra
apin intok koolongon nano. Paat
ri Yasus nahilong ra ulun hiano
kapio-pio mintopot rio am rahu no ra
ulun tinumambatang hino, "U
pahaka' ku. Londonon mu intopot nu
huang muno. Sala' mu nopongo in-
ampunan."
3Pakaringoh guru' ugama rano ra
rahu ri Yasus hino, rahu kanilo ra
luang nu huang nilo no, "Ulun hitu
ahuyai ra Ala."

---

h9:1 pamahunan nilo no:Kaparnaum (Ilayan ra 4:13).

4Am apandayan noyo ri Yasus
huang nu guru' ugama hiano. Rahu
no rilo, "Kulo ki' akau tumantam ra
huang mi ra au angumbolo' ra Ala?
5Aun ki' aluoi rahuon, 'Sala' mu no-
pongo inampunan,' kuon ki', karuo
kono am 'Lumuat ko ibito' apin
muno am bi muli'.'
6Raino au apakito ramuyun ra
Ulun Sinusub nu Ala akakuasa' a-
ngampun ra sala' ra paat no siino ra
tana' hitu." Hili rahu ri Yasus ra
ulun tinumambatang hino, "Lumuat
ko am ibito' apin muno am bi muli'."
7Luat nu ulun hino am ibito' no
apin nano am bi inuli'. 8Pakakito
ulun asuang hiano ra nasauk hino am
kalaa' ilo, am hili ilo angansuk ra
Ala, nga io hua nanaak ra kuasa' no
ra ulun nu tana'.

Yasus nangipah ri Matius
(Mrk 2:13-17, Luk 5:27-32)

9Bi ri Yasus inakou intor ra
hino, am paat no angkiralan kakito
no sangulun angungukum ra sukai
inggalan no i Matius, turu-turung ra
upis nali.

Rahu ri Yasus ri Matius, "Ikon
mu maya' ko rakon." Am luat ri
Matius inaya' ri Yasus.
10Am i Matius nangibit ri Yasus
am ulun ubason no rano inuoi ra
pahun nano. Am ilo angakan anggu-
hulung ra ulun angungukum ra sukai
am ulun alaat ra pamahuangan nu
ulun Parisi. 11Pakakito ulun Parisi ra
baal hino am rahu kanilo ra ulun
ubason ri Yasus rano, "Kulo ki' guru'
mitu angakan humulung ra ulun a-
ngungukum ra sukai am ulun
nakasala' hiano?"
12Karingoh ri Yasus rahu nu ulun
Parisi hiano, rahu kono, "Ulun
apihah ikaa pakuan muoi ra dakutur,
ulun arualan yak muoi. 13Randanon
mi onsoi-onsoi ka aun atungon nu
rahu nasuratan ra Kitap tu. Rahu no,
'Kasiha' ku io hino onsoi akau
ahahasi', sala' ka amatoi ra kium
taakin mi rakon.' Au matong sala' ka
ahipah ra tayar nu ulun angangku ra
ilo kaando' sala'. Io yak au matong ra
tayar nu ulun akasala'."

Pangkimuatan ra baal aharot ikaa angakan
(Mrk 2:18-22, Luk 5:33-39)

14Suku' nu ulun ubason
ri Yahaya Omomororob inuoi
ri Yasus, rahu kanilo, "Kulo ki' akai
am ulun Parisi ratu asalok aharot
ikaa angakan am anginum, am lai'
ulun ubason mu ratu ikaa aharot?"
15Limbang ri Yasus, "Aun koson
nu pamahuangan mi, siino ki' ulun
inipahan ra irau pahuatan aharot ra
buoi nu ungkuyon ahuot no siino ra
lolot nilo? Huang ku kaando'. Io yak
paat nu ungkuyon nahuot hino
alapon rahili intor ra lolot nilo, am
hili ulun hiano aharot ikaa angakan
am anginum nga asusa' no hua huang
nilo no."
16Am rahu po ri Yasus ra saumi
pangumangan. "Kaando' kasangulun
anambil ra kain naapu' ra kindis
bahuon nga pinanambil hino
omololok ra binta' nu kain naapu'
hino. 17Am kaando' po kasangulun a-
malingi' ra ruu' nu anggur bahuon no
ra kungkung pamulian lai-lair no, nga
kono poyo lingiin no ra kungkung
pamulian hino am lumaput no
kungkung hino nga ruu' nu anggur
hino tumambau. Ruu' nu anggur am
kungkung pamulian no pono' aim-
boyou yak ngaruo. Ruu' poyo nu ang-
gur bahuon am onsoi lingiin taka yak
ra kungkung pamulian bahuon, hili
kungkung pamulian am ruu' nu ang-
gur bahuon hino ikaa aimboyou."

9:10-11 Luk. 15:1-2 **9:13** Mat. 12:7, Hos. 6:6

Sangulun anak nu ulun mamaayo amihang ra Pahun intok sambayang am sangulun ruandu' nangangkam ra sampayau ri Yasus
(Mrk 5:21-43; Luk 8:40-56)

18Kotongo' ri Yasus mindahu
ra ulun ubason ri Yahaya rali, suku'
nu sangulun mamaayo nu pahun
intok sambayang nu ulun Yahudi
am pahulatur ra tingkuangon
ri Yasus no, rahu kono, "Anak ku
ruandu' no bahu yak patoi. Io yak
onsoi io oyon mu kangkamo' am hili
io anduli' aayah."
19Luat ri Yasus nambabaya' ra
ulun ubason no rano inaya' ra ulun
hino.
20-21Am siino sangulun ruandu'
narualan oopor am ruo upok buoi no,
aruol no hino lumangus ra io
omololot ra bulan, am io sinumunu'
ra naaling ri Yasus no. Rahu kono nu
ruandu' hino ra luang nu huang nano,
"Akangkam ku po naapo sampayau
nano am apihah no au." Hili kangka-
mo' no popor nu sampayau ri Yasus
no.
22Pangalii' i Yasus am kakito no
ruandu' hino, rahu ri Yasus rio, "U
pahaka' ku, londonon mu huang
muno, oko noonsoi nga intor hua ra
intopot." Am parambus yak nu ruan-
du' hino noonsoi intor ra aruol nali ra
paat nu hili.
23Suku' ri Yasus ra pahun nu ulun
mamaayo ra pahun intok sambayang
hino am ilong no ra kawi' nu ulun
ananampui ra suling rali, am ulun
asuang hiano kumarabutok am akari-
ngoh po ra tangi' am salandu-landui.
24Rahu ri Yasus ra ulun hiano, "Min-
saloh ka kawi'. Anak hino ikaa inatoi,
io noolong yak."
Am kurito' nilo solor rahu
ri Yasus no. 25Pasamputo' nilo ulun
asuang hiano hili i Yasus inunsop ra
sulap intok nu ralaa hino, am kangka-
mo' no longon nano hili luat nu ralaa
hino nanduli' naayah.
26Aho intor ra baal nu inuma'
ri Yasus hino nakaaho ra luput nu
daira hino.

Yasus napakarat ra mato nu ruo ngaulun nobolou

27Lakou po ri Yasus inindul intor
ra hino am siino ruo ngaulun ungku-
yon nobolou sunu-sunu' am lua-luap
rahu kanilo, "U sua' ri Raja' Daud,
asian mu akai."
28Pakaunsop i Yasus ra pahun no,
am sunu-sunu' po ruo ngaulun
nobolou hiano, inuoi imaar ri Yasus.
Rahu ri Yasus rilo, "Angintopot ki'
akau ra au auma' apakarat ra mato
mitu?"
Limbang kanilo, "Ua, angintopot
akai riun Tuhan."
29Hili kangkamo' ri Yasus mato
nilo no, am rahu ri Yasus rilo, "Mato
mino akarat maya' yak ra intopot
mi."
30Am hili mato nilo no nakarat.
Rahu ri Yasus namanton rilo, rahu
kono, "Pain mi balai' nasauk
ramuyun hitu ra ulun bokon."
31Io yak bi nilo inakou am
poroyolo' nilo solor nasauk inuma'
ri Yasus hino ra luput nu daira nu
intok hino.

Yasus napaindahu ra sangulun nohoho'

32Pakaakou ruo ngaulun hiano
ratong po nu kula-kula' ngaulun na-
ngibit ra sangulun nohoho' nga
sinulor hua nu saitan. 33Pahiruo'
ri Yasus kapasio' saitan hino am hili
pakaindahu ulun nohoho' hino.
Kasumpo' kawi' nu ulun asuang
rano, rahu kanilo, "Raino yak itaka
nakakito ra nasauk kono hitu puu-
puun ra ulun taka ra Israil ra lair."

34Io yak rahu nu ulun Parisi rano,
"Ibilis nanaak ra kuasa' ri Yasus
apahiru' ra saitan bokon rano."

Yasus nakaasi' ra ulun asuang

35Yasus lako-lakou amaluput ra
bandar am libung nu pamahunan na-
ngubas ra ulun ra pahun intok sam-
bayang nu ulun Yahudi ra Aho Onsoi
ra ikaa abuoi noyo Ala amihang ra
ulun. Am io namihah ra kula-kula'
ulun aila' ra kula-kula' aruol am
naungga' ra inan. 36Kakito ri Yasus
ulun asuang hiano, am pakaasi' io ra
ulun hiano, nga naulingo hua ilo bon-
soi, am ilo kaando' kotoh ohondo'
yak ra rumba kaando' ulun ahalung.
37Rahu ri Yasus ra ulun ubason no
rano, "Kapio pono' otomon tu
asuang, io yak ulun ongotom tu hua
akuling. 38Onsoi akau sambayang
akitaak ra Ala katangan ra otomon
hino, hili io anusub ra ulun muoi po-
ngotom ra umo no hino."

Oopor am ruo ngaulun ulun susubon
(Mrk 3:13-19, Luk 6:12-16)

10 1Paat nu saumi orou ipahi'
ri Yasus ulun ubason no oopor
am ruo ngaulun hiano am taaki' no
ilo ra kuasa' no apahiru' ra saitan-
saitan, am namihah ra kula-kula'
ulun arualan am naungga' ra inan.
2Inggalan nu oopor am ruo ngaulun
susubon hiano io hino puu-puun
i Simun (am sabiton poyo ri Piturus)
am pahaka' nano i Andarias, i
Yakup ilo ahaka' ri Yahaya, (anak
ri Sabidi) 3I Pilipus am i Bar-
talomius, i Tomas am i Matius (a-
ngungukum ra sukai), i Yakup (anak
ri Alapius) am i Tadius, 4i Simun
sabiton nilo ra ulun Patriot[i] no, am
popor no i Yudas ulun intor ra Kariot
(io hino ulun napasauk napatakub
ri Yasus li).

Nanusuban ra oopor am ruo ngaulun susubon ri Yasus hiano
(Mrk 6:7-13, Luk 9:1-6)

5Yasus nanusub am naminton
ra oopor am ruo ngaulun ulun
susubon no, rahu kono, "Ikaa akau
muoi ra daira nu ulun sala' ulun
Yahudi karuo kono am bandar nu
ulun nu Samaria. 6Io yak muoi ka ra
ulun nu Israil, tayar nu ulun ohon-
do' ra rumba napalir. 7Bi kami am
balai' ilo ra ikaa kula' buoi no raino
Ala angimuun amihang ra ulun.
8Pihahon mi ulun arualan, am
kaayahon mi ulun inatoi, am hon-
soyon mi ulun nampulu rano, am
pahiruon mi po saitan sinumulor
rano. Ikaa au akibayal ra kuasa'
taak ku ramuyun hitu, kono hino po
akau ikaa akibayal ra ulun maan mi
pihaho'. 9Am makou akau po, ikaa
akau angibit ra usin sahuhumi, 10am
ikaa angibit ra biik karuo kono am
ruo sampayau am kasut mi, karuo
kono am susukur. Nga kawi' nu
ulun angkaraya' ikaa mulalas
akaalap ra akan am aun okotool ra
bayah no.
11Kono po akau akasuku' ra
rondo' bandar, karuo kono am
pamahunan ahuyum akau ra ulun
asiha' apaunsop ramuyun, am
murong akau ra hino suku' ra orou
lakawan mi mindul intor ra hino.
12Tuki-tukir mi sumuku' ra pahun nu
ulun, rahu kami, 'Alansan ra Ala
anaak ra kaansayan ra tayar mi.'
13Am kono ulun ra pahun hino
apaunsop ramuyun am rahu mi hino
asauk ra ulun hiano. Io yak kono ilo

[i]10:4 Patriot: Atungon no ulun masi' ra nagiri.

9:34 Mat. 10:25, 12:24, Mrk. 3:22, Luk. 11:15 **9:35** Mat. 4:23, Mrk. 1:39, Luk. 4:44 **9:36** Tab. 27:17, 1Raj. 22:17, 2Taw. 18:16, Yah. 34:5, Sa. 10:2, Mrk. 6:34 **9:37-38** Luk. 10:2 **10:7-15** Luk. 10:4-12 **10:10** 1Kor. 9:14, 1Tim. 5:18

ikaa apaunsop ramuyun am rahu mi
hino ikaa asauk ra ulun hiano. [14]Am
kono po ilo ikaa apaunsop am karuo
kono ikaa angkinongoh ra rahu nu
Tuhan Ala indulan mi hino, kangka-
bin mi kaau nokosokot ra kalayam
mino, am parambus makou intor ra
bandar karuo kono am pamahunan
hino. [15]Huangon mi, paat nu Orou
Kaawian nu tana' tu, akasail ukum
mintup ra ulun aangas angkinongoh
hiano intor ra ukum mintup ra ulun
nu bandar Sodom am Gomora."

Roro mintup rahili
(Mrk 13:9-13, Luk 21:12-17)

[16]"Huangon mi, au anusub
ramuyun humondo' ra rumba
alami' muoi sumaang ra uku' nu
katanaan asangit. Onsoi akau
sumiho kono kukuo am abubuh
huang kono burung asang. [17]Sumiho
ka, nga siino ulun asiha' anakub
ramuyun am angibit muoi ra pahun
intok pambisaraan, am akau
loloposon nilo ra pahun intok nilo
sambayang no. [18]Pongo nu hino,
akau ibiton nilo bisarai' ra tingkua-
ngon nu ulun amimihang am raja-
raja' rano nga akau hua ulun
ubason ku. Paat nu hino nga akau
akaalap ambala' am apaintalang ra
Aho Onsoi ra ulun hiano am ulun-
ulun ikaa angintopot ra Ala. [19]Paat
mi takubon am ibiton ra pahun
intok pambisaraan hino, ikaa akau
angkaamo ra aun rahuon mi, am
karuo kono aun koson pakuan mi
mindahu. Onsoi akau mindahu aun
tiluan ramuyun ra paat hino. [20]Nga
rahu mi hiano sala' ka intor
ramuyun. Io hino intor yak ra Ro nu
Ala nga io apaindahu lumangus
ramuyun.

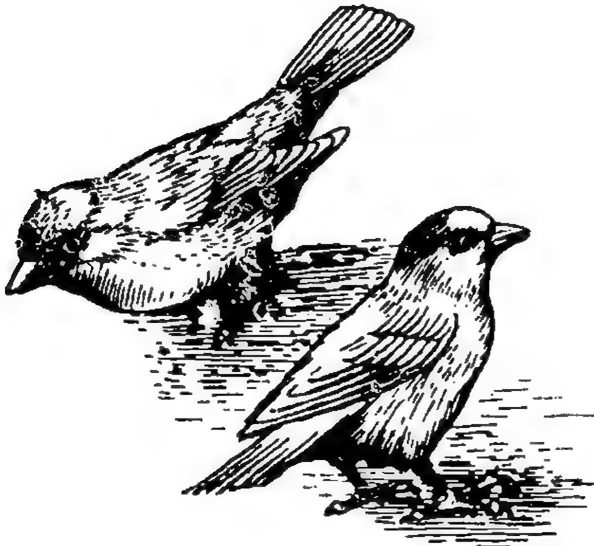
[21]Paat nu hili ulun angkakalaat ra
pahaka' no tohom am angibit anaak
ra pahaka' no ra maan potoyo'. Am
kono po hino asauk ra ulun matuo am
anak-anak no. Am anak-anak auma'
kumulil ra matuo no am angibit rilo
ra maan potoyo'. [22]Asuang ulun asi-
singon ramuyun nga akau hua ulun
ubason ku. Io yak aun po ulun
tumaan no suku' ra kaawian nu tana'
tu am io akaundut ra bayah. [23]Am
kono akau ilaan nu ulun ra bandar
saumi, bi kami ahiru' muoi ra bandar
bokon. Huhuangon mi rahu ku hitu,
ikaa po aawi' mi anambului' tukir nu
bandar nu Israil am matong no Ulun
Sinusub nu Ala hino.
[24]Kaando' ulun ubason aulu' intor
ra guru' nano, am kaando' po ulun
ulipon aulu' intor ra tuan nano.
[25]Asulob no huang nu ulun ubason
hino ra kono io asauk humondo' ra
guru' nano. Am kono po hino nu ulun
susususubon kono io asauk humondo'
ra tuan nano. Kono mamaayo nu
sampahunan hino sabiton nu ulun ra
Ibilis, am aulu' po nga pangulalaat nu
ulun hiano ra anak-anak mambulok
nu mamaayo hino."

Onsoi alaa' ra Ala
(Luk 12:12-17)

[26]"Ikaa akau angkalaa' ra
ulun, nga kawi' nu auni akito rahili
am kawi' nu ikaa apandayan nu
ulun raino apandayan yak rahili.
[27]Aun rahuon ku raino ramuyun ra
paat nu olondom tu am balain mi
rahili ra paat nu atawang, am aun
kinanasan ra talingo mi, balain mi
poroyolo'. [28]Ikaa akau angkalaa' ra
ulun amatoi yak ra inan am ikaa
akapatoi ra ro nu ulun. Onsoi yak
akau angkalaa' ra Ala nga io

10:14 Inu. 13:51 **10:15** Mat. 11:24, Kas. 19:24-28 **10:16** Luk. 10:3 **10:17-20** Mrk. 13:9-11, Luk. 12:11-12, 21:12-15 **10:21** Mrk. 13:12, Luk. 21:16 **10:22** Mat. 24:9, 13, Mrk. 13:13, Luk. 21:17 **10:24** Luk. 6:40, Yah. 13:16, 15:20 **10:25** Mat. 9:34, 12:24, Mrk. 3:22, Luk. 11:15 **10:26** Mrk. 4:22, Luk. 8:17

akakuasa' amatoi ra inan am ro nu
ulun ra apui naraka. 29Akau angalir
ra ruo ngainan pilit loho no sangu-
sin yak, am sanginan pono' ra pilit
hiano ikaa aratu' lalayau nu ikaa
poyo kasiha' yak nu Ala. 30Kawi' nu

Pilit

abuk ra ulu mi nopongo nauntob nu
Ala. 31Intor ra kono hino onsoi taka
lumansan ra Ala nga akau akalabing
ra loho intor ra pilit hiano!"

Angangku ri Yasus ra tingkuangon nu ulun asuang
(Luk 12:8-9)

32Rahu po ri Yasus, "Aun po
ulun amalihua rakon ra tingkuangon
nu ulun asuang ra io maya' rakon
au pono' am amalihua rio ra ting-
kuangon ri Ama' ra Surga' ra io
maya' rakon. 33Io yak aun po ulun
ahalim ra io maya' rakon ra ting-
kuangon nu ulun asuang, au pono'
am ahalim po rio ra tingkuangon
ri Ama' ra Surga'."

Yasus inatong ra tana' tu, ikaa angibit ra pansiluluman io yak pahahansangan
(Luk 12:51-53, 14:26-27)

34Rahu ri Yasus, "Ikaa akau
anantam am amahuang ra au
matong ra tana' tu angibit ra pan-
siluluman ra kawi' nu ulun. Ikaa.
35Au matong angibit ra pahahansa-
ngan ra anak ungkuyon ra ama' no
am anak ruandu' ra ina' no am
inuot ra iwan no. 36Pantabuh okotoh
nu ulun ra paat hino io hino siung
nilo sansulapan no yak.
37Aun ulun labing masi' ra ama'
am ina' no karuo kono am anak no
rano intor rakon io ikaa auma'
sabiton ra ulun ubason ku. 38Aun
ulun aangas anaan ra salip nano am
baya-baya' yak rakon, ulun hino ikaa
auma' sabiton ra ulun ubason ku.
39Aun po ulun ahinga' ra bayah nano
io alawaan ra bayah nano rahili. Io
yak aun po ulun alawaan ra bayah
nga io maya' rakon ulun hino akaalap
ra bayah no."

Pamamalos nu Ala ra maan onsoi
(Mrk 9:41)

40"Aun ulun apaunsop
ramuyun ra pahun nilo, ohondo' yak
ra ilo apaunsop rakon, am aun ulun
apaunsop rakon ra pahun nilo ohon-
do' yak po ra ilo apaunsop ra ulun
nanusub rakon no. 41Aun ulun apa-
langus apaunsop ra ulun sususubon
nu Ala ra pahun nilo nga ilo
akapandai ra ulun hino susubon nu
Ala, ulun hino akaalap ra talampos
maayo ohondo' ra ulun susubon nu
Ala. Am aun ulun apalangus ra ulun
mintopot maya' ra Ala nga apan-
dayan nilo ulun hiano mintopot
maya' yak ra Ala akaalap ra talam-
pos maayo ohondo' ra ulun min-
topot maya' ra Ala. 42Aun yak
kaulun apainum ra siang asahit sa-

10:33 2Tim. 2:12 **10:35-36** Mi. 7:6 **10:38** Mat. 16:24, Mrk. 8:34, Luk. 9:23 **10:39** Mat. 16:25, Mrk. 8:35, Luk. 9:24, 17:33, Yah. 12:25 **10:40** Mrk. 9:37, Luk. 9:48, 10:16, Yah. 13:20

sangkir pono' ra ulun auput ra
bayah nga ulun hino mintopot
rakon, ikaa mulalas io akaalap ra
talampos maayo no."

Yahaya Omomororob nanusub ra ulun ubason no
(Luk 7:18-35)

11 [1]Pongo ri Yasus namala' ra aun
tiniluan no ra oopor am ruo
ngaulun ulun ubason no rano, bi no
inakou inuoi nangubas am nambala'
ra Aho intor ra Ala ra bandar amaar
ra intok hino. [2]Paat ri Yahaya
Omomororob siino ra luang nu riil, io
nakaringoh ra baal nu kawi' nu
inuma' ri Karistus hino, hili panusub
io ra ulun ubason no rano muoi tiwol
ri Yasus am angkimuot ilo ri Yasus,
rahu kanilo, [3]"Oko ki' ulun matong
maya' ra nirandi' nu Ala li, karuo
kono am angkuliman po ki' akai ra
ulun bokon?"
[4]Limbang ri Yasus rilo, "Bi kami
anduli' ka ri Yahaya, am balai' io ra
aun naringoh mi am nakito mitu
raino. [5]Io hino ulun nobolou nakarat,
am ulun naburau akaakou, am ulun
nampulu[j] napihah, am ulun nabutong
akaringoh, am ulun inatoi kinaayah,
am Aho Onsoi intor ra Ala binalaan
ra ulun kaando' atu-atu. [6]Asatu' nga
ulun kaando' pamarahuan ra ikaa
mintopot rakon."
[7]Paat nu ulun ubason ri Yahaya
rali inakou, i Yasus pono' am nam-
bala' ra ulun asuang rano intor ra
baal ri Yahaya no. Rahu kono, "Aun
inoyon mi ilai' ra tana' asuang ra batu
am inahison li? Inuoi ki' akau
nahilong ra sampuun tutuu' apuha'
nu angin yak? [8]Atu inoyon mi ilai' li?
Inuoi yak ki' akau nahilong ra sangu-
lun asandong ra pakai? Ulun asan-
dong ra pakai kono hino am siino yak
ilo ra pahun nu raja' no. [9]Aun yak in-
oyon mi ilai' nili? Inuoi yak ki' akau
nahilong ra sangulun angindul ra
rahu nu Ala? Otopot! Io aulu' intor
ra sangulun angindul ra rahu nu Ala.
[10]Nga i Yahaya nga kuon nu
nasuratan ra Kitap hitu, rahu nu Ala,

'Hitu nga ulun sinusub ku,
au anusub rio
amahulu intor riun
amalair ra ralan ra tayar mu.'

[11]Huangon mi, i Yahaya
Omomororob hino aulu' intor ra
kawi' nu ulun siino ra tana' hitu, io
yak aun ulun rumaliwi' ra huang ra
lolot nu ulun pihangon nu Ala, ulun
hino labing aulu' intor ri Yahaya.
[12]Intor ra puu-puun ri Yahaya nam-
bala' suku' raino pono', am ulun in-
topot ra Tuhan Ala kaliton nu ulun
asiha' amahaau am amihang maya'
ra likot nu huang nilo. [13]Kawi' nu
ulun angindul ra rahu nu Ala rali am
Arat nu ugama nu ulun Yahudi po
pinaindulan nu Ala ri Musa li, am
suku' ri Yahaya Omomororob raino,
am ambala' yak poyo intor ra baal ra
paat nu Ala amihang ra ulun. [14]Am
kono akau asiha' mintopot ra
binalaan nilo no, i Yahaya
Omomororob hino, hino nga raino
Ilia sumuku' kuon nilo li. [15](Aun
ulun asiha' akarati', onsoi io angkino-
ngoh onsoi-onsoi.)
[16]Aun ki' pamahandaan ku ra
ulun ra paat raino tu? Ohondo' yak
ilo ra anak-anak anturung ra libung
nu karai no, am salua-luap ra rangan
nilo rano rahu kono, [17]'Sinampui mai
hua halan suling tu ramuyun am aa-
ngas hua akau angalang, am
ahikalawo pono' akai ra asusa' huang
am aangas po akau antangi'.'
[18]Suku' ri Yahaya Omomororob
am ikaa io anginum ra ruu' nu anggur

---

[j]11:5 sangulun nampulu:(Ilayan 8:2)

11:5 Yas. 35:5-6, 61:1 **11:10** Mal. 3:1 **11:12-13** Luk. 16:16 **11:14** Mal. 4:5, Mat. 17:10-13, Mrk. 9:11-13

am asalok io aharot ikaa angkan, am
rahu kami, 'Ulun hitu sinulor nu
saitan.'
19Io yak Ulun Sinusub nu Ala
sinumuku' am angakan am anginum,
am rahu kami po, 'Lai' nga ulun hio'
ababaakan am ahahauk am ruma-
ngan ra ulun angungukum ra sukai
am ulun akasala'.' Io yak anatandu'
ra kapandayan nu Ala otopot io hino
intor ra balos nu inuma' no."

Kula-kula' bandar ikaa mintopot
(Luk 1:13-15)

20Yasus apasala' ra ulun
amahun ra bandar-bandar intokon
no asalok apasauk ra tatandu'
kalalaban nga ulun nu bandar hiano
aangas mimpoi ra sala' nilo rano.
21Rahu kono, "Aila' rahili ulun
amahun ra Korasin rano, am ulun
po amahun ra Baitsaida rano. Nga
nakito nilo noyo halan tatandu'
pinasauk ra bandar nilo rano, am
aangas yak hua ilo mimpoi ra sala'
nilo rano. Kono po nahi tatandu'
kalalaban inuma' ra bandar hiano
paintalangon ra ulun nu bandar
Tirus am Sidon am lair no halan
nahi ilo raino mimpoi intor ra sala'
nilo am nampakai ra pakayan ahulir
am anauk ra kaau ra ulu nilo io
hino anatandu' ra ilo kapio mimpoi
intor ra sala' nilo. 22Huangon mi,
paat nu Orou Pamumutusan labing
bahat nu ukum mintup ramuyun,
ulun nu bandar aangas mimpoi intor
ra sala' intor ra ukum paintupon ra
ulun nu bandar Tirus am Sidon.
23Am akau ulun amahun ra
Kaparnaum no. Siino ki' pamahua-
ngan mi akau akakuoi ra Surga'?
Ikaa! Io yak akau auma' subain ra
apui naraka. Nga kono po nahi kawi'
nu tatandu' pinaintalang ku ra
Kaparnaum li pinaintalang ra bandar
Sodom ra bahu li am amahun po ban-
dar hinili raino. 24Huangon mi, paat
nu Orou Pamumutusan rahili labing
bahat nu ukum mintup ra ulun nu
Kaparnaum rano intor ra ukum inin-
tup ra ulun nu Sodom."

Yasus anaak ra kaansayan
(Luk 10:21-22)

25Paat nu hili i Yasus sam-
bayang, rahu kono, "Ama', Tuhan
namihang ra limbowon am tana'.
Au mindahu tarima' kasi' riun nga
aun binuni mu ikaa binalaan mu ra
ulun apandai am asawat ra sikul,
tiluan mu ra tayar ulun ailo. 26U
Ama' hino nga kasiha' mu."
27Hili rahu po ri Yasus, "Kawi' nu
atu-atu pinakuasa' ri Yama' rakon.
Kaando' kasangulun po akakaulih ra
Anak, Ama' yak akakaulih rio. Am
kaando' po kasangulun akakaulih ra
Ama', Anak yak akakaulih rio. Am
aun yak ulun tiluan nu Anak hino ra
baal nu Ama' no hino yak nga
akakaulih ra Ama'.
28Aun ulun alumpai nga nangiba'
ra iba' aahat matong ka rakon am au
amalakas ra iba' mi am opotooh
ramuyun. 29Maya' ka ra pangubasan
kutu, am onsoi akau ahihiubas intor
rakon hili akau akaundut ra kaan-
sayan nu huang, nga au abubuh ra
huang am rumaliwi' huang. 30Pangu-
basan kutu ramuyun ikaa asusa', am
rahu panusuban ku ramuyun ikaa
aahat."

**Pangkimuatan intor ra baal nu
Orou Taahan**
(Mrk 2:23-28, Luk 6:1-5)

12 1Paat nu Orou Taahan pansail
i Yasus am ulun ubason no rano
ra umo tinambakan ra gandum io
hino maar pohondo' ra baal nu bilor.
Ulun ubason no rano namubus ra

11:21 Yas. 23:1-18, Yah. 26:1-28:26, Yl. 3:4-8, Bab. 1:9-10, Sa. 9:2-4 **11:23** Yas. 14:13-15, Kas. 19:24-28 **11:24** Mat. 10:15, Luk. 10:12 **11:27** Yah. 3:35, 1:18, 10:15 **11:29** Yar. 6:16 **12:1** Laup. 23:25

Gandum

kinawa' nu gandum hino am nanga-
kan, nga tinabaan hua ilo. 2Pakakito
ulun Parisi rano ra inuma' nilo hino,
hili rahu kanilo ri Yasus, "Lai' ulun
ubason mu ratu. Kulo ki' ilo ikaa
maya' ra arat nu ugama taka suku' ilo
anguma' ra aun pinopol ra Orou
Taahan."
3Limbang ri Yasus ra ulun hiano,
"Ikaa po ki' akau namasa' ra inuma'
ri Daud li am ranga-rangan no rali ra
paat nilo tinabaan li? 4Unsop
ri Daud ra Pahun nu Tuhan am na-
ngalap am nangakan ra ruti' pongo
tinaakan ra Ala hino. Am ruti' hino
tinaakan no ra ulun rangan no rano.
Lai' halan kono maya' ra Arat
sinuratan ri Musa taka imam-imam
yak auma' angakan ra ruti' hino. 5Am
ikaa ki' akau namasa' ra Arat
sinuratan ri Musa li, nga tuki-tukir nu
Orou Taahan imam-imam siino ra
Pahun nu Tuhan hino ikaa sumuhut
ra aun pinopol ra Orou Taahan. Io
yak ilo ikaa pinasala'? 6Huangon mi
onsoi-onsoi aun balain ku hitu
ramuyun. Siino labing maayo ra
kuasa' intor ra Pahun nu Tuhan.
7Siino rahu nu Ala sinuratan ra Kitap
rahu kono,

> *'Kasiha' ku io hino ahahasi'*
> *yak,*
> *sala' ka intor ra kium taak*
> *mi.'*

Kono akau akapandai ra atungon
nu rahu hino, ikaa auma' akau
apasala' ra ulun kaando' sala'. 8Nga
Ulun Sinusub nu Ala hino akakuasa'
ra aun maan am ikaa maan ra Orou
Taahan."

Sangulun nokokoi ra longon sangkibab
(Mrk 3:1-6, Luk 6:6-11)

9Am lakou ri Yasus intor ra
intok hino am bi no inunsop ra
saumi pahun intok sambayang hino.
10Ra intok hino siino sangulun
nokokoi ra longon no sangkibab no.
Siino ra intok hino kula-kula' ulun
ahuyum ra kasalaan ri Yasus hili ilo
auma' apasala' rio. Am rahu kanilo,
"Maya' ra Arat sinuratan ri Musa
ritaka auma' ki' omohonsoi ra ulun
arualan ra paat nu Orou Taahan?"
11Limbang ri Yasus, "Aun ki'
koson no ra kono siino rumba mi,
naratu' ra luang ra paat nu Orou
Taahan. Ikaa ki' io oyon mi alapo'
intor ra luang hino? 12Kaa ki' kapio
itaka ulun aulu' intor ra rumba? Hino
nga puun no Arat sinuratan ri Musa
ritaka ikaa omopol ritaka anulung ra
ulun bokon ra paat nu Orou Taahan."
13Rahu ri Yasus ra ulun nokokoi
ra longon no sangkibab hino,
"Potoroyo' nga longon muno." Am
potoroyo' nu ulun hino longon nano,
am parayus longon nu ulun hino
noonsoi ohondo' ra longon sangkibab
no.
14Pongo nu hino samput nu ulun
Parisi hiano, am bi nilo inakou intor
ra pahun intok sambayang hino am

12:3-4 1Sam. 21:1-6 **12:4** Im. 24:9 **12:5** Tab. 28:9-10 **12:7** Mat. 9:13, Hos. 6:6 **12:11** Luk. 14:5

nantutuum ra aun koson pakuan nilo
amatoi ri Yasus.

Ulun sususubon pinili' nu Ala

15Am karingoh ri Yasus rahu nu
ulun Parisi rano ra ilo asiha' amatoi
rio, am lakou no intor ra intok hino,
am asuang po ulun inaya' rio. Am
kawi' nu ulun arualan pono' am
pinihah no, 16am rahu kono ri Yasus
rilo, "Pain mi balai' inuma' ku hitu ra
ulun bokon rano."
17Inuma' ri Yasus hino, hino nga
langus nu rahu ri Yasaya li sangulun
angindul ra rahu nu Ala hino, rahu
kono,

18*"Hitu nga ulun pinili' ku*
ra sususubon ku.
Am io asian
am panginsuatan ku.
Au anaak ra Ro ku rio,
am io nga angaho
ra katapatan ku
ra tukir nu bansa'.
19*Io ikaa kumalit am ampaut,*
karuo kono am ikaa lua-luap
ra io ambala'
ra paat no angkiralan.
20*Io ikaa apakasusa'*
ra ulun asusa'.
Io apinso' muoi pambala'
suku' katapatan hino
akarayol.
21*Am kawi' nu bansa'*
lumansan yak rio."

Yasus am Baalsibul
(Mrk 3:20-30, Luk 11:14-23)

22Hili kula-kula' ulun nangibit
ra sangulun nobolou am nohoho'
inuoi ri Yasus nga sinulor hua io nu
saitan. Am pihaho' ri Yasus ulun
hino suku' io nakaindahu am
nakakito. 23Am kasumpo' kawi' nu
ulun asuang hiano, rahu kanilo,
"Hitu huat nahi raino anak sua'
ri Raja' Daud io hino Raja'
Kaayahan nirandi' li."
24Io yak pakaringoh ulun Parisi ra
baal hino, limbang kanilo, "Ulun hitu
akaalap apahiru' ra saitan nga Baal-
sibul io hino Raja' nu saitan no
nanaak ra kuasa' rio."
25Kapandai' ri Yasus huang nu
ulun Parisi hiano, rahu no, "Kono
ulun sampihangan ikaa ahahalulum,
am antatabuh yak antatakuli', piha-
ngan no hino ansusuai am ikaa yak
tumaan. Am kono ulun nu saumi ban-
dar karuo kono am sansulapan ikaa
ahahalulum, am antatabuh yak an-
tatakuli', am bandar am sansulapan
hino ansusuai yak am ikaa tumaan.
26Kono hino po nu pihangan nu Ibilis
hino. Kono lilian nu pihangan no
bokon apahiru' ra lilian bokon piha-
ngan hino pono' akapansusuai yak
ikaa tumaan. 27Akau mindahu ra au
apahiru' ra saitan intor ra kuasa' nu
Baalsibul. Kono po hino, aun ki'
nanaak ra ulun ubason mi rano ra
kuasa' apahiru' ra saitan? Nga
inuma' nu ulun ubason mi rano
anatandu' ra rahu mi hino ikaa
otopot. 28Sala' ka Ibilis, nanaak
rakon ra kuasa' apahiru' ra saitan, io
yak Ro nu Ala. Am atungon nu hitu
io hino raino Ala nopongo angimuun
amihang ra lolot mi.
29Aun koson nu sangulun akaun-
sop ra pahun nu ulun okotoh hino am
angalap ra sasawot nu ulun hino, nu
kono io ikaa tongkongon pahulu ulun
okotoh hino? Pongo nu hino hili io
akaalap amahaau ra sasawot nu ulun
hino.
30Aun ulun ikaa maya' rakon, ulun
hino tumabuh rakon. Am aun ulun
ikaa anginsuup rakon, am ulun hino
angulalaat yak ra karaya' ku. 31Intor
ra hino au mindahu ramuyun. Kawi'
nu sala' am uyai ra ulun[k] auma' yak

---

[k]12:31 uyai ra ulun:karuo kono am;ulun ahuyai ra Ala.

12:18-21 Yas. 42:1-4 12:24 Mat. 9:34, 10:25 12:30 Mrk. 9:40

aampunan, io yak atu ahuyai ra Ro
nu Ala ikaa ilo auma' aampunan.
32Kono sangulun ahuyai ra Ulun
Sinusub nu Ala, io auma' aampunan,
io yak kono sangulun ahuyai ra Ro nu
Ala, io ikaa auma' aampunan, onsoi
ra paat raino am suku' po ra buo-buoi
no."

Baal nu taunan am kinawa' no
(Luk 6:43-45)

33"Kinawa' onsoi aalap haling
ra taunan abaku'. Io yak kono
taunan nano ikaa abaku' taunan am
kinawa' nano pono' am alaat yak.
Taunan nu kinawa' hino apandayan
haling ra kinawa' nano. 34U akau
ulun alaat, aun koson mi auma'
mindahu ra rahu onsoi, ra kono
akau alaat? Nga atu po hua siino ra
huang mino am hino po yak rahuon
nu kabang mino. 35Ulun onsoi angu-
ma' ra onsoi, nga huang nano onsoi.
Am ulun alaat anguma' ra alaat,
nga huang nano alaat.
36Huangon mi au mindahu
ramuyun, paat nu Orou
Pamumutusan rahili, tuki-tukir nu
ulun auma' amalimbang ra aun balos
nu tuki-tukir nu nirahu no kaando'
tool. 37Rahu mi hino sumauk ra akim
mi rahili am nirahu mi hino apain-
talang ra akau nakasala', karuo kono
am ikaa nakasala'."

Ulun Parisi akitaak ra tatandu' kalalaban
(Mrk 8:11-12, Luk 11:29-32)

38Am kula-kula' guru' ugama
am ulun Parisi inindahu rahu
kanilo, "Guru', akai akitaak riun
apakito am anguma' ra tatandu'
kalalaban ra tayar mai."
39Io yak limbang ri Yasus, "Alaat
am ahikotopot ulun ra paat raino tu.
Akau ki' akitaak rakon anguma' ra
tatandu' kalalaban? Saumi yak tatan-
du' kalalaban balain ku ramuyun. Io
hino tatandu' intor ra baal ri Yunus
li, ulun angindul ra rahu nu Ala.
40Yunus siino ra tinaai nu pait maayo
li talu orou am talu londom, kono po
hino nu Ulun Sinusub nu Ala murong
talu orou am talu londom ra ran-
dalom nu tana'. 41Paat nu Orou
Pamumutusan ra kaawian nu tana' tu
ulun-ulun amahun ra bandar Niniwi
minggayou rahili am apasala'
ramuyun, nga ilo inimpoi ra sala-
sala' nilo ra paat ri Yunus li ambala'
rilo. Io yak au mindahu ramuyun, ra
lolot taka hitu raino siino labing
maayo ra kuasa' intor ri Yunus.
42Paat nu Orou Pamumutusan no
rahili, ra kaawian nu tana' tu sangu-
lun raja' ruandu' intor ra Siba ming-
gayou rahili am apasala' ramuyun
nga io hua inakou intor ra sampit nu
tana' muoi pangkinongoh ra pam-
balaan nu Raja' Salomo li. Io yak au
mindahu ramuyun ra lolot taka hitu
raino siino labing maayo ra kuasa'
intor ra Raja' Salomo."

Saitan anduli'
(Luk 11:24-26)

43"Paat nu saitan hino ahiru'
intor ra inan nu sangulun, am saitan
hino lako-lakou ra tana' asuang ra
batu am inahison no am ahuyum ra
intok no tumooh. Io yak, io ikaa
akauyum. 44Am intor ra hino rahu
nu saitan hino ra luang nu huang
nano, 'Onsoi po solor au anduli' ra
pahun iniruanan kuli.' Am bi no
nanduli', am ilong no ra pahun in-
tokon nali am kaando' inurong, am

12:32 Luk. 12:10 **12:33** Mat. 7:20, Luk. 6:44 **12:34** Mat. 3:7, 23:33, 15:18, Luk. 3:7, 6:45 **12:38** Mat. 16:1, Mrk. 8:11, Luk. 11:16 **12:39** Mat. 16:4, Mrk. 8:12 **12:40** Yun. 1:17 **12:41** Yun. 3:5 **12:42** 1Raj. 10:1-10, 2Taw. 9:1-12

kinangkaban talaaho' am tinalaah.
45Saitan hino pono' am inakou po
am nangibit ra tulu' saitan bokon
labing alaat intor rio. Hili ilo
sinumulor inurong ra inan nu ulun
hino. Am pupus no bayah nu ulun
hino labing alaat intor ra lali' nali.
Kono po nga hino asauk rahili ra
ulun akasala' ra paat raino tu."

Ina' am pahaka' ri Yasus
(Mrk 3:31-35, Luk 8:19-21)

46Paat ri Yasus ambala' ra
ulun asuang hiano, am suku' nu ina'
am pahaka' no rano ilo angkuliman
rio ra lusar no. Am asiha' tumiwol
ahayam ri Yasus. 47Sangulun ra
lolot nu ulun asuang hiano inindahu
ri Yasus, "U aman, ilai' nga ina' am
pahaka' mu rano siino ra lusar no
asiha' ahayam riun."[l]
48Limbang ri Yasus, "Aun ki' ina'
ku? Am aun ki' pahaka-pahaka' ku?"
49Hili io nanulu' ra ulun ubason no
rano, am rahu no, "Ulun hiatu nga
ina' ku am pahaka-pahaka' ku.
50Aun po ulun anguma' ra kasiha' nu
Ama' ku ra Surga', ilo nga pahaka'
ku ungkuyon, am pahaka' ku ruandu'
am ina' ku."

Pangumangan ra sangulun anias ra susunu'
(Mrk 4:1-9, Luk 8:4-8)

13 1Am orou hili po bi ri Yasus in-
akou intor ra pahun hino am
inuoi ra ihih nu liahu maayo ra
Galilia am nanturung ra hino. 2Ulun
nilumulur ra libung ri Yasus no
asuang bonsoi suku' i Yasus inuran
ra paraau no am nanturung. Ulun
asuang hiano pono' am tinumuor yak
ra ihih nu liahu hino. 3Yasus angi-
muun anguma' ra kula-kula' pangu-
mangan apakatalang ra atungon nu

Tutuu' akaruui

pangubasan nano ra ulun asuang
hiano rahu kono, "Siino sangulun
nanias ra susunu'. 4Am paat no anias
ra susunu' hino siino sampiruo
naratu' ra ralan li, am suku' nu pilit
rano naninduk ra susunu' hiano
suku' naawi'.
5Am sampiruo po naratu' ra tana'
akabatu li, anipis ra tana' no, am
susunu' hiano napasi' tinumuu' nga
anipis hua tana' naratuon nano. 6Io
yak paat nu orou alasu', apalatu ra
gandum bahu tumuu' li gandum hino
atuor, nga ikaa hua andalom panam-
bakaton nano.
7Am sampiruo po naratu' ra ta-
nga' nu tutuu' akaruui' li, am tutuu'
akaruui' hino pono' indul-indul
tumuu' nanakob ra susunu' bahu
tumuu' hino suku' ikaa anginawa'.
8Am siino po naratu' ra tana' oondob
no, tinumuu' suku' nanginawa', am
siino aatus, am siino po onom

[l]12:47 Luang nu buku-buku nakalair kaando' ayat 47.

13:2 Luk. 5:1-3

ngoopor, am siino po talu ngoopor
umbung nano."
9Am rahu po ri Yasus, "Aun ulun
asiha' akarati' onsoi io angkinongoh
onsoi-onsoi."

Kulo ki' Yasus ambala' ra pangumangan
(Mrk 4:10-12, Luk 8:9-10)

10Hili ulun ubason ri Yasus
rano inuoi nangkimuot rio, rahu
kanilo, "Guru', aun puun no oko
ambala' ra ulun hiano ra panguma-
ngan yak?" 11Limbang ri Yasus,
"Akau nopongo tiniluan ra baal
auni ra aun koson nu Ala amihang
ra ulun. Io yak ulun bokon ikaa
tiniluan. 12Ulun okoondo' ra atu-atu
ruangin po hino rio, am rumuang po
asuang aun siino rio no. Io yak ulun
kaando' ra atu-atu no, kawi' nu
siino rio no unduton yak. 13Hitu nga
puun ku mindahu yak rilo ra pangu-
mangan, nga ahilong pono' ilo am
ikaa yak ilo akakito, am angkino-
ngoh pono' ilo am ohondo' yak ilo
ra ikaa nakalingoh karuo kono am
ikaa akarati'. 14Hitu nga langus nu
rahu nu Ala binalaan lairo'
ri Yasaya li sangulun angindul ra
rahu nu Ala, rahu kono,

'Akau angkinongoh
am ikaa akarati',
am akakito akau
io yak ikaa akapandai
ra aun nasauk.
15*Nga huang nu ulun hiano*
anggalol
am talingo nilo no
ikaa akaringoh,
am mato nilo rano
sinonsolowon.
Nga kono ikaa inuma'
kono hino,
mato nilo rano akakito,
am talingo nilo rano akaringoh,
am huang nilo rano akarati',
am anduli' bahu ilo rakon,
hili au omohonsoi rilo.'

16Io yak akau poyo asatu', nga
mato mi ratu akakito am talingo mi
ratu akaringoh. 17Huhuangon mi.
Asuang ulun angindul ra rahu nu Ala
am ulun mintopot ra Ala ra pahulu li
atipahilong halan ra nakito mi raino
tu, io yak ilo ikaa nakakito, am ati-
pangkinongoh po ilo halan ra nari-
ngoh mi raino tu, io yak ilo ikaa
nakaringoh."

Yasus apakatalang ra atungon nu pangumangan ra sangulun anias ra susunu'.
(Mrk 4:13-20, Luk 8:11-15)

18Am rahu kono po ri Yasus,
"Kinongohon mi raino atungon nu
pangumangan ra sangulun anias
raitu' li. 19Susunu' naratu' ra ihih
nu ralan io hino nangumangan ra
ulun angkinongoh ra aho intor ra
baal nu Ala amihang ra ulun io yak
ilo ikaa akarati'. Am suku' nu Ibilis
hino am namahaau ra aho hino
intor ra huang nilo no. 20Am
susunu' naratu' ra tana' asuang batu
am inahison io hino nangumangan
ra ulun angkinongoh ra aho hino am
parambus angintopot ra huang nilo
anginsuat, laarang. 21Io yak aho
hino ikaa nanambakat ra huang nilo
no, suku' ilo ikaa tumaan. Paat nu
ila' am susa' mintup rilo nga aho
hino, parambus yak ilo mulou min-
topot ra Ala. 22Susunu' naratu' ra
tutuu' akaruui' li, io hino nanguma-
ngan ra ulun angkinongoh ra aho
hino io yak ilo angkaamo ra bayah
nilo am asiha' asuang sasawot. Intor
ra hino aho naringoh nilo no nahaau
ra huang nilo no suku' kaando'
balos. 23Susunu' naratu' ra tana'
oondob li, io hino nga nangumangan

13:12 Mat. 25:29, Mrk. 4:25, Luk. 8:18, 19:26 **13:14-15** Yas. 6:9-10 **13:16-17** Luk. 10:23-24

ra ulun angkinongoh ra aho hino,
am ilo akarati' bonsoi, am rahu hino
siino balos ra bayah nu ulun hiano,
am balos nu rahu hino ra ulun hiano
siino no aatus, am siino po onom
ngoopor, am siino po talu ngoopor
umbung no."

Pangumangan ra baal nu butit am gandum

24Hili i Yasus nambala' po rilo ra
saumi pangumangan, rahu kono,
"Paat nu Ala amihang ra ulun ohon-
do' ra sangulun anias ra susunu' ra
umo nano. 25Paat nu tanga' londom,
am kawi' nu ulun nalatayan noolong,
siino sangulun alaat inuoi panias ra
butit no ra lolot nu gandum no, am bi
no nahiru'. 26Puu-puun ra gandum
hino anantian am suku' ra io
sinumila' kinawa' nano, am hili butit
hiano nakaulihan.
27Am amba nu ulun katangan ra
umo hino pono' am inuoi pamala'
rio, rahu kanilo, 'Tuan, kaa ki'
susunu' nu gandum tiniasan mu ra
umo mu nili? Am aun ki' haling nu
butit rano?'
28Limbang nu tuan hino, 'Ulun a-
sisingon rakon no nga nanguma' ra
hino.'
Rahu kono nu amba hiano, 'Aun
koson no. Oyon mai bubulo' butit
rano?'
29Am rahu nu tuan hino, 'Pain mi
poyo, hama' no yak kono hino. Nga
kono bubulon mi naapo butit hiano,
am akaaya' nahi naapo abubul gan-
dum hino. 30Hama' no yak kono hino
suku' ra pangataman li. Paat nu hino
rahili susubon ku ongotom rano
amalulur ra butit hiano pahulu, am
bongkoso' am hili tapiran solobo'.
Pongo hino hili au anusub rilo ongo-
tom am amalulur ra gandum hino ra
luang nu lahaa kuno.' "

Pangumangan ra umi nu santaun sawi
(Mrk 4:30-32, Luk 13:18-19)

31Hili i Yasus nambala' po
rilo ra saumi pangumangan, rahu
kono, "Paat nu Ala amihang ra ulun
baal no ohondo' ra umi borook
kono umi nu santaun sawi[m] tiniasan
nu ulun ra umo nano. 32Umi nu
santaun sawi io hino umi borook
intor ra umi bokon. Io yak paat no
tumuu' io makalu intor ra tambak
bokon no suku' susuit rano pono'
muoi pamunsalah ra raan-raan no
rano."

Pangumangan ra tatauk apakambang ra tapung
(Luk 13:20-21)

33Am pambala' po i Yasus
rilo ra saumi pangumangan, rahu
kono, "Paat nu Ala amihang ra ulun
ohondo' poyo ra kono tatauk
apakambang pinanaang nu ruandu'
ra tapung inuar no apat ngoopor
ngalito, am tatauk apakambang hino
apakambang ra tapung asuang
hino."

Kulo ki' i Yasus ambala' yak ra pangumangan
(Mrk 4:33-34)

34Kawi' nu nangubasan
ri Yasus ra ulun asuang hiano io
nambala' nanguma' ra kula-kula'
pangumangan. Io ikaa ambala' nu
kono po io ikaa anguma' ra pangu-
mangan. 35Hino nga raino langus nu
rahu nu Tuhan pinaindulan no ra
ulun angindul ra rahu nu Ala. Rahu
kono,
"Au ambala' rilo
ra kula-kula' pangumangan,

---

[m]13:31 Sawi: Sawi kuon hitu io hino saumi taun tambakan sawat no maa-maar katalu ngamito.

13:35 Nan. 78:2

am au ambala' rilo
ra baa-baal ikaa
napandayan nu ulun
ra puun nu tana' tu nasauk."

Papaintalangan ra atungon nu butit am gandum

36Kopongo i Yasus nambala' am
pansusuai ilo ra ulun asuang hiano,
am uli' i Yasus ra pahun no. Am
suku' nu ulun ubason no rano am
rahu kanilo, "Balain mu akai ra atu-
ngon nu pangumangan intor ra butit
am gandum no."
37Limbang ri Yasus, "Ulun nanias
ra gandum onsoi no, io hino Ulun
Sinusub nu Ala. 38Am umo hili na-
ngumangan ra tana' tu, am gandum
onsoi no io hino ulun nopongo inin-
topot ra Ala, am butit no io hino ulun
pihangon nu Ibilis. 39Ulun alaat
nanias ra umi nu butit no, io hino
Ibilis. Am orou pangataman no, io
hino Orou Kaawian nu tana' hitu, am
ulun ongotom rano, io hino malaikat.
40Am butit nilulur am inompo ra apui
no Orou Kaawian nu tana' tu. 41Ulun
Sinusub nu Ala anusub rahili ra
malaikat no rano amalulur pahulu ra
kawi' nu ulun angibi-ngibit ra ulun ra
anguma' ra sala', am kawi' po nu
ulun bokon nanguma' ra kalaatan.
42Am kawi' nilo no tapiran ra intok
nu apui laa-laang no, am hino nga
intok nilo antangi' am aila'. 43Paat nu
hino rahili kawi' nu ulun mintopot ra
Ala anabinantang kono mato nu orou
ra tana' bahuon nu Ala, Ama' taka
no. Aun ulun asiha' akarati', onsoi io
angkinongoh onsoi-onsoi."

Pangumangan ra sasawot nilobong ra tana'

44"Paat nu Ala amihang ra ulun
ohondo' ra baal nu sasawot onsoi
nilobong bunio' ra umo. Karampa'
nu ulun sasawot onsoi hino rumbuni'
no poyo pandulio'. Nga nanginsuat
hua io bonsoi bi no inuli' am talano'
no kawi' nu sasawot siino rio rano,
am aliri' no rahili tana' hino."

Pangumangan ra baal nu mutiara' oloho

45"Paat nu Ala amihang ra ulun
ohondo' poyo ra baal nu sangulun
ahuyum ra mutiara' oloho laarang.
46Am pakarampa' io ra saumi
mutiara' oloho laarang hino, am oyo'
no talano' kawi' nu sasawot siino rio
rano, am aliri' no rahili mutiara'
saumi hino."

Pangumangan ra baal nu pukot

47"Paat nu Ala amihang ra ulun
ohondo' poyo ra pukot binoyor nu
ulun ra liahu maayo no, am nan-
sisinutan pait sinumulung ra pukot
hino. 48Kasuang rahili sinumulung ra
pukot hino, hili nanato' nu ulun angi-
ngimpait hiano asaki' ra ihih nu liahu
maayo hino. Am pantuturung ilo am
pilio' nilo pait hiano. Pait onsoi rano
buliin nilo luluro' ra bakul rano, am
pait alaat rano tapiran nilo. 49Kono
hino nga baal no ra paat nu Orou
Kaawian nu tana' tu rahili, malaikat
rano muoi apansuai ra ulun anguma'
ra kasiha' nu Ala intor ra ulun alaat.
50Am ulun alaat hiano subain nilo ra
apui laa-laang no, am hino nga intok
nilo antangi' am aila'."

Kaintapatan nakabahu am nakalair

51Rahu ri Yasus ra ulun ubason no
rano, "Napandayan mino ki' kawi' nu
hiano?"
Limbang kanilo, "Ua napan-
dayan."
52Am rahu po ri Yasus rilo, "Kono
po hino, tuki-tukir nu guru' nu ugama
nopongo nasauk ra ulun pihangon nu
Ala ohondo' ra ulun katangan ra
pahun am nangukah ra sasawot

nakabahu am nakalair intor ra
pamuliin nano."

I Yasus inimbali nu ulun nu Nasarit
(Mrk 6:1-6, Luk 4:16-30)

53Pongo ri Yasus nambala' ra
kula-kula' pangumangan bi no in-
akou nanduli' ra intok pamahunan
nano. 54Paat no siino ra intok hino
io muoi ra pahun intokon nu ulun
Yahudi sumambayang am angubas
ra rahu nu Ala. Am kawi' nu ulun
angkinongoh nasumpo. Am rahu
kanilo, "Aun naaku nahiubasan nu
ulun hitu ra io apandai ambala' tu?
Am aun naaku intor nu tatandu'
kalalaban maan natu? 55Kaa ki' hitu
anak nu ulun angangamar ra taun li,
am i Maria. Ilo sangaka' ri Yakup,
i Yusup, i Simun am i Yudas. 56Am
kawi' nu pahaka' no ruandu' ratu
siino ritaka ra hitu. Atu ki' naaku
haling nu kapandayan no hino?"
57Am pangimbali nailo ri Yasus.
Am rahu ri Yasus rilo, "Sangulun
ulun angindul ra rahu nu Ala in-
suaton am intopoton ra intok bokon.
Io yak intok no tohom am pahaka'
no kaando' anginsuat am angintopot
rio."
58Am ikaa no asuang tatandu'
kalalaban inuma' ri Yasus ra hino,
nga ikaa hua ilo mintopot.

Pinatayan ri Yahaya Omomororob
(Mrk 6:14-29, Luk 9:7-9)

14 1Paat nu hino Raja' Hirodis
amihang ra daira Galilia, am
pakaringoh io ra aho nasauk maan
ri Yasus no, 2rahu kono ra ulun no
rano, "Hino nga raino Yahaya ulun
omomororob li nanduli' noyo naayah
intor ra lolot nu ulun inatoi rali. Am
hino nga puun no raino akakuasa' a-
nguma' ra tatandu' kalalaban."
3Nga pahulu li Raja' Hirodis
nanusub ra sauyar no napatakub ri
Yahaya, am nanangkong am napaun-
sop ra riil, nga intor hua ra andu' no
i Hirodias. I Hirodias hino andu' nu
pahaka' no i Pilipus. 4Yahaya aubas
nambala' ra Raja' Hirodis ra paat no
aayah li, rahu kono, "Ikaa oko auma'
angandu' ri Hirodias along mu hino."
5Asiha' halan Raja' Hirodis
amatoi ri Yahaya ra paat nu hili, io
yak alaa' poyo hua ra ulun Yahudi,
nga sabiton nilo hua Yahaya ra ulun
angindul ra rahu nu Ala.
6Paat ri Hirodis amaruli' angirau
ra orou nanganakan rio anak ralaa
ri Hirodias hino nangalang ra ting-
kuangon nu ulun tambului nu Raja'
Hirodis. Am alang no hino apainsuat
ra huang nu Raja' Hirodis. 7Hili raja'
hino namarandi' ra ralaa nano rahu
kono, "Aun yak kitaakon mu auma'
taakan ku."
8Bi nu ralaa hino inuoi nakibala'
ra ina' nano ra aun kitaakon no. Am
pokoto' io nu ina' nano ra io akitaak
yak ra ulu ri Yahaya Omomororob.
Hili ralaa hino nanduli' ra Raja'
Hirodis ra io akitaak yak ra ulu
ri Yahaya Omomororob maan tam-
paki' ra talam am taaki' rio.
9Kasusa' huang nu Raja' Hirodis,
io yak ikaa no hua kumulan, nga
narandi' no noyo hua ra tingkuangon
nu ulun asuang rano ra io anaak ra
atu yak kitaakon nu ralaa hino. 10Hili
io nanusub ra sauyar no muoi ponon-
tob ra ulu ri Yahaya ra luang nu riil
no. 11Hili tontobo' nu sauyar hino ulu
ri Yahaya no, am tampaki' no ulu
ri Yahaya ra talam no, am ibito' nilo
am taaki' ra ralaa hino. Hili apuo' nu
ralaa hino am ibito' inuli' am taaki'
ra ina' no. 12Pongo nu hino, am bi nu

13:57 Yah. 4:44 14:3-4 Luk. 3:19-20 14:4 Im. 18:16, 20:21

ulun inubas ri Yahaya inuoi nanga-
lap ra bangkai nano am lobongo' nilo.
Am bi nilo rahili inuoi namala' ra
baal hino ri Yasus.

Yasus namakan ra limo ngaribu ulun
(Mrk 6:30-44, Luk 9:10-17, Yah 6:1-14)

13Pakaringoh i Yasus ra baal
hino am iruani' no intok hino inaya'
ra paraau, am uoi io ra intok kalili-
ngoyon kaando' ulun amahun. Io
yak kapandai nu ulun asuang rano
inoyon ri Yasus no, am iruani' nilo
po bandar nilo no, am bi sinumunu'
ri Yasus am baya' ilo ra asak.
14Tuun ri Yasus intor ra paraau
binayaan nilo no, am ilong no ra
ulun asuang am pakaasi' io ra ulun
asuang hiali, am honsoyo' no kawi'
nu ulun arualan.
15Kamayon nano, bi nu ulun
ubason ri Yasus rano inuoi rio, rahu
kanilo, "Intok hitu kaando' ulun
amahun, am angimuun noyo lumon-
dom. Onsoi susubon mu ulun asuang
hiatu muoi pahalir ra akan nilo ra
ulun amahun ra pamahunan amaar
ra intok hitu."
16Am limbang ri Yasus, "Hama'
no. Ikaa pono' ilo makou. Paakanon
mi yak ilo."
17Rahu kanilo po, "Limo yak hua
ngapila' ruti' mai tu, am ruo yak
ngainan pait tu."
18Rahu ri Yasus, "Taaki' mi nga
kawi' nu hino rakon."
19Am susubo' no kawi' nu ulun
asuang hiano anturung ra tana'
akatutuu'. Am unto' ri Yasus ruti'
limo ngapila' am ruo ngainan pait
hino, am paningaa' io ra limbowon
am sambayang mindahu tarima' kasi'
ra Ala. Kopongo hino tutubingo' no
ruti' hino am patayaro' ra ulun
ubason no rano ra ulun asuang hiano.
20Kawi' nu ulun hiano nangakan
suku' naasuh. Kopongo ilo
nahahakan kukumo' nu ulun ubason
ri Yasus hiano sawah hino kapanu'
po oopor am ruo ngabakul no.
21Siung nu ulun nangakan rali, limo
ngaribu luur nu ungkuyon, am ikaa
pinaaya' untubo' ruandu' am anak-
anak.

I Yasus inakou ra lampau nu siang
(Mrk 6:45-52; Yah 6:15-21)

22Pongo nu hino susubo'
ri Yasus ulun ubason no rano in-
uran ra paraau, am pamahuluo' no
ilo sumandaup ra liahu maayo tima'
no anusub apauli' ra ulun asuang
rano. 23Pakaakou ulun asuang
hiano, pangkilayo i Yasus io sangu-
lun inuoi sambayang ra tampak nu
inuluh suku' ra nolondom i Yasus
yak siino ra hino. 24Paat nu hino
paraau binayaan nu ulun ubason no
rano natawoi noyo intor ra ihih nu
liahu maayo hino, am paraau nilo
hino asipak nu hinumbang nu liahu
maayo, nga asunsulang nilo hua a-
ngin no.
25Ra lolot nu jaam katalu am
koonom ra io susuab, hili i Yasus
sinumunu' rilo, inakou ra lampau nu
siang. 26Kakito nu ulun ubason no
rano i Yasus ra io makou ra lampau
nu siang, am pakaliar ilo am pangka-
laa'. Rahu kanilo, "Alingu tu." Am
salua-luap ilo nalaa'.
27Parambus Yasus inindahu, rahu
kono, "Ikaa angkalaa' ka, au nga
hitu."
28Hili rahu ri Piturus, "U Tuhan,
kono oko po hino am ipahan muno au
muoi riun makou ra lampau nu siang
tu."
29Limbang ri Yasus, "Ikon mu."
Am tuun i Piturus intor ra paraau
no, am bi no inakou ra lampau nu
siang inuoi tiwol ri Yasus. 30Am ilong
no ra angin okotoh ra liahu maayo
hino, am kalaa' io am angimuun
lumindob, luap no, "Tuhan, alapo'
au."
31Am parayuso' ri Yasus
namahuut ri Piturus. Rahu ri Yasus
rio, "Piturus, Piturus, kulo ki' oko
hitu ikaa kula' mintopot? Kulo ki'

oko ruo-ruo huang ikaa mintopot
rakon?"
32Am hili ilo ruo inuran ra paraau
no, am lawo nu ahangin li. 33Kawi' nu
ulun ubason ri Yasus siino ra luang
nu paraau hino nirumungu' angansuk
rio, rahu kanilo, "Kapio oko hitu
Anak nu Ala."

I Yasus namihah ra ulun arualan ra libung nu intok ra Ganasarit
(Mrk 6:53-56)

34Pakasandaup ilo ra liahu
maayo no, am asak ilo ra Ganasarit.
35Ulun ra intok hino akakaulih
ri Yasus, hili balai' nilo kawi' nu
ulun ra luput nu daira hino, hili ilo
simpangingibit ra ulun arualan muoi
ri Yasus. 36Ilo akitaak ri Yasus ra
ilo angangkam ra popor nu sampayau nano, am kawi' nu ulun
arualan nangangkam ra popor nu
sampayau ri Yasus no pono' am
napihah.

Arat nu aki nu ulun Yahudi
(Mrk 7:1-13)

15 1Hili suku' nu kula-kula'
ngaulun Parisi am guru' ugama
rano intor ra bandar Yarusalim inuoi
ri Yasus, am pangkimuot. 2Rahu
kanilo, "Kulo ki' ulun ubason mu ratu
ikaa sumuhut ra arat nu ugama nu
aki taka rali? Ikaa ilo ambahu' ra longon nilo maya' ra arat nu aki taka
rali ra paat nilo angakan."
3Limbang ri Yasus, "Kulo ki' akau
ikaa sumuhut ra rahu nu Ala, aulu'
ka yak sumuhut ra arat nu aki mi rali.
4Nga rahu nu Ala, 'Onsoi akau
ahalulum ra ama' am ina' mi.' Am
rahu no po, 'Aun kaulun angawah ra
ama' am ina' nano, ulun hino ukumin
matoi.'
5Io yak akau angubas ra kono aun
kaulun mindahu ra ina' am ama' no,
am rahu no kono hitu, 'Aun siino
rakon ra taakan ku halan pangaluluman ku ramuyun nopongo noyo hua
hino tinaakan ku ra Ala.'
6Ulun kono hino ikaa auma'
anaak ra atu siino rio ra matuo no[n] ra
umang nu pangaluluman no. Nga
intor ra akau apakaulu' ra arat nu aki
mi rali am akau angila-langka' ra
rahu nu Ala. 7U ulun ahipapayu,
otopot rahu nu Ala nirahu ri Yasaya
li ulun angindul ra rahu nu Ala intor
ra baal mi ratu.
8Rahu kono nu Ala,
'Ulun hiano sumamba rakon
ra rahu nilo yak.
Io yak huang nilo no
atawoi rakon.
9Kaando' balos nilo
sumamba rakon,
nga ilo angubas ra kuon nilo
intor ra rahu ku,
am lai' pangubasan nilo tu
arat inuma' yak nu ulun.' "

Baal apasala' ra ulun
(Mrk 7:14-23)

10Hili ipahi' ri Yasus ulun
asuang rano, am rahu kono, "Kinongohon mi hitu am huango' onsoi-onsoi langus no. 11Aun munsop ra
kabang sala' ka hino omopol ritaka
sumamba ra Ala io yak atu rahu
sumamput intor ra kabang nano am
hino nga omopol ritaka sumamba
rio."
12Pongo nu hino bi nu ulun ubason
ri Yasus rano inuoi rio, rahu kanilo,
"Guru', akapandai ko ki' ra ulun
Parisi rano nalaat no huang nilo ra
rahu mu nili?"
13Limbang ri Yasus, "Tukir nu
tambak ikaa tinambak nu Ama' ku ra
Surga' maan no bubulo' suku' ra
bakat-bakat no rano. 14Ikaa akau
angkaamo ra ulun Parisi hiano, nga
ilo hino amimihang nobolou am

[n]15:6 Matuo no: Luang nu buku nakalair; Ama' am ina' no.

15:4 Kas. 20:12, 21:17, Im. 20:9, Laup. 5:16 15:8-9 Yas. 29:13

amihang po ra ulun nobolou. Kono
ulun nobolou amahaak ra ulun
nobolou, ikaa mulalas ilo ruo akaun-
sop ra luang."
15Rahu ri Piturus, "Guru', balai'
nga akai ra atungon nu pangumangan
mu nili."
16Limbang ri Yasus, "Ikaa po ki'
akau kapandai? 17Ikaa ki' akau
akapandai ra atu munsop ra kabang
nu tuki-tukir nu ulun am kawi' nu
hino munsop ra tinaai am ikaa poyo
abuoi am arambus sumamput. 18Io
yak aun rahu sumamput intor ra
kabang nu ulun, am hino nga omopol
ritaka sumamba ra Ala.
19Nga intor ra huang sumuku'
huangon alaat am angibit ra kalaatan
io hino ampatoi, ampalapau, an-
takou, ambuak, am ahuyai. 20Kawi'
nu hiano nga omopol ritaka sumam-
ba ra Ala. Sala' ka angakan amakai ra
longon ikaa binahuan maya' ra arat."

Intopot nu sangulun ruandu'
(Mrk 7:24-30)

21Hili Yasus inakou ra intok
hino ra daira amaar ra bandar Tirus
am Sidon. 22Am siino sangulun
ruandu' nu pihangan Kanaan
amahun ra hino inuoi tiwol
ri Yasus, am rahu kono, "U Tuhan,
sua' ri Daud, asian mu au, nga anak
ku ruandu' no sinulor nu saitan am
naila' no anak ku hino."
23Io yak i Yasus ikaa nilumimbang
sahuhumi. Hili rahu nu ulun ubason
no rano ri Yasus, rahu kono,
"Susubon mu ruandu' hitu paulio'.
Lai' liha' baya-baya' yak ritaka am
lua-luap."
24Limbang ri Yasus, "Au sinusub
muoi yak ra ulun nu bansa' Israil
ohondo' ra rumba napalir."
25Pakaringoh ruandu' hino ra
rahu ri Yasus no, bi no inuoi imaar
ri Yasus am pahulatur io ra tingkua-
ngon nano, am rahu kono, "Tuhan,
asian mu au."
26Rahu ri Yasus ra ruandu' hili ra
saumi pangumangan, rahu kono,
"Ikaa onsoi ra kono akan nu anak-
anak unton am tapiri' taaki' ra uku'."
27Am ruandu' hino nakarati' ra
pangumangan hino am limbang no,
"Tuhan, kapio nga halan solor hino,
ka ikaa po hua mulalas uku' aangkan
ra momol aratu' ra saau nu mija' ka-
tangan ra uku' hino."
28Rahu ri Yasus ra ruandu' hino,
"Maayo kapio intopot mu, am
kalikatan mu hino asauk maya' ra
kinitaak mu." Paat nu hino parambus
nu anak nu ruandu' hino noonsoi.

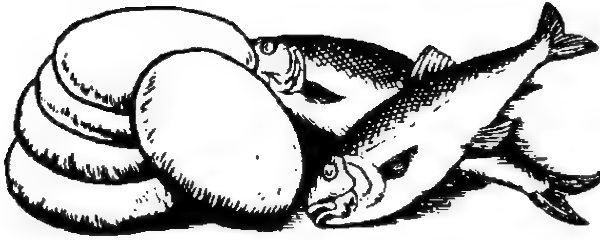
I Yasus namihah ra asuang ulun arualan

29Bi po ri Yasus inakou intor ra
intok hino inaya' ra ihih nu liahu
maayo ra Galilia. Am pangkilayo ilo
inuoi ra tampak nu inuluh am pan-
turung ra hino. 30Am asuang ulun
matong muoi rio nangibit ra ulun no-
bongkong, am ulun nobolou am kawi'
nu ulun naungga', am ulun nohoho',
am kula-kula' po ulun arualan, hili
panturungo' nilo kawi' nu ulun hiano
ra tingkuangon ri Yasus, am hon-
soyo' ri Yasus kawi' nu ulun hiano.
31Kololob ulun asuang hiano bonsoi,
nga ulun nohoho' pono' nakaindahu,
ulun naungga' pono' noonsoi, am
ulun nobongkong akaakou, am kawi'
nu ulun nobolou pono' akakito. Am
kawi' nu ulun hiano angansu-ngan-
suk apakaayo ra Ala nu ulun Israil.

I Yasus napaakan ra apat ngaribu ulun
(Mrk 8:1-10)

32Ipahi' ri Yasus ulun ubason
no rano, am rahu kono ri Yasus rilo,
"Akaasi' au bonsoi ra ulun hiatu.
Nga talu no orou nilo baya-baya'

15:14 Luk. 6:39 **15:18** Mat. 12:34

Ruti' am pait

rakon am naawian no ilo ra akan. Aangas au apauli' rilo ra ilo ikaa pinaangkan tu nga alamian naapo ilo ra tanga' nu ralan."'
33Rahu nu ulun ubason no rano rio, "Aun pangalapan mai ra akan asulob ra suang nu ulun hiatu ra intok kalilingoyon kaando' amahun tu?"
34Kimuati' ri Yasus ilo, rahu kono, "Kula' ruti' siino ramuyun?"
Limbang kanilo, "Tulu' ngapila' yak hitu, am kula-kula' ngainan pait borook."
35Hili susubo' ri Yasus ulun asuang hiano nanturung ra tana' no.
36Pongo nu hino, unto' ri Yasus ruti' tulu' ngapila' hino am pait hino am sambayang io mindahu tarima' kasi' ra Ala, am hili tutubingo' no ruti' am pait hiano am taaki' no ra ulun ubason no rano, am tayaro' nilo ra ulun asuang hiano. 37Am kawi' nu ulun hiano nangakan suku' naasuh. Pongo nilo nangakan, kukumo' nu ulun ubason ri Yasus rano sawah nilo no am kapanu' tulu' ngabakul suang nali. 38Siung nu ulun nangakan rali apat ngaribu luur nu ungkuyon, am ikaa pinaaya' untobo' ruandu' am anak-anak.
39Hili susubo' rahili ri Yasus ulun asuang hiano paulio', am tampak ri Yasus ra paraau no ilo ra ulun ubason no rano, am bi nilo inuoi ra daira nu Magadan.

Ulun Parisi kumakikito ra tatandu' kalalaban
(Mrk 8:11-13, Luk 12:54-56)

16 1Suku' nu kula-kula' ulun Parisi
am ulun Saduki rano muoi
ri Yasus ahuyum ra papasalaan nilo rahu kanilo, "Panguma' bai ramon ra saumi tatandu' kalalaban anatandu' ra oko sinusub nu Ala."
2Io yak limbang ri Yasus, "Paat nu orou no maar kamai', am kono io amunsilou rahu kami, 'Angimuun no liha' raino tampio tu.' 3Am kono
ahaning limbowon ra paat nu londom anatandu' ra orou nusuab onsoi, am kono siino kawanan anatandu' ra orou anguluh. Akau apandai ahilong ra tatandu' nu limbowon am akarati' ra aun koson nu baal nu orou hino, io yak tatandu' ra paat hino ikaa apandayan mi. 4Alaat am ahikotopot bonsoi ulun ra paat raino tu. Akau ki' akitaak rakon anguma' ra tatandu' kalalaban. Saumi yak tatandu' kalalaban balain ku ramuyun io hino tatandu' intor ra baal ri Yunus li, sangulun angindul ra rahu nu Ala."
Pongo ri Yasus mindahu ra baal hino hili io inakou intor ra hino nangiru' rilo.

Tatauk apakambang nu ulun Parisi am Saduki
(Mrk 8:14-21)

5Pakasandaup ilo ra liahu maayo am kahuang nu ulun ubason ri Yasus rano ra ilo ikaa nakaibit ra ruti' pakaak nilo. 6Rahu ri Yasus rilo, "Ahibobontol ka ra tatauk apakambang nu ulun Parisi am ulun Saduki rano."
7Karingoh nilo rahu ri Yasus hino, hili ilo nahahayam ra sangulun am sangulun, rahu kanilo, "Io inindahu ra kono hino, nga ikaa hua itaka nangibit ra ruti'."

16:1 Mat. 12:38, Luk. 11:16 **16:4** Mat. 12:39, Luk. 11:29 **16:6** Luk. 12:1

8Am Yasus akapandai ra ayamon
nilo no. Hino puun no nakibala' rilo,
rahu kono, "Kulo ki' akau
pahahayam ra itaka kaando' ruti' tu?
Ikaa po ki' kula' akau mintopot?
9Kaapo ki' akau nakarati'? Ikaa no
ki' ahuang mi ruti' limo ngapila'
inuma' ku tutubingo' am inakan nu
limo ngaribu ngaulun li? Am kula'
ngabakul sawah nu ruti' kinukum mi
li? 10Am aun koson po nu ruti' tulu'
ngapila' inuma' ku tutubingo' inakan
nu apat ngaribu ngaulun li am kula'
ki' ngabakul sawah nu ruti' kinukum
mi li? 11Kulo ki' akau ikaa akarati'?
Sala' ka ruti' langus nu rahu ku hinili.
Io yak rahu ku nili ambala' ramuyun
hili akau ikaa sumiho ra tatauk
apakambang nu ulun Parisi am ulun
Saduki rano."
12Am pakarati' rahili ulun ubason
no rano ra langus nu rahu ri Yasus
hino, nga sala' ka tatauk papakam-
bang ra ruti' kuon hino. Io yak Yasus
ambala' ra apasiho ra pangubasan nu
ulun Parisi am ulun Saduki.

Namalihuaan ri Piturus ri Yasus
(Mrk 8:27-30, Luk 9:18-21)

13Paat ri Yasus am ulun
ubason no rano inuoi ra daira maar
nu bandar Kaisaria Pilipi, am
kimuati' no ulun ubason no rano ra
hino. Rahu no, "Kono maya' ra
rahu nu ulun bokon aun ki' Ulun
Sinusub nu Ala?"
14Limbang nu ulun ubason no
rano, "Siino mindahu ra Yahaya
Omomororob li, am siino po min-
dahu ra Ilia, am ulun bokon mindahu
ra Yaramia, karuo kono am sangulun
angindul ra rahu nu Ala."
15Rahu ri Yasus rilo, "Io yak
maya' ra pamahuangon mi aun ki' au
hitu?"
16Limbang ri Simun, sabiton poyo
ri Piturus no, "Oko nga Raja'
Kaayahan, Anak nu Ala aayah no."
17Rahu ri Yasus, "U Simun, anak
ri Yahaya, asatu' oko bonsoi. Nga
sala' kaulun nanilu riun ra baal hino
io yak Ama' ku ra Surga' nanilu riun.
18Am raino poyo Piturus au mindahu
riun, oko hitu kono batu atahoh am
tampak nu batu hitu pamaalan ku ra
sirong ku, io hino kawi' nu ulun min-
topot rakon am hili patayan pono'
ikaa akapayau. 19Au anaak riun ra
kukunsi' nu tana' bahuon nu Ala, am
aun po popolon mu ra luang nu tana'
hitu, am kono po hino ra Surga'. Am
aun po panusuban otopot maan mu
ra luang nu tana' hitu, am kono po
hino ra Surga'."
20Hili rahu ri Yasus ra ulun
ubason no rano, "Ikaa akau mindahu
ra ulun bokon ra au Raja' Kaayahan
nirandi' nu Ala."

I Yasus amala' amalair ra baal nu ila' am patayan no
(Mrk 8:31-9:1, Luk 9:22-27)

21Am intor ra orou hili Yasus
nambala' ra ulun ubason no rano,
nga io muoi ra bandar Yarusalim
am akaliman ra kula-kula' ila' intor
ra mamaayo am imam, am guru-
guru' nu ugama. Am io potoyon. Io
yak paat nu katalu orou io anduli'
aayah. 22Ibito' ri Piturus i Yasus
inuoi ra taning nano, am rahu no,
"Guru', hama' no Ala apaintawoi ra
baal hitu riun."
23Am buir i Yasus, am rahu no
nilumimbang ri Piturus, "Ibilis,
ahiru' ko ra hitu, nga angulampong
ko yak ra langus nu lakou ku. Hua-
ngon mutu sala' intor ra Ala, hinuang
yak nu ulun."

16:9 Mat. 14:17-21 **16:10** Mat. 15:34-38 **16:14** Mat. 14:1-2, Mrk. 6:14-15, Luk. 9:7-8 **16:16** Yah. 6:68-69 **16:19** Mat. 18:18, Yah. 20:23

[24]Rahu po ri Yasus ra kawi' nu
ulun ubason no rano, “Atu ulun
asiha' maya' rakon, onsoi io ikaa
amahuang ra kasiha' no tohom,
saanin mu salip muno, hili maya'
rakon. [25]Nga aun ulun ahinga' ra
bayah nano, am io nga solor alawaan
ra bayah nano rahili. Io yak aun ulun
alawaan ra bayah nano ra io maya'
rakon, ulun hino nga akaalap ra
bayah no rahili. [26]Aun ki' balos no
kono sangulun hino onohom ra aun
siino ra luput nu tana' hitu io yak io
alawaan ra bayah? Kono io alawaan
ra bayah kaando' no atu-atu siino ra
tana' hitu akaalap amaruli' ra bayah
hino. [27]Nga ikaa abuoi haling raino
Anak nu Ala am malaikat-malaikat
no rano matong ambabaya' haling ra
kuasa' nu ama' no. Paat nu hino io
amalos ra tuki-tukir nu ulun maya' ra
aun inuma' no. [28]Huangon mi hitu,
siino kula-kula' ngaulun po ra lolot
mi tu raino ikaa matoi suku' io
akatapis akakito rahili ra Ulun
Sinusub nu Ala matong asauk ra
raja'.”

Yasus nahungga' ra baal
(Mrk 9:2-13, Luk 9:28-36)

17 [1]Kaanaman lolot no am ibito'
ri Yasus i Piturus am i Yakup
ilo ahaka' ri Yahaya inuoi tinuman-
ing ra ruau asawat. [2]Am ra intok hino
ilo nakakito ri Yasus nahungga' ra
baal. Bulos nano nawantang kono yak
mato nu orou, am sampayau nano
pono' am napulak akabinuntul. [3]Am
kakito nilo solor i Musa am i Ilia, ilo
ahahayam ri Yasus.
[4]Hili rahu ri Piturus ri Yasus,
“Tuhan, onsoi yak solor baal natili
am ibito' mu akai ra intok hitu. Kono
asiha' ko po am baalin ku akau ra
kiim, saumi riun, am saumi ri Musa,
am saumi ri Ilia.”
[5]Paat ri Piturus mindahu no
pulali' yak nu laput akabinuntul li
tinumuun nirumumbun rilo. Am ka-
ringoh nilo rahu intor ra laput hili,
rahu kono, “Hitu nga Anak
kaluluman ku am io apainsuat rakon.
Kinongohon mi pambalaan no.”
[6]Karingoh nu ulun ubason
ri Yasus hiano rahu hino, am pangka-
laa' ilo, suku' ilo nakaukom ra tana'
no. [7]Bi yak ri Yasus oyo' ilo kangka-
mo' am rahu kono, “Lumuat ka, ikaa
kalaa' mi.”
[8]Paningaa' ilo talu, am ilong nilo
am i Yasus yak saumi, kaando' no ra-
ngan no rali.
[9]Paat nilo ambulusung intor ra
ruau hino, balai' ilo ri Yasus, rahu
kono, “Ikaa akau ambala' ra ulun
bokon ra aun nakito mi raitu' li ra
kaapo Ulun Sinusub nu Ala anduli'
aayah intor ra patayan.”
[10]Hili ubason ri Yasus rano nang-
kimuot rio, rahu kanilo, “Kulo ki'
rahu nu guru' ugama ratu, ra Ilia hua
kunu' pahulu matong?”
[11]Limbang ri Yasus, “Otopot solor
Ilia pahulu matong, nga muoi hua
amalair ra kawi' nu atu-atu. [12]Io yak
raino au mindahu ramuyun,
nakasuku' no nga Ilia, io yak ikaa hua
ulun akakaulih rio, ilo nanguma' yak
rio maya' ra kasiha' nu huang nilo no.
Am kono hino po rahili pakuan nilo
angulalaat am angila-ngila' ra Ulun
Sinusub nu Ala.”
[13]Am pakarati' rahili ulun ubason
no hiano ra i Yahaya Omomororob
nga kuon ri Yasus no.

I Yasus nomohonsoi ra sangulun anak ungkuyon sinulor nu saitan
(Mrk 9:14-29, Luk 9:37-43a)

[14]Panduli' i Yasus ilo
ri Piturus, i Yakup am i Yahaya ra
intok nu ulun asuang rano, am tiwol

16:24 Mat. 10:38, Luk. 14:27 **16:25** Mat. 10:39, Luk. 17:33, Yah. 12:25 **16:27** Mat. 25:31, Nan. 62:12, Rm. 2:6 **17:1-5** 2Ptr. 1:17-18 **17:5** Kas. 22:2, Nan. 2:7, Yas. 42:1, Mat. 3:17, 12:18, Mrk. 1:11, Luk. 3:22, Laup. 18:15 **17:10** Mal. 4:5 **17:12** Mat. 11:14

Lialuu maayo Galilia

sangulun ungkuyon no am pahulatur
ra tingkuangon ri Yasus no. 15Am
rahu kono, "Tuan, asian mu anak
kutu, io sinowongon, am paat no
sumaup io asalok akasubo' ra apui
am okotolop ra siang. 16Am au no-
pongo nangibit rio ra ulun ubason
mu ratu, am ikaa hua ilo akalawo ra
aruol natu."

17Rahu ri Yasus rilo, "Kapio akau
talia-liang ra huang am ikaa inin-
topot. Kula' ki' buoi ku poyo ruma-
ngan ramuyun? Am kula' buoi nu
huang ku tumaan ramuyun? Ibito'
anak muno rakon." 18Pahiruo'
ri Yasus saitan hino, hili saitan hino
nahiru' am ra paat hino pulali-lali'
nu sowong nu anak hino nalawo.

19Paat nilo aluur no am pangki-
muot ulun ubason ri Yasus rano rio,
rahu kanilo, "Kulo ki' akai ikaa
akaalap apahiru' ra saitan hinili?"

20Limbang ri Yasus, "Nga akau
ikaa kula' mintopot no. Huangon mi,
raino au mindahu ramuyun, kono
siino intopot mu koborook ohondo'
ra umi nu sawi borook hino, am
auma' ka no mindahu ra sunsui soro',
rahu kami, 'Manding ko intor ra intok
hitu, muoi ko ra hio'' am kapio sunsui
hino manding. Am atu-atu pono'
maan mi am asauk yak. 21[Kaando'
bokon auma' apahiru' ra saitan kono
hinili intor yak ra sambayang am
aharot ikaa aangkan.]"

Yasus nambala' po ra baal nu patayan no
(Mrk 9:30-32, Luk 9:43b-45)

22Kalulur ulun ubason
ri Yasus rano ra daira Galilia, rahu
ri Yasus rilo, "Ikaa no kula' buoi
no raino am Ulun Sinusub nu Ala
taakin ra kuasa' nu ulun 23am io

17:20 Mat. 21:21, Mrk. 11:23, 1Kor. 13:2

potoyon. Io yak katalu ra orou no
am io nanduli' aayah." Am kasusa'
bonsoi huang nu ulun ubason no
rano.

Pambayalan ra sukai ra Pahun nu Tuhan

24Pakasuku' i Yasus ilo ra ulun
ubason no rano ra bandar Kapar-
naum, am ratong nu ulun angungu-
kum ra sukai rano ra Pahun nu Tuhan
inuoi nangkimuot ri Piturus, rahu
kanilo, "Ambayal ki' guru' mino ra
sukai taakan ra tayar nu Pahun nu
Tuhan?"
25Limbang ri Piturus, "Ambayal
solor."
Am uli' ri Piturus ra pahun intok
nilo no am pahipahulu i Yasus nang-
kimuot rio, rahu kono, "Simun, aun
koson nu huang mu, aun ki' ambayal
ra sukai ra raja-raja' nu tana' tu, ulun
pihangan no ratu ki', karuo kono am
ulun intor ra pihangon bokon?"
26Limbang ri Piturus, "Ulun intor
ra pihangon bokon yak ambayal."
Rahu ri Yasus rio, "Kono po hino,
am ikaa no pakuan nu ulun nu piha-
ngan hino ambayal. 27Hama' no, pain
to yak karuolo' huang nilo rano. Bi
kamu yak muoi pahapon ra luab no,
am unton mu pait lali' angakan no am
kabango' io. Am siino usin pirak ra
kabang nu pait hino. Usin hino asulob
ra pambabayal to ra sukai ra Pahun
nu Tuhan. Am unton mu usin hino
am oyo' pambayali'."

Aun ki' labing aulu'?

(Mrk 9:33-37, Luk 9:46-48)

18 1Paat nu hino bi nu ulun ubason
ri Yasus rano inuoi nangkimuot
rio, rahu kanilo, "Aun naaku aulu' ra
kawi' nu ulun pihangon nu Ala?"
2Ipahi' ri Yasus sangulun anak
borook no am susubo' no painggoyo-
wo' ra tingkuangon nilo no. 3Hili
rahu ri Yasus, "Huangon mi, kono
akau ikaa ahungga' am humondo' ra
anak kono hitu, akau ikaa auma'
asauk ra ulun pihangon nu Ala. 4Aun
ulun rumaliwi' ra huang am humon-
do' ra kono anak hitu, ulun hino nga
aulu' intor ra lolot nu ulun pihangon
nu Ala bokon no. 5Am aun ulun anga-
lulum ra anak hitu nga au hua atu-
ngon no io angalulum rakon."

Baa-baal angibit ra ulun anguma' ra sala'

(Mrk 9:42-48, Luk 17:1-2)

6"Aun ulun angibi-ngibit ra
sala' ra anak borook kono hitu ra
ikaa mintopot rakon, labing honsoi
no ulun hino tailikon lioh nano ra
batu maayo am ratuwi' ra liahu
maayo andalom no. 7Asusa' bonsoi
ra tayar nu ulun nu tana' tu, nga
siino kula-kula' baal angibit
akapalir ra ulun mintopot. Otopot
baal hiano asauk hai-hait, io yak,
nga asusa' hitu bonsoi ra tayar nu
ulun angibi-ngibit ra baal kono hino.
8Kono longon karuo kono am
kalayam mu angibit riun anguma' ra
sala', onsoi oko onotok am anapir.
Nga labing honsoi no oko aayah
rumangan ra Ala, ra kaando' longon
karuo kono am kalayam sangkibab
intor ra oko karuo-ruo nu longon am
kalayam mu pasuboon ra apui
naraka. 9Kono mato mu angibit riun
anguma' ra sala', onsoi oko angukul
ra mato mu hino am anapir. Nga
labing honsoi no oko aayah ruma-
ngan ra Ala, ra kaando' mato sangki-

17:24 Nah. 30:13, 38:26 **18:1** Luk. 22:24 **18:3** Mrk. 10:15, Luk. 18:17 **18:8** Mat. 5:30 **18:9** Mat. 5:29

bab intor ra oko ruo mato pasuboon
ra apui naraka."

Pangumangan ra baal nu rumba napalir
(Luk 15:3-7)

10"Huangon mi, pain mi
kulalaato' sangulun pono' ra anak
borook hiatu. Au mindahu
ramuyun, malaikat ahahalung rilo
rano siino hai-hait ra maar nu Ama'
ku ra Surga'. 11[Nga Ulun Sinusub
nu Ala matong apakaayah ra ulun-
ulun napalir.]
12Aun koson nu pamahuangan mi
ra kono sangulun siino rumba aatus
ngainan, am sanginan ra rumba no
rano apalir. Siam ngoopor am siam
ngainan rano ahinakan ra tutuu' ra
inuluh no. Aun ki' maan nu ulun
hino? Ulun hino anino ra rumba siam
ngoopor am siam no am hili ahuyum
ra sanginan rumba napalir no. 13Au
mindahu ramuyun, kono akito no
rumba sanginan napalir hino, am
aulu' insuat nu huang nano ra rumba
napalir hino intor ra siam ngoopor
am siam ngainan ikaa napalir rano.
14Am kono po hino nu Ama' mi[o] ra
Surga', io ikaa asiha' ra sangulun
pono' intor ra lolot nu ulun nakabahu
inintopot hiatu apalir."

Kono pahaka' mu nakasala'

15"Kono pahaka' mu nakasala'
ramuyun,[p] onsoi oyon mu balai' ra
nasalaan no hino. Am balain mu io ra
paat mi aluur akau ruo yak. Kono io
angkinongoh ra pambalaan mu hino,
am balos nu pambalaan mu io hino
nga akau napanduli' ra pahaka' mu
hino mintopot. 16Io yak kono io ikaa
angkinongoh angibit ko kasangulun,
karuo kono am ruo ngaulun, hili
kawi' nu rahu mu auma' asasian nilo.
Nga siino nasuratan ra Kitap, 'Ruo
ngaulun karuo kono am talu ngaulun
anasi ra ambala' ra ulun nakasala'.'
17Am kono po pahaka' mu nakasala'
hino ikaa angkinongoh ra rahu nu
ulun hiano, onsoi balaan mu hino ra
kawi' nu ulun mintopot, am kono io
ikaa angkinongoh po ra rahu nu ulun
mintopot, am maan mu ulun hiano
sabito' ra ulun ikaa mintopot ra Ala,
karuo kono ohondo' ra ulun angu-
ngukum ra sukai.
18Au mindahu ramuyun, aun
pinopol mi ra tana' hitu, am kono po
hino ra Surga'. Am aun po
panusuban otopot maan mi ra luang
nu tana' hitu, am kono po hino ra
Surga'.
19Am huangon mi po hitu, kono
ruo ngaulun intor ra lolot mi ra tana'
hitu ohondo' huang am sambayang
akitaak ra atu yak kitaakon mi, am
Ama' ku ra Surga' am amalos ra
kitaakon mi hino. 20Nga atu po hua
intok nu ruo am karuo kono talu
ngaulun lumulur ra inggalan ku, am
au pono' siino po ra lolot nilo no."

Pangumangan ra ulun ikaa apandai angampun ra ulun bokon

21Bi ri Piturus inuoi am nangki-
muot ri Yasus, am rahu no rio,
"Guru', kono pahaka' ku nakasala'
rakon ingkula' ki' ruli' au angampun
rio? Suku' ki' intulu' ruli'?"
22Limbang ri Yasus, "Sala' ka in-
tulu' ruli' yak, io yak onsoi angampun
intulu' ruli' tulu' ngoopor.[q] 23Nga
paat nu Ala amihang ra ulun ohondo'
ra pangumangan hitu.
Siino sangulun raja' asinggil ra
kawi' nu utang nu ulun amba rano.
24Am paat no angimuun anguntob

---

[o]18:14 Ama' mi: Luang nu buku nakalair; Ama' ku.
[p]18:15 Luang nu buku-buku nakalair kaando' tinulisan: ramuyun.
[q]18:22 Intulu' ruli' tulu' ngoopor: karuo kono am; Tulu' ngoopor am tulu' ruli'.

18:11 Luk. 19:10 **18:15** Luk. 17:3 **18:16** Laup. 19:15 **18:18** Mat. 16:19, Yah. 20:23 **18:21-22** Luk. 17:3-4

am ibito' rio sangulun amba no
akautang ra kula-kula' nga juta ring-
git. [25]Am amba hino ikaa akabayal a-
ngawi' ra utang nano. Hili panusub
raja' hino nanusub ra ulun bokon
muoi analan ra amba akautang hino
ilo ra andu' nano am kawi' nu anak
no rano, am kawi' po nu atu-atu
sasawot siino rilo ra maan ra pam-
babayal ra utang no hino. [26]Am
pahulatur ulun hino ra maar nu
kalayam nu raja' hino akimaasi',
rahu kono, 'Pulanuan mu yak au, nga
au amayal ra utang ku hino riun.'
[27]Am pakaasi' raja' ra ulun hino, hili
pampaso' no kawi' nu utang nano,
hili ulun hino ilo sansulapan ikaa
tinalan.

[28]Hili luat nu ulun hino, am sam-
put inakou am pakatiwol io ra sangu-
lun amba rangan no akautang rio
kula-kula' yak ngaringgit. Am
hosomo' no lioh nu rangan no
akautang hino rio am sikako' no, am
rahu kono, 'Bayalan mu yak utang
muli rakon raino.' [29]Am pahulatur
amba rangan no hino ra maar nu
kalayam nu ulun nangutangan nano,
am rahu kono, 'Pulanuan mu yak au,
nga au amayal ra utang ku hino riun.'
[30]Io yak ikaa no kinongohon no rahu
nu rangan no hino, am paunsopo' no
solor amba rangan no akautang hino
ra luang nu riil no suku' ra io nam-
bayal ra utang no hino rio.

[31]Kapandai' nu amba bokon rano
baal inuma' no hino, am kasusa' ilo
nampahuang am oyo' nilo balai' raja'
hino kawi' nu baal hino. [32]Am ipahi'
nu raja' hino amba alaat hino, am
rahu kono, 'U amba alaat ailo am-
pahuang. Kawi' nu utang mu nopo-
ngo pinampasan ku nga oko
nakimaasi' rakon. [33]Am kulo oko pai'
pakaasi' ra rangan mu kono au nopo-
ngo nakaasi' riun?' [34]Am pambuuk
bonsoi raja' hino ra amba alaat hino,
hili paunsopo' nu raja' hino io ra riil
no suku' ra utang no aawi' ambayal."

[35]Pupus nu rahu ri Yasus io hino
rahu kono, "Kono hino po pakuan nu
Ama' taka no ra Surga' ra kawi' mi
nu kono akau ikaa aingkoos huang a-
ngaınpun ra pahaka-pahaka' mi."

Pangubasan ra ikaa angimpoi am ahimpong
(Mrk 10:1-12)

19 [1]Pongo ri Yasus inindahu ra
kawi' nu pangubasan hino, bi no
inakou intor ra Galilia am inuoi ra
daira nu Yudia ra sandaup nu siang
Yordan. [2]Am asuang ulun inaya'
ri Yasus am pihaho' ri Yasus kawi'
nu ulun arualan hiano ra intok hino.

[3]Am bulah nu kula-kula' ulun
Parisi asiha' muoi ri Yasus ahuyum
yak ra papasalaan nilo rio. Rahu
kanilo, "Aun koson nu Arat sinuratan
ri Musa ritaka tu. Auma' ki' ra kono
ungkuyon angimpoi ra andu' nano
maya' ra kasiha' no yak?"

[4]Limbang ri Yasus, "Ikaa po ki'
akau namasa' ra rahu pinasuratan nu
Ala ra io napasauk ra ungkuyon am
ruandu' ra lali' nali? [5]Am rahu kono,
'Hino nga puun no ungkuyon sumuai
ra ama' am ina' nano am sumilulum
ra andu' nano, am ilo ruo asauk ra
kono saumi inan.' [6]Am intor ra hino
nga ilo ruo saumi yak rahili sala' ka
ruo po ilo ngaulun. Hino nga puun no
aun po pinasimpung nu Ala, am ikaa
onsoi pansuayon nu ulun."

[7]Rahu kono po nu ulun Parisi rano
nangkimuot ri Yasus, "Kono po hino
am kulo ki' i Musa panusub ra ulun
angimpoi hino anulis ra surat pa-
ngimpayan no am anaak ra surat hino
ra andu' nano, am hili anusub rio
makou?"

[8]Limbang ri Yasus, "Hino nga
puun ri Musa amalihua ra akau a-
ngimpoi ra andu' mi rano, nga aikang

19:4 Kas. 1:27, 5:2 19:5 Kas. 2:24 19:7 Laup. 24:1-4, Mat. 5:31

huang mitu am ikaa hua akau angin-
topot ra pangubasan no. Io yak kono
po maya' ra lali-lali' nali ikaa io kono
hino. 9Raino au mindahu ramuyun,
atu po ulun angimpoi ra andu' nano,
am ikaa halan andu' nano am-
palapau, am kono io ahandu' ra
ruandu' bokon am io ohondo' yak ra
ampalapau ra andu' no lali' li."
10Rahu nu ulun ubason ri Yasus
rano rio, "Kono po ungkuyon akaan-
du' ikaa auma' angimpoi, onsoi no
solor ikaa ahuot."
11Am limbang ri Yasus, "Ikaa
akasuhut kawi' nu ulun ra rahu ku
hino. Ulun yak nilondon ri Ama'
akasuhut. 12Nga siino no ungkuyon
ikaa ahandu' nga hino no tuu-tuu'
puun ra io inali'. Siino po ulun ikaa
ahandu' nga io inuma' kono hino nu
ulun bokon. Am siino po ikaa ahan-
du' nga asiha' yak ilo anguma' ra
kawi' nu kasiha' nu Ala. Ulun
akaalap sumuhut ra pangubasan
hitu, onsoi io sumuhut."

Yasus anambayang ra anak-anak
(Mrk 10:13-16, Luk 18:15-17)

13Siino kula-kula' ulun nangi-
bit ra anak nilo rano muoi apakang-
kam am apasambayang ri Yasus ra
anak-anak nilo. Io yak ulun ubason
ri Yasus nomopol ra ulun hiano.
14Rahu ri Yasus ra ulun ubason no
rano, "Hama' nu anak hiano muoi
rakon! Pain mi popolo'! Nga ulun
kono hiatu asauk ra ulun pihangon
nu Ala."
15Hili tompoko' yak ri Yasus ulu
nu anak hiano am sambayangi', am
pongo nu hino bi no rahili inakou.

Sangulun ambulok asuang sasawot
(Mrk 10:17-31. Luk 18:18-30)

16Am siino sangulun mam-
bulok inuoi nangkimuot ri Yasus,
rahu kono, "Guru', aun ki' onsoi
auma' maan ku hili au akaundut ra
bayah otopot am ampus-ampus?"
17Limbang ri Yasus, "Kulo
kimuati' mu au ra atu onsoi. Ala
saumi yak onsoi. Kono po oko
kumakaundut ra bayah, am onsoi in-
suhuton mu oopor arat pamapalan
nu Ala taka."
18Rahu nu mambulok hino, "Aun
ka rahu insuhuton kuon mu hiano?"
Limbang ri Yasus, "Ikaa ampatoi,
am ikaa ampalapau, am ikaa an-
takou, am ikaa ambubuak ra apasala'
ra ulun bokon. 19Onsoi insuaton mu
ama' am ina' mu, am masi' po ra ulun
ranga-rangan mu ohondo' ra inan mu
tohom."
20Rahu nu mambulok hino, "No-
pongo no kawi' nu pamapalan hiano
ininsuhut ku, am aun po bokon auma'
maan ku raino?"
21Rahu ri Yasus rio, "Kono oko
asiha' sumauk ra ulun akaundut ra
bayah otopot, bi kamu, oyo' talano'
kawi' nu sasawot siino riun no, am
tayaro' usin loho nano ra ulun kaan-
do' ra atu-atu, hili oko rahili akaalap
ra sasawot ra Surga'. Am opongo ko
anguma' ra hino am bi kamu rahili
maya' rakon."
22Pakaringoh mambulok hino ra
rahu ri Yasus hino, bi no inakou ra
huang asusa' nga asuang hua sasawot
nano.
23Am rahu ri Yasus ra ulun
ubason no rano, "Huangon mi onsoi-
onsoi rahu kutu, asusa' kapio ulun
asuang ra sasawot asauk ra ulun pi-
hangon nu Ala. 24Siino po rahuon ku
ramuyun, asusa' bonsoi ulun asuang
ra sasawot munsop ra tana' bahuon
nu Ala. Aluoi po solor sanginan kium
maayo sabiton ra unta munsop ra
luang nu lawos."
25Pakaringoh ulun ubason no rano
ra rahu no hino, kololob ilo kaawi',

19:9 Mat. 5:23, 1Kor. 7:10-11 **19:18** Nah. 20:13-16, Ul. 5:17-20 **19:19** Nah. 20:12, Laup. 5:16, Im. 19:18

rahu kanilo, “Kono po hino, am aun
ki' ulun auma' kaayahon?”
26Pahilong Yasus ra rahu nu ulun
ubason no rano am rahu kono, “Kono
po solor hinuang nu ulun am ikaa yak
auma' asauk. Io yak tayar nu Ala
asauk yak kawi'.”
27Am rahu ri Piturus rio, “Lai' nga
akai nopongo nanino ra kawi' nu atu-
atu siino ramon, am bi inaya' riun.
Am aun rahili talampos aalap mai?”
28Rahu ri Yasus rilo, “Huangon
mi onsoi-onsoi rahu kutu, paat nuanu
ra tana' bahuon, Ulun Sinusub nu
Ala anturung ra kurusi' panturungon
nu raja' akabinatang hino. Am paat
nu hino akau pono' oopor am ruo
ngaulun ubason ku, am anturung po
ra kurusi' kono hino am amihang ra
ulun Israil io hino sua' nu oopor am
ruo ngaulun anak ri Yakup ungku-
yon. 29Am tuki-tukir nu ulun nopo-
ngo nanino ra pahun nano, karuo
kono am pahaka' ungkuyon am karuo
kono pahaka' ruandu' karuo kono
am ama' am ina' nano, karuo kono
am anak no rano, karuo kono am umo
nilo no, nga maya' hua rakon, ulun
hiano akaundut ra aatus ruli' aun
sinino no, am ilo akaundut ra bayah
otopot am ampus-ampus. 30Io yak
asuang ulun raino tu akapamahulu,
ilo akapahinaaling rahili, am asuang
ulun akapahinaaling raino tu ilo
akapamahulu rahili.”

Pangumangan ra ulun harian ra kabun anggur

20 1Rahu po ri Yasus, “Paat nu
Ala amihang ra ulun ohondo'
yak ra sangulun akakabun ra anggur.
Am porondom io ra suaban nano
muoi ahuyum ra ulun harian no ra
angkaraya' ra kabun anggur nano.
2Am io namalihua ra hari' songorou
ra sampila' pirak ra ulun hiano,
maya' ra kono naubasan nilo. Am
susubo' no ilo muoi angkaraya' ra
kabun nano.
3Paat nu susuab maayo bi nu ulun
katangan ra kabun hino inuoi ra
karai, am kakito no ulun kaando'
karaya' nilo. 4Am rahu kono ra ulun
hiano, ‘Muoi ka angkaraya' ra kabun
anggur ku no. Am au angawi' anaak
ra hari' mi.’ 5Am bi nu ulun hiano
inuoi pangkaraya'.
Tanga' orou am sumulai lali' ra
solor ra kamayon nano, bi po nu tuan
hino inuoi ra karai am kakito no ulun
kaando' karaya'. 6Am paat nu orou
no amai', bi po nu tuan hino inuoi ra
karai, am ilong no po ra kula-kula'
ulun kaando' karaya' nilo. Rahu no
ra ulun hiano, ‘Kulo ki' akau songo-
ro-ngorou yak ikaa angkaraya'?’
7Limbang nu ulun hiano, ‘Hitu nga
ra akai ikaa karaya' tu, nga kaando'
hua ulun asiha' anaak ra karaya' am
amahari' ramon.’
Rahu nu tuan hino, ‘Kono po hino
muoi ka angkaraya' ra kabun kuno.’
8Paat nu orou no maar kolondom,
rahu nu tuan katangan ra kabun hino
ra mandur nano, ‘Ipahan mu kawi' nu
ulun nangkaraya' rano am harii' ilo
raino kaawi'. Onsoi papuunon mu ra
ulun pupus nangkaraya' rano, am
suku' ra ulun lali' nangkaraya' rano.’
9Ulun nangimuun nangkaraya' ra
paat nu orou no amai', kawi' nilo no
hinarian yak tukir sampila' ra pirak.
10Kawi' nu ulun nangkaraya' intor ra
susuab nano, amahuang ra indus nilo
am akasail hari' nilo rano, lai' am
ohohondo' yak. 11Am aahat huang nu
ulun hiano angundut ra pirak hino,
am sabungo-bungot ilo ra tuan kata-
ngan ra kabun anggur hino, 12rahu
kanilo, ‘Ulun pupus nangkaraya' ratu
sajaam yak buoi nilo, am lai' akai am
songoro-ngorou tinumuuh ra orou tu,
am harii' mu solor ilo pohohondoo'
yak solor ra hari' mai tu.’

19:28 Mat. 25:31, Luk. 22:30 **19:30** Mat. 20:16, Luk. 13:30 **20:8** Im. 19:13, Laup. 24:15

13Limbang nu tuan katangan ra
kabun hino ra sangulun intor ra lolot
nilo no, "U pahaka', kinongohon mu
rahu kutu. Sala' ka alaat au riun. Kaa
ki' akau namalihua ra au amahari'
ramuyun ra sampila' yak pirak ra so-
ngorou? 14Noo' alapon mu yak hari
mutu am bi muli'. Nga au yak hua
asiha' opohondo' ra hari' mi ratu ra
ulun pupus nangkaraya' rano. 15Kaa
ki' au yak auma' anayar ra usin ku
tohom maya' ra kasiha' ku? Kulo, ki'
sumolon huang mi rakon ra au
atataak tu."
16Hili rahu ri Yasus, "Kono hino
nga nu ulun nakapahinaaling raino tu
ilo akapamahulu rahili am ulun
nakapamahulu raino ilo akapa-
hinaaling rahili."

kaintalu ri Yasus amala' ra baal nu patayan no.
(Mrk 10:32-34, Luk 18:31-34)

17Paat ri Yasus ilo ra oopor
am ruo ulun ubason no rano muoi
ra bandar maayo Yarusalim, am
kotongo' nilo siino ra tanga' ralan,
ipahi' ri Yasus ilo am ibito'
tinumaning. Am rahu kono ri Yasus
rilo, 18"Kinongohon mi. Langus nu
lakou taka tu raino muoi ra
Yarusalim, am hino papatakuban ra
Ulun Sinusub nu Ala ra mamaayo
nu imam rano am guru' ugama rano
am ukuman nilo ra maan potoyo'.
19Am taakan nilo no ra ulun sala' ka
bansa' Yahudi, am ulun hiano
ahuyai am amalapos ra lapos
akapilat hili ilo analip rio, io yak
katalu ra orou no am io pandulion
kaayaho'."

Kitaakon nu ina' ri Yakup am i Yahaya
(Mrk 10:35-45)

20Hili bi nu andu' ri Sibidi no
inuoi ri Yasus ilo sanga-ngaina'
ri Yakup am i Yahaya am
pahulatur ina' nilo no ra tingkua-
ngon ri Yasus no, nga siino hua
kitaakon no.
21Rahu ri Yasus rio, "Aun ki'
kasiha' mu?"
Rahu nu ina' ri Yakup no, "Ran-
diin mu rakon raino. Au asiha' ra
karuo-ruo nu anak ku hiatu anturung
ra solor ra kait am pamiris mu ra paat
mu asauk amihang ra ulun."
22Rahu ri Yasus ri Yakup am
i Yahaya, "Ikaa akau akapandai ra
langus nu kitaakon mi. Akataan ki'
akau anginum po ra sangkir nu ila'
mintup rakon no?"
Limbang kanilo, "Akataan."
23Rahu ri Yasus po rilo, "Kapio
akau anginum rahili ra sangkir nu ila'
mintup rakon, io yak au ikaa auma'
amili' ra aun ulun anturung ra solor
ra pamiris ku am anturung ra solor ra
kait ku, nga Ala namili' ra aun ulun
auma' anturung ra intok hino."
24Pakaringoh ulun ubason
ri Yasus oopor ngaulun rangan nilo
rano ra baal hino, hili buuki' nilo
i Yakup am i Yahaya. 25Hili ipahi'
ri Yasus ilo kaawi', am rahu kono
ri Yasus rilo, "Apandayan mi ulun
amimihang ra ulun nu bansa' ikaa a-
ngintopot ra Ala apasusa' ra ulun pi-
hangon nilo. Am mamaayo nilo rano
akakuasa' ra bayah nilo no. 26Io yak
ikaa akau tumilu ra kono pakuan nu
ulun hiano. Kono sangulun ramuyun
asiha' sumauk ra mamaayo ra lolot
mi onsoi angalulum ra ulun bokon.
27Am kono sangulun ramuyun asiha'
sumauk ra amimihang ra lolot mi,
onsoi io sumauk ra amba nu ulun
bokon 28ohondo' ra Ulun Sinusub nu
Ala. Io matong sala' ka muoi
akialulum, io yak muoi angalulum,
am anaak ra bayah no ra kalabusan
nu ulun asuang."

20:16 Mat. 19:30, Mrk. 10:31, Luk. 13:30 **20:25-26** Luk. 22:25-26 **20:26-27** Mat. 23:11, Mrk. 9:35, Luk. 22:26

I Yasus nomohonsoi ra ruo ngaulun nobolou
(Mrk 10:46-52, Luk 18:35-43)

29Am lakou ri Yasus ilo ra
ulun ubason no rano intor ra bandar
Yariko, am asuang bonsoi ulun
inaya' rilo. 30Am siino ruo ngaulun
nobolou nanturung ra ihih nu ralan
no. Paat nilo nakaringoh ra i Yasus
ansail ilo lua-luap rahu kanilo, "U
sua' ri Raja' Daud, asian mu halan
akai."
31Popolo' ilo nu ulun asuang siino
ra intok hino hili ilo mulou mindahu.
Io yak aulu' po solor pampaluap nilo,
"U sua' ri Raja' Daud, asian mu
halan akai," kanilo.
32Hili ruok no i Yasus am nahipah
rilo, am rahu kono, "Aun ki' kasiha'
mi ra maan ku ramuyun?"
33Limbang kanilo, "Tuan, asiha'
halan akai akakito."
34Am pakaasi' i Yasus rilo, hili
kangkamo' no mato nilo no, am
parambus mato nu ruo ngaulun hiano
nakakito, am babaya' ilo ri Yasus.

Yasus ininsuat nu ulun asuang ra io nakasuku' ra Yarusalim
(Mrk 11:1-11, Luk 19:28-40, Yah 12:12-19)

21 1Paat ri Yasus ilo ra ulun
ubason no rano maar sumuku'
ra Yarusalim ilo nakasuku' ra bandar
Baitpagi ra maar nu Inuluh Saitun.
Am pamahuluo' no ruo ngaulun ra
ulun ubason no hiano. 2Rahu kono
ri Yasus rilo, "Bi kami muoi ka ra
pamahunan solor ra tingkuangon
taka tu, am suku' kami ra hino am
siino no sanginan kaladai ruku-rukuh
am ondo' maak nano, am lalahon mi
pambayai' am ibito' rakon ra hitu.
3Am kono siino ulun akibala' ra atu-
atu ramuyun, rahu kami ra ulun hino,

Ra Yarusalim

'Siino pakuan nu Tuhan[r] ra kaladai
hitu.' Am aringoh no po hino am
pahusuon no yak kaladai hino ibiton
mi."
4Baal hitu asauk sumuhut ra rahu
pinaindulan nu Tuhan ra ulun angin-
dul ra rahu nu Ala li, rahu hili kono
soro',

5*"Balain mi kawi' nu ulun*
amahun ra bandar Sion,
rahu kami,
'Hitu no raja' muyun li
sumuku' noyo.
Io sangulun rumaliwi' ra huang.
Am io tinumampak ra
sanginan kaladai,
io hino sanginan maak nu
kaladai.' "

6Hili ruo ngaulun ubason ri Yasus
hiano inakou maya' ra nanusuban
ri Yasus no rilo, 7am ibito' nilo
kaladai hino am maak nano. Am
pakasuku' ilo ri Yasus panguso' nilo
pakayan nilo sandapau no am panga-
pini' ra bakulung nu kaladai hino am
tatampak rahili i Yasus. 8Am pangu-
so' po nu ulun asuang rano pakai nilo
sandapau no am pangapini' ra ralan
ri Yasus no, am bokon rano po
nanatas ra raun apila' ra panganga-
pin nilo ra ralan nano. 9Ulun asuang
siino ra namahuluan ri Yasus no am
naalingan nano, salua-luap, rahu
kanilo. "Sua' ri Raja' Daud yak an-
sukon! Ala anaak ra barakat rio nga
io matong ra inggalan nu Tuhan! A-
ngansuk ra Ala Ansukon Bonsoi!"
10Pakasuku' i Yasus ra Yarusalim,
hili kawi' pono' nu ulun nu bandar
hino nahahau, rahu kanilo, "Aun ki'
naaku hitu raino?"
11Limbang nu ulun asuang hiano,
"Hitu nga i Yasus, ulun angindul ra
rahu nu Ala intor ra bandar Nasarit
ra daira nu Galilia."

I Yasus munsop ra Pahun nu Tuhan
(Mrk 11:15-19, Luk 19:45-48, Yah 2:13-22)

12Bi ri Yasus inunsop ra lusar
nu Pahun nu Tuhan, am pahiruo' ri
Yasus kawi' nu ulun antatalan am
ahahalir rano ra hino, am lulukaa-
ngo' ri Yasus mija' nu ulun
anunukar ra usin rano, am pantutu-
rungon po nu ulun analan ra burung
asang rano. 13Am rahu kono
ri Yasus rilo, "Siino nasuratan ra
Kitap, rahu kono,

'Pahun ku sabiton ra pahun
intok sambayang.'

Io yak maan mi solor pahun hitu ra
intok nu ulun antatakou."
14Am bi nu kula-kula' ulun
nobolou am ulun naburau inuoi
ri Yasus ra Pahun nu Tuhan hino, am
pihaho' ri Yasus kawi' nu ulun hiano.
15Ambuuk mamaayo nu imam rano
am guru' nu ugama rano ra paat nilo
nakakito ra tatandu' kalalaban
inuma' ri Yasus hino. Am kasisingon
po ilo ra anak salua-luap rano ra
luang nu Pahun nu Tuhan hino, nga
rahu nu anak hiano, "Sua' ri Raja'
Daud yak ansukon."
16Rahu kono nu mamaayo nu
imam hiano am guru' ugama hiano,
"Akaringoh ko ki' ra rahu nu anak-
anak haturo'?"
Limbang ri Yasus, "Ua. Aringoh
ku solor. Ikaa po ki' akau namasa' ra
rahu nu Ala nasuratan ra Kitap, rahu
kono, 'Anak am lilia' nopongo inubas
mu mindahu ra ansuk otopot.' "
17Hili iruani' ri Yasus mamaayo
nu imam rano am guru' ugama hiano
am inakou intor ra Yarusalim, muoi

---

[r]21:3 Tuhan: karuo kono am; ulun katangan rio.

21:5 Sa. 9:9 **21:9** Nan. 118:25, 26 **21:13** Yas. 56:7, Yar. 7:11 **21:16** Nan. 8:2

ra bandar Baitani, am koolong ra
hino.

Yasus nangawah ra santaun ara aamis akanon ra kinawa'
(Mrk 11:12-14, 20-24)

18 Suaban nano, lakou ri Yasus
ilo ra ulun ubason no rano nanduli'
ra bandar Yarusalim. Paat nilo ang-
kiralan no Yasus pono' am aitilan.
19 Ilong ri Yasus am siino santaun
ara aamis akanon ra kinawa' ra ihih
nu ralan no, am oyo' no sangkami'
io yak kaando' no kasaumi po
kinawa' nakito no ra hino, raun yak
akito no. Rahu ri Yasus ra santaun
ara hino, "Ikaa no oko anginawa'
raino suku' ra buo-buoi no." Am
paat nu hino parambus nu santaun
ara hino natuor.
20 Pakakito ulun ubason ri Yasus
rano ra baal nasauk hino am kasum-
pō' ilo kaawi'. Rahu kanilo nangki-
muot ri Yasus, "Aun koson nu
santaun ara hitu pulali-lali' yak
natuor?"
21 Limbang ri Yasus rilo, "Hua-
ngon mi. Ikaa mulalas kono akau
mintopot am ikaa ruo-ruo huang,
akau pono' auma' anguma' ra kono
pinakuan ku ra taunan nu ara hitu.
Sala' ka hino yak, akau auma' angu-
ma' mindahu ra inuluh no 'Manding
ko muoi ra liahu maayo no,' am
inuma' mi hino asauk yak. 22 Kono
akau mintopot aun pono' kitaakon mi
ra luang nu sambayang mi am aundut
mi yak."

Pangkimuatan ra kuasa' ri Yasus
(Mrk 11:27-33, Luk 20:1-8)

23 Pakasuku' i Yasus ra bandar
Yarusalim, am unsop io ra Pahun
nu Tuhan hino. Am kotongo'
ri Yasus angubas no am suku' nu
mamaayo nu imam rano, am
mamaayo nu ulun Yahudi rano
inuoi nangkimuot ri Yasus. Rahu
kanilo, "Aun ki' intor nu kuasa'
inuma' mu hitu? Aun ki' nanaak ra
kuasa' hino riun?"
24 Limbang ri Yasus rilo, "Au
pono' am asiha' po angkimuot
ramuyun. Alimbangan mi poyo
naapo pangkimuatan kutu, am hili au
mindahu ramuyun ra intor nu kuasa'
ku apasauk ra kawi' nu maan ku ratu.
25 Balain mi pahulu au aun ki' nanaak
ri Yahaya ra kuasa' ra io omororob
ra ulun, Ala ki' karuo kono am
ulun?"
Hili mamaayo nu imam rano am
mamaayo nu ulun Yahudi rano nan-
tutuum, rahu kanilo, "Aun ki' pama-
limbangan taka? Kono maan taka ra
intor ra Ala, am io mindahu kono po
hino, 'Kulo ki' akau ikaa mintopot ri
Yahaya?' 26 Io yak kono itaka min-
dahu intor ra kuasa' no intor poyo ra
ulun, am alaa' taka ra ulun asuang
ratu, nga kawi' nilo pono' hua am
mintopot yak ri Yahaya, sangulun
ulun angindul ra rahu nu Ala."
27 Hili limbangi' nilo, "Ikaa
akapandai akai."
Am rahu kono ri Yasus rilo,
"Kono po hino, am au pono' am ikaa
amala' ramuyun ra aun nanaak ra
kuasa' rakon ra anguma' ra kawi' nu
maan kutu."

Pangumangan ra baal nu ruo ahaka'

28 Am rahu po ri Yasus rilo, "Aun
koson nu pamahuangan mi ra rahu
hitu. Siino sangulun nokotohom ra
ruo anak ungkuyon, am rahu kono ra
anak no sali' nu inan no, 'Abuk, muoi
ko angkaraya' ra kabun anggur taka
no ra orou hitu.'
29 Limbang nu anak no hino,
'Ando', aangas au muoi', kono. Am
pahihuhuang po anak hino am bi no
po inuoi nangkaraya' ra kabun hino.

21:21 Mat. 17:20, 1Kor. 13:2

30Pongo nu hino hili bi no po inuoi
ra anak no saumi no, am rahu kono,
'Abuk muoi ko angkaraya' ra kabun
taka no ra orou hitu.'
Am pamalihua io ra muoi angka-
raya'. Io yak ikaa io muoi. 31Aun ki'
ra ahaka' hiano sinumuhut nanguma'
ra kasiha' nu ama' nilo no?"
Limbang nu mamaayo nu imam
hiano am mamaayo nu ulun Yahudi
rano, "Anak sali' nu inan no," kanilo.
Hili rahu ri Yasus rilo, "Raino au
mindahu ramuyun, ulun angungu-
kum ra sukai am ruandu' sundal
akapamahulu asauk ra ulun pihan-
gon nu Ala intor ramuyun. 32Nga
sinukuan ri Yahaya Omomororob
nanilu ramuyun ra ralan katapatan io
yak akau ikaa nangintopot rio. Ulun
angungukum ra sukai am ruandu'
sundal rano solor nangintopot ra pa-
ngubasan ri Yahaya li. Io yak hama'
no pono' akau nakakito ra kawi' nu
hiano, ikaa yak hua akau angungga'
ra huang mino am angintopot ra pa-
ngubasan no."

Pangumangan ra ulun ansiwa' ra kabun anggur
(Mrk 12:1-12, Luk 20:9-19)

33Rahu ri Yasus, "Kinongohon
mi saumi po pangumangan hitu.
Siino sangulun tuan akakabun ra
anggur, pahalo' no libungo', am
pamaluang ra taun pangansipan ra
anggur hino, am pamaal poyo ra
bumbung asawat bonsoi poyo ra
intok angimbuou. Pasiwai' no kabun
anggur hino ra kula-kula' ngaulun.
Am luat no inakou inuoi ra piha-
ngan bokon.
34Am paat nu pangupuan ra
kinawa' nu anggur hino, hili panusub
ulun katangan ra kabun hino ra ulun
amba no rano muoi ra kula-kula'
ulun ansiwa' ra kabun nano, nga
muoi hua pangundut ra bahian nano
ra kinawa' nu kabun no hino. 35Io yak
takubo' solor nu ulun ansiwa' ra
kabun anggur rano ulun amba hiano,
sangulun no inumbal nilo, am sangu-
lun pinatoi, am sangulun no binobol
nilo ra batu. 36Am saup po tuan hino
anusub ra amba no bokon rano,
asuang intor ra amba puu-puun li, io
yak kono po hino pinakuan nilo ra
ulun amba no hiano. 37Am pupus no
io nanusub ra anak no tohom muoi ra
ulun ansiwa' hiano. Rahu kono nu
tuan hino ra luang nu huang nano,
'Anunuloon po ilo ra huang ku ra
anak kutu.'
38Io yak pakakito ulun ansiwa'
hiano ra anak nu tuan hino, am
pahahayam ilo, rahu kanilo, 'Hitu
nga raino anak anguwaris ra kabun
hitu nuanu. Onsoi potoyon taka io am
itaka rahili malit onohom ra kabun
hitu.'
39Hili takubo' nilo anak nu tuan
hino am ralaato' inuoi ra taning nu
kabun hino am potoyo' nilo."
40Am kimuati' rahili, ri Yasus,
mamaayo nu imam rano am guru' nu
ugama rano. Rahu kono, "Kono tuan
katangan ra kabun hino anduli', aun
ki' maan no ra ulun ansiwa' hiano?"
41Limbang kanilo, "Ikaa mulalas
io amatoi ra ulun nanguma' ra alaat
hiano, am pasiwai' poyo kabun hino
ra ulun apandai amiruo rio ra
kinawa' nu anggur hino ra paat nu
pangupuan ra kinawa' nano."
42Am rahu po ri Yasus rilo,
"Huang ku akau nopongo nambasa'
ra rahu nopongo nasuratan ra Kitap,
rahu kono,
'Batu tinapiran
nu ulun amamaal hiano,
sinumauk ra batu aulu' bonsoi.
Hino nga inuma' nu Tuhan,
onsoi bonsoi apakito
ra inuma' no!' "

21:32 Luk. 3:12, 7:29-30 **21:33** Yas. 5:1-2 **21:42** Nan. 118:22-23

43Rahu kono po ri Yasus, "Hua-
ngon mi atungon nu hino, kawi' nu
kuasa' nu ulun pihangon nu Ala
auma' alapon intor ramuyun am
taaki' ra ulun olondon maya' ra
panusuban nu Ala. 44[Aun po ulun
aratu' akaintup ra batu hino io asasai
yak, am kono batu hino akatutuk ra
ulun, am ulun hino aunou yak asauk
ra kono kaau.]"
45Kinongoho' nu mamaayo nu
imam rano am ulun Parisi rano pa-
ngumangan ri Yasus hino, am kapan-
dai' nilo noyo ra ilo kuon ri Yasus no.
46Ilo pono' rahili am ahuyum ra ralan
nilo anakub ri Yasus. Io yak alaa' po
hua ilo ra ulun asuang rano, nga a-
ngintopot hua kinasusuang nu ulun
rano ri Yasus ra io sangulun angindul
ra rahu nu Ala.

Pangumangan ra irau pahuatan
(Luk 14:15-24)

22 1Pambala' po Yasus ra ulun
asuang rano lumangus ra pa-
ngumangan. 2Rahu kono, "Ra paat
nu Ala amihang ra ulun ohondo' ra
sangulun raja' anguma' ra irau
pahuatan nu anak no ungkuyon.
3Susubo' no amba-amba no rano
muoi pahipah ra ulun binalaan no
lairo' rano ra muoi ra irau hino, io
yak ulun inipahan no hiano aangas
muoi. 4Am panusub po raja' hino ra
amba-amba no, am balai' no ilo.
Rahu kono, 'Oyon mi balai' kawi' nu
ulun nopongo binalaan rali ra akan
nu irau hitu nopongo nilair. Sapi' am
maak nu sapi' ku olomok ratu nopo-
ngo tinontob, am nalair noyo kawi'.
Muoi ka yak ra irau pahuatan hino.'
5Io yak kawi' nu ulun inoyon balai'
hiano ikaa angkinongoh am ruu-ruuk
yak ilo ra karaya' nilo rano. Am siino
no muoi ra umo nilo rano, am bokon
no muoi ra karai nano, 6am ulun
bokon rano anakub ra ulun amba nu
raja' hino am angumbal am namatoi
rilo.
7Pakaringoh raja' hino ra baal
hino, pambuuk io bonsoi am susubo'
no sauyar no rano inuoi pamatoi ra
ulun namatoi ra ulun no rali, am
solobo' poyo bandar intokon nilo no.
8Hili ipahi' po nu raja' hino ulun
susubon no bokon rano, am rahu
kono, 'Irau pahuatan hitu nopongo
noyo nalair, io yak ulun inipahan ku
rano ikaa matong nga ilo ulun alaat.
9Bi kami muoi ka raino ra sangkul
maayo rano am balain mi kula-kula'
yak ulun atiwol mi, am muoi ilo ra
irau hitu.'
10Hili bi nu ulun susubon no rano
inuoi ra sangkul maayo rano, am
luluro' nilo kawi' nu ulun atiwol nilo
rano. Ikaa ilo ampili' ra ulun onsoi
am ulun alaat, am kososok rahili
pahun intok ahuot hino.
11Unsop raja' hino ahilong ra ulun
inipahan no rano, am kakito no sa-
ngulun ra lolot nilo no ikaa nampakai
ra pakayan nu irau nu raja' hino.
12Kimuati' nu raja' no ulun hino,
rahu kono, 'U pahaka', aun ki' koson
mu inunsop ra hitu ikaa nampakai ra
pakayan nu irau?'
Ulun hino kaando' no limbang no
sahuhumi. 13Hili rahu kono nu raja'
hino ra ulun amba no rano rahu kono,
'Tongkongon mi longon am kalayam
nano am ibito' tapiri' ra intok olon-
dom no, hino intok no antangi' am
aila'' "
14Am papari' ri Yasus inindahu ra
pangumangan hino, rahu kono,
"Asuang ulun inipahan am kaiti' yak
hua ulun napili'."

Pangkimuatan ra pamayalan ra sukai
(Mrk 12:13-17, Luk 20:20-26)

15Hili bi nu ulun Parisi rano
inakou, am pantutuum ilo ra aun ki'
koson nilo ahuyum ra papasalaan

22:13 Mat. 8:12, 25:30, Luk. 13:28

nilo ri Yasus intor ra kula-kula'
pangkimuatan nilo no. 16Hili
susubo' nilo kula-kula' ngaulun
ubason nilo rano am kula-kula' po
ngaulun maya' ri Hirodis muoi
ri Yasus. Am balai' nilo ulun hiano
muoi indahu ri Yasus. Rahu kami
rio am, "U guru' apandayan mai
oko sangulun abubuh ra huang, a-
ngubas yak ra ulun ra atu otopot
maya' ra kasiha' nu Ala. Am ikaa
maya' ra rahu nu ulun bokon.
17Intor ra hino, balai' nga akai.
Kono maya' ra Arat sinuratan ri
Musa ritaka auma' ki' ambayal ra
sukai ra Kaisar nu pihangan nu
Ruum karuo kono am ikaa?"
18Am apandayan noyo hua
ri Yasus langus nu huang nilo alaat
no, am limbang no, "Akau tu
ahipapayu yak ra angkimuot rakon.
Kulo ki' akau asiha' apasala' rakon.
19Pakitonon mi au ra baal nu usin
pamamayal mi ra sukai nu Kaisar
hino."
Am taaki' nilo sampila' usin pirak
hino. 20Am rahu kono ri Yasus, "Aun
ki' katangan ra inggalan am hambar
siino ra usin hitu?"
21Limbang kanilo, "Kaisar nu
Ruum no katangan."
Hili rahu po ri Yasus rilo, "Kono
po hino aun po tohom nu Kaisar, am
bayalan hino ra Kaisar, am aun po
tohom nu Ala am bayalan hino ra
Ala."
22Karingoh nilo po rahu ri Yasus
hino, kasumpo' ilo kawi', am bi in-
akou nangiru' ri Yasus.

Pangkimuatan ra baal nu ulun matoi anduli' aayah
(Mrk 12:18-27, Luk 20:27-40)

23Am orou hino yak poyo
suku' nu kula-kula' ngaulun Saduki
rano inuoi ri Yasus. Am ulun hiatu
amahuang nga ulun matoi ikaa an-
duli' aayah. 24Rahu kanilo, "U
guru', maya' ra pangubasan ri Musa
am kono ungkuyon nu ruandu' hino
matoi am kaando' po anak nilo,
onsoi pahaka' po yak nu ungkuyon
inatoi hino pabaliron angandu' ra
along no nabalu hino am hili
pahaka' no inatoi hino siino sua'.
25Nga siino no hua kunu' nasauk
ra bahu li tulu' sangaka' amahun ra
hitu. Pahuot sali' nu inan no am patoi
no solor am kaando' po anak nilo.
Am ruandu' nabalu hino sinino ra
pahaka' no. Am paanduo' ruandu'
nabalu hino ra pahaka' karuo hino.
26Am anduo' nu pahaka' no karuo
no, am patoi po nu hino kaando' po
anak nilo. Am anduo' poyo nu
pahaka' nilo katalu no, am kono yak
hino kaando' anak. Kawi' nilo tulu'
sangaka' no nangandu' yak ra ruan-
du' hino, am kono hino yak baal nilo
naawi' inatoi. 27Am pupus nali bahu
am patoi nu ruandu' hili.
28Am paat nu Orou Papakaa-
yahan ra ulun inatoi rahili aun ki'
rahili angandu' ra ruandu' hino? Nga
kawi' nilo no tulu' sangaka' nangan-
du' ra ruandu' hino."
29Limbang ri Yasus, "Nasalaan mi
namahuang, nga ikaa hua akau
nakapandai ra rahu pinasuratan nu
Ala am kuasa' nano. 30Nga paat nu
ulun inatoi pandulion kaayaho' rahili
ikaa ilo ahuhuot nga kono yak hua
rahili kinabaalo' nu malaikat rano ra
Surga'. 31Ikaa po ki' akau nambasa'
ra rahu pinasuratan nu Ala apain-
talang ra baal nu ulun matoi anduli'
aayah? 32Rahu nu Ala, 'Au nga Ala
nu aki mi rali, io hino Ala ri
Abaraham, i Isak, am i Yakup.' Am
atungon no Ala hino sala' ka Ala nu
ulun inatoi. Io yak io nga Ala nu ulun
aayah."
33Pakaringoh ulun asuang rano ra
rahu ri Yasus hino, am kasumpo' po
ilo kawi' ra pangubasan no hino.

22:23 Inu. 23:8 22:24 Laup. 25:5 22:32 Nah. 3:6

Panusuban nu Ala aulu'
(Mrk 12:28-34, Luk 10:25-28)

34Pakaringoh ulun Parisi rano
ra ulun Saduki ra ikaa nakalimbang
ri Yasus am lulur no kawi' nilo.
35Am siino ra lolot nilo no sangulun
guru' nu arat nu ugama ahuyum ra
papasalaan no ri Yasus. 36Rahu
kono, "Guru', aun ki' panusuban
aulu' bonsoi tu ra kawi' nu Arat
sinuratan ri Musa ritaka?"
37Limbang ri Yasus, "Onsoi oko
masi' ra Ala mu ra aingkoos huang
mu, aingkoos bayah mu, am aingkoos
pinowoon mu. 38Hino nga panusuban
puu-puun am aulu' kapio no. 39Am
panusuban aulu' karuo ohondo' ra
panusuban puu-puun hino io hino
onsoi oko masi' ra kawi' nu ulun
ohondo' ra oko masi' ra inan mu
tohom. 40Kawi' nu Arat sinuratan
ri Musa am kawi' nu pangubasan nu
ulun angindul ra rahu nu Ala rano
napumpung noyo ra ruo panusuban
hitu."

Pangkimuatan ra baal nu Raja' Kaayahan
(Mrk 12:35-37, Luk 20:41-44)

41Paat nu ulun Parisi rano
lumulur rahu ri Yasus rilo, 42"Aun
ki' koson nu pamahuangan mi ra
baal nu Raja' Kaayahan tu. Aun ki'
tansua' rio?"
Limbang kanilo, "Sua' ri Raja'
Daud."
43Rahu ri Yasus rilo, "Kono poyo
hino, kulo ki' Ro nu Ala panusub
ri Raja' Daud anabit ra Raja'
Kaayahan hino ra Tuhan no? Nga
rahu kono hua ri Daud am,
44*'Ala nopongo inindahu*
ra Tuhan ku
rahu kono,
Anturung ko ra solor
ra pamiris ku,[s]
suku' ra au anguma'
ra kawi' nu pantabuh mu
kindangan mu.'
45Am kono poyo i Raja' Daud
anabit ra Raja' Kaayahan hino ra
Tuhan, am aun ki' koson no, sabiton
ki' io ra sua' ri Raja' Daud?"
46Sangulun pono' kaando' no
nakalimbang ra rahu ri Yasus no, am
intor po ra orou hili, kaando' no ka-
sangulun po aatas angkimuot ri
Yasus.

Pambalaan ri Yasus intor ra ikaa tumilu ra guru' ugama am ulun Parisi
(Mrk 12:38-39, Luk 11:43, 46, 20:45-46)

23 1Rahu ri Yasus ra ulun asuang
rano am ulun ubason no rano
po, rahu kono, 2"Guru' ugama, am
ulun Parisi tinaakan ra kuasa' apain-
talang ra atungon nu pangubasan
ri Musa li. 3Intor ra hino onsoi in-
suhuton mi kawi' nu rahu pambalaan
nilo rano ramuyun. Io yak ikaa akau
tumilu ra baal nilo rano, nga ilo angu-
bas yak ra ulun, am lai' ilo am ikaa
sumuhut ra pangubasan nilo rano.
4Ilo anusub ra ulun asuang anguma'
ra baa-baal asusa' am angubas ra
arat-arat asusa' bayain io yak ilo ikaa
anginsuup ra ulun anguma' ra baal
hino. 5Kawi' nu maan nilo,
ahipailong yak ra ulun bokon. Ilo su-
mingon apakapila' ra sapulu nilo am
apakalanggoi ra lalaboi[t] nu pakayan

[s]22:44 Anturung ko ra solor ra pamiris ku: Maya' ra arat nu ulun Yahudi ulun insuaton am tinaakan ra kuasa' yak anturung ra solor ra pamiris.
[t]23:5 : Lalaboi hiano pakayon asauk ra tatandu' nu kalandanan nilo ra Ala (Kasuangan 15:37-41)

22:37 Laup. 6:5 22:39 Im. 19:18 22:35-40 Luk. 10:25-28 22:44 Nan. 110:1 23:5 Mat. 6:1, Laup. 6:8, Tab. 15:38

nilo. 6Am ilo asiha' anturung ra pan-
turungon intok nu ulun apangkat ra
paat ahirau am panturungon onsoi
bonsoi ra pahun intok sambayang.
7Asiha' yak ilo ra tabion nu ulun
asuang ra pasar rano, am asiha' po ilo
ra sabiton nu ulun ra Guru'. 8Io yak
onsoi akau ikaa alaai sabiton nu ulun
ra Guru', nga akau hitu sangaka' yak,
am saumi yak Guru' mi. 9Am onsoi
akau ikaa anabit ra sangulun pono',
ra tana' hitu ra Ama' mi. Nga saumi
yak hua Ama' taka, io hino Ama'
taka no ra Surga'. 10Am onsoi akau
ikaa alaai sabiton nu ulun ra
amimihang. Nga saumi yak hua
amimihang ramuyun, io hino Raja'
Kaayahan nirandi' nu Ala. 11Aun
kaulun asiha' asauk ra mamaayo ra
lolot mi, onsoi io sumauk ra amba.
12Aun po ulun kumakaulu' ra huang
io paraliwion, am aun po ulun
rumaliwi' ra huang io pakauluon."

I Yasus apasala' ra kinabaalo' nu ulun ahipapayu

(Mrk 12:40, Luk 11:39-42, 44, 47-52, 20:47)

13"Aila' bonsoi rahili, u kawi'
nu guru' ugama am ulun Parisi nga
akau hitu ahipapayu yak. Angulam-
pong yak akau ra ulun pihangon nu
Ala, am inan mi tohom ikaa asiha'
pihangon nu Ala am ulun bokon
asiha' pihangon io yak popolon mi.
14Aila' bonsoi rahili, u kawi' nu
guru' ugama am ulun Parisi, nga
akau hitu ahipapayu yak. Akau am-
paruung yak ra ulun nabalu amahaau
ra pahun nilo rano, amuni ra
kalaatan mi hino ra sambayang mi a-
langgoi no. Am intor ra hino nga akau
aintupan ra ukum labing aahat.
15Aila' bonsoi rahili u kawi' nu
guru' ugama am ulun Parisi, nga
akau hitu ahipapayu yak. Akau
sumandaup ra liahu maayo no, am
arambus ra kula-kula' pihangon
muoi apaintopot ra sangulun pono'
maya' ra ugama mino, io yak kono
ulun hino maya' ra ugama mino akau
apasauk ra ulun hino labing balaat no
intor ramuyun am auma' sumubo' ra
naraka ohondo' ramuyun.
16Aila' bonsoi rahili u kawi' nu
ulun mamaayo nobolou ra huang.
Nga rahu kami hua, 'Kono ulun am-
pator anabit ra Pahun nu Tuhan, ulun
hino auma' poyo alabusan intor ra
pator no hino. Io yak kono ulun am-
pator anabit ra maas siino ra luang nu
Pahun nu Tuhan, ulun hino ikaa
alabusan sahuhumi intor ra pator no
hino.'
17Akau u ulun sasambungon am
nobolou. Aun ki' aulu' bonsoi, maas
no ki' karuo kono am Pahun nu
Tuhan no? Ikaa ki' Pahun nu Tuhan
hino aulu' nga io hua apasauk ra
maas hino nabahuan? 18Am akau a-
ngubas po kono hitu, 'Kono sangulun
ampator anabit ra intok pananalaban
ra taak mi ra Ala, ulun hino auma'
poyo alabusan intor ra pator no hino.
Io yak kono io ampator anabit ra atu
taak siino ra tampak nu intok
pananalaban hino, ulun hino ikaa
alabusan sahuhumi intor ra pator no
hino.'
19Nobolou akau kapio. Aun ki'
aulu' bonsoi, taak hitu ki', karuo
kono am intok pananalaban apasauk
ra taak hino nabahuan? 20Topot natu,
kono ulun ampator anabit ra intok
pananalaban, atungon no io ampator
ra intok pananalaban hino am kawi'
po nu taak siino ra tampak nu intok
pananalaban hino. 21Am kono ulun
ampator anabit ra Pahun nu Tuhan,
atungon no io ampator ra Pahun nu
Tuhan hino, am anabit ra Ala siino ra
Pahun hino. 22Am atu po kaulun am-
pator anabit ra Surga', atungon no
ulun hino ampator anabit ra panturu-

23:11 Mat. 20:26-27, Mrk. 9:35, 10:43-44, Luk. 22:26 23:12 Luk. 14:11, 18:14 23:22 Yas. 66:1, Mat. 5:34

ngon nu Ala am anabit po ra Ala an-
turung ra panturungon hino.
23Aila' bonsoi rahili u kawi' nu
guru' ugama am ulun Parisi, nga
akau hitu ahipapayu yak. Akau
anaak ra puluan nu kawi' nu tambak
mi ra Tuhan, onsoi kawi' nu tambak
mi borook io hino pananaang ra a-
ngansak ra kana'. Io yak baa-baal
aulu' ra arat nu ugama mi io hino
katapatan, asi' am kalandanan nu
huang ikaa insuhuton mi. Hino nga
halan auma' maan mino am ikaa
ahikulawo po ra baa-baal bokon no.
24U akau amimihang nobolou, lamuk
nokotolop ra inumon mi rano siuron
mi, am kium maayo sabiton ra unta
rano solor tolonon mi.
25Aila' bonsoi akau u kawi' nu
guru' ugama am ulun Parisi, nga
akau hitu ahipapayu yak. Akau
amahu' ra sangkir am piring mi ra
solor ra talikuron nano yak, am lai'
luang nano am natarong kapio haling
ra atu-atu baal naalap mi ra kalaatan
am kasiha' nu huang mi. 26U ulun
Parisi nobolou, liungan mi pahulu
solor ra luang nu sangkir am piring mi
rano, am hili solor ra talikuron nano
pono' am akaaya' po yak abahuan.
27Aila' bonsoi akau u kawi' nu
guru' ugama am ulun Parisi, nga
akau hitu ahipapayu yak. Akau ohon-
do' ra lalabangan sinaat ra apulak,
onsoi ra ilayan solor ra sandikuat
nano yak. Io yak lai' luang nano am
napanu' ra tulang nu ulun inatoi, am
kawi' po nu atu-atu siino ra hino
autong am kararian. 28Kono po hino
nu baal mi. Ilayan akau, am onsoi
maan mi ra tingkuangon nu ulun
bokon. Am lai' luang nu huang mi
rano ahipapayu yak lalayau am
napanu' ra sala'."

Yasus nambala' namalair ra ukum mintup ra guru-guru' ugama am ulun Parisi
(Luk 11:47-51)

29"Aila' bonsoi rahili u kawi'
nu guru' ugama am ulun Parisi, nga
akau hitu ahipapayu yak. Akau
amaal analaah ra lalabangan ra
ulun-ulun angindul ra rahu nu Ala,
am amalimpor onsoi-onsoi ra atu
nopongo binaal ra ilayan am pam-
pahuangan taka intor ra ulun
sinumuhut ra kasiha' nu Ala. 30Am
rahu kami, 'Aayah po nahi akai ra
paat nu aki mai rali, ikaa no nahi
akaaya' akai amatoi ra ulun angin-
dul ra rahu nu Ala rali.' 31Amalihua
kua tupo akau ra akau hitu sua' nu
ulun namatoi ra ulun angindul ra
rahu nu Ala rali. 32Kono po hino am
ruuk kami yak tumilu ra sala'
inuma' nu matuo mi rali. 33Akau
hitu ulun alaat. Aun ki' koson mi
auma' lumabus ra bayah mi ra akau
subaan ra apui naraka? 34Kono po
hino kinongohon mi rahu kutu
onsoi-onsoi. Au rahili anusub ra
kula-kula' ulun angindul ra rahu nu
Ala am ulun apandai am guru-guru'
po muoi ramuyun. Am bokon intor
ra lolot nilo no maan mi potoyo',
am bokon intor ra lolot nilo no
maan mi salipo', am siino po ra
lolot nilo no maan mi loposo' ra
luang nu pahun intok sambayang
am ilo loowon mi intor ra bandar
saumi am suku' ra bandar bokon.
35Intor ra hino akau auma'
aukuman nga akau namatoi ra kawi'
nu ulun ikaa nakasala' haling ra
namatayan ri Habil ulun ikaa
nakasala' hino, am suku' ra
namatayan ri Sakaria anak

23:23 Im. 27:30 **23:27** Inu. 23:3

ri Barakia li pinatoi mi ra lolot nu
Pahun nu Tuhan no am intok
panalaban ra taak ra Ala. 36Hua-
ngon mi rahu kutu, kawi' nu ukum
ra baal hino mintup ra ulun raino
tu."

Yasus akaasi' ra ulun nu bandar Yarusalim

37"U ulun nu Yarusalim, akau
aubas amatoi ra ulun-ulun angindul
ra rahu nu Ala am aubas po akau
omobol ra batu ra Ulun Sinusub nu
Ala suku' ilo inatoi. Kula' halan ruli'
ku ahinga' ramuyun ohondo' ra kono
manuk ahipus angubu ahinga' ra
sisiu' no. Am aangas hua solor akau.
38Haling ra hino, raino Ala ikaa noyo
mayan ra Pahun nu Tuhan am io ikaa
rumangan ramuyun. 39Hino yak rahu
ku ramuyun, intor raino ikaa no akau
akakito rakon suku' ra akau min-
dahu, 'Ala anaak ra barakat ra ulun
matong ra inggalan nu Tuhan.' "

I Yasus amalair namala' ra aun koson nu Pahun nu Tuhan asasai
(Mrk 13:1-2, Luk 21:5-6)

24 1Samput ri Yasus intor ra
Pahun nu Tuhan hino am bi in-
akou. Am sunu' po nu ulun ubason no
rano inuoi pahayam rio ahulit ra hon-
soi nu Pahun nu Tuhan am binaal
boko-bokon rano ra libung nano.
2Am rahu ri Yasus, "Ua, Akakito ki'
akau ra kawi' nu hiano? Au mindahu
ramuyun kaando' kasaumi po rahili
ra batu hiano andarapau ra intok no
hino nga kawi' nu hiano luyaan
kauyo'."

Baal nu susa' am ila' asauk rahili
(Mrk 13:3-23, Luk 21:7-24)

3Pongo nu hino bi ri Yasus in-
akou inuoi ra Inuluh Saitun no am
panturung io ra hino. Hili bi nu ulun
ubason no rano inuoi sinumunu' rio,
am rahu kanilo, "U guru', balain
mu akai sanggilan ki' pamaluyaan
kuon mu hino asauk, am atu ki'
asauk ra tatandu' ra sukuan mu am
kaawian nu tana' tu?"
4Limbang ri Yasus, "Onsoi akau
sumiho. Pai' akau kababayaan ruu-
ngon nu ulun. 5Nga asuang hua
nuanu ulun rumangku ra inggalan ku
am mindahu ra, 'Au nga Raja'
Kaayahan,' kanilo, am asuang ulun
paliron nilo. 6Am aringoh mi po pan-
tatabuhan ra maar mi, am aho po nu
pantatabuhan ra pihangon atawoi,
am onsoi akau ikaa angkaamo. Ikaa
mulalas kawi' nu baal hiatu asauk
pahulu, io yak sala' solor ka hino no
kaawian nu tana' tu. 7Nga siino po
hua sabansaan tumabuh ra sala'
kabansa', am sampipihangan pono'
am tumabuh po ra sala' kapihangan,
am siino po ruruok, am tana' tu pono'
am amuyu' po ra kula-kula' intok.
8Am kawi' nu hiano am anatandu'
yak, ohondo' ra kono ruandu' am-
paliman atipangkahui.
9Pongo nu hino akau takubon am
taaki' ra ulun, am ilo angila' ramuyun
am amatoi po. Am kawi' nu ulun asi-
singon ramuyun nga akau hua maya'
rakon. 10Am paat nu hino asuang
ulun lumuhut intor ra intopot nilo
rakon, am apatakub ra ranga-rangan
nilo, am asisingon ra sangulun am
bokon. 11Am asuang po nuanu
rumangku ra ulun angindul ra rahu
nu Ala am amparuung ra kula-kula'
ulun. 12Am kalaatan apasi rumalih
suku' asuang ulun kaando' asi'. 13Io
yak atu po ulun tumaan suku' ra
Orou Kaawian no io akaundut ra
bayah. 14Am Aho Onsoi ra baal nu
Ala amihang ra ulun balain poroyolo'
ra kawi' nu ulun ra luput nu tana'
hitu hili kawi' nu ulun akaringoh. Am
hili kaawian nu tana' tu asauk."

24:9 Mat. 10:22 **24:13** Mat. 10:22

Kalaatan Apakaila'
(Mrk 13:14-23, Luk 21:20-24)

15Am rahu kono po ri Yasus,
"Akau rahili akakito ra Kalaatan
Apakaila' kuon ri Danil li ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala ininggayou
ra Pahun nu Tuhan. (Kono aun
amasa' onsoi pinowoon no atungon
nu hino.) 16Paat nu hili ulun siino ra
daira Yudia onsoi ilo ahiru' muoi ra
sunsui rano. 17Am paat nu hili ulun
siino ra tampak nu pahun ikaa io
tumuun munsop ra luang nu pahun
angkukum ra atu-atu siino ra pahun
nilo ibiton nilo ahiru'. 18Am ulun
siino ra umo nilo rano, ikaa no ilo
anduli' muoi pangalap ra pakai nilo.
19Am asusa' bonsoi paat nu hino ra
tayar nu ruandu' ahali' karuo kono
am ruandu' ahipus. 20Onsoi yak
akau sambayang akitaak ra Ala hili
paat nu pahiruan mi hino ikaa
akapaat ra orou anguluh karuo kono
am Orou Taahan. 21Paat nu susa'
bonsoi hino siino kasusaan maayo
bonsoi labing balaat intor ra ila'
ikaa po nasauk ra puun nu tana'
hitu nasauk suku' raino. Am kono
akalimomos hino am kaando' no
rahili asauk ra buo-buoi no. 22Kono
Ala ikaa apakapasi' ra paat hino
kaando' kasangulun po auma'
aayah. Io yak, nga ulun hua pinili'
nu Ala io apakapasi' ra paat asusa'
bonsoi hino.

23Am kono po siino ulun mindahu
ramuyun ra, 'Ilai' Raja' Kaayahan
hino siino ra hitu,' karuo kono am, 'Io
siino ra hio'.' Pain mi yak intopoto'
rahu nilo rano.

24Nga asuang hua rahili ulun
rumangku ra Raja' Kaayahan, am
rumangku ra ulun angindul ra rahu
nu Ala akito mi, am ilo pono' am
apandai anguma' po ra kula-kula'
tatandu' kalalaban bonsoi nga asiha'
hua amparuung ra ulun. Ulun pono'
angintopot napili' nu Ala, nu kono
noyo auma' nilo. 25Sumiho ka intor
raino, nga binalaan ku no hua akau
lairo' ra io kaapo nasauk tu.

26Am kono siino ulun mindahu
ramuyun ra, 'Ilai' io siino ra hio' ra
tana' asuang ra batu am inahison no,'
kanilo, am ikaa akau muoi ra hino.
Karuo kono ilo mindahu, 'Ilai' io
nansibuni ra hitu,' kanilo, am ikaa
akau angintopot ra rahu nilo rano.
27Nga sukuan nu Ulun Sinusub nu
Ala ohondo' yak ra hanit amiat
haling ra saraton nano am anabinun-
tul ra lindobon nano.

28Atu-atu intok nu bangkai, hino
po intok nu susuit asuung angakan ra
bangkai no lumulur."

Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala
(Mrk 13:24-27, Luk 21:25-28)

29"Ikaa kula' buoi no ra libos
nu kasusaan ra paat hino, mato nu
orou sumauk olondom am bulan no
pono' am ikaa noyo awantang. Am
butitin rano pono' am saratu-ratu'
yak intor ra limbowon, am kawi' nu
atu-atu akakuasa' ra limbowon
auma' mingkuli yak sario
kumuriabut. 30Opongo hino hili
tatandu' nu Ulun Sinusub nu Ala
akito ra limbowon. Am paat nu hili
kawi' pono' nu ulun nu tana' hitu
rahili am satangi-tangi' yak am hili
akito Ulun Sinusub nu Ala hino
sumuku' banta-bantang ra sasah nu
laput no ra kawi' nu kuasa' maayo
bonsoi hino. 31Am tarumpit maayo
hino sampuyon am Ulun Sinusub nu
Ala hino anusub ra malaikat-
malaikat muoi ra luput nu tana'
amalulur ra ulun pinili' nu Ala intor
ra luput nu tana' hitu."

24:15 Dan. 9:27, 11:31, 12:11 **24:17-19** Luk. 17:31 **24:21** Dan. 21:1, Pin. 7:14 **24:26-27** Luk. 17:23-24 **24:28** Luk. 17:37 **24:29** Yas. 13:10, 34:4, Yah. 32:7, Yl. 2:10, 31, 3:15, Pin. 6:12-13 **24:30** Dan. 7:13, Sa. 12:10-14, Pin. 1:7

Pangubasan ra baal nu santaun ara
(Mrk 13:28-31, Luk 21:29-33)

32"Huangon mi baal nu san-
taun ara hino. Tumalantar poyo am
kumasul angimuun anangumbus am
apandayan taka noyo ra hino ibiton
maar atipanguluh. 33Am kono po
hino nu akito mi po asauk baal nu
binalaan ku hiano, intor ra hino nga
akau apandai ra Orou Sukuan ku
amaar noyo.[u] 34Huangon mi rahu
kutu ramuyun. Kaapo aawi' matoi
kawi' nu ulun aayah tu raino, am
asauk no hiatu pahulu. 35Topot lim-
bowon am tana' tu aawi' alawo, io
yak kawi' nu rahu ku amahun yak
ikaa alawo suku' ra buo-buoi no."

Sangulun pono' kaando' akapandai ra orou am paat nu sukuan no
(Mrk 13:32-37, Luk 17:26-40, 34-36)

36"Kaando' kasangulun po
akapandai ra orou am paat no,
malaikat rano pono' ra Surga', am
au pono' am ikaa po akapandai,[v]
nga Ala yak saumi akapandai ra
hino. 37Sukuan nu Ulun Sinusub nu
Ala ohondo' yak ra paat ri Nuh ra
pahulu li.

38Paat nu losob ikaa po sinumuku'
ulun ra paat nu hili ahahakan,
ahihinum am ahuhuot suku' ra orou
paat ri Nuh inunsop ra kapal li.
39Paat nu losob li nanakob rilo kawi'
nilo nakaliman ra aun nasauk rilo.
Kono po hino nu sukuan nu Ulun
Sinusub nu Ala rahili. 40Paat nu hino
kono ruo ngaulun angkaraya' ra umo
no, sangulun no ibiton am sangulun
no sinoon. 41Am siino ruo ngaulun
ruandu' anutu, am hino pono' am sa-
ngulun no ibiton am sangulun no
sinoon.

42Haling ra hino onsoi akau
ahibobontol, nga ikaa hua apandayan
mi sanggilan Orou Sukuan nu Tuhan
mi. 43Huangon mi hitu, kono nahi
ulun katangan ra pahun hino akapan-
dai ra antakou hino sumuku' ra
pahun nano, am ikaa noyo oolong
rahili, imbuawan no noyo. Ikaa io
apahusu' ra antakou hino munsop ra
pahun nano. 44Intor ra hino, onsoi
akau amalair hai-hait nga sukuan nu
Ulun Sinusub nu Ala asauk ra paat
nu orou ikaa panantaman mi ra
sukuan no."

Amba maya' ra panusuban am amba ikaa maya' ra panusuban
(Luk 12:41-48)

45Rahu po ri Yasus, "Atu ki'
amba maya' ra panusuban am apan-
dai ampahuang? Am amba hino
pasaukon nu tuan nilo no sumauk ra
mamaayo ra amba-amba bokon no
am io rahili anayar ra kanon ra paat
nilo ahahakan. 46Anginsuat bonsoi
huang nu amba hino ra paat nu tuan
nano anduli' am akito nu tuan nano
io anguma' ra kawi' nu panusuban
nano. 47Sala' ka hino yak, tuan hino
pono' rahili am alansan po huang
no apapihang ra kawi' nu tohom no
rano ra amba hino. 48Io yak kono
amba hino alaat am io mindahu ra
luang nu huang nano, 'Ikaa liha'
laar tuan mai no anduli',' 49am io
angimuun angumbal ra amba ra-
ngan no rano am sumaang angakan
am ahihinum ra ulun ahahauk.

50Am popor no tuan nano anduli'
ra orou am paat ikaa apandayan nano
am karuo kono ikaa poyo ra pama-
huangan no. 51Hili tuan hino angila-
ngila'[w] ra amba no hino, am io
apakuoi rio ra intokon nilair no ra

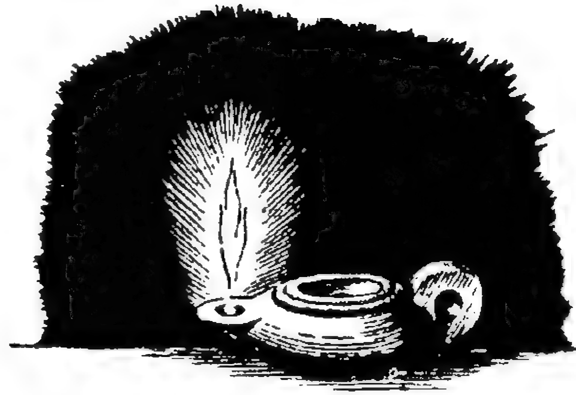
[u]24:33 Orou sukuan ku amaar noyo: karuo kono am; amaar noyo, opongo amaar inatong.
[v]24:36 Luang nu buku nakalair kaando':au pono' am ikaa po akapandai.
[w]24:51 angila-ngila': karuo kono am; pinahiru'.

24:37 Kas. 6:5-8 24:39 Kas. 7:6-24 24:43-44 Luk. 12:39-40

tayar nu ulun ahipapayu. Hino nga
intok nilo rahili antangi' am aila'."

Pangumangan ra baal nu ralaa oopor ngaulun

25 1Am rahu po ri Yasus, "Paat nu
Orou Sukuan nu Ulun Sinusub
nu Ala baal natu kono pangumangan
hitu. Siino oopor ralaa hiano inuoi
paniwol ra ungkuyon ahuot sumuku'
hino, am tuki-tukir nilo nangibit ra
lampung. 2Limo ngaulun rano ailo
ampahuang, am limo ngaulun rano
apandai ampahuang. 3Kapio halan
ralaa limo ngaulun ailo ampahuang
hiano nangibit ra lampung, am ikaa
hua ilo nangalu-ngalu' nangibit ra
minak panunungu' nilo po. 4Am
ralaa apandai ampahuang rano na-
ngibit ra lampung am nangalu-ngalu'
po nangibit ra minak panunungu'
nilo. 5Ungkuyon ahuot hino naamot
sinumuku', am panduka' ralaa inuoi
paniwol rano, am pokokoolong ilo.
6Paat nu tanga' londom rahili am
ringoh nilo ra luap nu ulun bokon
rano, rahu kanilo, 'Hitu noyo ungku-
yon muoi pahuot li. Oyon taka
tiwolo'.'
7Luat nu oopor ralaa hiano nanikit
ra lampung nilo rano. 8Am rahu kono
nu ralaa limo ngaulun ailo am-
pahuang rano ra ralaa apandai am-
pahuang rano, 'Piruaan mi halan akai
ra minak mi rano koborook. Maar no
kalasa' lampung mai ratu.'
9Limbang nu ralaa apandai am-
pahuang rano, 'Kaiti' yak huat minak
mai ratu, ikaa laba' ra piruoon mai
ramuyun. Onsoi yak akau muoi
ahalir ramuyun ra karai no.'
10Hili bi nu ralaa limo ngaulun
ailo ampahuang rano inuoi ra karai
no pahalir ra minak. Paat nilo inuoi
ra karai no, am ungkuyon ahuot hino
pono' am sumuku', am ruandu' ralaa
namalair rano inunsop inaya' ra ung-

Lampung

kuyon ahuot hino ra pahun intok nu
pahuatan hino, am tabani' totobon
nu pahun hino rahili. 11Am bulah
halan nu ralaa limo ngaulun rali
rahili, am rahu kanilo, 'Tuan, hiango'
totobon tu ramon.'
12Io yak limbang nu ungkuyon
ahuot hino, 'Ikaa au akakaulih
ramuyun.' "
13Rahu ri Yasus ra io nomopor ra
pangumangan no hino, "Kono po
hino, onsoi akau amalai-lair, nga ikaa
hua apandayan mi orou am paat nu
sukuan nu Tuhan mai."

Pangumangan ra baal nu talu ngaulun amba
(Luk 19:11-27)

14"Paat nu sukuan nu Ulun
Sinusub nu Ala ohondo' poyo ra
kono pangumangan hitu. Siino sa-
ngulun asiha' makou muoi ra piha-
ngan atawoi. Hili ipahi' no pahulu
amba no rano am taaki' kawi' nu
tohom no rano am papihango' rilo.
15Am papihango' no ra amba no
rano maya' ra atu kapandayan nilo
rano. Sangulun no pinapihang no ra
limo ngaribu ringgit, am sangulun
no ruo ngaribu ringgit, am sangulun
no saribu ringgit, am hili io rahili
inakou.

25:1 Luk. 12:35 **25:11-12** Luk. 13:25 **25:14-30** Luk. 19:11-27

16Amba pinapihang no ra usin
limo ngaribu ringgit li io nahipapasi
nahuyum ra ralan no apakasuang ra
usin hino, am pakaalap poyo ka limo
ngaribu ringgit sua' nu usin hino.
17Am kono po hino nu amba
pinapihang no ra usin ruo ngaribu
ringgit li pinasua' no poyo am
pakaundut poyo ka ruo ngaribu ring-
git. 18Am amba pinapihang no ra usin
saribu ringgit li inuoi nangali ra tana'
am hili nomolosok namuni ra usin nu
tuan no hino.
19Am kula-kula' buoi intor ra
hino, am panduli' tuan nu amba
hiano am kimuati' no ka koson
pinakuan nilo ra usin no rali. 20Hili bi
nu amba pinapihang no ra usin limo
ngaribu li inuoi ra tuan nilo no, am
rahu kono, 'Tuan, ra pahulu li usin
tinaakan mu tili papihango' rakon
limo ngaribu ringgit yak. Hili suang
nu sua' nu naundut kutu limo ngaribu
ringgit poyo.'
21Hili rahu nu tuan hino, 'Onsoi
hino. Apandayan ku no oko ra oko sa-
ngulun apandai am minsuhut ra rahu
ku. Intor ra oko apandai apakasuang
ra usin kaiti' hino, am raino au alan-
san apapihang riun ra usin asuang po.
Ikon mu, oko raino anginsuat ruman-
gan rakon ra intok hitu.'
22Am bi po nu amba pinapihang
no ra usin ruo ngaribu ringgit li inuoi
ra tuan nilo no, am rahu kono, 'Tuan
ra pahulu li usin tinaakan mu
pinapihang mu rakon tili ruo ngaribu
ringgit, hili suang nu sua' no naundut
kutu ruo ngaribu ringgit poyo.'
23Hili rahu po nu tuan hino, 'Onsoi
hino. Apandayan kuno oko ra oko sa-
ngulun apandai am minsuhut ra rahu
ku. Intor ra oko apandai apakasuang
ra usin kaiti' hino, am raino au alan-
san apapihang riun ra usin asuang po.
Ikon mu, oko raino anginsuat ruman-
gan rakon ra intok hitu.'
24Hili bi po nu amba pinapihang
no ra usin saribu ringgit li inuoi ra
tuan nilo no, am rahu kono, 'Tuan
apandayan ku oko ra oko sangulun
ikaa apandai masi'. Apandai yak oko
angalap ra umbung nu umo ikaa
kinaraya' mu. Am apandai yak oko a-
ngundut ra umbung nu tana' hitu am
ikaa oko nakaliliman nanambak.
25Hino puun ku alaa' am inuoi
pomolosok ra usin nu tuan ra tana'
no. Hitu nga raino usin muli Tuan.'
26Rahu nu tuan hino, 'Oko hitu
amba alaat am lambungau. Ikaa ki'
ili' mu ra au apandai yak angalap ra
umbung nu umo ikaa kinaraya' ku,
am apandai po yak angundut ra um-
bung nu tana' hitu am ikaa
nakaliliman nanambak. 27Kono po
solor hino nu rahu mu tili, am onsoi
po solor buliin mu usin ku tili ra biing
nili am siino po sua' no koborook ra
io unduton ku tili raino. 28Raino
unton mi usin hitu intor ra ulun hitu,
am taaki' ra ulun akausin oopor
ngaribu ringgit no. 29Nga tayar nu
ulun nokotohom am ulun hino rua-
ngan poyo aun siino rio no suku' ra io
akalala'. Io yak ulun poyo ikaa
nokotohom am kaiti' pono' atu siino
rio no am alapon po yak intor rio.
30Am amba kaando' balos hitu, onsoi
pasamputon mi am tapiri' ra intok
olondom bonsoi no, am hino intokon
no rahili antangi' am aila'.' "

Pampisaraan ra kaawian nu tana'

31"Paat nu Ulun Sinusub nu Ala
sumuku' ohondo' ra sangulun raja'
am kawi' nu malaikat inaya' niruma-
ngan rio am ra hino io anturung ra
kurusi' intok no amihang hino 32Am
kawi' nu ulun ra luput nu tana' hitu
luluron pakuoyo' ra tingkuangon no
am hili io apansuai rilo ra ruo lilian
ohondo' ra kono sangulun ahahalung
ra bibiah amalili' ra rumba am kamb-

25:29 Mat. 13:12, Mrk. 4:25, Luk. 8:18 **25:30** Mat. 8:12, 22:13, Luk. 13:28 **25:31** Mat. 16:27, 19:28

ing. 33Am ulun nanguma' ra kasihaan
nu Ala luluron ra solor ra pamiris no
am bokon no luluron ra solor ra kait
no. 34Am rahu nu raja' hino rahili ra
ulun solor ra pamiris no rano, 'U ulun
binarakatan nu Ama' ku, ikon mi
muoi ka amahun ra pihangan inuma'
lairo' tu ramuyun ra kaapo tana' tu
nasauk. 35Paat ku tinabaan li, akau
napaakan rakon, am paat ku napuaan
ra pinawo li akau napainum rakon.
Am ikaa halan nakaulihan mi au ra
paat ku nanambului li, am paunsopo'
mi po au ra pahun mi rahili. 36Am
paat ku laba-labas li am akau po
nanaak rakon ra pakayan. Am paat
ku narualan akau nanalimo rakon,
am paat ku niriilan li akau inuoi
pahilong rakon.'

37Am rahu nu ulun hiano rahili io
hino ulun nanguma' ra kasihaan ku
hiano, 'Tuhan, sanggili' ki' akai
nakakito riun ra oko tinabaan li am
paakano' mai oko, am oko napuaan
ra pinawo li am painumo' mai oko?
38Am sanggili' ki' akai nakakito po
riun ra oko nanambului am ikaa
nakaulihan mai li am paunsopo' ra
pahun mai rali, karuo kono am oko
laba-labas li am akai nanaak ra
pakayan riun? 39Am sanggili' ki' akai
po nakakito riun ra oko narualan li
karuo kono am oko niriilan li am oyo'
mai oko talimoo'?'

40Limbang nu raja' hino rahili rilo,
'Huangon mi, paat mi nanguma' ra
baal hino hama' pono' sangulun intor
ra lolot nu pahaka' kaando' ra atu-
atu ohondo' yak ra akau nanguma' ra
baal hino ra tayar ku.'

41Am rahu po nu raja' hino ra ulun
solor ra kait nano, 'U ulun inukuman
nu Ala ahiru' ka intor rakon, muoi ka
ra intokon nu apui ikaa alulu'
amalasa' hino nilair ra tayar nu Ibilis
no am malaikat no rano. 42Nga paat
ku tinabaan li ikaa akau napaakan
rakon, am paat ku napuaan ra pinawo
li am ikaa akau napainum rakon.
43Am paat ku nanambului li akau
ikaa akakaulih rakon am ikaa po
akau napaunsop rakon ra pahun mi
rali. Am paat ku laba-labas li am ikaa
po akau nanaak rakon ra pakayan.
Am paat ku narualan am niriilan li
am ikaa akau inuoi panalimo' rakon.'

44Rahu kanilo rakon rahili, 'U
Tuhan, sanggili' ki' akai nakakito
riun tinabaan karuo kono am
atiinuman, karuo kono sangulun tam-
bului karuo kono am laba-labas am
poyo narualan am karuo kono am
niriilan am akai ikaa inuoi nanalimo
ra Tuhan?'

45Am limbang nu raja' hino rilo,
'Huangon mi, paat mi ikaa nanulung
ra sangulun kaando' ra atu-atu ra
lolot mi, ohondo' yak ra akau ikaa
nanulung rakon.'

46Am ulun kono hiano pakuoyon
rahili ra intokon aila' ampus-ampus
hino, am ulun maya' ra rahu nu Ala
hiano ilo rahili akaundut ra kaayahan
ampus-ampus."

Pakat ra amatoi ri Yasus
(Mrk 14:1-2; Luk 22:1-2; Yah 11:45-53)

26 1Am pongo ri Yasus nambala'
ra kawi' nu rahu hiano, am rahu
no po ra ulun ubason no rano,
2"Apandayan mi noyo ruo orou yak
amahun tu raino am ahirau no ra Irau
Paska, am Ulun Sinusub nu Ala tu
patakubon ra maan salipo'."

3Hili mamaayo nu imam rano am
mamaayo nu ulun Yahudi rano
nahahayam ra pahun ri Kayapas
Kinatuaan nu Imam rano. 4Am
pahahayam ilo ra aun koson pakuan
nilo amarindim anakub ri Yasus am
amatoi rio. 5Am rahu kono nu ulun
hiano, "Io yak pain taka poyo pasa-

25:46 Dan. 12:2 26:2 Kas. 12:1-27

sai' ra paat nu irau tu, nga akapan-
duruso kaili' naapo ulun asuang
rano."

I Yasus nirabul ra umau aamis owou ra Baitani

(Mrk 14:3-9; Yah 12:1-8)

6Paat ri Yasus siino ra bandar
Baitani ra pahun ri Simun io hino
i Simun ra bahu li io sangulun nam-
pulu, 7am ratong nu sangulun ruan-
du' inuoi ri Yasus. Io nangibit ra
butul binaal intor ra batu pualam,
am butul hino napanu' ra umau
aamis ra owou am oloho bonsoi.
Am kotongo' ri Yasus angakan io
namarabul ra ulu ri Yasus no ra
umau oloho hino. 8Kakito nu ulun
ubason ri Yasus rano inuma' nu
ruandu' hino am pambuuk ilo.
Rahu kanilo, "Kulo ki' imboyowo'
umau aamis ra owou hino? 9Oloho
nga umau aamis ra owou hino nu
kono io talanon, am loho nano
taakin ra ulun kaando' atu-atu."
10Am kapandai' ri Yasus ayam nu
ulun ubason no rano, am indahu io
rilo, "Kulo kasusai' mi ruandu' hitu.
Inuma' natu rakon onsoi am pangin-
suatan ra tayar ku. 11Ulun kaando'
atu-atu hiano rumangan hai-hait
ramuyun. Io yak au hitu ikaa abuoi
rumangan ramuyun. 12Ruandu' hitu
namarabul rakon ra umau aamis
howou am oloho hitu, nga io amalair
rakon ra au lobongon rahili. 13Hua-
ngon mi onsoi-onsoi rahu kutu, nga
atu pono' hua kaintok ra angaho ra
Aho Onsoi intor ra Ala hitu ra luput
nu tana' tu, am aulit po yak inuma' nu
ruandu' hitu asauk ra pampahua-
ngan taka rio."

Yudas amalihua apatakub ri Yasus

(Mrk 14:10-11, Luk 22:3-6)

14Hili bi nu sangulun ra lolot
nu oopor am ruo ngaulun ubason ri
Yasus rano, io hino i Yudas Is-
kariot, inuoi ra mamaayo nu imam
rano. 15Rahu no, "Aun taakan mi
rakon nu kono patakubon ku
i Yasus ramuyun?"
Am panguntob mamaayo nu imam
hiano ka talu ngoopor ngapila' usin
pirak am taaki' nilo ri Yudas. 16Intor
ra orou hili Yudas ahuyum ra paat
onsoi apatakub ri Yasus.

Yasus am ulun ubason no nangakan ra akan nu Irau Paska

(Mrk 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Yah 13:21-30)

17Paat nu orou pangimuunan
nu Irau Ruti' Kaando' Tatauk
Apakambang, bi nu ulun ubason
ri Yasus rano am inuoi rio. Rahu
kanilo, "Aun kasiha' mu ra intok
pamalairan mai ra paangkanan ra
Irau Paska ra tayar taka?"
18Rahu ri Yasus rilo, "Bi kami ra
sangulun no ra bandar Yarusalim, am
rahu kami rio: Rahu nu Guru' mai no
kono hitu, 'Paat ku amaar noyo. Au
am ulun ubason ku rano aangkan ra
akan nu Irau Paska hino ra pahun
mutu.' "
19Am insuhuto' nu ulun ubason no
rano aun nanusuban ri Yasus li rilo,
hili lairo' nilo ruo pangakanan nilo ra
Irau Paska hino. 20Paat no nolondom
paangkan i Yasus ilo ra oopor am ruo
ngaulun ubason no hiano. 21Kotongo'
nilo aangkan am rahu ri Yasus rilo,
"Huangon mi siino sangulun ra lolot
mi tu apatakub rakon naapo."
22Karingoh nilo rahu ri Yasus
hino kasusa' bonsoi huang nilo rano,
hili pampapalit ilo nangkimuot
ri Yasus, rahu kanilo, "Tuhan, au
huat nahi kuon mutu?"
23Limbang ri Yasus, "Ulun
apatakub tu rakon siino raino sinu-
minggau' rakon napatapuk ra ruti' ra
luang nu mangkuk. 24Ulun Sinusub
nu Ala tu maan potoyo' rahili, maya'
yak ra rahu nasuratan ra Kitap nu

26:7 Luk. 7:37-38 **26:11** Laup. 15:11 **26:15** Sa. 11:12 **26:23** Nan. 41:9

Ala, io yak kaasian bonsoi ulun
apatakub ra ulun sinusub hino nga
aila' io bonsoi rahili. Labing honsoi
no ulun hino ikaa anakon tili."
25Rahu ri Yudas apatakub
ri Yasus no, "U Guru', au no huat
nahi kuon mutu?"
Limbang ri Yasus rio, "Kono yak
nga rahu muno."

Irau nu Tuhan

(Mrk 14:22-26, Luk 22:14-20, I Kor 11:23-25)

26Paat nilo aangkan, alapo'
ri Yasus ruti' no hili sambayango'.
Am tutubingo' no ruti' hino, am
taaki' ra ulun ubason no rano, rahu
no, "Unton mi am akano'. Hitu nga
inan ku."
27Am alapo' po ri Yasus sangkir
namalingian ra ruu' nu anggur no hili
sambayang mindahu tarima' kasi' ra
Ala. Am taaki' no sangkir hino ra
ulun ubason no rano, am rahu
ri Yasus, "Anginum akau kawi'.
28Hitu nga lumbak ku mangun ra
opokotopot ra parandian nu Ala am
lumbak kutu po kumalambiis ra tayar
nu ulun asuang rahili pangangampun
ra sala' nilo.
29Au mindahu ramuyun nga hino
no intob ku raino ikaa anginum ra
anggur nu Irau Paska hitu suku' ra
itaka asisimpung anginum ra ruu' nu
anggur ra Irau bahu ra paat ku
amihang ra tana' bahuon nu Ama'
ku." 30Pongo nu hino am pahimanani
ilo nani angansuk ra Ala, am bi nilo
rahili inuoi ra Inuluh Saitun no.

I Yasus amalair mindahu ra i Piturus ahalim rio

(Mrk 14:27-31, Luk 22:31-34, Yah 13:36-38)

31Am rahu ri Yasus ra ulun
ubason no rano, "Londom hitu
kawi' mi ahiru' apahusu' rakon, nga
nopongo hua nasuratan ra Kitap,
rahu nu Ala,

'Au amatoi ra ahahalung ra
rumba hino
am rumba no hiano ahihiru'
akapansusuai.'

32Io yak paat ku pandulion
kaayaho' rahili au amahulu ramuyun
muoi ra daira Galilia."
33Am rahu ri Piturus ri Yasus,
"Guru', ikaa! Kono iruanan nilo po-
no' oko am au ikaa ahiru' apahusu'
riun."
34Am limbang ri Yasus, "Huangon
mu onsoi-onsoi rahu kutu, londom
hitu kaapo manuk angingkukuuk am
intalu ruli' no oko mindahu ra oko
ikaa akakaulih rakon."
35Limbang po ri Piturus, "Payaan
pono' au potoyo' riun Guru', am ikaa
yak au ahalim riun." Am rangan
pono' ri Piturus rano am mindahu
yak ra kono rahu nano.

Yasus inuoi sambayang ra Gitsamani

(Mrk 14:32-42, Luk 22:39-46)

36Bi ri Yasus ilo ra ulun
ubason no rano inuoi ra saumi intok
iningalanan ra Gitsamani.
Pakasuku' ilo ra intok hino rahu ri
Yasus rilo, "Anturung ka ra hitu
tima'. Muoi au ra hio' sambayang."
37Am ibito' ri Yasus i Piturus ilo
talu ri Yakup am i Yahaya ra rangan
no. Io angimuun asusa' bonsoi.
38Rahu ri Yasus rilo, "Huang ku
asusa' bonsoi am alimanan ku kono
yak maar patoi. Murong ka ra hitu,
am maya' ka rakon angkarat."
39Am indul po ri Yasus tinuma-
ning koborook rilo am nahulatur ni-
rumungu' am sambayang. Am rahu
no, "U Ama', kono poyo auma' pain-
towoyon mu ila' hitu intor rakon. Io
yak sala' ka maya' ra kasiha' ku,
maya' yak hua ra kasiha' mu tohom."

26:28 Nah. 24:8, Yar. 31:31-34 **26:31** Sa. 13:7 **26:32** Mat. 28:16

40 Pongo ri Yasus sambayang pan-
duli' i Yasus, am ilong no ra ulun
ubason no rano am noolong. Am rahu
ri Yasus ri Piturus, “Kulo, ikaa no ki'
akau akataan angkarat rumangan
rakon ra sajaam yak? 41 Onsoi ka ang-
karat am sambayang hili akau ikaa
aintupan ra panginaman. Otopot
halan solor huang asiha', anguma' ra
atu otopot, io yak ikaa akau tumaan
nga inan nu ulun tu alami'.”
42 Am bi po ri Yasus nanduli' am
sambayang. Rahu no, “U Ama', kono
po sangkir nu ila' hitu ikaa auma'
luhuton mu unto' intor rakon, hama'
no pono' inumon ku hili kasiha' mu
auma' asauk.”
43 Pongo nu hino panduli' po
i Yasus ra intok nu ulun ubason no
rano, am hino po yak ilo sobolo-
bolong ikaa nilumuat, nga atikoolong
hua ilo bonsoi.
44 Am iruani' po ri Yasus ilo inuoi
sambayang, am hino kaintalu no sam-
bayang amalaup ra sambayang nali.
45 Am panduli' po i Yasus ra ulun
ubason no rano, am rahu no, “Ikaa po
ki' akau nilumuat? Oolong yak po ki'
akau. Raino paat no Ulun Sinusub nu
Ala taakin ra kuasa' nu ulun
nakasala'. 46 Lumuat ka am ikon mi
makou taka raino. Ilai' mi inatong no
ulun apatakub no rakon.”

I Yasus tinakub

(Mrk 14:43-50, Luk 22:47-53, Yah 18:3-12)

47 Kotongo' ri Yasus ahayam
am ratong ri Yudas sangulun intor
ra lolot nu oopor am ruo ulun
ubason ri Yasus rano. Siino kula-
kula' rangan no, akatinanggoi ra
pailang am umbal-umbal. Ulun aka-
tinanggoi hiano sinusub nu
mamaayo nu imam rano am
mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi
rano. 48 Nopongo no hua rahu nu
apatakub hino ra ulun asuang hiano
ra, “Atu po naapo ngingilan ku, am
hino no io, am takub kami yak rio.”
49 Am suku' ri Yudas am imaar io
ri Yasus am rahu no rio, “U Guru'.
Lumansan ra Ala amarakat riun.”
Am ngingili' no i Yasus.
50 Limbang ri Yasus, “U pahaka'
ku. Hitu ki' solor langus nu lakou
mutu?”[x]
Am bi nu ulun asuang hiano am
takubo' nilo i Yasus. 51 Am butuso'
nu sangulun rangan ri Yasus rano
pailang nano am piriso' no amba nu
Kinatuaan nu Imam hino, am kairu'
talingo no sangkibab no. 52 Rahu
ri Yasus ra ulun ubason no hino,
“Susukan mu pailang muno pan-
dulio' ra angkap nano, nga kawi' nu
ulun amiris ra ulun ra pailang am io
pono' am sulangin po piriso' ra
pailang. 53 Ikaa ki' oko akapandai ra
au auma' halan akitulung intor ra
Ama' ku am io anusub ra malaikat no
oopor ngaribu muoi amalabus
rakon? 54 Io yak kono au labusan nu
Ama' ku, am ikaa no asauk rahu
pinalair surati' ra Kitap nu Ala ra
baal nu asauk rakon tu raino.”
55 Hili rahu po ri Yasus ra ulun
asuang hiano, “Kulo ki' panatinang-
goi ka ra pailang am umbal-umbal ra
anakub rakon tu, kono yak anakub ra
ulun alaat? Tukir nu orou huat halan
au nanturung angubas ra ulun ra
luang nu Pahun nu Tuhan, am kulo
ki' au pai' mi takubo' ra paat nu hili?
56 Io yak kawi' nu baal hino asauk
sumuhut yak ra aun pinasuratan nu
Ala ra ulun-ulun angindul ra rahu nu
Ala rali.”
Am paat nu hino pahihiru' no
kawi' nu ulun ubason ri Yasus rano
nangiru' rio.

---

x 26:50 Hitu ki' solor langus nu lakou mutu?: karuo kono am; Kapasion mu anguma' ra maan muno pahaka'.

26:55 Luk. 19:47, 21:37

I Yasus ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama

(Mrk 14:53-65, Luk 22:54-55, 63-71, Yah 18:13-14, 19-24)

57Ibito' nu ulun nanakub rano
i Yasus ra pahun ri Kayapas
Kinatuaan nu Imam no, intok nu
guru-guru' ugama am mamaayo-
mamaayo nu ulun Yahudi rano
nilumulur. 58Am i Piturus
sinumunu' ri Yasus suku' ra lusar
nu pahun nu Kinatuaan nu Imam
hino, ka atawoi yak hua lolot nilo
no. Am io inunsop nanturung ra
intok hino sinumaang ra sauyar
ahahalung rali ahilong ra aun koson
pakuan nilo ri Yasus. 59Kawi' nu
mamaayo nu imam am kawi' nu
Ulun Amumutus ra arat nu ugama
hiano ahuyum yak ra panikanan
abubuak papasalaan nilo ri Yasus
ra maan potoyo'. 60Am asuang po
halan ulun inuoi ra tingkuangon nu
Ulun Amumutus ra arat nu ugama
rano ambuak apasala' ri Yasus, io
yak kaando' no kasaumi po asuhut
ra rahu nilo rano. Am popor no ruo
ngaulun inuoi ra tingkuangon nu
Ulun Amumutus hiano, 61rahu
kanilo, "Rahu nu ulun hitu, 'Aalap
ku amunsah Pahun nu Tuhan, am
katalu ra orou nali am baalon ku
poyo pandulio',' kono."
62Luat nu Kinatuaan nu Imam
hino, am rahu no ri Yasus, "Kaando'
ki' pamalimbangan mu ra papa-
salaan nu ulun hiatu riun?" 63Io yak
ikaa no nilumimbang i Yasus.
Am rahu po nu Kinatuaan nu
Imam no rio, "Ra inggalan nu Ala
Aayah, au anusub riun mindahu
topo-topot. Balain mu akai ka otopot
ki' oko Raja' Kaayahan, Anak nu
Ala?"
64Limbang ri Yasus, "Kono yak
nga rahu muno. Raino au mindahu ra
kawi' mitu, intor raino akau akakito
ra Ulun Sinusub nu Ala tu anturung
ra solor ra pamiris nu Ala Ansukon
Bonsoi no am matong ra sasah nu
haun ra limbowon."
65Am karingoh nu Kinatuaan nu
Imam hino am kasisingon io, am bin-
tai' no sampayau nali[y] am rahu no,
"Ahuyai huat ulun hitu ra Ala. Ikaa
pono' raino kinongohon taka rahu nu
ulun amarawa' bokon rano, nga nari-
ngoh taka noyo rahu natu ra io angi-
la-langka' ra Ala. 66Am raino aun ki'
pamutusan mi?"
Limbang kanilo, "Nakasala' noyo
hua, am onsoi yak ra io potoyon."
67Am titiwahi' nilo bulos ri Yasus
no, umbalo' am hili nanampiling po
rio. 68Am rahu kanilo, "U Raja'
Kaayahan. Balai' bai akai raino, ka
aun anampiling am anumbuk tu riun
raino?"

I Piturus ahalim ri Yasus

(Mrk 14:66-72, Luk 22:56-62, Yah 18:15-18, 25-27)

69Kotongo' ri Piturus turu-
turung ra lusar li, am bulah nu sa-
ngulun ralaa amba nu Kinatuaan nu
Imam hili, am rahu no ri Piturus,
"Oko hua liha' ranga-rangan
ri Yasus ulun nu daira Galilia
hino."
70Io yak I Piturus nahalim, lim-
bang no ra tingkuangon nu kawi' nu
ulun hiano, "Ikaa akapandai au ra
aun langus nu rahu muno!"
71Hili parayuso' no sinumamput
tinumingkuang ra sasamputon maayo
no. Am kakito nu sangulun amba
ralaa bokon no i Piturus. Am rahu nu
ralaa hino ra ulun siino ra hino, "Io

---

y26:65 bintai' no sampayau nali: Baal nu ulun Yahudi ambuuk.

26:61 Yah. 2:19 **26:64** Dan. 7:13 **26:65-66** Im. 24:16 **26:67** Yas. 50:6

nga ulun rangan ri Yasus ulun nu
Nasarit hino."
72Am pahalim po hua i Piturus am
limbang no, "Aatas au solor ampator,
nga ikaa hua au akakaulih ra ulun
kuon muno."
73Ikaa kula' buoi intor rahili am bi
nu ulun iningkakat rano ra hino ini-
maar ri Piturus, am rahu kanilo,
"Otopot tupo oko sangulun rangan
nilo rali. Lai' rahu mitu ohondo' tu
yak."
74Hili pampator i Piturus,
"Ukuman au pono' nu Ala nu kono
au abubuak, nga ikaa hua au
akakaulih ra ulun hino."
Am paat hino manuk no pono' am
aningkukuuk. 75Am kahuang
ri Piturus rahu ri Yasus li rio,
"Kaapo manuk aningkukuuk, am in-
talu ruli' no oko ahalim ra ikaa
akakaulih rakon." Am sasamput yak
rahili ri Piturus am nantangi'
sumulikuk.

I Yasus inibit ra tingkuangon nu Gabunor Pilatus

(Mrk 15:1, Luk 23:1-2, Yah 18:28-32)

27 1Susuab nali ra paat no mingas
lali' kawi' nu mamaayo nu
imam am mamaayo nu ulun Yahudi
nahahayam ra aun koson nilo auma'
apapatoi ri Yasus. 2Tongkongo' nilo
longon ri Yasus am ibito' ri Pilatus
Tuan Gabunor ra pihangan nu tana'
Ruum.

Pinatayan ri Yudas

3Paat ri Yudas napatakub
ri Yasus hino nakapandai ra i Yasus
ukumin potoyo' am pangkuli' huang
no, paulio' no halan pirak talu
ngoopor ngapila' li ra mamaayo nu
imam rali am katua-katua' nu ulun
Yahudi rano. 4Rahu ri Yudas, "Au
nakasala' ra napatakub ra ulun kaan-
do' ra sala' suku' io ukumin potoyo'."
Rahu kanilo, "Aun pakuan mu
mindahu ramon? Pun yak hua riun?"
5Tapiri' ri Yudas pirak hino ra
luang nu Pahun nu Tuhan, am bi no
inakou inuoi sinumihot. 6Kukumo'
nu mamaayo nu imam hiano pirak
hino, am rahu kanilo, "Hitu nga usin
pinangalir ra lumbak, am maya' ra
arat nu ugama taka tu usin hitu ikaa
auma' pakayon ra Pahun nu Tuhan."
7Pahahayam ilo ra koson pakuan
ra usin hino, am putusi' nilo ra pa-
ngangalir ra tana' ininggalanan ra
Tana' Nu Ulun Amamaal Ra
Sampa'. Tana' hino pamalabangan
nilo ra tayar nu ulun sala' ulun
Yahudi. 8Hino nga puun no tana'
hino ininggalanan ra Tana' Lumbak
suku' raino.
9Hino nga raino langus nu rahu nu
Tuhan pinaindulan no ra ulun angin-
dul ra rahu nu Ala li io hino Yaramia,
rahu no,

"Pangalap ilo ka talu ngoopor
ngapila' pirak,
io hino loho tinantu' nu ulun
Israil ra pangangalir rio,
10*hili taaki' nilo usin hino*
ra pamamayal ra tana' nu ulun
amamaal ra sampa' hino
maya' yak ra kono nirahu nu
Tuhan rakon."

I Pilatus nangkimuot ri Yasus

(Mrk 15:2-5, Luk 23:3-5, Yah 18:33-38)

11Tuor ri Yasus ra tingkua-
ngon nu Tuan Gabunor nu Ruum
no, am kimuati' nu Tuan Gabunor
no i Yasus, "Kapio ki' oko tu Raja'
nu ulun Yahudi?"
Limbang ri Yasus, "Kono yak nga
rahu muno."
12Io yak paat nu mamaayo nu
imam rano am mamaayo-mamaayo
nu ulun Yahudi rano napasala'
ri Yasus am ikaa no io nilumimbang
sahuhumi.

27:3-8 Inu. 1:18-19 **27:9-10** Sa. 11:12-12

13 Am rahu ri Pilatus ri Yasus,
"Ikaa no ki' kininongoh mu
papasalaan nilo ratu riun?"
14 Am ikaa no hua i Yasus
nilumimbang kaingondo' po, am
kasumpo' Tuan Gabunor no bonsoi.

I Yasus ukumin maan potoyo'
(Mrk 15:6-15, Luk 23:13-25, Yah 18:39-19:16)

15 Tuki-tukir nu Irau Paska
kaulayan nu Tuan Gabunor hino
aubas amalabus ra sangulun ra lolot
nu niriilan rali maya' ra kasiha' nu
ulun asuang rano. 16 Am paat nu
hino siino sangulun niriilan, ingga-
lan no i Yasus Barabas. Am ulun
hino napandayan noyo nu kawi' nu
ulun baal nu inuma' nano. 17 Am
lulur nu ulun asuang hiano ra ting-
kuangon ri Pilatus no am rahu
ri Pilatus rilo, "Aun ki' kasihaan mi
ra labusan ku ramuyun? I Yasus
Barabas ki', karuo kono am i Yasus
sabiton ra Raja' Kaayahan tu?"
18 Apandayan noyo hua ri Pilatus
ra ulun mamaayo nu ulun Yahudi
apasala' ri Yasus nga ilo sumolon.
19 Paat ri Pilatus nanturung ra
intok nu pamumutusan hino,
panusub andu' nano ra sangulun
muoi mindahu rio. Rahu no, "Balain
mu i Pilatus ra ikaa anguma' ra aun-
aun ra ulun kaando' ra sala' no, nga
nasusa' au ra inupi kuli ramai' li ra
baal nano."
20 Pokoto' nu mamaayo nu imam
rano am mamaayo-mamaayo nu ulun
Yahudi ulun asuang hiano ra akitaak
ri Pilatus amalabus ri Barabas am i
Yasus yak maan potoyon.
21 Io yak rahu po ri Pilatus ra ulun
asuang rano, "Aun ki' kasihaan mi ra
maan ku labusi' kaayaho' ramuyun
ra ruo ngaulun hiatu?"
Rahu kanilo, "I Barabas."
22 Am pangkimuot i Pilatus rilo,
"Kono po hino aun ki' maan ku
ri Yasus sabiton ra Raja' Kaayahan
tu?"
Limbang nilo kaawi', "Salipon yak
io."
23 Io yak rahu ri Pilatus, "Kulo.
Aun ki' kalaatan inuma' no?"
Io yak aulu' po solor pampaluap
nilo ra, "Salipon yak io!"
24 Kapandai ri Pilatus ra ilo aangas
maya' ra rahu nano, am ikaa noyo
nirumuuk, nga alaa' poyo hua ra ilo
ahahangit, hili pangundut io ra siang
li am pambahu' ra tingkuangon nu
ulun asuang rano, am rahu kono,
"Ikaa au atanggung ra pamatayan mi
hitu. Layan yak pakuan mi raino."
25 Limbang kono nu ulun hiano,
"Hama' no. Akai am anak-anak mai
ratu pono' ananggung ra patayan
natu."
26 Am labusi' ri Pilatus i Barabas
ra tayar nilo, am susubo' sauyar rali
amalapos ri Yasus ra lapos akapilat
am nanaak rio poyo ra maan salipo'.

I Yasus inuyai nu sauyar
(Mrk 15:16-20, Yah 19:2-3)

27 Pongo nu hino ibito' nu
sauyar ri Pilatus rano i Yasus inun-
sop ra pahun nu Tuan Gabunor
hino, am lulur nilo kawi' ra sauyar
ranga-rangan nilo rali nilumibung
ri Yasus. 28 Am panguso' nilo
pakayan ri Yasus no am pasam-
payawo' nilo ra sampayau alia'.
29 Am balito' nilo raan akaruui, am
pasasapako' nilo ri Yasus, am po-
tonggoyo' nilo longon ri Yasus
pamiris no ra susukur no, am
pahulatur ilo ra tingkuangon nano
am pahiansu-ansuk ra ilo ahuyai li
ri Yasus, rahu kanilo, "Kaansayan
ra Raja' nu ulun Yahudi."
30 Hili tiwahi' nilo i Yasus, am
unto' nilo susukur pinaanggoi nilo no

27:24 Laup. 21:6-9

Sauyar nu Ruun

am patakulio' pangumbali' ra ulu
nano. 31Pongo nilo nahuya-huyai
ri Yasus, am panguso' nilo sampayau
alia' hino am pakayo' nilo pakayan
ri Yasus ra pakai nali yak, hili ibito'
nilo rahili i Yasus inuoi ra intok
panalipan no rio.

I Yasus sinalip
(Mrk 15:21-32, Luk 23:26-43, Yah 19:17-27)

32Paat nilo makou no am
katiwol nilo sangulun intor ra daira
Kirini, ininggalanan ri Simun. Am
likati' nilo i Simun nanaan ra salip
ri Yasus hino.
33Pakasuku' ilo ra intok ininggala-
nan ra inuluh Golgota, atungon no
Intok nu Kuapak. 34Am painumo'
nilo halan i Yasus ra ruu' nu anggur
kinaulan ra ubat apait no, io yak paat
ri Yasus napatunduk ra rila' no kaa-
ngas noyo panginum. 35Salipo' nilo
i Yasus, am pahuhundi' ra antatayar
ra pakayan nano. 36Am panturung po
ilo ahalung ri Yasus. 37Sakati' nilo
surat napasalaan hino ra limbou nu
ulu ri Yasus no, am atungon nu surat
hino, "Hitu nga i Yasus, Raja' nu
ulun Yahudi."
38Hili salipo' nilo poyo ruo
ngaulun nantakou rano parangano'
ri Yasus, sangulun solor ra pamiris
nano, am sangulun solor ra kait nano.
39Am ulun ansail ra intok hino
ruka-ruka' ulu nilo[z] rano ahuyai
ri Yasus, 40Rahu kanilo, "Oko hitu
mindahu ra amunsah ra Pahun nu
Tuhan am amaal apanduli' ra buoi
nu talu orou. Kono po oko otopot
Anak nu Ala lumabus ko raino am
tuun intor ra salip no."
41Kono po hino nu mamaayo nu
imam rano am guru' ugama rano am
mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi
rano ahuyai po yak ri Yasus. 42Ilo
mindahu ahuhulibos rahu kanilo,

---

[z]27:39 ruka-ruka' ulu nilo: Baal nu ulun Yahudi angulalaat ra ulun bokon.

27:34 Nan. 69:21 **27:35** Nan. 22:18 **27:39** Nan. 22:7, 109:25 **27:40** Mat. 26:61, Yah. 2:19

"Ulun bokon solor kaayahon no, am
lai' inan no tohom am ikaa kaayahon
no. Kono io raja' nu ulun Israil onsoi
io tumuun intor ra salip hino am hili
akai akakito am angintopot rio. 43Io
alansan ra Ala, am mindahu ra io
Anak nu Ala. Ilai' taka bai raino ka
kaayahon io nu Ala."
44Am ulun pono' nantakou ruo
ngaulun hiano pinasinggau' salipo'
ri Yasus am ahuyai po yak rio.

Pinatayan ri Yasus

(Mrk 15:33-41, Luk 23:44-49, Yah 19:28-30)

45Paat nu tanga' orou, kolon-
dom luput nu daira hino ra buoi no
talu ngajaam li. 46Maar jaam katalu
am luap ri Yasus ra rahu maayo,
rahu kono, "Iloi, Iloi, lama sabak-
tani." Am atungon nu rahu hino, "U
Ala ku, u Ala ku, kulo iruani' mu
au?"
47Pakaringoh kula-kula' ngaulun
tinumuor nakaimaar ra intok nano,
am rahu kanilo, "Io ahipah ri Ilia
ulun angindul ra rahu nu Ala li."
48Pahipapasi sangulun li rilo na-
ngalap ra tutuu' aluoi lisopon nu
siang, am abuhi' no ra ruu' nu anggur
asangiu am sanggapi' tutuu' hino ra
taun limaam no, am singgali' no
patimposo' halan ri Yasus.
49Am rahu nu ulun bokon no rilo,
"Pulanuan taka yak. Lai' taka ka
oyon io naapo ri Ilia kaayaho' am
tuuni' intor ra salip no."
50Saup po ri Yasus nilumuap ra
luap aingor, hili huang no natutus.
51Pulali' kono nu kain pinomo-
lolot ra Sulap Nabahuan Bonsoi hino
ra Pahun nu Tuhan nainta' ruo nan-
suai haling ra namarangkatan li am
suku' ra popor nali. Tana' li pono' am
iningkuli', am batu maayo rali pono'
naupak 52Lobong-lobong rali pono'
am nasukab, am siino po kula-kula'
ulun mintopot ra Ala nopongo inatoi
nilumuat nanduli' naayah ra paat nu
hino. 53Samput nilo haling ra lobong
nilo rano. Ra pongo ri Yasus
nilumuat nanduli' naayah haling ra
patayan ilo inuoi ra Yarusalim am
asuang ulun akakito rilo ra hino.
54Kakito nu katua' nu sauyar
hiano, ilo ra sauyar bokon amiaha' ri
Yasus rano ra tana' li iningkuli', am
kawi' nu baal nasauk hino, am kalaa'
ilo laarang. Rahu kanilo, "Otopot
hua tupo ulun hitu Anak nu Ala."
55Am asuang ruandu' ra intok
hino angibabaya' ri Yasus intor ra
atawoi. Ruandu' hiano nga naubas
inaya' anginsuup ri Yasus puun ra
daira Galilia. 56Nakasaang ra ruan-
du' hiano io hino i Maria ulun nu
Makdalina, am i Maria ina' ri Yakup
am Yusup am andu' ri Sabidi.

Yasus nilobong

(Mrk 15:42-47, Luk 23:50-56, Yah 19:38-42)

57Am kamayon nali suku'
ri Yusup ulun akaya' hino intor ra
daira Arimatia, am io po sangulun
mintopot ri Yasus. 58Bi ri Yusup
inuoi indahu ri Pilatus ra io asiha'
angundut ra bangkai ri Yasus no.
Am susubo' ri Pilatus sangulun
muoi indahu ra sauyar no rano hili
ikaa omopol ra i Yusup angundut ra
bangkai ri Yasus hino. 59Am hili io
inuoi napatuun ra bangkai ri Yasus
ra salip no, am riliti' nilo ra kain
bahuon aninggalas li. 60Hili i Yusup
namului ra bangkai ri Yasus no ra
batu pinaluangan no bahu no ra
pamalabangan halan ra inan nano
tohom. Am luiro' nilo batu maayo
no ra pononobon ra lobong hino, am
bi rahili ri Yusup inakou.
61Am i Maria ulun nu Makdalina
ilo ruo ra sangai nano nanturung tinu-
mingkuang ra lobong hino.

27:43 Nan. 22:8 **27:46** Nan. 22:1 **27:48** Nan. 69:21 **27:51** Nah. 26:31-33 **27:55-56** Luk. 8:2-3

Sauyar ahalung ra lobong ri Yasus

62Suaban nali ra paat nu Orou
Taahan, mamaayo nu imam am ulun
Parisi nambabaya' inuoi ri Pilatus.
63Am rahu kanilo ri Pilatus, “Tuan,
ahuang mai ra paat nu ulun ambuak
hino aayah io aubas mindahu rahu
kono, ‘Katalu ra orou nali au anduli'
aayah.’ 64Haling ra hino onsoi Tuan
anusub ra sauyar muoi ahalung ra
lobong hino suku' ra talu orou, hili
ulun inubas ri Yasus rano ikaa auma'
muoi amalindim angalap ra bangkai
nano hili mindahu ra ulun bokon,
‘Nanduli' noyo naayah intor ra lolot
nu ulun inatoi.’ Am buak pamaparan
hino labing balaat no intor ra puu-
puun nali.”
65Rahu ri Pilatus rilo, “Ibiton mi
sauyar mi rano pahalungo' ra lobong
hino. Ilain yak rorot mi ahalung.”
66Bi nu ulun hiano ra lobong
ri Yasus no, am baali' nilo ra tatan-
du' ra batu pinonobon no hili apan-
dayan nilo ra kono ulun angiru', am
paurongo' nilo sauyar hiano ra
ahalung ra lobong hino.

I Yasus pinanduli' kaayaho'
(Mrk 16:1-10, Luk 24:1-12, Yah 20:1-10)

28 1Kalibos Orou Taahan li am
mamaar katawang ra orou
minggu', am bi ri Maria ulun nu
Makdalina ilo ruo ra sangai no inuoi
pahilong ra namalabangan ri Yasus
no. 2Pulali-lali' tana' li iningkuli' am
sangulun malaikat nu Tuhan
tinumuun intor ra Surga', am luiro'
no iruo' batu pinonobon hino intor ra
lobong hino, hili panturung io ra tam-
pak nu batu hino. 3Baal nu malaikat
hino kono hanit, am pakayan nali
pono' am apulak bonsoi. 4Am sauyar
ahahalung hiano nalaa' laarang, am
pakatintih ilo suku' ohondo' ra ulun
inatoi.
5Rahu nu malaikat hino ra ruan-
du' hiano, “Ikaa kalaa' mi. Apan-
dayan ku akau ahuyum ri Yasus
sinalip li. 6Kaando' noyo ra hitu.
Niluat noyo kaayaho' kono nirahu
nali ra pahulu li. Ilai' mi liha' intok
nu naparingkulian ra bangkai natili.
7Kapasion mi muoi amala' ra ulun
ubason no rano ra io nopongo pinan-
duli' kaayaho' am raino io amahulu
ramuyun muoi ra daira Galilia. Am
hino intok mi akatiwol rio. Pain mi
lirai' rahu kutu ramuyun.”
8Pahipapasi i Maria inakou intor
ra lobong hino ra balaa' nilo oholot ra
anginsuat. Simbu-simbul ilo inuoi
pamala' ra baal hino ra ulun ubason
ri Yasus rano.
9Pulali' yak ri Yasus tinumiwol ra
ruandu' hiano, am rahu kono,
“Lumansan ri Ama' apainsuat
ramuyun.”
Am imaar ilo am ilo hinumuut ra
kalayam ri Yasus no, hili nirumungu'
angansuk rio. 10Rahu ri Yasus rilo,
“Ikaa akau alaa'. Bi kami, oyon mi
balai' pahaka-pahaka' ku rano muoi
ra Galilia, am hino intok nilo akakito
rakon.”

Rahu binalaan nu sauyar

11Pakaakou ruandu' hiano am bi
nu kula-kula' sauyar ahahalung ra
lobong hino nanduli' inuoi ra bandar
Yarusalim. Pahulit ilo ra kawi' nu
nasauk hino ra mamaayo nu imam
rano. 12Lulur nu mamaayo nu imam
rano am ulun mamaayo-mamaayo nu
ulun Yahudi rano am pahahayam ilo.
Am panaak ilo rahili ra usin asuang
bonsoi ra sauyar hiano, 13am rahu
kanilo ra sauyar hiano, “Rahu kami
ra akau mindahu ra ulun asuang
rano, ‘Ali' ulun ubason ri Yasus rano
inatong ra londom nali inuoi napalin-
dim nangalap ra bangkai ri Yasus li

27:63 Mat. 16:21, 17:23, 20:19, Mrk. 8:31, 9:31, 10:33-34, Luk. 9:22, 18:31-33

ra paat mai noolong nalitayan.'
14Kono Tuan Gabunor no akaringoh
ra baal hino am akai amunaau rio
mindahu minsuup ramuyun hili akau
ikaa akaalap ra susa'."
15Am unto' nu sauyar ahahalung
hiano usin hino am suhuto' nilo kono
nanusuban nu mamaayo nu imam am
mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi
hiano. Haling ra hino uliton hino
nakarayol ra ulun Yahudi suku'
raino.

I Yasus inintalang ra ulun ubason no rano

(Mrk 16:14-18, Luk 24:36-49, Yah 20:19-23, Inuma' 1:6-8)

16Am bi nu ubason ri Yasus
oopor am saumi hiali inuoi ra in-
uluh ra daira Galilia ra inuluh
nanusuban ri Yasus li rilo. 17Kakito
nilo i Yasus hili rurungu' nilo a-
ngansuk rio, am siino po solor ra
lolot nilo no angimbali. 18Imaar
i Yasus rilo rahu kono, "Raino
kuasa' nu Surga' am tana' tu
tinaakan rakon. 19Intor ra hino bi
kami muoi ambala' ra kawi' nu
bansa' ra luput nu tana' tu am
pasauko' ilo ra ulun ubason ku, am
rorobo' ilo ra inggalan nu Ama' am
Anak am Ro nu Ala. 20Am ubason
mi ilo maya' ra kawi' nu panusuban
ku ramuyun. Huangon mi, au hai-
hait rumangan ramuyun suku' ra
kaawian nu tana' tu."

28:16 Mat. 26:32, Mrk. 14:28 **28:19** Inu. 1:8

Aho Onsoi Pinasuku' ri

MARKUS

Rahu Papaintalangan

Hitu nga Aho Onsoi ahulit intor ra baal ri Yasus Karistus, Anak nu Ala. Aho Onsoi hitu i Yasus pinaintalang ohondo' ra sangulun akakuasa' anguma' ra kula-kula' maan no. Kuasa' no hino akito ra paat no angubas am apahiru' ra saitan, am angampun po ra sala'. Yasus pinaintalang ohondo' ra Ulun Sinusub nu Ala, hili nanaak ra bayah no asauk ra kalabusan nu ulun intor ra sala'.

Buku hitu pahulitan ra kinaayaho' nu Tuhan Yasus. Paat ri Yasus angubas, asuang tatandu' kalalaban nasauk. Am buku hitu pahulitan poyo ra baal ri Yahaya Omomororob, am namararaban ri Yasus, am panginaman nasauk ra inan no. Surat ri Markus hitu ahulit ra kawi' nu inuma' ri Yasus, io hino intor ra pamihahan inuma' no, am pangubasan no.

Rahu nasuratan ra popor nu buku hitu ahulit ra nopongo nasauk ra bayah nu Tuhan Yasus ra paat no siino ra tana' tu, puu-puun io hino nanalipan ra Tuhan Yasus, am linuatan no intor ra kapatayan ra popor nu minggu li. Am karuo intor ra tatandu' kalalaban ikaa nasuratan ri Markus hili inuma' tulisi' ra buku hitu.

Suot nu Aho hitu

Rahu Pangimuunan
Inuma' ri Yasus ra tanga-tanga' nu ulun ra Galilia 1:14-9:50
Intor ra Galilia suku' ra Yarusalim 10:1-52
Minggu pamaparan ra Yarusalim am libu-libung no 11:1-15:47
Linuatan ri Yasus intor ra lobong 16:1-820
Yasus inintalang am sinumimpoor ra Surga' 16:9

Pambalaan ri Yahaya Omomororob

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Yah 1:19-28)

1 1Aho Onsoi hitu io hino pahulitan
intor ra inuma' ri Yasus Karistus,
Anak nu Ala.[a] 2Aho Onsoi hitu puu-
puun no ohondo' ra nirahu nu Ala
sinuratan ri Yasaya ulun angindul ra
rahu nu Ala li. Rahu nu Ala,

"Au anusub ra ulun angindul
ra rahu ku
muoi amahulu riun amalair ra
ralan mu.

3*Am siino ulun lua-luap am-*
bala' ra tana' asuang ra batu

---

[a]1:1 Luang nu kula-kula' buku nakalair kaando' natulisan ra Anak nu Ala.

1:2 Mal 3:1 1:3 Yas. 40:3

am inahison no
am rahu nu luap no,
'Lairon mi ralan
ra tayar nu Tuhan
am lumbiso' talaaho'
kawi' nu ralan bayaan nano.' "
4Ohondo' ra rahu tinulisan hino,
hili Yahaya pono' inatong ra tana'
asuang ra batu am inahison no. Io
nomororob ra ulun am nambala'[b] ra
aho intor ra Ala. Rahu kono, "Onsoi
akau mimpoi ra kawi' nu sala'
inuma' mi am hili rorobon. Hili Ala
angampun ramuyun."
5Kawi' nu ulun intor ra daira
Yudia am bandar Yarusalim, inuoi
nangkinongoh ra pambalaan
ri Yahaya. Hili ulun hiali nangangku
ra kawi' nu sala' nilo, am Yahaya
nomororob rilo ra siang Yordan.
6Sampayau ri Yahaya li inansar
intor ra bulu nu unta am lumpirot
nali binaal intor ra kungkung am
akanon nali io hino kapu' am ruu' nu
maningot. 7Hili io nambala' ra ulun
hiali, rahu kono, "Siino poyo matong
bahu intor rakon no am io labing
akakuasa' intor rakon. Ikaa akatuma'
au rio. Bubulang nu kasut nano pono'
ikaa yak auma' au amalalah. 8Au
nomororob ramuyun ra siang am io
yak io rahili omororob ramuyun ra
Ro nu Ala.

Yasus nirorob ri Yahaya
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

9Paat nu hino ratong ri Yasus
intor ra Nasarit saumi pamahunan
ra daira Galilia, am rorobo' io
ri Yahaya ra siang Yordan. 10Paat
ri Yasus inasak intor ra siang hino,
paningaa' io am kakito no limbowon
tinumabang am Ro nu Ala

Burung Asang

tinumuun ohondo' ra burung asang
am sinumorop rio. 11Am karingoh
nilo rahu nu Ala rahu kono, "Oko
nga anak kaluluman ku, am oko
apainsuat rakon."

Yasus kininaman nu Ibilis
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

12Ro nu Ala nangibit ri Yasus
inuoi ra tana' asuang ra batu am
inahison no. 13Am buoi no ra hino
apat ngoopor orou, am kinami' io
nu Ibilis. Io murong ra lolot nu
kium aalis rano am malaikat pono'
namarangan rio.
14Paat ri Yahaya Omomororob
hino niriil, i Yasus pono' inuoi ra
Galilia am nambala' ra Aho Onsoi
intor ra Ala. 15Rahu ri Yasus, "Ala
apasi angimuun auma' amihang.
Mimpoi ka ra kawi' nu sala' mi am a-
ngintopot ra Aho Onsoi intor rio."

Yasus nahipah ra apat ngaulun ampaparalo ra pait
(Mat 4:12-22; Luk 4:14-15, 5:1-11)

16Paat ri Yasus inakou ra ihih
nu liahu maayo ininggalanan ra
Galilia, ilong no ra ruo ngaulun am-
paparalo ra pait io hino i Simun am

---

[b]1:4 Ohondo' ra rahu tinulisan hino hili Yahaya...nomororob ra ulun am nambala'...: Kula-kula' buku nakalair; Ohondo' ra rahu tinulisan hino hili Yahaya Omomororob inatong intor ra tana' asuang ra batu am inahison am nambala' ra aho intor ra Ala.

1:6 2Raj. 1:8 1:11 Kas. 22:2, Nan. 2:7, Yas. 42:1, Mat. 3:17, 12:18, Mrk. 9:7, Luk. 3:22 1:15 Mat. 3:2

ali' no i Andarias. Ilo amparalo ra
pait ra liahu hino. [17]Rahu ri Yasus
rilo, "Ikon mi maya' ka rakon. Au
apasauk ramuyun ambabala' ra
ulun bokon hili ilo maya' rakon
ohondo' ra ulun ampaparalo ra
pait."
[18]Karingoh nilo rahu ri Yasus
hino am sinoo' nilo ralo nilo no am bi
inaya' ri Yasus.
[19]Indul po i Yasus ra lakou no
hino, kakito no po ruo ngaulun
ahaka' io hino i Yakup am Yahaya
anak ri Sabidi. Paat nu hino ilo siino
ra paraau, ambuna' ra ralo nilo no.
[20]Parayus Yasus nahipah rilo. Am bi
nilo inakou nangiru' ra ama' nilo no
ra paraau no am ulun harian nilo
rano hili ilo inaya' ri Yasus.

Ulun sinulor nu saitan
(Luk 4:31-37)

[21]Am pakasuku' Yasus ilo ra
ulun ubason no rano ra bandar
Kaparnaum. Paat nu Orou Taahan
nu ulun Yahudi, sop ri Yasus ra
pahun intok sambayang hino am a-
ngimuun angubas ra ulun hiano.
[22]Kawi' nu ulun nakaringoh ra pa-
ngubasan no hino nasumpo' nga
Yasus amabala' siino kuasa'. Sala'
ka kono pambalaan nu guru' ugama
rano kaando' kuasa'.
[23]Paat nu hino siino sangulun
sinulor nu saitan ra pahun intok sam-
bayang hino am io lua-luap. [24]Rahu
no, "U! Yasus ulun nu Nasarit aun ki'
maan mu ramon? Muoi ki' oko
amatoi ramon? Apandayan ku oko,
oko nga ulun pinili' akakuasa'
sinusub nu Ala."
[25]Popolo' ri Yasus saitan hino
rahu kono, "Mulou ko sumamput ko
intor ra ulun hitu!"
[26]Saitan hino pono' am napaing-
kutar ra ulun hino, hili hinumalak am
nahiru' intor ra ulun hino. [27]Kasum-
po' kawi' nu ulun nahilong hiano am
rahu kanilo ra sangulun am sangulun,
"Aun ki' hitu raino? Ikaa akai naka-
ringoh ra kono hino. Hitu panguba-
san bahu am akakuasa'. Io nanusub
ra saitan ahiru', am saitan hiano
pono' inaya' yak ra kawi' nu rahu
no."
[28]Am aho intor ra baal ri Yasus no
nakarayol ra luput nu daira Galilia.

Asuang ulun pinihah ri Yasus
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

[29]Yasus am ulun ubason no
rano inakou intor ra pahun intok
sambayang no, am inuoi ra pahun
ri Simun no ri Andarias, am Yakup
pono' ilo ahaka' ri Yahaya am
inaya' po rilo. [30]Paat nu hino iwan
ri Simun ruandu' no bolo-bolong
hahalan. Paat nilo munsop ra pahun
hino, balai' nilo i Yasus ra iwan
ri Simun ruandu' no arualan. [31]Am
bi ri Yasus am tonggoyo' no longon
nu iwan ri Simun ruandu' no am
namaluat rio, am parambus nalawo
hohol hino. Am ruandu' hino pono'
am napainum am napaakan rilo.
[32]Pakalindob orou no[c] ra kamayon
nali sarato-ratong ulun asuang rano
nangibit ra kawi' nu ulun arualan am
ulun sinulor nu saitan. [33]Asuang ulun
intor ra hino nilumulur ra lusar nu
pahun hino. [34]Am asuang ulun,
pinihah ri Yasus ra ulun nan-
salinutan ra aruol hiano am
nomohonsoi ra ulun sinulor nu
saitan. Am popolo' no saitan hiano ra
ikaa mindahu, nga saitan hiano
akakaulih rio.

---

[c]1:32 Pakalindob orou no: Pakalindob po mato nu orou am aawi' no orou Taahan, suku' nu ulun-ulun Yahudi rano auma' po angkaraya'.

1:22 Mat. 7:28-29

Yasus nambala' ra Aho Onsoi ra Galilia
(Luk 4:42-44)

35 Suaban nano porondom
i Yasus inakou intor ra pahun hino
inuoi sambayang ra intok kalilingo-
yon no ra taning nu bandar.
36 Pakapahuyum i Simun ilo ra ra-
ngan no rano am bi nilo inuoi
pahuyum rio, 37 Pakatiwol ilo
ri Yasus am rahu nilo rio, "Asuang
ulun raino ahuyum riun."
38 Hili rahu ri Yasus rilo, "Onsoi
taka muoi ra bawang-bawang bokon
amaar ra hitu. Asiha' au po ambala'
ra ulun-ulun hiano nga hino hua la-
ngus ku sinumuku' ra tana' tu."
39 Intor ra hino i Yasus inuoi ra in-
tokon bokon ra luput nu Galilia, am
pambala' ra Aho Onsoi ra tuki-tukir
nu pahun intok sambayang am
napahiru' ra saitan rano.

Yasus Namihah ra Sangulun nampulu
(Mat 8:1-4; Luk 5;12-16)

40 Ratong nu sangulun nam-
pulu[d] inuoi ri Yasus am pahulatur
ra tingkuangon nano akimaasi', rahu
no, "Tuan kono oko asiha' apihah
mu halan au."
41 Pakaasi'[e] i Yasus ra ulun hino,
kangkamo' no am rahu no, "Kasiha'
ku apihah oko raino."
42 Paat nu hino po pulali' nu aruol
nano nalawo am io pono' napihah.
43 Susubo' io ri Yasus inakou am
bilini' pintono' rahu no, 44 "Huangon
mu, pain mu balai' nasauk hitu riun
ra atu kaulun, bi kamu yak muoi
akibili' ra imam rano anaak oko ra
saumi taak panginsuatan nu maya' ra
rahu ri Musa li. Hino asauk ra saumi
tatandu' ilayan nu ulun ra oko kapio
napihah."
45 Io yak bi nu ulun hino inakou am
pahuli-hulit ra intok bokon rano ra io
nopongo napihah suku' ri Yasus
rahili ikaa auma' akakuoi ra bandar
no. Io inurong yak ra taning nu ban-
dar hino ra intok kaando' ulun no. Io
yak bakin yak nu ulun asuang
sumuku' rio intor ra atu-atu kaintok.

Yasus nomohonsoi ra sangulun tinumambatang
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

2 1 Kula-kula' orou buoi no panduli'
Yasus ra bandar Kaparnaum. Am
karingoh aho ra io siino ra pahun no
2 Ratong nu ulun asuang hiano
sinumosok ra intok hino suku' kaan-
do' no intok nu bokon no. Am
totobon no pono' nososok ra ulun.
Am pambala' Yasus ra rahu nu Ala
rilo. 3 Kotongo' ri Yasus ambala'
ratong nu apat ngaulun nanam-
puyung ra sangulun tinumambatang.
4 Nga asuang hua ulun hiano kapio
suku' kaando' no ralan nilo muoi
mimaar ri Yasus. Panakor ilo am
lungkabo taap no ra paat ri Yasus no,
am buluhi nilo ulun tinumambatang
hino paayaa' apin nano ra tingkua-
ngon ri Yasus no. 5 Paat ri Yasus
nahilong ra ulun hiano, kapio-pio
mintopot rio rahu no ra ulun
tinumambatang hino, "U pahaka' ku,
sala' mu nopongo inampunan."
6 Am siino kula-kula' guru' ugama
nantuturung ra intok hino am rahu
kanilo ra huang nilo, 7 "Kulo ki' ulun
hitu aatas mindahu ra kono hino? Io
ahuyai ra Ala. Kaando' kuasa' nu
ulun nu tana' angampun ra sala', Ala
yak saumi auma' angampun."

---

[d] 1:40 sangulun nampulu: Maya' ra arat nu ugama nu ulun Yahudi aruol hino anguma' ra ulun antiruol hino ikaa auma' sumamba ra Ala ra pahun samabayang (Ilayan ra Kamus).
[e] 1:41 Pakaasi': Luang nu buku nakalair; Ambuuk

1:39 Mat. 4:23, 9:35 1:44 Im. 14:1-32

8 Paat nu hino Yasus akapandai ra huang nilo rano am rahu no, “Kulo ki' akau mindahu kono hino ra huang mino? 9 Aun ki' aluoi rahuon, ‘Sala' mu nopongo inampunan,’ kuon ki' karuo kono am ‘Lumuat ko am ibito' apin muno am bi makou?’ 10 Raino au apakito ramuyun ra Ulun Sinusub nu Ala akakuasa' angampun ra sala' ra paat no siino ra tana' hitu.”

Hili rahu ri Yasus ra ulun tinumambatang hino, 11 “Lumuat ko, am ibito' apin muno am bi muli'.”

12 Luat nu ulun hino am ibito' no apin nano hili parayuso' no inuli'. Am kasumpo' kawi' nu ulun asuang nakakito rano rio am ilo nangansungansuk ra Ala. Rahu kanilo, “Raino yak itaka nakakito ra baal kono hitu.”

Yasus nangipah ri Liwi

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Am panduli' po Yasus inuoi ra ihih nu liahu maayo ininggalanan ra Galilia. Am ulun asuang rano pono' sinumuku' inuoi rio am pambala' Yasus rilo ra aho nu Ala. 14 Am paat no inakou ra hino hili kakito ri Yasus sangulun angungkum ra sukai io hino i Liwi anak ri Alpius nanturung ra upis nano. Rahu ri Yasus rio, “U Liwi, ikon mu maya' ko rakon.” Am luat ri Liwi am bi inaya' ri Yasus.

15 Am i Liwi nangibit ri Yasus am ulun ubason no rano ra pahun nano. Am paat nilo angakan angguhulung ra ulun angungukum ra sukai bokon no am ulun alaat ra pamahuangan nu ulun Parisi rano nirumangan nangakan nga asuang hua ulun ra hino inaya' rio. 16 Pakakito kula-kula' ngaulun guru' ugama intor ra lolot nu ulun Parisi ra baal hino. Rahu kanilo ra ulun ubason ri Yasus rano, “Kulo ki' guru' mino angakan humulung ra ulun angungukum ra sukai am ulun nakasala' hiano?”

17 Karingoh ri Yasus rahu nu ulun Parisi hiano, rahu kono, “Ulun apihah ikaa pakuan muoi ra dakutur, ulun arualan yak muoi. Kono po hino aku matong sala' ka ahipah ra tayar nu ulun angangku ra ilo kaando' sala'. Au matong ahipah yak ra ulun akasala'.”

Pambalaan intor ra baal aharot ikaa angakan

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Saumi orou li ulun ubason ri Yahaya am ulun Parisi naharot ikaa nangakan am ikaa nanginum maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Siino ulun sinumuku' nangkimuot ri Yasus, “Aun puun nu ulun ubason ri Yahaya ratu am ulun Parisi aharot ikaa angakan am anginum, am ulun ubason mu ratu ikaa aharot?”

19 Limbang ri Yasus, “Siino ki' ulun inipahan ra irau pahuatan aharot ikaa angakan ra buoi nu ungkuyon ahuot no siino ra lolot nilo? Huang ku kaando'. 20 Io yak paat rahili nu ulun ahuot hino alapon intor ra lolot nilo no, am hili ilo aharot ikaa angakan am anginum nga asusa' no hua huang nilo no.

21 Kaando' kasangulun anambil ra sampayau naapu' ra kindis nu kain bahuon kaapo kinumongkong. Nga kain pinanambil hino omololok aminta' ra sampayau naapu' hino suku' ra maayo bonsoi kakainta' nano. 22 Am kaando' kasangulun po amalingi' ra ruu' nu anggur bahuon ra kungkung pamulian lai-lair no. Nga kono poyo sunguan no kungkung hino am lumaput noyo nga ruu' nu anggur hino tumambau. Am ruu' nu anggur am kungkung pamulian no pono' aimboyou yak ngaruo. Anggur poyo bahuon am buliin yak ra kungkung bahuon no.”

Pangkimuatan intor ra baal nu Orou Taahan
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Paat nu Orou Taahan, lakou
ri Yasus ilo ra ulun ubason no rano
pansail ra umo tinambakan ra gan-
dum. Am pamubus ulun ubason
ri Yasus rano ra kinawa' nu gan-
dum hino am nangakan. 24 Am rahu
nu ulun Parisi rano ri Yasus, “Kulo
ki' ulun ubason mu rano ikaa maya'
ra Arat sinuratan ri Musa suku' ilo
anguma' ra aun pinopol ra Orou
Taahan.”
25-26 Am limbang ri Yasus ra ulun
hiano, “Akau nopongo namasa' ra
inuma' nu Raja' Daud li naitilan, ra
paat ri Abiatar li nasauk ra
Kinatuaan nu Imam. Paat ri Daud
am ulun rangan no naitilan am naan-
do' akan io inunsop ra Pahun nu
Tuhan hino am nangakan ra ruti' no-
pongo tinaakan ra Ala hino. Am ruti'
hino tinaakan no ra ulun rangan no
rano. Lai' halan kono maya' ra Arat
sinuratan ri Musa imam-imam rano
yak auma' angakan ra ruti' hino.”
27 Rahu po ri Yasus rilo, “Orou
Taahan inuma' ra tayar nu ulun, sala'
kaulun inuma' ra tayar nu Orou
Taahan. 28 Intor ra hino, Ulun
Sinusub nu Ala akakuasa' ra aun
maan am ikaa maan ra Orou
Taahan.”

Sangulun nokokoi ra longon sangkibab
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

3 1 Yasus nanduli' inunsop ra pahun
intok sambayang no am siino ra
hino sangulun nokokoi ra longon
sangkibab. 2 Ra intok hino siino kula-
kula' ulun ahilong ra aun asalaan ri
Yasus hili ilo akaalap apasala' rio.
Haling ra hino ilo angibabaya' yak
ri Yasus nu kono no io amihah ra
ulun ra paat nu Orou Taahan. 3 Rahu
ri Yasus ra ulun nokokoi ra longon
sangkibab hino, “Tumuor oko ra ting-
kuangon nu ulun hiatu.”
4 Hili rahu po ri Yasus ra kawi' nu
ulun hiano, “Aun koson nu pamahua-
ngan mi, maya' ra Arat sinuratan
ri Musa aun ki' auma' maan taka ra
Orou Taahan, anguma' ki' ra onsoi
karuo kono am anguma' ra alaat?
Apakaayah ki' ra ulun karuo kono
am amatoi ra ulun?” Am kaando' no
limbang nilo.
5 Pahilong i Yasus ra ulun asuang
hiano am asusa' huang no am pam-
buuk io nga aikang hua huang nilo
rano. Hili rahu no ra ulun nokokoi ra
longon sangkibab hino, “Potoroyo'
nga longon muno.” Am potoroyo' no
hili parayus longon nu ulun hino
noonsoi.
6 Paat nu ulun Parisi hiano
sinumamput parambus nilo inuoi
nantutuum ra ulun ri Raja' Hirodis
rano ra aun koson pakuan nilo
amatoi ri Yasus.

Ulun asuang ra ihih nu liahu maayo

7 Hili lakou ri Yasus ilo ra ulun
ubason no rano intor ra pahun intok
sambayang no inuoi ra liahu maayo
Galilia. Am asuang ulun inaya' rio io
hino ulun intor ra daira Galilia am
intor ra daira Yudia, 8 am intor ra
bandar maayo Yarusalim, intor ra
daira Idumia, intor ra sandaup nu
siang Yordan am intor ra daira nu
bandar nu Tirus am Sidon. Hitu puun
nilo muoi tumiwol ri Yasus nga
nakaringoh hua ilo ra kawi' nu
inuma' no. 9 Am asuang no hua ulun
hiano bonsoi am susubo' ri Yasus
ulun ubason no rano amalair ra
saumi paraau hili ulun asuang hiano
ikaa akapahinsok rio. 10 Asuang ulun
pinihah no suku' kawi' nu ulun
arualan rano akapahihinsok asiha'
angangkam ri Yasus.

2:23 Laup. 23:25 **2:26** Im. 24:9 **2:25-26** 1Sam. 21:1-6 **3:9-10** Mrk. 4:1, Luk. 5:1-3

Liahu maayo Galilia

11Paat nu ulun sinulor nu saitan
hiano nakakito ri Yasus pahuhulatur
ilo am salua-luap ra tingkuangon
ri Yasus no, rahu kanilo, "Oko hitu
Anak nu Ala." 12Am popolo'
ri Yasus saitan hiano ra ikaa ambala'
ra io hino Anak nu Ala.

Yasus amili' ra oopor am ruo ngaulun ulun susususubon
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

13Am pangkilayo i Yasus inuoi
ra tampak nu inuluh hili io nahipah
ra ulun kasihaan no am bi nu ulun
hiano inuoi rio. 14Am pilio' no
oopor am ruo ngaulun sabiton no ra
susususubon no hiano am indahu
Yasus rilo, "Au namili' ramuyun
baya-baya' rumangan rakon am
susususubon ku po akau muoi ambala'
ra ulun ra Aho Onsoi intor ra Ala
15am au anaak ramuyun ra kuasa'
apahiru' ra saitan."
16Hitu nga inggalan nu oopor am
ruo ngaulun pinili' ri Yasus hiano,
i Simun sabiton poyo ri Piturus, 17am
Yakup anak ri Sibidi am Yahaya
pahaka' ri Yakup, am ruo ahaka'
hiatu sabiton ri Yasus ra Bunagis a-
tungon no anak nu tingkalur, 18i An-
darias am i Pilipus am i Bartalomius
am i Matius am i Tomas am i Yakup
anak ri Alapius am i Tadius am
i Simun ulun nu Patriot[f] hino, 19am
i Yudas intor ra Kariot io hino ulun
napasauk napatakub ri Yasus hino.

Yasus am Ibilis
(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23, 12:10)

20Sop ri Yasus ra saumi pahun
hili ulun asuang rano sinumunu' am
lulur ra pahun hino, suku' Yasus am
ulun ubason no rano ikaa nakapa-
ngakan. 21Pakaringoh luur nu
pahaka' ri Yasus rano ra Yasus am
ulun ubason no rano kaando' paat
nilo angakan. Am rahu po nu ulun,
"Ambuyun noyo!" kanilo. Am bi
nilo oyo' ilai' asiha' angibit ri
Yasus muli' ra pahun nilo no.
22Am siino kula-kula' guru'
ugama sinumuku' intor ra bandar
maayo Yarusalim inindahu, rahu
kanilo, "Io sinulor ri Baalsibul! Io
hino Raja' nu Saitan anaak ra kuasa'
rio apahiru' ra saitan."

---

*f*3:18 Patriot: Atungon no ulun masi' ra nagiri

3:22 Mat. 9:34, 10:25

23 Hili Yasus nahipah ra ulun asuang hiano am pambala' ra kula-kula' pangumangan, “Aun koson nu Ibilis akaalap apahiru' ra Ibilis. 24 Kono ulun sampihangan ikaa ahahalulum am antatabuh yak antatakuli' am pihangan hino alawo yak lalayau. 25 Kono sansulapan hino ikaa ahahalulum am antatabuh yak antatakuli' am sansulapan hino alawo yak lalayau. 26 Am kono po hino nu pihangan nu Ibilis kono lilian nu pihangan no antatakuli' antatabuh, pihangan hino ikaa mulalas pupus no alawo yak lalayau.

27 Kaando' kasangulun akaunsop ra pahun nu ulun okotoh am muoi angalap ra sasawot nano nu kono io ikaa tongkongon pahulu ulun okotoh hino. Pongo nu hino hili io akaalap amahaau ra sasawot nu ulun hino.

28 Huangon mi! Kawi' nu sala' am uyai ra Anak nu Ala[g] io auma' ampunan. 29 Io yak kono ulun hino ahuyai ra Ro nu Ala io ikaa auma' ampunan suku' ra buoi no! Nga ahuyai ra Ro nu Ala sumauk ra sala' ampus-ampus.”

30 Hino puun ri Yasus mindahu kono hino, nga siino hua ulun mindahu ra Yasus sinulor nu saitan.

Ina' am pahaka' ri Yasus
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Pongo nu hino suku' nu ina' am pahaka' ri Yasus rano angkuliman rio ra lusar no, am panusub ra ulun bokon nahipah ri Yasus. 32 Paat nu hino ulun asuang nanturung nilumibung ri Yasus. Rahu nu ulun hiano ri Yasus, “Guru' angkuliman ina' muno am pahaka' mu rano ra lusar no.”

33 Limbang ri Yasus, “Aun ki' ina' ku? Am aun ki' pahaka-pahaka' ku?” 34 Hili io nahilong ra ulun siino ra libung nano am rahu no, “Ulun hiatu nga ina' am pahaka-pahaka' ku. 35 Am aun po ulun anguma' ra kasihaan nu Ala io nga ina' am pahaka' ku ungkuyon, pahaka' ku ruandu'.”

Pangumangan ra sangulun anias ra susunu'
(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

4 1 Am pangubas po i Yasus ra ulun asuang hiano ra ihih nu liahu maayo ininggalanan ra Galilia. Ulun nilumulur ra libung ri Yasus no asuang bonsoi suku' i Yasus inuran ra paraau ra liahu hino am panturung. Am ulun asuang hiano pono' am tinumuor ra ihih nu liahu maayo hino. 2 Hili Yasus angimuun nangubas ra kula-kula' pangumangan ra ulun asuang hino. Io nangubas kono hitu rahu no,

3 “Onsoi akau angkinongoh ra pangumangan hitu. Siino sangulun nanias ra susunu'. 4 Am paat no anias ra susunu' hino am siino sampiruo naratu' ra ralan li am suku' nu susuit rano naninduk ra susunu' hiano suku' naawi'. 5 Am sampiruo po naratu' ra tana' akabatu anipis ra tana' no am susunu' hiano napasi' tinumuu' nga anipis hua tana' naratuon nano. 6 Io yak paat nu orou alasu' gandum bahu tinumuu' hino nilumatu am katuor noyo nga ikaa hua andalom panambakaton nano. 7 Am sampiruo po naratu' ra asuang tutuu' akaruui li, am tutuu' akaruui hino pono' indu-indul tumuu' nanakob ra susunu' bahu tumuu' hino suku' ikaa nanginawa'. 8 Am sampiruo ra susunu' hiano naratu' ra tana' oondob no am tinumuu' suku' nanginawa'. Siino no talu ngoopor, siino no onom ngoopor am siino po

g3:28 ahuyai ra Anak nu Ala: karuo kono am; ahuyai ra Ala

3:29 Luk. 12:10 **4:1** Luk. 5:1-3

aatus umbung nano am akasail intor
ra hino."
9Am rahu ri Yasus po ra
namaparan no ra pangumangan no
hino, "Aun ulun asiha' akarati' onsoi
io angkinongoh onsoi-onsoi."

Kulo ki' Yasus ambala' ra pangumangan
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

10Am paat ri Yasus aluur
kaando' rangan am bi nu kula-kula'
ngaulun nangkinongoh ra pangubasan
nali, nambabaya' ra oopor am
ruo ngaulun ra ulun ubason no
hiano inuoi ri Yasus nangkimuot ra
atungon nu pangumangan binalaan
nali. 11Am limbang ri Yasus rilo,
"Akau nopongo tiniluan ra baal
auni ra aun koson nu Ala amihang
ra ulun. Io yak ulun bokon ubason
ku ra pangumangan. 12Ubason ku
ilo ra pangumangan hili asauk ra
aun nasuratan ra Kitap, rahu kono,

'Ilo ampahuang io yak
ikaa akapandai ra aun
nasauk,
Ilo kikinongoh
am ikaa akarati'.
Kono ilo akakito am akarati',
ilo anduli' ra Ala am
Ala auma' angampun rilo.' "

Yasus apakatalang ra atungon nu pangumangan ra sangulun anias ra susunu'
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

13Am rahu po ri Yasus nangkimuot
rilo, "Kono akau ikaa angundut
ra atungon nu pangumangan
hino, aun koson mi angundut ra atungon
nu pangumangan bokon rali?
14Atungon nu ulun aninias li io hino
ulun ambala' ra aho intor ra Ala.
15Susunu' naratu' ra ralan li io hino
nangumangan ra ulun bahu angkinongoh
ra aho intor ra baal nu Ala
amihang ra ulun am pongo nilo
nangkinongoh am suku' Ibilis am
namahaau ra aho hino intor ra
huang nilo no. 16Am susunu' naratu'
ra tana' akabatu li io hino nangumangan
ra ulun angkinongoh ra aho
hino am parambus angintopot ra
huang nilo anginsuat bonsoi. 17Io
yak aho hino ikaa nanambakat ra
huang rilo no suku' ilo ikaa tumaan.
Paat nu ila' am susa' mintup rilo
nga aho hino, parambus yak ilo
mulou ikaa mintopot ra Ala.
18Susunu' naratu' ra alalaat asuang
ra ruui li io hino nangumangan ra
ulun angkinongoh ra aho hino.
19Am io yak ilo angkaamo ra bayah
nilo am asiha' asuang sasawot. Intor
ra hino aho naringoh nilo no nahaau
ra huang nilo no suku' kaando'
balos. 20Susunu' naratu' ra tana'
oondob li io hino nangumangan ra
ulun angkinongoh ra aho hino am
ilo akarati' bonsoi, am rahu hino
nanginawa' ra bayah nu ulun hiano,
am kinawa' nu rahu hino ra ulun
hiano siino talu ngoopor am onom
ngoopor am siino po akasail intor ra
aatus umbung no."

Lampung nilangkupan ra hantang
(Luk 8:16-18)

21Am rahu po ri Yasus ra ulun
hiano, "Ikaa itaka anikit ra lampung
ra sulap am tangkupi' ra hantang
karuo kono am saau nu koolongon.
Sotopot no itaka amului ra lampung
hino ra intok pamumulian no. 22Nga
kawi' nu atu auni auma' akito am
kawi' nu atu ikaa apandayan auma'
apandayan. 23Ulun apandai angkinongoh
onsoi io angkinongoh kapiopio."
24Am rahu kono po ri Yasus,
"Tampuuson mi onsoi-onsoi rahu naringoh
mi hino. Tutuku' panunuku'
mi ra ulun bokon hino po panunuku'

4:12 Yas. 6:9-10 **4:21** Mat. 5:15, Luk. 11:33 **4:22** Mat. 10:26, Luk. 12:2 **4:24** Mat. 7:2, Luk. 6:38

nu Ala ramuyun. 25Atu po kaulun
nakaundut ra asuang am ruangan
poyo rahili rio. Am ulun poyo kaiti'
ra naundut no alapon poyo rahili
intor rio."

Pangumangan ra susunu' tinumuu'

26Am rahu ri Yasus, "Paat nu Ala
amihang ra ulun baal no inumang ra
sangulun nopongo nanias ra susunu'
ra umo nano. 27Koolong io ra londom
nano am luat no ra susuab nano am
kula-kula' buoi susunu' hino pono'
tinumuu' noyo am indu-indul
maawar. Ulun anias hino pono' ikaa
akapandai ra aun koson no tinumuu'.
28Tana' no yak apatuu' am suku' ra
io anginawa'. Taunan nano pahulu
am hili io anantian am hili kinawa'
nano asauk. 29Am kaansak kinawa'
nano rahili am hino no bahu puun nu
ulun ananggoi ra pongongotom nilo
nu sumuku' no hua paat nu
pangataman."

Pangumangan ra umi nu santaun sawi
(Mat 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

30Hili rahu po ri Yasus, "Aun
ki' pamahandaan taka ra paat nu
Ala amihang ra ulun? Aun ki' pa-
ngumangan pamahandaan taka ra
apakatalang ra baal hino? 31Paat nu
Ala amihang ra ulun baal no ohon-
do' ra umi borook kono umi nu
sawi[h] tiniasan nu ulun ra umo nano.
Umi nu santaun sawi io hino umi
borook ra kawi' nu umi ra tana'
hitu. 32Io yak kono io tumuu', io
makalu bonsoi intor ra tambak
bokon. Suku' susuit rano pono'
muoi pamunsalah ra raan-raan no
rano."

33Am kono hino nga panguma-
ngan inubas ri Yasus ra ulun hiano,
maya' ra aun yak apandayan nilo ra
pangumangan hiano. 34Yasus asalok
ambala' ra pangumangan ra paat no
angubas ra ulun hiano. Io yak kono io
aluur ra ulun ubason no rano, am io
apaintalang ra kawi' nu panguma-
ngan hiano rilo.

Yasus nomopol ra angin okotoh
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

35Paat nu kamayon nali ra
orou hino, am rahu ri Yasus ra ulun
ubason no hiano, "Ikon mi suman-
daup taka ra liahu maayo hitu."
36Am iruani' nilo ulun asuang
hiano inuoi uran ra paraau nanturu-
ngon ri Yasus hino am bi nilo rahili
tinumungal inuoi ra sandaup. Paraau
bokon rano pono' am siino ra intok
hino. 37Am pulali-lali' nu angin
okotoh am hinumbang maayo pono'
am sinumiap po ra paraau li suku'
paraau hino maar kapanu' ra siang.
38Paat nu hino Yasus noolong
nanabantal ra solor ra ulin nu paraau
hino. Am rukowo' io nu ulun ubason
no hiano am rahu nilo, "U Guru',
kulo ki' oko apahusu' ritaka. Ilai' nga
itaka hitu mamaar akalom."
39Luat ri Yasus am nomopol ra a-
ngin hino am rahu no ra liahu maayo
hino, "Mulou ko, lumuku ko." Angin
okotoh am hinumbang hili pono' am
nalawo am liahu maayo hino naluku.
40Am rahu rahili ri Yasus ra ulun
ubason no rano, "Kulo ki' akau pang-
kalaa'? Kulo ki' akau ikaa kula' min-
topot rakon?"
41Kawi' nilo nalaa'. Rahu nilo,
"Aun ki' hitu kaulun suku' angin am
hinumbang tu pono' am maya' yak ra
rahu natu!"

---

h4:31 Sawi: Sabiton ra sawi kuon hitu io hino saumi taun tonomon sawat no mamaar katalu ngamito.

4:25 Mat. 13:12, 25:29, Luk. 19:26 4:29 Yl 3:13

Yasus nomohonsoi ra sangulun sinulor nu saitan
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

5 1Pakasuku' Yasus am ulun ubason
no rano ra sandaup ra liahu
maayo sabiton ra Galilia, ra daira
Garasa. 2Paat ri Yasus tinumuun
intor ra paraau hino, ratong nu sa-
ngulun ungkuyon intor ra lalabangan
no. 3Ulun hino kinuasa' nu saitan am
murong ra lalabangan. Am io ikaa
aalap anangkong ra rantai. 4Kalayam
am longon no asalok tongkongon, io
yak io asalok amukat ra rantai pana-
nangkong rio no am basi' ra kalayam
nano pono' am putulon no. Io okotoh
laarang suku' kaando' kasangulun
tumaan rio. 5Tukir nu orou am lon-
dom io lako-lakou ra lalabangan no
am inuluh rano. Ulun hino hala-
halak yak am amilat ra inan nano ra
batu rano.
6Paat po ri Yasus siino ra intok
atawoi no, am pakakito ulun hino am
bi nanimbul inuoi nahulatur ra ting-
kuangon ri Yasus no. 7Am lua-luap io
rahu kono, "U Yasus, Anak nu Ala
Ansukon Bonsoi. Aun ki' maan mu
rakon? Ra inggalan nu Ala au akitaak
riun ikaa ilaan mu au."
8Hino puun no io inindahu ra kono
hino nga rahu hua ri Yasus rio, "U
saitan, ahiru' ko intor ra ulun hitu."
9Am kimuati' io ri Yasus, "Aun
inggalan mu?"
Am limbang nu ulun hino, "Ingga-
lan ku i Ligion nga asuang hua akai."
10Am saitan no ruli-ruli' akitaak bon-
soi ri Yasus hili Yasus ikaa apahiru'
rilo ahiru' intor ra daira hino.
11Maar nu intok hino siino sam-
paanon biah asuang ahihinakan ra
kambing nu tirong no ra inuluh hino.
12Am kawi' pono' nu saitan hiano
akitaak ri Yasus, rahu kanilo,
"Hama' no akai muoi sumulor ra
biah hiano."
13Pamalihua i Yasus am saitan
hiano pono' sinumamput intor ra
ulun hino am bi inuoi sulor ra biah
hiano. Kawi' pono' nu biah hiano
nahihiru' am tinumundak ra tobo no
ra ihih nu liahu maayo hino am
naawi' yak nolosor. Suang nu biah
hiano maar pakaruo ngaribu
ngainan.
14Am panimbul ulun ahahalung ra
biah hiano am nahulit ra baal hino ra
libung nu intok hino. Hili ulun hiano
pono' am inuoi pahilong ra baal nu
nopongo nasauk hino. 15Pakasuku'
ilo ra intok ri Yasus no, ilong nilo ra
ulun sinulor nu saitan raitu' li am
nampakai noyo am panturung
nanalaahon ra huang onsoi. Am
kalaa' kawi' ulun asuang hiano.
16Kawi' nu ulun nakakito ra baal hino
nahulit ra ulun bokon ra aun hili
nasauk ra ulun sinulor hino am aun
nopongo nasauk ra biah asuang
hiano. 17Kawi' nu ulun amahun ra
intok hino nakitaak ri Yasus makou
intor ra intok hino.
18Paat ri Yasus inuran ra paraau
no ulun pono' sinulor nu saitan li, in-
indahu ri Yasus, "Asiha' halan au
maya' riun."
19I Yasus ikaa namalihua. Rahu
ri Yasus, "Muli' ko am ambala' ko ra
kawi' nu papahaka' mu ra aun nopo-
ngo inuma' nu Tuhan riun."
20Am bi noyo nu ulun hino inuli'
inuoi ra intokon ininggalanan ra
Oopor Pamahunan io hino
Dikapolis. Lako-lakou io ra intokon
hino am balai' no ra ulun hiano ra atu
inuma' ri Yasus li rio. Am kawi' nu
ulun nakaringoh ra baal hino pono'
am ololob bonsoi.

Anak ri Yairus am ruandu' nangangkam ra sampayau ri Yasus
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

21Hili panduli' po i Yasus
sinumandaup ra liahu maayo hino.
Ra ihih nu liahu maayo hino, suku'
nu ulun asuang nilumulur ra maar
ri Yasus no. 22Am suku' nu sangu-

lun inggalanan ri Yairus io hino sa-
ngulun mamaayo nu pahun intok
sambayang ra bandar hino. Am
kakito no i Yasus am parambus io
nahulatur ra tingkuangon nano.
23Ra huang no lumikot akiasi'
ri Yasus. Rahu kono, "Anak ku
ruandu' no arualan aahos. Onsoi
oyon mu io kangkamo' am hili io
apihah am ikaa matoi."
24Am bi no ri Yasus inaya'
ri Yairus. Ulun asuang hiano pono'
am inaya' po rio suku' io nainsok nu
ulun asuang hiano.
25Am lolot nu ulun asuang hiano
siino sangulun ruandu' narualan
oopor am ruo upok buoi no, aruol no
hino lumangus ra io omololot ra
bulan. 26Am kula-kula' dakutur na-
ngubat halan rio am suku' yak ra usin
no pono' am naawi' yak ra pinamayal
no ra ubat am kawi' pono' nu hiali am
kaando' no balos no aulu' yak solor
aruol no hino indu-indul. 27Asalok no
hua ruandu' hino akaringoh intor ra
baal ri Yasus am bi no sinumunu'
intor ra naaling muoi mimaar
ri Yasus, 28rahu kono ra luang nu
huang nano, "Akangkam ku po naapo
sampayau nano am apihah au no!"
29Hili kangkamo' no popor nu
sampayau ri Yasus no am paat hino
parambus yak lumbak nano nataru'.
Kalimani' no ra io nopongo napihah.
30Am paat hino kalimani' ri Yasus ra
siino kuasa' sinumamput intor ra
inan nano am pangalii' io ra ulun
asuang hiano, rahu kono, "Aun ki'
nangangkam ra sampayau ku tili?"
31Am limbang nu ulun ubason no
hiano, "Ikaa ki' oko akakito ra ulun
asuang akapahihinsok ratu riun, kulo
ki' oko indahu ra aun ki' nangangkam
ra sampayau ku tili?"
32Am ilong-ilong po Yasus ra
libung nano ahuyum ra ulun na-
ngangkam ra sampayau nali. 33Paat
nu ruandu' hino nakapandai ra io
noonsoi am pakatintih io suku'
nahulatur ra tingkuangon ri Yasus no
am nangangku ra kawi' nu nasauk ra
inan nano. 34Am rahu rahili ri Yasus
ra ruandu' hino, "U pahaka' ku, oko
noonsoi nga intor hua ra intopot mu.
Bi kamu muli' ra huang anginsuat
nga napihah no hua oko."
35Kotongo' ri Yasus ahayam suku'
nu kula-kula' nga ulun sinusub intor
ra pahun ri Yairus no. Rahu kanilo
ri Yairus, "U tuan, anak mu ruandu'
li inatoi noyo. Pain muno pasusai'
i Guru'."
36Karingoh ri Yasus[i] rahu hino in-
dahu io ri Yairus rahu kono, "Ikaa
angkaamo oko, onsoi yak oko min-
topot."
37Hili parambus no ri Yasus in-
akou io yak ikaa amalihua ra ulun
bokon maya' rio. I Piturus yak ilo
ri Yakup am pahaka' no Yahaya
maya' rio. 38Pakasuku' ilo ra pahun
ri Yairus no, Yasus nahilong ra ulun
asuang kumarabutok am akaringoh
po ra tangi' am salandu-landui. 39Am
sop ri Yasus ra pahun hino am rahu
kono ra ulun hiano, "Kulo akau
kumarabutok am satangi-tangi'.
Anak hino ikaa inatoi. Io noolong
yak!"
40Pakaringoh ulun asuang hiano
ra rahu ri Yasus hino am kurito' nilo
solor rahu ri Yasus no. Intor ra kono
hino am susubo' ri Yasus ilo inin-
saloh am ibito' yak ama' am ina' nu
anak hino am talu ngaulun ubason no
hiano inunsop ra sulap intok nu anak
hino iringkuli'. 41Am tonggoyo'
ri Yasus longon nu anak hino am
rahu kono rio, "Talitakum." Rati' nu
rahu hino, "U anak ruandu', lumuat
ko!"
42Luat nu anak hino am bi inakou
(nga umur nu anak hino oopor am
ruo ngaupok.) Ama' am ina' nu anak

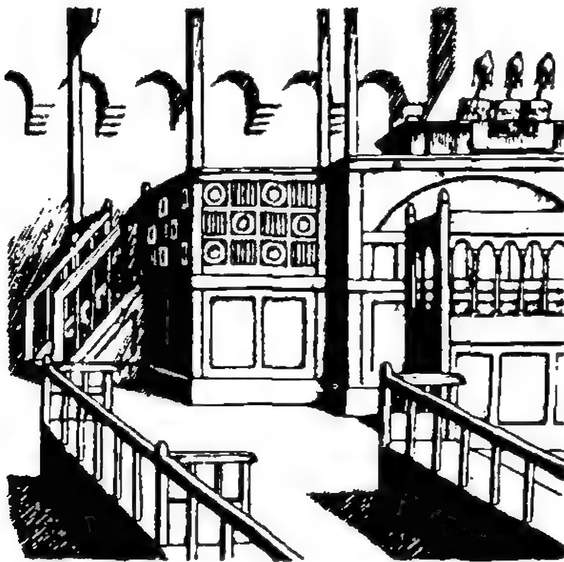
[i]5:36 Karingoh ri Yasus....: karuo kono am; ikaa kininingoh.

hino am talu ngaulun ubason ri
Yasus hiano pono' nasumpo bonsoi
ra baal hino. 43 Balai' ri Yasus matuo
nu anak hino ra ilo ikaa ambala' ra
ulun bokon ra baal nasauk hino. Am
rahu kono po, "Paakanon mi io
raino."

I Yasus inimbali nu ulun nu Nasarit

(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

6 1 Intor ra intok hino, Yasus am
ulun ubason no rano inuli' ra intok
pamahunan nano. 2 Paat nu Orou
Taahan Yasus angubas ra ulun ra
pahun intok sambayang no. Asuang
ulun ra intok hino. Am ulun nangki-
nongoh ra pangubasan ri Yasus no
nasumpo. Am rahu kanilo, "Aun ki'

Ra luang nu pahun sambayang

naaku napandayan no ra kawi' nu
hiatu, am aun ki' pohondo' nu kapan-
dayan siino rio tu? Am aun ki' naaku
koson pakuan natu ra anguma' ra
kalalaban hiatu?"
3 Am rahu kanilo po, "Ikaa ki' ulun
hitu angangamar ra taun li am anak
ri Maria, am pahaka' ri Yakup ilo
ri Yosis am Yudas am i Simun. Am
pahaka-pahaka' no ruandu' ratu
siino ritaka ra hitu." Intor ra baal
hino ilo ikaa nangintopot ra kawi' nu
rahu nano.
4 Am rahu ri Yasus rilo, "Sangulun
ulun angindul ra rahu nu Ala in-
suaton am intopoton ra intok bokon,
Io yak ra intok no tohom ra lolot nu
pahaka-pahaka' no ikaa insuaton am
intopoton."
5 Ra intokon hino i Yasus ikaa na-
nguma' ra kula-kula' tatandu'
kalalaban bokon intor ra io nangang-
kam am namihah ra kula-kula' ulun
arualan. 6 Yasus asumpo ra ilo ikaa a-
ngintopot no rio.

Yasus nanusub oopor am ruo ngaulun ubason no

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Kopongo hino Yasus inuoi ra
kula-kula' pamahunan ra libung nu
intok hino am angubas ra ulun
hiano. 7 Am Yasus nahipah ra oopor
am ruo ngaulun susubon no rano,
hili anusub rilo nahitalaruo makou.
Am taaki' no ra kuasa' ilo ra
apahiru' ra saitan. 8 Yasus namala'
rilo rahu no, "Paat mi makou ikaa
akau angibit ra atu-atu, susukur yak.
Ikaa angibit ra pakaak am biik am
usin. 9 Amakai akau ra kasut am
ikaa angibit ra ruo sampayau."
10 Am rahu po ri Yasus, "Kono
akau paunsopon nu ulun ra pahun
nilo, am onsoi akau murong ra pahun
hino suku' ra akau makou intor ra
bandar hino. 11 Io yak kono akau
akasuku' ra intok nu ulun aahat ra
huang am ikaa apaunsop ramuyun
am ikaa angkinongoh ramuyun am
arambus yak akau ra intok hino. Am
kangkabin mi kaau nokosokot ra
kalayam mi rano ra panatandu' ra ilo
akasala' nga ilo ikaa angkinongoh ra
rahu nu Ala."

6:4 Yah. 4:44 **6:11** Inu. 13:51 **6:8-11** Luk. 10:4-11

12 Am bi nu ulun sususubon no
hiano inakou inuoi nambala' ra kawi'
nu ulun onsoi mimpoi intor ra kawi'
nu sala' no. 13 Am saitan pono' am
asuang po pinahiru' nilo, am puyayon
nilo yak ulun arualan hiano ra umau
am ulun hiano pono' am napihah ra
aruol nilo rano.

Pinatayan ri Yahaya Omomororob
(Mat 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Am pakarayol aun inuma'
ri Yasus hino ra atu-atu kaintok am
aho hino pono' am naringoh poyo
ri Raja' Hirodis.[j] Siino ulun min-
dahu rali, “Yahaya Omomororob
nanduli' naayah am hino nga puun
nano akakuasa' ra anguma' ra
tatandu' kalalaban.”
15 Io yak ulun bokon mindahu,
“Yasus io hino i Ilia.”
Am siino po mindahu, “Io sangu-
lun ulun angindul ra rahu nu Ala
ohondo' ra lair li.”
16 Am pakaringoh i Hirodis ra
rahu hino am rahu no, “Kapio-pio no
hitu i Yahaya Omomororob li
pinotontob ku ra sauyar ra lair li. Nga
raino io nanduli' naayah.”
17 Nga i Hirodis hua nanusub ra
ulun nanakub ri Yahaya am napaun-
sop rio ra luang nu riil. Maya' ra
kasiha' ri Hirodias andu' ri Pilipus
pahaka' no hino. Nga i Hirodis na-
ngalap rio sumauk ra andu' no. 18 Nga
ra pahulu li i Yahaya nopongo nam-
bala' ra Raja' Hirodis, “Ikaa oko
auma' angandu' ri Hirodias along
mu hino.”
19 Am hili no puun ri Hirodias
alaat huang ri Yahaya am asiha'
amatoi rio. Io yak io ikaa akasauk
amatoi nga ulintangon hua ri
Hirodis. 20 I Hirodis nanunsub ra
ulun no rano ahalung yak onsoi-onsoi
ri Yahaya ra luang nu riil. Nga ang-
kalaa' hua Raja' Hirodis ri Yahaya
nga napandayan no hua Yahaya sa-
ngulun onsoi am otopot, sinusub nu
Ala. Topot pono' ampiang huang no
ra angkinongoh li am asiha' poyo yak
hua angkinongoh ra rahu ri Yahaya.
21 Buo-buoi no rahili am siino
ralan nu pamatayan ri Hirodias ri
Yahaya ra paat nu pangirawan ra
orou nanganakan ri Raja' Hirodis
hino. Paat ra hino Raja' Hirodis na-
nguma' ra akan maayo pasisimpu-
ngan ra kawi' nu ulun mamaayo nu
pamarinta am tuan-tuan nu sauyar
hiano am ulun-ulun mamaayo ra
daira Galilia. 22 Paat nu akan maayo
pasisimpungan hino anak ralaa ri
Hirodias[k] nangalang ra tingkuangon
nilo no am alang no hino apainsuat ra
huang nu Raja' Hirodis am kawi' nu
ulun tambului hiano. Am Raja'
Hirodis inindahu ra ralaa hino, “Aun
yak kasiha' mu am taakan ku yak
riun.”
23 I Hirodis pono' naparandi' ra
ralaa hino am io pono' nampator
rahu kono ri Hirodis, “Aun yak
kitaakon mu, taakin ku yak riun
hama' no pono' sampiruo intor ra pi-
hangan kutu.”
24 Ralaa hino pono' ininsaloh intor
ra hino am kimuati' no ra ina' nano,
“Ina', aun ki' onsoi kitaakon ku?”
Am limbang nu ina' nano,
“Kitaakon mu ulu ri Yahaya
Omomororob no.”
25 Am pahipapasi ralaa hino nan-
duli' inuoi ra Raja' Hirodis am inin-
dahu, “Hitu yak kasiha' kutu, am ulu
ri Yahaya Omomororob no maan
tampaki' ra tampak nu talam am
taaki' rakon raino.”

[j] 6:14 Raja' Hirodis: Hirodis antipas, mamaayo nu Galalia
[k] 6:22 anak ralaa' ri Hirodias: Luang nu buku nakalair; anak ralaa' rano (io hino anak ralaa' ri Hirodis) ininggalanan ri Hirodias.

6:13 Yak. 5:14 **6:14-15** Mat. 16:14, Mrk. 8:28, Luk. 9:19 **6:17-18** Luk. 3:19-20

26 Paat ri Raja' Hirodis nakari-
ngoh ra kinitaak no hino am kasusa'
huang no bonsoi. Huang no halan
ikaa anguma' am nopongo noyo hua
namarandi' ra tingkuangon nu tam-
bului no hiano. 27 Io yak raja' hino
nanusub ra sangulun sauyar no muoi
amatoi ri Yahaya Omomororob am
angalap ra ulu nano. Am bi nu sauyar
hino inuoi panontob ra ulu ri Yahaya
Omomororob ra riil no. 28 Kopongo
hino io nangibit ra ulu nali am tam-
paki' ra talam hino am nanaak ra
ralaa hino. Am ralaa hino inuoi
nanaak ra ulu hino ra ina' nano. 29 Ka-
ringoh nu ulun ubason ri Yahaya
baal nasauk hino bi nilo inuoi panga-
lap ra bangkai ri Yahaya no am
nomolobong.

Yasus namakan ra limo ngaribu ulun
(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Yah 6;1-14)

30 Panduli' kawi' nu ulun
ubason ri Yasus rano intor ra intok
nanusuban ri Yasus ra pahulu li am
ilo namala' rio ra kawi' nu baal
inuma' nilo karuo kono am inubas
nilo. 31 Am asuang po ulun
sinumulusukan matong am muli'
suku' i Yasus am ulun ubason no
rano pono' ikaa akapangakan. Am
indahu i Yasus ra sususubon no
rano, "Ikon mi, muoi taka ra in-
tokon kalilingoyon kaando' ra ulun
no am hili akau okotooh." 32 Am
uran nilo no ra paraau no tinuming-
kuang ra intokon kalilingoyon kaan-
do' ra ulun no.
33 Am asuang hua ulun akakito ra
ilo mintor no am akakaulih rilo. Intor
ra hino ulun intor ra kawi' nu bahian
hiano nahipapasi inakou inaya' ra
asak naninggalou ra languson
ri Yasus am ulun ubason no rano.
34 Paat ri Yasus inasak intor ra
paraau, io nahilong asuang po ulun.
Io akaasi' ra ulun asuang hiano nga
ilo ohondo' ra kono rumba kaando'
ra ahahalung. Am io pono' angimuun
angubas ra ulun hiano ra kula-kula'
pangubasan. 35 Am maar noyo hua
kamai' am bi nu ulun ubason no
hiano inuoi indahu ri Yasus rahu
kanilo, "Amai' noyo hua am intok
hitu pono' am kaando' ulun amahun.
36 Onsoi susubon mu paulio' ulun
hiatu, hili ilo muoi ahalir ra akanon
nilo ra pamahunan libung nu hitu."
37 Io yak limbang ri Yasus, rahu
kono, "Paakanon mi yak ilo."
Rahu nu ulun ubason no rano rio,
"Auma' ki' akai muoi ahalir ra ruti'
ruo ngaatus usin pirak[l] loho no, hili
taakin pamakani' rilo?"
38 Am rahu ri Yasus rilo, "Ilai' mi
bai ka kula' ki' suang nu ruti' taka
no?"
Kopongo ilo inuoi pahilong ilo in-
indahu, "Siino ritaka limo yak hua
ngapila' ruti' am ruo yak ngainan pait
tu."
39 Am Yasus nanusub ra kawi' nu
ulun hiano antuturung nahiapompol
ra tana' akatutuu' akasul. 40 Am pan-
tuturung ulun asuang hiano
nahiapompol. Siino no suang nu
aatus ngaulun am siino suang nu limo
ngoopor ngaulun. 41 Am unto'
ri Yasus ruti' limo ngapila' no am ruo
ngainan pait hino am paningaa' io ra
limbowon am sambayang mindahu
tarima' kasi' ra Ala. Kopongo hino,
tutubingo' no ruti' am patayaro' ra
ulun ubason no rano ra ulun asuang
hiano. Am kono hino po pinakuan no
ra pait ruo ngainan li. 42 Kawi' nu
ulun hiano nangakan suku' naasuh.
43 Kopongo ilo nahahakan am
kukumo' nu ulun ubason ri Yasus
sawah hino am kapanu' po oopor am
ruo ngabakul no. 44 Siung nu ulun na-
angkan rali limo ngaribu luur nu ung-

---

[l] 6:37 Usin pirak: Sampila usin pirak hari' nu sangulun ra songorou angkaraya' (Ilayan ra Mat. 20:2).

6:34 Laup. 27:17, 1Raj. 22:17, 2Taw. 18:16, Yah. 34:5, Sa. 10:2, Mat. 9:36

kuyon ikaa inuntob suang nu ruandu'
am anak-anak.

Yasus inakou ra lampau nu siang
(Mat 14:22-23; Yah 6:15-21)

45Pongo nu hino susubo'
ri Yasus ulun ubason no rano in-
uran ra paraau no am pamahuluo'
no ilo sumandaup ra liahu maayo
muoi ra Baitsaida, ra tima' no
anusub apauli' ra ulun asuang
hiano. 46Pakaakou ulun asuang
hiano, pangkilayo i Yasus io sangu-
lun inuoi sambayang ra tampak nu
inuluh. 47Paat nu londom,
pakasuku' ulun ubason ri Yasus
rano ra tanga' nu liahu maayo hino,
am Yasus yak rahili saumi siino ra
asak li. 48Ilai' ri Yasus ulun ubason
no hiano am asusa' hua ilo ra ang-
kabil no nga asunsulang nilo hua
angin li. Ra lolot nu jaam katalu am
jaam koonom ra io susuab hili
Yasus sinumunu' rilo inakou ra
lampau nu siang. Am arambus io
halan.[m] 49Am kakito nu ulun
ubason no rano i Yasus ra io makou
ra lampau nu siang no am indus nilo
ka alingu, 50hili ilo nampaluap nga
ilo nangkalaa' ra ilo nakakito rio.
Am parambus ri Yasus inindahu,
rahu kono, "Ikaa angkalaa' ka. Au
nga hitu!" 51Am uran i Yasus ra pa-
raau nilo no am lawo nu angin hino.
Ulun ubason ri Yasus hiano
nololob ilo bonsoi. 52Nga ilo ikaa po
akarati' ra tatandu' kalalaban intor
ra baal nu ruti' limo ngapila' inuma'
ri Yasus li. Nga ikaa hua ilo akarati'
aun ki' Yasus hino.

Yasus namihah ra ulun arualan ra Ganasarit
(Mat 14:34-36)

53Pakasandaup ilo ra liahu
maayo hino, asak ilo ra intok
sabiton ra Ganasarit. Am rukuhi'
paraau nilo no. 54Paat nilo inasak
no, ulun-ulun hiano nakakaulih
ri Yasus. 55Am paninimbul ulun
asuang hiano inuoi ra kula-kula'
intok nu bahian hino, am nangibit ra
ulun-ulun arualan anampuyung rilo
apaaya' ra apin muoi ra intok
ri Yasus no. Kono ilo akaringoh ra
Yasus muoi ra intok bokon, ilo angi-
bit ra ulun-ulun arualan muoi ra
hino. 56Aun yak languson ri Yasus
onsoi ra pamahunan, bandar am in-
tokon-intokon bokon, am inibit nilo
yak ulun arualan hiali ra luluron nu
ulun asuang. Am ilo akitaak
ri Yasus hili ulun arualan hiano a-
ngangkam ra popor nu sampayau
nano am kawi' nu ulun arualan na-
ngangkam ra popor nu sampayau
ri Yasus no pono' am napihah.

Arat nu aki nu ulun Yahudi
(Mat 15:1-9)

7 1Bi nu ulun Parisi hiano am kula-
kula' ngaulun po ra guru' nu
ugama hiano intor ra bandar
Yarusalim inuoi ri Yasus. 2Ra hino
ilo nakakito ra ulun ubason ri Yasus
rano angkan ra ikaa po nambahu' ra
longon, maya' ra arat nu ugama.
3Ulun-ulun Parisi am ulun-ulun
Yahudi bokon rano po, ikaa ilo anga-
kan lalayau nu kono po ilo ikaa am-

Ganasarit

[m]6:48 arambus io halan: karuo kono am; Muoi sumimpung rilo.

bahu' maya' ra nopongo nilondon ra
arat nu ugama. 4Kawi' pono' nu
barang intor ra karai[n] am bahuan nilo
yak poyo pahulu am hili ilo angakan.
Am asuang po ra intor ra hino arat nu
ugama binaya' nilo bokon, kono
amahu' ra sangkir, am mangkuk am
kawi' nu kakanan bokon binaal intor
ra tambaha' am intok ombolong.[o]
5Am rahu nu ulun Parisi am guru-
guru' nu ugama hiali ri Yasus, "Kulo
ki' ulun ubason mu ratu ikaa
sumuhut ra arat nu ugama nu aki
taka rali? Angakan ilo am ikaa nam-
bahu' ra longon nilo maya' ra arat nu
ugama taka lai-lair li."
6Am limbang ri Yasus rilo, "Akau
hitu ulun ahipapayu! Otopot yak
nirahu ri Yasaya angindul ra rahu nu
Ala li ra baal mi ratu, io hino,

'Rahu nu Ala,
Ulun-ulun hiano sumamba
rakon ra rahu nilo yak,
io yak huang nilo no
atawoi rakon.
7*Kaando' balos nilo*
sumamba rakon,
nga ilo angubas ra kuon nilo
intor ra rahu ku,
am lai' pangubasan nilo tu
arat inuma' yak nu ulun.'

8Pangubasan intor ra Ala
kulolowoon mi, io yak arat-arat nu
ulun insuhuton mi onsoi-onsoi."
9Am rahu ri Yasus po rilo, "Apan-
dai akau kapio ikaa minsuhut ra
panusuban nu Ala am aulu' mi yak
sumuhut ra arat nu aki mi rali. 10Nga
kono hitu rahu ri Musa li, 'Onsoi
akau ahalulum ra ama' am ina' mi,'
am rahu no po, 'Aun kaulun angawah
ra ama' am ina' nano, ulun hino
ukuman matoi.'
11Io yak akau angubas ra kono aun
kaulun mindahu ra ina' am ama' no
rahu kono, 'Aun siino rakon ra
taakan ku umang nu pangaluluman
ku ramuyun, nopongo noyo tinaakan
ku ra Ala.'
12Haling ra hino akau apahusu' ra
ulun hino intor ra anginsuup ra
matuo no. 13Kono po hino haling ra
arat nu ugama mi tohom inubas mi ra
ulun bokon, akau angila-langka' ra
rahu nu Ala. Asuang poyo baal bokon
ohondo' ra hitu inuma' mi."

Baal apasala' ra ulun
(Mat 15:10-20)

14Hili ipahi' po ri Yasus ulun
asuang hiano ra angkinongoh ra
rahu nano, am rahu no, "Kinongo-
hon mi hitu am huango' onsoi-onsoi
langus no. 15Aun munsop ra kabang
ikaa apasala' ra ulun, io yak aun
rahu am maan alaat hino nga
apasala' rio. 16[Aun ulun asiha'
akarati', onsoi io angkinongoh
onsoi-onsoi.]"
17Am iruani' ri Yasus ulun asuang
hiano am hili inunsop ra pahun, ulun
ubason no hiano nangkimuot rio.
Rahu kanilo, "Aun ki' atungon nu pa-
ngumangan hino."
18Am limbang ri Yasus, "Ikaa po
ki' akau akapandai ra rahu ku hinili?
Ikaa ki' akau akapandai ra atu mun-
sop ra kabang nu ulun ikaa auma'
apasala' ra ulun. 19Nga munsop ra
kabang sala' ka arambus ra huang, io
yak arambus ra tinaai, am hili
sumamput po." Am maya' ra rahu
ri Yasus hino am kawi' nu akanon
auma' yak akanon.
20Am rahu po ri Yasus, "Aun hili
rahuon am maan alaat, hino nga

[n]7:4a Kawi' pono' nu barang intor ra karai...bahuan nilo yak hili ilo rahili angakan: karuo kono am; muli' intor ra pasar ilo ikaa angkan pahulu nu kono po ilo ikaa ariu' pahulu.
[o]7:4b Luang nu buku nakalair siino kula-kula rahu:am intok ombolong.

7:6-7 Yas. 29:13 7:10 Kas. 20:12, 21:17, Im. 20:9, Laup. 5:16

apasala' rio no. 21Nga intor hua ra
huang sumuku' huangon alaat angi-
bit ra ulun anguma' ra ahambai, an-
takou am ampatoi, 22am ampalapau,
amparuung, ahuyai am anguma' ra
kula-kula' kalaatan, io hino, anguma'
ra kawi' nu atu-atu, kinabaalo' alaat,
sumolon, kumakaulu' am ikaa min-
suhut ra pangubasan. 23Kawi' nu a-
ngulalaat ra ulun sumamput yak intor
ra huang am hino nga angibit
apasala' ra ulun."

Intopot nu sangulun ruandu'
(Mat 15:21-28)

24Lakou ri Yasus am ubason
no rano intor ra intokon hino am
inuoi ra daira amaar ra bandar
Tirus am Sidon. Am bi nilo inuoi ra
pahun li, am huang ri Yasus halan
am aangas io apandayan nu ulun ra
intokon no hino. Io yak napandayan
noyo hua nu ulun ra intok hino.
25-26Siino sangulun ruandu', nakari-
ngoh ra baal ri Yasus am param-
buso' no inuoi ri Yasus am
nahulatur ra tingkuangon no. Am
ruandu' hino sangulun sala' bansa'
nu Yahudi, namahun ra Pinisia ra
maar nu daira Siria. Am ruandu'
hino akaanak ra anak ruandu'
sinulor nu saitan. Am kitaako' no
Yasus ra apahiru' ra saitan hino
intor ra anak nano. 27Rahu ri Yasus
ra ruandu' hino ra saumi panguma-
ngan. Rahu kono, "Anak ratu
pahulu paakanon nga ikaa onsoi ra
kono akan nu anak-anak unton am
tapiri' taaki' ra uku'."
28Am ruandu' hino akarati' ra pa-
ngumangan hino am limbang no,
"Tuhan, kapio nga halan solor hino,
ka ikaa po hua mulalas uku' angakan
ra momol aratu' intor ra kanon nu
anak-anak!"
29Am rahu po ri Yasus rio, "Intor
ra pinamalimbang mu otopot hino bi
kamu muli' raino, nahiru' no saitan
hino intor ra anak mu no."
30Am bi nu ruandu' hino inuli' ra
pahun nilo no, am ilong no ra anak
nano am noolong ra koolongon no.
Am saitan li kapio-pio nahiru' intor
ra anak hino.

Yasus nomohonsoi ra sangulun nahoho' am nabutong

31Am lakou rahili ri Yasus intor ra
daira Tirus am mindul makou ansail
ra daira Sidon. Intor ra hino lakou no
hino io inaya' ra ralan ansail ra daira
ininggalanan ra Oopor Pamahunan,
sumuku' io ra liahu maayo
ininggalanan ra Galilia. 32Am ibito'
nu ulun hiali sangulun nabutong am
nahoho' hino inuoi ri Yasus am
kitaako' nilo Yasus angangkam ra
timpululuu nu ulun hino. 33Am ibito'
ri Yasus ulun hino tinumaning ra
ulun asuang hiano am luhuko' no ra
tutulu' nano talingo nu ulun hino, am
pantiwoh rahili Yasus am kangkamo'
rila' nu ulun hino. 34Pongo nu hino
Yasus naningaa' ra limbowon hili io
naminawo am inindahu ra ulun
nabutong hino ra luang nu rahu no
tohom, rahu no, "Apata." Rati' nu
rahu no hino, "Aaning no talingo mu
tu."
35Hili talingo nu ulun hino nan-
duli' nakaringoh am rila' nanduli'
nalami' am io angimuun akaindahu.
36Am popolo' ri Yasus ulun hino ra
ikaa amala' ra inuma' no hino. Am
topot pono' i Yasus omopol rilo io
yak io nahuli-hulit ra baal nopongo
nasauk hino ra ulun bokon. 37Am
kawi' nu ulun nakaringoh nololob
bonsoi, suku' ilo inindahu, "Kawi' nu
inuma' no onsoi kapio. "

Yasus napaakan ra apat ngaribu ngaulun
(Mat 15:32-39)

8 1Ikaa nabuoi intor ra hino ratong
po nu ulun asuang hiano
nilumulur. Nga naawian no hua ilo ra
akan am ipahi' noyo ri Yasus ulun
ubason no rano am rahu kono,

2“Akaasi' au bonsoi ra ulun asuang
hiatu nga talu orou nilo baya-baya'
rakon am naawian no ilo ra akan.
3Kono au anusub rilo muli' am ikaa
nangakan ilo alamian ra tanga' nu
ralan aulu' po ra lolot nilo siino ulun
inatong intor ra intok atawoi.”
4Am rahu nu ulun ubason no rano,
“Aun ki' pangalapan mai ra akan
asulob ra ulun asuang hiatu? Nga in-
tokon hitu kalilingoyon kaando' ra
amahun.”
5Am rahu ri Yasus rilo, “Kula'
ruti' siino ramuyun?”
Am limbang nilo, “Tulu' ngapila'
yak hitu.”
6Hili susubo' ri Yasus ulun asuang
hiano nanturung ra tana' no am unto'
no ruti' tulu' ngapila' hino am hili io
sambayang mindahu tarima' kasi' ra
Ala. Am hili tutubingo' no ruti' hiano
am taaki' ra ulun ubason no rano am
tayaro' nilo ra ulun asuang hiano.
7Pait pono' borook am kaiti' po siino
rilo am unto' po ri Yasus hino, hili
sambayang mindahu tarima' kasi' ra
Ala. Am hili taaki' no ra ulun ubason
no rano am tayaro' ra ulun asuang
hiano. 8-9Am kawi' nu ulun hiano na-
ngakan suku' naasuh.
Pongo nilo naangkan kukumo' nu
ulun ubason ri Yasus rano sawah nilo
no am kapanu' tulu' ngabakul suang
nali. Am suang nu ulun nangakan
hiano maar pakaapat ngaribu
ngaulun. Am susubo' rahili ri Yasus
ulun asuang hiano inuli', 10am uran
no ra paraau no ilo ra ulun ubason no
rano am bi nilo inuoi ra daira
Dalamanuta.

Ulun Parisi akitaak ra tatandu' kalalaban

(Mat 16:1-4)

11Bi nu kula-kula' ngaulun
ulun Parisi hiano inuoi ri Yasus
asiha' anginam rio. Am rahu kanilo,
“Anguma' ko ra tatandu' kalalaban
anatandu' ra oko otopot intor ra
Ala.”
12Am aahat huang ri Yasus ikaa
hua ilo angintopot rio rahu kono,
“Kulo ki' ulun ra paat raino asiha'
yak ahilong ra tatandu' kalalaban?
Kapio ikaa no au anguma' ra tatan-
du' kalalaban anatandu' rilo ra au
intor ra Ala.”
13Am iruani' no noyo ulun Parisi
hiano am bi inuoi inuran ra paraau
no am parayus sinumandaup ra liahu
maayo hino.

Tatauk apakambang nu ulun Parisi am Hirodis

(Mat 16:5-12)

14Paat nilo inakou, ulun
ubason ri Yasus rano nakaliro na-
ngibit ra ruti' pakaak nilo. Sampila'
yak ruti' nilo siino ra paraau nilo
no. 15Rahu ri Yasus rilo,
“Ahibobontol ka ra tatauk apakam-
bang nu ulun Parisi am tatauk
apakambang ri Hirodis.”
16Karingoh nilo rahu ri Yasus
hino hili ilo nahahayam ra sangulun
am sangulun, rahu kanilo, “Io inin-
dahu ra kono hino nga ikaa hua itaka
nangibit ra ruti'.”
17Am Yasus akapandai ra ayamon
nilo no. Hino puun no nakibala' rilo
rahu kono, “Kulo ki' akau ahahayam
ra itaka kaando' ruti' tu? Ikaa po ki'
akau nakapandai? Kulo ki' huang mi
tu aikang bonsoi? 18Kaando' ki' mato
mi ra akau ikaa nakakito? Am talingo
mi ra akau ikaa nangkinongoh? Ikaa
no ki' ahuang mi 19ruti' limo ngapila'
inuma' ku tutubingo' am inakan nu
limo ngaribu ngaulun li? Am kula' ki'
ngabakul sawah nu ruti' kinukum
mili?”
Am limbang nu ulun ubason no
hiano, “Oopor am ruo ngabakul.”

8:11 Mat. 12:38, Luk. 11:16 **8:12** Mat. 12:39, Luk. 11:29 **8:15** Luk. 12:1 **8:18** Yar. 5:21, Yah. 12:2, Mrk. 4:12

20Am rahu po ri Yasus, "Am paat
ku nanubing ra ruti' tulu' ngapila' in-
akan nu apat ngaribu ulun li, am
kula' ki' ngabakul sawah nu ruti'
kinukum mi li?"

Limbang nilo, "Tulu' ngabakul."

21Am rahu po ri Yasus rilo,
"Haling ra hino ikaa po ki' akau
akarati' ra langus nu maan ku?"

Yasus nomohonsoi ra sangulun nobolou ra Baitsaida

22Pakasuku' ilo ra Baitsaida ibito'
nu kula-kula' ngaulun sangulun
nobolou am kitaako' nilo i Yasus
angangkam ra mato nu ulun hino ra
amihah rio. 23Am tonggoyo' ri Yasus
longon nu ulun nobolou hino am
ibito' tinumaning intor ra bandar
hino. Am tiwahi' no mato nu ulun
hino am kangkamo'. Rahu ri Yasus,
"Akakito ki' oko raino?"

24Tangak nu ulun nobolou hino
nahilong am rahu no, "Au akakito ra
ulun salako-lakou, io yak ilo akito ku
ohondo' yak hua ra taun."

25Am induwai' po ri Yasus kang-
kamo' mato nu ulun hino am hili io
nakaimontong akailong ra kawi' nu
atu-atu nga noonsoi no hua mato
nano. 26Rahu ri Yasus ra ulun hino,
"Muli' oko ra pamahunan mu raino,
am pai' panduli' ra bandar hino."

Namalihuaan ri Piturus ri Yasus
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

27Luat ri Yasus ilo ra ulun
ubason no rano inuoi ra daira maar
nu bandar Kaisaria Pilipi. Paat nilo
siino ra tanga' ralan, Yasus nangki-
muot rilo, "Kono maya' ra rahu nu
ulun bokon aun ki' au tu?"

28Limbang nu ulun ubason no
rano, "Siino no mindahu ra oko
Yahaya Omomororob li, am siino po
mindahu ra oko i Ilia am ulun bokon
no mindahu ra oko sangulun intor ra
lolot nu ulun angindul ra rahu nu
Ala."

29Am rahu po ri Yasus rilo, "Io
yak maya' ra pamahuangan mi, aun
ki' au hitu?"

Am limbang ri Piturus, "Oko hitu
io hino Raja' Kaayahan!"

30Am rahu ri Yasus rilo, "Ikaa
akau mindahu raino ra ulun bokon ra
au Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala."

Yasus amala' amalair ra baal nu ila' am patayan no
(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)

31Kopongo hino Yasus nangi-
muun nangubas ra ulun ubason no
rano rahu no, "Ikaa mulalas Ulun
Sinusub nu Ala aintupan ra kula-
kula' ila' am kasisinganan nu
mamaayo nu ulun Yahudi am
mamaayo nu imam am guru' nu
ugama suku' ra io potoyon nilo.
Katalu ra orou no io anduli' aayah."

32Kawi' nu rahu hiano binalaan
ri Yasus paintalango' ra ulun ubason
no rano. Am ibito' ri Piturus i Yasus
inintawoi koborook am popolo' no ra
ikaa mindahu ra kono rahu hino.
33Hili buir ri Yasus nahilong ra ulun
ubason no rano, am rahu no nomopol
ri Piturus, rahu kono, "U Ibilis ahiru'
ko ra hitu. Huangon mutu sala' intor
ra Ala, hinuang yak nu ulun."

34Am ipahi' rahili ri Yasus kawi'
nu ulun ubason no rano am ulun po
bokon rano hili rahu no, "Aun ulun
asiha' maya' rakon onsoi io ikaa
amahuang ra kasiha' no tohom.
Saanin no yak salip nano hili maya'
rakon. 35Nga aun ulun ahinga' ra
bayah nano am io nga solor alawaan
ra bayah nano rahili. Io yak aun ulun
alawaan ra bayah nano ra io maya'
rakon am ambala' ra Aho Onsoi
haling ra Ala, ulun hino nga akaalap
ra bayah no rahili. 36Aun ki' balos no,

8:28 Mrk. 6:14-15, Luk. 9:7-8 **8:29** Yah. 6:68-69 **8:34** Mat. 10:38, Luk. 14:27 **8:35** Mat. 10:39, Luk. 17:33, Yah. 12:25

kono sangulun hino onohom ra aun
siino ra tana' hitu, io yak io alawaan
ra bayah no? 37Kono io alawaan ra
bayah kaando' no atu-atu siino ra
tana' hitu akaalap amaruli' ra bayah
hino.
38Paat raino tu siino asuang ulun
alaat am ikaa angintopot ra Ala.
Kono sangulun auyu' angangku raino
ra io maya' rakon am pangubasan ku
am au pono' rahili auyu' po angang-
ku rio ra paat nu sukuan ku kainduo
ra kuasa' am binantang nu Ama' ra-
nganan nu malaikat intor ra Surga'."
9 1Rahu po ri Yasus, "Huangon mi
hitu siino kula-kula' ngaulun po ra
lolot mitu ikaa po matoi suku' ilo
akakito rahili ra Ala amihang ra
kawi' nu ulun ra kuasa' no."

Yasus nahungga' ra baal
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

2Kaanaman lolot no am ibito'
ri Yasus i Piturus am i Yakup ilo
ahaka' ri Yahaya inuoi tinumaning
ra ruau asawat. Am ra intok hino ilo
nakakito ri Yasus nahungga' ra
baal. 3Pakayan nano apulak awan-
tang akabinuntul. Kaando' kasa-
ngulun po ra tana' hitu auma'
okohondo' amupu' ra kono ka pu-
pulak nu pakai no hino. 4Am kakito
nilo solor i Musa am Ilia ahahayam
ri Yasus. 5Hili rahu ri Piturus
ri Yasus, "Tuhan onsoi bonsoi ra
itaka siino ra hitu. Hama' mai
amaal ramuyun ra kiim, saumi riun,
am saumi ri Musa am saumi po
ri Ilia." 6Sotopot no i Piturus ikaa
akapandai ra aun nirahu no hino, io
am ruo nga ulun rangan no alaa'
bonsoi.
7Pulali' nu laput no tinumuun
nirumumbun rilo. Am karingoh nilo
rahu intor ra laput hino rahu kono,
"Hitu nga anak kaluluman ku, kino-
ngohon mi pambalaan no!"
8Am pahilong ilo ra libung nilo no,
kaando' no nakito nilo ra ulun bokon,
Yasus yak rahili saumi amahun ra-
ngan nilo. 9Paat nilo ambulusung
intor ra ruau hino balai' ilo ri Yasus,
rahu kono, "Ikaa akau ambala' ra
ulun bokon ra aun nakito mi raitu' li
ra kaapo Ulun Sinusub nu Ala an-
duli' aayah intor ra patayan."
10Am intopoto' nilo halan rahu
ri Yasus hino am sumaau po hua
huang nilo no, am rahu kanilo, "Aun
ki' naaku atungon nu anduli' aayah
intor ra lolot nu ulun inatoi?"
11Rahu nilo nangkimuot ri Yasus,
"Kulo ki' rahu nu guru' nu ugama
ratu ra Ilia hua kunu' pahulu ma-
tong?"
12Am limbang ri Yasus, "Otopot
solor Ilia pahulu matong nga muoi
hua amalair ra kawi' nu atu-atu. Io
yak aun ki' koson baal nu Ulun
Sinusub nu Ala? Siino nasuratan ra
Kitap ikaa mulalas io aila' kapio am
uyayon nu ulun? 13Io yak au mindahu
ramuyun, nakasuku' no nga Ilia am
kula-kula' ulun nopongo nangulalaat
rio maya' ra kasiha' nu huang nilo
kono nopongo nasuratan ra Kitap
intor ra baal no."

Yasus nomohonsoi ra anak sinulor nu saitan
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43a)

14Am pakasuku' Yasus ilo
ri Piturus, Yakup am i Yahaya ra
ulun ubason no bokon rano, ilong
nilo am salibu-libung ulun asuang
rano. Am kula-kula' po ngaulun ra
guru' nu ugama rano aririmbang ra
rahu ra ulun ubason hiano.
15Pakakito kawi' nu ulun asuang
hiano ri Yasus kasumpo' ilo hili
pahipapasi inuoi tinumiwol rio.
16Am kimuati' ri Yasus ulun ubason
no rano, "Aun ki' hitu ka paririm-
bangan mi?"

9:7 Mat. 3:17, Mrk. 1:11, Luk. 3:22 **9:2-7** 2Ptr. 1:17-18 **9:11** Mal 4:5, Mat. 11:14

17 Am limbangi' nu sangulun no ra
lolot nu ulun asuang hiano rahu no,
"U Guru'! Inibit ku riun anak ku ung-
kuyon ikaa akaindahu hitu nga
sinulor hua nu saitan. 18 Nga sumaup
po saitan hino mingkuli am haba'
kono yak am pahibabantung ra tana',
am kabang no anampaa' am ripon
kinumuritip am kawi' nu inan no
pono' am kumikiu. Am kitaako' ku
halan ulun ubason mu ratu apairu' ra
saitan hitu am ikaa hua ilo akairu'."
19 Am rahu ri Yasus rilo, "Kapio-
pio no akau tu ikaa mintopot! Kula'
ki' buoi ku poyo rumangan ramuyun.
Am kula' buoi nu huang ku tumaan
ramuyun? Ibito' anak muno rakon."
20 Am ibito' nilo anak hino inuoi
ri Yasus am pahilong saitan hino
ri Yasus paingkutaro' no anak hino
suku' io naaba' am lui-luir ra tana' no
am kabang nano akapaa'.
21 Hili rahu ri Yasus nangkimuot
ra ama' nu anak hino, "Kula' ki' buoi
no raino kono hino?"
Limbang nu ama' nu anak hino,
"Intor noyo ra io borook. 22 Asalok no
nga saitan hitu apasubo' rio ra apui
am apatundak ra siang asiha' amatoi
rio. Am auma' mu poyo halan, am
asian muno akai am lowoo' aruol
natu!"
23 Am rahu ri Yasus, "Kulo ki'
maan mu au ra auma' akalawo?
Kawi' pono' nu atu-atu maan auma'
yak, nu kono ulun hino mintopot."
24 Am luap nu ama' nu anak hino
hili rahu no, "Tuan, angintopot au, io
yak sampiruaan hua huang kutu ra
mintopot am ikaa. Insuupin mu au
hili indul kono po nu intopot ku!"
25 Ilai' ri Yasus am muoi no hua
ulun asuang rano mimaar rilo am
rahu ri Yasus ra saitan hino, "U
saitan apabutong am opohoho' au
~~anusub riun~~, sumamput ko ra anak
hitu am ikaa ko raino anduli' rio!"
26 Am pampahalak saitan no am
paingkutaro' anak hino am bi no
sinumamput nahiru'. Am ringkuli'
yak nu anak hino ra tana' no kono
ulun inatoi. Am pakaindahu kawi' nu
ulun hiano ra io inatoi. 27 Am tonggo-
yo' ri Yasus longon nu anak hino hili
luat nu anak hino. 28 Kopongo hino
unsop Yasus ilo ra ulun ubason no
rano ra pahun no, am kaluur ilo sario
rahu nilo nangkimuot ri Yasus, "Kulo
ki' akai pai' pakairu' ra saitan
hinili?"
29 Limbang ri Yasus rilo, "Saitan
hino ikaa aalap apahiru' ra atu-atu
pono' maan taka. Intor yak ra sam-
bayang auma' apahiru'."

Yasus nambala' po ra baal nu patayan no
(Mat 17:22-23; Luk 9:43b-45)

30 Am luat ri Yasus, ilo ra ulun
ubason no rano am bi inakou
nirumampa' ra daira Galilia. Yasus
aangas ra ulun bokon akapandai ra
atu intokon no, 31 nga angubas io
hua ra ulun ubason no rano. Rahu
ri Yasus rilo, "Ikaa kula' buoi no
raino Ulun Sinusub nu Ala taakin ra
kuasa' nu ulun am io maan potoyo'.
Io yak katalu ra orou no ra puun no
inatoi am io anduli' aayah."
32 Ulun ubason no rano ikaa
kapandai ra atungon nu pambalaan
ri Yasus hino. Io yak am ikaa hua ilo
aatas angkimuot rio.

Aun ki' labing aulu'?
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Pakasuku' ilo ra bandar
Kaparnaum am unsop ilo ra pahun
no am kimuati' ri Yasus ulun
ubason no rano. Rahu no, "Aun ki'
nahahansangan mi ra itaka angkira-
lan nili raitu'?"

34Am ikaa ilo nakalimbang nga
hitu hua nahahansangan nilo ra paat
angkiralan no am ilo nangkakalit ra
aun ki' aulu' ra lolot nilo. 35Pan-
turung Yasus am ipahi' no kawi' nilo
oopor am ruo ngaulun hino am rahu
no, "Aun ulun kumakaulu' am onsoi
io rumaliwi' huang am sumauk ra
amba ra kawi' nu ulun."
36Am alapo' ri Yasus anak borook
hino am pahintangaano' ra tingkua-
ngon nilo no. Apuputo' no anak hino
am rahu no ra ulun ubason no rano,
37"Aun angalulum ra anak kono hitu
nga io masi' rakon atungon no io a-
ngalulum rakon. Am aun angalulum
rakon, atungon no io angalulum rio
nanusub rakon no."

Aun ikaa tumabuh ritaka io nga rangan taka

(Luk 9:45-50)

38Hili rahu ri Yahaya
ri Yasus, "U Guru', sangulun nakito
mai anabit ra inggalan mu ra
apahiru' ra saitan, am popolo' mai
huat nu ikaa hua io sumimpung
ritaka."
39Am limbang ri Yasus, "Pain mi
popolo' ulun kono hino. Nga ulun
anabit ra inggalan ku ra anguma' ra
tatandu' kalalaban, ikaa io apasi
auma' angulalaat rakon. 40Nga atu
po ulun ikaa tumabuh ritaka am ulun
hino rangan taka. 41Huangon mi rahu
ku hitu, atu ulun apainum ramuyun
ra siang nga maya' hua akau ra Raja'
Kaayahan hino am ulun hino ikaa
mulalas io akaalap ra talampos
maayo no."

Baa-baal angibit ra ulun anguma' ra sala'

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

42"Aun ulun angibi-ngibit ra
sala' ra anak borook kono hitu ra
ikaa mintopot rakon labing onsoi ra
ulun hino tailikan lioh nano ra batu
maayo am ratuwi' ra liahu no. 43Am
kono longon mu angibit riun angu-
ma' ra sala', onsoi oko onotok ra
longon mu hino! Nga labing honsoi
ra oko aayah rumangan ra Ala ra
kaando' longon sangkibab intor ra
oko ruo longon pasuboon ra apui
naraka, io hino apui ikaa alasa'
suku' ra ampus-ampus no. 44[Hino
nga intok nu apui ikaa apandai
alasa', am batol ikaa apandai
matoi.] 45Am kono kalayam mu a-
ngibit riun anguma' ra sala', am
onsoi oko onotok ra kalayam mu
hino. Nga labing onsoi ra oko aayah
rumangan ra Ala ra kaando'
kalayam sangkibab, intor ra oko ruo
kalayam pasuboon ra apui naraka.
46[Hino nga intok nu apui ikaa
apandai alasa' am batol ikaa apan-
dai matoi.] 47Am kono mato mu
angibit riun anguma' ra sala', onsoi
oko angukul ra mato mu hino. Nga
labing honsoi ra oko akaunsop ra
tana' bahu nu Ala ra kaando' mato
sangkibab, intor ra oko ruo mato
pasuboon ra apui naraka. 48Hino
nga intok nu apui ikaa apandai
alasa' am batol ikaa apandai matoi.
49Tuki-tukir nu ulun auma' aila'
ohondo' ra papahin ra apui.
50Masin hino kapio onsoi, io yak
kono io apalo, ikaa no io auma' aasin
po anduli'. Onsoi bonsoi ra angakan
nu kono siino masin. Kono po hino
pansiluluman onsoi bonsoi nu kono
siino pahahansayan."

Pangubasan ra ikaa angimpoi am ahimpong

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

10 1Am akou po i Yasus intor ra
bandar Kaparnaum am bi inuoi
ra daira Yudia am daira ra sandaup

9:34 Luk. 22:24 **9:35** Mat. 20:26-27, 23:11, Mrk. 10:43-44, Luk. 22:26 9:37 Mat. 10:40, Luk. 10:16, Yah. 13:20 **9:40** Mat. 12:30, Luk. 11:23 **9:41** Mat. 10:42 **9:43** Mat. 5:30 **9:47** Mat. 5:29 **9:48** Yas. 66:24 **9:50** Mat. 5:13, Luk. 14:34-35

nu siang Yordan. Am lulur po nu
ulun asuang rano am nilumibung
ri Yasus, am pambala' i Yasus rilo
ohondo' ra kaulayan no.
2Am ratong po nu kula-kula'
ngaulun Parisi muoi yak panginam
tuu-tuu' am ahuyum ra papasalaan
nilo ri Yasus, am rahu kanilo, "Kono
maya' ra Arat sinuratan ri Musa li
ritaka, auma' ki' sangulun angimpoi
ra andu' no?"
3Am limbang ri Yasus, rahu kono,
"Aun ki' koson nu panusuban ri
Musa li ramuyun?"
4Am limbang nilo, "Maya' po
solor ra rahu ri Musa li am anulis io
ra surat pangimpayan no pahulu am
hili auma' angimpoi."
5Am rahu ri Yasus, "Hino nga
puun ri Musa nanulis ra panusuban
kono hino ramuyun nga aikang hua
huang mi tu am asusa' ubason. 6Io
yak puu-puun nali ra paat nu Ala
napasauk ra ulun sinabit ra hino Ala
napasauk rilo ungkuyon am ruandu'.
7Hino nga puun no ungkuyon sumuai
ra ama' am ina' no am sumilulum ra
andu' nano[p], 8am ilo ruo asauk ra
kono saumi inan. Am intor ra hino,
nga ilo ruo saumi yak rahili, sala' ka
ruo po ilo ngaulun. 9Hino nga puun
no, aun po pinasimpung nu Ala, am
ikaa no hino auma' pansuayon nu
ulun!"
10Paat nilo siino ra pahun no, am
pangkimuot ulun ubason ri Yasus
rano rio ra aun ki' atungon nu rahu no
hinili. 11Am rahu ri Yasus rilo, "Atu
po ulun angimpoi ra andu' nano am
ahuot po bahu ra ruandu' bokon am
io ohondo' yak ra ampalapau ra
andu' no lali' li.[q] 12Kono hino po nu
ruandu' ahimpong ra andu' no am
uwoto' nu ungkuyon bokon, io ohon-
do' yak poyo ra ampalapau ra andu'
no lali' li."

Yasus anambayang ra anak-anak
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

13Siino kula-kula' ulun nangi-
bit ra anak nilo rano am apakang-
kam am apasambayang ri Yasus ra
anak-anak nilo. Io yak ulun ubason
ri Yasus hiano nomopol ra ulun
hiano. 14Ilai' ri Yasus am popolon
noyo hua nu ulun ubason no rano
am pambuuk io rilo, rahu kono ra
ulun ubason no rano, "Hama' nu
anak hiano muoi rakon. Pain mi
popolo'! Nga ulun kono hiatu nga
asauk ra ulun pihangon nu Ala.
15Huangon mi hitu! Atu po ulun
ikaa angangku ra Ala amihang ra
bayah no ohondo' ra anak borook
hitu, io ikaa asauk ra ulun pihangon
nu Ala."
16Pongo ri Yasus inindahu, am
hapuso' rahili ri Yasus tuki-tukir nu
anak hiano am tompoko' no ulu nu
anak hiano am sambayangi'.

Sangulun ambulok asuang sasawot
(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

17Paat ri Yasus mindul
makou, simbul nu sangulun ungku-
yon inintapis rio. Am pahulatur ra
tingkuangon nano am rahu kono, "U
Guru' onsoi ra huang, aun ki' auma'
maan ku hili au akaundut ra bayah
otopot am ampus-ampus?"
18Am limbang ri Yasus, "Kulo ki'
indahu oko ra au onsoi huang? Kaan-
do' kasangulun pono' ra tana' hitu
onsoi huang Ala yak saumi onsoi
huang. 19Oko nopongo nakapandai
ra oopor arat pamapalan nu Ala io
hino ikaa ampatoi, ikaa ampalapau,
ikaa antakou, ikaa angibubuak ra

[p]10:7 Luang nu buku nakalair kaando: am sumilulum ra andu' nano.
[q]10:11 ra andu' po lali li: karuo kono am; am ra ruandu' hino.

10:4 Laup. 24:1-4, Mat. 5:31 **10:6** Kas. 1:27, 5:2 **10:7-8** Kas. 2:24 **10:11-12** Mat. 5:32, 1Kor. 7:10-11 **10:15** Mat. 18:3 **10:19** Kas. 20:12-16, Laup. 5:16-20

apasala' ra ulun bokon, ikaa am-
paruung, am onsoi insuaton mu ama'
am ina' mu."
20 Am limbang nu ulun ambulok
hino, "U Guru', kawi' nu pamapalan
hiano nopongo noyo ininsuhut ku
puun ra au sumingkai haling li."
21 Am pakaasi' i Yasus nahilong ra
ulun hino am rahu kono, "Saumi yak
kaapo inuma' mutu, io hino bi kamu
oyo' talano' kawi' nu sasawot mu
rano, am tayaro' usin loho nano ra
ulun kaando' ra atu-atu, am hili oko
rahili akaalap ra sasawot mu ra
Surga'. Am opongo ko anguma' ra
hino am bi kamu rahili maya' rakon."
22 Pakaringoh mambulok hino ra
rahu ri Yasus hino, am ruto no yak
rahili am bi no inakou ra huang
asusa' nga asuang hua sasawot nano.
23 Hili i Yasus nahilong ra ulun
ubason no rano am rahu no rilo,
"Asusa' kapio ulun asuang ra
sasawot asauk ra ulun pihangon nu
Ala!"
24 Am kasumpo' ulun ubason no
hiano nangkinongoh ra rahu ri Yasus
no. Am rahu po ri Yasus rilo, "U
anak-anak ku, asusa' kapio ra asauk
ra ulun pihangon nu Ala! 25 Asusa'
bonsoi ulun asuang ra sasawot asauk
ra ulun pihangon nu Ala. Aluoi po
solor sanginan kium maayo sabiton ra
unta munsop ra luang nu lawos."
26 Pakaringoh ulun ubason no rano
ra rahu no hino, kololob ilo kaawi'.
Hili ilo nakibala' ra sangulun am sa-
ngulun, rahu kanilo, "Kono po hino,
aun ki' ulun auma' kaayahon?"
27 Pahilong i Yasus ra ulun ubason
no rano am rahu kono, "Kono po
solor hinuang nu ulun am ikaa yak
auma' asauk, io yak tayar poyo nu
Ala kaando' ka saumi po ikaa asauk.
Asauk yak kaawi'."
28 Am rahu ri Piturus rio, "Lai' nga
akai nopongo nanino ra kawi' nu atu-
atu siino ramon am bi inaya' riun."
29 Am limbang ri Yasus, "Huangon
mi onsoi-onsoi rahu kutu. Tuki-tukir
nu ulun nopongo nanino ra pahun no,
karuo kono am pahaka' no ungkuyon
am ruandu', am ina', am ama' no, am
poyo anak-anak no, umo am kabun
no nga maya' hua rakon am ambala'
ra Aho Onsoi intor ra Ala, 30 am ulun
hino labing asuang aundut no ra paat
raino tu. Io akaundut aatus ruli'
suang nu pahun am pahaka' ungku-
yon am pahaka' no ruandu' am ina',
am anak-anak, am kabun, umo am
aintupan po ra ila'. Am paat no rahili,
ulun hino akaundut ra bayah otopot
am ampus-ampus. 31 Io yak asuang
ulun raino tu akapamahulu ilo
akapahinaaling rahili, am asuang
ulun akapahinaaling raino tu ilo
akapamahulu rahili."

Kaintalu ri Yasus amala' ra baal nu patayan no

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Am paat nilo makou muoi ra
bandar Yarusalim no am Yasus
namahulu rilo, am sunu' nu ulun
ubason no hiano rio ra huang nilo
angkaamo. Am kawi' pono' nu ulun
sunu-sunu' hiano rilo am alaa' po.
Am ibito' ri Yasus tinumaning
oopor am ruo ngaulun ulun ubason
no hiano am balai' no ra atu ki'
asauk no rio ra lakou nilo hino.
33 Am rahu ri Yasus rilo, "Kinongo-
hon mi, langus nu lakou taka tu
raino muoi ra bandar Yarusalim am
hino papatakuban ra Ulun Sinusub
nu Ala ra mamaayo nu imam rano
am guru' ugama rano. Am ukuman
nilo ra maan potoyo' am taakan nilo
io ra ulun sala' ka bansa' Yahudi.
34 Am ulun hiano rahili anguyai am
aniwoh rio am amalapos ra lalapos
akapilat am hili ilo analip rio. Io
yak katalu ra orou no, io anduli'
aayah."

10:31 Mat. 20:16, Luk. 13:30

Kitaakon ri Yakup am Yahaya
(Mat 20:20-28)

35Hili bi ri Yakup ilo
ri Yahaya anak ri Sabidi hino inim-
aar ri Yasus am rahu kanilo, "U
Guru', akai asiha' riun apasauk ra
atu kitaakon mai."
36Am limbang ri Yasus rilo, "Aun
ki' kasihaan mi pasaukon ku hino
ramuyun?"
37Am limbang nilo ruo, rahu
kanilo, "Paat mu akakuasa' amihang
rahili, akai asiha' sangulun anturung
ra solor ra pamiris am sangulun an-
turung ra solor ra kait mu."
38Am rahu ri Yasus, "Ikaa po
akau akapandai ra langus nu kinitaak
mino, akataan ki' akau anginum po ra
sangkir nu ila' mintup rakon no?
Karuo kono am munsop ra rorob nu
ila' unsopon kuno?"
39Am limbang nilo ruo,
"Akataan".
Am rahu po ri Yasus rilo, "Kapio
akau anginum rahili ra sangkir nu ila'
mintup rakon, am munsop ra rorob
nu ila' unsopon ku. 40Io yak au ikaa
auma' amili' ra aun ulun anturung ra
solor ra pamiris ku am anturung ra
solor ra kait ku. Nga Ala yak auma'
anantu' amili' ra aun ulun auma' an-
turung ra intok hino."
41Am pakaringoh ulun ubason
ri Yasus oopor ngaulun rangan nilo
rano ra baal hino, hili buuki' nilo
i Yakup am i Yahaya. 42Hili ipahi'
ri Yasus kawi' nilo no am rahu kono,
"Apandayan mi ulun amimihang ra
ulun nu bansa' ikaa angintopot ra Ala
apasusa' ra ulun pihangon nilo. Am
mamaayo rano akakuasa' ra bayah
nilo no. 43Io yak ikaa akau tumilu ra
kono pakuan nu ulun hiano! Kono sa-
ngulun ramuyun asiha' sumauk ra
mamaayo ra lolot mi, onsoi io su-
mauk ra ulun susubon. 44Am kono
sangulun ramuyun asiha' sumauk ra
amimihang ramuyun, onsoi io
sumauk ra amba nu ulun bokon.
45Nga Ulun Sinusub nu Ala inatong
ra tana' sala' ka matong akialulum io
yak muoi angalulum am anaak ra
bayah no ra kalabusan nu kawi' nu
ulun."

Yasus nomohonsoi ri Batamius sangulun nobolou
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

46Pakasuku' Yasus ilo ra ulun
ubason no hiano ra bandar Yariko.
Am paat nilo mindul intor ra ban-
dar hino pambabaya' ilo ra ulun
asuang hiano. Ra ihih nu ralan no
siino sangulun nobolou ininggalan
ri Batamius, anak ri Tamius. Io
nanturung ra ihih nu ralan no am
pala-palar akitaak ra atu-atu ra
ulun ansail ra hino. 47Pakaringoh io
ra Yasus ansail ra intok hino am
luap no, "U Yasus, sua' ri Raja'
Daud, asian mu halan au!"
48Am popolo' halan io nu ulun
asuang hiano ra ikaa mindahu, am
aulu' po solor io lua-luap rahu no, "U
Yasus, sua' ri Raja' Daud, asian mu
halan au!"
49Am ruok ri Yasus am rahu no,
"Ipahan mi io muoi rakon."
Am rahu nu ulun nangipah rano,
"Ikaa oko lumuap. Lumuat ko raino
ahipah Yasus riun."
50Am tapiri' noyo ri Batamius
sampayau nasidayol nano am param-
buso' nilumuat inuoi ri Yasus.
51Am rahu ri Yasus nangkimuot
rio, "Aun ki' kasiha' mu ra maan ku
riun?"
Am limbang ri Batamius, "U
Guru' asiha' halan au akakito."
52Am rahu ri Yasus rio, "Bi kamu
muli', nga intopot muno hua rakon
nomohonsoi ra mato muno."
Am parambus nu mato nano
nakakito am bi no inaya' ra lakou
ri Yasus hino.

10:38 Luk. 12:50 **10:42-43** Luk. 22:25-26 **10:43-44** Mat. 23:11, Mrk. 9:35, Luk. 22:26

Baitini

Anginsuat ra sukuan ri Yasus ra Yarusalim

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Yah 12:12-19)

11 1Paat nilo maar ra Yarusalim,
ilo nakasuku' ra Baitpagi am
Baitani ra amaar ra Inuluh Saitun.
Am pamahuluo' no ruo ngaulun ra
ulun ubason no rano, 2am rahu
ri Yasus rilo, "Bi kami muoi ra
pamahunan solor ra tingkuangon
taka tu am suku' kami ra hino am
siino ra hino maak nu kaladai
nirukuhan ikaa po ingondo' tam-
pako' nu ulun. Lalahon mi rurukuh
nano am ibito' muoi ra hitu. 3Am
kono siino ulun akibala' ramuyun,
'Kulo lalaho' mi kaladai hino?', am
rahu kami ra ulun hino, 'Siino pakuan
nu Tuhan[r] ra kaladai hitu, am apasi
io apanduli' rahili kami.'
4Bi nilo ruo inakou am kakito nilo
kaladai hino nirukuhan ra maar nu
sasamputon nu pahun hino ra ihih nu
ralan no. Am paat nilo amalalah ra
rurukuh nano, 5rahu nu ulun
tinumuor rano ra lusar no, "Aun ki'
pakuan mi ra kaladai hino ra akau
amalalah ra rurukuh nano?"
6Limbangi' nilo ra kono rahu
binalaan ri Yasus no am pamalihua
ulun hiano ra ilo angibit ra kaladai
hino. 7Am ibito' nilo kaladai hino
ri Yasus. Am pakasuku' ilo ri Yasus
panguso' nilo pakayan nilo sandapau
no am pangapini' ra bakulung nu
kaladai am tatampak rahili i Yasus.
8Am panguso' po nu ulun asuang
rano pakai nilo sandapau no am pa-
ngapini' ra ralan ri Yasus no, am
bokon nanatas ra raun ra panganga-
pin nilo ra ralan nano. 9Ulun asuang
siino ra namahuluan ri Yasus no am

---

[r]11:3 Tuhan: karuo kono am; ulun katangan.

11:9 Nan. 118:25-26

naalingan nano po salua-luap, rahu
kanilo, "Angansuk ra Ala! Ala anaak
ra barakat rio nga io matong ra ing-
galan nu Tuhan. 10Binarakatan piha-
ngan no ra orou naaling, io hino
pihangan nu Raja' Daud aki taka li!
Angansuk taka ra Ala Ansukon Bon-
soi!"
11Suku' ri Yasus ra bandar
Yarusalim, am parambus no inunsop
ra Pahun nu Tuhan. Ra intok hino io
namarandan nahilong ra libung nano.
Amai' noyo hua bi nilo nambabaya'
ra oopor am ruo ngaulun ubason no
rano inuoi ra bandar Baitani.

Yasus nangawah ra puun nu ara aamis akanon ra kinawa'
(Mat 21:18-19)

12Suaban nano lakou ri Yasus
ilo ra ulun ubason no rano intor ra
Baitani anduli' ra bandar
Yarusalim. Paat nilo angkiralan no,
Yasus pono' am aitilan. 13Kakito no
intor ra atawoi no santaun ara
aamis akanon ra kinawa'. Hili io
inuoi inimaar ra taunan nu ara hino
muoi ahilong ka siino kinawa'. Io
yak paat no nakasuku' ra ara hino
kaando' no kasaumi po kinawa'
nakito no, raun nano yak akito no
nga ikaa po hua paat nu pangkina-
waan no. 14Am rahu ri Yasus ra
santaun ara aamis hino, "Kaando'
kasangulun po angakan ra kinawa'
mu suku' ra buo-buoi no!"
Am rahu ri Yasus hino naringoh
nu kawi' nu ulun ubason no rano.

Yasus munsop ra Pahun nu Tuhan
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Yah 2:13-22)

15Pakasuku' ilo ra bandar
Yarusalim, unsop Yasus ra lusar nu
Pahun nu Tuhan hino. Pahiruo'
ri Yasus kawi' nu ulun antatalan am
ahahalir rano ra hino am lulukaa-
ngo' ri Yasus mija' nu ulun anu-
nukar ra usin rano am pantuturu-
ngon po nu analan ra burung asang
rano. 16Am ulun pono' bokon siino
inibit ansail ra lusar nu Pahun hino
am pinopol yak ri Yasus. 17Hili
i Yasus nangubas ra ulun siino ra
intok hino. Rahu no, "Siino
nasuratan ra rahu nu Ala ra Kitap,
rahu kono,

'Pahun ku sabiton ra intok sam-
bayang nu kawi' nu bansa'.'

Io yak maan mi solor pahun hitu ra
intok nu ulun antatakou!"
18Karingoh nu mamaayo nu imam
hiano am guru' nu ugama rano rahu
ri Yasus hino, parambus huang nilo
ahuyum ra koson ki' nu pakuan nilo
amatoi ri Yasus. Am alaa' po hua ilo
nga kawi' pono' hua nu ulun am
asumpo yak ra pangubasan nano.
19Maar noyo hua kolondom am
luat ri Yasus ilo ra ulun ubason no
rano intor ra bandar Yarusalim am bi
po nanduli' ra bandar Baitani.

Pangubasan pinapuun ra santaun kinawa' ininggalanan ra ara aamis
(Mat 21:20-22)

20Suaban nano, porondom ilo
inakou am pansail ra santaun ara
aamis hino. Am kakito nilo santaun
ara hino nopongo natuor suku' ra
bakat-bakat no rano. 21Kahuang
ri Piturus rahu ri Yasus li am rahu
no, "U Guru' natuor noyo ara aamis
inawah mu tili!"
22Am limbang ri Yasus rilo, "Min-
topot ka yak ra Ala. 23Huangon mi,
akau akaalap mindahu ra inuluh
hino, 'Manding ko muoi ra luab no!'
Am inuma' mi hino asauk yak kono
akau ikaa ruo-ruo huang, nu kono
akau angintopot ra rahuon mino
asauk. 24Haling ra hino huangon mi
hitu. Kono akau akitaak ra atu-atu ra
sambayang mi, onsoi akau angintopot
ra kinitaak mi hino kono nopongo

11:17 Yas. 56:7, Yar. 7:11 **11:23** Mat. 17:20, 1Kor. 13:2

tinaakan nu Ala ramuyun, am
kinitaak mi hino rahili ikaa mulalas
taakan ramuyun. 25Am kono akau
lumuat sambayang am huang mu
ikaa onsoi ra sangulun, ampunin mu
pahulu ulun hino, am hili Ama' mi ra
Surga' angampun ra sala' mi. 26Kono
akau ikaa angampun ra ulun bokon,
Ama' mi pono' ra Surga' am ikaa
poyo angampun ra sala' mi."

Pangkimuatan ra kuasa' ri Yasus
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

27Panduli' po ilo ra bandar
Yarusalim. Am paat ri Yasus lako-
lakou ahilong ra luang nu Pahun nu
Tuhan hino, bi nu mamaayo nu
imam, am guru' nu ugama am
mamatuo nu ulun Yahudi rano in-
atong rio. 28Am rahu nilo nangki-
muot ri Yasus, "Aun ki' intor nu
kuasa' inuma' mu hitu? Aun ki'
nanaak ra kuasa' hino riun ra angu-
ma' ra hino?"
29Am limbang ri Yasus, "Au pono'
am asiha' po angkimuot ramuyun. A-
limbangan mi poyo naapo pangki-
muatan kutu, am hili au mindahu
ramuyun, ra intor nu kuasa' ku
apasauk ra kawi' nu maan ku ratu.
30Balain mi pahulu au, aun ki'
nanaak ri Yahaya ra kuasa' ra io
omororob ra ulun, Ala ki' karuo kono
am ulun? Limbangon mi pangkimua-
tan ku hino."
31Hili mamaayo nu imam rano am
mamaayo nu ulun Yahudi rano nan-
tutuum, rahu kanilo, "Aun ki' pama-
limbangan taka? Kono maan taka ra,
'intor ra Ala,' am io mindahu, kono
po hino, 'kulo ki' akau ikaa anginto-
pot ri Yahaya'. 32Io yak asusa' hua
itaka mindahu, 'Intor poyo ra
ulun...' " Ilo mindahu kono hino nga
ilo alaa' ra ulun asuang nga kawi' nilo
pono' hua am mintopot yak
ri Yahaya ra sangulun angindul ra
rahu nu Ala.
33Hili limbangi' nilo, "Ikaa
akapandai akai."
Am rahu kono ri Yasus rilo,
"Kono po hino am au pono' ikaa
amala' ra aun nanaak ra kuasa' rakon
ra anguma' ra kawi' nu maan ku."

Pangumangan ra ulun ansiwa' ra kabun anggur
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

12 1Pambala' i Yasus rilo ra pa-
ngumangan am kono hino nu
rahu no, "Siino sangulun tuan
akakabun ra anggur, pahalo' no libu-

Intok angimbuou

ngo' am pamaluang ra taun pangan-
sipan ra anggur hino am pamaal poyo
ra imbu asawat bonsoi poyo ra intok
angimbuou. Pasiwai' no kabun ang-
gur hino ra kula-kula' ngaulun. Am
luat no inakou inuoi ra pihangan
bokon.
2Am paat nu pangupuan ra
kinawa' nu anggur hino hili panusub
ulun katangan ra kabun anggur hino
ra amba no rano muoi ra ulun an-
siwa' ra kabun nano, nga muoi hua
pangundut ra bahian nano ra kinawa'
nu kabun hino. 3Io yak takubo' solor
amba hino nu ulun ansiwa' ra kabun

11:25-26 Mat. 6:14-15 12:1 Yas. 5:1-2

anggur hino. Am umbalo' am susubo'
poyo paulio' yak lalayau.
4Am saup po katangan ra kabun
hino anusub ra amba no bokon no. Io
yak ulun ansiwa' hiano nangumbal ra
ulu nu amba hino, hili napahiru' rio
am nangawah.
5Am saup po katangan ra kabun
hino nanusub ra amba no bokon no.
Io yak ulun ansiwa' hiano namatoi po
ra amba hino. Kono po hino inuma'
nilo ra amba asuang bokon no. Siino
inumbal nilo am siino po pinatoi nilo.
6Aun ki' poyo raino sususubon nu
katangan ra kabun hino? Sangulun
yak raino, io hino anak no tohom
intok no aalulum. Am pupus no io
nanusub ra anak hino muoi ra ulun
ansiwa' hiano. Rahu kono nu tuan
hino ra luang nu huang nano,
'Anunuloon po ilo ra huang ku ra
anak kutu.'
7Am pahahayam luur nu ulun
nansiwa' ra kabun hino, rahu kanilo,
'Hitu nga raino anak anguwaris
nuanu ra kabun hitu. Onsoi potoyon
taka io am itaka rahili malit onohom
ra kabun hitu.' 8Hili takubo' nilo
anak nu tuan hino am potoyo' am
tapiri' bangkai nano ra taning nu
kabun anggur hino."
9Am kimuati' ri Yasus ulun
asuang hiano, rahu kono, "Aun ki'
koson pakuan raino nu katangan ra
kabun hino ra ulun ansiwa' hiano?
Ikaa mulalas io matong am amatoi ra
ulun ansiwa' hiano hili pasiwai' ra
ulun bokon. 10Huang ku nopongo
akau nambasa' ra rahu nopongo
nasuratan ra Kitap, rahu kono,

'Batu tinapiran nu ulun
amamaal hiano
sinumauk ra batu aulu' bonsoi.
11*Kono hino nga*
inuma' nu Tuhan.
Onsoi bonsoi apakito
ra inuma' no!' "

12Am mamaayo nu ulun Yahudi
rano ahuyum ra ralan nilo anakub ri
Yasus, nga apandayan nilo hua ra ilo
kuon ri Yasus ra pangumangan hino.
Io yak alaa' po hua ilo ra ulun asuang
hiano am bi nilo no inakou.

Pangkimuatan ra pamayalan ra sukai
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

13Hili susubo' nu mamaayo nu
ulun Parisi hiano kula-kula' ngaulun
ra ulun Parisi am ulun maya-maya'
ri Hirodis hiano muoi pangkimuot
ri Yasus ra kula-kula' pangkimua-
tan ra pahuyuman nilo yak ra
kasalaan nu rahu no.
14Pakasuku' ilo ri Yasus am rahu
kanilo, "U Guru' apandayan mai oko
sangulun abubuh ra huang angubas
yak ra otopot maya' ra kasiha' nu
Ala. Nga oko ikaa ahilong ra
kinabaalo' nu ulun. Balai' nga akai.
Kono maya' ra Arat sinuratan
ri Musa ritaka auma' ki' ambayal ra
sukai ra Kaisar nu tana' nu Ruum,
karuo kono am ikaa? Bayalan mai
yak ki' hino, karuo kono am ikaa?"
15Am apandayan noyo hua
ri Yasus langus nu huang nilo no
alaat, am limbang no, "Kulo ki' akau
asiha' apasala' rakon? Pailai' nga
rakon sampila' usin pirak hino."
16Am taaki' nilo sampila' usin
pirak hino. Am rahu kono ri Yasus,
"Aun ki' katangan ra inggalan am
hambar siino ra usin hitu?"
Limbang kanilo, "Kaisar nu Ruum
no katangan."
17Hili rahu po ri Yasus rilo, "Kono
po hino aun po tohom ri Kaisar am
bayalan mi hino ra Kaisar, am aun po
tohom nu Ala am bayalan mi hino ra
Ala." Am kasumpo' kawi' nilo no rio.

12:10-11 Nan. 118:22-23

Pangkimuatan ra baal nu ulun matoi anduli' aayah
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

18Am suku' nu kula-kula' ulun
Saduki rano inuoi ri Yasus. Am
ulun hiatu amahuang nga ulun
matoi ikaa anduli' aayah. 19Am
rahu nilo ri Yasus, "U Guru', hitu
rahu nu sinuratan ri Musa li ritaka.
'Kono ungkuyon nu sangulun ruan-
du' matoi am kaando' po anak nilo,
onsoi pahaka' po yak nu ungkuyon
inatoi hino pabaliron angandu' ra
along no nabalu hino, am hili
pahaka' no inatoi hino siino sua'.'
20Siino tulu' sangaka' ra pahulu li.
Pahuot sali' nu inan no am patoi no
solor am kaando' po anak nilo.
21Pahaka' no karuo no nangandu' ra
ruandu' no nabalu hino. Am patoi po
solor nu hili am kaando' po anak nilo.
Am kono hino po yak nu pahaka' nilo
katalu li. 22Am kawi' nilo pono' tulu'
sangaka' am nangandu' yak ra ruan-
du' hili am inatoi yak ilo sario ra
kaando' anak nilo. Am pupus nali
bahu am patoi nu ruandu' hinili.
23Paat nu Orou Papakaayahan ra
ulun inatoi rahili, aun ki' rahili a-
ngandu' ra ruandu' hino? Nga kawi'
hua nu tulu' sangaka' hiano nangan-
du' yak ra ruandu' hino."
24Am limbang ri Yasus rilo,
"Nasalaan mi namahuang! Nga ikaa
hua akau nakapandai ra rahu
pinasuratan nu Ala am kuasa' nano.
25Paat nu ulun inatoi anduli' aayah
rahili, ikaa ilo ahuot po nga ilo ohon-
do' yak ra kinabaalo' nu malaikat ra
Surga'. 26Am intor ra baal nu ulun
matoi pandulion kaayaho' intor ra
patayan. Ikaa po ki' akau namasa' ra
rahu nasuratan ra Kitap ri Musa li ra
paat nu apui lalaang ra alalaat li?
Rahu nu Ala sambaan ri Musa ra
paat nu hili, Au nga Ala
ri Abaraham, ri Isak am i Yakup.
27Am atungon no Ala hino sala' ka
Ala nu ulun inatoi, io yak io nga Ala
nu ulun aayah. Nasalaan mi yak
namahuang ra ulun inatoi ikaa an-
duli' aayah."

Panusuban aulu'
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

28Am hili ratong nu sangulun
guru' ugama am nakaringoh ra
pahayaman ri Yasus am ulun
Saduki hiano. Guru' nu ugama hino
nakaringoh ra pamalimbangan
ri Yasus no ra ulun Saduki hiano
onsoi bonsoi. Hili io nangkimuot
ri Yasus. Rahu no, "Aun ki'
panusuban aulu' bonsoi tu intor ra
kawi' nu panusuban nu Ala?"
29Am limbang ri Yasus,
"Panusuban aulu' bonsoi io hino, 'U
ulun nu Israil, onsoi akau angkino-
ngoh! Saumi yak Tuhan, io hino Ala
taka tu.[S] 30Onsoi akau masi' ra Ala mi
ra aingkoos huang mi, am ra aingkoos
bayah mi, am aingkoos pinowoon mi
am kawi' nu kotoh mi.' 31Am
panusuban aulu' karuo, io hino,
'Onsoi akau masi' ra kawi' nu ulun,
ohondo' ra akau masi' ra inan mi
tohom.' Am kaando' no panusuban
bokon aulu' intor ra karuo-ruo nu
panusuban hitu."
32Am rahu rahili nu guru' nu
ugama hino ri Yasus, "Otopot rahu
muno Guru', ra saumi yak Tuhan io
hino Ala am kaando' no ka siino po
Ala bokon intor rio. 33Nga onsoi yak
hua itaka maya' ra Ala ra huang
aingkoos ra kawi' nu pinowoon am
kawi' po nu kotoh taka. Saup kono
am masi' ra kawi' nu ulun kono ra
inan tohom. Am labing honsoi maya'

[S]12:29 saumi yak Tuhan, io hino Ala taka tu.: karuo kono am Tuhan io hino Ala taka io hino Tuhan yak.

12:18 Inu. 23:8 **12:19** Laup. 25:5 **12:26** Kas. 3:6 **12:29-30** Laup. 6:4-5 **12:31** Im. 19:18 **12:32** Laup. 4:35 **12:33** Hos. 6:6 **12:28-34** Luk. 10:25-28

yak ra ruo panusuban hitu intor ra
itaka anaak ra kium ra maan solobo'
am taakan-taakan bokon ra Ala."
34Am kinongoho' ri Yasus am
noonsoi no hua pinamalimbang nu
guru' nu ugama hino, am rahu no rio,
"Oko angimuun mamaar asauk ra
ulun pihangon nu Ala."
Pongo nu hili am kaando' no kasa-
ngulun po rahili aatas nangkimuot
ri Yasus.

Pangkimuatan ra Raja' Kaayahan sua' ri Raja' Daud
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

35Kotongo' ri Yasus angubas
ambala' ra ulun ra pahun intok
sambayang am kimuati' no ulun
hiano. Rahu kono, "Aun koson nu
guru-guru' ugama hiano mindahu
ra Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala
hino sua' ri Raja' Daud li? 36Siino
po hua rahu ri Daud maya' ra
susub nu Ro nu Ala, rahu kono,
'Ala nopongo inindahu
ra Tuhan ku,
rahu kono,
Anturung ko ra solor
ra pamiris ku[t]
suku' ra kawi' nu
pantabuh mu
kindangan mu.'
37Am kono poyo i Raja' Daud
anabit ra Raja' Kaayahan hino ra
Tuhan am aun ki' koson no sabiton ra
sua' ri Raja' Daud yak."

Pambalaan ri Yasus intor ra ikaa tumilu ra guru' ugama
(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

Am ulun asuang hiano ain-
suatan angkinongoh ra pambalaan
ri Yasus hino. 38Rahu ri Yasus rilo,
"Huhuangon mi ra guru-guru' nu
ugama rano. Ilo asiha' yak ansukon
nu ulun ra paat nilo siino ra pasar
am anasampayau ra kain nasin-
dayol. 39Ilo asiha' anturung ra atu
panturungon nu ulun apangkat ra
paat ahirau am panturungon onsoi
bonsoi ra pahun intok sambayang.
40Ilo amparuung ra ruandu' nabalu
am amahaau po ra pahun nu ruan-
du' nabalu rano. Am ilo ahikotopot
anguma' ra sambayang alanggoi.
Ukum mintup ra ulun kono hino
aahat bonsoi."

Taak nu sangulun ruandu' nabalu kaando' ra atu-atu
(Luk 21:1-4)

41Panturung i Yasus ra maar
nu pati pamuliin ra usin ra Pahun
nu Tuhan, hili angibabaya' ra
pakuan nu ulun asuang hiano
amului ra usin ra luang nu pati
hino. Asuang ulun akaya' rano
anaak ra taak nilo asuang. 42Am
suku' nu sangulun ruandu' nabalu
kaando' ra atu-atu hino nanamos ra
usin no ruo yak ngapila' usin tam-
baha' loho no sangusin yak. 43Am
ipahi' ri Yasus ulun ubason no
hiano am rahu kono, "Huangon mi
onsoi-onsoi rahu kutu. Ruandu'
nabalu kaando' atu-atu hitu labing
suang nu taak no intor ra taak nu
ulun bokon. 44Nga taak hua nu ulun
bokon rano sawah yak nu sasawot
nilo rano. Am ali' ruandu' nabalu
kaando' atu-atu hitu inimur no yak
taaki' kawi' nu atu siino rio."

I Yasus amalair ambala' ra aun koson nu Pahun nu Tuhan asasai
(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

13 1Paat ri Yasus sumamput in-
akou intor ra lusar nu Pahun nu
Tuhan hino sangulun ra lolot nu ulun
ubason no rano inindahu, "U Guru'!

[t]12:36 Anturung ko ra solor ra pamiris ku: Maya' ra arat nu ulun Yahudi ulun insuatan am tinaakan ra kuasa' yak anturung ra solor ra pamiris.

12:36 Nan. 110:1

Ilai' nga Pahun nu Tuhan am boko-
bokon rano nga honsoi nu batu am
huango' nga batu pinamaal rano!"
2Am limbang ri Yasus, "Nailong
muno raino haayo am honsoi nu
Pahun nu Tuhan am boko-bokon
hiano? Kaando' kasaumi po rahili ra
batu hiano andarapau ra intok nano,
nga kawi' nu hiano rahili luyaan
kauyo'."

Baal nu susa' am ila' asauk rahili
(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

3Pongo nu hino rahili, bi
ri Yasus inakou inuoi ra Inuluh
Saitun am panturung[u] ra tupak nu
Pahun nu Tuhan hino. Bi ri Piturus
ilo ri Yakup, Yahaya am i An-
darias inuoi sarang rio. 4Rahu
kanilo, "U guru' balain mu akai,
sanggilan ki' pamaluyaan kuon mu
hino asauk. Am aun ki' asauk ra
tatandu' ra kawi' nu hino amaar
asauk?"
5Am limbang ri Yasus rilo, "Onsoi
akau sumiho. Pai' akau kababayaan
ruungon nu ulun. 6Nga asuang hua
nuanu ulun rumangku ra inggalan ku,
am mindahu ra, 'Au nga Raja'
Kaayahan!' kanilo. Am asuang ulun
aruung nilo. 7Paat mi akaringoh ra
pantatabuhan am aho po nu pan-
tatabuhan ra pihangan bokon, onsoi
akau ikaa angkaamo. Ikaa mulalas
kawi' nu baal hiatu asauk pahulu, io
yak sala' solor ka hino no kaawian nu
tana' tu. 8Nga siino po hua sabansaan
tumabuh ra sala' ka bansa', am sam-
pipihangan pono' am tumabuh po ra
sala' kapihangan. Am siino po ruruok
am tana' tu pono' mingkuli po ra
kula-kula' intok. Am kawi' nu hiano
am anatandu' yak ohondo' ra kono
ruandu' ampaliman atipangkahui.

9Onsoi akau sumiho, nga akau
rahili takubon am ibito' ra pahun
intok pambisaraan am akau umbalon
nilo ra pahun intok sambayang no,
am patingkuangon po ra raja' am
ulun amimihang nga akau hua maya'
rakon. Paat nu hino nga akau akaalap
ambala' am apaintalang ra Aho
Onsoi ra ulun hiano. 10Am Aho
Onsoi intor ra Ala hino poroyolon
pahulu ra kawi' nu bansa'. 11Paat mi
takubon am ibiton ra pahun intok
pambisaraan hino ikaa akau angkaa-
mo ra aun rahuon mi. Onsoi akau
mindahu aun tiluan ramuyun ra paat
nu hino. Nga rahu mi hiano sala' ka
intor ramuyun, io hino intor yak ra
Ro nu Ala. 12Paat nu hili ulun angka-
kalaat ra pahaka' no tohom am angi-
bit anaak ra pahaka' no ra maan
potoyo'. Am kono po hino asauk ra
ulun matuo am anak-anak no. Am
anak-anak auma' kumulil ra matuo
no am angibit rilo ra maan potoyo'.
13Am kawi' nu ulun asisingon
ramuyun nga akau hua maya' rakon.
Io yak aun po ulun tumaan suku' ra
popor nu bayah no am io auma'
kaayahon."

Kalaatan Apakaila'
(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

14Am rahu kono po ri Yasus,
"Akau rahili akakito ra Kalaatan
Apakaila' ra intok pinopol ra tayar
no. (Kono aun amasa' onsoi
pinowoon no atungon nu hino!)
Paat nu hili ulun siino ra daira
Yudia onsoi ilo ahiru' muoi ra sunsui
rano. 15Am paat nu hili ulun siino ra
tampak nu pahun, ikaa io tumuun
munsop ra luang nu pahun no hino
angkukum ra atu siino ra pahun nilo
ibiton nilo ahiru'. 16Am ulun siino ra

---

[u]13:3 am panturung: ra paat nu hili ulun Yahudi anturung ra paat nilo ambasa'.

13:9-11 Mat. 10:17-20, Luk. 12:11-12 **13:13** Mat. 10:22 **13:14** Dan. 9:27, 11:31, 12:11 **13:15-16** Luk. 17:31

umo nilo rano, ikaa no ilo anduli'
muoi pangalap ra pakai no.
17Asusa' bonsoi paat nu hino ra
tayar nu ruandu' ahali', karuo kono
am ruandu' ahipus. 18Onsoi yak akau
sambayang akitaak ra Ala hili paat
nu pahiruan mi hino ikaa akapaat ra
paat nu anguluh!
19Paat nu asusa' bonsoi hino siino
kasusaan alaat bonsoi, ikaa po
nasauk ra puun nu Ala napasauk ra
tana' tu suku' raino. Am kono
akalimomos hino am kaando' no
rahili asauk. 20Kono Ala ikaa
apakapasi' ra paat hino kaando' ka-
sangulun po auma' aayah. Io yak nga
ulun hua pinili' nu Ala io apakapasi'
ra paat asusa' bonsoi hino.
21Am kono po siino ulun mindahu
ramuyun ra, 'Ilai' Raja' Kaayahan
hino siino ra hitu,' karuo kono am, 'Io
siino ra hio',' pain mi yak intopoto'
rahu nilo rano. 22Nga asuang hua
rahili ulun rumangku ra Raja'
Kaayahan, am rumangku ra ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala akito mi, am
ilo pono' am apandai anguma' po ra
kula-kula' tatandu' kalalaban bonsoi
nga asiha' hua aparuung ra ulun.
Ulun pono' angintopot napili' nu Ala
auma' yak paliron nilo. 23Sumiho ka
raino nga binalaan ku no hua akau
lairo' ra kaapo baal hino asauk."

Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala
(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

24"Pongo nu kasusaan alaat
bonsoi hino, mato nu orou no pono'
sumauk olondom am bulan no
pono' am ikaa noyo awantang. 25Am
butitin rano pono' am saratu-ratu'
yak intor ra limbowon am kawi' nu
atu-atu akakuasa' ra limbowon
auma' mingkuli yak sario
kumuriabut. 26Paat nu hili Ulun
Sinusub nu Ala akito sumuku'
banta-bantang ra sasah nu laput no
ra kuasa' no asundu maayo bonsoi.
27Am io anusub ra malaikat no
muoi ra luput nu tana' hitu
amalulur ra ulun pinili' nu Ala intor
ra luput nu tana' hitu."

Ara aamis akanon

13:19 Dan. 12:1. Pin. 7:14 **13:24** Yas. 13:10, Yah. 32:7, Yl. 2:10, 31, 3:15, Pin. 6:12 **13:25** Yas. 34:14, Yl. 2:10, Pin. 6:13 **13:26** Dan. 7:13, Pin. 1:7

Pangubasan ra baal nu santaun ara
(Mat 24:32-35; Luk 21:29-33)

28“Huangon mi ra baal nu san-
taun ara. Tumalantar poyo am
kumasul, am angimuun anangum-
bus, am apandayan taka noyo ra
hino no ibiton no maar atipanguluh.
29Am kono po hino nu akito mi po
asauk baal nu binalaan ku hiano
intor ra hino nga akau apandai ra
Orou Sukuan no amaar noyo.[v]
30Huangon mi rahu kutu ramuyun.
Kaapo aawi' matoi kawi' nu ulun
aayah tu raino, am asauk no hiatu
pahulu. 31Topot limbowon am tana'
tu aawi' alawo io yak kawi' nu rahu
ku amahun yak ikaa alawo suku' ra
buo-buoi no.”

Sangulun pono' kaando' akapandai ra orou am paat nu sukuan no
(Mat 24:36-44)

32“Kaando' kasangulun po
akapandai ra orou am paat no,
malaikat rano pono' ra Surga', am
au pono' am ikaa po akapandai, nga
Ala yak saumi akapandai ra hino.
33Haling ra hino onsoi akau amalai-
lair am sumiho, nga ikaa hua apan-
dayan mi orou am paat nu sukuan
no. 34Baal hino ohondo' ra sangulun
inakou inuoi ra pihangan bokon. Io
nanusub ra amba-amba no ahalung
ra pahun nano. Am pantutukiro' no
amba hiano ra karaya'. Am balai'
no ulun ahahalung ra totobon hino,
rahu no, ‘Sumiho onsoi-onsoi.’
35Hino puun mi amalai-lair nga ikaa
hua apandayan mi pandulian nu
ulun katangan ra pahun hino.
Matong ki' ra amai' karuo kono am
matong ki' ra tanga' nu londom,
karuo kono am maar katawang,
karuo kono am susuab. 36Sukuan
nano pulali-lali' yak am io aangas
ahilong ra akau oolong po. 37Kawi'
nu binalaan ku ramuyun no am
balaan ku po hitu ra kawi' nu ulun.
Onsoi akau amalai-lair!”

Pokot ra amatoi ri Yasus
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Yah 11:45-53)

14 1Ruo orou amahun ra kaapo
Irau Paska am Irau Ruti' Kaan-
do' Tatauk Apakambang, mamaayo
nu imam am guru' nu ugama hiano
ahuyum ra aun koson pakuan nilo
amarindim anakub ri Yasus am
amatoi rio. 2Rahu nilo, “Io yak ikaa
maan taka ra hino ra paat nu irau tu
nga akapanduruso kaili' naapo ulun
asuang rano.”

I Yasus nirabul ra umau aamis owou ra Baitani
(Mat 26:6-13; Yah 12:1-8)

3Paat ri Yasus siino ra bandar
Baitani ra pahun ri Simun, io hino
ra bahu li io sangulun nampulu, am
ratong nu sangulun ruandu' ra paat
ri Yasus aangkan. Ruandu' hino na-
ngibit ra saumi butul binaal intor ra
batu pualam. Butul hino napanu' ra
umau oloho am binaal intor ra
bakat aamis owou, sabiton ra nar-
wastu. Am io nanungob ra butul
hino am namarabul ra ulu ri Yasus
no. 4Kula-kula' ngaulun nakailong
ra inuma' no hino ambuuk am ilo
mindahu, rahu kanilo, “Kulo ki' im-
boyowo' umau aamis ra owou hino?
5Kono io talanon umau hino, loho
nano sawahan poyo ra talu ngaatus
usin pirak.[w] Am loho nano taakin ra
ulun kaando' ra atu-atu!” Am
buuki' nilo po ruandu' hino.
6Am rahu ri Yasus, “Pahusuon mi
yak io! Kulo kasusai' mi ruandu'

---

[v]13:29 Orou sukuan no amaar noyo: karuo kono am; io maar noyo, maar noyo inatong.
w14:5 usin pirak: Ilayan ra 6:37.

13:32 Mat. 24:36 **13:34** Luk. 12:36-38 **14:1** Nah. 12:1-27 **14:3** Luk. 7:37-38

hitu? Inuma' natu rakon onsoi am pa-
nginsuatan ra tayar ku. 7 Nga ulun
kaando' atu-atu hiano rumangan hai-
hait ramuyun am akau akaalap a-
nginsuup rilo. Io yak au hitu ikaa
abuoi rumangan ramuyun. 8 Ruandu'
hitu nopongo noyo nanguma' ra intob
nu atu auma' maan no. Io nopongo
namalair ra tayar ku ra umau aamis
ra owou ra ikaa po paat nu pamala-
bangan rakon. 9 Am huangon mi
onsoi-onsoi rahu kutu. Aun pono'
hua kaintok pambalaan ra Aho Onsoi
intor ra Ala hitu ra luput nu tana' tu,
am abalaan po yak inuma' nu ruan-
du' hitu auma' uliton yak asauk ra
pamahuangan rio."

Yudus amalihua apatakub ri Yasus
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Bi ri Yudas Iskariot sangu-
lun intor ra lolot nu oopor am ruo
ngaulun ra ulun ubason hiano, inuoi
pahayam ra mamaayo nu imam
hiano ka koson ki' nu pakuan no hili
apatakub ri Yasus rilo. 11 Am pa-
nginsuat ilo ra nangkinongoh no am
randii' nilo ra anaak ri Yudas. ra
usin. Am hili no bahu puun
ri Yudas ahuyum yak ra ralan no ra
apatakub ri Yasus.

Yasus am ulun ubason no nangakan ra akan nu Irau Paska
(Mat 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Yah 13:21-30)

12 Paat nu orou pangimuunan
ra Irau Ruti' Kaando' Tatauk
Apakambang, io hino ra paat nu
ulun ongolos ra rumba akanon ra
Irau Paska, am ulun ubason
ri Yasus rano nangkimuot rio. Rahu
kanilo, "Aun kasiha' mu ra intok
pamalairan mai ra paangkanan ra
Irau Paska ra tayar mu?"
13 Am susubo' ri Yasus ruo
ngaulun ra ulun ubason no hiano am
bilini'. Rahu no, "Bi kami ra bandar
hino am hino intok mi akatiwol ra sa-
ngulun ungkuyon angibit ra sinasam-
pa' akasuot ra siang. 14 Am bi kami
maya' rio, am atu po pahun unsopon
nano am rahu kami ra katangan ra
pahun hino, 'Rahu nu guru', aun ki'
intok ku am ulun ubason ku rano a-
ngakan ra paat nu Irau Paska?' 15 Am
ulun hino anilu ramuyun ra saumi
sulap maayo ra lauting nu pahun
hino. Am sulap hino nilair talaaho'
am hino intok mi amalair ra paangka-
nan taka."
16 Bi nilo ruo inuoi ra bandar hino
am otopot yak kono rahu ri Yasus li.
Am lairo' nilo ruo paangkanan nilo
ra Irau Paska hino.
17 Londom nali, bi ri Yasus ilo
sario ra oopor am ruo ngaulun ulun
ubason no rano ra sulap maayo hino.
18 Kotongo' nilo aangkan no, rahu
ri Yasus rilo, "Huangon mi, siino sa-
ngulun ra lolot mitu, rangan ku aang-
kan raino apatakub rakon rahili."
19 Karingoh nilo rahu ri Yasus
hino am kasusa' bonsoi huang nilo
rano. Hili ilo nampapalit nangkimuot
ri Yasus, rahu kanilo, "Tuhan au
huat nahi kuon mutu?"
20 Am limbang i Yasus, "Ulun
kuon ku hitu am io hino sangulun
intor ra lolot mi akau oopor am ruo
ngaulun tu, am io angakan
hinumulung rakon. 21 Otopot Ulun
Sinusub nu Ala tu maan potoyo'
rahili maya' yak ra rahu nasuratan ra
Kitap. Io yak kaasian bonsoi ulun
apatakub ra ulun sinusub hino, nga
aila' io bonsoi rahili! Labing onsoi no
ulun hino ikaa anakon tili!"

Irau nu Tuhan
(Mat 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Kor 11:23-25)

22 Paat nilo aangkan, alapo'
ri Yasus ruti' no hili sambayango'.

14:7 Ul. 15:11 **14:18** Nan. 41:9

Am tutubingo' no ruti' hino, am
taaki' ra ulun ubason no rano, rahu
no, "Unto' mi am akano'. Hitu nga
inan ku."
23 Am alapo' po ri Yasus sangkir
no hili. Sambayang nangansuk ra Ala,
am taaki' no sangkir hino ra ubason
no rano, am panginum ilo intor ra
sangkir hino. 24 Am rahu po ri Yasus
rilo, "Hitu nga lumbak ku, mangun ra
opokotopot ra parandian nu Ala, am
lumbak ku kumalambiis ra tayar nu
ulun asuang. 25 Hino no intob ku raino
ikaa anginum ra anggur nu Irau
Paska hitu suku' ra itaka asisimpung
anginum ra ruu' nu anggur ra Irau
bahu ra paat ku amihang ra tana'
bahuon nu Ala."
26 Pongo nu hino am pahimanani
ilo ra nani angansuk ra Ala am bi nilo
rahili inuoi ra Inuluh Saitun no.

Yasus amalair mindahu ra i Piturus ahalim rio

(Mat 25:31-35; Luk 22:31-34; Yah 13:36-38)

27 Rahu ri Yasus ra ulun
ubason no rano, "Kawi' mi ahiru'
apahusu' rakon nga nopongo
nasuratan ra Kitap, rahu nu Ala,

'Au amatoi ra ahahalung
ra rumba hiano
am rumba hiano
ahiru' akapansusuai.'

28 Io yak paat ku pandulion
kaayaho' rahili, au amahulu ramu-
yun muoi ra daira Galilia."
29 Limbang ri Piturus, "Guru'
ikaa! Kono iruanan nilo pono' oko,
am au ikaa ahiru' apahusu' riun!"
30 Am rahu po ri Yasus, "Huangon
mu onsoi-onsoi rahu kutu. Londom
hitu kaapo anginduo manuk aningku-
kuuk, am intalu ruli' no oko mindahu
ra oko ikaa akakaulih rakon."
31 Am aulu' po solor rahu
ri Piturus ra, "Payaan pono' au
potoyo' riun Guru', am ikaa po au
ahalim riun!" Am rangan no rano
pono' am mindahu ra kono rahu
nano.

Yasus inuoi sambayang ra Gitsamani

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Bi ri Yasus ilo ra ubason no
rano inuoi ra saumi intok iningala-
nan ra Gitsamani. Pakasuku' ilo ra
intok hino, rahu ri Yasus ra ulun
ubason no hiano, "Anturung ka ra
hitu tima' ku muoi sambayang."
33 Am ibito' ri Yasus i Piturus, ilo
ri Yakup am i Yahaya ra rangan no.
Am io asusa' huang am angkaamo.
34 Rahu ri Yasus rilo, "Huang ku
asusa' bonsoi am alimanan ku kono
yak maar patoi. Murong ka ra hitu,
tima' mi maya' rakon angkarat!"
35 Am indul po ri Yasus tinuman-
ing koborook rilo am nahulatur niru-
mungu' am sambayang. Ra luang nu
sambayang no io akitaak, kono poyo
auma', ikaa pono' halan io aintupan
ra ila' hino. 36 Rahu no ra sambayang
no hino, "Ama', U Ama'! Oko
akakuasa' anguma' ra kawi' nu atu-
atu. Paintowoyon mu ila' hitu intor
rakon. Io yak sala' ka maya' ra
kasiha' ku, maya' yak hua ra kasiha'
mu tohom."
37 Pongo ri Yasus sambayang am
panduli' io. Am ilong no ra ulun
ubason no rano noolong ilo talu.
Rahu ri Yasus ri Piturus, "U Simun,
kulo ki' oko pombolong. Kulo, ikaa
no ki' akau akataan angkarat ruma-
ngan rakon ra sajaam yak? 38 Onsoi ko
angkarat am sambayang hili akau
ikaa aintupan nu panginaman.
Otopot halan solor huang mi asiha' a-
nguma' ra atu otopot, io yak ikaa

14:24 Kas. 24:8, Yar. 31:31-34 **14:27** Sa. 13:7 **14:28** Mat. 28:16

akau tumaan nga inan nu ulun tu
alami'."
39 Am bi po ri Yasus nanduli' inuoi
sambayang ra kono rahu raitu' li yak.
40 Pongo nu hino, panduli' po i Yasus
ra intok nu ulun ubason no rano am
hino po yak ilo sobolo-bolong ikaa
nilumuat nga atikoolong hua ilo bon-
soi. Am ikaa no ilo akapandai aun
rahuon nilo ri Yasus.
41 Am panduli' po Yasus ra kain-
talu nano, am rahu no ra ulun ubason
no rano, "Ikaa po ki' akau nilumuat?
Oolong yak po ki' akau? Nokotooh ka
no. Raino paat no Ulun Sinusub nu
Ala taakin ra kuasa' nu ulun
nakasala'. 42 Lumuat ka am ikon mi,
makou taka raino. Ilai' mi inatong no
ulun apatakub li rakon!"

I Yasus tinakub
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Yoh 18:3-12)

43 Kotongo' ri Yasus ahayam
am ratong i Yudas sangulun intor ra
lolot nu oopor am ruo ulun ubason
ri Yasus. Siino kula-kula' rangan
no, akatinanggoi ra pailang am
umbal-umbal. Ulun akatinanggoi
hiano sinusub nu mamaayo nu
imam rano am mamaayo-mamaayo
nu ulun Yahudi rano. 44 Nopongo no
hua rahu nu napatakub hino ra ulun
asuang hiano rahu kono, "Atu po
naapo ngingilan ku am hino no io
am takubon mi am ibito'."
45 Am suku' ri Yudas, am imaar io
ri Yasus am rahu no rio, "U Guru'!"
Am ngingili' no i Yasus.
46 Am bi nu ulun asuang hiano
inaya' ri Yudas inuoi panukub ri
Yasus am nanangkong rio. 47 Am
butuso' nu sangulun ubason ri Yasus
ininggayou ra intok hino pailang
nano am piriso' no amba nu
Kinatuaan nu Imam hino am kairu'
talingo no sangkibab no. 48 Hili rahu
po ri Yasus ra ulun asuang hiano,
"Kulo ki' panatinanggoi ka ra pailang
am umbal-umbal ra anakub rakon tu,
kono yak anakub ra ulun alaat?
49 Tukir nu orou huat halan au nan-
turung angubas ra ulun ra luang nu
Pahun nu Tuhan, kulo ki' au pai' mi
takubo' ra paat nu hili? Topot no baal
hino asauk yak hili asuhut aun
nasuratan ra Kitap."
50 Am paat nu hino pahihiru' no
ulun ubason ri Yasus rano nangiru'
rio.
51 Am sangulun mambulok inaya'
ri Yasus no namakai yak ra sampais
kain, am takubo' nilo po halan hili,
52 Io yak io namangus ra kain hino hili
nahiru' am naando' sampayau.

Yasus ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama
(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Yah 18:13-14,19-24)

53 Ibito' nu ulun nanakub rano
i Yasus ra pahun nu Kinatuaan nu
Imam no. Am ra intok hino
mamaayo nu imam hiano am
mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi
am guru' nu ugama rano nilumulur.
54 Am i Piturus sinumunu' ri Yasus
suku' no ra lusar nu pahun nu
Kinatuaan nu Imam hino, ka atawo-
tawoi yak hua lolot nilo. Am pan-
turung io sinumaang ra sauyar
ahahalung hiano, nandalang ra apui
inulukan hino. 55 Kawi' nu mamaayo
nu imam am kawi' nu Ulun
Amumutus ra arat nu ugama hiano
ahuyum yak ra panikanan ikaa
otopot ra papasalaan nilo ri Yasus
ra maan potoyo'. Io yak kaando'
kasaumi po sala' ri Yasus napan-
dayan nilo. 56 Am asuang no halan
ulun inuoi ra tingkuangon nu Ulun
Amumutus ra arat nu ugama rano

14:49 Luk. 19:47. 21:37

ambuak apasala' ri Yasus. Io yak
rahu nu ulun hiano ikaa no
nohohondo'.
57Am luat po halan kula-kula'
ngaulun ambuak apasala' ri Yasus.
58Rahu kanilo, "Naringoh mai noyo
rahu nu ulun hitu. Rahu kono, 'Au
amunsah ra Pahun nu Tuhan binaal
nu ulun hitu,' am 'Buoi nu talu orou
no, am au rahili anguma' ra saumi
Pahun nu Tuhan ikaa binaal nu
ulun.' " 59Io yak rahu nu ulun hiano
pono' ikaa nohohondo'.
60Am luat nu Kinatuaan nu Imam
ra tingkuangon nilo kaawi', rahu no
ri Yasus, "Kaando' ki' pamalimba-
ngan mu ra papasalaan nu ulun hiatu
riun?"
61Ikaa no nilumimbang Yasus
sahuhumi. Rahu po nu Kinatuaan nu
Imam hino nangkimuot ri Yasus,
"Balain mu akai ka otopot ki' oko tu
Raja' Kaayahan, Anak nu Ala
otopot?"
62Limbang ri Yasus, "Otopot! Au
nga hitu. Akito mi rahili Ulun
Sinusub nu Ala tu anturung ra solor
ra pamiris[x] nu Ala Ansukon Bonsoi
no, am sumuku' sumasah ra laput
intor ra limbowon!"
63Am karingoh nu Kinatuaan nu
Imam no rahu no hino am kasisingon
io. Bintai' no sampayau nali am rahu
no, "Ikaa pono' raino kinongohon
taka rahu nu ulun amarawa' bokon
ratu! 64Nga naringoh taka noyo rahu
natu ra io ahuyai ra Ala. Raino aun
ki' pamutusan mi?"
Kawi' nilo no namutus ra Yasus
nakasala' am maan yak potoyo'!
65Hili kula-kula' ngaulun angi-
muun naniwoh ri Yasus am nonom-
pon ra mato nano am nangumbal rio.
Rahu kanilo, "Balai' bai akai raino,
aun ki' kaulun angumbal riun tu?"
Am sauyar hiano pono' inaya' na-
ngumbal ri Yasus.

I Piturus nahalim ri Yasus

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Yah 18:15-18,25-27)

66Kotongo' ri Piturus turu-
turung ra lusar li am bulah nu sa-
ngulun ralaa amba nu Kinatuaan nu
Imam. 67Am kakito no i Piturus an-
dalang ra apui no, am kimuati' no,
rahu kono, "Oko hua liha' rangan
ri Yasus, ulun nu Nasarit hino."
68Io yak i Piturus nahalim, rahu
kono, "Ikaa akapandai au ra langus
nu rahu muno." Am luat no inuoi ra
sasamputon nu intokon hino. Am
paat nu hino manuk aningkukuuk.
69Am ilai' po nu amba ralaa hino
i Piturus. Am rahu nu ralaa hino ra
ulun siino ra intok hino, rahu kono,
"Io nga ulun rangan nilo li." 70Io yak
i Piturus ahalim po.
Ikaa kula' nabuoi, rahu nu ulun ra
intok hino ri Piturus, "Otopot tupo
oko hitu sangulun rangan nilo. Nga
ulun po hua oko nu Galilia."
71Hili pampator i Piturus,
"Ukuman au pono' nu Ala kono au
abubuak nga ikaa hua au akakaulih
ra ulun kuon mi hino."
72Am paat nu hino, manuk li pono'
am aningkukuuk kainduo. Kahuang
ri Piturus rahu ri Yasus li, "Ikaa po a-
ngiduo manuk aningkukuuk, am
intalu ruli' no oko ahalim ra ikaa aka-
kaulih rakon." Am tangi' yak rahili
ri Piturus.

Yasus inibit ra tingkuangon ri Pilatus

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Yah 18:28-38)

15 1Susuab nali, ra paat no mingas,
Ulun Amumutus ra arat nu
ugama, kawi' nu mamaayo nu imam
hiano, am mamaayo nu ulun Yahudi
hiano am guru' nu ugama hiano

---

[x]14:62 anturung ra solor ra pamiris: Ilayan ra 12:36.

14:58 Yah. 2:19 **14:62** Dan. 7:13 **14:64** Im. 24:16

ahahayam ra aun koson pakuan
ri Yasus. Am tongkongo' nilo longon
ri Yasus am ibito' ri Pilatus, gabunor
ra pihangan nu Ruum. 2Am kimuati'
ri Pilatus i Yasus, rahu kono, "Kapio
ki' oko tu Raja' nu ulun Yahudi?"
Am limbang ri Yasus rio, "Ua
kono yak nga rahu muno."
3Am mamaayo nu imam hiano
apasala' ri Yasus ra kula-kula' baal.
4Am hili i Pilatus nangkimuot
ri Yasus, rahu kono, "Ikaa no ki' oko
asiha' lumimbang ra papasalaan nilo
rano riun?"
5Io yak ikaa no hua i Yasus
nilumimbang sahuhumi am kasum-
po' no i Pilatus.

Yasus ukumin maan potoyo'
(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Yah 18:39-19:16)

6Tuki-tukir nu Irau Paska
kaulayan ri Pilatus, io aubas
amalabus ra sangulun ra lolot nu
ulun niriilan rali, maya' ra kasiha'
nu ulun asuang rano. 7Ra luang nu
riil, ra lolot nu ulun-ulun nampatoi
ra paat nilo tinumabuh ra parinta,
siino sangulun ininggalan ri
Barabas. 8Ulun asuang nilumulur
am nakitaak ri Pilatus hili io
amalabus ra sangulun niriil ohondo'
ra kaubasan no.
9Am kimuati' ri Pilatus ilo, rahu
kono, "Asiha' ki' akau ra au
amalabus ra Raja' nu ulun Yahudi tu
ra tayar mi? 10Nga apandayan hua
ri Pilatus nga mamaayo nu imam
nanaak ri Yasus rio nga sumolon hua
ilo.
11Io yak pakato' nu mamaayo nu
imam hiano ulun asuang rano ra
akitaak ri Pilatus amalabus
ri Barabas ra tayar nilo. 12Am Pilatus
inindahu po ra ulun asuang rano,
rahu no, "Kono po hino aun ki' maan
ku ra ulun sabiton mi ra Raja' nu ulun
Yahudi hitu?"
13Am ulun asuang hiano nam-
paluap, "Salipon yak io!"
14Am rahu po ri Pilatus rilo,
"Kulo? Aun ki' kalaatan inuma' no?"
Io yak aulu' po solor pamaluap
nilo ra, "Salipon yak io!"
15Hili asiha' no hua i Pilatus
opokoonsoi yak ra huang nilo, am
labusi' no noyo i Barabas ra tayar
nilo. Am susubo' no sauyar rali
amalapos ri Yasus ra lalapos
akapilat am nanaak rio ra maan
salipo'.

I Yasus inuyai nu sauyar
(Mat 27:27-31; Yah 19:2-3)

16Pongo nu hino, ibito' nu
sauyar hiano i Yasus inunsop ra
pahun nu Tuan Gabunor hino am
luluro' nilo kawi' ra sauyar ranga-
rangan nilo rali nilumibung
ri Yasus. 17Am pasampayawo' nilo
i Yasus ra sampayau alanso-lansom
hino, am balito' nilo raan akaruui
am pasasapako' nilo ri Yasus. 18Po-
ngo nu hino hili ilo tinumabi'
ri Yasus. Rahu kanilo, "Kaansayan
ra Raja' nu ulun Yahudi!"
19Am umbalo' nilo ulu ri Yasus no
ra taun am tiwahi' nilo poyo, am
pahulatur sinumamba yak lalayau ra
tingkuangon ri Yasus no. 20Pongo
nilo nahuya-huyai ri Yasus, am pa-
nguso' nilo rahili sampayau alanso-
lansom hino am pakayo' nilo i Yasus
ra pakai nali yak, am ibito' nilo rahili
i Yasus inuoi ra intok panalipan no
rio.

I Yasus sinalip
(Mat 27:23-44; Luk 23:26-43; Yah 19:17-27)

21Paat nilo inakou am katiwol
nilo sangulun ininggalanan ri
Simun, ulun intor ra daira Kirini,
ama' ri Aliksandor am i Rupus. Am

15:21 Rm. 16:13

paat nu hino i Simun siino ra tanga'
nu ralan muoi ra Yarusalim. Am
likati' nilo io nanaan ra salip
ri Yasus hino.
22Pakasuku' ilo ra intok ininggala-
nan ra inuluh Golgota, atungon no
"Intok nu Kuapak". 23Am painumo'
nilo halan Yasus ra ruu' nu anggur
kinaulan ra ubat apait no, io yak aa-
ngas hua i Yasus anginum. 24Salipo'
nilo i Yasus am pahuhundi' ra an-
tatayar ra pakayan nano ra aun
onohom. 25Ilo nanalip ri Yasus ra
paat nu tanga' nu susuab, io hino
jaam kasiam. 26Sakati' nilo tatandu'
sinuratan ra papasalaan nilo
ri Yasus, atungon no io hino, "Raja'
nu Ulun Yahudi." 27Hili salipo' nilo
poyo ruo ngaulun nantakou rano pa-
rangano' ri Yasus, sangulun solor ra
pamiris nano am sangulun solor ra
kait nano. 28Intor ra hino nasauk no
rahu nu Ala natulisan ra Kitap, io
hino, "Io nakaaya' ra lilian nu ulun
alaat."
29Am ulun ansail ra intok hino
ruka-ruka' ulu nilo[y] rano ahuyai
ri Yasus. Rahu kanilo, "Oko hitu
mindahu ra amunsah ra Pahun nu
Tuhan am amaal apanduli' ra buoi
talu orou! 30Kono po hino lumabus
ko raino am tuun intor ra salip no."
31Kono po hino nu mamaayo nu
imam am guru-guru' ugama ahuyai
po yak ri Yasus. Ilo mindahu sangu-
lun am sangulun, rahu kanilo, "Ulun
bokon solor kaayahon no, am lai'
inan no tohom ikaa kaayahon no!
32Kono io Raja' nu Ulun Israil am
Raja' Kaayahan, onsoi io tumuun
raino intor ra salip no, am hili akai
akakito am angintopot rio!" Am ulun
pono' rangan nano sinalip am
nahuyai po ri Yasus.

Pinatayan ri Yasus

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Yah 19:28-30)

33Paat nu tanga' orou, kolon-
dom luput nu daira hino ra buoi
talu ngajaam li. 34Paat nu jaam
katalu, am luap ri Yasus ra rahu
maayo. Rahu no ra luang nu rahu
no tohom, "Iloi, Iloi, lama sabak-
tani?" Am atungon nu rahu hino,
"U Ala ku, Ala ku, kulo iruani' mu
au?"
35Pakaringoh kula-kula' ngaulun
tinumuor nakaimaar ra intok nano
am rahu kanilo, "Io ahipah ri Ilia,
ulun angindul ra rahu nu Ala li."
36Pahipapasi sangulun li rilo na-
ngalap ra tutuu' aluoi lisopon nu
siang no am abuhi' no ra ruu' nu ang-
gur asangiu, am sanggapi' tutuu' hino
ra taun limaam no am singgali' no
patimposo' halan ri Yasus. Am rahu
kono, "Pulanuan taka yak. Lai' taka
ka oyon io naapo ri Ilia kaayaho' am
tuuni' intor ra salip no."
37Am saup po ri Yasus nilumuap
ra luap aingor hili huang nano
natutus.
38Am kain pinomololot ra Sulap
Nabahuan Bonsoi ra Pahun nu
Tuhan nainta' ruo nansuai haling ra
namarangkatan li am suku' ra popor
nali. 39Kakito nu mamaayo nu sauyar
hino ra baal nu pinatayan[z] ri Yasus
no, am rahu no, "Otopot hua tupo
ulun hitu Anak nu Ala."
40Am siino po kula-kula' ngaulun
ruandu' ra intok hino angibabaya'
ri Yasus intor ra atawoi, io hino
i Maria ulun nu Makdalina, am

---

[y]15:29 ruka-ruka' ulu nilo: Baal nu ulun Yahudi angulalat ra ulun bokon.
[z]15:39 baal nu patayan: Luang nu buku nakalair; nilumuap am patayan.

15:24 Nan. 22:18 **15:28** Yas. 53:12 **15:29** Nan. 22:7, 109:25, Mrk. 14:58, Yah. 2:19 **15:34** Nan. 22:1 **15:36** Nan. 69:21 **15:38** Nah. 26:31-33 **15:40-41** Luk. 8:2-3

i Maria ina' ri Yakup ilo ahaka'
ri Yosis am kono po ri Salomi.
[41]Kawi' nu ruandu' hiano inaya'
ri Yasus ra paat no siino ra daira
Galilia li am ilo nasalok anginsuup
ri Yasus. Am asuang po ruandu'
bokon inaya' ri Yasus ra paat no
inuoi ra daira Yarusalim, siino ra
paat hino.

Yasus nilobong

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Yah 19:38-42)

[42-43]Kamayon nu orou
pamalairan ra Orou Taahan am
suku' ri Yusup intor ra Arimatia. Io
sangulun tutuumon maayo ra ugama
am kalalansanan nu ulun. Io pono'
angkuliman ka sanggilan ki' Ala
amihang ra ulun. Intor ra hino
kaataso' ri Yusup am bi no nakitaak
ri Pilatus mindahu ra io asiha' a-
ngundut ra bangkai ri Yasus no.
[44]Am kasumpo' i Pilatus ra nakari-
ngoh ra i Yasus inatoi, am ipahi' no
kapala' nu sauyar hino am kimuati'
ka otopot ki' i Yasus inatoi.
[45]Pongo no nakaringoh ra rahu nu
kapala' nu sauyar hino ra i Yasus in-
atoi am susubo' no rahili i Yusup na-
ngalap ra bangkai ri Yasus no. [46]Am
pangalir i Yusup ra kain aninggalas
no am tuuni' no bangkai ri Yasus
hino intor ra salip no am riliti' no ra
kain hino. Hili Yusup namului ra
bangkai ri Yasus ra saumi lalabangan
niliangan intor ra batu no. Am luiro'
no batu maayo hino ra pinonobon ra
lobong hino. [47]Am i Maria ulun nu
Makdalina ilo ri Maria ina' ri Yosis
nangibabaya' am nakailong ra
namulian ra bangkai ri Yasus no.

I Yasus pinanduli' kaayaho'

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Yah 20:1-10)

16 [1]Kalibos Orou Taahan hino am
pahalir i Maria ulun nu Mak-
dalina, i Salomi am i Maria ina'
ri Yakup hino ra ruu' nu tutuu' aamis
ra howou pamumuyai nilo ra bangkai
ri Yasus no. [2]Am susuab nu Orou
Minggu' mamaar katawang am bi
nilo inuoi ra lobong hino. [3-4]Rahu
kanilo ra paat nilo makou no, "Aun
ki' naapo angiru' ra batu pinonobon
ra lobong hino?" (Nga maayo hua
batu pinonobon no.)
Am suku' nilo solor ra lobong
hino, am ilong nilo am batu hino no-
pongo ininsiran. [5]Am sop nilo ra
luang nu lobong hino, am ilong nilo ra
solor ra pamiris no am siino sangulun
mambulok nanturung nampakai ra
kain apulak nasindayol. Am ilo pono'
nakalair nalaa' bonsoi.
[6]Am rahu nu ulun mambulok hino
rilo, "Ikaa akau alaa'! Nga apan-
dayan ku oyon mi. Akau ahuyum
ri Yasus ulun nu Nasarit inuma'
salipo' tili. Kaando' noyo ra hitu, nga
pinanduli' noyo kaayaho'. Ilong kami
yak nga ra namulian rio tu. [7]Bi kami
raino am balai' hitu ra kawi' nu ulun
ubason no rali am i Piturus, io
amahulu ramuyun muoi ra daira
Galilia, kono rahu binalaan nali
ramuyun. Am hino intok mi akatiwol
rio."
[8]Am bi nu ruandu' hiano
sinumamput ra lobong hino, am
parayuso' nanimbul inuli' nga alaa'
no hua ilo bonsoi suku' ilo ikaa
nakaindahu ra ulun bokon.

16:7 Mat. 26:32, Mrk. 14:28

NAMAPARAN RA AHO ONSOI PINASUKU' RI MARKUS MAYA' RA RAHU NAKALAIR[aa]

Yasus inintalang ri Maria ulun nu Makdalina

(Mat 28:9-10; Yah 20:11-18)

9Pongo ri Yasus pinanduli'
kaayaho', am susuab maayo ra
Orou Minggu' hino am intalang io
pahulu ri Maria ulun nu Makdalina
sinuluron nu tulu' saitan nopongo
pinahiru' nali. 10Am bi ri Maria
inuoi nambala' ra kawi' nu ulun
ranga-rangan no rano ra baal nu
nasauk hino ra paat nilo ahulir am
antatangi' no. 11Io yak paat nilo na-
karingoh ra ulit ri Maria no ra
Yasus pinanduli' kaayaho' am pa-
ngimbali solor kawi' nilo no.

I Yasus inintalang ra ruo ngaulun ubason no

(Luk 24:13-35)

12Pongo nu hili am saup po
ri Yasus inintalang ra suai ka baal
ra ruo ngaulun ra lolot nu ulun
ubason no rali, ra paat nilo angkira-
lan ra saumi pamahunan ra bandar
Yarusalim. 13Am panduli' no bahu
ruo ngaulun hiano am uliti' rangan
nilo bokon no am pai' solor ulun
hiano po pangintopot.

I Yasus inintalang ra oopor am saumi ulun ubason no

(Mat 20:16-20; Luk 24:36-44; Yah 20:19-23; Inu 1:68)

14Am pamupusi' ri Yasus in-
intalang ra oopor am saumi ulun
ubason no hiano ra paat nilo aang-
kan no. Am rahu no rilo, "Kulo ki'
akau ikaa angintopot am ikaa angki-
nongoh ra rahu nu ulun nakakito ra
au pinanduli' kaayaho'?
15Bi kami makou ra tuki-tukir nu
pamahunan ra luput nu tana' tu am
balai' Aho Onsoi intor ra Ala hitu ra
kawi' nu ulun. 16Am aun ulun angin-
topot ra rahu mi am rorobon am ulun
hino auma' kaayahon. Io yak aun
ikaa angintopot no am io aukuman.
17Am kawi' nu ulun mintopot taakin
ra tatandu' hiatu. Io hino apahiru' ra
saitan ra luang nu inggalan ku, am ilo
pono' am ahayam po rahili ra kula-
kula' rahu bokon ikaa apandayan.
18Am tindukon pono' ilo nu kukuo
am karuo kono akainum ra kono
akawanit ratu, am kaando' po atu-atu
nilo ra hiano. Am ilo angangkam ra
ulun arualan am ulun hiano pono'
apihah."

Yasus pinasimpor ra Surga'

(Luk 24:50-53; Inu 1:9-11)

19Kopongo i Yasus nambala'
ra ulun ubason no hiano am tatang
no pinasimpor muoi ra Surga' am
panturung io ra solor ra pamiris nu
Ala. 20Hili ulun ubason no rano in-
akou am nambala' ra aho intor ra
Ala ra atu-atu kaintok. Am Tuhan
pono' amarangan ra karaya' rilo
mimpuun ra tatandu-tatandu'
kalalaban anatandu' ra aho balain
hino otopot.

NAMAPARAN RA RAHU NAKALAIR BOKON[bb]

9Ruandu' hiano inuoi ri Piturus
am ranga-rangan nilo rano, hili
nahuli-hulit ra kawi' nu binaalan nu
sangulun mambulok hino rilo.
10Pongo nu hino, lumangus ra ulun
ubason no rano, Yasus ambala' ra
Aho nabahuan am ampus-ampus ra
baal nu kaayahan ampus-ampus
intor ra saraton am muoi ra solor ra
lindobon.

[aa] Siino buku nakalair kaando ayat 9-20

[bb] 16:9 (Puun: popor nu bokon) Luang nu buku am salinan nakalair siino poyo ruo ayat hiatu.

16:15 Inu. 1:8 **16:19** Inu. 1:9-11

Aho Onsoi pinasuku' ri

LUKAS

Rahu Papaintalangan

Aho Onsoi pinasuku' ri Lukas ambala' ra i Yasus, io hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala ra tayar nu ulun Israil am tayar nu kawi' nu ulun.

Luang nu buku hitu i Lukas nanulis ra i Yasus tinaakan nu Ro nu Ala ra karaya' hino ambala' ra Aho Onsoi haling ra Ala ra tayar nu ulun kaando' atu-atu. Aho Onsoi hitu asauk ra pampahuangan nu ulun asiha' akitulung ra kula-kula' baal. Siino po rahu panginsuatan nasuratan ra buku ri Lukas hitu, io hino ra luang nu bahian puu-puun ra baal nu sinukuan ri Yasus, am poyo bahian pamaparan haling ra baal ri Yasus sinumimpor nanduli' ra Surga'. Pahulitan ra puu-puun nu ugama Kristian nokotoh am nakarayol ra libos ri Yasus sinuminpor nanduli' ra Surga' inulit poyo nu ulun nanurat ra buku hitu ra luang nu Buku Inuma' nu Ulun Susususubon.

Bahian ruo am bahian koonom (ilayan mi ra raliwi' tu, io hino suot nu aho hitu) pahulitan no asuang haling yak ra Aho Onsoi nasuratan ra buku hitu. Umang no, pahulitan haling ra baal nu nanian nu malaikat am poyo sinukuan nu gambala ra paat ri Yasus inanak, i Yasus inuoi ra Pahun nu Tuhan ra paat no lalaing, am poyo pangumangan haling ra baal nu Ulun Samaria Onsoi Huang am Anak Napalir. Buku hitu ambala' poyo bonsoi ra baal sambayang, Ro nu Ala karaya' ri Yasus am Ala angampun ra sala'.

Suot nu aho hitu

Pangimuunan 1:1-4
Nanganakan am paat ri Yahaya Omomororob am i Yasus lalaing 1:5-2:52.
Karaya' ri Yahaya Omomororob 3:1-20
I Yasus rinorob am io kininaman nu Ibilis 3:21-4:13
Karaya' inuma' ri Yasus ra lolot nu ulun ra daira Galalia 4:14-9:50
Haling ra Galalia muoi ra Yarusalim 9:51-19:27
Minggu' pamaparan ra Yarusalim am libu-libung no 19:28-23:56
Linuatan ri Yasus haling ra patayan, io napakito ra inan no am io sinumimpor nanduli' ra surga 24:1-53

Pangimuunan

1 1 Tuan Tiopilus asian ku. Asuang
ulun nanalaah nanurat ra atu-atu
baal nopongo nasauk ra lolot taka.
2 Ilo nanurat maya' ra kawi' nu pahu-
litan nu ulun nakaintuu' nakakito ra
baal nasauk hiano, am hili kawi' nu
baal hino ilo naparayol. 3 Pongo ku
namarandan ra kawi' nu sinuratan
hiatu haling ra puu-puun no am suku'
ra popor no, au ampahuang kawi' no
otopot, hili au nanurat asauk ra
saumi pamalaan otopot ra tayar nu

Tuan. 4Au nanguma' ra hino, hili oko
akapandai ra aun nopongo binalaan
riun li kawi' no otopot yak.

Malaikat nambala' ra baal nu panganakan ri Yahaya Omomororob

5Paat ri Hirodis nasauk ra raja' ra
pihangan Yudia[a], siino sangulun
imam inggalan no Sakaria. Io sangu-
lun imam ra lolot nu imam-imam
lilian ri Abia. Inggalan nu andu' no
Ilisabit, sua' poyo nu imam.
6Kaayahan nu ruo ansawo hiano
apainsuat ra huang nu Ala. Ilo ruo
olondon maya' ra panusuban nu
Tuhan am Arat sinuratan ri Musa ra
aingkoos huang. 7Ilo ruo kaando'
anak nga Ilisabit kular am ilo pono'
hua am matuo noyo bonsoi.
8Saumi orou li ra paat nu imam-
imam lilian ri Abia ilo katangan ra
bahian angkaraya' ra Pahun nu
Tuhan, i Sakaria nangkaraya' ra
karaya' kaubasan nu imam ra ting-
kuangon nu Ala. 9Maya' ra kaulayan
nu imam-imam, ilo nahuhundi' am
i Sakaria napili' munsop ra Pahun nu
Tuhan ra onolob ra kamayan.
10Kotongo' ri Sakaria onolob ra
kamayan hino, ulun asuang rano
sumambayang ra lusar nu Pahun nu
Tuhan.
11Ra paat hino nga malaikat
Tuhan inintalang ri Sakaria.
Malaikat hino tinumuor ra solor ra
pamiris nu intok pananalaban ra
kamayan no. 12Paat ri Sakaria
nahilong ra malaikat hino, io nauli-
ngo am nangkalaa'. 13Io yak rahu nu
malaikat hino ri Sakaria, "Ikaa oko
angkalaa', Sakaria! Ala nopongo na-
karingoh ra sambayang mu. Ilisabit
andu' mu hino ahanak rahili ra anak
ungkuyon, am inggalanan mu anak
hino ri i Yahaya. 14Asangkah bonsoi
huang mu rahili am asuang po ulun a-
ngansu-ngansuk anginsuat nga intor
ra nanganakan ra anak hino. 15Anak
hino sumauk ra ulun maayo ra kuasa'
ra tingkuangon nu Tuhan, am ikaa io
anginum ra ruu' nu anggur karuo
kono am inumon akaauk. Puun ra io
anakon Ro nu Ala anguasa' rio.
16Intor ra anak hino asuang ulun Is-
rail ibiton ra Ala, Tuhan nilo no. 17Io
asauk ra ulun susususubon namahulu
ra Tuhan okotoh am akakuasa' ohon-
do' ri Ilia ulun angindul ra rahu nu
Ala hino. Io opohonsoi ra ama' am
anak, am ulun ikaa olondon maya' ra
pangubasan nu Tuhan, ubason no am
ibito' anduli' ra ralan abubuh huang.
Haling ra hino amalair ra saumi
bansa' nopongo nalair ra tayar nu
Tuhan."
18Rahu ri Sakaria ra malaikat
hino, "Aun koson ku akapandai ra
baal hino otopot asauk? Au pono' am
matuo, am andu' kuno pono' am
matuo noyo."
19Limbang po nu malaikat hino,
"Au hitu i Gibarail, au angkaraya' ra
tayar nu Ala, am io nga nanusub
rakon angindul ra aho onsoi hitu riun.
20Aun nirahu ku raino, kawi' no
auma' asauk ra paat no. Io yak ikaa
hua oko angintopot, naapo oko ikaa
akaindahu. Oko ohoho' suku' ra baal
binalaan ku hino asauk."
21Kotongo' nu hino, ulun bokon
rano angkinaan ri Sakaria. Ilo ololob
ra i Sakaria nabuoi bonsoi ra luang
nu Pahun nu Tuhan. 22Paat no inin-
saloh, ikaa io akaindahu ra ulun
bokon rano. Io angumang yak ra lo-
ngon nano, am kapio-pio nohoho'.
Ulun bokon rano akapandai ra siino
saumi nakito no ra luang nu Pahun nu
Tuhan.

---

[a]1:5 Yudia:Pamarahuan hitu anilu' ra luput nu pihangan Palistina.

1:5 1Taw. 24:10 1:15 Tab. 6:3 1:17 Mal. 4:5-6 1:19 Dan. 8:16, 9:21

23Kotongo' nu karaya' ri Sakaria
no ra Pahun nu Tuhan, bi no inuli' ra
pahun nilo no. 24Ikaa kula' nabuoi
haling rahili, Ilisabit andu' nano
pono' am ayaan, hili Ilisabit nahang-
kot yak ra pahun nilo ra buoi nu limo
bulan. 25Rahu ri Ilisabit, "Popor no,
Tuhan pono' am nakaasi' rakon am
namalawo ra ubu' nu ulun rakon."

Namalaan ra nahanakan ri Yasus

26Kotongo' ri Ilisabit ayaan buoi
no onom bulan, Ala nanusub ra
malaikat Gibarail inuoi ra Nasarit
saumi bandar ra daira Galilia.
27Malaikat Gibarail sinusub inuoi ra
sangulun ralaa, ininggalanan
ri Maria. Ralaa hino nopongo
siniitan nu sangulun ungkuyon ining-
galanan ri Yusup, sua' ri Raja' Daud
li. 28Malaikat hino sinumuku'
ri Maria am rahu kono, "Kaansayan
ra tayar mu, oko kapio-pio binara-
katan nu Tuhan! Tuhan amarangan
riun!"
29I Maria nakaliar ra nakaringoh
ra rahu nu malaikat hino, suku' io
nangkimuot ra luang nu huang no,
aun naaku atungon nu tabi' hino.
30Rahu nu malaikat hino ri Maria,
"Ikaa oko angkalaa', nga oko apain-
suat ra huang nu Ala. 31Oko rahili
ahali' am ahanak ra sangulun anak,
hili inggalanan mu yak io ri Yasus.
32Io asauk ra ulun maayo ra kuasa',
sabiton ra Anak nu Ala Ansukon
Bonsoi. Tuhan Ala apasauk rio ra
raja' ohondo' ra Raja' Daud aki nali.
33Io asauk ra raja' amihang ra sua'
ri Yakup, am pihangan no hino kaan-
do' kapapari' no suku' ra buo-buoi
no."
34Limbang ri Maria ra malaikat
hino, "Aun koson ku ahali', nga ikaa
po hua au inuot nu ungkuyon?"
35Rahu po nu malaikat hino, "Ro
nu Ala matong riun am kuasa' nu Ala
rumangan riun. Hino puun no anak
anakon hino sabiton ra Anak
Nabahuan, Anak nu Ala. 36Huangon
mu. Ilisabit pansurung muno ayaan
noyo onom bulan buoi no, hama'
pono' io matuo am sabiton nu ulun
bokon ra kular. 37Nga tayar nu Ala
kaando' ikaa asauk."
38Limbang po ri Maria, "Au hitu
amba nu Tuhan, asauk pono' aun
binalaan muno rakon." Pongo po nu
rahu ri Maria no, am lakou no nu
malaikat hino.

I Maria Muoi pohooi ri Ilisabit

39Ikaa kula' nabuoi puun ra
malaikat li namala' ri Maria bi no ri
Maria napasi-pasi' inuoi ra bandar ra
bahian nu inuluh ra daira Yudia. 40Io
suluo-luot yak sinumuku' ra pahun
ri Sakaria no tangandu' ri Ilisabit no,
am paat no inunsop io inindahu ra
saumi tabi' ri Ilisabit. 41Paat
ri Ilisabit nakaringoh ra tabi'
ri Maria, anak alion ri Ilisabit no i-
ningkuli'. Hili Ilisabit pono' am
kinuasa' nu Ro nu Ala, 42rahu kono,
"Oko nga labing aulu' binarakatan ra
siung nu ruandu'! Hama' no anak
kahuyon mu hino rahili barakatin!
43Aun ki' au kaulun suku' ina' nu
Tuhan inatong rakon? 44Paat ku na-
karingoh ra tabi' mu, anak alion kutu
iningkuli' anginsuat."
45Rahu po ri Ilisabit, "Asatu' oko,
nga oko inintopot ra kawi' nu
binalaan nu Tuhan li riun asauk yak!"

Rahu panginsuatan ri Maria

46Rahu ri Maria,
"Au angansu-ngansuk ra Tuhan
ra randalom nu huang ku,

1:27 Mat. 1:18 1:31 Mat. 1:21 1:32-33 2Sam. 7:12,13,16, Yas. 9:7 1:37 Kas. 18:14

47*am anginsuat bonsoi*
nga Ala napakaayah rakon.
48*Io akahuang rakon, nga au*
hitu amba no ikaa aulu'!
Intor raino suku'
ra buo-buoi no
kawi' nu bansa' mindahu ra
au asatu'.
49*Nga Ala Maayo ra Kuasa'*
napasauk rakon ra baa-baal
kalalaban.
Ra io Nabahuan.
50*Intor raino suku' ra sua' bahu,*
asi' nu Tuhan ikaa ahungga'
ra ulun rumaliwi' huang rio.
51*Nga Tuhan akakuasa'*
am apansuai
ra kawi' nu ulun kumakaulu',
am ikaa apasauk ra binabaas
nu huang nilo.
52*Io aparaliwi'*
ra ulun akakuasa'
am apakaulu' ra ulun
rumaliwi' ra huang.
53*Ulun atabaan basuhon*
nu Tuhan
ra kawi' nu kaansayan
am ulun akaya' susubon no yak
makou lalayau kaando'
talampos.
54*Io anginsuup ra bansa' Israil*
amba no hino,
sumuhut ra randi' binalaan
no ra aki taka rali.
55*Tuhan ikaa akaliro*
ra randi' no,
io masi' ri Abaraham
am sua' no
suku' ra buo-buoi no."
56Talu bulan ri Maria inurong ni-
rumangan ri Ilisabit, hili io inuli' ra
pahun no.

Yahaya Omomororob inanak

57Kasimpot orou nu alion
ri Ilisabit no, pangkahui io ra sangu-
lun anak ungkuyon. 58Pakaringoh
pahaka-pahaka' am kamaaran nilo
rano, kawi' nilo nanginsuat ra taak
am asi' nu Tuhan ri Ilisabit.
59Pakasuku' ra balu' orou buoi nu
anak hino, ilo inatong ra Pahun nu
Tuhan inuoi panunat ra anak hino.
Ilo asiha' anginggalan ra anak hino
ri Sakaria sumuhut ra inggalan nu
ama' nano, 60io yak rahu nu ina'
nano, "Ikaa! Inggalanan yak io ri
Yahaya."
61Limbang nilo, "Sangulun pono'
kaando' po ininggalanan ra kawi' nu
pahaka-pahaka' mi." 62Hili ilo na-
ngumang nangkimuot ri Sakaria ra
aun panginggalanan no ra anak nilo
hino.
63Hili i Sakaria nakitaak ra batu
pamamatikan am tulisi' no, "Yahaya
inggalan no." Kasumpo' kawi' nilo
no.
64Hili pongo yak ri Sakaria na-
nginggalan ra anak nilo hino, io pono'
am nanduli' nakaindahu am nangan-
su-ngansuk ra Ala. 65Kawi' nu
pahaka-pahaka' am kamaaran nilo
rano nangkalaa', am aho hino
nakarayol ra luput nu bahian nu in-
uluh ra daira Yudia. 66Kawi' nu ulun
nakaringoh ra aho hino ampahuang
ra luang nu huang nilo, "Aun ki'
asauk rahili ra anak hino?" Nga
Tuhan amarangan rio.

I Sakaria ambala' ra aho intor ra Tuhan

67I Sakaria, ama' ri Yahaya no,
kinuasa' nu Ro nu Ala suku' io nam-
bala' ra aho intor ra Tuhan. Rahu
kono,
68*"Angansuk taka ra Tuhan,*
Ala nu bansa' Israil!
Io inatong anulung ra lilian no
am amalabus rilo.
69*Io anaak ritaka*

1:48 1Sam. 1:11 **1:55** Kas. 17:7 **1:52** Ayb. 5:11, 12:19 **1:46-55** 1Sam. 2:1-10 **1:59** Im. 12:3

ra sangulun apakaayah
akakuasa',
sua' ri Daud, amba no hino.
70*Tuhan nopongo nanaak*
ra randi' no hino ra pahulu li,
lumangus ra ulun pinili' no
angindul ra rahu no.
71*Io naparandi' ra io auma'*
apakaayah ritaka
intor ra ulun pantatabuh taka
am poyo ra kuasa' nu ulun asi-
singon ritaka.
72*Am io nakaasi' ra aki taka*
rali,
am randi' no otopot hino
insuhuton no.
73-74*Io nopongo nampator ra aki*
taka i Abaraham,
am namarandi' ra io auma'
apakaayah ritaka
intor ra ulun pantatabuh taka,
hili itaka kaando' balaa'
angkaraya' ra tayar no,
75*hili itaka asauk ra ulun*
ra tayar nu Ala
am otopot am apainsuat
ra huang no
suku' ra ampus nu bayah taka.
76*Oko, u anak ku, sabiton ra*
ulun angindul ra rahu nu Ala
Ansukon Bonsoi.
Oko sinusub amahulu ra Tuhan
amalair ra ralan ra tayar no,
77*auma' ambala' ra*
kawi' nu ulun
ra ilo auma' kaayahon nu Ala,
mimpuun ra Ala angampun
ra kawi' nu sala' nilo.
78*Tuhan taka ataa-taak am*
poyo masi'.
Io inatong muoi apakaayah
ritaka.
Ohondo' ra mato nu orou
sumarat ra paat no susuab,
79*kono po hino nu Tuhan*
apakawantang ra kawi' nu
ulun aayah
ra luang nu olondom
am kaamo.
Io amahaak ritaka maya'
ra ralan lumangus
ra kaansayan."
80Anak ri Sakaria indu-indul
maayo am intopot no indu-indul
atahoh. Io murong ra tana' asuang ra
batu am inahison, suku' ra orou inin-
talangan no ra ulun nu Israil.

I Yasus inanak
(Mat 1:18-25)

2 1Paat ri Kaisar Augustus amihang
ra Ruum, io nanusub anguntob ra
kawi' nu ulun siino ra kawi' nu daira
pihangon no. 2Panguntaban hitu
inuma' lali' ra paat ri Kirinius
nasauk ra gabunor ra daira Siria.

Londom nahanakan ri Yasus ra Baitalahim

1:76 Mal. 3:1 **1:79** Yas. 9:2

3Kawi' nu ulun ra paat nu hili inuoi
napatulis ra inggalan nilo rano ra
bandar pamahunan nilo ra haling li.
4I Yusup pono' am inakou haling
ra bandar Nasarit ra daira Galilia
inuoi ra Baitlahim ra daira Yudia, io
hino bandar nahanakan ra Raja'
Daud. I Yusup inuoi ra hino nga sua'
hua io ri Daud. 5I Yusup am tamong
no i Maria inuoi pakitulis ra inggalan
nilo ra kotongo' ri Maria ayaan.
6Pakasuku' ilo ra Baitlahim
i Maria pono' am ampaliman. 7Io
nangkahui ra anak ungkuyon sali' nu
inan. Lopoto' no anak hino ra kain
am layako' ra baau pamakanan ra
sapi' akasuot ra ralami. Nga nososok
hua kawi' nu pahun susukuon nu
tambului rano.

Ahahalung ra rumba am malaikat nu Tuhan

8Paat nu londom hili siino kula-
kula' ngaulun ahahalung ra rumba ra
daira hino, ilo ahahalung ra rumba
nilo rano ahinakan ra tutuu' nu
laman. 9Pulali-lali' nu malaikat nu
Tuhan nakito nilo, am binantang
awantang bonsoi intor ra Tuhan
namuntul rilo, am kawi' nilo no nang-
kalaa'. 10Io yak rahu nu malaikat
hino, "Ikaa akau angkalaa'! Nga au
inatong muoi amala' ra Aho Onsoi ra
tayar mi, Aho Onsoi hitu apainsuat ra
kawi' nu ulun. 11Orou hitu ra bandar
ri Raja' Daud, inanak no Raja'
Kaayahan mi, io hino i Karistus
Tuhan. 12Anatandu' ra aho balain ku
hitu ramuyun otopot io hino akau
akailong ra sangulun lilia' nilopot ra
kain am nilayak ra baau pamakanan
ra sapi'.
13Pulali-lali' yak nu malaikat
asuang bokon rano po inatong niru-
mangan ra malaikat hino, ilo angan-
su-ngansuk ra Ala. Rahu kanilo,

14*"Ala yak ansukon hio' ra lim-*
bowon asawat bonsoi!
Am ra tampak nu tana', insuat
am kaansayan
ra tayar nu ulun apainsuat ra
huang nu Tuhan!"
15Panduli' no malaikat hiano ra
Surga', am pahahayam no ulun
ahahalung hiano, rahu kanilo, "Muoi
taka no ra Baitlahim ahilong ra baal
nasauk binalaan nu Tuhan hino
ritaka."
16Kapasio' nilo noyo inakou inuoi
ra intok hino, am kailong nilo i
Maria, i Yusup am lilia' hino nilopot
ra kain nilayak ra pamakanan ra sapi'
akasuot ra ralami.
17Kotongo' nu ulun ahahalung
hiano ahilong ra anak hino,
pahihiulit ilo ra aun binalaan nu
malaikat li rilo ra baal nu lilia' hino.
18Kawi' nu ulun nakaringoh nasumpo
ra ulit-ulit nu ahahalung ra rumba
hiano. 19Io yak i Maria nampahuang
nanampuus ra kawi' nu baal hino am
namului ra luang nu huang no.
20Ulun ahahalung hiano pono' am
nanduli' ra laman intok pahinakanan
nu rumba nilo rano, am ilo pono' a-
ngansu-ngansuk ra Ala, nga kawi' nu
naringoh am nakito nilo asuhut yak
binalaan nu malaikat li.

I Yasus ininggalanan

21Kasimpot balu' orou puun ra
lilia' hino inanak, lilia' hino pono' am
sinunat. Am inggalani' nilo lilia' hino
ri Yasus, maya' ra inggalan binalaan
nu malaikat ra kaapo i Maria nahali'
ra lilia' hino.

I Yasus sinambayangan ra Pahun nu Tuhan

22Kasimpot orou no i Yusup am
i Maria nanguma' ra arat pamahuan
maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Hili
ilo nangibit ri Yasus inuoi ra

2:21 Luk. 1:31, Im. 12:3

Yarusalim am nanaak rio ra Tuhan.
23Nga siino Arat sinuratan ri Musa
rahu kono, "Tuki-tukir nu anak ung-
kuyon sali' nu inan, io sambayangin
am taaki' ra Tuhan. 24Maya' ra
nasuratan ra rahu nu Tuhan, ilo
anaak ra susuit sangkukur saumi tan-
daa' am saumi upo, karuo kono am
ruo susuit asang saumi tandaa' am
saumi upo ra maan nilo tontobo' am
solobo' ra tayar nu Tuhan.

25Ra paat nu hili siino sangulun ra
Yarusalim ininggalanan ri Simion. Io
sangulun onsoi ra huang am hai-hait
maya' ra panusuban nu Ala, am Ro
nu Ala amarangan rio. Io angkuliman
ra saumi paat Ala apakaayah ra ulun
Israil, 26am Ro nu Ala nopongo
namala' rio ra io ikaa matoi ra kaapo
io akailong ra Raja' Kaayahan niran-
di' nu Ala. 27Intor ra tilu nu Ro nu
Ala ri Simion, io inunsop ra Pahun nu
Tuhan. Paat hili i Yusup am i Maria
nangibit ri Yasus inuoi napasam-
bayang maya' ra panusuban nu Arat
sinuratan ri Musa. 28Hili i Simion na-
ngalap ra lilia' hino am nangapuput
hili io nangansu-ngansuk ra Ala, rahu
kono,

29*"U Tuhan, matoi pono'*
au raino,
nga nasuhut mu noyo hua
nirandi' mu li.
Hama' no amba mu hitu matoi
ra huang anginsuat.
30*Nga nakito ku no hua ulun*
apakaayah intor riun.
31*Apakaayah hino nilair mu ra*
kawi' nu bansa'.
32*Ohondo' ra awantang*
apakawantang ra ralan
ra tayar nu bansa-bansa'
bokon ra matong riun
io hino binantang apaatong ra
panginsuatan ra tayar nu ulun
Israil."

33Ama' am ina' ri Yasus no
nasumpo ra aun nirahu ri Simion ra
baal nu anak hino. 34Am i Simion
nakitaak ra Ala anaak ra barakat rilo,
am rahu no ri Maria ina' nu anak
hino, "Hitu nga anak pinili' nu Ala,
anaak ra kapatayan am kaayahan ra
ulun nu Israil. Io asauk ra tatandu'
intor ra Ala, kalaaton nu ulun asuang,
35am intor ra hino aun siino ra huang
nilo no napandayan. Am kasusaan
apakalaat ra huang mu ohondo' ra
kono saumi pailang amilat ra huang
mu."

36Siino po sangulun ruandu'
matuo bonsoi angindul ra rahu nu
Ala, ininggalanan ri Hana anak
ri Panuil lilian ri Asir. Tulu' upok
yak buoi nilo nansawo am patoi no
andu' nali, 37i Hana raino nabalu, am
langgoi nu bayah no raino io hino
balu' ngoopor am apat upok[b]. Io
apinso' matong ra Pahun nu Tuhan
ra tukir nu orou am londom. Io sam-
bayang ra Ala am aharot po ikaa a-
ngakan. 38Paat nu hino io inatong, am
angansu-ngansuk ra Ala am ahayam
ra baal nu anak hino ra kawi' nu ulun
angkinaan ra paat no Ala matong
amalabus ra Yarusalim.

Nanduli' ra Nasarit

39Pongo ri Yusup am i Maria na-
nguma' ra kawi' nu panusuban maya'
ra Arat sinuratan ri Musa, hili ilo
nanduli' ra bandar Nasarit ra daira
Galilia. 40Am anak hino indu-indul
maayo am okotoh. Am io apandai
bonsoi am asian bonsoi nu Ala.

---

[b]2:37 balu' ngoopor am apat upok: karuo kono am; io nabalu buoi nu balu' ngoopor am apat upok.

2:23 Kas. 13:2, 12 2:22-24 Im. 12:5-8 2:32 Yas. 42:6, 49:6, 52:10 2:39 Mat. 2:23

I Yasus ra Pahun nu Tuhan

41Tuki-tukir nu upok ina' am ama'
ri Yasus muoi ra bandar Yarusalim
ra paat nu Irau Paska. 42Paat ri Yasus
oopor am ruo ngaupok, ilo inuoi po ra
Yarusalim anguma' ra Irau Paska,
maya' ra kaubasan nilo ra tukir nu
upok. 43Kalibos Irau hino, ama' am
ina' ri Yasus no inuli' ra intok nilo no,
io yak ilo ikaa akapandai ri Yasus
anak hino ra io sinumino ra
Yarusalim. 44Indos kanilo am inaya'
no i Yasus ra rangan nilo rano. So-
ngorou buoi nilo no inakou hili ilo
nahuyum ri Yasus ra lolot nu
pahaka' am rangan nilo rano. 45Io
yak ilo ikaa nakakito ri Yasus, hili ilo
nanduli' po ra Yarusalim nahuyum
rio.

46Kalibos talu orou li, hili kakito
nilo i Yasus siino ra Pahun nu Tuhan.
Io nanturung am angkiningoh ra rahu
nu guru' ugama am angkimuot ra
kula-kula' pangkimuatan. 47Kawi' nu
ulun angkinongoh nololob ra kapan-
dayan no mindahu am amalimbang
no. 48Kololob ina' am ama' nano
nahilong rio, rahu nu ina' nano, "U
anak ku, kulo ki' oko kono hino
ramon? Akai ri yama' mu nangkaa-
mo am nakapahuyum riun."

49Rahu ri Yasus rilo, "Kulo ki'
uyumo' mi au? Ikaa ki' akapandai ka,
ra au mayan yak ra pahun nu Ama'
ku?" 50Io yak ama' am ina' no ikaa
akapandai ra atungon nu limbang ri
Yasus no.

51Am bi ri Yasus inaya' inuli' rilo
ra Nasarit, am io maya' ra rahu nu
ina' am ama' no. Am ina' nano
namului ra kawi' nu baal hino ra
luang nu huang no. 52Am i Yasus
pono' indu-indul maayo, am indu-
indul apandai, am asian nu Ala am
ulun.

Pambalaan intor ra baal ri Yahaya Omomororob

(Mat 3:1-12; Mrk 1:1-8; Yah 1:19-28)

3 1Upok koopor am limo li ra paat
nu Raja' Tiborius amihang, am
paat nu hili po Pontius Pilatus nasauk
ra gabunor ra daira Yudia, am i
Hirodis namihang ra daira Galilia
am pahaka' no i Pilipus pono' am
namihang ra Ituria am Tirakonitis;
am i Lisanias namihang ra Abilini.
2Paat nu hili i Hanas am i Kayapas[c]
nasauk ra Kinatuaan nu imam. Paat
nu upok hili nga i Yahaya anak
ri Sakaria nakaringoh ra rahu nu Ala
ra tana' asuang ra batu am inahison
li. 3I Yahaya inuoi ra luput nu daira
ra Siang Yordan nambala' ra rahu nu
Ala. Rahu kono, "Mimpoi ka intor ra
sala' mi am hili akau rorobon, am
intor ra hino Ala angampun ra kawi'
nu sala' mi."

4Baal hino ampaat ra aun
nasuratan ra Kitap ri Yasaya li, sa-
ngulun angindul ra rahu nu Ala:

"Siino sangulun lua-luap
ra tana' asuang ra batu am in-
ahison no
am rahu nu luap nali
'Lairon mi ralan tayar nu
Tuhan
am lumbiso' io talaaho'.
5*Tuki-tukir nu alingkubong*
rumbunan talaaho'
am tuki-tukir nu ruau am in-
uluh pono' luyaan io
kapantayo',
ralan aliku' ontoson io
talaaho',
am ralan awantul lumbison io
talaaho'.

---

c3:2 I Hanas am i Kayapas: I Hanas io hino iwan ri Kayapas hama' no pono' ikaa nasauk ra Kinatuaan nu Imam io yak io siino poyo kaintapan nu ulun rio.

2:41 Kas. 12:1-27, Laup. 16:1-8 **2:52** 1Sam. 2:26, Bab. 3:4 **3:4-6** Yas. 40:3-5

6Am kawi' nu ulun ra tana'
akakito ra Ala apakaayah
ra kawi' nu ulun!' "
7Asuang ulun inatong asiha'
akirorob ri Yahaya. Rahu ri Yahaya
rilo, "Akau ulun alaat! Aun ki' inin-
dahu ramuyun ra akau auma' alabus
intor ra ukum nu Ala sumuku' rahili?
8Paintalangon mi nga baal anatandu'
ra akau kapio inimpoi ra sala-sala'
mi! Ikaa akau anantam ra akau
nalabus intor ra ukuman ra akau min-
dahu, 'Akai hitu sua' ri Abaraham li.'
Huangon mi. Ala auma' apasauk ra
batu-batu haturo' ra sua'
ri Abaraham! 9Raino kapak nopongo
nilair ra pananahar ra kawi' nu puun
nu taun suku' ra bakat-bakat no.
Tuki-tukir nu taun ikaa anginawa' ra
kinawa' onsoi Ala anahar ra taun
hino am apasubo' ra apui no."
10Am ulun asuang hiano nangki-
muot rio, rahu kanilo, "Kono po hino,
aun ki' auma' maan mai?"
11Limbang ri Yahaya. "Ulun
akaruo ra sampayau, onsoi io anaak
ra saumi no ra ulun kaando' ra sam-
payau, am ulun akakanon, onsoi io
anaak ra ulun kaando' ra kanon."
12Suku' po nu ulun angungukum
ra sukai asiha' akirorob ri Yahaya,
rahu kanilo, "U guru', aun ki' auma'
maan mai?"
13Rahu ri Yahaya rilo, "Ikaa akau
apasail ra kitaakon mi ra aun nopo-
ngo binalaan ramuyun."
14Kula-kula' sauyar nangkimuot
rio, rahu kanilo, "Am akai, aun koson
mai? Aun ki' auma' maan mai?"
Rahu ri Yahaya rilo, "Ikaa akau
amahaau ra usin ra ulun bokon,
karuo kono am apasala' ra ulun
bokon ra kula-kula' rahu ikaa otopot.
Onsoi yak akau anginsuat ra hari'
mi!"
15Paat nu hili ulun asuang angi-
muun angkimuot ra sangulun am sa-
ngulun. Pampahuangan nilo
ri Yahaya io hino Raja' Kaayahan
nirandi' nu Ala. 16Rahu ri Yahaya ra
kawi' nu ulun hiano, "Au hitu
omororob ramuyun ra siang am siino
sangulun rahili sumuku' labing
akakuasa' intor rakon. Ikaa akatuma'
au rio, amalalah pono' ra bubulang
nu kasut nano am ikaa yak auma'. Io
nga omororob ramuyun ra Ro nu Ala
am apui. 17Am io akatinanggoi ra
tapan pamaliab no ra kawi' nu pari
am pari autir no luluron no ra lahaa
no, am kawi' nu apol nano solobon no
kauyo' ra apui ikaa alulu' amalasa'
no!"
18Kula-kula' pambalaan bokon
binalaan ri Yahaya ra ulun asuang
hiano, ra paat no ambala' ra Aho
Onsoi intor ra Ala. 19Io yak i Yahaya
napasala' ri Hirodis, gabunor ra
daira Galilia, nga i Hirodis nangan-
du' ri Hirodias andu' nu pahaka' no,
am asuang po kalaatan bokon inuma'
no. 20Am inuma' ri Hirodis alaat
bonsoi io hino, io nanusub ra ulun
napaunsop ri Yahaya ra luang nu riil
no.

Yasus nirorob
(Mat 3:13-17; Mrk 1:9-11)

21Pongo nu kawi' nu ulun
asuang hiano nirorob, hili i Yasus
nirorob. Pongo ri Yasus nirorob io
pono' am sambayang, am kotongo'
no sambayang limbowon pono' am
tinumabang, 22am Ro nu Ala
tinumuun ohondo' ra baal nu susuit
asang am sinumorop rio. Am kari-
ngoh nilo ra rahu nu Ala, rahu
kono, "Oko nga anak kaluluman ku.
Oko apainsuat rakon."

Tansua' ri Yasus
(Mat 1:1-17)

23I Yasus nangimuun angubas
ra paat nu bayah no talu ngoopor

3:7 Mat. 12:34, 23:33 **3:8** Yah. 8:33 **3:9** Mat. 7:19 **3:12** Luk. 7:29 **3:19-20** Mat. 14:3-4, Mrk. 6:17-18 **3:22** Kas. 22:2, Nan. 2:7, Yas. 42:1, Mat. 3:17, Mrk. 1:11, Luk. 9:35

upok. Maya' ra ulit-ulit nu ulun,
tanganak ri Yasus io hino i Yusup
anak ri Hili, 24 i Hili anak ri Matat,
i Matat anak ri Liwi, i Liwi anak ri
Maliki, i Maliki anak ri Yanai,
i Yanai anak ri Yusup, 25 i Yusup
anak ri Matatias, i Matatias anak
ri Amos, i Amos anak ri Nahum,
i Nahum anak ri Hitili, i Hitili anak
ri Nagai, 26 i Nagai anak ri Maat,
i Maat anak ri Matika, i Matika
anak ri Simii, i Simii anak ri Yusik,
i Yusik anak ri Yuda, 27 i Yuda
anak ri Yuhanan, i Yuhanan anak
ri Risa, i Risa anak ri Sarubabil,
i Sarubabil anak ri Sialtiil, i Sialtiil
anak ri Niri, 28 i Niri anak
ri Maliki, i Maliki anak ri Adi,
i Adi anak ri Kusam, i Kusam anak
ri Ilimadam, Ilimadam anak ri Iir,
29 i Iir anak ri Yosua, i Yosua anak
ri Iliasar, Iliasar anak ri Yorim,
i Yorim anak ri Matat, i Matat
anak ri Liwi, 30 i Liwi anak
ri Simion, i Simion anak ri Yahuda,
i Yahuda anak ri Yusup, i Yusup
anak ri Yonan, i Yonan anak
ri Iliakim, 31 Iliakim anak ri Malia,
i Malia anak ri Mina, i Mina anak
ri Matata, i Matata anak ri Natan,
i Natan anak ri Daud, 32 i Daud
anak ri Isai, i Isai anak ri Obid,
i Obid anak ri Boas, i Boas anak
ri Salmon, i Salmon anak ri Nason,
33 i Nason anak ri Aminadab,
i Aminadab anak ri Admin,
i Admin anak ri Yarini, i Yarini
anak ri Hisiron, i Hisiron anak
ri Piris, i Piris anak ri Yahuda,
34 i Yahuda anak ri Yakup, i Yakup
anak ri Isak, i Isak anak
ri Abaraham, i Abaraham anak
ri Tora, i Tora anak ri Nahor,
35 i Nahor anak ri Saruk, i Saruk
anak ri Rihu, i Rihu anak ri Pilik,
i Pilik anak ri Ibir, i Ibir anak
ri Sila, 36 i Sila anak ri Konan,
i Konan anak ri Arpaksat, i Arpak-
sat anak ri Siim, i Siim anak ri Nuh,
i Nuh anak ri Lamik, 37 i Lamik
anak ri Motusalah, i Motusalah
anak ri Hinok, i Hinok anak
ri Yarot, i Yarot anak ri Mahalaliil,
i Mahalaliil anak ri Konan,
38 i Konan anak ri Inos, i Inos anak
ri Siit, i Siit anak ri Adam, i Adam
anak nu Ala.

I Yasus kininaman nu Ibilis

(Mat 4:1-11; Mrk 1:12-13)

4 1 Kotongo' ri Yasus inakou intor ra
siang Yordan, Ro nu Ala nangua-
sa' rio am nangibit rio ra tana' asuang
ra batu am inahison kalilingoyon no.
2 Ra intok hino nga io kininaman nu
Ibilis apat ngoopor orou buoi no.
Buoi nu hili io ikaa nangakan
sahuhumi, am popor nali i Yasus
tinabaan.
3 Rahu nu Ibilis hino ri Yasus,
"Kaa ki' kapio oko Anak nu Ala?
Kono po hino, pasauko' nga batu
haturo' ra ruti'."

Tana' asuang ra batu am inahisan

4Limbang ri Yasus rio, "Siino rahu
nasuratan ra Kitap, 'Sala' ka ruti' yak
apakaayah ra ulun.' "
5Am Ibilis hino pono' am nangibit
ri Yasus ra intok asawat, hili param-
bus no napailong ri Yasus ra kawi' nu
pihangan nu tana' hitu. 6Rahu nu
Ibilis hino, "Kawi' nu kuasa' am
kakayaan hiatu taakin ku riun. Nga
kawi' nu hiatu nopongo tinaakan
rakon am raino au akakuasa' anaak
ra aun yak kasiha' ku anaak. 7Kawi'
nu hiano asauk ra tohom mu, nu kono
oko sumamba rakon."
8Limbang ri Yasus, "Siino
nasuratan ra Kitap, 'Sumamba yak ra
Tuhan Ala mu am angkaraya' yak ra
tayar no.' "
9Hili ibito' po nu Ibilis hino
i Yasus ra tampak nu Pahun nu
Tuhan ra Yarusalim, am rahu kono
po nu Ibilis hino ri Yasus, "Kaa ki'
kapio oko Anak nu Ala? Kono po
hino tundak bai. 10Nga siino
nasuratan ra Kitap, 'Ala anusub ra
malaikat-malaikat no muoi ahalung
riun onsoi-onsoi.' 11Am karuo kono,
'Malaikat-malaikat hiano anambot
riun, hili kalayam mu pono' am ikaa
akaintup ra batu no.' "
12Limbang po ri Yasus, "Siino
nasuratan ra Kitap 'Ikaa oko angi-
nam ra Tuhan Ala mu.' "
13Pongo nu Ibilis hino nanginam
ri Yasus ra panginaman nansisinutan
io nangiru' ri Yasus am angkuliman
po ra saumi paat onsoi anginam rio.

I Yasus angimuun ra karaya' no ra Galilia

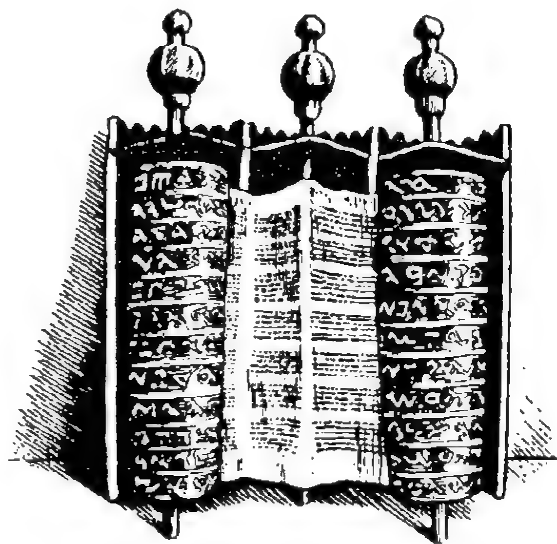
(Mat 4:12-17; Mrk 1:14-15)

14Pongo nu hino bi ri Yasus
nanduli' ra daira Galilia, am kuasa'
nu Ro nu Ala namarangan rio. Aho
intor ra baal ri Yasus hino
nakarayol ra luput nu daira hino.
15Ra pahun intok sambayang io a-
ngubas ra ulun, am kawi' nu ulun
angansu-ngansuk rio.

I Yasus inimbali nu ulun nu Nasarit

(Mat 13:53-58; Mrk 6:1-6)

16Hili i Yasus po inuoi ra ban-
dar Nasarit, intok no ra paat no
borook li. Paat nu Orou Taahan nu
ulun Yahudi bi no inuoi ra pahun
intok sambayang maya' ra kaubasan
no. Io ininggayou auma' ambasa' ra
Kitap, 17am taaki' nilo Kitap
sinuratan ri Yasaya sangulun angin-
dul ra rahu nu Ala li. Hili i Yasus

Kitap rulunan

namangkal ra Kitap nirulun hino,
am hili io nakakito ra rahu kono
hitu,

18*"Ro nu Tuhan siino rakon,*
nga io nopongo napasauk
rakon
ra ambabala' ra Aho Onsoi
ra tayar nu ulun kaando' ra
atu-atu.
Io nanusub rakon ambabala'
ra kalabusan ra tayar nu ulun
tinabus
am kapihahan ra tayar nu ulun
nobolou,

4:4 Laup. 8:3 **4:8** Laup. 6:13 **4:10** Nan. 91:11 **4:11** Nan. 91:12 **4:12** Laup. 6:16 **4:18-19** Yas. 61:1-2

amalabus ra tayar nu ulun
tinabus nu ulun bokon.
19*Am ambala' ra paat nu*
Tuhan apakaayah
ra ulun mintopot rio nopongo
inatong."
20Hili ruluno' ri Yasus Kitap hino,
am taaki' no pandulio' ra ulun
ahahalung ra pahun intok sambayang
no am hili io nanturung[d]. Kawi' nu
ulun siino ra pahun intok sambayang
hino ilong-ilong yak rio. 21Hili
i Yasus nangimuun nambala' rilo,
rahu kono, "Rahu nasuratan ra Kitap
hitu nasauk ra orou hitu ra paat mi
nangkinongoh."
22Rahu binalaan no hino onsoi
bonsoi, suku' ulun hiano nasumpo
am angansu-ngansuk rio. Rahu
kanilo, "Ikaa ki' io hitu anak
ri Yusup li?"
23Rahu ri Yasus rilo, "Kapio akau
mindahu rakon ra saumi sindir,
'Dakutur, pihahon mu pahulu inan
muno.' Am mindahu poyo, 'Tatandu'
kalalaban naringoh mai inuma' mu
ra Kaparnaum, onsoi maan mu poyo
ra pamahunan mu tohom.' "
24Rahu kono po ri Yasus, "Hua-
ngon mi, kaando' kasangulun ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala ansukon ra
pamahunan no tohom. 25Io yak kino-
ngohon mi rahu ku. Paat ri Ilia li, io
hino ulun angindul ra rahu nu Ala,
siino tampio ra daira nu ulun Israil
talu upok am onom ngabulan buoi no,
am kasauk taba' kaando' akan. Paat
nu hili asuang ruandu' nabalu ra
tana' Israil. 26Hama' pono' kono
hino, Ala ikaa nanusub ri Ilia muoi ra
sangulun ruandu' nabalu hiano, io
yak io nanusub ri Ilia inuoi ra intok
nu ruandu' nabalu amahun ra saumi
pamahunan io hino Saripat ra daira
nu Sidon. 27Kono po hino ra paat
ri Ilisa li sangulun angindul ra rahu
nu Ala, paat nu hili asuang ulun nam-
pulu ra lolot nu ulun Israil. Kaando'
kasangulun ra tana' Israil napihah
ri Ilisa, io yak i Naaman yak sangu-
lun intor ra daira Siria."
28Kawi' nu ulun siino ra pahun
intok sambayang hino nambuuk bon-
soi ra paat nilo nakaringoh ra baal
hino. 29Hili ilo nilumuat am nangibit
ri Yasus haling ra bandar hino, ilo
nangibit ri Yasus ra inuluh akapa-
limping ra intok nu bandar nilo no
asiha' amaluir rio. 30Io yak i Yasus
nahisalasah ra ulun asuang am in-
akou intor rilo.

Ulun sinulor nu saitan
(Mrk 1:21-28)

31Am bi ri Yasus inuoi ra ban-
dar Kaparnaum ra daira Galilia.
Am paat nu Orou Taahan nu ulun
Yahudi io angubas ra ulun ra intok
hino. 32Kawi' nu ulun nakaringoh ra
pangubasan no hino nasumpo' nga
Yasus amabala' siino kuasa'. 33Ra
luang nu pahun intok sambayang
hino siino sangulun sinulor nu
saitan. Ulun hino nampaluap, rahu
kono, 34"U Yasus, ulun nu Nasarit,
aun ki' maan mu ramon? Muoi ki'
oko amatoi ramon? Apandayan ku
oko, oko pinili' am sinusub intor ra
Ala!"
35Popolo' ri Yasus saitan hino,
rahu kono, "Mulou ko, sumamput ko
intor ra ulun hitu!" Hili saitan hino
pono' am napaingkutar ra ulun hino
ra tingkuangon nu ulun hiano, hili
saitan hino sinumamput intor ra ulun
hino am ikaa naninduol ra ulun
sinalung hino.
36Kasumpo' kawi' nu ulun
nahilong hiano, am rahu kanilo ra sa-
ngulun am sangulun, "Ikaa alulu'
rahu nu ulun hitu. Apandai mindahu
am akakuasa', io anusub ra saitan

---

[d]4:20 am hili io nanturung: ra paat nu hili ulun Yahudi anturung ra paat nilo ambasa'.

4:24 Yah. 4:44 **4:25** 1Raj. 17:1 **4:26** 1Raj. 17:8-16 **4:27** 2Raj. 5:1-14 **4:32** Mat. 7:28-29

ahiru', am saitan hiano ahiru'!"
37Haling ra hino, aho intor ra inuma'
ri Yasus hino nakarayol ra luput nu
daira hino.

I Yasus nomohonsoi ra kula-kula' ulun
(Mat 8:14-17; Mrk 1:29-34)

38Samput ri Yasus intor ra
pahun intok sambayang hino, am bi
no inunsop ra pahun ri Simun. Iwan
ri Simun ruandu' bolo-bolong
hahalan, am ulun bokon nangitaak
ri Yasus muoi omohonsoi ra iwan
ri Simun hino. 39I Yasus pono' am
inimaar ra intok koolongon nu iwan
ri Simun no, hili io napahiru' ra
aruol hino. Hohol hino pono' am
nalawo, am luat no nu iwan
ri Simun hino am napainum am
napaakan rilo.
40Paat nu mato nu orou nilumin-
dob, kawi' nu ulun nangibit ra kawi'
nu pahaka' nilo arualan rano inuoi
ri Yasus. I Yasus pono' am nangang-
kam ra ulun hiano am namihah.
41Kawi' nu saitan pono' am
sinumamput nahiru' ra ulun sinalu-
ngon nilo rano, am nampahala-halak,
rahu kanilo, "Oko hitu Anak nu Ala!"
Io yak i Yasus nomopol ra saitan
hiano ikaa mindahu, nga apandayan
no saitan hiano akakaulih ra io nga
Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala.

I Yasus ambala' ra ulun ra luang nu kula-kula' pahun intok sambayang
(Mrk 1:35-39)

42Paat nu mato nu orou angi-
muun sumarat i Yasus inakou intor
ra bandar hino inuoi ra saumi intok
kalilingoyon. Ulun asuang rano
pono' am ahuyum rio. Am paat nilo
nakatiwol rio, ulun hiano amalikot
ri Yasus ikaa makou angiru' rilo.
43Io yak rahu ri Yasus rilo, "Ikaa
mulalas muoi au yak ambala' ra
bandar-bandar bokon, ra Aho Onsoi
intor ra baal nu Ala amihang ra
ulun. Nga hino hua langus nu
nanusuban nu Ala rakon ra tana'
hitu."
44Haling ra hino i Yasus inakou ra
luput nu pamahunan nu ulun Yahudi
am inunsop ra pahun intok sam-
bayang am nambala' ra ulun nu intok
hino.

I Yasus namili' ra ulun-ulun ubason no lali'
(Mat 4:18-22; Mrk 1:16-20)

5 1Paat nu saumi orou i Yasus
tinumuor ra ihih nu liahu maayo
nu Ganasarit, am ulun asuang hiano
nakapahihinsok, nga ilo asiha' angki-
nongoh ra aho intor ra Ala indulan
ri Yasus no. 2Am kakito ri Yasus
siino ruo paraau ra ihih nu liahu
maayo hino. Paraau hino kaando'
ulun, nga ulun angimpapait hiano
tinumuun intor ra paraau hino am
amahu' ra pukot nilo no. 3Tampak
ri Yasus ra saumi paraau, io hino
paraau ri Simun, hili io nanusub
ri Simun anikoh ra paraau hino
apaintawoi intor ra ihih no. Pan-
turung i Yasus ra paraau hino am
nambala' ra ulun asuang hiano.
4Pongo no nambala', rahu no
ri Simun, "Kabilo' nga pakuoyo' ra
andalom no am boyoro' pukot muno,
ra pamumukot ra pait."
5Limbang ri Simun, rahu kono, "U
Guru', sansupo-supot akai no nalum-
pai nampukot, am kaando' ka saumi
po naundut mai. Io yak haling hua ra
susub mu, am raino akai muoi
pomoyor ra pukot mai hitu."
6Pongo nilo nomoyor, ilo nakaun-
dut ra pait asuang bonsoi suku' pukot
hino angimuun ainta'. 7Intor ra hino
ilo nahipah akiinsuup ra rangan nilo
rano ra paraau bokon no. Am bi nu
rangan nilo rano inuoi insuup rilo
amului ra pait ra paraau nilo no,

5:1-3 Mat. 13:1-2, Mrk. 3:9-10, 4:1 **5:5** Yah. 21:3 **5:6** Yah. 21:6

suku' paraau ruo hino maar lumin-
dob ra bahat nu pait naundut nilo no.
8Paat ri Piturus nahilong ra baal
hino, pahulatur io ra maar nu
kalayam ri Yasus no, rahu kono, "U
Tuhan, iruanin mu yak au, nga au
hitu ulun nakasala'."
9I Piturus am kawi' nu ulun ra-
ngan no nasumpo nahilong ra suang
nu pait naundut nilo no. 10Kono po
hino nu ranga-rangan ri Simun io
hino i Yakup, am i Yahaya anak
ri Sabidi. Rahu ri Yasus ri Simun,
"Ikaa oko alaa'! Intor raino oko
asauk ra ambabala' ra ulun bokon
hili ilo maya' rakon ohondo' ra ulun
ampaparalo ra pait."
11I Simun am rangan no rano
namananat ra paraau no ra asak no,
hili nanino ra kawi' nu hino, am
inaya' ri Yasus.

I Yasus namihah ra sangulun nampulu
(Mat 8:1-4; Mrk 1:40-45)

12Orou bokon li po, i Yasus
inuoi ra saumi bandar. Ra bandar
hino siino sangulun ungkuyon nam-
pulu[e] lalarang. Paat no nahilong ri
Yasus, io nahulatur nirumungu' ra
tingkuangon ri Yasus no, rahu kono,
"U Tuan kono oko asiha', pihahon
mu halan au."
13Hili i Yasus nonoroi ra longon
no am nangangkam rio, rahu no,
"Kasiha' ku. Apihah oko raino." Am
paat nu hino po lawo yak nu aruol nu
ulun hino.
14Am popolo' ri Yasus ulun hino,
rahu kono, "Ikaa oko ahihiulit ra
ulun bokon ra aun nasauk riun tu. Bi
kamu yak muoi akibili' ra imam rano
ra oko kapio-pio napihah am anaak
oko ra saumi taak maya' ra rahu ri
Musa li. Hino asauk ra saumi tatan-
du' ilayan nu ulun ra oko kapio
napihah."
15Aho intor ra baal nu inuma'
ri Yasus no indu-indul nakarayol ra
intok bokon, am intor ra hino asuang
ulun matong muoi angkinongoh am
akipihah ra aruol nilo rano. 16Pongo
nu hino bi ri Yasus inuoi sambayang
ra intok kalilingoyon kaando' ulun.

I Yasus nomohonsoi ra sangulun tinumambatang
(Mat 9:1-8; Mrk 2:1-12)

17Paat nu saumi orou i Yasus
angubas ra ulun asuang ra baal nu
Ala. Ra intok hino siino kula-kula'
ulun Parisi am guru-guru' nu
ugama nanturung ra hino. Ilo
sinumuku' intor ra bandar
Yarusalim am intor ra tuki-tukir nu
bandar ra daira Galilia am daira
Yudia. Paat nu hino kuasa' nu
Tuhan siino ri Yasus auma' amihah
ra ulun arualan.
18Paat nu hino siino ulun nangibit
ra sangulun tinumambatang iringku-
li' ra apin koolongon nano. Ulun
hiano ahuyu-huyum ra ralan nilo
munsop ra pahun hino am amului ra
ulun tinumambatang hino ra tingkua-
ngon ri Yasus no. 19Io yak ikaa ilo
akaunsop angibit ra ulun hino, nga
asuang hua ulun nahihinsok ra pahun
hino. Intor ra hino ilo nanakor nangi-
bit ra ulun hino ra taap nu pahun
hino. Am ilo namalungkab ra taap nu
pahun hino, hili namuluh ra ulun
tinumambatang hino baya-baya' ra
koolongon nano ra tingkuangon
ri Yasus ra lolot nu ulun asuang no.
20I Yasus nahilong ra ulun hiano
kapio-pio mintopot rio, rahu kono ra
ulun hino, "U pahaka' sala' muno no-
pongo inampunan."

---

[e]5:12 sangulun nampulu: Maya' ra arat nu ugama nu ulun Yahudi aruol hino ikaa apauma' ra ulun antiruol hino ikaa auma' sumamba ra Ala ra pahun sambayang.

5:14 Im. 14:1-32

Pahun nu ulun Yahudi

21Guru-guru' ugama am ulun-
ulun Parisi angimuun ahayam ra sa-
ngulun am sangulun. Rahu kanilo,
"Aun ki' hitu kaulun aatas ahuyai ra
Ala? Kaando' kuasa' nu ulun nu
tana' angampun ra sala'. Ala yak
saumi auma' angampun ra sala'."
22Io yak i Yasus akapandai ra
pangkimuatan siino ra huang nilo no.
Intor ra hino rahu ri Yasus rilo,
"Kulo ki' akau mindahu ra kono hino
ra huang mino?" 23Aun ki' aluoi
rahuon, 'Sala' mu nopongo inam-
punan,' kuon ki', karuo kono am min-
dahu ra, 'Lumuat ko am bi makou?'
24Io yak raino au apakito ramuyun ra
Ulun Sinusub nu Ala akakuasa' a-
ngampun ra sala' ra paat no siino ra
tana' hitu." Hili rahu ri Yasus ra
ulun tinumambatang hino, "Lumuat
ko, am ibito' apin mu no, am bi
muli'!"
25Parambus ulun hino nilumuat ra
tingkuangon nilo no, hili nangakat ra
intok no noolong hino, am bi no inuli'
ra pahun nilo no am angansu-ngan-
suk ra Ala.
26Kawi' nilo no nasumpo, hili ilo
angansu-ngansuk ra Ala. Am intor
hua ra ilo angkalaa', rahu kanilo,
"Kalalaban kapio tatandu' nakito
taka ra orou hitu!"

Yasus nangipah ri Liwi
(Mat 9:9-13; Mrk 2:13-17)

27Pongo nu hino, bi ri Yasus
sinumamput hili kakito no sangulun
angungukum ra sukai ininggalanan
ri Liwi. Paat nu hino io nanturung
ra upis. Rahu ri Yasus rio, "Ikon
mu, maya' ko rakon." 28Luat ri Liwi
am iruani' no kawi' nu hino hili
inaya' ri Yasus.
29Pongo nu hino i Liwi nanguma'
ra irau ra pahun no ra tayar ri Yasus.
Am asuang po ulun angungukum ra
sukai am ulun-ulun bokon niruma-
ngan rilo nangakan. 30Siino kula-

5:30 Luk. 15:1-2

kula' ulun Parisi am guru-guru' nu
ugama sabungo-bungot ikaa onsoi
huang ra baal hino. Hili ilo inindahu
ra ulun ubason ri Yasus rano, rahu
kanilo, "Kulo akau angguhulung a-
ngakan am anginum rumangan ra
ulun angungukum ra sukai am ulun
nakasala' hiano?"
31Limbang ri Yasus, "Ulun apihah
ikaa pakuan muoi ra dakutur, ulun
arualan yak muoi. 32Kono po hino, au
matong sala' ka ahipah ra tayar nu
ulun angangku ra ilo kaando' sala'.
Au matong ra tayar yak nu ulun
akasala' hili ilo mimpoi ra sala-sala'
nilo."

Pangkimuatan ra baal aharot ikaa angakan

(Mat 9:14-17; Mrk 2:18-22)

33Siino ulun inuoi inindahu
ri Yasus, rahu kanilo, "Ulun ubason
ri Yahaya am ubason nu ulun Parisi
rano asalok aharot ikaa angakan am
anginum am ilo sambayang yak. Am
lai' ulun ubason mutu ikaa aharot."
34Limbang ri Yasus rilo, "Aatas
ki' akau ikaa apaakan ra ulun tam-
bului mi ra paat nu pahuatan, ra paat
nu ulun ahuot hino baya-baya' rilo?
Ikaa nahi akau aatas! 35Io yak siino
paat no ungkuyon nahuot hino
alapon intor rilo rahili am hili ilo
aharot ikaa angakan."
36Am pahulit po i Yasus rilo ra
saumi pangumangan, rahu kono, "Sa-
ngulun pono' kaando' anambil ra
kain naapu' ra kindis inalap ra sam-
payau bahuon. Nga kono io anguma'
ra kono hino aminta' yak solor io ra
sampayau bahuon am poyo kindis
bahuon hino asawalo tumambil ra
kain naapu' hino. 37Am kaando' po
kasangulun amalingi' ra ruu' nu ang-
gur bahuon ra kungkung pamulian
lai-lair, nga ruu' nu anggur bahuon
hino tumambau suku' kungkung hino
lumaput. Ruu' nu anggur hino aim-
boyou am pamulian hino pono' am
aunsah. 38Ruu' nu anggur bahuon,
onsoi lingian yak ra kungkung
bahuon. 39Kaando' kasangulun
asiha' anginum ra ruu' nu anggur
bahuon ra kono io nopongo nangi-
num ra ruu' nu anggur nakalair. Nga
rahu kono, 'Ruu' nu anggur nakalair
labing onsoi am aamis.' "

Pangkimuatan intor ra baal nu Orou Taahan

(Mat 12:1-8; Mrk 2:23-28)

6 1Paat nu saumi Orou Taahan,
i Yasus am ulun ubason no rano
inakou. Paat nilo nansail ra umo nu
nanambakan ra gandum no, ulun
ubason ri Yasus hiano pono' am
namubus ra gandum hino am namisol
hili nangakan. 2Baal hino napan-
dayan nu kula-kula' ulun Parisi, am
rahu kanilo, "Kulo ki' akau ikaa
maya' ra arat nu ugama taka, suku'
akau anguma' ra aun pinopol ra
Orou Taahan?"
3Limbang ri Yasus rilo, "Ikaa po
ki' akau namasa' ra inuma' nu Raja'
Daud li ra paat no tinabaan, ilo ra
ulun ranga-rangan no rali? 4Unsop
ri Daud ra Pahun nu Tuhan hino am
nangalap am nangakan ra ruti' nopo-
ngo tinaakan ra Ala hino. Io nanaak
po ra ruti' hino ra ulun rangan no
rano. Lai' halan kono maya' ra Arat
sinuratan ri Musa ritaka, imam-
imam yak auma' angakan ra ruti'
hino."
5Am rahu po ri Yasus rilo, "Ulun
Sinusub nu Ala akakuasa' ra aun
maan am ikaa maan ra Orou
Taahan!"

Ulun nokokoi ra longon sangkibab

(Mat 12:9-14; Mrk 3:1-6)

6Paat nu Orou Taahan bokon,
i Yasus inunsop ra pahun intok

6:1 Laup. 23:25 **6:4** Im. 24:9 **6:3-4** 1Sam. 21:1-6

sambayang am nangubas. Ra intok
hino siino sangulun nokokoi ra lo-
ngon sangkibab. 7Kula-kula' guru'
nu ugama am ulun Parisi asiha'
ahilong ra aun asalaan ri Yasus hili
ilo akaalap apasala' rio. Haling ra
hino ilo angibabaya', yak ri Yasus
nu kono no io amihah ra ulun ra
paat nu Orou Taahan. 8Io yak apan-
dayan hua ri Yasus huang nilo no.
Hili io inindahu ra ulun nokokoi ra
longon sangkibab no, "Ikon mu,
tumuor ko ra solor ra tingkuangon
tu!" Ulun hino pono' nilumuat am
inuoi ra intokon hino.
9Hili i Yasus nangkimuot ra kawi'
nu ulun siino ra intok hino, rahu
kono, "Aun koson nu pamahuangan
mi? Maya' ra Arat sinuratan ri Musa
ritaka aun ki' auma' maan taka ra
Orou Taahan? Anguma' ki' ra onsoi
karuo kono am anguma' ra alaat?
Apakaayah ki' ra ulun karuo kono
am amatoi ra ulun?" 10Pahilong
i Yasus ra kawi' nu ulun hiano, hili
rahu no[f] ra ulun nokokoi ra longon
sangkibab hino, "Potoroyo' nga lo-
ngon muno." Ulun hino pono' am
nopotoroi ra longon nano, am longon
nano pono' am noonsoi.
11Io yak guru-guru' nu ugama am
ulun Parisi hiano nambuuk kapio,
hili ilo nantutuum ra aun auma'
maan nilo ri Yasus.

I Yasus namili' ra oopor am ruo ngaulun susususubon no
(Mat 10:1-4; Mrk 3:13-19)

12Am paat hili i Yasus inuoi
ra saumi inuluh am sambayang. Ra
intok hino io sambayang ra Ala san-
supo-supot. 13Paat no natawang,
ipahi' no kawi' nu ulun inaya' rio no
am pilio' no oopor am ruo ngaulun
intor ra lolot nu ulun hiano. Ingga-
lani' no oopor am ruo ngaulun
hiano ra susususubon. Ulun hiano io
hino; 14i Simun (sabiton poyo
ri Piturus), am i Andarias pahaka'
ri Simun; i Yakup am i Yahaya,
i Pilipus am i Bartalomius,
15i Matius am i Tomas, i Yakup
anak ri Alpius, am i Simun sabiton
ra Patriot 16i Yudas anak ri Yakup
am i Yudas Iskariot napasauk
napatakub ra Tuhan Yasus.

I Yasus ambala' am amihah ra ulun
(Mat 4:23-25)

17Kopongo i Yasus namili' ra
ulun susususubon no rano, pam-
babaya' ilo nambulusung intor ra
inuluh hino, hili ilo tinumooh am
tinumuor ra intok apantai no. Siino
po ra intok hino kula-kula' suang nu
ulun ubason no rano am asuang po
kapio ulun intor ra luput nu daira
Yudia am intor ra bandar nu
Yarusalim, am intor po ra
pamahunan amaar ra ihih nu luab
ra daira nu bandar Tirus am Sidon.
18Ulun hiano inatong asiha' angki-
nongoh ra pangubasan ri Yasus am
akipihah ra aruol nilo rano. Am
ulun sinulor nu saitan hiano pono'
inatong am hinonsoi ri Yasus. 19Am
kawi' nu ulun asuang rano pono'
asiha' angangkam rio, nga siino hua
kuasa' sumamput intor rio suku'
noonsoi kawi' nilo no.

Anginsuat am asusa' huang
(Mat 5:1-12)

20Pahilong i Yasus ra ulun
ubason no rano am rahu no,
"Asatu' nga akau ulun kaando' ra
atu-atu, am alansan yak ra Tuhan,
nga Ala amihang ra kaayahan mi.
21Asatu' nga akau ulun tabaan raino
tu, nga akau kaasuhon rahili!
Asatu' nga akau ulun antangi'
raino tu nga akau akakurit rahili!
22Asatu' nga akau ulun kasisinga-
nan, ikaa alulumon, usamon am

---

f6:10 hili rahu no: Luang nu buku nakalair; inindahu nambuuk,

6:22 1Ptr. 4:14

kukunuon raino nga Ulun Sinusub nu
Ala. 23Kono po hino pinakuan ra
ulun angindul ra rahu nu Ala ra
pahulu li. Paat nu baal hino asauk
onsoi akau anginsuat huang am anga-
lang asangkah huang nga asuang hua
bonsoi talampos mi nilair ra Surga'
ra tayar mi.
24Io yak aila' bonsoi rahili akau
ulun akaya' raino tu, nga akau nopo-
ngo nakaalap ra kaansayan nu bayah
mi! 25Aila' bonsoi rahili akau ulun
naasuh raino tu, nga akau tabaan
rahili! Aila' bonsoi rahili akau ulun
akakurit raino tu, nga akau rahili
asusa' huang am antangi'!
26Aila' bonsoi rahili akau, nu kono
no akau ansukon nu kawi' nu ulun,
nga kono po hino nu aki nilo ra
pahulu li angansu-ngansuk ra ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala ra rahu am-
bubuak."

Masi' ra ulun asisingon
(Mat 5:38-48; 7:12a)

27"Io yak tayar mi angkino-
ngoh ra rahu ku raino tu, au am-
bala' ra rahu hitu ramuyun. Onsoi
akau masi' ra ulun asisingon
ramuyun, am anguma' yak ra onsoi
ra tayar nilo. 28Akitaak akau ra
barakat ra Ala ra tayar nu ulun
angawah ramuyun, am sambayang
ka ra tayar nu ulun angulalaat
ramuyun. 29Kono ulun angapis ra
pingal mi sangkibab no, pahusuon
mi poyo io angapis ra pingal mi
sangkibab no. Kono sampayau mi
sandapau no haawon taakin mi po
sampayau mi karuo no. 30Kono siino
ulun akitaak riun ra atu-atu, onsoi
taakin mu yak rio, am kono atu-atu
siino riun haawon no pain mu rulio'
kitaako'. 31Onsoi akau anguma' ra
ulun bokon ra aun kasiha' mi ra
ulun bokon anguma' ramuyun.

32Kono akau masi' yak ra ulun
masi' ramuyun, aun ki' balos nu
inuma' mi hino? Nga ulun ikaa maya'
ra Ala pono' am masi' po ra ulun
masi' rilo. 33Am kono akau anguma'
yak ra onsoi ra ulun anguma'
ramuyun ra onsoi, aun ki' balos nu
inuma' mi hino? Nga ulun ikaa maya'
ra Ala pono' am anguma' ra kono
hino po. 34Am kono akau apautang
yak ra usin ra ulun akaalap amayal
no, aun ki' balos nu inuma' mi hino?
Nga ulun ikaa maya' ra Ala no pono'
am apautang po ra ulun ikaa maya' ra
Ala, hili ilo ansika' po! 35Topot no
sala' ka kono hino! Onsoi yak akau
masi' ra ulun tumabuh ramuyun am
anguma' yak ra onsoi rilo. Onsoi yak
akau apautang am ikaa alansan ra ilo
amayal ra usin mi. Kono akau angu-
ma' ra hino, talampos mi maayo bon-
soi am akau asauk ra anak-anak nu
Ala asawat kuasa'. Nga Ala onsoi yak
ra ulun ikaa apandai mindahu
tarima' kasi', am tayar po nu ulun a-
nguma' ra alaat. 36Onsoi akau akaasi'
ra ulun bokon ohondo' ra Ama' mi ra
Surga' akaasi' ramuyun."

Apasala' ra ulun
(Mat 7:1-5)

37"Ikaa akau apasala' ra ulun
bokon, hili akau pono' am ikaa
pasalaan nu Ala. Am ikaa akau
amaratu' ra ukum ra ulun bokon,
hili akau pono' am ikaa ukuman nu
Ala. Ampunan mi ulun bokon, hili
akau pono' am ampunan nu Ala.
38Onsoi akau anaak ra ulun bokon,
hili Ala pono' am anaak ramuyun.
Akau akaalap ra taak apanu' bonsoi
am ininsok-insok ra tayar mi. Aun
pinanguar mi ra tinaakan mi ra ulun
bokon, hino po pangunguar nu Ala
ramuyun."
39Am pahulit po i Yasus rilo ra
saumi pangumangan, rahu kono,

6:23 2Taw. 36:16, Inu. 7:52 6:31 Mat. 7:12 6:39 Mat. 15:14

"Kono ulun nobolou amahaak ra
ulun nobolou bokon, ikaa mulalas ilo
ruo akalisang ra ralan am aratu' ra
luang. [40]Kaando' kasangulun ulun
ubason aulu' intor ra guru' nano. Io
yak ulun apandai ra pangubasan nu
guru' no asauk ohondo' ra guru' no.
[41]Kulo ilai' mi momol nu pias
nakataliwa' ra mato nu pahaka'
mino, lai' halan sampator taun
makalu nakataliwa' ra mato mi no
ikaa huangon mi? [42]Kulo akau min-
dahu ra pahaka' mi rano, 'U pahaka',
ikon mu, iruo' ku bai taliwa' nu mato
muno.'

Lai' halan am sampator taun
makalu ra mato muno am ikaa ailong
mu? U ulun ahipapayu! Iruon mu
pahulu sampator taun makalu ra
mato muno, hili mato muno aaning
am hili akau akaalap angiru' ra
momol nu pias nakataliwa' ra mato
nu pahaka' mi rano."

Taunan am kinawa' no
(Mat 7:16-20; 12:33-35)

[43]"Taunan abaku' ikaa angina-
wa' ra kinawa' alaat akanon, am
taunan ikaa abaku' ikaa anginawa'
ra kinawa' aamis akanon. [44]Tuki-
tukir nu taun apandayan intor ra
kinawa' no. Hanggasing ikaa angi-
nawa' ra kinawa' nu ara aamis
akanon, am kusingan ikaa angina-
wa' ra kinawa' nu anggur. [45]Aun
ulun onsoi anguma' ra onsoi nga
huang nano onsoi, am ulun alaat
anguma' ra alaat nga huang nano
alaat. Nga aun ayamon nu kabang
sumamput intor ra huang."

Ulun amamaal apandai amahuang am ulun amamaal ailo amahuang
(Mat 7:24-27)

[46]"Kulo ki' akau ahipah rakon,
'Tuhan, Tuhan,' io yak akau ikaa
sumuhut ra panusuban ku
ramuyun? [47]Aun ki' pamahandaan
taka ra ulun matong rakon, am ang-
kinongoh ra rahu ku, am anguma' ra
panusuban ku? Onsoi nahi au
amala' ramuyun. [48]Io ohondo' ra
sangulun amaal ra pahun nangali
napakandalom ra bansukon nu
turok no, am nanampulu' ra batu ra
puun nu turok hino. Paat nu siang
nangkaayo am nanakob ra pahun
hino, pahun hino ikaa alulu' aaba',
nga binaal hua ra tana' onsoi am
okorot.
[49]Io yak ulun angkinongoh ra rahu
ku am ikaa anguma', io ohondo' ra
sangulun amaal ra pahun ikaa
napakandalom nangali ra bansukon
nu turok no, am ikaa nanampulu' ra
batu ra puun nu turok no. Paat nu
siang nangkaayo am nanakob ra
pahun hino, parambus yak pahun
hino naaba' am nasasai nga binaal
hua ra tana' alami' am ikaa kula'
nandalom! Am pahun hino nasasai
bonsoi."

I Yasus namihah ra amba nu sangulun sauyar nu Ruum
(Mat 8:5-13)

7 [1]Kopongo i Yasus nambala' ra
baal hino ra ulun asuang, hili io in-
indul inuoi ra Kaparnaum. [2]Ra intok
hino siino sangulun katua' nu sauyar
nu Ruum nokotohom ra sangulun
amba, io masi' am aalulum ra amba
no hino. Amba no hino narualan am
mamaar patoi. [3]Paat nu katua' nu
sauyar hino nakaringoh ra baal
ri Yasus no, susubo' no kula-kula'
mamaayo nu ulun Yahudi inuoi
ri Yasus angitaak rio muoi amihah ra
amba no hino.
[4]Pakasuku' ulun hiano ri Yasus,
ilo akitaak bonsoi ri Yasus anulung
ra katua' nu sauyar hino, rahu kanilo,
"Katua' nu sauyar hino akimaasi'
riun, onsoi tulungin mu io, [5]nga io
masi' ra bansa' taka am io nopongo

6:40 Mat. 10:24-25, Yah. 13:16, 15:20 **6:44** Mat. 12:33 **6:45** Mat. 12:34

Katua' nu sauyar

namaal ra pahun intok mai sumam-
bayang." 6Bi ri Yasus inakou nam-
babaya' rilo.
Paat nilo mamaar suku' ra pahun
nu katua' nu sauyar hino, panusub
kapala' nu sauyar hino ra ranga-ra-
ngan no rano muoi inindahu ri Yasus
mindahu ra, "U Tuan, hama' no. Ikaa
pono' oko maya' rakon muoi ra
pahun mai no. Ikaa au aatas apaun-
sop riun ra pahun mai. 7Hino puun no
au ikaa aatas tumingkuang riun. Intor
ra hino onsoi yak oko mindahu hili
amba kutu apihah. 8Nga au pono' am
maya' yak ra susub nu ulun mamaayo
mai rano, am siino po sauyar maya'
ra panusuban ku. Kono au anusub ra
sangulun ra lolot nilo, 'Makou ko' am
io pono' makou. Am kono au po
ahipah ra sangulun ra lolot nilo, io
pono' matong. Kono au anusub ra
amba ku, 'Baalon mu hitu!' io pono'
am anguma' yak."
9Kasumpo' i Yasus ra rahu nu
katua' nu sauyar hino. Hili Yasus na-
ngalii' am inindahu ra ulun asuang
inaya' rio no. Rahu kono, "Ra kawi'
nu ulun Israil, kaando' po nakito ku
sangulun mintopot rakon ohondo' ra
intopot nu ulun hino."
10Panduli' ulun sinusub hiano ra
pahun nu sauyar hino, ilai' nilo am
napihah no amba hino.

I Yasus napanduli' napakaayah ra anak nu sangulun nabalu

11Ikaa kula' buoi intor rahili bi
ri Yasus inuoi ra bandar Nain. Ulun
ubason no am ulun asuang hiano in-
akou inaya' rio. 12Pakasuku' i Yasus
ra maar nu totobon maayo ra bandar
hino, siino kula-kula' ulun nanaan ra
bangkai intor ra bandar hino. Bang-
kai hino, io hino anak ungkuyon nu
sangulun ruandu' nabalu, saumi yak
halan tupo anak nano. Asuang po
ulun nu bandar hino inaya' ra ruan-
du' nabalu hino.
13Pahilong i Yasus ra ruandu'
nabalu hino, pakaasi' io, hili rahu no
ra ruandu' hino, "Inan, ikaa antangi'
ko!" 14Bi ri Yasus inuoi imaar ra lu-
ngun nu bangkai hino am kangkamo'
no, am tooh nu ulun nanaan ra bang-
kai hino. Rahu ri Yasus, "U ulun am-
bulok, au mindahu riun, lumuat ko!"
15Ulun inatoi hino pono' am
nilumuat nanturung hili io angimuun
akaindahu. Hili i Yasus nanaak rio ra
ina' nano.
16Kawi' nu ulun hiano nangkalaa'
bonsoi, am angimuun angansu-ngan-
suk ra Ala. Rahu kanilo, "Sangulun a-
ngindul ra rahu nu Ala maayo kuasa'
nopongo inatong ra lolot taka! Ala
nopongo inatong muoi apakaayah ra
ulun mintopot rio."
17Aho intor ra baal ri Yasus
nakarayol ra luput nu daira Yudia
am libu-libung no.

Yahaya Omomororob nanusub ra ulun ubason no
(Mat 11:2-19)

18Ulun ubason ri Yahaya rano
nahihiulit ri Yahaya ra kawi' nu

---

*g*7:11 Ikaa kula' buoi intor ra hili: Luang nu buku nakalair; suaban nali.

baal nasauk inuma' ri Yasus no.
Hili ipahi' ri Yahaya ruo ngaulun
ubason no rano, 19hili susubo' no ilo
inuoi pangkimuot ra Tuhan Yasus,
"Oko ki' ulun matong maya' ra
nirandi' nu Ala li, karuo kono am
angkuliman po ki' akai ra ulun
bokon?"
20Pakasuku' ilo ruo ri Yasus, rahu
kanilo, "Yahaya Omomororob
nanusub ramon muoi angkimuot riun
aman. Oko ki' ulun sumuku' maya' ra
nirandi' nu Ala li, karuo kono am
siino po ki' ulun bokon kulimanan
taka sumunu' riun?"
21Paat nu hino, asuang pinihah
ri Yasus ra ulun arualan, am asuang
pinahiru' no ra saitan sinumulor, am
asuang po ulun nobolou nanduli'
nakakito. 22Limbang ri Yasus inin-
dahu rilo, "Bi kami, anduli' ka
ri Yahaya am balai' io ra aun nari-
ngoh mi am nakito mi. Ulun nobolou
nakarat, ulun naburau akaakou, ulun
nampulu[h] napihah, ulun nabutong a-
karingoh, ulun inatoi kinaayah am
Aho Onsoi intor ra Ala binalaan ra
ulun kaando' ra atu-atu. 23Asatu' nga
ulun kaando' pamarahuan ra ikaa
mintopot rakon."
24Pakaakou ulun sinusub
ri Yahaya no, hili i Yasus nambala'
ra ulun asuang rano intor ra baal
ri Yahaya no, rahu kono, "Aun in-
oyon mi ilai' ra tana' asuang ra batu
am inahison li? Inuoi ki' akau
nahilong ra sampuun tutuu' apuha'
nu angin yak? 25Akau inuoi aun
nakito muyun li? Sangulun asandong
ra pakai ki'? Ulun asandong ra pakai
kono hino am siino yak ilo ra pahun
nu raja' no. 26Aun yak inoyon mi ilai'
nili? Inuoi yak ki' akau nahilong ra
sangulun angindul ra rahu nu Ala?
Otopot. Io yak akau nakakito sumail
poyo ra sangulun angindul ra rahu nu
Ala. 27Nga i Yahaya nga kuon nu
nasuratan ra Kitap hitu, rahu nu Ala,

'Hitu nga ulun sinusub ku,
au anusub rio
amahulu intor riun
amalair ra ralan ra tayar mu!'

28Au mindahu ramuyun, ra lolot
nu kawi' nu ulun, kaando' kasangu-
lun labing aulu' intor ri Yahaya. Io
yak aun ulun rumaliwi' huang ra lolot
nu ulun pihangon nu Ala, ulun hino
labing aulu' intor ri Yahaya
Omomororob."
29Kawi' nu ulun am ulun angungu-
kum ra sukai nangkinongoh ra rahu
ri Yasus hino, ulun hiano nga inin-
suhut ra panusuban nu Ala am asiha'
rorobon ri Yahaya. 30Io yak ulun
Parisi am guru' nu ugama aangas
maya' ra kasihaan nu Ala ra bayah
nilo no. Ilo aangas rorobon
ri Yahaya.
31Rahu po ri Yasus, "Aun ki'
pamahandaan ku ra ulun ra paat
raino tu? Aun ki' hondo' nilo tu?
32Ilo tu ohondo' ra anak-anak nan-
turung ra libung nu karai no, am
salua-luap ra rangan nilo rano, rahu
kono, 'Sinampui mai hua halan suling
tu ramuyun am aangas hua akau a-
ngalang am ahikalawo pono' akai ra
asusa' huang am aangas po akau an-
tangi'.' 33Nga i Yahaya Omomororob
inatong io naharot ikaa nangakan am
ikaa nanginum, rahu kami, 'Ulun hitu
sinulor nu saitan!' 34Ulun Sinusub nu
Ala inatong, io angakan am anginum
rahu kami po, 'Lai' nga ulun hio'!
Ababaakan, ahahauk, rumangan ra
ulun angungukum ra sukai am ulun
nakasala'.' 35Hama' pono' kono hino
nu rahu mi, anatandu' ra kapandayan
nu Ala otopot io hino intor ra balos
nu inuma' nu ulun angintopot rio."

---

*h*7:22 sangulun nampulu: Ilayan 5:12.

7:22 Yas. 35:5-6, 61:1 **7:27** Mal. 3:1 **7:29-30** Mat. 21:32, Luk. 3:12

Paat ri Yasus siino ra pahun ri Simun

36 Sangulun ulun Parisi, ininggala-
nan ri Simun nahipah ri Yasus muoi
angakan rumangan rilo. Hili i Yasus
inuoi ra pahun nano am hinumulung
nangakan.
37 Ra bandar hino siino sangulun
ruandu' akasala'. Paat no nakapan-
dai ra i Yasus siino ra pahun nu ulun
Parisi hino, ruandu' hino inuoi ra
pahun nu ulun Parisi hino, am nangi-
bit ra saumi butul pualam akasuot ra
umau aamis ra howou. 38 Io tinumuor
ra talikuron ri Yasus ra maar nu
kalayam nano, io nantangi' suku'
kalayam ri Yasus no naluu' ra lomou
nano. Am pusasi' no kalayam
ri Yasus no ra abuk nano suku'
napua', hili io namangingil ra
kalayam ri Yasus am namarabul ra
kalayam ri Yasus ra umau aamis ra
howou hino.
39 Paat nu ulun Parisi nangipah
ri Yasus no nakakito ra baal hino, io
mindahu ra luang nu huang no,
"Kono ulun hitu sangulun angindul
ra rahu nu Ala, ikaa mulalas io
akapandai ra baal nu ruandu' na-
ngangkam rio tu, lai' halan am ruan-
du' hitu nakasala'!"
40 Hili rahu ri Yasus ri Simun,
"Simun, siino saumi rahuon ku riun."
Limbang ri Simun, "Ua guru',
rahu kamu nga."
41 Rahu ri Yasus, "Siino ruo
ngaulun akautang ra sangulun apa-
pautang ra usin. Sangulun no
akautang limo ngaatus ringgit, am sa-
ngulun no akautang limo ngoopor
ringgit. 42 Ruo ngaulun hiano ikaa
akabayal ra utang nilo no, hili ulun
napautang no pono' ikaa nakibayal.
Kono po hino, aun ki' ra lolot nu ruo
ngaulun hiano masi' bonsoi ra ulun
napautang no?"
43 Limbang ri Simun, "Huang ku,
ulun asuang ra utang no!"
Limbang ri Yasus, "Kapio
hinuang mu hino." 44 Hili io inuir
nahilong ra ruandu' hino am inin-
dahu ri Simun, "Akito mu ki' ruandu'
hitu? Inatong au no ra pahun mu,
ikaa yak oko nanaak rakon ra siang
pamamahu' ku ra kalayam ku io yak
ruandu' hitu nopongo namahu' ra
kalayam ku ra lomou no, am namusas
napakapua' ra kalayam ku ra abuk
no. 45 Ra paat ku inatong oko ikaa
naniwol am namangingil rakon, io
yak ruandu' hitu ikaa mulou amangi-
ngil ra kalayam ku puun ra au sinu-
muku' ra hitu. 46 Ikaa oko namarabul
ra ulu ku ra umau, io yak ruandu' hitu
nopongo namarabul ra kalayam ku ra
umau aamis ra howou. 47 Huangon
mu onsoi-onsoi rahu kutu, asi' no
akasail hino anatandu' ra sala' no
asuang hino inampunan. Ulun inam-
punan borook yak, asi' no pono' am
borook."
48 Rahu ri Yasus ra ruandu' hino,
"Kawi' nu sala' mu inampunan."
49 Ulun bokon rangan ri Yasus
nanturung rano, angimuun ahayam
ra sangulun am sangulun. "Aun hitu
kaulun, auma' angampun ra sala'
tu?"
50 Io yak rahu ri Yasus ra ruandu'
hino, "Raino oko auma' kaayahon,
nga oko inintopot rakon. Muli' ko
raino ra huang anginsuat."

Kula-kula' ruandu' nanaak ri Yasus ra usin

8 1 Ikaa abuoi intor ra hino, bi
ri Yasus inuoi ra bandar, am
pamahunan ambala' ra Aho Onsoi ra
baal nu Ala amihang ra ulun. Ulun
ubason no oopor am ruo hiano baya-
baya' rio. 2 Kono po hino nu ruandu'
nopongo hinonsoi ra sinulor nu saitan
am pinihah ra aruol li baya-baya'

7:37-38 Mat. 26:7, Mrk. 14:3, Yah. 12:3 **8:2-3** Mat. 27:55-56, Mrk. 15:40-41, Luk. 23:49

ri Yasus. Ruandu' hiano io hino
i Maria ulun nu Makdalina, (io hino
tulu' saitan pinahiru' ri Yasus intor
rio); 3am i Yohana andu' ri Kusa,
ulun ahahalung ra pahun nu Raja'
Hirodis; i Susana am asuang po ruan-
du' bokon. Ilo nanaak ri Yasus am
ulun ubason no rano ra akan am usin
nilo tohom.

Pangumangan ra sangulun anias ra susunu'
(Mat 13:1-9; Mrk 4:1-9)

4Ulun inatong ri Yasus kaan-
do' kapapari' no intor ra kula-kula'
bandar. Am kalulur ulun asuang
hiano hili i Yasus nahulit rilo ra
saumi pangumangan, rahu kono,
5"Siino sangulun antatangumo inuoi
panias ra susunu' nano. Paat no
nanias, siino sampiruo naratu' ra
ralan li, am nakikindangan nu ulun
am inakan nu susuit. 6Siino po sam-
piruo naratu' ra tana' akabatu-batu
no. Paat nu susunu' hino tumuu'
parambus yak io natuor nga apua'
hua tana' no. 7Siino po naratu' ra
tanga' nu tutuu' akaruui no. Tutuu'
akaruui hino pono' am tinumuu'
suku' susunu' hino nasakob am
natuor. 8Am siino po sampiruo
naratu' ra tana' oondob no, hili io
tinumuu' suku' nanginawa' am ing-
gopor ruli' aatus umbung no."
Pongo no nahulit am rahu po
ri Yasus rilo, "Aun ulun asiha'
akarati' onsoi io angkinongoh onsoi-
onsoi."

Kulo ki' Yasus ambala' ra pangumangan
(Mat 13:10-17; Mrk 4:10-12)

9Ulun ubason ri Yasus rano
nangkimuot rio ra aun ki' atungon
nu pangumangan hino. 10Limbang
ri Yasus, "Akau nopongo tiniluan ra
baal auni ra aun koson nu Ala
amihang ra ulun. Io yak ulun bokon
ubason intor ra pangumangan yak,
hili ilo anampuus ampahuang, io
yak ilo ikaa akapandai ra aun asauk,
am ilo angkinongoh io yak ilo ikaa
akatutun."

I Yasus apakatalang ra atungon nu pangumangan ra sangulun anias ra susunu'
(Mat 13:18-23; Mrk 4:13-20)

11"Hitu nga atungon nu pangu-
mangan hino. Susunu' no io hino
rahu nu Ala. 12Am susunu' naratu'
ra ihih nu ralan hino, nangumangan
ra ulun angkinongoh ra rahu nu
Tuhan, io yak saitan inatong am
namahaau ra rahu hino intor ra
huang nilo no, hili ilo ikaa mintopot
am ikaa akaalap ra kaayahan. 13Am
susunu' naratu' ra tana' akabatu-
batu hino, nangumangan ra ulun
angkinongoh angundut ra rahu nu
Tuhan ra huang anginsuat bonsoi.
Io yak rahu nu Tuhan hino ikaa
nanambakat ra huang nilo no. In-
topot nilo no ikaa abuoi, paat nu
panginaman mintup rilo, parambus
yak ilo lumuhut. 14Am susunu'
naratu' ra tanga' nu tutuu' akaruui'
no, nangumangan ra ulun angkino-
ngoh ra rahu nu Tuhan, io yak ilo
angkaamo ra bayah nilo am asiha'
asuang sasawot am asanang ra tana'
hitu. Kawi' nu hiano nangindok ra
intopot nilo, suku' intopot nilo ikaa
tumuu' am kaando' balos. 15Susunu'
naratu' ra tana' oondob hino, na-
ngumangan ra ulun nangkinongoh
ra rahu nu Tuhan am namului ra
huang no ra huang onsoi am
abubuh. Intopot nilo olondon suku'
ilo anginawa'."

Lampung tiningkupan ra puut

16"Kaando' kasangulun anikit ra
lampung hili anangkup ra puut,

8:10 Yas. 6:9-10 8:16 Mat. 5:15, Luk. 11:33

karuo kono am buliin ra saau nu koo-
longon. Io amului yak ra lampung
hino ra pamumulian nano, hili ulun
munsop no akakito ra binantang nu
lampung hino. 17Nga aun-aun baal
binuni akito yak rahili, karuo kono
am baal ikaa apandayan nu ulun
bokon, paintalangon am apandayan
yak rahili. 18Hino puun no onsoi akau
amahuang ra aun naringoh mi. Nga
aun ulun nokotohom ra atu-atu, rua-
ngin poyo kasuango', io yak aun ulun
kaando' atu-atu, aun po siino rio no
alapon yak poyo."

Ina' am pahaka-pahaka' ri Yasus
(Mat 12:46-50; Mrk 4:35-41)

19Suku' nu ina' am pahaka'
ri Yasus rano, io yak ilo ikaa
akaimaar rio nga asuang hua ulun
rano bonsoi. 20Am rahu nu sangulun
no ri Yasus, "Guru', ina' am
pahaka' mu rano siino ra lusar no
asiha' tumiwol riun."
21Limbang ri Yasus ra ulun hino,
"Ulun angkinongoh ra rahu nu Ala
am maya' ra panusuban nano, hino
nga sabiton ra ina' am pahaka' ku."

Yasus nomopol ra angin okotoh
(Mat 8:23-27; Mrk 4:35-41)

22Suai hili ka orou, bi ri Yasus
am ulun ubason no rano inuran ra
saumi paraau. Rahu ri Yasus ra
ulun ubason no rano, "Ikon mi,
sumandaup taka ra liahu maayo tu."
Hili ilo pono' am sinumandaup.
23Kotongo' nilo amaraau i Yasus
pono' am nokoolong. Pulali' yak nu
angin okotoh inintup ra liahu maayo
hino, suku' ra paraau no nasiapan nu
siang am maar kapanu' suku' ilo
maar kakalom. 24Ulun ubason
ri Yasus rano inuoi namarukou
ri Yasus. Rahu kanilo, "Guru', guru',
maar no itaka akalom!"
Luat ri Yasus am popolo' angin
okotoh am hinumbang ahiarulun
hino. Angin okotoh am hinumbang
hino pono' am inulou am nanduli'
naluku. 25Hili rahu ri Yasus ra ulun
ubason no rano, "Kulo ki' akau ikaa
mintopot rakon?"
Ilo nololob am nangkalaa', hili
rahu nilo ra sangulun am sangulun,
"Aun hitu raino kaulun, suku' angin
okotoh am hinumbang pono' maya'
ra rahu no!"

I Yasus nomohonsoi ra sangulun sinulor nu saitan
(Mat 8:28-34; Mrk 5:1-20)

26I Yasus am ulun ubason no
rano namaraau suku' ra daira
Garasa[i] ra sandaup nu liahu maayo
nu Galilia. 27Paat ri Yasus inasak
tiwolo' io nu sangulun ungkuyon
sinulor nu saitan. Ulun hino intor ra
bandar, am io aangas murong ra
pahun am kaando' no sasampayau
no. Io asiha' mayan yak ra lalaba-
ngan. 28Pahilong io ri Yasus hili
nampaluap am nahulatur ra ting-
kuangon nano am rahu no, "Aun ki'
maan mu rakon, U Yasus Anak nu
Ala Ansukon Bonsoi? Au akitaak
riun ikaa ilaan mu au." 29Ulun hino
mindahu kono hino, nga i Yasus
apahiru' ra saitan hino intor rio.
Saitan hino nabuoi noyo namihang
ra bayah nano, suku' tongkongon
pono' kalayam am longon nano ra
rantai am poyo piahain, aukat no
yak rantai pinanangkong hino hili io
ibiton nu saitan sinumulor no ra
tana' asuang ra batu am inahison
no.
30Pangkimuot i Yasus ra ulun
hino, "Aun ki' inggalan mu?"
Limbang nu ulun hino, "Inggalan
ku i Ligion." Nga asuang hua bonsoi
saitan sinumulor ra ulun hino.

[i]8:26 Garasa: Luang nu buku nakalair; Gadara (Ilayan ra Matius 8:28, siino poyo Girgisa).

8:17 Mat. 10:26, Luk. 12:2 **8:18** Mat. 25:29, Luk. 19:26

31Saitan hiano nakitaak ri Yasus ikaa
anusub rilo muoi ra Luang
Kapatayan[j].
32Ra maar nu intok hino, siino
sampaanon biah asuang ahinakan ra
kambing nu tirong no. Saitan hiano
nakitaak nakimaasi' ri Yasus
apahusu' rilo muoi sulor ra biah
hiano. I Yasus pono' am namalihua.
33Samput nu saitan hiano intor ra
ulun hino am bi inuoi sulor ra biah
sampaanon hiano. Hili biah hiano
nahihiru' nambulusung am tinumin-
dak ra tobo ra paat nu liahu maayo
no, am kaluus ilo nolosor.
34Ulun ahahalung ra biah hiano
ampahuang ra baal nakito nilo hino.
Hili ilo nanimbul inuoi namala' ra
baal hino ra ulun siino ra bandar no
am pamahunan-pamahunan ra
libung nu bandar hino. 35Hili kawi'
nu ulun hiano inuoi pahilong ra baal
nasauk hino. Ulun hiano inuoi
ri Yasus am kakito nilo ulun sinulor
nu saitan li nopongo noonsoi, am nan-
turung ra maar nu kalayam ri Yasus
no. Io nopongo nampakai am huang
no nanduli' noonsoi. Ulun hiano
pono' am nangkalaa'. 36Kawi' nu
ulun nakakito ra baal nasauk hino
nahihiulit ra ulun bokon rano, ra aun
koson nu ulun hino hinonsoi ri Yasus.
37Hili kawi' nu ulun ra daira Garasa
nakitaak ri Yasus ahiru' intor ra
intok nilo hino, nga alaa' hua ilo
kapio. Am uran no ri Yasus ra
paraau no hili inuli'.
38Ulun sinulor nu saitan li lumikot
asiha' maya' ri Yasus. Io yak susubo'
ri Yasus ulun hino paulio', rahu
kono, 39"Muli' ko ra pahun muno am
pambala' ra aun nopongo inuma' nu
Ala riun."
Am bi nu ulun hino inuli' am pam-
bala' ra ulun amahun ra lupu-luput
nu bandar hino, ra aun nopongo
inuma' ri Yasus ra ulun hino.

Anak ri Yairus am ruandu' nangangkam ra pakai ri Yasus
(Mat 9:18-26; Mrk 5:21-43)

40I Yasus pono' am nanduli'
ra sandaup nu liahu maayo hino,
paat ri Yasus nakasuku' tiwolo' io
nu ulun asuang ra huang anginsuat
nga namalair no hua ilo nangkuli-
man ri Yasus. 41Hili suku' nu sa-
ngulun mamaayo nu pahun intok
sambayang, inggalan no Yairus. Io
nahulatur am nirumungu' ra maar
nu kalayam ri Yasus no am alikot
bonsoi angibit ri Yasus muoi ra
pahun nano, 42nga anak no ruandu'
saumi yak, am anak hino maar
patoi, unur nu anak hino oopor am
ruo upok.
Kotongo' ri Yasus makou muoi ra
pahun ri Yairus no, ulun asuang
hiano nahihinsok mimaar ri Yasus
intor ra tingkuangon, talikuron am
taihingon. 43Ra lolot nu ulun asuang
hiano siino sangulun ruandu'
narualan oopor am ruo upok buoi no,
aruol no hino lumangus ra io
omololot ra bulan. Kawi' nu sasawot
no naawi' yak ra io muoi akiubat ra
dakutur,[k] io yak kaando' akapihah
rio. 44Ruandu' hino inimaar ri Yasus
intor ra naalingan ri Yasus no, hili io
nangangkam ra popor nu kain pakai
ri Yasus no. Paat nu hino parambus
yak lumbak nano nataru'. 45Rahu
ri Yasus, "Aun ki' nangangkam
rakon?" Kawi' nu ulun asuang rano
nahalim.

---

[j]8:31 Luang Kapatayan: Pamahuangan nu ulun ra saitan hiano riilan ra luang andalom kapio suku' ra ukuman nilo pupus.

[k]8:43 Luang nu buku nakalair kaando' rahu: kawi' nu sasawot no naawi' yak ra io muoi akiubat ra dakutur.

Rahu ri Piturus, "U guru', asuang
hua bonsoi ulun ra libung muno, ilo
nakapahihinsok mimaar riun!"
46Rahu po ri Yasus, "Siino sangu-
lun nangangkam rakon. Apandayan
ku hino, nga siino hua kuasa' sinu-
mamput intor rakon."
47Ruandu' hino napandai ra
i Yasus nakapandai ra inuma' no
hino. Intor ra hino io inuoi nahulatur
nirumungu' ra tingkuangon ri Yasus
no ra huang angkalaa'. Hili io nahulit
ra tingkuangon nu ulun asuang, ra
aun puun no nangangkam ri Yasus,
nga aruol no hino nalawo ra paat no
nangangkam ri Yasus. 48Rahu
ri Yasus rio, "U pahaka' ku, oko
noonsoi nga intor hua ra intopot mu.
Bi kamu muli' ra huang anginsuat."
49Kotongo' ri Yasus ahayam,
suku' nu sangulun sinusub intor ra
pahun ri Yairus no. Rahu nu ulun
hino ri Yairus, "Tuan, inatoi no anak
mu ralaa no, ikaa pono' likatin mu
i Guru' muoi ra pahun muno."
50Karingoh ri Yasus rahu hino, am
rahu no ri Yairus, "Ikaa angkaamo
oko, mintopot ko yak hili anak muno
apihah."
51Pakasuku' i Yasus ra pahun
ri Yairus no, ulun bokon rano
pinopol no ikaa maya' munsop, io na-
ngibit yak ri Piturus, i Yahaya am
i Yakup am matuo nu anak hino.
52Kawi' nu ulun antangi' salandu-
landui ra anak inatoi hino. Io yak
rahu ri Yasus, "Ikaa akau antangi'.
Anak hino ikaa inatoi, noolong yak!"
53Kurito' nu ulun hiano solor rahu
ri Yasus no, nga napandayan nilo hua
anak hino kapio inatoi. 54Hili i Yasus
nananggoi ra longon nu anak hino,
am inindahu, "U anak, lumuat ko!"
55Am panduli' anak hino
naminawo, am paat hino po param-
bus no nilumuat. Am hili susubo'
ri Yasus ina' nu anak hino napaakan
ra anak hino. 56Kasumpo' ina' am
ama' nu anak hino. Io yak i Yasus
nomopol rilo ikaa mindahu ra baal
nasauk hino ra ulun bokon.

I Yasus nanusub ra oopor am ruo ngaulun ulun ubason no
(Mat 10:5-15; Mrk 6:7)

9 1I Yasus nahipah ra oopor am ruo
ngaulun ulun inubas no, hili io
nanaak rilo ra kuasa' apahiru' ra
saitan am amihah ra aruol. 2Am
susubo' ri Yasus ilo muoi ambala' ra
baal nu Ala amihang ra ulun am
amihah po ra ulun arualan. 3Rahu
ri Yasus, "Ikaa akau angibit ra atu-
atu ra luang nu lakou mi. Ikaa akau
angibit ra susukur, biik, pakaak, usin
am poyo ikaa angaruo ra sampayau.
4Aun yak ulun apaunsop ramuyun ra
pahun nilo no, onsoi akau murong ra
hino suku' ra akau makou ra bandar
hino. 5Aun yak kaulun ikaa apaunsop
ramuyun ra pahun nilo, paat mi
humaling makou ra bandar hino,
onsoi kangkabin mi kaau nu kalayam
mino, ra panatandu' ra ilo akasala'
nga ilo ikaa angkinongoh ra rahu nu
Ala."
6Ulun ubason ri Yasus hiano in-
akou inuoi ra kula-kula' pamahunan
nambala' ra Aho Onsoi hino am
namihah ra ulun arualan ra kula-
kula' intok.

I Hirodis naulingo
(Mat 14:1-12; Mrk 6:14-29)

7Pakaringoh i Hirodis ra kawi'
nu baal nasauk hino, io naulingo.
Nga siino hua ulun mindahu ra
Yahaya Omomororob nanduli'
naayah. Ra paat nu hili i Hirodis
amihang ra daira Galilia. 8Siino po
ulun bokon mindahu ra i Ilia nopo-
ngo inatong. Am siino po ulun min-
dahu ra sangulun nanduli' naayah
ra lolot nu kawi' nu ulun angindul
ra rahu nu Ala. 9Rahu ri Hirodis,
"Au nopongo nanusub ra ulun inuoi

9:5 Inu. 13:51 9:3-5 Luk. 10:4-11 9:7-8 Mat. 16:14, Mrk. 8:28, Luk. 9:19

nonontob ra ulu ri Yahaya li. Io yak
aun po hitu raino kaulun? Asuang
no tatandu-tatandu' kalalaban nari-
ngoh ku inuma' nu ulun hitu." Hili
i Hirodis nahuyum ra ralan asiha'
tumiwol ri Yasus.

I Yasus namakan ra limo ngaribu ngaulun

(Mat 14:13-21; Mrk 6:30-44; Yah 6:1-14)

[10]Panduli' ulun susususubon
ri Yasus rano am ilo nahulit
ri Yasus ra kawi' nu inuma' nilo.
I Yasus nangibit rilo tinumaning ra
bandar Baitsaida. [11]Io yak pakapan-
dai ulun asuang rano ra baal hino,
ilo inaya' ri Yasus. I Yasus pono'
amalihua ra ilo maya', hili i Yasus
nambala' rilo ra baal nu Ala
amihang ra ulun. Am io pono'
namihah po ra ulun arualan ra lolot
nu ulun asuang hiano.
[12]Paat nu orou no maar lumindob,
ratong nu oopor am ruo ngaulun
ubason ri Yasus rano am inindahu
ri Yasus, rahu kanilo, "Guru', intok
hitu kaando' ulun amahun. Onsoi
nahi guru' anusub ra ulun hiatu muoi
ahuyum ra akan nilo am koolongon
nilo ra pamahunan-pamahunan
libung nu intok hitu."
[13]Io yak limbang ri Yasus,
"Paakanon mi yak ilo."
Rahu nu ulun ubason ri Yasus
rano, "Limo yak ngapila' ruti' am ruo
ngainan pait siino ramon tu. Asiha'
ki' oko ra akai muoi pahalir ra akan
nu ulun hiatu?" [14]Luur nu ungkuyon
ra ulun hiano, siino limo ngaribu
ngaulun.
Rahu ri Yasus ra ulun ubason no
rano, "Susubon mi ulun hiatu pantu-
rungo', sapampalan no suang no limo
ngoopor ngaulun."
[15]Hili ulun ubason ri Yasus rano
nanusub ra ulun asuang hiano nan-
turung, maya' ra nanusuban ri Yasus
no. [16]Am unto' ri Yasus ruti' limo
ngapila' no am pait ruo ngainan hino,
am naningaa' ra limbowon am sam-
bayang mindahu tarima' kasi' ra Ala.
Kopongo hino tutubingo' no ruti' am
pait hino, am patayaro' ra ulun
ubason no rano, hili ulun ubason no
rano nanayar ra ulun asuang hiano.
[17]Kawi' nu ulun hiano nangakan
suku' naasuh. Am kukumo' nu ulun
ubason ri Yasus rano sawah nu ulun
hiano, am suang no oopor am ruo
ngabakul.

Namalihuaan ri Piturus ri Yasus

(Mat 16:13-19; Mrk 8:27-29)

[18]Orou bokon li i Yasus
tinumaning inuoi sambayang, am
ratong nu ulun ubason no rano inuoi
rio. Rahu ri Yasus rilo, "Kono
maya' ra rahu nu ulun bokon, aun
ki' au hitu?"
[19]Limbang kanilo, "Siino mindahu
ra oko Yahaya Omomororob. Am
siino po mindahu ra oko i Ilia, am
rahu po nu bokon rano ra oko sangu-
lun angindul ra rahu nu Ala ra
pahulu li nanduli' naayah."
[20]Rahu po ri Yasus rilo, "Maya' ra
pamahuangan mi, aun ki' au hitu?"
Limbang ri Piturus, "Oko nga
Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala."

I Yasus nambala' ra baal nu ila' am patayan no

(Mat 16:21-28; Mrk 8:31-9:1)

[21]Hili i Yasus nomopol ra
ulun ubason no rano, "Ikaa amala'
sahuhumi ra baal hino ra atu-atu
kaulun."
[22]Am rahu kono po ri Yasus,
"Ikaa mulalas Ulun Sinusub nu Ala
aintupan ra kula-kula' ila' am kasisi-
nganan nu mamaayo nu ulun Yahudi
am mamaayo nu imam am poyo
guru-guru' nu ugama. Io maan po-

9:19 Mat. 14:1-2, Mrk. 6:14-15, Luk. 9:7-8 **9:20** Yah. 6:68-69

toyo', io yak paat nu katalu orou io
pandulion kaayaho'."
23Hili rahu po ri Yasus ra kawi' nu
ulun siino ra intok hino, "Atu ulun
asiha' maya' rakon, onsoi io ikaa
amahuang ra kasiha' no tohom,
saanin no yak salip nano tuki-tukir nu
orou, am parayu-rayus maya' rakon.
24Nga aun ulun ahinga' ra bayah
nano, am io nga solor alawaan ra
bayah nano. Io yak aun ulun alawaan
ra bayah nano ra io maya' rakon, ulun
hino nga akaalap ra bayah no. 25Aun
ki' balos no nu kono sangulun
onohom ra aun siino ra luput nu tana'
tu, io yak, bayah nano alawo yak
lalayau? 26Kono ulun auyu' angang-
ku ra io maya' rakon am pangubasan
ku ra tingkuangon nu ulun, Ulun
Sinusub nu Ala pono' am auyu' a-
ngangku ra ulun hino ra paat no
matong ra kuasa' no, am kuasa' nu
Ala, am kuasa' nu malaikat-malaikat
nabahuan! 27Huangon mi! Siino
kula-kula' ngaulun ra lolot mitu
raino ikaa matoi suku' io akatapis
akakito rahili ra Ala amihang ra
ulun."

I Yasus nahungga' ra baal

28Tulu' orou lolot no ra i Yasus
nangubas ra baal hino, io nangibit po
ri Piturus, i Yahaya, am i Yakup
muoi sambayang ra saumi inuluh.
29Kotongo' ri Yasus sambayang,
hili kinabaalo' nu bulos no nahungga'
am sampayau nano pono' napulak
am akabinuntul. 30-31Pulali-lali' nu
ruo ngaulun, io hino i Musa am Ilia,
inintalang haling ra binuntul awan-
tang intor ra Surga'. Ilo nahayam ri
Yasus intor ra baal nu patayan
ri Yasus ikaa noyo abuoi auma'
asauk ra Yarusalim maya' ra bina-
baas nu Ala. 32Paat nu hili i Piturus
am ranga-rangan no nombolong, io
yak ilo pulali-lali' nilumuat, am ilo
nahilong ri Yasus nawantang am
akabinuntul, am ruo ngaulun tuo-
tuor tinumalab rio.
33Paat nu ruo ngaulun hiano
makou sumuai ri Yasus, rahu ri
Piturus ri Yasus, "Tuhan, onsoi yak
solor baal natili am ibito' mu akai ra
intok hitu. Hama' mai amaal ra talu
kiim, saumi riun, am saumi ri Musa,
am saumi po ri Ilia." Sotopot no,
i Piturus ikaa akapandai ra aun
rahuon no hino.
34Kotongo' ri Piturus ahayam
ri Yasus, ratong nu laput maayo
nirumumbun rilo. Paat nu laput hino
nirumumbun rilo, pangkalaa' ilo.
35Hili karingoh nilo saumi rahu intor
ra laput hino, rahu kono, "Hitu nga
Anak ku nopongo pinili' ku. Kino-
ngohon mi nga pambalaan no!"
36Pongo nu rahu hili am ilong nilo
ri Yasus io yak sangulun. Ulun
ubason ri Yasus rano ikaa nakain-
dahu ra kawi' nu baal hino, am ikaa
nahulit ra nakito nilo hino ra ulun
bokon.

I Yasus nomohonsoi ra anak sinulor nu saitan

(Mat 17:14-18; Mrk 9:14-27)

37Suaban nali, i Yasus am talu
ngaulun ulun ubason no nam-
bulusung intor ra inuluh hino, am
ulun asuang rano inatong tinumiwol
ri Yasus. 38Sangulun ungkuyon
nampaluap intor ra lolot nu ulun
asuang hiano, "Guru' asian mu au,
oyon mu halan ilai' anak mai io
sangulun yak anak mai! 39Io sinulor
nu saitan, kono saitan hino apaing-
kutar rio, io ampahalak am inan no
kumakang suku' ra kabang no
anampaa'. Saitan hino angila' yak
rio am ikaa ahiru'! 40Nopongo no au
nakitaak ra ulun ubason mu

9:23 Mat. 10:38, Luk. 14:27 **9:24** Mat. 10:39, Luk. 17:33, Yah. 12:25 **9:35** Yas. 42:1, Mat. 3:17, 12:18, Mrk. 1:11, Luk. 3:22 **9:28-35** 2Ptr. 1:17-18

apahiru' ra saitan hino, io yak ikaa
akaalap ilo apahiru'."
41Limbang ri Yasus, "Akau hitu
ikaa alulu' amala'! Akau hitu ulun
talia-liang am ikaa mintopot! Kula'
ki' buoi ku po rumangan am tumaan
anguntima' ramuyun? Ibiton mu nga
anak mino rakon!"
42Paat nu anak hino makou am
nakasuku' ra intok ri Yasus no, saitan
hino namahaba' rio am napakakang
ra inan nu anak hino. Io yak i Yasus
nanusub ra saitan hino sinumamput
am suku' anak hino noonsoi. Hili
i Yasus nanaak ra anak hino ra ama'
nano. 43Kawi' nu ulun nasumpo
nahilong ra kuasa' nu Ala.

I Yasus nambala' po ra baal nu patayan no
(Mat 17:22-23; Mrk 9:30-32)

Kotongo' nu ulun asuang
asumpo amahuang ra kawi' nu
inuma' ri Yasus nakito nilo hino,
am rahu ri Yasus ra ulun ubason no
rano, 44"Huangon mi onsoi-onsoi
am ikaa lirain mi rahu ku hitu. Ulun
Sinusub nu Ala taakin ra kuasa' nu
ulun."
45Io yak ulun ubason ri Yasus rano
ikaa akapandai ra atungon nu rahu
no hino. Atungon nu baal hino ikaa
pinaintalang rilo, hili ilo ikaa akapan-
dai. Io yak ilo alaa' angkimuot ra baal
hino ri Yasus.

Aun ki' labing aulu'
(Mat 18:1-5; Mrk 9:33-37)

46Ulun ubason ri Yasus rano
nangkakalit haling ra atu ki' labing
aulu' ra lolot nilo. 47I Yasus
akapandai ra huang nilo, intor ra
hino io nangalap ra saumi anak am
napatuor ra anak hino ra talab
nano. 48Hili rahu no ra ulun ubason
no rano, "Aun angalulum ra anak
hitu nga au hua, atungon no io a-
ngalulum rakon. Am ulun angalu-
lum rakon, atungon no io angalulum
po ra nanusub rakon no. Nga aun
ulun ra lolot mi ikaa aulu' ra pama-
huangan mi, io nga labing aulu'
intor ra kawi' mi!"

Aun ikaa tumabuh ritaka io nga rangan taka
(Mrk 9:38-40)

49Rahu ri Yahaya ri Yasus,
"Guru', siino ulun nakito mai anabit
ra inggalan mu ra io apahiru' ra
saitan, am popolo' mai huat io nu
ikaa hua io sumimpung ritaka."
50Limbang ri Yasus ri Yahaya am
ulun ubason no bokon rano, "Nga atu
po ulun ikaa tumabuh ritaka am ulun
hino nga asauk ra rangan taka."

Saumi pamahupan ra daira Samaria ikaa apaunsop ri Yasus ra pahun nilo

51Ikaa no kula' buoi no i Yasus
pasimporon ra Surga', hili io nanga-
lap ra bantasan muoi ra Yarusalim.
52Io nanusub ra ulun amahulu intor
rio. Hili ulun sinusub no hiano in-
akou, hili inuoi ra saumi pamahunan
ra daira Samaria amalair ra kawi' nu
atu-atu ra tayar ri Yasus. 53Io yak
ulun nu pamahunan hino ikaa apaun-
sop ri Yasus ra pahun nilo nga lakou
ri Yasus no muoi hua ra Yarusalim.
54Hili paat nu ulun ubason ri Yasus
rano, io hino i Yakup am i Yahaya
nakapandai ra baal hino, rahu kanilo,
"Tuhan, asiha' ki' oko ra akai akitaak
ra apui rumatu' intor ra limbowon o-
ngompo ra ulun hiatu?"[l]

---

[l]9:54 Luang nu buku nakalair siino rahu-rahu: Ohondo' ra inuma' ri Ilia ulun angindul ra rahu nu Ala li.

9:46 Luk. 22:24 **9:48** Mat. 10:40, Luk. 10:16, Yah. 13:20 **9:54** 2Raj. 1:9-16

55I Yasus pono' nangalii', hili
nambuuk rilo.[m] 56Pongo nu hino hili
Yasus am ulun ubason no rano in-
akou inuoi ra pamahunan bokon
rano.

Talu ngaulun asiha' sumauk ra ulun maya-maya' ri Yasus
(Mat 8:19-22)

57Kotongo' ri Yasus am ulun
ubason no rano, lako-lakou, siino
sangulun inindahu ri Yasus, "Guru'
maya' au riun. Atu pono' oyon mu
am baya-baya' yak au."
58Limbang ri Yasus rio, "Kakaa'
siino luang nilo, am susuit pono' am
siino po bunsalah nilo, io yak Ulun
Sinusub nu Ala hino kaando' no in-
tokon no ombolong."
59Hili rahu po ri Yasus ra sangu-
lun no, "Maya' ko rakon."
Io yak rahu nu ulun hino, "Tuhan,
muoi halan au pahulu omolobong ri
ama'."
60Limbang ri Yasus, "Hama' nu
ulun inatoi rano omolobong ra ulun
inatoi. Io yak oko hitu, bi kamu
makou am ambala' ra ulun bokon ra
Ala angimuun amihang ra ulun."
61Siino po sangulun ulun inin-
dahu, "Guru', asiha' halan au maya'
riun, io yak pahusuon mu au muoi
pahulu ambilin ra matuo ku rano."
62Rahu ri Yasus ra ulun hino,
"Ulun nopongo nangimuun nanang-
kul ra tana' panambakan, hili angalii
ra naalingan, ulun hino ikaa asauk ra
ulun pihangon nu Ala."

I Yasus nanusub ra tulu' ngoopor ulun ubason bokon

10 1Pongo nu hino, i Yasus namili'
po ra tulu' ngoopor[n] ulun
ubason bokon rano, hili io nanusub
rilo ruo-ruo ngaulun amahulu rio ra
tuki-tukir nu bandar am intokon oyon
no. 2Rahu ri Yasus rilo, "Kapio pono'
otomon tu asuang, io yak ulun ongo-
tom tu hua akuling. Onsoi akau sam-
bayang akitaak ra Ala katangan ra
umo hino, hili io anusub ra ulun muoi
pongotom ra umo no hitu.
3Haling ra hino, bi kami! Au
anusub ramuyun ohondo' ra rumba
alami' siino ra lolot nu uku' asangit.
4Ikaa akau angibit ra usin am pakaak,
karuo kono am kasut. Ikaa akau
tumooh ra tanga' ralan am ahayam ra
ulun atiwol mi. 5Kono akau munsop
ra saumi pahun, onsoi akau mindahu
pahulu, 'Kaansayan ra huang nu ulun
murong ra pahun hitu.'
6Kono ulun amahun ra pahun hino
asiha' ra kaansayan, tabi' kaansayan
mu hino lumondon rio, kono ikaa,
kaansayan hino ampikol ramuyun.
7Saumi pahun yak intok mi. Apuon
mi aun yak taakin ramuyun ra intok
hino, nga ulun angkaraya' ikaa
mulalas angapu ra hari' no. Ikaa
akau ahibabanding ra pahun saumi
am saumi.
8Kono akau matong ra saumi ban-
dar am kono ulun ra intok hino angin-
suat am apasikot ramuyun, onsoi
akau angakan yak ra aun taakin nilo
ramuyun. 9Pihahon mi ulun arualan
amahun ra bandar hino, am balain mi
ulun ra bandar hino, 'Ala angimuun
amihang ra ulun ra lolot mi.' 10Io yak
kono akau matong ra saumi bandar
am kono akau ikaa insuatan am
paunsopon, bi kami muoi ra ralan no
am mindahu, 11'Kaau nu bandar mi
tu sinumokot ra kalayam mai tu,
kangkabin mai asauk ra pampahua-

[m]9:55 Luang nu buku nakalair siino rahu-rahu: am rahu kono, "Akau ikaa kapandai ra atu ki' ka ro anguasa' ramuyun, nga Ulun Sinusub nu Ala hino matong sala' ka muoi amatoi ra bayah nu ulun io yak muoi apakaayah rio."
[n]10:1 Tulu' ngoopor: Luang nu buku' nakalair; Tulu ngoopor am ruo.

9:61 1Raj. 19:20 **10:2** Mat. 9:37-38 **10:3** Mat. 10:16 **10:7** 1Kor. 9:14, 1Tim. 5:18 **10:4-11** Mat. 10:7-14, Mrk. 6:8-11, Luk. 9:3-5 **10:10-11** Inu. 13:51

ngan mai ramuyun ra akau nakasala'.
Io yak huangon mi amaar noyo bon-
soi Ala angimuun amihang ra ulun ra
lolot mi!' 12 Huangon mi, paat nu
Orou Pamumutusan hino ukum
ratuin ra bandar Sodom alangka'
intor ra ukum ratuin ra bandar hino!"

Kula-kula' bandar ikaa mintopot
(Mat 11:20-24)

13 "Aila' rahili ulun amahun ra
Korasin rano, am ulun po amahun
ra Baitsaida rano. Nga nakito nilo
noyo halan tatandu' kalalaban
pinasauk ra bandar nilo rano, am
aangas ilo mimpoi ra sala' nilo rano.
Kono po nahi tatandu' kalalaban
inuma' ra bandar hiano paintala-
ngon ra ulun nu bandar Tirus am
Sidon am lair no halan nahi ilo
raino mimpoi intor ra sala' nilo am
nampakai ra pakayan ahulir am
anauk ra kaau ra ulu nilo, io hino
anatandu' ra ilo kapio mimpoi intor
ra sala' nilo.
14 Paat nu Orou Pamumutusan
labing bahat nu ukum mintup
ramuyun, ulun nu bandar aangas
mimpoi intor ra sala' intor ra ukum
paintupon ra ulun nu bandar Tirus
am Sidon. 15 Am akau ulun amahun
ra Kaparnaum no. Siino ki' pama-
huangan mi akau akakuoi ra Surga'?
Ikaa! Io yak akau auma' subain ra
apui naraka."
16 Hili rahu ri Yasus ra ulun
ubason no rano, "Ulun angkinongoh
ra pangubasan mi, angkinongoh
rakon. Ulun ikaa angkinongoh ra pa-
ngubasan mi, ikaa angkinongoh
rakon. Am ulun ikaa angkinongoh ra
rahu ku, io pono' am aangas po ang-
kinongoh ra rahu nu nanusub rakon
no."

Tulu' ngoopor ulun ubason ri Yasus nanduli'

17 Panduli' tulu' ngoopor[o] ulun
ubason hiano ra huang anginsuat.
Rahu kanilo, "Tuhan, paat mai
anabit ra inggalan mu apahiru' ra
saitan, kawi' nu saitan hiano pono'
am maya' yak ra rahu mai!"
18 Limbang ri Yasus, "Nakito ku
Ibilis naratu' kono hanit intor ra lim-
bowon. 19 Huangon mi! Au nopongo
nanaak ramuyun ra kuasa' hili akau
akaalap angindang ra kukuo am a-
ngangait am amayau ra kotoh nu
tumabuh ramuyun, kaando' ka saumi
po akaalap apasusa' ramuyun.
20 Hama' pono' kono hino ikaa akau
anginsuat ra saitan-saitan hiano
maya' ra rahu mi. Io yak labing hon-
soi no akau anginsuat nga inggalan mi
nasuratan ra Surga'."

I Yasus anginsuat
(Mat 11:25-27; 13:16-17)

21 Paat nu hino i Yasus nangin-
suat nga io kinuasa' nu Ro nu Ala.[p]
Rahu ri Yasus, "Ama', Tuhan
namihang ra limbowon am tana', au
mindahu tarima' kasi' riun nga aun
binuni mu am ikaa binalaan mu ra
ulun apandai am asawat ra sikul, io
yak tiniluan mu ra ulun ailo. U
Ama', hino nga kasiha' mu.
22 Kawi' nu atu-atu pinakuasa'
ri Yama' rakon. Kaando' kasangulun
akakaulih ra Anak, Ama' yak
akakaulih rio. Am kaando' po kasa-
ngulun akakaulih ri Ama', Anak yak
akakaulih rio am aun yak ulun tiluan

---

[o] 10:17 Tulu' ngoopor: Luang nu buku nakalair; tulu' ngoopor am ruo (Ilayan ayat 1.)
[p] 10:21 io kinuasa' nu Ro nu Ala: Luang nu buku nakalair; Intor ra Ro; Siino poyo; Luang nu ro no.

10:12 Kas. 19:24-28, Mat. 10:15, 11:24 **10:13** Yas. 23:1-18, Yah. 26:1-28:26, Yl. 3:4-8, Bab. 1:9-10, Sa. 9:2-4 **10:15** Yas. 14:13-15 **10:16** Mat. 10:40, Mrk. 9:37, Luk. 9:48, Yah. 13:20 **10:19** Nan. 91:13 **10:22** Yah. 3:35, 10:15

nu Anak hino ra baal nu Ama' no,
hino yak nga akakaulih ra Ama'."
23Hili i Yasus nangalii' nilumipas
ra ulun ubason no rano, am inindahu
ra luur nilo no, "Asatu' nga akau no-
pongo nakakito ra aun nakito mi
raino tu. 24Au mindahu ramuyun
asuang ulun angindul ra rahu nu Ala
am raja' atipahilong halan ra nakito
mi raino tu, io yak ilo ikaa nakakito.
Ilo atipangkinongoh po halan ra na-
ringoh mi raino tu, io yak ilo ikaa na-
karingoh."

Pangumangan ra sangulun Samaria onsoi huang

25Sangulun guru' ugama inimaar
ri Yasus asiha' anginam. Rahu kono,
"Guru', aun ki' auma' maan ku, hili
au okotohom ra bayah otopot am
ampus-ampus?"
26Limbang ri Yasus rio, "Aun ki'
nasuratan ra Kitap ri Musa li? Aun
koson pamahuangan mu ra nasuratan
hino?"
27Rahu nu ulun hino, "'Masi' ko ra
Tuhan Ala mu ra aingkoos huang mu,
aingkoos bayah mu, kawi' nu kotoh
mu, am aingkoos pinowoon mu,' am
'Masi' oko ra ulun rangan mu ohon-
do' ra oko masi' ra inan mu tohom.' "
28Rahu ri Yasus, "Otopot nama-
limbangan muno. Insuhuton mu hino,
hili oko akaalap ra bayah."
29Io yak guru' nu ugama hino
asiha' opokotopot ra inan no tohom.
Io nangkimuot, "Aun ki' hino kaulun
rangan ku?"
30Limbang ri Yasus, "Siino sangu-
lun ungkuyon inakou intor ra bandar
Yarusalim muoi ra Yariko. Paat nu
tanga' ralan io hinabu' nu ulun an-
tatakou, kawi' nu siino rio inalap, io
inumbal, hili io iniruan am iringkuli'
ra ralan no am inan no napilat maar
patoi.
31Nakapinaat ra orou hili sangu-
lun imam inakou inaya' ra ralan hino.
Io yak paat no nahilong ra ulun hino,
io sinumangkiing ra ralan hino am
narambus inakou. 32Kono po hino nu
sangulun sua' ri Liwi inaya' ra ralan
hino, kakito no ulun hino, io inimaar
angaulih rio. Io yak, io pono' am si-
numangkiing ra ralan hino am
narambus inakou.
33Siino sangulun intor ra daira
Samaria inaya' ra ralan hino. Paat no
nakasuku' am nahilong ra ulun inum-
bal hino, panguluru huang no
nakaasi'. 34Hili io inimaar ra ulun
hino am namahu' ra pilat no rano ra
ruu' nu anggur, am nangubat rio ra
umau am nomongkos ra pilat-pilat no
rano. Pongo nu hino io napatampak
ra ulun hino ra kaladai nano, hili na-
ngibit ra ulun hino ra pahun
susukuon nu tambului am nangubat
onsoi-onsoi ra ulun hino. 35Suaban
nali ulun nu Samaria hino nangalap
ra ruo ngapila' usin pirak am nanaak
ra ulun katangan ra pahun hino, am
rahu kono, "Ubatin mu po ulun hitu
am kono siino usin atalan mu akasail
ra usin hitu, bayalin ku rahili ra paat
ku anduli'."
36Popor no i Yasus nangkimuot ra
guru' nu ugama hino, "Aun ki' ra
lolot nu talu ngaulun hiano masi' ra
ulun inumbal nu antatakou rano,
maya' ra pamahuangan mu?"
37Limbang nu guru' ugama hino,
"Ulun nanulung ra ulun inumbal
hino."
Rahu ri Yasus, "Raino bi kamu
muli' am anguma' ra kono baal
hino!"

I Yasus nahaas ri Marta am i Maria

38Hili i Yasus am ulun ubason no
rano inindul inakou am pakasuku' ra

10:27 Im. 19:18, Laup. 6:5 **10:28** Im. 18:5 **10:25-28** Mat. 22:35-40, Mrk. 12:28-34 **10:33-34** 2Taw. 28:15 **10:38-39** Yah. 11:1

saumi pamahunan. Ra intok hino sa-
ngulun ruandu' ininggalanan
ri Marta napaunsop rilo ra pahun
nilo no. 39Siino po pahaka' ri Marta
ruandu' ininggalanan ri Maria. I
Maria hitu nanturung ra maar nu
kalayam nu Tuhan Yasus angkino-
ngoh ra pangubasan no. 40Io yak
i Marta hitu kono angkaamas ra
karaya' no amalair ra atu akanon am
inumon nilo. Io inuoi ri Yasus am
rahu kono, "Tuhan, kulo pahusuwo'
mu pahaka' kuno i Maria apahusu'
rakon angkaraya'? Susubon mu io
muoi anginsuup rakon!"
41Rahu ri Yasus, "Marta, Marta!
Oko angkaamo am kono angkaamas
amahuang ra asuang baal. 42Lai'
halan am saumi yak aulu' tu. Am
i Maria nopongo namili' ra baal
onsoi bonsoi, ikaa auma' aundut
intor rio."

I Yasus angubas ra aun koson pakuan sambayang
(Mat 6:9-13; 7:7-11)

11 1Orou bokon li i Yasus inuoi
sambayang ra saumi intok. Po-
ngo no sambayang, sangulun ra lolot
nu ulun ubason no rano inindahu,
"Tuhan, ubaso' nga akai ra aun koson
pakuan sumambayang kono i Yahaya
angubas ra sambayang ra ulun
ubason no rano."
2Hili rahu ri Yasus rilo, "Paat mi
sambayang, onsoi akau mindahu
kono hitu,

Ama', onsoi kawi' nu ulun
sumamba am angansuk riun,
am oko amihang ra bayah nu
kawi' nu ulun.
3*Taakin mu akai ra sulob nu*
akan mai[q]
ra tuki-tukir nu orou.
4*Ampunin mu akai ra kawi'*
nu sala' mai,
nga nopongo hua akai
nangampun ra tuki-tukir nu
ulun nakasala' ramon.
Pain mu akai pahusuo' alami'
ra intopot ra paat mai
aintupan ra panginaman."

5Rahu po ri Yasus ra ulun ubason
no rano, "Kono siino sangulun ra
lolot mi muoi ra pahun nu rangan
nano ra tanga' nu londom, am hili io
mindahu, 'U rangan angutang au ra
ruti' muno talu ngapila'. 6Nga sangu-
lun rangan ku inapit rakon ra lakou
no, io yak kaando' ka saumi po siino
rakon pamamakan ku rio!'
7Kono rangan muno lumimbang
intor ra sulap nano, 'Ikaa oko
apasusa' rakon, kinimputan noyo
totobon no, akai ra anak-anak ratu
am nombobolong. Ikaa akaluat au
muoi panaak riun ra atu-atu.' "
8Rahu po ri Yasus, "Aun koson
raino? Kapio pono' oko rangan no io
aangas lumuat am anaak riun ra atu-
atu. Io yak intor ra oko ikaa auyu'
kikitaak rio ra atu-atu io pono' rahili
am lumuat am anaak riun ra aun
kitaakon mu. 9Akitaak akau ra Ala
am hili io anaak ramuyun, am onsoi
akau ahuyum am hili akau akaundut
am titikon mi nga totobon no am hili
Ala amahiang ra totobon no ra tayar
mi. 10Nga tukir nu ulun akitaak, io
taakan yak am tukir nu ulun ahuyum
io akaundut yak, am tukir nu ulun
anitik ra totobon no am totobon hino
hiangon ra tayar no. 11Siino ki' sangu-
lun ama' ra lolot mi anaak ra kukuo
ra anak no, ra kono anak no hino
akitaak ra pait? 12Karuo kono am
anaak ra angangait, ra kono anak no
hino akitaak ra talu'? 13Kapio pono'
akau alaat, io yak apandai po hua
akau anaak ra atu onsoi ra anak mi.
Am aulu' po nga Ama' taka no ra
Surga' apandai anaak ra Ro no ra
tukir nu ulun akitaak rio!"

---

[q]11:3 sulob nu akan mai: karuo kono am; sulob nu akan mai nusuab.

I Yasus am Baalsibul
(Mat 6:6-13; 7:7-11)

[14]Paat nu saumi orou i Yasus
napahiru' ra saitan intor ra sangu-
lun nohoho'. Saitan hino pono'
sinumamput suku' ulun nohoho'
hino nakaindahu. Asuang ulun
nololob kapio, [15]io yak siino po ulun
mindahu, "Io akaalap apahiru' ra
saitan nga haling hua ra kuasa' nu
Baalsibul, Raja' nu Saitan hino."
[16]Siino po ulun bokon nanginam
ri Yasus, ulun hiano namalikot
ri Yasus anguma' ra saumi tatandu'
kalalaban asauk ra tatandu' ka kapio
ki' io intor ra Ala. [17]Io yak apandayan
hua ri Yasus huang nilo no. Hili
i Yasus inindahu rilo, rahu kono,
"Kono ulun nu saumi pihangan an-
tatakuli' antatabuh, pihangan hino
ikaa tumaan alawo yak lalayau. Kono
po hino nu sansulapan okotoh am-
bubuuk, ilo ansusuai yak ikaa
tumaan. [18]Kono po hino pihangan nu
Ibilis. Kono ilo antatakuli' antatabuh
ikaa no tumaan pihangan nilo. Kulo
ki' akau mindahu, ra au apahiru' ra
saitan intor ra kuasa' ri Baalsibul?
[19]Kono po hino, kono au apahiru'
ra saitan intor ra kuasa' ri Baalsibul,
aun ki' anaak ra kuasa' ra ulun
ubason mi ra ilo apahiru' ra saitan?
Nga inuma' nu ulun ubason mi rano
anatandu' ra rahu mi hino ikaa
otopot. [20]Sala' ka Ibilis nanaak rakon
ra kuasa', io yak Ala. Am atungon nu
hitu io hino Ala nopongo angimuun
amihang ra lolot mi.
[21]Kono sangulun akatinanggoi ra
atu-atu akapatoi ra ulun, okotoh
ahinaab angimbuou ra pahun nano,
kawi' nu atu-atu siino ra pahun nano
ikaa atakou. [22]Io yak kono ulun an-
takou hino labing okotoh intor ra
ulun katangan ra pahun hino, ulun
labing okotoh hino amahaau ra ti-
nanggoi am kawi' nu sasawot nu ulun
katangan ra pahun hino hili anayar ra
sasawot hino.
[23]Aun ulun ikaa maya' rakon, ulun
hino tumabuh rakon, am aun ulun
ikaa anginsuup rakon, am ulun hino
angulalaat yak ra karaya' ku!"

Saitan anduli'
(Mat 12:43-45)

[24]"Paat nu saitan hino ahiru'
intor ra inan nu sangulun, am saitan
hino lako-lakou ra tana' asuang ra
batu am inahison no am ahuyum ra
intok no tumooh, io yak io ikaa
akauyum. Intor ra hino, rahu kono
nu saitan hino, 'Onsoi po solor au
anduli' ra pahun iniruanan kuli!'
[25]Am bi no nanduli' am ilong no ra
pahun intokon nali am kinangkaban
talaaho'. [26]Saitan hino pono' am in-
akou po am nangibit ra tulu' saitan
bokon labing alaat intor rio. Ilo
sinumulor am inurong ra inan nu
ulun hino. Am pupus no bayah nu
ulun hino labing alaat intor ra bayah
no lali' nali."

Kaansayan ampus-ampus

[27]Pongo ri Yasus inindahu ra baal
hino, sangulun ruandu' ra lolot nu
ulun asuang hiano inindahu ri Yasus,
rahu kono, "Asatu' kapio ruandu'
nangkahui am napatiti' riun!"
[28]Io yak limbang ri Yasus, "Labing
satu' nu ulun angkiningoh ra rahu nu
Ala am anguma' ra hino!"

Kula-kula' ulun anusub ri Yasus anguma' ra tatandu' kalalaban
(Mat 12:38-42)

[29]Kotongo' nu ulun asuang
nahihinsok inimaar ri Yasus, rahu

11:15 Mat. 9:34, 10:25 **11:16** Mat. 12:38, 16:1, Mrk. 8:11 **11:23** Mrk. 9:40 **11:29** Mat. 16:4, Mrk. 8:12

po ri Yasus ra ulun asuang hiano,
"Alaat bonsoi ulun ra paat raino tu.
Ilo akitaak ra saumi tatandu' hili ilo
angintopot rakon, io yak kaando'
bokon tatandu' pakitonon ku rilo,
tatandu' yak ra baal ri Yunus
pakitonon ku. 30Ohondo' ra ulun
angindul ra rahu nu Ala io hino
i Yunus nasauk ra tatandu'
kalalaban ra bandar Niniwi, kono
po hino nu Ulun Sinusub nu Ala
asauk ra tatandu' nu ulun ra paat
raino tu.
31Ra paat nu Orou Pamumutusan
sangulun raja' ruandu' intor ra Siba
minggayou rahili apasala' ra kawi' nu
ulun ra paat raino tu. Nga io hua in-
akou intor ra sampit nu tana', nga
asiha' io angkiningoh ra pambalaan
nu Raja' Salomo li. Io yak au min-
dahu ramuyun ra lolot taka hitu raino
siino labing maayo ra kuasa' intor ra
Raja' Salomo!
32Ra paat nu Orou Pamumutusan
ra kaawian nu tana' tu, ulun-ulun
amahun ra bandar Niniwi minggayou
rahili apasala' ramuyun, nga ilo inim-
poi ra sala-sala' nilo ra paat ri Yunus
li ambala' rilo. Io yak au mindahu
ramuyun ra lolot taka hitu raino siino
labing maayo ra kuasa' intor
ri Yunus!

Awantang am olondom
(Mat 5:15; 6:22-23)

33Kaando' po ulun anikit ra
lampung am amului ra intok auni
karuo kono am amalangkup ra han-
tang[r]. Io yak lampung hino buliin ra
intok atalang no, hili ulun munsop
ra pahun hino akakito ra binantang
nu lampung hino. 34Mato io hino
tutur nu inan. Kono mato mino
aaning, luput nu inan mino pono'
am awantang. Io yak kono mato
mino alaat inan mino pono' am
olondom. 35Intor ra hino, huangon
mi onsoi-onsoi, pai' naapo kolon-
dom awantang siino ramuyun no.
36Kono luput nu inan mino awan-
tang, am kaando' no olondom ra
inan mino. Intor ra hino luput nu
inan mino pono' awantang bonsoi
ohondo' ra auntulan ra binantang
nu lampung."

Yasus apasala' ra ulun Parisi am guru' nu ugama
(Mat 23:1-36; Mrk 12:38-40)

37Kopongo i Yasus nangubas,
sangulun Parisi nangibit rio ra
pahun nano muoi pangakan. Hili
i Yasus inunsop ra pahun hino am
nangakan hinumulung rilo. 38Ulun
Parisi hino ololob ra i Yasus ikaa
namahu' pahulu ra longon no ra
paat nilo nangakan, kono maya' ra
arat nu ugama. 39Intor ra hino rahu
nu Tuhan ra ulun Parisi hino,
"Kaubasan mi akau ulun Parisi,
akau amaliung ra sangkir am piring
solor yak ra talikuron no, io yak
luang nu bayah mi napanu' ra ban-
singon am kalaatan. 40Akau hitu sa-
sambungon! Kaa ki' Ala po
nanguma' ra solor ra talikuron hino,
nopongo nanguma' po ra solor ra
luang no? 41Atu siino ra luang nu
mangkuk am piring hino, taakin yak
hino ra ulun kaando' ra atu-atu.
Kono akau anguma' ra baal hino,
kawi' no abahuan maya' ra arat nu
ugama mi.
42Aila' bonsoi rahili, u akau ulun
Parisi! Akau anaak ra puluan ra Ala
intor ra umbung nu kawi' nu tambak
mi, io hino pananaang ra angansak ra
kana'. Io yak katapatan am asi' ra

---

[r]11:33 Luang nu buku nakalair kaando': karuo kono am namalangkup ra hantang.

11:30 Yun. 3:4 **11:31** 1Raj. 10:1-10, 2Taw. 9:1-12 **11:32** Yun. 3:5 **11:33** Mat. 5:15, Mrk. 4:21, Luk. 8:16 **11:42** Im. 27:30

Ala ikaa huangon mi. Hino nga halan
auma' maan mino am ikaa ahikulawo
po ra baa-baal bokon no.
43Aila' bonsoi rahili u akau ulun
Parisi! Akau asiha' ra pantuturungon
intok nu ulun apangkat ra pahun
intok sambayang, am asiha' tabion
ra paat mi siino ra pasar. 44Aila' bon-
soi rahili ulun Parisi! Akau ohondo'
ra lobong kaando' tatandu', ikaa
alimanan nu ulun ra paat nilo akakin-
dang."
45Sangulun ra lolot nu guru'
ugama rano inindahu ri Yasus, rahu
kono, "Guru', ahuyai kua oko ramon
ra rahu mu hino!"
46Limbang ri Yasus, "Akau pono'
guru-guru' ugama tu am aila' bonsoi.
Akau akitaak ra baa-baal aila' am a-
nguma' ra arat aahat huangon, io yak
ihondo' pono' ikaa yak akau angin-
suup ra ulun anguma' ra baal hino.
47Aila' bonsoi akau rahili. Akau
amalair amaal ra lobong nu ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala, io yak ulun
hiano pinatoi nu aki-aki' mi rali.
48Akau pono' hua am angangku am
namalihua ra aun nopongo inuma' nu
aki mi rali, nga kapio hua ilo namatoi
ra ulun angindul ra rahu nu Ala am
akau hua namalair namaal ra lobong
nilo. 49Hino puun no, maya' ra
kapandayan nu Ala mindahu, rahu
kono, 'Au anusub ra ulun angindul ra
rahu ku am ulun sususubon ku ra
tayar nilo, bokon no maan potoyo' am
bokon no ilaan umbalo'.' 50Ala na-
nguma' ra baal hino hili ulun ra paat
raino tu maan ukumi', nga ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala ra pahulu li
nopongo pinatoi ra puun nu tana' tu
nasauk, 51puun ra i Habil pinatoi
suku' ra i Sakaria pinatoi, ra lolot nu
pananalaban am intokon nabahuan
ra Pahun nu Tuhan. Huangon mi
onsoi-onsoi rahu kutu. Ulun ra paat
raino tu ikaa mulalas aukuman yak
nga kawi' nu baal hiano.
52Aila' bonsoi, u akau guru-guru'
nu ugama! Kunsi' nu totobon kapan-
dayan amahuang tinaakan ramuyun,
io yak aangas hua akau munsop ran-
dalom ahuyum ra kapandayan
amahuang hino. Akau solor angu-
lampong ra ulun lumikot munsop ra
intok hino."
53Pakaakou i Yasus ra intok hino,
guru-guru' nu ugama am ulun Parisi
rano sarahu-rahu apasala' ri Yasus
ra rahu alaat bonsoi. Ilo rahili ahuyu-
huyum ra aun koson nilo akaalap
ahayam ri Yasus, hili i Yasus
ahayam rilo ra kula-kula' baal. 54Am
paat ri Yasus ahayam no, ilo angki-
nongoh onsoi-onsoi amarandan ra
aun rahu no asala'.

Pambalaan ra ulun ahipapayu
(Mat 10:26-27)

12 1Kula-kula' ngaribu ngaulun
akapahihinsok suku' ilo
akapakikindang ra kalayam. Koto-
ngo' nu ulun hiano akapahihinsok,
rahu ri Yasus ra ulun ubason no rano,
"Huhuangon mi tatauk apakambang
nu ulun Parisi, atungon nu rahu kutu
io hino ilo ahipapayu tu. 2Kawi' nu
atu-atu baal auni akito rahili, am
kawi' nu ikaa apandayan nu ulun
raino apandayan yak rahili. 3Aun po
inayam mi ra paat nu londom li, am
aringoh mi po hino ra paat no
atawang, am aun po rahu kinanasan
mi ra sangulun ra sulap tinabanan no,
balain rahili oroyolo'."

Alaa' nga ra Tuhan
(Mat 10:28-31)

4"U ranga-rangan ku, huangon
mi onsoi-onsoi! Ikaa akau angkalaa'

11:51 Kas. 4:8, 2Taw. 24:20-21 12:1 Mat. 16:6, Mrk. 8:15 12:2 Mrk. 4:22, Luk. 8:17

ra ulun amatoi yak ra inan, io yak
ikaa akaalap anguma' sumail ra
hino. 5Au anilu ramuyun raino ra
aun kalaanan mi. Onsoi akau angka-
laa' ra Ala! Nga pongo no amatoi,
io akakuasa' amatir apasubo' ra
apui naraka! Onsoi intopoton mi
rahu hitu, io yak nga intok mi ang-
kalaa'.
6Limo ngainan pilit tinalan ikaa
oloho ruo yak ngausin. Hama' pono'
kono hino, sanginan pono' pilit ikaa
yak aliraan nu Ala. 7Kawi' nu abuk ra
ulu mi nopongo nauntob, intor ra
hino ikaa akau angkalaa'. Akau
akalabing ra loho intor ra pilit
hiano!"

Amalihua ri Karistus ra tingkuangon nu ulun asuang

(Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8"Huangon mi onsoi-onsoi.
Aun ulun amalihua ra io maya'
rakon ra tingkuangon nu ulun
asuang, Ulun Sinusub nu Ala no
pono' amalihua rio ra tingkuangon
nu malaikat nu Ala. 9Io yak ulun
ahalim ra ikaa maya' rakon ra ting-
kuangon nu ulun asuang, am Ulun
Sinusub nu Ala no pono' ahalim ra
ulun hino ra tingkuangon nu
malaikat nu Ala.
10Am aun ahuyai ra Ulun Sinusub
nu Ala, io auma' aampunan io yak
kono ulun hino ahuyai ra Ro nu Ala,
io ikaa aampunan.
11Kono akau ibiton nga tolosoyon
ra pahun intok sambayang, karuo
kono am tingkuangon nu raja' am
poyo tingkuangon nu ulun amimi-
hang, ikaa akau angkaamo ra aun
koson pakuan mi lumimbang, karuo
kono am aun ki' rahuon mi. 12Nga
akau tiluan nu Ro nu Ala ra aun
rahuon mi ra paat nu hino."

Pangumangan ra sangulun akaya' sasambungon

13Siino sangulun ra lolot nu ulun
asuang hiano inindahu ri Yasus,
"Guru', susubon mu pahaka' ku
anayar rakon ra sasawot nairuan
ri yama' li inatoi."
14Limbang ri Yasus, "Pahaka',
aun ki' napasauk rakon ra akim
karuo kono am ananayar ra sasawot
waris mi hino?" 15Hili rahu po
ri Yasus ra ulun asuang hiano, "Hu-
huangon mi am onsoi akau sumiho ra
kawi' nu kalaayan. Nga bayah nu
ulun sala' ka lumansan ra sasawot,
hama' pono' nu sasawot no asuang."
16Pahulit po i Yasus rilo ra saumi
pangumangan, rahu kono, "Siino sa-
ngulun akaya' nokotohom ra tana'.
Intor ra tana' no hino io akaalap ra
umbung asuang bonsoi. 17Ulun
akaya' hino angimuun ampahuang,
rahu kono ra luang nu huang nano,
'Kaando' no bahu pamulian ku ra
umbung nu tana' kutu. Aun ki' koson
pakuan ku raino?'
18Hili io nampahuang po, rahu
kono nahitakuli', 'Raino, siino no
nahuang ku, anusub au ra ulun anasai
ra pahun pamulian ku ra umbung ku
ratu, hili au amaal bahu po ra pahun
labing maayo. Hili au amului ra pari
ku ra hino am kawi' nu sasawot ku
bokon no. 19Hili au mindahu ra inan
ku tohom, Asatu' oko! Kawi' nu atu
onsoi notohom mu am ikaa alulu'
aawi' ra kula-kula' upok buoi no.
Tumooh ko yak raino! Ahandas ko
yak raino angakan am anginum am
ahimoonsoi ra bayah mu.'
20Io yak rahu nu Ala ra ulun
akaya' hino, 'U ulun sasambungon!
Londom hitu raino oko matoi, aun
naapo katangan ra kawi' nu sasawot
nopongo nilair mu hino?'

12:10 Mat. 12:32, Mrk. 3:29 12:11-12 Mat. 10:19-20, Mrk. 13:11, Luk. 21:14-15

21Kono nga hino asauk ra tuki-
tukir nu ulun lumikot sumauk ra ulun
akaya', io yak ikaa lumikot sumauk ra
ulun akaya' ra tingkuangon nu Ala."

Mintopot nga ra Ala
(Mat 6:25-34)

22Rahu ri Yasus ra ulun
ubason no rano, "Hino puun ku
mindahu ramuyun, 'Ikaa nga ang-
kaamo ra kaayahan mi intor ra akan
mi, karuo kono am pakai mi.' 23Nga
bayah mi am inan mi aulu' intor ra
akan am pakai.
24Lai' mi susuit bangkaak! Ilo ikaa
anambak, am ikaa po ilo ongotom,
kaando' po pahun karuo kono am
lahaa pamulian nilo. Io yak Ala
amakan rilo! Akau labing oloho intor
ra susuit hiano! 25Aun ki' ra lolot mi
ak[s]alap apakalanggoi kaiti' ra bayah
no[s] intor ra kaamo no hino? 26Kono
akau ikaa akaalap anguma' intor ra
baal borook hino yak, kulo ki' akau
angkaamo ra baa-baal bokon no?
27Onsoi huangon mi baal nu busak
nu katanaan. Busak-busak hiano ikaa
angkaraya' am ahansar. Io yak otopot
pono' Raja' Salomo io sangulun
akaya' am kawi' nu pakai no oloho
rali ikaa yak okohondo' ra sandong
nu busak-busak hiano. 28Tutuu'
hiano tumuu' ra orou hitu am nusuab
ompoon ra apui. Io yak Ala namalim-
por onsoi-onsoi ra tutuu' hiano.
Labing po nga pamalimpor no
ramuyun. Io yak akau ikaa kula' min-
topot! 29Intor ra hino, ikaa akau ang-
kaamo am aingo intor ra aun akanon
am inumon mi. 30Kawi' nu baal kono
hino uyumon nu ulun ikaa akakaulih
ra Ala. Lai' halan am Ama' taka ra
Surga' akapandai ra itaka lumikot ra
kawi' nu hiano. 31Io yak lumikot akau
pahulu anguma' ra kasiha' nu Ala,
hili kawi' nu bokon no ruangin no
ramuyun."

Sasawot ra Surga'
(Mat 6:19-21)

32"Akau hino ikaa kula'
asuang, ikaa yak akau angkalaa'!
Nga Ama' ra Surga' anginsuat
anaak ramuyun ra barakat intor ra
Pamihangan no. 33Onsoi talanon mi
sasawot mi am taaki' usin loho nano
ra ulun kaando' atu-atu. Onsoi akau
amului ra tayar mi ra pamumuliin
ra usin ikaa apandai aapu', io hino
saumi sasawot buliin ra Surga'.
Sasawot hino ikaa alawo nga kaan-
do' hua ulun antakou ra hino am
kaando' hua kilau anai ongokot ra
hino. 34Nga atu po hua intok nu
sasawot mino, am hino po intok nu
huang mino."

Sangulun amba sumiho hai-hait

35"Sumiho akau ra tuki-tukir nu
baal. Onsoi akau anampakai amalair
am lampung mi alaang hai-hait,
36ohondo' ra kawi' nu amba amalai-
lair angkuliman ra sukuan nu tuan
nilo no, anduli' intor ra pahuatan no.
Kono tuan hino matong am anitik ra
totobon no, amba hiano apasi muoi a-
ngiru' ra pinangimput ra totobon
hino. 37Asatu' bonsoi kawi' nu amba
akito nu tuan nilo no namalai-lair ra
sukuan nu tuan nilo hino. Huangon
mi onsoi-onsoi ra rahu kutu. Tuan
hino amalai-lair am anusub ra amba
no hino anturung, hili io apaakan rilo.
38Asatu' bonsoi kawi' nu amba akito
nu tuan nilo no namalai-lair ra
sukuan nu tuan nilo hino, inatong
pono' tuan hino ra tanga' londom
karuo kono am aamot intor ra hino!

[s]12:25 apakalanggoi kaiti' ra bayah no: karuo kono am; mindul asawat hama' pono' kaiti'.

12:27 1Raj. 10:4-7, 2Taw. 9:3-6 12:35 Mat. 25:1-13 12:36 Mrk. 13:34-36

39Huangon mi rahu hitu! Kono nahi
ulun katangan ra pahun hino akapan-
dai jaam sukuan nu ulun antakou, io
ahalung yak ra pahun nano hili ulun
antakou hino ikaa akaunsop. 40Intor
ra hino, akau pono' onsoi yak amalai-
lair, nga sukuan nu Ulun Sinusub nu
Ala asauk ra paat nu orou ikaa
panantaman mi ra sukuan no."

Amba maya' ra panusuban am amba ikaa maya' ra panusuban
(Mat 24:45-51)

41Rahu ri Piturus, "U Tuhan,
akai ki' kuon mu ra pangubasan mu
hino karuo kono kawi' nu ulun?"
42Limbang nu Tuhan, "Aun ki'
amba maya' ra panusuban am apan-
dai ampahuang. Am amba hino
pasaukon nu tuan nilo no ra
mamaayo ra amba bokon no am io
rahili anayar ra kanon ra paat nilo
ahahakan? 43Anginsuat bonsoi
huang nu amba hino ra paat nu tuan
nano anduli' am akito nu tuan nano
io anguma' ra kawi' nu panusuban
rio no!
44Huangon mi onsoi-onsoi ra rahu
kutu. Tuan hino alansan bonsoi am
apapihang ra kawi' nu sasawot no ra
amba no hino. 45Io yak kono amba
hino ampahuang ra luang nu huang
no, 'Ikaa liha' laar tuan mai no an-
duli',' hili io angumba-ngumbal ra
amba ungkuyon am ruandu' bokon
no am sumaang angakan am sumaang
anginum ra ulun bokon rano suku' ilo
ahahauk, 46hili tuan no hino nanduli'
ra orou am paat ikaa napandayan no.
Am amba hino inila-ila' umbalo'[t] nu
tuan nano ohondo' ra aun nasauk ra
kawi' nu ulun ikaa maya' ra
panusuban nu Ala.
47Aun amba nakapandai ra
kasiha' nu tuan nano, io yak kono io
ikaa amalai-lair am ikaa anguma' ra
kasiha' nu tuan nano, io ilaan loposo'
rahili. 48Io yak amba ikaa akapandai
ra kasiha' nu tuan nano, am anguma'
ra atu-atu ikaa ampaat ra kasiha' nu
tuan hino, suku' ra io loposon, io yak
ikaa hua lalarangon loposo'. Nga atu
po hua ulun tinaakan ra asuang no,
am asuang po kitaakon intor rio. Io
yak atu po ulun tinaakan ra labing
asuang, labing po suang nu kitaakon
rio no."

Sala' ka ohohonsoi io yak pantatabuhan
(Mat 10:34-36)

49"Au matong angibit ra ukum
nu Ala ohondo' ra apui ra tana'
hitu. Labing honsoi no nu kono apui
hino nakalair nalaang! 50Siino po
susa' maayo auma' mintup rakon.
Ikaa po asauk hino am amalair no
au angkaamo. 51Saluon mi ki' am
angibit au ra pahahansayan ra au
matong ra tana' hitu rahili? Ikaa,
sala' ka pahahansayan, io yak pan-
tatabuhan. 52Intor noyo raino, kono
limo ngaulun suang nu sansulapan
ilo ambubuuk antatakuli', talu
ngaulun ahihinsuup kumalit ra ruo
ngaulun, karuo kono am ruo
ngaulun ahihinsuup kumalit ra talu
ngaulun. 53Ama' kumalit ra anak no
ungkuyon am anak ungkuyon
kumalit ra ama' no. Ina' kumalit ra
anak no ruandu' am anak ruandu'
kumalit ra ina' no. Iwan ruandu'
kumalit ra ruandu' inuot no hino
am ruandu' inuot hino kumalit ra
iwan no ruandu'."

Akapandai ra tatandu'
(Mat 16:2-3)

54Rahu po ri Yasus ra ulun
asuang hiano, "Kono akau akakito
ra haun sumimpor ra solor ra lin-
dobon, akau mindahu, 'Anguluh

---

[t]12:46 Inila-ila' umbalo': karuo kono am; pinahiru' pasaputo'.

12:39-40 Mat. 24:43-44 12:50 Mrk. 10:38 12:53 Mi. 7:6

naapo.' Am kapio-pio anguluh.
55Kono alimanan mi angin intor ra
sahilon, akau mindahu, 'Arunsul
orou hitu.' Am kapio-pio arunsul.
56Akau ulun ahipapayu! Akau
akapandai ra baal asauk ra tatandu'
ra tana' am limbowon. Io yak kulo ki'
akau ikaa akapandai ra tatandu-
tatandu' ra paat raino tu?"

Ohohonsoi ra ulun asisingon
(Mat 5:25-26)

57"Kulo ki' akau ikaa onolosoi
ra ulun rangan mi ra pamutusan
otopot? 58Kono siino ulun am-
parawa' ramuyun, onsoi akau apasi
ohonsoi rio ra paat mi angkiralan.
Kono akau aamot, ibiton no bahu'
akau ra akim am akim hino bahu'
anaak ramuyun ra pulis am pulis
hino bahu' apaunsop ramuyun ra
riil no. 59Intopoton mi rahu hitu!
Aawi' mi yak amayal utang mi no
hili akau painsolohon ra riil hino."

**Kono ikaa angangku ra sala',
matoi akau rahili**

13 1Paat nu hili po kula-kula' ulun
nahulit ri Yasus intor ra baal nu
kula-kula' ulun siino ra Galilia,
pinatoi ri Pilatus ra kotongo' nu ulun
hiano onontob ra kium asauk ra taak
nilo ra Ala. 2Rahu ri Yasus rilo,
"Tantam mi ki' am ulun nu Galilia
pinatoi hiano, akasail sala' nilo intor
ra kawi' nu ulun bokon amahun ra
Galilia no? 3Sala' ka kono hino! Io
yak, huangon mi onsoi-onsoi. Kono
akau ikaa mimpoi ra kawi' nu sala'
mi, kawi' mi matoi yak, ohondo' rilo.
4Aun koson nu oopor am balu' in-
atoi ra Siloam li, ra paat nu manara
naaba' am nanutuk rilo? Pamahua-
ngan mi ulun hiano akasail sala' nilo
intor ra lolot nu ulun bokon amahun
ra Yarusalim? 5Sala' ka kono hino! I-
ngondo' po au mindahu ramuyun.
Kono akau ikaa mimpoi ra kawi' nu
sala' mi, kawi' mi matoi yak ohondo'
rilo."

**Pangumangan ra santaun
kinawa' ikaa anginawa'**

6Pongo nu hino ulito' po ri Yasus
pangumangan hitu, rahu kono, "Siino
sangulun nokotohom ra santaun
kinawa' sabiton ra ara siino ra kabun
nanambakan no ra anggur. Orou
bokon li io inuoi pahuyum ra kinawa'
nu santaun kinawa' hino, io yak kaan-
do' ka saumi po nakito no. 7Intor ra
hino, rahu nu ulun katangan ra kabun
hino ra amba nano, 'Talu upok au no
ruli-ruli' matong ra hitu muoi
ahuyum ra kinawa' nu ara hitu, io yak
kaando' ka saumi po nakito ku.
Taharon yak taunan nu kinawa' hitu!
Amulisok yak ra kabun hitu!'
8Io yak limbang nu amba hino,
'Tuan, pahusuon po io ra sangupok
tu, kinamin ku poyo biangi' am
kapuli' puun natu am tauki' ra baja.
9Kono io anginawa' rahili labing hon-
soi no. Io yak kono io ikaa anginawa',
auma' noyo oko apatahar rahili.' "

**I Yasus nomohonsoi ra sangulun
ruandu' natukur ra paat nu
Orou Taahan**

10Paat nu saumi Orou Taahan,
i Yasus nangubas ra ulun inatong ra
pahun intok sambayang. 11Ra hino
siino sangulun ruandu' arualan
oopor am balu' upok buoi no, nga
sinulor hua io nu saitan. Ruandu'
hino kapio-pio natukur am ikaa noyo
atanda'. 12Pakakito i Yasus ra ruan-
du' hino am ipahi' no am rahu no,
"Apihah oko ra aruol mu." 13Hili io
nonompok ra ulu nu ruandu' hino.
Am paat nu hino inan nu ruandu'
hino natulir hili io nangansu-ngansuk
ra Ala.
14Am pambuuk mamaayo nu ulun
ahahalung ra pahun intok sambayang

13:14 Kas. 20:9-10, Laup. 5:13-14

hino ri Yasus, nga i Yasus nomohon-
soi ra ulun arualan ra Orou Taahan.
Rahu no ra kawi' nu ulun hiano,
"Onom orou taka angkaraya', orou
hino nga intokon mi muoi akipihah,
ikaa akau muoi akipihah ra Orou
Taahan!"
15Limbang ri Yasus ra ulun hino,
"Akau hitu ulun ahipapayu! Paat nu
Orou Taahan kawi' nu ulun sim-
pamalalabus ra sapi' am poyo
kaladai nilo rano intor ra kandang am
angibit muoi apainum. 16Intor ra
hino, ra hitu raino siino sangulun
ruandu' sua' ri Abaraham, oopor am
balu' upok noyo arualan tinangkong
nu Ibilis. Kaa ki' io pono' am labusin
intor ra tatangkong no hino ra paat nu
Orou Taahan?"
17Kawi' nu ulun asisingon ri Yasus
no nauyu' ra limbang ri Yasus hino,
io yak kawi' nu ulun bokon anginsuat
huang ra kawi' nu tatandu' kalalaban
inuma' ri Yasus no.

Pangumangan ra umi nu santaun sawi
(Mat 13:31-32; Mrk 4:30-32)

18Rahu po ri Yasus, "Paat nu
Ala amihang, am koson nu baal nu
pamihangan no? Am aun ki'
pamahandaan ku ra hino? 19Baal nu
pamihangan no ohondo' ra pangu-
mangan hitu. Siino sangulun nanam-
bak ra umi nu sawi[u] ra kabun nano.
Umi borook hino tinumuu' am
sinumauk ra taun, am kawi' nu
susuit pono' nanabunsalah ra pam-
piangon nu taun hino."

Pangumangan ra tatauk apakambang
(Mat 13:31-32)

20Am rahu po ri Yasus kain-
duo, "Aun ki' pamahandaan ku
poyo ra paat nu Ala amihang ra
ulun? 21Baal nu pamihangan no
ohondo' poyo ra kono tatauk
apakambang pinanaang nu ruandu'
ra tapung inuar no apat ngoopor
ngalito hino am tatauk apakambang
hino akakambang ra tapung asuang
hino."

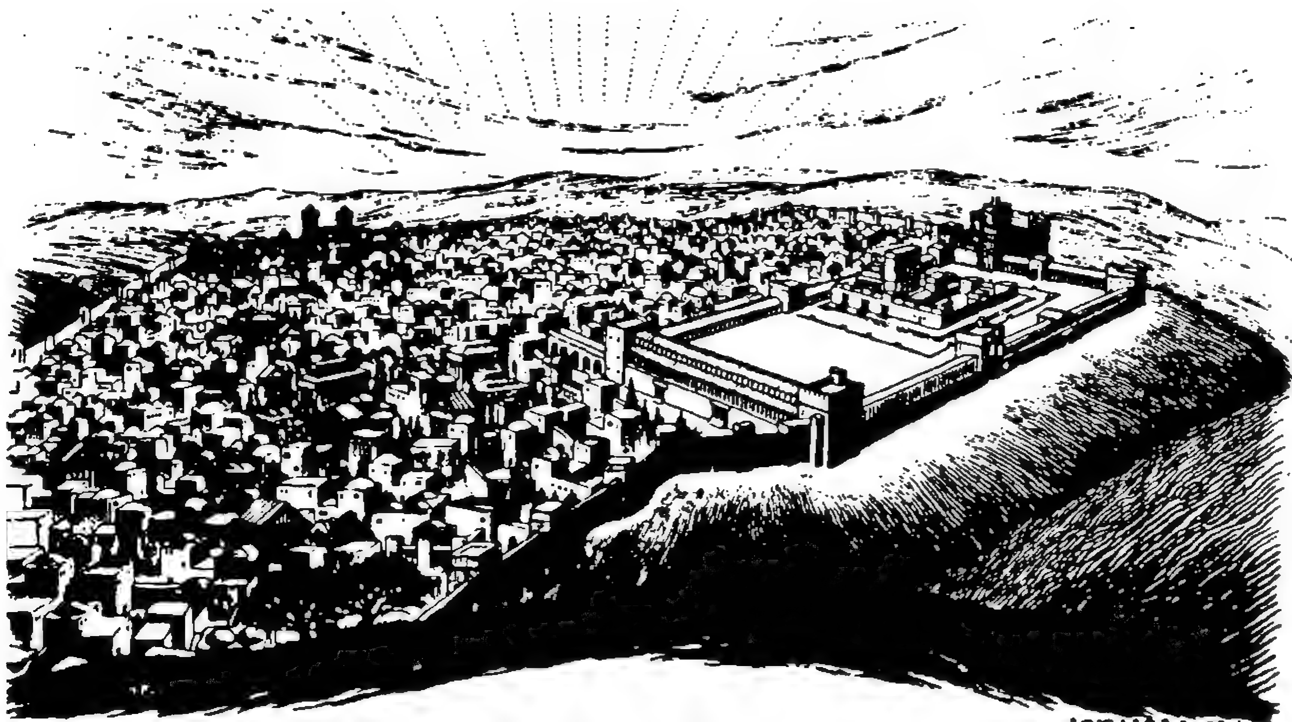
Pangumangan ra munsop ra pihangan nu Ala
(Mat 7:13-14, 21-23)

22Bi ri Yasus inakou inuoi ra
bandar Yarusalim, io inapit angubas
ra ulun amahun ra kawi' nu bandar
am pamahunan ra libung nu bandar
Yarusalim. 23Siino sangulun nangki-
muot ri Yasus, rahu kono, "Tuan,
kaiti' yak ki' ulun kaayahon?"
24Limbang ri Yasus, "Lumikot nga
akau munsop ra totobon akusip. Au
mindahu kapio ramuyun! Asuang
ulun asiha' munsop io yak ilo ikaa
akaunsop. 25Paat nu ulun katangan ra
pahun hino lumuat am nonobon ra
pahun nano, am akau sumuku' hili
anitik ra totobon hino am rahu mi,
'Tuan, hiango' nga totobon tu
ramon!'
Limbang nu tuan hino, 'Ikaa
akakaulih au ramuyun!'
26Am limbang mi, 'Tuan, akai na-
ngakan am nanginum hinumulung
riun, Tuan pono' am inatong ra ban-
dar mai inuoi pangubas ramon!'
27Io yak rahu po nu Tuan hino
ramuyun, 'Ikaa akakaulih au
ramuyun. Ahiru' ka ra hitu, nga kawi'
mi nanguma' ra kalaatan!'
28Nga akau rahili akakito
ri Abaraham, i Isak am i Yakup, am
kawi' nu ulun angindul ra rahu nu
Ala ra Surga', akau rahili antangi' am
aila' nga akau tapiran pahiruo' ra
intok hino! 29Kawi' nu ulun rahili
matong intor ra Saraton am Lin-

---

[u]13:19 Sawi: Sabiton ra sawi hitu io hino saumi taun tonomon sawat no mamaar talu ngamito.

13:27 Nan. 6:8 **13:28** Mat. 22:13, 25:30 **13:28-29** Mat. 8:11-12 **13:30** Mat. 19:30, 20:16, Mrk. 10:31

Yarusalim

dobon, intor ra Kiingon am Sahilon, am ahirau ra Surga'. [30]Topot no, ulun akapahinaaling rahili io akapamahulu am ulun akapamahulu io akapahinaaling rahili."

I Yasus akaasi' ra ulun nu Yarusalim
(Mat 23:37-39)

[31]Paat nu hino po, suku' nu kula-kula' nu ulun Parisi hili inindahu ri Yasus, "Makou ko ra hitu! Onsoi oko muoi ra intok bokon, nga i Hirodis asiha' amatoi riun."

[32]Limbang ri Yasus rilo, "Bi kami muoi indahu ra ulun kaando' tool hino, 'Orou hitu am nusuab au apahiru' ra saitan am amihah ra ulun arualan, io yak paat nu katalu orou, au angawi' ra karaya' ku.' [33]Hama' pono' kono hino, orou hitu, nusuab am numalaas makou au yak, nga kaando' po kasangulun ulun angindul ra rahu nu Ala pinatoi ra taning nu bandar Yarusalim."

[34]Am rahu po ri Yasus, "U ulun nu Yarusalim. Akau aubas amatoi ra ulun-ulun angindul ra rahu nu Ala am aubas po akau omobol ra batu ra Ulun Sinusub nu Ala suku' ilo inatoi! Kula' halan ruli' ku ahinga' ramuyun ohondo' ra kono manuk ahipus angubu ahinga' ra sisiu' nano, am aangas hua solor akau! [35]Haling ra hino ikaa no akau ranganin nu Ala. Hino yak rahu ku ramuyun. Intor raino ikaa akau akakito rakon, suku' ra akau mindahu, 'Ala anaak ra barakat ra ulun matong ra inggalan nu Tuhan.' "

I Yasus namihah ra sangulun arualan

14 [1]Paat nu Orou Taahan, i Yasus inuoi ra pahun nu sangulun mamaayo nu ulun Parisi am nangakan ra hino. Ra intok hino kula-kula' ulun angibabaya' ra aun maan ri Yasus. [2]Am ratong nu sangulun arualan kinumabung ra kalayam am longon inuoi ri Yasus. [3]Hili i Yasus nangkimuot ra guru-guru' nu ugama am kawi' nu ulun Parisi siino ra intok

---

13:35 Nan. 118:26

hino, rahu kono, “Kono maya' ra
Arat sinuratan ri Musa ritaka, auma'
ki' ra kono itaka amihah ra ulun
arualan ra paat nu Orou Taahan,
karuo kono am ikaa?”
[4]Guru-guru' nu ugama am ulun
Parisi hiano kaando' no limbang nilo.
Hili ipahi' ri Yasus ulun arualan hino
am namihah rio, am paulio' no ulun
hino. [5]Pongo nu hino am rahu po
ri Yasus ra ulun hiano, “Aun koson
no nu sangulun ra lolot mi, anak no
karuo kono am sanginan sapi' no
naratu' ra parigi ra paat nu Orou
Taahan. Ikaa ki' naaku akau ahipa-
pasi' muoi apasamput ra anak hino
karuo kono am sapi' hino ra paat nu
orou hino?”
[6]Io yak kaando' kasangulun po
akalimbang ra rahu ri Yasus intor ra
baal hino.

Rumaliwi' am asiha' anaak

[7]Siino kula-kula' ulun tambului
nakito ri Yasus namili' ra intok
labing onsoi. Hino puun no nahulit ra
saumi pangubasan ra ulun hiano,
rahu kono, [8]“Kono akau ipahan muoi
ra irau nu pahuatan, ikaa muoi akau
ra kurusi' onsoi bonsoi. Nga ikaa
apandayan siino ulun inipahan labing
aulu' intor ramuyun, [9]naapo ulun na-
hipah ramuyun no matong am min-
dahu riun, ‘Pahiru' ra hitu, kurusi'
hitu nilair ra pahaka' hio'.’ Intor ra
hino oko auyu' bonsoi ra oko susubon
muoi anturung ra intok naaling bon-
soi kaando' apin no.
[10]Intor ra hino, kono akau ipahin
muoi ra atu-atu irau, onsoi akau
muoi panturung ra intok naaling bon-
soi ikaa inapinan no, hili ulun kata-
ngan ra pahun hino muoi riun, am
rahu kono riun, ‘U pahaka', ikon mu,
muoi ko panturung ra kurusi' onsoi
bonsoi no.’ Intor ra hino akau in-
suaton ra tingkuangon nu kawi' nu
tambului bokon no. [11]Nga tuki-tukir
nu ulun, kumakaulu' ra huang io
paraliwion, io yak ulun rumaliwi'
huang io pakauluon nu Ala.”
[12]Am rahu po ri Yasus ra ulun ka-
tangan ra pahun no, “Kono oko
ahipah ra ulun muoi angakan ra paat
mu ahirau, onsoi ra paat atawang
karuo kono am olondom, ikaa oko
ahipah ra ranga-rangan karuo kono
am pahaka-pahaka' mu, am poyo
lilian mu, karuo kono am pansisira-
ngan mu amahun akaya'. Nga rahili
ilo amalos ahipah riun, intor ra hino
oko akaalap ra balos nu inuma' mu li.
[13]Intor ra hino, kono oko anguma' ra
irau, onsoi oko ahipah ra ulun kaan-
do' ra atu-atu, ulun naungga', ulun
nobongkong, am ulun nobolou. [14]Oko
rahili barakatin, nga ulun hiano ikaa
akaalap amalos ra kaansayan inuma'
mu hino. Kaansayan inuma' mu hino
balasin nu Ala rahili ra paat nu ulun
nanguma' ra kaansayan pandulion
kaayaho' intor ra patayan.”

Pangumangan ra pahirawan maayo
(Mat 22:1-10)

[15]Paat nu hino siino sangulun
rangan nilo nangakan, nakaringoh ra
rahu ri Yasus no, rahu nu ulun
hino, “Asatu' bonsoi ulun angakan
rumangan ra Ala ra paat no matong
am amihang ra ulun!”
[16]Io yak limbang ri Yasus ra ulun
hino, “Saumi paat siino sangulun
tuan nanguma' ra pahirawan maayo
am nahipah ra ulun asuang. [17]Paat nu
irau hino asauk ra orou hino po, tuan
katangan ra irau hino nanusub ra
amba no inuoi amala' ra ulun in-
ipahan muoi ra irau no hino am rahu
no, ‘Matong ka raino, kawi' nu atu-
atu nopongo noyo nalair!’ [18]Io yak
kawi' nu ulun hiano, nahuhulibos sa-
ngulun am sangulun inuoi nakiam-
pun.
Rahu nu ulun puu-puun no ra
amba hino, ‘Bahu yak au nahalir ra

14:5 Mat. 12:11 **14:8-10** Bab. 25:6-7 **14:11** Mat. 23:12, Luk. 18:14

tana', am asiha' au muoi ahilong ra
tana' hino. Akiampun yak au ra tuan
mu no.'
19Rahu po nu sangulun no, 'Bahu
yak au nahalir ra oopor ngainan sapi',
am muoi au anutuku' ra baal nu sapi'
hiano. Akiampun yak au ra tuan mu
no.'
20Rahu po nu sangulun no, 'Bahu
yak au nahuot, hino puun ku ikaa
akaalap matong.'
21Panduli' amba hino am nam-
bala' ra baal hino ra tuan katangan ra
irau hino. Tuan hino pono' am nam-
buuk bonsoi, am rahu no ra amba
nano, 'Bi kamu kapasio' makou muoi
ra pampiangon nu ralan am ralan-
ralan aantos ra bandar rano. Ibiton
mu kawi' nu ulun kaando' ra atu-atu,
ulun naungga', ulun nobolou am ulun
nobongkong.'
22Limbang nu amba no hino,
'Tuan, aun po nanusuban mu li rakon
nopongo noyo inuma' ku, io yak
asuang po panturungon kaando' ulun
tu.'
23Rahu po nu tuan hino, 'Bi kamu
kapasio' makou muoi ra sangkul rano
am ralan-ralan aantos ra taning nu
bandar rano, am susubon mu ulun
asuang rano matong ra irau kutu, hili
pahun kutu ososok.'
24Huangon mi! Au mindahu
ramuyun, kaando' kasangulun po
intor ra siung nu ulun inipahan lali'
raitu' li akaakan ra akan nu irau ku
hitu."

Aun taakan nu ulun maya' ri Yasus
(Mat 10:37-38)

25Ulun asuang hiano inakou
inaya' ri Yasus. Kotongo' nilo lako-
lakou i Yasus pono' nangalii' am
inindahu rilo, rahu kono, 26"Aun
ulun matong rakon, am io labing
masi' ra ama' no, ina' no, andu' no,
anak-anak no, pahaka-pahaka' no
am inan no tohom intor rakon io
ikaa auma' asauk ra ulun ubason
ku. 27Aun ulun ikaa anaan ra salip
no am maya' rakon, ikaa io asauk ra
ulun ubason ku.
28Kono sangulun intor ra siung mi
asiha' amaal ra pahun maayo, ikaa
mulalas io anturung pahulu am a-
nguntob ra loho nu pahun maan
nano, hili apandayan no asulob ki'
usin nano ra loho nu pahun baalon
nano karuo kono am ikaa. 29Nga
kono io nakatibusu nanurok am ikaa
akasauk ra pahun no hino, kawi'
pono' nu ulun akailong ra baal hino
angahai-ahai rio. 30Rahu kanilo,
'Ilai' nga, ulun hitu nopongo nanurok
ra pahun nano, io yak ikaa naawi' no
nangkaraya'.'
31Am kono sangulun raja' siino
oopor ngaribu ngaulun sauyar no
muoi pantabuh ra raja' bokon siino ra
ruo ngoopor ngaribu sauyar, ikaa
mulalas raja' hino anturung pahulu
am ahihuhuang ra auma' ki' sauyar
nano tumaan tumabuh karuo kono
am ikaa. 32Kono apandayan no
sauyar no rano ikaa akataan
tumabuh, ikaa mulalas io anusub ra
ulun no rano muoi akitaak hili ilo
ohohonsoi ra kotongo' nu raja' pan-
tabuh nilo hino atawoi."
33Popor no, rahu po ri Yasus,
"Kami po hino, kaando' kasangulun
po ra siung mi asauk ra ubason ku
kono io ikaa amaliro ra kawi' nu atu-
atu siino rio."

Masin napalo
(Mat 5:13; Mrk 9:50)

34"Masin hino onsoi bonsoi. Io
yak kono masin hino apalo, ikaa no
io auma' aasin po anduli'. 35Kaan-
do' no balos no rahili, onsoi ra
pamamaja ra tambak am poyo
pananaang ra baja. Intor ra hino io
tapiran yak. Aun ulun asiha'
akarati', onsoi io angkinongoh!"

14:26 Mat. 10:37 14:27 Mat. 10:38, 16:24, Mrk. 8:34, Luk. 9:23

Rumba Napalir

Rumba napalir
(Mat 18:12-14)

15 1Paat nu saumi orou, asuang
ulun angungukum ra sukai am
ulun akasala' inatong asiha' angkino-
ngoh ra pangubasan ri Yasus. 2Ulun
Parisi am guru-guru' nu ugama angi-
muun sabungo-bungot. Rahu kanilo,
"Kulo ki' ulun hitu apaunsop ra ulun
nakasala' ra pahun natu am anggu-
hulung angakan!"
3Intor ra baal hino hili i Yasus
nahulit rilo ra saumi pangumangan,
rahu kono, 4"Kono sangulun ra siung
mi nokotohom ra aatus ngainan
rumba, am kapalir sanginan no, aun
ki' rahili maan nu ulun hino? Ikaa
mulalas io anino ra rumba siam
ngoopor am siam ahinakan ra
pahinakanan nilo no, am hili muoi
pahuyum ra rumba napalir no suku'
auyum no. 5Kakito no rahili rumba
hino, io pono' nanginsuat bonsoi
suku' rumba hino sinaanan no, am
nangibit inuli'.
6Pakasuku' io ra pahun no, io
nahipah ra ranga-rangan no am kawi'
nu ulun siino ra pamahunan hino,
rahu kono, 'Anginsuat taka raino.
Rumba ku napalir li nauyum ku
noyo!'
7Intor ra hino, kono po nga hino
asauk ra Surga', siino insuat aulu'
bonsoi ra paat nu sangulun nakasala'
mimpoi ra kawi' nu sala' no, intor ra
siam ngoopor am siam ulun onsoi ra
bayah am ikaa mimpoi ra sala-sala'
nilo."

Sampila' usin nalawo

8Rahu kono po ri Yasus, "Kono
sangulun ruandu' nokotohom ra
oopor ngapila' usin pirak no, am
kalawo sampila' no, aun ki' rahili
maan nu ruandu' hino? Ikaa mulalas
io rahili anikit ra lampung am a-
ngangkab ra pahun nano am ahuyum

15:1-2 Luk. 5:29-30

amaluput suku' akito no usin pirak
hino. 9Kakito no rahili usin pirak
hino, io nahipah ra ranga-rangan no
am kawi' nu ulun siino ra pamahunan
hino, rahu kono, 'Anginsuat au bon-
soi nga nakito ku no usin pirak ku
nalawo li. Anginsuat taka raino!'
10Kono po nga hino insuat nu
malaikat nu Ala nga sangulun
nakasala' mimpoi ra kawi' nu sala'
no!"

Anak napalir

11Rahu kono po ri Yasus, "Siino
sangulun ama' nokotohom ra ruo
ngaulun anak ungkuyon. 12Rahu nu
pupusan no ra ama' nilo no, 'U ama',
taakin mu au raino ra sasawot taka ra
tayar ku.' Hili ama' nilo no nanayar
ra sasawot no rilo ruo.

13Kula-kula' orou buoi no anak
pupusan hino nanalan ra sasawot
tohom nano, am usin loho nu sasawot
hino inibit no inuoi ra daira atawoi.
Ra intok hino io nangawi' nanalan ra
usin no rali ra inuma' no alaat.
14Kaawi' usin nali, am ruruok pono'
nasauk po ra nagiri hino, am ruruok
hino indu-indul akarayol ra nagiri
hino.

15Hili ambulok hino inuoi pangka-
raya' ra sangulun ulun amahun ra
intok hino, am ulun hino pono'
nanusub rio inuoi ra umo nahalung ra
biah nilo no. 16Ambulok hino
tinabaan bonsoi, suku' io atipanga-
kan ra pamamakan ra biah hiano.
Kapio pono' ambulok hino tinabaan
bonsoi, io yak kaando' kasangulun po
nanaak rio ra akan. 17Pupus no io
nakahuang, am rahu kono, 'Kawi' nu
ulun angkaraya' harian ri Ama' no
asuang akan, am au ra hitu solor
maar patoi tabaan! 18Makou au solor
muoi ri ama', am rahu ku ri ama', U
Ama', au nopongo nakasala' ra Ala
am nakasala' riun. 19Ikaa no raino au
auma' sabiton ra anak mu. Pohon-
doon mu yak au raino ra ulun angka-
raya' harian mu ratu.' 20Hili ambulok
hino inakou nanduli' ra ama' nano.

Atawoi poyo intor ra pahun no am
nakito noyo nu ama' nano. Pakaasi'
bonsoi ama' nano hili io nanimbul
naniwol ra anak no hino, hili
namahapus am namangingil ra anak
no hino. 21Rahu nu ambulok hino,
'Ama', au nopongo nakasala' ra Ala
am nakasala' po riun. Ikaa no raino
au auma' sabiton ra anak mu.'

22Io yak ama' nano nahipah ra
amba-amba no rano, am rahu kono,
'Kapasion mi! Alapon mi sampayau
labing onsoi no, am sampayawo' anak
ku hitu. Onsoi sinsingon mi am
kasuto' io onsoi-onsoi. 23Alibos hino
am onsoi akau muoi panakub ra
maak nu sapi' olomok no am koloso'.
Itaka ahirau am amparamai. 24Nga
anak ku hitu nopongo inatoi, am
raino nanduli' naayah; io nopongo
napalir, am raino nakito noyo.' Hili
ilo pono' am namparamai.

25Kotongo' nu hino, anak no sali'
nu inan siino ra umo nilo no. Paat no
inuli' am maar pakasuku' ra pahun
no, io nakaringoh ra rahu nu tatang-
kung am ulun ahahalang. 26Io
nahipah ra sangulun amba no, intor
ra siung nu amba no rano, hili io
nangkimuot, 'Aun ki' siino ra pahun
tu raino?'

27Limbang nu amba hino, 'Tuan,
pahaka' mu pupusan li nanduli'
noyo! Ama' mu no nanusub ramon
nongolos ra maak nu sapi' olomok no,
nga io nopongo nakatiwol ra anak no
ra paat no po aayah!'

28Anak sali' nu inan hino nam-
buuk bonsoi suku' io aangas munsop
ra pahun nilo no. Hili ama' nano
inuoi pamunaau apaunsop rio ra
pahun no. 29Io yak, rahu nu anak sali'
nu inan no, 'Kula-kula' upok buoi ku
mato-matoi angkaraya' ra tayar mu
ama'. Ikaa ihondo' au mansang ra
panusuban mu ama'. Am aun ki'
tinaakan mu rakon ama'? Sanginan
pono' kambing am kaando' po

tinaakan mu rakon asauk ra
pahirawan am pamparamayan ku ra
ranga-rangan ku ratu! 30Anak
pupusan mu hino ama' nopongo na-
ngawi' nanalan ra usin nu sasawot mu
ra ruandu-ruandu' sundal, io yak
paat no nanduli', oko akaatur-atur
nonontob ra maak nu sapi' olomok ra
tayar no!'
31Limbang nu ama' nano, 'U abuk,
oko hai-hait siino rumangan rakon.
Kawi' nu atu siino rakon oko po ka-
tangan. 32Io yak itaka angirau am am-
paramai yak, nga i ali' mu nopongo
napalir, am raino nakito noyo.' "

Ulun anguasa' ra usin apandai bonsoi

16 1Rahu ri Yasus ra ulun ubason
no rano, "Siino sangulun
akaya', nokotohom ra sangulun a-
nguasa' ra usin loho nu sasawot no.
Ulun akaya' hino binaalan nu ulun
bokon nga ulun anguasa' ra usin am
sasawot nano, nanalan nangawi' ra
usin loho nu sasawot nano. 2Intor ra
hino, hili io nahipah ra ulun anguasa'
ra usin nano, am rahu kono, 'Au no-
pongo nakaringoh ra baal nu inuma'
mu. Raino, taakin mu rakon buku
nanulisan ra usin nu sasawot ku no-
pongo kinaraya' mu. Raino ikaa no
oko asauk ra ulun anguasa' ra usin
ku.'
3Hili pagawai anguasa' ra usin
hino nampahuang, tuan ku no
apaulou rakon, 'Aun ki' auma' maan
ku raino? Anangkul ra tana' ikaa
akalulu' au akikitaak pono' am auyu'
au po. 4O, siino nahuang ku, kono au
paulowon ra karaya' ku asuang po ra-
nga-rangan ku apaurong rakon ra
pahun nilo no!'
5Hili ulun anguasa' ra usin hino
nahipah ra tuki-tukir nu ulun siino
utang ra tuan nano. Rahu no ra ulun
puu-puun inatong no, 'Kula' suang nu
utang mu ra tuan kuno?'
6Limbang nu ulun hino, 'Aatus
ngasampaan umau saitun.'
Rahu nu ulun anguasa' ra usin
hino rio, 'Hitu buku nanuratan ra
utang mu. Anturung ko am kapasion
mu anulis, limo ngoopor.'
7Rahu po nu ulun anguasa' ra usin
hino ra ulun karuo inatong no, 'Am
oko pahaka', kula' ki' suang nu utang
mu?'
Limbang nu ulun hino, 'Saribu
ngakarung gandum.'
Rahu nu pagawai hino rio, 'Hitu
buku nanuratan ra utang mu. Tulisin
mu, balu' ngaatus.'
8Hili tuan nu ulun anguasa' ra usin
ikaa abubuh ra huang hino angansuk
ra ulun ahiapintar hino nga ulun nu
tana' hitu apintar anguma' ra karaya'
nilo intor ra ulun aayah ra luang nu
awantang."
9Rahu kono po ri Yasus, "Kino-
ngohon mi rahu kutu! Onsoi pakayon
mi sasawot mi ra tana' hitu ra
pahuyuman mi ra rangan mi, hili paat
nu sasawot nu tana' hitu kaando' no
loho no, akau rahili paunsopon ra
saumi intokon ampus-ampus kaan-
do' kapapari' no. 10Ulun kalalan-
sanan ra baa-baal ikaa aulu', io pono'
am kalalansanan po ra baa-baal aulu'
bonsoi. Io yak ulun ikaa kalalansanan
ra baa-baal ikaa aulu', io pono' am
ikaa po kalalansanan ra baa-baal
aulu' bonsoi. 11Intor ra baal hino,
kono sasawot ra tana' hitu akau ikaa
kalalansanan, aun ki' alansan
ramuyun apabului ra sasawot
pakayon ra tayar nu Tuhan? 12Am
kono akau napandayan ikaa kalalan-
sanan amului ra sasawot nu ulun
bokon, am rahili anaak ramuyun ra
sasawot asauk ra tohom mi?
13Kaando' kasangulun po akaalap
mangun ra amba ra ruo ngaulun tuan,
nga ikaa mulalas io masi' ra sangulun
no am ikaa kula' masi' ra sangulun
no, karuo kono am io maya' ra

16:13 Mat. 6:24

panusuban nu sangulun no am ikaa
kula' maya' ra panusuban nu sangu-
lun no. Kami po hino, ikaa akaalap
akau mangun ra amba nu Ala am ma-
ngun ra amba po ra sasawot nu tana'
hitu."

Rahu ri Yasus

(Mat 11:12-13,e 5:31-32; Mrk 10:11-12)

14 Kawi' nu rahu ri Yasus no
naringoh nu ulun Parisi rano. Hili
ulun Parisi rano nangurit ri Yasus,
nga asiha' hua ilo bonsoi ra usin.
15 Io yak rahu ri Yasus rilo, "Akau
lumikot ahikotopot ra pahilayan nu
ulun bokon, io yak Ala nakapandai
ra huang mi. Nga aun aulu' ra pa-
mahuangan nu ulun, ikaa aulu' ra
tingkuangon nu Ala.
16 Arat sinuratan ri Musa am pa-
ngubasan nu ulun angindul ra rahu
nu Ala bokon rali, asauk sintob yak ra
paat ri Yahaya Omomororob li. Nga
puun hua rahili Aho Onsoi ra aun
koson nu Ala amihang ra ulun
parayu-rayus binalaan. Am ulun
pono' lumikot yak sumauk ra ulun pi-
hangon nu Ala. 17 Io yak aluoi po
solor limbowon am tana' hitu alawo,
intor ra timpok borook ra Arat
sinuratan ri Musa lowoon.
18 Aun ulun angimpoi ra andu' no
am kono io ahandu' ra ruandu'
bokon, ohondo' yak ra ampalapau ra
andu' no lali' li. Am ulun angandu' ra
ruandu' inalian pono' am ampalapau
po."

Ulun akaya' am i Lasarus

19 "Siino sangulun hitu akaya',
kawi' nu pakai no pono' am oloho,
akan am inumon no pono' asuang
bonsoi ra tukir nu orou. 20 Ra maar nu
totobon nu pahun nano siino sangu-
lun ulun kaando atu-atu binulian ra
hino, inggalan no i Lasarus. Inan
ri Lasarus no naluput ra palaka' am
kumalambaa'. 21 Io asiha' angakan ra
momol nu lamur naratu' intor ra
mija' nu ulun akaya' hino. Uku' no
pono' am matong anila' ra palaka' no
hino.
22 Kaa nabuoi intor ra hino
i Lasarus pono' am inatoi, hili io in-
ibit nu malaikat ra intok onsoi no ra
Surga' ra talab ri Abaraham no. Am
ikaa po kula' buoi no patoi po nu ulun
akaya' hino am lobongo'. 23 Ulun
akaya' hino siino ra tana' intokon nu
ulun inatoi am io aila' bonsoi ra hino.
Paat no naningaa' nahilong ra
rasawat, io nakakito ri Abaraham
siino ra intok atawoi bonsoi no am
i Lasarus siino ra talab ri Abaraham
no. 24 Luap yak nu ulun akaya' hino,
'U ama' Abaraham! Asian mu halan
au. Susubon mu i Lasarus apatapuk
ra tutulu' nano ra siang no am muoi
amaluu' ra rila' kutu. Nga aila' hua
au bonsoi ra apui tu!'
25 Io yak limbang ri Abaraham, 'U
anak ku, huangon mu. Nga ra paat
mu aayah ra tana' li oko nokotohom
ra kawi' nu atu-atu onsoi, lai' i
Lasarus am aila'. Raino io anginsuat
huang ra hitu, am oko raino aila' ra
hino. 26 Bokon intor ra hino, ra lolot
taka tu siino tobo maayo bonsoi, hili
ulun intor ra intok mai tu ikaa
akaalap muoi ra hino, am ulun intor
ra intok muno ikaa akaalap muoi ra
intok mai tu!'
27 Rahu po nu ulun akaya' hino,
'Kono po hino ama' Abaraham, alan-
san bonsoi au riun anusub ri Lasarus
muoi ra pahun ri ama' no. 28 Siino
limo ngaulun pahaka' ku ra hino.
Onsoi susubon mu i Lasarus muoi
ambala' rilo, hili ilo pono' am ikaa
aratu' ra intok ku aila' tu raino.'
29 Limbang ri Abaraham, 'Ilo
nokotohom ra Kitap ri Musa am
Kitap nu ulun angindul ra rahu nu

16:16 Mat. 11:12-13 **16:17** Mat. 5:18 **16:18** Mat. 5:32, 1Kor. 7:10-11

Ala! Hama' nilo sumuhut ra aun
nasuratan ra Kitap hiano!'
30Io yak limbang nu ulun akaya'
hino, 'Ama' Abaraham, ikaa po
asulob kawi' nu hino. Io yak kono
siino ulun inatoi anduli' aayah am
muoi ambala' rilo, ilo auma' mimpoi
ra kawi' nu sala' nilo.'
31Io yak rahu po ri Abaraham,
'Kono ilo ikaa minsuhut ra
panusuban ri Musa am panusuban
nu kawi' nu ulun angindul ra rahu nu
Ala, ikaa mulalas ilo pono' am ikaa
angintopot, hama' no pono' siino
ulun matoi anduli' aayah.' "

Baa-baal angibit ra ulun anguma' ra sala'
(Mat 18:6-7, 21-22; Mrk 9:42)

17 1Rahu ri Yasus ra ulun ubason
no rano, "Baa-baal angibit ra
ulun anguma' ra sala' ikaa mulalas
asauk yak. Asusa' bonsoi hua ulun
apasauk ra baal hino! 2Labing honsoi
no ra lioh nano tailikan ra batu
maayo, am tapiri' ra liahu andalom
no intor ra io angibi-ngibit ra sangu-
lun ikaa atahoh ra intopot anguma'
ra sala'. 3Intor ra hino, onsoi akau
sumiho!
Kono pahaka' mi anguma' ra
sala', balain mi io onsoi-onsoi. Kono
io mimpoi ra sala' no, ampunan mi.
4Kono io akasala' ramuyun intulu'
ruli' songorou, am intulu' ruli' po io
mindahu ramuyun, 'Akiampun au
riun,' onsoi ampunin mi."

Intor ra baal nu intopot

5Rahu nu ulun susususubon hiano ra
Tuhan Yasus, "Tuhan, paingkotohon
mu intopot mai."
6Limbang nu Tuhan, "Kono siino
intopot mi koborook ohondo' ra umi
nu sawi borook hino, auma' akau
mindahu ra santaun ara hitu,
'Abubul ko am uoi tambak ra liahu
andalom no,' ikaa mulalas io auma'
maya' ra rahu muno."

Maan nu sangulun amba

7"Kono nahi sangulun intor ra
siung mi nokotohom ra sangulun
amba angkaraya' ra umo karuo kono
am ahahalung ra rumba. Kono amba
hino muli', siino ki' akau mindahu
rio, 'Ikon mu angakan ko raino?'
8Kaando' mindahu kono hino!
Topot no io mindahu ra amba nano,
'Lairon mu pahulu akan ku, muoi ko
ampakai ra pakayan bahuon am sara-
ngon mu au ra paat ku angakan opo-
ngo au angakan hili oko rahili
angakan.'
9Aun pakuan angansuk ra amba
hino, nga io nopongo ininsuhut ra
panusuban nu tuan nano, kaa ki'
kapio? 10Kami po nga hino. Kono
akau nopongo nanguma' ra kawi' nu
nanusuban ramuyun no, onsoi akau
mindahu, 'Akai hitu amba yak akai a-
nguma' yak ra aun auma' maan
mai.' "

I Yasus nomohonsoi ra oopor ngaulun nampulu

11Ra luang nu lakou ri Yasus am
ulun ubason no rano muoi ra
Yarusalim, ilo inaya' ra panggaitan
nu daira Samaria am Galilia.
12Pakasuku' ilo ra saumi pama-
hunan, tiwolo' i Yasus nu oopor
ngaulun nampulu,[v] ilo tinumuor ra
atawo-tawoi koborook 13am ilo nam-
paluap, "U Yasus! U Tuan! Asian mu
po halan akai!"

---

[v]17:12 sangulun nampulu: Ilayang ra 5:12.

17:3 Mat. 18:15 17:14 Im. 14:1-32

14Paat ri Yasus nahilong rilo, am
rahu no, "Bi kami muoi ra imam
rano, am apakito rilo ra inan mi no-
pongo noonsoi hino."[w]
Kotongo' nu ulun nampulu hiano
inakou, pulali-lali' nu pulu nilo no
noonsoi. 15Paat nu sangulun ra siung
nilo no nakaliman ra io nopongo
noonsoi, io nanduli' am angansu-
ngansuk ra Ala.
16Pakasuku' io ri Yasus, io
nahulatur ra tingkuangon ri Yasus no
am inindahu tarima' kasi'. Ulun
hino, ulun nu Samaria. 17Hili rahu po
ri Yasus, "Kaa ki' oopor ngaulun
noonsoi raitu' li? Atu ki' raili siam
ngaulun li? 18Kulo ulun Samaria hitu
yak sangulun nanduli' am mindahu
tarima' kasi' ra Ala?"
19Hili rahu ri Yasus ra ulun hino,
"Lumuat ko, am bi makou. Nga intor
ra oko inintopot rakon, oko nopongo
napihah."

Nasuku' noyo paat nu Ala amihang ra ulun

(Mat 24:23-28, 37-41)

20Suku' nu kula-kula' ngaulun
ulun Parisi inuoi pangkimuot ri
Yasus, ra sanggilan ki' paat no Ala
amihang ra ulun. Limbang ri
Yasus, "Pamihangan nu Ala sala' ka
angimuun ra kono siino tatandu'
akito nu ulun, suku' ulun mindahu,
21'Ilai' mi nga, siino io ra hitu!'
Karuo kono am, 'Siino io ra hio'!'
Topot no, Ala nangimuun noyo
namihang ra tanga-tanga' mi.[x]"
22Pongo nu hino, hili rahu ri Yasus
ra ulun ubason no rano, "Siino rahili
paat no akau asiha' ahilong ra orou
nu Ulun Sinusub nu Ala, io yak ikaa
akau akakito. 23Am siino rahili ulun
mindahu ramuyun, 'Ilai' mi nga, siino
io ra hio'!' karuo kono am, 'Ilai' mi
nga, siino io ra hitu!' Io yak onsoi
akau ikaa minsaloh muoi pahilong
rio.
24Ohondo' ra hanit ra limbowon,
io amahanit am apakatawang ra hitu
am hio', kono po hino rahili baal nu
Ulun Sinusub nu Ala ra paat no. 25Io
yak puu-puun no, ikaa mulalas io
akaliman ra ila' asuang am ulun ra
paat raino tu aahat huang tumiwol
rio.
26Paat nu Orou Sukuan nu Ulun
Sinusub nu Ala rahili, kinabaalo' nu
ulun ra tana' tu ohondo' ra
kinabaalo' nu ulun ra paat ri Nuh ra
pahulu li. 27Ulun hiali angakan am
ahinum, am ahuhuot yak lapo-lapon
nilo suku' ra i Nuh inunsop ra luang
nu paraau maayo li, am losob li pono'
indu-indul nanakob ra ulun hiali
suku' ilo naluus inatoi.
28Am ohondo' poyo ra paat
ri Luut li. Ulun hiali pono' am anga-
kan am ahihinum, am antatalan, am
ahahalir am atambak am ambaal ra
pahun yak lapo-lapon nilo. 29Io yak
paat ri Luut inakou intor ra bandar
Sodom, apui am batu akaapui
naratu' intor ra limbowon ra orou hili
namatoi ra kawi' nu ulun hiali.
30Kono po hino nu asauk rahili ra
paat nu Orou Sukuan nu Ulun
Sinusub nu Ala.
31Paat nu orou hino rahili, ulun
siino ra tampak nu pahun, ikaa noyo
tumuun muoi angalap ra sasawot
siino ra luang nu pahun nano. Kono
po hino nu ulun siino ra umo, ikaa
noyo muli' ra pahun nilo no. 32Hua-

[w]17:14 Yasus asiha' amaihah rilo, hino puun no io nanusub rilo muoi akibili'ra imam-imam rano hili ilo sabiton ra napihah.

[x]17:21 ra tanga-tanga' mi: karuo kono am; ra lolot mi; karuo kono poyo am; pulali-lali' io inintalang ra lolot mi.

17:26 Kas. 6:5-8 17:27 Kas. 7:6-24 17:28-29 Kas. 18:20-19:25 17:31 Mat. 24:17-18, Mrk. 13:15-16 17:32 Kas. 19:26

ngon mi nga aun nasauk ra andu'
ri Luut li! [33]Intor ra hino, aun ulun
apakaulu' angulimo ra bayah no ra
tana' hitu, io alawaan ra bayah no. Io
yak aun ulun ikaa apakaulu' ra bayah
no ra tana' hitu nga mintopot rakon,
io akaalap ra bayah. [34]Huangon mi
onsoi-onsoi rahu kutu. Paat nu saumi
londom rahili, kono siino ruo ngaulun
oolong ahumbir ra saumi katil, sa-
ngulun no pasimporon ibito' am sa-
ngulun no sinoon. [35]Am ruo ngaulun
ruandu' antutu, sangulun no pasim-
poron ibito' am sangulun no sinoon.
[36][Am ruo ngaulun ungkuyon angka-
raya' ra umo no, sangulun no pasim-
poron ibito', am sangulun no
sinoon.]"
[37]Pangkimuot ulun ubason
ri Yasus rano, rahu kanilo, "Tuhan,
aun intok nu hino asauk?"
Limbang ri Yasus, "Atu-atu in-
tokon nu bangkai, hino po intokon nu
susuit angangakan ra bangkai
lumulur."

Pangumangan ra ruandu' nabalu am akim

18 [1]Pongo nu hino, hili i Yasus
nahulit po ra saumi panguma-
ngan asauk ra pangubasan ra ulun
ubason no rano, hili ilo hai-hait sam-
bayang am ikaa akaandas. [2]Rahu
ri Yasus rilo, "Siino sangulun akim ra
saumi bandar ikaa io ampahuang ra
Ala, karuo kono am ulun bokon. [3]Ra
bandar hino siino sangulun ruandu'
nabalu ruli-ruli' muoi ra akim hino,
io akitaak ra akim no amutus analaah
ra bisara' nilo no. Rahu nu ruandu'
hino, 'Tulungin mu au ra bisara' mai
tu.'
[4]Kula-kula' buoi no akim hino aa-
ngas anulung ra ruandu' nabalu hino.
Io yak popor no pampahuang po
akim hino, 'Hama' pono' au ikaa
alaa' ra Ala am ikaa akaasi' ra ulun,
[5]io yak ruandu' nabalu hitu hai-hait
apasusa' rakon ra bisara' natu, labing
honsoi no tulungin ku yak ruandu'
hitu. Kono au ikaa anulung rio, io
hai-hait yak matong am apasusa'
rakon.' "
[6]Hili rahu po nu Tuhan, "Hua-
ngon mi onsoi-onsoi aun nirahu nu
akim ikaa otopot hino! [7]Kaa ki' kono
po hino nu Tuhan Ala, io pono' am
anulung ra susa' nu ulun angintopot
rio am sambayang akitulung ra tukir
nu orou am londom? Ala ikaa aamot
anulung rilo. [8]Huangon mi onsoi-
onsoi rahu kutu. Io apasi anulung ra
susa' nu ulun angintopot hiano! Io
yak kono Ulun Sinusub nu Ala hino
matong, siino po ki' rahili ulun angin-
topot rio ra tana' hitu?"

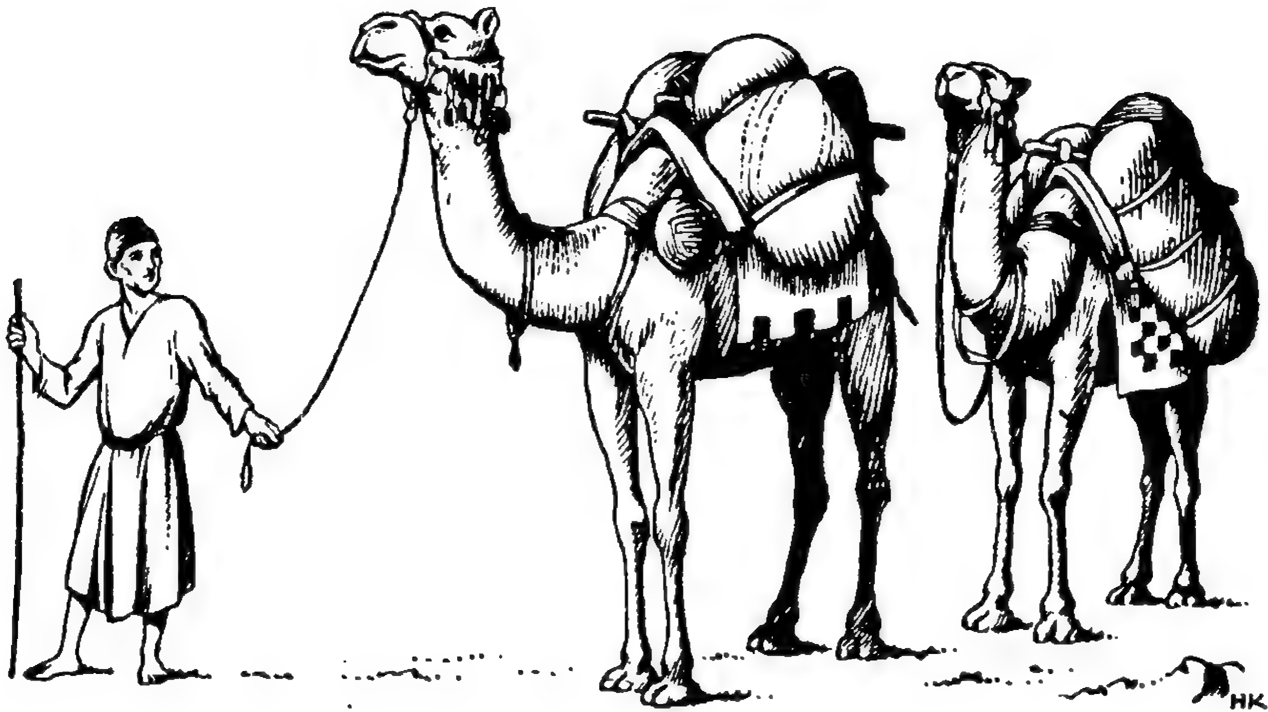
Pangumangan ra ulun Parisi am ulun angungukum ra sukai

[9]Am pahulit po i Yasus ra saumi
pangumangan, paintupon no ra ulun
kumakaulu' am amahuang ra io yak
ulun onsoi, am ulun bokon alaat ra
pamahuangan no. [10]Rahu ri Yasus,
"Siino ruo ngaulun inuoi ra Pahun nu
Tuhan am sambayang. Sangulun no
io hino ulun Parisi, am sangulun no io
hino ulun angungukum ra sukai.
[11]Ulun Parisi hino tinumaning am
sinumambayang,[y] rahu kono, 'U Ala,
au mindahu tarima' kasi' riun, nga au
sala' ka kono ulun bokon, kuma-
kaalo, amparuung, karuo kono am
ampalapau. Au anginsuat nga au ikaa
ohondo' ra ulun angungukum ra
sukai no. [12]Au aharot ikaa angakan
induo saminggu', am au anaak riun ra
puluan ra kawi' nu aalap ku.'
[13]Io yak ulun angungukum ra
sukai hino tinumuor inintawoi am io

---

[y]18:11 ulun Parisi hino tinumaning am sinumambayang: Luang nu buku nakalair tinulisan ra; tinumaning am sinumambayang ra luang nu huang no.

17:33 Mat. 10:39, 16:25, Mrk. 8:35, Luk. 9:24, Yah. 12:25

Unta

ikaa aatas naningaa' ra limbowon. Io
namaluntu-luntuh ra kubab nano, am
rahu no, 'U Ala, asian mu au, nga au
hitu nakasala' riun!' "
14Rahu po ri Yasus, "Huangon mi
onsoi-onsoi rahu kutu. Paat nilo
inuli' ra pahun ulun angungukum ra
sukai no nga inampunan nu Ala sala'
kaulun Parisi no. Nga tuki-tukir nu
ulun kumakaulu' io paraliwion, am
tuki-tukir nu ulun rumaliwi' huang io
pakauluon nu Ala."

I Yasus nanambayang amarakat ra anak-anak

(Mat 19:13-15; Mrk 10:13-16)

15Siino kula-kula' ulun nangi-
bit ra anak-anak borook inuoi ri
Yasus, hili i Yasus nanambayang
am amarakat ra anak-anak hiano. Io
yak pakakito ulun ubason ri Yasus
rano ra baal hino, buuki' nilo ulun
hiano. 16Io yak ipahi' ri Yasus anak-
anak hiano am rahu no ra ulun
ubason no rano, "Hama' nu anak
hiano muoi rakon! Pain mi ilo
popolo'. Ulun kono hiatu nga asauk
ra ulun pihangon nu Ala. 17Hua-
ngon mi! Atu po ulun ikaa angangku
ra Ala amihang ra bayah no ohon-
do' ra anak borook hitu, io ikaa
asauk ra ulun pihangon nu Ala."

Baal nu sangulun ambulok asuang sasawot

(Mat 19:16-30; Mrk 10:17-31)

18Sangulun mamaayo nu ulun
Yahudi nangkimuot ri Yasus, rahu
kono, "U guru', oko sangulun guru'
onsoi huang, aun ki' auma' maan ku
hili au akaalap ra bayah otopot am
ampus-ampus?"
19Rahu ri Yasus rio, "Kulo ki' in-
dahu oko ra au onsoi huang. Kaando'
kasangulun pono' ra tana' hitu onsoi
huang. Ala yak saumi onsoi huang.

18:14 Mat. 23:12, Luk. 14:11

[20]Nopongo no oko nakapandai ra
oopor arat pamapalan nu Ala io hino
ikaa ampalapau, ikaa ampatoi, ikaa
antakou, ikaa angibubuak ra apasala'
ra ulun bokon, am insuaton mu ama'
am ina' mu."
[21]Limbang nu ulun akaya' hino,
"Kawi' nu pamapalan hiano nopongo
noyo ininsuhut ku puun ra au suming-
kai haling li."
[22]Limbang ri Yasus ra rahu nu
ulun hino, "Siino saumi po auma'
maan mu. Talanon mu kawi' nu
sasawot tohom mu, am usin nano
tayaron mu ra ulun kaando' ra atu-
atu, am oko auma' akaalap ra
sasawot ra Surga'. Pongo nu hino hili
oko matong maya' rakon."
[23]Io yak karingoh nu ulun hino
rahu ri Yasus no, io asusa' huang nga
asuang hua bonsoi sasawot nano.
[24]Apandayan ri Yasus nga ulun
hino asusa' huang, hili io inindahu,
"Asusa' bonsoi tayar nu ulun asuang
ra sasawot asauk ra ulun pihangon nu
Ala! [25]Asusa' bonsoi ulun asuang ra
sasawot munsop ra tana' bahuon nu
Ala. Aluoi po solor sanginan kium
maayo sabiton ra unta munsop ra
luang nu lawos."
[26]Kawi' nu ulun nakaringoh ra
rahu ri Yasus no nangkimuot, rahu
kanilo, "Kono po hino, aun ki' ulun
auma' kaayahon?"
[27]Limbang ri Yasus, "Aun ikaa
auma' asauk ra pamahuangan nu
ulun, asauk yak ra tayar nu Ala!"
[28]Hili rahu ri Piturus, "Ilai' nga!
Akai nopongo nanino ra kawi' nu
siino ra pahun mai hili inaya' riun."
[29]Rahu ri Yasus, "Huangon mi onsoi-
onsoi rahu kutu! Ulun nopongo
nanino ra pahun nano, karuo kono
andu' no, pahaka-pahaka' no, poyo
ina' am ama' no, am poyo anak-anak
no, nga io anguma' ra kasiha' nu Ala,
[30]asuang bonsoi taakin ra ulun hino
ra paat raino tu, am paat nu orou
naaling io taakin ra bayah otopot am
ampus-ampus."

kaintalu ri Yasus namala' ra baal nu patayan no
(Mat 20:17-19; Mrk 10:32-34)

[31]Ipahi' ri Yasus luluro' oopor
am ruo ngaulun ulun ubason no
rano am ibito' tinumaning ra intok
kaando' ulun no, am rahu no, "Ki-
nongohon mi! Raino itaka makou
muoi ra Yarusalim, nga kawi' nu
sinuratan nu ulun angindul ra rahu
nu Ala intor ra baal nu Ulun
Sinusub nu Ala, auma' asauk ra
hino. [32]Io auma' patakubon ra ulun
sala' Yahudi, am ulun hiano angu-
kunu' rio, anguyai am aniwo-niwoh
rio. [33]Ilo auma' angila' amalapos ra
lalapos akapilat am amatoi rio, io
yak paat nu katalu orou, io auma'
anduli' aayah."
[34]Kawi' nu nirahu ri Yasus hino,
kaando' ka sabantuk po napandayan
nu ulun ubason no rano. Atungon nu
rahu ri Yasus hino kinauni poyo ra
tayar nilo. Ikaa ilo akapandai ra aun
ki' ka baal ayamon ri Yasus no.

I Yasus nomohonsoi ra sangulun nobolou akikitaak
(Mat 20:29-34; Mrk 10:46-52)

[35]Paat ri Yasus mamaar
pakasuku' ra Yariko, siino sangulun
nobolou akikitaak nanturung ra
kiing nu ralan no. [36]Pakaringoh io ra
rahu nu ulun asuang rano ansail ra
intok nano, hili io nangkimuot, rahu
kono, "Aun ki' hitu raino?"
[37]Rahu nu ulun hiano, "I Yasus,
ulun intor ra Nasarit ansail ra hitu."
[38]Am pampaluap ulun nobolou
hino, rahu kono, "U Yasus sua' ri
Raja' Daud! Asian mu halan au!"
[39]Ulun namahulu rano, nambuuk
am nomopol rio ikaa mindahu. Io yak
aulu' po solor pampaluap no, "Sua'
ri Raja' Daud! Asian mu halan au!"

18:20 Nah. 20:12-16, Laup. 5:16-20

40I Yasus pono' am tinumooh, hili
io nanusub ra ulun angibit ra ulun
nobolou hino ra intok nano.
Pakasuku' ulun hino, kimuati' io ri
Yasus, rahu kono, 41"Aun ki' kasiha'
mu ra maan ku riun?"
Limbang nu ulun nobolou hino,
"Tuan, asiha' halan au akakito."
42Hili rahu ri Yasus, "Kono po
hino, raino akakito ko! Nga intopot
muno hua rakon nomohonsoi ra mato
muno."
43Parambus nu ulun hino nakakito
hili bi no inaya' ri Yasus am mindahu
tarima' kasi' ra Ala. Ulun asuang
nakakito ra baal nasauk hino, ilo a-
ngansu-ngansuk ra Ala.

I Yasus am i Sakius

19 1Pakasuku' i Yasus am ulun
ubason no rano ra bandar
Yariko, ilo pono' am narambus ra
bandar hino. 2Ra bandar hino, siino
sangulun mamaayo nu ulun angungu-
kum ra sukai akaya', i Sakius ingga-
lan no. 3Io kumakailong ri Yasus
kuon hino, io yak asuang hua bonsoi
ulun rano am io pono' am ariwi',
suku' io ikaa nakakito ri Yasus.
4Intor ra hino, io namahulu am
nanikot ra saumi taun, hili io akaalap
akakito ri Yasus nga rumampa' hua
i Yasus ra paat nu taun hino.
5Pakasuku' i Yasus ra taun
nanikoton ri Sakius no, io naningaa'
am rahu no, "U Sakius, kapasion mu
tumuun! Nga ikaa mulalas au mapit
am oolong ra pahun mu ra orou hitu."
6Hili i Sakius napasi-pasi'
tinumuun am nangibit ri Yasus ra
pahun nano ra huang anginsuat bon-
soi. 7Kawi' nu ulun nakakito ra baal
hino sabungo-bungot, rahu nilo,
"Ilai' nga ulun hino! Muoi pom-
bolong ra pahun nu ulun nakasala'
no!"
8Pakasuku' ilo ra pahun ri Sakius
no, i Sakius pono' am iningkakat am
inindahu ri Yasus, rahu kono,
"Tuhan, sampiruo intor ra usin ku
taakin ku ra ulun kaando atu-atu am
aun ulun niruung ku, bayalin ku rio
inggapat ruli'!"
9Hili rahu ri Yasus, "Intor ra orou
hitu oko am kawi' mi sansulapan
kinaayah, nga oko pono' hua am sua'
po ri Abaraham. 10Nga Ulun Sinusub
nu Ala inatong ra tana' hitu muoi
pahuyum am apakaayah ra ulun
napalir."

Pangumangan ra baal nu talu ulun amba

(Mat 25:14-30)

11Kotongo' nu ulun hiano ang-
kinongoh po ra rahu ri Yasus no,
pahulit po i Yasus rilo ra saumi
pangumangan. Nga paat nu hino io
siino ra maar nu Yarusalim, am pa-
mahuangan pono' nu ulun hiano
Ala apasi amihang ra ulun ra tana'
hitu. 12Rahu ri Yasus, "Siino sangu-
lun tuan muoi ra tana' atawoi maan
pasauko' ra raja', hili anduli' po.
13Kaapo tuan hino inakou, io
nahipah pahulu ra amba no rano,
hili nanaak nanukir rilo ra sampila'
usin maas. Rahu nu tuan hino,
'Pahaliran mi usin hitu ra sasawot
talanon mi hili usin hitu sumua' ra
buoi ku kaapo muli'.'
14Io yak ulun amahun ra tana'
oyon no hino asisingon rio. Intor ra
hino, pakaakou tuan hino, ulun hiano
nanusub ra ulun muoi mindahu, 'Aa-
ngas akai ra ulun hino asauk ra raja'
mai.'
15Io yak tuan hino pinasauk yak ra
raja', am hili io nanduli' ra tana' no
tohom. Ipahi' no kawi' nu amba no
rano, nga io kumapapandai ra sua' nu
usin tinaakan no rilo li. 16Rahu nu
amba puu-puun inatong no, 'Tuan,

19:10 Mat. 18:11 **19:11-27** Mat. 25:14-30

sampila' usin maas tinaakan mu
rakon li, sua' natu oopor ngapila'.'
17Rahu nu tuan no, 'Onsoi hino,
oko sangulun amba abubuh ra huang!
Nga ra luang nu baa-baal ikaa aulu'
oko asauk ra kalalansanan, au
apasauk riun amihang ra oopor ban-
dar.'
18Rahu nu amba karuo no, 'Tuan
sampila' usin maas tinaakan mu
rakon li, sua' natu limo ngapila'.'
19Rahu nu raja' hino ra amba
nano, 'Au apasauk riun amihang ra
limo bandar.'
20Suku' nu amba bokon no am in-
indahu, rahu kono, 'Tuan, noo' usin
mutu, nilopot ku ra sapu tangan.
21Nga alaa' hua au riun, nga oko sa-
ngulun Tuan ikaa apandai akaasi'.
Nga Tuan angalap yak ra ikaa
notohom nu Tuan, am Tuan angu-
kum ra umbung sala' tinambak nu
Tuan.'
22Rahu nu raja' no ra amba hino,
'Oko hitu amba alaat! Ampaat ra aun
nirahu mu au amaratu' ra ukum ra
tayar mu. Oko akapandai ra au sa-
ngulun Tuan ikaa akaasi'. Am au a-
ngalap yak ra ikaa notohom ku am
angukum ra umbung nu sala' tinam-
bak ku. 23Kono po hino, kulo ki' pai'
mu bulii' usin ku nili ra biing, hili
kono au anduli', akaalap au po ra
sua' nu usin ku hinili?'
24Hili rahu nu raja' hino ra ulun i-
ningkakat ra intok hino, 'Alapo' mi
usin siino rio no am taaki' ra ulun
nokotohom ra oopor usin maas no.'
25Io yak limbang nu ulun hiano,
'Tuan, oopor no usin tohom nano.'
26Limbang nu raja' hino, 'Hua-
ngon mi, ulun nokotohom, ruangin
poyo aun siino rio no. Io yak ulun ikaa
nokotohom ra atu-atu, aun po siino
rio no alapon po hino intor rio. 27Am
ibiton mi raino ra hitu ulun asisingon
rakon rano io hino ulun aangas ra au
asauk ra raja' nilo, am potoyon mi
kawi' nilo no!' "

I Yasus inatong ra Yarusalim ohondo' ra sangulun Raja'

(Mat 21:1-11; Mrk 11: 1-11; Yah 12:12-19)

28Pongo ri Yasus nahulit ra
baal hino ra kawi' nu ulun asuang
hiano, hili io namahulu ra paat nilo
inakou no muoi ra Yarusalim.
29Pakasuku' ilo ra maar nu
pamahunan Baitpagi am Baitani ra
Inuluh Saitun, am pamahuluo' no
ruo ngaulun ra lolot nu ulun ubason
no rano. 30Rahu no, "Bi kami muoi
ra pamahunan solor ra tingkuangon
taka tu raino, am suku' kami ra
hino, am siino sanginan anak nu
kaladai nirukuhan. Kaladai hino
ikaa ihondo' tampako' nu ulun.
Lalahon mi kaladai hino am ibito'
ra hitu. 31Kono siino ulun angki-
muot ramuyun, 'Kulo lalaho' mi
kaladai hino?' Mindahu ka yak,
'Akapakuan Tuhan.' "
32Am bi nu ruo ngaulun ubason
ri Yasus hiano inakou am kawi' nu
binalaan ri Yasus no nasuhut yak.
33Kotongo' nilo amalalah ra anak nu
kaladai hino, rahu nu ulun katangan
no, "Kulo ki' lalaho' mi kaladai
hino?"
34Limbang nu ulun ubason
ri Yasus rano, "Akapakuan Tuhan."
35Hili ilo nangibit ra anak nu
kaladai hino ri Yasus. Ilo nangapin ra
bakulung nu kaladai hino ra sam-
payau nilo sandapau no, am nangakat
napatampak ri Yasus ra kaladai
hino. 36Paat no ansail am tampa-tam-
pak ra kaladai hino, panguso' nu ulun
asuang rano sampayau nilo sandapau
no pangapini' ra ralan bayaan
ri Yasus no.
37Kotongo' ri Yasus mamaar
suku' ra Yarusalim, ra ralan am-
bulusung ra Inuluh Saitun, kawi' nu
ulun asuang inaya' rio no angimuun
salua-luap angansu-ngansuk ra Ala,
am mindahu tarima' kasi' ra Ala nga
nanguma' ra kawi' nu tatandu'

19:26 Mat. 13:12, Mrk. 4:25, Luk. 8:18

kalalaban nopongo nakito nilo.
38Rahu kanilo, "Ala anaak ra barakat
ra raja' inatong ra inggalan nu
Tuhan! Kaansayan ra Surga', am Ala
yak ansukon."
39Kula-kula' ulun Parisi intor ra
siung nu ulun asuang hiano inindahu
ri Yasus, rahu kanilo, "U Guru',
popolon mu pai' paindahuo' ulun
inaya' riun ratu."
40Limbang ri Yasus, "Intopoton
mi rahu kutu! Kono ilo mulou mindahu, kawi' nu batu hiaturo' lumuap
yak."

I Yasus nantangi' akaasi' ra ulun nu Yarusalim

41Mamaar i Yasus pakasuku' ra
Yarusalim, am io nahilong ra bandar
hino hili nantangi'. 42Rahu no,
"Akaasi' au bonsoi, labing honsoi no
nu kono ulun amahun ra bandar hitu
akapandai ra aun ki' angibit ra
pahahansayan ra orou hitu! Io yak
orou hitu ikaa po akau akapandai.
43Saumi paat rahili, hili pantabuh mi
namaal ra papahal ra libung nu bandar mi. Am ilo amalibung ra bandar
mi hili akau ikaa akainsaloh. 44Ilo
amatoi ra kawi' nu ulun am amunsah
ra bandar mi am kaando' ka saumi po
batu amahun ra intok namaalan mi
no, nga ikaa hua akau ampahuang
onsoi-onsoi ra paat nu Ala matong
muoi apakaayah ramuyun!"

I Yasus inunsop ra Pahun nu Tuhan
(Mat 21:12-17; Mrk 11:15-19; Yah 2:13-22)

45Pakasuku' i Yasus ra
Yarusalim hili bi no inunsop ra ra
lusar nu Pahun nu Tuhan am
pahiruo' kawi' nu ulun antatalan ra
intok hino. 46Rahu no "Siino
nasuratan ra Kitap, rahu nu Ala,
*'Pahun ku io hino pahun intok
sambayang.'*
Io yak inuma' mi solor pahun hitu
ra intok nu ulun antatakou!"
47Tukir nu orou i Yasus angubas
ra ulun matong ra Pahun nu Tuhan.
Mamaayo nu imam, am guru-guru'
nu ugama, am poyo mamaayo nu
ulun Yahudi asiha' amatoi rio, 48io
yak naawian no ilo ra pamahuangan
ra aun koson nilo anguma' ra baal
hino, nga kawi' nu ulun parayu-rayus
yak angkinongoh ra pangubasan no,
am aansayan angkinongoh ra kawi'
nu rahu no.

Pangkimuatan ra kuasa' ri Yasus
(Mat 21:23-27; Mrk 11:27-33)

20 1Orou bokon li, kotongo'
ri Yasus angubas am ambala' ra
Aho Onsoi intor ra Ala ra kawi' nu
ulun siino ra Pahun nu Tuhan ratong
nu mamaayo nu imam am guru-guru'
nu ugama nambabaya' ra mamaayo
nu ulun Yahudi. 2Am ilo inindahu
ri Yasus, "Balain mu akai ra aun ki'
intor nu kuasa' inuma' mu hitu? Am
aun ki' nanaak ra kuasa' hino riun?"
3Limbang ri Yasus, "Au pono' am
asiha' po angkimuot ramuyun. Balain
mi pahulu au, 4aun ki' nanaak
ri Yahaya ra kuasa' ra io omororob
ra ulun? Ala ki' karuo kono am
ulun?"
5Intor ra hino ilo nangkukulum
nahahayam ra sangulun am sangulun, "Kono itaka mindahu, 'Ala
nanaak ra kuasa',' rahu kono naapo,
'Kono po hino kulo ki' akau ikaa mintopot ri Yahaya?'
6Io yak kono itaka mindahu, 'Ulun
nanaak rio ra kuasa',' kawi' nu ulun
hiano omobol ritaka ra batu, nga ilo
angintopot ri Yahaya ulun angindul
ra rahu nu Ala." 7Intor ra hino, limbang nilo, "Ikaa akapandai akai."
8Hili rahu ri Yasus rilo, "Kono po
hino, au pono' am ikaa amala'
ramuyun ra aun nanaak ra kuasa'

19:38 Nan. 118:26 **19:46** Yas. 56:7, Yar. 7:11 **19:47** Luk. 21:37

rakon ra anguma' ra kawi' nu maan
ku."

Pangumangan ra ulun ansiwa' ra umo nu anggur

(Mat 21:33-46; Mrk 12:1-12)

9Pahulit po i Yasus ra ulun
hiano ra saumi pangumangan, rahu
kono, "Siino sangulun nangkabun ra
anggur. Io napasiwa' ra kabun ang-
gur no hino ra kula-kula' ulun
asiha' ansiwa', hili io inakou inuoi
ra tana' bokon am namahun ra hino
ra kula-kula' buoi. 10Kalimpot rahili
pangupuan ra kinawa' nu anggur
hino, katangan ra umo nu anggur
hino nanusub ra amba no muoi ra
ulun ansiwa' hiano, akitaak ra
bahian nano. Io yak ulun ansiwa'
hiano nangumba-ngumbal ra amba
hino am susubo' poyo paulio' yak
lalayau.
11Am saup po nu katangan ra
kabun nu anggur hino anusub ra sa-
ngulun amba bokon io yak amba hino
pono' am inumbal am awaho' um-
boloo' nu ulun ansiwa' hiano, am
paulio' yak lalayau. 12Hili kaintalu
no, panusub po katangan ra umo hino
ra amba no katalu no. Io yak amba
hino pono' am inila-ila' po umbalo'
nu ulun ansiwa' hiano am tapiri' nilo
ra taning nu kabun hino.
13Popor no, rahu nu katangan ra
kabun nu anggur hino, 'Atu po raino
maan ku? Onsoi solor susubon ku
anak ku tohom asian ku hino. Ikaa
mulalas ilo anunuloon ra anak ku
hitu!'
14Io yak pakakito ulun ansiwa'
hiano ra anak nu katangan ra kabun
hino, pahahayam ilo ra sangulun am
sangulun, 'Hitu nga anguwaris ra
kabun nu anggur hitu nuanu. Onsoi
potoyon taka io, hili itaka rahili malit
onohom ra kabun hitu.'
15Hili ilo nanakub am namaralaat
ra anak hino ra taning nu kabun hino
am namatoi rio."
Pangkimuot po i Yasus, "Kono po
hino, aun ki' rahili maan nu katangan
ra kabun nu anggur hino ra ulun an-
siwa' hiano? 16Ikaa mulalas io
matong yak am amatoi ra ulun an-
siwa' hiano, hili apasiwa' po ra kabun
hino ra ulun bokon."
Pakarati' ulun hiano ra rahu
ri Yasus no, hili rahu nilo ri Yasus,
"Ikaa sahuhumi asauk baal hino!"
17Pahilong i Yasus ra ulun asuang
hiano hili io inindahu, "Kono po
hino, aun ki' atungon nu rahu
nasuratan ra Kitap, kono hitu rahu
no?

'Batu tinapiran nu ulun
amamaal hiano
sinumauk ra batu aulu' bonsoi.'

18Kawi' nu ulun aratu' ra tampak
nu batu hino auma' asasai
kumalayatan, am aun ulun aintupan
nu batu hino io apandit am aunou."

Pangkimuatan ra ambayal ra sukai

(Mat 22:15-22; Mrk 12:13-17)

19Guru-guru' nu ugama am
mamaayo nu imam nakapandai ra
ilo kuon ra pangumangan hino.
Hino nga puun nilo asiha' anakub
rio ra paat hino, io yak alaa' po hua
ilo ra ulun asuang rano. 20Intor ra
hino, ilo ahuyu-huyum ra
panakuban nilo ri Yasus. Ilo
nomokot ra kula-kula' ulun muoi
angibubuak ri Yasus ra kula-kula'
pangkimuatan, hili ilo akaalap
apasala' ri Yasus am angibit rio ra
tingkuangon nu gabunor nu Ruum.
21Hili ulun pinokot hiano inindahu
ri Yasus, rahu kanilo, "U guru',
apandayan mai kawi' nu nirahu mu
am pangubasan mu otopot yak.
Apandayan mai oko parayu-rayus

20:9 Yas. 5:1 20:17 Nan. 118:22

angubas apakatalang ra kasiha' nu
Ala ra tayar nu ulun, nga oko ikaa
apakaulu' ra kinabaalo' nu ulun.
22 Intor ra hino, onsoi balai' nga
akai. Kono maya' ra Arat sinuratan
ri Musa ritaka, auma' ki' ambayal
ra sukai ra Kaisar nu Ruum, karuo
kono am ikaa?"
23 Am apandayan noyo hua
ri Yasus ra langus nu huang nilo alaat
no. Intor ra hino rahu ri Yasus rilo,
24 "Ilai' ku pahulu sampila' usin
pirak. Aun ki' katangan ra hambar
am inggalan ra usin hitu?"
Limbang kanilo, "I Kaisar nu
Ruum no katangan!"
25 Rahu ri Yasus, "Kono po hino,
aun po tohom ri Kaisar no am
bayalan mi hino ri Kaisar, am aun po
tohom nu Ala am bayalan mi hino ra
Ala."
26 Natalang noyo ra tingkuangon
nu ulun asuang hiano, ulun angki-
muot hiano ikaa akaalap apasala'
ri Yasus. Kaando' no rahu-rahu nilo
am nololob po solor ilo ra
pinamalimbang ri Yasus no.

Pangkimuatan ra baal nu ulun matoi anduli' aayah

(Mat 22: 23-33; Mrk 12:18-27)

27 Kula-kula' ulun intor ra
saumi pangintapatan sabiton ra
Saduki inuoi ri Yasus. (Ulun hiatu
amahuang ra ulun matoi ikaa an-
duli' aayah.) Ilo nangkimuot
ri Yasus, rahu kanilo, 28 "Guru',
i Musa nanurat ra arat nu ugama ra
tayar taka. Rahu no, 'Kono sangulun
ungkuyon matoi am kaando' po
anak nilo, onsoi pahaka' po yak nu
ungkuyon inatoi hino pabaliron a-
ngandu' ra along no nabalu hino,
hili pahaka' no inatoi hino siino
sua'.'
29 Siino ra pahulu li tulu' sangaka'.
Kinatuaan li nahuot am inatoi ikaa
po nantahanak. 30 Am anduo' poyo nu
pahaka' no karuo no along no nabalu
hino, io yak patoi po nu pahaka' no
karuo no am ikaa po ilo nantahanak.
31 Kono po hino nasauk ra pahaka' no
katalu am suku' ra pahaka' no
katulu' li. Kawi' nilo inatoi am kaan-
do' yak anak. 32 Am pupus nali bahu
am patoi nu ruandu' hili. 33 Paat nu
Orou Papakaayahan rahili ra ulun in-
atoi, aun ki' rahili angandu' ra ruan-
du' hino? Nga kawi' nilo no tulu'
sangaka' nangandu' ra ruandu'
hino."
34 Limbang ri Yasus, "Ulun ra paat
raino tu ahuhuot, 35 io yak ulun tuu-
tuu' pandulion kaayaho' intor ra
patayan, am kaayahon ra orou naal-
ing, ilo ikaa ahuhuot ra paat nu hili.
36 Kinabaalo' nu kaayahan nilo ohon-
do' yak ra malaikat, am ikaa matoi.
Ilo io hino anak-anak nu Ala, nga ilo
nopongo pinanduli' kaayaho' intor ra
patayan 37 I Musa pono' am nopongo
po inindahu, nga ulun matoi pan-
dulion rahili kaayaho'. Siino
sinuratan no ra baal nu apui nalaang
ra asasakot li, io nanabit ra paat nu
hili ra apui hino ra 'Ala ri Abaraham,
ri Isak am i Yakup.' 38 Am atungon
no, Ala hino sala' ka Ala nu ulun in-
atoi! Io yak io Ala nu ulun aayah!
Nga ulun inipahan nu Ala, kawi' no
aayah yak."
39 Rahu nu kula-kula' guru' nu
ugama, "Guru', onsoi bonsoi limbang
mu no." 40 Intor ra hino ikaa no bahu
ilo aatas angkimuot ri Yasus ra atu-
atu.

Pangkimuatan ra Raja' Kaayahan

(Mat 22:41-46; Mrk 12:35-37)

41 Rahu po ri Yasus rilo, "Aun
koson nu ulun mindahu ra Raja'
Kaayahan hino sua' ri Raja' Daud
li? 42 Nga siino po hua rahu ri Daud

20:27 Inu. 23:8 **20:28** Laup. 25:5 **20:37** Nah. 3:6 **20:42-43** Nan. 110:1

nasuratan ra Kitap Pangansukan no,
rahu kono,

'Rahu nu Ala ra Tuhan kuno,
Anturung ko ra solor
ra pamiris ku,[z]
[43]*suku' ra au anguma'*
ra kawi' nu pantabuh mu
kindangan mu.'

[44]Am kono poyo Raja' Daud
anabit ra Raja' Kaayahan hino
'Tuhan', am aun koson no sabiton ra
sua' ri Raja' Daud?"

Pambalaan hili sumiho ra guru-guru' nu ugama
(Mat 23:1-36; Mrk 12:38-40)

[45]Kotongo' nu ulun asuang
angkinongoh ra rahu ri Yasus no,
am rahu po ri Yasus ra ulun ubason
no rano, [46]"Onsoi akau sumiho ra
guru-guru' nu ugama ratu. Paat nilo
makou ilo anasampayau ra sam-
payau maawar asindayol, am asiha'
yak ansukon nu ulun bokon ra paat
nilo siino ra pasar. Ilo asiha' yak
anturung ra kurusi' onsoi ra paat
siino ra pahun intok sambayang
karuo kono am paat siino irau. [47]Ilo
amparuung ra ruandu' nabalu am
amahaau po ra pahun nu ruandu'
nabalu rano. Am ahikotopot angu-
ma' ra sambayang alanggoi. Ukum
mintup ra ulun kono hino aahat
bonsoi!"

Taak nu sangulun ruandu' nabalu kaando' atu-atu
(Mrk 12:41-44)

21 [1]Ra Pahun nu Tuhan, i Yasus
ahilong angibabaya' ra kula-
kula' ulun akaya' apaunsop ra usin
nilo ra luang nu pinapati
pamumulian. [2]I Yasus pono' am
nahilong po ra sangulun ruandu'
nabalu kaando' ra atu-atu, io apaun-
sop ra ruo ngapila' usin tambaha'.
[3]Rahu rahili ri Yasus, "Huangon mi
onsoi-onsoi rahu kutu. Ruandu'
nabalu kaando' atu-atu hitu labing
suang nu taak no intor ra taak nu ulun
bokon. [4]Nga taak hua nu ulun bokon
rano sawah yak intor ra sasawot nilo
rano. Am ali' ruandu' nabalu hitu, in-
imur no yak taaki' aun siino rio no,
kalansanan nu bayah nano."

I Yasus amalair namala' ra aun koson nu Pahun nu Tuhan asasai
(Mat 24:1-2; Mrk 13:1-2)

[5]Siino kula-kula' ulun
ahahayam intor ra honsoi nu Pahun
nu Tuhan, nga inuma' hua tapisi' ra
batu onsoi bonsoi am kula-kula'
sasawot tinaakan asauk ra taak ra
Ala. Hili rahu ri Yasus rilo, [6]"Siino
paat no rahili, kaando' kasaumi po
ra batu hiano andarapau ra intok
nano, nga kawi' nu hiano rahili
luyaan kauyo'."

Baal nu susa' am ila' asauk rahili
(Mat 24:3-14; Mrk 13:3-13)

[7]Pangkimuot ilo ri Yasus,
rahu kanilo, "Guru', sanggilan ki'
pamaluyaan hino asauk? Am aun
ki' asauk ra tatandu' no ra hino
amaar asauk?"
[8]Rahu ri Yasus rilo, "Onsoi akau
sumiho, pai' akau kababayaan ruu-
ngon nu ulun. Nga asuang hua ulun
nuanu rumangku ra inggalan ku, am
mindahu, 'Au nga hitu!' am 'Raino
nga io asauk.' Io yak pai' akau
kababayaan maya' rilo.
[9]Onsoi akau ikaa angkaamo ra
kono akau akaringoh ra pan-
tatabuhan am ulun rumuso. Ikaa
mulalas kawi' nu baal hiatu asauk
pahulu, io yak ikaa po hua kaawian
nu tana' tu."

---

[z]20:42 Anturung ra solor ra pamiris ku:Maya' ra arat nu ulun yahudi ulun insuaton am tinaakan ra kuasa' yak anturung ra solor ra pamiris.

10Hili rahu po ri Yasus, “Siino po
hua sabansaan tumabuh ra bansa'
bokon, am sampihangan pono'
tumabuh po ra sala' ka pihangan.
11Siino po tana' mingkuli okotoh bon-
soi ra atu-atu kaintok, ruruok am
aruol amaluus. Am asauk po baa-
baal kalaanan bonsoi am tatandu-
tatandu' okotoh bonsoi asauk ra
limbowon. 12Io yak ikaa po asauk
kawi' nu baal hiano, akau pahulu
takubon am ilaan. Akau ibiton ra
pahun intok sambayang am bisarain
am paunsopo' ra riil. Am akau
ralaaton ibito' ra tingkuangon nu
raja-raja' am ulun amimihang nga
akau hua ulun ubason ku. 13Hino nga
paat mi rahili ambala' am apain-
talang rilo ra Aho Onsoi intor ra Ala.
14Onsoi akau alansan yak am ikaa
angkaamo ra aun rahuon mi rahili ra
opokotopot ra inan mi. 15Nga au
rahili anaak ramuyun ra atu rahuon
mi am anaak ra kapandayan mi
ahayam, suku' ra ulun tumabuh
ramuyun no ikaa akalimbang karuo
kono am ikaa kumalit. 16Ama' am
ina' mi am pahaka-pahaka' mi, am
suru-surung mi, am ranga-rangan mi
anaak apatakub ramuyun. Am siino
sampiruo ramuyun maan potoyo'.
17Kawi' nu ulun asisingon ramuyun,
nga akau hua maya' rakon. 18Io yak
sanguat pono' abuk ra ulu mi ikaa yak
alawo. 19Kono akau tumaan huang,
akau akaalap ra kaayahan.”

I Yasus namala' ra kaunsahan nu Yarusalim

(Mat 24:15-21; Mrk 13:14-19)

20“Kono akito mi po
Yarusalim rahili libungan nu
sauyar, ra paat hino akau akapandai
ikaa no kula' abuoi bandar hino
bunsahon. 21Ra paat nu hili onsoi
ulun siino ra daira Yudia ahiru'
muoi ra sunsui rano. Ulun siino ra
bandar no onsoi makou ahiru' ra
bandar hino, am ulun inakou atawoi
intor ra bandar onsoi ikaa anduli' ra
bandar hino. 22Nga paat nu orou
hino, io hino, ‘Orou Pamaratuan ra
Ukum,’ intor ra baal hino, hili asauk
aun nopongo nasuratan ra Kitap.
23Am asusa' bonsoi paat nu hino ra
tayar nu ruandu' ahali', karuo kono
am ruandu' ahipus. Tana' hitu ain-
tupan bonsoi ra susa' maayo, am
Tuhan amaratu' ra ukum ra bansa'
hitu. 24Siino po ulun potoyon ra
pisau, am siino po ulun tabuson
ibiton ra pihangan-pihangan bokon.
Am ulun ikaa angintopot ra Ala
auma' anginda-ngindang ra
Yarusalim suku' aawi' paat tinantu'
nu Tuhan ra tayar nilo.”

Sukuan nu Ulun Sinusub nu Ala

(Mat 24:29-31;Mrk 13:24-27)

25“Rahili siino tatandu' akito
asauk ra mato nu orou, bulan am
butitin. Ra tana' hitu kula-kula'
ngabansa' alaa' am aulingo ra kotoh
nu angin, am hinumbang nu luab
okotoh bonsoi. 26Kawi' nu ulun
amukat ra balaa' nilo angkuliman ra
aun asauk ra luput nu tana' hitu,
nga kawi' nu atu-atu akakuasa' ra
limbowon auma' mingkuli yak sario
kumuriabut. 27Paat nu hino nga
Ulun Sinusub nu Ala akito, matong-
ra sasah nu haun ra kuasa' no asun-
du am maayo bonsoi hino. 28Kono
asauk baal hino, onsoi akau lumuat
am aningaa', nga Orou
Papakaayahan ramuyun ikaa noyo
abuoi.”

Pangubasan ra baal nu santaun ara

(Mat 24:32-35; Mrk 13:28-31)

29Hili pahulit po i Yasus ra
saumi pangumangan, rahu no,

21:14-15 Luk. 12:11-12 21:22 Hos. 9:7 21:25 Yas. 13:10, Isk. 32:7, Yl. 2:31, Pin. 6:12-13 21:27 Dan. 7:13, Pin. 1:7

"Huangon mi taunan nu ara am
kawi' nu taun bokon. 30Kono io a-
ngimuun anangumbus, apandayan
taka noyo ra hino no ibiton no maar
atipanguluh. 31Kono po hino nu
akito mi po asauk ra baal nu
binalaan ku hiano, apandayan mi
noyo rahili ikaa mulalas Ala
amihang ra ulun.
32Huangon mi rahu kutu ramuyun.
Kaapo aawi' matoi kawi' nu ulun
aayah tu raino am asauk no hiatu
pahulu. 33Topot limbowon am tana'
tu aawi' alawo, io yak kawi' nu rahu
ku amahun yak ikaa alawo suku' ra
ampus-ampus no."

Onsoi akau sumiho hai-hait

34"Onsoi akau sumiho, pai' akau
kono angkaamo amalair yak ra irau
am ahinum ra inumon akaauk, karuo
kono am ampahuang yak hai-hait ra
baal nu bayah mi, suku' akau ikaa
akapamalair ra paat nu susa' ra Orou
hino pulali-lali' matong. 35Nga Orou
hino pulali-lali' matong ikaa apan-
dayan mi am anihot ra kawi' nu ulun
ra tana' hitu ohondo' ra toon. 36Onsoi
akau sumiho hai-hait, am hai-hait
sambayang hili akau tumaan ra paat
nu susa' hiano asauk, am tumaan po
tumingkuang ra Ulun Sinusub nu
Ala."
37I Yasus angubas ra ulun matong
ra Pahun nu Tuhan ra paat no orou,
am paat no olondom io muoi ra In-
uluh Saitun am murong ra hino.
38Tuki-tukir nu susuab kawi' nu ulun
matong ra Pahun nu Tuhan muoi
pangkinongoh ra pangubasan
ri Yasus.

Pokot ra amatoi ri Yasus
(Mat 26:1-5; Mrk 14:1-2; Yah 11:45-53)

22 1Irau Ruti' Kaando' Tatauk
Apakambang hino maar noyo
asauk, io hino sabiton po ra Irau
Paska. 2Mamaayo nu imam am guru-
guru' nu ugama angkuliman ra paat
onsoi ra pamatayan nilo ri Yasus, ra
ikaa apandayan nu ulun bokon, nga
alaa' hua ilo ra ulun asuang rano.

Yudas amalihua apatakub ri Yasus
(Mat 26:14-16; Mrk 14:10-11)

3I Yudas sabiton poyo ri Is-
kariot hino am sinulor nu Ibilis, io
hino sangulun ra lolot nu oopor am
ruo ulun ubason ri Yasus no. 4Intor
ra hino i Yudas inuoi nomokot ra
mamaayo nu imam am amimihang
ra Pahun nu Tuhan, ra aun koson
pakuan no anaak ri Yasus rilo. 5A-
nginsuat bonsoi huang nilo am ilo
namarandi' anaak ri Yudas ra usin.
6Hili i Yudas pono' namalihua am
puun ra orou hili io angkuliman ra
paat onsoi ra papatakuban no
ri Yasus ra ikaa apandayan nu ulun
bokon.

Amalair ra akan ra Irau Paska
(Mat 26:17-25; Mrk 14:12-21; Yah 13:21-30)

7Paat nu Irau Ruti' Kaando
Tatauk Apakambang hino am
pakasuku' ra orou pamatayan ra
rumba akanon ra Irau Paska hino.
8Am susubo' ri Yasus i Piturus am
i Yahaya, rahu kono, "Makou ka
raino muoi amalair ra akan taka ra
paat nu Irau Paska."
9Limbang nilo, "Aun ki' kasiha'
mu ra intok pamalairan mai?"
10Rahu kono po ri Yasus, "Kono
akau akasuku' ra bandar, siino sa-
ngulun ungkuyon atiwol mi aka-
sinaan ra sinasampa' akasuang ra
siang. Onsoi akau sumunu' rio ra
pahun unsopon nano, 11am rahu
kami ra ulun katangan ra pahun no,
'Rahu ri Guru', aun ki' intok ku am
ulun ubason ku rano angakan ra paat
nu Irau Paska?' 12Ulun katangan ra
pahun hino anilu ramuyun ra saumi
sulap maayo ra tontom nu pahun
hino. Am sulap hino nilair talaaho',

21:37 Luk. 19:47 22:1 Nah. 12:1-27

am hino nga pamalairan mi ra kawi'
nu akan taka ra hino."
13Hili i Piturus am i Yahaya in-
akou, am otopot yak aun nirahu ri
Yasus li. Am lairo' nilo ruo paangka-
nan nilo ra Irau Paska hino.

Irau nu Tuhan

(Mat 26:26-30; Mrk 14:22-26; 1 Kor 11:23-25)

14Kasuku' paat angakan ra
akan ra Irau Paska hino, hili
i Yasus am ulun ubason no rano
nanturung ra intok angakan no.
15Rahu ri Yasus ra ulun ubason no
rano, "Asiha' au bonsoi angakan ra
akan ra Irau Paska hitu rumangan
ramuyun ra au ikaa po aila'! 16Hua-
ngan mi onsoi-onsoi rahu kutu. Nga
intor raino ikaa au angakan ra akan
nu irau kono hitu, suku' ra atungon
nu irau hitu paintalangon ra
Surga'."
17Pongo ri Yasus inindahu, hili
lapo' no sangkir namalingian ra ruu'
nu anggur no hili sambayang min-
dahu tarima' kasi' ra Ala, hili io in-
indahu ra ulun ubason no rano,
"Unton mi ruu' nu anggur hitu am
tayaro' ra siung mitu, 18nga au min-
dahu ramuyun intor raino ikaa no au
anginum ra ruu' nu anggur hitu suku'
ra Ala amihang ra ulun."
19Pongo nu hino am alapo' po
ri Yasus ruti' no. Am pongo no
nasambayang mindahu tarima' kasi',
hili tutubingo' no ruti' hino am taaki'
ra ulun ubason no rano, rahu kono,
"Hitu nga inan ku [taakin ku ra tayar
mi. Maan mi hitu insuhuto' asauk ra
pampahuangan mi rakon." 20Pongo
nilo nangakan, taaki' ri Yasus sawan
nu anggur no rilo am rahu no, "Sawan
hitu io hino parandian bahu nu Ala,
kotopoton nu lumbak ku hitu, lum-
bak nanumbiis ra tayar mi.]
21Io yak ilai' mi! Ulun apasauk
apatakub rakon siino ra mija' hitu ra-
ngan ku raino! 22Ulun Sinusub nu Ala
tu ikaa mulalas matoi yak maya' ra
aun nopongo tinantu' nu Ala; io yak
asusa' bonsoi rahili ulun apatakub
rio no!"
23Hili ulun ubason no rano angi-
muun akibala' ra sangulun am sangu-
lun, aun ki' ra lolot nilo no anguma'
ra baal hino.

Pahahansangan ra baal aun aulu'

24Siino saumi pahahansangan
nasauk ra lolot nu ulun ubason ri
Yasus, intor ra baal aun ki' ra lolot
nilo labing aulu' ra pamahuangan
nilo. 25Rahu ri Yasus rilo, "Raja-
raja' nu bansa' ikaa angintopot ra Ala
atu-atu maan nilo ra ulun pihangon
no, am ulun mamaayo nilo asiha' ra
ulun bokon amahuang rilo ra ulun
onsoi huang. 26Io yak akau hitu ikaa
auma' kono hino. Topot no, ulun
asiha' sumauk ra mamaayo ra lolot
mi onsoi io humondo' ra anak borook
am ulun asauk ra amihang onsoi io
humondo' ra amba. 27Aun ki' ulun
labing aulu', ulun angakan ra akan
siino ra mija' ki', karuo kono am ulun
apaakan rio? Pamahuangan ku poyo,
am ulun nanturung angakan no
labing aulu'. Io yak au hitu siino ra
lolot mi angalulum ramuyun.
28Kawi' nu atu-atu susa' ku, akau
hai-hait baya-baya' rakon. 29Nga
i Yama' nopongo nanaak rakon ra
kuasa' amihang, intor ra hino au
pono' am anaak ra kuasa' hino
ramuyun. 30Intor ra hino akau auma'
akaaya' rakon angakan am anginum
ra atu siino ra mija' ku ra paat ku
amihang ra ulun. Am akau auma' an-
turung ra kurusi' panturungon nu
raja' am amihang ra oopor am ruo
lilian nu bansa' Israil."

22:20 Yar. 31:31-34 **22:21** Nan. 41:9 **22:24** Mat. 18:1, Mrk. 9:34, Luk. 9:46 **22:25-26** Mat. 20:25-27, 10:42-44 **22:26** Mat. 23:11, Mrk. 9:35 **22:27** Yah. 13:12-15 **22:30** Mat. 19:28

I Yasus namalair inindahu ra i Piturus ahalim rio
(Mat 26:31-35; Mrk 14:27-31; Yah 13:36-38)

31Rahu po ri Yasus, "Simun,
kinongohon mu rahu ku! Ibilis hino
nopongo pinahusu' ra anginam riun,
ohondo' ra apansuai ra kulapa' nu
gandum am bahas no, suku' ra
apansuai ra onsoi am alaat. 32Io yak
au nopongo nanambayang riun, hili
intopot mu ikaa ahungga'. Am kono
oko anduli' rakon, oko apaingkotoh
ra pahaka-pahaka' mu."
33Limbang ri Piturus, "Tuhan,
ikaa alaa' au paunsopon ra riil am
matoi rumangan riun!"
34Rahu ri Yasus, "Piturus, kino-
ngohon mu rahu ku am intopoto',
ikaa po aningkukuuk manuk no ra
orou hitu, intalu ruli' no oko min-
dahu ra oko ikaa akakaulih rakon."

Pamulian ra usin, kantungan am poyo pailang

35Pongo nu hino rahu po ri Yasus
rilo, "Paat ku nanusub ramuyun ra
pahulu li am inindahu ramuyun ra
ikaa angibit ra pamulian ra usin, kan-
tungan am poyo kasut, siino ki' atu-
atu kaando' ramuyun?"
Limbang nilo, "Kaando'!"
36Rahu ri Yasus rilo, "Io yak
raino, aun okoondo' ra pamulian ra
usin, am poyo kantungan, onsoi io a-
ngibit am aun ulun kaando' pailang,
onsoi io analan ra sampayau no ra
pahahalir no ra pailang. 37Nga, au
mindahu riun ra aun rahu nasuratan
ra Kitap, rahu no kono hitu, 'Io alaat
ra pamahuangan nu ulun,' ikaa
mulalas baal hino asauk yak ra bayah
ku. Nga atu nasuratan ra Kitap intor
ra baal ku asauk noyo ra paat raino
tu."
38Rahu nu ulun ubason ri Yasus
rano, "Tuhan, ilai', ruo yak pailang
siino ramon tu."
Limbang ri Yasus, "Auma' no
hino!"[aa]

I Yasus sambayang ra tampak nu Inuluh Saitun
(Mat 26:36-46; Mrk 14:32-42)

39I Yasus inakou ra bandar
hino am inuoi ra Inuluh Saitun nga
aubas hua io muoi ra hino, am io
nambabaya' ra ulun ubason no rano.
40Pakasuku' ilo ra intok hino, rahu
ri Yasus ra ulun ubason no rano,
"Onsoi akau sambayang, hili akau
ikaa aintupan ra panginaman."
41Hili io inindul inintawoi ra ulun
ubason no rano, tawoi no mamaar
talu ngoopor ngamito, hili io
nahulatur am nasambayang. 42Rahu
kono, "Ama' kono auma', pain-
towoyon mu ila' hitu intor rakon. Io
yak sala' ka maya' ra kasiha' ku,
maya' yak hua ra kasiha' mu."
43Saumi malaikat inatong ri Yasus
am apaingkotoh rio. 44Pamahuangan
no io aila' bonsoi, intor ra hino io
tumaan yak sambayang. Umos nano
ohondo' ra lumbak omotok ra tana'.
45Pongo ri Yasus nasambayang,
panduli' po io ra ulun ubason no
rano. Kakito no am bolo-bolong po
ulun ubason no rano nga asusa' bon-
soi huang nilo no. 46Rahu ri Yasus
rilo, "Kulo ki' akau pombolong?
Lumuat ka am sambayang hili akau
ikaa aintupan ra panginaman."

I Yasus tinakub
(Mat 26:47-56; Mrk 14:43-50; Yah 18:3-11)

47Kotongo' ri Yasus ahayam
no, bulah nu ulun asuang rano.
Ulun hiano inibit ri Yudas, sangu-
lun ra lolot nu ulun ubason ri Yasus
no. Hili i Yudas inuoi imaar

[aa] 22:38 auma' no hino: karuo kono am; asulob noyo.

22:35 Mat. 10:9-10, Mrk. 6:6-8, Luk. 9:3, 10:4 22:37 Yas. 53:12

ri Yasus ra asiha' amangingil rio.
48Io yak rahu ri Yasus ri Yudas,
"Yudas, intor ki' ra ngingil mu hino
oko asiha' apatakub ra Ulun
Sinusub nu Ala?"
49Kapandai nu ulun ubason
ri Yasus rano ra aun asauk no, rahu
kanilo, "Tuhan, pirison mai ulun
hiatu ra pailang!"
50Hili sangulun ra lolot nilo no
namiris ra amba nu Kinatuaan nu
Imam no, suku' nauntas talingo nano.
51Io yak rahu ri Yasus, "Ulawi' no
hino!" Hili pandulio' no talingo nu
amba hino am parambus noonsoi.
52Rahu ri Yasus rahili ra
mamaayo nu imam rano am
mamaayo nu ulun ahahalung ra
Pahun nu Tuhan, am poyo mamaayo
nu ulun Yahudi inatong anakub rio
no, "Ulun alaat ki' au, ra akau angibit
ra pailang am kalir ra akau anakub
rakon tu? 53Tuki-tukir nu orou huat
halan au siino ra Pahun nu Tuhan
rumangan ramuyun, am kulo ki' au
pai' mi takubo' ra paat nu hili? Io yak
raino nga paat no akau anguma', ra
paat nu nanguasa' ra olondom no
amihang."

I Piturus ahalim ri Yasus
(Mat 26:57-58; Mrk 14:53-54, 66-72; Yah 18:12-18, 25-27)

54Takubo' nilo i Yasus am
ibito' ra pahun nu Kinatuaan nu
Imam. Hili i Piturus sinumunu' ra
naaling, ka atawoi yak hua lolot nilo
no. 55Lusar nu pahun hino siino
apui inulukan ra pandalangon am i
Piturus pono' inuoi sinumaang pan-
turung ra ulun nilumibung ra apui
hino. 56Sangulun amba ruandu'
nakakito ri Piturus nanturung ra
maar nu apui binalumbunan hino.
Hili ruandu' hino nangaulih
ri Piturus am rahu no rahili, "Hitu
nga ulun baya-baya' ri Yasus raitu'
li!"
57Io yak pahalim i Piturus, rahu
kono, "Ikaa akakaulih au ra ulun
hitu!"
58Ikaa kula' lobos no, kakito po
i Piturus nu sangulun am rahu nu
ulun hino, "Oko pono' am sangulun
intor ra lolot nilo!"
Io yak limbang ri Piturus, "Ikaa,
sala' au!"
59Mamaar sajaam lobos no, rahu
yak nu sangulun no nopororok ri
Piturus, rahu kono, "Kapio, ulun hitu
ulun ubason ri Yasus, nga io pono'
am ulun nu daira Galilia!"
60Io yak limbang ri Piturus, "Aun
hitu ka rahu mu, ikaa akapandai au
ra rahuon mu tu!"
Kotongo' ri Piturus ahayam ra
paat hino, manuk no pono' am aning-
kukuuk. 61I Yasus pono' am
nilumipas nahilong ri Piturus.
Hili i Piturus nakahuang ra Tuhan
nopongo inindahu rio, "Ikaa po
aningkukuuk manuk ra orou hitu, in-
talu ruli' no oko ahalim ra ikaa
akakaulih rakon." 62Am sasamput
yak rahili ri Piturus am nantangi'
sumulikuk.

I Yasus kinahaya' am inumbal
(Mat 22:67-68; Mrk 14:65)

63Ulun amiaha' ri Yasus no a-
ngahaya' am angumba-ngumbal rio.
64Ilo analup ra ulu am mato nano
am angkimuot rio, rahu kanilo,
"Balai' bai akai raino, aun anampi-
ling anumbuk tu riun raino?" 65Am
asuang po rahu-rahu nilo ahuyai
ri Yasus.

I Yasus ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama
(Mat 26:59-66; Mrk 14:55-64; Yah 18:19-24)

66Suaban nali mamaayo nu
ulun Yahudi, am mamaayo nu
imam, am guru-guru' nu ugama

22:53 Luk. 19:47, 21:37

nilumulur, am hili i Yasus inibit ra
Ulun Amumutus ra arat nu ugama
nilo. 67 Rahu nilo ri Yasus, “Balain
mu akai, ka otopot ki' oko Raja'
Kaayahan nirandi' nu Ala?”
Limbang ri Yasus, “Kono au min-
dahu ramuyun, am ikaa yak akau a-
ngintopot. 68 Am kono au angkimuot
ramuyun, ikaa po akau lumimbang.
69 Io yak intor raino, Ulun Sinusub nu
Ala tu anturung ra solor ra pamiris[bb]
nu Ala Ansukon Bonsoi no.”
70 Kawi' nilo no inindahu, rahu
kanilo, “Kono po hino, Anak no oko
nu Ala?”
Limbang ri Yasus, “Kono yak nga
rahu mi no.”
71 Hili rahu nilo po, “Ikaa no
pakuan taka angkinongoh ra rahu nu
ulun bokon intor ra baal no. Naringoh
taka noyo rahu natu!”

I Yasus inibit ra tingkuangon ri Pilatus

(Mat 27:1-2, 11-14; Mrk 15:1-5; Yah 18:28-38)

23

1 Kawi' nu mamaayo hiano in-
akou am nangibit ri Yasus ra
tingkuangon ri Pilatus no. 2 Ra ting-
kuangon ri Pilatus no ilo angimuun
apasala' rio. Rahu nilo, “Napan-
dayan mai no ulun hitu amalir yak ra
ulun asuang. Io omopol ra ulun hili
ikaa ambayal ra sukai ra Raja' Kaisar
nu Ruum, nga rahu natu io po i Karis-
tus, sabiton ra Raja'.”
3 Kimuati' ri Pilatus rahili i Yasus,
rahu kono, “Kapio ki' oko tu Raja' nu
ulun Yahudi?”
Limbang ri Yasus, “Kono yak nga
rahu mu no.”
4 Rahu ri Pilatus ra mamaayo nu
imam am ulun asuang hiano, “Kaan-
do' napandayan ku ra sala' nu ulun
hitu, am kaando' no raino ukum
maan ku rio.”
5 Io yak labing po solor
panusunusub nilo, rahu kanilo,
“Intor ra pangubasan no hino ulun nu
daira Yudia auma' tumabuh, puu-
puun nali ra daira Galilia, am raino
nakasuku' noyo ra intok hitu.”

I Yasus inibit ra tingkuangon ri Hirodis

6 Karingoh ri Pilatus rahu nilo
hino, io pono' am nangkimuot rilo,
rahu kono, “Kapio ki' ulun hitu ulun
nu Galilia?”
7 Balai' nilo, am kapandai
ri Pilatus rahili ra i Yasus hino intor
ra daira nu pinihang ri Hirodis, hili io
nanusub ra sauyar nangibit ri Yasus
ra tingkuangon ri Hirodis, nga paat
hino i Hirodis nakapinaat siino ra
Yarusalim.
8 I Hirodis anginsuat bonsoi ra io
nakakito ri Yasus, nga nabuoi noyo
hua nakaringoh ra aho ra baal
ri Yasus no, am intor ra hino io asiha'
ahilong ri Yasus. Kalansanan no io
akaalap ahilong ra tatandu' kala-
laban maan ri Yasus. 9 Intor ra hino
kula-kula' suang nu pangkimuatan
ri Hirodis ri Yasus, io yak i Yasus
ikaa nilumimbang sahuhumi.
10 Mamaayo pono' nu imam am guru-
guru' nu ugama inuoi po ri Hirodis
am napasala' ri Yasus ra kula-kula'
yak rahu nilo.
11 Hili i Hirodis am sauyar-sauyar
no rano anguyai am apakauyu'
ri Yasus, hili ilo namakai rio ra sam-
payau onsoi am oloho, am susubo'
nilo po ulun nangibit raitu' li, nangi-
bit ri Yasus inuoi ri Pilatus. 12 Orou
hili pono' i Hirodis am i Pilatus nan-
duli' nohonsoi nga ra pahulu li ilo
nangkalaat.

I Yasus ukumin ra maan potoyo'

(Mat 27:15-26; Mrk 15:6-15; Yah 18:39-19:16)

13 Ipahi' ri Pilatus mamaayo
nu imam, mamaayo nu ulun
Yahudi, am ulun asuang rano
nilumulur, 14 hili io inindahu rilo,

---

bb 22:69 anturung ra solor ra pamiris: Ilayan ra 20:42.

rahu kono, “Akau nangibit ra ulun
hitu inuoi rakon, am rahu mi ulun
hitu amalir ra ulun asuang. Raino
au nopongo nakibala' rio ra tingkua-
ngon mi, io yak kaando' kasaumi po
sala' napandayan ku ampaat ra
rahu binalaan mi rakon. [15]I Hirodis
pono' am kono yak hino, nga io
pono' am napanduli' po ri Yasus
inuoi ramon. Nga ulun hitu ikaa
nanguma' ra sala' ampaat ra ukum
maan potoyo'. [16]Hili au anusub ra
ulun bokon angumbal rio am
susubo' paulio'.”
[17][Tuki-tukir nu Irau Paska,
kaubasan ri Pilatus io amalabus
apauli' ra sangulun niriil ra tayar nu
ulun asuang.] [18]Kawi' nu ulun
nilumulur ra intok hino nilumuap,
rahu kanilo, “Potoyon yak ulun hitu!
I Barabas yak labusin kasiha' mai!”
[19](I Barabas niriil nga io tumabuh
ra pamarinta am nampatoi, baal hino
nasauk ra bandar no.) [20]I Pilatus
asiha' amalabus ri Yasus, intor ra
hino indahu poyo ka ihondo' ra ulun
asuang rano. [21]Io yak ulun asuang
hiano nilumuap, “Salipon yak io!
Salipon yak io!”
[22]Kaintalu nali, indahu po
i Pilatus rilo, “Aun ki' kalaatan
inuma' no? Kaando' kasaumi po
sala' no napandayan ku ampaat ra
ukum maan potoyo'! Au anusub ra
ulun bokon angumbal rio am susubo'
paulio'.”
[23]Io yak ilo iningkotoh nampaluap
ra i Yasus salipon yak. Am popor no
rahili luap nilo no siino balos.
[24]Hili i Pilatus namaratu' ra ukum
ri Yasus ra maan potoyo' ampaat ra
kasihaan nu ulun hiano, [25]am
namalabus ra ulun kasiha' nilo no, io
hino ulun tumabuh am nampatoi no.
Hili i Pilatus nanaak ri Yasus rilo
maya' ra atu kasiha' nilo no anguma'.

I Yasus sinalip

(Mat 27:32-44; Mrk 15:21-32; Yah 19:17-27)

[26]Hili ilo nangibit ri Yasus.
Kotongo' nilo angkiralan katiwol
nilo sangulun ininggalanan
ri Simun, intor ra daira Kirini, muoi
ra bandar Yarusalim. Takubo' nilo
i Simun am likati' nilo pasaani' ra
salip hino am sumunu' ri Yasus.
[27]Asuang po ulun sinumunu'
inaya' ri Yasus, ra lolot nu ulun
asuang hiano siino po kula-kula'
ruandu'. Ruandu' hiano satangi-ta-
ngi' am kumohos nga ilo akaasi' bon-
soi ri Yasus.
[28]Io yak pangalii' i Yasus ra ruan-
du' hiano am rahu no, “U ruandu' nu
Yarusalim! Ikaa tangian mi au. Onsoi
akau antangi' ra inan mi tohom am
anak-anak mi. [29]Nga siino paat no
rahili ulun auma' mindahu, ‘Asatu'
bonsoi kawi' nu ruandu' ikaa ihondo'
pahali', ikaa ihondo' pahanak am
ikaa ihondo' papatiti' ra lilia'!’
[30]Paat nu hili nga ulun auma' min-
dahu ra kawi' nu ruau, ‘Tutuko' nga
akai!’ Am ilo mindahu ra kawi' nu in-
uluh, ‘Rumbuni' nga akai!’ [31]Kono po
hino pakuan nilo rakon ohondo' ra
taun amata', aun ki' maan nilo rahili
ramuyun ohondo' ra taun naansak!”
[32]Siino po ulun bokon ruo
ngaulun, ilo ruo ulun alaat, inukuman
ra maan potoyo' am inibit ra maan
salipo' pasinggauwo' ri Yasus.
[33]Pakasuku' ilo ra intok sabiton ra
“Kuapak”, hili ilo nanalip ri Yasus
am ruo ngaulun alaat hiano, sangulun
solor ra pamiris am sangulun no solor
ra kait ri Yasus no. [34]Hili i Yasus
nasambayang, “U Ama', ampunin
mu ilo! Nga ilo ikaa akapandai ra aun
inuma' nilo.”[cc]
[35]Hili pahuhundi' ulun hiano ra
antatayar ra pakayan ri Yasus. Kawi'

[cc]23:34 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan ra rahu nu ayat 34.

23:30 Hos. 10:8, Pin. 6:16 **23:34** Nan. 22:18 **23:35** Nan. 22:7

nu ulun tinumuor ra intok hino ahilong ri Yasus, paat nu hino mamaayo nu ulun Yahudi ahuyai ri Yasus, rahu kanilo, "Io nopongo napakaayah ra ulun bokon kinamin no raino kaayaho' inan no tohom, nu kono io topo-topot Raja' Kaayahan pinili' nu Ala!"
36Sauyar-sauyar rano pono' am nahuyai rio. Ilo inuoi imaar am nanaak ra ruu' nu anggur asangiu no ri Yasus, 37am rahu nilo, "Kono po oko otopot Raja' nu ulun Yahudi, kaayahon mu inan mu no!"
38Ra limbou nu ulu ri Yasus no siino sinuratan kono hitu, rahu no, "Ulun hitu nga Raja' nu ulun Yahudi."
39Sangulun ra lolot nu ulun alaat sinalip hiano nahuyai ri Yasus. Rahu kono, "Kaa ki' kapio oko Raja' Kaayahan? Intor ra hino, kaayahon mu inan mu no am paayai' akai po!"
40Io yak rangan nu ulun alaat hino nomopol rio, rahu no, "Ikaa ki' alaa' oko ra Ala? Oko inukuman maan potoyo' ohondo' rio. 41Io yak iito ruo inukuman ampaat ra atu inuma' to. Io yak ulun hitu kaando' sahuhumi sala' inuma' no!"
42Hili rahu nu sangulun hino, "U Yasus, huangon mu au rahili ra paat mu matong rahili asauk ra raja!"
43Rahu ri Yasus ra ulun hino, "Mintopot ko yak. Orou hitu oko baya-baya' rakon ra intok nu Ala."

Pinatayan ri Yasus
(Mat 27:45-56; Mrk 15:33-41; Yah 19:28-30)

44Mamaar tanga' nu orou, mato nu orou nilumondom am luput nu daira hino nolondom ra buoi no talu ngajaam li. 45Kain pinomololot ra Sulap Nabahuan Bonsoi hino ra Pahun nu Tuhan nainta' ruo nansuai. 46Hili i Yasus nilumuap ra rahu aingor, rahu no, "Ama'! Au anaak ra bayah ku riun!" Popor yak nu rahu nali am tutus no nu pinawo no.
47Katua' nu sauyar hino nakakito ra baal hino, io pono' am nangansunganguk ra Ala. Hili rahu no, "Kapio ulun hitu kaando' sala'!"
48Ulun asuang inatong ra hino inuoi pahilong ra i Yasus salipon no, nakakito ra baal nasauk hino. Hili kawi' nilo no inuli' ra huang angkuli'.
49Am kawi' nu ranga-rangan ri Yasus am kono po hino nu ruandu' inaya' rio intor ra Galilia, ilo tinumuor yak ra intok atawo-tawoi no am nahilong ra baal nasauk hino.

Yasus nilobong
(Mat 27:57-61; Mrk 15:42-47; Yah 19:38-42)

50-51Siino sangulun ininggalanan ri Yusup, haling ra bandar Arimatia ra daira Yudia. Io sangulun onsoi ra huang am kalalansanan nu ulun, am io pono' angkinaan po ra paat nu Ala amihang ra ulun. Hama' pono' io sangulun tutuumon ra lolot nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama am ikaa namalihua ra namutusan nu mamaayo bokon rano.
52I Yusup pono' am inuoi indahu ri Pilatus ra io asiha' angundut ra bangkai ri Yasus no. 53Hili io inuoi napatuun ra bangkai ri Yasus no ra salip hino, am riliti' ra kain aninggalas. Pongo nu hino hili io inuoi namului ra bangkai ri Yasus no ra luang nu lobong ra batu pinaluangan nano, am lobong hino ikaa poyo namulian ra bangkai. 54Orou hino orou pamalairan am paat hino maar noyo rumalih ra Orou Taahan.
55Ruandu-ruandu' inaya' ri Yasus haling ra Galilia inaya' ri Yusup am nahilong ra lobong hino. Am ilai' nilo po aun koson pinakuan namului ra bangkai ri Yasus no. 56Hili ilo inuli'

23:36 Nan. 69:21 23:45 Kas. 26:31-33 23:46 Nan. 31:5 23:49 Luk. 8:2-3 23:56 Nah. 20:10, Laup. 5:14

am namalair ra minak aamis ra
howou am kula-kula' po bokon aamis
ra howou rano pamarabul rilo ra
bangkai ri Yasus no.
Paat nu Orou Taahan, ilo
tinumooh ikaa angkaraya' nga ilo
maya' ra Arat sinuratan ri Musa.

I Yasus pinanduli' kaayaho'
(Mat 28:1-10; Mrk 16:1-8; Yah 20:1-10)

24 1Mamaar katawang ra orou
minggu' li, ruandu-ruandu'
hiano inuoi ra lobong no am nangibit
ra minak am tutuu' aamis ra howou
ra lobong hino. 2Pakasuku' ilo ra
lobong no, ilong nilo am inimbisan no
batu pinonompon ra luang nu lobong
hino. 3Hili ilo inunsop ra luang nu
lobong hino, io yak kaando' no hua
bangkai nu Tuhan Yasus li ra intok
hino.
4Kotongo' nilo tuo-tuor ra hino am
naingo ampahuang ra baal hino,
pulali-lali' nu ruo ngaulun tuo-tuor
ra talab nilo no am pakai nilo no
kumulirou. 5Ruandu' hiano nangka-
laa' bonsoi, hili ilo nahulatur niru-
mungu' am suku' ra tana' no, am paat
nu hino rahu nu ruo ngaulun hiano
rilo, "Kulo ki' uyumo' mi ulun nan-
duli' naayah ra lolot nu ulun inatoi?
6Kaando' no io ra hitu. Pinanduli'
noyo kaayaho'! Huangon mi nga aun
nopongo binalaan no ramuyun ra
paat no siino ra Galilia li, 7nga 'Ulun
Sinusub nu Ala ikaa mulalas taakin
ra ulun nakasala', hili io salipon, am
paat nu katalu orou io anduli'
aayah.' "
8Hili ruandu' hiano nakahuang ra
aun binalaan ri Yasus li rilo. 9Pan-
duli' ilo intor ra lobong hino, am
pahulit ilo ra oopor am saumi ulun
susubon hiano am kawi' nu ulun
ubason bokon rano. 10Ruandu' hiano
nambala' ra kawi' nu baal hino ra
ulun ubason ri Yasus rano, io hino
I Maria ulun intor ra Makdalina,
i Yohana am i Maria ina' ri Yakup,
am poyo ruandu-ruandu' bokon ra-
ngan nilo.
11Io yak pamahuangan nu ulun
susubon hiano ra rahu nu ruandu'
hiano io hino uliton bokon. Ikaa ilo a-
ngintopot ra ulit-ulit nu ruandu'
hiano.
12Io yak luat ri Piturus am nanim-
bul inuoi ra lalabangan no.
Pakasuku' io ra lobong no hili io
kinumoob nahilong ra luang nu
lobong hino, am kain aninggalas no
yak siino ra hino. Nololob bonsoi i
Piturus, hili io inuli' am asuang bon-
soi pangkimuatan siino ra huang
ri Piturus no intor ra baal nopongo
nasauk hino.[dd]

Ra tanga' nu ralan muoi ra Imaus
(Mrk 16:12-13)

13Paat nu orou hili po, ruo
ngaulun ubason ri Yasus inakou
inuoi ra saumi pamahunan sabiton
ra Imaus, tawoi no ra Yarusalim
maar oopor am rondo' kilomito.
14Kotongo' nilo makou no, ilo
ahayam intor ra kawi' nu baal no-
pongo nasauk hino. 15Paat nilo
arimba-rimbang ahayam am am-
pinawo ra baal nopongo nasauk
hino, ratong ri Yasus am inakou ni-
rumangan rilo. 16Ilo akakito
ri Yasus, io yak siino saumi angu-
ma' rilo ikaa akakaulih ri Yasus.
17Rahu ri Yasus rilo, "Aun ayamon
mi ra akau angkiralan tu?"
Hili ilo tinumooh am asusa' bon-
soi huang nilo. 18Sangulun ra lolot
nilo ruo, io hino ininggalanan ri
Kiliopas, nangkimuot ri Yasus, rahu
kono, "Pahaka' bahu yak ki' oko
atong ra Yarusalim, ra oko ikaa

[dd]24:12 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan ra rahu nu ayat 12.

24:6-7 Mat. 16:21, 17:22-23, 20:18-19, Mrk. 8:31, 9:31, 10:33-34, Luk. 9:22, 18:31-33

akapandai ra baal bahu-bahu nasauk
tili?"
19Rahu ri Yasus, "Aun ki' baal
nasauk hino?"

Limbang nilo, "Baal nasauk intor
ra baal ri Yasus ulun nu Nasarit. Io
sangulun angindul ra rahu nu Ala.
Pahayaman no am kawi' nu inuma'
no akakuasa' ra pahilayan nu Ala am
pahilayan nu ulun. 20Mamaayo nu
imam am mamaayo nu bansa' taka
nanaak rio ra ukumin maan potoyo',
am ilo nanalip rio! 21Lai' halan am io
nga kalansanan mai anaak am
amalabus ra bansa' Israil! Am hitu
no katalu orou ra puun nu baal hino
nasauk. 22Am siino po kula-kula'
ruandu' ra lolot mai nahulit ramon
suku' akai nakaliar. Susuab borook
ra orou minggu' li, ilo inuoi ra
lobong. 23Io yak kaando' nakito nilo
bangkai ri Yasus ra lobong hino. Hili
ilo nanduli' am nahulit ra ilo
nakakito ra malaikat, am malaikat
hiano nahulit ra i Yasus nanduli'
naayah. 24Kula-kula' ulun ra lolot
mai inuoi ra lobong hino am nahilong
ra baal nasauk hino am kawi' nu in-
ulit nilo asuhut yak, i Yasus yak ikaa
nakito nilo."
25Hili rahu ri Yasus rilo, "Akau
hitu sasambungon! Kapio akau abuoi
akarati' am ikaa angintopot ra kawi'
nu binalaan nu ulun angindul ra rahu
nu Ala! 26Raja' Kaayahan hino ikaa
mulalas akaliman ra ila' hino, hili io
ansukon."
27Hili i Yasus nambala' rilo ra
kawi' nu nasuratan ra Kitap intor ra
baal no, mimpuun ra Kitap ri Musa
am buku sinuratan nu ulun angindul
ra rahu nu Ala.
28Paat nilo maar suku' ra
pamahunan oyon nilo no, hili i Yasus
ra kuon no asiha' yak arambus
makou. 29Io yak ilo namunaau
ri Yasus rumangan rilo po. Rahu
nilo, "Mapit ko po ombolong ra intok
mai tu, nga amai' noyo am maar noyo
kolondom." Hili i Yasus pono' am in-
unsop ra pahun nilo no am nom-
bolong ra hino.
30Paat nilo nanturung angakan,
alapo' ri Yasus ruti' no am nasam-
bayang mindahu tarima' kasi' ra Ala.
Io nanubing ra ruti' hino am nanaak
rilo. 31Hili ilo nakapandai ra ulun
hino i Yasus. Io yak i Yasus nalawo
yak ra pahilayan nilo. 32Rahu nilo ra
sangulun am sangulun, "Kaa ki' a-
nginsuat bonsoi huang to raitu', ra
paat no ahayam riito ra tanga' ralan,
am ambala' ra rahu nasuratan ra
Kitap?"
33Paat hino po parayus ilo nan-
duli' ra Yarusalim. Ra hino ilo
nakasuku' ra intok nu oopor am
rondo' ngaulun ulun sususubon
ri Yasus no am ulun bokon rano.
34Rahu kono nu ulun hiano, "Kapio,
otopot Tuhan nanduli' naayah! Io no-
pongo napakito ra inan no ri Simun!"
35Ruo ngaulun ubason ri Yasus
bahu inatong hino nahulit ra atu
nasauk rilo ra paat nilo angkiralan,
am aun koson nilo nakakaulih ra
Tuhan ra paat no nanubi-nubing ra
ruti'.

I Yasus inintalang ra ulun ubason no rano

(Mat 28:16-20; Mrk 16:14-18; Yah 20:19-23; Inuma' 1:6-8)

36Kotongo' nilo ahahayam,
pulali' yak ri Yasus am tuo-tuor ra
tanga' nilo no, am rahu no, "Insuat
am kaansayan ra tayar mi!"[ee]
37Kawi' nilo no pono' am nakaliar
am nangkalaa', sinalu nilo nu alingu.
38Io yak rahu ri Yasus, "Kulo ki' akau
pangkalaa'? Kulo ki' akau ruo-ruo
huang? 39Lai' mi longon am kalayam
kutu. Ilayan mi nga, au nga hitu!

[ee]24:36 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan ra rahu: am indahu, "Insuat am kaansayan ra tayar mi!"

Kangkamon mi nga am huango', nga
alingu hino kaando' kual karuo kono
am tulang, sala' ka kono pahilayan mi
rakon tu."
40Kotongo' no rahu-rahu am io po
napakito ra longon am kalayam no.[ff]
41Am kotongo' po nu ulun ubason
ri Yasus no ikaa po nakapangintopot,
nga anginsuat hua ilo am ololob bon-
soi, hili pangkimuot po i Yasus rilo,
rahu kono, "Siino ki' kanon mi ra
hitu?"
42Hili ilo nanaak ri Yasus ra song-
kolot pait tinunuan. 43Apuo' ri Yasus
pait hino am akano' ra tingkuangon
nilo no.
44Pongo no nangakan, rahu kono
po ra ulun ubason no hiano, "Hitu
baal asauk kuon ku ramuyun ra
pahulu li ra paat ku baya-baya'
ramuyun. Nga tuki-tukir nu baal
nasuratan intor ra baal ku ra luang nu
buku ri Musa, am buku nu ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala, am buku
Nanian Pangansukan, ikaa mulalas
pasaukon yak."
45Am unggai' ri Yasus huang nilo
hili ilo akarati' ra rahu nasuratan ra
luang nu Kitap. 46Hili rahu ri Yasus
rilo, "Siino nasuratan ra Kitap nga
ikaa mulalas Raja' Kaayahan hino
auma' aila', am matoi am anduli'
aayah intor ra patayan ra paat nu
orou katalu. 47Am poyo, intor ra ing-
galan nu Raja' Kaayahan hino onsoi
balain ra kawi' nu bansa' ra kawi' nu
ulun mimpoi ra sala' nilo, am Ala a-
ngampun ra sala' nilo. Am aho hino
balain yak poroyolo' mimpuun ra
Yarusalim. 48Akau ambala' ra kawi'
nu baal hitu nga akau hua nakakito.
49Am au anaak ramuyun ra aun no-
pongo nirandi' ku ri Ama'. Io yak
onsoi kulimanin mi yak ra bandar
hitu suku' ra kuasa' nu Ala mintup
ramuyun."

I Yasus pinasimpor ra Surga'

(Mrk 16:19-20; Inu 1:9-11)

50Pongo nu hino ibito'
ri Yasus ilo ra taning nu bandar
hino suku' ra Baitani. Ra intok hino
io nopotoroi ra longon no, hili
nanambayang namarakat rilo.
51Kotongo' no nanguma' ra baal
hino, io pono' am tinumatang
pinasimpor ra Surga', hili[gg] io
nakapansuai ra ulun ubason no
rano. 52Ulun ubason no rano niru-
mungu' sinumamba rio, am panduli'
ilo ra Yarusalim ra huang anginsuat
bonsoi, 53am ilo hai-hait angansu-
ngansuk ra Ala ra Pahun nu Tuhan.

[ff]24:40 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan ra rahu nu ayat 40.
[gg]24:51 Luang nu buku nakalair kaando: tinumatang pinasimpor ra Surga' hili.

24:49 Inu. 1:4 **24:50-51** Inu. 1:9-11

Aho Onsoi pinasuku' ri
YAHAYA

Rahu Papaintalangan

Randalom nu Aho Onsoi hitu Yasus pinaintalang ra rahu nu Ala ampus-ampus nasauk ra ulun am inurong ra lolot taka. Ohondo' ra nirahu ra suot nu buku hitu Aho Onsoi hitu tinulisan hili ulun ambasa' ra buku hitu angintopot ra Yasus nga Raja' Kaayahan nopongo nirandi' nu Ala am io Anak nu Ala. Hili mimpuun ra intopot nilo rio, ilo akaalap ra bayah (20:31).

Rahu pinamahulu napaintalang ra Rahu nu Ala ampus-ampus hino io hino Yasus. Bahian kasaa' ra buku hitu ahulit ra nansalinutan kalalaban nopongo inuma' no. Tatandu' kalalaban hino anilu' ra Yasus hino Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala, am io Anak nu Ala. Tuki-tukir pahulitan ra kalalaban rinanganan ra pahayaman nu Tuhan Yasus ra ulun-ulun. Intor ra pahayaman-pahayaman hino atalang kapio ra aun langus nu tatandu' kalalaban hino. Luang nu bahian hitu pinaintalang nga siino ulun mintopot ri Yasus am asauk ra ulun ubason no io yak siino po mansang rio am ikaa asiha' mintopot rio.

Bahian 13-17 ahulit ra aun koson nu pansiluluman ri Yasus am ulun ubason no rano ra paat nu londom panakuban ri Yasus am aun koson no namalair am napaingkotoh ra huang nilo ra paat londom hili. Bahian-bahian pamaparan ahulit ra aun koson ri Yasus tinakub am binisara', am aun koson no ra io sinalip, inatoi am pinanduli' kaayaho' am aun koson no inintalang ra ulun ubason no ra pongo no pinanduli' kaayaho'.

Pahulitan ra sangulun ruandu' tinakub nga nampalapau (8:1-11), pinaunsop ra lolot nu tatandu' kurungan maayo nga asuang buku am salinan-salinan ra bahu li ikaa nanulis ra pahulitan hino. Io yak siino nanulis ra kula-kula' kaintok. Randalom nu buku hitu Yahaya apakaulu' ra taak, io hino bayah otopot am ampus-ampus tinaakan nu Ala mimpuun ri Karistus. Taak hino inimuunan noyo ra tana' am alimanan nu ulun-ulun angintopot ri Yasus asauk ra ralan muoi ra Ala, asauk ra apaintalang ra Ala, am asauk ra anaak ra bayah. Inuma' ri Yahaya io hino pangabihan-pangabihan inalap no intor ra baal tukir orou ra anilu' ra katapatan-katapatan nu bayah, papahandaan, siang, ruti', bantang, hambala' am rumba no, taunan nu anggur am kinawa' no.

Suot nu Aho hitu

Pangimuunan 1:1-18
Yahaya omomororob am ulun-ulun lali' nasauk ubason ri Yasus 1:19-51
Karaya' ri Yasus tanga' nu ulun 2:1-12:50
Orou-orou pangawian ra Yarusalim am maar ra Yarusalim 13:1-19:42
Linuatan ri Yasus am napaintalangan ra inan no 20:1-31
Pamaparan: papaintalangan ra inan no poyo ra Galilia 21:1-25

Aho Onsoi angibit ra kaayahan

1 1Kaapo tana' tu nasauk siino no
ulun sabiton ra Rahu lai-lair noyo
siino. Rahu hino nirumangan ra Ala
am Rahu hino ohondo' ra Ala. 2Io ni-
rumangan ra Ala intor ra puu-puun
nali 3am intor ra Rahu hino Ala na-
nguma' ra kawi' nu atu-atu. Kono po
ikaa Rahu hino kawi' nu atu-atu ra
tana' tu am limbowon kaando'
kasaumi po asauk. 4Rahu hino nga
nanaak ra bayah[a] ra kawi' nu aayah
am kaayahan hino napakawantang ra
kawi' nu ulun. 5Awantang hino
apakawantang ra olondom, am olon-
dom hino ikaa nakalasa' ra awantang
hino.
6Siino sangulun sinusub nu Ala i-
ninggalanan ri Yahaya. 7Io inatong
amala' ra ulun intor ra baal nu awan-
tang hino. Io ambala' ra baal nu
awantang hino hili kawi' nu ulun ang-
kinongoh ra pambalaan hino am min-
topot yak ra awantang hino. 8Sala' ka
Yahaya awantang hino, io yak io in-
atong muoi yak ambala' ra baal nu
awantang hino.
9Hitu nga awantang otopot io hino
awantang sinumuku' ra tana' tu am
apakito ra awantang hino ra ulun nu
tana'. 10Rahu hino siino ra tana' tu.
Intor ra Rahu hino Ala napasauk ra
tana' tu, io yak ulun ra tana' hitu ikaa
akakaulih rio. 11Io sinumuku' ra
nagiri no tohom, io yak bansa' no
tohom ikaa apaunsop rio. 12Io yak
tayar nu ulun apaunsop am anginto-
pot rio, taakin no ra kuasa' hili asauk
ra anak-anak nu Ala. 13Am ulun
asauk ra anak-anak nu Ala sala' ka
anakon nu ulun io yak Ala asauk ra
ama' nilo.
14Rahu hino nopongo sinumauk ra
ulun, hili inurong nirumangan ritaka.
Am itaka nakailong ra hayo nu kuasa'
kaansukan io hino kuasa' kaansukan
nu sangulun anak nu Ama' Ala. Am
lumangus ra anak hino itaka
akakaulih ra Ala am asi' no ritaka.
15I Yahaya inatong ambala' ra
baal nu Rahu hino. Rahu no, "Hitu
nga ulun kuon ku matong naaling
intor rakon io yak io labing aulu' intor
rakon, nga ikaa po au inanak am lai-
lair noyo siino."
16Io akaasi' kapio kaando' popor
no io anaak ra barakat ritaka. 17Ala
nanaak ra Arat nu ugama no ri Musa
li, io yak asi' am katapatan nu Ala
pinaintalang lumangus ri Yasus
Karistus. 18Kaando' kasangulun po
nakakito ra Ala. Anak yak nu Ala
saumi hino ohondo' ra Ala Ama' no
am namarangan rio, io nga napain-
talang ra Ala Ama' ritaka.

Pambalaan ri Yahaya
(Mat 3:1-12; Mrk 1:1-8; Luk 3:1-18)

19Mamaayo-mamaayo nu ulun
Yahudi siino ra bandar Yarusalim
nanusub ra kula-kula' imam am
kula-kula' ulun ri Liwi muoi angki-
muot ri Yahaya, rahu kanilo, "Aun
ki' oko tu?"
20Yahaya namalihua ikaa nahalim
io yak io inindahu kapio-pio, rahu no,
"Au hitu sala' ka Raja' Kaayahan
nirandi' nu Ala li."
21Limbang nu ulun hiano, "Kono
po hino, aun ki' oko hitu? Ilia ki'
oko?"
Limbang ri Yahaya, "Sala'."
Am rahu kanilo po, "Oko ki' ulun
angindul ra rahu nu Ala kuon li?"[b]

[a]1:4 Rahu hino nanaak ra bayah: karuo kono am; kawi' nu pinasauk hiano okotohom ra bayah nu kono ilo sumilulum ra rahu hino.

[b]1:21 Ulun angindul ra rahu nu Ala Namagun kuon li: Io nga lansanon ra matong ambala' aparayol ra ratangan nu Raja' Kaayahan hino.

1:6 Mat. 3:1, Mrk. 1:4, Luk. 3:1-2 1:21 Laup. 18:15, 18, Mal. 4:5

Limbang kono po ri Yahaya,
"Sala'."
22Am rahu kono po nu ulun hiano,
"Mindahu ko nga ramon aun ki' oko
hitu. Nga kaando' naapo pamalim-
bang mai ra ulun-ulun nanusub
ramon rano. Balaan mu raino, aun ki'
oko tu?"
23Limbang ri Yahaya, "Au nga
kuon ri Yasaya li, sangulun angindul
ra rahu nu Ala, rahu kono,

'Sangulun lua-luap ra tana'
asuang ra batu am inahison
li, rahu kono,
Lairon mi ralan alumbis ra
tayar nu Tuhan!' "

24Ulun-ulun sinusub nu ulun
Parisi[c] hiano nangkimuot ri Yahaya,
25rahu kanilo rio, "Kono po oko sala'
Raja' Kaayahan am sala' i Ilia,
karuo kono am ulun angindul ra rahu
nu Ala kuon li, kulo ki' oko omororob
ra ulun?"
26Limbang ri Yahaya, "Au
omororob ramuyun ra siang yak. Io
yak siino sangulun ininggayou ra lolot
mi ikaa akaulihan mi. 27Io matong
ahinaaling intor rakon io yak au
anunuloon amalalah pono' ra abot-
abot nu kasut nano am ikaa yak au
akatuma'."
28Kawi' nu hino nasauk ra bandar
Baitani ra sandaup nu siang Yordan
solor ra saraton, ra hino nga intok
ri Yahaya omororob ra ulun.

Maak nu Rumba nu Ala

29Suaban nali kakito ri Yahaya
i Yasus sumuku' rio. Hili rahu no,
"Ilai' mi Maak nu Rumba nu Ala, lu-
mangus rio sala' nu ulun nu tana' tu
inampunan. 30Hitu nga ulun kuon
kuli matong naaling rakon li, io yak io
labing aulu' kuasa' intor rakon nga
kaapo au inaak lai-lair noyo siino.
31Ra pahulu li au ikaa akapandai ra
ulun hitu io hino matong ahinaaling
rakon, io yak au matong omororob ra
ulun ra siang hili bansa' Israil
akakaulih rio."
32I Yahaya pono' am nambala' ra
aun nakito no, rahu no, "Au nakakito
ra Ro nu Ala tinumuun ohondo' ra
susuit asang intor ra limbowon hili
sinumorop am nirumangan rio.
33Ikaa po nasauk baal hino ikaa po au
akapandai ra ulun hitu io hino ulun
matong ahinaaling rakon. Io yak Ala
nanusub rakon omororob ra ulun ra
siang, am rahu no rakon, 'Paat mu
akakito ra Ro nu Ala tumuun am
sumorop ra sangulun no, io nga omo-
rorob ra ulun ra Ro nu Ala.' " 34Rahu
po ri Yahaya, "Au nopongo nakakito
rio. Hino puun no au aatas ambala'
nga io kapio-pio Anak nu Ala."

Puu-puun ri Yasus namili' ra ulun ubason no

35Suaban nali i Yahaya am ruo
ngaulun ulun ubason no inuoi po ra
intok hino. 36Paat no nakakito
ri Yasus nansail, rahu kono, "Ilai' mi
nga raino! Hino nga raino Maak nu
Rumba nu Ala li."
37Pakaringoh ruo ngaulun ubason
ri Yahaya no ra hino am parambus
ilo inaya' ri Yasus. 38Pangalii'
i Yasus am ilong kono ruo ngaulun
sunu-sunu' rio. Hili rahu no rilo,
"Aun ki' uyumon mi tu?"
Limbang kanilo, "Rabi aun ki' in-
tokon mu?" ("Rabi" atungon no
guru'.)
39Limbang ri Yasus, "Ikon mi nga
am ilayan mi."
Hili ilo inaya' ri Yasus am kakito
nilo intok nano am ilo pono' niruma-
ngan rio ra orou hili. Paat hino jaam
kaapat solor ra kamayon.

[c]1:24 Ulun sinusub nu ulun Parisi: Karuo kono am; ulun sinusub hiano io hino Parisi.

1:23 Yas. 40:3

40 Sangulun intor ra lolot nu ruo
ngaulun nakaringoh ra rahu
ri Yahaya no inaya' ri Yasus io hino
i Andarias, pahaka' ri Simun Piturus.
41 Am uyumo' ri Andarias i Simun,
pahaka' no hino am rahu no, “Nakito
mai no Raja' Kaayahan nirandi' nu
Ala li, sabiton taka ri Masias li.” (A-
tungon nu “Masias” ra rahu nu ulun
Yunani io hino “Karistus” karuo
kono am Raja' Kaayahan nirandi' nu
Ala.[d]) 42 Io nangibit ri Simun inuoi
ri Yasus.
Pahilong i Yasus ri Simun hili io
inindahu, rahu kono, “Oko hitu
i Simun, anak ri Yahaya. Oko auma'
sabiton ri Kipas.” (“Kipas”, ohondo'
yak ra panabitan ri Piturus atungon
no ruau nu batu.)

Yasus ahipah ri Pilipus am Natanil

43 Suaban nali Yasus inuoi ra daira
Galilia, hili io tinumiwol ri Pilipus,
am rahu no, “Maya' ko rakon!”
44 I Pilipus hino ulun nu bandar
Baitsaida io hino intokon ri An-
darias am i Piturus. 45 am uyumo' po
ri Pilipus i Natanil am paat no
nakatiwol hili rahu ri Pilipus rio,
rahu kono, “Nakito mai no ulun
sinabit ri Musa ra buku nanuratan ra
arat nu ugama am nasuratan ra
Kitap-kitap nu ulun angindul ra rahu
nu Ala. Io nga ininggalanan ri Yasus
anak ri Yusup haling ra bandar
Nasarit.”
46 Io yak rahu ri Natanil rio, “Siino
ki' atu-atu onsoi matong intor ra ban-
dar Nasarit?”
Rahu kono ri Pilipus, “Ikon mu
oyon to ilai'.”
47 Kakito ri Yasus i Natanil maar
pakasuku' am rahu no, “Hitu nga sa-
ngulun bansa' Israil otopot, ulun hitu
ikaa ambuak karuo kono am am-
paruung.”
48 Rahu ri Natanil, “Aun koson mu
akakaulih rakon?”
Limbang ri Yasus rio, “Kaapo
i Pilipus nangipah riun, nakito ku no
oko nanturung ra puun nu santaun
ara aamis.”
49 Limbang ri Natanil rio, “U
Guru', oko nga Anak nu Ala, oko nga
Raja' nu ulun Israil.”
50 Limbang ri Yasus rio, “Anginto-
pot ki' oko ra kawi' nu baal hino?
Nga au nopongo inindahu riun, ‘Au
nakakito riun ra puun nu santaun ara
aamis?’ Oko akakito rahili ra baa-
baal labing kasumpaan sumunu' ra
hitu!”
51 Am rahu po ri Yasus rilo, “Hua-
ngon mi onsoi-onsoi rahu kutu, akau
akakito rahili ra limbowon tumabang
am kawi' nu malaikat nu Ala tumuun
am sumimpor ra rasawat nu Ulun
Sinusub nu Ala.”

Pahuatan nasauk ra bandar Kana

2 1 Ruo orou lolot no, am siino po
irau pahuatan ra bandar nu Kana
ra daira Galilia, am ina' ri Yasus no
siino ra hino. 2 I Yasus am ulun
ubason no rano inipahan po muoi ra
pahuatan hino. 3 Paat nu ruu' nu ang-
gur hino naawi' indahu ina' ri Yasus
no rio, “Naawian no ilo ra ruu' nu
anggur.”
4 Limbang ri Yasus, “U ina', ikaa
kula' onsoi ra kono oko anusub rakon
anguma' ra atu-atu, nga ikaa po
nasuku' orou ku.”
5 Rahu nu ina' ri Yasus no ra ulun
angangator hiano, “Onsoi yak in-
suhuton mi kawi' nu panusuban no
ramuyun.”
6 Ra hino siino onom sampa', intok
nu siang pambabahuan maya' ra Arat

---

[d] 1:41 Masias...Raja Kaayahan: Ilayan mi ra Kamus raliwi nu rahu Karistus.

1:51 Kas. 28:12

sinuratan ri Musa. Tuki-tukir nu
sampa', hiano auma', suangin ra
siang maar aatus ngalito. 7Rahu
ri Yasus ra ulun angangator hiano,
"Panuon mi sampa' hiatu ra siang."
Am panuuk ulun hiano ra siang suku'
sampa' hiano napanu'.
8Am rahu po ri Yasus ra ulun
hiano, "Anuuk ka raino am
pakinami' ra ulun amihang ra
pahuatan hino." Am ilo pono' inaya'
ra panusuban ri Yasus no.
9Paat nu ulun amihang ra
pahuatan hino nanginam am siang
hino nasauk ra ruu' nu anggur, io ikaa
akapandai ra aun haling nu ruu' nu
anggur hino. (Ulun angangator rano
yak akapandai nga ilo hua nanuuk ra
siang hino). Am ipahi' nu amimihang
ra uwot hino ungkuyon ahuot hino.
10Am rahu no ra ungkuyon ahuot
hino, "Kaubasan nu uwot kono hitu
tuki-tukir nu ulun apainum pahulu ra
ruu' nu anggur aamis, am kono ulun
tambului hiano akaandas anginum
hili io apainum ra ruu' nu anggur
ikaa kula' aamis. Io yak oko namului
ra ruu' nu anggur aamis suku' raino."
11Hino nga puu-puun nu tatandu'
kalalaban inuma' ri Yasus ra bandar
nu Kana ra daira Galilia. Io apakito
ra kuasa' kaansukan no, am ulun
ubason no rano pono' inintopot rio.
12Pongo nu hino i Yasus am ina'
am pahaka-pahaka' no am ulun
ubason no rano inuoi ra bandar
Kaparnaum am inayan ra hino kula-
kula' orou.

Yasus inunsop ra Pahun nu Tuhan
(Mat 21:12-13; Mrk 11:15-17; Luk 19:45-46)

13Paat nu Irau Paska nu ulun
Yahudi amaar asauk, i Yasus
pahulu inuoi ra bandar Yarusalim.
14Ra lusar nu Pahun nu Tuhan ra
Yarusalim, io nakakito ra kula-kula'
ulun antatalan ra sapi' am rumba
am susuit asang, am siino poyo
kula-kula' ulun anunukar ra usin
anturung ra mija' nilo no. 15Yasus
namaal ra lalapos intor ra tali am
usoho' no pahiruo' kawi' nu kium,
io hino rumba am sapi' intor ra
pahun nu Tuhan. Io namalukaang
ra mija' nu ulun anunukar ra usin
rano suku' usin nu ulun hiano
nahuntias. 16Rahu kono ra ulun an-
tatalan ra susuit asang hiano,
"Ibiton mi kawi' nu hiatu. Ikaa no
akau raino apasauk ra Pahun nu
Ama' ku ra intok nu ulun antatalan
am ahahalir!"
17Hili kahuang nu ulun ubason no
rano ra aun nasuratan ra Kitap, rahu
no, "Asi' ku ra Pahun nu Tuhan
apasauk ra patayan!"
18Mamaayo-mamaayo nu ulun
Yahudi nambuuk ri Yasus am nang-
kimuot rio, "Aun ki' tatandu'
kalalaban maan nu anatandu' ra
kuasa' mu ra inuma' mu hitu?"
19Limbang ri Yasus, "Bunsahon
mi nga Pahun nu Tuhan hitu, am au
po amaal ra buoi nu talu orou."
20Rahu nu mamaayo nu ulun
Yahudi hiano, "Apat ngoopor am
onom ngaupok buoi nu ulun namaal
ra Pahun nu Tuhan hitu. Oko po ki'
naapo akabaal ra buoi nu talu orou
yak?"
21Io yak Pahun nu Tuhan kuon
ri Yasus no, io hino intor ra baal nu
inan no tohom. 22Intor ra hino, paat
ri Yasus pinanduli' kaayaho' haling
ra patayan, ulun ubason no rano
nakahuang ra aun nopongo binalaan
ri Yasus li, hili ilo nangintopot ra
nasuratan ra Kitap, am kawi' nu rahu
binalaan no.

Yasus akapandai ra kinabaalo' nu ulun

23Paat ri Yasus siino ra bandar
Yarusalim ra paat nu Irau Paska nu
ulun Yahudi, am asuang ulun angin-
topot rio nga tatandu-tatandu'

2:12 Mat. 4:13 2:13 Kas. 12:1-27 2:17 Nan. 69:9 2:19 Mat. 26:61, 27:40, Mrk. 14:58, 15:29

kalalaban inuma' no. 24Io yak i Yasus
ikaa angintopot ra ulun hiano, nga io
akapandai ra huang nu kawi' nu ulun.
25Ikaa pono' ulun bokon ambala' rio
ra baal nu ulun nga io akapandai ra
aun-aun siino ra huang nu ulun.

Yasus am Nikodimus

3 1Siino sangulun ulun Parisi ining-
galanan ri Nikodimus. Io sangu-
lun mamaayo nu ulun Yahudi. 2Paat
nu saumi londom io inuoi ri Yasus
am rahu kono, "Guru' akai akapan-
dai riun sangulun guru' sinumuku'
intor ra Ala. Nga ikaa oko akaalap a-
nguma' ra tatandu' kalalaban maan
mu nu kono po Ala ikaa amarangan
riun."

3Limbang ri Yasus rio, "Huangon
mu onsoi-onsoi rahu kutu. Kono sa-
ngulun ikaa anakon bahu[e] io ikaa pi-
hangon nu Ala."

4Limbang ri Nikodimus ri Yasus,
"Aun koson nu ulun anakon po bahu
ra paat no matuo? Auma' ki' io mun-
sop ra pahupuon nu ina' no am
anakon po bahu?"

5Limbang ri Yasus, "Huangon mu
onsoi-onsoi rahu kutu. Kono sangu-
lun ikaa anakon bahuon haling ra
siang am haling ra Ro nu Ala io ikaa
asauk ra ulun pihangon nu Ala.
6Ama' am ina' ra tana' hitu anaak ra
bayah nu inan ra anak no. Io yak Ro
nu Ala anaak ra bayah bahuon ra in-
aning nu ulun.

7Ikaa oko asumpo ra rahu ku,
'Kawi' mi onsoi anakon bahu.'[f] 8A-
ngin amalinabu aun-aun yak ulion no.
Oko akaringoh ra rahu no io yak ikaa
apandayan mu intor no am aun la-
nguson nano. Kono po hino nu ulun
anakon-bahu nu Ro nu Ala."

9Limbang ri Nikodimus, "Aun
koson nu baal hitu asauk?"

10Limbang ri Yasus, "Oko hitu
guru' nu bansa' Israil aulu', kulo ki'
oko ikaa akapandai ra baal hitu?
11Huangon mu onsoi-onsoi rahu
kutu. Akai ambala' ra aun napan-
dayan mai, am amala' ra napandayan
mai ra aun nakito mai. Io yak akau
ikaa mintopot ra aun pambalaan mai.
12Kono au ambala' ramuyun ra baal
nu tana' tu akau ikaa mintopot. Aun
koson mi angintopot kono au ambala'
ramuyun ra baal nu Surga'? 13Kaan-
do' kasangulun nakasuku' ra Surga'.
Ulun yak tinumuun haling ra Surga'
sinusub nu Ala hino nakasuku'.

14Kono i Musa naninggol ra kukuo
binabaal haling ra tambaha' ra saumi
taun ra tana' asuang ra batu am in-
ahison li, am kono po hino nu Ulun
Sinusub nu Ala singgalin kasawato'
rahili. 15Hili tuki-tukir nu ulun angin-
topot rio akaundut ra bayah otopot
am ampus-ampus."

16Nga maayo hua bonsoi asi' nu
Ala ra ulun nu tana' hitu suku' io
nanaak ra Anak no saumi hili aun-
aun ulun angintopot rio ikaa
aukuman io yak akaundut ra bayah
otopot am ampus-ampus. 17Ala
nanusub ra Anak no inuoi ra tana' tu
sala' ka amaratu' ra ukum io yak
apakaayah ra ulun nu tana'. 18Aun
ulun angintopot ra anak hino ikaa io
aukuman, io yak aun ulun ikaa angin-
topot nalair noyo naukuman nu Ala
nga ulun hino ikaa mintopot ra Anak
nu Ala saumi hino.

19Kono hitu nga pamutusan nu
Ala ra ulun. Awantang hino nopongo
sinumuku' ra tana' tu. Io yak olon-
dom yak aulu' kasiha' nu ulun. Ikaa
ilo asiha' ra awantang hino, nga kawi'
nu maan nilo no alaat. 20Tukir nu
ulun anguma' ra kalaatan, asisingon
ra awantang, io aangas muoi ra awan-

---

[e]3:3 anakon bahu: Karuo kono am; anakon intor ra rasawat
[f]3:7 anakon bahu: Karuo kono am; anakon intor ra rasawat

3:14 Tab. 21:9

tang hino, nga awantang hino apain-
talang ra inuma' nilo alaat hino. 21Io
yak ulun olondon ra kasiha' nu Ala,
io matong ra awantang hino, hili
inuma' no hino apandayan ra maya'
ra kasiha' nu Ala.

Yasus am Yahaya Omomororob

22Kalibos hili am bi po ri Yasus
am ulun ubason no rano muoi ra
daira Yudia. Am ilo inurong ra hino
kula-kula' buoi am ilo pono'
omororob po ra ulun. 23-24Paat nu hili
i Yahaya ikaa po niriil. Io omororob
ra ulun ra intokon sabiton ra Ainun,
ikaa kula' atawoi intor ra intok
sabiton ra Salim, nga intok hino
asuang siang. Am ulun asuang rano
sarato-ratong muoi akirorob am hili
i Yahaya nomororob rilo.
25Am kula-kula' ulun ubason
ri Yahaya no angimuun ahahansang
ra sangulun ulun Yahudi[g] ra baal nu
ambahu' maya' ra arat nu ugama.
26Hili bi nu ulun ubason ri Yahaya
rano inuoi ri Yahaya rio am rahu
kanilo, "Ahuang mu ki' guru' ulun
rangan mu ra sandaup nu siang Yor-
dan li, tiniluan mu ramon ra pahulu
li? Ilai' nga, raino io omororob ra
ulun am kawi' nu ulun muoi yak rio!"
27Limbang ri Yahaya, "Kaando'
kasangulun akaalap ra atu-atu kono
Ala ikaa anaak rio. 28Akau nopongo
nakaringoh ra rahu kuli, 'Au sala' ka
Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala li. Io
yak au sinusub yak pinamahulu intor
rio.'
29Ruandu' uwoton hino tohom nu
ungkuyon ahuot. Rangan nu ungku-
yon ahuot hino angkuliman am ang-
kinongoh am anginsuat ra paat no
akaringoh ra rahu nu ungkuyon
ahuot hino. Kono po hino raino au a-
nginsuat ra huang aingkoos. 30Ikaa
mulalas io indu-indul kauluon am au
indu-indul ikaa aulu'."

Ulun inatong intor ra Surga'

31Ulun inatong intor ra Surga'
labing maayo kuasa' intor ra kawi' nu
ulun. Ulun inatong intor ra tana'
lilian nu ulun nu tana' tu, am io
ahayam yak ra baal nu tana' hitu. Io
yak ulun inatong intor ra Surga' hino
akalabing ra kawi' nu ulun. 32Io am-
bala' ra aun nakito no am naringoh
no. Io yak sangulun pono' kaando' a-
ngintopot ra pambalaan no hino. 33Io
yak aun angintopot ra pambalaan no
hino, ulun hino angangku ra rahu nu
Ala otopot.
34Ulun Sinusub nu Ala hino angin-
dul yak ra rahu nu Ala nga Ro nu Ala
tinaakan ingkooso' rio. 35Ama' hino
akaasi' ra anak no am nopongo
nanaak ra kawi' nu kuasa' no ra anak
no hino. 36Ulun angintopot ra anak
hino io akaalap ra bayah otopot am
ampus-ampus no. Io yak ulun ikaa
maya' ra Anak hino io ikaa akaalap
ra bayah. Io ukumin yak nu Ala suku'
ra buo-buoi no.

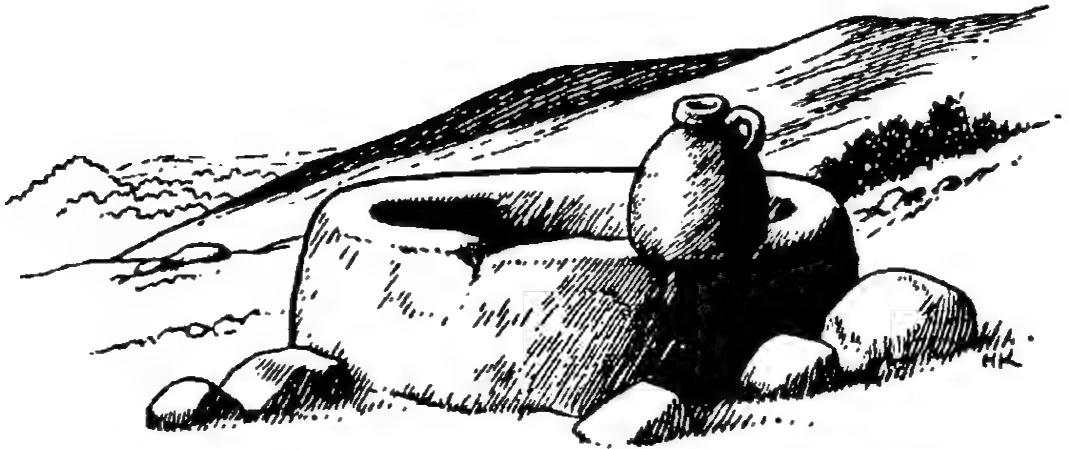
Yasus am ruandu' nu Samaria

4 1Ulun-ulun Parisi nakaringoh
labing asuang ulun maya' ra pa-
ngubasan am nirorob ri Yasus intor
ra ulun maya' ra pangubasan
ri Yahaya. 2(Topot no i Yasus ikaa
auma' omororob ra ulun. Ulun
ubason no rano yak halan omororob.)
3Pakapandai i Yasus ra ulun-ulun
Parisi nakaringoh ra baal hino io
pono' am inakou haling ra daira
Yudia nanduli' ra daira Galilia. 4Ra
lakou ri Yasus hino ikaa mulalas io
ansail ra daira Samaria. 5Suku' no ra

---

[g]3:25 sangulun ulun Yahudi: Luang nu buku nakalair; ulun Yahudi.

3:24 Mat. 14:3, Mrk. 6:17, Luk. 3:19-20 3:28 Yah. 1:20 3:35 Mat. 11:27, Luk. 10:22 4:5 Kas. 33:19, Yos. 24:32

Parigi am sampa'

saumi bandar ra Samaria ininggala-
nan ra Sikar amaar ra tana' tinaakan
ri Yakup ri Yusup anak nali ra
pahulu li.
6Ra hino nga intok nu parigi
ri Yakup li. Nga nalumpai hua i
Yasus ra lakou nano, hili io nan-
turung ra ihih nu parigi hino. Am
paat nu hino tanga' nu orou. 7-8Am
ulun ubason ri Yasus rano inuoi ra
bandar no nahalir ra akan.
Ratong nu sangulun ruandu' nu
Samaria muoi sumuuk. Rahu
ri Yasus ra ruandu' hino, "Auma' ki'
oko anaak rakon ra siang muno?"
9Limbang nu ruandu' nu Samaria
hino, "Oko ulun Yahudi, am au ulun
nu Samaria. Aun koson mu akitaak ra
siang inumon haling rakon?" (Nga
ulun Yahudi kaando' pansiluluman
ra ulun Samaria.)[h]
10Limbang ri Yasus nambala' rio,
"Kono oko akapandai ra taak nu Ala
am aun ki' kaulun akitaak riun ra
siang tu, oko ra hitu akitaak intor rio
am io rahili anaak riun ra siang
apakaayah."
11Rahu nu ruandu' hino, "Tuan,
oko kaando' panunuuk am parigi
hitu andalom kapio. Aun ki' pangala-
pan nu Tuan ra siang apakaayah
hino? 12Aki mai li, i Yakup, nanaak
ramon ra parigi hitu. Io am anak-
anak no am kawi' nu bibiah no nangi-
num yak ra siang hitu. Sumail ki' oko
ri Yakup aki mai li?"
13Limbang ri Yasus, "Aun-aun a-
nginum ra siang hitu io apuwaan ra
pinawo rahili. 14Io yak aun anginum
ra siang taakan ku hino, io ikaa
apuwaan ra pinawo suku' ra sabuo-
buoi no. Nga siang taakan ku hino
asauk ra saumi labut, am siang nu
labut hino anaak ra bayah otopot am
ampus-ampus ra ulun hino."
15Rahu nu ruandu' hino, "U Tuan,
taakin mu au ra siang hino hili au
ikaa apuwaan ra pinawo poyo am
ikaa siha' ku anduli' ra hitu sumuuk
ra siang."
16Am limbang ri Yasus, "Oyon mu
ipahi' andu' muno am panduli' po ra
hitu."
17Limbang nu ruandu' hino,
"Kaando' andu' ku."
18Rahu po ri Yasus, "Kapio rahu
muno ra oko kaando' andu'. Nga in-
dimo no hua oko anduo', am ungku-
yon rangan muno raino sala' ka andu'
mu."

---

[h]4:9 Ulun Yahudi kaando' pansiluluman ra ulun Samaria: Karuo kono am; Ulun Yahudi aangas amakai ra sangkir am mangkuk pinakai nu ulun Samaria.

4:9 Izr. 4:1-5, Nhm. 4:1-2

19Rahu nu ruandu' hino, "U Tuan
au akapandai raino, oko hitu sangu-
lun angindul ra rahu nu Ala. 20Aki'
mai rali sumambayang ra Ala ra in-
uluh hitu, io yak akau ulun Yahudi
mindahu, bandar Yarusalim yak in-
tokon sumamba ra Ala."
21Rahu ri Yasus rio, "Onsoi oko
mintopot ra rahu ku hitu, saumi paat
no, ulun sumamba rahili ra Ala sala'
ka inuluh hitu karuo kono am bandar
Yarusalim. 22Akau ulun Samaria
ikaa akapandai ra aun sambaan mi io
yak akai ulun Yahudi akapandai ra
aun sambaan mai. Nga ulun Yahudi
ambala' ra aun koson nu Ala
apakaayah ra ulun. 23Io yak paat no
auma' matong, am raino inatong
noyo, nga haling ra kuasa' nu Ro nu
Ala ulun auma' sumamba ra Ala
Ama' maya' ra katapatan nu
kinabaalo' no. Hino nga samba
otopot kasiha' nu Ala. 24Nga Ala
hino ro, am haling yak ra kuasa' nu
Ro nu Ala ulun auma' sumamba ra
Ama' maya' ra katapatan nu
kinabaalo' no."
25Rahu nu ruandu' hino, "Apan-
dayan ku Raja' Kaayahan nirandi' nu
Ala hino auma' matong. paat no
matong io rahili ambala' ritaka ra
kawi' nu atu-atu."
26Limbang ri Yasus, "Au nga hitu,
ahayam riun tu raino."
27Paat nu hino suku' nu ulun
ubason ri Yasus rano. Ilo ololob
ahilong ri Yasus nga io nahayam ra
sangulun ruandu'. Io yak kaando' ka-
sangulun ra lolot nilo angkimuot ra
ruandu' hino ra rahu, "Inan aun
kasiha' mu?" karuo kono am angki-
muot ri Yasus, "Kulo ki' oko
pahayam ra ruandu' hitu?"
28Sinoo' nu ruandu' hino
panuukan no ra siang no am panduli'
io ra bandar no am namala' ra kawi'
nu ulun amahun ra bandar hino.
29Rahu kono, "Ikon mi, muoi ka
pahilong ra ulun inindahu ra kawi' nu
atu-atu inuma' ku. Hino kaili' Raja'
Kaayahan nirandi' nu Ala li?"
30Kawi' nu ulun ra bandar hino in-
akou inuoi pahilong ri Yasus.
31Paat nu hino ulun ubason
ri Yasus hiano anusub ri Yasus muoi
aangkan, rahu kanilo. "Aangkan oko,
Guru'."
32Limbang ri Yasus, "Siino kanon
ku ikaa napandayan mi."
33Hili ulun ubason no rano
akibala' ra sangulun am sangulun,
rahu kanilo, "Siino ki' ulun nangibit
rio ra kanon?"
34Rahu ri Yasus, "Kanon kutu io
hino olondon am anguma' ra kasiha'
nu nanusub rakon no am omongo ra
kawi' nu karaya' tinaakan no rakon.
35Asalok akau mindahu, 'Apat
ngabulan po amahun am hili ongo-
tom.' Io yak ilai' mi nga umo no naan-
sak noyo pari no am auma' noyo
otomon! 36Ulun ongotom hiano
akaundut ra hari' nilo no am angibit
ra ulun muoi ra kaayahan otopot am
ampus-ampus. Ulun angasok am
ulun ongotom kawi' nilo rahili angin-
suat. 37Otopot rahu pangintiluan
hitu, ulun bokon angasok am ulun
bokon solor ongotom. 38Au anusub
ramuyun ongotom ra umo inasok nu
ulun bokon, io hino umo ikaa inang-
goi mi am raino akau amalulur ra
umbung nu umo kinaraya' nilo."
39Ulun amahun ra bandar nu
Samaria asuang inintopot ri Yasus
nga sangulun hua ruandu' nambala'
rilo, am rahu nu ruandu' hino, "Io
namala' rakon ra kawi' nu atu-atu
nopongo inuma' ku." 40Paat nu ulun
nu Samaria nakasuku' ri Yasus,
likati' nilo Yasus murong rumangan
po rilo. Am Yasus pono' inurong ra
hino ruo orou buoi no.
41Am labing po suang nu ulun in-
intopot ri Yasus nga haling ra pangu-
basan no rilo. 42Rahu nilo ra ruandu'
hino, "Akai angintopot raino, sala' ka
rahu mu nili yak ramon, io yak raino
akai kapio-pio nakaringoh ra pangu-
basan no, am raino akai angintopot ra

io nga Raja' Kaayahan nu ulun nu
tana'."

Yasus namihah ra anak nu ulun mamaayo nu ulun nu Raja'

43Pongo nu ruo orou buoi no ra
bandar Sikar, am bi ri Yasus nanduli'
ra daira Galilia. 44Rahu ri Yasus,
"Sangulun ulun angindul ra rahu nu
Ala ikaa ansukon ra nagiri no
tohom."
45Paat ri Yasus nakasuku' ra daira
Galilia am tiwolo' io nu ulun-ulun ra
intok hino ra huang anginsuat nga ilo
siino ra bandar Yarusalim ra paat nu
Irau Paska am ilo nopongo nakakito
ra kawi' nu inuma' ri Yasus. 46Haling
ra hino i Yasus nanduli' po ra bandar
Kana ra daira Galilia, intokon no na-
ngungga' ra siang li nasauk ra ruu' nu
anggur.
Ra intok hino siino sangulun
mamaayo nu ulun nu raja' anak nano
arualan ra bandar Kaparnaum. 47Pa-
karingoh io ra Yasus sinumuku' intor
ra daira Yudia inuoi ra daira Galilia,
bi no inuoi nahuyum ri Yasus. Io
amalikot ri Yasus muoi ra bandar
Kaparnaum am amihah ra anak no
maar patoi. 48Rahu ri Yasus rio,
"Kono akau ikaa akakito ra inuma-
inuma' kasumpaan am kula-kula'
tatandu' ikaa akau angintopot."
49Rahu kono nu mamaayo nu ulun
nu raja' hino, "U Tuan, kapasion mu
matong ra kaapo anak mai matoi."
50Rahu ri Yasus rio, "Bi kamu,
anak mu hino auma' apihah." Am
pangintopot ulun hino ra rahu
ri Yasus am bi no inakou.
51Kotongo' no angkiralan katiwol
io nu amba no rano. Am rahu kanilo,
"Anak muno Tuan napihah noyo ."
52Hili kimuati' no amba no hiano,
rahu kono, "Aun ka jaam io napi-
hah?"
Limbang nu amba no rano, "Jaam
kasaa' ra kamayon ramai' li hohol no
nalawo."
53Am kahuang nu mamaayo hino
ra paat nu jaam hino nga inindahuan
ri Yasus li, "Anak mu auma'
apihah." Hili io am kawi' nilo san-
sulapan pono' am inintopot ri Yasus.
54Hino nga kainduo ri Yasus na-
nguma' ra tatandu' kalalaban ra paat
no inatong intor ra daira Yudia inuoi
ra daira Galilia.

Yasus amihah ra ulun ra kulam Baitsaida

5 1Pongo nu hino siino saumi orou
pahilawan nu ulun Yahudi am bi
ri Yasus inuoi ra bandar Yarusalim
2Ra bandar Yarusalim ra maar nu
totobon sabiton ra "Totobon nu
rumba", siino saumi kulam[i] inggalan
no ra rahu nu ulun Ibarani io hino
Baitsaida.[j] Kulam hino siino limo
tambil ra libung no. 3Asuang ulun
arualan riringkuli' ra tambil hino io
hino ulun nobolou, nakiro' am no-
bongkong. (Ilo angkuliman ra siang
hino anambinual, 4nga saumi paat sa-
ngulun malaikat nu Tuhan tumuun
apabual ra siang nu kulam hino, am
ulun arualan lali' tumohok ra kulam
hino ra paat nu siang nu kulam hino
amubual, io apihah ra kawi' nu aruol
siino ra inan nano.)
5Ra intokon hino siino sangulun
ungkuyon arualan talu ngoopor am
balu' ngaupok buoi no. 6Paat
ri Yasus nakailong ra io bolo-bolong
no napandayan hua ri Yasus ulun
hino nabuoi noyo nantiruol. Hili rahu

---

[i]5:2a ra maar nu "totobon nu rumba" siino saumi kulam: Kauro kono am; maar nu "Kulam nu Rumba" siino saumi intok.
[j]5:2b Baitsaida: Luang nu buku nakalair sabiton ra Bitsata.

4:44 Mat. 13:57, Mrk. 6:4, Luk. 4:24 **4:45** Yah. 2:23 **4:46** Yah. 2:1-11

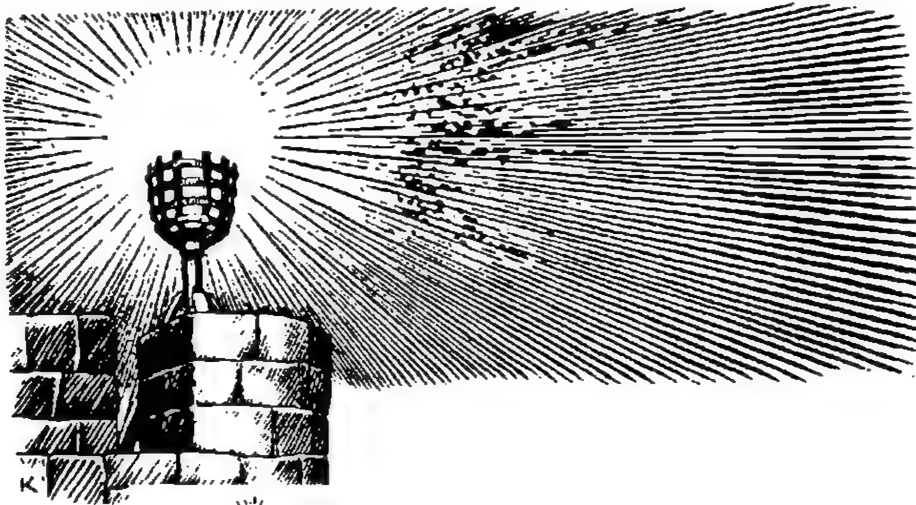
ri Yasus ra ulun hino, “Asiha' ko ki'
apihah?”
7Limbang nu ulun arualan hino,
“Tuan, kaando' kasangulun ra intok
hitu amahaak rakon opotohok ra
paat nu siang nu kulam hitu amubual.
Am kono au lumikot muoi tohok, am
ulun bokon solor akapamahulu.”
8Rahu ri Yasus rio, “Lumuat ko
am kakato' apin koolongon muno am
bi makou.” 9Parambus ulun hino
noonsoi ra paat hino. Am kakato' no
apin nano am bi no inakou.
Baal hino nasauk ra Orou Taahan
nu ulun Yahudi. 10Hino puun no
mamaayo nu ulun Yahudi inindahu
ra ulun noonsoi hino, “Orou hitu
Orou Taahan. Oko akasala' maya' ra
arat nu ugama taka nga oko nangakat
ra apin mu.”
11Limbang nu ulun hino, “Ulun
nomohonsoi rakon no hino nga inin-
dahu rakon ra kakaton mu apin muno
am bi makou.”
12Pangkimuot ilo rio, “Aun ki'
ulun inindahu riun, ra kakaton apin
muno am ibito' makou?”
13Ulun noonsoi hino ikaa akapan-
dai ra atu hili kaulun, nga intok hino
asuang ulun am i Yasus pono' am in-
akou ra intok hino.
14Ikaa kula' buoi lolot no, am
katiwol po ri Yasus ulun hino ra
Pahun nu Tuhan, am rahu po
ri Yasus rio, “Raino oko nopongo
napihah. Huangon mu onsoi-onsoi.
Ikaa raino oko anguma' ra sala', hili
ikaa mintup baal labing alaat ra
bayah mu.”
15Bi nu ulun hino inuoi pambala'
ra mamaayo nu ulun Yahudi rano
nga io pinihah ri yasus. 16Hino puun
no ulun Yahudi angimuun apasusa'
ri Yasus, nga io amihah ra ulun
arualan hino ra Orou Taahan nu ulun
Yahudi.
17Io yak limbang ri Yasus,
“I Yama' hai-hait angkaraya' suku'
raino, au pono' am kono yak hino.”
18Intor ra rahu no hino aulu' po
solor pahuyu-huyum nu mamaayo nu
ulun Yahudi hiano ra amatoi
ri Yasus. Sala' ka io nanguma' yak ra
aun pinopol ra Orou Taahan, io yak
io mindahu po ra Ala hino ama' no,
atungon no io opohondo' ra inan no
tohom ra Ala.

I Yasus hino akakuasa'

19Limbang ri Yasus, “Huangon mi
onsoi-onsoi rahu kutu. Anak hino
ikaa anguma' maya' ra kasiha' no
tohom. Aun yak akito no maan nu
Ama' no, hino yak suhuton no. Aun
po maan nu Ama', hino po maan nu
Anak. 20Nga Ama' hino akaasi' ra
Anak no am io anilu ra Anak no ra
kawi' nu maan no. Io apaintalang ra
Anak no ra baa-baal kalalaban bon-
soi hili kawi' mi rahili asumpo. 21Nga
Ama' hino amaluat ra ulun-ulun in-
atoi am anaak rilo ra bayah otopot
am ampus-ampus. Kono po hino nu
Anak hino apakaayah ra aun-aun
maya' ra kasiha' no. 22Ama' hino
ikaa amutus ra inuma' nu ulun. Io yak
kuasa' amumutus ra sala' nu ulun
tinaakan no ingkooso' ra Anak no.
23Hili kawi' nu ulun angansuk ra
Anak hino ohondo' ra ilo angansuk ra
Ama' hino. Aun ulun ikaa angansuk
ra Anak hino, ikaa po ilo angansuk ra
Ama' nanusub ra Anak hino.
24Huangon mi onsoi-onsoi rahu
kutu. Aun ulun angkinongoh am a-
nguma' ra rahu ku am angintopot rio
nanusub rakon no, io akaalap ra
bayah otopot am ampus-ampus. Io
ikaa aukuman nga io nalabus haling
ra patayan am io onohom ra
kaayahan.
25Huangon mi onsoi-onsoi rahu
kutu. Siino paat no auma' matong am

5:10 Nhm. 13:19, Yar. 17:21 5:29 Dan. 12:2 5:23 Yah. 1:19-27, 3:27-30

raino nakasuku' noyo, kono ulun
matoi angkinongoh am anguma' ra
rahu nu Anak nu Ala, am aun angki-
nongoh no am anguma' maya' ra
rahu no io auma' aayah. 26Ohondo'
ra Ama' hino akakuasa' apakaayah,
kono po hino io nanaak ra kuasa' ra
Anak hino apakaayah po. 27Io nopo-
ngo nanaak ra Anak hino ra kuasa'
amumutus ra inuma' nu ulun, nga
Anak hino io nga Ulun Sinusub nu
Ala. 28Ikaa akau asumpo angkini-
ngoh ra baal hitu. Nga kono matong
paat no, kawi' nu ulun inatoi siino ra
lobong no akaringoh rahili ra rahu
no, 29hili ilo lumuat haling ra lobong
no. Am atu ulun nanguma' ra onsoi
topoton nu ulun nga kaando' tatan-
du'. 32Am siino po ulun bokon am-
bala' ra aun napandayan nilo intor ra
baal ku, am apandayan ku pam-
balaan no hino otopot. 33Akau
nanusub ra kula-kula' ulun inuoi
ri Yahaya Omomororob am binalaan
no ramuyun no otopot intor ra baal
ku. 34Ikaa aulu' kono ulun amabala'
ra aun napandayan nilo haling ra baal
ku, io yak au mindahu ramuyun ra
binalaan ri Yahaya no, hili akau
akaalap ra bayah. 35I Yahaya hino
ohondo' ra lampung alaang am
anabinuntul am binuntul no hino ikaa
kula' abuoi apainsuat ramuyun. 36Io
yak siino sasi ku labing aulu' intor ra

no io lumuat am angalap ra bayah. Io
yak atu ulun nanguma' ra alaat no io
lumuat am aukuman."

Pambaalan otopot ra baal ri Yasus

30"Au ikaa akaalap anguma' ra
atu-atu intor ra kuasa' ku tohom. Au
amutus ra inuma' nu ulun maya' yak
ra susub nu Ala. Haling ra hino
pamutusan kuno otopot, nga au ikaa
maya' ra kasiha' ku tohom, io yak
maya' ra rahu nu Ala Ama' nanusub
rakon no.

31Kono au ahulit ra baal nu inan
ku tohom pambalaan ku hino ikaa in-
pambalaan ri Yahaya io hino inuma'
ku. I Yama' nopongo nanusub rakon
anguma' ra karaya' hitu, am inuma'
ku hino anatandu' ra i Yama' nopo-
ngo nanusub rakon. 37Am Ama'
nanusub rakon no pono', io po nam-
bala' haling ra baal ku. Ikaa po akau
nakaringoh ra rahu no, karuo kono
am nakakito ra bulos no. 38Am akau
ikaa angintopot ra rahu no, nga akau
ikaa angintopot ra ulun sinusub no
hino. 39Tantamon mi am akaalap
kano' ra bayah otopot am ampus-
ampus ra paat mi ahiubas ra Kitap nu
Ala. Lai' ka Kitap hino ambala' yak
intor ra baal ku! 40Io yak akau aangas
matong rakon am angalap ra bayah.

5:37 Mat. 3:17, Mrk. 1:11, Luk. 3:22

41Ikaa au ahuyum ra ansuk haling
ra ulun. 42Apandayan ku baal mi. Au
akapandai ramuyun kaando' asi' ra
Ala. 43Au matong ra kuasa' ri Yama',
am akau ikaa angkinongoh ra rahu
ku. Io yak kono ulun bokon matong ra
kuasa' no tohom, akau angkinongoh.
44Aun koson mi angintopot? Akau
hitu asiha' ansukon nu ulun rangan
mi, am aangas ahuyum ra ansuk
haling ra Ala saumi hino. 45Ikaa akau
anantam, ra au apasala' ramuyun ra
tingkuangon ri Yama'. Io yak raino
akau lumansan ri Musa am io nga
apasala' ramuyun rahili. 46Io yak
kono akau kapio-pio mintopot
ri Musa, au pono' am intopoton mi
yak, nga i Musa pono' am nanurat
poyo ra baal ku. 47Kono akau ikaa
mintopot ra kawi' nu sinuratan
ri Musa, aun koson mi mintopot ra
kawi' nu nirahu ku?"

Tuhan Yasus napaakan ra limo ngaribu ngaulun luur nu ungkuyon

(Mat 14:13-21; Mrk 6:30-44; Luk 9:10-17)

6 1Kalibos hino bi ri Yasus nanduli'
ra sandaup nu liahu maayo nu
Galilia io hino sabiton po ra Tiborius.
2Asuang ulun inaya' rio nga ilo
nakakito ra tatandu-tatandu'
kalalaban inuma' ri Yasus ra io
amihah ra ulun arualan. 3Pupus no
i Yasus am ulun ubason no rano
nangkilayo ra saumi inuluh am pan-
turung ra hino. 4Am Irau Paska nu
ulun Yahudi pono' am maar noyo
asauk.
5Pahilong i Yasus ra libung nano
am asuang ulun matong am ahihin-
sok lumibung rio. Rahu ri Yasus
ri Pilipus, "Aun ki' pahaliran taka ra
akan asulob ra suang nu ulun hiatu?"
6(Yasus mindahu kono hino nga io
asiha' ahilong ra kapandayan ri
Pilipus no nga apandayan hua
ri Yasus aun maan nano.)
7Limbang ri Pilipus, "Ruti' pono'
loho ruo ngaatus usin pirak[k] ikaa yak
asulob ra ulun hiatu, hama' no pono'
ilo antutubing ka boborook am ikaa
yak asulob."
8Sangulun ra lolot nu ulun ubason
no inindahu, io hino i Andarias
pahaka' ri Simun Piturus. Rahu
kono, 9"Siino sangulun anak ra hitu
akaruti' limo nga pila' binaal intor ra
pundas am pait borook ruo ngainan,
io yak aun ki' balos nu hitu ra ulun
asuang hiatu?"
10Rahu ri Yasus ra ulun ubason no
rano, "Susubo' mi panturungo' ulun
hiatu." (Am intok hino asuang balan-
da'.) Ulun asuang hiano pono' am
nantuturung am luur nu ungkuyon
suang no limo ngaribu ngaulun.
11Unduto' ri Yasus ruti' hino hili
io nasambayang mindahu tarima'
kasi' ra Ala am tayaro' no ra kawi' nu
ulun nantuturung hiano. Kono po
hino nu inuma' no ra pait hino, am
ulun asuang hiano pono' am nanga-
kan suku' ilo naasuh. 12Kaasuh kawi'
nilo no am rahu ri Yasus ra ulun
ubason no rano, "Kukumo' mi kawi'
nu sawah ratu, hili io ikaa aim-
boyou."
13Am kukumo' nu ulun ubason
ri Yasus rano sawah nu ulun asuang
hiano ruti' limo ngapila' am pait ruo
ngainan li am suang no oopor am ruo
ngabakul.
14Kakito nu ulun asuang hiano
tatandu' kalalaban inuma' ri Yasus
no, rahu kanilo, "Kapio hitu no ulun
angindul ra rahu nu Ala[l] matong ra
tana' tu kuon ri Musa li." 15Apan-
dayan hua ri Yasus nga ulun asuang
hiano amalikot rio sumauk ra raja'

---

[k]6:7 Usin pirak: Sampila usin pirak hari' nu sangulun ra songorou angkaraya' (Ilayan ra Matius 20:2).
[l]6:14 Ulun angindul ra rahu nu Ala: Ilayan ra 1:21.

nilo, am lakou po ri Yasus inindul
inuoi ra inuluh bokon no io sangulun.

Yasus inakou ra lampau nu siang
(Mat 14:22-33; Mrk 6:45-52)

16 Orou no pono' am amai' hili
pambulusung ulun ubason ri Yasus
rano inuoi ra liahu maayo no. 17 Hili
ilo nangalap ra saumi paraau am
sumandaup ra liahu maayo hino
muoi ra bandar Kaparnaum. Suku'
ra io nolondom am ikaa po i Yasus
inatong rilo.
18 Hili suku' nu angin okotoh am
liahu maayo no pono' apasok no
hinumbang nano. 19 Ulun ubason
ri Yasus rano nangkabil am tawoi
nilo intor ra ihih nu liahu maayo hino
siino limo karuo kono am onom
ngakilomito. Pulali-lali' ilo nakakito
ri Yasus inakou ra lampau nu siang
no mimaar rilo. Am kawi' nilo no
nangkalaa'. 20 Io yak rahu ri Yasus
rilo, "Ikaa akau alaa', au nga hitu!"
21 Hili ilo nanginsuat am napauran
ri Yasus ra paraau hino, am paat nu
hino ilo pono' am nakasuku' ra intok
oyon nilo no.

Ulun asuang ahuyum ri Yasus

22 Paat ri Yasus napaakan ra ulun
limo ngaribu luur nu ungkuyon, ulun
asuang hiano nokokoolong ra san-
daup nu liahu maayo hino. Suaban
nali ilo ampahuang siino saumi yak
paraau ra hino. Am apandayan nilo
ulun ubason ri Yasus rano yak inakou
inuran ra paraau hino, io yak i Yasus
ikaa inaya'. 23 Paat nu hino, siino
kula-kula' ulun namaraau haling ra
bandar Tiborius inatong am
nirumamping ra maar nu intokon nu
ulun asuang nangakan ra ruti' sinam-
bayangan ri Yasus. 24 Paat nu ulun
asuang hiano nahilong nga Yasus am
kawi' nu ulun ubason no kaando' ra
hino am ilo pono' am inuran po ra
paraau hiano inuoi ra bandar Kapar-
naum nahuyum ri Yasus.

Yasus, Ruti' Anaak Ra Kaayahan

25 Paat nu ulun asuang hiano
nakatiwol ri Yasus ra sandaup nu
liahu maayo hino rahu kanilo
ri Yasus, "U Guru', sanggili' ki'
suku' mu ra hitu?"
26 Limbang ri Yasus, "Huangon mi
onsoi-onsoi rahu kutu. Akau ahuyum
rakon tu nga akau nangakan ra ruti'
nili suku' naasuh, sala' ka intor ra
akau napandai ra atungon nu tatan-
du-tatandu' kalalaban inuma' ku.
27 Ikaa akau lumikot angkaraya' ra
pahuyuman mi ra akan apasi alaat io
yak onsoi akau lumikot angkaraya' ra
pahuyuman ra akan ikaa apandai
alaat am angibit ra bayah otopot
onsoi am ampus-ampus. Am Ulun
Sinusub nu Ala hino anaak ra kanon
hitu ramuyun, nga Ala Ama' nopo-
ngo namili' rio.
28 Pangkimuot ilo ri Yasus, "Aun
ki' auma' maan mai hili akai angu-
ma' ra karaya' kasiha' nu Ala?"
29 Limbang ri Yasus, "Kasiha' nu
Ala ra baal maan mi io hino mintopot
nga akau ra Ulun Sinusub nu Ala."
30 Pangkimuot po ilo ri Yasus,
"Aun ki' tatandu' kalalaban maan
mu pakitono' ramon hili akai angin-
topot riun? Aun ki' maan mu? 31 Aki'
mai[m] rali nangakan ra ruti' akanon
nilo ininggalanan ra mana ra tana'
asuang ra batu am inahison li, ohon-
do' ra nasuratan ra Kitap, 'Io anaak
ra akan nilo ra ruti' haling ra
Surga'.' "

---

[m] 6:31 mai: Karuo kono am; taka

6:31 Kas. 16:4,15, Nan. 78:24

32Rahu ri Yasus rilo, "Huangon
mi onsoi-onsoi rahu kutu. Sala' ka
i Musa nanaak ramuyun[n] ra ruti'
intor ra Surga', io yak Ama' ku anaak
ramuyun ra ruti' otopot intor ra
Surga' hino. 33Nga ruti' tinaakan nu
Ala no io hino ulun tinumuun intor ra
Surga', io nga anaak ra kaayahan
otopot am ampus-ampus ra ulun nu
tana' hitu."
34Rahu kanilo, "Tuan, onsoi oko
hai-hait anaak ramon ra ruti' hino."
35Rahu ri Yasus rilo, "Au hitu nga
ruti' anaak ra kaayahan. Aun ulun
matong rakon ikaa io aitilan am aun
ulun angintopot rakon ikaa io
apuwaan ra pinawo suku' ra buo-
buoi no. 36Au nopongo nambala'
ramuyun ra akau pono' nakakito po
rakon, io yak akau ikaa angintopot
rakon. 37Kawi' nu ulun tinaakan
ri Yama' rakon auma' matong rakon.
Am au ikaa anikoh ra tuki-tukir nu
ulun matong rakon. 38Nga au
tinumuun intor ra Surga' sala' ka a-
nguma' ra kasiha' ku tohom io yak a-
nguma' ra kasiha' nu nanusub rakon
no. 39Hitu nga kasiha' nu Ama'
nanusub rakon no. Io ikaa asiha' ra
saumi pono' alawo ra kawi' nu
tinaakan no rakon. Io asiha' rakon
apanduli' apakaayah rilo ra paat nu
Orou Pangawian. 40Hitu nga kasiha'
nu Ama' ku, io hino kawi' nu ulun
akakaulih ra Anak hino am anginto-
pot rio io auma' akaalap ra bayah
onsoi am ampus-ampus am paat nu
Orou Pangawian au apanduli'
apakaayah rilo."
41Ulun Yahudi rano pono' am a-
ngimuun sabungo-bungot ambuuk ri
Yasus, nga io inindahu, "Au nga ruti'
tinumuun intor ra Surga'."
42Rahu kanilo, "Kaa ki' hitu
i Yasus anak ri Yusup li? Ama' am
ina' no nakaulihan taka? Aun koson
no auma' mindahu raino ra io
tinumuun intor ra Surga'?"
43Rahu ri Yasus rilo, "Ikaa akau
sabungo-bungot ra lolot mi. 44Kaan-
do' kasangulun matong rakon nu
kono i Yama' nanusub rakon no ikaa
apasauk rio matong rakon, am paat
nu Orou Pangawian no au apanduli'
apakaayah. 45Siino rahu nasuratan ra
Kitap nu ulun angindul ra rahu nu
Ala, rahu kono, 'Kawi' pono' nu ulun
ubason yak nu Ala.' Am tuki-tukir
pono' nu ulun angkinongoh yak ra
Ama' hino am akiubas rio hili
matong rakon. 46Atungon nu hitu
sala' ka siino ulun nakakito ra Ama'
hino. Ulun yak inatong haling ra Ala
nakakito ra Ala Ama' hino.
47Huangon mi onsoi-onsoi rahu
kutu. Aun ulun angintopot rakon io
akaundut ra bayah otopot am ampus-
ampus. 48Au hitu nga ruti' anaak ra
kaayahan. 49Hama' pono' nu aki mi
rali angakan ra ruti' sabiton ra mana
ra tana' asuang ra batu am inahison
li, io yak inatoi po hua ilo. 50Io yak
sala' ka kono hino baal nu ruti'
tinumuun intor ra Surga', am aun
ulun angakan ra akanon hino io ikaa
matoi. 51Au nga ruti' anaak ra
kaayahan, akanon tinumuun intor ra
Surga'. Aun ulun angakan ra ruti'
hitu, io akaalap ra bayah suku' ra
buo-buoi no. Ruti' taakin ku io hino
inan ku tohom. Au anaak ra inan ku
rahili hili ulun ra tana' hitu akaalap
ra bayah."
52Haling ra rahu no hino, ulun
Yahudi angkakalit ra sangulun am
sangulun, rahu kanilo, "Aun koson nu
ulun hitu apaakan ra inan natu
ritaka?"
53Rahu ri Yasus rilo, "Huangon
mi onsoi-onsoi rahu kutu. Kono akau

---

[n]6:32 Sala' ka i Musa nanaak ramuyun: karuo kono am; atu tinaakan ri Musa ramuyun sala' ka intor rio.

6:45 Yas. 54:13

ikaa angakan ra inan am anginum ra
lumbak nu Ulun Sinusub nu Ala
kaando' bayah mi ra inan mi tohom.
[54]Aun aangkan ra inan ku am angi-
num ra lumbak ku, io akaundut ra
bayah otopot am ampus-ampus am
Au nga apanduli' apakaayah rio ra
Orou Pangawian no. [55]Nga inan ku
hitu nga akanon otopot am lumbak
ku hitu nga inumon otopot. [56]Aun
aangkan ra inan ku am anginum ra
lumbak ku io mayan sumimpung
rakon am au pono' am mayan sumim-
pung po rio. [57]Au sinusub ri Ama'
aayah hino, am I Yama' napakaayah
rakon. Kono po hino aun ulun aang-
kan ra inan ku au apakaayah rio.
[58]Hitu nga ruti' tinumuun intor ra
Surga'. Io ikaa ohondo' ra ruti' in-
akan nu aki mi rali am pongo nilo na-
ngakan ilo pono' am inatoi po ra buoi
nali. Io yak ulun aangkan ra kanon
tinumuun intor ra Surga' hitu
akaalap ra bayah suku' ra buo-buoi
no."

[59]Kawi' nu rahu hitu binalaan
ri Yasus ra paat no angubas ra ulun
siino ra pahun intok sambayang ra
bandar Kaparnaum.

Rahu anaak ra kaayahan otopot am ampus-ampus

[60]Asuang ulun ubason no rano na-
karingoh ra rahu no hino am rahu
kanilo, "Apakot kapio atungon nu pa-
ngubasan hitu. Aun ki' ulun naapo
minsuhut ra pangubasan hitu?"

[61]Kaando' ulun namala', Yasus
yak akapandai ra ulun ubason no
rano sabungo-bungot ra pangubasan
hino. Rahu ri Yasus rilo, "Ruo-ruo
ki' huang mi ra pangubasan ku hitu?
[62]Aun koson no ra kono akito mi
Ulun Sinusub nu Ala hino sumimpor
anduli' ra intor nali? [63]Kinongohon
mi, Ro nu Ala yak napakaayah ra
ulun. Ulun ra tana' hitu kaando'
kuasa'. Rahu binalaan ku hino
ramuyun haling ra Ro nu Ala. Am
rahu hitu apakaayah ramuyun. [64]Io
yak siino po hua ra lolot mi ikaa a-
ngintopot." (Intor ra puu-puun nali
i Yasus akapandai ra kula-kula' ulun
ikaa angintopot am aun kaulun
apasauk apatakub rio.)

[65]Rahu kono po ri Yasus, "Hitu
nga puun ku mindahu ramuyun nga
kaando' kasangulun auma' matong
rakon nu kono po i Yama' ikaa
apasauk rio matong rakon."

[66]Intor ra rahu no hino asuang
ulun ubason no rano nanino rio am
ikaa poyo inaya' ri Yasus. [67]I Yasus
nakibala' ra oopor am ruo ngaulun
ulun ubason no rano, rahu kono,
"Siino po ki' huang mi asiha' anino
rakon?"

[68]Limbang ri Simun rio, "U
Tuhan, aun ki' kaulun ulion mai?
Rahu mu yak hua anaak ra bayah
otopot am ampus-ampus. [69]Akai a-
ngintopot am akapandai raino nga
oko yak Ulun Sinusub pinili' inatong
intor ra Ala."

[70]Limbang ri Yasus "Ikaa ki' au
namili' ramuyun oopor am ruo
ngaulun hitu? Io yak sangulun ra
lolot mi io hino saitan?"

[71]Yasus inindahu ra hino intor ra
baal ri Yudas anak ri Simun Iskariot.
Hama' no pono' io sangulun ra lolot
nu oopor am ruo ulun ubason
ri Yasus, nga io hua apasauk
apatakub ri Yasus.

Yasus am pahaka-pahaka' no

7 [1]Pongo nu hino i Yasus inuoi ra
luput nu daira Galilia. Io aangas
muoi ra daira Yudia nga mamaayo
nu ulun Yahudi asiha' amatoi rio.

[2]Irau pono' nu ulun Yahudi am
mamaar noyo asauk, sabiton ra Irau
Imbu. [3]Rahu nu pahaka' ri Yasus
rano rio, "Iruanin mu intok hitu am

6:68-69 Mat. 16:16, Mrk. 8:29, Luk. 9:20 **7:2** Im. 23:34, Laup. 16:13

muoi ko ra tana' nu Yudia, hili ulun
ubason mu rano ahilong ra kawi' nu
tatandu' kalalaban maan mu. 4Kaan-
do' kasangulun akaalap anibuni ra
kawi' nu inuma' no, nu kono io asiha'
atandul. Kono oko anguma' ra kawi'
nu hino hama' no kawi' nu ulun ra
luput nu tana' hitu akapandai ra
kawi' nu baal nu inuma' mu!" 5(Hino
puun nilo mindahu kono hino nga
pahaka' no rano pono' ikaa yak min-
topot rio.)
6Rahu ri Yasus rilo, "Orou ku kaa
poyo nasuku'. Io yak orou mi hai-hait
siino. 7Ulun nu tana' tu kaando' ka-
sisinganan no ramuyun, io yak ilo a-
sisingon rakon nga au hai-hait amala'
ra inuma' nilo no alaat. 8Bi kami nga
ra irau hino. Kaapo muoi au[o] nga
orou ku kaa poyo nasuku'." 9Kono
nga hino rahu ri Yasus ra pahaka-
pahaka' no rano am io pono' inurong
yak ra daira Galilia.

Yasus am Irau sabiton ra Imbu

10Pakaakou pahaka' no rano inuoi
ra irau hino, i Yasus pono' am inakou
am ikaa napandayan nu ulun bokon.
11Mamaayo nu ulun Yahudi
nahuyum ri Yasus ra paat nu irau
hino. Rahu kanilo, "Aun raili io?"
12Asuang ulun sokono-konos ra
baal ri Yasus hino. Siino ulun min-
dahu, "Onsoi tupo ulun hitu." Siino
po ulun mindahu, "Ikaa! Ulun hitu
amparuung ra ulun!" 13Io yak kaan-
do' kasangulun aatas inindahu apain-
talang ri Yasus nga alaa' hua ilo ra
mamaayo nu ulun Yahudi rano.
14Kotongo' nilo alitanga' am-
paramai ra irau hino, bi ri Yasus in-
unsop ra Pahun nu Tuhan, hili io
angimuun angubas. 15Kasumpo'
mamaayo nu ulun Yahudi rano
ahilong rio. Rahu kanilo, "Aun intor
nu kapandayan nu ulun hitu ambala'
am kaando' halan ulun nangubas
rio?"
16Limbang ri Yasus, "Topot no
pangubasan kutu sala' intor rakon, io
yak pangubasan nu Ala nanusub
rakon no. 17Ulun asiha' anguma' ra
kasiha' nu Ala io auma' akapandai ra
pangubasan ku hitu intor ra Ala
karuo kono am intor rakon. 18Kono
sangulun angubas maya' ra napan-
dayan no tohom, io ahuyum yak ra
kaansukan nu inan no tohom. Io yak
sangulun asiha' ra kaansukan ra
tayar nu ulun nanusub rio ulun hino
nga abubuh ra huang am kaando'
kalaatan inuma' nu ulun hino. 19Kaa
ki' i Musa nanaak ra arat nu ugama
hino ramuyun? Io yak kaando' kasa-
ngulun ra lolot mi ininsuhut ra panu-
suban nu Arat sinuratan ri Musa
hino? Am kulo ki' akau ahuyum ra
ralan amatoi rakon?"
20Limbang nu ulun asuang rano,
"Oko hitu sinulor nu saitan! Aun ki'
kaulun ahuyum ra ralan asiha'
amatoi riun?"
21Am rahu kono po ri Yasus, "Au
nanguma' ra saumi baal kalalaban
am kawi' mi nasumpo. 22I Musa
nanaak ra arat nanusub ramuyun
anunat ra anak mi ungkuyon. Nga
akau asiha' maya' ra panusuban hino
am akau anunat ra anak ungkuyon ra
paat nu Orou Taahan. (Topot natu
arat nu sunat sala' ka intor ri Musa io
yak haling ra aki mi rali.) 23Kono
anunat ra sangulun ra paat nu Orou
Taahan am baal hino hili ikaa
akasala' maya' ra Arat sinuratan
ri Musa, kulo ki' akau ambuuk rakon
nga au amihah kapio-pio ra ulun
arualan ra paat nu Orou Taahan.
24Ikaa nga apasala' lalayau ra ulun
maya' ra akito io yak onsoi apasala'
maya' ra katapatan."

Otopot ki' i Yasus Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino

25Siino kula-kula' ulun amahun ra
Yarusalim mindahu, "Kaa ki' hitu

[o]7:8 Kaapo muoi au: Luang nu buku nakalair tinulisan ra; ikaa au muoi.

ulun uyumon nu mamaayo taka ratu
asiha' amatoi rio? 26Ilai' nga io inin-
talang am ahayam ra tingkuangon nu
ulun asuang am mamaayo taka ratu
ikaa apasala' rio? Napandayan nahi
nu mamaayo taka ratu ra io nga Raja'
Kaayahan nirandi' nu Ala hino?
27Topot no paat nu Raja' Kaayahan
nirandi' nu Ala hino matong, kaando'
kasangulun pono' akapandai ra aun
haling no. Io yak ulun hitu apandayan
taka haling natu."
28Kotongo' ri Yasus ambala' ra
kawi' nu ulun siino ra Pahun nu
Tuhan, io nakibala' ra ulun hiano ra
rahu aingor, "Kapio ki' akau aka-
kaulih rakon? Apandayan mi ki' aun
intor ku? Au inatong sala' ka maya'
ra kasiha' ku tohom. Io yak Ala
nanusub rakon no otopot am ikaa
akau akakaulih rio. 29Au akakaulih
rio nga io hua nanusub rakon am
haling rio nga au inatong ra hitu."
30Hili ulun-ulun Yahudi siino ra
hino ahuyum ra ralan anakub ri
Yasus io yak kaando' kasangulun po
auma' anakub rio nga orou
panakuban rio hino ikaa poyo
nasuku'. 31Io yak siino ra lolot nu
ulun asuang hiano asuang po ulun
bokon inintopot rio. Rahu kanilo,
"Paat nu Raja' Kaayahan nirandi' nu
Ala li sumuku', asuang ki' naaku
tatandu' kalalaban maan no intor ra
inuma' nu ulun hitu?"

Ulun Yahudi lumikot anakub ri Yasus

32Ulun Parisi hiano nakaringoh ra
konos nu ulun asuang hiano ra baal
ri Yasus hino. Intor ra hino, ulun
Parisi am mamaayo nu imam,
nanusub ra kula-kula' ulun
ahahalung ra Pahun nu Tuhan
anakub ri Yasus. 33Io yak rahu
ri Yasus, "Ikaa no kula' buoi ku raino
rumangan ramuyun. Opongo po hino
am anduli' au no ra Ala nanusub
rakon no. 34Akau ahuyum rakon io
yak ikaa akau akauyum nga ulion ku
hino ikaa asuku' mi."
35Mamaayo-mamaayo nu ulun
Yahudi rano nahahayam, "Aun ki'
naaku ulion no suku' itaka ikaa
akauyum rio? Muoi ki' io ra ulun
Yahudi amahun ra suai ka nagiri ra
lolot nu ulun Yunani am angubas ra
ulun Yunani rano? 36Aun ki' atungon
nu rahu no hino, 'Akau ahuyum
rakon ikaa yak auyum mi,' am 'Akau
ikaa auma' akasuku' ra ulion kuno.' "

Siang anaak ra kaayahan

37Orou pamaparan ra Irau Imbu
hino, io hino orou aulu' kapio intor ra
orou bokon no, i Yasus ininggayou
am hili inindahu ra rahu aingor,
"Aun ulun atiinum, onsoi io matong
rakon am anginum. 38Kono
nasuratan ra Kitap, 'Aun ulun angin-
topot rakon, intor ra huang nu ulun
hino sumamput siang apakaayah.' "[p]
39Pangubasan ri Yasus no io hino
intor ra baal nu Ro nu Ala, aalap nu
kawi' nu ulun angintopot rio. Nga
paat nu hili Ro hino ikaa poyo
tinaakan nga i Yasus ikaa poyo inan-
suk intor ra patayan no.

Ulun sinumalili' ruo bahian

40Kula-kula' ulun nakaringoh ra
rahu ri Yasus no inindahu, "Otopot
no ulun hitu sabiton ra ulun angindul
ra rahu nu Ala kuon li.[q]"
41Rahu nu ulun bokon rano, "Hitu
nga ulun Raja' Kaayahan nirandi' nu
Ala no!"

---

[p]7:37-38 Rahu-rahu nu Tuhan ra luang nu ayat 37-38 auma' salinan ra kono hino: "Ulun atinum onsoi matong rakon am ulun angintopot rakon onsoi anginum ohondo' ra rahu nasuratan ra Kitap, "Intor ra luang nu huang no mantung siang anaak ra bayah."
[q]7:40 Ulun angindul ra rahu nu Ala kuon li. Ilayan ra 1:21

7:22 Kas. 17:10, Im.12:3 7:23 Yah. 5:9 7:37 Im. 23:36 7:38 Yah. 47:1, Sa 14:8

Io yak rahu kono po nu ulun bokon
rano, “Raja' Kaayahan nirandi' nu
Ala hino sala' intor ra daira Galilia!
42Nga siino rahu nasuratan ra Kitap,
‘Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino
sua' ri Raja' Daud li, am io anakon ra
bandar Baitlahim intok pamahunan
ri Raja' Daud li.’ ”
43Haling ra rahu ri Yasus hino,
ulun asuang hiano nahahansang
suku' ilo sinumalili' ruo bahian.
44Siino po sampiruo asiha' anakub
rio, io yak sangulun pono' kaando' po
aatas anakub rio.

Mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi ikaa mintopot

45Paat nu hino panduli' ulun
ahahalung ra Pahun nu Tuhan hiano
ra mamaayo-mamaayo nu imam am
ulun Parisi rano. Am pakibala'
imam-imam am ulun Parisi hiano ra
ulun ahahalung rano, “Kulo pai'
ibito' mi ulun hino?”
46Limbang nu ulun ahahalung ra
Pahun nu Tuhan hiano, “Kaando' ka-
sangulun po okohondo' ra pahaya-
man nu ulun hino!”
47Limbang nu ulun Parisi hiano,
“Akau pono' ki' am akaaya' yak
aruung nu ulun hino? 48Siino ki' sa-
ngulun ra lolot nu mamaayo taka ratu
am karuo kono am ulun Parisi inin-
topot rio? 49Io yak ulun asuang hiano
ikaa akapandai ra nasuratan ra Arat
sinuratan ri Musa li am ikaa mulalas
aintupan ra ukuman.”
50Sangulun ra lolot nu ulun Parisi
hiano io hino i Nikodimus. Ra pa-
hulu li io nopongo tinumiwol
ri Yasus. Io inindahu ra rangan no
rano. Rahu kono, 51“Maya' ra
nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa
ritaka, ikaa onsoi ra kono itaka
amaratu' ra ukum ra ulun ra ikaa a-
ringoh pamalimbangan no am ikaa
arandan inuma' no.”
52Limbang nilo ri Nikodimus,
“Haling ki' oko poyo ra daira
Galilia? Ilayan mu nga nasuratan ra
Kitap no. Kaando' kasangulun ulun
angindul ra rahu nu Ala matong
haling ra[r] daira Galilia.”
53Kopongo hino am pantutuliar ilo
inuli' ra pahun.

Sangulun ruandu' tinakub nanguma' ra sala' ampalapau

8 1Io yak Yasus inuoi ra Inuluh
Saitun.
2Susuab nali io nanduli' ra Pahun
nu Tuhan. Am kawi' nu ulun asuang
inuoi rio hili io nanturung am nangu-
bas rilo. 3Pulali-lali' nu kula-kula'
guru' nu ugama am ulun-ulun Parisi
nangibit ra sangulun ruandu' tinakub
ra paat no nanguma' ra sala' am-
palapau. Ilo nangibit ra tingkuangon
nu ulun asuang. 4Hili rahu nilo
ri Yasus, “Guru', ruandu' hitu
tinakub kapio-pio ra kotongo' no na-
nguma' ra sala' ampalapau. 5Siino
nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa
anusub ra ruandu' kono hitu bobolon
yak ra batu suku' matoi. Io yak aun
koson nu huang mu guru'?” 6Ilo inin-
dahu ra hino nga asiha' yak anginam
rio hili ilo auma' apasala' ri Yasus.
Io yak i Yasus nirumungu' am
namatik ra tana' ra tutulu' nano. 7Am
ilo ikaa mulou akibala'. Haling ra
hino i Yasus nanduli' tinumanda'
nanturung hili rahu no rilo, “Hama'
no ulun kaando' sala' ra lolot mi hino
omobol lali' ra batu ra ruandu' hitu.”
8Pongo ri Yasus inindahu am pan-
duli' po io nirumungu' am pamatik
po ra tana'. 9Karingoh nilo rahu
ri Yasus no, lakou nilo ra intok hino
nahuhulibos haling ra ulun matuo.

---

[r] 7:52 Kaando' kasangulun ulun angindul ra rahu nu Ala matong haling ra...: Saumi buku nakalair mindahu; ulun angindul ra rahu nu Ala hino kaando' matong haling ra...

7:42 2Sam. 7:12, Mi 5:2 **7:50** Yah. 3:1-2 **8:5** Im. 20:10, Laup. 22:22-24

Inuluh Saitun

Popor no i Yasus yak amahun ra
intok hino am ondo' ruandu' hino.
10Panduli' po Yasus tinumanda' am
rahu no ra ruandu' hino, "Aun ki'
raino ulun rali? Kaando' no ki' ulun
raino apasala' riun?"
11Limbang nu ruandu' hino,
"Tuan kaando' noyo."

Rahu ri Yasus, "Kono po hino. Au pono' am ikaa po apasala' riun. Makou ko raino am ikaa no oko anguma' ra sala' bahu."[s]

Tuhan Yasus apakawantang ra ulun nu tana'

12Rahu kono po ri Yasus ra Parisi
hiano, "Au nga apakawantang ra
ulun nu tana'. Am ulun maya' rakon
ikaa makou ra olondom io yak
okotohom ra awantang anaak ra
kaayahan otopot."
13Rahu nu ulun Parisi rano, "Oko
amala' ra baal nu inan mu tohom.
Am pambalaan mu hino kaando' atu-
atu anatandu'!"
14Limbang ri Yasus, "Hama' no
pono' au amala' ra baal ku tohom,
nga pambalaan ku hino otopot, nga
napandayan ku aun intor ku am aun
ulion ku. Ikaa apandayan mi aun
haling ku am aun ulion ku. 15Akau
hitu amutus ra sala' maya' ra
pamutusan nu ulun. Au hitu ikaa
amutus ra sala' nu ulun. 16Io yak
kono au amutus ra sala' nu ulun,
pamutusan ku hino otopot. Nga sala'
ka au yak sangulun, io yak Ama'
nanusub rakon no rangan ku. 17Siino
nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa,
kono rahu nu ruo ngaulun sasi
amalihua am kawi' nu rahu nilo hino
otopot yak. 18Kono po hino au asauk
ra sasi ra inan ku tohom am Ama'
nanusub rakon no asauk ra sasi po ra
inan ku tohom."
19Rahu kanilo, "Aun ki' intok nu
Ama' mutu?"

Limbang ri Yasus, "Ikaa akau akakaulih rakon karuo kono am i Yama'. Kono akau akakaulih rakon akau pono' am akakaulih po ri Yama'."

20Yasus inindahu ra kawi' nu hitu
ra paat no angubas ra kawi' nu ulun

[s]8:1-11 Kula-kula' buku am salinan nakalair kaando' kono bahian hitu (8:1-11); Siino namului ra pongo Yahaya 21:24; Siino poyo ra pongo nu Lukas 21:38; Am siino buku namului ra pongo nu Yahaya 7:36.

8:12 Mat. 5:14, Yah. 9:5 **8:13** Yah. 5:31

siino ra Pahun nu Tuhan ra maar nu
pati pamuliin ra usin. Io yak kaando'
kasangulun po nanakub rio, nga orou
no ikaa poyo nasuku'.

Ikaa akau akasuku' ra aun ulion kuno

21Am rahu po ri Yasus rilo, "Au
maar makou am akau ahuyum rakon
io yak akau matoi ra luang nu sala'
mi. Akau ikaa auma' akasuku' ra
intok ulion kuno."
22Rahu nu mamaayo nu ulun
Yahudi rano, "Tumobok ki' naaku io
tu, nga rahu natu, 'Ikaa akau auma'
akasuku' ra intok ulion kuno.' "
23Rahu ri Yasus, "Akau intor ra
tana' hitu, io hino saau nu limbowon
io yak au intor ra Surga' hio' ra
rasawat. Akau intor ra tana', io yak
au sala' intor ra tana'. 24Hino nga
puun no au mindahu ramuyun nga
akau matoi ra luang nu sala' mi.
Kapio akau matoi ra luang nu sala'
mi nu kono akau ikaa mintopot ra au
nga io sabiton ra AU SIINO.[t]"
25Rahu nilo, "Aun ki' oko?"
Limbang ri Yasus, "Haling ra
puu-puun no au nopongo namala'
ramuyun[u]! 26Asuang rahuon ku am
putusin ku intor ra baal mi. Onsoi
akau apandai ra nanusub rakon no
otopot, am au amala' ra ulun nu tana'
ra aun nopongo naringoh ku haling
rio"
27Ilo ikaa akapandai ra Yasus
amala' rilo ra baal nu Ama' hino.
28Intor ra hino rahu po ri Yasus rilo,
"Paat mi analip ra Ulun Sinusub nu
Ala, hili akau akapandai ra au nga io
sabiton ra AU SIINO. Hili akau
akainsuhut nga saumi pono' kaando'
inuma' ku maya' ra kasiha' ku tohom
nga au amala' yak ra aun inubas
ri Yama' rakon. 29Ala nanusub rakon
no siino nirumangan rakon, am ikaa
io ihondo' pangiru' rakon nga au hai-
hait anguma' ampaat ra kasiha' no."
30Pongo ri Yasus nambala' ra
rahu hino asuang ulun inintopot rio.

Anak nu Ala amalabus ra ulun

31Rahu ri Yasus ra ulun Yahudi
inintopot rio, rahu kono, "Kono akau
olondon maya' ra pangubasan ku hili
akau kapio-pio asauk ra ulun ubason
ku. 32Akau rahili akapandai ra
katapatan nu Ala am katapatan nu
Ala hino amalabus ramuyun."
33Limbang nilo, "Akai hitu sua'
ri Abaraham li. Intor ra bahu suku'
raino ikaa po akai inulipon nu ulun!
Aun ki' atungon nu rahu mu, 'Akau
auma' labusin?' "
34Limbang ri Yasus rilo, "Hua-
ngon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Tuki-
tukir nu ulun anguma' ra sala' ulun
hino ulipon nu sala'. 35Sangulun
ulipon ikaa payaan untobo' ra san-
sulapan hino am ikaa olondon mayan
rumangan rilo. Io yak sangulun anak
payaan untobo' am olondon mayan
ra pahun nilo suku' ra buo-buoi no.
36Kono Anak nu Ala hino amalabus
ramuyun hili akau kapio-pio alabus.
37Au akapandai ramuyun sua'
ri Abaraham li. Io yak akau lumikot
amatoi rakon nga akau ikaa minsuhut
ra pangubasan ku. 38Au ambala' ra
aun tiniluan ri Yama' rakon io yak
akau anguma' ra aun naringoh mi
intor ra ama' mi rano."
39Limbang nilo, "Ama' mai io
hino i Abaraham li."
Io yak limbang ri Yasus, "Kono
akau topo-topot anak ri Abaraham li

---

[t]8:24 AU SIINO: Andai nahi inggalan hino pakayon nu Ala apaintalang ra inggalan no (Nahiruan 3:14)

[u]8:25 haling ra puu-puun no au nopongo namala' ramuyun!: Karuo kono am; Kono yak nopongo nirahu ramuyun ra pahulu li.

8:33 Mat. 3:9, Luk. 3:8

kulo akau ikaa maya' ra inuma'
ri Abaraham li.[v] 40Hitu nga saumi
nopongo inuma' ku io hino apain-
talang ra katapatan naalap ku haling
ra Ala. Io yak akau asiha' amatoi
rakon. I Abaraham li ikaa io kono
hino! 41Akau nanguma' ra aun
inuma' nu ama' mi."
Limbang kanilo, "Sala' ka akai
anak tian. Saumi yak ama' mai io
hino Ala."
42Rahu ri Yasus rilo, "Kono Ala
hino kapio-pio ama' mi masi' no
akau rakon nga au inatong intor ra
Ala am raino au siino ra hitu. Au in-
atong sala' ka kuasa' ku tohom io yak
Ala nanusub rakon no. 43Kulo ki'
akau ikaa akapandai ra atungon nu
rahu ku? Nga akau ikaa tumaan ang-
kiningoh ra pambalaan ku. 44Ama'
mi hino Ibilis, am akau ohondo' ra
kinabaalo' no. Kasiha' mino maya'
yak ra kasihaan nu ama' mino. Intor
ra haling nali Ibilis hino amamatoi.
Ikaa io sumilulum ra Ala, nga io
kaando' katapatan. Paat no ambuak
io anguma' maya' ra kinabaalo' no,
nga io ambubuak am puun nu kawi'
nu buak. 45Io yak au ambala' ra
katapatan. Hino nga puun mi ikaa
mintopot rakon. 46Siino ki' sangulun
ra lolot mi nakakito ra sala' inuma'
ku? Kono au ambala' ra katapatan ra
baal nu Ala kulo ki' akau ikaa min-
topot rakon. 47Aun ulun inatong
haling ra Ala asiha' angkinongoh ra
rahu nu Ala. Io yak akau hitu sala' ka
haling ra Ala, hino nga puun mi aa-
ngas angkinongoh ra rahu nu Ala."

Yasus am i Abaraham

48Limbang nu ulun Yahudi,
"Otopot nga rahu mai tu. Oko hitu sa-
ngulun ulun nu daira Samaria sinulor
nu saitan."
49Limbang ri Yasus, "Au ikaa
sinulor nu saitan. Au angansuk ri
Yama' io yak akau angulalaat rakon.
50Ikaa akiansuk au ra inan ku tohom.
Siino saumi asiha' ra au ansukon am
io nga amumutus otopot. 51Huangon
mi onsoi-onsoi rahu kutu. Aun ulun
maya' ra pangubasan ku hitu, ulun
hino ikaa matoi suku' ra buo-buoi
no."
52Rahu nu ulun Yahudi hiano rio,
"Raino akai akapandai kapio ra oko
hitu sinulor nu saitan! Abaraham li
inatoi noyo am kono po hino nu kawi'
nu ulun angindul ra rahu nu Ala. Io
yak rahu mu, 'Aun ulun maya' ra pa-
ngubasan ku hitu, ulun hino ikaa
matoi suku' ra buo-buoi no.'
53Abaraham li ama' mai hino inatoi
noyo. Sumail ki' kuasa' muno ri
Abaraham? Kawi' pono' nu ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala am nopongo
yak inatoi. Huang mu am aun oko tu
kaulun?"
54Limbang ri Yasus, "Kono au a-
ngansuk ra inan ku tohom kawi' nu
hino kaando' balos. Angansuk rakon
no io hino i Yama' io hino Ala muyun
ra kuon mi. 55Lai' halan am ikaa akau
akakaulih rio. Io yak au akakaulih
rio. Kono au mindahu ikaa akakaulih
rio au ambubuak ohondo' ramuyun.
Io yak au akakaulih rio am aun rahu
no au maya' yak. 56Ama' mi
Abaraham li anginsuat ahilong ra
orou niratangan ku. Io nopongo
nakakito am anginsuat bonsoi."
57Rahu nu ulun Yahudi rano
ri Yasus, "Bayah mu kaapo
nakasuku' ra limo ngoopor upok am
nakakito no ki' oko ri Abaraham?"[w]
58Limbang ri Yasus, "Huangon mi
onsoi-onsoi rahu kutu, ikaa po inanak
i Abaraham lair au no siino."

---

[v]8:39 Kono akau topo-topot...inuma' ri Abaraham li: Luang nu buku nakalair; Kono poyo akau ...inuma' ri Abaraham.

[w]8:57 Nakakito no ki' oko ri Abrahan?: Luang nu kula-kula' buku nakalair; Nakakito no ki' i Abraham riun?

59 Hili kawi' nu ulun Yahudi na-
nganam ra batu am omobol ri Yasus.
Io yak i Yasus nahisaasah ra ulun
asuang am bi inakou intor ra Pahun
nu Tuhan.

Yasus nomohonsoi ra mato nu sangulun nobolou

9 1 Paat ri Yasus inakou kakito no
sangulun nobolou puun ra io in-
anak. 2 Pangkimuot ulun ubason
ri Yasus rano rio, rahu kanilo,
"Guru' aun ki' nanguma' ra sala'
suku' ulun hitu nobolou puun ra io
inanak? Ulun hitu ki' karuo kono ina'
am ama' nano?"
3 Limbang ri Yasus, "Mato no
nobolou sala' ka haling ra sala' no
karuo kono am sala' nu ina' am ama'
no. Io yak hili kuasa' nu Ala painta-
langon ra kaayahan no. 4 Paat no
atawang onsoi taka anguma' ra
karaya' nu Ala nanusub rakon no.
Nga paat no olohdom kaando' kasa-
ngulun po auma' angkaraya'. 5 Buoi
ku amahun ra tana' hitu au nga
apakawantang ra ulun nu tana'."
6 Pongo ri Yasus inindahu hili io
naniwoh ra tana' no apasalit ra tana'
hino ra iwoh nano. Hili io namiir ra
mato nu ulun nobolou hino ra tana'
no. 7 Am rahu ri Yasus rio, "Bi kamu
muoi pahindahup ra kulam Siloam."
(Rahu nu ulun Ibarani Siloam atu-
ngon no "Sinusub".) Bi nu ulun hino
inuoi pahindahup am paat no nan-
duli' hili mato no pono' akakito.
8 Rahu nu ulun pansisirangan no
am ulun akakaulih rio ra io ulun
akikitaak ra usin. "Kaa ki' hitu ulun
asalok anturung akikitaak ra usin li?"
9 Siino ulun mindahu, "Io nga
hitu." Siino po bokon mindahu,
"Sala' ohondo' yak ra baal nano."
Rahu nu ulun akikitaak ra usin
hino, "Au nga hitu."
10 Rahu nilo rio, "Aun koson nu
mato mutu auma' akakito?"
11 Limbang no, "Siino sangulun i-
ninggalanan ri Yasus namupundu' ra
lutak am namiir ra mato ku hili inin-
dahu rahu kono, 'Bi kamu muoi
pahindahup ra kulam Siloam.' Am bi
ku inuoi pahindahup ra hino hili au
pono' am akakito."
12 Pangkimuot ilo rio, "Aun ki' raili
ulun hili?"
Limbang kono, "Andai, ikaa
akapandai au."

Ulun Parisi kumapapandai ra baal nu namahansayan hino

13 Hili ilo nangibit ra ulun nobolou
raitu' li ra ulun-ulun Parisi. 14 Yasus
namupundu' ra lutak napakarat ra
mato nu ulun nobolou raitu' li ra paat
nu Orou Taahan nu ulun Yahudi.
15 Hili pangkimuot po ulun Parisi
rano rio ra aun koson nu mato no
akakito. Rahu nu ulun hino, "Ulun
hino namiir ra mato ku ra tana'. Am
pahindahup au hili au pono'
akakito."
16 Kula-kula' ulun Parisi inindahu,
"Ulun nanguma' ra baal hitu sala' ka
intor ra Ala nga io ikaa maya' ra
pamapalan taka ra Orou Taahan."
Io yak rahu nu ulun bokon rano,
"Auma' ki' ulun nakasala' anguma'
ra tatandu-tatandu' kalalaban ra
kono hitu?" Hili kasauk saumi paha-
hansangan ra lolot nilo no.
17 Pangkimuot po ulun Parisi rano
ra ulun hino, "Rahu mu ulun hino
nomohonsoi ra mato mu. Kono po
hino, aun ki' pamahuangan mu ra
ulun hino?"
Limbang no, "Io sangulun ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala."
18 Io yak mamaayo nu ulun Yahudi
rano ikaa mintopot ra io nobolou ra

9:5 Mat. 5:14, Yah. 8:12

pahulu li am raino io akakito suku'
ilo nahipah ra ina' am ama' nu ulun
nobolou hino 19am nangkimuot rilo
rahu kanilo, "Otopot ki' ulun hitu
anak mi am rahu mi io nobolou
haling ra io inanak? Aun puun no
raino io akakito?"
20Limbang nu ina' am ama' nano,
"Kapio io anak mai am nobolou
haling ra io inanak. 21Io yak akai ikaa
akapandai ra aun koson no akakito
raino am aun kaulun nomohonsoi ra
mato no. Io raino ulun matuo, onsoi
yak akau angkimuot rio. Io apandai
lumimbang."
22Matuo no inindahu ra kono hino
nga ilo alaa' ra mamaayo nu ulun
Yahudi. Mamaayo-mamaayo nu
ulun Yahudi nopongo nampapakat
aun ulun angangku ra Yasus hino
Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala, ilo
popolon ikaa paunsopon ra pahun
intok sambayang. 23Hino puun nu
matuo no inindahu, "Onsoi yak akau
angkimuot rio, nga matuo noyo hua."
24Ipahi' nilo po ulun nobolou ra
puun ra io inanak no hili nangkimuot
rio, "Onsoi oko topo-topot mindahu
ra tingkuangon nu Ala! Nga apan-
dayan mai ulun nomohonsoi ra mato
mu raitu' li io hino ulun nakasala'."
25Limbang nu ulun hino,
"Nakasala' io ki' ikaa io ki' nakasala'
ikaa akapandai au. Io yak saumi baal
apandayan ku, ra bahu li au nobolou
am raino au akakito."
26Rahu kanilo rio, "Aun inuma' no
riun? Aun koson no napakarat ra
mato mutu?"
27Limbang nu ulun hino, "Nopo-
ngo no au inindahu ramuyun ikaa yak
kinongohon mi. Aun puun mi asiha'
angkinongoh po? Asiha' ki' akau
sumauk ra ulun ubason no?"
28Hili ilo nangundaat rio am inin-
dahu, "Oko hitu ulun ubason no, akai
hitu ulun ubason ri Musa. 29Akai
akapandai ra Ala nopongo nambala'
ri Musa io yak ulun hitu ikaa napan-
dayan mai aun intor no."
30Limbang nu ulun hino, "Asumpo
au ramuyun ra akau ikaa akapandai
ra intor nu ulun hino io yak io nopo-
ngo napakarat ra mato ku! 31Napan-
dayan taka Ala ikaa angkinongoh ra
ulun anguma' ra sala' ulun yak
sumamba ra Ala am anguma' ra
kasiha' no kinongohon no. 32Intor ra
puun nu tana' tu nasauk kaando' sa-
ngulun po naringoh ra sangulun
akaalap apakarat ra mato nu ulun
nobolou intor ra io inanak. 33Kono
ulun hino sala' intor ra Ala, kawi'
pono' nu maan no ikaa auma' asauk."
34Rahu kanilo, "Oko hitu
nakasala' puun ra oko alion ri ina'
mu, oko ki' solor angubas ramon?"
Hili ilo namalukaang am napain-
saloh ra ulun hino.

Aun ki' ulun nobolou

35I Yasus nakaringoh ra aun
inuma' nilo ra ulun nobolou raitu' li.
Hili Yasus nahuyum ra ulun hino am
pakatiwol rio, rahu no ra ulun hino,
"Angintopot ki' oko ra Ulun Sinusub
nu Ala hino?"
36Limbang nu ulun hino, "U tuan,
onsoi oko mindahu, aun ki' hino
kaulun hili au angintopot rio."
37Rahu ri Yasus rio, "Oko nopo-
ngo nakakito rio, am io nga ahayam
riun tu raino."
38Limbang nu ulun hino, "U
Tuhan au angintopot." Am parambus
io nahulatur sinumamba ri Yasus.
39Rahu ri Yasus, "Au inatong ra
tana' hitu asauk ra amumutus otopot.
Hili ulun nobolou hino akakito am
ulun akakito hino sumauk obolou."
40Kula-kula' ulun Parisi siino ra
hino nakaringoh ra rahu ri Yasus no
hili ilo nangkimuot ri Yasus, rahu
kanilo, "Langus nu rahu muno akai
ki' nobolou po?"
41Limbang ri Yasus, "Kono akau
po kapio nobolou, akau kaando'
sala'. Io yak akau mindahu akai ikaa
nobolou. Haling ra hino akau
akasala' poyo."

Pangumangan ra baal nu rumba am ulun ahahalung

10 1Rahu ri Yasus ra ulun asuang,
rahu kono, "Huangon mi onsoi-
onsoi rahu kutu. Aun ulun munsop ra
kandang nu rumba am ikaa maya' ra
totobon nano io yak anikot ra
papahal ra intok bokon, ulun hino an-
tatakou am amamatoi. 2Ulun mun-
sop maya' ra totobon hino, io nga
ulun ahahalung ra rumba hiano.
3Ulun ahalung ra totobon hino
apaunsop ra ulun ahahalung ra
rumba hino am rumba hiano angkini-
ngoh ra rahu nu ulun ahahalung hino
ra paat no ahipah ra inggalan nu
rumba hiano, apainsaloh am
amahulu angibit ra rumba hiano.
4Paat nu ulun ahahalung hino apain-
saloh ra rumba intor ra kandang no,
ulun ahahalung hino amahulu, am
rumba hiano sumunu' rio nga rumba
hiano akakaulih ra rahu nu ulun
ahahalung hino. 5Rumba hiano ikaa
maya' ra ulun bokon. Topot no ilo
ahiru' yak intor ra ulun hino, nga ilo
ikaa akakaulih ra rahu no."
6Pangumangan hino binalaan
ri Yasus rilo, io yak ilo ikaa akapan-
dai ra langus nu pangumangan hino.

Yasus ulun ahahalung abubuh ra huang

7Haling ra hino rahu kono po
ri Yasus rilo, "Huangon mi onsoi-
onsoi rahu kutu. Au nga totobon
bayaan nu rumba hiano. 8Kawi' nu
ulun inatong nakapamahulu haling
rakon io nga ulun antatakou am
amamatoi, io yak rumba hiano ikaa
angkiningoh ra rahu nilo. 9Au nga
totobon. Aun munsop lumangus
rakon io taakin ra bayah. Io munsop
am minsaloh am akaalap ra aun

Rumba am ulun ahahaung

akanon no. 10Ulun antakou matong
antakou yak, ampatoi am anasai. Io
yak au matong hili atu ulun angkini-
ngoh ra rahu ku akaalap ra bayah, io
hino bayah otopot.
11Au hitu ahahalung abubuh ra
huang. Ahahalung abubuh ra huang
anaak ra bayah no ra tayar nu rumba
hiano. 12Ulun harian sala' kaulun
ahahalung ra rumba hiano, am sala'
katangan ra rumba hiano. Io ahiru'
apahusu' ra rumba hiano ra paat nu
uku' nu katanaan hino sumuku'. Am
uku' nu katanaan hino angatup ra
rumba hiano suku' ilo akapansusuai.
13Ulun harian hino ahiru' nga io hua
sangulun harian yak, am ikaa io masi'
ra rumba hiano.
14-15Au nga ahahalung abubuh ra
huang. Ohondo' ri Ama' hino
akakaulih rakon am au pono' am
akakaulih ri Yama'. Kono po hino au
akakaulih ra kawi' nu rumba ku am
ilo pono' akakaulih rakon. Am au
asiha' anaak ra bayah ku ra tayar
nilo.
16Siino po rumba notohom ku,
bokon intor ra rumba sampaanon
hiatu. Rumba hiano pono' am ibiton
ku yak, am ilo angkiningoh ra rahu
ku. Am kawi' nu rumba hiano asisim-
pung am asauk ra[x] sampaanon am sa-
ngulun yak ulun ahahalung rilo.

---

[x]10:16 am asauk ra: Luang nu buku nakalair; Hili siino.

10:15 Mat. 11:27, Luk. 10:22

[17]I Yama' masi' rakon nga au
anaak ra bayah ku hili au akaalap
amaruli' ra bayah ku. [18]Kaando' ka-
sangulun akaalap amahaau ra bayah
ku tohom. Au asiha' kapio anaak ra
bayah ku. Siino kuasa' ku anaak am
au po akakuasa' amaruli' ra bayah
ku. Hitu nga nanusuban ri Yama' tu
rakon."

[19]Intor ra rahu ri Yasus hino ulun-
ulun Yahudi nahahansang suku' ilo
nilumili' ruo lilian. [20]Asuang ulun
mindahu, "Io sinulor nu saitan! Io
ambuyun! Kulo ki' kinongoho' mi
rahu nano?"

[21]Io yak bokon no mindahu, "Ulun
sinulor nu saitan ikaa io apandai min-
dahu ra rahu kono hino! Akaalap ki'
saitan hino apakarat ra mato nu ulun
nobolou?"

I Yasus ikaa intopoton nu ulun Yahudi

[22]Siino Orou Pahilawan ra
nanalaahan ra Pahun nu Tuhan ra
bandar Yarusalim am paat hili
nakapinaat ra paat asimu'. [23]Yasus
lako-lakou ra Tambil ri Salomo ra
Pahun nu Tuhan. [24]Suku' nu ulun
Yahudi nilumulur am nilumibung
ri Yasus hili ilo inindahu, "U guru',
kula' ki' buoi mu apasusa' ra huang
mai? Onsoi oko mindahu
apakatalang raino. Otopot ki' oko
Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala
hino?"

[25]Limbang ri Yasus, "Nopongo au
no inindahu ramuyun ikaa yak akau
angintopot. Kawi' nu atu-atu inuma'
ku haling ra inggalan ri Yama' asauk
ra tatandu' ra baal ku. [26]Io yak akau
ikaa angintopot nga akau sala' hua
rumba ku. [27]Kawi' nu rumba ku ang-
kinongoh ra rahu ku. Au pono'
akakaulih rilo, am ilo pono' maya'
yak rakon. [28]Au anaak rilo ra bayah
otopot am aampus. Am rumba hiano
ikaa matoi suku' ra buo-buoi no am
kaando' kasangulun amahaau rilo
intor rakon. [29]I Yama' nopongo
nanaak rilo rakon[y], nga io hua
akakuasa' ra kawi' nu atu-atu. Am
kaando' kasangulun akaalap
amahaau rilo intor ra pamihangan
ri Yama'. [30]Au am i Yama' saumi
yak."

[31]Hili ulun Yahudi anganam ra
batu asiha' omobol ri Yasus. [32]Io yak
limbang ri Yasus rilo, "Akau nopo-
ngo nakakito ra inuma' ku onsoi,
nanusuban ri Yama' rakon. Intor ra
kawi' nu inuma' ku hino, aun ki'
inuma' ku akaansang ra huang mi
suku' akau omobol rakon ra batu?"

[33]Limbang nu ulun Yahudi hiano,
"Akai omobol riun sala' ka haling ra
inuma' mu onsoi hino, io yak haling
ra oko ahuyai ra Ala! Oko hitu sangu-
lun ulun nu tana' io yak oko hitu
rumangku ra Ala.

[34]Rahu ri Yasus rilo, "Kaa ki'
nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa
maya' ra rahu nu Ala, 'Akau nga ala-
ala?' [35]Itaka akapandai ra rahu
nasuratan ra Kitap otopot suku' ra
buo-buoi no. Ala anabit rilo ala-ala io
hino tayar nu ulun tinaakan ra rahu
nu Ala. [36]Kulo ki' akau mindahu ra
au ahuyai ra Ala nga au angangku ra
Anak nu Ala. Io yak au nopongo
pinili' ri Yama' am io nanusub rakon
muoi ra tana' hitu? [37]Kono au ikaa a-
nguma' ra karaya' tinaakan ri Yama'
rakon, hama' no kaa pono' mintopot
ka rakon. [38]Io yak nga au nopongo na-
nguma' maya' ra kasiha' no onsoi
akau angintopot ra inuma' ku hino,
hama' pono' akau ikaa angintopot
rakon. Intor ra hino akau akapandai

---

[y]10:29 I Yama' nopongo nanaak rilo rakon: Luang nu buku nakalair; Atu tinaakan ri yama' rakon.

10:33 Im. 24:16 **10:34** Nan. 82:6

am akapamahuang nga i Yama' am
au saumi yak."
39Paat hino ilo pono' am asiha' po
anakub ri Yasus io yak Yasus ikaa po
natakub nilo.
40Intor ra hino am panduli' po
i Yasus ra sandaup nu siang Yordan
hili inayan po ra hino. Hino nga intok
ri Yahaya omororob ra ulun ra
pahulu li. 41Asuang ulun inatong
ri Yasus. Rahu kanilo, "Kapio kaan-
do' tatandu' kalalaban inuma'
ri Yahaya, io yak kawi' nu nirahu no
intor ra baal nu ulun hitu otopot yak."
42Haling ra hino asuang ulun inin-
topot ri Yasus ra intok hino.

Pinatayan ri Lasarus

11 1Siino sangulun ininggalanan
ri Lasarus ulun nu bandar
Baitani. Baitani io hino pamahunan
ri Maria am pahaka' no i Marta.
2(I Maria nga namarabul ra kalayam
nu Tuhan ra minak aamis ra howou
am namusas ra kalayam ri Yasus ra
abuk nano. Am saumi paat pahaka'
no i Lasarus narualan,) 3Karuo-ruo
nu pahaka' ruandu' hiatu nambilin ra
ulun bokon sumuku' ri Yasus am
rahu kanilo, "Tuhan pahaka' mai
intok mu masi' li arualan raino."
4Paat ri Yasus nakaringoh ra aho
hitu rahu kono, "Aruol hitu ikaa a-
ngibit ra patayan ri Lasarus, io yak
baal hitu asauk hili kawi' nu ulun a-
ngansu-ngansuk ra Ala. Am baal hino
nga apaintalang ra sundu' nu kuasa'
nu Anak nu Ala."
5I Yasus akaasi' ra talu sangaka'
hiano io hino i Marta am i Maria am
i Lasarus. 6Io yak paat ri Yasus naka-
ringoh ra i Lasarus arualan, io sinu-
mingon inurong po ra hino ruo orou.
7Kalibos ruo orou hino am rahu
ri Yasus ra ulun ubason no rano,
"Anduli' taka raino ra daira Yudia."
8Rahu nu ulun ubason no rano rio,
"U guru', bahu-bahu yak ulun
Yahudi asiha' omobol riun ra batu,
kulo ki' oko asiha' po anduli' ra
hino?"
9Rahu ri Yasus, "Kaa ki' oopor
am ruo ngajaam ra luang nu songo-
rou? Kono ulun makou ra atawang
ikaa io akasaru nga io akakito rio
anaak ra binantang ra tana' tu. 10Io
yak kono ulun makou ra londom, kaa
mulalas io akasaru nga awantang
hino kaando' rio."
11Kono hino nga nu rahu ri Yasus
am rahu kono po, "I Lasarus rangan
taka hino noolong noyo am au muoi
ra hino amaluat rio."
12Rahu nu ulun ubason no rano
rio, "U Guru', kono i Lasarus
noolong, apihah io rahili."
13Atungon nu rahu ri Yasus io
hino i Lasarus nopongo inatoi. Io yak
panantaman nilo ra rahu ri Yasus no
i Lasarus kapio noolong. 14Am in-
dahu po i Yasus rilo kapio, "Inatoi no
i Lasarus. 15Io yak au anginsuat ra au
kaando' ra intok hino. Labing honsoi
no baal hino asauk hili akau auma' a-
ngintopot. Ikon mi muoi taka raino
ri Lasarus."
16Rahu ri Tomas sabiton ra
"Nahapir" ra ranga-rangan no rano,
"Ikon mi maya' taka ri Guru', onsoi
taka matoi rumangan rio!"

I Yasus nga amaluat am apakaayah

17Pakasuku' i Yasus ra intok hino
kapandai' no rahili i Lasarus
kaapatan buoi no ra luang nu lobong
hino. 18Tawoi nu bandar Baitani
intor ra bandar Yarusalim maar
pakatalu' kilomito. 19Asuang ulun
intor ra daira Yudia inuoi ri Maria
am i Marta muoi opokoonsoi ra
huang nilo no ra pinatayan ri Lasarus
pahaka' nilo hino.

10:40 Yah. 1:28 **11:1** Luk. 10:38-39 **11:2** Yah. 12:3

20Pakaringoh i Marta ra Yasus
matong, bi no inakou inuoi paniwol
ri Yasus. Io yak i Maria siino ra
pahun no. 21Rahu ri Marta ri Yasus,
"U Tuhan, kono po oko siino ra hitu
ikaa no matoi pahaka' mai tili.
22Hama' no pono' kono hino, au a-
ngintopot Ala anaak ra aun yak
kitaakon mu Tuhan."
23Rahu ri Yasus ri Marta,
"Pahaka' mu hino anduli' aayah."
24Limbang ri Marta ri Yasus, "Au
akapandai i Lasarus anduli' aayah ra
paat nu ulun-ulun inatoi pandulion
kaayaho' ra kaawian nu tana' tu."
25Rahu ri Yasus rio, "Au nga
apaluat ra ulun intor ra patayan am
apanduli' apakaayah rilo. Aun ulun
angintopot rakon, hama' no pono' io
inatoi io auma' yak aayah. 26Ulun
aayah am mintopot rakon, ikaa io
matoi suku' ra buo-buoi no. Mintopot
ki' oko ra baal hitu?"
27Limbang ri Marta, "U Tuhan, au
angintopot riun Raja' Kaayahan
Anak nu Ala nirandi' nu Ala hino,
matong ra tampak nu tana' hitu."

Yasus nantangi'

28Pongo ri Marta inindahu ra rahu
hino bi no inuoi namala' ri Maria
pahaka' no ruandu' hino. Rahu
ri marta rio, "I Guru' siino ra hitu am
io ahipah riun.".
29Pakaringoh i Maria ra rahu
hino, kapasi io nilumuat am inakou
inuoi tiwol ri Yasus. 30(Paat nu hino
kaapo Yasus nakasuku' ra
pamahunan hino siino po io ra intok
ri Marta nakatiwol rio.) 31Ulun
Yahudi inuoi opokoonsoi ra huang
ri Maria no siino ra pahun hino
inaya' ri Maria ra paat nilo nahilong
ri Maria napasi' nilumuat. Tantam
nilo am muoi i Maria ra lobong
ri Lasarus no am antangi' ra hino.
32Pakasuku' i Maria ra intok
ri Yasus no am nahilong rio
pahulatur io ra tingkuangon ri Yasus
no, am rahu no, "Tuhan kono po oko
siino ra hitu ikaa no matoi pahaka'
mai tili!"
33Pakakito i Yasus ra i Maria nan-
tangi' am kawi' nu ulun inaya' rio no
nantangi' am Yasus pono' nasusa' no
huang no bonsoi. 34Rahu ri Yasus
rilo, "Aun intok namalabangan mi
ri Lasarus li?"
Limbang kanilo, "Ikon mu Tuhan,
am ilayan mu."
35Am pantangi' i Yasus
36Rahu kono nu ulun hiano, "Ilai'
taka nga aun koson nu asi' no ri
Lasarus!"
37Io yak siino po ra lolot nilo min-
dahu rahu kono, "Io apakarat ra
mato nu ulun nobolou, ikaa ki' io
akaalap anguma' ra atu-atu hili i
Lasarus ikaa matoi?"

I Lasarus pinanduli' kaayaho'

38Ingondo' po i Yasus nasusa'
huang bonsoi ra rahu nilo no. Bi no
inuoi ra lobong hino. Lobong hino
saumi luang nu batu tinampanian ra
batu maayo.
39Rahu ri Yasus, "Insiri' mi batu
tu."
Io yak limbang ri Marta pahaka'
ruandu' nu inatoi hino, "Tuhan
kaapatan no buoi no ra luang nu
lobong tu. Autong noyo raino!"
40Rahu ri Yasus ri Marta, "Kaa ki'
nopongo rahu ku riun, 'Kono oko
mintopot oko akakito ra sundu' nu
kuasa' nu Ala.' "
41Hili ilo nanginsir ra batu hino.
Am paningaa' i Yasus ra limbowon
am rahu no, "Au anginsuat riun, u
Ama', nga oko hai-hait angkinongoh
ra aun kitaakon ku. 42Apandayan ku
oko hai-hait angkinongoh ra aun
kitaakon ku riun. Io yak au mindahu
kono hitu nga ulun hua siino ra libung
kutu, hili ilo angintopot ra oko
nanusub rakon."
43Pongo no inindahu ra rahu hino,
pampaluap io, rahu no, "Lasarus,
ikon mu minsaloh ko!" 44Insaloh
ri Lasarus intor ra luang nu lobong

no. Kalayam am longon no nirilitan
ra kain aninggalas, am bulos nano
pono' am rili-rilit po kain no. Rahu
ri Yasus ra kawi' nu ulun siino ra
hino, "Lalaho' mi kain pinamarilit
no, am pahusuwo' yak io makou."

Pakat ra amatoi ri Yasus

45Asuang ra lolot nu ulun Yahudi
inuoi pahilong ri Maria. Ilo anginto-
pot ri Yasus ra paat nilo nakakito ra
inuma' ri Yasus hino. 46Io yak siino
po kula-kula' ra lolot nilo inuli' am
nambala' ra ulun Parisi ra baal
nasauk inuma' ri Yasus no. 47Hino
puun no kawi' nu ulun Parisi am
mamaayo nu imam nantutuum ra
saumi paat. Rahu kanilo, "Aun ki'
maan taka raino? Lai' mi nga kaa ki'
asuang tatandu' kalalaban inuma' nu
ulun hitu! 48Kono pahusuon taka io
ra kono hitu, kawi' nu ulun rahili
mintopot rio. Am popor no mamaayo
nu Ruum matong am amunsah ra
Pahun nu Tuhan am amatoi ra bansa'
taka."
49Sangulun ra lolot nilo ininggala-
nan ri Kayapas, nasauk ra Kinatuaan
nu Imam ra upok hino, rahu no,
"Akau ikaa akapandai. 50Ikaa ki'
akau akapandai nga labing honsoi no
kono sangulun matoi ra tayar nu
bansa' taka, aulu' naapo ra bansa'
taka aawi' potoyon?"
51Topot natu rahu no hino sala' ka
haling ra huang no tohom. Io yak io
nasauk ra Kinatuaan nu Imam ra
upok hino io namalair nambala' nga
i Yasus hino potoyon ra tayar nu
ulun Yahudi. 52Sala' ka tayar yak nu
bansa' Yahudi. Io yak amalulur ra
kawi' nu anak-anak nu Ala nakapan-
susuai.
53Intor ra orou hino nga
mamaayo-mamaayo nu ulun Yahudi
nampapakat asiha' amatoi ri Yasus.
54Hino puun no paat ri Yasus makou
ra Yudia ikaa io inintalang. Io yak io
manding intor ra Yudia am io inuoi
ra saumi bandar ininggalanan ra
Ipraim amaar ra tana' asuang ra batu
am inahison no. Io am ulun ubason
no rano namahun ra hino.
55Paat nu hino Irau nu ulun
Yahudi (sabiton ra Paska) amaar
asauk. Am asuang ulun inatong intor
ra intok-intok bokon inuoi ra
Yarusalim sambayang ra saumi arat
pambahuan ra ikaa po asauk irau
hino. 56Ilo nahuyum ri Yasus. Paat
nilo siino ra Pahun nu Tuhan ilo nam-
bala' ra sangulun am sangulun, "Aun
koson nu huang mu? Kaa ki' io
matong ra irau hitu?"
57Mamaayo-mamaayo nu imam
am ulun Parisi nopongo nambala' ra
aun ulun akakito ra intok ri Yasus no
onsoi io mindahu, hili ilo muoi
anakub rio.

Yasus nirabul ra umau ra Baitani

(Mat 26:6-13; Mrk 14:3-9)

12 1Onom orou buoi no ra kaapo
Irau Paska asauk, i Yasus inuoi
ra bandar Baitani, io hino
pamahunan ri Lasarus pinanduli' no
kaayaho' hino. 2Ra hino ra saumi
londom ranga-rangan ri Yasus rano
ilo nangguhulung ri Yasus
nahahakan. I Marta nanginsaloh ra
atu yak akanon am i Lasarus am tam-
bului bokon pono' nanturung am na-
ngakan tinumalab ri Yasus.
3Hili i Maria nangibit ra umau
narawastu aamis ra howou kaando'
saang am oloho laarang am suang no
maar satanga' lito. Io namarabul ra
kalayam ri Yasus, am namuyai ra
kalayam ri Yasus no ra abuk nano.
Intor ra hino kawi' nu ulun ra pahun
hino nakaalok ra howou nu umau
hino.
4I Yudas ulun nu Iskariot sangu-
lun ra lolot nu ulun ubason ri Yasus
no io nga naapo apasauk apatakub
ri Yasus, rahu no, 5"Kulo ki' pai'

12:3 Luk. 7:37-38

talano' umau aamis ra howou hitu ra
talu ngaatus usin pirak[z] am tayaro'
usin loho nano ra tayar nu ulun kaan-
do atu-atu?"
6I Yudas inindahu ra kono hino
sala' ka kapio io masi' ra ulun kaando
atu-atu, nga io hua antatakou. Io hua
amului ra kantungan intok nu usin nu
kawi' nilo no, am io poyo aubas
anakou ra usin siino ra kantungan
hino.
7Rahu ri Yasus rio, "Pain mu
popolo' ruandu' hitu! Hama' no
amului ra aun siino rio ra tayar nu
orou pamalabangan rakon! 8Ulun
kaando atu-atu hai-hait rumangan
ramuyun, io yak au ikaa hai-hait
rumangan ramuyun."

Pakat ra amatoi ri Lasarus

9Asuang ulun Yahudi akapandai
ri Yasus siino ra bandar Baitani. Ilo
inuoi ra hino nga sala' ka inuma'
ri Yasus no yak, io yak ilo asiha' poyo
ahilong ri Lasarus pinanduli'
ri Yasus kaayaho' no. 10Haling ra
hino mamaayo-mamaayo nu imam
asiha' po amatoi ri Lasarus. 11Nga
asuang hua ulun Yahudi nahiru'
intor ra lolot nilo nangintopot
ri Yasus.

Yasus muoi ra bandar Yarusalim
(Mat 21:1-11; Mrk 11:1-11; Luk 19:28-40)

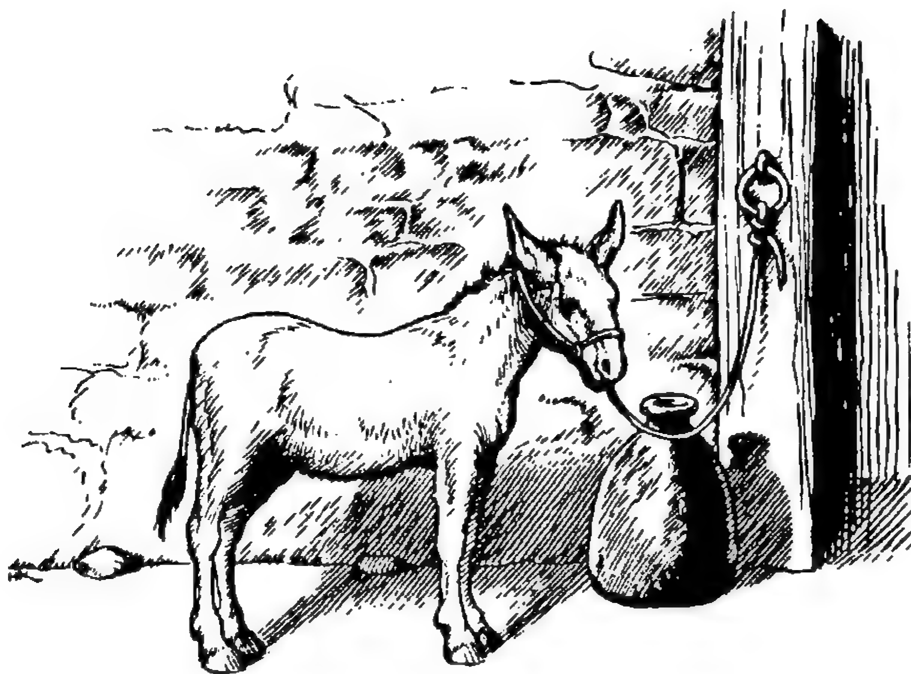
12Suaban nali ulun asuang
nakasuku' muoi ra Irau Paska hino
nakaringoh ri Yasus siino ra tanga'
nu ralan lumangus ra bandar
Yarusalim. 13Hili ilo nangundut ra
raan-raan nu taun kurma am
tinumiwol rio am salua-luap rahu
kanilo, "Ala yak ansukon! Io inatong
ra inggalan nu Tuhan binarakatan.
Raja' nu Israil binarakatan!"
14Orou hino i Yasus nangalap ra
sanginan kaladai hili io tinumampak
ra kaladai hino, ohondo' ra
nasuratan ra Kitap, rahu kono,
15*"U ulun nu Yarusalim*
ikaa oko alaa'!
Ilai' nga Raja' mu hino matong
tinumampak ra sanginan
kaladai!"
16Paat nu hino ulun ubason
ri Yasus hiano ikaa akapandai ra atu-
ngon nu kawi' nu baal hino. Io yak
paat ri Yasus nanduli' naayah am
tinaakan ra kuasa' asundu', hili ilo
nakahuang ra nasuratan ra Kitap ra
inuma' nu ulun asuang intor ra baal
ri Yasus.
17Ulun asuang siino ra paat
ri Yasus nahipah ri Lasarus min-
saloh haling ra lobong no am
napakaayah rio haling ra patayan, ilo
parayu-rayus nambala' ra baal
nasauk hino. 18Hino puun no ulun
asuang hiano pono' inuoi paniwol
ri Yasus, nga ilo nakaringoh ra tatan-
du' kalalaban inuma' ri Yasus li intor
ra baal ri Lasarus. 19Ulun Parisi
hiano nahahayam ra sangulun am sa-
ngulun, rahu kanilo, "Ilai' nga, kawi'
nu ulun nu tana' maya' yak rio. Kaan-
do' no balos nu maan taka tu!"

Kula-kula' ulun Yunani ahuyum ri Yasus

20Ra lolot nu ulun inuoi ra bandar
Yarusalim ra paat nu Irau Paska
maayo hino, muoi sumamba ra Ala
am siino po kula-kula' ulun Yunani.
21Ilo inatong ri Pilipus am inindahu,
rahu kanilo, "Tuan asiha' akai
tumiwol ri Yasus."
22I Pilipus haling ra bandar Bait-
saida ra daira Galilia, inindahu
ri Andarias, am pambaya' ilo ruo
inuoi indahu ri Yasus. 23Limbang
ri Yasus rilo, "Nakasuku' noyo ra
orou papaintalangan ra kuasa' asun-

z12:5 Usin pirak: Ilayan 6:7

12:8 Laup. 15:11 **12:13** Nan. 118:25,26 **12:15** Sa. 9:9

Maak nu Kaladai

du' ra Ulun Sinusub nu Ala. 24Kapio-
pio au mindahu ramuyun, kono umi
nu gandum ikaa losokon ra tana' am
apasa', umi hino saumi yak ikaa
sumua'. Io yak kono umi nu gandum
hino apasa' pahulu, hili io sumua' a-
nginawa'. 25Aun ulun apakaulu' a-
ngulimo ra bayah no ra tana' hitu io
alawaan ra bayah no rahili. Io yak
aun ulun ikaa apakaulu' ra bayah no
ra tana' hitu, io akaalap ra bayah
otopot am ampus-ampus. 26Aun ulun
asiha' angkaraya' ra karaya' ku,
onsoi io maya' rakon hili aun intok ku
hino po intok nu ulun susubon ku
hino. Am Ama' ku hino angansuk am
anginsuat ra ulun anguma' ra karaya'
ku."

Yasus namala' ra baal nu patayan no

27"Huang ku raino asusa' kapio.
Aun ki' auma' rahuon ku? Auma' ki'
au mindahu, 'Ama' paintowoyon mu
paat nu susa' hitu rakon?' Io yak hitu
nga langus no au inatong ra hitu, hili
aintupan ra ila' hino. 28U Ama', pa-
intalangon mu inan mu asundu am
ansukon hino."

Hili karingoh rahu intor ra lim-
bowon, rahu no, "Au nopongo
napaintalang ra inan ku asundu am
ansukon hino am paintalangon ku po
hitu rahili."

29Ulun asuang siino ra hino naka-
ringoh ra rahu hino. Rahu kanilo, "A-
ningkalur!" Io yak siino po mindahu,
"Sala' malaikat nga nahayam no rio."

30Io yak limbang ri Yasus rilo,
"Sala' ka rahu hino aulu' ra tayar ku,
io yak rahu hino aulu' ra tayar mi.
31Raino nga paat no Ala amaratu' ra
ukum ra tana' hitu. Raino nga angua-
sa' ra tana' hitu payawon. 32Pongo ku
rahili kakaton intor ra tana' hitu au
ahipah ra kawi' nu ulun matong
rakon." 33Io mindahu ra kono hino,
nga io apaintalang ra aun koson baal
nu patayan no.

34Limbang nu ulun asuang rano
rio, "Maya' ra Arat sinuratan ri
Musa ritaka i Karistus, Raja'

12:25 Mat. 10:39, 16:25, Mrk. 8:35, Luk. 9:24, 17:33

Kaayahan nirandi' hino aayah suku'
ra buo-buoi no. Aun koson mu min-
dahu ra rahu nu Ulun Sinusub nu Ala
hino maan kakato' intor ra tana'
hitu? Aun ki' kaulun Sinusub nu Ala
hino?"
35Rahu ri Yasus rilo, "Awantang
hino ikaa noyo kula' abuoi rumangan
ramuyun. Onsoi akau parambu-ram-
bus makou ra paat nu awantang hino
siino ramuyun, hili akau ikaa alibu-
ngan nu olondom. Ulun makou ra
olondom, ikaa io akapandai ra aun
languson no. 36Onsoi akau mintopot
ra buoi nu awantang hino baya-baya'
ramuyun, hili akau asauk ra ulun
aayah ra luang nu awantang."

Ulun Yahudi ikaa angintopot

Pongo ri Yasus inindahu, bi no in-
akou intor ra hino ikaa inintalang
rilo. 37Hama' no pono' asuang tatan-
du' kalalaban inuma' ri Yasus ra
tingkuangon nilo, io yak ilo ikaa a-
ngintopot rio. 38Baal hino nasauk hili
binalaan ri Yasaya sangulun angin-
dul ra rahu nu Ala li asauk. Rahu no,

"U Tuhan, aun ki' angintopot
angkinongoh ra pambalaan
mai?
Am aun ki' kaulun papaintalan-
gan nu Tuhan ra kuasa' no?"

39Hino nga puun nilo ikaa anginto-
pot nga nambala' nopongo po hua
i Yasaya, rahu kono,

40*"Rahu nu Ala,*
'Au nopongo nomolou
ra mato nilo
hili ilo ikaa akakito
am nopokolondom
ra huang nilo
hili ilo ikaa akarati'.
Hili ilo ikaa anduli' rakon
hili au amihah rilo.' "

41Yasaya inindahu ra kono hino
nga io nakakito ra kuasa' am sundu'
ri Yasus, hino puun no i Yasaya nam-
bala' ra baal no.
42Hama' no pono' i Yasaya nam-
bala' ra baal hino, am asuang po
mamaayo nu ulun Yahudi angintopot
ri Yasus. Io yak ilo ikaa aatas min-
dahu nga alaa' hua ilo ra inggalan
nilo no iruon am ikaa pakuoyon nu
ulun Parisi ra pahun intok sam-
bayang. 43Nga ilo labing asiha' an-
sukon nu ulun intor ra ansukon nu
Ala.

Rahu ri Yasus sumauk ra akim

44Hili i Yasus nilumuap, rahu no,
"Aun ulun angintopot rakon, sala' ka
au yak intopoton no, io yak anginto-
pot poyo rio nanusub rakon no. 45Aun
ulun nakakito rakon, io pono' am
nakakito po ra nanusub rakon no.
46Au inatong ra tana' hitu sumauk ra
tutur, hili tuki-tukir nu ulun anginto-
pot rakon no ikaa murong ra luang nu
olondom. 47Aun ulun angkinongoh ra
kawi' nu rahu ku am ikaa sumuhut ra
pangubasan ku sala' ka au amaratu'
ra ukum rio. Nga au inatong sala' ka
amaratu' ra ukum ra ulun nu tana'
hitu io yak muoi apakaayah. 48Tayar
nu ulun ikaa angintopot rakon am
ikaa sumuhut ra rahu ku, siino no
amaratu' ra ukum no rio, io hino aho
binalaan ku hino amaratu' ra ukum
rio ra paat nu tana' tu aawi'! 49Nga
ikaa au ambala' maya' ra kasiha' ku
tohom. Ama' nanusub rakon no
namala' ra aun auma' rahuon ku am
ubason ku. 50Am au akapandai nga
rahu no hino anaak ra bayah otopot
am ampus-ampus. Hino nga puun no
au ambala' kono hino nga maya' ra
atu sinusub ri Yama' rakon."

Yasus amahu' ra kalayam nu ulun ubason no

13 1Songorou amahun ra kasukuan
nu Irau Paska am apandayan
ri Yasus orou no nasuku' noyo ra
paat no makou ra tana' hitu am an-
duli' ra Ama' no. Io masi' ra ulun

12:34 Nan. 110:4, Yas. 9:7, Yah. 37:25, Dan. 7:14 **12:38** Yas. 53:1 **12:40** Yas. 6:10

nasauk ra tohom no ra tana' hitu, am
asi' no olondon rilo suku' ra patayan
no.
2Paat no nolondom hili i Yasus am
ulun ubason no rano nangakan. Ibilis
hino nanaak ra kasiha' nu huang
ri Yudas[aa] anak ri Simun ulun nu Is-
kariot hili io asiha' anaak ri Yasus ra
ulun amatoi rio no. 3I Yasus akapan-
dai ra Ama' no hino nopongo nanaak
ra kuasa' ra kawi' nu kuasa' ra tayar
no. Am io akapandai nga io inatong
haling ra Ala am anduli' po ra Ala.
4Intor ra hino io nilumuat am na-
mangus ra sampayau no sandapau no
am bangkasi' no tuala' pamimiir no
ra awak nano. 5Pongo nu hino io na-
malingi' ra siang ra saluhung hili io
namahu' ra kalayam nu ulun ubason
no rano, am namiir ra tuala' pino-
bongkos ra awak no hino. 6Pakapaat
i Yasus ri Piturus, rahu ri Piturus, "U
Tuhan, oko ki' solor amahu' ra
kalayam kutu?"
7Limbang ri Yasus, "Aun maan
ku, raino oko ikaa akapandai, io yak
ra buoi nali oko akapandai."
8Rahu ri Piturus ri Yasus,
"Tuhan, kapio au ikaa apabahu ra
kalayam kutu riun!"
Io yak rahu ri Yasus rio, "Kono au
ikaa amahu' ra kalayam mu ikaa no
oko asauk ra ulun ubason ku."
9Rahu ri Piturus ri Yasus, "U
Tuhan, kono po hino sala' ka
kalayam ku yak bahuin mu, bahuin
mu po longon ku am ulu kutu poyo!"
10Rahu ri Yasus rio, "Aun ulun
nariu', kawi' nu inan no nabahuan,
kalayam yak nu ulun hino auma'
bahuin[bb]. Kawi' mi hitu nopongo
nabahuan, siliu yak ra sangulun tu."
11(I Yasus apandai ra aun kaulun
apasauk apatakub rio. Hino nga puun
ri Yasus inindahu, "Kawi' mi hitu no-
pongo nabahuan, siliu yak ra sangu-
lun tu.")
12Pongo ri Yasus namahu' ra
kalayam nu ulun ubason no rano, am
pandulio' no sampayawo' sampayau
nano hili io nanduli' nanturung ra
maar nu mija' hino. Rahu ri Yasus
rilo, "Akapandai ki' akau ra aun
inuma' ku hino raino ramuyun?
13Akau ahipah rakon ra guru' am
Tuhan. Otopot nga panabitan mi
hino, nga au kapio guru' am Tuhan.
14Au hitu nga Tuhan am guru' mi, no-
pongo namahu' ra kalayam mi. Intor
ra hino onsoi akau amahu' ra
kalayam nu sangulun am sangulun.
15Nga au nopongo nanaak ra
paniluan ramuyun, hili akau anguma'
ra kono inuma' ku hino ramuyun.
16Huangon mi onsoi-onsoi rahu
kutu. Sangulun amba ikaa aulu' intor
ra tuan no, am sangulun susubon ikaa
io aulu' intor ra ulun anusub no.
17Kono akau akapandai ra baal hitu,
akau asatu' nu kono akau anguma' ra
hitu.
18Sala' ka kawi' mi kuon ku ra
rahu hino. Apandayan ku kawi' nu
aun nopongo pinili' ku. Io yak aun
nasuratan ra Kitap onsoi io pasaukon
nga rahu no, 'Ulun hinumulung
rakon ra paat angakan hino auma'
tumabuh rakon'.
19Au amalair mindahu ramuyun
ra baal hitu ikaa po asauk, hili paat
no asauk rahili, akau angintopot nga
au nga io sabiton ra AU SIINO.
20Huangon mi onsoi-onsoi rahu
kutu. Aun anginsuat ra ratangan nu
ulun sinusub ku io pono' am angin-
suat po ra ratangan ku. Am aun po a-
nginsuat ra ratangan ku io pono' am

[aa]13:2 Ibilis hino nanaak ra kasiha' nu huang ri Yudas...: Karuo kono am; Ibilis nopongo nanantu' ri Yudas...

[bb]13:10 Luang nu buku nakalair kaando' tinulisan: Kalayam yak nu ulun hino auma' bahuin

13:12-15 Luk. 22:27 **13:16** Mat. 10:24, Luk. 6:40, Yah. 15:20 **13:18** Nan. 41:9

anginsuat po ra Ala nanusub rakon
no."

I Yasus amalair nambala' haling ra ulun asiha' amatoi rio

(Mat 26:20-25; Mrk 14:19-21; Luk 22:21-23)

21 Pongo ri Yasus inindahu ra
rahu hino, asusa' huang no bonsoi.
Hili io nambala' kapio ra baal hino,
rahu no, "Huangon mi onsoi-onsoi
rahu kutu. Sangulun ra lolot mi
apasauk apatakub rakon."
22 Ulun ubason no hiano naulingo.
Ilo ahilong ra sangulun am sangulun,
ilo ikaa akapandai ra aun kuon
ri Yasus no. 23 Sangulun ubason asian
ri Yasus no, nanturung ra talab no.
24 Haling ra hino i Simun Piturus na-
ngumang rio, "Kibalai' nga i guru'
aun kaulun kuon nano."
25 Hili ulun ubason hino inimaar
ri Yasus hili nakibala', "U Tuhan,
aun ki' kaulun kuon muno?"
26 Limbang ri Yasus, "Au
apatapuk ra ruti' hitu ra luang nu
mangkuk, am aun po panaakan ku ra
ruti' hitu, hino nga io."
Pongo no napatapuk ra ruti' hino
ra luang nu mangkuk no, hili io
nanaak ri Yudas anak ri Simun ulun
nu Iskariut. 27 Pongo yak ri Yudas na-
ngundut ra ruti' hino, hili Ibilis
sinumulor ra huang nano, hili rahu
ri Yasus rio, "Aun po siino ra huang
muno, kapasion mu nga anguma'!"
28 Kaando' kasangulun ra kawi'
nilo nanturung ra libung nu mija'
hino akapandai ra rahu ri Yasus.
29 I Yudas hua nananggoi ra
pamumulian ra usin nilo no intor ra
hino, siino ra lolot nu ulun ubason
ri Yasus rano ampahuang ra i Yasus
anusub ri Yudas muoi pahalir ra
akan ra sulob nu irau hino, karuo
kono am taakin ra ulun kaando atu-
atu.
30 Hili i Yudas nangapu ra ruti'
hino, am bi no napasi-pasi' inakou.
Am orou no pono' am angimuun
noyo olondom.

Panusuban bahuon

31 Paat ri Yudas inakou ra intok
hino rahu ri Yasus, "Raino kuasa'
asundu nu Ulun Sinusub nu Ala pa-
intalangon. Raino nga sundu' nu Ala
paintalangon mimpuun rio. 32 Kono
kuasa' asundu nu Ala ansukon luma-
ngus rio, hili kuasa' asundu nu Ulun
Sinusub nu Ala pono' am paintala-
ngon lumangus ra Ala. Am Ala pono'
apasi apaintalang ra kuasa' asundu
hino.
33 U pahaka' ku. Ikaa no kula' buoi
ku rumangan ramuyun. Akau auma'
ahuyum rakon io yak aun nopongo
binalaan ku ra ulun mamaayo nu
ulun Yahudi balain ku poyo
ramuyun, intok ulion kuno ikaa akau
akasuku'. 34 Hitu nga panusuban
bahuon taakan ku ramuyun io hino
ahahasi' ka ra sangulun am sangulun.
Ohondo' ra au pahulu nakaasi'
ramuyun, kami po hino onsoi
ahahasi' ra sangulun am sangulun.
35 Kono akau ahahasi' ra sangulun am
sangulun kawi' nu ulun akapandai ra
akau ulun ubason ku."

Amalair ambala' nga i Piturus ahalim ri Yasus

(Mat 26:31-35; Mrk 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Rahu ri Simun Piturus
ri Yasus, "Tuhan aun ki' ulion mu?"
Limbang ri Yasus, "Ulion ku hino,
ikaa akau akaalap maya' raino, io yak
rahili oko maya' rakon."
37 Rahu ri Piturus rio, "U Tuhan,
aun puun ku ikaa akaaya' riun raino?

13:20 Mat. 10:40, Mrk. 9:37, Luk. 9:48, 10:16 **13:33** Yah. 7:34 **13:34** Yah. 15:12, 17, 1Yah. 3:23, 2Yah. 5

Au asiha' maya' riun hama' no pono'
au matoi!"
38Limbang ri Yasus ri Piturus,
"Kapio ki' oko asiha' maya' rakon
hama' pono' oko matoi? Huangon
mu onsoi-onsoi rahu kutu, kaapo a-
ningkukuuk manuk, intalu no oko
ahalim rakon!"

Yasus io hino ralan muoi ra Ama'

14 1Rahu ri Yasus rilo, "Ikaa akau
angkaamo. Mintopot yak ra[cc]
Ala, am mintopot po rakon. 2Ra
luang nu pahun ri Yama' asuang in-
tokon am au muoi amalair ra intok ra
tayar mi. Kono kaando', ikaa au min-
dahu ramuyun kono hino.[dd] 3Pongo
ku amalair ra intok ra tayar mi, am au
anduli' po am angibit ramuyun, hili
aun po intokon ku am hino po in-
tokon mi. 4Am akau akapandai ra
ralan muoi ra ulion kuno."
5Rahu ri Tomas rio, "U Tuhan
ikaa akai akapandai ra ulion muno,
aun koson mai akapandai ra ralan
muoi ra hino?"
6Limbang ri Yasus, "Au nga ralan
akakaulih ra katapatan nu Ala am
pangalapan ra bayah otopot am
ampus-ampus. Kaando' kasangulun
akasuku' ri Yama' kono ikaa maya'
rakon. 7Kono akau akakaulih rakon
ikaa mulalas akau pono' am
akakaulih po ri Yama'.[ee] Intor raino
akau nopongo akakaulih rio, am no-
pongo nakakito rio."
8Rahu ri Pilipus ri Yasus, "U
Tuhan, tilui' nga akai ra Ama' hino,
hili akai ikaa sumaup angkimuot."
9Limbang ri Yasus rio, "U Pilipus,
kula' buoi ku baya-baya' nirumangan
ramuyun, ikaa po ki' oko akakaulih
rakon? Aun nakakito rakon io
nakakito ri Yama'. Aun koson mu
mindahu, 'Tilui' akai ra Ama' hino?'
10U Pilipus ikaa ki' oko angintopot
ra au am i Yama' saumi yak. Kawi'
nu rahu binalaan ku ramuyun sala' ka
intor rakon. Io yak au am i Yama'
saumi yak am io nga nanguma' ra
kawi' nu karaya' no hitu. 11Mintopot
nga akau rakon nga au am i Yama'
saumi yak. Kono akau ikaa mintopot
rakon, onsoi yak akau angintopot ra
aun nopongo inuma' ku hino. 12Hua-
ngon mi onsoi-onsoi rahu kutu. Aun
ulun angintopot rakon, ulun hino a-
nguma' ra kawi' nu inuma' ku. Am
labing kono po nu maan nu ulun hino
intor ra baal hitu, nga au anduli'
ri Yama'. 13Am aun yak kitaakon mi
ra inggalan ku au auma' anaak nga
akau hua ulun ubason ku, hili kuasa'
asundu' nu Ama' hino paintalangon
mimpuun ra anak no. 14Aun yak
kitaakon mi[ff] mimpuun ra inggalan
ku au auma' anaak, nga akau ulun
ubason ku."

I Yasus amarandi' anaak ra Ro nu Ala

15"Kono akau akaasi' rakon onsoi
akau maya' ra kawi' nu pangubasan
ku. 16-17Am hili au akitaak ri Yama'
am io anaak ra Amamarangan bokon
ramuyun, io hino Ro ambala' ra
katapatan ra baal nu Ala. Ro hino a-
marangan ramuyun suku' ra buo-
buoi no. Ulun nu tana' hitu aangas
ranganan nu Ro nu Ala nga ulun nu
tana' hitu ikaa akakito rio karuo kono
am ikaa akakaulih rio. Io yak akau
hitu akakaulih rio nga io inurong ni-
rumangan ramuyun am auma'

[cc]14:1 Mintopot yak ra: Karuo kono am; Akau angintopot.

[dd]14:2 Ra luang nu pahun...kono kaando' ikaa au mindahu ramuyun kono hino: karuo kono am; Ra luang nu pahun... Kono ikaa poyo kono hino am ikaa no au mindahu ramuyun ra au muoi ra hino muoi amalair ra intok tayar mi?

[ee]14:7 Kono akau akakaulih rakon... akakaulih po ri Yama': Luang nu buku nakalair; Nga akau pongo nakakulih rakon... akau auma' akakaulih.

[ff]14:14 Aun yak kitaakon mi: Luang nu buku nakalair; Aun yak kitaakon mi rakon.

sumilulum[gg] ramuyun. 18Au ikaa
anino ramuyun kono anak nasailu.
Au anduli' ramuyun rahili.

19Ikaa no kula' buoi no ulun nu
tana' hitu ikaa akakito rakon, io yak
akau auma' akakito rakon. Nga au
hitu aayah, akau pono' am auma'
aayah. 20Paat nu orou hino rahili
asuku', akau akapandai ra au am
i Yama' saumi yak, am akau am au
saumi yak.

21Aun ulun maya' ra panusuban
ku ulun hino nga masi' rakon. I
Yama' pono' am masi' po ra ulun
masi' rakon no, am au pono' am
masi' po ra ulun hino am apaintalang
ra inan ku rio."

22Rahu ri Yudas (sala' ka i Yudas
ulun nu Iskariot) ri Yasus, "U Tuhan
aun koson no oko apaintalang ra inan
mu ramon yak am ikaa apaintalang ra
ulun nu tana' hitu?"

23Limbang ri Yasus, "Aun ulun
masi' rakon io maya' ra panusuban
ku. Am i Yama' masi' ra ulun hino.
I Yama' am au matong ra ulun hino
am murong rumangan rio. 24Ulun
ikaa akaasi' rakon ikaa io olondon ra
pangubasan ku. Am pangubasan ki-
nongohon mi hino sala' ka intor
rakon, io yak intor ri Yama' nanusub
rakon no.

25Au ambala' ra hitu ramuyun ra
paat ku po siino nirumangan
ramuyun. 26Io yak Amamarangan
hino, io hino Ro nu Ala susubon
ri Yama' tumuun malit rakon, auma'
angubas ra kawi-kawi' no ramuyun.
Paat nu hino rahili Ro hino anilu
ramuyun ra kawi' nu binalaan ku hili
akau akahuang.

27Kaansayan sinoon ku ramuyun.
Kaansayan ku tohom taakin ku
ramuyun. Am au anaak ra hino
ramuyun sala' ka kono pananaak nu
ulun nu tana' hitu. Ikaa akau angkaa-
mo am angkalaa'. 28Akau nakaringoh
ra aun koson nu rahu ku, 'Au makou,
io yak au anduli' ramuyun rahili.'
Kono akau masi' rakon akau angin-
suat ra au muoi ri Yama' nga
i Yama' maayo kuasa' intor rakon.
29Au mindahu ra kawi' nu hitu raino,
ra kaapo kawi' no asauk, hili paat no
asauk rahili, akau angintopot. 30Ikaa
no asuang rahuon ku ramuyun raino,
nga amihang ra tana' hitu mamaar
suku'. Io kaando' kuasa' amihang
rakon. 31Hino puun no au maya' ra
kawi' nu susub ri Yama', hili ulun nu
tana' hitu akapandai nga au masi'
ri Yama'. Lumuat ka makou taka
intor ra intok hitu."

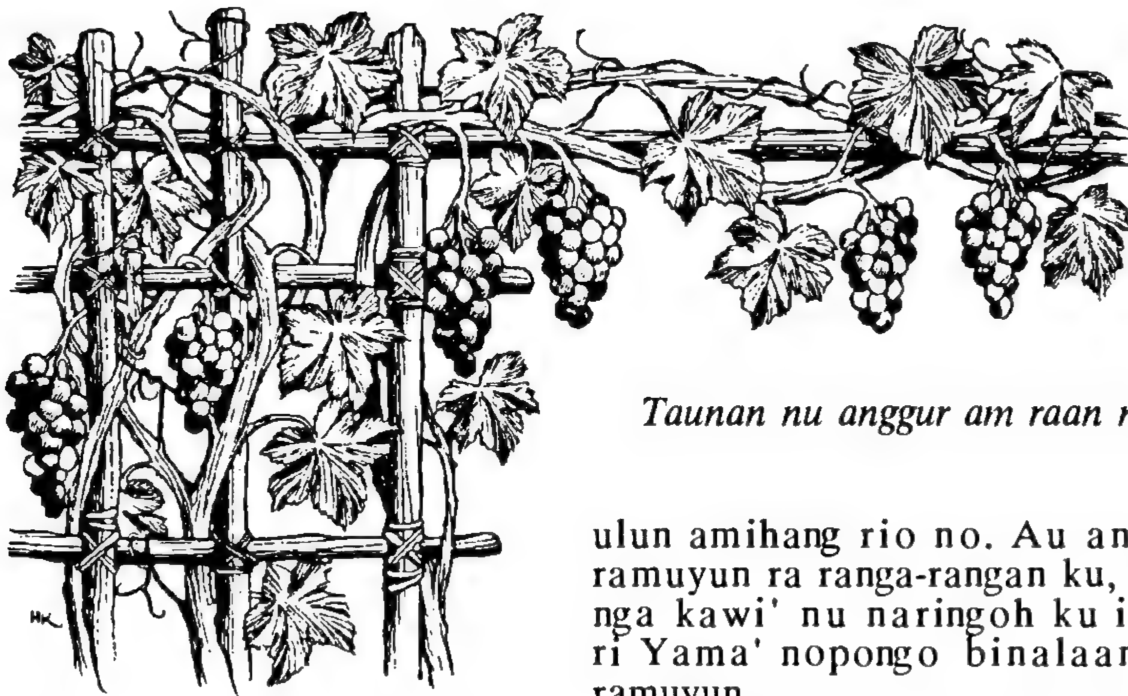
Yasus Taunan nu Anggur otopot

15 1Rahu po ri Yasus, "Au nga
taunan nu anggur otopot am
i Yama' ahahalung ra kabun nu ang-
gur hino. 2Tuki-tukir nu raan siino
rakon ikaa anginawa' lomporon no
am tuki-tukir nu raan anginawa' in-
sapiin no talaaho' hili kinawa' nano
aawas. 3Akau hitu nopongo
nabahuan nu pangubasan binalaan
ku ramuyun. 4Mayan ka sumilulum
rakon am au pono' rahili mayan po
sumilulum ramuyun. Ohondo' ra
raan pansuayon ra taunan no io ikaa
anginawa', kami po hino ikaa auma'
anginawa' nu kono akau ikaa mayan
sumilulum rakon.

5Au nga taunan nu anggur am
akau nga raan-raan no. Aun ulun
mayan sumilulum rakon, au am ulun
hino anginawa' aawas, nga kono ikaa
au akau ikaa akaalap anguma' ra atu-
atu. 6Am aun ulun ikaa mayan
sumilulum rakon io lomporon kono
raan. Io rahili aansak. Am raan-raan
hiano luluron am tapiri' solobo' ra
apui no. 7Kono akau mayan
sumilulum rakon am pangubasan ku
hino olondon ra huang mi am
kitaakon mi ri Ama' aun yak

---

gg14:17 auma' sumilulum: Luang nu buku nakalair; am sumilulum.

Taunan nu anggur am raan no

kasihaan mi am kawi' nu hiano
taakin yak ramuyun. 8Kono akau a-
nginawa' aawas, kuasa' asundu nu
Ama' ku paintalangon am haling ra
hino akau kapio-pio ulun ubason ku.
9Au masi' ramuyun ohondo'
ri Yama' masi' rakon. Onsoi bayah
mi olondon asauk ra ulun asian ku.
10Kono akau maya' ra kawi' nu
panusuban ku, akau olondon ra asi'
ku hino, ohondo' rakon inaya' ra
kawi' nu panusuban ri Yama', am io
masi' yak rakon.
11Kawi' nu hitu balaan ku
ramuyun, hili insuat ku olondon ra
huang mi am panginsuatan mi
sumauk otopot. 12Hitu nga
panusuban ku, onsoi akau masi' ra
ulun rangan mi, ohondo' rakon
nakaasi' ramuyun. 13Kaando' kasa-
ngulun akasail ra hayo nu asi' nu sa-
ngulun matoi ra tayar nu
ranga-rangan no. 14Akau nga rangan
ku nu kono akau maya' ra kawi' nu
panusuban ku ramuyun. 15Ikaa no
sabiton ku akau ra amba, nga ulun
amba ikaa akapandai ra maan nu
ulun amihang rio no. Au anabit
ramuyun ra ranga-rangan ku, hino
nga kawi' nu naringoh ku intor
ri Yama' nopongo binalaan ku
ramuyun.
16Sala' ka akau namili' rakon. Au
nga namili' ramuyun am anusub
ramuyun hili akau muoi ambala' am
anginawa' aawas ohondo' ra santaun
anggur raitu' li, hili kinawa' mi hino
sumuku' ra ampus-ampus no. Kono
akau anguma' ra hino i Yama' anaak
ra aun yak kitaakon mi haling ra ing-
galan ku. 17Hitu nga susub ku
ramuyun, onsoi akau masi' ra ulun
rangan mi.

Ulun nu tana' asisingon ramuyun

18Kono akau kasisinganan nu ulun
nu tana' tu, huangon mi nga ilo
pahulu nasisingon rakon. 19Kono
akau sumilulum ra ulun nu tana' tu,
ulun nu tana' hitu masi' ramuyun am
apasauk ramuyun kono anak nilo
tohom. Io yak au nopongo namili'
ramuyun intor ra ulun nu tana' tu am
akau raino ikaa no sumilulum ra ulun
nu tana' tu. Hino nga puun no ulun nu
tana' tu asisingon ramuyun.
20Huangon mi onsoi-onsoi rahu
kutu. Kaando' kasangulun amba
aulu' intor ra ulun amihang rio no. Ilo

15:12 Yah. 13:34, 15:17, 1Yah. 3:23, 2Yah. 5 **15:20** Mat. 10:24, Luk. 6:40, Yah. 13:6

nopongo nangulalaat rakon! Am ilo
pono' angulalaat po ramuyun. Kono
ilo maya' ra pambalaan ku, ilo pono'
am maya' po ra pambalaan mi. 21Ilo
anguma' ra kawi' nu hino ra tayar mi,
nga akau hitu ulun ubason ku am ilo
ikaa akakaulih ra ulun nanusub
rakon no. 22Ilo ikaa akasala' kono au
ikaa inatong am namala' rilo ra kawi'
nu baal hino. Io yak raino ilo kaando'
pamarahuan ra ilo kaando' sala'.
23Aun ulun asisingon rakon io pono'
am asisingon po ri Yama'. 24Ilo ikaa
akasala' kono au ikaa anguma' ra
tatandu-tatandu' kalalaban hiatu ra
tingkuangon nilo, tatandu-tatandu'
hiatu kaando' po kasangulun nangu-
ma'. Io yak raino ilo nakakito ra
tatandu' inuma' ku am ilo asisingon
rakon am Ama' ku. 25Baal hitu ikaa
mulalas asauk yak hili asuhut rahu
nasuratan ra Arat sinuratan ri Musa
li rilo rahu kono, 'Nga ilo asisingon
rakon am kaando' atu-atu sala'.'

26Io yak au anusub ra Amamara-
ngan hino muoi ramuyun haling ri
Ama'. Io hino Ro apaintalang ra
katapatan ra baal nu Ala. Paat no
matong rahili io ambala' intor ra baal
ku. 27Akau pono' am ambala' po ra
napandayan mi intor ra baal ku, nga
kawi' mi hitu baya-baya' nirumangan
rakon haling ra puu-puun nali."

16 1"Au ambala' amalair ra hitu
ramuyun hili intopot mi ikaa
alawo. 2Ulun hiano apahiru'
ramuyun am ikaa apakuoi ramuyun
ra pahun intok sambayang. Am paat
no rahili siino ulun amatoi ramuyun
am ilo ampahuang ra lumangus ra
baal hino ilo angkaraya' ra tayar nu
Ala. 3Kawi' nu baal hino maan nilo ra
tayar mi nga ilo ikaa po nakakaulih
ri Yama' karuo kono am au. 4Io yak
raino au ambala' ra baal hitu
ramuyun hili paat no asauk rahili
akau akahuang ra au nopongo nam-
bala' ramuyun. Baal hitu ikaa
binalaan ku ramuyun intor ra puu-
puun nali, nga baya-baya' po hua au
ramuyun."

Maan nu Ro nu Ala

5"Io yak raino au muoi rio
nanusub rakon no am kaando' kasa-
ngulun po akibala' ramuyun, 'Aun
oyon mu guru'?' 6Nga raino au inin-
dahu ra baal hitu ramuyun, am huang
mi no asusa' bonsoi. 7Io yak huangon
mi onsoi-onsoi rahu kutu. Labing
honsoi no kono au muoi. Kono au
ikaa muoi, Amamarangan hino ikaa
matong ramuyun. Io yak kono au
muoi, au anusub rio muoi ramuyun.
8Am paat no matong rahili, io
apaliman ra ulun nu tana' hitu nga
pamahuangan nilo no nasala' intor ra
baal nu sala' am intor ra baal nu
katapatan, am intor ra baal nu ukum
nu Ala. 9Pamahuangan nilo no kapio
nasala' intor ra baal nu sala' nga ikaa
hua ilo mintopot rakon. 10Pamahua-
ngan nilo no kapio nasala' intor ra
baal nu katapatan hino, nga muoi au
no hua ri Yama' am akau pono' bahu
am ikaa no akakito rakon. 11Am pa-
mahuangan nilo no kapio nasala'
intor ra baal nu Ala amaratu' ra
ukum nga amihang ra ulun nu tana'
hitu niratuan ra ukum!

12Asuang halan rahuon ku
ramuyun, io yak raino tu aahat poyo
ringohon mi. 13Io yak paat nu Ro hino
matong, io ambala' kapio-pio ra
katapatan nu Ala. Io ikaa ambala' ra
atu-atu maya' ra kasiha' no tohom. Io
mindahu yak ra aun naringoh no, am
apaintalang ramuyun ra baa-baal
asauk rahili. 14Io apaintalang ra
kuasa' ku asundu hino nga kawi' nu
paintalangon no ramuyun naalap no
intor rakon. 15Kawi' nu aun-aun
notohom ri Yama' am au po kata-
ngan. Hino nga puun ku mindahu
ramuyun nga aun binalaan ku ra Ro
hino nga indulan no ramuyun."

15:25 Nan. 35:19, 69:4

Asusa' am anginsuat

16"Ikaa no kula' buoi no akau ikaa
akakito rakon. Am ikaa po kula' buoi
intor ra hino akau akakito po rakon
rahili."
17Ulun ubason ri Yasus rano
nakibala' ra sangulun am sangulun,
"Aun ki' atungon nu rahu no hino,
'Ikaa no kula' buoi no akau ikaa
kakito rakon' am 'Ikaa po kula' buoi
intor ra hino akau akakito po rakon
rahili?' Am rahu no po, 'Nga au muoi
ri Yama'.' 18Aun ki' atungon nu rahu
no hino, 'Ikaa no kula' buoi no?' Ikaa
akapandai taka ra rahu no hino."
19I Yasus akapandai ra ilo asiha'
angkimuot rio. Hili rahu ri Yasus
rilo, "Hitu ki' ayamon muyun tu ra au
inindahu, 'Ikaa no kula' buoi no akau
ikaa akakito rakon,' am 'Ikaa po kula'
buoi intor ra hino akau akakito po
rakon rahili.' 20Huangon mi onsoi-
onsoi rahu kutu. Akau rahili kumoros
ra tangi' mi, io yak ulun nu tana' hitu
anginsuat. Am akau alaat huang, io
yak susa' nu huang mi hino mungga'
asauk ra insuat. 21Paat nu sangulun
ruandu' atipahanak io aila' huang. Io
yak pongo nu anak hino marul, io
rahili akaliro ra ila' nu huang no hino
nga insuat no ra sangulun anak in-
anak ra tana' hitu. 22Kami po nga
hino. Raino akau asusa' huang io yak
au tumiwol po ramuyun rahili.
Huang mi rahili apanu' ra insuat am
kaando' kasangulun amahaau ra in-
suat hino intor ra huang mi.
23Paat nu orou hino sumuku'
kaando' no aun-aun kimuatin mi
rakon. Huangon mi onsoi-onsoi rahu
kutu. Akau ulun ubason ku aun yak
kitaakon mi ri Yama' haling ra ingga-
lan ku io auma' anaak ramuyun.[hh]
24Suku' ra paat raino ikaa po akau
nakitaak ra atu-atu haling ra inggalan
ku. Akitaak nga am hili akau akaalap
hili insuat mi hino olondon am
otopot."

Amayau ra tana'

25"Kawi' nu baal hitu binalaan ku
ramuyun ra pangumangan. Io yak
paat nu orou nano asuku' ikaa no
rahili au mindahu ramuyun ra pangu-
mangan au mindahu apaintalang yak
ambala' ramuyun ra baal nu Ama'
hino. 26Paat nu hili akau akitaak
ri Ama' haling ra inggalan ku am
ikaa no au mindahu akitaak rio ra
tayar mi, 27nga i Yama' masi'
ramuyun. Io masi' ramuyun nga akau
masi' rakon am akau angintopot nga
au inatong haling ra Ala. 28Kapio au
inatong intor ri Yama', am inuoi ra
tana' hitu. Io yak raino au anino ra
tana' tu am anduli' ri Yama'."
29Rahu nu ulun ubason no rano
rio, "Guru' raino yak oko ikaa min-
dahu ra pangumangan, am raino
rahu mu atalang ringohon mai.
30Raino apandayan mai ra guru'
akapandai ra kawi' nu atu-atu am
ikaa pono' pakuan nu ulun akibala'
riun raino. Haling ra baal hitu pono'
akai angintopot ra oko inatong intor
ra Ala."
31Limbang ri Yasus rilo, "Angin-
topot ki' akau raino? 32Huangon mi,
orou am paat no auma' matong raino
nakasuku' noyo, paat mi ahiru' an-
susuai, muli' ra tuki-tukir nu pahun
mi suku' au sangulun yak amahun.
Hama' no pono' kono hino, sala' ka
au yak sangulun nga i Yama' hua
siino baya-baya' rakon. 33Au min-
dahu ra hitu ramuyun hili akau
akaalap ra kaansayan nga akau
sumilulum rakon. Ulun nu tana' hitu
angila-ngila' ramuyun, io yak lon-
donon mi huang mi, nga au nopongo
namayau ra kuasa' nu tana' hitu."

---

*hh*16:23 Aun yak kitaakon mi ri Yama' haling ra inggalan ku, io auma' anaak ramuyun: Luang nu buku nakalair; Kono akau akitaak ra atu-atu ri Yama' io auma' anaak ra hino ramuyun ra inggalan ku.

Yasus anambayang ra ulun ubason no

17 1Pongo ri Yasus inindahu ra
baal hino, hili io naningaa' ra
limbowon am rahu no, "U Ama', paat
ku nasuku' noyo. Paintalangon mu
kuasa' asundu nu Anak mu, hili Anak
mu pono' apaintalang ra sundu' nu
kuasa' mu. 2Nga oko nopongo
nanaak rio ra kuasa' ra kawi' nu ulun,
hili io anaak ra bayah otopot am
ampus-ampus ra tuki-tukir nu ulun
tinaakan mu rio. 3Hitu nga bayah
otopot am ampus-ampus, io hino
tuki-tukir nu ulun akakaulih riun,
Ala saumi am otopot am akakaulih
ri Yasus Karistus sinusub mu hino.
4Haling ra au nopongo nangawi' ra
karaya' nanusuban mu rakon, au no-
pongo napaintalang ra sundu' nu
kuasa' mu ra tana' hitu. 5U Ama', an-
sukon mu au raino ra tingkuangon
mu ohondo' ra oko angansuk rakon
ra kaapo tana' tu nasauk.

6Au nopongo napaintalang riun ra
ulun nu tana' hitu io hino ulun nopo-
ngo tinaakan mu rakon. Ilo nopongo
nasauk ra tohom mu am oko nopongo
nanaak rilo rakon am ilo nopongo
inaya' ra panusuban mu. 7Am raino
ilo akapandai ra kawi' nu atu-atu
tinaakan mu rakon haling riun. 8Au
nopongo nangindul rilo ra rahu
binalaan mu rakon, am ilo nopongo
inintopot. Ilo akapandai nga au
kapio-pio inatong haling riun am ilo
angintopot po ra oko nanusub rakon.

9Au sambayang ra tayar nilo. Sala'
ka sambayang ra tayar nu ulun nu
tana', io yak tayar nu kawi' nu ulun
nopongo tinaakan mu rakon, nga ilo
hua tohom mu. 10Kawi' nu tohom ku,
tohom mu poyo am kawi' nu tohom
mu tohom ku poyo. Hili kuasa' ku
asundu' hino paintalangon lumangus
rilo. 11Raino au matong riun. Ikaa no
au murong ra tana'. Io yak siino po ilo
ra tana' hitu. U Ama' ansukon, im-
buawan mu ilo ra kuasa' mu, kuasa'
tinaakan mu rakon no hili ilo asauk
ohondo' ra saumi inan kono iito ruo
ohondo' ra saumi inan. 12Paat ku
baya-baya' rilo, au ahalung rilo ra
kuasa' mu io hino kuasa' tinaakan
mu rakon hitu.[ii] Au anindung rilo, am
kaando' po kasangulun nalawo ra
lolot nilo, sangulun alaat tu yak tuu-
tuu' alawo, hili asuhut aun nasuratan
ra Kitap.

13Raino au matong riun. Au nopo-
ngo nambala' ra kawi' nu baal hitu ra
paat ku siino ra tana' tu, hili ilo
aingkoos huang anginsuat ohondo' ra
insuat ku. 14Au nopongo nanaak ra
rahu binalaan mu rakon ra tayar nilo
am ulun nu tana' tu raino asisingon
rilo nga ilo raino ikaa no sumilulum
ra ulun nu tana' hitu, nga ohondo'
rakon ikaa sumilulum ra ulun nu
tana' hitu. 15Ikaa au akitaak ra oko a-
ngundut rilo intor ra tana' tu. Au
akitaak yak riun angimbuou rilo intor
ra napasauk ra kalaatan hino.
16Ohondo' rakon ikaa sumilulum ra
ulun nu tana' hitu, kanilo po hino
ikaa sumilulum ra ulun nu tana' hitu.
17Pasaukon mu ilo ra tohom mu intor
ra katapatan mu, rahu mu hino nga
otopot. 18Ohondo' ra oko nopongo
nanusub rakon ra ulun nu tana' tu
kono po nga hino au nanusub rilo
muoi ra ulun nu tana' tu. 19Au
nanaak ra inan ku riun ra tayar nilo,
hili ilo kapio-pio asauk ra tohom mu.
20Sala' ka ilo yak sambayangan ku io
yak tayar poyo nu ulun angintopot
rakon nga intor ra pambalaan nilo.

21U Ama' au sambayang hili kawi'
nilo asauk ra saumi, kono iito saumi

[ii] 17:12 au ahalung rilo...tinaakan mu rakon hitu: Luang nu buku nakalair; Rangan nu kuasa' ra inggalan ri yama' au nopongo namiaha' ra kawi' nu tinaakan ri yama' rakon.

17:12 Nan. 41:9, Yah. 13:18

Yasus anambayang

yak. Onsoi yak ilo asauk ra saumi
riito hili ulun nu tana' hitu anginto-
pot ra oko nga nanusub rakon.
22Kuasa' mu asundu' tinaakan mu
rakon li, tinaakan ku rilo, hili ilo
asauk ohondo' ra saumi inan kono
iito ohondo' ra saumi inan. 23Io hino
au am ilo ohondo' ra saumi inan kono
oko am au ohondo' ra saumi inan.
Hili ilo kapio-pio asauk ohondo' ra
saumi inan hili ulun nu tana' hitu
akapandai ra oko nga nanusub rakon,
am oko masi' rilo ohondo' ra oko
masi' rakon.
24U Ama', au asiha' ra ulun
tinaakan mu rakon tu baya-baya'
rakon ra aun yak intok ku, hili ilo
akakito ra kuasa' asundu tinaakan
mu rakon, nga oko masi' rakon ra
kaapo tana' tu nasauk.
25U Ama' otopot! Ulun nu tana'
hitu ikaa akakaulih riun, io yak au
akakaulih riun. Am ulun hiatu pono'
nakapandai ra oko nanusub rakon.
26Au nopongo napaintalang ra
kinabaalo' mu ra tayar nilo, am au
parambu-rambus anguma' ra hino,
hili asi' mu pono' rakon am lumon-
dom yak ra huang nilo, hili au am ilo
ohondo' ra saumi inan."

Yasus tinakub

(Mat 26:47-56; Mrk 14:43-50; Luk 22:47-53)

18 1Pongo ri Yasus nasambayang
bi nilo ra ulun ubason no rano
sinumandaup ra siang borook ining-
galanan ra Kisron. Ra intok hino i
Yasus am ulun ubason no rano inuoi
ra saumi kabun.
2I Yudas ulun apasauk apatakub
hino akapandai ra intokon hino nga
hai-hait hua i Yasus am ulun ubason
no rano lumulur ra intok hino. 3Am
pangibit i Yudas ra sambahian
sauyar am kula-kula' po ulun
ahahalung ra Pahun nu Tuhan hino
sinusub nu mamaayo nu imam am
ulun Parisi hili ilo inuoi ra intok hino.
Ulun hiano siino pailang hahaang am
nangibit po ra kalir am lampung.
4I Yasus apandai ra aun asauk ra
bayah nano. Io tinumiwol rilo am
rahu no, "Aun ki' uyumon mi tu?"
5Limbang kanilo, "I Yasus ulun nu
Nasarit."
Rahu ri Yasus rilo, "Au nga io."
I Yudas ulun apasauk apatakub hino
hayo-hayou baya-baya' rilo ra hino.
6Paat ri Yasus inindahu, 'Au nga io,'
kawi' nilo no sinumunsuli hili naaba'
ra tana' no.
7Pangkimuot po i Yasus rilo, "Aun
ki' uyumon mi tu?"
Limbang kanilo, "I Yasus ulun nu
Nasarit."
8Rahu po ri Yasus rilo, "Kaa ki'
nopongo au inindahu ramuyun au
nga io? Kono akau ahuyum rakon
pookowon mi pahulu ulun rangan ku
ratu." 9(Io inindahu kono hino, hili
asuhut kawi' nu nirahu no ra pahulu
li, io hino 'U ama', hili kaando' kasa-
ngulun po alawo ra kawi' nu ulun
tinaakan mu rakon ratu.')
10I Simun Piturus siino pailang. Io
namutus ra pailang hino hili namiris
ra talingo pamiris nu amba nu

mamaayo nu imam. Inggalan nu
amba hino i Matkus. 11Hili rahu
ri Yasus ri Piturus, "Pandulion mu
susuki' pailang muno! Nga ikaa
mulalas au aila' maya' ra aun nopo-
ngo nilondon ri Yama' ra tayar ku."

Yasus ra tingkuangon ri Hanas

12Hili sauyar nu Ruum hiano am
mamaayo nilo no am ulun ahahalung
ra Pahun nu Tuhan rano nanakub
ri Yasus. Hili ilo nanangkong rio,
13am nangibit ri Yasus puu-puun ra
tingkuangon ri Hanas. I Hanas io
hino iwan ri Kayapas Kinatuaan nu
imam ra upok hino. 14I Kayapas nga
nambala' ra ulun Yahudi ra pahulu li
rahu kono, "Labing honsoi no sangu-
lun yak matoi, hili kawi' nu bansa'
hitu ikaa matoi."

Piturus ahalim ri Yasus
(Mat 26:69-70; Mrk 14:66-68; Luk 22:55-57)

15I Simun Piturus am sangu-
lun ubason bokon no sinumunu' ri
Yasus. Ulun ubason bokon no
akakaulih ra Kinatuaan nu Imam
hino, hili io sinumunu' ri Yasus in-
unsop ra totobon nu pinamahal ra
pahun nu Kinatuaan nu Imam.
16I Piturus angkinaan ra libung nu
papahal hino, ra maar nu totobon
no. Hili samput nu ulun ubason
bokon no akakaulih ra Kinatuaan
nu Imam no. Io nahayam ra ruandu'
ahahalung ra totobon hino, hili na-
ngibit ri Piturus inunsop. 17Io yak
rahu nu ruandu' ahahalung ra
totobon hino ri Piturus, "Kaa ki'
oko hitu sangulun ulun ubason nu
ulun hitu?"
Limbang ri Piturus, "Sala'!"
18Paat hino nakapinaat ra paat
asimu'. Amba-amba rano am ulun
ahahalung ra Pahun nu Tuhan hiano
nopongo nahuluk ra apui tinaunan ra
arang am nandalang nilumibung ra
apui hino. I Piturus inimaar rilo hili
inaya' nandalang.

Kinatuaan nu Imam angkimuot ri Yasus
(Mat 26:59-66; Mrk 14:55-64; Luk 22:66-71)

19Kinatuaan nu Imam hino
nangkimuot ri Yasus ra baal nu
ulun ubason no rano am panguba-
san no hino. 20Limbang ri Yasus
rilo, "Buoi ku ambala' am pam-
balaan ku aringoh yak nu ulun. Au
asalok ambala' ra ulun ra intokon
nu ulun Yahudi lumulur io hino ra
pahun-pahun intok sumambayang
am ra Pahun nu Tuhan. Kaando'
aun-aun rahu ku ikaa apandayan nu
ulun. 21Kulo ki' kimuati' mu au?
Kimuatin mu nga ulun nopongo na-
karingoh ra pangubasan ku hino. Ilo
akapandai ra tuki-tukir nu rahuon
ku."
22Pongo ri Yasus inindahu, sangu-
lun sauyar ra maar ri Yasus no na-
nampiling ra pingal ri Yasus no am
rahu no, "Kulo oko aatas mindahu
kono hino ra Kinatuaan nu Imam."
23Rahu ri Yasus ra sauyar hino,
"Kono siino nasala' ra rahu ku hino,
onsoi ko mindahu ra ulun hiatu aun
nasala' ra rahu ku hino. Io yak kono
rahu ku hino otopot aun puun mu
namampiling rakon?"
24Haling ra hino i Hanas nanusub
ri Yasus muoi ri Kayapas Kinatuaan
nu Imam hino. Am tatangkong nano
ikaa poyo iniru' nilo.

I Piturus ahalim po ri Yasus
(Mat 26:71-75; Mrk 14:69-72; Luk 22:58-62)

25I Simun Piturus tuo-tuor po
andalang ra maar nu apui no. Ulun
bokon rano angkimuot rio, "Kaa ki'
oko hitu poyo sangulun ulun ubason
nu ulun hitu?"

18:11 Mat. 26:39, Mrk. 14:36, Luk. 22:42 **18:14** Yah. 11:49-50

Limbang ri piturus, “Sala'!”
26 Sangulun amba nu Kinatuaan nu
Imam, io hino pahaka' nu ulun
nilompor ri Piturus ra talingo li, rahu
no, “Kaa ki' oko nakito ku ra kabun
nili baya-baya' ra ulun hitu?” 27 I-
ngondo' po i Piturus inindahu,
“Sala'!” am paat hino manuk no
pono' am naningkukuuk.

Yasus ra tingkuangon ri Pilatus
(Mat 27:1-2; 11-14; Mrk 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Paat nu susuab hino mingas
lali', ilo nangibit ri Yasus intor ra
pahun ri Kayapas inuoi ra pahun nu
Gabunor. Mamaayo nu ulun Yahudi
ikaa inunsop ra pahun hino nga ilo
aangas anguma' ra baal asala'
maya' ra arat nilo, nga kono ilo
akasala' maya' ra arat nu ugama
nilo ilo ikaa akaaya' angakan ra
akan nu Irau Paska. 29 Haling ra
hino insaloh ri Pilatus tinumiwol
rilo. Pangkimuot i Pilatus, “Aun ki'
papasalaan mi ra ulun hitu?”
30 Limbang nilo ri Pilatus, “Ikaa
akai angibit rio ra Tuan Gabunor nu
kaapo io nakasala'.”
31 Rahu ri Pilatus rilo, “Onsoi
akau angibit rio am amaratu' ra
ukum maya' ra ukum nu arat nu
ugama mi tohom.”
Io yak limbang nu ulun Yahudi
hiano, “Atu-atu pono' kaulun ikaa
auma' akai amaratu' ra ukum maan
potoyo'.” 32 (Baal hitu asauk hili
asuhut aun binalaan ri Yasus ra paat
no nambala' napaintalang ra lakou
nu patayan no.)
33 Panduli' po i Pilatus inunsop ra
istana' hino am nahipah ri Yasus. Io
nangkimuot ri Yasus, “Kapio ki' oko
hitu Raja' nu ulun Yahudi?”
34 Limbang ri Yasus, “Kapio ki'
Tuan Gabunor katangan ra pangki-
muatan hino karuo kono am ulun
bokon inindahu ra Tuan Gabunor ra
baal ku hitu?”
35 Limbang ri Pilatus, “Ulun
Yahudi ki' au? Bansa' mu tohom am
mamaayo nu imam hiano nangibit
riun nanaak rakon. Aun ki' nopongo
inuma' mu?”
36 Rahu ri Yasus, “Pihangan ku
hitu sala' ka intor ra tana' tu. Kono
pihangan ku intor ra tana' tu, kapio
ulun ubason ku ratu tumabuh ra ulun
Yahudi hili au ikaa taakin ra
mamaayo nu ulun Yahudi. Pihangan
kutu sala' ka intor ra tana' hitu!”
37 Hili i Pilatus nangkimuot rio,
“Kono po hino, otopot ki' oko hitu
raja'?”
Limbang ri Yasus, “Tuan
Gabunor nga inindahu ra au hitu
raja'. Au inanak am inatong ra tana'
hitu saumi langus yak, io hino am-
bala' ra katapatan nu Ala. Ulun
haling ra katapatan hino angkino-
ngoh rakon.”
38 Rahu ri Pilatus nangkimuot
ri Yasus, “Aun ki' atungon nu
katapatan hino?”

I Yasus ukumin potoyo'
(Mat 27:13-31; Mrk 15:6-20; 23:13-25)

Am insaloh po i Pilatus
tinumuun ra ulun Yahudi. Rahu
ri Pilatus rilo, “Kaando' napan-
dayan ku ra sala' no am amaratu' ra
ukum rio. 39 Io yak maya' ra
kaubasan mi, au asalok amalabus ra
ulun niriil ra paat nu Irau Paska.
Asiha' ki' akau ra au amalabus ra
Raja' nu ulun Yahudi hitu?”
40 Limbang nilo am hili nilumuap,
“Ikaa! Sala' io! I Barabas labusin
mu!” (I Barabas sangulun an-
tatakou.)

19 1 Am paat hino i Pilatus
nanusub ra ulun namalapos
ri Yasus. 2 Hili sauyar hiano nama-
lingkong ra raan-raan akaruui
pinasauk ra sasapak, hili ilo
napasapak ra ulu ri Yasus no. Am ilo
namakai rio ra sampayau alanso-lan-

18:32 Yah. 3:14, 12:32

som. 3Hili ilo po ruli-ruli' matong am
sumamba angikiat rio am rahu
kanilo, "Kaansayan ra tayar nu Raja'
nu ulun Yahudi." Pongo nu hino hili
ilo nangapis ra pingal nano.
4Am insaloh po i Pilatus inuoi in-
dahu ra ulun asuang siino ra intok
hino, rahu no, "Ilayin mi nga au na-
ngibit rio ininsaloh hili apandayan mi
ra au ikaa apandai ra sala' no am
amaratu' ra ukum rio."
5I Yasus ininsaloh am pinasa-
sapak ra sasapak akaruui hino am
pinakai ra sampayau alanso-lansom.
Rahu ri Pilatus rilo, "Ilai' mi nga hitu
nga ulun hili!"
6Paat nu mamaayo nu imam am
kawi' nu ulun angiaha' hiano
nakakito rio, ilo nilumuap, "Salipon
yak io, Salipon yak io!"
Rahu ri Pilatus rilo, "Ibiton mi yak
io am akau yak analip rio. Au kaa
akapandai ra aun sala' no am
amaratu' rio ra ukum."
7Limbang nu ulun Yahudi rano,
"Siino arat mai mindahu io potoyon
yak nga io angangku ra inan no tohom
ra Anak nu Ala."
8Paat ri Pilatus nakaringoh ra
rahu nilo hino, labing po balaa' no
9hili io nanduli' po inunsop ra istana'
hino am nangkimuot po ri Yasus,
"Aun ki' haling mu?" Io yak i Yasus
ikaa nilumimbang sahuhumi.
10Rahu ri Pilatus rio, "Ikaa ki' oko
mindahu ra atu-atu rakon? Huangon
mu nga, siino kuasa' ku amalabus
riun, karuo kono am apasalip riun."
11Limbang ri yasus, "Tuan kaan-
do' kuasa' mu ra inan ku nu kono po
Ala ikaa anaak ra hino riun. Io yak
ulun nanaak rakon ratu riun labing
maayo ra sala'."
12Paat ri Pilatus nakaringoh ra
rahu hino, labing po likot no amala-
bus ri Yasus. Io yak ulun Yahudi
rano salua-luap rahu kanilo, "Kono
Tuan amalabus rio ikaa no Tuan
sumilulum ra raja' sabiton ra Kaisar.
Ulun angangku ra inan no ra raja' io
hino pantabuh ri Kaisar."
13Paat ri Pilatus nakaringoh ra
rahu hino, io nangibit ri Yasus inin-
saloh hili nanturung ra kurusi' pan-
tutuuman ra intok ininggalanan ra
"Tontom ra Batu." (Rahu nu ulun
Ibarani sabiton ra "Gabata")
14Am paat hino maar jaam oopor
am ruo ra tanga' orou, am suaban
nano Irau Paska. Rahu ri Pilatus ra
ulun Yahudi hiano, "Hitu nga raja'
muyun li!"
15Hili ilo nilumuap, "Potoyon yak
io! Potoyon yak io! Salipon yak io!"
Rahu ri Pilatus, "Au ki' analip ra
raja' mi hitu?"
Limbang nu mamaayo nu imam
rano, "Saumi yak raja' mai io hino i
Kaisar!"
16Pongo nu hino hili i Pilatus
nanaak ri Yasus ra sauyar rano ra io
maan salipo'

I Yasus sinalip

(Mat 27:32-44; Mrk 15:21-23; Luk 23:26-43)

Hili sauyar hiano nangibit
ri Yasus. 17Hili i Yasus nanaan ra
salip hino muoi ra intok ininggala-
nan ra "Intok nu kuapak". (Rahu nu
ulun Ibarani io hino "Golgota".)
18Ra hino ilo nanalip ri Yasus. Ilo
nanalip napangkibab ra ruo ngaulun
ulun bokon am i Yasus nahintanga'.
19I Pilatus pono' nanurat ra kula-
kula' rahu io hino, I YASUS
HALING RA NASARIT, RAJA'
NU ULUN YAHUDI. Hili io
noposokot ra popor nu salip no ra
solor ra ulu no. 20Asuang ulun
Yahudi namasa' ra surat hino nga
intok ri Yasus sinalip no ikaa atawoi
intor ra bandar. Rahu hino sinuratan
ra rahu nu Ibarani, Latin am Yunani.
21Rahu nu mamaayo nu imam am
ulun Yahudi ri Pilatus, "Pain mu
surati' ra, 'Raja' nu ulun Yahudi.'
Suratan mu yak, 'Rahu nu ulun hitu,
au nga Raja' nu ulun Yahudi.' "

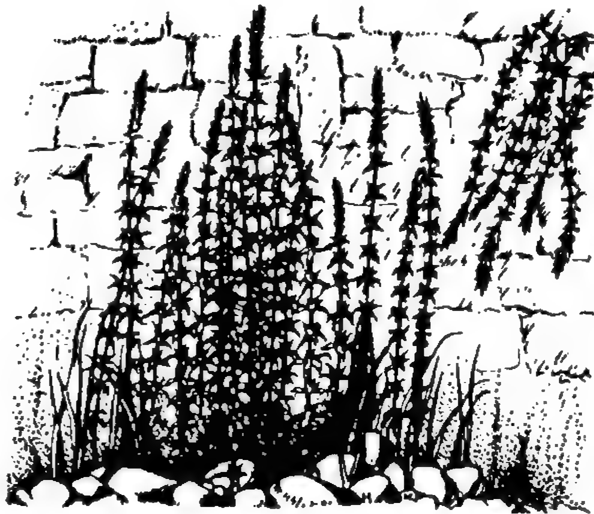
22 Io yak limbang ri Pilatus, "Aun
po sinuratan ku am hino yak!"
23 Pongo nu sauyar hiano nanalip
ri Yasus, ilo nangalap ra kain pakai
nano hili ilo nampipiruo apat bahian,
saumi ra sangulun. Ilo pono' am na-
ngalap ra kain no nasindayol binaal
intor ra sampila' kain inansar intor ra
lioh suku' ra kalayam am kaando'
pipikit no. 24 Rahu nilo ra sangulun
am sangulun, "Pain taka bintai' kain
nasindayol hitu. Onsoi nahi undion
taka ra anantu' ra aun ulun akaun-
dut."
Baal hitu asauk hili asuhut rahu
nasuratan ra Kitap am rahu no,

"Ilo nantatayar ra pakai ku
ra lolot nilo.
Am ilo nangundi ra
kain ku sinindayol."

Kono hino nga inuma' nu sauyar
hiano.
25 Ina' ri Yasus am pahaka' ruan-
du' nu ina' nano i Maria andu' ri
Kolopas am i Maria ulun nu Mak-
dalina ininggayou ra maar nu salip
no. 26 Paat ri Yasus nahilong ra ina'
no am ulun ubason asian no hino
tinumuor ra maar nano, rahu
ri Yasus ra ina' nano, "Io raino anak
mu."
27 Hili Yasus inindahu po ra ulun
ubason no hino, "Io pono' am ina'
mu." Puun rahili ulun ubason hino
nangibit ra ina' ri Yasus no ra pahun
no tohom.

Pinatayan ri Yasus
(Mat 27:45-56; Mrk 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Am Yasus akapandai nga
paat hino kawi' nu atu-atu nopongo
nasauk am kawi' nu nasuratan ra
Kitap nasuhut yak, rahu ri Yasus,
"Atiinum au."
29 Siino ra hino saumi mangkuk
napanu' ra ruu' nu anggur asangiu.
Hili sauyar hiano napatapuk ra
tutuu' am napasanggap ra popor nu
taun hisop, hili ilo nonoroi
napaimaar ra rumpil ri Yasus no.
30 Hili Yasus pono' am nanimpos ra
ruu' nu anggur hino am rahu no,
"Nasauk noyo!"
Hili io nirumungu' am inatoi.

Taun Hisop

Yasus tinura'

31 Nga orou nanalipan ri Yasus no
io hino orou pamalairan ra Orou
Taahan nu ulun Yahudi, mamaayo
nu ulun Yahudi aangas ra bangkai nu
ulun sinalip hiano toyo-toyong ra
salip no ra paat nu Orou Taahan, nga
Orou Taahan hitu labing aulu' intor
ra Orou Taahan bokon. Suku' ulun
Yahudi inuoi nakitaak ri Pilatus hili
anusub ra ulun muoi pamandak ra
kalayam nu ulun sinalip hiano am
anuun rilo intor ra salip no. 32 Haling
ra hino sauyar-sauyar rano inuoi
pamandak ra kalayam nu ruo
ngaulun rangan ri Yasus sinalip no.
33 Paat nilo nakasuku' ri Yasus,
ilong kanilo am inatoi no i Yasus.
Intor ra hino ilo ikaa namandak ra

19:24 Nan. 22:18 **19:28** Nan. 69:21, 22:15

kalayam ri Yasus no. 34 Io yak sangu-
lun ra lolot nu sauyar hiano nanura'
ra solor ra tiahang ri Yasus no, am
biis nu lumbak nangkaul ra siang.
35 (Ulun nakakito ra baal hino no-
pongo nahihiulit hili akau pono' am
angintopot[jj]. Nga inulit no hino
otopot, am io akapandai nga kawi' nu
inulit no hino otopot.)
36 Baal hitu nasauk hili asuhut aun
nasuratan ra Kitap, rahu no,

"Kaando' ka saumi po
pandakan ra tulang no."

37 Siino po nasuratan ra Kitap,
rahu no,

"Ilo auma' ahilong rio io hino
ulun nopongo tinura' nilo."

Baal ra namalabangan ri Yasus
(Mat 27:57-61; Mrk 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Pongo nu hino i Yusup
haling ra bandar Arimatia inuoi ri
Pilatus akitaak ra kuasa' ra angibit
ra bangkai ri Yasus no. Io sangulun
ubason ri Yasus ikaa napandayan
nga io alaa' ra mamaayo nu ulun
Yahudi. Am i Pilatus pono'
namalihua ra rahu ri Yusup no hili
io inuoi nangalap ra bangkai
ri Yasus no. 39 I Nikodimus ra
pahulu li inatong ri Yasus ra paat
nu londom inaya' ri Yusup, am na-
ngibit ra tutuu' aamis ra howou io
hino muur am gaharu suang no
onom ngoopor ngakati'.
40 Hili ilo ruo nangundut ra bang-
kai ri Yasus no am namarilit ra kain
aninggalas am napaaya' ra tutuu'
aamis ra howou io hino muur am
gaharu maya' ra arat nu ulun Yahudi
ra ompolobong. 41 Maar nu intok
ri Yasus sinalip no, siino saumi
kabun am kabun hino siino saumi
lobong bahuon am lobong hino kaan-
do' po kasangulun binulian. 42 Nga
alibos po orou pamalairan hino am
suaban nano Orou Taahan noyo, am
intok ri Yasus sinalip no amaar ra la-
labangan, hili ilo namului ra bangkai
ri Yasus no ra luang nu lobong hino.

Lobong kaando' suang
(Mat 28:1-8; Mrk 16:1-8; Luk 24:1-12)

20 1 Ra paat nu susuab borook nu
orou minggu', i Maria ulun nu
Makdalina inuoi ra lobong namala-
bangan ri Yasus. Paat no nakasuku'
ilong no ra batu pinonobon no am in-
insiran intor ra luang nu lobong hino.
2 Intor ra hino io nanimbul inuoi
pahuyum ri Piturus am sangulun
ubason bokon asian ri Yasus no, am
rahu ri Maria rilo, "Inalap no Tuhan,
kaando' noyo ra lobong no am ikaa
apandai akai ra aun namulian."
3 Hili i Piturus am sangulun
ubason ri Yasus bokon no inuoi ra
lobong hino. 4 Ilo ruo nanimbul io yak
sangulun ubason bokon no aarang
intor ri Piturus am io pahulu
nakasuku' ra lobong hino. 5 Hili io
nanundop nahilong ra lobong hino,
kakito no kawi' nu kain aninggalas
hiano iringkuli' io yak ikaa io inun-
sop. 6 I Simun Piturus pono' am sunu-
sunu' intor ra naaling, suku' io am
parambus inunsop ra lobong hino.
Ilong no am iringkuli' kain aningga-
las hino 7 io yak kain pinomongkos ra
ulu ri Yasus rulu-rulun iringkuli'
ikaa naungga' am nakataning ra kain
bokon no. 8 Pupus no ulun ubason
sinumuku' pahulu ra lobong hino io
inunsop po. Io nahilong am hili inin-
topot. 9 (Io yak buoi nu hili ikaa po ilo
akapandai ra rahu nasuratan ra
Kitap, rahu no, "Ikaa mulalas io an-
duli' aayah intor ra patayan.") 10 Po-
ngo nilo nahilong hili ulun ubason
ri Yasus hiano inuli'.

---

jj 19:35 angintopot: Luang nu buku nakalair; Olondon angintopot.

19:36 Kas. 12:46, Tab. 9:12, Nan. 34:20 **19:37** Sa. 12:10, Pin. 1:7 **19:39** Yah. 3:1-2

I Yasus inintalang ri Maria ulun nu Makdalina
(Mat 28:9-10; Mrk 16:9-11)

11 I Maria ulun nu Makdalina
ininggayou ra tiboboon nu luang nu
lobong hino am tangi-tangi'. koton-
go' no antangi' io kinumoob
nahilong ra luang nu lobong hino,
12 hili kakito no ruo ngaulun
malaikat nanampakai ra kain
apulak. Malaikat hiano nanturung
ra namulian ra bangkai ri Yasus,
sangulun solor ra ulu, am sangulun
solor ra kalayam. 13 Rahu nu
malaikat hiano ri Maria, "U inan
kulo pantangi' ko?"
Limbang ri Maria, "Inalap no
Tuhan kuli am ikaa no napandayan
ku namulian li."
14 Pongo ri Maria nahayam ra
malaikat hiano, hili io nangalii' am
kakito no i Yasus hayo-hayou ra
intok hino. Io yak, ikaa io akapandai
ra ulun hino nga i Yasus. 15 Pangki-
muot i Yasus rio, "U pahaka' kulo
pantangi' ko? Aun ki' uyumon mu?"
Nga indos ri Maria am ulun hino
angingimbuou ra kabun, limbang no
rio, "U Aman, kono oko namanding
ri Yasus intor ra hitu mindahu ko
rakon ra namulian mu, hili au muoi
angalap rio."
16 Rahu ri Yasus rio, "Maria!"
Hili i Maria nangalii' ri Yasus am
io mindahu ra rahu nu ulun Ibarani,
"Rabuni!" (Atungon no "Guru'".)
17 Rahu kono po ri Yasus ri Maria,
"Pain mu kangkamo' au nga kaapo
au inuoi ri Yama'. Bi kamu muoi ra
pahaka' ku am balaan mu ilo ra au
sumimpor muoi ra Ama' ku am Ama'
mi ra Tuhan ku am Tuhan mi."
18 Bi ri Maria ulun nu Makdalina
hino inuoi pambala' ra ulun ubason
bokon no ra io nakakito ra Tuhan am
io nangindul ra rahu binalaan nu
Tuhan.

I Yasus inintalang ra ulun ubason no
(Mat 28:16-20; Mrk 16:4-18; Luk 24:36-49)

19 Kamayon nu orou hili, kawi'
nu ulun ubason ri Yasus rano
nilumulur ra saumi pahun am kawi'
nu totobon kinimputan, nga ilo alaa'
ra mamaayo nu ulun Yahudi.
Pulali-lali' i Yasus siino ra lolot nilo
rano am rahu no, "Tabi' kaansayan
ra tayar mi."
20 Pongo no inindahu io napakito
ra longon am tiahang no. Kakaulihi'
nilo rahili ra io hino nga Tuhan, ilo
nanginsuat bonsoi. 21 Hili rahu po
ri Yasus rilo kainduo, "Tabi' kaan-
sayan ra tayar mi. Ohondo' ra
i Yama' nanusub rakon, kono po hino
raino au anusub ramuyun."
22 Pongo no inindahu hili io
napatulu' ra linabu nu pinawo no ra
ulun ubason no rano am rahu no,
"Alapan mi Ro nu Ala munsop ra
huang mi. 23 Kono akau angampun ra
sala' nu ulun bokon Ala pono' a-
ngampun ra sala' nu ulun hino. Kono
akau ikaa angampun ra sala' nu ulun
bokon, Ala pono' ikaa angampun ra
sala' nu ulun hino."

Yasus am i Tomas

24 I Tomas (sabiton ra nahapir) sa-
ngulun ra lolot nu oopor am ruo ulun
ubason ri Yasus kaando' baya-baya'
ra ulun ubason bokon rano ra paat
ri Yasus inatong. 25 Rahu nu ulun
ubason bokon nano ri Tomas, "Akai
nakakito ra Tuhan!"
Io yak limbang ri Tomas, "Kono
au ikaa akakito ra pailang baya' nu
paku' ra longon no am ikaa apakang-
kam ra tutulu nu longon ku ra baya'
nu paku' no am angangkam ra

20:23 Mat. 16:19, 18:18

tiahang no, kapio-pio au ikaa angin-
topot."
26 Tulu' orou lolot no, ulun ubason
ri Yasus hiano inuoi po ra sulap hino
am i Tomas baya-baya' nirumangan
rilo. Am kawi' nu totobon pono' am
kinimputan. Io yak i Yasus pulali-
lali' siino ra lolot nilo am rahu no,
"Tabi' kaansayan ra tayar mi."
27 Hili rahu ri Yasus ri Tomas,
"Ilai' nga longon kutu am pakangka-
mo' nga tutulu' nu longon muno.
Singgalin mu longon muno am kang-
kamo' tiahang kutu. Ikaa oko ruo-ruo
huang raino, onsoi yak oko anginto-
pot!"
28 Limbang ri Tomas ri Yasus,
"Oko nga Ala am Tuhan ku!"
29 Rahu ri Yasus rio, "Angintopot
ki' oko raino nga oko nopongo
nakakito rakon? Asatu' ulun anginto-
pot hama' no pono' io ikaa akakito!"

Languson nu buku hitu

30 Asuang po tatandu' kalalaban
bokon inuma' ri Yasus ra tingkua-
ngon nu ulun ubason no, ikaa
nasuratan ra buku hitu. 31 Io yak siino
kula-kula' tatandu' kalalaban
nasuratan ra buku hitu, hili akau a-
ngintopot[kk] nga i Yasus io hino Raja'
Kaayahan, Anak nu Ala. Am intor ra
intopot mi rio akau akaalap ra bayah
nga intor hua ra inggalan no.

Yasus inintalang ra tulu' ngaulun ubason no

21 1 Kalibos hino bi ri Yasus inuoi
intalang po ra ulun ubason no
rano ra paat nilo siino ra liahu maayo
sabiton ra Tiborius. Kono nga hitu
nasauk.
2 Saumi orou li i Simun Piturus,
i Tomas sabiton ra anak Nahapir,
i Natanil intor ra Kana ra daira
Galilia, anak-anak ri Sabidius am
ruo ngaulun ubason ri Yasus bokon
no nilumulur. 3 Rahu ri Simun
Piturus ra ranga-rangan no rano,
"Muoi au amparalo."
Limbang nu ranga-rangan no rano,
"Maya' akai riun."
Hili ilo inuran ra paraau nilo no.
Sorondo-rondom ilo namparalo am
kaando' yak naalap nilo. 4 Paat nu
orou no sumarat i Yasus tuo-tuor ra
ihih nu liahu maayo hino. Io yak ilo
ikaa akakaulih ra ulun hino nga
i Yasus. 5 Rahu ri Yasus rilo, "U
pahaka' mi nakaalap ki' akau ra
pait?"
Limbang kanilo, "Kaando'."
6 Rahu ri Yasus rilo, "Roloon mi
solor ra pamiris ra suapah nu paraau
no, hili akau akaalap ra pait." Am
roloo' nilo solor ra pamiris no, hili
paat nilo namananat ra roloo' hino
ikaa ilo nakananat nga asuang hua
pait no laarang.
7 Sangulun ubason asian ri Yasus
inindahu ri Piturus, "Hino nga
Tuhan!"
Pakaringoh i Simun Piturus ra
ulun hino nga Tuhan io nasampayau
(nga pinangus no hua sampayau
nano) hili io tinumundak ra siang no
muoi ri Yasus. 8 Ulun ubason
ri Yasus bokon rano nangkabil ra
paraau nilo no am namananat ra ralo
nilo napanu' ra pait. Ikaa kula' tawoi
intor ra asak no, io hino maa-maar
aatus ngamito yak.
9 Pakasuku' ilo ra asak no,
pakailong ilo ra baa akaapui am siino
pait am ruti' tampa-tampak ra baa
hino. 10 Rahu ri Yasus rilo, "Angibit
ka ra kula-kula' yak suang nu pait
naalap mi bahu."
11 Hili i Simun Piturus inuoi ra
paraau no nangasak ra ralo hino, nga
ralo hino napanu' ra pait maayo

---

kk 20:31 Angintopot: Luang nu buku nakalair; Olondon angintopot.

21:3 Luk. 5:5 21:6 Luk. 5:6

kaawi'. Suang nu pait hiano aatus am
limo ngoopor am talu ngainan. Io yak
hama' no pono' pait hiano asuang,
ikaa yak hua nainta' ralo hino.
12Rahu ri Yasus rilo, "Ikon mi aang-
kan taka."

Kaando' ka kasangulun po ra lolot nu ulun ubason ri Yasus hiano aatas angkimuot rio, "Aun ki' oko?" Nga napandayan nilo hua ra io nga Tuhan.

13Hili i Yasus inimaar rilo io na-
ngundut ra ruti' no am hili nanaak ra ulun ubason no rano. Kono po hino nu pait no.

14Hitu nga kaintalu ri Yasus inin-
talang ra ulun ubason no rano, puun ra io inatoi am pinanduli' kaayaho'.

Yasus am i Piturus

15Pongo nilo naangkan pangki-
muot i Yasus ri Simun Piturus rahu kono, "Simun anak ri Yahaya, akasail ki' asi' mu rakon intor ra asi' mu ra ulun hiatu?"

Limbang ri Piturus, "U Tuhan, Tuhan akapandai ra au masi' riun Tuhan."

Rahu po ri Yasus, "Piarain mu kawi' nu ulun ubason ku ohondo' ra ulun ahahalung ra maak nu rumba."

16Pangkimuot po i Yasus kainduo,
"Simun anak ri Yahaya, masi' ki' oko rakon?"

Limbang ri Piturus, "Kapio Tuhan, oko akapandai ra au masi' riun."

Rahu po ri Yasus, "Piarain mu kawi' nu ulun ubason ku ohondo' ra ulun ahahalung ra rumba."

17Pangkimuot po i Yasus ra kain-
talu ri Simun rahu kono, "Simun anak ri Yahaya, masi' ki' oko rakon?"

I Piturus nasusa' huang nga intalu ruli' no hua Yasus nangkimuot rio. Limbang ri Piturus, "U Tuhan, oko akapandai ra kawi-kawi' no. Oko akapandai ra au masi' riun Tuhan."

Rahu po ri Yasus, "Piarain mu kawi' nu ulun ubason ku ohondo' ra ulun ahahalung ra rumba. 18Hua-
ngon mu onsoi-onsoi rahu kutu. Paat mu ambulok hama' mu yak amipirot ra awak mu am muoi ra atu yak kasiha' mu. Io yak paat mu matuo rahili oko onoroi ra longon mu am ulun bokon amipirot riun ra awak mu am angibit riun muoi ra intok kaanga-
san mu." 19(Yasus inindahu kono
hino nga io ambala' ra baal nu patayan ri Piturus rahili. Lumangus ra patayan no hino Ala ansukon.) Po-
ngo nu hino am rahu po ri Yasus ri Piturus, "Ikon mu maya' ko rakon!"

I Yasus am ulun ubason no bokon

20Pangalii' i Piturus am ilong no ra
talikuron nano am sangulun ulun ubason ri Yasus intok no masi' no. Ulun hino nga hinumait ri Yasus ra paat nilo angakan am nangkimuot ri Yasus, 'U Tuhan, aun ki' kaulun apasauk apatakub riun Tuhan?'
21Pahilong i Piturus ra ulun hino am
rahu ri Piturus ri Yasus, "Tuhan aun koson nu ulun soro'?"

22Limbang ri Yasus "Kono au
asiha' ra io aayah suku' ra ratangan ku kulo ki' oko ampahuang ra baal hitu? Io yak ikon mu maya' ko rakon."

23Rahu hino nakarayol ra kawi' nu
ulun ubason ri Yasus rano ra ubason ri Yasus hino ikaa matoi. Topot natu i Yasus ikaa inindahu ra ulun hino ikaa matoi, io yak rahu ri Yasus, 'Kono au asiha' ra io aayah suku' ra ratangan ku kulo ki' oko ampahuang ra baal hitu."

24Au hitu Yahaya amala' ra kawi'
nu nakito ku intor ra baal nu nasauk

21:20 Yah. 13:25

hitu. Au po nga nopongo nanurat ra baal hitu. Am akai akapandai ra kawi' nu nirahu ku otopot yak.

Rahu pamaparan

25Asuang po baa-baal bokon inuma' ri Yasus ikaa nasuratan. Kono kawi' nu hiano sinuratan pamahuangan ku tana' hitu ikaa asulob ra pamulian ra buku panuratan ra baa-baal bokon hino.

INUMA'

nu ulun sususubon ri Yasus

Rahu Papaintalangan

Inuma' nu ulun sususubon io hino tumbuk nu buku Aho Onsoi pinasuku' ri Lukas. Inuma' nu ulun sususubon langus no puu-puun io hino ambala' intor ra baal, am aun koson nu ulun ubason nu Tuhan Yasus aparayol ra Aho Onsoi ra baal ri Yasus ra Yarusalim, ra luput nu daira Yudia, ra daira nu Samaria, am suku' ra popor nu tana' intor ra haak nu Ro nu Ala (1:8).

Buku hitu ahulit ra inuma' nu ulun nangintopot pinaimpuun ra bansa' nu ulun Yahudi. Ulun nanurat ra buku hitu ampahuang io apaingkotoh ra intopot nu ulun ambasa' ra buku hitu, nga ulun nangintopot sala' ka anguma' ohondo' ra pulitik am apakalaat ra pihangan nu Ruum, io yak ugama Karistian hitu amontol ra ugama nu ulun Yahudi.

Inuma' nu ulun sususubon auma' piruoon ra talu bahian. Tuki-tukir nu bahian nambalaan ra Aho Onsoi ra baal ri Yasus no indu-indul abuoi am indu-indul akarayol, am aun koson nu ulun nangintopot ambaal ra pahun intok sambayang. (1) Puu-puun nu ulun nangintopot nambala' io hino haling ra Yarusalim ra pongo ri Yasus sinumimpor ra surga;(2) Aho nakarayol kapio-pio ra daira Palistin; am (3) Aho nakarayol kapio-pio ra daira nu libung nu Luab Tanga' suku' ra libung nu Ruum.

Saumi baal yak aulu' ra luang nu buku inuma' nu ulun sususubon hitu io hino inuma' nu Ro nu Ala inatong am nanguasa' ra ulun nangintopot siino ra Yarusalim ra paat nu Orou Pantakosta, am aun koson nu Ro nu Ala amarangan hai-hait am apaingkotoh ra ulun nangintopot am mamaayo nu ulun nangintopot. Aho inubas nu ugama Karistian ra paat nu hili kula-kula' yak pambalaan sinuratan. Kula-kula' baal nasauk sinuratan ra buku hitu ambala' ra haayo nu kuasa' nu aho hino ra kaayahan nu ulun nangintopot am pansiluluman nu sidong saumi am saumi.

Suot nu Aho hitu

Pamalairan ra angaho 1:1-26
Susub pupus am randi intor ra Tuhan Yasus 1:1-14
Ulun sumali' ri Yudas 1:15-26
Nambala' ra Aho ra Yarusalim 2:1-8:3
Nambala' ra Aho ra daira nu Yudia am daira nu Samaria 8:4-12:25
I Paulus ambala' ra Aho 13:1-28:31.
Puu-puun inakou aparayol ra Aho Onsoi 13:1-14:28
Masuarat ra Yarusalim 15:1-35
Kainduo inakou aparayol ra Aho Onsoi 15:36-18:22
Kaintalu inakou aparayol ra Aho Onsoi 18:23-21:16
I Paulus inibit ra Yarusalim, Kaisaria, am Ruum nga io pinasala' 21:17-28:31

Inuma' nu ulun sususubon

1 1Tohom ri Tiopilus kalalansanan
ku. Sinuratan ku ra buku ku puu-
puun li, au nopongo nambala' ra
kawi' nu inuma' am inubas ri Yasus
ra puu-puun no nanguma' ra karaya'
no, 2suku' ra io pinasimpor ra Surga'.
Kaapo io pinasimpor ra Surga', intor
ra kuasa' nu Ro nu Ala io nambala'
ra aun auma' maan nu ulun
sususubon pinili' no. 3Pongo no in-
atoi, buoi nu apat ngoopor orou io
asalok apakito ra inan no ra ulun
sususubon no rano ra atu yak baal, ra
io topo-topot nanduli' naayah. Ulun
sususubon no rano akakito rio, am io
ambala' rilo ra aun koson nu Ala
amihang ra ulun. 4Am paat no
nilumulur[a] ra ulun sususubon no
rano, io nanusub rilo, kono hitu rahu
no, "Ikaa iruanin mi Yarusalim.
Kulimanan mi ra hino suku' ra
i Ama' anaak ra aun nopongo niran-
di' no, io hino nopongo binalaan ku
ramuyun ra pahulu li. 5Nga i Yahaya
nomororob ramuyun ra siang, io yak
ikaa noyo kula' abuoi raino akau
rorobon ra Ro nu Ala."

I Yasus Pinasimpor ra Surga'

6Paat nu ulun sususubon hiano
nilumulur am i Yasus baya-baya'
rilo, pangkimuot ilo ri Yasus, rahu
kanilo, "Tuhan, pandulion mu ki'
raino bansa' Israil amihang po
bahu?"
7Limbang ri Yasus, "I Yama' yak
anantu' ra orou am paat nu hino. Ikaa
pakuwi' mi kumakapandai ra baal
hino, nga i Ama' yak hua akakuasa'
ra hino. 8Io yak auma' akau akaalap
ra kuasa' ra paat nu Ro nu Ala
matong ramuyun. Am akau asauk ra
ambabala' ra tayar ku ra Yarusalim,
ra luput nu daira Yudia, ra daira
Samaria, am suku' ra popor nu
tana'."
9Pongo ri Yasus inindahu ra baal
hino, hili io pinasimpor ra Surga' ra
tingkuangon nilo, am laput hino
nanindung ri Yasus ra pahilayan nilo.
10Kotongo' nilo ilong-ilong po ra
limbowon, ra paat ri Yasus pinasim-
por, pulali-lali' nu ruo ngaulun sam-
payau ra apulak nasindayol tuo-tuor
ra talab nilo. 11Rahu nu ruo ngaulun
hiano, "U ulun nu Galilia, kulo ki'
akau tuo-tuor ra hitu ahilong ra lim-
bowon? I Yasus nakito mi pinasim-
por ra Surga' hino ra tingkuangon mi,
auma' anduli' po rahili ohondo' ra
baal nu nakito mi raitu' li."

Ulun sinumali' ri Yudas

12Hili ulun sususubon hiano nan-
duli' ra bandar Yarusalim intor ra In-
uluh Saitun. Tawoi nu inuluh hino
intor ra Yarusalim mamaar rondo'
kilomito. 13Pakasuku' ilo ra
Yarusalim ilo nanduli' ra pahun
nombolongon nilo, hili nanikot ra
sulap solor ra rasawat no. Ulun
sususubon hiano, io hino i Piturus am
Yahaya, i Yakup am i Andarias,
i Pilipus am i Tomas, i Bartalomius
am i Matius, i Yakup anak ri Alpius,
i Simun ulun nu Patriot am i Yudas
anak ri Yakup. 14Kawi' nilo saumi
huang am hai-hait lumulur am sam-
bayang. Ilo kawi' sambayang ra ruan-
du-ruandu' bokon am ondo' po
i Maria ina' ri Yasus, am poyo
pahaka-pahaka' ri Yasus rano.
15Kula-kula' orou lolot no ra paat
nu ulun-ulun angintopot nilumulur
ulun inatong li maar aatus am ruo
ngoopor ngaulun. Hili i Piturus

---

[a]1:4 paat nilo nilumulur: Karuo kono am; paat nilo nangghuhulung naangkan.

1:1 Luk. 1:1-4 **1:4** Luk. 24:49 **1:5** Mat. 3:11, Mrk. 1:8, Luk. 3:16, Yah. 1:33 **1:8** Mat. 28:19, Mrk. 16:15, Luk. 24:47-48 **1:9** Mrk. 16:19, Luk. 24:50-51 **1:13** Mat. 10:2-4, Mrk. 3:16-19, Luk. 6:14-16

tinumuor am nambala'. Rahu kono,
16“Pahaka-pahaka' ku! Aun
nasuratan ra Kitap, kawi' no asauk
yak. Lumangus ri Raja' Daud ra
pahulu li, Ro nu Ala nopongo
namalair inindahu ra baal ri Yudas,
nangibit ra ulun nanakub ri Yasus li.
17I Yudas pono' am intor poyo ra
lolot taka, am pinili' poyo ra rangan
taka angkaraya'.”

18(I Yudas hitu nopongo nahalir
ra tana' no intor ra usin balos nu
inuma' no alaat hino ra io napatakub
ri Yasus. Io naratu' am inatoi am
tinaai no nakabak am kumalayatan.
19Kawi' nu ulun amahun ra
Yarusalim nakapandai ra baal hino.
Hino puun no, kono sumuhut ra
panabitan nilo tohom, ilo anabit ra
tana' hino Akildama, atungon no,
“Tana' Alumbak”.)

20Nga siino hua nasuratan ra buku
Nanian Pangansukan kono hitu rahu
no,

'Hama' no pamahunan nano
kalilingoyon kaando' amahun.
Sangulun pono' kaando'
amahun ra amahun ra intok
hino.'

Siino po rahu nasuratan ra Kitap,

'Hama' no ulun bokon sumali'
ra karaya' no.'

21-22Intor ra hino, onsoi sangulun
po nahi rumangan ritaka muoi am-
bala' ra baal nu Tuhan Yasus nan-
duli' naayah. Ulun-ulun pilion taka
tu io hino ulun hai-hait rumangan
ritaka ra paat taka maya' ra Tuhan
Yasus ra atu-atu kaintok, intor ra
i Yahaya angimuun omororob li[b] am
suku' ra paat nu Tuhan Yasus
pinasimpor ra Surga' intor ra lolot
taka.”

23Hili ulun inatong ra paat hino
namala' ra inggalan nu ruo ngaulun,
io hino i Yusup sabiton poyo ri Bar-
sabas (io sabiton poyo ri Yustus). am
ondo' po i Matias. 24-25Hili kawi' nilo
nasambayang, rahu kanilo, “Tuhan,
oko akapandai ra huang nu kawi' nu
ulun. I Yudas nopongo nahiru' ra
karaya' no sabiton ra ulun sususubon
am poyo inatoi. Intor ra hino tiluin
mu akai, ra atu ki' ra lolot nu ruo
ngaulun hiatu pilion mu Tuhan
sumali' ra karaya' ri Yudas.”

26Pongo nilo sambayang, hili ilo
nangundi, am ulun napili' no io hino
i Matias. Intor ra hino io pinasauk ra
ulun sususubon rumangan ra oopor
am rondo' ulun sususubon bokon
rano.

Sukuan nu Ro nu Ala

2 1Kawi' nu ulun nangintopot
nilumulur ra saumi intok ra paat
nu Orou Pantakosta. 2Pulali-lali'
rahu intor ra limbowon naringoh nilo
ohondo' ra rahu nu angin okotoh.
Kawi' nu ulun ra pahun hino nakari-
ngoh ra rahu hino. 3Am ilo pono' am
nakakito ohondo' ra apui amaririla'
muoi ra atu-atu kaintok am
tinumampak ra kawi' nu ulu nilo. 4Ro
nu Ala nanguasa' ra kawi' nilo, am
suku' ilo apandai mindahu ra kula-
kula' rahu bokon. Ilo ahayam maya'
ra aun rahu tinaakan nu Ro hino rilo
ra ayamon nilo.

5Paat nu hili asuang po ulun
Yahudi, intor ra nagiri bokon ra
luput nu tana', namahun ra
Yarusalim. Ulun hiano olondon
maya' ra panusuban nu Ala. 6Paat
nilo nakaringoh ra mindahu hino,
asuang bonsoi ulun inatong nahihin-
sok. Kawi' nilo no nakaliar am
nololob ra rahu nu ulun nangintopot
hiano, nga apandai hua ilo ahayam ra

---

b1:22 intor ra Yahaya angimuun omororob li: Karuo kono am; puun ri Yahaya nomororob rilo.

1:18-19 Mat. 27:3-8 1:20 Nan. 69:25, 109:8 1:22 Mat. 3:16, Mrk. 1:9, 16:19, Luk. 3:21, 24:51 2:1 Im. 23:15-21, Laup. 16:9-11

rahu nu ulun asuang inatong rano.
7Intor ra ilo nololob bonsoi am
natumpook huang, rahu kanilo,
"Kawi' nu ulun mindahu hiatu kaa ki'
intor ra daira Galilia? 8Aun ki'
nasauk tu raino suku' ra itaka
akapandai, ra rahu nilo tu ra ilo min-
dahu ra rahu nansisinutan ra tuki-
tukir nu rahu taka? 9Kawi' taka tu
siino intor ra kula-kula' pihangan io
hino Partia, Midia, Ilam. Intor ra
Misopotomia, Yudia am Kapadokia.
Intor ra Pontus am Asia. 10Intor ra
Prigia am Pampilia, intor ra Masir
am daira nu Libia maar nu Kirini, am
siino po ra lolot taka inatong intor ra
Ruum. 11Siino po ulun Yahudi am
poyo bansa-bansa' bokon inaya' ra
ugama nu ulun Yahudi. Siino inatong
intor ra pulou Kirita am Arap. Io yak
kawi' taka tu nakaringoh ra ilo apan-
dai mindahu ra rahu taka intor ra
baal kalalaban inuma' nu Ala!"

12Intor ra ilo nololob bonsoi am
natumpook huang. Kawi' nilo no
nangkimuot ra sangulun am sangu-
lun, rahu kanilo, "Aun ki' atungon nu
hitu?"

13Io yak siino ulun bokon angaha-
ya', rahu kanilo, "Lai' am nahauk yak
ulun hiatu bai!"

Pambalaan ri Piturus

14Hili i Piturus am oopor am
rondo' ulun sususubon bokon no
tinumuor, am pambala' io ra ulun
asuang rano. Hili io nambala' ra rahu
aingor, rahu kono, "Pahaka-pahaka',
kawi' nu ulun Yahudi am kawi' nu
ulun namahun ra Yarusalim! Kino-
ngohon mi onsoi-onsoi, nga baal hitu
paintalangon ku bonsoi atungon no
ramuyun. 15Kawi' nu ulun hiatu ikaa
nahauk kono pamahuangon mino,
nga raino yak hua jaam kasiam ra
susuab tu. 16Io yak baal hitu nopongo
noyo binalaan nu Ala lumangus ra
ulun angindul ra rahu nu Ala io hino
i Yoil.

17Nga rahu nu Ala,
'Ra paat nu Orou Kaawian no
au anaak ra Ro ku
ra kawi' nu ulun.
Anak-anak mi ungkuyon am
ruandu' auma' ambala'
ramuyun ra baa-baal balain
ku rilo.
Mambulok-mambulok mi
auma' akakito
ra baa-baal pakitonon ku rilo.
Matuo-matuo mi auma'
ahinupi ra inupi taakin ku rilo.
18*Tayar nu amba ku ungkuyon*
am ruandu' au anaak
ra Ro ku ra paat nu orou
hino.
Ilo ambala' ra baa-baal balain
ku rilo.
19*Pasaukon ku tatandu-tatan-*
du' kalalaban ra limbowon,
am baa-baal kalalaban ra
tana' hitu.
Rahili siino lumbak, apui,
sihahauk am lisun.
20*Mato nu orou lumondom,*
bulan asauk ra alia'
ohondo' ra lumbak ra
kaapo orou nu Tuhan
matong,
io hino orou asundu am
akakuasa' hino.
21*Paat nu hili, atu ulun ahipah*
ra Tuhan,
io auma' kaayahon.'
22Pahaka-pahaka' akau ulun nu
Israil! Kinongohon mi onsoi-onsoi
rahu ku hitu. I Yasus ulun intor ra
Nasarit hino tinaakan nu Ala ra
karaya' ra tayar mi. Baal hino atalang
bonsoi ra tatandu-tatandu' kalalaban
am baa-baal kalalaban bonsoi
inuma' nu Ala mimpuun ri Yasus
Karistus. Kawi' nu hiano akau nopo-
ngo nakapandai. 23Ampaat ra babaas

2:17-21 Yl. 2:28-32 **2:23** Mat. 27:35, Mrk. 15:24, Luk. 23:33, Yah. 19:18

no tohom, Ala nanguma' ra bantasan
ra anaak ri Yasus ramuyun. Am paat
no tinaakan, akau namatoi rio luma-
ngus ra akau napahusu ra ulun alaat
nanalip rio. 24Io yak Ala napakaayah
rio ra lolot nu ulun inatoi. Io naila' ra
luang nu patayan, io yak Ala
namalabus rio, nga kapatayan hino
ikaa auma' amihang rio suku' ra
sabuo-buoi no. 25I Raja' Daud, aubas
mindahu intor ra baal ri Yasus hino,
rahu kono,

'Akito ku Tuhan hai-hait siino
ra tingkuangon ku,
io mimaar rakon, hili au ikaa
auhoh nu atu-atu pono' baal.
26*Hino puun no huang ku*
anginsuat bonsoi,
am au angansuk ra Ala ra
rahu ku.
Hama' pono' au apandai
matoi,
alansan yak au ra Ala.
27*Nga oko ikaa apahusu*
ra inaning ku murong
ra tana' nu ulun inatoi.
Ikaa oko apahusu ra bangkai
nu amba mu abubuh huang
hino asasai am alawo.
28*Oko nopongo nanilu rakon ra*
ralan lumangus
ra kaayahan otopot.
Anginsuat au bonsoi nga oko
baya-baya' rakon.'

29Pahaka-pahaka' ku, hama' no
au apakatalang ramuyun intor ra baal
ri Raja' Daud, aki taka li. Io nopongo
inatoi am nilobong po. Lalabangan
nano siino ra maar taka suku' raino.
30Ala nopongo nanguma' ra randi' no
ri Daud am io nampator, nga sangu-
lun intor ra sua' ri Raja' Daud
pasaukon nu Ala ra raja'. Nga i Daud
pono' am akapandai po ra randi'
hino nga io pono' hua am sangulun a-
ngindul ra rahu nu Ala. 31Io akapan-
dai po ra aun maan nu Ala rahili.
Intor ra hino, io namalair inindahu ra
Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino,
auma' pandulion kaayaho' intor ra
patayan. Rahu ri Daud,

'Ikaa io pahusuon murong yak
ra tana' nu ulun inatoi.
Inan no ikaa asasai am alawo.'

32I Yasus hitu nga kinaayah nu
Ala intor ra patayan. Kawi' mai no-
pongo nakakito ra baal hino. 33Ala
nanaak rio ra kuasa' amihang am
namului rio ra kurusi' intok amihang
kono raja', Am io nakaalap ra Ro nu
Ala nirandi' nu Ala Ama' no hino.
Am aun aringoh mi am akito mi raino
tu, hitu nga inuma' nu Ro tinaakan
no ramon. 34I Raja' Daud pono' am
ikaa poyo sinumimpor ra Surga', io
yak rahu ri Daud,

'Rahu nu Tuhan ra Tuhan ku,
Anturung ko ra solor ra pamiris
ku.
35*Suku' ra au apasauk ra ulun*
tumabuh riun kindangan
mu!'

36Hino puun no onsoi kawi' nu
ulun Israil akapandai bonso-bonsoi
ra i Yasus hino sinalip mi, i Yasus
hino nga pinasauk nu Ala ra Tuhan
am Raja' Kaayahan!"

37Pakaringoh ulun hiano ra baal
hino, pangkaamo bonsoi huang nilo.
Hili pangkimuot ilo ri Piturus am
ulun susubon bokon no, rahu kanilo,
"Pahaka-pahaka', aun ki' auma'
maan mai raino?"

38Limbang ri Piturus, "Mimpoi
akau intor ra sala' mi am onsoi tuki-
tukir mi maan rorobo' ra inggalan
ri Yasus Karistus hili akau ampunin
intor ra sala-sala' mi. Hili pahaka'
akaalap ra taak lalayau intor ra Ala
io hino Ro nu Ala. 39Nga nirandi' nu
Ala hino, io hino tayar mi am sua' mi
am tayar poyo nu ulun siino ra in-

2:24 Mat. 28:5-6, Mrk. 16:6, Luk. 24:5 **2:25-28** Nan. 16:8-11 **2:30** Nan. 132:11, 2Sam. 7:12-13
2:34-35 Nan. 110:1

tokon atawoi matong rio io hino kawi'
nu ulun inipahan nu Ala, Tuhan taka
hino."
40Kono hino nga nu rahu
ri Piturus. Am asuang po rahu bokon
nanusuban no rilo, hili ilo lumabus
intor ra bansa' alaat hino nga ilo
ukumin nu Ala. 41Asuang ulun na-
ngintopot ra rahu ri Piturus, hili ilo
nakirorob. Am simpung nu ulun inin-
topot ra orou hili naruangan poyo io
hino talu ngaribu ngaulun. 42Intor ra
hino ulun hiano apinso' akiubas ra
ulun susususubon am hai-hait asisim-
pung. Ilo hai-hait asisimpung aang-
kan am sambayang.

Kinabaalo' nu kaayahan nu ulun nangintopot

43Asuang bonsoi tatandu' inuma'
nu ulun susususubon hiano suku' kawi'
nu ulun ololob am angkalaa'. 44Kawi'
nu ulun nangintopot hiano saumi
huang, am kawi' nu atu-atu siino rilo
ilo katangan kawi'. 45Ilo analan ra
sasawot am atu siino rilo, am anayar
ra usin loho nano ra kawi' nilo maya'
ra atu kaando' rilo. 46Tuki-tukir nu
orou ilo hai-hait lumulur ra Pahun nu
Tuhan am pahun nilo, am ilo anggu-
hulung aangkan ra huang anginsuat
am rumaliwi' huang. 47Ilo hai-hait a-
ngansu-ngansuk ra Ala am kawi' nu
ulun ainsuatan rilo. Tuki-tukir nu
orou ilo indu-indul rumuang nga
Tuhan hua anaak rilo ra ulun
kaayahon.

Ulun nobongkong noonsoi

3 1Orou bokon li bi ri Piturus am
i Yahaya inuoi ra Pahun nu Tuhan
ra jaam katalu ra kamayon, io hino ra
paat muoi sambayang. 2Ra lusar nu
intok hino siino totobon maayo
sabiton ra "Totobon Onsoi" siino sa-
ngulun ungkuyon nobongkong puun
ra io inanak. Tukir nu orou ulun hino
ibiton ra intok hino ra akitaak ra usin
ra ulun munsop ra Pahun nu Tuhan.
3Pakakito ulun hino ri Piturus am
i Yahaya maar munsop ra Pahun nu
Tuhan, io akitaak rilo ra atu-atu.
4Hili i Piturus am i Yahaya ahilong
ra ulun hino am rahu ri Piturus,
"Ilayan mu akai!"
5Am ulun hino pono' nahilong rilo
am alansan ra ilo anaak rio ra atu-
atu. 6Io yak rahu ri Piturus rio,
"Kaando' sahuhumi usin ku, io yak
atu po siino rakon, hino taakan ku
riun. Intor ra kuasa' ri Yasus Karis-
tus, ulun nu Nasarit hino, akalakou
ko!"
7Hili i Piturus nananggoi ra lo-
ngon pamiris nu ulun hino am
namaluat rio, parambus kalayam am
tindulu' nu kalayam nu ulun hino
nokotoh. 8Hili nobongkong hino sinu-
mingkaput am tinumuor, am io angi-
muun makou ahisanduli'. Am ulun
hino pono' inaya' ri Piturus am
i Yahaya inunsop ra Pahun nu
Tuhan, am kotongo' no makou no io
ahisingkaput am angansu-ngansuk ra
Ala. 9Kawi' nu ulun nakakito ra io
akalakou am angansu-ngansuk ra
Ala. 10Ilo nakapandai ra ulun hino
akikitaak ra usin li am asalok an-
turung ra "Totobon Onsoi" ra lusar
nu Pahun nu Tuhan. Ilo ololob kapio
am ikaa akaindahu ra nakito nilo ra
aun nasauk ra ulun hino.

Pambalaan ri Piturus ra ulun siino ra Pahun nu Tuhan.

11Ulun hino parayu-rayus yak
inaya' ri Piturus am i Yahaya. Am
pakasuku' ilo talu ra tambil ra lusar
nu Pahun nu Tuhan sabiton ra "Tam-
bil ri Salomo". Kawi' nu ulun inatong
am nilumulur ra intok nilo, nga
nololob hua ilo.
12Pahilong i Piturus ra ulun hiano
am parayus inindahu, rahu kono,

2:44 Inu. 4:32-35

"Pahaka' ku ulun nu Israil, kulo ki'
akau ololob ra baal hitu? Kulo akau
parayu-rayus ahilong ramon? Pama-
huangan mi ra ulun hitu nakalakou
nga intor ki' ra kuasa' mai karuo
kono ki' am akai olondon ra
panusuban nu Ala? 13Ala sambaan
ri Abaraham, i Isak, i Yakup, io hino
Ala nu aki taka, Ala hino nga nopo-
ngo nanaak ra kuasa' asundu ra amba
no io hino i Yasus. I Yasus hino nga
tinaakan mi ra ulun amimihang, am
akau kinumalit ra tingkuangon
ri Pilatus, ra paat ri Pilatus amalabus
rio li. 14Io ulun onsoi am angkaraya'
ra tayar nu Ala am apainsuat rio, io
yak akau asisingon rio am amalikot
ri Pilatus amalabus ra sangulun nam-
patoi ra tayar mi. 15Akau nopongo
namatoi rio, lai' halan am io nga
puun nu bayah ra kawi' nu ulun. Am
Ala nopongo napakaayah rio intor ra
patayan. Akai nga nakakito ra baal
hino. 16Akau nopongo nakakito ra
ulun nobongkong hitu. Io nanduli'
noonsoi am nokotoh nga io nopongo
inintopot ri Yasus am kuasa' no. Nga
intor ra intopot no ri Yasus, ulun hitu
nanduli' noonsoi ra tingkuangon mi.

17Pahaka-pahaka' ku! Raino
apandayan ku aun inuma' mi am
mamaayo mi ra tayar ri Yasus akau
anguma' ra hino nga ikaa hua akau
nakapandai ra aun inuma' mi hino.
18Am intor ra baal hino po, nasauk
noyo binalaan nu Ala ra kawi' nu
ulun angindul ra rahu no ra pahulu li,
nga ikaa mulalas Raja' Kaayahan
nirandi' hino aila' yak.

19Intor ra hino pahaka-pahaka'
ku, mimpoi ka intor ra sala-sala' mi
am anduli' ra Ala, hili io auma' a-
ngampun ra sala-sala' mi. 20Hili akau
akaliman ra kakatahan ra intopot
auma' akaalap tumooh nga Tuhan
baya-baya' ramuyun. Am Tuhan
anusub ri Yasus matong ramuyun.
Nga io nopongo tinantu' nu Ala
asauk ra Raja' Kaayahan ra tayar mi.
21Io murong yak ra Surga' suku' ra
Ala apasauk ra kawi' nu atu-atu
bahuon, sumuhut ra rahu binalaan
nu Ala ra ulun angindul ra rahu no ra
pahulu li. 22Aubas po i Musa min-
dahu, rahu kono,

'Ala Tuhan mi auma' anusub
ra sangulun angindul
ra rahu no ra tayar mi,
intor ra bansa' mi tohom ohon-
do' ra io nanusub rakon.[c]
Onsoi akau angkinongoh
ra kawi' nu rahu binalaan
ramuyun nu ulun angindul
ra rahu nu Ala.
23*Ulun ikaa ampahuang onsoi-*
onsoi ra aun binalaan
nu ulun angindul ra rahu nu
Ala,
ulun hino iruon intor ra lolot
nu ulun nangintopot
ra Ala am potoyon.'

24Ulun angindul ra rahu nu Ala
puu-puun io hino, i Samuil am ulun-
ulun bokon po, io hino nakapahinaal-
ing intor ri Samuil, kawi' nu ulun
hiali nambala' ra baal asauk ra paat
raino tu. 25Kawi' nu randi' intor ra
Ala inindulan nu ulun angindul ra
rahu nu Ala io hino pasukuon
ramuyun. Randi' inuma' nu Ala
ri Abaraham, 'Intor ra sua' mu au
amarakat ra kawi' nu bansa' siino ra
tana'.' Parandian hino pono' am
tayar mi poyo. 26Hino puun no Ala
namili' ra amba no, hili nanusub rio
inatong pahulu ramuyun, hili
amarakat ramuyun. Ralan no ra io
amarakat ramuyun io hino anguma'
ra pahaka' mimpoi intor ra
kinaayaho' mi alaat bonsoi."

---

c3:22 ohondo' ra io nanusub rakon: Karuo kono am; ohondo' rakon.

3:13 Nah. 3:15 3:14 Mat. 27:15-23, Mrk. 15:6-14, Luk. 23:13-23, Yah. 19:12-15 3:22 Laup. 18:15,18 3:23 Laup. 18:19 3:25 Kas. 22:18

I Piturus am i Yahaya inibit ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama

4 1Kotongo' ri Piturus am i Yahaya
ambala' po ra ulun asuang hiano,
imam[d] am mamaayo nu ulun
ahahalung ra Pahun nu Tuhan am
poyo Saduki inatong inuoi ri Piturus
am i Yahaya. 2Ilo nambuuk
ri Piturus am i Yahaya, nga ilo am-
bala' ra ulun asuang ra Yasus nopo-
ngo nanduli' naayah intor ra patayan.
Am hino nga asauk ra tatandu' ra
ulun matoi anduli' aayah. 3Hili ilo
nanakub ri Piturus am i Yahaya am
napaunsop ra luang nu riil no. Am
olondom noyo hua, ilo namului yak
suku' ra suaban nali.

4Io yak kawi' nu ulun nopongo na-
karingoh ra pangubasan nu ulun
sususubon hiano, asuang no nangin-
topot ri Yasus. Hili suang nilo li
nirumuang mamaar limo ngaribu nga
ulun.

5Suaban nali Ulun Amumutus ra
arat nu ugama, am mamaayo nu ulun
Yahudi am guru-guru' nu ugama
nilumulur ra Yarusalim. 6Kawi' nilo
inuoi pahayam ri Hanas Kinatuaan
nu Imam hino, am poyo i Kayapas,
i Yahaya, i Aliksandor, am kawi' nu
ulun sabiton ra pahaka' nu
Kinatuaan nu Imam. 7I Piturus am
i Yahaya inibit ra tingkuangon nilo,
hili ilo nangkimuot ri Piturus am
i Yahaya, rahu kanilo, "Aun koson
pinakuwi' mi nomohonsoi ra ulun no-
bongkong hitu? Aun ki' intor nu
kuasa' karuo kono am nanaak ra
kuasa' inuma' mi hino?"

8I Piturus kinuasa' nu Ro nu Ala
hino nilumimbang, rahu kono, "U
mamaayo nu bansa' Israil, am Ulun
Amumutus ra arat nu ugama! 9Akai
bisarain ra orou hitu nga intor hua ra
akai anguma' ra baal onsoi ra sangu-
lun nobongkong, am intor hua ra tuan
kumapandai ra aun koson nu ulun
hitu noonsoi.

10Kono po hino, onsoi kawi' mi
akapandai am bansa' Israil pono'
apandai raino, nga ulun nobongkong
hitu nakalakou am tinumuor raino ra
tingkuangon mi, nga intor hua ra
kotoh am kuasa' ri Yasus Karistus
ulun intor ra Nasarit hino. Akau nga
nanalip ri Yasus, io yak Ala napan-
duli' napakaayah rio. 11Hitu nga
i Yasus kuon nu rahu nasuratan ra
Kitap, rahu kono,

'Batu tinapiran nu ulun
amamaal ra pahun,
nasauk ra batu labing aulu'.'

12Mimpuun ri Yasus yak hili
akaalap ra kaayahan. Nga luput nu
tana' hitu kaando' kasangulun po
nakaalap ra kuasa' intor ra Ala ra
apakaayah ritaka."

13Kawi' nu ulun amisara' hiano
nololob nahilong ra kaatasan ri
Piturus am i Yahaya, labing po ra ilo
nakapandai ra ulun sususubon hiano
io hino ulun ampaparalo yak am
kaando' sikul am ulun maya-maya'
ri Yasus. 14Ikaa nakaindahu ilo ka
sabatuk po, nga ulun noonsoi hino
tuo-tuor ra tingkuangon nilo no baya-
baya' ri Piturus am i Yahaya.

15Hili ilo napaakou po ra ulun
sususubon hiano ra intok nilo nan-
tutuum no, am hili ilo nantutuum.
16Rahu kanilo, "Aun ki' maan taka ra
ulun hiatu? Kawi' nu ulun amahun ra
Yarusalim tu nopongo nakapandai ra
tatandu' kalalaban inuma' nilo ruo
tu. Ikaa no akaalap taka ahalim ra
baal hino. 17Io yak onsoi taka omopol
rilo ruo ikaa ambala' kasangulun po
intor ra baal ri Yasus, hili baal hitu
ikaa indu-indul akarayol ra ulun
asuang."

---

d4:1 imam: Luang nu buku nakalair; mamaayo nu imam

4:11 Nan. 118:22

[18]Hili ilo napanduli' napaunsop ra
ulun sususubon hiano, am nambala'
rilo ra ikaa sahuhumi mindahu karuo
kono am ambala' intor ra baal
ri Yasus.
[19]Io yak limbang ri Piturus am
i Yahaya, "Huangon mi onsoi-onsoi
atu ki' otopot ra tingkuangon nu Ala
maya' ra panusuban nu Ala ki' karuo
kono am maya' ra rahu mi. [20]Nga
ikaa akaalap akai mulou ambala' ra
atu nakito am naringoh mai."
[21]Ulun amisara' hiano kaando' no
nauyum nilo ra papasalaan nilo ra
amaratu' ra ukum ri Piturus am
i Yahaya. Intor ra hino ilo nomopol
am hili namalabus ri Piturus am
i Yahaya, nga kawi' nu ulun angansu-
ngansuk ra Ala nga intor ra baal
nasauk hino. [22]Ulun nobongkong
noonsoi hino sawahan ra apat
ngoopor upok umur no.

Ulun nangintopot akitaak ra Tuhan ra kaatasan ambala'.

[23]Labusi' po i Piturus am
i Yahaya, panduli' no ilo ra ranga-ra-
ngan nilo rano am pahulit ra atu
nirahu nu mamaayo nu imam am
mamaayo nu ulun Yahudi rano rilo
ruo. [24]Karingoh po nu ranga-rangan
nilo rano baal hino, ilo sambayang
kawi-kawi' ra saumi huang akitaak ra
Ala. rahu kanilo, "Tuhan, oko nga
napasauk ra limbowon, tana' am luab
am kawi' nu suot no. [25]Intor ra Ro mu
oko mindahu ra aki mai i Daud, io
hino amba mu. Rahu mu,

'Kulo ki' pambuuk ulun-ulun
ikaa akakaulih ra Tuhan?
Kulo ki' kawi' nu bansa'
amabaas ra huang nilo ra
baal kaando' balos?
[26]*Raja-raja' ra tana' hitu*
amalai-lair ra muoi antabuh,
am kawi' nu ulun amimihang
ampapakat tumabuh ra
Tuhan am Raja' Kaayahan.'

[27]Nga kapio hua i Hirodis am
i Pontius Pilatus nantutuum ra ulun
ikaa mintopot ra Tuhan am ulun Is-
rail amahun ra bandar hitu. Ilo nan-
tutuum asiha' tumabuh ri Yasus
amba mu angkaraya' ra tayar mu
hino, pinasauk mu ra Raja'
Kaayahan. [28]Ilo saumi huang angu-
ma' ra atu-atu, maya' ra atu nopongo
tinantu' mu ra pahulu li ikaa mulalas
asauk yak. Am kawi' nu baal tinantu'
mu mimpuun ra kuasa' am kasiha'
mu tohom. [29]Tuhan, ilayan mu nga
raino ra koson pakuan nilo angula-
laat ramon. Akai io hino amba mu,
taakin mu akai ra kaatasan ambala'
ra aho mu. [30]Paintalangon mu kuasa'
mu hili ulun arualan apihah am
tatandu-tatandu' kalalaban am baa-
baal kalalaban bonsoi asauk, mim-
puun ra kotoh nu kuasa' ri Yasus,
amba mu angkaraya' ra tayar mu
hino."
[31]Pongo nilo nasambayang, hili
intok nilo nilumulur no pono' am i-
ningkuli'. Kawi' nilo no pono' am
kinuasa' nu Ro nu Ala, am hili ilo a-
ngimuun aatas ambala' ra aho intor
ra Ala.

Kawi' nilo ohohondo' huang

[32]Kawi' nu ulun nangintopot
hiano ansisilulum am ohohondo'
huang am pinowoon. Kaando' kasa-
ngulun po ampahuang ra lolot nilo no
ra atu siino rio, ra io yak katangan.
Kawi' nu atu siino rilo no katangan
yak ilo kawi', am ilo antatayar ra loho
nu atu talanon nilo. [33]Intor ra kotoh
nu kuasa', ulun sususubon hiano am-
bala' ra i Yasus nopongo nanduli'
naayah. Hili Ala namarakat bonso-
bonsoi rilo. [34]Kaando' kasangulun po

4:24 Kas. 20:11, Nah. 9:6, Nan. 146:6 4:25-26 Nan. 2:1-2 4:27 Mat. 27:1-2, Mrk. 15:1, Luk. 23:1, 7:11, Yah. 18:28-29 4:32 Inu. 2:44-45

ra lolot nilo kaando' ikaa notohom,
okoondo' yak kawi'. Nga ilo nanalan
ra tana' am pahun tohom nilo am
usin loho nu tana' am pahun tinalan
nilo no inibit nilo, 35am taaki' nilo ra
ulun susususbon hiano. Hili ulun
susususbon hiano nanayar ra tuki-
tukir nu ulun maya' ra atu kaando'
rilo no.
36-37Kono po hino ri Yusup. Io
pono' am nanalan po ra tana' tohom
nano, hili io nangibit ra loho nu tana'
hino am nanaak ra ulun susususbon
rano. I Yusup hitu sangulun intor ra
sua' ri Liwi intor ra daira nu Sipirus.
Ulun susususbon hiano anabit rio
ri Barnabas. Atungon no akapunaau
ra huang.

Ananias am i Sapira

5 1Io yak siino sangulun ungkuyon i-
ninggalanan ri Ananias am andu'
no ininggalanan ri Sapira. Ilo ruo an-
sawo nanalan po ra tana' tohom nilo
no. 2Ilo namiruo ra loho nu tana' nilo,
sampiruo li tinohom nilo am sam-
piruo li tinaakan nilo ra ulun
susususbon. Inuma' ri Ananias hino
am napandayan poyo nu andu' no.
3Hili rahu ri Piturus rio, "Ananias,
kulo pahusuo' mu Ibilis amihang ra
huang mu, suku' ra oko angibubuak
ra Ro nu Ala, ra oko ikaa inindahu ra
namiruo am nangalap ra usin loho nu
tana' tinalan mi hino? 4Tana' hino
oko katangan ra io ikaa po tinalan
mu. Talano' mu rahili tana' hino, am
oko po nonohom ra usin loho no.
Kulo ki' babaas nu huang mu angu-
ma' kono hino? Sala' kaulun
bubuakon mu ra hino, io yak Ala
bubuakon mu!"
5Karingoh po ri Ananias rahu
hino, parambus no yak naaba' am in-
atoi. Kawi' nu ulun nakaringoh ra
baal nasauk hino nangkalaa'. 6Hili
ratong nu ulun ambulok rano inuoi
namarilit ra bangkai ri Ananias ra
kain, hili ilo nangibit inuoi
nomolobong.
7Lobos no mamaar pakatalu
ngajaam, hili bulah nu andu'
ri Ananias no inunsop. Ikaa io
akapandai ra atu nasauk no. 8Rahu
ri Piturus rio, "Balai' au nga. Kapio
ki' hitu yak usin loho nu tana' tinalan
mi ra andu' muno?"
Limbang nu andu' ri Ananias no,
"Kapio, hino yak nga loho nano."
9Hili rahu ri Piturus rio, "Kulo ki'
akau ruo ansawo nampakat ra angi-
nam ra Ro nu Tuhan? Kinongoho'
nga! Ulun inuoi nomolobong ra
andu' muno raino yak muli'. Ilo
pono' am angibit po riun."
10Pulali', yak nu andu' ri Ananias
no naaba' am inatoi ra paat hino ra
tingkuangon ri Piturus. Am unsop nu
ambulok hiano am ilong kanilo inatoi
noyo andu' ri Ananias no. Hili ilo na-
ngibit rio am nomolobong ra talab nu
lobong nu andu' nano. 11Hili kawi' nu
ulun nangintopot hiano am ulun
bokon, nakaringoh ra baal nasauk
hino nangkalaa' bonsoi.

Tatandu-tatandu' kalalaban am baal kalalaban bonsoi

12Asuang tatandu' kalalaban am
baa-baal kalalaban bonsoi nasauk ra
lolot nu ulun asuang lumangus ra
ulun susususbon. Am kawi' nu ulun
mintopot saumi huang yak lumulur
ra tambil ri Salomo ra lusar nu Pahun
nu Tuhan. 13Am ulun ikaa mintopot,
ikaa aatas matong sumimpung ra
ulun mintopot hiano. Io yak ulun na-
ngintopot hiano insuaton nu ulun
asuang. 14Am indu-indul abuoi, indu-
indul asuang ulun nangintopot ra
Tuhan siino no ungkuyon am siino po
ruandu'. 15Balos nu inuma' nu ulun
susususbon hiano. Kawi' nu ulun
arualan inibit ra kiing nu ralan, am
pinokoolong ra koolongon nilo rano
karuo kono am apin. Kasiha' nilo
borook pono' babara' ri Piturus
akapaat rilo ra paat no ansail ra ralan
hino. 16Sahuyu-huyur ulun inatong
intor ra bandar-bandar bokon ra

libung nu Yarusalim. Ilo nangibit ra
ulun arualan am ulun sinulor nu
saitan. Am kawi' nu ulun hiano
napihah.

Ulun susususubon inila-ila'

17 Popor no, Kinatuaan nu Imam
am kawi' nu ranga-rangan no, io hino
sabiton ra lilian nu ulun Saduki, angi-
muun angulalaat nga sumolon hua
ilo. 18 Hili ilo nanakub ra ulun
susususubon hiano am napaunsop ra
riil namumpungan ra nagiri hino.
19 Io yak paat nu londom li, saumi
malaikat nu Tuhan inuoi namahiang
ra kawi' nu totobon nu riil hino, hili
napasamput ra ulun susususubon
hiano. Am rahu nu malaikat hino ra
ulun susususubon hiano, 20 "Bi kami
muoi tumuor ra lusar nu Pahun nu
Tuhan am onsoi akau ambala' ra
ulun asuang intor ra baal nu
kaayahan bahuon hitu."
21 Hili ulun susususubon hiano pono'
am inaya' ra rahu nu malaikat hino.
Susuab poyo am inuoi no ilo ra Pahun
nu Tuhan am angubas ra ulun siino ra
hino.
Kotongo' nu hili Kinatuaan nu
Imam am ranga-rangan no inatong,
hili ilo nantutuum ra mamaayo nu
ulun Yahudi. Hili ilo nanusub ra ulun
inuoi pangalap ra ulun susususubon
hiano intor ra luang nu riil ibiton ra
tingkuangon nilo. 22 Io yak pakasuku'
ulun sinusub hiano ra riil hino, ilong
kanilo am kaando' no ulun susususubon
hiano ra luang nu riil no. Hili ilo nan-
duli' am namala' ra baal nasauk hino
ra Ulun Amumutus ra arat nu
ugama. 23 Rahu kanilo ra Ulun
Amumutus ra arat nu ugama rano,
"Pakasuku' akai ra riil no, ilong
kamai am ikaa nahiang totobon nu
riil hino, am sauyar rano ahalung
onsoi-onsoi ra tiboboon nu totobon
nu riil hino. Io yak paat mai inunsop,
kaando' kasangulun po nakito mai ra
luang nu riil hino."
24 Paat nu mamaayo nu ahahalung
ra Pahun nu Tuhan am mamaayo nu
imam nakaringoh ra rahu hino, kawi'
nilo naingo ra aun nasauk ra ulun
susususubon hiano. 25 Kaa kula' buoi
lolot no, ratong nu sangulun ungku-
yon nangibit ra aho, kono hino rahu
no, "Kinongohon mi rahu ku! Ulun
niriil mi ratili, angubas raino ra ulun
asuang siino ra Pahun nu Tuhan!"
26 Hili mamaayo nu ahahalung ra
Pahun nu Tuhan hino am ranga-ra-
ngan no rano inuoi pangalap ra ulun
susususubon hiano, io yak ilo ikaa
namahaak nangulalaat, nga alaa' hua
ilo ra ulun asuang rano nu kono ulun
asuang hiano omobol rilo ra batu.
27 Ulun susususubon hiano inibit ra
tingkuangon nu Ulun Amumutus ra
arat nu ugama. Hili Kinatuaan nu
Imam nonosot rilo. 28 Rahu no rilo,
"Pinopol mai no akau ra ikaa am-
bala' intor ra baal nu ulun hino. Io
yak raino ilai' mi nga aun inuma'
mitu! Akau naparayol ra pangubasan
mi ra Yarusalim, am labing po ra
akau anantam ramon ra akai namatoi
ra ulun hino."
29 Limbang ri Piturus am ulun
susususubon bokon no, "Ala nga
bayaan mai ra rahu, sala' ka rahu nu
ulun. 30 I Yasus sinalip mi hino,
pinanduli' noyo kaayaho' nu Ala nu
aki taka, intor ra patayan. 31 Am Ala
nopongo nanaak rio ra kuasa'
amihang maayo bonsoi asauk ra ulun
mamaayo am Raja' Kaayahan hili
ulun nu Israil siino paat mimpoi intor
ra sala-sala' nilo am ilo ampunan.
32 Akai nga ambababala' ra kawi' nu
baal hino akai am Ro nu Ala,
tinaakan nu Ala ra kawi' nu ulun
maya' ra panusuban no."
33 Paat nu Ulun Amumutus ra arat
nu ugama nakaringoh ra rahu hino,
pambuuk ilo bonsoi, am suku' ilo

5:28 Mat. 27:25

nampapakat asiha' amatoi ra ulun
susususubon hiano. 34Io yak ra lolot nu
Ulun Amumutus ra arat nu ugama
hiano siino sangulun ulun Parisi i-
ninggalanan ri Gamalil. Io sangulun
guru' nu ugama insuaton am kalan-
sanan nu ulun asuang. Io nilumuat
am tinumuor hili nanusub ra ulun
bokon napainsaloh po ra ulun
susususubon hiano.
35Hili io inindahu ra kawi' nu
Ulun Amumutus ra arat nu ugama
hiano. "Pahaka-pahaka' ku bansa' nu
ulun Israil! Huangon mi pahulu
onsoi-onsoi atu ki' maan mi ra ulun
hiatu. 36Nga ra pahulu li siino sangu-
lun ininggalanan ri Tiudas. Io aulu'
am maayo kuasa' ra pamahuangan
no, suku' maar apat ngaatus ulun
inaya' rio. Io yak ikaa nabuoi io
pinatoi am ulun inaya' rio nansusuai,
am inuma' no hili nalawo yak lalayau
kaando' balos.
37Pongo nu hili, ratong po
ri Yudas intor ra daira nu Galilia, ra
paat anguntob ra suang nu ulun. Intor
ra pandai no mindahu asuang po ulun
inaya' rio. Io yak ikaa nabuoi io pono'
am pinatoi am kawi' nu ulun inaya'
rio nansusuai.
38Intor ra hino, au ambala'
ramuyun ra baal nasauk hitu. Ikaa
akau anguma' ra atu-atu ra ulun
hiatu, pahusuon mi yak ilo. Nga kono
pangubasan am inuma' nilo hitu intor
ra ulun, ikaa liha' asauk alawo yak
lalayau. 39Io yak kono baal hino intor
ra Ala, pahaka-pahaka' ikaa akaalap
amayau rilo. Naapo akau solor rahili
tumabuh ra Ala."
Ulun Amumutus ra arat nu ugama
hiano ininsuhut ra pambalaan ri
Gamalil no. 40Hili ilo nahipah am
napaunsop napanduli' ra ulun
susususubon hiano, am namalapos rilo
ra lalapos akapilat. Pongo hino, hili
ilo nilabusan am popolo' bonso-bon-
soi ra ikaa angubas intor ra baal
ri Yasus.
41Ulun susususubon hiano inakou ra
intok hino ra huang anginsuat, nga
Ala nopongo namahuang ra ikaa
mulalas ilo auma' aintupan ra
kulalaaton nu ulun nga ilo angintopot
ri Yasus. 42Am ilo parayu-rayus am-
bala' ra ulun intor ra Aho Onsoi ra
baal ri Yasus ra tuki-tukir nu orou ra
Pahun nu Tuhan am pahun nu ulun,
ra i Yasus nga Raja' Kaayahan niran-
di' hino.

Tulu' ngaulun anginsuup

6 1Indu-indul abuoi indu-indul
asuang maya' ri Yasus. Paat nu
hili ulun Yahudi apandai mindahu ra
rahu Yunani ikaa onsoi huang ra
ulun-ulun Yahudi atanduu'. Rahu nu
ulun Yahudi apandai mindahu ra
rahu Yunani, "Ruandu-ruandu' mai
nabalu ikaa atayaran ra usin taakin ra
tuki-tukir nu orou."
2Intor ra hino, oopor am ruo ulun
susususubon hiano namalulur ra kawi'
nu ulun nangintopot am inindahu
rilo, rahu kanilo, "Ikaa onsoi ra akai
akaulou ambala' ra rahu nu Ala, nga
puun yak ra baal angalulum ra
nabalu. 3Intor ra hino, labing honsoi
no akau amili' ra tulu' ngaulun intor
ra lolot mi, am kinaayaho' no onsoi
am kinuasa' nu Ro nu Ala am poyo
apandai bonsoi ra karaya' intor ra
baal nu hitu. Am akai apakaraya' rilo
ra karaya' hitu. 4Nga akai sambayang
yak am ambala' yak ra rahu nu Ala."
5Kawi' nu ulun namalihua ra rahu
nu ulun susususubon hiano. Hili ilo
namili' ri Stipanus, sangulun angin-
topot bonsoi ri Yasus am kinuasa' nu
Ro nu Ala. Am pilio' nilo po
i Pilipus, i Porokhorus, i Nikanor,
i Timon, i Parminas, am i Nikolaus
intor ra Antiokia; io sala' ulun
Yahudi, io yak io nopongo inaya' ra
ugama nu ulun Yahudi.
6Tulu' ngaulun hiano inibit ra
tingkuangon nu ulun susususubon rano,
hili ulun susususubon hiano nonompok

ra ulu am namarakat hili Ala anaak
ra kotoh nilo angkaraya'. 7Intor ra
hino nga Aho nu Ala indu-indul
akarayol am ulun ulun nangintopot
ri Yasus ra Yarusalim indu-indul
asuang. Am asuang po imam-imam
inintopot ri Yasus.

Stipanus tinakub

8Stipanus binarakatan bonsoi nu
Ala suku' io akakuasa' anguma' ra
tatandu' kalalaban am baa-baal
kalalaban bonsoi ra lolot nu ulun
asuang. 9Io yak siino po kula-kula'
ulun kumalit rio. Ulun hiano io hino
sambayang ra pahun intok sam-
bayang sabiton ra pahun intok sam-
bayang nu ulun-ulun sala' amba[e].
Ulun maya' ra pahun intok sam-
bayang hino, io hino ulun Yahudi
intor ra Kirini am Aliksandaria. Ilo
am ulun-ulun Yahudi intor ra Kilikia
am Asia inuoi kinumalit ri Stipanus.
10Io yak ikaa akaalap ilo kumalit
ri Stipanus, nga Ro nu Ala anaak ra
kapandayan ri Stipanus ahayam.
11Hino puun no ulun hiano anaak ra
usin ra ulun bokon muoi mindahu ra
rahu, "Naringoh mai ulun hiatu
ahuyai ri Musa am Ala!"
12Ulun sinusub hiano nangibu-
buak ra ulun asuang, mamaayo nu
ulun Yahudi, am poyo guru-guru' nu
ugama. Hili ilo inuoi panakub
ri Stipanus am nangibit rio ra Ulun
Amumutus ra arat nu ugama. 13Am
pangibit po ilo ra ulun mindahu ra
rahu ikaa otopot ra baal ri Stipanus.
Rahu nu ulun hino, "Ulun hitu asalok
ahuyai ra Pahun nu Tuhan io hino
intok sumamba yak am ahuyai ra
Arat sinuratan ri Musa. 14Naringoh
mai no rahu nu ulun hitu, ra i Yasus
ulun intor ra Nasarit hino auma'
amunsah ra Pahun nu Tuhan hitu, am
hili angungga' po ra kawi' nu ukum
naalap taka intor ri Musa!"
15Kawi' nu ulun siino ra intok pan-
tutuuman hino nahilong ri Stipanus.
Am paat nu hili bulos ri Stipanus
kono bulos nu malaikat.

Pambalaan ri Stipanus

7 1Pangkimuot Kinatuaan nu Imam
hino ri Stipanus, rahu kono,
"Otopot ki' kawi' nu rahu nu ulun
hiatu?"
2Limbang ri Stipanus, "Pahaka-
pahaka' am aman-aman ka! Kino-
ngohon mi rahu ku hitu! Ikaa po
inanding i Abaraham aki taka li ra
nagiri Haran, ra paat no po amahun
ra tana' nu Misopotomia, Ala asundu
ra kuasa' hino inatong rio, 3am rahu
no, 'Iruanan mu nagiri mu hitu am
pahaka-pahaka' mu am matuo mu.
Muoi ko ra nagiri tiluan ku riun.'
4Hili i Abaraham inakou intor ra
nagiri Kasdim, inanding ra bandar
Haran. Patoi ama' ri Abaraham li,
Ala nanusub rio ra nagiri hitu in-
tokon mi raino tu. 5Paat nu hili kaan-
do' po atu-atu siino ra tana' hitu
tinaakan nu Ala asauk ra tohom
ri Abaraham kono pono' pila' nu
baya' am kaando' yak tinaakan
ri Abaraham ra tana'. Io yak Ala
namarandi' ra io anaak ra tana' hitu
ri Abaraham suku' ra sua' no. Paat
nu hili kaando' po anak nilo. 6Io yak
hitu nga rahu nu Ala rio,

'Sua' mu amahun ohondo'
ra ulun tambului
ra tana' nu ulun bokon.
Ulun nu tana' hino apasauk
rilo ra ulipon
am anguma' rilo aila' bonsoi
apat ngaatus upok buoi no.

[e]6:9 Ulun sala' amba: Ilo io hino ulun Yahudi inulipon ra pahulu li io yak ilo pongo namayal am raino ilo sala' amba.

7:2-3 Kas. 12:1 **7:4** Kas. 11:31, 12:4 **7:5** Kas. 12:7, 13:15, 15:18, 17:8 **7:6-7** Kas. 15:13-14

7Io yak au amaratu' ra ukum
ra bansa' apasauk rilo
ra amba nilo,
am sua' ri Abaraham rahili
makou ra tana' hino
am muoi sumamba rakon ra
intok hitu.'

8Pongo no inindahu ra rahu kono
hino, randi' no hino kinotopot nu Ala
ra saumi arat sunat. Anako' rahili
i Isak anak ri Abaraham hino, balu'
orou buoi no sunato' rahili
ri Abaraham i Isak. Am sunato' po
rahili ri Isak anak-anak no, io hino
i Yakup. I Yakup pono' am nanunat
ra oopor am ruo anak-anak no, io
hino asauk ra aki-aki' nu bansa'
Yahudi. 9Aki-aki' taka hiano
sumolon huang ri Yusup, suku' ilo
nanalan rio ra ulun nu pihangan
Masir, am io nasauk ra amba ra hino.
Io yak Ala amarangan rio, 10am
amalabus rio intor ra kawi' nu susa'
inintup rio. Ala nanaak rio ra kapan-
dayan ahayam ra paat no inuoi
pahayam ri Piraun Raja' nu Masir
hino, suku' i Piraun napasauk rio ra
Gabunor ra pihangan Masir am poyo
anguasa' rio ra pahun nu Raja'
Piraun. 11Kaa kula' buoi intor rahili
kasauk taba' ra luput nu pihangan
Masir am Kanaan, suku' ulun hiano
aila' bonsoi. Aki-aki' taka rali kaan-
do' pangalapan ra akan.
12Pakaringoh i Yakup ra siino
gandum ra pihangan Masir, io
nanusub ra anak-anak no, aki taka
rali inuoi ra hino, am hino nga puu-
puun nilo inurong ra pihangan Masir.
13Kainduo nilo li inuoi hili i Yusup
nambala' ra pahaka-pahaka' no rano
ra io nga i Yusup. Paat nu hili nga
Raja' nu Masir nakapandai ra
pahaka-pahaka' am matuo ri Yusup.
14Hili i Yusup napaibit nambilin,
akitaak ra ama' no ,io hino i Yakup
am kawi' nu pahaka' no manding ra
pihangan Masir suang nilo no tulu'
ngoopor am limo ngaulun. 15Am
banding rahili i Yakup ra pihangan
Masir, am hino nga rahili pinatayan
no am anak-anak no rali. 16Bangkai
nilo rali inibit nanduli' ra Sikhim, am
lobongo' ra lalabangan inaliran
ri Abaraham ra ulun bansa' nu
Himor amahun ra Sikhim ra kula-
kula' yak suang nu usin pinangalir no.
17Ra paat nu randi' nu Ala
ri Abaraham maar asauk, bansa'
taka ra Masir sinumua' suku' asuang
bonsoi.
18Popor no rahili am sangulun
raja' namihang ra Masir ikaa
akakaulih ri Yusup. 19Raja' hino na-
ngulo-ngulong ra bansa' taka am na-
ngila-ila' ra aki-aki' taka rali. Io
namalikot rilo anapir ra anak-anak
nilo kahuyon bahu suku' anak hiano
iringkuli' yak matoi.
20Paat nu hili nga i Musa inanak.
Io sangulun lilia' onsoi ra pahilayan.
Talu bulan buoi no hinipus nu matuo
no, 21am paat no inantung ra siang,
alapo' am hipuso' io nu anak ruandu'
nu Raja' Piraun ohondo' ra anak no
tohom. 22Io inubas ra rahu am arat nu
ulun Masir am suku' io nasauk ra
ulun maayo kuasa' ra kawi' nu maan
am rahuon no.
23Paat nu umur ri Musa nakasuku'
ra apat ngoopor upok, hili siino
huang no asiha' muoi pahilong ra
bansa' no ulun Israil. 24Paat no inuoi
pakakito io ra sangulun bansa' no
hino inila-ila' umbalo' nu sangulun
ulun nu Masir. Io namalapos na-
ngumbal am namatoi ra ulun nu
Masir hino. 25Pamahuangan ri Musa,

7:7 Nah. 3:12 7:8 Kas. 17:10-14, 21:2-4, 25:26, 29:31-35:18 7:9 Kas. 37:11, 28, 39:2,21 7:10 Kas. 41:39-41 7:11 Kas. 42:1-2 7:13 Kas. 45:1, 16 7:14 Kas. 45:9-10, 17-18, 46:27 7:15 Kas. 46:1-7, 49:33 7:16 Kas. 23:3-16, 33:19, 50:7-13, Yos. 24:32 7:17-18 Nah. 1:7-8 7:19 Nah. 1:10-11,22 7:20 Nah. 2:2 7:21 Nah. 2:3-10 7:23-29 Nah. 2:11-15

bansa' nano akapandai ra io
pasaukon nu Ala ra amalabus ra
bansa' no. Io yak ikaa hua akapandai
ilo.
26Suaban nali pakakito po i Musa
ra ruo ngaulun ulun bansa' nu Israil
nambuuk; hili io nopoonsoi rilo.
Rahu kono ri Musa, 'Akau hitu sa-
ngaka', kulo akau pahumbal?'
27Io yak ulun nangumbal ra sangu-
lun no nanikoh ri Musa ra taning no
am rahu no, 'Aun ki' nanaak riun ra
kuasa' asauk ra amimihang am akim
mai? 28Asiha' po ki' oko amatoi
rakon ohondo' ra oko namatoi ra
ulun nu Masir ramai' li?'
29Karingoh ri Musa rahu nu ulun
hino, io nahiru' ra Masir am inuoi
pamahun ra nagiri Midian. Ra intok
hino ilo nantahanak ruo ngaulun
anak.
30Apat ngoopor upok lolot no, sa-
ngulun malaikat inatong ri Musa ra
tana' asuang ra batu am inahison li ra
maar nu Ruau Sinai. Malaikat hino
inatong ra luang nu apui laa-laang ra
intok asasakot no. 31Kololob i Musa
nahilong ra baal nasauk hino, suku'
io inimaar angaulih ra atu ki' nasauk
hino. Pakaringoh io ra rahu nu
Tuhan, rahu kono,

32*'Au nga Ala nu aki-aki' mi*
rali.
Au nga Ala ri Abaraham, i Isak
am i Yakup.'

Pakatintih i Musa ra balaa' nano
suku' io ikaa aatas ahilong ra
asasakot laa-laang hino. 33Hili rahu
po nu Tuhan,

'Panguson mu salipar nu
kalayam mu no,
nga tana' intok mu tinumuor
no io hino tana' tohom ku.
34*Au nopongo nahilong am*
anampuus ampahuang
ra ila' nu bansa' pinili' ku
ra Masir.
Aringoh ku luap am tangi' nilo
am hino puun ku tinumuun
muoi amalabus rilo.
Raino ikon mu!
Au anusub riun anduli' ra
Masir.'

35Hitu nga i Musa ikaa inangku nu
bansa' Israil rahu kanilo, 'Aun ki'
nanaak riun ra kuasa' sumauk ra
amihang am akim mai?'
Io yak, nga io hua tuu-tuu' sinusub
nu Ala asauk ra amimihang am
apakaayah, lumangus ra tulung nu
malaikat ra asasakot laa-laang li.
36I Musa kuon hili nga nangibit ra
bansa' Israil inakou intor ra pihangan
Masir am nanguma' ra tatandu'
kalalaban am baa-baal kalalaban
bonsoi ra Masir, ra Luab Alia' am ra
tana' asuang ra batu am inahison li ra
buoi nu apat ngoopor upok. 37I Musa
hino nga inindahu ra bansa' Israil,
rahu kono, 'Ala anaak ramuyun ra sa-
ngulun angindul ra rahu nu Ala
pilion intor ra bansa' mi, ohondo' ra
io namili' rakon.[f]'
38I Musa siino ra lolot nu ulun Is-
rail ra tana' asuang batu am inahison
li, am io nga angindul ra rahu nu
malaikat ra Ruau Sinai ra aki-aki'
taka rali. Io nga susukuon nu rahu
intor ra Ala, io hino aho apakaayah
pasukuon ritaka. 39Hama' pono'
kono hino, aki-aki' taka rali ikaa
maya' ra rahu no. Ikaa ilo asiha'
ri Musa am asiha' yak anduli' ra pi-
hangan Masir. 40Rahu nilo ri Harun,
'Amaal ko ramon ra binabaal, hili
binabaal hino amahaak ra lakou mai.
Nga ikaa no akapandai akai ra aun

---

*f*7:37 ohondo' ra io namili' rakon: Karuo kono am; ohondo' rakon

7:29 Nah. 18:3-4 **7:30-34** Nah. 3:1-10 **7:35** Nah. 2:14 **7:36** Nah. 7:3, 14:21, Tab. 14:33 **7:37** Laup. 8:15, 18 **7:38** Nah. 19:1-20:17, Laup. 5:1-33 **7:40** Nah. 32:1

nasauk ri Musa nangibit ramon intor
ra pihangan Masir li!'
41Am paat nu hili pamaal ilo ra
binabaal ohondo' ra maak nu sapi',
hili ilo namatoi ra kium asauk ra taak
nilo ra binabaal hino am nahirau
asauk ra pangansukan nilo ra
binabaal inuma' nu longon nilo.
42Intor ra hino Ala nahiru' rilo am
napahusu rilo sumamba ra butitin-
butitin ra limbowon. Baal hino am-
paat ra aun nasuratan ra buku nu
ulun angindul ra rahu nu Ala. Kono
hitu rahu no,

'U ulun Israil!
Sala' ka au panaakan mi
ra kium tontobon
am potoyon mi ra buoi nu apat
ngoopor upok ra tana' asuang
ra batu am inahison li.
43*Kiim nu binabaal Molok hino*
nga inibit mi am butitin
binabaal io hino Ripan.
Hino binabaal intok mi sumam-
ba.
Intor ra hino pakuoyon ku
akau ra intok atawoi ansail ra
pihangan Babil.'

44Kiim nu Tuhan siino ra lolot nu
ulun io hino ra lolot nu aki-aki' taka
ra tana' asuang ra batu am inahison
li. Kiim hino binaal maya' ra susub nu
Ala maya' ra paniluan pinakito no
ri Musa. 45Am ibito' po kiim hino nu
aki-aki' taka rali ilo ri Yosua ra paat
nilo inuoi namahaau ra pihangan in-
tokon taka tu raino intor ra pamiha-
ngan nu ulun pinahiru' nu Tuhan ra
tingkuangon nilo. Kiim hili suku' yak
ra paat ri Raja' Daud.
46I Daud apainsuat ra huang nu
Ala am io nakitaak ra Ala ra io amaal
ra saumi pahun ra tayar nu Ala sam-
baan ri Yakup li.[g] 47Io yak i Salomo
hua nakabaal ra pahun tayar nu Ala.
48Io yak Ala Ansukon Bonsoi ikaa
hua murong ra pahun baalon nu ulun.
Nga siino hua nasuratan ra buku nu
ulun angindul ra rahu nu Ala, rahu
kono,

49*'Limbowon io hino*
*panturungon **ku**,*
*am tana' kikindangon **ku**.*
Aun ki' koson nu pahun
*baalon mi ra tayar **ku**?*
*Aun ki' intok **ku** amahun?*
50*Kaa ki' au nanguma' ra kawi'*
nu atu-atu?'

51Kapio akau hitu pahaka' mi,
ikaa minsuhut ra babala'. Am apakot
maya' ra panusuban nu Ala aangas
angkinongoh ra rahu nu Ala! Ohon-
do' yak akau ra aki mi rali tumabuh
ra Ro nu Ala. 52Aun ki' ulun angindul
ra rahu nu Ala ikaa inila-ila' nu aki
mi rali? Ulun sususubon nu Ala ra
pahulu li, io hino ulun nopongo nam-
bala' namalair ra sukuan nu Amba
nu Ala otopot hino, nopongo pinatoi
nilo. Am raino akau nangila-ila' am
namatoi ra Amba nu Ala hino.
53Malaikat-malaikat pono' am nopo-
ngo nangindul ra rahu nu Ala
ramuyun, io yak akau ikaa minsuhut
ra rahu no!"

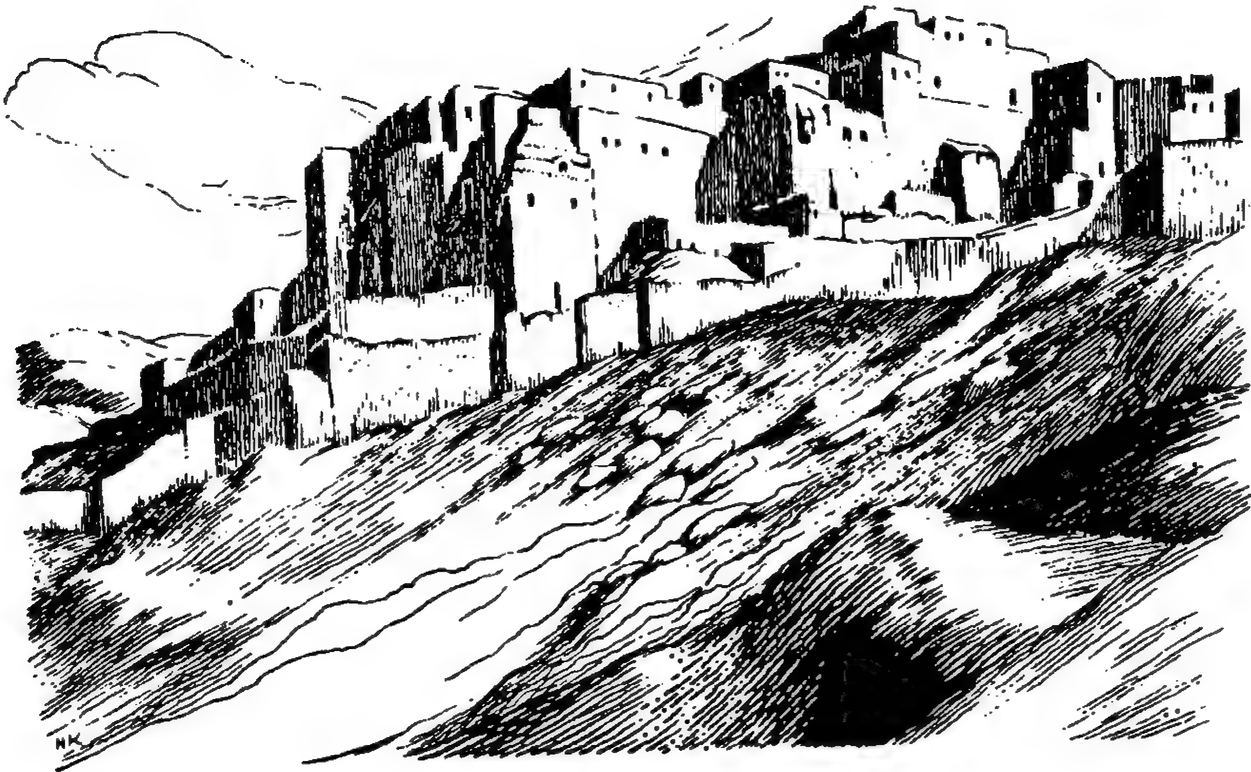
Stipanus binobol ra batu.

54Ulun Amumutus ra arat nu
ugama amumutus hiano aruol huang
ra nakaringoh ra rahu ri Stipanus no,
am ilo nambuuk bonsoi rio. 55Io yak
i Stipanus kinuasa' nu Ro nu Ala, io
naningaa' ra limbowon. Io nakakito
ra binantang nu Ala am i Yasus
tinumuor ra solor ra pamiris nu Ala
ra intok akakuasa' am amihang kono
raja'. 56Rahu ri Stipanus, "Ilai' mi,
akito ku limbowon nantabang am
Ulun Sinusub nu Ala tinumuor ra
solor ra pamiris nu Ala!"

---

g7:46 Ala sambaan ri Yakup li: Luang nu buku nakalair; ulun Israil

7:41 Nah. 32:2-6 7:42-43 Bab. 5:25-27 7:44 Nah. 25:9, 40 7:45 Yos. 3:14-17 7:46 2Sam. 7:1-16,
1Taw. 17:1-14 7:47 1Raj. 6:1-38, 2Taw. 3:1-17 7:49-50 Yas. 66:1-2 7:51 Yas. 63:10

Samaria

57Ulun Amumutus ra arat nu
ugama hiano nonompon ra talingo
nilo am hinumalak, hili ilo nasising-
gau' nanakub ri Stipanus. 58Ilo na-
ngibit ri Stipanus ra taning nu bandar
no, hili nomobol rio ra batu. Ulun
nakakito ra baal hino namalulur ra
pakai nilo sandapau no ra sangulun
ambulok ininggalanan ri Saulus.
59Kotongo' nilo omobol ri Stipanus,
rahu ri Stipanus, "Tuhan Yasus,
alapon mu ro ku!"
60Hili io nahulatur am nilumuap,
rahu kono, "Tuhan, pain mu pain-
tupo' sala' hitu rilo!" Pongo no inin-
dahu ra rahu hino tutus no nu pinawo
8 no. 1Am anginsuat huang ri Saulus
ra namatayan hino.

I Saulus nangila-ila' ra ulun nangintopot

Paat nu orou hili am ulun nangin-
topot siino ra Yarusalim angimuun
takubon am inila-ila', suku' ra kawi'
nu ulun nangintopot bokon rano, io
yak ulun susubon rano nansusuai
ra bahian-bahian ra luput nu daira
Yudia am daira Samaria. 2Kula-kula'
ulun sumamba ra Ala nomolobong
ri Stipanus am nantangi' rio ra huang
asusa'. 3Io yak i Saulus parayu-rayus
angila-ngila' asiha' apaulou ra ulun
nangintopot. Io muoi ra pahun
anakub ra kawi' nu ulun nangintopot,
am napaunsop rilo ra luang nu riil.

Aho Onsoi intor ra Ala inindulan ra daira Samaria.

4Kawi' nu ulun nangintopot
nakapansusuai hiano nambala' ra
Aho Onsoi intor ra Ala hino ra atu-
atu ka intok. 5I Pilipus inuoi ra saumi
bandar[h] ra daira Samaria am nam-
bala' ra ulun amahun ra daira hino,
intor ra baal nu Raja' Kaayahan
nirandi' nu Ala.
6Paat nu ulun angkinongoh ra
babala' ri Pilipus am akakito po ra

[h]8:5 Bandar: Luang nu buku nakalair; Bandar aulu'

8:3 Inu. 22:4-5, 26:9-11

tatandu-tatandu' kalalaban inuma'
no, asuang ulun intor ra lolot nilo no
anampuus ampahuang ra atu
binalaan ri Pilipus li. 7 Nga asuang
hua saitan sinumamput am nam-
pahalak nahiru' intor ra kula-kula'
ulun sinulor nu saitan. Ulun nobong-
kong pono' am ulun naungga' asuang
po noonsoi. 8 Hili ulun pono' nu daira
Samaria am anginsuat bonsoi.

9 Ra bandar hino siino sangulun i-
ninggalanan ri Simun, nabuoi no io
opololob ra ulun nu daira Samaria
intor ra kotoh nu sasampui no. Io
mindahu ra ulun hiano ra io sangulun
maayo kuasa' am kalalaban. 10 Hili
kawi' nu ulun asuang intor ra bansa'
nainsuhutan hiano ampahuang yak
ra atu rahuon no. Rahu kanilo,
"Kotoh nu kuasa' nu ulun hitu intor
ra Ala napandayan ra maayo ra
kuasa' hino."

11 Nabuoi noyo opokololob ra ulun
asuang intor ra kakatahan nu sasam-
pui no, suku' ilo ampahuang yak ra
atu rahuon no. 12 Io yak i Pilipus am-
bala' rio ra Aho Onsoi intor ra baal,
aun koson nu Ala amihang ra ulun
am intor ra baal ri Yasus Karistus,
Raja' Kaayahan hino. Hili ilo pono'
am angintopot po ra Aho inindulan
ri Pilipus no, hili ilo nakirorob siino
no ungkuyon am siino no ruandu'.
13 I Simun pono' am inintopot. Am
pongo no nirorob, parayus no inaya'
ri Pilipus. I Simun pono' am nololob
bonsoi ra tatandu-tatandu' kalalaban
nasauk.

14 Ulun susunsubon siino ra
Yarusalim nakaringoh ra ulun nu
daira Samaria nopongo inintopot ra
aho intor ra Ala. Intor ra hino
susubo' nilo i Piturus am i Yahaya
inuoi ra hino.

15 Pakasuku' i Piturus am
i Yahaya, hili ilo nanambayang ra
ulun nu Samaria hili ilo akaalap ra
Ro nu Ala. 16 Nga Ro nu Ala ikaa po
namihang rilo kasangulun po. Nga
bahu yak hua ilo nirorob ra inggalan
nu Tuhan Yasus. 17 Hili i Piturus am
i Yahaya nonompok ra timpululuu
nu ulun Samaria hiano. Intor ra hino
ilo kinuasa' nu Ro nu Ala.

18 Kakito ri Simun ra ulun hiano
kinuasa' nu Ro nu Ala, nga puun hua
ra ulun susunsubon hiano nonompok
ra timpululuu nilo. Intor ra hino io
nangibit ra usin am nanaak ri Piturus
am i Yahaya, 19 hili rahu kono,
"Taakin mi au ra kuasa' hino, hili
aun-aun pono' tompokon ku ra tim-
pululuu, ilo kuasaan yak nu Ro nu
Ala."

20 Limbang ri Piturus, "Aimboyou
yak oko am usin muno! Indos kamu
am aaliran taak nu Ala tu ra usin?
21 Kaando' nanaak riun ra kuasa'
maya' ramon ra karaya' mai hitu, nga
huang muno ikaa otopot ra tingkua-
ngon nu Ala. 22 Intor ra hino mimpoi
ko ra kasiha' mu alaat hino, am
akitaak ko ra Tuhan hili io angampun
ra pinowoon mu alaat hino. 23 Nga
apandayan ku oko sumolon huang
am inulipon nu sala'."

24 Hili rahu ri Simun ri Piturus am
i Yahaya, "Sambayang ka akitaak ra
Tuhan ra tayar ku, hili saumi pono' ra
atu nirahu mino ikaa asauk rakon."

25 Pongo nilo nahulit ra aun nakito
nilo intor ra baal nu Tuhan am poyo
nambala' ra rahu nu Tuhan, hili
i Piturus am i Yahaya nanduli' ra
Yarusalim. Am luang nu lakou nilo li,
ilo mapit-mapit ambala' ra kula-
kula' pamahunan ra Samaria.

I Pilipus ra sangulun mamaayo intor ra Itiopia.

26 Sangulun malaikat nu Tuhan in-
indahu ri Pilipus, rahu kono, "Makou
ko raino! Maya' ko ra solor ra
sahilon[i] ra ralan intor ra Yarusalim
muoi ra Gasa." Ralan hino kalilingo-
yon kaando' ulun maya'.

---

[i] 8:26 solor ra sahilon: Karuo kono am; paat tanga' orou

27-28Am lakou no bahu' ri Pilipus.
Paat nu hili siino sangulun mamaayo
nu pahun nu Raja' ra pihangan nu
Itiopia muli' ra nagiri no tohom.
Ulun hino mamaayo nu kawi' nu
pagawai am anguasa' ra kawi' nu
sasawot ri Kandaki, Raja' ruandu' ra
pihangan Itiopia. Mamaayo hino
inuoi sambayang ra Ala ra bandar
Yarusalim, am raino io anduli' am
tinumampak ra kurita' no. Paat no
turu-turung ra kurita' nano io
namasa' ra buku sinuratan nu ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala io hino
Yasaya. 29Ro nu Ala inindahu
ri Pilipus, rahu kono, "Bi kamu muoi
mimaar ra kurita' hio'."
30Hili i Pilipus inuoi inimaar ra
kurita' hino, ringoh kono am amasa'
ulun hino ra buku sinuratan
ri Yasaya. Rahu ri Pilipus ra
mamaayo hino, "Akarati' ki' Tuan ra
atungon nu binasa' muno?
31Limbang nu ulun hino, "Aun
koson ku akapandai ra atungon natu
ra kaando' hua anilu rakon?"
Hili io napatampak ri Pilipus ra
kurita' nano rumangan rio. 32Rahuon
nu surat binasa' nano io hino kono
hitu,

"Io ohondo' ra maak nu rumba
haakon ra maan tontobo',
ohondo' ra maak nu rumba
ikaa ampahalak ra paat
amahunting ra bulu no,
kaando' ka sabantuk
po rahu no.
33*Io inuyai am kaando' no*
katapatan inuma' rio.
Bayah no ra tana' hitu
inalap intor rio
am kaando' kasangulun po
ahihiulit ra tansua' rio."

34Rahu nu mamaayo intor ra
Itiopia hino ri Pilipus, "Balai' au nga,
aun ki' ka kuon nu ulun angindul ra
rahu nu Ala nanurat ra rahu hitu?
Inan no ki' tohom karuo kono am
ulun bokon?"
35Intor ra rahu nasuratan hino
i Pilipus nangimuun namala' ra atu-
ngon nu Aho Otopot intor ra baal
ri Yasus. 36Ra tanga' ralan li,
pakasuku' ilo ra intok siino siang.
Rahu nu mamaayo hino ri Pilipus,
"Ilai' nga hio', siino hua siang! Siino
po ki' akaulintang rakon ra au
rorobon?"
37Rahu ri Pilipus, "Kono Tuan
aingkoos huang mintopot, auma' yak
Tuan rorobon."
Limbang nu mamaayo intor ra
Itiopia hino, "Angintopot au bonsoi
ra i Yasus Karistus hino Anak nu
Ala."
38Io nanusub aparuok ra kurita'
nano. Hili ilo ruo ri Pilipus tinumuun
ra siang hino am i Pilipus nomororob
rio. 39Paat nilo masak intor ra siang
no, Ro nu Ala nangibit ri Pilipus.
Mamaayo intor ra Itiopia hino ikaa
noyo nakakito ri Pilipus. Mamaayo
hino inindul inakou ra huang angin-
suat bonsoi.
40Liman ri Pilipus am nakasuku'
noyo ra bandar Asdod. Kotongo' no
inindul makou li, io ambala' ra Aho
Otopot intor ra baal ri Yasus ra kawi'
nu bandar suku' ra io nakasuku' ra
bandar Kaisaria.

I Saulus inintopot ri Yasus.
(kis 22:6-16, 26:12-18)

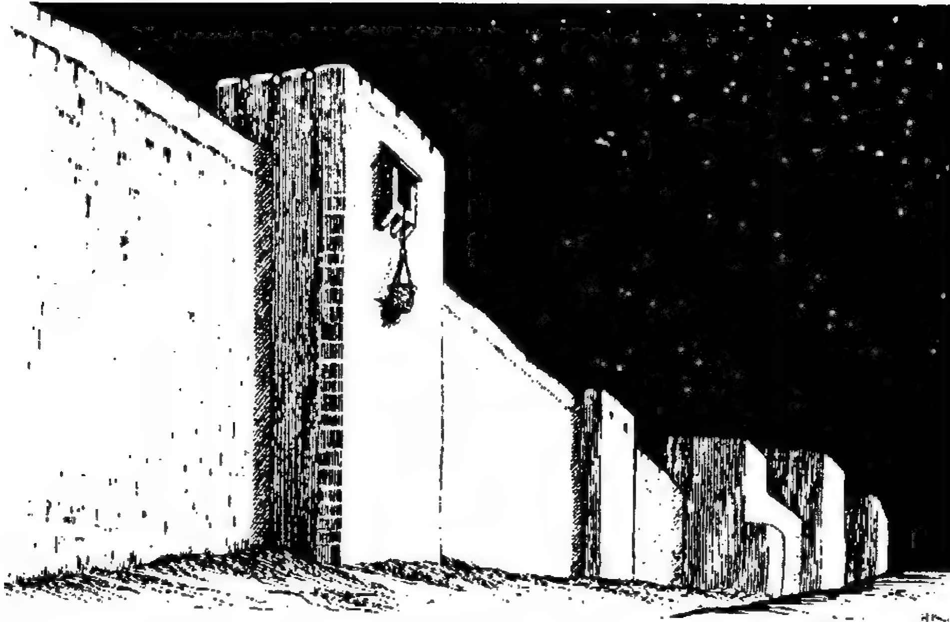
9 1Kotongo' nu hili i Saulus yak
asiha' angila-ngila' am amatoi ra
ulun nangintopot ra Tuhan Yasus am
io inuoi ra Kinatuaan nu Imam, 2am
nakitaak ra surat kuasa' ibiton no ra
mamaayo nu ulun amihang ra pahun
intok nu ulun Yahudi sambayang ra
bandar Damsik. Hili paat no akakito
ra ulun nangintopot ra Tuhan Yasus,
io anakub rilo am angibit ra

8:32-33 Yas. 53:7-8

Yarusalim, ikaa ampili' ra ungkuyon
am ruandu'.
3Kotongo' nilo inakou inuoi ra
bandar Damsik, paat nilo maar suku'
ra bandar hino, pulali-lali' nu saumi
binuntul intor ra limbowon
napakawantang ra libung ri Saulus.
4Parambus no naratu' ra tana' am na-
karingoh ra saumi rahu inindahu rio,
"Saulus, Saulus! Aun ki' puun mu a-
ngila-ngila' rakon?"
5Rahu ri Saulus, "Tuan, aun ki'
oko kaulun?"
Limbang nu rahu hino, "Au nga
i Yasus, inila-ila' mu hino. 6Io yak
lumuat ko raino am bi muoi ra ban-
dar no. Au ambala' riun ra hino ra
atu ki' auma' maan mu."
7Kawi' nu ulun inaya' ri Saulus
rano pono' am nakaliar suku' ikaa
nakaindahu nga aringoh nilo hua
rahu mindahu hino, io yak kaando'
hua ulun akito nilo. 8Am luat rahili
ri Saulus tinumuor am kinumarat, io
yak mato no ikaa noyo akakito. Intor
ra hino ulun rangan no rano
namahaak rio inuoi ra bandar Dam-
sik. 9Talu orou buoi no io ikaa
akakito, am buoi nu hili kaando' atu-
atu inakan am ininum no.
10Ra Damsik siino sangulun a-
ngintopot ra Tuhan Yasus ininggala-
nan ri Ananias. Ra luang nu saumi
pinakito nu Tuhan, Tuhan inindahu
ri Ananias. Rahu kono, "Ananias!"
Limbang ri Ananias, "Ui aun hino
Tuhan."
11Rahu nu Tuhan rio, "Bi kamu
raino makou, muoi ko ra pahun ri
Yudas ra ralan sabiton ra ralan Atulir
no. Kimuatan mu ra hio' sangulun i-
ninggalanan ri Saulus intor ra bandar
Tarsus. Ulun hino sambayang raino,
12am ra luang nu saumi pinakito nu
Tuhan, io nakakito ra sangulun ung-
kuyon, ininggalanan ri Ananias, in-
atong rio am nonompok ra
timpululuu no hili io anduli'
akakito."
13Limbang ri Ananias, "Tuhan,
asuang no ulun naringahan ku intor
ra baal nu ulun hino, puu-puun intor
ra baal ra io angila-ila' ra ulun na-
ngintopot siino ra Yarusalim. 14Am
io inatong ra hitu raino siino surat
kuasa' intor ra Kinatuaan nu Imam,
muoi anakub ra kawi' nu ulun na-
ngintopot riun."
15Io yak rahu nu Tuhan
ri Ananias, "Bi kamu yak! Nga au no-
pongo namili' rio angkaraya' ra tayar
ku, hili io ambala' intor ra baal ku ra
bansa-bansa' bokon ikaa inaya' ra
ugama nu ulun Yahudi, am ambala'
po ra raja-raja' nu bansa' am poyo
bansa' nu ulun Israil. 16Am au
apakito rio ra kawi' nu ila' mintup rio
nga intor hua ra io ambala' ra baal
ku."
17Hili bi ri Ananias ra pahun hino
am inunsop hili io nonompok ra tim-
pululuu ri Saulus no, rahu kono
ri Ananias, "Saulus, pahaka' ku ra
luang nu Tuhan, Tuhan Yasus nakito
mu ra kotongo' mu angkiralan muoi
ra hitu, io nga nanusub rakon matong
ra hitu hili oko anduli' akakito am pi-
hangon nu Ro nu Ala."
18Paat nu hili karatu' kono sisi' nu
pait intor ra mato ri Saulus am io
pono' rahili nanduli' nakakito. Hili io
nilumuat am nakirorob. 19Am pongo
no naangkan, panduli' rahili io
nokotoh.

I Saulus nangubas ra ulun nu Damsik.

Kula-kula' orou buoi ri Saulus
murong ra Damsik ra intok nu ulun
nangintopot ri Yasus. 20Io parayu-
rayus inuoi ra pahun intok nu ulun
Yahudi sambayang am ambala' ra
ulun ra intok hino ra Yasus hino
Anak nu Ala.
21Kawi' nu ulun ololob ra pam-
balaan ri Saulus. Rahu kanilo, "Kaa
ki' kapio hitu ulun ra Yarusalim, no-
pongo namatoi ra kawi' nu ulun na-

Bakul namuluhan ri Paulus

ngintopot ri Yasus rali? Am io
matong ra hitu anakub am angibit rilo
ra mamaayo nu imam."
22Io yak kawi' nu ulun indu-indul
ainsuhutan ra rahu ri Saulus. Kawi'
nu baal nopongo nasauk inulit no
intor ra baal ri Yasus anatandu' ra
i Yasus hino topo-topot Raja'
Kaayahan suku' ulun Yahudi
amahun ra Damsik ikaa akaalap
omopol rio.
23Kalibos hili kula-kula' orou buoi
no, ulun Yahudi nampapakat asiha'
amatoi ri Saulus. 24Io yak pakat nilo
hino napandayan ri Saulus. Orou am
londom am ilo hai-hait ahalung
ri Saulus ra totobon maayo ra bandar
hino, asiha' amatoi rio. 25Io yak paat
nu londom li, ulun rangan ri Saulus
rano napaunsop rio ra bakul, am
namuluh rio intor ra rasawat nu
pinamahal ra bandar hino.

I Saulus inuoi ra Yarusalim.

26Bi ri Saulus inuoi ra Yarusalim,
am alikot io sumimpung ra ulun na-
ngintopot ri Yasus. Io yak ulun na-
ngintopot hiano alaa' rio, nga ikaa
angintopot ilo ra i Saulus kapio-pio
nasauk ra ulun nangintopot ri Yasus.
27Hili i Barnabas inuoi ri Saulus,
am nangibit rio inuoi ra ulun
sususubon rano. Uliti' ri Barnabas ra
aun koson ri Saulus nakakito ra
Tuhan ra tanga' ralan li am aun
koson rahu nu Tuhan li rio. Am uliti'
po ri Barnabas kaatasan ri Saulus
nambala' ra ulun nu Damsik intor ra
baal ri Yasus.
28Hili i Saulus inurong sinumim-
pung rilo, am aatas ambala' ra ulun
amahun ra luput nu Yarusalim ra
inggalan nu Tuhan. 29Io ahahayam
am aririmbang ra ulun Yahudi min-
dahu ra rahu Yunani, io yak ulun
hiano alikot amatoi rio. 30Io yak ulun
mintopot bokon rano nakapandai ra
baal hino, am ibito' nilo i Saulus
inuoi ra Kaisaria, am paindulo' nilo
i Saulus ra bandar Tarsus.
31Hili ulun nangintopot ra luput
nu Yudia, Galilia am Samaria siino
kaansayan. Intor ra insuup nu Ro nu
Ala ulun nangintopot hiano
rumaliwi' huang ra Tuhan am intopot

9:23-25 2Kor. 11:32-33

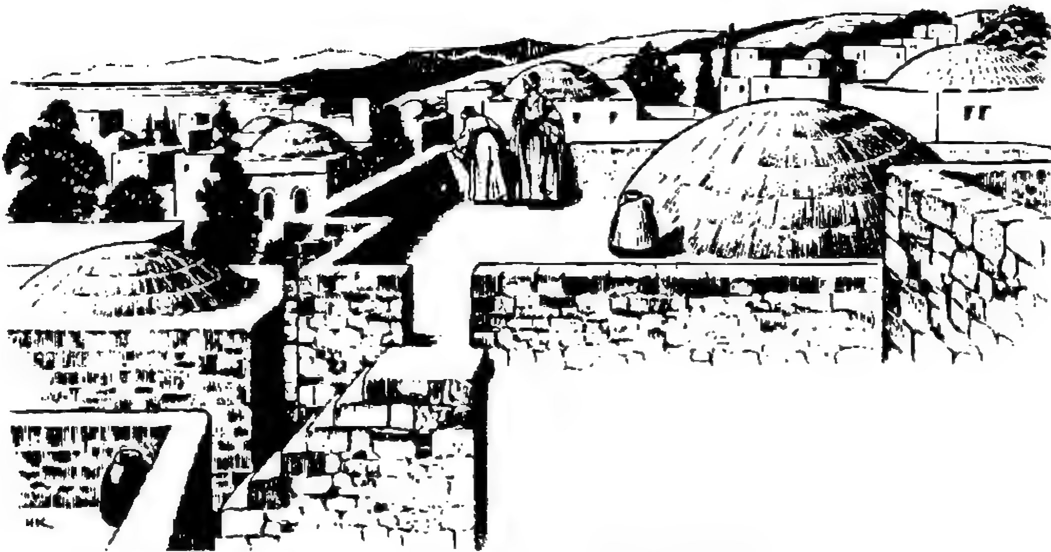
nilo indu-indul atahoh am ilo indu-
indul asuang.

I Piturus inuoi ra Lida am Yopi.

32 I Piturus inuoi ra atu-atu yak ka
intok muoi pahaas ra ulun nanginto-
pot. Orou bokon li io inuoi pahaas ra
ulun nangintopot amahun ra
pamahunan Lida. 33 Ra intok hino io
nakatiwol ra sangulun ungkuyon i-
ninggalanan ri Inias, io nobongkong
am ikaa akaluat ra intok no ombolong
balu' upok buoi no. 34 Rahu ri Piturus
ri Inias, "Inias, Yasus Karistus
amihah riun. Lumuat ko am kukumo'
koolongon mu no."
Parambus ri Inias nakaluat ra
paat hino. 35 Kawi' nu ulun amahun
ra Lida am daira Saron nakakito ra
Inias akaakou, hili kawi' nilo nangin-
topot ra Tuhan.
36 Ra bandar Yopi siino sangulun
ruandu' ininggalanan ri Tabita. Io
sangulun angintopot ri Yasus. (Ing-
galan no ra panabitan nu ulun
Yunani io hino i Dorkas am atungon
no tambang.) Io anguma' yak ra atu
baa-baal onsoi am anulung ra ulun
kaando' ra atu-atu.
37 Paat nu hili io narualan suku' io
inatoi. Pongo nu bangkai nano niriu',
am bulii' io ra sulap solor ra rasawat
no. 38 Yopi ikaa kula' atawoi ra Lida.
Intor ra hino pakaringoh ulun na-
ngintopot ri Yasus rano ra i Piturus
siino ra Lida, panusub ilo ra ruo
ngaulun am rahu kanilo, "Kapasion
mu matong ra hitu."
39 Kapasi-pasi no i Piturus
nilumuat inaya' rilo. Pakasuku' ilo ra
Lida, ibito' nilo i Piturus ra sulap
solor ra rasawat no. Kawi' nu ruandu'
nabalu nilumulur namalibung
ri Piturus am satangi-tangi', hili ilo
napakito ra sampayau am sampayau
sandapau nasindayol pinikit
ri Dorkas ra tayar nilo ra paat no
aayah li. 40 Painsoloho' ri Piturus
kawi' nilo no, hili ilo nahulatur am
nasambayang. Pongo nu hino io tinu-
mingkuang ra bangkai ri Dorkas no
am inindahu, rahu kono, "Tabita,
lumuat ko!"
Paat nu hili parambus ri Dorkas
kinumarat, am pakakito io ri Piturus
parambus no nanturung. 41 Hili
i Piturus nananggoi ra longon nano
am nanginsuup rio tinumuor. Am
ipahi' rahili ri Piturus kawi' nu ulun
nangintopot am ruandu' nabalu
hiano, hili io nanaak ri Dorkas nan-
duli' naayah hino rilo.
42 Aho intor ra baal nasauk hino
nakarayol ra ulun amahun ra Yopi,
suku' asuang rahili ulun angintopot
ri Yasus asauk ra Raja' Apakaayah
rilo. 43 Kula-kula' orou ri Piturus in-
urong ra pahun nu sangulun anunuuh
ra kungkung nu kium ininggalanan
ri Simun.

I Piturus ilo ri Kornalius.

10 1 Ra Kaisaria siino sangulun
ungkuyon ininggalanan ri Kor-
nalius. Io sangulun kapala' saumi
bahian nu sauyar intor ra pihangan
Itali. 2 Io sangulun maya' ra
panusuban nu Ala am kawi' nilo san-
sulapan sumamba ra Ala. Am asalok
io anulung ra ulun Yahudi kaando' ra
atu-atu, am io hai-hait sambayang ra
Ala. 3 Orou bokon li ra maar jaam
katalu ra kamayon, io nakakito ra
saumi pinakito nu Tuhan rio atalang
bonsoi, sangulun malaikat nu Ala in-
atong am nahipah rio, rahu kono,
"Kornalius!"
4 Pahilong i Kornalius ra malaikat
hino ra huang angkalaa' am rahu no
rahili, "Aun hino Tuan?"
Limbang nu malaikat hino, "Sam-
bayang mu am aun tinaakan mu ra
ulun kaando' atu-atu apainsuat ra
Ala am io ikaa amaliro riun. 5 Raino
anusub ko ra ulun muoi ra Yopi muoi
ahuyum ri Simun, kono sabiton kawi'
nu inggalan nano io hino Simun
Piturus. 6 Io raino siino ra pahun nu

Tampak nu pahun nu ulun Yahudi

sangulun anunuuh ra kungkung i-
ninggalanan ri Simun, io namahun ra
maar nu ihih nu luab."
7Pakaakou malaikat nahayam
ri Kornalius no, ipahi' rahili ri Kor-
nalius ruo ngaulun amba no am sa-
ngulun po sauyar nano. Am sauyar
hino io hino sangulun maya' ra
panusuban nu Ala am kalalansanan
ri Kornalius. 8Ulito' ri Kornalius rilo
ra aun nasauk hino, am susubo' rahili
ilo inuoi ra Yopi.
9Suaban nali, ra kotongo' nilo
siino ra tanga' ralan am maar
pakasuku' ra Yopi, bi ri Piturus inuoi
sambayang ra sulap solor ra rasawat.
10Paat nu hino io tabaan bonsoi am a-
tipangakan. Kotongo' namalair ra
akan ri Piturus, io nakakito ra saumi
pinakito nu Tuhan. 11Io nakakito ra
limbowon nantabang am siino saumi
pinabuluh ra tana' tu ohondo' ra kain
apila', am nirukuhan kawi' nu pun-
duk no. 12Ra tampak nu kain hino
siino yak atu-atu kium apat ra
kalayam, kawi' nu kium arungkama'
am susuit-susuit aalis. 13Am siino
rahu li inindahu rio, rahu kono,
"Piturus, lumuat ko! Tontobon mu
kium hiatu am akano'!"
14Limbang ri Piturus, "Tuhan, aa-
ngas au! Ikaa po ihondo' au panga-
kan ra akan pinopol nu Arat
sinuratan ri Musa."
15Io yak rahu hino inindahu po rio,
rahu kono, "Aun po pinaintalang ku
am auma' yak akanon."
16Nakito ri Piturus hino intalu
ruli', hili kain hino sinumimpor ra
limbowon. 17Naingo no i Piturus
nampahuang ra atu atungon nu
pinakito hino.
Kotongo' no parayu-rayus am-
pahuang ra baal hino, ulun pono'
sinusub ri Kornalius li am nakasuku'
ra pahun ri Simun no am siino no ilo
ra totobon no. 18Hili ilo nahipah ra
ulun nu pahun hino am nangkimuot,
rahu kanilo, "Siino ki' ulun tambului
inurong ra pahun hitu, ininggalanan
ri Simun Piturus?"
19Kotongo' po ri Piturus am-
pahuang lumikot kumakapandai ra
atungon nu nakito no raitu' li, Ro nu
Ala inindahu rio, rahu kono, "U
Piturus, siino talu ngaulun[j] ahuyum
riun. 20Bi kamu, kapasion mu
tumuun am ikaa ruo-ruo huang mu
maya' rilo, au nga nanusub rilo in-
atong ra hitu."

[j]10:19 talu ngaulun: Luang nu kala-kula' buku nakalair; ulun. Saumi buku: ruo ngaulun.

Yopi

21Hili i Piturus tinumuun am inin-
dahu ra ulun hiano, rahu kono,
"Pahaka', aun ki' langus mi matong
ra hitu?"
22Limbang nilo, "I Kornalius,
kapala' nu sauyar nanusub ramon
inuoi ra hitu. Io sangulun onsoi huang
am maya' ra panusuban nu Ala, am
poyo insuaton nu kawi' nu ulun
Yahudi. Sangulun malaikat nu Ala
nanusub rio akitaak riun matong ra
pahun nano. Io sinusub angkinongoh
ra aun balaan mu rio."
23Hili i Piturus napaunsop rilo am
ombolong po ra pahun hino.
Suaban nali luat ri Piturus am bi
inaya' ra ulun hiano. Kula-kula' po
ulun nangintopot amahun ra Yopi
inaya' ri Piturus.
24Suaban nu orou saumi hili ilo
nakasuku' ra Kaisaria. Ra intok hino
lair no ilo kinulimanan ri Kornalius
am pahaka-pahaka' no rano am ra-
nga-rangan nopongo binalaan nano.
25Paat ri Piturus nakasuku',
tiwolo' io ri Kornalius am parayus
nahulatur nirumungu' ra tingkua-
ngon ri Piturus no. 26Io yak, luato' io
patuoro' ri Piturus, rahu ri Piturus,
"Lumuat ko! Au pono' am ulun yak
poyo."
27Kotongo' nilo makou munsop ra
pahun no, i Piturus ahaya-hayam
ri Kornalius, i Piturus nahilong am
asuang bonsoi ulun nilumulur ra
pahun hino. 28Rahu ri Piturus rilo,
"Pahaka-pahaka' ku, napandayan mi
noyo ra ulun Yahudi pinopol kapio
nu ugama no ikaa anambului' karuo
kono am sumaang ra bansa' bokon. Io
yak Ala nopongo napakito rakon ra
au ikaa auma' amahuang ra au ikaa
sumilulum ra ulun ikaa maya' ra
ugama nu ulun Yahudi. 29Hino puun
no paat nu Tuan Kornalius nakitaak
rakon matong ra hitu, ikaa anunuloon
huang ku. Intor ra hino, raino au
akibala' aun puun nu Tuan Kornalius
akitaak rakon matong ra hitu."
30Limbang ri Kornalius, "Talu
orou nakasail li, ohondo' ra kono
paat raino tu, au sambayang[k] ra
pahun mamaar jaam katalu ra
kamayon. Pulali-lali' sangulun ung-
kuyon tinumuor ra tingkuangon ku.
Pakai nu ulun hili akabinuntul.

[k]10:30 sambayang: Luang nu buku nakalair; sambayang am aharot ikaa aangkan

31Rahu nu ulun hili, 'Kornalius! Ala
nopongo nangkinongoh ra sam-
bayang mu am io ikaa akaliro ra atu
tinaak mu ra ulun kaando' atu-atu.
32Anusub ko ra ulun muoi ra Yopi
amala' ra sangulun ininggalanan
ri Simun Piturus. Am io siino raino ra
pahun nu sangulun antutuuh ra
kungkung ininggalanan ri Simun.
Pahun nano amaar ra ihih nu luab.'
33Hino puun ku napasi-pasi'
nanusub ra ulun inuoi namala' ra
Tuan. Am oko kapio onsoi huang
suku' oko inatong ra hitu. Raino
kawi' mai nilumulur ra hitu ra ting-
kuangon nu Ala asiha' angkinongoh
ra kawi' nu rahu binalaan nu Ala riun
ra indulan mu ramon."

Pambalaan ri Piturus

34Hili rahu ri Piturus, "Apan-
dayan ku raino, kawi' nu ulun kapio-
pio ohondo' yak ra pamahuangan nu
Ala. 35Ulun maya' ra panusuban nu
Ala am anguma' ra katapatan, ulun
hino kotopoton nu Ala, ikaa io
ahilong ra aun bansa' nu ulun hino.
36Kawi' nu pahaka' nopongo
nakapandai ra atungon nu Aho
binalaan nu Ala ra bansa' Israil. Aho
hino intor ra baal nu ulun anduli'
ohonsoi ra Ala mimpuun ri Yasus
Karistus, io hino Tuhan ra kawi' nu
ulun. 37Akau nakapandai ra aun no-
pongo nasauk ra luput nu Yudia, io
hino puu-puun intor ra Galilia ra
libos nu rorob inuma' ri Yahaya.
38Napandayan mi noyo ra Ala nopo-
ngo namili' ri Yasus ulun intor ra
Nasarit hino am nanaak rio ra Ro nu
Ala am kuasa'. Am napandayan mi
poyo ra i Yasus muoi ra atu-atu ka
intok anguma' ra baa-baal onsoi am
io nomohonsoi ra kawi' nu ulun
pinihang nu Ibilis, nga Ala amara-
ngan rio.
39Akai nga nopongo nakakito ra
kawi' nu atu-atu inuma' no ra daira
nu ulun Yahudi am bandar
Yarusalim. am ilo nanalip am
namatoi rio. 40Io yak katalu orou li io
pinanduli' kaayaho' nu Ala intor ra
patayan am napakito rio ra tingkua-
ngon nu kula-kula' ulun. 41Sala' ka
kawi' nu ulun, akai yak pinakito no,
nga akai hua nopongo pinili' nu Ala
puu-puun asauk ra ambabala' ra aho
no. Io hinumulung ramon nangakan
am nanginum ra pongo no nanduli'
naayah intor ra patayan. 42Am io nga
nanusub ramon angindul ra Aho
otopot hitu ra tuki-tukir nu ulun am
amala' ra io nga pinasauk nu Ala ra
akim nu ulun aayah am ulun inatoi.
43Kawi' nu ulun angindul ra rahu nu
Ala nambala' intor ra baal no. Rahu
kanilo, kawi' nu ulun nangintopot
ri Yasus ampunan kawi' nu sala' no
intor ra kuasa' ri Yasus."

Ulun bokon sala' bansa' Yahudi kinuasa' nu ro nu Ala

44Kotongo' ri Piturus ambala', Ro
nu Ala tinumuun am nanguasa' ra
kawi' nu ulun angkinongoh ra aho
hino. 45Kula-kula' ngaulun Yahudi
nopongo inintopot ri Yasus inaya'
ri Piturus intor ra Yopi, kawi' nilo
nololob nahilong ra Ro nu Ala
tinaakan no ra ulun bokon sala'
bansa' nu ulun Yahudi. 46Nga kawi'
nilo nakaringoh ra ulun hiano
ahayam ra rahu nu kula-kula' bansa'
am angansu-ngansuk ra Ala am
kuasa' no. Hili rahu po ri Piturus,
47"Lai' mi raino, kinuasa' no ulun
hiatu nu Ro nu Ala ohondo' ritaka.
Siino po ki' raino angulampong ra
ulun hiatu ra maan rorobo'?"
48Susubo' ri Piturus ilo ra rorobon
nga ilo angintopot ri Yasus Karistus.
Pongo nu hino paayano' nilo po

10:34 Laup. 10:17

i Piturus rumangan rilo kula-kula'
orou buoi no.

Kula-kula' baal nasauk binalaan ri Piturus ra ulun nangintopot amahun ra Yarusalim.

11 1Ulun sususubon am kawi' nu
ulun nangintopot amahun ra
luput nu Yudia nakaringoh ra ulun
ikaa inaya' ra ugama nu ulun Yahudi
nopongo nangintopot ra rahu nu Ala.
2Hili paat ri Piturus inuoi ra
Yarusalim siino kula-kula' ulun
Yahudi nangintopot hiano napasala'
ri Piturus nga ilo asiha' ulun nangin-
topot sala' Yahudi sunaton yak.
3Rahu kanilo, "Kulo ki' oko uoi ra
pahun nu ulun ikaa po sinunat? Oko
pono' am hinumulung po rilo nanga-
kan!"
4Intor ra hino balai' ri Piturus
kawi' nilo ra aun nopongo nasauk,
intor ra puu-puun no. Rahu
ri Piturus, 5"Kotongo' ku sambayang
ra paat ku siino ra bandar Yopi. Au
nakakito ra saumi kain apila'
binuluhan intor ra limbowon, am
nirukuhan kawi' nu punduk no, am
tahoh no ra talab ku. 6Paat ku am-
pahuang ra aun siino ra randalom
nano, kakito ku kium apat ra
kalayam, kium-kium aalis, kium-
kium arungkama' am susuit-susuit
aalis. 7Karingoh ku saumi rahu, rahu
kono nu rahu hili rakon, 'Piturus,
kapasion mu lumuat! Tontobon mu
kium hiano am akano'!'
8Limbang ku rahili, 'Tuhan, aa-
ngas au! Ikaa po ihondo' au panga-
kan ra akan pinopol nu Arat
sinuratan ri Musa.'
9Io yak rahu po nu rahu hino intor
ra limbowon, 'Aun po pinatalang nu
Ala ra auma' yak akanon, ikaa oko
amahuang ra hino ra pinopol ikaa
akanon.'
10Au nakakito ra baal hino intalu
ruli' am hili io nanduli' sinumimpor
ra limbowon.
11Am paat nu hili po ratong nu
talu ngaulun intor ra Kaisaria,
sinusub muoi pamala' rakon ra paat
ku siino ra pahun pombolongon ku.[l]
12Hili Ro nu Ala nanusub rakon
maya' rilo ra ikaa ahuntaang huang.
Pahaka' onom ngaulun hiaturo'
pono' am inaya' rakon inuoi ra
Kaisaria, am kawi' mai inunsop ra
pahun ri Kornalius. 13Uliti' rahili
ri Kornalius ramon ra aun koson nu
sangulun malaikat nakito nali am in-
indahu rio, rahu kono, 'Raino anusub
ko ra ulun muoi ra Yopi muoi amala'
ra sangulun ungkuyon ininggalanan
ri Simun Piturus. 14Io ambala'
ramuyun ra aho auma' apakaayah
ramuyun sansulapan am kawi' nu
ulun siino ra pahun mi.' "
15Rahu po ri Piturus rahili, "Paat
ku angimuun ambala', Ro nu Ala na-
nguasa' ra kawi' nilo, ohondo' ra
nasauk ritaka ra pahulu li ra puu-
puun nali. 16Paat nu hili kahuang ku
rahu nu Tuhan, 'I Yahaya omororob
ramuyun ra siang, io yak rahili akau
rorobon ra Ro nu Ala!'
17Intor ra baal hino, raino atalang
noyo nga Ala anaak po ra ulun ikaa
maya' ra ugama nu ulun yahudi, taak
ohondo' ra paat taka inintopot ra
Tuhan Yasus Karistus. Intor ra hino,
kaando' kuasa' ku omopol ra Ala!"
18Karingoh nilo rahu ri Piturus
hino, ikaa no ilo rahili napasala'. Ilo
pono' rahili am angansu-ngansuk ra
Ala. Rahu kanilo, "Kono po hino, am
ulun pono' sala' bansa' Yahudi
tinaakan poyo nu Ala ra paat ra mim-
poi intor ra sala-sala' nilo am
akaalap ra bayah otopot!"

---

[l]11:11 ku: Luang nu buku nakalair; mai

11:16 Inu. 1:5

Tarsus

Ulun nangintopot ra Antiokia

19Puun ra i Stipanus pinatoi, kawi'
nu ulun nangintopot ri Yasus
uyumon potoyo', suku' ilo nansusuai
nahiru' ra atu-atu ka intok. Siino no
nahiru' inuoi ra daira Pinisia, am
siino po nakasuku' ra daira Sipirus
am bandar Antiokia. Ilo ambala' ra
Aho intor ra Ala ra tayar yak nu ulun
Yahudi. 20Io yak intor ra siung nu
ulun nangintopot hino, io hiano intor
ra daira Sipirus am daira Kirini, siino
po ulun inuoi ra Antiokia nambala'
ra Aho otopot intor ra baal ri Yasus
hino ra ulun ikaa inaya' ra ugama nu
ulun Yahudi.[m] 21Kuasa' nu Tuhan
siino rilo suku' asuang ulun anginto-
pot am anaak ra bayah ra Tuhan.
22Ulit-ulit intor ra baal nasauk hino
nakasuku' ra ulun nangintopot
amahun ra Yarusalim. Intor ra hino
susubo' nilo i Barnabas inuoi ra An-
tiokia.
23Pakasuku' i Barnabas ra hino,
am nahilong ra aun koson nu Ala
namarakat ra ulun hiano, io angin-
suat bonsoi. Hili io akitaak bonso-
bonsoi ra ulun hiano topo-topot
olondon maya' ra Tuhan ra aingkoos
huang. 24I Barnabas kuon hitu sangu-
lun onsoi huang am kinuasa' nu Ro
nu Ala am angintopot bonsoi ra
Tuhan, suku' asuang ulun angintopot
ra Tuhan.
25Hili i Barnabas inuoi ra Tarsus
nahuyum ri Saulus. 26Pakatiwol io
ri Saulus, ibito' no i Saulus ra An-

[m]11:20 Ulun ikaa inaya' ra ugama Yahudi: Luang nu buku nakalair; ulun-ulun Yunani, karuo kono am; ulun Yahudi apandai mindahu ra rahu Yunani

11:19 Inu. 8:1-4

tiokia am sangupok buoi nilo inurong
ra ulun nangintopot ra intok hino a-
ngubas ra ulun asuang hiano. Ulun
nu Antiokia inintopot ri Yasus, ilo
nga puu-puun sinabit ra ulun Karis-
tian.
27Paat nu hili kula-kula' ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala inatong intor
ra Yarusalim inuoi ra Antiokia. 28Ra
lolot nu ulun hiano siino sangulun i-
ninggalanan ri Agabus. Intor ra
susub nu Ro nu Ala io namalair inin-
dahu ra luput nu tana' asauk taba'
kaando' okohondo'. (Am paat nu
Raja' Kaisar Kalaudius namihang,
taba' kuon hili kapio-pio nasauk.)
29Kawi' nu ulun nangintopot ri Yasus
ra bandar Antiokia saumi huang
anaak ra taak nilo hino ra pahaka-
pahaka' amahun ra Yarusalim. Ilo
anaak maya' ra aun auma' taakin nu
huang nilo. 30Pamalihuaan nilo hino
sinauk nilo, hili ilo anusub ri Bar-
nabas am i Saulus angator ra taak
nilo hino ra mamaayo-mamaayo nu
ulun nangintopot ra Yarusalim.

Ulun nangintopot indu-indul aila'

12 1Ra paat nu hili pono' Raja'
Hirodis[n] angimuun apasusa' ra
kula-kula' ulun nangintopot. 2Intor
ra susub no, i Yakup pahaka'
ri Yahaya pinatoi ra pisau. 3I Hirodis
akapandai ra inuma' no hino apain-
suat ra huang nu ulun Yahudi, io
parayu-rayus po nanguma' ra baal
kono hino. Io nanusub po ra ulun
inuoi nanakub ri Piturus. Baal hino
nasauk ra paat nu Irau Ruti' Kaando'
Tatauk Apakambang. 4Katakub
rahili i Piturus, unsapi' nilo ra luang
nu riil. Apat bahian am apat-apat
ngaulun sauyar amiaha' ri Piturus.
Alibos Irau Paska, hili i Hirodis
amisara' ri Piturus ra tingkuangon nu
ulun asuang. 5Intor ra hino nga
i Piturus binuliin ra riil hino io yak
ulun nangintopot hiano hai-hait sam-
bayang ra Tuhan ra tayar ri Piturus ra
aingkoos huang.

I Piturus nilabusan intor ra riil

6Paat nu londom li ra kaapo
i Hirodis amisara' ri Piturus ra ting-
kuangon nu ulun asuang, i Piturus
nombolong am longon no tinangkong
am rukuhi' ra longon nu ruo ngaulun
sauyar. Totobon nu riil hino inalu-
ngan nu sauyar-sauyar rano.
7Pulali-lali' malaikat Tuhan
tinumuun ra hino am saumi binuntul
awantang napakawantang ra sulap nu
riil hino. Malaikat hino namalukou
ri Piturus suku' ra io nilumuat. Hili
rahu nu malaikat hino. "Kapasion mu
lumuat!"
Paat nu hino karatu' rantai basi'
pinanangkong ri Piturus no. 8Pongo
nu hino rahu po nu malaikat hino,
"Asampayau ko am oboto' kasut mu
tu."
Hili i Piturus pono' am nasam-
payau am nangabot ra kasut nano.
Rahu po nu malaikat hino, "Sulungin
mu sampayau mu sandapau no am
ikon mu maya' ko rakon."
9Hili i Piturus inaya' ra malaikat
hino ininsaloh ra riil hino. Io yak
i Piturus ikaa nakaliman ra inuma'
nu malaikat hino ra saumi baal
kapio-pio nasauk. Pamahuangan
ri Piturus baal hino pinakito yak nu
Tuhan. 10Pakasail ilo ra totobon puu-
puun am karuo piniaha' hino, am
pakasuku' ilo ra totobon basi' luma-
ngus ra bandar. Totobon hino pono'
am hama' no yak nahiang hili ilo in-
akou inaya' ra ralan atulir. Pulali-
lali' nu malaikat hino nalawo ra
pahilayan ri Piturus.

---

[n]12:1 Raja' Hirodis: Io hino i Hirodis Agripa I, raja ra luput nu pihangan nu ulun Yahudi.

11:28 Inu. 21:10 **12:4** Nah. 12:1-27

[11]Pongo nu hino hili i Piturus
nakaliman ra atu nasauk ra inan no
tohom, hili rahu no, “Raino au
akapandai ra Tuhan kapio-pio
nanusub ra malaikat no inuoi
namalabus rakon intor ra kuasa'
ri Hirodis am intor ra kawi' nu atu-
atu maan nu bansa' Yahudi ra inan
ku.”
[12]Pongo no nakaliman ra baal
hino, hili i Piturus inuoi ra pahun
ri Maria, ina' ri Yahaya sabiton poyo
ri Markus. Ra pahun hino asuang
ulun nilumulur am sambayang. [13]Am
titiko' ri Piturus totobon nu saloh no,
hili sangulun ralaa inggalan no i Rodi
inuoi nangiru' ra pinanusuk ra
totobon hino. [14]Parambus rahu
ri Piturus no napandayan nu ruandu'
hino. Nga anginsuat hua io bonsoi,
kapasio' no nanduli' inunsop ra sulap
no am ikaa poyo iniru' no pinanusuk
ra totobon hino, hili inuoi namala' ra
ulun bokon rano ra i Piturus siino ra
tiboboon nu totobon no. [15]Rahu nu
ulun hiano, “Ambuyun ko!”
Io yak i Rodi ruu-ruuk mindahu ra
ulun hino kapio-pio i Piturus. Rahu
kono nu ulun bokon rano, “Malaikat
nali nahi!”
[16]Kotongo' nilo sarahu-rahu,
i Piturus parayu-rayus yak anitik ra
totobon hino. Paat nilo namahiang ra
totobon hino, am kakito nilo i Piturus,
kololob kawi' nilo no. [17]Hili i Piturus
nangum'ang ra longon no ra ilo
lumotos, am ulito' rahili ri Piturus
atu koson nu Tuhan nangibit rio inin-
saloh intor ra riil hino. Rahu po
ri Piturus, “Balain mi baal hitu
ri Yakup am poyo pahaka-pahaka'
bokon.” Pongo no inindahu hili io in-
akou ra intok hino inuoi ra intok
bokon.
[18]Suaban nali sauyar-sauyar
nahalung hiano nangkalaa' am nauli-
ngo. Kawi' nilo naulingo ra atu
nasauk ri Piturus. [19]Panusub
i Hirodis ra ulun-ulun muoi ahuyum
ri Piturus, io yak ulun hiano ikaa
nakauyum ri Piturus. Intor ra hino
i Hirodis nanusub nangkimuot ra
sauyar-sauyar hiano am hili namatoi
rilo.
Pongo nu hino i Hirodis inakou ra
Yudia am inuoi namahun ra Kaisaria
ra kula-kula' buoi.

Pinatayan ri Hirodis.

[20]Ambuuk bonsoi i Hirodis ra
ulun nu Tirus am Sidon. Intor ra hino
ulun nu Tirus am Sidon nambabaya'
inuoi tingkuang pahayam ri Hirodis.
Puu-puun no ilo inuoi pahulu
pamunaau ri Blastus, io hino
mamaayo nu pahun ri Hirodis, suku'
ra io amalihua anulung rilo. Hili ilo
inuoi tingkuang pahayam ri Hirodis
ra ilo asiha' yak ohohonsoi, nga
nagiri nilo hino lumansan yak ra akan
intor ra nagiri pihangon ri Hirodis.
[21]Saumi orou li, io hino orou no-
pongo tinantu' nu raja' Hirodis nam-
pakai ra pakai no ra io raja' hili
nanturung ra kurusi' nu raja' no am
nambala' ra ulun asuang. [22]Ulun
asuang nangkinongoh hiano
nilumuap, rahu kanilo, “Rahu hitu,
rahu nu ala, sala' rahu nu ulun!”
[23]Paat nu hili malaikat nu Tuhan
nanaak ra aruol ri Hirodis laarang,
nga io amalihua ra ulun asuang
sumamba rio. I Hirodis inakan nu
lingguang am parayus inatoi.
[24]Intor rahili rahu nu Ala indu-
indul akarayol am ulun nangintopot
indu-indul okotoh intopot rilo.
[25]Kopongo karaya' ri Barnabas
am i Saulus, hili ilo nanduli' intor[o] ra
bandar Yarusalim am ilo nangibit
ri Yahaya sabiton ri Markus.

I Barnabas am i Saulus pinili' am susubo'

13 [1]Ulun nangintopot amahun ra
Antiokia siino ulun angindul ra

[o] 12:25 intor: Luang nu buku nakalair; muoi ra

rahu nu Tuhan am siino po guru-
guru', io hino i Barnabas, i Simion
sabiton poyo ri Atarong, am i Lukius
intor ra Kirini, i Manahim (hinipus
ri Raja' Hirodis[p]), am i Saulus. 2Paat
nilo sambayang ra Tuhan am aharot
ikaa aangkan, Ro nu Ala inindahu
rilo, rahu kono, "Pilion mi i Barnabas
am i Saulus ra tayar ku, hili ilo ang-
karaya' yak ra karaya' nilondon ku
rilo."
3Pongo nilo naharot ikaa naang-
kan am sambayang, ilo nonompok ra
timpulululu ri Barnabas am i Saulus
hili ilo nanusub inakou.

I Barnabas am I Saulus inuoi ra Pulou Sipirus

4Nga intor ra susub nu Ro nu Ala
i Barnabas am i Saulus inuoi ra
Siliukia. Am ilo tinumampak ra
paraau maayo inuoi ra pulou Sipirus.
5Pakasuku' ilo ra bandar Salamis,
pambala' ilo ra rahu nu Ala ra kula-
kula' ulun inatong ra pahun intok nu
ulun Yahudi sambayang. I Yahaya
sabiton ri Markus namarangan am
nanginsuup rilo ra luang nu lakou
nilo hino.
6Kawi' nu pamahunan ra intok
hino nirampa' nilo suku' ra bandar
Papos. Ra hino katiwol nilo sangulun
Yahudi ininggalanan ri Bar Yasus. Io
sangulun lumaahon am angangku ra
io sangulun angindul ra Aho nu
Tuhan. 7Sargius Paulus gabunor nu
intok hino pansilulum nu ulun
lumaahon hino. Gabunor nu pulou
Sipirus hino sangulun apandai.
Ipahi' no i Barnabas am i Saulus
nga asiha' hua io bonsoi angkinongoh
ra rahu nu Ala. 8Io yak i Barnabas am
i Saulus kinalit ri Limas ulun
lumaahon hino, nga i Limas (hino
inggalan no ra panabitan nu ulun
Yunani) io asiha' ra gabunor hino
ikaa mintopot ri Yasus. 9Io yak
i Saulus sabiton poyo ri Paulus
kinuasa' nu Ro nu Ala, nahilong ra
ulun lumaahon hino. 10Hili rahu no,
"U ulun abubuak, ulun alaat bonsoi!
Oko nga pantabuh nu kawi' nu kaan-
sayan. Kulo oko ikaa mulou angula-
laat ra babaas nu Ala ra io apakaayah
ra ulun? 11Raino ilayan mu, Tuhan
amaratu' riun ra ukum! Oko obolou,
suku' oko ikaa akakito ra binantang
nu mato nu orou ra kula-kula' paat."
Paat nu hili kalimani' ri Limas
kono sihahauk atarong nonompon ra
mato no, suku' io kaa-kaam ra paat
no makou no ahuyum ra ulun
amahaak rio. 12Pakakito Gabunor
hino ra baal nasauk hino, panginto-
pot io ri Yasus nga ololob hua io bon-
soi ra pangubasan intor ra baal nu
Tuhan Yasus.

I Paulus am ranga-rangan no inuoi ra Antiokia am Pisidia

13I Paulus am ranga-rangan no
tinumampak ra paraau maayo intor
ra Papos suku' ra bandar Pirgia ra
daira Pampilia. Ra intok hino nga i
Yahaya sabiton ri Markus tinumuliar
rilo, hili nanduli' ra Yarusalim.
14Intor ra Pirgia, i Paulus am ranga-
rangan no rano inindul inakou am
suku' ra Antiokia bokon ra maar nu
bilang ra bandar Pisidia, hili paat nu
Orou Taahan ilo inuoi ra pahun intok
sambayang.
15Kopongo ulun nu pahun intok
sambayang hino namasa' ra buku ri
Musa am buku nu ulun angindul ra
rahu nu Ala bokon, mamaayo nu
pahun intok sambayang hino
nanusub ra ulun bokon angkimuot
ri Paulus am ranga-rangan no, rahu
nu ulun hiano, "Pahaka-pahaka'
kono siino pambalaan mi apaingko-
toh ra ulun asuang hiatu, onsoi
balaan mi yak babala' hino."
16Parayus yak ri Paulus tinumuor
am nangumang ra longon no, hili
rahu no, "Pahaka-pahaka' ku bansa'

[p]13:1 Raja' Hirodis: Io hino i Hirodis Antipas namahiang ra Galilia (ilayan ra Lukas 3:1).

Israil am kawi' nu pahaka-pahaka'
bokon ra intok hitu olondon ra
panusuban nu Ala! Kinongohon mi
rahu ku. 17Ala nu bansa' Israil nopo-
ngo namili' ra aki taka rali, am
napasauk ra bansa' hitu ra bansa'
maayo ra paat nilo namahun ra piha-
ngan nu Masir. Ala nangibit rilo intor
ra pihangan nu Masir. 18Io alanggoi
huang ra kinabaalo' alaat ra paat
nilo[q] siino ra tana' asuang ra batu am
inahison li ra buoi nu apat ngoopor
upok. 19Tulu' bansa' amahun ra pi-
hangan Kanaan pinayau no, nga io
asiha' anayar ra pihangan hino ra
tohom nu bansa' Israil. 20Apat
ngaatus am limo ngoopor upok ra po-
ngo nu aki mi inatong ra pihangan
Masir[r], aki mi nangimuun namahun
ra pihangan Kanaan.

Pongo nilo namayar ra tana' nu pi-
hangan Kanaan, Ala nanaak rilo ra
akim-akim am akim pamaparan io
hino i Samuil sabiton ra ulun angin-
dul ra rahu nu Ala. 21Hili ilo nakitaak
ra sangulun raja'. Ala nanaak
ri Saulus anak ri Kiis intor ra lilian
ri Binyamin asauk ra raja' nilo ra
buoi nu apat ngoopor upok.

22Paulowo' nu Ala i Saulus intor
ra pamihangan no, Ala napasauk
ri Raja' Daud ra raja' nu aki taka rali.
Intor ra baal ri Raja' Daud hitu nga
Ala nopongo inindahu, rahu kono,
'Napandayan ku i Raja' Daud anak
ri Isai io sangulun apainsuat ra huang
ku, io nga auma' apasauk ra kasihaan
ku.'

23Intor ra sua' ri Raja' Daud hino
Ala nopongo namalair ra sangulun
Raja' Kaayahan ra tayar nu bansa' Is-
rail, maya' ra aun nopongo nirandi'
nali. Am i Yasus nga Raja' Kaayahan
kuon no hino. 24Ikaa po i Yasus na-
ngimuun ra karaya' no, i Yahaya
Omomororob nopongo nambala' ra
ulun Israil hili ilo mimpoi ra sala-
sala' nilo am rorobon. 25Am rahu
ri Yahaya Omomororob ra kula-
kula' ulun ra paat nu karaya' no maar
kaawi', rahu kono, 'Maya' ra pama-
huangan mi aun ki' au hitu? Sala' nga
au ulun kulimanan mi li. Huangon
mi, alibos po karaya' kutu am matong
no ulun hino. Amalalah pono' ra abot
nu kasut nano ikaa yak auma' ku.'

26Pahaka-pahaka' ku, sua'
ri Abaraham, am kawi' nu pahaka-
pahaka' bokon ra intok hitu olondon
ra panusuban nu Ala! Ala nopongo
nanaak ritaka ra Aho ra aun koson nu
Ala apakaayah ra ulun. 27Nga ulun
amahun ra Yarusalim am mamaayo
nilo ikaa nakaliman ra i Yasus nga
Raja' Kaayahan hino. Ikaa ilo
akapandai ra atungon nu pangubasan
nu ulun angindul ra rahu nu Ala
basain ra tuki-tukir nu Orou Taahan,
suku' ra i Yasus inukuman nilo. Io
yak intor ra ilo nanguma' ra baal hino
rahu binalaan lairo' nu ulun angindul
ra rahu nu Ala nasauk. 28Hama' no
pono' napandayan nilo ra kaando'
sala' no ra maan ukumi' potoyo'. Ilo
akitaak yak ri Pilatus ra i Yasus
maan yak potoyo'. 29Am kawi' nu
inuma' nilo hino nasuhut yak aun
nasuratan ra Kitap intor ra baal no,
am tuuni' nilo rahili bangkai nano
intor ra salip hino, hili ilo inuoi

[q]13:18 Io alanggoi huang ra kinabaalo alaat ra paat nilo...: Luang nu buku nakalair; Io amiaha' rilo.

[r]13:20 Apat ngaatus am limo ngoopor ra pongo nu aki taka inatong ra pihangan Masir.: karuo kono am; apat ngaatus ra pongo nu hili.

13:17 Nah. 1:7, 12:51 **13:18** Tob. 14:34, Laup. 1:31 **13:19** Laup. 7:1, Yos. 14:1 **13:20** Hak 2:16, 1Sam. 3:20 **13:21** 1Sam. 8:5, 10:21 **13:22** 1Sam. 13:14, 16:12, Nan. 89:20 **13:24** Mrk. 1:4, Luk. 3:3 **13:25** Mat. 3:11, Mrk. 1:7, Luk. 3:16, Yah. 1:20, 27 **13:28** Mat. 27:22-23, Mrk. 15:13-14, Luk. 23:21-23, Yah. 19:15 **13:29** Mat:27:57-61, Mrk. 15:42-47, Luk. 23:50-56, Yah. 19:38-42

namului rio ra luang nu lobong no.
30 Io yak Ala napanduli' napakaayah
rio intor ra patayan.
31 Intor ra hino kula-kula' buoi no
napakito ra inan no ra ulun inaya' rio
ra paat no inakou intor ra Galilia am
inuoi ra Yarusalim. Ulun hiano nga
raino asauk ra ambabala' intòr ra
baal no ra tayar nu bansa' Israil.
32-33 Intor ra hino, akai nga raino a-
ngindul ra Aho Onsoi hitu ramuyun.
Ra aun nopongo nirandi' nu Ala ra
aki taka rali baal hino nopongo
sinauk no ra tayar taka mimpuun ra
io napanduli' napakaayah ri Yasus
intor ra patayan. Nga siino nasuratan
ra Nanian Pangansukan karuo, rahu
kono,

'Oko nga Anak ku,
paat nu orou hitu
au asauk ra ama' mu.'

34 Ala nopongo napanduli'
napakaayah rio intor ra patayan. Ikaa
noyo raino aintupan ra patayan am
lobongon. Ala nopongo inindahu ra
baal hino, rahu kono,

'Au anaak riun
ra randi' nabahuan
ikaa mulalas asauk yak,
randi' nopongo nirandi' ku
ri Raja' Daud.'

35 Kono po hino nu rahu nasuratan
ra Kitap bokon, rahu kono,

'Ikaa oko apahusu ra amba mu
ainsuhut hino
asasai ra luang nu lobong.'

36 I Raja' Daud pono' am inatoi
poyo am lobongo' ra namalabangan
ra aki no, ra pongo no nanguma' ra
nanusuban nu Ala ra atu auma' maan
no. Bangkai pono' ri Raja' Daud li
am nasasai kaando' baso-basoh. 37 Io
yak i Yasus, pinanduli' kaayaho' nu
Ala intor ra patayan hino, bangkai
ri Yasus hino ikaa nasasai.

38-39 Pahaka-pahaka' ku, intor ra
hino labing honsoi no ra akau apan-
dai. Tuki-tukir nu ulun angintopot
ri Yasus auma' ampunan ra kawi' nu
sala'. Io yak akau ikaa auma' am-
punan ra kawi' nu sala' mi mimpuun
ra panusuban nu Ala inindulan
ri Musa li. 40 Hino puun no onsoi tam-
puuson mi amahuang, pai' suku'
asauk ramuyun[s] aun nirahu nu ulun
angindul ra rahu nu Ala, kono hitu
rahu no,

41 *'Huango' mi onsoi-onsoi,*
u kawi' nu ulun
asiha' yak ahuyai!
Akau ololob, am hili matoi!
Nga paat raino tu anguma'
ra atu maan ku
ikaa auma' intopoton mi,
hama' pono' siino ulun
nopongo nambala'
ramuyun.' "

42 Kotongo' ri Paulus am i Bar-
nabas makou ra pahun intok sam-
bayang hino, ulun asuang hiano
inindahu po rilo anduli' ra Orou
Taahan sumunu' li, ra angindul po
amala' intor ra baal hino. 43 Pongo nu
ulun asuang hiano inakou intor ra
pahun intok sambayang hino am
asuang po ulun Yahudi am bansa'
bokon inaya' ra ugama nu ulun
Yahudi inaya' ri Paulus am i Bar-
nabas. Hili ulun sususubon hiano
nambala' rilo hili ilo parayu-rayus
lumansan ra asi' nu Ala.
44 Orou Taahan sumunu' li, maar
kawi' nu ulun nu bandar hino inatong
muoi angkinongoh ra rahu nu Tuhan.
45 Pakakito ulun Yahudi bokon rano
ra ulun asuang hino, sumolon huang
nilo bonsoi. Ilo ahuyai ri Paulus am
kumalit ra atu nirahu nano. 46 Io yak
labing po solor kakaatas ri Paulus am
i Barnabas mindahu rilo. Rahu

[s]13:40 Luang nu buku nakalair kaando' rahu: ramuyun

13:31 Inu. 1:3 13:33 Nan. 2:7 13:34 Yas. 55:3 13:35 Nan. 16:10 13:41 Hab. 1:5

kanilo, "Topot no rahu nu Ala
binalaan pahulu ramuyun. Io yak
ikaa hua akau angintopot am akau
ikaa angalap ra bayah otopot am
ampus-ampus. Am raino ikaa no akai
ambala' ramuyun am bansa' bokon
yak raino balain mai. 47Hitu nga
nanusuban nu Tuhan ramon. Rahu
kono nu Tuhan,

'Au nopongo nanantu' riun
asauk ra saumi binantang
ra tayar nu ulun sala' Yahudi,
hili oko apasuku' ra kaayahan
ra kawi' nu ulun
ra luput nu tana'.' "

48Pakaringoh ulun sala' Yahudi ra
rahu hino, anginsuat bonsoi huang
nilo, hili ilo angansu-ngansuk ra rahu
nu Tuhan. Am ulun tinantu' nu Ala
ra akaalap ra bayah otopot am
ampus-ampus, ulun hiano inintopot.
49Rahu pono' nu Tuhan am
nakarayol ra kula-kula' intok ra luput
nu daira hino. 50Io yak ulun Yahudi
napakaruol ra huang nu mamaayo nu
bandar hino am ruandu-ruandu'
akaya' am sumamba ra Ala rano.
Suku' ilo nasisingon ri Paulus am
i Barnabas, am nanusub napaakou
rilo ruo intor ra daira hino. 51Hili
ulun susubon hiano nanatak ra ahis
nokosokot ra kalayam nilo ra ting-
kuangon nu ulun hiano asauk ra hu-
huangon ikaa aliraan, hili ilo inakou
inuoi ra bandar Ikonium. 52Ulun na-
ngintopot amahun ra Antiokia angin-
suat bonsoi am kinuasa' nu Ro nu
Ala.

I Paulus am I Barnabas

14 1Ra Ikonium pono' am ohondo'
yak ra atu asauk ri Paulus am i
Barnabas ra Antiokia. Ilo inuoi po ra
pahun intok nu ulun Yahudi sam-
bayang am ambala' ra hino ra rahu
nu Tuhan suku' asuang ulun Yahudi
am bansa' bokon angintopot
ri Yasus. 2Io yak ulun Yahudi aangas
mintopot, apakalaat ra huang nu ulun
bokon sala' Yahudi, suku' ra ulun
hiano asisingon ra ulun nangintopot
ri Yasus. 3Intor ra hino i Paulus am
i Barnabas inurong kula-kula' buoi
po ra hino. Ilo aatas ambala' intor ra
baal nu Tuhan. Tuhan anaak rilo ra
kuasa' anguma' ra kula-kula' tatan-
du' kalalaban am baa-baal kalalaban
bonsoi anatandu' ra aho balain nilo
intor ra baal nu asi' no otopot. 4Io yak
ulun amahun ra bandar hino ahahan-
sang ra sangulun am sangulun. Siino
ulun maya' ra ulun Yahudi am siino
poyo ulun maya' ra ulun susususubon
hiano. 5Hili ulun Yahudi am
mamaayo nilo rano nampapakat ra
ulun sala' Yahudi auma' omobol ra
ulun susususubon hiano ra batu. 6Io yak
ulun susususubon hiano nakapandai ra
baal hino, hili ilo inakou inuoi ra Lis-
tara am Dirbi, io hino bandar-bandar
ra Likaonia, am daira siino ra libung
nu bandar hino. 7Ilo nambala' po ra
Aho Onsoi ra intok hino.

I Paulus am I Barnabas siino ra Listara am Dirbi.

8Ra Listara siino sangulun ungku-
yon nobongkong intor ra io inanak,
suku' ra io ikaa akalakou, nga alami'
hua bonsoi kalayam nano. 9Ulun
hiano siino nanturung ra hino angki-
nongoh ra pambalaan ri Paulus. Ilai'
ri Paulus am angintopot hua ulun
hiano bonsoi am auma' yak apihah.
Hili i Paulus nahilong ra ulun hino.
10am pampaluap i Paulus, rahu kono,
"Tumuor ko!"

Ulun hino pono' sinumingkaput
am tinumuor am hili io inakou.
11Paat nu ulun hiano nahilong ra
inuma' ri Paulus hino, hili ilo nam-
paluap ra rahu nu ulun Likaonia,
rahu kanilo, "Tinumuun no ala-ala ra
tana' hitu hinumondo' ra inan nu
ulun."

13:47 Yas. 42:6, 49:6 13:51 Mat. 10:14, Mrk. 6:11, Luk. 9:5, 10:11

12 Am inggalani' nilo i Barnabas
ri Sius, am i Paulus ininggalanan nilo
ri Hirmis, nga io hua mindahu.
13 Pahun namulian ra ala Sius, atam-
pilon ra bubulahon ra bandar hino,
am imam nu ala Sius hino inatong na-
ngibit ra sapi' lunguyan am kula-
kula' busak ra totobon maayo nu
bandar hino. Io inaya' ra ulun asuang
rano nanaak ra kium maan potoyo'
asauk ra taak no ra ulun sususubon
hiano.
14 Kapandai ri Barnabas am
i Paulus ra aun maan nu ulun asuang
hiano, bintai' nilo sampayau nilo am
parayus nanimbul ra lolot nu ulun
asuang hiano, hili ilo nilumuap, rahu
kanilo, 15 "Kulo ki' akau panguma'
kono hitu? Akai pono' am ulun ohon-
do' yak ramuyun! Akai siino ra hitu
raino nga ambala' hua ra Aho Onsoi
ra tayar mi hili akau mimpoi ra baa-
baal kaando' balos hitu, am sumam-
ba ra Ala aayah hino, napasauk ra
limbowon am tana' am luab am kawi'
nu suot no.
16 Ra pahulu li Ala napahusu ra
ulun maya' ra kasiha' nilo tohom.
17 Io yak ikaa aliraan no tatandu'
intor ra baal no, io hino anguma' ra
atu onsoi. Io anaak ramuyun ra angu-
luh am umbung nu tana' nu tambak
mi ra paat no io anaak ramuyun ra
atu akanon mi am apainsuat ra huang
mi."
18 Io yak ulun sususubon hiano
mamaar ikaa okopopol ra ulun
asuang hiano ra ilo anaak ra kium
maan potoyo' asauk ra taak nilo ra
ulun sususubon hiano. 19 Kula-kula'
ulun Yahudi intor ra Antiokia ra
maar nu Pisidia am intor po ra
Ikonium inuoi ra Listara. Ilo
nanusunusuk ra ulun asuang hiano
suku' ulun asuang hiano inaya' rilo.
Bobolo' nilo i Paulus ra batu am
namaralaat nangibit rio ra taning nu
bandar. Pamahuangan nilo am inatoi
no i Paulus, 20 io yak paat nu ulun na-
ngintopot rano tinumuor ra libung ri
Paulus no, luat ri Paulus am nanduli'
ra bandar hino. Suaban nali bi
ri Paulus am i Barnabas inakou inuoi
ra Dirbi.

Paulus am i Barnabas nanduli' ra Antiokia

21 Pambala' po i Paulus am i Bar-
nabas ra Aho Otopot ra ulun nu
Dirbi, am asuang ulun angintopot
ri Yasus. Pongo nu hino panduli' ilo
ra Listara, am bi ra Ikonium, hili ilo
inuoi ra Antiokia ra maar nu Pisidia.
22 Ra bandar hino ilo apaingkotoh ra
huang nu ulun nangintopot ri Yasus
am ambala' rilo lumondon yak angin-
topot ri Yasus. Rahu kanilo ra ulun
nangintopot ra bandar hino, "Aila'
pahulu itaka ra ila' asuang, hili itaka
akakuoi ra Surga' intokon nu Ala
amihang."
23 Am tuki-tukir nu sirong, i Paulus
am i Barnabas napasauk ra
mamaayo-mamaayo nu ulun nangin-
topot. Ilo sambayang am naharot
ikaa naangkan am nanaak ra
mamaayo hiano ra Tuhan, ulun
kalansanan nilo hino.
24 Pongo nu hino bi po ri Paulus
am i Barnabas inakou nansail ra
daira Pisidia am suku' ra daira Pam-
pilia. 25 Am pongo nilo nambala' ra
rahu nu Ala ra Pirga, hili ilo inuoi ra
bandar Atalia. 26 Intor ra intok hino
ilo tinumampak ra kapal maayo nan-
duli' ra Antiokia. Bandar hino
nanaakan rilo ra tingkuangon nu Ala
ra pahulu li, hili ilo anguma' ra
karaya' inuma' nilo raino.
27 Pakasuku' ilo ra Antiokia, ipahi'
nilo luluro' ulun nangintopot ra
sirong hino, hili nahulit ra kawi' nu
inuma' nu Ala rumangan rilo. Am
ulito' nilo po ra aun koson nu Ala

14:15 Nah. 20:11, Nan. 146:6

napaintalang ra ulun bokon sala'
Yahudi auma' angintopot po
ri Yasus. 28I Paulus am i Barnabas
nabuoi namahun ra bandar hino nirumangan ra ulun nangintopot hiano.

Yarusalim io hino intok nahayaman

15 1Kula-kula' ulun intor ra Yudia
inuoi ra Antiokia am angubas ra
ulun nangintopot amahun ra intok
hino, ra kono ilo ikaa sunaton maya'
ra Arat sinuratan ri Musa Ala ikaa
apakaayah rilo. 2I Paulus am i Barnabas mansang bonsoi ra pangubasan nu ulun hiano. Popor no, tantuo' nilo hili i Paulus am i Barnabas am kula-kula' ulun bokon intor ra Antiokia inuoi ra Yarusalim ahahayam ra baal hino ra ulun susususubon am mamaayo siino ra hino.

3Ulun nangintopot amahun ra Antiokia nangator rilo intob yak ra taning nu bandar no, intor ra hino i Paulus am i Barnabas nilumuur inakou lumangus ra Pinisia am Samaria. Ra hino ilo nahulit ra aun koson nu bansa' bokon nanaak ra bayah nilo ra Ala. Aho hino apainsuat bonsoi ra huang nu ulun nangintopot ra intok hino.

4Pakasuku' ilo ra Yarusalim tiwolo' ilo onsoi-onsoi nu ulun nangintopot rano, am ulun susususubon bokon rano, am mamaayo-mamaayo nilo rano, hili i Paulus am i Barnabas nahulit ra ulun hiano intor ra kawi'
nu inuma' nu Ala lumangus rilo. 5Io
yak kula-kula' ulun intor ra lilian nu Parisi nopongo inintopot, tinumuor am rahu kanilo, "Onsoi sunaton ulun bansa' bokon nopongo inintopot am onsoi maya' yak ra Arat sinuratan ri Musa."

6Hili ulun susususubon am mamaayo-mamaayo hiano nilumulur ahahayam ra baal hino. 7Kawi' nilo
no nabuoi bonsoi ampahuang, pupus no i Piturus tinumuor hili inindahu, rahu kono, "Pahaka-pahaka' ku! Napandayan mi noyo ra kula-kula' buoi nakasail li Ala namili' rakon ra muoi ambala' ra Aho Onsoi hino ra ulun bokon sala' Yahudi, hili ilo angkinongoh am angintopot. 8Am Ala
akakaulih ra huang nu ulun nopongo nanatandu' ra io opokotopot rilo. Baal hino tinanduan no lumangus ra io nanaak rilo ra Ro nu Ala ohondo' ra aun nopongo tinaakan no ritaka.
9Kaando' uungon nu Ala ritaka am ilo. Nga io hua angampun ra sala' nilo, nga angintopot hua ilo. 10Intor ra hino, aun puun mi asiha' tumabuh ra Ala raino ra akau anusub rilo ra saumi maan aahat bonsoi ra ulun nangintopot hiatu, lai' halan am aki taka rali am itaka pono' am apakot po minsuhut ra baal hino? 11Topot
no, intor ra intopot itaka kaayahon nga intor hua ra inuma' nu Tuhan Yasus lumangus ra asi' no. Kono po hino ulun nangintopot sala' Yahudi."

12Hili kawi' nu ulun nilumulur ra intok hino nilumosos. Hili ilo angkinongoh ri Barnabas am i Paulus sinumaup nahulit ra kawi' nu tatandu' kalalaban am baa-baal kalalaban bonsoi nopongo inuma' nu Ala lumangus rilo ra lolot nu ulun sala' bansa'
Yahudi. 13Pongo ri Barnabas am i Paulus nambala', hili rahu ri Yakup, "Pahaka-pahaka'! Kinongohon mi rahu ku. 14Bahu yak i Simun raitu' li namala' ra aun koson nu Ala ra puun nali napakito ra kasiha' nu huang no ra ulun sala' Yahudi, nga kasiha' no amili' intor ra lolot nilo sumauk ra ulun pihangon
no. 15Baal hino ampaat ra aun nopongo nilair balai' nu ulun angindul ra rahu nu Ala. Nga siino hua nasuratan kono hitu rahu no. 16Rahu nu Tuhan,

'Pongo nu hino matong au po rahili,

15:1 Im. 12:3 **15:7** Inu. 10:1-43 **15:8** Inu. 2:5, 10:44 **15:16-18** Bab. 9:11-12

au auma' amaal bahu
ra pahun ri Raja' Daud
nopongo naaba',
am apanduli' ra atu nasasai
hili apanduli' angundok.
17*Hili kawi' nu ulun bokon*
ahuyum ra Tuhan
am poyo kawi' nu bansa' sala'
Yahudi nopongo inipahan ku
asauk ra ulun tohom ku.'
18Kono nga hino rahu nu Tuhan, io
yak nopongo namala' ra baal hino
puun ra pahulu li."
19Rahu ri Yakup, "Kono maya' ra
napandayan ku, ikaa auma' taka
apasusa' ra ulun sala' bansa' Yahudi
nopongo nanaak ra bayah nilo ra Ala.
20Io yak onsoi taka anulis ra surat am
taaki' rilo amala' ra ilo ikaa angakan
ra atu yak akanon tinaakan ra ulun
binabaal, karuo kono am angakan ra
kual nu kium inatoi ra nasihot am
poyo lumbak. Am poyo hili ilo min-
tawoi intor ra maan asumbang. 21Nga
nabuoi noyo Arat sinuratan ri Musa
nopongo binasa' ra tuki-tukir nu
Orou Taahan ra pahun-pahun intok
sambayang, am binalaan ra kawi' nu
bandar."

Surat tinaakan ra ulun bansa' sala' Yahudi nangintopot ra Tuhan

22Ulun susuzubon am mamaayo-
mamaayo, am kawi' nu ulun nangin-
topot hiano nanguma' ra bantasan ra
amili' ra kula-kula' ulun intor ra lolot
nilo sususubon ra Antiokia rumangan
ri Paulus am i Barnabas. Hili ilo
namili' ri Silas am i Yudas sabiton
poyo ri Barsabas. Ulun ruo hiatu io
hino ulun kalansanan ra lolot nu
kawi' nu ulun nangintopot amahun ra
Yarusalim. 23Ulun sinusub hiano na-
ngibit ra sampila' surat am rahu
sinuratan ra surat hino kono hitu
rahu no,

"Tayar nu kawi' nu pahaka-
pahaka' ulun sala' bansa' Yahudi,
amahun ra Antiokia, Siria am Kilikia.
Tabi' intor ramon ulun sususubon am
mamaayo nu ulun nangintopot, io
hino pahaka-pahaka' mi.
24Naringoh mai siino kula-kula'
ulun intor ra lolot mai, nopongo inuoi
ramuyun am anguriabut am anguli-
ngo yak ramuyun ra pangubasan nilo.
Lai' halan am ikaa akai nanusub rilo
anguma' ra baal hino. 25Hino puun
no akai nahahayam am kawi' mai
namalihua yak amili' ra kula-kula'
ulun intor ra lolot mai am nanusub
inuoi ramuyun. Am ilo inuoi
ramuyun inaya' ra pahaka' taka
i Barnabas am i Paulus asian mai
hino. 26Ulun ruo hiatu io hino nopo-
ngo maar patoi nga karaya' ra tayar
nu Tuhan taka Yasus Karistus.
27Intor ra hino akai nanusub ri Yudas
am i Silas inuoi ra pahaka'. Ilo nga
ambala' ramuyun ra Aho nasuratan
ra surat hitu nga ilo hua matong ra
pahaka'.
28Ro nu Ala namalihua ra baal
hino akai pono' am namalihua hili
akau ikaa anguma' ra atu maan
labing aahat, intor ra maan
panusuban mai hitu ramuyun. 29Ikaa
akau angakan ra akan tinaakan ra
ulun binabaal, ikaa angakan ra lum-
bak, ikaa angakan ra kual nu kium in-
atoi ra nasihot am mintawoi intor ra
maan asumbang. Kono akau min-
tawoi intor ra baa-baal hino, akau no-
pongo nanguma' ra atu onsoi. Hino
yak rahu mai!"
30Pongo nilo siino bantasan
makou, ulun sinusub hiano inakou
muoi ra Antiokia. Pakasuku' ilo ra
intok hino, ipahi' nilo luluro' kawi'
nu ulun nangintopot hili nanaak ra
surat hino. 31Ulun nangintopot hiano
namasa' ra surat hino, am anginsuat
bonsoi ilo ra rahu sinuratan ra surat

15:20 Nah. 34:15-17, Im. 17:10-16, 18:6-23

Antiokia

hino nga apainsuat hua ra huang nilo
no. [32]I Yudas am i Silas ilo pono'
ulun angindul ra rahu nu Ala hino
nabuoi ilo nambala' ra pahaka-
pahaka' ra Antiokia ra apaingkotoh
am anaak ra kaatasan rilo.
[33]Pongo ri Yudas am i Silas in-
urong ra hino ra kula-kula' buoi, ulun
nangintopot amahun ra Antiokia
napanduli' rilo am nanusub rilo a-
ngindul ra tabi' nilo ra ulun nanusub
ri Yudas am i Silas. [34][Io yak i Silas
asiha' murong ra Antiokia.]
[35]I Paulus am i Barnabas pono'
am inurong po ra Antiokia kula-kula'
buoi. Ilo angubas am angaho ra rahu
nu Tuhan ra intok hino, ilo am-
babaya' ra kula-kula' ulun bokon.

I Paulus am i Barnabas nansuai

[36]Ikaa kula' buoi intor rahili, rahu
ri Paulus ri Barnabas, "Anduli' to
muoi angaas ra pahaka-pahaka' na-
ngintopot ri Yasus ra kawi' nu ban-
dar nopongo binalaan to ra rahu nu
Tuhan hili iito akakito ra atu koson
nu kinabaalo' nilo raino."
[37]I Barnabas asiha' angibit
ri Yahaya sabiton ri Markus, [38]io yak
i Paulus ikaa asanang huang no angi-
bit ri Markus, nga ra pahulu li aangas
i Markus rumangan rilo angkaraya'
ra karaya' hino suku' ra kaawian no
am nangiru' rilo ra Pampilia.
[39]Hili i Paulus am i Barnabas
nangkalit suku' ra ilo nansuai. Ibito'
ri Barnabas i Markus am hili
tinumampak ra paraau maayo inuoi
ra Sipirus. [40]Pilio' ri Paulus ibito'
i Silas hili ilo nambaya' inakou ra po-
ngo nu pahaka-pahaka' ra Antiokia
nanaak rilo ra asi' nu Tuhan ra luang
nu sambayang nilo. [41]Hili ilo inakou
ra luput nu Siria am Kilikia ra hino
ilo apaingkotoh ra intopot nu ulun
nangintopot.

I Timotius inaya' ri Paulus am i Silas

16 [1]I Paulus inindul inakou inuoi
ra Dirbi, am narambus po inuoi

15:38 Inu. 13:13

Pilipi

ra Listara. Ra intok hino siino sangu-
lun inintopot ri Yasus iningqalanan
ri Timotius. Ina' no bansa' nu ulun
Yahudi, nopongo inintopot ri Yasus
io yak ama' nano bansa' nu ulun
Yunani. 2Ra lolot nu kawi' nu ulun
nangintopot amahun ra Listara am
Ikonium, i Timotius yak atandul ra
ulun onsoi huang. 3I Paulus asiha' ra
i Timotius maya' rio. Intor ra hino io
nanunat ri Timotius. Io nanguma' ra
hino, nga ulun Yahudi ra daira hino
akapandai ra ama' ri Timotius
bansa' nu ulun Yunani.
4Tuki-tukir nu bandar nasuku'
nilo nangaas, ilo namala' ra kawi' nu
ulun nangintopot ra atu pinutusan am
tinantu' nu ulun susususubon am
mamaayo-mamaayo siino ra
Yarusalim. Ilo nambala' ra pahaka-
pahaka' nopongo inintopot hiano hili
ilo sinumuhut ra kawi' nu pinutusan
tinantu' hino. 5Hili ulun nangintopot
hiano indu-indul okotoh intopot nilo,
am tuki-tukir nu orou indu-indul
rumuang suang nilo.

I Paulus nakakito ra saumi pinakito nu Tuhan ra paat no siino ra Toroas

6Ro nu Ala nomopol ri Paulus am
i Silas ikaa ambala' ra rahu nu Ala ra
daira Asia. Intor ra hino ilo inakou
inuoi ra daira Prigia am Galatia.
7Pakasuku' ilo ra bilang nu Misia, ilo
asiha' muoi ra daira Bitinia, io yak
Ro ri Yasus nomopol rilo ikaa muoi
ra hino. 8Intor ra hino ilo namaram-
bus ra Misia am parambus[f] inuoi ra
Toroas.
9Londom nali, pakakito i Paulus
ra pinakito nu Tuhan ra Toroas.
Pinakito rio no io hino sangulun ulun
nu Makidonia tinumuor ra tingkua-
ngon no am akitaak rio bonsoi muoi
ra Makidonia muoi anulung rilo.
10Pongo ri Paulus nakakito ra
pinakito nu Tuhan hino, parayus mai
angintopot ra luang nu pamahuangan
mai ra Ala anusub ramon muoi am-
bala' ra Aho Onsoi hino ra ulun
hiano.

[f]16:8 parambus: karuo kono am; sumail

I Lidia nangintopot ra Ala

11 Akai inakou ra Toroas am
tinumampak ra paraau maayo muoi
ra pulou Samotraki, am suaban nali
bi mai inuoi ra bandar Niapolis.
12 Intor ra intok hino uoi akai ra
Pilipi, saumi bandar labing aulu' ra
daira Makidonia[u]. Pilipi io hino
pinihang nu pihangan nu Ruum. Am
kula-kula' orou po buoi mai inurong
ra hino.
13 Orou Taahan li uoi akai ra ihih
nu siang ra taning nu bandar, nga pa-
mahuangan mai siino pahun intok
sambayang nu ulun Yahudi ra hino.
Panturung akai ra hino nahahayam
ra kula-kula' ruandu' nilumulur ra
intok hino. 14 Sangulun ra lolot nilo io
hino antatalan ra kain alanso-lan-
som, inggalan nu ruandu' hino i Lidia
intor ra Tiatira. Io nangintopot ra
Ala, hili Tuhan napaliman ra huang
no hili angintopot ra atu rahuon
ri Paulus no. 15 Am rorobo' mai
i Lidia am kawi' nu ulun siino ra
pahun nilo. Pongo nu hino io nangi-
taak ramon, rahu kono, "Kono pama-
huangan nu pahaka' ra au topo-topot
nangintopot ri Yasus, onsoi akau
maya' rakon am ombolong ra pahun
mai." Hili io namalikot ramon maya'
yak ra rahu no.

I Paulus inunsapan ra riil nu Pilipi.

16 Orou bokon li ra paat mai
makou muoi ra pahun intok sam-
bayang, katiwol mai sangulun ruan-
du', io sangulun amba. Ruandu' hino
kinuasa' nu saitan. Io apandai ra baa-
baal asauk ra orou-orou naaling.
Intor ra apandai ahilong ra aun asauk
ra bayah nu ulun, ruandu' hino
akaalap ra usin asuang ra tayar nu
tuan nano.
17 Ruandu' hino parayu-rayus yak
inaya' ri Paulus am akai po am lua-
luap, rahu kono, "Ulun hiatu amba
nu Ala akakuasa'! Ilo matong ra hitu
muoi ambala' ra pahaka-pahaka' ra
aun koson ralan no akau kaayahon!"
18 Kula-kula' orou buoi no ruandu'
hino parayu-rayus yak ampaluap.
Ikaa no ataan huang ri Paulus ra baal
nu saitan sinumulor ra ruandu' hino,
suku' io nangalii' am inindahu ra
saitan sinumulor hino, rahu kono,
"Intor ra kuasa' ri Yasus Karistus au
anusub riun ahiru' ra ruandu' hitu."
19 Kahuang nu ulun intok nu ruan-
du' hino angkaraya' ra kaando' no
pangalapan nilo bokon ra usin,
takubo' nilo i Paulus am i Silas
ralaato' ra ralan no ra maan bisarai'.
20 Ibito' nilo i Paulus am i Silas ra
tingkuangon nu amimihang intor ra
Ruum, hili rahu kanilo, "Ulun hiatu
bansa' nu ulun Yahudi. muoi yak ilo
apakalaat ra ulun nu bansa' taka.
21 Ilo angubas ra ulun maya' ra arat
kaubasan nilo ikaa ampaat ra arat
taka, ulun bansa' nu Ruum. Ikaa
aalap taka maya' karuo kono am
sumuhut ra kaubasan nu arat hino!"
22 Ulun asuang hiano pono' am
inaya' nangumbal ri Paulus am i
Silas am majilis amimihang hiano
pono' am naminta' ra sampayau ri
Paulus am i Silas. Hili nanusub ra
ulun namalapos rilo ruo.
23 Pongo nilo inumbal lalarango',
hili ilo inunsapan ra riil, susubo' nilo
mamaayo nu ahalung ra riil hino
amiaha' rilo bonso-bonsoi. 24 Intor ra
susub hino, mamaayo nu ahalung ra
riil hino namului rilo ra usok nu sulap
nu riil hino, am namarukuh ra
kalayam nilo ra taun makalu.

[u] 16:12 saumi bandar labing aulu' ra daira puu-puun ra Makidonia: Luang nu buku nakalair; saumi bandar maayo ra daira puu-puun nu Makidonia. Karuo kono am; bandar maayo ra luang nu daira hino ra Makidonia.

25Maar tanga' londom li i Paulus
am i Silas sambayang am manani a-
ngansu-ngansuk ra Ala. Ulun niriil
bokon rano pono' am nakaringoh ra
paat ilo manani. 26Pulali-lali' tana' i-
ningkuli' okotoh bonsoi, suku' ra
puun nu riil hino iningkuli'. Kawi' nu
totobon nu riil hino nahiang am ran-
tai pinanangkong ra ulun niriil bokon
rano pono' am nairu'.
27Mamaayo nu ahahalung ra riil
hino napuhahau nakaliar. Paat no
nakakito ra totobon-totobon nu riil
hino nahiang, io namutus ra pisau no
am tumobok nga pamahuangan no
kawi' nu ulun niriil rali nahiru'. 28Io
yak pampaluap i Paulus nomompo-
mompong, rahu kono, "Kaa tumobok
ko! Siino akai kawi' ra hitu!"
29Mamaayo nu ahahalung ra riil
hino nakitaak ra tutur am hili io
nanimbul inunsop ra riil hino, io
tumulintih am nahulatur nirumungu'
ra tingkuangon ri Paulus am i Silas.
30Hili io nangibit ri Paulus am i Silas
ininsaloh ra riil hino, am rahu kono,
"U Tuan, aun ki' auma' maan ku
raino hili au akaalap ra bayah?"
31Limbang ri Paulus am i Silas,
"Onsoi oko angintopot ra Tuhan
Yasus! Oko am kawi' nu ulun siino ra
pahun mu auma' kaayahon!"
32Hili i Paulus am i Silas nambala'
rio ra rahu nu Tuhan am kawi' nu
ulun siino ra pahun nano.
33Paat nu tanga' nu londom hili
po, mamaayo nu ahahalung ra riil
hino nangibit rilo am namahu' ra
pilat-pilat nilo. Hili io am kawi' nu
ulun siino ra pahun nilo no nirorob.
34Ibito' no i Paulus am i Silas ra
pahun nilo no am napaakan rilo. Io
am kawi' nu ulun siino ra pahun nilo
no anginsuat huang bonsoi, nga raino
ilo nangintopot ra Ala.
35Suaban nali, amimihang intor ra
Ruum nanusub ra pulis inuoi ra riil
hino angindul ra rahu nu amimihang
hiano apainsaloh ri Paulus am i Silas
ra riil hino.
36Mamaayo nu ahahalung ra riil
hino namala' ri Paulus ra baal hino.
Rahu kono, "U Tuan, ulun
amimihang hiano nanusub apain-
saloh ramuyun. Makou ka raino.
Tumalaah akau makou!"
37Io yak rahu ri Paulus ra pulis
hiano, "Akai hitu ulun nu Ruum.
Ikaa binisara' akai, akai inumbal ra
tingkuangon nu ulun asuang am inun-
sapan ra riil. Am raino ilo anusub
ramon ra kaando' atu-atu rahu? Aa-
ngas akai ra kono hino pakuan!
Susubon mi yak amimihang hiano
muoi apainsaloh ramon."
38Pulis-pulis hiano namala' ra
baal hino ra amimihang intor ra
Ruum. Pakaringoh amimihang hiano
ra i Paulus am i Silas ulun nu Ruum,
pangkalaa' kawi' nilo no. 39Hili ilo
inuoi pakiampun ri Paulus am i Silas,
am ibito' nilo i Paulus am i Silas
painsoloho' ra riil hino, am ilo
akitaak hili i Paulus am i Silas
makou intor ra bandar hino.
40Hili i Paulus am i Silas inakou
intor ra riil hino hili ilo inuoi ra
pahun ri Lidia. Pongo nilo tinumiwol
ra kawi' nu ulun nangintopot ra intok
hino, am nambala' apaingkotoh ra in-
topot nilo, hili i Paulus am i Silas in-
akou.

I Paulus am i Silas siino ra Tasalonika

17 1Indul po ri Paulus am i Silas
inakou nansail ra bandar Am-
pipolis am bandar Apolonia hili ilo
nakasuku' ra bandar Tasalonika. Ra
intok hino siino pahun intok nu ulun
Yahudi sambayang. 2Am bi no
ri Paulus inuoi ra pahun intok sam-
bayang hino ohondo' ra kaubasan no
anguma' ra kono siino pahun intok
sambayang nu ulun Yahudi. Hili ilo
aririmbang ra kawi' nu ulun siino ra
intok hino intor ra baal nu rahu
nasuratan ra Kitap. Io nanguma' ra
baal hino talu orou minggu' nan-
susunu'. 3Mimpuun ra rahu

nasuratan ra Kitap hino io ambala'
apakatalang am ambala' ra kula-
kula' tatandu', ra Raja' Kaayahan
nirandi' nu Ala hino ikaa mulalas
aila' am anduli' aayah intor ra
patayan. Rahu ri Paulus, "I Yasus
balaan ku hitu ramuyun, io nga Raja'
Kaayahan nirandi' nu Ala."
4Kula-kula' ulun Yahudi anginto-
pot am inaya' ri Paulus am i Silas.
Asuang po inaya' ra ulun Yunani
maya' ra panusuban nu Ala, am
asuang po ruandu' atandul ra ingga-
lan nangintopot.
5Io yak ulun Yahudi ikaa anginto-
pot hiano sumolon. Ipahi' nilo
luluro' ulun salako-lakou ra ralan
kaando' karaya'. Hili ilo napaulingo
ra ulun ra luput nu bandar hino am
inunsop ra pahun nu sangulun inin-
topot ininggalanan ri Yason ra ilo
ahuyum ri Paulus am i Silas, nga
asiha' ilo angibit ri Paulus am i Silas
ra tingkuangon nu ulun asuang. 6Io
yak, ikaa no hua nakito nilo i Paulus
am i Silas, sonsolo' nilo takubo'
i Yason am ulun nangintopot bokon
rano ibito' ra tingkuangon nu
amimihang ra bandar hino. Kawi'
nilo nilumuap, rahu kanilo, "Ulun
hiatu muoi yak angulingo ra ulun ra
tuki-tukir nu intok oyon nilo! Raino
ilo inatong ra bandar taka hitu. 7am
i Yason napaunsop rilo ra pahun no.
Kawi' nilo ikaa minsuhut ra arat
tinantu' nu Raja' nu Ruum, nga rahu
nilo siino po raja' bokon ininggalanan
ri Yasus."
8Intor ra rahu nilo hino kawi' nu
ulun asuang am amimihang ra ban-
dar hino naulingo am kaando' tutu-
tutun nu huang. 9Hili ulun
amimihang ra bandar hino nanusub
ri Yason am ulun nangintopot bokon
rano anaak ra usin pamaramin rilo.
Pongo nilo nanaak hili ilo nilabusan.

I Paulus am i Silas inuoi ra Biria

10Londom hili po ulun nanginto-
pot amahun ra bandar hino nanusub
ri Paulus am i Silas muoi ra bandar
Biria. Pakasuku' ilo ra intok nu ulun
Yahudi sumambayang. 11Ulun
Yahudi amahun ra Biria labing
asiha' huang intor ra ulun Yahudi
amahun ra Tasalonika. Anginsuat
bonsoi ilo angkinongoh ra aho intor
ra baal ri Yasus, am tuki-tukir nu
orou ilo ambasa' amarandan ra rahu
nasuratan ra Kitap ka otopot ki' pa-
ngubasan ri Paulus no karuo kono am
asala'. 12Asuang po ra lolot nilo a-
ngintopot ri Yasus, am asuang po
ulun Yunani atandul ra inggalan am
kalansanan nangintopot. Siino po
ruandu' am siino po ungkuyon.
13Pakaringoh ulun Yahudi
amahun ra Tasalonika ra i Paulus
ambala' ra rahu nu Ala ra Biria, am
bi nilo inuoi ra Biria napakaruol ra
huang nu ulun amahun ra Biria am
napasusa' ra huang nu ulun hiano.
14Kapasio' nu pahaka-pahaka'
amahun ra Biria nangator ri Paulus
ra ihih nu luab no, io yak i Silas am
i Timotius ilo amahun po ra bandar
hino.
15Pakasuku' ilo ra Atina sinoo'
nilo i Paulus ra hino, hili pahaka-
pahaka' hiano nanduli' ra Biria am
nangindul ra bilin ri Paulus ri Silas
am i Timotius apasi-pasi sumunu'
rio.

I Paulus siino ra Biria.

16Kotongo' ri Paulus angkuliman
ri Silas am i Timotius ra Atina,
asusa' bonsoi huang no ahilong ra
bandar hino, nga asuang hua ala-ala
binabaal. 17Intor ra hino, paat
ri Paulus muoi ra pahun intok nu
ulun Yahudi sambayang, io aririm-
bang ra ulun Yahudi am ulun bokon
ra intok hino ra kawi' nu baal hino.
Kono po hino ra tuki-tukir nu orou ra
io muoi ra pasar, io aririmbang ra
tukir nu ulun siino ra intok hino intor
ra baal hino. 18Guru-guru' nu ugama
Ipikuras am ugama Sitoa inuoi kalit
ri Paulus. Kula-kula' ulun ra lolot

Inuluh Ariopagus

nilo mindahu, "Aun hua kapandayan
nu ulun hitu? Kaiti' yak nga apan-
dayan natu, okotoh yak io mindahu!"
Siino po bokon mindahu, "Ambala'
huat ulun hitu ra baal nu ala-ala nu
bansa' bokon."
Ilo mindahu kono hino nga am-
bala' hua i Paulus ra baal ri Yasus
am intor ra baal anduli' aayah[v] intor
ra patayan. 19Hili ibito' nilo i Paulus
ra saumi pantitiwalan ra inuluh
Ariopagus, ra hino ilo inindahu rio,
"Asiha' akai akapandai ra panguba-
san bahuon balain mu hitu. 20Nga
oko ambala' ra baa-baal kalalaban
pangkinangahan mai. Intor ra hino
asiha' akai apandai ra atungon no."
21(Nga kawi' nu ulun amahun ra
Atina am ulun bansa' bokon amahun
ra hino asiha' bonsoi angawi' ra paat
nilo ra angkinongoh am ahayam ra
baa-baal nakabahu.)
22Paat ri Paulus tinumuor ra ting-
kuangon nu ulun nilumulur ra
Ariopagus hino, rahu ri Paulus, "U
pahaka-pahaka' ulun nu Atina!
Kawi' nu baal akito ku akau okotoh
bonsoi ra ugama mi. 23Nga paat ku
lako-lakou namalibung ra bandar mi
am ampahuang ra intok-intok mi
sumambayang, nakito ku po saumi
intok nu taak mi, intok hino siino
sinuratan, rahu kono, 'Tayar nu ala
ikaa napandayan.' Intor ra hino ala
intok mi sumamba ra hino, io yak
ikaa apandayan mi, hino nga Ala
balain ku ramuyun tu. 24Ala
napasauk ra tana' hitu am kawi' nu
suot no, io nga Tuhan ra limbowon
am tana' tu. Ikaa io murong ra pahun
pamulian ra binabaal nu ulun. 25Ikaa
pakuan no akiinsuup ra atu-atu intor
ra ulun, nga io hua nanaak ra bayah
am pinawo am kawi' nu atu-atu ra
ulun. 26Intor ra sangulun yak io
napasauk ra kawi' nu bansa' am
nanusub rilo amahun amaluput ra
tana' hitu. Io po nga nanantu' intor ra
puu-puun nali, sanggilan am aun in-
tokon nilo auma' aayah. 27Ala nangu-
ma' ra baal hino hili ilo ahuyum rio.
Io asiha' rilo akatiwol rio ra paat nilo
ahuyum rio. Io yak topot no Ala ikaa
atawoi ra tuki-tukir taka. 28Ohondo'
ra rahuon nu ulun, 'Itaka aayah am
mingkuli am siino ra tana' hitu nga
intor hua ra kuasa' no.' Ohondo' yak
ra rahu sisindiron rahuon nu ulun

---

[v]17:18 Yasus am intor ra baal anduli' aayah: Karuo kono am Yasus am intor ra baal nu luatan. Luang nu rahu Yunani, rahu sakot "luatan intor ra patayan" auma' poyo ration ra inggalan nu saumi ala binabaal.

17:24-25 1Raj. 8:27, Yas. 42:5, Inu. 8:47

bansa' mi. Rahu kanilo, 'Kawi' taka
io hino anak-anak no.'
29 Intor ra hino, kono itaka anak-
anak nu Ala, ikaa itaka ampahuang
ra Ala hino ohondo' ra binabaal intor
ra maas, pirak am batu binaal maya'
ra pandai nu ulun amaal. 30 Paat taka
ikaa akapandai ra kasiha' nu Ala
ikaa io parayu-rayus amaratu' ra
ukum. Io yak raino io anusub ra kawi'
nu ulun ra luput nu tana' tu mulou
sumamba ra ala-ala bokon am
sumamba yak rio. 31 Nga io nopongo
nanantu' ra saumi paat amutus ra
sala' nu tana' hitu ra pamutusan no
otopot, karaya' hino auma' maan nu
sangulun nopongo pinili' nu Ala. Hili
kawi' nu ulun angintopot ra baal
hino, ra Ala nopongo napakaayah ra
ulun hino intor ra patayan!"
32 Pakaringoh ulun hiano intor ra
baal anduli' aayah intor ra patayan,
io yak siino ulun intor ra lolot nilo na-
ngurit ri Paulus. Siino po ulun bokon
mindahu, "Asiha' akai po angkino-
ngoh ra pahaka' ambala' intor ra baal
hitu."
33 Hili i Paulus inakou intor ra
nantitiwalan hino. 34 Io yak siino intor
ra lolot nilo sumungkor ri Paulus am
angintopot ri Yasus, ulun hiano io
hino Dionius ulun nu ugama
Ariopagus, am sangulun ruandu' i-
ninggalanan ri Damarais, am kula-
kula' po ulun bokon.

I Paulus siino ra Korintus

18 1 Kalibos hili bi ri Paulus inakou
ra bandar Atina inuoi ra bandar
Korintus. 2 Ra hino io nakatiwol ra sa-
ngulun ulun Yahudi ininggalanan
ri Akwila, ra pahulu li io intor ra
daira Pontus. Akwila am andu' no i
Priskila bahu yak inatong ra Korintus
nga Raja' Kalaudius nanusub
napaakou ra kawi' nu ulun Yahudi
amahun ra Ruum. I Paulus pono' am
inuoi nangaas rilo ruo. 3 Hili io in-
urong po ra hino am nangkaraya' ni-
rumangan rilo nga pahuyuman nilo
ra usin ohondo' yak ri Paulus, io hino
amaal ra kiim. 4 Io yak tuki-tukir nu
Orou Taahan, muoi yak i Paulus ra
pahun intok nu ulun Yahudi sam-
bayang, io aririmbang apaintopot ra
ulun Yahudi am poyo ulun Yunani,
hili ilo angintopot ri Yasus.
5 Pakasuku' i Silas am i Timotius
ra Korintus intor ra Makidonia, tukir
nu paat yak rahili i Paulus ambala' ra
aho intor ra Ala ra ulun Yahudi, ra
i Yasus nga Raja' Kaayahan nirandi'
nu Ala. 6 Io yak ikaa hua mulou ilo
kumalit am apasala' rio, intor ra hino
kangkabi' ri Paulus kaau nokosokot
ra sampayau nano anatandu' ra i
Paulus ikaa amalihua. Rahu kono,
"Kono akau aukuman nu Ala, akau
yak katangan ra sala'! Intor raino am-
bala' au yak ra ulun bansa' bokon."
7 Hili i Paulus inakou intor rilo
inuoi ra pahun maar nu pahun intok
sambayang hino. Pahun hino pahun
nu sangulun ulun bansa' sala'
Yahudi, io yak ulun hino sumamba ra
Ala. Inggalan nu ulun hino i Titus
Yustus. 8 Io yak i Krispus, mamaayo
nu pahun intok sambayang hino a-
ngintopot ra Tuhan Yasus ilo san-
sulapan. Am asuang po ulun bokon ra
Korintus nakaringoh ra Aho binalaan
ri Paulus, ilo nangintopot ri Yasus
am nirorob.
9 Sala' hili ka londom Tuhan
napakito ri Paulus ra saumi pinakito,
rahu kono, "Ikaa oko alaa'! Ikaa oko
mulou ambala'. 10 Nga au amarangan
riun. Kaando' kasangulun akaalap a-
nguma' riun ra atu alaat, nga asuang
ulun nu bandar hitu angintopot
rakon."
11 Intor ra hino i Paulus pono' am
inurong po ra Korintus sangupok am
onom ngabulan buoi no am nangubas
rilo ra rahu nu Ala.
12 Paat ri Galio nasauk ra Gabunor
nu daira Akaya, ulun Yahudi saumi
huang nanakub ri Paulus am nangibit
rio ra intok pamutusan. 13 Ilo namala'

ra rahu kono hitu, "Ulun hitu anusu-
nusub yak ra ulun asuang ra sumam-
ba ra Ala maya' ra arat ikaa ohondo'
ra Arat sinuratan ri Musa!"
14Atiindahu halan i Paulus
lumimbang, io yak napasi' no hua i
Galio inindahu ra ulun Yahudi, rahu
kono, "U ulun Yahudi! Kono rahu
binalaan mi hitu topo-topot saumi
kalaatan, topot no halan tumaan yak
au angkinongoh ra rahu binalaan mi
hitu rakon. 15Io yak baal hitu io hino
pangkakalitan intor ra baal nu rahu
am inggalan-inggalan am poyo arat-
arat mi tohom! Akau yak nga amutus
ra baa-baal kono hitu!"
16Hili i Galio napahiru' rilo inin-
saloh ra intok pamutusan hino.
17Takubo' nilo i Sostinis mamaayo
nu pahun intok sambayang hino, am
nangumbal rio ra tingkuangon nu
intok pamutusan. Io yak i Galio ikaa
amahuang ra baal hino.

I Paulus nanduli' ra Antiokia

18Kalibos baal hino, nabuoi po
i Paulus inurong ra Korintus. Orou
bokon li hili ilo inakou am rahu no ra
kawi' nu ulun nangintopot ra intok
hino, "Huang mi yak amahun."
Hili io am i Priskila ansawo ri A-
kwila inuran ra paraau maayo inuoi
ra Siria. Ikaa po ilo inakou ra Kang-
kiria, kikisi' pahulu ri Paulus abuk
nano, nga abuk no hino pinahusu' no
kolonggoyo' nga siino hua randi' no
ra Tuhan.[w]
19Pakasuku' ilo ra Ipisus, iruani'
no ri Paulus i Priskila ilo ansawo
ri Akwila, hili io inunsop ra pahun
intok sambayang am aririmbang
ahayam am ampahuang. 20Huuto'
nilo po halan i Paulus abuo-buoi
mayan ra hino rumangan rilo, io yak
aangas hua i Paulus. 21Hama' pono'
kono hino, ra paat no mintor no, rahu
kono, "Kono maya' ra kasiha' nu Ala,
anduli' au po ra hitu." Pongo no inin-
dahu, hili io inakou intor ra Ipisus.
22Tuun io ra Kaisaria, bi no inuoi
ra Yarusalim muoi apasuku' ra tabi'
ra kawi' nu ulun nangintopot ra hino,
hili io narambus ra Antiokia. 23Kula-
kula' buoi no inurong ra hino, hili io
inakou po inuoi nangaas ra daira
Galatia am Prigia muoi apaingkotoh
ra intopot nu kawi' nu ulun nanginto-
pot ra intok hino.

I Apolos inuoi ra Ipisus am Korintus

24Paat nu hili ratong nu sangulun
ra Ipisus inggalan no i Apolos. Io sa-
ngulun bansa' Yahudi am inanak ra
Aliksandaria. Apandai io ahayam am
apandai po ra rahu nu Kitap, 25am
nopongo inubas ra aun koson angau-
lih ra pangubasan intor ra baal
ri Yasus. Intor ra binsuat nu huang
no, io inuoi nangubas topo-topot
intor ra baal ri Yasus, hama' no
pono' rorob ri Yahaya li yak napan-
dayan no. 26Intor ra kaatasan nu
huang ri Apolos, io angimuun am-
bala' ra ulun muoi ra pahun intok
sambayang, am pakaringoh i Priskila
am i Akwila ra pangubasan nano
ibito' nilo io ra pahun nilo no. Ra
hino ilo nangubas po ra baal nu
babaas nu Ala ra apakaayah ra ulun
mimpuun ri Yasus. 27Hili popor no
i Apolos asiha' muoi ra Akaya. Intor
ra hino ulun nangintopot ri Yasus
amahun ra Ipisus nanulis ra surat
sumuku' ra pahaka-pahaka' anginto-
pot ri Yasus amahun ra Akaya, hili
ilo napaunsop ri Apolos ra pahun
nilo. Am pakasuku' i Apolos ra
Akaya, pangubasan no hino siino
balos no ra ulun ra hino nopongo in-

---

[w]18:18 randi' no ra Tuhan: Maya' ra kaubasan nu ulun Yahudi angikis ra abuk io hino tatandu' ra saumi maan nirandi no ra Tuhan nopongo inuma' no.

18:18 Tab. 6:18

intopot ri Yasus mimpuun ra asi' nu
Ala. 28Nga apandai hua io bonsoi, io
akaalap amayau ra ulun Yahudi ra
luang nu paririmbangan nilo ra ting-
kuangon nu ulun asuang. Io anilu rilo
ra rahu nasuratan ra Kitap ra i Yasus
nga Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala.

I Paulus inuoi ra Ipisus

19 1Kotongo' ri Apolos siino ra
Korintus, i Paulus lako-lakou ra
solor ra pandalaman nu daira hino
am suku' no rahili ra Ipisus. Ra hino
io nakatiwol ra kula-kula' ulun nopo-
ngo inintopot ri Yasus. 2Pangkimuot
i Paulus rilo, rahu kono, "Nakaalap
no ki' pahaka' ra Ro nu Ala ra paat
mi inintopot ri Yasus?"

Limbang kanilo, "Kaa poyo. Am
ikaa po nakaringoh akai ka siino Ro
nu Ala."

3Pangkimuot i Paulus rilo, rahu
kono, "Aun ki' intopoton mi ra paat
mi nirorob?"

Limbang nilo, "Akai intopot ra
rorob inubas ri Yahaya Omomo-
rorob."

4Hili rahu ri Paulus, "I Yahaya
Omomororob ra ulun, anatandu' ra
ulun hiali ra ilo nopongo inimpoi ra
kawi' nu sala' nilo. Io yak kotongo' nu
hili pono' am pambala' po i Yahaya
ra ulun Israil ra angintopot yak ra
ulun matong bahu sumunu' rio, io
hino i Yasus."

5Karingoh nilo rahu hino,
pakirorob ilo nga ilo angintopot ra
Tuhan Yasus. 6Am paat ri Paulus
nonompok ra timpululuu nilo, Ro nu
Ala nanguasa' rilo, hili ilo angimuun
mindahu ra rahu ikaa aratian am am-
bala' ra Aho intor ra Ala. 7Simpung
nu ulun hiano oopor am ruo ngaulun.

8Buoi nu talu bulan i Paulus aatas
ambala' ra kawi' nu ulun ra pahun
intok sambayang am aririmbang rilo
ra io apaintopot rilo intor ra baal nu
Ala amihang ra ulun. 9Io yak siino
kula-kula' ulun ra lolot nilo ikaa min-
suhut ra rahu am ikaa angintopot. Ra
tingkuangon nu kawi' nu ulun
nilumulur ra intok hino, ilo apasala'
ra pangubasan intor ra baal nu
babaas nu Ala ra apakaayah ra ulun
mimpuun ri Yasus. Intor ra hino bi
ri Paulus inakou intor ra lolot nilo,
am nambaya' ra ulun maya' ri Yasus
inuoi ra sulap pahayaman ri Tiranus.
Ra intok hino, tuki-tukir nu orou[x] io
angkimuot am amalimbang po ra
rahu nu ulun ra intok hino. 10Io
parayu-rayus nanguma' ra baal hino
ra buoi nu ruo ngaupok suku' ra
kawi' nu ulun amahun ra luput nu
daira ra Asia nakaringoh ra rahu nu
Tuhan, io hino ulun Yahudi am poyo
bansa-bansa' bokon.

Anak-anak ri Sikiwa

11Ala napasauk ra tatandu-tatan-
du' kalalaban lumangus ri Paulus.
12Kono kain pamimiir ra longon
tohom ri Paulus karuo kono am kain
pomomongkos ri Paulus ra awak no
ibiton ra ulun arualan, ulun hiano
napihah intor ra aruol nilo am saitan
pono' sinumulor rilo, nahiru' intor
rilo. 13Siino kula-kula' ulun Yahudi
lumaahon muoi ra atu-atu yak intok,
apahiru' ra saitan sumulor ra kula-
kula' ulun. Ulun lumaahon hiano
anutuku' apahiru' ra saitan hiano ra
ilo mindahu ra inggalan nu Tuhan
Yasus. Rahu kanilo ra saitan hino,
"Ra inggalan ri Yasus balain ri
Paulus hino, au apahiru' ramuyun!"

14Siino tulu' ngaulun anak nu
mamaayo nu imam, ininggalanan ri
Sikiwa ilo tulu' ngaulun nanguma' ra
baal hino. 15Io yak rahu nu saitan

---

[x]19:9 siino kula-kula' rahu nasuratan ra buku nakalair, rahu kono: intor ra jaam 11:00 ra orou suku' ra jaam 16:00 ra kamayon.

19:4 Mat. 3:11, Mrk. 1:4, 7-8, Luk. 3:4, 16, Yah. 1:26-27

hino rilo, "I Yasus akaulihan ku am i
Paulus pono' am akaulihan ku, io yak
akau hitu aun akau kaulun?"
16Hili ulun sinulor nu saitan hino
tinumundak nongoloou rilo suku' ilo
nahiru' ra pahun hino, am ilo
nanapilat am nanalabasan, nga kawi'
nu pakai siino ra inan nilo bibininta'.
17Kawi' nu ulun Yahudi am bansa'
sala' Yahudi amahun ra Ipisus naka-
ringoh ra baal nasauk hino, hili kawi'
nilo no pono' am nangkalaa'. Intor ra
hino inggalan nu Tuhan Yasus indu-
indul ansukon. 18Asuang ulun na-
ngintopot ri Yasus, inatong am
nangangku ra kawi' nu inuma' nilo
alaat ra pahulu li ra tingkuangon nu
ulun asuang. 19Aun ulun siino sasam-
pui am tinohom, namalulur ra buku-
buku nanulisan nilo am nonolob ra
tingkuangon nu ulun asuang. Loho nu
buku-buku hiali simpung no maar
limo ngoopor nga ribu usin pirak[y].
20Intor ra baal kalalaban bonsoi
hiano rahu nu Tuhan[z] indu-indul
atahoh am aaho.

Susa' maayo nasauk ra Ipisus

21Kalibos baal nasauk hino,
i Paulus nangalap ra bantasan[aa] no
muoi ra Makidonia am Akaya hili
parambus ra Yarusalim. Rahu
ri Paulus, "Alibos hino, ikaa mulalas
muoi au po ra Ruum."
22Hili io nanusub ra ruo nga ulun
anginsuup rio, io hino i Timotius am
Irastus muoi ra Makidonia, ra koto-
ngo' no murong kula-kula' buoi ra
daira Asia.
23Ra paat nu hili nga susa' maayo
nasauk ra Ipisus nga puun hua ra pa-
ngubasan intor ra baal ri Yasus.
24Nga bandar hino siino hua sangu-
lun ininggalanan ri Dimitrius,
namaal ra pahun borook pinapatung
hino intor ra pirak. Io hino pahun nu
ala binabaal inggalan ala Artimis.
Karaya' maan nu ulun hino asuang
bonsoi usin aalap nu kawi' nu ulun
angkaraya' rio rano. 25Intor ra hino io
namalulur ra kawi' nu ulun angkara-
ya' rio no am kawi' nu ulun ambabaal
ra pirak, hili rahu no, "Pahaka-
pahaka'! akau akapandai ra asuang
usin aalap taka intor ra karaya' taka
hitu. 26Raino pahaka' akapandai am
nakaringoh ra aun inuma' nu sabiton
ri Paulus hino. Io mindahu ala-ala
binabaal inuma' nu ulun sala' ka
topo-topot ala. Am intor ra rahu no
hino asuang no ulun angintopot ra
pangubasan no, sala' ka Ipisus tu yak,
io yak ra luput nu daira Asia hitu.
27Kalaatan natu io hino karaya' taka
onsoi hitu usamon nu ulun bokon.
Am sala' ka hino yak. Labing po
pahun nu ala Artimis kaando' balos
ra pamahuangan nu ulun am poyo
kuasa' no atandul hino auma' alawo.
Lai' halan am io nga ala binabaal an-
sukon nu kawi' nu ulun amahun ra
Asia tu am amahun ra luput nu
tana'!"
28Pongo nu ulun hiano nakaringoh
ra rahu no hino, karuol bonsoi huang
nilo no, hili ilo nampaluap, rahu
kanilo, "I Artimis yak ansukon, ala
nu ulun Ipisus!"
29Hili susa' maayo hino nakarayol
suku' ra bandar no. Hili kawi' nu
ulun nanguma' ra baal hino nanakub
ri Gayus am i Aristarkus, io hino
ulun nu Makidonia namarangan
ri Paulus, hili ilo namaralaat rilo
inuoi ra sotadium nu bandar hino.
30Asiha' halan i Paulus muoi am-
bala' ra ulun asuang hiano, io yak

---

[y]19:19 usin pirak: Sampila usin pirak io hino hari' songorou ra tayr nu sangulun angkakaraya' (Lai' ra Matius 20:2).
[z]19:20 Intor ra baal...rahu nu Tuhan: Karuo kono am; Hili intor ra kuasa' nu Tuhan, aho hino.
[aa]19:21 I Paulus nangalap ra bantasan: Karuo kono am; intor ra haak nu Ro, nangalap ra bantasan.

ulun nangintopot ri Yasus rano
nomopol rio. 31Am kula-kula' po
mamaayo nu daira ra Asia hino, io
hino ulun sumindangan ri Paulus,
nanusub ra kula-kula' ulun muoi
pamala' ri Paulus hili io ikaa muoi ra
sotadium hino.
32Kotongo' nu hino kawi' nu ulun
nilumulur ra sotadium hino
nakuriabut. Siino ulun ampaluap
kono hitu, siino po ampaluap kono
soro', nga asuang hua ulun ra lolot
nilo no ikaa akapandai ra aun puun
nilo nilumulur ra intok hino. 33Sam-
piruo intor ra lolot nu ulun hiano am-
pahuang ra i Aliksandor akakuasa'
ra kawi' nu baal hino, nga io hua
sinusub nu ulun Yahudi tumuor ra
tingkuangon nu ulun asuang. Hili
i Aliksandor nangumang ra longon
no asiha' paindahuon opokotopot ra
inan no ra tingkuangon nu ulun
hiano. 34Io yak paat nilo nakakito ra
io ulun Yahudi, pasisinggau' ilo
nilumuap, "I Artimis yak ansukon,
ala nu ulun Ipisus!" Buoi nilo nam-
paluap io hino ruo jaam.
35Popor no ulun anunulis ra ban-
dar nakaalap nopolotos ra ulun
asuang hiano. Rahu kono, "Akau
ulun amahun ra Ipisus! Kawi' nu
ulun nakapandai ra bandar Ipisus
nga nanalaah namului ra pahun nu
ala Artimis am batu intok nu ulun
sumamba naratu' intor ra limbowon.
36Kaando' kasangulun po omopol ra
baal hitu. Intor ra hino onsoi akau
lumotos am ikaa bulinga-lingat angu-
ma' ra baal hitu. 37Ulun hiatu inibit
mi ra intok hitu sala' ka hinaau nilo
pahun nu ala binabaal karuo kono
am nahuyai ra ala binabaal taka hino.
38Kono i Dimitrius am ulun angkara-
ya' rio rano siino papasalaan ra sa-
ngulun, onsoi nahi ilo angibit ra baal
hino ra pahun pamumutusan. Ulun
Amumutus ra baal hino hai-hait ang-
kuliman am mamaayo nu amimihang
pono' am siino yak hai-hait. 39Io yak
kono siino po baa-baal bokon
kasihaan mi, baal hino yak putusan ra
saumi pahahayaman otopot nu
mamaayo. 40Nga baal nasauk ra orou
hitu apasusa' yak ritaka. Tantamon
naapo itaka tumabuh ra pihangan nu
Ruum, nga kaando' ka saumi po
asauk ra pamarahuan ra itaka
amalihua anguma' ra susa' maayo
hitu."
41Pongo nu anunulis ra bandar
hino inindahu ra kawi' nu baal hino,
sususubo' no paulio' ulun asuang
hiano.

I Paulus inuoi ra Makidonia am Yunani

20 1Panduli' koonsoi baal nasauk
ra Ipisus hino, ipahi' ri Paulus
luluro' kawi' nu ulun nangintopot
rano am nambala' apaingkotoh ra in-
topot nilo. Hili io mindahu amahun
yak onsoi-onsoi am bi no rahili inuoi
ra Makidonia. 2Io inatong ra daira ra
luput nu Makidonia am nambala' ra
kawi' nu ulun nangintopot ri Yasus ra
daira hino, apaingkotoh ra intopot
nilo. Pongo no nambala' bi no inuoi
ra Yunani.
3Talu ngabulan io inurong ra intok
hino. Hili paat no amalai-lair angku-
kum ra muran ra paraau maayo muoi
ra Siria, siino aho naringoh no ra ulun
Yahudi nampapakat ra amatoi rio.
Intor ra hino io nangalap ra bantasan
anduli' lumangus ra Makidonia.
4I Sopoator anak ri Pirus intor ra
Biria inaya' ri Paulus. Kono po hino
ri Aristarkus am i Sikundus ulun nu
Tasalonika, am i Gayus ulun nu
Dirbi. Am poyo i Timotius, i Tik-
hikus am Tropinus ulun hiano intor
ra daira Asia. 5Pamahulu ilo am
Kulimani' nilo akai ra Toroas.
6Kalibos Irau Ruti' Kaando
Tatauk Apakambang, hili akai inuran
ra paraau maayo inakou intor ra
Pilipi. Limo orou lolot no pahaham-
bot po akai ra Toroas, am tulu' orou
po buoi mai inurong ra hino.

Pamupusan ri Paulus matong ra Toroas.

7Londom nu orou minggu'[bb] li
kawi' mai nilumulur angakan ohon-
do' yak ra sangaka'. Pambala' pahulu
i Paulus ra kula-kula' ulun siino ra
hino, nga makou hua io ra suaban
nali. I Paulus nambala' suku' ra ta-
nga' nu londom. 8Luang nu sulap
solor ra rasawat no, asuang lampung
ra intok mai nilumulur no. 9Sangulun
mambulok ininggalanan ri Iutikhus
nanturung ra rindila'. Nga ikaa po
hua mulou i Paulus ambala', mam-
bulok hino atikoolong bonsoi suku' io
nokokoolong am naratu' intor ra ton-
tom katalu. Paat nilo nangakat rio am
lai-lair noyo inatoi. 10Io yak tuun
ri Paulus am parambus no
hinumaba' am namahapus ra am-
bulok hino. Rahu ri Paulus, "Ikaa
akau angkaamo, aayah poyo!"
11Panduli' po i Paulus ra rasawat,
hili io nanayar ra ruti' am nasising-
gau' nangakan. Nabuoi io nambala'
ra ulun siino ra intok hino suku' yak
natawang, hili io inakou. 12Ulun
hiano nangibit ra mambulok nanduli'
naayah hino ra pahun nano. Angin-
suat bonsoi huang nilo am huang nilo
pono' am asanang bonsoi.

Intor ra Toroas am bi inuoi ra Milotus

13Bi mai inuoi uran ra paraau
maayo hili namahulu inakou inuoi ra
Asos muoi aniwol ri Paulus apauran
rio ra paraau ra hino. Io nopongo
nanantu' ra lakou hino, nga io maya'
ra asak am tuun ra Asos. 14Pongo mai
nakapantiwol ra Asos, am uran no
ri Paulus ra paraau maayo inuranon
mai, hili akai namparaau inuoi ra
Mitilini. 15Intor ra hino akai uran-
uran yak ra paraau, suaban nali
pakasuku' akai ra intok atalupakan
ra pulou Kios. Indul nali pakasuku'
akai ra pulou Samos am songorou
lolot no pakasuku' akai ra bandar
Milotus. 16I Paulus nangalap ra ban-
tasan ra ikaa mapit ra Ipisus, hili ikaa
abuoi yak lalayau ra daira Asia.
Kasiha' no, io apasi-pasi matong ra
Yarusalim ra paat nu Irau Pantakos-
ta.

I Paulus mindahu ra rahu pansusuayan ra ulun nu Ipisus

17Intor ra Milotus i Paulus nam-
bilin ra ulun nu Ipisus akitaak ra
mamaayo nu ulun nangintopot
matong tumiwol rio ra Milotus.
18Pakasuku' ilo, rahu ri Paulus rilo,
"Pahaka-pahaka' ku, akau nakapan-
dai ra bayah ku ra buoi ku siino ra
lolot mi ra puun ku inatong ra Asia
hitu. 19Ra huang rumaliwi' am lomou
asuang, au angkaraya' ra tayar nu
Tuhan ra paat aila' nalimanan ku,
nga kasiha' nu ulun Yahudi alaat
bonsoi. 20Apandayan nu pahaka' ra
au ikaa anunuloon amala' ramuyun
ra atu okotool ra tayar mi. Au angu-
bas ramuyun ra pantitiwalan nu ulun
asuang am pahun mi. 21Ulun Yahudi
karuo kono am ulun bansa' bokon
hai-hait yak au apamahuang hili ilo
mimpoi intor ra sala-sala' nilo am
matong ra Ala, am angintopot ra
Tuhan Yasus.
22Raino, maya' ra susub nu Ro nu
Ala, au muoi ra Yarusalim. Am ikaa
akapandai au ra aun asauk rakon ra
hino. 23Apandayan kutu io hino ra
tuki-tukir nu bandar, Ro nu Ala no-
pongo nambala' naminton rakon, ra
ikaa mulalas au unsapin ra riil am
aila' ra Yarusalim. 24Io yak ikaa au
ampahuang ra bayah ku hitu. Kasiha'
ku io hino angawi' yak ra karaya'
tinaakan nu Tuhan Yasus tu rakon
am olondon ra panusuban no suku' ra

[bb]20:7 Londom nu orou minggu' :Karuo kono am; minggu' nu londom

20:24 2Tim. 4:7

au matoi nga ambala' yak ra Aho
Onsoi intor ra baal nu asi' nu Ala.
25Inuoi au no nangubas ra kawi'
mi am inuoi au no nambala' intor ra
baal nu Ala amihang ra ulun. Apan-
dayan ku raino ikaa no au akatiwol
rahili ra kawi' mi. 26Intor ra hino am-
bala' raino au bonsoi ramuyun ra
orou hitu, ra kono siino ra lolot mi
aukuman nu Ala ra orou naaling,
sala' ka au katangan ra sala' hino.
27Ikaa ihondo' au pahiru' ra karaya'
ku hitu ra aparati' ramuyun ra
babaas nu Ala. 28Onsoi akau angia-
ha' ra inan mi tohom am angiaha' po
ra kawi' nu ulun nangintopot nopo-
ngo tinaakan ramuyun nu Ro nu Ala
ra maan mi piahai', nga akau nopo-
ngo pinasauk ra ahihilong ra ulun na-
ngintopot hiano. Piahain mi talaaho'
ulun nangintopot hiano ohondo' ra
ulun ahahalung ra rumba no, nga
Ala[cc] nopongo napasauk ra ulun na-
ngintopot hiano asauk ra tohom no
mimpuun ra pinatayan nu Anak no
tohom. 29Kono akaakou po au rahili,
ikaa mulalas ulun ohondo' ra uku' nu
katanaan asangit hiano auma'
matong ra lolot mi am angila' ra ulun
piahain mi rano.
30Siino po rahili intor ra lolot nu
pahaka' matong kula-kula' ulun am-
bala' ra aho ikaa otopot. Ilo anguma'
kono hino hili ulun nangintopot
ri Yasus auma' apalir am maya' rilo.
31Intor ra hino onsoi akau sumiho!
Huangon mi, nga buoi nu talu upok,
lomou ku kumalambiis, orou am lon-
dom ikaa ihondo' au inulou angubas
ra tuki-tukir nu ulun ra lolot mi.
32Raino au anaak ramuyun ra Ala
hili io amiara' ramuyun am hili akau
olondon ra aho nu asi' nu Ala. Ala
akakuasa' apaingkotoh ramuyun am
anaak ramuyun ra barakat barakat
nopongo nilair no ra tayar nu ulun na-
ngintopot rio. 33Ikaa po ihondo' au
nakitaak ra usin am sampayau ra atu-
atu kaulun. 34Pahaka' nopongo
nakapandai, nga intor ra kotoh ku
tohom au angkaraya' ra tayar nu
pahahalir mai ra ranga-rangan ku ra
akan am pakayan. 35Ra kawi' nu atu-
atu baal au asauk ra paniluan ra tayar
mi, nga intor ra mingkotoh angkara-
ya' kono hitu itaka akaalap anulung
ra ulun ikaa okotoh. Nga onsoi hua-
ngon taka aun nopongo binalaan nu
Tuhan Yasus, rahu kono, 'Asatu'
bonsoi ulun anaak intor ra ulun anga-
pu.' "
36Pongo ri Paulus nambala',
pahulatur io am kawi' nu ulun hiano
hili ilo sambayang. 37Kawi' nu ulun
hiano nantangi' am namahapus
ri Paulus am rahu kanilo, "Tumalaah
ko makou."
38Puu-puun nilo asusa' huang nga
rahu ri Paulus kono hitu, "Ikaa no
akau akakito rakon rahili." Am atari'
nilo i Paulus ra paraau maayo no.

I Paulus inuoi ra Yarusalim

21 1Pongo mai inindahu huang mi
yak amahun ra mamaayo nu
ulun nangintopot ra Ipisus, hili akai
inakou nangiru' rilo. Hili akai
namaraau am suku' ra pulou Koos.
Am suaban nali pakasuku' akai ra
pulou Rodos. Intor ra hino akai
parayu-rayus namaraau suku' ra ra-
rampingon ra bandar Patara. 2Ra
Patara kakito mai paraau maayo
muoi ra Pinisia. Hili akai inuran ra
paraau hino am namaraau 3am
kakito mai pulou Sipirus ra solor ra
kait mai. Io yak parayu-rayus yak
akai namaraau lumangus ra Siria.
Akai inasak ra Tirus, nga hino intok
nu ulun nangasak ra barang nu
paraau inuranon mai hino.
4Ra intok hino bi mai inuoi na-
ngaas ra ulun nangintopot ri Yasus,
am ayan akai rilo ra buoi nu tulu'

cc20:28 Ala: Luang nu buku nakalair; Tuhan, patayan nu anak no tohom. Karuo kono am; patayan no tohom

orou. Intor ra tilu nu Ro nu Ala ilo
nambala' ri Paulus hili ikaa anduli'
ra Yarusalim. 5Io yak kawi' nu buoi
mai inurong ra hino, bi mai inakou
nangiru' rilo am inindul po inakou.
Kawi' nilo no naawi-awi' ra anak
inuoi nangator ramon suku' ra taning
nu bandar no. Ra hino ra ihih nu luab
no kawi' mai pono' nahulatur am
nasambayang. 6Pongo mai nasam-
bayang am pantatabi' akai, hili akai
inuran ra paraau maayo am ilo inuli'
ra pahun nilo rano.
7Parayu-rayus akai namaraau
intor ra Tirus suku' ra bandar
Potolomais. Ra hino akai inuoi na-
ngaas ra pahaka-pahaka' nanginto-
pot ri Yasus ra intok hino, muoi tabi'
rilo, am songorou buoi mai inurong
rilo.
8Suaban nali bi mai inakou am
suku' ra Kaisaria. Ra hino bi mai
inuoi ra intok nu sangulun ambala' ra
aho ininggalanan ri Pilipus am in-
urong ra hino. Io sangulun ra lolot nu
tulu' nga ulun pinili' ra Yarusalim.
9Apat anak no ralaa tinaakan nu Ala
ra kapandayan ambala' ra aho intor
ra Ala.
10Pongo nu kula-kula' orou buoi
mai ra hino, ratong nu sangulun a-
ngindul ra rahu nu Ala intor ra Yudia
ininggalanan ri Agabus. 11Io inuoi
ramon am alapo' no ikat ri Paulus.
Parambuso' no namungkung
kalayam am longon no, am rahu no,
"Hitu nga binalaan nu Ro nu Ala.
Ulun katangan ra ikat hitu tongko-
ngon ohondo' ra inuma' kutu, io
tongkongon nu ulun Yahudi ra
Yarusalim, am taaki' ra ulun bansa'
sala' Yahudi."
12Kapandai mai baal hino, akai
am kawi' nu pahaka-pahaka'
amahun ra Kaisaria nomopol
ri Paulus ikaa muoi ra Yarusalim.
13Io yak limbang ri Paulus, "Aun ki'
balos no ra pahaka' antangi' tu raino,
apasusa' yak bonsoi ra huang ku?
Huang ku lai-lair asiha' sala' ka
takubon yak, io yak asiha' po potoyon
nga Tuhan Yasus hua."
14Ikaa angkinongoh i Paulus ra
rahu mai, intor ra hino ulou mai yak
nomopol rio. Rahu mai rahili,
"Hama' no kasiha' yak nu Tuhan
asauk."
15Pongo mai inurong ra hino ra
kula-kula' buoi, kukumo' mai
barang-barang mai, hili inakou inuoi
ra Yarusalim. 16Am kula-kula' po
pahaka' intor ra Kaisaria inuoi pa-
ngator ramon ra pahun
ri Manason[dd], nga pahun nano hua
pombolongon mai. Manason io hino
sangulun intor ra Sipirus nakalair in-
intopot ri Yasus.

I Paulus inuoi nangaas ri Yakup

17Pakasuku' akai ra Yarusalim,
tiwolo' akai nu pahaka-pahaka' ra
hino ra huang nilo anginsuat bonsoi.
18Suaban nali bi mai nambabaya'
ri Paulus inuoi nangaas ri Yakup.
Kawi' pono' nu mamaayo nu ulun na-
ngintopot am nalulur ra hino.
19Pongo mai tinumabi' rilo, hili
i Paulus nahulit ra kawi' nu inuma'
nu Ala lumangus rio ra lolot nu ulun
sala' Yahudi.
20Pongo nilo nangkinongoh ra
pambalaan ri Paulus hino, kawi' nilo
nangansu-ngansuk ra Ala. Am hili
rahu rilo ri Paulus, "Oko nopongo
nakapandai ra kula-kula' ngaribu
ulun Yahudi inintopot ri Yasus
kawi' nilo olondon maya' ra Arat
sinuratan ri Musa. 21Am raino, nari-
ngoh nilo noyo ra oko angubas ra
kawi' nu ulun Yahudi nakasaang

[dd]21:16 inuoi pangator ramon ra pahun ri Manason: karuo kono am; nangibit po ri Manason.

21:8 Inu. 6:5, 8:5 **21:10** Inu. 11:28

namahun ra bansa' bokon, hili ilo mulou maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Oko nambala' rilo ra ikaa anunat ra anak-anak nilo karuo kono am ikaa maya' ra arat nu ulun Yahudi.
22Raino ulun Yahudi inintopot hiano ikaa mulalas ilo akaringoh ra oko siino ra hitu. Kono po hino, aun koson no raino?
23Onsoi insuhuton mu rahu mai. Siino apat ngaulun ra hitu nanguma' ra randi' ra tingkuangon nu Tuhan.
24Intor ra hino, onsoi oko anguma' maya' ra arat amahu' ra inan ambabaya' rilo, am onsoi oko amalair ra usin ra tayar nilo hili abuk nilo auma' kikison[ee] hili akaalap auma' sumuhut ra randi' nilo. Intor ra oko anguma' ra baal hino hili ilo akapandai ra kawi' nu naringoh nilo ra baal mu ikaa otopot, nga oko pono' hua am anguma' po ra Arat sinuratan ri Musa.
25Io yak tayar nu ulun sala' Yahudi nopongo inintopot ri Yasus, nangirim akai no rilo ra surat ra aun pinutusan mai ra ilo ikaa auma' angakan ra akan tinaakan ra ala-ala binabaal, ikaa angakan ra lumbak, karuo kono am kium inatoi ra nasihot am ikaa anguma' ra maan-maan asumbang."
26Suaban nali bi ri Paulus nambabaya' ra apat ngaulun hiano inuoi namahu' ra inan nilo maya' ra panusuban nu ukum. Hili ilo inunsop ra lusar nu Pahun nu Tuhan inuoi namala' ra kula-kula' orou po buoi no hili aawi' arat amahu' ra inan hino am amatoi ra kula-kula' kium asauk ra taak nilo tuki-tukir.

I Paulus tinakub ra Pahun nu Tuhan

27Paat nu buoi nu tulu' orou hino maar kawi', kula-kula' ulun Yahudi intor ra Asia nakakito ri Paulus ra Pahun nu Tuhan. Hili ilo napakaruol ra huang nu ulun asuang rano am nanakub ri Paulus hili nilumuap,
28rahu kanilo, "U bansa' Israil, insuupan mi akai! Hitu nga ulun muoi ra atu-atu kaintok angubas ra kawi' nu ulun ra pangubasan-pangubasan apasala' ra bansa' Israil, am Arat sinuratan ri Musa am poyo apasala' ra Pahun nu Tuhan hitu. Am raino io nangibit po ra ulun bansa' sala' Yahudi inunsop ra Pahun nu Tuhan nabahuan hitu io hino intok pinopol ra ikaa auma' unsopon nu ulun hiano!"
29(Ilo inindahu kono hino nga nakito nilo hua i Tropinus ulun nu Ipisus hino ra bandar no bayabaya' ri Paulus. Tantam kanilo am inibit io ri Paulus ra lusar nu Pahun nu Tuhan hino.)
30Kawi' nu ulun ra bandar hino nakuriabut am kawi' nilo no sasimbusimbul nilumulur. Takubo' nilo i Paulus am ralaato' painsoloho' ra Pahun nu Tuhan. Paat nu hino nga poyo totobon nu Pahun nu Tuhan tinabanan.
31Kotongo' nu ulun nanguma' ra baal hino lumikot amatoi ri Paulus, mamaayo nu sauyar nu Ruum binalaan nu ulun bokon, ra kawi' nu ulun ra Yarusalim siino ulun asiha' amatoi ri Paulus.
32Kapasi-pasi mamaayo nu sauyar hino nangibit ra kula-kula' katua' nu sauyar am sauyar-sauyar bokon hili inuoi ra intok nu ulun asiha' amatoi ri Paulus no. Pakakito ulun asuang hiano ra mamaayo nu sauyar am ranga-rangan no rano ulou rahili ilo nangumbal ri Paulus.
33Mamaayo nu sauyar hino inuoi ri Paulus am nanakub rio. am nanusub po ra ulun nanangkong rio. Am pangkimuot mamaayo nu sauyar hino rilo ra aun ki' i Paulus

---

[ee]21:24 abuk nilo auma' kikison: Lai' ra 18:18

21:23-24 Tab. 6:13-21 **21:25** Inu. 15:29 **21:29** Inu. 20:4

hitu kaulun am aun ki' nopongo
inuma' no. 34Sampiruo ra ulun
asuang hiano kono hitu am bokon
rano po mindahu ikaa kono soro'!
Intor ra baal apakaulingo hino
mamaayo nu sauyar hino ikaa
nakarandan ra atu topot nu nasauk
hino. Intor ra hino io nanusub hili
i Paulus ibiton ra pahun nu sauyar
pinahal ra batu.

35Pakasuku' ilo ra tukar nu pahun
hino, ulun asiha' amatoi ri Paulus
hiano iningkotoh iningkuli' muoi a-
ngumbal ri Paulus, suku' ra i Paulus
siningalan yak tampuyungi nu
sauyar hiano. 36Ulun asiha' amatoi
ri Paulus hiano sinumunu' ra naali-
ngan nu sauyar hiano, am salua-luap,
rahu kanilo, "Potoyon yak io!"

I Paulus opokotopot ra inan no tohom

37Paat nilo maar munsop ra pahun
intok nu sauyar hiano, rahu ri Paulus
ra mamaayo nu sauyar hino, "Auma'
ki' au ahayam koborook riun Tuan?"
Pangkimuot mamaayo nu sauyar
hino, rahu kono, "Apandai ko ki'
mindahu ra rahu nu Yunani? 38Kono
po hino, oko hitu sala' kaulun nu
Masir ra pahulu li kumampatoi am
nangibit ra apat ngaribu ulun rangan
no kumampatoi nahiru' ra tana'
asuang ra batu am inahison no?"

39Limbang ri Paulus, "Au bansa'
nu ulun Yahudi. Inanak au ra bandar
Tarsus, bandar aulu' bonsoi ra nagiri
Kilikia. Au akitaak riun anusub
apaindahu rakon ra ulun hiatu."

40Hili pamalihua mamaayo nu
sauyar hino apaindahu ri Paulus, i
Paulus pono' am tinumuor ra tukar
no, hili nangumang ra longon no ra
ulun hiano. Kawi' nu ulun hiano
pono' am nilumosos. Hili i Paulus in-
indahu rilo ra rahu Ibarani. Rahu
ri Paulus,

22 1"Ama-ama' am pahaka-
pahaka' kaawi'! Au amala'
ramuyun ra atu rahuon ku ra au opo-
kotopot ra inan ku tohom. Onsoi ki-
nongohon mi rahu ku!"

2Karingoh nilo ra i Paulus min-
dahu ra rahu Ibarani, labing po losos
nilo. Hili i Paulus sinumaup po inin-
dahu ra rahuon nano. 3Rahu
ri Paulus, "Au hitu bansa' nu ulun
Yahudi, au inanak ra Tarsus ra
pamahunan nu Kilikia, io yak
kinaayo hua au ra Yarusalim tu am
inubas bonso-bonsoi ri Gamalil
mamaayo nu kawi' nu guru'. Intor ra
Arat sinuratan ri Musa ra tayar nu
aki taka rali. Au pono' am apinso' a-
nguma' ra karaya' nu Ala, ohondo' ra
kawi' nu pahaka' siino ra hitu ra orou
hitu. 4Au nangila-ila' ra ulun nangin-
topot ra pangubasan bahu hino suku'
inatoi. Kawi' nilo siino ungkuyon am
siino po ruandu', au nanakub rilo am
napaunsop ra riil. 5Kinatuaan nu
Imam am kawi' nu Ulun Amumutus
ra arat nu ugama pono' am inindahu
ra au ikaa ambubuak. Nga ilo hua no-
pongo nanaak rakon ra surat kuasa'
pinasuku' ra tayar nu ulun Yahudi
amahun ra Damsik. Intor ra kuasa'
nu surat hino au akakuasa' anakub ra
kawi' nu ulun angintopot ra panguba-
san hino, am angibit rilo ra
Yarusalim ra maan potoyo'."

I Paulus nahulit ra atu nalimanan no

6"Paat ku makou am maar suku'
ra Damsik ra paat no tanga' orou li,
pulali-lali' nu binuntul awantang
bonsoi intor ra limbowon namuntul
ra libung ku. 7Kaaba' au ra tana' am
pakaringoh au ra mindahu li rakon,
rahu kono, 'Saulus, Saulus! Kulo ki'
oko angila-ngila' rakon?'

8Pangkimuot au ra mindahu hili,
rahu ku, 'Tuan, aun ki' oko kaulun?'

22:3 Inu. 5:34-39 22:4-5 Inu. 8:3, 26:9-11

Limbang kono, 'Au nga i Yasus
ulun nu Nasarit ilaan mu hino.'
9 Kawi' nu ulun rangan ku rali
nakakito ra binuntul awantang hino,
io yak ikaa ilo akaringoh ra rahu
ahayam rakon li. 10 Hili au nangki-
muot po, 'Tuhan, aun ki' auma' maan
ku raino?'
Limbang nu Tuhan, 'Lumuat ko
am bi muoi ra Damsik. Ra hino
naapo pamalaan riun ra kasiha' nu
Ala ra atu auma' maan mu.'
11 Paat nu hino po au nobolou nga
natutur hua mato ku nu binuntul
awantang bonsoi hino. Intor ra hino
haako' au yak nu ranga-rangan ku
ibito' ra Damsik.
12 Ra intok hino siino sangulun i-
ninggalanan ri Ananias. Io sangulun
otopot ra kaayahan am olondon a-
nguma' ra Arat sinuratan ri Musa.
Kawi' nu ulun Yahudi amahun ra
Damsik ainsuatan ri Ananias nga io
hua sangulun onsoi huang. 13 Io in-
atong inuoi pahilong rakon, io
tinumuor ra talab ku am rahu kono,
'Saulus pahaka' ku. Onsoi oko
akakito po raino!'
Paat nu hili au naningaa' am
parayus ku nakarat am nakakito rio.
14 Am rahu no rakon, 'Ala nu aki taka
rali nopongo namili' riun hili oko
akapandai ra kasiha' no, am akakito
am poyo akaringoh ra rahu ri Yasus
io hino Amba nu Ala anguma' ra
kasiha' nu Ala. 15 Oko ambabala' ra
kawi' nu ulun ra aun nakito am nari-
ngoh mu. 16 Raino ikaa no ahikabuoi
ko. Lumuat ko am akirorob ko. Onsoi
ko sambayang ra Tuhan hili oko
labusin intor ra kawi' nu sala' inuma'
mu."

Ala nanusub ri Paulus muoi ambala' ra bansa' sala' Yahudi

17 "Panduli' au ra Yarusalim, am
kotongo' ku sambayang ra Pahun nu
Tuhan, Ro nu Ala nanguasa' rakon.
18 Am kakito ku Tuhan rahu no rakon,
'Kapasion mu makou, iruanin mu
Yarusalim. Nga ulun amahun ra hitu
ikaa angintopot ra pambalaan mu
intor ra baal ku.'
19 Rahu ku, 'Tuhan, kapio napan-
dayan nilo au ra paat ku munso-mun-
sop ra pahun intok sambayang
anakub rilo am angumbal ra kawi' nu
ulun angintopot riun. 20 Kono po hino
paat ri Stipanus ambabala' ra baal
mu hino pinatoi, au siino ra paat hino
am amalihua ra io pinatoi. Am paat
nu hino au nahalung ra pakai nu ulun
namatoi rio.'
21 Io yak rahu po nu Tuhan rakon,
'Bi kamu yak makou, nga au anusub
riun muoi ra intok atawoi ra ulun
sala' Yahudi.' "
22 Ulun asuang hino kikinongoh
yak ra rahu ri Paulus hino, io yak
pamaparan ri Paulus inindahu no ilo
iningkotoh nampaluap, rahu kanilo,
"Potoyon yak ulun kono hitu. Ikaa
onsoi ra kono ulun hitu aayah!"
23 Kotongo' nilo salua-luap, ilo a-
ngikiwol po ra sampayau nilo rano,
am anias ra ahis no ra rasawat. 24 Hili
mamaayo nu sauyar nu Ruum hino
nanusub ra ulun no rano angibit
ri Paulus ra pahun intok nu sauyar
pinahal ra batu hino, hili io nilikatan
kimuati' ra kumakapandai ra aun
puun no ulun Yahudi amaluap rio
kono hino. 25 Io'yak pongo nilo na-
nangkong ri Paulus ra maan loposo',
rahu ri Paulus ra katua' nu sauyar
hino, tinumuor ra talab nano,
"Auma' ki' loposon ulun nu Ruum ra
kaapo io bisarain?"
26 Karingoh nilo rahu hino, bi nu
katua' nu sauyar hino inuoi inindahu
ra mamaayo nilo no, rahu kono,
"Tuan, aun ki' hitu ka inuma' mu?
Ulun hitu ulun nu Ruum!"
27 Intor ra hino bi nu mamaayo nu
sauyar hino inuoi pangkimuot ri

22:20 Inu. 7:58

Paulus, rahu no, "Balai' au nga,
Kapio ki' oko hitu ulun nu Ruum?"
Rahu ri Paulus, "Ua, au ulun nu
Ruum."
[28]Rahu nu mamaayo nu sauyar
hino "Au nasauk ra ulun nu Ruum
nga inaliran ku ra kula-kula' yak
suang nu usin!"
Limbang ri Paulus, "Io yak au
poyo inanak am tuu-tuu' amahun ra
Ruum."
[29]Paat hino po, kawi' nu sauyar
nangkimuot ri Paulus inintawoi am
mamaayo nu sauyar hino pono' am
nangkalaa' nga tinangkong nilo no
hua i Paulus, lai' halan am tuu-tuu'
i Paulus ulun nu Ruum.

I Paulus inibit ra tingkuangon nu Ulun Amumutus ra arat nu ugama

[30]Mamaayo nu sauyar nu Ruum
hino kumakapandai bonsoi ra aun
puun nu ulun Yahudi apasala'
ri Paulus. Intor ra baal hino, suaban
nali ipahi' no mamaayo nu imam am
Ulun Amumutus ra arat nu ugama
hili lumulur. Am lalahi' nilo i Paulus
ra pinanangkong rio no, am ibito' nilo
ra tingkuangon nu kawi' nu mamaayo
hiano.
23 [1]Pahilong i Paulus ra Ulun
Amumutus ra arat nu ugama
hiano am hili io inindahu, rahu kono,
"Pahaka-pahaka' ku! suku' ra orou
hitu ikaa akasala' au ra Ala ra huang
ku nabahuan intor ra baal nu
kaayahan ku."
[2]Paat ri Paulus inindahu kono
hino, Kinatuaan nu Imam io hino i
Ananias nanusub ra ulun tinumuor ra
talab ri Paulus, angapis ra kabang
ri Paulus no. [3]Hili rahu ri Paulus ra
Kinatuaan nu imam, "Ikaa mulalas
Ala angapis riun, ulun ahipapayu a-
ngangku ra ulun nabahuan! Oko nan-
turung ra hitu amutus intor ra baal ku
maya' ra Arat sinuratan ri Musa, lai'
halan am ikaa minsuhut oko ra arat
hino nga oko nanusub ra ulun nanga-
pis rakon!"
[4]Ulun siino ra talab ri Paulus no
inindahu ri Paulus, rahu kanilo,
"Oko hitu ahuyai ra Kinatuaan nu
Imam nu Ala!"
[5]Limbang ri Paulus, "U, Pahaka-
pahaka' ku, ikaa akapandai au ra io
Kinatuaan nu Imam. Kapio siino
nasuratan ra Kitap, 'Ikaa oko ahuyai
ra ulun amihang ra bansa' mi.' "
[6]Ilai' ri Paulus Ulun Amumutus
ra arat nu ugama hiano am sampiruo
rano lilian nu Saduki am sampiruo
rano lilian nu Parisi. Intor ra hino
rahu ri Paulus ra Ulun Amumutus ra
arat nu ugama hiano, "Pahaka-
pahaka' ku! Au hitu ulun nu Parisi
am sua' nu ulun Parisi. Au bisarain ra
hitu nga puun hua ra au angintopot ra
ulun matoi pandulion kaayaho' nu
Ala."
[7]Karingoh nilo rahu ri Paulus
hino, ulun Parisi rano nangkakalit ra
ulun Saduki, suku' ra ulun mamaayo-
mamaayo hiano nansuai ra ruo lilian.
[8](Nga pamahuangan nu ulun Saduki
ulun matoi ikaa anduli' aayah,
malaikat pono' am kaando', am inan-
ing pono' kaando', Kono pamahua-
ngan nu ulun Parisi kawi' nu hiano
siino yak.)
[9]Hili paat hino kasauk pangkaka-
litan ikaa alulu' omopol. Kula-kula'
ulun Parisi nasauk ra guru' nu ugama
tinumuor am kinumalit bonso-bon-
soi. Rahu kanilo, "Maya' ra pama-
huangan mai kaando' sala' nu ulun
hitu sahuhumi! Kapio siino nahi in-
aning karuo kono am malaikat min-
dahu rio!"
[10]Pangkakalitan hino indu-indul
ikaa alulu' omopol suku' mamaayo

23:3 Mat. 23:27-28 23:5 Nah. 22:28 23:6 Inu. 26:5, Plp 3:5 23:8 Mat. 22:23, Mrk. 12:18, Luk. 20:27

nu sauyar hino angkalaa' nu kono ulun hiano amalulur amahabu' ri Paulus. Intor ra hino susubo' no sauyar no rano inuoi nangalap ri Paulus ra tanga-tanga' nu ulun hiano am nangibit rio ra pahun nu sauyar pinahal ra batu hino.

11Londom saumi li Tuhan Yasus tinumuor ra talab ri Paulus am rahu no, "Paingkotohon mu yak huang mu! Oko nopongo nambala' intor ra baal ku ra Yarusalim. Ikaa mulalas rahili ambala' po oko ra baal hino ra Ruum."

Pakat ra amatol ri Paulus.

12Susuab nu suaban nali, ulun
Yahudi angimuun ampapakat. Ilo
nahibot ikaa angkan am anginum nu
kono ikaa apatoi nilo i Paulus.
13Sawahan ra apat ngoopor ulun na-
nguma' ra pakat hino. 14Ilo inuoi in-
indahu ra mamaayo nu imam am
mamaayo nu ulun Yahudi, am rahu
kanilo, "Kawi' mai nopongo nahibot
ikaa angkan am anginum ra atu-atu
nu kono ikaa po apatoi mai i Paulus.
15Kono po hino pahaka-pahaka'.
Raino akau Ulun Amumutus ra arat
nu ugama angirim ra surat ra
mamaayo nu sauyar angibit ri Paulus
ra hitu ra tingkuangon mi, ra akau
ahipapayu yak kono angkimuot
bonso-bonsoi rio. Am akai amalai-
lair amatoi rio ra kaapo io akasuku'
ramuyun ra hitu."
16Io yak anak nu pahaka' ri Paulus
ruandu' nakaringoh ra pakat hino.
Hili io inuoi ra pahun intok nu sauyar
pinahal ra batu hino namala'
ri Paulus. 17Am ipahi' ri Paulus sa-
ngulun katua' nu sauyar hino, rahu
kono, "Ibito' nga ambulok hitu ra
mamaayo mino. Siino balain no rio."
18Hili katua' nu sauyar hino nangi-
bit ra ambulok hino ra mamaayo nilo
no, am rahu kono, "I Paulus, niriil
hino, nahipah rakon am anusub
rakon angibit ra ambulok hitu muoi
ra tuan nga siino hua rahuon no
riun."
19Mamaayo nu sauyar hino na-
nanggoi ra longon nu ambulok hino,
hili io nangibit tinumaning am inin-
dahu rio, rahu kono, "Aun ki' balain
mutu rakon?"
20Limbang nu ambulok hino,
"Ulun Yahudi nopongo nampapakat
akitaak riun Tuan angibit ri Paulus ra
tingkuangon nu Ulun Amumutus ra
arat nu ugama ra orou nusuab, ra ilo
ahipapayu yak kono angkimuot
bonso-bonsoi rio. 21Io yak onsoi nahi
Tuan ikaa maya' ra rahu nilo no, nga
sawahan hua ra apat ngoopor
ngaulun ansibuni omololot amatoi
rio ra tanga' ralan. Kawi' nilo no no-
pongo nahibot ikaa angakan am angi-
num nu kono ikaa po ampatoi nilo
i Paulus. Raino pono' am amalair no
ilo angkinaan yak ilo raino ra pama-
limbangan mu Tuan."
22Rahu nu mamaayo nu sauyar
hino, "Ikaa oko mindahu ra ulun
bokon ra oko nopongo namala' ra
baal hitu rakon." Hili io napauli' ra
ambulok hino.

I Paulus inibit ra tingkuangon ri Pilik

23Am ipahi' nu mamaayo nu
sauyar hino ruo ngaulun katua' nu
sauyar hiano, hili ilo inindahu rilo,
rahu kono, "Palairon mi ruo ngaatus
sauyar, tulu' ngoopor tumampak ra
kuda' am ruo ngaatus ngaulun anang-
goi ra hahaang makou ra jaam ka
siam ra londom hitu muoi ra
Kaisaria. 24Lairon mi po kula-kula'
kuda' tampakon ri Paulus am ibiton
mi onsoi-onsoi suku' ra Gabunor
Pilik."
25Hili mamaayo nu sauyar hino
nanulis ra surat, kono hitu rahu no,
26"Tabi' intor rakon, Kalaudius
Lisias! Tayar nu Tuan Gabunor Pilik.
27Ulun hitu tinakub noyo nu ulun
Yahudi, am asiha' amatoi rio. paat

ku nakaringoh ra io ulun nu Ruum au
inatong nangibit ra sauyar ku
namahaau rio intor ra longon nilo.
28Nga kumakapandai hua au ra aun
puun nilo apasala' rio, hili au nangi-
bit rio ra Ulun Amumutus ra arat nu
ugama nilo.
29Napandayan ku kaando' halan
atu-atu sala' inuma' no ra io ukumin
potoyo' karuo kono am riilon.
Papasalaan nilo tu rio intor yak ra
baa-baal nu ukum nilo. 30Am siino
hua ulun namala' ra siino pakat nu
ulun Yahudi asiha' amatoi rio. Intor
ra hino panusub au ra sauyar ku na-
ngibit rio no inuoi ra Tuan. Am nopo-
ngo nanusub ra ulun napasala' rio
amala' riun ra papasalaan nilo."
31Hili sauyar-sauyar hiano nangu-
ma' aun panusuban rilo. Ilo nangalap
ri Paulus am nangibit rio ra londom
hili suku' ra Antipatris. 32Suaban nali
sauyar yak tinumampak ra kuda' in-
akou nangibit ri Paulus, am sauyar a-
ngintana' rali nanduli' ra intok nilo
no. 33Pakasuku' sauyar hiano ra
Kaisaria, taaki' nilo surat hino am i
Paulus ra Tuan Gabunor no.
34Pongo nu Tuan gabunor
namasa' ra surat hino, hili io nangki-
muot ra aun intor ri Paulus. Kapan-
dai io rahili ra i Paulus intor ra
Kilikia, 35rahu kono, "Kinongohon ku
pahulu rahu nu ulun apasala' riun
rano intor ra baal mu ra paat nilo
akasuku' ra hitu." Hili io nanusub ra
ulun amului ri Paulus ra pahun
binaal nu Raja' Hirodis am sauyar
namiaha' rio.

Ulun Yahudi napasala' ri Paulus

24 1Kalimaan lobos no, bi
ri Ananias Kinatuaan nu Imam
hino am mamaayo nu ulun Yahudi
inuoi ra Kaisaria nambabaya' ri Tor-
tulus ulun apandai ra arat. Ilo inuoi
inindahu ra Gabunor Pilik am inin-
dahu ra napasalaan nilo ri Paulus.
2Paat nilo nangipah ri Tortulus inuoi
ra tingkuangon no, io inindahu
napasala' ri Paulus, kono hitu rahu
no, "Tuan Gabunor maayo kuasa'!
Ra luang nu pamihangan nu Tuan ra
nagiri mai kaando' atu-atu susa' nu
nagiri mai hitu. Am intor ra pandai
nu Tuan amihang pono' asuang no
inuma' asauk ra kaansayan nu bansa'
mai. 3Kawi' nu hiano akai hai-hait
mindahu tarima' kasi' ra Tuan am
huang nu ulun ainsuhutan bonso-
bonsoi ra atu-atu kaintok. 4Io yak hili
ikaa apakabuoi ra paat nu Tuan, au
akitaak ra Tuan asiha' angkinongoh
ra rahu papasalaan mai ikaa alanggoi
hitu. 5Napandayan mai ulun hitu
apakulalaat yak bonsoi ra ulun. Ra
atu-atu intok io apaulingo ra huang
nu ulun Yahudi am io asauk ra
mamaayo nu pati ugama nu ulun
Nasarit. 6Io sumunsung halan angibit
ra baa-baal asala' ra Pahun nu
Tuhan, io yak akai nanakub rio. [La-
ngus mai anguma' kono hino nga akai
amutus ra sala' no maya' ra Arat
sinuratan ri Musa ramon. 7Io yak
i Lisias mamaayo nu sauyar hino
namahaau rio intor ramon. 8am
nanusub hili atu ulun apasala' rio no
muoi tumingkuang ahayam riun.]
Kono Tuan angkimuot ra ulun hitu,
talingo mu tohom Tuan lingo-lingoh
ra rahu no, nga kawi' nu rahu
binalaan mai mintup rio otopot yak."
9Ulun Yahudi pono' siino ra in-
tokon hino inaya' yak napasala' ri
Paulus am opokotopot ra kawi' nu
atu nirahu ri Tortulus.

**I Paulus opokotopot ra inan no
ra tingkuangon ri Pilik**

10Hili Gabunor hino nangumang
ra longon no ra apaindahu ri Paulus.
Hili i Paulus inindahu, rahu kono,
"Napandayan ku Tuan kula-kula'
upok buoi mu raino nasauk ra akim
ra nagiri hitu. Hino puun no ain-
suatan huang ku amala' ra katapatan
nu inan ku ra tingkuangon mu Tuan.

11Tuan pono' am nakapandai ra baal
ku ra oopor am ruo orou nakasail li
ra au inuoi sambayang ra Yarusalim.
12Am kaando' ka saumi po nakito nu
ulun Yahudi hino ra au nangkalit ra
ulun, karuo kono am namalulur ra
ulun auma' lumuso ra paat munsop
ra Pahun nu Tuhan, karuo kono am
pahun intok sambayang ki', am poyo
atu-atu ka intok ra luang nu bandar.
13Kaando' no atu-atu baal
opokotopot ra papasalaan nilo rakon
ra aun binalaan nilo riun Tuan. 14Au
angangku ra baal hitu ra tingkuangon
nu Tuan au kapio sumamba ra Ala nu
aki mai rali maya' ra panusuban
ri Yasus, nga pangubasan hino asala'
ra pamahuangan nu ulun Yahudi
hino. Io yak au pono' angintopot yak
ra kawi' nu nasuratan ra buku
ri Musa am buku nu ulun angindul ra
rahu nu Ala bokon. 15Au pono' am
siino kalansanan ra Ala ohondo' rilo,
nga kawi' nu ulun inatoi auma' an-
duli' aayah ulun onsoi ki', ulun alaat
ki', anduli' yak aayah! 16Hino puun
no au lumikot bonso-bonsoi, hili
huang ku abahuan ra tingkuangon nu
Ala am poyo tingkuangon nu ulun.
17Kula-kula' upok buoi ku ikaa
namahun ra Yarusalim, panduli' au
ra hino nangibit ra usin taakin asauk
ra insuup ra bansa' ku am amatoi ra
kula-kula' kium asauk ra taak ku ra
Ala. 18Kotongo' ku anguma' ra baal
hino, ilo tinumiwol rakon ra Pahun
nu Tuhan ra pongo ku nanguma' ra
arat amahu' ra inan hino. Ikaa
asuang ulun baya-baya' rakon, am
kaando' po rumuso ra hino ra paat nu
hili. 19Ulun Yahudi intor ra daira
Asia yak siino ra hino. Topot no ilo
nga halan siino ra hitu amala' ra
papasalaan nilo, nu kono siino no
rahu papasalaan nilo ra tayar ku.
20Karuo kono am hama' no ulun
hiatu amala' ra kalaatan napandayan
nilo intor ra baal ku, ra paat ku inibit
ra tingkuangon nu Ulun Amumutus
ra arat nu ugama. 21Papasalaan nilo
tu saumi yak rahu binalaan ku ra ting-
kuangon nilo, io hino kono hitu, au
pinasala' ra orou hitu nga puun hua
ra au angintopot ra kawi' nu ulun
matoi pandulion kaayaho' nu Ala."
22I Pilik hitu asuang no napan-
dayan no ra pangubasan intor ra baal
ri Yasus, io nomopor ra pambisaraan
hino. Rahu kono, "Putusin ku yak
baal hitu ra paat ri Lisias mamaayo
nu sauyar hino matong rahili."
23Hili io inindahu ra katua' nu
sauyar ra baal ri Paulus hino amiaha'
ri Paulus am ikaa anangkong rio, am
apahusu' ra ranga-rangan no muoi
anaak ra atu-atu kaando' rio.

I Paulus inibit ra tingkuangon ri Pilik am i Durusila

24Kula-kula' orou lobos no bi
ri Pilik inatong, nambaya' ra andu'
no i Durusila io ulun Yahudi.
Panusub i Pilik ra ulun inuoi nanga-
lap ri Paulus, hili i Pilik angkinongoh
ra pangubasan ri Paulus intor ra baal
angintopot ri Yasus Karistus. 25Io
yak paat ri Paulus parayu-rayus min-
dahu intor ra baal nu huang abubuh
am aarot ra kalaayan nu inan am
intor ra baal nu ukum ra paat nu
Orou Kauyan nu tana'. I Pilik pono'
am nangkalaa' hili rahu no, "Makou
ko pono' raino. Ipahin ku yak oko
rahili nu kono siino no paat."
26Buoi hino i Pilik alansan ra
i Paulus anaak rio ra usin. Hino puun
no io ruli-ruli' anusub ra ulun muoi
angalap ri Paulus muoi ahayam rio.
27Pongo nu ruo upok, i Porkius
Pistus nasauk ra Gabunor sinumali'
ri Pilik. Nga anguma' opokoonsoi ra

24:17-18 Inu. 21:17-28 **24:21** Inu. 23:6

daira nu ulun Yahudi, i Pilik
napahusu po ri Paulus ra luang nu
Riil hino.

I Paulus nakitaak ra asiha' putusin ri Kaisar

25 1Talu orou lobos no puun ra
i Pistus nakasuku' ra daira hino,
io intor ra Kaisaria inuoi ra
Yarusalim. 2Ra hino mamaayo nu
imam am mamaayo nu ulun Yahudi
namala' rio ra rahu papasalaan nilo
ri Paulus. Ilo parayu-rayus yak
amunaau ri Pistus hili io maya' ra
rahu nilo. 3Hili intor ra asi' nu huang
no rilo, io nanusub ra ulun angibit
ri Paulus ra Yarusalim nga nam-
papakat no hua ilo ra amatoi
ri Paulus ra tanga' nu ralan. 4Io yak
limbang ri Pistus, "Siino po i Paulus
ra luang nu riil ra Kaisaria, au pono'
am apasi anduli' ra hino. 5Intor ra
hino, onsoi nahi mamaayo mi maya'
rakon muoi ra Kaisaria amarawa'
ri Paulus ra hino, nu kono no io
otopot nanguma' ra atu nasala'."
6Ra buoi nu kabaluan karuo kono
am kaaparan io inurong ra Yarusalim
nirumangan rilo, hili i Pistus nanduli'
ra Kaisaria. Suaban nali io nanusub
ra ulun angibit ri Paulus. 7Pakasuku'
i Paulus, ulun Yahudi inatong intor
ra Yarusalim tinumuor nilumibung
rio, am mindahu ra rahu papasalaan
nilo aahat huangon hino. Io yak kaan-
do' tatandu' opokotopot ra rahu
hino. 8I Paulus opokotopot ra inan no
tohom, rahu no, "Saumi pono' kaan-
do' sala' inuma' ku ra tayar nu Arat
sinuratan ri Musa karuo kono am
Pahun nu Tuhan am poyo Raja' nu
Ruum."
9Io yak i Pistus asiha' apainsuat ra
huang nu ulun Yahudi. Io nangki-
muot ri Paulus, rahu kono, "Asiha'
ki' oko muoi ra Yarusalim am
putusin ra tingkuangon ku ra hino
intor ra baal nu rahu papasalaan riun
ratu?"
10Limbang ri Paulus, "Raino au
siino ra tingkuangon nu pamutusan
nu Raja' nu Ruum am intok hino nga
pamutusan intor ra baal ku. Tuan
pono' am nakapandai ra au kaando'
sala' ra ulun Yahudi. 11Kono au
kapio nakasala' ra ukum karuo kono
am nanguma' ra atu-atu ra au
ukumin maan potoyo', ikaa angka-
laa' au matoi. Io yak kono
papasalaan nilo hino ikaa otopot, sa-
ngulun pono' kaando' akakuasa'
anaak rakon rilo. Asiha' au bisarain
ra tingkuangon ri Kaisar."
12Pongo ri Pistus nahahayam ra
ulun amabala' rio no, rahu kono,
"Oko akitaak asiha' bisarain
ri Kaisar, intor ra hino onsoi oko
muoi akiputus ri Kaisar."

I Paulus inibit ra tingkuangon ri Agripa am i Borniki

13Ikaa kula' abuoi intor rahili,
Raja' Agripa am i Borniki pahaka'
no hino inatong ra Kaisaria inuoi
paniwol ri Pistus am mindahu ra
kaansayan ra sinukuan. 14Kula-kula'
buoi nilo ra hino, hili i Pistus namala'
ra Raja' Agripa intor ra baal
ri Paulus. Rahu ri Pistus, "Siino sa-
ngulun ra hitu ikaa naputusan ra paat
ri Pilik amihang li. 15Paat ku inuoi ra
Yarusalim, mamaayo nu imam am
mamaayo nu ulun Yahudi namala' ra
papasalaan nilo ra ulun hino am ilo
akitaak rakon amaratu' ra ukum. 16Io
yak limbang ku rilo ulun nu Ruum
sala' ka taa-taak lalayau ra sangulun
maan ukumi', nu kono io ikaa ating-
kuang ra ulun amarawa' no am
apaindahu po ra io opokotopot ra
inan no tohom. 17Intor ra hino, paat
nilo inatong ra hitu, ikaa noyo
kinabuoi ku. Suaban nali parayus au
nanguma' ra pambisaraan am
nanusub ra ulun angibit ra ulun hino
ra tingkuangon ku.
18Paat nu ulun amarawa'
tinumuor am inindahu ra papasalaan

nilo rano, kaando' ka saumi po
kalaatan binalaan nilo ohondo' ra pa-
mahuangan ku ra aun sotopot nu
rahuon nilo. 19Ikaa yak hua ohondo'
pamahuangan nilo ra ugama nilo tu
am intor ra baal nu sangulun iningga-
lanan ri Yasus. Ulun hili inatoi noyo,
io yak okotoh hua i Paulus mindahu
ra ulun hino nanduli' naayah. 20Nga
naulingo hua au ra aun koson pakuan
ku akaalap ra pamarahuan nilo
otopot ra baal hino, hili au nangki-
muot ri Paulus ka asiha' ki' io muoi
ra Yarusalim am bisarain ra hino
intor ra baal hino. 21Io yak i Paulus
nakitaak asiha' bisarain ri Kaisar. Io
nakitaak ra io murong yak ra intok
piahain nu ulun suku' ra baal no hino
aputusan nu Kaisar. Intor ra hino in-
dahu au ra io buliin yak ra piahain nu
ulun suku' ra siino paat ku apaator
rio ri Kaisar."
22Hili rahu ri Agripa ri Pistus,
"Au pono' am asiha' po angkinongoh
ra rahu nu ulun hino."
Limbang ri Pistus, "Nusuab, Tuan
akatingoh ra rahu no."
23Suaban nali ratong ri Agripa am
i Borniki inunsop ra intok pam-
bisaraan hino am ulun asuang hiano
nangansu-ngansuk rilo. Am ilo inun-
sop nambabaya' ra mamaayo-
mamaayo nu sauyar am
mamaayo-mamaayo nu bandar hino.
Intor ra susub ri Pistus, i Paulus in-
ibit inunsop. 24Rahu rahili ri Pistus,
"Tuan ku Raja' Agripa am kawi' nu
ulun inatong! Ulun hitu nopongo
niruputan ra tingkuangon ku nu kawi'
nu ulun Yahudi siino ra Yarusalim
am siino po ra intok hitu. ilo salua-
luap akitaak ra potoyon yak. 25Io yak
kaando' po napandayan ku ra atu-atu
inuma' no ampaat ra ukum maan
potoyo'. Am intor hua ra io nopongo
nakitaak ra baal no hino ra bisarain
ri Kaisar, au pono' am namalihua
apakuoi rio ri Kaisar. 26Io yak kaan-
do' po hua notohom ku ra atu-atu
rahu aahat mintup ra tayar no ra
maan ku tulisi' ra surat taakin ku
ri Kaisar. Hino puun ku napatingku-
ang rio ra kawi' mi, puu-puun Tuan
ku Raja' Agripa maayo ra kuasa'! Au
nanguma' kono hino hili opongo
pamarandanan ra baal hitu siino atu-
atu rakon maan ku tulisi'. 27Nga kono
maya' ra pamahuangan ku, ikaa kula'
onsoi ra kono anusub angibit ra sa-
ngulun riilon ri Kaisar nu kono po
ikaa balain papasalaan ra ulun
rawain hino."

I Paulus opokotopot ra inan no tohom ra tingkuangon ri Agripa.

26 1Rahu ri Agripa ri Paulus,
"Auma' oko raino mindahu
opokotopot ra inan mu tohom."
Hili i Paulus naninggol ra longon
no am hili io inindahu opokotopot ra
inan no tohom, kono hitu rahu no,
2"Tuan ku Raja' Agripa maayo ra
kuasa'! Au anginsuat bonsoi nga
akaalap amala' ra rahu ku opoko-
topot ra inan ku tohom ra tingkua-
ngon nu Tuan ku Raja' intor ra kawi'
nu rahu papasalaan nu ulun Yahudi
ra tayar ku. 3Puu-puun io hino Tuan
ku Raja' akapandai bonsoi ra arat-
arat am poyo susa-susa' nu ulun
Yahudi. Intor ra hino, au akitaak ra
Tuan ku Raja' asiha' angkinongoh ra
aun rahuon ku ra huang tumaan.
4Kawi' nu ulun Yahudi nakapan-
dai ra kaayahan ku puun ra au mam-
bulok li. Ilo akapandai ra puun ku
sabiton ra ulun ambulok, au aayah ra
lolot nu bansa' ku tohom ra
Yarusalim. 5Nabuoi no ilo nakapan-
dai intor ra baal ku. Am kono ilo
asiha', ilo akaalap amala' ra intor ra
puu-puun nali au nopongo naayah
asauk ra ulun Parisi am maya' bonsoi
ra kawi' nu Arat sinuratan ri Musa.
6Am raino au tinumuor ra hitu ra

26:5 Inu. 23:6, Php 3:5

maan bisarai' nga angintopot hua au
ra parandian inuma' nu Ala ra aki-
aki' mai rali. 7Parandian hino nga
kalansanan nu oopor am ruo lilian nu
bansa' Israil, suku' ilo sumambayang
ra Ala ra orou am londom. Tuan ku
Raja', nga puun hua ra au angintopot
ra parandian hino, ulun Yahudi
napasala' rakon. 8Kulo ki' pahaka-
pahaka' ulun Yahudi ikaa angintopot
ra Ala apanduli' apakaayah ra ulun
inatoi?
9Ra pahulu li pono' am au am-
pahuang anguma' ra kawi' nu atu-atu
tumabuh ri Yasus ulun intor ra
Nasarit hino. 10Am baal hino kapio
inuma' ku ra Yarusalim. Intor ra
kuasa' nu surat nu mamaayo nu
imam, asuang no ulun olondon angin-
topot ra Ala inunsapan ku ra riil. Am
inaya' au po namalihua ra ilo ukumin
maan potoyo'. 11Asalok au angumbal
angila-ngila' rilo ra pahun intok sam-
bayang, ra amalikot rilo mulou angin-
topot ra atu intopoton nilo hino.
Aruol bonsoi huang ku rilo, suku' au
ongoloou rilo ra bandar-bandar
bokon."

I Paulus nahulit ra aun nalimanan no
(kis 9:1-19, 22:6-16)

12"Hino po nga langus nu
huang ku ra au nangibit ra surat
akakuasa' intor ra mamaayo nu
imam am muoi ra Damsik. 13Tuan
ku Raja', am kotongo' ku siino ra
tanga' ralan li, ra paat nu tanga'
orou, au nakakito ra saumi binuntul
intor ra limbowon labing awantang
ra mato nu orou. Binuntul hino
napakawantang ra libung ku am
kawi' nu ulun rangan ku inakou.
Kawi' mai li naaba' ra tana'. 14Hili
karingoh ku rahu li inindahu rakon,
rahu kono ra rahu nu ulun Ibarani,
'Saulus, Saulus! Kulo ki' oko
parayu-rayus angila-ngila' rakon?
Atakulian ko yak arualan, nu kono
no oko parayu-rayus tumabuh ra
ulun nasauk ra Tuan mu.'
15Rahu ku rahili, 'Tuan, aun ki'
oko kaulun?'
Am limbang nu Tuhan, 'Au nga
i Yasus ilaan mu hino. 16Lumuat ko
am tumuor ko raino! Au inintalang
riun nga au asiha' apasauk riun ra
ulun angkaraya' ra tayar ku. Ikaa
mulalas oko rahili ambala' ra ulun
bokon ra aun nakito mu ra orou hitu
ra baal ku[ff] am intor ra baal nu tiluin
ku riun ra orou-orou matong. 17Au
amiaha' riun intor ra longon nu ulun
nu Israil am ulun sala' ulun Yahudi.
18Au anusub riun muoi rilo am
apakarat ra mato nilo, hili ilo min-
saloh intor ra olondom am munsop ra
awantang hili ilo alabus intor ra
kuasa' nu Ibilis am hili ilo pihangon
nu Ala. Am intor ra intopot nilo
rakon kawi' nu sala' nilo ampunin am
ilo asauk ra ulun angintopot pinili' nu
Ala.' "

I Paulus namili' ra karaya' no

19"Tuan ku Raja' Agripa, intor ra
baal hino, au hai-hait lumikot lumon-
don maya' ra nakito ku intor ra Ala
hino. 20Au parayu-rayus nambala'
bonsoi ra kawi' nu ulun ra ilo mimpoi
yak ra kawi' nu sala' nilo am anaak ra
bayah nilo ra Ala am apakito ra
inuma' nilo ra luang nu bayah nilo ra
ilo kapio-pio inimpoi intor ra sala'
nilo. Au namala' ra baal hitu puu-
puun ra Damsik, am bi ra Yarusalim
am luput nu Yudia am bi po ra bansa'
sala' bansa' Yahudi. 21Intor ra baal
hino nga ulun Yahudi nanakub rakon
ra Pahun nu Tuhan am alikot amatoi
rakon.
22Io yak suku' po raino Ala anin-
dung rakon, suku' au po akaalap

---

ff26:16 Kaando' nasuratan ra buku nakalair ra rahu: ra baal ku.

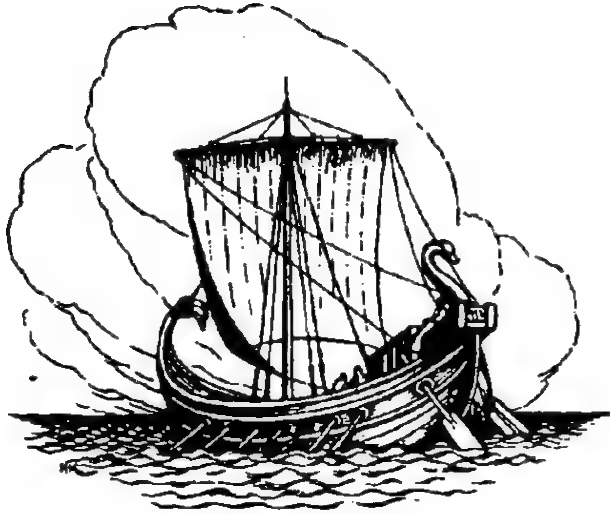
26:9-11 Inu. 8:3, 22:4-5 **26:20** Inu. 9:20, 28-29

tumuor ra hitu amala' ra baal hitu ra
kawi' nu ulun. Rahuon ku hitu raino
kaando' ungga' no ra aun nopongo
binalaan lairo' nu ulun angindul ra
rahu nu Ala rali am i Musa. 23Io hino
Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala hino
ikaa mulalas io aila', am io nga ulun
puu-puun nanduli' naayah intor ra
patayan. Hili puun ra hino io akaalap
ambala' ra awantang io hino
kaayahan onsoi ra tayar nu ulun
Yahudi am poyo tayar nu ulun bokon
sala' Yahudi."
24Kotongo' po ri Paulus amala' ra
rahu no opokotopot ra inan no
tohom, luap yak ri Pistus, rahu kono,
"Paulus, oko hitu nambuyun! Intor ra
asuang napandayan mu hino oko
nambuyun."
25Io yak limbang ri Paulus, "Ikaa
nambuyun au Tuan, kawi' nu rahu ku
hino otopot am intor ra pamahua-
ngan onsoi. 26Tuan ku Raja' Agripa
pono' am nakapandai ra baal hitu.
Hino puun ku aatas ambala' ra ting-
kuangon nu Tuan ku Raja'. Au angin-
topot kaando' ka saumi po intor ra
baa-baal hino ikaa napandayan nu
Tuan ku Raja', nga kawi' nu baal
hino sala' ka nasauk ra intok auni.
27Tuan ku Raja' Agripa maayo
kuasa', angintopot ki' Tuan ku Raja'
ra aun nirahu nu ulun angindul ra
rahu nu Ala rali? Huang ku anginto-
pot Tuan ku Raja'!"
28Hili rahu ri Agripa ri Paulus,
"Aluoi ki' au sumauk ra ulun angin-
topot ra apasi-pasi tu ra pamahua-
ngan mu?"
29Limbang ri Paulus, "Apasi ki'
karuo kono am abuoi, au sambayang
yak ra Ala hili Tuan ku Raja' am
kawi' nu ulun nakaringoh ra rahu ku
ra orou hitu asauk humondo' rakon
tu siliu yak ra tatangkong hitu."
30Popor no luat nu Raja' Agripa,
Gabunor Pistus, am i Borniki, am
poyo kawi' nu ulun bokon ininsaloh.
31Paat nilo siino ra lusar no hili ilo
nahahayam ra sangulun am sangu-
lun, rahu kanilo, "Kaando' ka saumi
po sala' inuma' nu ulun hitu ra io
ukumin maan potoyo' karuo kono am
riilon."
32Rahu ri Agripa ri Pistus,
"Auma' yak halan labusin ulun hitu
nu kono io ikaa nangitaak ra baal no
hitu bisarain ri Kaisar."

I Paulus inuran ra paraau
maayo inibit ra Ruum

27 1Pongo nilo nanantu' ra akai in-
uran ra paraau maayo muoi ra
Itali, i Paulus am ulun niriil bokon
tinaakan paitari' ri Yulius, katua' nu
sauyar nu Ruum, intor ra Bahian nu
sauyar ri Kaisar. 2Uran akai ra
paraau intor ra bandar Adranitium,
hili akai namaraau ra paraau maayo
hino, nga paraau hino rumampa' ra
rarampingon-rarampingon ra tuki-
tukir nu daira ra luput nu Asia. Aris-
tarkus, sangulun ulun nu Makidonia
intor ra Tasalonika, rangan mai in-
uran ra paraau hino. 3Suaban nali
pakasuku' akai ra Sidon. Onsoi bon-
soi pakuan ri Yulius ri Paulus. Io
apahusu' ri Paulus lako-lakou muoi
ra ranga-rangan no hili rangan no
hiano akaalap anaak ra aun kaando'
ri Paulus. 4Intor ra hino akai parayu-
rayus namaraau. Nga okotoh hua a-
ngin li bonsoi sumunsulang ra paraau
inuranon mai, pamparaau akai yak
sinumahihil ra ihih nu Pulou Sipirus
ikaa kula' ahangin.
5Popor no akai sinumandaup ra
luab rumampa' ra Kilikia am Pam-
pilia suku' ra bandar Mira ra nagiri
Likia. 6Ra intok hino katua' nu
sauyar hino nakauyum ra paraau
maayo intor ra Aliksandaria io hino
bandar nu Masir muoi ra Itali. Hili io

26:23 Yas. 42:6, 49:6, 1Kor. 15:20

Paraau maayo

nanusub ramon manding ra paraau
hino.
7Liwa-liwa' yak akai namparaau
suku' ra kula-kula' orou buoi mai,
nga okotoh hua angin li bonsoi,
asusa' bonsoi akai amparaau popor
no pakasail po akai ra bandar
Kinidus. Nga okotoh po hua angin li
bonsoi, ikaa no naruukan mai
namaraau inaya' ra bayaan mai puu-
puun li.
Hili akai inaya' ra solor ra sahilon
nu pulou nu Kirita ansail ra Tanjung
Salmoni nga asindungan hua angin
no ra hino. 8Asusa' bonsoi akai am-
paraau sumusuh ra ihih nu pulou
hino am popor no pakasuku' akai ra
saumi intok ininggalanan ra Raram-
pingon Onsoi Bonsoi, ikaa kula'
atawoi ra bandar Lasia.
9Paat nu hino nopongo no Irau
Pahahansayan[gg] nu ulun Yahudi.
Asuang no orou ikaa nalakou mai,
suku' ra sala' bahu' orou intok mai
amparaau ra kaando' atu-atu asusa'.
Intor ra baal hino pambala' i Paulus
rilo, rahu kono, 10"Pahaka-pahaka',
maya' ra pamahuangan ku, labing
susa' taka nu kono itaka parayu-
rayus amaraau. Asuang bonsoi,
alawo ra barang am paraau taka, io
yak bayah taka pono' am alawo yak."
11Io yak katua' nu sauyar hino
labing angintopot ra rahu nu ulun
amamaraau ra paraau maayo hino
am rahu nu katangan ra paraau hino,
intor ra angintopot ra rahu ri Paulus.
12Nga rarampingon nu paraau ra
intok hino ikaa onsoi ra kono murong
ra hino ra paat nu asimu'. Intor ra
hino asuang intor ra lolot nu ulun
amamaraau ra paraau hino amalihua
yak ra amaraau anino ra intok hino,
alikot yak sumuku' ra Pinik am
murong ra hino ra buoi nu paat
asimu' hino. Pinik io hino rarampi-
ngon nu paraau ra Kirita asalok ain-
tupan nu angin amumput intor ra
lindobon muoi ra asak (sabiton ra
barat daya am barat laut).

Angin amumput ra luab.

13Paat nu angin intor ra sahilon
amalinabu ikaa okotoh, hili pama-
huangan nu ulun amamaraau ra
paraau hino auma' yak ilo amaraau.
Hili ilo nangiru' ra pinanimbatu ra
paraau hino am namaraau
sinumusuh ra ihih nu Pulou Kirita.
14Io yak ikaa nabuoi intor ra hino
suku' nu angin amumput io hino
sabiton ra angin intor ra asak muoi ra
luab (sabiton ra angin timur laut).
15Am nangimpayur ra paraau mai.
Nga ikaa hua akaalap akai rumuuk
amaraau anunsulang ra angin hino,
hili akai napahusu yak ra paraau mai
aantung aibit nu angin okotoh hino.
16Nasindungan akai koborook ra a-
ngin hino, ra paat mai nansail ra solor
ra kiingon nu pulou oborok iningga-
lanan ra Kauda. Ra hino maar ikaa
aalap mai apauran ra paraau borook.
17Pongo mai napauran am no-
mongkos ra paraau borook hino, hili

---

gg27:9 Irau Pahahansayan: Irau hino maan ra popor nu bulan kasiam karuo kono am puun nu bulan koopor, io hino ra paat nu orou alaat suku' ra kalaanan ra kono amaraau.

akai po nomongkos ra paraau in-
uranon mai ra tali pinalibung ra
paraau hino ra apakatahoh. Am
tuuni' po kain angibit ra paraau hino,
nga alaa' hua ilo pakasandal ra lanar
nu ähis aningka' no ra Siritis. 18 Angin
amumput hino ikaa apandai mulou,
suku' ra suaban nali sampiruo ra
uran nu paraau hino tinapiran ra luab
hino. 19 Am orou saumi li po ulun ra
paraau maayo hino nanapir ra atu-
atu pakakas siino ra paraau ra luab
no. 20 Kula-kula' orou buoi no mato
nu orou am butitin ikaa akito mai, am
angin amumput li pono' am ikaa
mulou. Buo-buoi nali ikaa no akai
amahuang ra aayah.

21 Kula-kula' orou buoi no kawi'
nu ulun hiano ikaa nangakan. Hili
i Paulus inuoi ra tanga-tanga' nilo am
inindahu, rahu kono, "Pahaka-
pahaka'! Kono akau inaya' ra rahu
ku am ikaa amaraau intor ra Kirita,
ikaa no alawaan itaka ra barang
tinapiran am pakakas nanarusok.
22 Io yak raino au akitaak ramuyun
okotoh huang. Kaando' kasangulun
po matoi ra siung nu pahaka', itaka
alawaan yak ra paraau hitu. 23 Nga
paat nu londom raitu' li malaikat
intor ra Ala sambaan ku hino, io hino
Ala katangan rakon hino inatong
rakon. 24 Rahu nu malaikat hino,
'Paulus, ikaa oko angkalaa'! Nga
ibiton hua oko tumingkuang
ri Kaisar. Am intor ra honsoi nu
huang nu Ala kawi' nu ulun rangan
mu inuran ra paraau hitu ikaa matoi
nga oko hua.'

25 Intor ra hino, onsoi pahaka-
pahaka' okotoh huang! Nga au angin-
topot ra Ala nga kawi' nu rahu nu
malaikat hino rakon auma' asauk
yak. 26 Io yak akasandal taka naapo ra
ihih nu saumi pulou."

27 Londom koopor am apat li
paraau inuranon mai lampa-lampau
yak simpatu-patui ra luab Adiria.
Maar tanga' londom li ulun amama-
raau ra paraau amahuang amaar no
akai ra asak. 28 Intor ra hino ilo no-
mongkos ra batu ra tali anuku' ra
ralom nu luab hino. Am ralom nu
luab hino maar apat ngoopor nga
mito. Ikaa kula' buoi intor ra hino po
tukuo' nilo poyo, am ralom nu luab
hino kapio maar talu ngoopor nga
mito. 29 Angkalaa' hua bonsoi ilo ra
paraau hino akasandal ra batu
karang, intor ra hino, tuuni' nilo apat
sisimbatu nu paraau hino ra sambit
ra ulin nu paraau hino, am kalan-
sanan nu huang nilo hili apasi-pasi
atawang.

30 Ulun amaraau ra paraau hino
ahiru' intor ra paraau hino. Ilo
sinumampio nanuun ra paraau
borook hino ra siang no ra sambit ra
rulung nu paraau hino ohondo' ra ilo
anuun ra paninimbatu ra solor ra
rulung nu paraau hino. 31 Io yak rahu
ri Paulus ra katua' nu sauyar no am
sauyar bokon rano siino ra paraau
hino, "Kono ulun amamaraau hiatu
ahiru' intor ra paraau hitu, kawi' nu
pahaka-pahaka' aluus yak matoi."
32 Intor ra hino sauyar-sauyar hiano
nongotob ra tali pinamarukuh ra
paraau borook hiano, suku' paraau
hiano naantung.

33 Ra paat no ikaa po natawang,
susubo' ri Paulus ilo pangakano'.
Rahu ri Paulus, "Oopor am apat
orou no pahaka' angkuliman kaara-
kuli am ikaa nangakan ra atu-atu.
34 Au akitaak ramuyun onsoi akau na-
ngakan koborook hili akau ikaa
matoi am siino kotoh po bahu. Nga
kawi' nu pahaka' aayah yak, kaando'
ka saumi po matoi."

35 Pongo ri Paulus inindahu, io na-
ngalap ra ruti' am sambayang min-
dahu tarima' kasi' ra Tuhan ra
tingkuangon nu kawi' nu ulun hiano.
Hili io nanayar ra ruti' no, am nanga-
kan. 36 Hili kawi' nilo pono' am
nokotoh huang am nangakan.
37 Kawi' nu ulun siino ra paraau

maayo hino ruo ngaatus am tulu'
ngoopor am onom[hh] ngaulun.
38Pongo mai kaawi' nangakan am
kawi' mai am naasuh, hili tapiri' nilo
gandum uran nu paraau hino ra luab
no apakalangka' ra paraau hino.

Paraau hino nakasandal

39Paat no atawang, ulun amaraau
hino nakakito ra asak, io yak ikaa
akapandai ilo ra aun hino ka asak.
Kakito nilo siino linsuk lolot nu
tinumandui ra asak hino am akaahis
ihih nano. Huang nilo asiha' angibit
ra paraau hino ra ihih nu asak hino
nu kono aalap nilo angibit. 40Am
kotobo' nilo tali pinamarukuh ra
basi' pinanimbatu ra paraau hino am
pahusuo' yak sisimbatu hino ra lanar
nu luab no. Am lalaho' nilo po tali
pinamarukuh ra tataun bubuiron ra
paraau hino. Hili ilo napasimpor ra
kain apaakou ra paraau hino ra solor
ra rulung nano hili angin anampui ra
paraau hino tumingkuang ra asak no.
41Io yak paraau hino nakalubak ra
ahis aningka' no, am solor ra rulung
nano nolobong ra ahis am kaando' no
kuli-kuli no, solor ra ulin nano pono'
am nanapansa' ra aumbal nu hinum-
bang nu luab maayo am apasok hino.
42Sauyar-sauyar bokon rano
asiha' yak amatoi ra kawi' nu ulun
niriil hiano, nga angkalaa' hua ilo nu
kono ulun hiano ansasarui am ahiru'
ra asak no ra kono ilo akarapit. 43Io
yak sangulun katua' nu sauyar okotoh
bonsoi hino nomopol ra kasiha' nu
sauyar bokon rano nga asiha' hua io
ra i Paulus ikaa matoi. Susubo' no
pahulu ulun apandai ansasarui
tinumindak am nansarui muoi ra ihih
no. 44Ulun bokon rano sumunu' am
tumanggoi ra bangal pansa' nu
paraau hino. Intor ra akai nanguma'
kono hiano kawi' mai pono' am
naayah am nakasuku' ra asak no.

Nakasuku' ra Malta

28 1Pongo mai nakasuku' ra asak
am naayah kawi', hili akai
nakapandai ra intok hino Malta.
2Kawi' nu ulun namahun ra pulou
hino tinumiwol ramon. Ilo asanang
huang am alami' pahayaman nilo
ramon am pahuluk po ilo ramon ra
apui nga paat hili angimuun anguluh
am asimu'. 3Pahuyum i Paulus ra
taun hili io namalulur, am tauni' no
taun nilulur nano ra apui hino.
Kotongo' no amului ra taun hino,
saumi kukuo inulah, nga arunsulan
hua ra apui hino, hili naninduk ra lo-
ngon ri Paulus no. 4Ulun amahun ra
pulou nakakito ra kukuo hino toyo-
toyong ra longon ri Paulus no, rahu
kanilo ra sangulun am sangulun,
"Ikaa mulalas ulun hitu ampapatoi,
nga nalangusan io pono' ra matoi ra
luab nili, io yak ala nanguasa' ra
amamaratu' ra ukum hino ikaa
apahusu' rio aayah."
5Io yak pisiki' ri Paulus kukuo
hino ra apui no am io pono' ikaa
narualan sahuhumi. 6Ilo ampahuang
ra longon ri Paulus ikaa mulalas
apasi kumabung karuo kono am
pulali-lali' io aaba' am matoi. Io yak
nabuoi no ilo nanguntima' am kaan-
do' hua atu-atu baal kalalaban asauk
rio, pamahuangan nilo no rahili
naungga' am rahu kanilo nga
i Paulus sangulun ala.
7Intok hino ikaa atawoi ra tana'
tohom ri Publius, nasauk ra
amimihang nu pulou hino. Io
asanang huang tinumiwol ramon am
buoi nu talu orou akai nasauk ra tam-
bului no.
8Paat nu hili ama' nano arualan
am bolo-bolong, aruol nano hahalan

[hh]27:37 ruo ngaatas tulu' ngoopor am onom: Luang nu buku nakalair; ruo ngaatus tulu' ngoopor am limo. Siino poyo tulu' ngoopor am onom.

am aruol ra tinaai aahos. Bi ri Paulus
inuoi nahilong ra ama' arualan hino
hili io nananggoi am sambayang
suku' io napihah. 9Nga puun ra baal
nasauk hino, kawi' nu ulun arualan ra
pulou hino inibit inuoi ri Paulus, am
kawi' nilo napihah. 10Asuang hadia
tinaakan nilo ramon, am pongo nu
kula-kula' buoi ra paat mai makou
muran ra paraau, ilo nangibit ra
kawi' nu atu aulu' alulumon mai
inuoi napauran ra paraau hino.

Intor ra Malta inuoi ra Ruum

11Pongo nu talu bulan buoi mai ra
intok hino, hili akai inakou intor ra
pulou hino inuran ra saumi paraau
intor ra Aliksandaria ra buoi nu paat
asimu' hili ilo amaraau muoi ra
pulou hino. Paraau hino tinanduan ra
"Ala Nahapir." 12Akai namaraau
inuoi ra bandar Sirakusa am talu
orou buoi mai namahun ra hino.
13Intor ra hino po akai namaraau
sinumusuh ra ihih nu pulou suku' ra
bandar Rigium. Suaban nali angin a-
ngimuun ahangin intor ra sahilon,
ruo orou yak am nakasuku' akai no ra
bandar Putioli. 14Ra intok hino
katiwol mai kula-kula' ulun anginto-
pot ri Yasus, am intor ra ilo nangi-
taak ramon tulu' orou mai po inurong
ra hino. Hili akai inuoi ra pihangan
nu Ruum.
15Kawi' nu pahaka' amahun ra
Ruum inintopot ri Yasus nakaringoh
intor ra baal mai, hili ilo nangambot
ramon suku' ra pasar nu Apius am
Pasanggarahan Tiga'. Pakatiwol
i Paulus rilo, io inindahu tarima'
kasi' ra Ala am huang no indu-indul
tumaan.

Ra Ruum.

16Pakasuku' ra Ruum, i Paulus io
pinahusu' yak amahun kaando' ra-
ngan am sangulun sauyar yak angia-
ha' rio. 17Kalibos talu orou li, ipahi'
ri Paulus mamaayo nu ulun Yahudi
nakalair amahun ra Yarusalim. Am
kalulur kawi' nilo no, rahu rahili ri
Paulus rilo, "Pahaka-pahaka' ku!
Kaando' atu-atu sala' ku ra bansa'
taka tohom, karuo kono am nakasala'
ra Arat sinuratan ri Musa inuaris
taka intor ra aki taka rali, Hama'
pono' kono hino ilo nanakub rakon ra
Yarusalim am taaki' nilo au ra ulun
nu Ruum.
18Pongo nilo nakibala' rakon,
asiha' ilo amalabus rakon nga kaan-
do' hua ka saumi po sala' inuma' ku
ampaat ra ukum maan potoyo'. 19Io
yak aangas hua ulun Yahudi ra au
labusin ,hili au nilumikot nangitaak
ra au bisarain yak ra tingkuangon
ri Kaisar nu Ruum. Au nanguma'
kono hino sala' ka siino atu-atu baal
papasalaan ku ra bansa' ku tohom.
20Hino puun no au tinumiwol
ramuyun am ahayam ramuyun, nga
puun hua ra au tinangkong nga intor
ra baal nu ulun apakaayah hino,
kalansanan nu bansa' Israil."
21Hili rahu nilo ri Paulus, "Kaan-
do' ka saumi po surat nakasuku'
ramon intor ra Yudia intor ra baal mi.
Am kaando' kasangulun po intor ra
lolot mi ra hino inatong angibit ra aho
intor ra baal nu pahaka' karuo kono
am ahulit ra kalaatan inuma' mu.
22Io yak asiha' po akai angkinongoh
intor ra baal nu intopoton mi, nga
kawi' mai nakaringoh ra rahu nu ulun
ra atu-atu kaintok apasala' ra pangu-
basan intopoton mi hino."
23Hili ilo am i Paulus nanantu' ra
saumi orou pantiwalan nilo. Paat nu
orou hili pono' am asuang po ulun in-
atong ra intok pamahunan ri Paulus.
Intor ra susuab suku' ra kamayon io
ambala' am anilu' rilo ra aho intor ra
baal aun koson nu Ala amihang ra
ulun. Io ambala' intor ra buku
ri Musa am buku nu ulun angindul ra

28:19 Inu. 25:11

rahu nu Ala, i Paulus lumikot angu-
bas apaintopot rilo ri Yasus.
24Siino ulun angintopot ra pam-
balaan ri Paulus no, am siino po ikaa
angintopot. 25Intor ra kaintapatan
ikaa ohondo' ilo inakou ra intok hino,
ra pongo ri Paulus nambala' ra rahu
nasuratan ra Kitap, kono hitu rahu
no, "Otopot bonsoi rahu binalaan nu
Ro nu Ala ri Yasaya ulun angindul ra
rahu nu Ala ra aki mi rali! 26Rahu nu
Ala,

'Bi kamu muoi ambala'
ra bansa' hitu.
Parayu-rayus yak akau angkino-
ngoh, ikaa yak hua akarati'.
Parayu-rayus yak akau am-
pahuang, ikaa yak hua akau
akapandai ra atu asauk.
27*Nga nanggalol no hua pama-*
huangan nu bansa' hitu,
talingo nilo no pono' am ikaa
akaringoh,
am mato nilo no pono' am
kinumorom.
Kono baal hitu ikaa asauk
mato nilo akakito,
talingo nilo pono'
am akaringoh,
am huang nilo akarati',
am anduli' bahu ilo rakon,
am pihahon ku bahu ilo.' "

28Popor nu rahu ri Paulus,
"Pahaka-pahaka' ku onsoi huangon
mi, nga raino aho intor ra baal nu
ralan kaayahan intor ra Ala nopongo
binalaan poroyolo' ra bansa-bansa'
bokon sala' Yahudi. Ilo nopongo
inaya'." 29[Pongo ri Paulus inindahu
ra kono hino, ulun Yahudi hiano in-
akou ra intok hino am nangkakalit ra
sangulun am sangulun.]
30Ruo upok ri Paulus namahun ra
Ruum, ra pahun siniwa' no. Io angin-
suat huang apaunsop ra kawi' nu
ulun muoi angaas rio ra pahun nano.
31Am aatas io ambala' rilo intor ra
baal aun koson nu Ala amihang ra
ulun am intor ra baal nu Tuhan Yasus
Karistus. Kaando' ulun omopol
ri Paulus ra paat no anguma' ra baal
hino.

28:26-27 Yas. 6:9-10

Surat ri Paulus sumuku' ra Ulun Nangintopot siino ra

RUUM

Rahu Papaintalangan

Surat ri Paulus ra tayar nu ulun nangintopot siino ra Ruum io nanurat apalair rilo ra sukuan no. I Paulus ampahuang, io angkaraya' ra hino ikaa kula' abuoi ra lolot nu ulun nangintopot siino ra Ruum, hili intor ra insuup nu pahaka' hiano, io mindul makou muoi ra Sapanyol. I Paulus nanurat ra surat hitu io apakatalang ra pampahuangan intor ra baal nu ugama Karistian am pangubasan no otopot ra tayar nu kaayahan nu ulun-ulun nangintopot.

Pongo ri Paulus inindahu ra tabi' no ra kawi' nu ulun angintopot siino ra Ruum, am nambala' rilo ra baal nu sambayang no rilo, i Paulus nambala' rilo ra puun nu surat no, "Haling ra Aho Onsoi hino Ala nanilu ra aun koson nu pansiluluman nu ulun am Ala nanduli' ohonsoi, baal natu io hino haling ra intopot ra Ala, intor ra puu-puun no suku' ra popor no." (1:17)

Hili i Paulus nambala' ra atungon nu puun nu surat hino (Pasal 1-4). Kawi nu ulun, onsoi ulun Yahudi am ulun sala' Yahudi, pansiluluman nilo pandulion talaaho ra tingkuangon nu Ala, nga kawi' nilo pinihang nu sala'. Pansiluluman nu ulun am Ala anduli ohonsoi nu kono ulun angintopot ri Yasus Karistus. Libos nu hino am balai' po ri Paulus baal nu bayah bahuon alimanan nu ulun nu kono io sumimpung ri Karistus.

Bayah bahuon hino indul-indul tumuu' nu kono siino pansiluluman no bahuon ra Ala. Ulun inintopot ri Yasus, bayah no nohonsoi ra Ala am Ro nu Ala Namangun namalabus rio intor ra pamihangan nu sala' am patayan.

Luang nu bahian kalimo sumuku' ra kabalu' i Paulus nambala' po ra langus nu Arat nu Ala am kuasa' nu Ro nu Ala ra kaayahan nu ulun angintopot. Am i Paulus nambala' po napakatalang nga ulun Yahudi am sala' ulun Yahudi nakaunsop ra babaas nu Ala ra tayar nu kawi' nu ulun. I Paulus namumpung nambala' nga ulun Yahudi ikaa angintopot ri Yasus baal hino nakaunsop ra babaas nu Ala ra apakaayah ra ulun mimpuun ra asi' no lumangus ri Yasus Karistus. I Paulus angintopot nga ulun Yahudi sala' ka kono yak hino baal nilo hai-hait ikaa angintopot ri Yasus.

Popor no i Paulus nanurat ra aun koson baal nu kaayahan nu sangulun ulun nangintopot , puu-puun io hino aun koson pakuan ahihiubas ra asi' ra luang nu pansiluluman ra ulun bokon. Intor ra baal hino i Paulus namili' ra puun nu rahu nu Tuhan kono sumunu' hitu, angkaraya' ra tayar nu Ala, maan nu ulun nangintopot ra tingkuangon nu pamarinta am kawi' nu ulun nangintopot, am kula-kula' baal intor ra pamahuangan nu huang. I Paulus nomopor ra surat no hitu ra kula-kula' bilin no am ansuk ra Ala.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan am puun nu babala' 1:1-17
Ulun nu tana' ahuyum ra ralan kaayahan 1:18-3:20
Ralan kaayahan haling ra Ala 3:21-4:25
Bayah bahuon nga sumimpung ri Karistus 5:1-8:39
Israil siino ra babaas nu Ala 9:1-11:36
Kinabaalo' nu ulun angintopot ri Karistus 12:1-15:13
Rahu Pamaparan am rahu asauk ra tabi' 15:14-16:27

---

1 1Sumuku' ra kawi' nu pahaka'
amahun ra Ruum asian am i-
nipahan nu Ala sumauk ra ulun pi-
hangon no. Ala nopongo namili'
rakon ra tayar nu ambala' yak ra Aho
Onsoi haling ra Ala. 2Aho Onsoi hino
nopongo nirandi' nu Ala lumangus ra
kawi' nu ulun angindul ra rahu no am
nopongo nasuratan ra Kitap. 3Aho
Onsoi ra baal nu Anak nu Ala hino,
Tuhan taka Yasus Karistus.
Maya' ra kinabaalo' nu ulun,
Yasus io hino sua' ri Raja' Daud, 4io
yak maya' ra kinabaalo' nu Ala io
Anak nu Ala. Anatandu' ra baal hitu
otopot bonsoi lumangus ra io pinan-
duli' kaayaho'. 5Am mimpuun rio po
Ala nanaak rakon ra taak onsoi asauk
ra ulun sususubon hili au angkaraya'
ra tayar ri Karistus angibit ra ulun
intor ra kawi' nu bansa' hili anginto-
pot am olondon ra panusuban nu Ala.
6Kawi' nu bansa' kuon hiano akau
pono' namahun ra Ruum hino am
nasabit akau po am nopongo in-
ipahan sumauk ra ulun nangintopot
ri Yasus Karistus.
7Hino nga puun no au nanurat
ramuyun kawi' nu pahaka' siino ra
Ruum inasian nu Ala am nopongo in-
ipahan nu Ala sumauk ra ulun no.
Au sambayang ra Ala Ama' taka
am Tuhan Yasus Karistus masi' am
anaak ra barakat am kaansayan
ramuyun.

Sambayang Panginsuatan

8Puu-puun au anginsuat ra Ala
mimpuun ri Yasus Karistus, nga ulun
siino ra luput nu tana' hitu nopongo
nakaringoh ra akau kapio-pio angin-
topot ri Karistus. 9Au asalok anabit
ramuyun kono au sambayang. Ala
yak akapandai ra kawi' nu nirahu ku
hino otopot. Io nga Ala intok ku ang-
karaya' ra huang aingkoos ambala' ra
Aho Onsoi ra baal nu Anak no.
10Au akitaak kapio ra Ala, am
haling ra kaansayan no hili io auma'
amalihua rakon raino muoi ahaas
ramuyun. 11Nga au asiha' kapio
tumiwol ramuyun hili au akaalap
anayar ramuyun ra barakat taak nu
Ro nu Ala auma' apaingkotoh
ramuyun. 12Nga kawi' taka inintopot
ri Yasus Karistus am kasiha' ku,
itaka ahihinsuup apaingkotoh ra in-
topot nu sangulun am sangulun.
13Huangon mi, u pahaka-pahaka'
ku. Au asalok amahuang asiha' ahaas
ramuyun, io yak asuang angulam-
pong suku' au ikaa akaalap makou.
Kasiha' ku hili karaya' ku siino balos
ra lolot mi poyo, ohondo' ra karaya'
ku ra lolot nu bansa' sala' Yahudi ra
intok-intok bokon. 14Siino karaya'
ikaa airuanan ku ra kawi' nu bansa',
ulun apandai amahuang am ulun ailo
amahuang, ulun sumikul am ulun
ikaa sumikul. 15Hino nga puun no au

1:13 Inu. 19:21

Bandar nu Ruum

asiha' ambala' ra Aho Onsoi hino ra
tayar mi amahun ra Ruum.

Aho Onsoi hino Akakuasa'

16Au angintopot kapio ra Aho
Onsoi hino, nga aho hino io hino
kuasa' nu Ala auma' apakaayah ra
kawi' nu ulun nangintopot puu-puun
ulun Yahudi, am poyo bansa' sala'
Yahudi. 17Nga haling ra Aho Onsoi
hino Ala anilu ra aun koson nu ulun
anduli' ohonsoi ra tingkuangon nu
Ala. Ulun hino anduli' ohonsoi io
hino haling yak ra intopot ra Ala,
intor ra puu-puun sumuku' ra
kaawian no. Baal hino siino
nasuratan ra Kitap, "Ulun anduli'
ohonsoi ra tingkuangon nu Ala haling
ra intopot no hino, ulun hino akaalap
ra bayah!"[a]

Sala' nu Ulun

18Haling ra Surga' Ala napain-
talang ra io amaratu' ra ukum no ra
tayar nu kawi' nu sala' am kalaatan
nu ulun, nga kalaatan hino angam-
pong ra ulun ra angaulih ra panguba-
san otopot ra baal nu Ala. 19Nga aun
po napandayan nu ulun haling ra baal
nu Ala natalang no hino ra huang nu
ulun, nga Ala yak hua napaintalang
ra hino ra tayar nu ulun. 20Puun ra
Ala napasauk ra tana' hitu kawi' nu
ulun nopongo nakapandai ra
kinabaalo' nu Ala ikaa akito, io hino
ra io kapio-pio Ala am kuasa' no
ampus-ampus hino. Baal hino napan-
dayan noyo nu ulun intor ra kawi' nu
sinauk no. Haling ra hino kaando' no
pamarahuan nu ulun ra opokotopot
ra inan no tohom. 21Ulun nu tana'
akakaulih ra Ala, io yak ulun nu tana'
ikaa rumaliwi' huang ra Ala am ikaa
apandai mindahu tarima' kasi' rio.
Am ulun nu tana' ampahuang yak ra
baa-baal kaando' balos nga huang
nilo no nopongo nolondom. 22Ilo am-
pahuang ilo labing apandai, lai'
halan am sasambungon ilo. 23Sala' ka
sumamba ilo ra Ala aayah ampus-
ampus no, io yak ilo sumamba ra ala
binabaal pinohondo' ra baal nu ulun,

---

[a]1:17 Ulun anduli' ohonsoi...ulun hino akaalap ra bayah: Karuo kono am; ulun pansiluluman no ra Ala nanduli' nohonsoi auma' aayah nga kaintapatan no.

1:16 Mrk. 8:38 1:17 Hab. 2:4 1:21 Ip. 4:17-18 1:23 Laup. 4:16-18

susuit, am kawi' nu kium apandai
matoi hiano.
24 Haling ra hino Ala napahusu
rilo pinihang nu kasihaan nu huang
nilo ra anguma' ra baa-baal
apakauyu' am alaat, suku' ilo angu-
ma' ra baa-baal apakauyu' ra sangu-
lun am sangulun. 25 Ikaa no ilo
angintopot ra katapatan intor ra baal
nu Ala am ilo angintopot yak ra baa-
baal ikaa otopot. Ikaa sumamba ilo
ra Ala napasauk no io yak sumamba
solor ilo ra sinauk nano. Lai' halan
am Ala napasauk hino maan yak an-
sukon ra buo-buoi no! Amin. 26 Nga
ulun nu tana' anguma' ra baal hino,
haling ra hino Ala napahusu rilo
maya' ra kasiha' nu huang nilo alaat
am apakauyu' hino. Ruandu' nilo
ikaa no asiha' ra ungkuyon maya' ra
kaubasan nu ulun, io yak alaai ra ilo
ruandu' kawi'. 27 Kono po hino nu
ungkuyon. Ikaa no ilo alaai ra ruan-
du' maya' ra kaubasan nu ulun, io yak
ilo angkalaai ungkuyon kawi'. Ung-
kuyon anguma' ra baal apakauyu' ra
ilo ungkuyon kawi', suku' ilo
aukuman ampaat ra inuma' nilo
alaat hino.
28 Nga puun ra ulun nu tana' aa-
ngas amahuang ra katapatan intor ra
baal nu Ala. Haling ra hino Ala
napahusu ra pinowoon nilo alaat,
suku' ilo anguma' ra baa-baal alaat
ikaa onsoi maan nu ulun. 29 Huang
nilo napanu' ra kawi' nu atu alaat,
napanu' ra huang alaai, baa-baal
apakauyu' am sumolon, napanu' ra
huang asiha' ampatoi, anggabu', am-
paruung am amului ra kalaatan nu
ulun bokon ra huang no. Ilo asiha'
ahayam yak ra baal nu ulun bokon,
30 asiha' angulalaat ra inggalan nu
ulun bokon, ilo asawat huang am ailo
balaan, asisingon yak ra Ala[b] am
kumakaulu' ra rahuon. Siino napan-
dayan nilo nakabahu ra aun koson
pakuan nilo anguma' ra kalaatan. Ilo
ikaa angkinongoh ra rahu nu ina' am
ama' nilo, 31 ikaa ilo asiha' angkino-
ngoh ra rahu nu ulun bokon, ikaa ilo
sumuhut ra aun nirandi' nilo am ikaa
akaasi' ra ulun bokon. 32 Ilo akapan-
dai, nga maya' ra rahu nu Ala, ulun
anguma' ra kawi' nu baal hiano io
maan yak ukumi' suku' matoi.
Hama' nilo pono' apandai ra hino ilo
anguma' yak ra baa-baal hiano, am
ilo pono' am asanang huang yak ra
ulun bokon anguma' ra hino.

Ala Amaratu' ra Ukum

2 1 Haling ra hino, u pahaka-
pahaka' ku, aun ki' akau kaulun ra
akau asiha' apasala' ra ulun bokon?
Ikaa pakuan mi mindahu opokotopot
ra inan mi tohom! Nga kono pahaka'
apasala' ra ulun bokon, lai' halan am
pahaka' pono' am anguma' yak
ohondo' ra inuma' nilo no, haling ra
hino pahaka' pono' am amaratu' yak
ra ukum ra inan mi tohom. 2 Apan-
dayan taka, paat nu Ala amaratu' ra
ukum ra tayar nu ulun anguma' ra
kawi' nu inuma' kono hiano,
pamutusan nu Ala hino otopot. 3 Io
yak akau u pahaka-pahaka' ku, akau
pono' am nanguma' yak ra baa-baal
intok mi apasala' ra ulun bokon? Am
pamahuangan mi kaili' akau alabus
intor ra ukum nu Ala? 4 Karuo kono
am akau angila-langka' ra asi' nu Ala
am kaansayan nu huang am poyo
huang no alanggoi maayo bonsoi
hino? Ikaa ki' apandayan mi nga Ala
apakito ra honsoi nu huang no nga io
asiha' ramuyun mimpoi ra kawi' nu
sala' mi. 5 Io yak akau aikang huang
am ikaa asiha' mungga'. Haling ra
hino akau yak nga amaruang ra bahat
nu ukum mintup ramuyun ra paat nu
Orou Kaawian no, ra paat nu Ala

---

[b] 1:30 ailo balaan, nga asisingon yak ra Ala: Karuo kono am; ailo balaan, am asisingon ra Ala.

2:1 Mat. 7:1, Luk. 6:37

apaintalang ra buuk no ra sala' nu
ulun am amaratu' ra ukum ra
pamutusan no otopot. 6Nga Ala
auma' amalos ra tukir nu ulun am-
paat ra inuma' no. 7Ala anaak ra
bayah otopot am bayah ampus-
ampus ra tayar nu ulun olondon a-
nguma' ra onsoi nga io asiha' angalap
ra kuasa' asundu', ansukon am bayah
ikaa ahungga'. 8Io yak kawi' nu ulun
apakaulu' ra inan no tohom, am ikaa
maya' ra panusuban nu Ala, io yak a-
nguma' ra atu alaat, ulun hiano nga
buukin am ukumin nu Ala. 9Tuki-
tukir nu ulun anguma' ra alaat io
akaliman aila', puu-puun ulun
Yahudi, am poyo kawi' nu bansa'
sala' Yahudi. 10Io yak kawi' nu ulun
asiha' anguma' ra baal onsoi io
taakin ra kuasa' asundu am kaan-
sukan am poyo kaansayan nu Ala,
puu-puun ra tayar nu ulun Yahudi,
kono po hino nu bansa' sala' Yahudi.
11Nga Ala ampahuang ra kawi' nu
ulun ohondo' yak.

12Bansa-bansa' sala' Yahudi
nakasala' am ilo ikaa akapandai ra
Arat sinuratan ri Musa. Kono ilo
ukumin ikaa maya' ra Arat sinuratan.
Io yak ulun Yahudi nakasala' ra po-
ngo nilo nakapandai ra Arat
sinuratan ri Musa haling ra hino ilo
aukuman maya' ra Arat hino. 13Nga
ulun anduli' ohonsoi ra Ala sala' ka
haling ra ulun hino nakapandai ra
Arat sinuratan ri Musa, io yak haling
ra io anguma' karuo kono am
sumuhut ra Arat sinuratan ri Musa.
14Bansa-bansa' sala' Yahudi ikaa
akapandai ra Arat sinuratan ri
Musa. Io yak kono ilo asiha' anguma'
ra panusuban nu Arat sinuratan
ri Musa, huang nilo tohom sumauk ra
arat ra tayar nilo, hama' no pono' ilo
ikaa akapandai ra Arat sinuratan
ri Musa. 15Inuma' nilo no apain-
talang ra panusuban nu Arat
sinuratan ri Musa nasuratan ra
huang nilo. Katapatan nu huang nilo
no anatandu' ra baal hino otopot, nga
huang hino siino paat no apasala' ra
aun maan nilo am siino paat no
opokotopot ra aun maan nilo. 16Kono
po nga hino rahili asauk ra paat nu
Orou Kaawian ra paat nu Ala hino
apasala' ra kawi' nu siino ra huang
ikaa apandayan mimpuun ri Yasus
Karistus. Io hino sumuhut ra Aho
Onsoi balain ku.

Ulun Yahudi am Arat sinuratan ri Musa

17Io yak raino aun koson
kinabaalo' mi? Akau angangku ulun
Yahudi. Akau lumansan ra Arat
sinuratan ri Musa am akau anginsuat
ra akau bansa' pinili' nu Ala. 18Akau
nakaalap ra paniluan-paniluan
haling ra Arat sinuratan ri Musa
hino, suku' pahaka' nakapandai ra
kasiha' nu Ala am akapandai ra aun
onsoi. 19Akau angintopot nga akau
asauk ra amimihang ra ulun nobolou
am asauk ra tutur ra ulun siino ra
intok olondom. 20Akau angungubas
ra ulun ailo amahuang am guru' ra
ulun sasambungon. Akau angintopot
ra luang nu Arat sinuratan ri Musa
am akau nokotohom ra kawi' nu
kapandayan am pangubasan otopot.
21Akau angubas ra ulun bokon. Kono
po hino, kulo ki' pahaka' ikaa angu-
bas ra inan mi tohom? Akau angubas
ra ulun bokon ra ikaa antakou, lai'
am akau pono' am antakou! 22Akau
angubas ra ulun hili ikaa ampalam-
pau, lai' am akau pono' am am-
palapau! Akau asisingon ra ala
binabaal, lai' halan am akau nanga-
lap ra kula-kula' barang siino ra
pahun namulian ra ala binabaal hino.
23Akau apakaayo-ayo ra akau
nokotohom ra Arat sinuratan
ri Musa, lai' halan am akau angula-
laat ra Ala ra akau ikaa maya' ra

2:6 Nan. 62:12, Bab. 24:12 2:11 Laup. 10:17

ukum no. [24]Siino nasuratan ra Kitap
rahu no kono hitu,
"Nga akau, kawi' nu ulun
Yahudi,
inggalan nu Ala
kulalaaton nu bansa-bansa'
sala' Yahudi."
[25]Kono akau olondon maya' ra
Arat sinuratan ri Musa, sunat mino
siino balos. Io yak kono akau ikaa
sumuhut ra kula-kula' baal
panusuban nu ukum sinuratan hino,
haling ra hino sunat mi kaando' no
balos no. [26]Kono sangulun bansa'
sala' Yahudi maya' ra Arat sinuratan
ri Musa, hama' pono' io ikaa
sinunat, kaa ki' io ohondo' ra sangu-
lun sinunat ra pamahuangan nu Ala.
[27]Am kawi' nu ulun ikaa sinunat
apasala' ra akau ulun Yahudi, nga
akau nokotohom ra Arat sinuratan
ri Musa am akau nopongo sinunat, io
yak pahaka' ikaa minsuhut ra ukum
hino. Ilo maya' ra Arat sinuratan ri
Musa hama' pono' ilo ikaa sinunat.
[28]Nga kono ulun Yahudi otopot sala'
ka inggalan no yak Yahudi. Am ulun
kapio-pio sinunat sala' kaulun
sunaton ra inan yak. [29]Topot no, kono
sangulun Yahudi kapio-pio io hino
huang no am bayah no kapio-pio ulun
Yahudi. Am sunat otopot io hino
sunat ra huang inuma' nu Ro nu Ala,
sala' ka sunat maya' ra Arat
sinuratan ri Musa. Ulun kono hino
ansukon nu Ala, sala' ka ansukon nu
ulun.
3 [1]Kono po hino, aun ki' kalabingan
nu ulun Yahudi intor ra ulun sala'
Yahudi? Am aun ki' tool no ra maya'
ra arat nu sunat hino? [2]Siino tool no!
Puu-puun, nga ulun Yahudi hua
nanaakan nu Ala ra rahu no. [3]Io yak
aun ki' koson no nu kono sampiruo ra
ulun Yahudi ikaa olondon ra
panusuban hino? Intor ra baal hino
pamahuangan mi kaili' Ala ikaa
sumuhut ra randi' no. [4]Ikaa! Nga Ala
hino hai-hait otopot, hama' no pono'
nu tuki-tukir nu ulun ambubuak.
Siino nasuratan ra Kitap,
"Paat mu mindahu
kawi' nu ulun akapandai
ra rahu mu hino otopot.
Paat mu lumimbang
ra ulun apasala' riun
kawi' nu ulun apandai
inuma' mu hino otopot."
[5]Io yak kono katapatan nu Ala pa-
intalangon, nga itaka nanguma' ra
baal ikaa otopot, aun ki' auma'
rahuon taka? Ikaa ki' otopot Ala hino
ra paat no apasala' ritaka? (Kapio,
pangkimuatan hitu ampaat ra pama-
huangan nu ulun.) [6]Ikaa! Kono Ala
ikaa otopot, aun koson no akaalap
amaratu' ra ukum ra tana' hitu?
[7]Siino nahi ulun mindahu rahu kono,
"Kono katapatan nu Ala indu-indul
paintalangon am ansukon, nga haling
ra inuma' ikaa otopot, kulo ki' ulun
nanguma' ra baal alaat hino sabiton
poyo ra ulun nakasala'?" [8]Kulo itaka
ikaa auma' mindahu, "Onsoi taka a-
nguma' ra kalaatan hili katapatan
hino auma' matong?" Topot no siino
kula-kula' ulun angulalaat rakon hili
ilo inindahu ra au nopongo inindahu
ra baal hino. Ulun mindahu kono
hino ikaa mulalas ukumin nu Ala am-
paat ra inuma' no.

Kaando' kasangulun po anguma'
ra kasiha' nu Ala

[9]Aun koson no, akasail ki' honsoi
nu kinabaalo' nu kaayahan taka ulun
Yahudi intor ra bansa' sala'
Yahudi?[c] Ikaa! Au nopongo nam-
bala', ulun Yahudi ki' karuo kono am
bansa' sala' Yahudi, kawi' no

[c]3:9 Akasail ki' honsoi nu kinabaalo' nu kaayahan taka intor rabansa' sala' Yahudi?: Karuo kono am; Akasail ki' ra balaat nu kinabaalo' nu kaayahan taka intor ra bansa' sala' Yahudi?

2:24 Yas. 52:5 2:29 Laup. 30:6 3:4 Nan. 51:4

pinihang yak nu sala'. [10]Ohondo' ra
nasuratan ra Kitap,

"Kaando' kasangulun po
apainsuat ra Ala,
[11]*kaando' kasangulun po*
akapandai aun otopot,
am kaando' kasangulun po
sumamba ra Ala.
[12]*Kawi' nu ulun nopongo*
inintawoi ra Ala
kawi' no kaando' tool.
Kaando' kasangulun po
anguma' ra katapatan,
sangulun pono' am kaando'
yak!
[13]*Rahu nilo akapatoi.*
Buak nilo intor ra rila' nilo,
am intor ra kabang nilo,
ilo apasamput ra usam,
ohondo' ra palih nu kukuo.
[14]*Ilo asalok mindahu ra awah*
am asisingon.
[15]*Ilo apasi kumimpang*
nu kono ilo angila'
am amatoi ra ulun.
[16]*Kapatayan am kasusaan*
maan nilo
ra atu-atu kaintok.
[17]*Ilo ikaa akapandai ra ralan*
lumangus ra kaansayan.
[18]*Ilo ikaa rumaliwi' ra huang*
ra Ala."

[19]Raino itaka akapandai nga kawi'
nu panusuban nu Arat sinuratan
ri Musa io hino tayar nu ulun siino ra
pihangan nu ukum hino. Haling ra
hino kaando' no pamarahuan nu
ulun, am kawi' nu siino ra tana' hitu
ukumin nu Ala. [20]Nga kaando' kasa-
ngulun anduli' ohonsoi ra Ala nu
kono ulun hino anguma' ra ukum
hino. Nga topot no ukum hino anilu'
yak ra ulun ra nopongo nakasala'.

Aun koson nu Ala nanguma' ra ulun nohonsoi rio

[21]Io yak raino Ala nopongo
napaintalang ra ralan no aun koson
nu ulun anduli' ohonsoi rio. Am
inuma' no hino ikaa ampaat ra Arat
sinuratan ri Musa. Am Arat
sinuratan ri Musa am Kitap nu kawi'
nu ulun angindul ra rahu nu Ala li
pono' am nambala' yak ra baal hino,
[22]nga Ala nanguma' ra ulun anduli'
ohonsoi rio, nu kono ulun angintopot
ri Yasus Karistus.

Ala anguma' ra hitu ra tayar nu
kawi' nu ulun angintopot ri Karistus
nga kawi' nu ulun kaando' ungga' no.
[23]Nga kawi' nu ulun nopongo
nakasala' am natawoi intor ra Ala
asiha' apakaayah rilo hino. [24]Haling
ra asi' nu Ala tinaakan no lalayau no,
ulun nu tana' nanduli' nohonsoi rio.
Ralan no io hino ulun labusin intor ra
sala' mimpuun ri Yasus Karistus.

[25]Ala nanaak ri Karistus Yasus,
hili haling ra patayan no hino ulun nu
tana' kapio-pio alabus intor ra sala'
nu kono ilo mintopot rio. Ala nangu-
ma' ra hino nga io apakito ra
katapatan nu pamutusan no. Nga ra
pahulu li Ala tumaan huang ra kawi'
nu sala' inuma' nu ulun, suku' io ikaa
amaratu' ra ukum rilo. [26]Io yak,
inuma' no hino anatandu' ra
katapatan nu pamutusan no raino.
Am ulun nangintopot ri Yasus,
sabiton no ra ulun hino nanduli'
nohonsoi ra Ala.

[27]Haling ra hino kaando' no atu-
atu rahuon taka ra itaka kumakaulu'
kono hino? Nga intor ki' ra itaka a-
nguma' ra Arat sinuratan ri Musa.
Ikaa. Haling yak ra intopot taka.

3:10-12 Nan. 14:1-3, 53:1-3 **3:13** Nan. 5:9, 140:3 **3:14** Nan. 10:17 **3:15-17** Yas. 59:7-8 **3:18** Nan. 36:1 **3:20** Nan. 143:2, Gal. 2:16 **3:22** Gal. 2:16

28Rahu pamumpungan kono hitu.
Ulun anduli' ohonsoi ra Ala, sala' ka
haling ra io anguma' ra Arat
sinuratan ri Musa, io yak haling ra in-
topot no ri Yasus Karistus.
29Kapio ki' Ala hino Ala yak nu
ulun Yahudi? Kaa ki' Ala poyo nu
bansa' sala' Yahudi yak? Otopot, io
pono' am Ala po ra bansa' sala'
Yahudi! 30Ala saumi yak! Io apan-
duli' ra bansa' Yahudi ohonsoi rio
haling ra intopot nilo, am io po apan-
duli' ra bansa' sala' Yahudi ohonsoi
rio haling ra intopot nilo. 31Kono po
hino, auma' ki' itaka angimpoi ra
Arat sinuratan ri Musa nga intopot
taka hua ri Karistus? Ikaa! Nga
haling ra intopot taka hino, itaka
auma' minsuhut po ra Arat sinuratan
ri Musa hino.

Intopot ri Abaraham asauk ra paniluan

4 1Kono po hino, aun ki' koson
pakuan ku mindahu ra baal
ri Abaraham aki' nu bansa' taka?
Aun ki' nasauk ra inan no tohom?
2Kono io nopongo nanduli' nohonsoi
ra Ala nga haling ra kawi' nu baal
inuma' no apainsuat ra Ala, kaa ki' a-
nginsuat io ra kawi' nu inuma' no
hino. Io yak io ikaa akaalap anginsuat
ra tingkuangon nu Ala. 3Nga siino
nasuratan ra Kitap,

"Abaraham angintopot ra Ala,
am haling ra intopot no hino
Ala angangku rio ra ulun apain-
suat ra Ala."

4Ulun angkaraya', akaalap ra
hari' no, am hari' no hino sala' ka
huangon ra tinaakan yak, nga hari'
hino io katangan. 5Io yak baa-baal
natu ikaa ohondo'. Ulun nanginto-
pot, ikaa lumansan ra aun inuma' no
ra tayar nu Tuhan. Io angintopot yak
ra Ala mindahu ra ulun nakasala'
asauk ra ulun kaando' sala'. Intor ra
intopot no hino Ala angangku ra ulun
hino asauk ra ulun apainsuat ra Ala.
6Kono po hino nu pamahuangan
ri Raja' Daud. Hino puun ri Daud
mindahu asatu' ulun angangku ra
Ala asauk ra ulun apainsuat ra huang
no, sala' ka intor ra inuma' nu ulun
hino. Kono hitu rahu ri Daud,

7*"Asatu' ulun inampunan ra*
kawi' nu kasalaan no,
am kawi' nu sala' no pinampas
nu Ala!
8*Asatu' nga ulun*
ra kawi' nu sala' no
ikaa hinuang nu Ala."

9Ulun yak ki' maya' ra arat nu
sunat sabiton ra asatu'? Karuo kono
am kawi' nu ulun ikaa maya' ra arat
nu sunat? Nopongo no hino binalaan
mai, nga i Abaraham angangku ra
Ala asauk ra ulun apainsuat ra huang
no, nga i Abaraham angintopot ra
Ala. 10Haling ra hino, sanggili' ki'
Ala angangku ri Abaraham asauk ra
ulun apainsuat ra huang no? Ra paat
ri Abaraham ikaa po ki' sinunat
karuo kono am pongo no sinunat?
Kapio natu, paat no kaapo sinunat,
sala' ka paat no nopongo sinunat.
11Buo-buoi nali io sinunat, am sunat
no hino asauk yak ra tatandu' ra Ala
angangku rio nga io asauk ra ulun
apainsuat ra huang nu Ala. Io inang-
ku nu Ala ra paat no kaapo inaya' ra
arat nu sunat. Am i Abaraham asauk
ra ama' ra tayar nu kawi' nu ulun a-
ngintopot ra Ala, am Ala hua nopo-
ngo nangangku rilo asauk ra ulun
apainsuat rio, hama' no pono' ilo
ikaa inaya' ra arat nu sunat.
12I Abaraham pono' am asauk yak
poyo ra ama' ra tayar nu kawi' nu
ulun maya' ra arat nu sunat. Io ama'
nilo sala' ka haling ra ilo maya' ra
arat nu sunat, io yak nga haling poyo
hua ra intopot nilo ra Ala, ohondo'

3:30 Laup. 6:4, Gal. 3:20 4:30 Kas. 15:6, Gal. 3:6 4:7-8 Nan. 32:1-2 4:11 Kas. 17:10

ri Abaraham ra paat ri Abaraham
ikaa po maya' ra arat nu sunat.

Randi' nu Ala angalap ra ulun mintopot rio

13Ala namarandi' ri Abaraham
am sua' no, nga tana' hitu asauk ra
tohom ri Abaraham am sua' no. Ala
nanguma' ra randi' hino ri
Abaraham sala' ka puun ra
i Abaraham maya' ra Arat sinuratan
ri Musa, io yak puun hua ra intopot
no ra Ala suku' io inangku nu Ala
asauk ra ulun apainsuat ra huang no.
14Kono po ulun yak maya' ra Arat
sinuratan ri Musa auma' akaalap ra
aun nirandi' nu Ala, kono po hino, in-
topot ra Ala kaando' no balos no, am
randi' pono' nu Ala am kaando' yak
balos no. 15Arat sinuratan ri Musa
apaatong ra ukumin nu Ala. Io yak
kono kaando' ukum am kaando' no
sala' nu ulun nu kono ikaa maya' ra
ukum hino.
16Randi' nu Ala hino mimpuun ra
intopot nu ulun ra tayar nu Ala. Hino
nga asauk amaramin ra sua'
ri Abaraham nga randi' hino
tinaakan rilo asauk ra saumi taak
lalayau haling ra Ala, sala' ka tayar
yak nu ulun maya' ra Arat sinuratan
ri Musa, io yak tayar poyo nu ulun a-
ngintopot ra Ala ohondo'
ri Abaraham nangintopot ra Ala.
Nga i Abaraham io hino ama' taka
kaawi' nu ulun nangintopot. 17Nga
rahu nu Ala ri Abaraham,

"Au nopongo napasauk riun ra ama' nu kula-kula' bansa'."

Hino nga randi' tinaakan nu Ala
ri Abaraham. Am i Abaraham na-
ngintopot ra Ala. Io nga Ala
apakaayah ra ulun inatoi. Am io po
nga Ala napasauk ra kawi' nu atu-atu
intor ra rahu no ra atu po ikaa
nasauk. 18I Abaraham alansan yak
hai-hait am angintopot hama' no
pono' kalansanan nu huang hino
kaando'. Haling ra hino, io asauk ra
ama' nu kula-kula' bansa'. Ohondo'
ra nasuratan ra Kitap,

"Sua' mu auma' sumua' am asuang bonsoi."

19Paat nu hili apandayan
ri Abaraham ra io ikaa akaalap ra
sua', nga io pono' am matuo am umur
no maar noyo aatus ngaupok, am
i Sara andu' no hino, kular. Io yak in-
topot ri Abaraham ikaa ahungga'.
20Io olondon yak ra intopot no am
ikaa io ruo-ruo huang ra randi' nu
Ala. Labing po solor kotoh no haling
nu intopot no, suku' io angansu-ngan-
suk ra Ala. 21Io angintopot kapio ra
Ala akaalap anguma' ra aun nopongo
nirandi' no. 22Hino puun no Ala na-
ngangku ri Abaraham ra ulun apain-
suat ra huang nu Ala nga haling hua
ra intopot ri Abaraham. 23Atungon
nu rahu,

"Inangku asauk ra ulun apainsuat ra huang nu Ala"

sinuratan sala' ka tayar yak
ri Abaraham. 24Io yak rahu hitu
sinuratan ra tayar taka poyo. Itaka
pono' auma' angkuon asauk ra ulun
apainsuat ra huang nu Ala, nga
itaka angintopot ra Ala napakaayah
ri Yasus, Tuhan taka, haling ra
kapatayan. 25Yasus hino nopongo
tinaakan ra maan potoyo' nga haling
hua ra sala-sala' taka hili io pinan-
duli' kaayaho' nu Ala nga io apan-
duli' ritaka ohonsoi ra Ala.

Anduli' ohonsoi ra Ala

5 1Raino itaka nanduli' nohonsoi[d]
ra Ala, nga itaka nangintopot.
Haling ra hino itaka siino pahahan-

---

[d] 5:1 itaka nanduli nohonsoi: Luang nu buku nakalair; ikon mi nanduli' nohonsoi no itaka

4:13 Kas. 17:4-6, 22:17-18, Gal. 3:29 **4:14** Gal. 3:18 **4:16** Gal. 3:7 **4:17** Kas. 17:5 **4:18** Kas. 15:5
4:19 Kas. 17:17 **4:25** Yas. 53:4-5

sayan ra Ala mimpuun ra Tuhan taka
Yasus Karistus. 2Haling ra intopot
taka hino, Yasus Karistus anguma'
ritaka akapandai ra asi' nu Ala, am
raino am bayah taka siino ra luang nu
asi' hino. Intor ra hino itaka angin-
suat huang[e] nga itaka siino kalan-
sanan nu huang akaalap ra kuasa'
asundu' tinaakan nu Ala! 3Am
sumail haling ra hino po, onsoi taka
anginsuat huang[f] ra paat taka asusa'
huang, nga apandayan taka susa'
hino anguma' ra ulun aarot huang.
4Am aarot huang hino anguma' ra
ulun tumaan ra panginaman, hitu nga
apasuku' ra kalansanan. 5Kalan-
sanan kono hitu nga ikaa apakaus ra
huang taka, nga Ala nanilu ra asi' no
ritaka. Ala nanguma' ra hino luma-
ngus ra Ro no, nopongo tinaakan no
ritaka.

6Paat taka siino ra kinabaalo'
kaando' kuasa', i Karistus inatoi ra
tayar taka ra paat nu orou nilondon
nu Ala lai' halan am atawoi taka
haling ra Ala. 7Tayar nu ulun otopot,
asusa' ulun bokon matoi ra tayar no.
Andai nahi ra tayar nu ulun onsoi,
siino po nahi ulun asiha' matoi. 8Io
yak Ala napaintalang ra asi' no ritaka
nga ra paat taka ulun nakasala'
ri Karistus inatoi ra tayar taka.
9Raino itaka nopongo nanduli'
nohonsoi ra Ala lumangus ra
pinatayan ri Karistus. Haling ra hino
ikaa mulalas itaka kaayahon intor ra
aukuman nu Ala nga i Karistus hua.
10Ra paat taka asisingon ra Ala, itaka
sumilulum rio mimpuun ra pinatayan
nu anak no, labing po nga raino nan-
duli' nohonsoi ra Ala, ikaa mulalas
itaka kaayahon lumangus ra bayah
ri Karistus. 11Labing intor ra hino,
itaka pono' am anginsuat po ra kaan-
sayan nu huang nu Ala mimpuun ra
Tuhan taka Yasus Karistus. Nga
mimpuun ri Karistus, itaka raino no-
pongo nanduli' nohonsoi ra Ala.

I Adam am I Karistus

12Sala' inunsop ra tana' hitu nga
haling hua ra sangulun, am haling ra
sala' no hino io inatoi. Balos no, kawi'
nu ulun auma' matoi nga kawi' nu
ulun nopongo nakasala'. 13Ikaa po
Arat sinuratan ri Musa tinaakan, lai-
lair no ulun nakasala' ra tana' hitu. Io
yak sala' ikaa inukuman, nga kaando'
hua Arat sinuratan ri Musa in-
suhuton. 14Hama' pono' kono hino,
intor ra paat ri Adam naayah suku'
ra paat ri Musa naayah, kawi' nu
ulun matoi yak. Am ulun pono' ikaa
nanguma' ohondo' ra sala' inuma'
ri Adam, io hino ikaa maya' ra susub
nu Ala ilo pono' am matoi yak.

I Adam io hino apatilu intor ra
ulun sumuku' bahu no. 15Io yak
karuo-ruo nu hino, ikaa ohondo' nga
taak nu Ala onsoi bonsoi hino ikaa
ohondo' ra sala' inuma' ri Adam.
Intor ra sala' nu sangulun hino
asuang ulun inatoi. Io yak labing po
honsoi nu balos nu asi' haling ra Ala
am taak lalayau no, io hino kaayahan
tinaakan no ra ulun asuang, luma-
ngus ra honsoi nu huang nu sangulun,
io hino Yasus Karistus. 16Taak
lalayau nu Ala pono' labing onsoi
bonsoi intor ra sala' nu sangulun
hino. Nga pongo nu sangulun hino
nanguma' ra sala', hili atong nu
pamutusan "Nakasala'". Io yak po-
ngo nu ulun asuang nanguma' ra sala'
am ratong nu taak lalayau haling ra
Ala io hino pamutusan, "Ikaa
nakasala'". 17Nga haling ra sala' nu
sangulun, kawi' nu ulun nakarayol

[e]5:2 itaka anginsuat huang: Karuo kono am ikon mi itaka anginsuat huang
[f]5:3 onsoi taka pono' anginsuat huang: Karuo kono am; ikon mi itaka pono' anginusat huang

5:12 Kas. 3:6

auma' matoi nga sala' nu sangulun
hino. Labing po honsoi nu balos intor
ra inuma' nu sangulun ulun bokon, io
hino Yasus Karistus. Mimpuun rio,
Ala nanaak ra asi' no ra ulun asuang,
am haling ra taak lalayau io napasauk
rilo nanduli' nohonsoi ra Ala, am
bayah rilo okotoh lumangus ri Karis-
tus.
[18]Haling ra hino, balos nu sala' nu
sangulun hino kawi' nu ulun
naukuman, kono po hino nu inuma'
nu sangulun maya' ra kasiha' nu Ala,
balos no io hino kawi' nu ulun inam-
punan haling ra sala' nilo am
tinaakan ra bayah. [19]Am asuang ulun
nakasala' nga haling hua ra sangulun
ikaa maya' ra panusuban, am kono
po hino asuang po ulun auma' an-
duli' ohonsoi ra Ala nga sangulun
hua maya' ra panusuban nu Ala io
hino Yasus Karistus. [20]Am nanaak ra
Arat sinuratan ri Musa, io hino Ala.
Hili indu-indul ulun maya' ra ukum
hino, am indu-indul po solor ilo angu-
ma' ra sala' ra tingkuangon nu Ala. Io
yak ulun indu-indul anguma' ra sala',
Ala hino indu-indul yak masi' rilo.
[21]Kono po hino, ikaa mulalas itaka
matoi nga nakasala' no hua itaka. Io
yak Ala masi' ritaka am nanaak ra
ralan ritaka ra anduli' ohonsoi rio.
Nga haling ra itaka nopongo nanduli'
nohonsoi ra Ala io nanaak po ritaka
ra bayah otopot am ampus-ampus
mimpuun ri Yasus Karistus Tuhan
taka.

Matoi ra tayar nu sala' am aayah sumimpung ri Karistus

6 [1]Kono po hino, aun ki' auma'
rahuon taka? Anguma' yak ki'
itaka ra sala' hai-hait ra tingkuangon
nu Ala hili io indu-indul masi'
ritaka? [2]Ikaa! Raino sala' hino kaan-
do' no kuasa' no amihang ritaka,
haling ra hino, ikaa auma' taka
parayu-rayus anguma' ra sala'.
[3]Akapandai ki' pahaka' ra paat taka
rorobon, itaka sumilulum ri Karistus
Yasus? Atungon nu hitu po paat taka
rorobon itaka ohondo' ra pinatayan
no. [4]Nga rorob hino nangumangan ra
itaka pinaaya' lobongo' am nakaaya'
inatoi rio, hili ohondo' ri Karistus
pinanduli' kaayaho' haling ra
patayan nga kuasa' hua nu Ala Ama'
asundu hino, kaitaka po hino auma'
aayah ra saumi bayah bahuon.
[5]Kono itaka nopongo sumilulum
ri Karistus nga itaka nakaaya' inatoi
rio, kono po hino itaka pono' am
sumilulum yak rio nga itaka pinaaya'
pandulio' kaayaho' ohondo' rio.
[6]Napandayan taka noyo nga
kinabaalo' taka ulun nakalair li no-
pongo noyo pinatoi pinaaya' ri Karis-
tus ra io inatoi ra salip hili kuasa' nu
kinabaalo' taka nakasala' hino
potoyon am lowoon am haling ra hino
ikaa no itaka uliponon nu sala'. [7]Nga
kono sangulun matoi, ulun hino
alabus intor ra pihangan nu sala'.
[8]Kono itaka nopongo inatoi inaya'
ri Karistus, itaka angintopot ra itaka
pono' auma' aayah rumangan rio.
[9]Nga napandayan taka i Karistus no-
pongo pinanduli' kaayaho' intor ra
patayan am ikaa noyo rahili matoi
suku' ra buo-buoi no. Patayan hino
kaando' no kuasa' no amihang rio.
[10]Patayan inintup ri Karistus io hino
patayan ra tayar nu sala' nu ulun.
Baal hino nasauk ihondo' yak, io yak
bayah no raino tu io hino bayah ra
tayar nu Ala suku' ra buo-buoi no.
[11]Akau pono' am onsoi ampahuang
ra inan mi nopongo inatoi ra tayar nu
kuasa' nu sala', io yak aayah ra tayar
nu Ala lumangus ra pansiluluman
ri Karistus Yasus.
[12]Pai' no pahusuo' sala' hino
amihang ra bayah mi ra tana' hitu,
hili pahaka' ikaa maya' ra kasiha' nu
huang. [13]Pai' pahaka' panaak ra
lilian nu inan mi ra pihangan nu sala'

6:4 Kol. 2:12

ra anguma' ra tayar nu kawi' nu
kasiha' mi alaat. Io yak onsoi akau
anaak ra inan mi ra Ala ohondo' ra
ulun nopongo inatoi am pinanduli'
kaayaho'. Taakin mi ingkooso' inan
mi ra Ala ra tayar nu anguma' ra
kasiha' nu Ala. 14Sala' hino ikaa noyo
akaalap amihang ramuyun, nga ikaa
no hua akau pinihang nu Arat
sinuratan ri Musa, io yak raino
pinihang nu asi' nu Ala.

Amba ra tayar nu kasiha' nu Ala

15Aun ki' koson no raino? Auma'
ki' itaka anguma' ra sala', nga ikaa no
itaka pinihang nu Arat sinuratan
ri Musa, io yak pinihang nu asi' nu
Ala? Ikaa! 16Akapandai ki' akau ra
paat mi asauk ra amba nu ulun bokon
am anguma' maya' ra kasiha' nano
am akau asauk ra amba nu ulun,
babayaan mi ra rahu no andai nahi
amba nu sala' angibit ra kapatayan
ki', karuo kono am amba olondon ra
panusuban nu Ala, am balos no akau
anduli' ohonsoi ra Ala. 17Io yak onsoi
akau mindahu tarima' kasi' ra Ala!
Nga ra pahulu li akau nasauk ra
amba nu sala', io yak raino akau
aingkoos huang olondon maya' ra pa-
ngubasan otopot nopongo tinaakan
ramuyun. 18Akau nopongo nilabusan
intor ra kuasa' nu sala', am raino
asauk ra amba ra tayar nu kasiha' nu
Ala. 19Au nanguma' ra paniluan ra
baal nu amba hili akau apasi apan-
dai. Ra pahulu li akau nanaak na-
ngingkoos ra inan mi asauk ra amba
nu baa-baal akauyu' am alaat ra
tayar nu kasiha' alaat. Kono po hino
raino, onsoi akau anaak angingkoos
ra inan mi asauk ra amba nu
katapatan ra tayar nu kasihaan nu
Ala.

20Paat mi nasauk ra amba nu sala',
akau ikaa pinihang nu kasiha' nu Ala.
21Paat nu hili aun ki' balos naalap mi
intor ra baa-baal kauyu' mi raino tu?
Kawi' nu inuma' hiano angibit yak ra
patayan! 22Io yak raino akau nopongo
nilabusan haling ra sala', am nasauk
ra amba nu Ala. Balos no io hino
bayah nu pahaka' tinaakan ingkooso'
ra tayar nu Ala am baal hitu angibit
ra bayah otopot am ampus-ampus.
23Nga patayan io hino balos nu sala'
io yak bayah otopot am ampus-
ampus rumangan ri Karistus Yasus
Tuhan taka io hino taak tinaakan
lalayau nu Ala.

Arat ra ahuot asauk ra paniluan

7 1Pahaka-pahaka' ku! Kawi' nu
pahaka' nopongo nakapandai ra
arat. Haling ra hino, akau akapandai
nga pihangan nu arat ra ulun, asauk
ra paat yak nu ulun hino aayah.
2Umang no, sangulun ruandu' akaan-
du', sumimpung ra andu' no nga intor
ra arat hino ra paat nu andu' no
aayah. Kono ungkuyon no matoi,
ruandu' hino alabus intor ra arat
napasimpung rio ra andu' no. 3Kono
ruandu' hino sumimpung ra ungku-
yon bokon ra paat nu andu' no aayah,
ruandu' hino sabiton ra ampalapau.
Io yak kono andu' no inatoi, am ruan-
du' hino nopongo nalabus ra arat no.
Am kono io anduon nu ungkuyon
bokon, ikaa no io sabiton ra am-
palapau. 4Kono po hino baal mi u
pahaka-pahaka' ku. Ra tayar nu Arat
sinuratan ri Musa akau nopongo in-
atoi, nga akau nopongo saumi bahian
nu inan ri Karistus am asauk ra
tohom no. Io kinaayah intor ra
patayan hili itaka siino tool ra tayar
nu Ala ra luang nu kaayahan taka.
5Pahulu li bayah taka maya' ra
kasiha' taka. Nga intor ra siino Arat
sinuratan ri Musa kasiha' nu huang
taka anguma' ra sala' indu-indul.
Hino puun no kawi' nu baal hino
balos no patayan. 6Io yak raino itaka
nopongo nalabus ra pihangan nu
Arat sinuratan ri Musa. Itaka nopo-
ngo inatoi ra luang nu ukum
namihang ritaka ra pahulu li. Ikaa no
itaka sumamba ra Ala maya' ra baal
nakalair, maya' ra arat nopongo

nasuratan. Raino itaka sumamba
maya' ra baal nakabahu tiniluan nu
Ro nu Ala ritaka.

Arat am sala'

7Kono po hino, aun ki' auma'
rahuon taka? Alaat ki' Arat
sinuratan ri Musa? Ikaa! Io yak arat
hino nga nangubas rakon intor ra baal
nu sala'. Ikaa akapandai au ra atu-
ngon nu alaai hino, nu kono po ukum
hino ikaa inindahu, "Ikaa oko alaai."
8Lumangus ra arat, sala' hino
napaatong ra kawi' nu kalaayan ra
luang nu huang ku nga kono kaando'
arat, hili sala' hino kaando' kuasa'.
9Ra paat nu arat ikaa inatong au
aayah. Io yak paat nu arat hino in-
atong, sala' hino angimuun aayah am
au matoi. 10Arat sinuratan ri Musa
hino langus no puu-puun anaak ra
bayah, io yak raino angibit rakon ra
patayan. 11Nga lumangus ra arat
hino, sala' hino nangalap ra paat no
amparuung am amatoi rakon.
12Arat hino intor ra Ala, am kawi'
nu panusuban ra luang nu Arat hino
haling ra Ala, kawi' no otopot am
onsoi. 13Kono po hino, kapio ki' atu-
ngon nu hitu, nga onsoi hino angibit
rakon ra patayan? Ikaa! Sala' hino
nga apaatong ra patayan hino. Haling
ra anguma' ra ukum onsoi hino, sala'
hino apaatong ra patayan ku, hili
kinabaalo' nu sala' hino akito am
atalang kapio-pio. Lumangus ra
panusuban-panusuban nu Ala,
atalang noyo kapio-pio no sala' hitu
alaat bonsoi.

Ruo Kinabaalo' Antabuh ra Bayah nu Ulun

14Itaka akapandai nga Arat
sinuratan ri Musa haling ra Ala io
yak au hitu sangulun ulun alami'. Au
nopongo nasauk ra amba maya' yak
ra sala'. 15Nga au sangulun ikaa
akapandai ra aun inuma' ku. Kawi'
nu atu-atu kasihaan ku anguma', ikaa
maan ku; io yak kawi' nu baal kaa-
ngasan am kasisinganan ku, hino
solor maan ku. 16Kono po hino, kono
au anguma' ra kawi' nu atu-atu baal
ikaa ampaat ra kasiha' ku, atungon
nu hino au angangku ra Arat
sinuratan ri Musa hino otopot.
17Haling ra hino, topot no sala' ka au
anguma' ra baal hino, io yak sala'
hino anguma' nga io hua namihang ra
bayah ku. 18Maya' ra kinabaalo' ku
ulun nu tana', apandayan ku kaando'
atu-atu onsoi ra luang nu bayah ku.
Hama' pono' siino kasihaan ku angu-
ma' yak ra atu onsoi, io yak ikaa
akaalap au anguma' ra baal hino.
19Au ikaa anguma' ra onsoi kasihaan
ku hino; topot no atu solor baa-baal
alaat kaangasan ku, hino maan ku.
20Kono au anguma' ra baa-baal kaa-
ngas ku anguma' atungon nu hino
sala' ka au anguma' ra baal hino, io
yak haling ra sala' namihang ra bayah
ku. 21Haling ra hino, au ampahuang
ra saumi baal namihang ra bayah ku
io hino kono au asiha' anguma' ra atu
onsoi, atu alaat hino solor maan ku.
22Huang ku asiha' yak ra arat intor ra
Ala, 23io yak au akaliman ra luang nu
bayah ku siino po arat bokon
namihang ra bayah io hino arat
tumabuh ra arat kasihaan nu huang
ku. Hino nga puun ku ikaa alabus
intor ra ukum angibit ra sala' nga
ukum hino hua amihang ra atu maan
ra luang nu bayah ku. 24-25Hino nga
kinabaalo' ku. Au maya' ra Arat nu
Ala haling ra kasiha' nu huang ku io
yak haling ra kinabaalo' haling ra
tana' hitu au anguma' po ra sala'.
Aasian bonsoi bayah ku hitu! Aun ki'
auma' apakaayah ra inan ku hitu nga
io hua angibit rakon ra kapatayan?

7:7 Nah. 20:17, Laup. 5:21 7:11 Kas. 3:13 7:15 Gal. 5:17

Au angansuk mindahu onsoi huang
ra Ala! Nga io auma' apakaayah
rakon lumangus ri Yasus Karistus.

Kaayahan maya' ra kasiha' nu Ro nu Ala

8 1Raino kaando' no ukum mintup
ra ulun sumilulum ri Karistus
Yasus. 2Nga arat panusuban nu Ro
nu Ala namalabus rakon[g] intor ra
arat apaatong ra sala' am patayan.
Am Ro nu Ala anaak ra bayah
sumilulum ri Yasus Karistus. 3Aun
ikaa nauma' nu Arat, nga kinabaalo'
taka ulun alami', inuma' noyo hino
nu Ala. Ala namayau ra kuasa' nu
sala' siino ra kinabaalo' nu ulun ra io
nanusub ra Anak no, nga io inatong
hinumondo' ra kinabaalo' nu ulun nu
tana' nakasala', ra muoi amarawak
ra sala' nu ulun. 4Ala nanguma' ra
hino hili kasiha' no otopot pinatalang
no ra Arat sinuratan ri Musa hino,
auma' asauk ra bayah taka am aayah
maya' ra panusuban nu Ro nu Ala,
sala' ka maya' ra kotoh am kasiha' nu
inan tohom. 5Ulun maya' ra kasiha'
nu inan no tohom ra tana' hitu am-
pahuang yak ra kasiha' nu huang no
ra tana' hitu. Io yak ulun maya' ra
panusuban nu Ro nu Ala, io hai-hait
amahuang ra aun kasihaan nu Ro nu
Ala. 6Kono huang mu pinihang nu
kasiha' nu inan mu tohom hili popor
no oko matoi. Io yak kono huang mu
pinihang nu Ro nu Ala, balos no io
hino bayah am pahansayan ra Ala.
7Ulun pinihang maya' ra kasiha' nu
inan no tohom ulun hino pantabuh nu
Ala nga ulun hino ikaa maya' ra arat
nu Ala. Am ikaa akaalap maya' ra
arat nu Ala. 8Ulun maya' ra kasiha'
nu inan no tohom, ikaa apainsuat ra
huang nu Ala.

9Io yak akau raino ikaa no maya'
ra kasiha' nu inan mi tohom. Akau
raino inaya' ra kasiha' nu Ro nu Ala
io hino, nu kono po Ro hino kapio-
pio namihang ra bayah mi. Ulun ikaa
nokotohom ra Ro ri Karistus, ulun
hino sala' ka tohom ri Karistus. 10Io
yak kono i Karistus amihang ra bayah
mi, Ro nu Ala apakaayah ramuyun[h],
nga akau nanduli' nohonsoi ra Ala.
Hama' pono' nu inan mi matoi nga
kuasa' nu sala'. 11Ro nu Ala
napakaayah ri Karistus haling ra
patayan. Kono Ro hino amihang ra
bayah mi, Ro hino auma' apakaayah
ra inan mi apandai matoi hino, mim-
puun ra Ro no aayah ra bayah mi. Ro
hino nga napakaayah ri Karistus
haling ra patayan no.

12Hino nga puun no u pahaka-
pahaka' ku, ikaa mulalas itaka maya'
ra kasiha' nu Ro nu Ala, sala' ka
maya' ra kasiha' nu inan tohom.
13Nga kono bayah mi maya' ra
kasiha' nu inan tohom, puun ra hino
akau matoi, io yak kono haling ra Ro
nu Ala akau mulou ra kawi' nu
inuma' mi haling ra sala', puun ra
hino akau auma' aayah. 14Ulun
maya' ra panusuban nu Ro nu Ala,
ulun hino anak nu Ala. 15Nga Ro
tinaakan nu Ala ramuyun, ikaa angu-
ma' ramuyun apasauk ra amba suku'
ra luang nu bayah mi akau angkalaa'
hai-hait. Topot no Ro nu Ala hino
apasauk ramuyun ra anak-anak nu
Ala. Am haling ra kuasa' nu Ro nu
Ala hino itaka ahipah ra Ala hino ra,
"Ama', U Ama' ku!" 16Ro nu Ala am
huang taka mindahu nga itaka io hino
anak-anak nu Ala. 17Haling ra hino,
nga itaka anak-anak nu Ala, itaka
pono' am asauk ra ulun anguaris
akaalap ra barakat nilair nu Ala ra
tayar nu anak-anak no. Itaka angalap

---

[g]8:2 rakon: Luang nu buku nakalair; ramuyun. Siino poyo; ritaka
[h]8:10 Ro nu Ala apakaayah ramuyun: Karuo kono am; ro mi aayah

8:11 1Kor. 3:16 **8:15-17** Gal. 4:5-7 **8:15** Mrk. 14:36, Gal. 4:6

suminggau' ri Karistus ra aun nilair
nu Ala ra tayar ri Karistus. Nga kono
itaka naila' humondo' ri Karistus,
itaka pono' am akaalap ra kuasa'
asundu ohondo' ri Karistus.

Kuasa' asundu ampus-ampus

18Au ampahuang, kawi' nu ila'
alimanan taka raino, ikaa okohondo'
ra paat nu Ala amihang rahili.
19Kawi' nu pinasauk nu Ala angkuli-
man ra huang lumangu ra paat nu
Ala apaintalang ra anak-anak no.
20Nga kawi' nu pinasauk no hino
kaando' balos no, sala' ka haling ra
kasiha' no, io yak Ala napahusu kono
yak hino. Hama' pono' kono hino
siino po kalansanan hitu, 21nga siino
saumi paat kawi' nu pinasauk no hino
alabus intor ra kuasa' opomomol no
am akaaya' alabus am ansukon
paayai' ra anak-anak nu Ala. 22Apan-
dayan taka suku' ra paat raino kawi'
nu pinasauk no hino akimaasi' nga
haling ra ila' ohondo' ra sangulun
ina' aila' ra paat no ahanak. 23Am
sala' ka kawi' nu pinasauk no hino
yak akimaasi' itaka pono' am
akimaasi' yak ra luang nu huang taka.
Itaka nopongo nangalap ra Ro nu Ala
asauk ra taak no puu-puun, io yak
angkuliman po hua itaka ra Ala
amalabus ritaka kaawi; am apasauk
ritaka ra anak-anak no.[i] 24Nga haling
ra alansan, itaka kinaayah. Io yak
kono kalansanan taka hino akito
taka, ikaa no hino asabit ra alansan.
Nga aun ki' kaulun alansan ra atu-atu
nakito no? 25Io yak kono itaka alan-
san ra atu-atu ikaa nakito taka, haling
ra hino itaka tumaan yak angkuli-
man.

26Kono po hino nu Ro nu Ala
matong anginsuup ritaka ra itaka
alami'. Nga itaka ikaa akapandai ra
aun koson taka sambayang. Ro hino
yak akitaak ra Ala ra tayar taka ra
kasihaan nu huang bonsoi suku' ra
ikaa akaindahu. 27Nga Ala, akapan-
dai ra huang nu ulun, am io akapan-
dai ra kasiha' nu Ro hino nga Ro hino
akitaak ra Ala ra tayar nu ulun pihan-
gon nu Ala, am ampaat ra kasiha' nu
Ala.
28Apandayan taka nga Ala hua
nanantu' ra kawi' nu atu-atu, suku'
balos nu inuma' no hino apaatong ra
kaansayan ra tayar nu ulun masi' rio[j]
io hino ulun inipahan no ampaat ra
kasiha' no. 29Ulun nopongo pinili' nu
Ala, nopongo nilondon haling ra puu-
puun nali ra humondo' ra Anak no, io
hino Yasus Karistus. Haling ra baal
hino Anak hino asauk ra puu-puun ra
kinasuango' nu pahaka'. 30Ala
nahipah ra ulun nopongo tinantu' no
haling ra puu-puun no am ulun in-
ipahan no hiano, io apasauk hili ilo
nanduli' nohonsoi rio. Ulun nanduli'
nohonsoi hiano akaalap ra bayah
asundu nu Ala.

Yasus Karistus yak apasuku' ra Asi' nu Ala

31Aun ki' auma' rahuon raino ra
kawi' nu baal hitu? Kono Ala min-
suup ritaka, aun ki' akaalap amayau
ritaka? 32Io ikaa aimbayawan ra
Anak no tohom. Tinaakan no yak ra
tayar taka kawi'. Kono po hino io
pono' am anaak po ritaka ra kawi' nu
bokon no? 33Aun ki' akaalap
apasala' ritaka bansa' pinili' nu Ala,
nu kono Ala mindahu ra itaka kaan-
do' sala'? 34Siino ki' ulun akaalap

---

[i]8:23 Kaando' nasuratan ra buku nakalair ra rahu; am apasauk ritaka ra anak-anak no
[j]8:28 Ala hua anantu' ra kawi' nu atu-atu, suku' balos nu inuma' no apaatong ra kaansayan ra tayar nu ulun masi' rio: Luang nu buku nakalair; Kawi' nu baal apaatong ra kaansayan ra ilo masi' ra Ala.

8:20 Kas. 3:17-19 **8:23** 2Kor. 5:2-4

apasala' ritaka? Kaando'. Yasus
Karistus nga nopongo inatoi, am poyo
pinanduli' kaayaho' haling ra
patayan am nirumangan ra Ala ra
intok akakuasa' no. Am io akikitaak
ra Ala ra tayar taka. 35Siino ki' auma'
apansuai ritaka intor ra asi' ri Karis-
tus? Auma' ki' kasusaan apansuai
rio, am poyo kaamo nu huang, am
poyo aila', am poyo ruruok, am poyo
bayah kaando' atu-atu, am poyo
kalaanan, am poyo kapatayan? Ikaa.
36Siino nasuratan ra Kitap kono hitu
rahu no,

"Aampus songorou bayah mai
siino ra luang nu balaa'
am patayan nga oko hua.
Akai inuma' nu ulun pohon-
doo' ra rumba maan koloso'."

37Io yak haling ra kawi' nu baal
hitu itaka auma' topo-topot amanang
intor rio masi' ritaka no! 38Kapio au
angintopot, kaando' apansuai ritaka
intor ra asi' nu Ala, patayan am
kaayahan pono', malaikat am
amimihang ra antingulas am kuasa'
bokon pono', atu asauk raino am
asauk rahili pono' karuo kono am
kotoh bokon, 39baal siino ra lim-
bowon pono', am baal siino ra tana'
hitu pono' am poyo ra kawi' nu
pinasauk hiano kaando' akaalap
apansuai ritaka ra asi' nu Ala, ohon-
do' ra aun siino ra bayah mai mim-
puun ri Karistus Yasus, Tuhan taka.

Ala am bansa' pinili' no

9 1Au hitu tohom ri Karistus. Kawi'
nu nirahu ku hino otopot. Huhua-
ngon ku hino pinihang nu Ro nu Ala,
io po apaintopot rakon ra rahu ku
hino otopot yak. 2Asusa' huang ku
am aila' bonsoi amahuang nga
pahaka-pahaka' pohondo' nu bansa'
ku. 3Au asiha' aawahan nu Ala am
pansuayon intor ri Karistus, nga tayar
hua nu pahaka' hiano. 4Ilo nga bansa'
pinili' am Ala napasauk rilo ra anak-
anak no tohom, am napaintalang ra
kuasa' no rilo. Ala nanguma' ra
saumi randi' ra tayar nilo am nanaak
rilo ra Arat sinuratan ri Musa. Ala
nambala' rilo ra aun koson sotopot
no ilo sumamba am ilo nopongo na-
ngalap ra randi'[k] no hino. 5Ilo io hino
sua' nu aki taka rali. Maya' ra
kinabaalo' nu ulun i Karistus haling
ra bansa' nilo. Ala labing maayo
kuasa' intor ra kawi' nu atu-atu. Ala
yak ansukon suku' ra buo-buoi no![l]
Amin.

6Atungon nu rahu ku hitu sala' ka
randi' nu Ala ikaa noyo asauk nga
kawi' nu bansa' Israil ikaa pinili'
kaawi' nu Ala. 7Io yak sala' ka kawi'
nu sua' ri Abaraham io hino anak-
anak nu Ala. Nga rahu nu Ala
ri Abaraham,

"Sua' yak ri Isak sabiton ra
sua' mu."

8Atungon no, sala' ka kawi' nu
sua' ri Abaraham[m] anak nu Ala.
Anak yak inanak nopongo nirandi' nu
Ala li sabiton ra sua' nu Ala. 9Nga
randi' nu Ala kono hitu rahu no,

"Paat nu orou nilondon[n] hino,
au auma' anduli',
am i Sara ahanak
ra sangulun anak ungkuyon."

10Am baal hitu pono' nasauk
ri Ripka. I Ripka nahanak ra ruo
anak ungkuyon haling ra saumi ama',
io hino Isak aki taka li. 11Ikaa po in-
anak karuo-ruo nu anak hiano, Ala

---

[k] 9:4 randi': Luang nu buku nakalair; randi-randi'

[l] 9:5 Ala yak ansukon suku' ra buo-buoi no!: Karuo kono am; Io nga Ala anguasa' ra kawi' no. Io yak ansukon suku' ra buo-buoi no.

[m] 9:8 sala' ka kawi' nu sua' ri Abaraham: Hitu anilu intor ra baal nu sua' ri Abaraham intor ra anak ri Ismail, anak nilo ri Hagar (lai' ra Galatia 4:22-23).

[n] 9:9 Paat nu orou nilondon: Karuo kono am; Paat ohondo' kono hitu ra upok sumunu'

8:36 Nan. 44:22 **9:4** Nah. 9:4 **9:7** Kas. 21:12 **9:9** Kas. 18:10

nopongo nanantu' ra pinili' no
sumuku' ra buo-buoi no. Io inuma' ra
hino hili pinili' no hino sala' ka
lumansan ra aun aalap nu ulun angu-
ma', io yak lumansan ra ipah nu Ala.
Nga paat nu karuo-ruo nu anak ung-
kuyon ri Ripka hino ikaa po apandai
anguma' ra atu-atu onsoi am alaat,
12 Ala nopongo inindahu ri Ripka,

"Kinatuaan no asauk ra amba
nu pupusan no."

13 Siino nasuratan ra Kitap, hili
rahu nu Ala kono hitu,

"Au masi' ri Yakup, io yak au
asisingon ri Isau."

14 Aun ki' rahu pamumpungan
taka raino? Ikaa ki' otopot Ala hino?
Ala hino kapio otopot! 15 Nga rahu nu
Ala ri Musa,

"Au masi' ra ulun kasiha' ku
masi', am au akaasi' ra ulun
kasiha' ku akaasi'."

16 Haling ra hino, pamutusan nu
Ala hino ikaa lumansan ra kasihaan
nu ulun karuo kono am inuma' nu
ulun, io yak maya' ra kaansayan nu
huang nu Ala yak ra tayar nu ulun
pinili' no hino. 17 Nga siino nasuratan
ra Kitap,

"Rahu nu Ala ra Raja' nu
Masir,
'Au apasauk riun ra Raja' nu
saumi langus nu kasiha' hitu,
io hino lumangus riun,
au apakito ra kuasa' ku
am anguma' ra inggalan ku
atandul ra luput nu tana'.' "

18 Intor ra hino Ala akaasi' ra sa-
ngulun, nu kono io asiha' anguma' ra
hino. Am Ala apasauk ra ulun aangas
sumuhut ra rahu no, nu kono io asiha'
anguma' ra baal hino.

Buuk nu Ala am honsoi nu huang no

19 Haling ra baal hino, pahaka'
angkimuot rakon, "Kono po hino
kulo ki' Ala hino apasala' po ra ulun?
Aun ki' akaalap omopol ra kasiha' nu
Ala?"

20 Io yak akau u pahaka' ku, akau
io hino ulun nu tana' yak. Sotopot no
ikaa akau auma' lumimbang ra Ala.
Auma' ki' sampa' angkimuot ra
namaal rio no, "Kulo ki' oko amaal

Sampa' am ulun amaal

9:12 Kas. 25:23 **9:13** Mal. 1:2-3 **9:15** Nah. 33:19 **9:17** Nah. 9:16 **9:20** Yas. 29:16, 45:9

rakon kono hitu?" 21Kaa ki' ulun
namaal ra sampa' hino amaal maya'
ra kasiha' nu huang no? Haling ra
sapundu' tana' ulun hino auma'
amaal ra sampa' oloho am sampa'
ikaa oloho.
22Kono po nga hino maan nu Ala.
Io asiha' apakito ra ukum no am
kuasa' no. Io yak Ala ataan huang ra
ulun nilair inukuman am matoi.
23Am Ala pono' asiha' po apain-
talang ra kaansayan akalabing,
tinaakan no ritaka ulun inasian no.
Itaka nopongo nilair no auma' anga-
lap ra kaansayan hino. 24Itaka nga
nopongo inipahan no, sala' ka bansa'
nu ulun Yahudi yak, io yak haling po
ra bansa' sala' Yahudi. 25Nga siino
nasuratan ra Kitap nu sangulun a-
ngindul ra rahu nu Ala io hino
i Hosia. Rahu nu Ala,

"Kawi' nu ulun
sala' bansa' lilian ku,
sabiton ku ra bansa' lilian ku.
Bansa' ikaa asian ku,
sabiton ku ra bansa' asian ku.
26*Aun intok nu ulun sabiton ra,*
'Akau sala' ka bansa' lilian ku,'
ra intok hino ilo sabiton
ra anak-anak nu Ala aayah."

27I Yasaya inindahu kapio-pio ra
baal nu bansa' nu ulun Israil,

"Kapio pono' simpung nu
bansa' nu ulun Israil
asuang ohondo'
ra ahis nu luab,
kaiti' yak auma' kaayahon.
28*Nga ikaa mulalas Tuhan*
amaratu' ra ukum
ra kawi' nu aayah
ra tana' hitu."

29Am rahu po ri Yasaya kono hitu,

"Kono nahi Ala maayo kuasa'
hino
ikaa namungan
ra sua' no ritaka,
ikaa mulalas kawi' taka
asauk humondo'
ra bandar Sodom am Gomora."

Pansiluluman nu ulun Israil ra Aho Onsoi haling ra Ala

30Haling ra hino, pamumpungan
natu kono hitu. Bansa' sala' Yahudi
ikaa ilo lumikot hili nanduli' nohon-
soi ra Ala. Io yak, nga haling hua ra
intopot nilo, hili Ala nanguma' ra
pansiluluman no ra ulun hiano nan-
duli' nohonsoi. 31Am tayar nu ulun
Yahudi, ilo lumikot maya' ra Arat
sinuratan ri Musa, hili nanduli'
nohonsoi ra Ala. Io yak likot nilo hino
kaando' balos. 32Kulo inuma' nilo
hino kaando' balos? Nga inuma' nilo
hino ikaa mimpuun ra intopot nilo ra
Ala, io yak mimpuun ra inuma' nilo
tohom. Haling ra hino ilo akasaru am
aaba' ra "Batu kasasaruon". 33Siino
nasuratan ra Kitap intor ra baal nu
batu hino, rahu no kono hitu,

"Huangon mi hitu.
Ra Sion nopongo binulian ku
saumi batu kasasaruon nu
ulun
io hino saumi batu maayo
kararatuon nu ulun.
Io yak ulun angintopot rio ikaa
angkaus huang."

10 1U pahaka-pahaka' ku! Kalan-
sanan ku ra ulun bansa' ku ilo
auma' kaayahon. Am au sambayang
akitaak kapio-pio ra Ala ra tayar nilo.
2Au aatas kapio mindahu, nga ilo
apinso' kapio sumamba ra Ala. Io
yak pinso' nu huang nilo no sala' ka
intor ra kapandayan haling ra Ala.
3Ilo Ikaa akapandai ra ralan inuma'
nu Ala nanguma' ra ulun nanduli'
nohonsoi rio. Am puun hua ra ilo
maya' yak ra ralan inuma' nilo
tohom, suku' ilo ikaa maya' ra ralan
tiniluan nu Ala. 4I Karistus nga popor
no Arat sinuratan ri Musa. Haling ra

9:25 Hos. 2:23 9:26 Hos. 1:10 9:27-28 Yas. 10:22-23 9:29 Yas. 1:9 9:33 Yas. 28:16

hino, tuki-tukir nu ulun angintopot
ri Karistus, nanduli' nohonsoi ra Ala

Kaayahan io hino tayar nu kawi' nu ulun

5I Musa nanurat intor ra baal nu
ulun anduli' ohonsoi ra Ala mim-
puun io maya' ra Arat sinuratan no,
rahu kono, "Ulun hino akaalap ra
bayah nga io maya' ra Arat hino." 6Io
yak siino nasuratan ra Kitap ra baal
nu ulun anduli' ohonsoi ra Ala, mim-
puun ra intopot ra Ala, rahu kono,
"Ikaa pakuan mu mindahu ra luang
nu huang mu, 'Aun ki' auma' sumim-
por ra Surga'?' (atungon no angibit
ri Karistus tumuun), 7karuo kono am
'Aun ki' tumuun ra tana' nu ulun in-
atoi?' (atungon no apanduli'
apakaayah ri Karistus intor ra
patayan)."
8Langus nu rahu hino kono hitu,
"Aho haling ra Ala hino amaar kapio
riun nopongo binalaan mu am napan-
dayan mu."
Hino nga aho indulan mai. Kawi'
nu ulun onsoi angintopot ra aho hitu.
9Nga kono pahaka' angangku ra
Yasus hino Tuhan, am angintopot ra
huang mu ra Ala nopongo
napakaayah ri Yasus haling ra
patayan, hili pahaka' auma'
kaayahon. 10Nga haling ra huang no
angintopot, am Ala angangku rio
sumauk ra ulun anduli' ohonsoi ra
Ala. Am haling ra kabang no ulun a-
ngangku, suku' ulun hino auma'
kaayahon. 11Siino nasuratan ra
Kitap,

"Ulun angintopot ikaa
pangkauson huang no."

12Baal hino asauk ra kawi' nu
ulun, nga kaando' ungga' no ra ulun
Yahudi am bansa-bansa' sala'
Yahudi. Ala saumi hino Tuhan nu
kawi' nu ulun. Io anaak ra barakat
asuang ra kawi' nu ulun sambayang
akitaak rio. 13Siino nasuratan ra
Kitap,

"Kawi' nu ulun ahipah ra
Tuhan, auma' kaayahon."

14Io yak aun ki' koson nu ulun
akaalap ahipah ra Tuhan nu kono po
ilo ikaa angintopot? Am aun koson
nilo angintopot ra Tuhan nu kono po
ilo ikaa angkinongoh ra baal nu
Tuhan? Am poyo, aun ki' koson nilo
angkinongoh ra pangubasan intor ra
baal nu Tuhan, nu kono po kaando'
ulun angibit ambala' ra aho hino?
15Am aun ki' koson nu ulun akaalap
angibit ambala' ra aho hino nu kono
kaando' ulun susubon? Siino
nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

"Onsoi bonsoi ratangan nu
ulun angibit ambala' ra Aho
Onsoi haling ra Ala!"

16Io yak sala' ka kawi' nu ulun
auma' angintopot ra Aho Onsoi hino.
Nga rahu ri Yasaya,

"Tuhan aun ki' angintopot ra
aho balain mai?"

17Hino puun no ulun angintopot
nga ilo angkinongoh ra aho, am aho
hino aringoh nilo nga siino hua ulun
ambala' ra baal ri Karistus. 18Io yak
au akibala'. Kapio ki' ulun hiano ikaa
po nakaringoh ra aho hino? Ra huang
ku nakaringoh no ilo! Nga siino hua
nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

"Rahu nilo nopongo naringoh
ra luput nu tana',
am atungon nu rahu nilo
nakasuku' ra kiing nu tana'."

19Au angkimuot po, kapio ki'
bansa' Israil ikaa po nakapandai?
Hama' no i Musa puu-puun amalim-
bang ra pangkimuatan hino. Rahu ri
Musa,

"Kono hitu rahu nu Ala,
'Au anguma' ramuyun
sumolon ra saumi bansa'

10:5 Im. 18:5 **10:6-8** Laup. 30:12-14 **10:11** Yas. 28:16 **10:13** Yl. 2:32 **10:15** Yas. 52:7 **10:16** Yas. 53:1 **10:18** Nan. 19:4 **10:19** Laup. 32:21

ikaa asabit ra bansa' lilian ku,
am au anguma' ramuyun
ambuuk ra
saumi bansa' sasambungon.' "
20Labing po kakaatas ri Yasaya
mindahu. Rahu no,
"Kono hitu rahu nu Ala,
'Ulun ikaa ahuyum rakon,
nopongo nakatiwol rakon,
am au nopongo inintalang ra
ulun ikaa angkimuot
intor ra baal ku.' "
21Io yak haling ra baal nu bansa'
Israil rahu ri Yasaya,
"Kono hitu rahu nu Ala,
'Aampus songorou au ahipah
ra saumi bansa'
ikaa angkinongoh
am sumuhut ra panusuban
anduli' ohonsoi rakon.' "

Binsuat nu Ala ra bansa' nu Israil

11 1Au angkimuot, kapio ki' Ala
nopongo namatir ra bansa' no
tohom? Ikaa! Au hitu sangulun Israil
sua' ri Abaraham, haling ra lilian ri
Binyamin. 2Ikaa! Ala ikaa amatir ra
bansa' lilian no tohom pinili' no
haling ra puu-puun nali. Akau nopo-
ngo nakapandai ra aun nasuratan ra
Kitap intor ra baal ri Ilia, ra paat no
napasala' intor ra baal nu bansa' Is-
rail ra tingkuangon nu Ala. 3Rahu
ri Ilia,
"Tuhan, ulun hiano nopongo
namatoi ra ulun angindul
ra rahu mu
am nanasai ra intok
pananalaban ra kium potoyon
ra tayar mu.
Au yak sangulun aayah intor
ra lolot nu ulun angindul
ra rahu mu,
am ilo asiha' amatoi rakon."
4Aun ki' limbang nu Ala ri Ilia?
Limbang nu Ala,
"Au namului ra tulu' nga ribu
ngaulun ra tayar ku.
Ikaa po ilo ihondo'
sinumamba ra Ala binabaal
inggalan no Baal."
5Kono po hino raino tu. Siino lilian
nu ulun ikaa asuang nopongo pinili'
nu Ala nga haling ra asi' no. 6Ala
namili' rilo mimpuun ra asi' no am
sala' ka mimpuun ra inuma' nilo.
Nga kono Ala amili' mimpuun ra
inuma' nu ulun, haling ra hino asi' nu
Ala hino sala' noyo asi' otopot am
abubuh.
7Kono po hino, am aun koson no?
Bansa' Israil ikaa akaalap ra aun
uyumon nilo. Akaalap tu io hino
lilian yak nu ulun ikaa asuang nopo-
ngo pinili' nu Ala. Ulun bokon rano
kawi' no ikaa maya' am sumuhut ra
ipah nu Ala. 8Nga siino nasuratan ra
Kitap kono hitu rahu no,
"Ala nanguma' ra huang nilo
ailo amahuang
am suku' ra paat raino tu
mato nilo ikaa akakito
am talingo nilo
ikaa akaringoh."
9Am rahu po ri Daud,
"Hama' nu kawi' nu irau nilo
asauk ra toon ra tayar nilo,
am asauk ra luang intokon nilo
aratu' am omomos!
10*Hama' nu mato nilo son-*
solowon hili ilo ikaa akakito,
am hama' nilo aila' ra susa'
nilo no."
11Angkimuot au po raino. Paat nu
ulun Yahudi aratu', kapio ki' hino
asauk hili ilo omomos? Ikaa! Io yak
puun ra ilo nakasala', hili ralan
kaayahan hino tinaakan ra bansa'
sala' Yahudi, suku' ra ulun Yahudi
sumolon ra bansa' bokon hiano.
12Nga bansa' Yahudi nopongo
nakasala' am ikaa sumuhut ra

10:20 Yas. 65:1 10:21 Yas. 65:2 11:1 Plp. 3:5 11:3 1Raj. 19:10, 14 11:4 1 Raj. 19:18 11:8 Laup. 29:4, Yas. 29:10 11:9-10 Nan. 69:22-23

kasiha' nu Ala, haling ra hino bansa-
bansa' sala' Yahudi binarakatan nu
Ala. Labing po nu kono kawi' nu ulun
Yahudi anduli' ohonsoi ra Ala,
labing po pananaak nu Ala ra
barakat.

Kaayahan nu bansa' bokon sala' ulun Yahudi

13Io yak raino au ahayam ra
pahaka-pahaka' bokon sala' ulun
Yahudi! Buoi hitili, au nasauk ra sa-
ngulun susususubon tayar nu bansa'
bokon sala' ulun Yahudi, au angin-
suat kapio ra karaya' inuma' ku.
14Kalansanan ku, au akaalap
apaatong ra huang sumolon ra ulun
bansa' ku tohom, hili haling ra baal
ku hino Ala auma' apakaayah ra
sampiruo intor ra siung nilo. 15Puun
ra Ala aangas rilo, ulun nu tana' nan-
duli' nohonsoi ra Ala labing po ra
kono Ala asiha' rilo. Baal hino ohon-
do' yak ra ulun inatoi nanduli'
naayah!
16Kono sampayung ruti' puu-puun
nopongo tinaakan ra Ala, atungon nu
hino ohondo' yak ra kawi' nu ruti'
hino tinaakan ra Ala. Am kono bakat
nu taun Ala katangan, atungon nu
hino kawi' nu raan no pono' am io po
katangan. 17Sampiruo raan nu taun
saitun tinanom hino nopongo nilom-
por io hino ulun Yahudi. Am
patapiso' raan nu taun saitun siino ra
katanaan ra namalamparan hino, io
hino akau ulun sala' ulun Yahudi.
Akau pinatapis ra hino hili akau
okotohom ra kawi' nu atu onsoi intor
ra kaayahan otopot nu ulun Yahudi.
18Haling ra hino ikaa akau apakauyu'
ra ulun nopongo nilompor ohondo'
ra raan hino. Huangon mi onsoi-
onsoi nga akau hino raan yak. Am
sala' ka raan hino anaak ra bayah ra
bakat, io yak bakat hino nga anaak ra
bayah ra raan hino.
19Io yak rahu mi, "Ua, io yak raan-
raan hiano lomporon hili au apatapis
ra taunan nu raan hino!" 20Otopot
hino. Io yak ilo tinapiran nga ilo ikaa
hua angintopot, am akau inalap no
nga hua akau angintopot tu. Haling ra
hino pai' akau maayo huang ra baal
hino, topot no onsoi akau alaa'
amahuang. 21Nga kono Ala ikaa aim-
bayawan amatir ra ulun Yahudi
ohondo' ra raan kapio hino, ikaa
akau amahuang ra io aimbayawan
amatir ra ramuyun!
22Raino itaka akapandai ra Ala
kapio onsoi huang am io akakuasa'
amaratu' ra ukum. Io amaratu' ra
ukum ra ulun akasala', io yak io onsoi
huang ramuyun nu kono akau olon-
don aayah intor ra kaansayan no.
Kono ikaa, akau pono' am tapirin no.
23Am kono ulun Yahudi hiano an-
duli' am angintopot hino, hili ilo
rulion alapo' nga Ala akakuasa'
amaruli' rilo. 24Akau ulun sala'
bansa' Yahudi io hino ohondo' ra
raan nilompor intor ra taun saitun
intor ra katanaan, am pinatapis ra
taunan nu taun saitun tinanom. Ulun
Yahudi ohondo' ra taun saitun
tinanom. Kono Ala nanguma' ra baal
kalalaban hino, labing po luoi no ra io
apanduli' apatapis ra raan nilompor
intor ra taun saitun tinanom hino ra
puun nu taun namalamparan no.

Ala masi' ra kawi' nu ulun

25Pahaka-pahaka' ku! Au alansan
ramuyun ikaa amahuang ra akau
nakapandai ra kawi' nu atu-atu. Nga
siino saumi baal kitaakon nu Ala, am
kaando' kasangulun po napandai.
Am kasihaan ku akau akapandai ra
baal hino io hino kono hitu. Sam-
piruo ra ulun Yahudi ikaa maya' am
minsuhut ra panusuban, io yak
kinabaalo' nilo hino ikaa kula' abuoi,
suku' ra suang nu ulun sala' Yahudi
matong ra Ala ohondo' ra tinantu' nu
Ala. 26Haling ra baal hino kawi' nu
ulun Yahudi auma' kaayahon. Nga

11:26 Yas. 59:20-21

siino nasuratan ra Kitap kono hitu
rahu no,

"Raja' Kaayahan hino matong
haling ra Sion,
am angampun ra kawi' nu
kalaatan intor ra sua'
ri Yakup.
[27]*Au omolondon ra randi' hitu*
ra tingkuangon nilo
ra paat ku angampun ra kawi'
nu sala' nilo."

[28]Puun ra ulun Yahudi aangas
mintopot ra Aho Onsoi haling ra Ala,
haling ra hino ilo asauk ra pantabuh
nu Ala. Topot natu siino balos ra
tayar nu ulun sala' Yahudi. Io yak
intor ra kasiha' nu Ala asi' no olon-
don yak ra ulun Yahudi nga io
amahuang hua ra aki' nilo rali. [29]Nga
kono Ala namili' ra ulun hino am
nanaak ra barakat rio, Ala ikaa ihon-
do' pamaruli' ra aun nopongo inuma'
no. [30]Ra pahulu li akau ikaa min-
suhut ra rahu nu Ala. Io yak raino
Ala nopongo napaintalang ra akau
raino inampunan intor ra kasalaan
mi, nga puun hua ra ulun Yahudi ikaa
minsuhut ra rahu nu Ala. [31]Kono po
hino nu ulun Yahudi hiano. Paat
raino tu ilo ikaa minsuhut ra rahu nu
Ala, hili akau sabiton ra ulun inam-
punan haling ra kasalaan. Io yak ilo
pono' rahili[o] am sabiton yak ra ulun
inampunan haling ra kasalaan. [32]Nga
Ala nopongo napahusu ra kawi' nu
ulun pinihang nu ikaa minsuhut ra
panusuban, hili io akaalap apakito ra
io kapio masi' ra kawi' nilo.

Ansuk ra tayar nu Ala

[33]Ala kapio-pio akaya', am apan-
dai ra kawi' nu atu-atu. Aun ki'
akaalap ambala' ra kawi' nu
pamutusan no? Aun ki' akapandai ra
pakuan no angkaraya'? [34]Siino
nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,

"Aun ki' akapandai ra huang
nu Tuhan?
Aun ki' aatas ambala' rio?
[35]*Aun ki' naubas nanaak ra*
atu-atu ra tayar nu Tuhan
suku' akaalap angitaak ra
balos no?"

[36]Ala nga apasauk ra kawi' nu atu-
atu. Kawi' no intor ra Ala am tohom
nu Ala. Ala yak ansukon suku' ra
buo-buoi no! Amin.

Bayah angkaraya' ra tayar nu Ala

12 [1]Pahaka-pahaka' ku! Ala onsoi
bonsoi ra tayar taka. Hino puun
no au akitaak kapio ramuyun anaak
ra inan mi asauk ra saumi taak aayah
ra tayar nu karaya' nu Ala am apain-
suat ra huang no. Hitu nga samba
otopot maan mi ra Ala. [2]Ikaa akau
maya' ra aun inuma' nu ulun nu tana'
hitu. Pahusuon mu yak Ala angung-
ga' ra huang am pinowoon mu.
Haling ra hino akau akapandai ra
kasiha' nu Ala io hino aun onsoi am
apainsuat ra huang no am aun otopot
bonsoi.

[3]Ala nopongo nanaak rakon ra
saumi taak. Hino puun no au ambala'
ra kawi' nu pahaka'. Ikaa sumail
huang mi intor ra aun huangon mi
otopot. Onsoi akau amahuang anam-
puus ra kinabaalo' mi ra huang
rumaliwi', tuki-tukir mi amahuang
anampuus maya' ra kapandayan
tinaakan nu Ala ramuyun nga akau
inintopot ri Yasus.

[4]Inan taka asuang bahian. Tuki-
tukir nu bahian nu inan siino maan
no. [5]Kaitaka po hino. Hama' pono'
itaka asuang, io yak itaka saumi inan

---

[o]11:31 Io yak ilo pono' rahili: Luang nu buku nakalair; Io yak raino ilo

11:27 Yar. 31:33-34 11:33 Yas. 55:8 11:34 Yas. 40:13 11:35 Ayb. 41:11 11:36 1Kor. 8:6 12:4-5 1Kor. 12:12

nga itaka sinumilulum ri Karistus.
Am tuki-tukir taka ansilulum ra sa-
ngulun am sangulun asauk ra kula-
kula' bahian intor ra saumi inan.
6Kawi' taka natukir ra kula-kula'
taak ikaa ohondo' ra karaya' nu
Tuhan. Kawi' nu taak hino tinaakan
nu Ala ritaka maya' ra taak no. Hino
puun no onsoi taka anguma' ra kawi'
nu taak hino. Ulun nokotohom ra
taak aparayol ra aho haling ra Ala,
onsoi io aparayol ra aho haling ra Ala
hino maya' ra intopot siino rio no.
7Ulun nokotohom ra taak anginsuup
ra ulun bokon, onsoi io kapio-pio a-
nginsuup ra ulun bokon. Ulun
nokotohom ra taak angubas, onsoi io
kapio-pio angubas. 8Ulun nokoto-
hom ra taak apaingkotoh ra huang nu
ulun bokon, onsoi io kapio-pio apa-
ingkotoh ra huang nu ulun bokon.
Ulun nokotohom ra taak anaak ra
ulun bokon ra aun siino rio, onsoi io
kapio-pio anaak ra huang aingkoos
am abubuh. Ulun nokotohom ra taak
amihang, onsoi io kapio-pio
amihang. Ulun nokotohom ra taak
masi' ra ulun bokon, onsoi io kapio-
pio anguma' ra huang anginsuat.
9Onsoi masi' ra huang abubuh.
Onsoi asisingon ra alaat, am angalu-
lum ra aun onsoi. 10Onsoi pahaka-
pahaka' ahahasi' ra sangulun am
bokon ra huang anginsuat ohondo' ra
ulun ahahaka' ra saumi sulapan, am
onsoi akau hai-hait amahulu
rumaliwi' huang ra sangulun.
11Onsoi akau apinso' angkaraya',
ikaa lambungau. Angkaraya' ra tayar
nu Tuhan ra aingkoos huang. 12Onsoi
pahaka' alansan yak ra Tuhan, ra
huang anginsuat, tumaan yak ra paat
asusa', am hai-hait sumambayang.
13Anaak ka ra aun siino ramuyun ra
pahaka' ulun nangintopot kaando' ra
atu-atu, am onsoi akau apaunsop ra
pahaka' ikaa akaulihan mi ra pahun
mi, ra huang anginsuat.
14Akitaak ka ra Ala anaak ra
barakat ra ulun alaat ramuyun.
Akitaak nga ra Ala hili io anaak rilo
ra barakat, pai' pahawah. 15Maya'
akau anginsuat ra kawi' nu ulun a-
nginsuat, am akaaya' asusa' ra kawi'
nu ulun asusa'. 16Onsoi akau an-
sisilulum ra sangulun am sangulun.
Ikaa akau kumakaulu' huang, io yak
onsoi akau sumilulum ra ulun kaan-
do' ra atu-atu.[p] Ikaa oko ahipandayo'
intor ra ulun bokon.
17Kono ulun bokon alaat riun, ikaa
oko amalos rio ra kalaatan. Onsoi
oko anguma' ra atu onsoi pamahua-
ngan nu kawi' nu ulun. 18Ra luang nu
bayah mi, onsoi akau lumikot ra
bayah ohonsoi ra kawi' nu ulun. 19U
pahaka-pahaka' ku! Ikaa akau
amalos ra ulun karualan nu huang
mi, pahusuon mi yak Ala amalos.
Nga siino nasuratan ra Kitap, rahu nu
Tuhan,

"Au nga amalos, au nga
akakuasa' amaratu' ra ukum."

20Topot no, siino nasuratan ra
Kitap, rahu kono,

"Kono pangkalaat muno aitilan,
onsoi oko apaakan rio,
am kono io atiinuman,
onsoi oko apainum rio.
Intor ra oko anguma' ra kono
hino,
pahaka' auma' apakauyu' rio."

21Ikaa oko apahusu' ra inan mu
payawon nu kalaatan, io yak onsoi
akau amayau ra kalaatan ra kaan-
sayan.

---

[p]12:16 io yak onsoi akau sumilulum ra ulun kaando atu-atu: Karuo kono am; pai' kaangas ra karaya-karaya' ikaa aulu'

12:6-8 1Kor. 12:4-11 **12:14** Mat. 5:44, Luk. 6:28 **12:16** Bab. 3:7 **12:19** Laup. 32:35 **12:20** Bab. 25:21-22

Maya' ra panusuban nu pamarinta

13 1Tuki-tukir nu ulun onsoi maya'
ra panusuban nu pamarinta,
nga kuasa' nu pamarinta kawi' no
haling yak ra pamalihuaan nu Ala.
Am pamihangan siino raino tu,
kuasa' no amihang hino haling yak ra
Ala. 2Hino puun no, ulun ikaa maya'
ra rahu nu pamarinta ohondo' yak ra
ikaa maya' ra aun nilondon nu Ala.
Am ulun anguma' ra baal hino io
aukuman. 3Nga ulun anguma' ra
onsoi ikaa pakuan no alaa' ra
pamarinta. Ulun anguma' ra alaat no
yak auma' angkalaa'. Kono pahaka'
asiha' ra ikaa angkalaa' ra pamarin-
ta, onsoi pahaka' anguma' yak ra
onsoi, hili pahaka' auma' ansukon.
4Nga pamarinta io hino amba nu Ala
am io angkaraya' ra tayar nu kaan-
sayan mi. Io yak kono pahaka' angu-
ma' ra alaat, kapio pahaka' alaa' rio,
nga siino kuasa' nano amaratu' ra
ukum ra ulun. Pamarinta io hino
amba nu Ala, akakuasa' amaratu' ra
ukum nu Ala ra tayar nu ulun angu-
ma' ra alaat. 5Hino puun no onsoi
akau sumuhut ra atu panusuban nu
pamarinta sala' ka haling ra akau aa-
ngas aukuman, io yak poyo haling ra
huang mi abubuh.

6Hino nga puun no pahaka' anaak
ra sukai nga pamarinta io hino ulun
angkaraya' ra tayar nu Ala ra paat
nilo angkaraya' ra karaya' hitu.
7Haling ra hino onsoi pahaka' am-
bayal ra pamarinta kono akau pam-
bayaron no. Onsoi akau ambayal ra
kawi' nu sukai nu kono po akau pam-
bayaron ra sukai. Anginsuat akau rilo
am rumaliwi' huang.

Maan taka ra tayar nu ulun bokon

8Ikaa itaka angutang ra atu-atu ra
ulun bokon. Saumi yak intok mi
ahuhutang io hino ahutang ra asi' ra
sangulun am sangulun. Nga ulun
masi' ra ranga-rangan no, nopongo
inaya' ra kawi' nu Arat sinuratan
ri Musa. 9Nga Arat sinuratan
ri Musa io hino ikaa ampalapau, ikaa
ampatoi, ikaa antakou, am ikaa alaai
ra atu notohom nu ulun bokon am
kawi' nu hino nakaaya' ra arat bokon,
ohondo' yak ra saumi panusuban, io
hino, masi' ko ra ranga-rangan mu
ohondo' ra oko masi' ra inan mu
tohom. 10Ulun masi' ra ulun bokon,
ikaa io anguma' ra kalaatan ra ulun
hino. Haling ra hino, ulun masi' ra ra-
nga-rangan no, ulun hino nopongo
inaya' ra kawi' nu Arat sinuratan
ri Musa.

11Bokon intor ra hino, akau
akapandai nga paat raino tu io hino
paat ra tayar mi lumuat haling ra
bolong. Nga paat no ra tayar taka
auma' kaayahon labing amaar noyo
intor ra puun taka inintopot ra
pahulu li. 12Nga londom nopongo
nakasail, am ikaa kula' abuoi
atawang noyo. Haling ra hino, onsoi
taka mulou ra kawi' nu inuma' taka
olondom. Onsoi taka onohom ra ti-
nanggoi awantang. 13Onsoi taka a-
nguma' ra baa-baal kaansukanan nu
ulun ohondo' ra kaubasan nu ulun a-
nguma' ra paat nu atawang, ikaa am-
paramai akasail ra kaansayan no, am
karuo kono ahauk. Ikaa ambai-
ambai, karuo kono am anguma' ra
baa-baal apakauyu'. Ikaa anggabu'
karuo kono am sumolon huang.

13:6-7 Mat. 22:21, Mrk. 12:17, Luk. 20:25 13:9 Nah. 20:13-15,17, Laup. 5:17-19, 21 Im. 19:18

14Hama' no Tuhan Yasus Karistus
yak anantu' ra aun auma' maan mi.
Ikaa ampahuang ra atu koson
apakaandas ra kasiha' nu huang mi
nakasala' hino.

Ikaa Apasala' ra Pahaka' mu

14 1Ulun ikaa kula' angintopot ra
lolot mi, onsoi akau angalulum
rio ra huang anginsuat. Ikaa akau
kumalit rio haling ra baal nu kain-
tapatan no. 2Siino kaintapatan nu
ulun ra io auma' angakan ra aun yak
akanon no. Io yak siino ulun bokon
ikaa kula' kaintapatan no io am-
pahuang ra io auma' angakan ra
kana' tinantu' yak. 3Ulun angakan ra
atu-atu yak akanon no, onsoi ikaa
apakauyu' ra ulun ikaa ohondo' ra
aun akanon no. Am ulun angakan ra
kana' tinantu' yak, onsoi ikaa
apasala' ra ulun angakan ra atu-atu
yak akanon no, nga Ala nopongo na-
ngangku rio. 4Aun ki' akau kaulun
suku' akau apasala' ra amba nu ulun
bokon? Andai nahi nu kono amba
hino nanguma' ra onsoi karuo kono
am ikaa tuan nano yak apandai ra
baal nano. Am kapio amba hino a-
nguma' ra onsoi, nga Tuhan hua
auma' apaingkotoh rio.
5Siino ulun amahuang saumi orou
nopongo tinantu' labing aulu' intor ra
orou bokon, am ulun bokon
amahuang nga kawi' nu orou ohon-
do' yak. Hama' no kawi' nu ulun
anantu' ra orou maya' ra kaintapatan
no. 6Ulun apakaulu' ra saumi orou
tinantu' hino, ulun anguma' ra kono
hino ra tayar nu panginsuatan no ra
Tuhan. Ulun angakan ra kawi' nu
atu-atu akanon, io anguma' ra hino ra
tayar nu panginsuatan no ra Tuhan,
nga io mindahu tarima' kasi' ra
Tuhan ra tayar nu akan hino. Kono
po hino nu ulun angakan ra akan
tinantu' yak. Ulun hino pono' am a-
nginsuat ra Tuhan am mindahu
tarima' kasi' ra Ala.
7Kaando' kasangulun ra lolot taka
aayah karuo kono am matoi ra tayar
nu inan no tohom. 8Kono itaka aayah,
itaka aayah ra tayar nu Tuhan. Am
kono itaka matoi, itaka matoi ra tayar
nu Tuhan po. Haling ra hino, aayah
ki' am matoi ki', itaka tohom nu
Tuhan. 9I Karistus nopongo inatoi
am nanduli' naayah. Hino puun no io
nasauk ra Tuhan ra tayar nu ulun
aayah am poyo tayar nu ulun nopo-
ngo inatoi.
10Haling ra hino, u pahaka-
pahaka' ku! Aun ki' balos no ra oko
apasala' ra pahaka' mu ulun min-
topot? Ala amutus ra kawi' nu maan
taka. 11Siino nasuratan ra Kitap, rahu
nu Tuhan,

"Kapio nga au Ala.
Hino puun no tuki-tukir
nu ulun auma' sumamba
ra tingkuangon ku,
am tuki-tukir nu ulun auma'
angangku ra au nga Ala."

12Intor ra hino, tuki-tukir taka
ikaa mulalas amalimbang ra Ala ra
kawi' nu inuma' taka.

Ikaa oko anguma' ra pahaka' mu apalir

13Puun ra hino ikaa taka apasala'
ra sangulun am sangulun. Topot no
onsoi akau lumikot anguma' ra kono
hino. Akau ikaa anguma' ra atu-atu
ra pahaka' mi ulun nangintopot suku'
ilo alaai am anguma' ra sala'. 14Nga
au sinumimpung ra Tuhan Yasus, am
au angintopot kapio nga kawi' nu atu-
atu ikaa auma' kanon, io yak baal
hino ikaa auma' akanon ra tayar nu
sangulun nu kono ulun hino am-
pahuang ra ikaa auma' akanon. 15Io
yak kono akanon taka hino apakaruol
ra huang nu sangulun pahaka' taka

14:1-6 Kol. 2:16 **14:10** 2Kor. 5:10 **14:11** Yas. 45:23

nangintopot, hili inuma' nu pahaka'
hino sala' ka haling ra asi'. Ikaa oko
apahusu' ra ulun bokon anguma' ra
sala' intor ra akanon mu, nga i Karis-
tus nopongo inatoi ra tayar nu ulun
hino. 16Hino puun no ikaa akau
apahusu ra pamahuangan mi onsoi
hino, ikaa onsoi ra pamahuangan nu
ulun bokon. 17Nga kono Ala amihang
ra kaayahan nu sangulun, kawi' nu
akanon am inumon no ikaa aulu'.
Aulu' tu io hino, ulun hino sumuhut
ra kasiha' nu Ala, akaliman ra kaan-
sayan nu huang am akaalap ra insuat
nu huang tinaakan nu Ro nu Ala.
18Kono po hino maan nu ulun angka-
raya' ra tayar ri Karistus, ulun hino
apainsuat ra Ala, am insuaton nu
ulun bokon.
19Hino puun no onsoi taka lumikot
hai-hait[q] ahuyum ra baa-baal angibit
ra kaansayan, am apaingkotoh ritaka
kawi'. 20Am pai', intor ra baal nu
akan, pahaka' apakalaat ra aun no-
pongo sinauk nu Ala. Kawi' nu
akanon kaando' alaat, io yak kono
ulun bokon anguma' ra sala' puun ra
inakan mu hino, pahaka' akasala'
nga baal hino. 21Labing honsoi no
ikaa angakan ra kual am anginum ra
ruu' nu anggur am aun yak baal
bokon, nu kono po pahaka' bokon a-
nguma' ra sala' nga baal hino.
22Hama' no, aun yak intopoton mu,
onsoi oko anguma' ra hino ra ting-
kuangon nu Ala ra tayar mu yak.
Asatu' ulun ikaa amahuang ra io
akasala' ra paat no anguma' ra aun
otopot pamahuangan no. 23Io yak
ulun ruo-ruo huang ra atu-atu
akanon no, am hili io angakan ra
akanon hino, ulun hino pasalain nu
Ala. Nga ulun hino ikaa anguma'
maya' ra kaintapatan no ra aun
otopot am ikaa otopot. Am aun pono'
maan no, kono kaando' kaintapatan
no kawi' nu hino io akasala'.

Panginsuaton taka huang nu ulun bokon, pai' inan mi tohom

15 1Tayar taka kapio-pio anginto-
pot ra aun intopoton taka, onsoi
taka apaingkotoh ra huang nu ulun
alami' ra kaintapatan. Ikaa taka
apainsuat yak ra huang taka tohom.
2Topot no, onsoi tuki-tukir taka
apainsuat ra huang nu pahaka' taka
ra tayar nu kaansayan no tohom, hili
kaintapatan no indu-indul atahoh.
3Nga Tuhan Yasus pono' hua am
ikaa amahuang ra kaansayan nu inan
no tohom. Siino nasuratan ra Kitap
kono hitu rahu no,

"Kawi' nu papasalaan
pinaintup riun nopongo
inintup rakon."

4Kawi' nu nasuratan ra Kitap io
hino angubas ra tayar taka. Nga pa-
ngubasan naalap taka haling ra Kitap
apasauk ritaka tumaan am okotoh
huang suku' itaka akaalap lumansan
yak ra Ala. 5Au sambayang ra Ala hili
io anginsuup ra kaayahan mi hili
akau saumi huang, maya' ra
kaayahan ri Karistus Yasus. Ala
anaak ra kalandanan nu huang am a-
paingkotoh ra ulun. 6Haling ra
pahaka' saumi huang, kawi' mi
auma' asisinggau' angansuk ra Ala.
Ama' nu Tuhan taka Yasus Karistus.

Aho Onsoi ra tayar nu bansa' sala' Yahudi

7Hino puun no onsoi pahaka'
ahahalulum ra sangulun am sangulun
ra huang anginsuat, ohondo' ri Karis-
tus nangalulum ramuyun hili ulun a-
ngansu-ngansuk ra Ala. 8Onsoi
huangon mi, nga i Karistus nopongo
inuoi nanguma' ra atu onsoi ra ulun
Yahudi anatandu' ra Ala abubuh

---

q14:19 onsoi taka lumikot hai-hait: Luang nu buku nakalair; itaka hai-hait lumikot

15:3 Nan. 69:9 15:9 2Sam. 22:50, Nan. 18:49

huang anuhut ra aun nirandi' no ra
aki-aki' taka rali. 9 I Yasus pono' am
napasauk ra bansa' sala' Yahudi hili
angansuk ra Ala nga honsoi hua nu
huang no ra tayar nilo. Nga siino
nasuratan ra Kitap, kono hitu rahu
no,

"Nga au auma' angansuk riun
ra lolot nu bansa'
sala' Yahudi.
Au auma' manani
ra nanian pangansukan
ra tayar nu inggalan mu."

10 Am siino po nasuratan bokon,
rahu no,

"Anginsuat akau rumangan
ra bansa' pinili' nu Ala,
u kawi' nu bansa' sala'
Yahudi!"

11 Am siino po rahu no kono hitu,

"Angansuk ka ra Ala,
u kawi' nu bansa' sala' Yahudi,
onsoi kawi' nu ulun
angansu-ngansuk rio!"

12 Am rahu po ri Yasaya,

"Haling ra sua' ri Isai,
sangulun auma' matong
am io auma' amihang
ra bansa-bansa' sala' Yahudi
am io nga kalansanan
nu ulun hiano."

13 Ala hino nga intok mi lumansan.
Au sambayang hili Io anaak ra insuat
am kaansayan ra huang mi nga angin-
topot hua akau rio, hili haling ra
kuasa' nu Ro nu Ala akau indu-indul
lumansan ra Ala.

Aun puun no i Paulus aatas nanurat

14 U pahaka-pahaka' ku! Au a-
ngintopot kapio, asuang baa-baal
onsoi siino ramuyun. Akau pono' am
akapandai ra kawi-kawi' no am
akaalap angubas ra sangulun am sa-
ngulun. 15 Io yak au apamahuang
kapio-pio ramuyun ra surat ku hitu
intor ra kula-kula' baal. Au aatas
anurat ramuyun, nga Ala nopongo
nanaak rakon ra karaya' hitu. 16 Io no-
pongo napasauk rakon ra amba
ri Karistus Yasus sususubon ra tayar
nu bansa-bansa' sala' Yahudi. Am au
angkaraya' ohondo' ra imam, am am-
bala' aparayol ra Aho Onsoi haling
ra Ala, hili ulun sala' Yahudi asauk
ra saumi taak apainsuat ra Ala. Hili
Ro nu Ala anguma' rilo asauk ra
saumi taak ra tayar nu Ala. 17 Nga au
nopongo sinumilulum ri Karistus
Yasus, am raino au auma' anginsuat
bonsoi ra aun inuma' ku ra tayar nu
Ala. 18 Au aatas ambala' kono hino
nga haling yak ra baal nu nopongo
inuma' ri Karistus lumangus rakon ra
apasauk ra ulun sala' Yahudi olon-
don maya' ra panusuban nu Ala. Au
nanguma' ra hino haling ra rahu ku
am inuma' ku, 19 am rangani' nu kula-
kula' tatandu' akakuasa' am tatandu'
kalalaban nu ulun; kawi' nu hiano
haling ra kuasa' nu Ro nu Ala. Aho
Onsoi ra baal ri Karistus nopongo
binalaan ku kaawi' ra kula-kula'
ulun, mimpuun ra bandar Yarusalim
suku' ra daira Ilirikum. 20 Kasihaan
ku io hino ambala' ra Aho Onsoi
haling ra Ala ra kula-kula' intok nu
ulun ikaa po nakaringoh ra baal
ri Karistus. Nga aangas au anauk ra
karaya' inimuunan nu ulun bokon.
21 Siino nasuratan ra Kitap,

"Ulun ikaa po nasuku' nu aho
intor ra baal no akakito rahili.
Am ulun ikaa po naubas naka-
ringoh akarati' rahili."

I Paulus ahihuhuang muoi ra Ruum

22 Hino puun no asalok au ikaa
akasauk muoi ahaas ramuyun nga
asuang hua apasusa' ra lakou ku. 23 Io
yak karaya' ku raino ra intok hitu no-
pongo noyo. Am kula-kula' upok

15:10 Laup. 32:43 **15:11** Nan. 117:1 **15:12** Yas. 11:10 **15:21** Yas. 52:15 **15:22** Rm. 1:13

buoi no au asiha' muoi ahaas
ramuyun. 24Kono au rahili rumampa'
ra bandar mi ra lakou ku muoi ra
Sapanyol, kalansanan ku, au akatiwol
ramuyun ra huang anginsuat
ramuyun ra kula-kula' buoi. Pongo
nu hino kalansanan ku ramuyun akau
akaalap anginsuup rakon ra lakou ku
muoi ra Sapanyol. 25Io yak raino
poyo au muoi ra Yarusalim angibit ra
usin taakin ra ulun nangintopot ra
Ala ra hino. 26Nga ulun nangintopot
amahun ra daira Makidonia am daira
Akaya nopongo namalihua anaak ra
usin ra luur nu pahaka-pahaka' a-
ngintopot ra Ala kaando' ra atu-atu
ra Yarusalim. 27Ilo nanguma' ra baal
hino ra insuat nu huang nilo. Topot
no, ikaa mulalas ilo anulung yak ra
pahaka' kaando' ra atu-atu amahun
ra Yarusalim, nga haling hua ra ulun
Yahudi bansa' sala' Yahudi
nakaalap ra barakat haling ra Ala.
Haling ra hino, ikaa mulalas ulun
bokon pono' anginsuup ra ulun
Yahudi ra atu-atu tinaakan nu Ala
rilo.

28Kono opongo karaya' ku hitu,
am angibit anaak ra ulun amahun ra
Yarusalim ra kawi' nu usin nilulur
hino, hili au makou muoi ra daira
Sapanyol am mapit ra bandar intok
mi. 29Kono au matong ramuyun, ikaa
mulalas paat ku matong au angibit ra
barakat asuang ra tayar mi haling
ri Karistus.

30Haling ra inggalan nu Tuhan
taka Yasus Karistus am haling ra asi'
tinaakan nu Ro nu Ala, au akitaak
kapio-pio ramuyun suminggau'
rakon sambayang kapio-pio akitaak
ra Ala ra tayar ku. 31Onsoi akau sam-
bayang akitaak ra Ala hili au ikaa
takubon nu ulun ikaa angintopot
amahun ra Yudia, am hili lakou ku
muoi ra Yarusalim angibit ra usin
taakin ku rilo, apuon nu ulun nangin-
topot siino ra hino ra huang anginsuat
bonsoi.

32Haling ra hino, kono maya' ra
kasiha' nu Ala, matong au rahili
ramuyun ra huang ku anginsuat bon-
soi. Am huang ku ainsuatan am indu-
indul okotoh ra paat ku siino ra lolot
mi. 33Au sambayang ra Ala, puun nu
kaansayan nu ulun, hili io amarangan
ra kawi' mi. Amin.

Tabi' ra sangulun

16 1Au asiha' apakaulih ramuyun
ra pahaka' taka ruandu', io hino
i Pibi. Io palayan ra ulun nanginto-
pot amahun ra Kangkiria. 2Tiwolon
mi io am paunsopo' ra pahun mi intor
ra pansiluluman taka ra Tuhan. Kono
ulun angintopot ra Ala onsoi apaun-
sop ra sangulun am sangulun ra
pahun nano. Anaak ka rio nu kono po
siino atu-atu kitaakon no ramuyun,
nga asuang no ulun tinaakan no ra
atu-atu, au pono' am tinaakan no yak
ra atu-atu.

3Pasukuon mi tabi' ku ri Priskila
am andu' no ungkuyon i Akwila, ra-
nga-rangan ku angkaraya' ra tayar
ri Karistus Yasus. 4Ilo ruo mamaar
patoi nga ilo angangkob rakon. Au
mindahu tarima' kasi' rilo am sala'
ka au yak, io yak kawi' nu ulun na-
ngintopot bokon, sala' bansa' Yahudi
pono' am mindahu yak tarima' kasi'
po rilo.

5Am pasukuon mi po tabi' ku ra
ulun nangintopot nilumulur ra pahun
nilo. Au po apasuku' ra tabi' ku
ri Ipinitus asian ku. Nga io hua puu-
puun inintopot ri Karistus ra daira
Asia. 6Am au po apasuku' ra tabi' ku
ri Maria, nga io apinso' kapio angka-
raya' ra tayar mi.

7Kono po hino nu tabi' ku
pasukuon ku ri Andronikus am i
Yunias[r], ilo am au saumi bansa' yak

---

[r]16:7 Yunias: Karuo kono am i Yuni. Luang nu buku nakalair; i Yulia

15:25-26 1Kor. 16:1-4 15:27 1Kor. 9:11 16:3 Inu. 18:2

am naubas niriil rangan ku. Ilo
pahulu inintopot ri Karistus haling
rakon. Nga asuang ulun akakaulih
rilo ra ilo ulun susubon. 8Am au po
apasuku' ra tabi' ku ri Ampiliatus, au
akaasi' rio am io rangan ku nopongo
sinumimpung ra Tuhan.
9Pasukuon mi po tabi' ku ri Ur-
banus, rangan taka angkaraya' ra
tayar ri Karistus, am poyo tabi' ku
ri Stakis rangan asian ku hino. 10Am
tabi' ku poyo ra tayar ri Apilis. Nga
kalandanan no hua ri Karistus nopo-
ngo nakito. Am tabi' ku poyo ri Aris-
tobulus ilo sansulapan, 11am poyo
i Hirodian bansa' ku tohom. Am tabi'
ku poyo ra kawi' nu pahaka' ulun na-
ngintopot ra luang nu sulapan
ri Narkisus.
12Am au po apasuku' ra tabi' ku
ri Tripina am i Triposa apinso' kapio
angkaraya' ra tayar nu Tuhan, am
tabi' poyo ra tayar ri Porsis pahaka'
asian ku. Nga io pono' am apinso'
angkaraya' ra tayar nu Tuhan. 13Am
au po apasuku' ra tabi' ku ri Rupus
am ina' no, nga pamahuangan ku
kono yak ina' ku tohom. I Rupus io
hino ulun pinili' nu Tuhan kaansukan
nu ulun.
14Pasukuon mi tabi' ku
ri Asinkritus, i Pligon, i Hirmis, i
Patrobas, i Hirmas am kawi' nu
pahaka' ulun nangintopot rangan
nilo. 15Am tabi' ku poyo ri Pilologus
am i Yulia, am tayar poyo ri Nirius
am pahaka' no ruandu', am tayar
poyo ri Olimpas am kawi' nu ulun
nangintopot rangan nilo.
16Antatabi' ka ra sangulun am sa-
ngulun ra huang anginsuat. Kawi' nu
ulun nangintopot ri Karistus
apasuku' ra tabi' nilo ra kawi' nu
pahaka'.

Popor nu babala'

17U pahaka-pahaka' ku! Au alan-
san kapio-pio ramuyun, huhuangon
mi ulun anguma' ra ulun bokon
akapansusuai am apakalami' ra kain-
tapatan nu ulun ra Tuhan. Baal hino
ikaa ampaat ra pangubasan nopongo
inubas ramuyun, mintawoi ka ra
kawi' nu ulun hiano. 18Nga ulun kono
hiano sala' ka angkaraya' ra tayar
ri Karistus Tuhan taka, io yak ulun
hiano apakaandas ra kasiha' nu
huang nilo tohom. Haling ra
pamunaawan am rahu nilo onsoi ri-
ngohon, am ilo amparuung ra ulun
ikaa apandai ra atu-atu. 19Nga kawi'
nu ulun nopongo nakapandai ra akau
olondon maya' ra pangubasan ra baal
nu Aho Onsoi haling ra Ala. Intor ra
hino am au anginsuat bonsoi ra baal
nu inuma' mi hino. Au asiha'
ramuyun apandai ra baa-baal onsoi,
am ikaa akapandai ra baa-baal alaat.
20Ala puun ra kaansayan nu ulun,
auma' amaratu' ra kuasa' nu Ibilis
am amayau rio. Alansan ra Tuhan
taka Yasus Karistus hai-hait anaak ra
barakat ramuyun.
21I Timotius, rangan ku angkara-
ya', apasuku' ra tabi' no ramuyun.
Kono po hino ri Lukius, Yason, am
i Sosipatir, pohondo' ku ra bansa'.
22Au nga i Tortius, nanurat ra
surat ri Paulus hitu. Au apasuku' ra
tabi' ku ramuyun nga itaka sangaka'
ra luang nu Tuhan. 23I Gayus
apasuku' ra tabi' no ramuyun. Au sa-
ngulun tambului ra pahun no am
ulun nangintopot tumapupun ra
pahun hitu. Irastus, io amumului ra
usin ra bandar hitu, apasuku' po ra
tabi' no ramuyun. Kono po hino nu
pahaka' taka i Kawartus.

---

[s]16:20b kaando 20b nasuratan ra buku nakalair

16:13 Mrk. 15:21 **16:21** Inu. 16:1 **16:23** Inu. 19:29, 1Kor. 1:14, 2Tim. 4:20

[24] [Alansan ra Tuhan taka Yasus
Karistus anaak ra barakat ra kawi' nu
pahaka'. Amin]

Rahu pamaparan ra surat hitu

[25] Onsoi taka angansuk ra Ala! Io
nga akakuasa' apatahoh ra intopot
nu pahaka' ampaat ra Aho Onsoi
haling ra Ala, io hino Aho balain ku
ra baal ri Yasus Karistus. Au ambala'
ra Aho hino ampaat ra aun pinain-
talang nu Ala; io hino haling ra baal
nu hinuhuang, nu Ala ra kula-kula'
ngaatus upok buoi no ikaa napan-
dayan nu ulun. [26] Io yak raino, haling
ra susub nu Ala aayah ampus-ampus
hino, hinuhuang nu Ala hino nopo-
ngo pinaintalang am binalaan ra
kawi' nu bansa' lumangus ra
sinuratan nu ulun angindul ra rahu
nu Ala, hili kawi' nilo mintopot am
olondon ra panusuban nu Ala. [27] Io
nga Ala yak saumi, am apandai bon-
soi.

Onsoi kawi' nu ulun angansu-
ngansuk am anginsuat rio suku' ra
sabuo-buoi no mimpuun ri Yasus
Karistus! Amin.

Tabi' haling rakon,
Paulus, amba
ri Karistus Yasus.[t]

---

[t] 16:27 Kula-kula' buku nakalair ayat 25-27 sinuratan ra hino am libos nu bahian 14:23, karuo kono am libos nu bahian 14:23 yak; am saumi buku bokon nanuratan ra libos nu bahian 15:33.

Surat ri Paulus kasaa' sumuku' ra ulun nangintopot ra KORINTUS

Rahu Papaintalangan

Surat ri Paulus kasaa' hitu pinasuku' no ra ulun nangintopot amahun ra Korintus ambala' rilo ra baal-baal nasauk ra ulun nangintopot ra intok hino. Baal-baal nasauk hino io hino intor ra baal nu kaayahan am kaintapatan nu ulun nangintopot. Paat nu hili Korintus io hino bandar nu ulun Yunani, bandar maayo nu daira Akaya ra bahian nu pihangan nu Ruum. Kula-kula' yak suang nu bansa' amahun ra bandar hitu, am bandar hitu atandul nga asuang hua ulun antatalan, am arat intor ra baal nu pakai aulu' bonsoi, io yak aaho poyo ra kinabaalo' nilo ikaa kula' onsoi am nansisinutan po ugama siino ra hitu.

Puu-puun aulu' bonsoi ra pamahuangan ri Paulus io hino intor ra baal nu pansusuayan am kalaatan nasauk ra lolot nu ulun nangintopot, am intor ra baal-baal kauyuan am ahuot, intor ra baal nu alimanan nu huang, kinabaalo' ra lolot nu ulun nangintopot, taak-taak nu Ro nu Ala, am intor ra baal nu ulun matoi anduli' aayah. Intor ra kapandayan amahuang, i Paulus nanilu ra aun koson nu Aho Onsoi intor ra Ala hino auma' opokoonsoi ra baal-baal hiano.

Bahian opor am talu ambala' ra baal-baal nu asi' otopot. Bahian hitu saumi bahian aulu' bonsoi intor ra bahian bokon ra buku hitu.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-9
Pahahansangan nu ulun nangintopot 1:10-4:21
Baal kauyuan am kaayahan nu sansulapan 5:1-7:40
Ulun nangintopot am ulun ikaa sumamba ra Ala 8:1-11:1
Kaayahan nu ulun nangintopot am sumamba 11:2-14:40
Intor ra baal nu nandulian ri Yasus naayah am ulun nangintopot anduli' aayah intor ra patayan 15:1-58
Usin tinaakan ra ulun nangintopot amahun ra Yudia 10:1-4
Baal nu kaayahan nu sangulun am rahu pamaparan 16:5-24

---

1 1-3Sumuku' ra pahaka-pahaka' a-
ngintopot ra Ala amahun ra
Korintus! Pahaka' nopongo inipahan
nu Ala asauk ra ulun pihangon no nga
pahaka' tohom ri Karistus Yasus,
akau kaawi' ra atu yak ulun sumam-
ba ra Tuhan taka Yasus Karistus, io
hino Tuhan nilo am Tuhan taka poyo.
Au, i Paulus, am pahaka' taka
i Sostinis, sambayang am alansan ra
Ala Ama' taka am Tuhan Yasus
Karistus anaak ra barakat am kaan-

1:2 Inu. 18:1

sayan ramuyun. Au nanulis ra surat
hitu nga au nasauk ra ulun sususubon
ri Karistus Yasus, nga pinasauk nu
Ala maya' ra kasiha' no Tohom.

Kawi' nu barakat intor ra Ala mimpuun ri Yasus Karistus

4Hai-hait yak au mindahu tarima'
kasi' ra Ala intor ra baal mi, nga akau
nopongo nakaalap ra barakat intor ra
Ala mimpuun ri Yasus Karistus.
5Nga puun ra akau nasauk ra tohom
ri Karistus, hili bayah mi nokotohom
ra kawi' nu atu-atu baal. Kapandayan
mi amahuang ra kawi' nu atu-atu an-
dalom bonsoi, am apandai bonsoi
akau angubas ra atu napandayan mi
hino. 6Baal hino anatandu' ra aho ra
baal ri Karistus akau inintopot
bonso-bonsoi, 7suku' ra akau okoto-
hom ra kawi' nu barakat intor ra Ala,
tima' mi angkinaan ra Tuhan taka
Yasus Karistus matong am akito nu
kawi' nu ulun. 8I Karistus yak
amaramin ramuyun suku' ra popor
no, hili paat no matong anduli' rahili
akau apandayan no kaando' sala'.
9Ala kaintapatan ra kawi' nu atu-atu.
Io nga Ala nopongo nahipah
ramuyun ra sumilulum ra Anak no, io
hino i Yasus Karistus, Tuhan taka.

Pahahansangan ra lolot nu ulun nangintopot

10Pahaka-pahaka' ku! Intor ra ing-
galan nu Tuhan taka Yasus Karistus,
au akitaak ra kawi' mi saumi
pamalihuaan hili kaando' pahahan-
sangan ra lolot mi. Onsoi akau saumi
huang am pinowoon. 11Nga sangulun
hua intor ra sulapan ri Koloyi
namala' rakon siino pahahansangan
ra lolot mi. 12Langus nu rahu ku io
hino nga siino hua inindahu ra lolot
mi, "I Paulus yak bayaan ku". Siino
po mindahu, "I Apolos bayaan ku".
Rahu nu bokon no, "I Piturus bayaan
ku". Bokon no mindahu ra "I Karis-
tus bayaan ku".
13Tinaya-tayar ki'[a] I Karistus?
I Paulus, sala' ka sinalip am inatoi ra
tayar mi! Akau pono' am ikaa
nirorob ra asauk ra ulun maya'
ri Paulus, kaa ki' kapio? 14Au min-
dahu tarima' kasi' nga sangulun
pono' kaando' nirorob ku ra lolot mi,
siliu yak ri Krispus am i Gayus. 15Pai'
sangulun mindahu ra au nopongo
nomororob rilo am asauk ra ulun
maya' rakon. 16(O hua tupo siino.
I Stipanus sansulapan otopot solor
au nomororob rilo. Io yak bokon intor
ra hino huang ku kaando' no nirorob
ku.) 17Au sinusub ri Karistus sala' ka
omororob ra ulun, io yak au ambala'
ra Aho Onsoi intor ra Ala. Au angu-
ma' ra hino pono' sala' maya' ra
kapandayan nu ulun mindahu, hili
kuasa' nu pinatayan ri Karistus ra
salip hino ikaa asauk ra kaando'
balos.

Kuasa' am kapandayan nu Ala siino ri Karistus

18Nga tayar nu ulun lumangus ra
kapatayan, aho intor ra baal nu
pinatayan ri Karistus ra salip hino
kaando' balos. Io yak, tayar taka
kaayah'on nu Ala, aho hino asauk
ralan nu Ala apakito ra kuasa' no.
19Nga siino nasuratan ra Kitap rahu
nu Ala,

"Pandai nu ulun apandai
amahuang kurorowon ku,
am kapandayan nu ulun
akasikul lowoon ku."

20Kono po hino, aun ki' balos nu
ulun apandai hiano? Aun ki' balos nu
ulun akasikul hiano? Aun ki' balos nu

---

[a]1:13 tinaya-tayar ki': Luang nu buku nakalair; i Karistus ikaa aalap anaya-nayar.

1:12 Inu. 18:24 1:14 Inu. 18:8, 19:29, Rm. 16:23 1:16 1Kor. 16:15 1:19 Yas. 29:14 1:20 Ayb 12:17, Yas. 19:12, 33:18, 44:25

ulun apandai ampahuang am
amalimbang ra tana' hitu? Ala nopo-
ngo napakito nga kapandayan nu
ulun ra tana' hitu io hino kawi' nano
kaando' balos!
21 Nga atu pono' pandai nu ulun, io
ikaa akakaulih ra Ala mimpuun ra
kapandayan no tohom. Io yak nga
intor hua ra kapandayan nu Ala, intor
ra hino io asiha' apakaayah ra ulun a-
ngintopot rio mimpuun ra aho balain
mai ra kaando' balos ra pamahua-
ngan nu tana' hitu. 22 Ulun Yahudi
akitaak ra tatandu' kalalaban asauk
ra tatandu', am ulun Yunani
apakaulu' ra kapandayan am-
pahuang ra tana' hitu. 23 Io yak itaka
hitu ambala' yak ri Karistus inatoi
nga io sinalip. Aho hino apakalaat ra
huang nu ulun Yahudi, am kaando'
balos ra pamahuangan nu ulun sala'
Yahudi. 24 Io yak tayar nu ulun nopo-
ngo inipahan nu Ala io hino ulun
Yahudi am poyo ulun sala' Yahudi
aho hino saumi ralan nu Ala apakito
ra kuasa' am kapandayan no. 25 Nga
aun sasambungon ra pamahuangan
ra tayar nu Ala, io labing pandai intor
ra kapandayan nu ulun. Am aun ikaa
okotoh ra pamahuangan ra tayar nu
Ala, io labing okotoh intor ra kotoh
nu ulun.

Kuasa' nu Ala am kalamian nu ulun

26 U pahaka-pahaka' ku! Huango'
mi nga ra aun koson nu kinabaalo' mi
ra paat nu Ala nahipah ramuyun.
Kaiti' yak ulun intor ra lolot mi apan-
dai karuo kono am akakuasa', am
poyo aulu' bonsoi ra kuasa' maya' ra
pamahuangan nu ulun. 27 Nga kapio
siningon nu Ala namili' ra ulun sa-
sambungon ra pamahuangan nu ulun
ra tana' hitu, hili kawi' nu ulun apan-
dai angkauyu'. Am Ala pono' namili'
po ra ikaa okotoh ra pamahuangan
nu tana' hitu, hili kawi' nu ulun
okotoh angkauyu'. 28 Ala namili' ra
ulun kaando' ra atu-atu, ulun
kulalaaton am ulun kaando' tool nu
bayah ra pamahuangan nu ulun ra
tana' hitu, hili Tuhan amalawo ra atu
aulu' bonsoi ra pamahuangan nu
ulun ra tana' hitu. 29 Intor ra baal hino
hili kaando' kasangulun po aatas
kumakaulu' ra tingkuangon nu Ala.
30 Ala nga nanguma' suku' ra pahaka'
sumilulum ri Karistus Yasus. Mim-
puun ri Karistus, itaka inuma' no
suku' siino kapandayan am·mimpuun
po rio Ala nanguma' ritaka nanduli'
nohonsoi rio, napasauk po ritaka ra
ulun pihangon no tohom, am
namalabus ritaka. 31 Intor ra hino,
ohondo' ra nasuratan ra Kitap,

"Ulun asiha' anginsuat,
onsoi io anginsuat
ra atu inuma' nu Tuhan."

Aho intor ra baal nu pinatayan ri karistus ra salip

2 1 U pahaka-pahaka' ku! Paat ku
nakasuku' ramuyun am nambala'
ramuyun ra babaas nu huang nu Ala
ikaa po napandayan nu tana'[b], ikaa
au ambala' maya' ra kapandayan nu
ulun nu tana' hitu karuo kono rahu
onsoi kinongohon. 2 Au nopongo
nampahuang ra ikaa ambala' ra atu-
atu ra buoi ku baya-baya' ramuyun,
siliu yak intor ra baal ri Karistus, am
labing po ra io nopongo inatoi ra
salip. 3 Paat ku baya-baya' ramuyun,
au alami' am tumintih angkalaa'.
4 Aho binalaan ku ramuyun sala' ka
nirahu ku maya' ra rahu akananat ra
huang kono kapandayan nu ulun. Au
nambala' ra hino saumi baal anatan-
du' ra Ro nu Ala akakuasa'. 5 Au na-

---

[b] 2:1 babaas nu huang nu Ala ikaa po napandayan nu ulun nu tana': Luang nu buku nakalair; pambalaan intor ra Ala

1:31 Yar. 9:24 2:3 Inu. 18:9

nguma' ra kono hino, hili kaintapatan
mu ri Karistus ikaa mimpuun ra
kapandayan nu ulun io yak mimpuun
ra kuasa' nu Ala.

Kapandayan nu Ala

6Hama' no pono' kono hitu ra
lolot nu ulun olondon ra intopot ra
Tuhan au ambala' intor ra baal nu
kapandayan hino olondon ra intopot
ra Tuhan. Sala' ka kapandayan nu
ulun nu tana' hitu balain ku, karuo
kono am kapandayan nu anguasa'
amihang ra tana' hitu, nga kuasa' nilo
amihang auma' alawo. 7Kapandayan
pambalaan ku hitu, io hino kapan-
dayan ikaa pinaintalang nu Ala ra
ulun nu tana' tu ra pahulu li. Kapan-
dayan pambalaan ku hitu nilondon
nu Ala ra tayar nu kaansayan taka ra
kaapo tana' hitu nasauk. 8Sangulun
pono' ra kawi' nu anguasa' ra tana'
hitu ikaa akapandai ra kapandayan
hitu. Kono po apandayan nilo tili am
ikaa no halan salipon nilo Tuhan
asundu' ra kuasa' hino. 9Io yak siino
rahu pinasuratan nu Ala,

"Aun ikaa nakito am naringoh
am napandayan nu ulun hino
nga nopongo nilair nu Ala ra
tayar nu ulun masi' rio."

10Io yak[c] Ala nopongo napain-
talang ra baal hino ritaka lumangus
ra Ro no. Am Ro nu Ala hino
akapandai ra kawi' nu atu-atu suku'
ra kawi' nu binabaas nu Ala ikaa
napandayan. 11Ulun hino yak
akapandai ra huangon nano. Kono
hino po Ro nu Ala akapandai ra hua-
ngon nu Ala. 12Itaka ikaa tinaakan ra
pamahuangan nu ulun nu tana' hitu,
io yak tinaakan nu Ro intor ra Ala,
hili itaka akapandai ra kawi' nu
tinaakan nu Ala ritaka.
13Intor ra hino paat mai ambala'
apatalang ra aun otopot intor ra Ala
ra tayar nu ulun siino Ro nu Ala[d],
pambalaan mai hitu sala' ka maya' ra
kapandayan nu ulun, io yak maya' ra
paniluan nu Ro nu Ala. 14Ulun kaan-
do' ra Ro nu Ala, io ikaa auma'
akaundut ra atu-atu intor ra Ro nu
Ala. Ulun kaando' ra Ro hino am-
pahuang ra kawi' nu taak nu Ro
hiano kaando' balos, nga ikaa io hua
akarati' nu kono Ro nu Ala ikaa
aparati' rio. 15Io yak itaka ulun siino
Ro nu Ala apandai ampahuang ra
kawi' nu atu-atu, io yak kaando' sa-
ngulun akaalap amutus intor ra baal
no. 16Nga siino rahu pinasuratan nu
Ala,

"Aun ki' apandai
ra pinowoon nu Tuhan?
Am aun ki' auma' ambala'
ra Ala?"

Io yak pinowoon taka hitu
pinohondo' ra pinowoon ri Karistus.

Ambabala' ra rahu nu Ala

3 1U pahaka-pahaka' ku, paat nu
hili au ikaa auma' namala'
ramuyun ra kono pambalaan ku ra
ulun siino Ro nu Ala. Au namala' yak
ramuyun ra kono pambalaan ku ra
ulun kaando' ra Ro nu Ala am kaapo
nolondon intopot nilo ri Karistus.
2Ra pahulu li au nambala' yak
ramuyun ra pangubasan aluoi aratian
ohondo' ra anak tumiti' ra hatas.
Ikaa au ambala' ra pangubasan
apakot aratian nga ikaa po hua akau
tumaan angkinongoh ra hino. Am
suku' raino pono' am ikaa po akau
tumaan angkinongoh ra pangubasan
hino. 3Nga kinabaalo' nu bayah mino
ohondo' yak ra ulun ikaa mintopot
hiano. Siino po ra lolot mi antatakuli'

---

[c]2:10 Io yak: Luang nu buku nakalair; nga
[d]2:13 tayar nu ulun siino Ro nu Ala: Karuo kono am; rahu tinaakan nu Ala

2:9 Yas. 64:4 2:16 Yas. 40:13 3:2 Ibr. 5:12-13

sumolon am anggahabu'. Ikaa ki'
hino anatandu' no ra baal nu bayah
mi ohondo' ra ulun ikaa mintopot
hiano am maya' yak ra kinabaalo' nu
ulun nu tana' hitu? 4Siino po ra lolot
mi mindahu, "I Paulus yak bayaan
ku." Am rahu nu bokon, "I Apolos
bayaan ku." Ikaa ki' hino anatandu'
no ra akau kono yak ulun ikaa min-
topot hiano?
5Aun ki' i Apolos hino kaulun?
Am aun ki' au kaulun? Ikaa ki' akai
ruo susususubon yak nu Ala, nopongo
nangubas ramuyun ra angintopot
ri Karistus. Akai ruo angkaraya'
sumuhut yak ra panusuban nu
Tuhan. 6Au kono ananom ra rahu nu
Tuhan, am i Apolos kono amama-
rabul, am Ala yak apatuu'. 7Ulun
ananom am ulun amamarabul ikaa
aulu'. Ala yak aulu', nga io hua
apatuu'. 8Kaando' labing aulu' ra
lolot nu ananom am amamarabul
hiano, nga Ala hua amahari' ra tuki-
tukir nu ulun maya' ra pinso' no ang-
karaya' ra karaya' nu Tuhan. 9Nga
akai ruo angkaraya' yak ra tayar nu
Ala. Am akau io hino ohondo' ra
umo nu Ala.
Am akau pono' ohondo' po ra
pahun binaal nu Ala. 10Maya' ra
kapandayan tinaakan nu Ala rakon,
au kono amamaal apandai anurok ra
pahun no hino, am ulun bokon onon-
tom omongo ra rasawat nu pahun
naturakan hino. Io yak onsoi tuki-
tukir nu ulun ampahuang onsoi-onsoi
ra aun koson pakuan no amaal.
11Kaando' bokon nilondon nu Ala ra
kono turok nu pahun hino, i Yasus
Karistus yak saumi. 12Sampiruo ulun
amakai ra kono amas, pirak, batu
amia-miat oloho ra pomomongo nilo
ra pahun hino. Am sampiruo po hua
ulun amakai ra kono taun, tutuu'
natuor am ralami. 13Tuki-tukir nu
karaya' nu sasangulun auma' akito
rahili ra paat ri Karistus anduli'. Nga
paat nu orou hino apui auma'
apakito ra tuki-tukir nu karaya' nu
ulun. Apui hino auma' anginam am
anantu' ra honsoi nu karaya' hino.
14Kono aun ra pinamaal taka hiano
ra pahun naturakan hino tumaan
ikaa osolob nu apui, am ulun hino
akaalap ra balos nu karaya' no hino.
15Io yak kono pinamaal nu sangulun
hino nosolob, aimbayawan no io, am
inan yak nu ulun hino alabus, io yak
ulun hino ohondo' yak ra ulun
nahiru' intor ra pahun nosolob.
16Ikaa ki' akau akapandai ra akau
hitu io hino Pahun nu Tuhan? Am Ro
nu Ala murong ramuyun? 17Kono
siino ulun anasai ra Pahun nu Tuhan,
Ala pono' am anasai ra ulun hino.
Nga Pahun nu Tuhan hino nabahuan
am tohom yak nu Ala am akau nga
pahun hino.
18Pai' kasangulun pono' am-
paruung ra inan no tohom. Kono
siino sangulun ra lolot mi amahuang
ra io apandai maya' ra pamahuangon
nu ulun nu tana' hitu, onsoi io
amaliro ra kapandayan nano hili io
topo-topot asauk ra ulun apandai.
19Nga kapandayan nu ulun nu tana'
hitu kaando' balos ra Ala. Siino rahu
pinasuratan nu Ala,

"Ala anoon ra ulun apandai
intor ra kapandayan nilo
tohom."

20Am siino po rahu bokon
pinasuratan nu Ala,

"Tuhan apandai ra pinowoon
nu ulun apandai bonsoi
hiano kaando' balos."

21Hino puun no, pai' sangulun a-
ngansu-ngansuk ra kapandayan nu
ulun. Nga kawi' nu atu-atu tinaak nu
Ala asauk ra tohom mu. 22Onsoi au,
am i Apolos, am poyo i Piturus, onsoi
tana' hitu, onsoi kaayahan am
patayan, am kawi' poyo nu atu-atu

3:4 1Kor. 1:12 **3:6** Inu. 18:4-11, 24-28 **3:16** 1Kor. 6:19, 2Kor. 6:16 **3:19** Ayb 5:13 **3:20** Nan. 94:11

siino raino, am kono hino po nu
pasukuon nano rahili, kawi' nu atu-
atu siino hiano tinaak nu Ala ra
tohom mi. 23Am akau io hino tohom
ri Karistus am i Karistus io hino
tohom nu Ala.

Sususubon ri Karistus

4 1Huangon mi yak akai ra ulun ang-
kakaraya' ri Karistus karaya' hitu
tinaakan ramon ra ambabala' ra
binabaas nu Ala ikaa po napandayan
nu ulun ra tana' hitu. 2Puu-puun
aulu' bonsoi intor ra ulun angkakara-
ya' hino io hino kalandanan nu huang
no ra tuan nano. 3Tayar ku kaando'
atu-atu huangon ku ra aun nopongo
hinuang mi no am ulun bokon intor ra
baal ku. Au pono' ikaa ampahuang ra
baal ku. 4Huangon ku au kaando'
sala' ra kawi' nu atu-atu. Io yak sala'
ka hino anatandu' ra au kaando'
sala'. Tuhan yak anantu' rakon ra au
akasala' ki' karuo kono am ikaa.

5Hino puun no, pain mi apasi
amutus ra sangulun hino akasala' ki'
karuo kono am ikaa. Kinaanan nga
suku' Tuhan matong rahili. Io nga
apaintalang ra kawi' nu baal ikaa
napandayan. Io nga apintalang ra
babaas nu huang nauni ra kawi' nu
ulun. Hili tuki-tukir nu ulun nakaalap
intor ra Ala ra ansuk auma' aalap no.

6U pahaka-pahaka' nga intor ra
apakaulu' ramuyun, au nopongo
napaintup ra kawi' nu baa-baal hino
ri Apolos am inan ku tohom. Atu-
ngon no hili intor ra kinabaalo' mai
hino asauk ra paniluan am akau
akaalap ahihiubas aun atungon nu
saumi rahu hitu, "Onsoi sumuhut yak
aun nopongo sinuratan." Intor ra
hino kaando' kasangulun ra lolot mi
ainsuatan ra sangulun am asisingon
ra bokon. 7Aun ki' napasauk
ramuyun aulu' intor ra ulun bokon?
Ikaa ki' kawi' nu atu-atu naalap mi
intor ra Tuhan? Kulo ki' akau
kumakaulu' ra huang, suku' akau
amahuang ra aun siino ramuyun
kono sala' taak nu Ala?

8Kaando' no halan solor uyumon
ramuyun raino. Akau nopongo
nakaya', am nasauk ra raja', io yak
akai hitu ikaa. Au asiha' ra kono
akau otopot nasauk ra raja' hili akai
pono' auma' akaaya' ramuyun
amihang. 9Maya' ra pamahuangan
ku akai hitu sususubon nu Tuhan
pinasauk nu Ala ra ulun ikaa aulu'
akai ohondo' ra ulun naundaat nopo-
ngo naukuman ra maan potoyo' ra
ilayan nu ulun am malaikat. 10Nga a-
ngintopot ri Karistus akai asauk ra
ulun sasambungon ra pamahuangan
nu ulun bokon. Io yak akau ulun na-
ngintopot apandai ra pamahuangan
mi! Akai alami' io yak akau okotoh!
Akai kinulalaat am akau inansu-
ansuk. 11Suku' raino akai tabaan am
atiinum pakai mai pono' am naapu'
noyo, nu ulun angila-ngila' ramon
kaando' pahun urongon mai, 12am
akai mingkotoh angkaraya' ra
nahuyuman mai ra akan. Paat mai
awahon akai amalos akitaak ra Ala
amarakat am kono akai ilaan akai
ataan huang. 13Kono akai kulalaaton,
am limbangon mai yak ra rahu onsoi.
Akai ohondo' yak ra sakot nu tana'
hitu suku' raino akai huangon ohon-
do' ra ulun sasambungon ra tana'.

14Au anurat ra kono hitu, sala' ka
apakauyu' ramuyun. Au asiha' am-
bala' ramuyun ohondo' ra pam-
balaan ku ra anak tohom 15nga au
hua asauk ra ama' mi. Hama' pono'
oopor ngaribu angungubas ramuyun
ra baal nu kaayahan mi ri Karistus,
am saumi yak hua ama' mi ri Karis-
tus. Am au nga kono ama' mi ra
bayah mi ri Karistus Yasus, nga au
hua lali' nambala' ra Aho Onsoi hitu
ramuyun.

16Au akitaak ramuyun, tumilu ra
kono maan ku. 17Hino nga puun ku

4:12 Inu. 18:3 4:16 1Kor.11:1, Php 3:17

anusub ri Timotius muoi ramuyun.
Nga io ohondo' ra anak ku tohom
asian ku nga io angintopot ri Karis-
tus. Io anaak ra kaintapatan ku. Io
rahili apamahuang ramuyun ra
kinabaalo' nu kaayahan ku ri Karis-
tus, kono yak pangubasan kuli ra tuki-
tukir nu sirong ra atu-atu ka intok.
[18]Siino po kula-kula' ngaulun ra
lolot mi asawat huang nga tantamon
nilo hua am ikaa no au akakuoi
ramuyun po. [19]Io yak kono po kaubar
nu Tuhan am apasi no au muoi
ramuyun. Hili au akapandai ra aun
koson nu kuasa' nu ulun kumakaulu'
hiano, sala' ka rahuon nilo rano yak
kinongohon ku. [20]Nga kono po Ala
amihang ra bayah nu sangulun hino
baal nano ailong ra kakatahan nu
ulun hino aayah am sala' ka intor ra
rahu no. [21]Aun ki' kasiha' mi ra au
muoi ramuyun? Asiha' ki' akau ra au
muoi amalapos ramuyun, karuo kono
am muoi ra huang atataau am masi'?

Kasalaan nu ulun-ulun sirong

5 [1]Am raino u pahaka-pahaka' ku,
aringoh ku siino no ahambai ra
lolot mi akasail ra balaat intor ra
balaat naubasan nu ulun ikaa min-
topot hiano, io hino siino ra lolot mi
ulun ampalapau ra ina' no nangapu
no rio. [2]Kono po hino kulo ki' akau
kumakaulu'? Onsoi po solor akau
mintawoi rilo am pahiruon mi ulun a-
nguma' ra kono hino no intor ra lolot
mi. [3]Kapio pono' itaka ahihintawoi,
am huang kutu hua baya-baya'
ramuyun. Maya' ra kuasa' nu Tuhan
taka i Yasus Karistus, ohondo' yak ra
inan ku baya-baya' ramuyun, au
namutus ra ukum ra tayar nu ulun a-
nguma' ra baal kono hino. [4]Kono
paat mi lumulur huangon mi yak au
ohondo' ra siino ra lolot mi, luma-
ngus ra kuasa' nu Tuhan taka [5]am
taakan mi ulun hino ra luang nu pi-
hangan ri Ibilis hili inan no matoi am
hili bayah no auma' kaayahon ra paat
nu orou nu Tuhan.
[6]Ikaa onsoi ra kono akau akum-
pou. Andai nahi akau nopongo
nakapandai ra rahu pangabihan,
"Kaiti' tatauk apakambang apasim-
pou ra tapung nilutou." [7]Tapiran mi
pahulu tatauk apakambang nakalair,
io hino tatauk apakambang nu sala',
hili akau humondo' ra tapung nilutou
bahu, nabahuan intor ra tatauk
apakambang nu sala' nakalair, am
topot no apandayan ku akau kono
hino baal no. Nga Irau Paska taka no-
pongo nalair, nga i Karistus nasauk
ra rumba pinatoi ra Irau Paska taka.
[8]Onsoi taka aparamai ra Irau Paska
hino ra huang nabahuan am kawi' no
ampaat ra kasiha' nu Ala ohondo'
ruti' ikaa sinaangan ra tatauk
apakambang. Ikaa taka aparamai ra
Irau Paska hino ra huang nakasala'
am siino kalaatan, ohondo' ra ruti' si-
naangan ra tatauk apakambang
nakalair.
[9]Rahu nu surat ku pahulu li
amala' ramuyun hili ikaa sumirangan
ra ulun ambai-ambai hiano. [10]Langus
nu rahu ku sala' ulun ambai-ambai,
karuo kono kumakaalo, ulun am-
paparuung am poyo ulun sumamba
ra ala-ala binabaal ohondo' ra ulun
topo-topot ikaa akapandai ra Ala.
Sala' kono hino! Sala' ka ilo langus
nu rahu ku nga kono akau mintawoi
rilo, ra huang ku ikaa mulalas makou
pahulu akau ahiru' intor ra tana'
hitu. [11]Langus nu rahu ku io hino,
ikaa akau sumaang ra ulun angangku
ra io ulun nangintopot, io yak ulun
hino ambai-ambai, karuo kono am
kumakaalo, sumamba ra ala-ala
binabaal, karuo kono am ulun a-
ngumbolo' ra ulun bokon, ulun oko-
toh ahauk, am poyo ulun atatakou.
Ikaa akau rumangan rilo ra paat a-
ngakan.

5:1 Laup. 22:30 5:6 Gal. 5:9 5:7 Nah. 12:5 5:8 Nah. 13:7, Laup. 16:3

12-13 Amumutus ra ulun ikaa min-
topot ri Karistus sala' au tangan ra
karaya', Ala yak amutus rilo. Io yak
kono poyo ulun nangintopot ikaa ki'
akau amutus rilo? Siino aho
nasuratan ra Kitap,

"Ulun alaat hino pahiruon
intor ra lolot mi."

Ikaa amparawa' ra pahaka' nangintopot ra pampisaraan

6 1 Kulo akau tu aatas muoi am-
parawa' ra pahaka' mi nanginto-
pot hiano ra akim ikaa angintopot ra
Tuhan hino? Kono siino pakita-
lasayan taka ra pahaka' taka hiano,
am onsoi taka akitaak ra ulun nu Ala
analasai ra rahuon hino. 2 Ikaa ki'
akau akapandai ra itaka ulun nu Ala
amutus ra tana' hitu rahili? Kono
itaka amutus ra tana' hitu rahili,
kaando' ki' ritaka auma' amutus
raino ra rahuon alangka' hiano?
3 Ikaa ki' akau akapandai ra itaka hitu
onolosoi ra malaikat rahili? Aulu' po
pandai taka amutus ra baa-baal
napandayan taka ra tuki-tukir nu
orou. 4 Kono siino pakitalasayan mi
kono hino, kulo ki' akau uoi paki-
putus ra ulun ikaa kalansanan nu
ulun nangintopot? 5 Ikaa ki' akau
auyu'? Kaando' no ki' kasangulun
pono' ra lolot mi apandai am auma'
amutus ra pahahansangan ra lolot mi
akau ulun nangintopot? 6 Io yak akau
raino angibit ra pahaka' mi ulun na-
ngintopot akipisara' ra ulun ikaa a-
ngintopot hiano.
7 Intor ra pampisaraan mi hiano
nga anatandu' ramuyun ra akau sam-
piruaan ra kaayahan mi ri Karistus.
Ikaa ki' labing honsoi no ra kono
akau ikaa amalos ra kono itaka
kulalaaton, am ruungon intor ra akau
angibit ra pahaka' mi ra pampisaraan
hino? 8 Io yak akau hua antatakuli'
angkulalaat ra sangulun am bokon,
am antatakuli' po ampaparuung ra
pahaka-pahaka' pohondo' mi angin-
topot. 9 Ikaa ki' akau akapandai ra
ulun ikaa sumuhut ra kasiha' nu Ala
ikaa asauk ra ulun pihangon nu Ala.
Ikaa akau aruung. Ulun okotoh
ahambai, am ulun lumansan ra ala
binabaal, am ulun ampalapau, am
ungkuyon antakuli' ahambai ra ung-
kuyon 10 am kawi' nu ulun antatakou
am binookoton, auk-auk, angulalaat
ra inggalan nu ulun bokon, am am-
pahaau, kawi' nu hiatu ikaa yak
asauk ra ulun pihangon nu Ala.
11 Siino po kula-kula' ngaulun ra lolot
mi nanguma' ra kono hiano ra bahu
li. Io yak raino poyo akau nabahuan
intor ra sala' mi, am akau nasauk ra
tohom nu Ala, am raino akau anduli'
ohonsoi ra tingkuangon nu Ala nga
akau angintopot ra Tuhan i Yasus
Karistus am haling ra kuasa' nu Ro
nu Ala intok taka sumamba.

Pasaukon mu inan mu ra apainsuat ra Ala

12 Siino po nahi mindahu, "Kaan-
do' no raino pamapalan rakon."
Kapio hino, io yak sala' ka kawi' nu
hiano angibit ra kaansayan. Kapio
pono' raino kaando' pamapalan
ritaka, am ikaa au asiha' apakuasa'
ra inan ku ra atu-atu pono' ra tana'
hitu kalaayan nu huang ku. 13 Siino po
nahi mindahu, "Kanon hitu inuma' ra
tayar nu tinaai, am tinaai hitu nilair
ra tayar nu akanon." Kapio hino, io
yak ruo-ruo hiano rahili lowoon nu
Ala. Inan taka hitu ikaa auma'
pasaukon ra anguma' ra baal
apakauyu', io yak pasaukon yak ra
angkaraya' ra tayar nu Tuhan am
Tuhan amiaha' ra inan hino. 14 Ala
nopongo napanduli' napakaayah ra
Tuhan taka intor ra pinatayan no,
kono hino po rahili nu Ala apanduli'
apakaayah ritaka nga kuasa' no.
15 Akau apandai ra inan mi hitu io
hino bahian nu inan ri Karistus. Kono

5:13 Laup. 13:5, 17:7 6:12 1Kor. 10:23

po hino, auma' ki' au angundut ra
saumi bahian nu inan ri Karistus
hino, hili apasauk ra bahian nu inan
nu sangulun ruandu' asundal hino?
Ikaa! [16]Ikaa ki' akau akapandai ra
kono sangulun ahumbir ra ulun ruan-
du' asundal am hino nga apasaumi ra
inan no ra ruandu' asundal hino!
Siino rahu pinasuratan nu Ala, "Am
karuo nilo no pono' am mangun noyo
yak ra saumi. [17]Io yak ulun apasim-
pung ra inan no ra Tuhan taka, am Ro
nu Tuhan am ro nu ulun hino asauk
ra saumi."
[18]Pai' mi pahambai, nga kawi' nu
sala' bokon inuma' nu ulun, ikaa no
hiano angulalaat ra inan no tohom. Io
yak ulun ahambai hino apakalaat ra
inan nano. [19]Ikaa ki' akau akapandai
ra inan mi hitu io hino intokon nu Ro
nu Ala? Am Ro nu Ala hino mayan
ra inan mi. Am Ala nga nanaak ra Ro
hino ramuyun. Inan mi hitu sala' ka
akau katangan. Ala yak katangan,
[20]nga akau hua inaliran no ra oloho
laarang io hino Yasus inatoi ra tayar
taka. Hino puun no onsoi inan mi
pasaukon ra kono hino suku' Ala an-
sukon.

Pangkibalaan intor ra baal pahuatan

7 [1]Raino au ambala' intor ra baal
kinimuatan mi ra pahulu li nopo-
ngo sinuratan mi rakon. Kono sangu-
lun ungkuyon ikaa ahuot, onsoi po
hino.[e] [2]Io yak onsoi tuki-tukir nu ung-
kuyon am ruandu' akaandu' hili ilo
ikaa alaai ra atu-atu baal apakauyu'.
[3]Onsoi ungkuyon anguma' ra atu
apainsuat ra andu' no am kono po
hino nu ruandu' anguma' ra atu
apainsuat ra andu' no, tuki-tukir nilo
onsoi ra atu maan nilo apainsuat ra
sangulun am sangulun. [4]Ruandu' in-
andu' hiano ikaa no ilo anguasa' ra
inan nilo rano raino, ungkuyon nilo
rano yak anguasa' rilo. Kono po hino
nu ungkuyon akaandu' hiano ikaa a-
nguasa' ra inan nilo rano raino, andu'
nilo rano yak anguasa' rilo. [5]Onsoi
ansawo hino ikaa asalok ansuai.
Kono ikaa kula' abuoi am auma' po
hino nu kono ilo ruo namalihua ra
baal hino. Intor ra kono hino tuki-
tukir nilo akaalap sambayang am
ikaa akurarou nu sangulun. Io yak
popor no rahili ilo ansawo anduli'
asimpung. Kono akau ikaa anguma'
kono hino, buoi nali akau akaaya' ra
konos nu Ibilis amunaau ramuyun,
nga ikaa hua akau tumaan ra kasiha'
nu huang mi.
[6]Rahu ku hitu sala' ka asauk ra
saumi panusuban. Io yak saumi pam-
balaan. [7]Sotopot no kasihaan ku hili
kawi' nu ulun humondo' rakon. Io
yak tuki-tukir nu ulun nakaalap ra
taak intor ra Ala am taak hiano ikaa
ohondo', siino kono soro', am siino
po kono hitu.
[8]Tayar nu ulun kaapo nahuot am
tayar nu ulun nabalu, au amala' ra
kono hitu ramuyun. Labing honsoi no
ra akau aayah ikaa anangandu' kono
au. [9]Io yak kono akau ikaa tumaan,
am labing po solor honsoi no ra kono
akau ahandu' karuo kono am anduon
intor ra akau ikaa mulou ra kalaayan
nu huang.
[10]Am tayar mi akau ulun nahuot,
siino pambalaan ku ramuyun. Kapio
pono' au amala', io yak pamapalan
ku hitu intor ra Tuhan, io hino ruan-
du' ikaa auma' ahimpong ra ungku-
yon no. [11]Io yak hino kono io
ahimpong ra ungkuyon no, onsoi io
ikaa akiandu' po bahu, karuo kono
am onsoi io anduli' yak ra ungkuyon
nano. Am ungkuyon pono' hino am

---

[e]7:1 Kono sangulun ungkuyon ikaa ahuot, onsoi po hino: Karuo kono am; Akau mindahu ra kono sangulun ungkuyon ikaa ahuot, onsoi po hino.

6:16 Kas. 2:24 **6:19** 1Kor. 3:16, 2Kor. 6:16 **7:10-11** Mat. 5:32, 19:9, Mrk. 10:11-12, Luk. 16:18

kono hino po, pai' io pahimpoi ra
andu' no.
12 Tayar nu ulun bokon siino
babala' ku ramuyun, hitu babala' ku
tohom sala' ka intor ra Tuhan. Io
hino kono sangulun ungkuyon
sumauk ra ulun nangintopot akaan-
du' am andu' no hino ikaa mintopot,
am kono andu' no hino asiha'
murong lumondon rio, am onsoi ikaa
angimpoi ra andu' no hino. 13 Am
kono sangulun ruandu' sumauk ra
ulun nangintopot am ungkuyon no
ikaa mintopot, am ungkuyon no hino
amalihua sumimpung lumondon rio,
am ruandu' hino ikaa auma' ahim-
pong ra ungkuyon no hino. 14 Nga
andu' no ikaa angintopot hino auma'
yak asauk ra ulun pihangon nu Ala
nga io nopongo nahuot ra ruandu'
lai-lair nasauk ra tohom nu Ala.
Kono po hino nu ruandu' ikaa angin-
topot auma' yak asauk ra ulun piha-
ngon nu Ala nga io inuot nu
ungkuyon lai-lair nasauk ra tohom nu
Ala. Kono ikaa asauk baal hino, ikaa
mulalas anak-anak nilo ohondo' yak
ra anak nu ulun ikaa angintopot, lai'
halan am anak-anak hiano asauk ra
ulun pihangon nu Ala. 15 Io yak kono
ulun ikaa angintopot hino ahiru'
intor ra andu' no ungkuyon karuo
kono am andu' no ruandu' anginto-
pot hino, onsoi pahusuon mi yak io.
Luang nu baal kono hino pahaka' a-
ngintopot hino kaando' akaulam-
pong, nga Ala asiha' ra pahaka' siino
pansiluluman ra sangulun am sangu-
lun. 16 Akau ruandu' intopot ri Karis-
tus andu' nu ungkuyon ikaa
angintopot, apandayan mi ki' ra akau
auma' apakaayah[f] ra ungkuyon mi
hino? Kono hino po akau ungkuyon
angintopot ra Tuhan, aun koson mi
akapandai ra akau ikaa akaalap
apakaayah ra andu' mi.

Onsoi itaka aayah maya' ra kasiha' nu Tuhan

17 Hitu nga pambalaan ku ra tuki-
tukir nu sirong. Onsoi tuki-tukir nu
ulun anguma' ra kaayahan no
sumuhut ra tilu' nu Tuhan ohondo'
ra nopongo nilondon nu Ala ra tayar
no ra paat nu Ala nahipah ra ulun
hino ra angintopot rio. Hino nga
panusuban nilondon ku ra tuki-tukir
nu ulun nangintopot. 18 Umang no,
kono sangulun nakalair sinunat ra
paat no nangintopot ra ipah nu Ala,
pai' ulun hino lumikot amalawo ra
pipilang nu sinunat hino. Kono po
hino nu sangulun ikaa sinunat ra paat
no nangintopot ra ipah nu Ala, pai'
ulun hino pakisunat. 19 Nga kono sa-
ngulun nasunat, karuo kono am ikaa,
am ohondo' yak. Saumi yak aulu', io
hino aayah maya' ra panusuban nu
Ala. 20 Onsoi tuki-tukir nu ulun olon-
don ra kinabaalo' nu kaayahan no
ohondo' ra paat no inintopot ra ipah
nu Ala.
21 Kono siino ra lolot mi ulipon ra
lali' nu Ala nangipah napaintopot
ramuyun, pai' io kasusa' ampahuang
ra io inulipon no. Io yak kono siino
ralan mi onsoi lumabus intor ra pa-
ngulipanan hino, am lumabus ka ra
nangulipanan ramuyun no.[g] 22 Nga
ulun ulipon ra lali' nu Tuhan nangi-
pah napaintopot rilo, ilo nga raino
ulun tohom nu Tuhan. Am ulun sala'
ulipon ra lali' nali Tuhan nangipah
am apaintopot rilo, am ulun hiano
nga raino ulipon ri Karistus. 23 Ala
nangalir ramuyun ra loho ikaa alim-
bawan. Hino puun no, pai' akau
papaulipon ra inan mi ra ulun.

---

[f] 7:16 aun ki' koson mi akapandai ra akau ikaa akaalap apakaayah: Karuo kono am; aun koson mi akapandai bonsoi ra akau ikaa akaalap apakaayah.

[g] 7:21 Io yak kono siino ralan mi onsoi lumabus intor ra pangulipanan hino lumabas ka ra nangulipanan ramuyun no: Karuo kono am; Io yak hama' pono' oko siino ralan onsoi...onsoi yak oko anguma' onsoi-onsoi ra kinabaalo' mu amba hino.

24Pahaka-pahaka' ku, onsoi tuki-
tukir nu ulun sumilulum ra Ala
maya' ra baal ohondo' ra lali' nu Ala
nangipah napaintopot rio.

Pambalaan ra ulun kaando' andu' am ruandu' nabalu

25Raino poyo ampaat ra sinuratan
mili rakon ra baal nu ulun kaando'
andu', karuo kono am nabalu. Kaan-
do' susub nu Tuhan rakon, io yak
intor hua ra asi' nu Tuhan hili au
auma' lansanan mi, am hino puun ku
amala' ramuyun.
26Asuang susa' ra paat raino, am
intor ra hino huang ku labing honsoi
no ra kono tuki-tukir nu ulun lumon-
don maya' ra baal nu bayah no raino.
27Kono akau akaandu' pai' akau pa-
ngimpoi ra andu' mi hino. Am kono
akau kaapo nahandu' am onsoi po
solor ra akau ikaa ahandu'. 28Io yak
akau ikaa akasala' ra kono akau
ahuot. Kono po hino nu ruandu'
uwoton, sala' ka akasala' io ra baal
hino. Io yak tayar nu ulun ahuot,
asuang bonsoi susa' mintup ra bayah
nilo. Kasiha' ku kawi' nu pahaka'
ikaa aintupan ra kawi' nu kasusaan
hiano.
29Pahaka-pahaka' ku, langus nu
rahu ku kono hitu io hino, ikaa no
kula' buoi no amahun raino, am intor
ra hino tuki-tukir nu ulun akaandu'
onsoi yak bayah no ohondo' ra kono
kaando' andu', 30am kawi' nu ulun
antangi' ohondo' ra kono ilo ikaa
asusa' huang, am ulun anginsuat
ohondo' ra kono ilo ikaa anginsuat,
ulun ahalir ra barang ohondo' ra
kono ilo ikaa onohom ra barang in-
aliran nilo hiano, 31am kawi' nu ulun
antatalan am ahahalir ra atu-atu ra
tana' hitu ohondo' ra kono ilo ikaa
aulampong ra hino. Nga tana' akito
taka tu raino ikaa kula' abuoi am
alawo noyo.
32Kasiha' ku, akau ikaa aintupan
nu kasusaan hiano. Ulun ikaa ahuot
ampahuang yak hai-hait intor ra baa-
baal nu Tuhan, nga io apainsuat ra
huang nu Tuhan. 33Io yak tayar nu
ulun nopongo nahuot asuang hua-
ngon no intor ra baa-baal nu tana'
hitu, nga io asiha' apainsuat ra huang
nu andu' no. 34Popor no huhuangon
nano pono' am ampipiang. Sangulun
ruandu' ikaa inuot karuo kono am
ralaa, asuang huhuangon no intor ra
baa-baal nu Tuhan nga io asiha' ra
huang am bayah no asauk ra tohom
nu Ala. Io yak sangulun ruandu'
inuot io ampahuang yak hai-hait ra
baa-baal nu tana' hitu nga io apain-
suat ra andu' no.
35Au nanurat ra kawi' nu hitu nga
tayar nu kaansayan mi, sala' ka om-
popol ra baal saumi am saumi.
Kasiha' ku io hino akau anguma' yak
ra atu otopot am atu onsoi maan, hili
akau ampahuang yak ra Tuhan.
36Kono sangulun ampahuang ra
atu ikaa onsoi maan no ra ruandu'
tamong no, nu kono io ikaa tumaan ra
kasiha' nu huang no, am asiha' yak a-
ngandu' ra ralaa hino, onsoi io angu-
ma' ra atu onsoi ra pamahuangon
no.[h] Ikaa io akasala', nu kono ilo
ahandu'. 37Io yak kono sangulun no-
pongo nanguma' ra bantasan ra luang
nu huang no, ra io ikaa ahandu' ra
tamong no hino[i] am bantasan inuma'
no hino sala' ka nilikatan, inuma' no
hino onsoi yak nu kono io ataan angu-
ma' ra baal hino. 38Kono po hino, nu
ulun ahuot inuma' no hino pono'

---

[h] 7:36 Kono sangulun...atu onsoi ra pamahuangan no: Karuo kono am; Intor ra baal nu sangulun ungkuyon am anak no ralaa, kono io amahuang ra inuma' no hino ikaa onsoi ra tayar nu anak no hino am anak no hino auma' noyo uwoton, intor ra hino ikaa mulalas io anguma' ra kasiha' no am apauot ra anak no ralaa.

[i] 7:37 ra io ikaa ahandu' ra tamong no hino: Karuo kono am; ra io ikaa ahandu' ra anak no ralaa.

onsoi yak, am ulun ikaa ahuot[j]
inuma' no hino pono' am labing po
honsoi no.
39 Kawi' nu ruandu' inandu'
nasulampong ra ungkuyon nilo rano
ra buoi nu ungkuyon nilo rano aayah.
Matoi yak ungkuyon nilo rano, am
hili ilo auma' uwoton nu ulun bokon,
nu kono io ulun nangintopot. 40 Kono
po solor huang ku, labing honsoi ra
tayar nu ruandu' nabalu nu kono ilo
lumondon ikaa akiuot. Am au
amahuang ra nirahu ku hino intor yak
poyo ra Ro nu Ala.

Pambalaan ra baal nu akanon inumang taaki' ra ala binabaal

8 1 Raino poyo ampaat ra sinuratan
mi tili rakon ra baal nu akanon in-
umang taaki' ra ala binabaal hiano.
Kapio rahu nu ulun ra, "Itaka kawi'
siino kapandayan," kanilo. Kapan-
dayan kuon nilo hino apakasawat ra
huang nu ulun io yak asi' yak hino
auma' apakatahoh ra huang nu ulun.
2 Aun anantam ra io apandai, am ulun
kono hino no kaapo io nakapandai
bonsoi ra aun otopot. 3 Io yak kono sa-
ngulun masi' ra Ala, hili ulun hino
pono' akaulihan nu Ala.
4 Kono hino po nu akanon inumang
taaki' ra ala binabaal hiano. Itaka
akapandai ra ala binabaal hiano
anilu ra ala tinantam yak nu ulun, am
kaando' sahuhumi intor ra lali' nali.
Nga itaka akapandai ra Ala saumi
yak. 5 Hama' no pono' siino ala ra
kuon nilo ra Surga' am tana' tu, am
hama' no asuang ala ra kuon nilo am
asuang po tuhan ra kuon nilo. 6 Io yak
itaka poyo, saumi yak Ala, io hino
Ala Ama', nanguma' ra kawi' nu atu-
atu, am io nga languson nu bayah
taka. Am saumi po yak Tuhan, io
hino i Yasus Karistus. Am i Karistus
napasaukan nu Ala ra kawi' nu atu-
atu, am io nga kaayahan taka.
7 Kapio pono' kono hino, io yak
sala' ka kawi' nu ulun akapandai ra
hino. Siino ulun naubas sumamba
intor ra bahu li ra ala binabaal hiano,
am suku' raino pono' ilo ampahuang
ra akanon inuma' taaki' hino kapio-
pio tohomon nu ala binabaal hiano,
nga kaintapatan nilo no ikaa poyo
atahoh. Am ilo ampahuang ra kono
ilo aangkan ra akanon hino, am hino
nga angulalaat ra inan nilo no ra ting-
kuangon nu Tuhan. 8 Sotopot no sala'
ka akanon taka hino labing apaimaar
ritaka ra Ala. Kono itaka angakan ra
akanon taka hino, kaando' atu-atu
balos aalap taka. Sotopot no kono
itaka ikaa angakan ra akanon taka
hino, am kaando' po laat no ritaka.
9 Io yak, onsoi huhuangon mi! Pai'
suku' ra maan mi hino anguma' ra
ulun bokon anguma' ra sala' nga ikaa
po hua natahoh kaintapatan nilo, nga
atu-atu pono' hua baal am maan mi
yak. 10 Atungon nu rahu ku kono hitu.
Kono nahi tayar nu pahaka' natahoh
ra kaintapatan, anturung angakan ra
pahun intokon nu ala binabaal. Hili
akau akito nu ulun bokon anturung
am angakan ra hino. Kono kain-
tapatan nu ulun hino ikaa po atahoh,
kaa ki' baal hino apakaatas ra ulun
hino angakan ra akan tinaakan ra ala
binabaal hino? 11 Intor ra hino, kain-
tapatan mi apakapalir ra kaintapatan
nu ulun ikaa po atahoh ra kain-
tapatan hino. Lai' halan am i Karis-
tus pono' am inatoi po ra tayar nu
ulun hino. 12 Am kono akau anguma'
ra sala' kono hino ra tingkuangon nu
ulun nangintopot bokon, baal hino
akau angulalaat ra kaintapatan nu
ulun ikaa po atahoh ra kaintapatan,
intor ra hino akau akasala' ri Karis-
tus. 13 Hino puun no, kono pahaka' ku
amahuang ra io akasala' nga puun ra
akanon hino, hili ikaa no bahu
pakuan ku angakan ra kual hino. Aa-

---

[j] 7:38 ahuot: Karuo kono am; ahandu' ra anak no ralaa. ikaa ahuot: Karuo kono am; ikaa ahandu' ra anak no ralaa

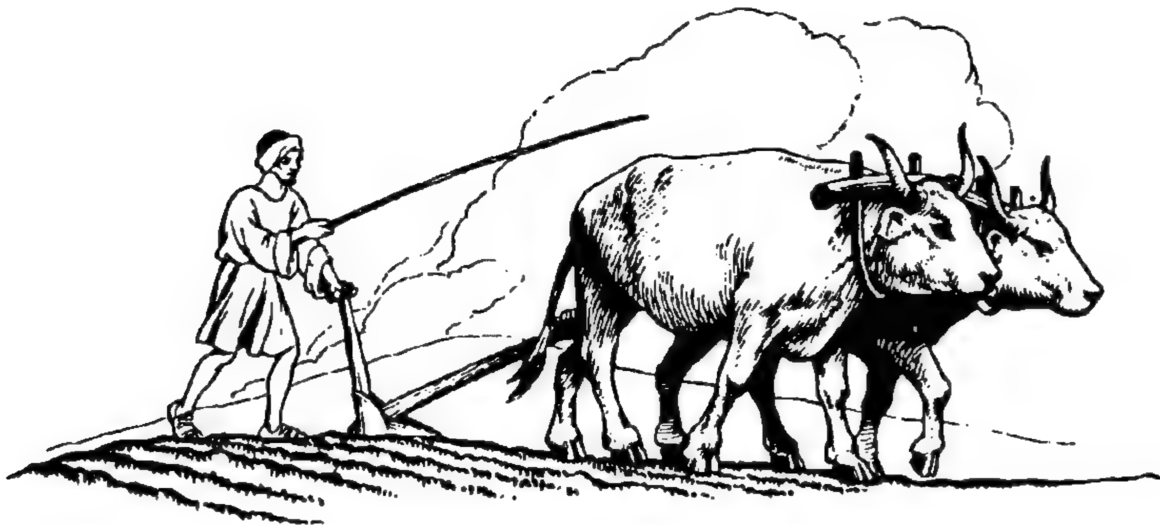
ngas au ra pahaka' ku akasala' nga
puun hua ra inuma' ku hino.

Maan am karaya' nu ulun sususubon

9 1Ikaa ki' au sangulun nalabus
intor ra arat nu ugama Yahudi.
Ikaa ki' au sangulun sususubon? Ikaa
ki' au nakakito ri Yasus Tuhan taka?
Am ikaa ki' akau hitu balos nu
karaya' ku ra Tuhan? 2Kapio pono'
ulun bokon angimbali ra au nasauk ra
ulun sususubon, io yak tayar mi poyo
au hitu kapio nasauk ra ulun
sususubon. Nga kaayahan mino ra
Tuhan anatandu' ra au hitu sangulun
ulun sususubon.
3Kono ulun apasala' rakon, hitu
yak pamalimbang ku. 4Auma' halan
solor au angalap ra akan intor ra
karaya' ku hitu. 5Auma' halan solor
au tumilu' angibit ra andu' ra lakou
ku, kono inuma' ri Piturus am
pahaka' nu Tuhan rano am ulun
sususubon bokon hiano. 6Karuo kono
am akai yak ki' ruo ri Barnabas
auma' ahuyum ra akan mai tohom.
7Siino ki' sauyar ahuyum ra usin
tohom no ra paat no asauk ra sauyar?
Karuo kono am siino ki' onohom ra
kabun anggur ikaa aangkan ra
kinawa' nano? Am kaando' po kasa-
ngulun ahahalung ra rumba ikaa a-
nginum ra hatas nu rumba alungan
nano.
8Otopot pono' kawi' nu panguma-
ngan binalaan ku hiatu maya' ra pa-
mahuangan taka ulun nu tana' tu yak,
am panusuban pono' nu Arat
sinuratan ri Musa li ritaka am kono
hino po. 9Siino rahu pinasuratan nu
Ala ri Musa rahu kono,

"Pain mi hanggalangi kabang
nu sapi' ra kotongo' nilo
angunau'."

Sala' ka sapi' hiano yak kuon nu
Ala. 10Langus nu rahu no kapio no, io
hino itaka. Ulun amalair ra tana'
panambakan hiano am ulun ongotom
hiano lumansan angundut ra hari'
intor ra karaya' nilo hiano.
11Paat mai nambala' ramuyun ra
aho intor ra Tuhan io hino ohondo' ra
ulun nanambak ra bibit. Am aun ki'
sala' no ra kono akai akaundut intor
ramuyun ra aun kalikatan mai ra
tana' hitu? 12Kono ulun bokon auma'
lumansan ramuyun ra akau anaak ra
kalikatan nilo, am labing po nga

Ulun amalair ra tana' panambakan

9:9 Laup. 25:4, 1Ti 5:18 **9:11** Rm. 15:27

halan solor akai. Topot no asiha' yak
au ananggung ra kawi' nu atu-atu,
pai' yak ra au apaatong ra saumi baal
angulampong ra ambala' ra Aho
Onsoi intor ra baal ri Karistus.
13Apandayan mi no ra ulun angka-
raya' ra Pahun nu Ala hino akaundut
ra akan nilo intor ra Pahun nu Tuhan
hino. Am ulun angkaraya' ra intok
pananalaban am pananampakan ra
taak ra Tuhan hiano akaundut ra
tayar nilo intor ra tinaakan hiano.
14Kono po hino nu Tuhan nopolon-
don ra ulun ambabala' ra Aho Onsoi
hitu auma' akaundut ra akan intor ra
karaya' no hino.
15Io yak ikaa po hua ihondo' au
nanguma' ra kuasa' akitaak hino am
au nanulis ra surat hitu sala' ka hino
atungon no, hili baal hino maan
rakon raino. Labing honsoi no ra au
matoi intor ra au alawaan ra baa-baal
panginsuatan ku hino. 16Ikaa au
auma' akiansuk ra au ambala' ra Aho
Onsoi, nga hino hua susub nu Tuhan
rakon. Nga au hua aila' bonsoi nu
kono au ikaa ambala' ra Aho Onsoi
hitu. 17Kono halan au ambala' ra
Aho hitu intor ra kasiha' nu huang
ku, am hili au auma' lumansan ra au
taakan ra hari'. Io yak au ambala' ra
Aho Onsoi hitu sumuhut hua ra
nanusuban nu Ala rakon, nga io hua
nanusub rakon ra karaya' hitu.
18Kono po hino aun ki' talampos ku?
Hari' ku io hino ambala' ra Aho
Onsoi hitu am ikaa apasusa' ra ulun
bokon anaak rakon ra akan, nga ikaa
au lumikot akibayal ra aun auma'
aalap ku intor ra au ambala' ra Aho
Onsoi hino.
19Sala' au ulipon nu atu-atu pono'
kaulun. Kaando' akaulampong
rakon. Ali' hino siningon ku yak
napaulipon ra inan ku ra kawi' nu
ulun, hili au auma' apaintopot ra
kula-kula' ulun ra tayar ri Karistus.
20Kono au siino ra lolot nu ulun
Yahudi, am au humondo' ra kono
baal nilo no hili au auma' apaintopot
rilo ri Karistus. Io yak ra lolot nu
ulun-ulun maya' ra Arat sinuratan
ri Musa li am nanguma' ohondo' yak
ra au nakaaya' ra Arat hino. Hama'
no pono' au ikaa nakaaya' ra Arat
hino, au anguma' ra hino hili au a-
ngintopot ra ulun hiano maya' ri
Karistus.
21Am kono au siino ra lolot nu
ulun sala' Yahudi ikaa maya' ra Arat
sinuratan ri Musa li, am kinabaalo'
ku kono yak kinabaalo' nu bansa'
hiano, hili au akaalap apaintopot ra
bansa' hiano asauk ra ulun nanginto-
pot ri Karistus. Io yak atungon no
hino sala' ka ikaa maya' au ra
panusuban nu Ala. Io yak au solor ra
maya' ra panusuban ri Karistus.
22Kono au siino ra lolot nu ulun
asuang ikaa maan ra luang nu kain-
tapatan nilo am maya' yak au ra kono
maan nilo no, hili au akaalap apain-
topot rilo asauk ra ulun angintopot
ri Karistus. Aun pono' kinabaalo' nu
ulun am hondoon ku yak hili au
auma' apakaayah ra sampiruo ra
ulun hiano ra kula-kula' yak lakou nu
pakuan ku.
23Kawi' nu hiatu maan ku nga
aparayol hua ra Aho Onsoi hitu, hili
au po akaaya' barakatin.
24Napandayan mi noyo ra kula-
kula' suang nu ulun animbul ra paat
nu arurumba' hino, am saumi yak
akaundut ra talampos. Kono po hino
onsoi akau tumilu ra kono ulun anim-
bul kumakaundut ra talampos hino.
25Tuki-tukir nu ulun maya' tumara-
ning io tumaan yak ra kawi' nu atu-
atu. Io anguma' ra baal hino nga io
akaalap ra talampos apandai alawo.
Io yak itaka hitu tumaan ra kawi' nu
atu-atu baal nga itaka asiha' angalap
ra talampos ikaa apandai alawo.
26Hino puun ku animbul lumangus ra
ropohon nilondon hino. Am au po

9:13 Laup. 18:1 9:14 Mat. 10:10, Luk. 10:7

Sapulu intor ra raun

ohondo' ra kono ulun inunsop ra
pahahawalian ra asumpuk, ikaa au
sumpu-sumpuk lalayau. 27Au
omopol ra kasiha' nu huang ku suku'
ra au ataan. Au anguma' ra hino, nga
aangas au ra siino asauk ra pongo ku
ahipah ra ulun bokon maya' ra arum-
ba' ra animbul am au solor ikaa
paayaan nga au ikaa maya' ra
panusuban.

Apasiho ikaa sumamba ra ala binabaal

10 1Intor ra hino u pahaka-
pahaka' ku, au asiha'
apamahuang ramuyun ra baal nu
nasauk ra aki' taka rali ra paat nilo
inaya' ri Musa li. Kawi' nilo no inibit
nu laput, am kawi' nilo no po kaando'
atu-atu ra ilo inakou sinumandaup ra
luab Alia' pinantabang nu Tuhan li.
2Ulun asauk ra maya' ri Musa kawi'
nilo no rorobon ra laput am luab.
3Kawi' nilo li aangkan ra akanon
intor ra Ala, 4am anginum ra inumon
intor ra Ala. Kawi' nilo li anginum ra
siang nu batu intor ra Ala baya-baya'
rilo, batu hino io hino i Karistus.
5Kapio pono' kono hino, am kaiti'
yak ra kawi' nilo li panginsuatan nu
Tuhan. Hino puun nu bangkai nu ki-
nasuango' nilo li kumalayatan ra
tana' asuang batu am inahison li.
6Kawi' nu hiali asauk ra paniluan
ra tayar taka, hili itaka ikaa tumilu'
rilo, alaai ra aun-aun alaat kono
inuma' nilo rali. 7Pai' taka tilu' ra
ulun bokon ra ulun hiali. Ilo sumam-
ba ra ala binabaal hiano. Siino rahu
pinasuratan nu Ala,

"Pahahakan ilo am pahihinum
am pahahalang ra ilo
sinumamba ra ala binabaal
hino."

8Pai' taka tumilu panguma' ra
baa-baal apakauyu' kono inuma' nu
ulun bokon ra ulun hiali. Intor ra hino
nga ilo asuang inatoi, songorou li am
ruo ngoopor am talu ngaribu. 9Pai'
taka tumilu panginam ra Tuhan[k]
kono inuma' nu ulun bokon ra ulun
hiali, suku' ra ilo inatoi pinatinduk nu
Ala ra kukuo. 10Am pai' po itaka
tumilu ahibubungot kono inuma' nu
ulun bokon ra ulun hiali, suku' ra ilo
pinatoi nu Malaikat Amamatoi hino.
11Kawi' nu hiatu pinaintup nu Ala
rilo am raino asauk ra pangintiluan ra
tayar taka, am pinasuratan nu Ala
asauk ra papasihalan ra tayar taka.
Nga bayah taka tu raino nakapaat ra
mamaar kaawian nu tana' hitu.
12Aun ulun anantam ra ilo atahoh,
am huangon nilo onsoi-onsoi hili ilo
ikaa anguma' ra sala'. 13Tuki-tukir
nu panginaman mintup ramuyun
ohondo' yak ra panginaman
naubasan nu kawi' nu ulun. Io yak
randi' nu Ala hino ikaa ahihiungga'.
Ala ikaa apahusu ramuyun kinaman
sail kono intor ra auma' ataanan mi.
Kono akau aintupan ra panginaman
Ala apaingkotoh ramuyun hili akau
ikaa anguma' ra sala', am io anilu ra

---

k10:9 Tuhan: Luang nu buku nakalair; I Karistus

10:1 Nah. 13:21-22, 14:22-29 **10:3** Nah. 16:35 **10:4** Nah. 17:6, Tab. 20:11 **10:5** Tab. 14:29-30 **10:6** Tab. 11:4 **10:7** Nah. 32:6 **10:8** Tab. 25:1-18 **10:9** Tab. 21:5-6 **10:10** Tab. 16:41-49

ralan kalabusan intor ra panginaman
hiano.
14Hino puun no u pahaka-pahaka'
inasian ku, ikaa akau sumaang maya'
ra ulun sambayang ra ala binabaal
hiano. 15Au amala' ra hitu ramuyun
nga apandai kano hua. Huang mi yak
anampuus ra rahu ku hitu. 16Itaka a-
ngansuk ra Ala ra itaka anginum ra
paat nu Irau nu Tuhan. Am paat taka
anginum intor ra sawan hino hili
itaka sumilulum ri Karistus ra
pinatayan no. Am paat taka anubing
am aangkan ra ruti' hino, am itaka
saumi ra luang nu inan ri Karistus.
17Nga siino saumi yak hua ruti' am
kawi' taka nangakan ra ruti' saumi
hino. Am asuang taka hitu ohondo'
yak ra saumi inan.
18Huango' mi nga ulun Yahudi.
Ulun nangakan ra akan binulian ra
intok pananalaban ra taak ra Ala io
nga ulun sumilulum ra Ala. 19Aun ki'
atungon nu rahu ku hino? Ala
binabaal karuo kono am akan
tinaakan ra ala binabaal hino kaan-
do' no balos no sahuhumi. 20Aun
tinaakan ra intok pananalaban ra
tayar nu ala binabaal sala' ka
tinaakan ra Ala io yak tinaakan ra
saitan. Am aangas au ra akau
sumilulum ra saitan. 21Ikaa auma'
akau anginum ra anggur intor ra
sawan nu Tuhan am parayus angi-
num po ra anggur intor ra sawan nu
saitan. Ikaa po auma' akau angakan
ra akan siino ra mija' nu Tuhan am
poyo ra akan siino ra mija' nu saitan.
22Ikaa ki' inuma' taka hino oposolon
ra Tuhan. Siino ki' itaka sumail ra
kotoh nu Tuhan?
23Rahu nu ulun bokon, "Itaka
auma' anguma' yak ra kasiha' taka!"
Otopot! Io yak kawi' nu kasiha' taka
sala' ka okotool. Rahu nu ulun
bokon, "Itaka auma' anguma' ra atu
yak kasiha' taka." Otopot. Io yak
sala' ka kawi' nu kasiha' taka apaing-
kotoh ra bayah nu ulun bokon. 24Pai'
sangulun angkaraya' apakaulu' ra
inan no tohom. Tukir nu ulun angka-
raya' apakaulu' po ra tayar nu ulun
bokon.
25Akau auma' yak angakan ra atu
yak kual nu kium talanon ra pasar.
Ikaa pono' kimuatin mi, hama' pono'
siino kaahatan nu huang mi. 26Nga
siino nasuratan ra Kitap nu Ala,

"Tana' hitu am kawi' nu suot
no tohom nu Tuhan."

27Kono ulun ikaa angintopot
ahipah apaakan ramuyun, am kono
akau asiha' aangkan, ikaa akau ang-
kimuot ra aun kaahatan nu huang mi
ra akanon ininsalahan hino. 28Io yak
kono siino mindahu ramuyun, "Akan
hitu inuma' taaki' ra ala binabaal,"
ikaa akau angakan ra hino, nga hua-
ngon mi pahaka' inindahu hino, am
kaahatan nu huang nano. 29Atungon
nu rahu ku sala' ka intor ra kaahatan
nu huang mu io yak kaahatan nu
huang nu ulun hino. Siino nahi ulun
angkimuot, "Kulo ki' kasihaan nu
huang kutu angulampong ra huang
nu ulun bokon? 30Kono au angakan
ra atu yak kanon ku am mindahu
tarima' kasi' ra Ala, kulo ki' ulun
bokon auma' apasala' rakon ra
akanon ku hino, lai' halan am nopo-
ngo no au mindahu tarima' kasi' ra
Ala?"
31Aangkan am anginum am atu-
atu pono' maan mi, am maan mi
kawi' nu hiano hili Ala ansukon.
32Kono nga hino bayah mi, suku'
pahaka' ikaa apasauk ra ulun bokon
anguma' ra sala'. Hama' pono' io
ulun Yahudi, ulun sala' Yahudi
karuo kono am ulun nangintopot
ri Karistus. 33Onsoi akau tumilu
rakon. Au apainsuat halan ra kawi'
nu ulun ra aun-aun maan ku. Ikaa au
ahuyum ra kaansayan nu inan ku

10:16 Mat. 26:26-28, Mrk. 14:22-24, Luk. 22:19-20 **10:18** Im. 7:6 **10:20** Laup. 32:17 **10:22** Laup. 32:21 **10:23** 1Kor. 6:12 **10:26** Nan. 24:1

tohom. Au asiha' apaindul po ra
kaansayan nu ulun bokon, hili ilo
auma' kaayahon nu Ala.

11 1Onsoi akau tumilu ra
kinabaalo' ku, ohondo' rakon
tumilu ra kinabaalo' ri Karistus.

Baal ra anantarung ra paat sambayang

2Au anginsuat ramuyun ra akau
hai-hait ampahuang rakon am
sumuhut ra nangubasan inindulan
kuli ramuyun. 3Kasihaan ku hili akau
akarati' ra i Karistus hino siino
kuasa' ra tuki-tukir nu ungkuyon, am
ungkuyon siino kuasa' ra andu' no,
am Ala siino kuasa' intor ri Karistus.
4Kono ungkuyon anantarung ra ilo
sambayang, karuo kono am ambala'
ra Aho nu Ala ra paat lumulur sam-
bayang, ulun hiano ahuyai ri Karis-
tus. 5Am kono ruandu' akaandu' ikaa
anantarung ra ilo sambayang karuo
kono am ambala' ra Aho nu Ala ra
paat lumulur sambayang, ruandu'
hiano ahuyai ra ungkuyon nilo rano,
am ilo ohondo' yak ra kono ruandu'
binulutan. 6Nga kono ruandu' ikaa
anantarung, labing po solor honsoi no
ra lamparan no abuk nano. Io yak
kauyuan hua ra kono ruandu' am-
bulut karuo kono am lamparan abuk
nano, onsoi yak ra ilo anantarung.
7Ulun ungkuyon ikaa auma' anan-
tinarung, nga io asauk ra pangaulihan
ra kinabaalo' am hayo nu kuasa' nu
Ala. Io yak tayar nu ruandu' asauk ra
pangaulihan ra ungkuyon. 8Nga ung-
kuyon ikaa pinasauk intor ra ruandu'
ra lali' nali. Io yak ruandu' pinasauk
intor ra ungkuyon. 9Kono po hino ra
lali' nali sala' ka ungkuyon binaal ra
tayar nu ruandu'. Io yak ruandu'
binaal ra tayar nu ungkuyon.
10Onsoi ruandu' anantarung
anatandu' ra ilo pihangon nu ungku-
yon nilo rano hili malaikat asanang
huang ahilong ra baal hino. 11Hama'
pono' kono hino kaayahan taka ulun
nasauk ra ulun nangintopot, ulun
ruandu' ikaa io auma' aayah nu
kaando' po ungkuyon, kono po hino
nu ungkuyon ikaa po io auma' aayah
nu kono kaando' ruandu'. 12Nga
kapio pono' ruandu' ra lali' nali intor
ra ungkuyon, io yak ungkuyon pono'
am anakon poyo nu ruandu' raino.
Am kawi' nu atu-atu sinauk intor ra
Ala.
13Huangon mi nga, onsoi ki' ra
kono ruandu' ikaa anantarung ra ilo
sambayang ra Ala ra paat lumulur
sambayang? 14Maya' ra naubasan
taka, sangulun ungkuyon alanggoi ra
abuk ikaa onsoi ra pahilayan taka.
15Io yak tayar nu ruandu', abuk a-
langgoi hino asauk ra panginsuatan
nu ulun bokon, nga abuk hino hua
asauk ra kono anindung ra ulu nilo.
16Kono siino mansang ra baal nu
kono hitu, saumi yak pamalimbang
ku, io hino akai am kawi' nu ulun na-
ngintopot ra Ala kono hino yak
pakuan mai ra paat lumulur sam-
bayang. Kaando' no bokon intor ra
hino.

Irau nu Tuhan

17Io yak pambalaan ku hitu raino,
ikaa no au anginsuat ramuyun, nga
baal hua nu luluran mino ra sumam-
ba ra Tuhan ikaa aparatong ra kaan-
sayan, io yak aparatong ra kalaatan.
18Puu-puun no, aringoh ku siino no ra
lolot mi ahahansang am angkakalit ra
paat mi lumulur. Am au angintopot
ra rahu hino otopot. 19Kapio hino
ikaa mulalas siino pahahansangan ra
lolot mi hili ulun otopot ra babaya' no
auma' apandayan. 20Io yak paat mi
solor lumulur, inuma' mi hino sala'
ka akan ra Irau nu Tuhan. 21Nga paat
mi angakan, akau simpangangalap ra
akan mi tohom, suku' ra ulun bokon

11:1 1Kor. 4:16, Php 3:17 11:7 Kas. 1:26-27 11:8-9 Kas. 2:18-19

ikaa nakaakan ra atu-atu, lai' ulun
bokon rangan mi am nahahauk.
22Kulo? Kaando' no ki' pahun mi
tohom intok mi aangkan am angi-
num? Asiha' yak ki' akau angahaya'
ra ulun nangintopot ra Ala, am
apakauyu' yak ki' akau ra ulun kaan-
do' atu-atu? Aun ki' auma' rahuon
ku ramuyun ra baal mi hino? Angin-
suat ki' au ramuyun ra hino? Ikaa au
anginsuat ra kono hino.

23Nga nangubasan kuli ramuyun
ra pahulu li pinaintalang nu Tuhan
rakon. Io hino paat nu londom
napatakuban ra Tuhan Yasus li, am
kaapo io natakub am unto' ri Yasus
ruti' li, 24hili sambayang mindahu
tarima' kasi' ra Ala, am tutubingo'
no, hili rahu no, "Hitu nga inan ku
taakan ramuyun. Maan mi po kono
hitu asauk ra saumi pampinawaan mi
rakon."

25Kono po hino ra pongo nilo na-
ngakan, io nangalap ra sawan
namulian ra anggur am rahu no,
"Anggur hitu io hino parandian
bahuon, tinatanduan nu lumbak ku.
Tuki-tukir mi anginum ra hitu, onsoi
maan mi hitu asauk ra pampahua-
ngan mi rakon."

26Tuki-tukir mi aangkan ra ruti'
kono hitu, am anginum ra anggur
intor ra sangkir hitu, atungon no akau
apaintalang ra pinatayan nu Tuhan
taka suku' rahili ra sukuan no. 27Am
intor ra hino, aun anga-ngahai ra
Tuhan ra lakou no aangkan ra ruti'
hino am anginum intor ra sangkir nu
Tuhan hino, am ulun hino akasala'
nga io hua angulalaat ra inan nu
Tuhan am lumbak no. 28Onsoi tuki-
tukir nu ulun ampahuang pahulu ra
kinabaalo' no hitu, am hili aangkan
ra ruti' hino am anginum intor ra
sangkir hino. 29Nga kono ulun hino
ikaa rumaliwi' huang ra angakan ra
ruti' am anginum ra anggur ra akan
ra Irau hino ra ampaat ra inan nu
Tuhan, ulun hino auma' ukumin yak
nu Ala ra bayah nano. 30Hino puun
no asuang ra lolot mi arualan am
alami' ra inan, am siino po inatoi.
31Huangon taka pahulu kinabaalo'
nu kaayahan taka am hili itaka ikaa
auma' aukuman nu Ala. 32Io yak
kono itaka aukuman nu Ala, io angi-
la' apaliman ritaka ra hino hili itaka
ikaa akaaya' ukuman ra ulun ikaa a-
ngintopot ra tana' hitu.

33Hino puun no pahaka-pahaka'
ku, tuki-tukir mi lumulur aangkan ra
irau nu Tuhan onsoi akau angkinaan
suku' ra akau alulur kaawi'. 34Kono
siino tabaan, onsoi io pahulu aangkan

Ruti' am anggur

11:25 Nah. 24:6-8, Yar. 31:31-34

ra pahun no tohom, hili akau ikaa
aukuman nu Ala ra luluran mi hino
nga asala' mi angakan ra Irau nu
Tuhan. Ali' kono rahuon bokon,
rahili yak au apaintalang ra paat ku
muoi ramuyun.

12 1Raino maya' ra kula-kula' taak
intor ra Ro nu Ala au asiha'
ramuyun akapandai kapio ra aun
katapatan no. 2Apandayan mi ra paat
mi kaapo nakakaulih ra Tuhan, akau
naibit-ibit ra kula-kula' lakou am
sumamba ra ala binabaal kaando'
bayah. 3Am kaando' kasangulun
pono' ulun kinuasa' nu Ro nu Ala
mindahu ra "Alaat nga Yasus." Am
kaando' po ulun auma' mindahu ra
"I Yasus yak Tuhan," nu kono io ikaa
kuasain nu Ro nu Ala.

4Siino kula-kula' taak intor ra Ala
io yak kawi' nu taak hino intor yak ra
Ro nu Ala saumi hino. 5Siino kula-
kula' baal no ra itaka angkaraya' ra
Tuhan io yak Tuhan intok angkaraya'
hino io hino Tuhan yak saumi hino.
6Siino kula-kula' baal no ra itaka ang-
karaya' ra Tuhan io yak anaak ra
kotoh ra karaya' hino ra tuki-tukir nu
ulun io hino Ala yak saumi. 7Ro nu
Ala angkaraya' ra tuki-tukir nu ulun
ra tayar nu kaansayan taka kaawi'.

8Tayar nu ulun bokon, Ro hino
anaak ra pandai ahayam. Tayar nu
ulun bokon po Ro yak hino po anaak
ra pandai ambala' intor ra baal nu
Ala. 9Am siino po ulun taakan nu Ro
hino ra intopot akakuasa'. Kono po
hino taak nu Ro hino ra ulun bokon,
hili io auma' apakapihah ra ulun
arualan. 10Am siino po ulun bokon
pakuasain nu Ro hino anguma' ra
tatandu' kalalaban. Am siino po taak
nu Ro hino apakapandai rilo angin-
dul ra rahu nu Ala. Am ulun bokon
po siino taak nu Ro hino poyo
apakapandai opohondo' ra kono taak
hiano intor ra Ro nu Ala, karuo kono
am sala' intor ra Ro nu Ala. Am siino
po ulun bokon paindahuon nu Ro ra
rahu ikaa aratian nilo, am siino po
taak nu Ro ra ulun bokon hili ilo
apandai apaintalang ra atungon nu
rahu hiano. 11Am kawi' nu taak onsoi
hiano saumi yak puun no, io hino Ro
nu Ala. Ro hino anukir anaak ra taak
no ikaa ohondo' hiano ra tuki-tukir
nu ulun maya' ra kasihaan no.

Asuang bahian, io yak saumi inan

12I Karistus io hino ohondo' ra
inan nu ulun. Inan hino saumi yak, io
yak asuang bahian no. Hama' pono'
asuang bahian no, saumi yak hua inan
hino. 13Kono po hino nu kawi' taka,
onsoi ulun Yahudi karuo kono am
sala' ulun Yahudi, amba-amba karuo
kono am ulun sala' amba, kawi' taka
nopongo nirorob nu Ro saumi hino,
hili itaka saumion yak ra inan ri
Karistus hino. Ro hino pono' am
aingkoos yak alimanan taka.

14Nga inan hitu asuang bahian no,
sala' ka saumi yak. 15Kono kalayam
mindahu, "Sala' au bahian nu inan,
nga sala' hua au longon," kaando'
balos nu rahu no kono hino no, nga io
pono' hua am bahian nu inan po.
16Am kono talingo mindahu, "Sala'
au bahian nu inan, nga sala' hua au
mato". Hino pono' am kaando' po
balos no ra kono io mindahu ra rahu
no kono hino, nga io pono' hua am
bahian nu inan po.

17Kono luput nu inan hitu sumauk
ra mato, aun pangkikinongoh no?
Kono luput nu inan hitu sumauk ra
talingo yak, aun pangangalok no?
18Napandayan taka no Ala ra io na-
nguma' ra kawi' nu bahian nu inan
hitu maya' yak ra kasihaan no.
19Kono luput nu inan hitu saumi yak
bahian no, am aun ki' rahili sabiton
ra inan? 20Napandayan taka no inan

12:4-11 Rm. 12:6-8 **12:12** Rm. 12:4-5

hitu asuang bahian no, io yak inan
hitu saumi yak.
[21]Hino puun no, mato ikaa auma'
mindahu ra longon, "U longon, kaan-
do' pakuan ku riun." Am ulu ikaa
auma' mindahu ra kalayam, "U
kalayam, kaando' pakuan ku riun."
[22]Sala' ka kono hino. Kawi' nu
bahian nu inan alami' ra pamahua-
ngan taka, am hiano nga aulu' bonsoi
ra inan taka. [23]Am siino po bahian nu
inan ra pamahuangan taka ra ikaa
kula' balos no, am bahian hiano solor
talaahon taka, am bahian nu inan
ikaa kula' onsoi ra ilayan, am hiano
kauluon taka sindungi. [24]Bahian-
bahian nu inan onsoi bonsoi ra
pahilayan taka, ikaa io amalikot ra
itaka amahuang rio. Ala nopongo
nanalaah ra bahian-bahian nu inan
taka, suku' ra bahian ikaa aulu' ra
pamahuangan taka pinasauk ra aulu'
bonsoi ra pamahuangan taka. [25]Intor
ra hino inan hino ikaa pinansusuai.
Tuki-tukir nu bahian nu inan hino
ampahuang ra saumi am bokon.
[26]Kono saumi bahian hitu akasusa',
kawi' nu bahian bokon ratu akaaya'
asusa'. Am kono saumi bahian ra
inan hitu ansukon, am kawi' nu
bahian bokon ratu pono' am onsoi
huang.
[27]Kawi' mi hitu io hino inan
ri Karistus, am tuki-tukir mi saumi
bahian ra inan no hino. [28]Am Ala na-
nguma' ra kula-kula' ngabahian ra
luang nu sirong ri Karistus. Puu-
puun no siino no ulun susuSubon,
karuo siino no ulun angindul ra rahu
nu Ala, am katalu guru', am siino po
ulun angunguma' ra tatandu'
kalalaban, am siino po akakuasa'
apakapihah ra ulun arualan, am siino
po anginsuup ra ulun bokon, am siino
po apandai anilu, am apandai min-
dahu ra rahu ikaa aratian nilo.
[29]Sala' ka kawi' nu ulun hiatu ulun
susuSubon am ulun angindul ra rahu
nu Ala, karuo kono am guru'. Am
sala' po ka kawi' nu ulun nokotohom
ra kuasa' anguma' ra tatandu'
kalalaban, [30]karuo kono am
apakapihah ra ulun, am mindahu ra
aun-aun rahu ikaa aratian, am apan-
dai apatalang ra aun-aun atungon nu
rahu hiano. [31]Kono po hino, onsoi
itaka lumikot ahuyum ra taak nu Ro
nu Ala aulu' bonsoi.
Am au po anilu ramuyun ra ralan
onsoi bonsoi.

Masi'

13 [1]Hama' no pono' au apandai
mindahu ra tuki-tukir nu rahu
nu ulun am labing po ra rahu nu
malaikat, io yak kono au ikaa masi' ra
ulun bokon hili kawi' nu rahu ku
kaando' yak balos no, ohondo' yak ra
kono rahu nu tawak kong-kong am
lunsing king-king kaando' atungon.
[2]Am hama' no pono' au siino kapan-
dayan angindul ra rahu naringoh ku
intor ra Ala, karuo kono am au apan-
dai bonsoi, am apandai ra rahu ikaa
pinaintalang, am hama' no pono' au
siino intopot ku atahoh auma'
akabanding ra sunsui, io yak kono au
ikaa masi' ra ulun bokon, am kaando'
yak tool ku. [3]Hama' no pono' au
anaak lalayau ra kawi' nu atu-atu
siino rakon, karuo kono am hama' no
pono' au ikaa aimbayawan ra inan ku
solobon[l], am io yak kono au ikaa
masi' ra ulun bokon hili kawi' nu
hiano kaando' yak balos no.
[4]Ulun masi' ra ulun bokon ataan
huang am onsoi huang. Kaando'
huang no ahiyahu am ikaa
kumakaulu' am akumpou. [5]Ikaa io
asawat huang, io alami' pahayaman
ikaa io amalikot ra ulun bokon maya'
ra kasiha' no tohom ikaa apasi alaat

[l]13:3 inan ku solobon: Luang nu buku nakalair; hili akaalap maayo huang.

12:28 Ip. 4:11 **13:2** Mat. 17:20, 21:21, Mrk. 11:23

huang am ikaa amului ra sala' nu
ulun bokon ra luang nu huang no ra
maan balasi'. 6Am ulun masi' ra ulun
bokon io ikaa asiha' ra kalaatan
asiha' yak ra aun kaansayan. 7Io
ataan huang ra kawi' nu atu-atu min-
tup rio am asiha' yak angintopot ra
atu onsoi ra tuki-tukir nu ulun. Atu
pono' baal asauk, ulun masi' hino
ikaa ihondo' alawaan ra lansan no
am tumaan angkuliman ra kawi' nu
atu-atu.
8Onsoi kawi' nu ulun hai-hait
masi' parayu-rayus. Raino tu siino
ulun apandai ambala' ra aho intor ra
Ala, io yak rahili io mulou ambala' ra
aho hino. Raino siino ulun apandai
ahayam ra kula-kula' rahu ikaa
aratian io yak rahili io auma' mulou
ahayam ra rahu hino. Raino siino
ulun akapandai ra asuang baal, io yak
rahili aun napandayan nilo hino
auma' aliraan. 9Nga kapandayan
taka am pandai taka angindul ra aho
intor ra Ala, ikaa poyo otopot bonsoi.
10Rahili siino paat no Ala
opokotopot ra kawi' nu atu-atu, am
atu-atu ikaa otopot alawo rahili.
11Paat ku anak borook,
pahayaman ku kono pahayaman nu
anak borook, alimanan ku kono
alimanan nu anak borook am pama-
huangan ku kono pamahuangan nu
anak borook. Raino au apandai
amahuang, kinabaalo' ku kono anak
borook li nopongo inimpayan ku.
12Akito taka tu raino io hino ohondo'
ra babara' ra babaraan ikaa kula'
arandan. Io yak rahili parayus akito
am arandan taka. Raino kawi' nu atu-
atu ikaa poyo apandayan ku, io yak
rahili au akapandai ra kawi' nu atu-
atu ohondo' ra Ala akapandai ra
kawi' nu atu-atu intor ra baal ku
tohom.
13Intor ra hino, ra paat hitu raino
siino talu baal tinantu' ra maan taka,
io hino angintopot, lumansan am hai-
hait masi'. Aulu' bonsoi ra katu-talu
nu hiano io hino masi' ra ulun bokon.

Kula-kula' papaintalangan intor ra baal nu taak intor ra Ro nu Ala

14 1Onsoi akau lumikot masi' ra
ulun bokon. Onsoi akau po
lumikot asiha' ra taak-taak tinaakan
nu Ro nu Ala, aulu' tu io hino kapan-
dayan ambala' ra binabaas nu Ala ra
tayar nu ulun. 2Ulun mindahu ra
rahu ikaa aratian nu ulun bokon, ulun
hino sala' ka ahayam ra ulun nu tana'
io yak ulun hino ahayam ra Ala.
Kaando' kasangulun po akarati' ra
rahu nano, nga Ro nu Ala yak hua
apaindahu rio ra baa-baal apan-
dayan yak nu Ala. 3Io yak ulun angin-
dul ra rahu nu Ala, am hino nga
ambabala' ra ulun bokon, am
apakatahoh rilo, am apaingkotoh ra
huang nilo, am amunaau po ra huang
nilo. 4Ulun mindahu ra rahu ikaa
aratian hiano apaingkotoh yak ra
huang nano, io yak ulun angindul ra
rahu nu Ala hiano apaingkotoh ra
kawi' nu ulun nangintopot ra Ala.
5Asiha' po solor au nu kono
kaawi' mi apandai mindahu ra rahu
kalalaban hiano. Io yak aulu' po solor
kasisiha' ku nu kono akau kaawi'
apandai angindul ra rahu nu Ala.
Nga ulun apandai angindul ra rahu
nu Ala hiano aulu' intor ra ulun
apandai mindahu ra rahu kalalaban
hino. Io yak kono ulun hino apandai
apaintalang ra rahu kalalaban mino
am hili kawi-kawi' nu ulun nanginto-
pot ra Ala auma' paingkotohon.
6Pahaka-pahaka' ku, kono au
matong ramuyun am mindahu ra
rahu kalalaban hino, am siino ki'
balos nu rahu ku hino ramuyun?
Huang ku kaando' no balos no. Io yak
kono au muoi angindul ra aun pinain-
talang nu Ala rakon, karuo kono am
aun kapandayan ku, am rahu nari-
ngoh ku intor ra Ala, am angubas
ramuyun, am hili siino balos no.
7Tatangkung-tatangkung ikaa
apandai aminawo hiano, umang no

ohondo' ra suling am kasapi', kono
rahu no ikaa kula' aaning pakuan a-
nangkung aun koson nu ulun akapan-
dai ra aun ki' nanian inuma' no
tangkungo' hino? [8]Am kono po hino
nu tarumpit hino, kono io sampuyon
yak lalayau, siino ki' ulun amalair
muoi ra pantatabuhan hino? [9]Kono
po hino ra kapandayan mi ambala' ra
rahu kalalaban hiano. Aun koson nu
ulun auma' akarati' ra pambalaan mi
hino? Pambalaan mi hino alawo yak
lalayau. [10]Asuang po bansa' nu rahu
ra tana' hitu, am siino yak atungon no
kaawi'. [11]Kono au ikaa akarati' ra a-
tungon nu rahu nu atu yak kaulun,
hili pamahuangan ku ra ulun min-
dahu ra rahu hino ohondo' yak ra
ulun bokon, au pono' am ulun bokon
yak pamahuangan no. [12]Apandayan
ku akau asiha' bonsoi akaalap ra taak
intor ra Ro nu Ala. Io yak onsoi akau
lumikot anguma' ra atu apandayan
mi apaingkotoh ra intopot nu ulun
nangintopot.

[13]Kono po hino, onsoi ulun min-
dahu ra rahu ikaa aratian hiano sam-
bayang, hili io akaundut po ra taak nu
Ro apaintalang ra atungon nu rahu
hiano. [14]Nga kono au sambayang ra
rahu ikaa aratian, am kapio au sam-
bayang, io yak ikaa au akarati' ra a-
tungon nu sambayang ku hino.
[15]Kono po hino, am aun ki' auma'
maan ku? Onsoi au sambayang ra
rahu ikaa aratian io yak onsoi au po
sambayang ra rahu aratian. Am onsoi
au po manani ra rahu ikaa aratian io
yak onsoi po au manani ra rahu
aratian. [16]Nga kono akau mindahu
tarima' kasi' ra Ala ra ro mino yak,
am siino ulun bokon ikaa akarati' ra
rahu ikaa aratian intor ra Ro nu Ala
hino, hili ulun hino ikaa akaalap min-
dahu ra io amalihua ra sambayang
tarima' kasi' mu hino nga ikaa hua io
akapandai ra aun rahuon mi hino.
[17]Hama' pono' nu sambayang mi
onsoi bonsoi io yak sambayang mi
hino kaando' tool ra tayar nu ulun
bokon.

[18]Au anginsuat ra Ala nga au
pono' hua am akasail pandai min-
dahu ra rahu ikaa aratian hiano intor
ramuyun kaawi'. [19]Io yak ra paat
lumulur sumamba ra Tuhan, siino
limo rahu kasiha' ku bonsoi mindahu
auma' aratian nu ulun bokon intor ra
mindahu ra kula-kula' ngaribu rahu
kalalaban ikaa aratian. Au asiha'
kono hino hili au akaalap angubas ra
ulun bokon.

[20]U pahaka-pahaka' ku! Ikaa
akau ampahuang kono pampahua-
ngan nu anak-anak. Intor ra baal nu
kalaatan, onsoi akau olondon ohon-
do' ra anak borook. Io yak ra luang nu
pamahuangan onsoi akau humondo'
ra ulun matuo. [21]Siino rahu
nasuratan ra Kitap, rahu nu Tuhan,

"Au mindahu ra ulun pihangon
ku hiatu lumangus ra ulun
ahayam ra rahu ikaa aratian.
Lumangus po ra bansa-bansa'
bokon au mindahu ra ulun pi-
hangon ku hiatu
io yak ikaa ilo minsuhut
ra rahu ku."

[22]Atungon nu rahu pinasuratan
hinili, io hino rahu ikaa aratian hiano
apaintalang ra kuasa' nu Ala ra tayar
nu ulun ikaa angintopot, sala' ka
tayar taka ulun nangintopot. Io yak
taak nu Ro apakapandai ra ulun a-
ngindul ra rahu naringoh nilo intor ra
Ala hino apaintalang ra kuasa' nu
Ala ra tayar taka ulun nangintopot,
sala' ka tayar nu ulun ikaa anginto-
pot.

[23]Aun koson no ra kono kawi' mi
ulun nangintopot nalulur ra kam-
pulan am tuki-tukir mi sarahu-rahu
ra rahu ikaa aratian, am sop kono nu
ulun bokon, karuo kono am ulun ikaa
mintopot hiano, am ikaa ki' ilo anan-
tam ra kawi' mino nambuyun? [24]Io

14:21 Yas. 28:11-12

yak kono kawi' mi ambala' ra aho
intor ra Ala am hili sangulun ikaa a-
ngintopot hino matong, hili kawi' nu
baal binalaan mi hino auma' apain-
talang ra kawi' nu sala' nu ulun hino
am apaliman ra ulun hino intor ra
kawi' nu sala' no. 25Kawi' nu baal
ikaa apandayan siino ra huang no
auma' paintalangon, suku' io
rumaliwi' huang am sumamba ra
Ala. Io auma' angangku ra Ala siino
ra lolot mi.

Lako-lakou nu pakuan angatur ra paat nu kumpulan

26Intor ra hino u pahaka-pahaka'
ku aun ki' atungon nu kawi' nu hino?
Kono akau lumulur sumamba ra
Tuhan, siino no ulun manani, siino no
angubas, siino no ambala' apaka-
talang ra atu pinaintalang nu Ala,
siino no ulun ahayam ra rahu
kalalaban ikaa aratian, am siino no
ambala' ra atungon nu nirahu hiano.
Io yak kawi' nu hino onsoi maan ra a-
ngubas am asauk ra kaansayan ra
kawi' nu ulun. 27Kono siino ulun min-
dahu ra rahu ikaa aratian, onsoi ikaa
sumail ra ruo ngaulun karuo kono am
talu ngaulun ahuhulibos. Am aun
nirahu mi hino, onsoi siino ulun
apaintalang ra atungon no. 28Io yak
kono kaando' ulun apandai apain-
talang ra atungon nu rahu hiano, am
onsoi yak ulun mindahu ra rahu ikaa
aratian hiano mulou mindahu ra
luluran hino. Am ilo auma' mindahu
ra luang nu huang nilo rano ra Ala.
29Onsoi ruo ngaulun karuo kono am
talu ngaulun angindul ra rahu nari-
ngoh nilo intor ra Ala, am akau ulun
bokon ampahuang onsoi-onsoi ra
rahu indulan nilo hiano. 30Io yak
kono siino sangulun ra kumpulan mi,
am paat hino yak siino rahu nu Ala
sumuku' ra huang no auma' indulan
no, am onsoi ulun ambala' hino
mulou pahulu ambala'. 31Intor ra
baal kono hino kawi' mi sangulun am
sangulun, akaalap angindul ra aho
intor ra Ala, hili kawi' nu ulun
akapandai ra pangubasan hino am
indu-indul angintopot. 32Tuki-tukir
nu ulun apandai angindul ra rahu na-
ringoh no intor ra Ala hino, am onsoi
po ulun hino apandai anguasa' ra
taak nu Ro hino rio. 33Nga Ala asiha'
ra karandanan nu bayah am rahuon.
Io aangas ra ulun siino angurarou am
angulalaat.

Ohondo' ra atu nasauk ra kawi' nu
ulun nangintopot ra Ala. 34Onsoi
ruandu' ikaa mindahu ra paat kum-
pulan. Ikaa ilo auma' paindahuon.
Onsoi ilo ikaa anguasa' ra ungkuyon
maya' ra Arat sinuratan ri Musa.
35Kono ilo asiha' akibala' ra aun-
aun, onsoi yak ilo angkimuot ra ung-
kuyon nilo rano ra pahun nilo no.
Kauyuan bonsoi nu kono sangulun
ruandu' sumaang ra atu-atu rahuon
ra paat lumulur sambayang.

36Akau no ki' intor nu rahu nu
Ala? Karuo kono am akau yak ki'
sinukuon nu rahu hino? 37Aun anan-
tam ra io angindul ra rahu nu Ala
karuo kono am anantam ra io siino
taak nu Ro nu Ala, onsoi ulun hiano
lumiman ra aun sinuratan ku
ramuyun raino, nga hino hua panu-
suban nu Tuhan. 38Kono io ikaa min-
suhut ra sinuratan ku hitu, am pain
mi poyo insuhuto' pambalaan nano.

39Kono po hino pahaka-pahaka'
ku, onsoi akau mingkotoh ahuyum ra
kapandayan amala' ra rahu intor ra
Ala, io yak pain mi po popolo' ra
kono ulun mindahu ra rahu ikaa
aratian hiano. 40Onsoi yak kawi-
kawi' nu maan mi siino kaansayan am
atalaah.

Baal ri Karistus pinanduli' kaayaho' intor ra pinatayan no

15 1Am raino pahaka-pahaka' ku,
au asiha' ampahuang ramuyun
ra baal nu Aho Onsoi binalaan kuli
ramuyun ra bahu. Akau nangintopot
ra Aho Onsoi hitu am raino intopot
mi pinapuun ra Aho Onsoi hitu.

2Kono akau olondon bonsoi ra atu
binalaan ku hino, hili Aho Onsoi hino
apakaayah ramuyun, siliu yak ra in-
topot mi kaando' balos.
3Aun pinaintalang nu Ala rakon,
am hino po inindulan kuli ramuyun.
Am aulu' bonsoi indulan ku, io hino
i Karistus pinatoi ra kawi' nu sala'
taka, ohondo' ra rahu pinasuratan nu
Ala. 4Io nilobong am pandulio' poyo
nu Ala kaayaho' ra orou katalu nali,
ampaat yak rahu pinasuratan nu Ala.
5Am io napakito ra inan nano
ri Piturus, am hili po ilo kawi' nu
ulun susuubon bokon napili' hiano.
6Pongo nu hino am pakitono' po
ri Yasus inan nano ra ulun nanginto-
pot rio akasail ra limo ngaatus
ngaulun hiano, am kawi' nilo li
nakakito yak sario ra paat nu hili, am
asuang po ra ulun hiano amahun
suku' raino, am siino po inatoi rilo.
7Am pakitono' no po ri Yakup inan
nano, am hili kawi' nu ulun
susuubon hiano.
8Popor no io napakito rakon ra
inan no tohom au ohondo' ra lilia'
ikaa inanak ra paat nali.[m] 9Au nga
ulun susuubon nu Tuhan ikaa aulu'.
Ikaa auma' au sabiton ra ulun
susuubon, nga au nopongo nangila-
ila' ra ulun nangintopot ra Ala. 10Io
yak, nga intor hua ra asi' nu Ala au
nasauk ra ulun susuubon ohondo' ra
karaya' ku raino. Sala' ka kaando'
balos no ra Ala nangampun ra sala'
ku. Nga au solor labing apinso' am-
bala' intor ra ulun susuubon bokon
rano. Io yak sotopot no baal hino
sala' ka intor ra pinso' ku, baal hino
intor ra pinso' nu Ala masi' rakon
hino am angkaraya' rumangan rakon.
11Intor ra hino aun pono' kaulun
intok mi anginsuhut ra Aho Onsoi
hino, intor ki' rakon karuo kono am
intor ra ulun susuubon bokon rano
kaando' rahuon ra hino. Aulu' tu io
hino akai ambala' ra Aho Onsoi hino
am akau angintopot.

Pandulio' kaayaho'

12Am kono akai ulun susuubon
ambala' ra i Karistus pandulio'
kaayaho' intor ra patayan, am kulo
siino ra lolot mi mindahu ra kaando'
ulun inatoi pandulio' kaayaho'?
13Kono po kapio ulun matoi ikaa
pandulion kaayaho' atungon nu hino
i Karistus pono' ikaa noyo pandulion
kaayaho' intor ra patayan. 14Am
kono i Karistus ikaa pandulio'
kaayaho' intor ra patayan, am kaan-
do' no balos nu pambalaan mai hitu.
Am intopot taka tu pono' am kono
hino po kaando' balos. 15Sala' ka
hiano yak. Akai no solor rahili am-
buak bonsoi ra baal nu Ala, nga akai
hua ambala' ra i Karistus pinanduli'
kaayaho' nu Ala intor ra patayan, io
yak kono po kapio ulun inatoi ikaa
panaduli' kaayaho', am ikaa no
i Karistus pandulion kaayaho' nu
Ala. 16Kono po kapio ulun inatoi ikaa
pandulion kaayaho', am kapio no i
Karistus ikaa pinanduli' kaayaho'
intor ra patayan. 17Am kono po
i Karistus ikaa pinanduli' kaayaho'
nu Ala, am intopot taka tu pono' am
kaando' balos no, am siino po yak
itaka raino ra pihangan nu sala'. 18A-
tungon nu hino po, kaando' no kalan-
sanan nu kawi' nu ulun nangintopot
nopongo inatoi. 19Kono po lansan
taka ri Karistus akabalos ra paat taka
aayah ra tana' hitu yak,[n] am itaka no
solor aimboyou bonsoi intor ra ulun
ikaa angintopot hiano.

---

[m]15:8 ra inanak ra paat nali: Karuo kono am; ikaa onsoi nahanakan rio.
[n]15:19 Kono po lansan taka ri Karistus akabalos ra paat taka aayah ra tana' hitu yak: Karuo kono am; Kono itaka nokotohom ra kalansanan ri Karistus ra bayah taka hitu.

15:3 Yas. 53:5-12 15:4 Nan. 16:8-10, Mat. 12:40, Inu. 2:24-32 15:5 Mat. 28:16-17, Mrk. 16:14, Luk. 24:34, 36, Yah. 20:19 15:8 Inu. 9:3-6 15:9 Inu. 8:3

20Sala' ka kono hino. Napandayan
taka no ra i Karistus pinanduli'
kaayaho' nu Ala intor ra patayan.
Am hino nga amaramin ra ulun inatoi
pandulion kaayaho' po rahili. 21Itaka
matoi ra tana' hitu nga pinapuun hua
ra sangulun, am kono hino po nu
pamaluatan pinapuun poyo yak ra sa-
ngulun. 22Nga ohondo' ra kawi' nu
ulun apandai matoi nga sumilulum
ri Adam, kono po hino kawi' nu ulun
auma' kaayahon nga sumilulum ri
Karistus. 23Io yak tuki-tukir taka ulun
pandulion kaayaho' ahinaaling intor
ri Karistus. I Karistus pahulu, am
paat nu Orou Sukuan no rahili, am
hili kawi' taka ulun tohom no pan-
dulion kaayaho'. 24Pongo nu hino hili
kaawian nu tana' hitu asauk. Paat nu
hili i Karistus auma' amihang ra
kawi' nu pihangan, kawi' nu kuasa'
am kawi' nu kakatahan, hili io anaak
ra kuasa' no amihang kono raja' hino
ra Ala. 25Ikaa mulalas i Karistus
parayu-rayus amihang suku' ra Ala
anguma' ra ulun tumabuh ri Karistus
kikindangan ri Karistus. 26Pantabuh
pamaparan auma' payawon io hino
kapatayan. 27Nga siino hua rahu
pinasuratan nu Ala,

"Kawi' nu atu-atu paraliwion
ra kuasa' no."

Io yak atalang ra Ala ikaa
paraliwion ra kuasa' ri Karistus nga
Ala hua naparaliwi' ra kawi' nu
hiano. 28Io yak pongo nu hiano
paraliwion ra pihangan ri Karistus
hili io Anak nu Ala hino paraliwion
ra Ala. Am Ala auma' anguma' ra
kawi' nu atu-atu nirumaliwi' ra piha-
ngan ri Karistus. Hili Ala amihang ra
kawi' nu hiano.

29Kono ulun matoi ikaa pandulion
kaayaho', kulo ki' siino ulun rorobon
ra tayar nu ulun matoi? Aun ki' balos
no ilo nanguma' ra baal hino? Kono
po kapio ulun matoi ikaa pandulion
kaayaho' aun ki' balos no ilo angu-
ma' ra baal hino? 30Kono po hino, am
aun pakuan mai tuki-tukir nu orou
mamaar matoi? 31Pahaka-pahaka'
ku, tuki-tukir nu orou au rumuuk tu-
mingkuang ra patayan nu inan. Au
aatas mindahu kono hino nga au hua
anginsuat ramuyun ra baal nu bayah
taka ri Karistus Yasus Tuhan taka no.
32Kono po baal hino maya' yak ra
kasiha' nu ulun, aun ki' balos nu
maan ku hino ohondo' yak ra au
tumabuh ra kium-kium asangit siino
ra bandar hitu, am ra Ipisus po? Nu
kono po kapio ulun matoi ikaa pan-
dulion kaayaho', intor ra hino labing
honsoi no itaka maya' ra rahu-rahu
hitu, "Onsoi taka angakan am
ahihinum yak, nga orou nusuab ikaa
apandayan itaka matoi."

33Pai' mi asala' ampahuang, nga
pansiranganan alaat angulalaat ra
kinabaalo' mi onsoi hitu. 34Onsoi
akau anduli' apandai ampahuang,
am pai' panguma' ra sala' po bahu.
Siino hua ra lolot mi kaapo nanginto-
pot ra Ala, am ikaa ki' akau auyu' ra
rahu ku hino?

Baal nu inan anduli' aayah intor ra patayan

35Andai siino nahi ulun angki-
muot, "Aun ki' koson nu ulun inatoi
auma' luaton pandulio' kaayaho'?
Aun ki' koson baal nu inan nilo rahili
ra ilo anduli' aayah?"

36Sasambungon nga ulun mindahu
ra kono hino. Kono itaka anambak ra
umi ra tana' hitu, ikaa io mabak
lalayau nu kono kaapo kulapa' nano
apasa'. 37Nga tambakon taka ra tana'
hitu, io hino umi nano yak, umi nu
gandum ki', karuo kono am umi nu
tambak bokon po. Ikaa itaka anam-
bak ra taunan nopongo nanginawa'.
38Ala apasauk ra taunan ra umi hiano
maya' ra kasihaan no. Am io apasauk
ra taunan ampaat ra tuki-tukir nu
umi hiano.

15:25 Nan. 110:1 **15:27** Nan. 8:6 **15:32** Yas. 22:13

[39]Baal nu aayah ikaa ohohondo'.
Inan nu ulun ikaa ohondo' ra inan nu
kium, am inan nu kium ikaa ohondo'
ra inan nu susuit, am inan nu susuit
ikaa ohondo' ra inan nu pait. [40]Am
siino po kula-kula' inuma' nu Ala ra
limbowon, am siino po ra tana' hitu.
Suai no kaansayan inuma' nu Ala ra
limbowon, am suai po ra tana' hitu.
[41]Mato nu orou suai no kaansayan
no, am bulan suai po kaansayan no,
am butitin suai no kaansayan nilo, am
kawi' nu butitin pono' ikaa po ohon-
do' kaansayan nilo rano.
[42]Kono hino po baal no ra kawi' nu
ulun inatoi luaton rahili. Inan lobo-
ngon taka apandai apasa', io yak paat
taka pandulion kaayaho' rahili baal
nu inan taka ikaa apandai apasa'.
[43]Inan lobongon taka tu alaat am
alami', io yak paat taka luaton rahili
baal nu inan taka onsoi okotoh am
akakuasa'. [44]Inan lobongon taka hitu
intor ra tana', io yak paat taka pan-
dulion kaayaho' rahili inan taka
bahuon intor ra Ala. Siino inan ra
tana' tu, am siino po inan taka intor
ra Ala rahili. [45]Nga siino rahu
nasuratan ra Kitap, kono hitu rahu
no,

"Ulun puu-puun li, io hino
i Adam, nasauk ra ulun
aayah."

Io yak i Adam namupusan io hino
Ro anaak ra bayah. [46]Nga puu-puun
inatong no io hino inan, sala' ka ro.
Nga Ro hino inatong pupus yak.
[47]Adam puu-puun li sinauk nu Ala
intor ra tana' tu, io yak Adam karuo
hino sinumuku' intor ra Surga'.
[48]Ulun nu tana' hitu io hino ohondo'
ri Adam puu-puun li, sinauk intor ra
tana', io yak ulun nu Surga' io hino
ohondo' rio inatong intor ra Surga'.
[49]Raino itaka ohondo' ra kono baal
nu pinipisi' nu Ala intor ra tana' li,
am rahili itaka asauk humondo'[o] ra
kono ulun intor ra Surga' hino.
[50]Pahaka-pahaka' ku, langus nu
rahu ku kono hitu ramuyun, io hino
inan taka ra tana' hitu ikaa akaalap
mayan ra tana' bahu nu Ala. Nga
inan taka hitu apandai apasa' am
ikaa auma' onohom ra aun ikaa
apandai apasa' hino.
[51]Balain ku akau raino ra rahu
ikaa pinaintalang ra pahulu li. Sala'
ka kawi' taka hitu aawi' matoi rahili,
io yak kawi' taka tu unggaan. [52]Pa-
ngunggaan hino pulali-lali' asauk ra
sangkuliop yak ra paat nu tarumpit
anatandu' ra Orou Kaawian hino
sampuyon, am itaka kawi' unggaan.
Nga paat nu tarumpit hino sampuyon
kawi' nu ulun inatoi pandulion
kaayaho', am ikaa no ilo matoi rahili,
am itaka kawi' unggaan ra paat nu
hino. [53]Inan taka apandai matoi hitu
ikaa mulalas baliran ra inan ikaa
apandai matoi hino, nga inan taka
apandai matoi hitu ikaa mulalas
baliran ra inan intor ra Surga'.
[54]Kono inan apandai apasa' hitu na-
baliran ra inan ikaa apandai apasa'
no, am inan intor ra tana' nabaliran
ra inan intor ra Surga' no, am hili
asauk rahu pinasuratan nu Ala ra,

"Patayan li nilawo noyo
nu ulun nakapayau hino.
[55]*U patayan, aun raili*
kotoh muli?
U patayan, aun kuasa' mu
amatoi li?"

[56]Kuasa' nu patayan apakasusa'
ritaka, io hino intor ra sala', am
kuasa' nu sala' hino, io hino intor ra
Arat sinuratan ri Musa. [57]Io yak itaka
mindahu tarima' kasi' ra Ala nga io
napamanang ritaka mimpuun
ri Yasus karistus Tuhan taka hino.

---

[o]15:49 rahili itaka asauk humondo': Luang nu buku nakalair; ikon mi onsoi taka asauk humondo'

15:45 Kas. 2:7 **15:51-52** 1Tas. 4:15-17 **15:54** Yas. 25:8 **15:55** Hos. 13:14

58Hino puun no pahaka-pahaka'
ku, onsoi akau lumondon am
tumahoh, am apinso' hai-hait ra
karaya' mi ra tayar nu Tuhan, nga
akau akapandai ra karaya' mi hino
akabalos yak kawi'.

Taak ra tayar nu ulun nangintopot ra daira Yudia

16 1Raino intor ra baal nu usin
kasiha' mi anaak ra ulun na-
ngintopot rangan mi amahun ra daira
Yudia, au anusub ramuyun hili akau
anguma' ra hino ampaat ra atu
tiniluan ku ra ulun nangintopot
amahun ra Galatia. 2Tuki-tukir nu
orou minggu', onsoi akau sim-
panunuai ra usin koborook maya' ra
kono naalap mi. Tawiin mi usin hino
am hili akau ikaa pulali-lali'
amalulur ra paat ku sumuku' rahili.
3Am kono au sumuku' rahili, am
susubon ku ulun-ulun napili' mi rano
muoi anaak ra usin mi hino ra
pahaka' taka ra bandar Yarusalim,
am au anulis rilo ra surat taakan nilo
ra Yarusalim apaintalang ra baal nu
lakou nilo hino. 4Kono po onsoi ra au
maya' rumangan rilo, hili au muoi
rumangan rilo.

Babaas nu huang ri Paulus

5Au matong muoi angaas ramuyun
ra pongo ku ansail ra Makidonia, nga
kasiha' ku au ansail yak ra hino.
6Huang ku halan am murong au po
ramuyun kula-kula' buoi, io hino
buoi nahi nu paat asimu'. Pongo nu
hino akau akaalap anulung rakon ra
au mindul makou muoi ra intok
bokon. 7Aangas au ra muoi angaas
ramuyun nu kono po mapit yak ikaa
abuoi. Kono po kasiha' nu Tuhan
asiha' au abuoi amahun rumangan
ramuyun.
8Murong au po ra bandar Ipisus tu
tima', suku' ra Irau Pantakosta li.
9Asuang po halan karaya' onsoi
auma' maan ku ra hitu akabalos ra
tayar nu Tuhan. Hama' pono' kono
hino am asuang po hua ulun angu-
lampong.
10Kono i Timotius akasuku'
ramuyun, onsoi akau apainsuat ra
huang no ra akau apaunsop rio, nga
io pono' hua am angkaraya' po ra
tayar nu Tuhan, kono yak au. 11Pai'
akau angila-langka' rio, onsoi yak
akau anulung rio ra io mindul ra
lakou no anduli' rakon kaando' atu-
atu asusa'. Angkinaan yak au rio ilo
ra pahaka-pahaka' bokon rano.
12Ali' pahaka' taka i Apolos, am
binalaan ku noyo halan ra io muoi
ambala' ramuyun, ilo ra pahaka-
pahaka' bokon hiano. Am ikaa hua
alihohot huang no[p] ra auma' muoi
raino. Kono siino paat muoi rahili
ikaa mulalas io auma' matong.

Rahu namaparan

13Akau nasauk ra ulun nanginto-
pot onsoi akau sumiho am tumahoh
ra luang nu intopot mi. Onsoi akau
aatas huang anguma' ra atu maan mi
am intopot mi indu-indul atahoh.
14Kawi' nu maan mi onsoi maan mi ra
huang siino asi'.
15U pahaka-pahaka', apandayan
mi no ra i Stipanus ilo sansulapan
nasauk lali' ra ulun nangintopot ra
daira nu Akaya. Ilo aingkoos huang
anulung ra ulun nu Tuhan. 16Au alan-
san ramuyun, onsoi akau rumaliwi'
ra paniluan nu ulun kono hiano, am
rumaliwi' po ra kawi' nu ulun apinso'
anulung ra karaya' taka ra tayar nu
Tuhan.

---

[p]16:12 ikaa hua alihohot huang no: Karuo kono am; sala' ka kasiha' nu Ala.

16:1 Rm. 15:25-26 **16:5** Inu. 19:21 **16:8** Im. 23:15-21, Laup. 16:9-11 **16:8-9** Inu. 19:8-10 **16:10** 1Kor. 4:17 **16:15** 1Kor. 1:16

17Au anginsuat ri Stipanus, ilo
ri Portunatus, am i Akikus ra ilo
nakasuku' tu rakon, nga ilo hua asauk
ra kono balir nu inan mi rano kaawi'.
18Ilo apainsuat ra huang ku bonsoi,
ohondo' ra ilo napainsuat ra huang
mi. Ulun kono hiatu onsoi ansukon
am insuaton.
19Kawi' nu ulun nangintopot
amahun ra daira nu Asia tu apasuku'
ra tabi' nilo ramuyun. I Akwila ilo
ri Priskila ansawo, am kawi' nu ulun
nilumulur ra pahun nilo no apasuku'
ra tabi'. 20Kawi' nu pahaka' taka
siino ra hitu apasuku' ra tabi' nilo
ramuyun. Am onsoi akau antatabi'
asauk ra pansisuluman am pam-
pahakaan ra luang ri Karistus.
21Paruango' ku poyo tabi' tinu-
lisan kutu yak:

Tabi' intor rakon Paulus

22Ulun ikaa masi' ra Tuhan
hama' no io aawahan.

Maranata-Tuhan taka matong.

23Au sambayang ra Tuhan Yasus
anaak ra barakat ramuyun.
24Au apasuku' ra asi' ku ra kawi'
nu pahaka' siino pansilulum ri
Karistus Yasus.

Intor rakon,
Paulus

16:19 Inu. 18:2

Surat ri Paulus kainduo sumuku' ra ulun nangintopot ra
KORINTUS

Rahu Papaintalangan

Surat ri Paulus kainduo ra ulun nangintopot amahun ra Korintus sinuratan ra paat asusa' bonsoi ra luang nu pansiluluman ri Paulus ra ulun angintopot ra intok hino. Sino kula-kula' ulun ra lolot nu ulun nangintopot hiano anduli' angulalaat kapio ri Paulus, io yak i Paulus ambala' ra io kapio asiha' anduli' ohonsoi rilo. Io apakito ra io kapio anginsuat ra paat nu baal hino nasauk. Bahian puu-puun ra surat no hitu, i Paulus nambala' ra pansiluluman no ra ulun nangintopot amahun ra Korintus.

Ra luang nu surat no hino, io kapio-pio nambala' ra kulo' ki' io amalimbang ra papasalaan nu ulun nangintopot hiano. Pongo no nambala' ra baal hino, io pono' am nambala' po ra insuat no nga pinamalimbang no hino sino balos no, io hino sino nangaku ra sala' am sino po pansiluluman. Am hili po i Paulus nakitaak ra ulun nangintopot hiano amalulur ra usin taak nilo ra ulun nangintopot kaando' ra atu-atu amahun ra Yudia. Bahian pangawian ra surat hitu i Paulus nambala' ra io kapoi-pio ulun susubon namalimbang ra rahu nu kula-kula' ulun ra Korintus, nga ilo mindahu, ilo kapio-pio ulun sususubon otopot am i Paulus ulun sususubon ambubuak.

Suot nu surat hitu:

Pangimuunan 1:11.
I Paulus am ulun nangintopot amahun ra Korintus 1:12-7:16.
Usin tinaakan ra tayar nu ulun nangintopot ra Yudia 8:1-9:15.
Namalimbangan ri Paulus ra io kapio ulun sususubon 10:1-13:10.
Rahu Pamaparan 13:11-14.

---

1 [1]Sumuku' ra pahaka-pahaka' mintopot ra Ala ra Korintus am kawi' nu bansa' pihangon nu Ala ra luput nu daira Akaya.
Au i Paulus hitu, nasauk ra sususubon ri Karistus Yasus maya' ra kasiha' nu Ala am poyo pahaka' taka Timotius.
[2]Akai sambayang ra Ala Ama' taka am Tuhan Yasus Karistus anaak ra barakat am kaansayan mi.

I Paulus mindahu tarima' kasi' ra Ala.

[3]Onsoi taka angansuk ra Ala, Ama' nu Tuhan taka Yasus Karistus. Io Ama' onsoi bonsoi ra huang, am io nga Ala anaak ra kakatahan ra huang nu ulun. [4]Io apaingkotoh ra huang mai ra tuki-tukir nu susa' mintup ramon, hili kakatahan aalap mai

---

1:1 Inu. 18:1

haling ra Ala hino, akai pono' am
akaalap apaingkotoh ra huang nu
kawi' nu ulun asusa'.
5Kula-kula' suang nu ila' nali-
manan ri Karistus am ila' hiano
pono' am nalimanan mai. Am mim-
puun ri Karistus po, huang mai indu-
indul okotoh. 6Kono akai aintupan ra
kasusaan, baal hino apaingkotoh ra
huang mi, am apaingkotoh ra intopot
mi. Kono huang mai okotoh, huang
mi pono' am akaaya' okotoh suku'
huang mi pono' am tumaan ra paat
nu kasusaan ohondo' ra ila'
nailimanan mai. 7Akai angintopot
hai-hait am ikaa ihondo' ruo-ruo
huang ra baal nu pahaka', nga napan-
dayan mai akau nakaaya' naila'
ramon. Am haling ra baal hino akau
pono' am nakaaya' ramon pinaingko-
toh ra huang.
8Pahaka-pahaka'! Akai asiha'
ramuyun akapandai ra baal nu
kasusaan nalimanan mai ra daira
Asia. Ila' inintup am nalimanan mai
ra hino aahat kapio, suku' akai ikaa
no amahuang ra aayah. 9Pamahua-
ngan mai akai inukuman ra maan
potoyo'. Io yak baal hino nasauk hili
akai ikaa lumansan ra kotoh mai
tohom, io yak lumansan ra Ala apan-
duli' apakaayah ra ulun inatoi. 10Io
nga nopongo napaintawoi ramon
intor ra patayan asusa' bonsoi hino.[a]
Am io nga apakaayah ramon rahili.
Nga alansan hua akai rio. 11Akai a-
ngintopot ra sambayang mi ra tayar
mai Ala auma' apaintawoi ramon
intor ra patayan. Ala anginsuat huang
anaak ramon ra barakat asauk ra pa-
malimbangan no ra sambayang mi ra
tayar mai am haling ra hino asuang
ulun mindahu tarima' kasi' ra Ala.

I Paulus nangungga' ra binabaas nu huang no

12Akai anginsuat nga napandayan
mai bayah mai ra tana' hitu puu-
puun ra hino pansiluluman mai
ramuyun siino katapatan am abubuh
huang.[b] Akai nanguma' ra hino sala'
ka intor ra kapandayan nu ulun, io
yak intor ra kotoh tinaakan nu Ala.
13-14Sinuratan mai ramuyun tu io
hino baal apandayan mi amasa' am
aratian mi. Raino akau ikaa akarati'
ra kinabaalo' mai, io yak kalansanan
ku rahili akau kapio-pio akarati' ra
baal mai. Haling ra hino, paat nu
Tuhan Yasus matong rahili, akau
rahili maayo huang ra baal mai,
ohondo' ra akai pono' hua am maayo
huang po ramuyun. 15Intor ra lansan
nu huang hino nga au ra puu-puun
nali nahihuhuang matong ramuyun
hili akau akaalap ra barakat induo
ruli'.
16Huang ku asiha' matong
ramuyun ra lakou ku muoi ra
Makidonia am mapit po ramuyun ra
kono au anduli', hili akau akaalap a-
nginsuup rakon ra lakou ku arambus
ra daira Yudia. 17Io yak au nopongo
nangungga' ra kasiha' nu huang ku.
Haling ra baal hino, otopot ki' au
ruo-ruo huang? Paat ahibabaas ra
huang, otopot ki' au anguma' ra hino
maya' ra kasiha' ku tohom, ikaa kula'
abuoi am mindahu ra "Ua," am ikaa
po kula' abuoi mindahu po ra,
"Ikaa?"
18Ra inggalan nu Ala intopoton
taka hino, randi' ku ra pahaka' sala'
ka "Ua," am "Ikaa." 19I Silas am
i Timotius am au nopongo nambala'
ramuyun intor ra baal ri Yasus Karis-

---

[a]1:10 intor ra patayan asusa' bonsoi hino: Luang nu buku nakalair; patayan aila' bonsoi
[b]1:12 abubuh huang: Luang nu buku nakalair; nabahuan/kaando' sala'

1:8 1Kor. 15:32 **1:16** Inu. 19:21 **1:19** Inu. 18:5

tus, Anak nu Ala. Pambalaan mai
intor ra baal ri Yasus sala' ka io
"Ua" am "Ikaa". Topot no io asauk
nga pamalimbangan "Ua" intor ra
Ala. 20Nga mimpuun ri Yasus, Ala
nopongo inindahu ra "Ua" ra kawi'
nu randi' no. Intor ra baal hino nga
itaka mindahu ra "Amin" ra Ala nga
i Yasus Karistus. Akai anguma' ra
kono hino hili Ala yak ansukon am in-
suaton. 21Ala yak nanguma' ramon
am akau atahoh sumilulum ri Karis-
tus. Io po nga namili' ritaka ra tayar
no tohom. 22Tayar nu baal hino Ala
nopongo nanantandu' ritaka asauk ra
tohom no am nanaak ra Ro no ra
huang taka asauk ra amaramin ra io
anaak ritaka ra kawi' nu nirandi' no.
23Rahu ku hitu otopot ra tingkua-
ngon nu Ala nga io akapandai ra atu
siino ra huang ku. Au ikaa akasauk
muoi ra Korintus, nga au aangas
apasusa' ra huang mi. 24Au ikaa
amalikot ramuyun ra aun yak auma'
intopoton mi, nga akau nopongo inin-
topot bonsoi ri Karistus. Au angin-
suup yak ramuyun hili akau
indu-indul anginsuat.

2 1Haling ra hino au nopongo na-
nguma' ra bantasan ikaa no
matong ahaas ramuyun am apasusa'
ra huang mi. 2Kono au muoi apasusa'
ra huang mi, aun ki' kaulun apainsuat
ra huang ku, nga akau yak apainsuat
rakon. Io hino ulun sinusa' ku ra
huang. 3Hitu nga puun no au nanurat
ra surat ku puu-puun hitu ramuyun.
Au aangas ra akau apasusa' ra huang
ku ra paat ku matong ramuyun, nga
topot no akau nga apainsuat rakon.
Nga au angintopot, kono au angin-
suat, am kawi' pono' nu pahaka' am
anginsuat yak. 4Au nanurat ra surat
hitu ramuyun ra huang asusa' am
aahat huang am lomou kuma-
rapakan. Langus nu surat ku hitu
sala' ka apasusa' ramuyun, io yak hili
akau akapandai ra au kapio-pio
masi' ramuyun.

Angampun ra tayar nu ulun akasala'

5Kono siino ulun apasusa' ra
huang, io anguma' ra baal hino sala'
ka apasusa' rakon, io yak tayar nu
pahaka' kaawi' karuo kono am sam-
piruo intor ra lolot nu pahaka'. Au
ikaa anguma' ra atu alaat bonsoi ra
ulun kono hino. 6Tayar nu ulun kono
hino, otopot nga ukum inintup ra inan
no haling ra kula-kula' ulun ra lolot
mi. 7Raino onsoi akau angampun rio
am apaingkotoh po ra huang no, hili
io ikaa indu-indul asusa' huang suku'
io lumungka' huang. 8Haling ra hino
au akitaak ramuyun, onsoi akau muoi
amunaau apanduli' rio ambala' rio
ra akau kapio-pio masi' rio. 9Langus
ku nanurat ra surat hitu ramuyun nga
au asiha' anginam ra huang mi, siino
ki' akau hai-hait sumuhut ra pangu-
basan haling rakon. 10Kono akau a-
ngampun ra ulun nakasala' ramuyun,
hili au pono' am angampun po ra
ulun hino. Kono siino ulun auma'
ampunin ku, au angampun ra ulun
hino ra tingkuangon ri Karistus ra
tayar nu kaansayan mi. 11Au nangu-
ma' ra baal hino hili Ibilis kaando'
paat no amihang ritaka nga napan-
dayan taka babaas-babaas nu huang
no.

Pangkaamaan ri Paulus ra bandar Toroas

12Paat ku nakasuku' ra bandar
Toroas, nga langus no lakou ku io
hino muoi pambala' ra Aho Onsoi ra
baal ri Karistus, Tuhan nopongo
anaak rakon ra bantasan angkaraya'
ra intokon hino. 13Io yak au ikaa kula'
onsoi huang, nga au ikaa nakatiwol ra
pahaka' taka i Titus ra intokon hino.
Hili au inindahu ra ulun ra intok hino

2:12-13 Inu. 20:1

ra au makou muoi ra daira
Makidonia.

Amanang nga i Karistus

14 Io yak au mindahu tarima' kasi'
ra Ala! Nga i Karistus namanang
hino hai-hait angibit ramon ra ralan
no, nga bayah mai nopongo
sinumilulum rio. Ala napasauk
ramon hili aho ra baal ri Karistus
akarayol ohondo' ra aamis owou
akarayol am aalok ra atu-atu kaintok.
15 Lumangus ramon Aho Onsoi intor
ra baal ri Yasus Karistus paroyolon
ra kawi' nu ulun tayar nu ulun tuu-
tuu' aukuman am tayar nu ulun tuu-
tuu' kaayahon. 16 Ra tayar nu ulun
tuu-tuu' aukuman Aho Onsoi hitu
ohondo' ra kapatayan. Ra tayar nu
ulun tuu-tuu' kaayahon Aho Onsoi
hitu ohondo' ra kaayahan. Kono po
hino aun ki' tumaan ra karaya' hitu?
17 Akai sala' ka kono ulun bokon a-
nguma' ra aho haling ra Ala ohondo'
ra sasawot talanon yak. Langus nu
maan mai io hino otopot, nga akai
sinusub nu Ala. Am Ala apandai ra
akai angindul ra aho hino kapio-pio
asauk ra amba ri Karistus.

Amba-amba nu parandian bahuon

3 1 Siino ki' akai angansu-ngansuk ra
inan mai tohom haling ra baal
hitu? Akai ikaa ohondo' ra ulun
bokon. Ikaa nangibit akai ra surat a-
ngansuk ra inan mai tohom ra
apakaulih ramuyun. Karuo kono am
ikaa akai akitaak ra surat angansuk ra
inan mai intor ramuyun. 2 Pahaka'
yak nga asauk ra surat ansukon mai,
nasuratan ra huang mai am apan-
dayan am basain nu tuki-tukir nu
ulun. 3 Ilo akito ramuyun ra akau
asauk ra surat tinulisan ri Karistus
tinaakan lumangus ramon. Surat hino
sala' ka tinulisan ra dawat ra batu io
yak lumangus ra Ro nu Ala aayah ra
huang nu ulun.
4 Akai mindahu ra kono hino nga
kaintapatan mai ra Ala mimpuun ri
Karistus. 5 Kaando' atu-atu siino
ramon pamarahuan mai ra akai
akaalap anguma' ra karaya' hitu, io
yak Ala yak nanaak ra kakatahan nu
huang mai. 6 Io nga nanguma' ramon
suku' akai nasauk ra amba ra saumi
parandian bahu. Sala' ka lumansan
ra arat nasuratan io yak lumansan ra
Ro nu Ala. Nga arat nasaratan hino
amaratu' ra patayan, io yak Ro nu
Ala hino apakaayah.
7-8 Paat nu arat hino binatikan ra
batu io hino arat amaratu' ra
patayan, binantang nu Ala nanabi-
nuntul ra bulos ri Musa. Binuntul
hino awantang bonsoi suku' bansa'
Israil ikaa tumaan ahilong ra bulos ri
Musa, hama' pono' nu binuntul hino
maar kalawo. Intor ra hino, kono po
binuntul awantang bonsoi hino
nakito nga ukum hino ikaa mulalas
randi' tinaakan nu Ro nu Ala indu-
indul akito ra binantang nu Ala.
9 Kono parandian apasala' ra ulun
hino asundu bonsoi, labing po asundu
nu parandian apasauk ra ulun anduli'
ohonsoi ra Ala. 10 Auma' rahuon
taka, awantang asundu ra pahulu li
nalawo, nga nahaau nu awantang
asundu raino tu. 11 Nga kono awan-
tang asundu hino siino ra randi' ikaa
kula' abuoi, labing po sundu' nu
awantang hino kono io siino ra randi'
ikaa alawo suku' ampus-ampus hino.
12 Haling ra akai nokotohom ra
kalansanan kono hino, hino puun mai
aatas mindahu ra kono hino. 13 Akai
sala' ka kono i Musa namalangkup ra
bulos no hili bansa' Israil ikaa
akakito ra binantang nu Tuhan maar
kairu' am kalawo ra bulos nano.

3:3 Nah. 24:12, Yar. 31:33, Isk. 11:19, 36:26 **3:6** Yar.31:31 **3:7** Nah. 34:29 **3:13** Nah. 34:33

14Huang nilo natampanan. Am suku'
ra orou hitu pono' am huang nilo
natampanan ra paat nilo amasa' ra
kawi' nu buku ri Musa nasuratan ra
parandian lairon. Nokotompon hino
auma' airu' ra paat nu ulun hino
sumilulum ri Karistus. 15Raino tu
pono', paat nilo amasa' ra kawi' nu
buku ri Musa, nokotompon hino ikaa
nairu' ra huang nilo. 16Io yak kono sa-
ngulun matong am sumamba ra
Tuhan, nokotompon hino pono' am
iruon intor ra huang nu ulun hino.[c]
17Haling ra hino, rati' nu Tuhan ra
rahu ku hitu raino, io hino Ro. Aun
intokon nu Ro hino murong ulun hino
alabus intor ra sala' am kapatayan.
18Raino huang taka kawi' kaando' no
nokotompon, am raino itaka anabi-
nuntul ra binantang asundu' haling ra
Tuhan Yasus. Am intor ra hino itaka
parayu-rayus mungga' ohondo' rio,
indu-indul taka abuoi am indu-indul
awantang. Awantang hino intor ra Ro
am Ro io hino Tuhan.

Sasawot haling ra Surga' hino ra pamumulian ra luang nu tana'

4 1Hino nga puun no akai nanguma'
ra karaya' hitu nga kaansayan hua
nu Ala. Hino nga puun no akai ikaa
lumungka' am asusa' huang. 2Ikaa
akai nanguma' ra baa-baal auni am
apakauyu'. Ikaa akai amparuung
karuo kono am apasala' ra rahu nu
Ala. Akai angkaraya' ra Ala ra huang
abubuh maya' ra kasiha' no. Hino
puun no, akai alansan ra kawi' nu
ulun ahilong angibabaya' ramon
onsoi-onsoi ra huang no abubuh.
3Kono Aho Onsoi balain mai hino
ikaa poyo aratian, ulun yak tuu-tuu'
muoi ra kapatayan ikaa akarati'
4Ibilis amihang ra tana' hitu nonom-
pon ra huang nu ulun ikaa angintopot
hiano. Io nga angulampong rilo hili
ilo ikaa akarati' ra Aho Onsoi intor ra
baal nu hayo nu kuasa' ri Yasus io
ohondo' ra Ala.
5Aho indulan mai hino sala' ka
aho ra baal mai tohom. Aho hino aho
ra baal ri Yasus Karistus, nga io hino
Tuhan, am akai io hino amba-amba
mi, nga akai angintopot ri Yasus
Karistus. 6Rahu nu Ala,

"Haling ra olondom hino,
onsoi awantang hino
anabinantang."

Ala hino anabinantang ra awan-
tang hino ra huang taka, hili awan-
tang hino awantang apakapandai
ritaka ra kuasa' nu Ala napakawan-
tang lumangus ra kinabaalo' ri Karis-
tus.
7Io yak akai nonohom ra aho
otopot am onsoi bonsoi ra inan mai
ikaa oloho hitu. Intor ra kono hino
hili kuasa' intor ra aho hino intor ra
Ala sala' intor ramon. 8Asalok akai
ilaan umbalo', io yak ikaa hua akai
aaran asalok akai angkaamo, io yak
ikaa hua akai mulou. 9Asuang ulun a-
sisingon ramon, io yak siino po hua
ulun rangan mai. Asalok pono' akai
umbalon suku' aaba', io yak ikaa hua
akai matoi. 10Akai hai-hait maar
patoi ohondo' ra pinatayan ri Yasus.
Hili kaayahan nano pono' am akito
lumangus ra inan mai. 11Sabuoi mai
aayah akai hai-hait mamaar ain-
tupan ra patayan nga akai hua angin-
topot ri Yasus, hili kaayahan
ri Yasus hino paintalangon ra inan
mai asasai hitu. 12Atungon nu hitu
akai hai-hait mamaar matoi, io yak
akai anginsuat nga baal hino akau
akaalap ra bayah.

---

c3:16 Ayat 16 auma' poyo salinan ra: Io yak pinamalangkup hino auma' kakaton intor rio ohondo' ra nasuatan intor ra Kitap intor ra baal ri Musa, rahu kono, "Pinamalangkup rio no auma' kakaton intor rio ra paat no sinumamba ra tingkuangan nu Tuhan."

4:6 Kas. 1:3

13Siino rahu nasuratan ra Kitap,
rahu kono,
*"Au angintopot, hino puun ku
mindahu."*
Haling ra hino kotoh nu intopot
kono hino, akai mindahu nga puun
hua ra intopot. 14Akai angintopot nga
Ala nopongo napakaayah ra Tuhan
Yasus, am apakaayah po ramon
rumangan ri Yasus, am angibit po
ritaka ra tingkuangon no. 15Kawi' nu
hino nga tayar nu kaansayan mi. Nga
indu-indul asuang ulun kaayahon
mimpuun ra asi' nu Ala, am indu-
indul asuang sambayang mindahu
tarima' kasi' ra Ala. Haling ra hino
Ala insuaton am ansukon.

Aayah ra luang nu intopot

16Hino nga puun mai ikaa mulou.
Hama' pono' nu inan mai tumangka-
laat, io yak huang mai paingkotohon
ra tuki-tukir nu orou. 17Am kasusaan
ikaa kula' hitu, alimanan mai ikaa
abuoi, auma' apaatong ra tayar mai
ra saumi kasangkahan nu huang
kalalaban am ampus-ampus, io hino
bayah otopot am ampus-ampus. Ka-
sangkahan nu huang hino, labing
onsoi bonsoi nu kono io pohondoon
ra kasusaan hino. 18Ikaa akai am-
pahuang ra baa-baal akito, io yak
akai ampahuang yak ra baa-baal ikaa
akito. Nga akito tu ikaa hua kula'
abuoi, io yak ikaa akito hino sumuku'
ra sabuo-buoi no.

5 1Nga apandayan mai, paat nu
pahun intok taka aayah tu raino
bunsahon io hino inan taka tu, Ala
amalair ra inan ra tayar taka hio' ra
Surga', inuma' nu Ala hino ataan
suku' ra buo-buoi no. 2Ra luang nu
inan taka raino itaka asusa' huang
nga itaka lumangu bonsoi asiha'
amalir ra inan siino ra Surga'. 3Kono
itaka siino ra luang nu inan intor ra
Surga' hino hai-hait yak itaka siino
inan. 4Buoi taka amahun ra inan taka
ra tana' hitu itaka asusa' huang nga
asusa' bonsoi bayah taka ra tana'
hitu. Sala' ka asiha' taka lumabus ra
inan taka haling ra tana' hitu. io yak
asiha' itaka pakayon ra inan haling ra
Surga' hino, hili inan taka apandai
matoi hitu pihangon nu inan ikaa
matoi. 5Ala apalair ritaka ra baal
hitu, am io nanaak ra Ro no ritaka
amaramin ra kawi' nu nilair no ra
tayar taka.
6Haling ra hino huang mai paing-
kotohon hai-hait. Apandayan mai,
nga buoi mai aayah ra inan mai hitu,
akai atawoi ra pahun ayanon mai
hino rumangan ra Tuhan. 7Nga
kaayahan mai hitu mimpuun ra in-
topot mai ri Karistus, sala' ka mim-
puun ra aun akito nu mato, 8hino
puun nu huang mai olondon yak.
Huang mai asiha' bonsoi alabus
haling ra inan mai hitu, hili akai
auma' rumangan ra Tuhan. 9Haling
ra hino lumikot akai kapio-pio apain-
suat ra huang no, onsoi ra paat mai
amahun ra inan mai raino tu, karuo
kono am ra hio'. 10Nga ikaa mulalas
kawi' taka ibiton ra tingkuangon nu
kurusi' pamisaraan ri Karistus, am
tuki-tukir nu ulun akaundut ra balos
nu inuma' no ra tana' hitu io hino
inuma' no onsoi karuo kono am alaat.

Ohonsoi ra Ala

11Apandayan mai aun atungon nu
alaa' ra Tuhan. Hino puun mai
lumikot apaintopot ra ulun bokon
intor ra baal mai. Ala akakaulih ra
huang mai, am au alansan ramuyun
akakaulih ramon ra huang mi.
12Haling ra baal hitu ikaa akai akian-
suk ramuyun. Akai asiha' anaak
ramuyun ra saumi baal onsoi hili
akau ainsuatan ramon, hili akau
akapandai ra pamalimbangan mi ra
ulun apakaulu' yak ra aun yak akito
nilo am sala' ka kinabaalo' no otopot.
13Kono akai topo-topot nambuyun ra

4:13 Nan. 116:10 5:10 Rm. 14:10

pahilayan mi, nga baal hino
apakaulu' ra Ala. Am kono akai
onsoi ra pahilayan, am baal hino
aulu' ra tayar mi. 14Akai pinihang nu
asi' ri Karistus am apandayan mai,
nga kono sangulun nopongo inatoi in-
alir ra kawi' nu ulun, hili atungon nu
patayan no hino kawi' pono' nu ulun
am inatoi yak. 15I Karistus inatoi ra
tayar nu kawi' nu ulun, hili atu ulun
aayah, ikaa no ilo ampahuang ra inan
nilo tohom, ampahuang yak ra tayar
ri Karistus nopongo inatoi am pinan-
duli' kaayaho' nga tayar nu ulun
hiano hua.

16Haling ra baal hino, ikaa no akai
ahilong ra baal nu ulun maya' ra pa-
ngaulihan nu ulun. Ra pahulu li
aubas akai po angaulih ra baal
ri Karistus maya' ra pamahuangan
nu ulun, io yak raino ikaa no akai a-
nguma' kono hino. 17Ulun nopongo
sinumilulum ri Karistus, asauk
kapio-pio ra ulun bahuon. Nakalair li
nalawo noyo kawi' no raino bahuon
yak. 18Kawi' nu hino inuma' nu Ala.
Mimpuun ri Karistus, Ala nanguma'
ritaka anduli' ohonsoi rio, hili io
anaak ritaka ra karaya' hitu hili ulun
bokon auma' pasaukon anduli' ohon-
soi ra Ala.

19Akai ambala' nga lumangus yak
ri Karistus, Ala anguma' ra ulun an-
duli' ohonsoi rio.[d] Ala anguma' ra
hino, io anguma' am ikaa amahuang
ra kawi' nu sala' nopongo inuma' nu
ulun ra tingkuangon no. Am akai no-
pongo sinusub nu Ala ra ambala' yak
ra aho hitu.

20Haling ra hino akai io hino ulun
angindul ra rahu ri Karistus. Luma-
ngus ramon kono yak Ala apasuku' ra
bilin no. Haling ra inggalan ri Karis-
tus, akai alansan kapio ramuyun,
onsoi akau apahusu' ra Ala apanduli'
ramuyun ohonsoi rio. 21I Karistus
kaando' sala', io yak Ala napasauk
rio namaramin ra sala' taka, hili itaka
anduli' ohonsoi ra Ala nga itaka
sinumilulum ri Karistus.

6 1Nga akai angkaraya' rumangan
ra Ala, haling ra hino akai alansan
bonsoi ramuyun ikaa akau angulala-
wo ra kaansayan nu huang nu Ala.
2Rahu nu Ala nasuratan ra Kitap,
rahu kono

"Ra paat nu orou tinantu' ku
hino au nopongo nangkino-
ngoh ra sambayang mu.
Orou hitu nga Ala nopongo
napakaayah am nanulung
riun."

Huangon mi onsoi-onsoi. Raino
nga paat tinantu' nu Ala. Raino orou
hitu nga orou papakaayahan!

3Aangas akai ra ulun bokon
apasala' ra karaya' mai. Hino puun
no akai ikaa mindahu ra atu-atu rahu
ra ulun bokon ra anguma' ra baal
hino. 4Topot no, kawi' nu atu-atu
baal, akai apakito ra akai kapio-pio
amba nu Ala. Nga kawi' nu atu-atu
kasusaan akai nopongo naila' ra
huang tumaan. 5Akai inumbal ila'
niriil am niluluran; akai kapio-pio
angkaraya', asalok ikaa okopom-
bolong am poyo kaando' akan.
6Haling ra huang abubuh, haling ra
pandai mai amahuang, haling ra
huang mai tumaan am honsoi nu
huang mai, akai apakito ra akai io
hino amba nu Ala. Am poyo haling ra
tulung nu Ro nu Ala, am asi' mai
abubuh, 7Am hili ambala' ra Aho
Onsoi haling ra Ala, am haling ra
kuasa' no, akai apakito ra akai io
hino amba nu Ala. Akai olondon ra
kasiha' nu Ala asauk ra tinanggoi mai
ra paat tumabuh karuo kono am
opokotopot ra inan tohom. 8Akai in-

---

[d]5:19 lumangus yak ri Karistus, Ala nanguma' ra ulun anduli' ohonsoi rio: Karuo kono am; Ala siino ri Karistus no nanguma' ra ulun anduli' ohonsoi rio.

6:2 Yas. 49:8 **6:5** Inu. 16:23

suaton am uyayon po, ansukon, am
kukunuon po. Otopot pono' rahu
mai, sabiton akai yak ra ambubuak.
[9]Kono yak akai ikaa apandayan ra
pamahuangan nu ulun, io yak akai
akaulihan nu kawi' nu ulun. Pama-
huangan ramon inatoi, io yak aayah
po hua akai. Hama' no pono' akai
ilaan, ikaa hua akai matoi. [10]Hama'
no pono' ulun bokon apasusa' ra
huang mai, anginsuat yak akai hai-
hait. Pahilayan ramon kono kaando'
atu-atu, io yak asuang no ulun
nokotohom kawi' nu atu-atu nga akai
hua. Pahilayan ramon ikaa
nokotohom ra atu-atu, io yak topot no
akai nokotohom ra kawi' nu atu-atu.
[11]Pahaka-pahaka' asian ku ra
Korintus! Akai nopongo nambala'
napakatalang ramuyun. Kawi' nu
siino ra huang mai nopongo binalaan
mai ramuyun. [12]Ikaa akai omopol ra
huang mai ra tayar mi io yak, akau
yak solor omopol ra huang mi ra
tayar mai. [13]Raino, hama' no au am-
bala' ramuyun ohondo' ra kono
anak-anak ku tohom. Onsoi akau
apakito ra asi' mi ramon. [14]Ikaa akau
sumindangan ra atu-atu maan nu
ulun ikaa angintopot ri Yasus; nga
hino ikaa ohondo'. Ikaa auma' kaan-
sayan sumilulum ra kalaatan! Ikaa po
auma' awantang ansilulum ra olon-
dom.
[15]Ikaa auma' i Karistus amalihua
ra Ibilis ra saumi rahuon. Ohondo'
ki' ulun nangintopot ra ulun ikaa na-
ngintopot? [16]Auma' ki' ansilulum
Pahun nu Tuhan ra pahun pamulian
ra ala binabaal? Itaka hitu Pahun nu
Tuhan, io hino Ala aayah. Rahu nu
Ala,

"Au murong ra tanga-tanga'
nilo, am apasauk rilo
ra intokon ku.
Au asauk ra Ala nilo,
am ilo asauk
ra bansa' ku tohom.
[17]*Haling ra hino*
onsoi iruanin mi ulun
ikaa akakaulih ra Ala,
am onsoi akau sumuai
haling rilo.
Ikaa akau sumilulum
sahuhumi ra ulun anguma'
ra aun alaat,
hili au auma' angangku
ramuyun asauk ra ulun ku.
[18]*Au asauk ra Ama' mi,*
am akau asauk
ra anak-anak ku".

Kono nga hino rahu nu Ala Maayo
ra Kuasa'.

7 [1]Pahaka-pahaka' asian ku! Kawi'
nu randi' hino tinaakan ritaka.
Haling ra hino, onsoi taka amahu' ra
inan taka haling ra kawi' nu apakutur
ra huang am bayah taka. Onsoi taka
rumaliwi' huang ra Ala, hili itaka
akaalap aayah ra tayar no yak ra
bayah kaando' atu-atu sala'.

Panginsuatan ri Paulus

[2]Onsoi akau apakito ra asi' mi
ramon. Ikaa nakasala' akai kasangu-
lun pono', am kaando' kasangulun po
niruung mai apakulalaat ra intopot
no. Ikaa akai ampahaau ra untung nu
ulun bokon. [3]Au mindahu kono hino,
sala' ka apasala' ramuyun. Nga au
nopongo nambala' ramuyun ra
pahulu li, ra akai masi' bonsoi
ramuyun am sumirangan ramuyun ra
paat aayah suku' ra patayan. [4]Siino
kaintapatan ku kapio-pio ramuyun.
Am labing intor ra hino maayo huang
ku bonsoi ramuyun! Hama' pono'
asuang bonsoi kasusaan nalimanan
mai inintup ramon, io yak huang ku
apunaawan nga akau hua. Huang ku
kapio-pio anginsuat.

6:16 Im. 26:12, Isk. 37:27, 1Kor. 3:16, 6:19 **6:17** Yas. 52:11 **6:18** 2Sam. 7:14, 1Taw. 17:13, Yas. 43:6, Yar. 31:9

5Paat mai nakasuku' ra
Makidonia, ikaa po akai nokotooh
bonsoi. Intor ra tuki-tukir kaintok
siino yak kasusaan mai. Ra intok
bokon siino yak kumalit ramon,
huang mai randalom angkaamo yak
hai-hait. 6Io yak akai mindahu
tarima' kasi' ra Ala, nga hai-hait apa-
ingkotoh ra huang nu ulun aluoi lung-
ka'. Io napaingkotoh ra huang mai ra
sinukuan ri Titus. 7Huang mai
napunaawan sala' ka sinukuan yak
ri Titus, io yak poyo nga io nahihiulit
ra io napunaawan mi. Io nambala'
ramon ra akau lumangu bonsoi asiha'
tumiwol rakon; nga akau angkuli'
huang ra atu inuma' mi ra pahulu li
am raino asiha' minsuup rakon.
labing po insuat ku ra baal hino.
8Hama' pono' nu rahuon nu surat
hino apasusa' ra huang mi, ikaa ang-
kuli' huang ku nanulis ra surat hino.
Topot no angkuli' huang ku ra rahu
nu surat ku ramuyun nga apandayan
ku surat ku hino apasusa' ra huang mi
hama' pono' ikaa kula' abuoi akau
asusa' huang. 9Raino au asanang
huang sala' ka puun ra huang mi
asusa', io yak au asanang huang nga
susa' nu huang mi nangungga' ra
kinabaalo' mi. Kapio, susa' nu huang
mi hino ampaat ra kasiha' nu Ala.
Intor ra hino akai ikaa apasusa'
ramuyun. 10Nga susa' nu huang kono
hino apaungga' ra huang am balos no
apaatong ra kaayahan otopot. Am
ikaa angkuli' ulun ra baal hino. Topot
no, susa' nu huang ampaat ra kasiha'
nu ulun apaatong ra patayan.
11Huangon mi onsoi-onsoi, aun
balos no ramuyun haling ra susa' nu
huang ampaat ra kasiha' nu Ala!
Balos no io hino akau lumikot kapio-
pio apakito ra akau ikaa anguma' ra
sala'! Akau asisingon ra sala' nopo-
ngo nasauk ra lolot mi, akau alaa', am
akau asiha' tumiwol rakon, am akau
siino kotoh nu huang mi, am akau
asiha' amaratu' ra ukum ra ulun
nakasala'! Akau nopongo napakito
nga kawi' nu baal hino akau ikaa
akasala'.
12Haling ra hino, hama' no pono'
au nopongo nanulis ra surat hino. Au
nanulis ra surat hino sala' ka puun ra
ulun nakasala' hino. Sala' poyo ka
puun ra ulun aila' nga sala' no hino.
Au nanulis ra surat hino ra tingkua-
ngon nu Ala, hili akau akaliman ra
tahoh nu huang mi ra pamahuangan
mi ramon. 13Hino nga puun nu huang
mai okotoh. Bokon haling ra hino,
labing po insuat mai ra akakito ra in-
suat nu huang ri Titus nga akau nopo-
ngo apainsuat ra huang no. 14Kapio
au angansu-ngansuk ra pahaka' ra
tingkuangon no. Au mindahu tarima'
kasi' nga akau ikaa napakauyu'
rakon. Kawi' nu binalaan mai
ramuyun otopot yak. Kono po hino
nu baal mi inansuk-ansuk mai ra ting-
kuangon ri Titus otopot yak. 15Raino
io indu-indul masi' ramuyun, nga io
akahuang ra aun koson nu kawi' nu
pahaka' asiha' maya' ra panusuban-
panusuban no am aun koson nu
pahaka' apaunsop rio ra pahun mi ra
huang rumaliwi' am maya' ra
panusuban no. 16Asanang huang ku
bonsoi, nga akau kaintapatan ra
kawi' nu atu-atu.

Usin tinaakan haling ra ulun-ulun nangintopot

8 1Pahaka-pahaka', akai asiha'
ramuyun akapandai ra aun koson
honsoi nu huang nu Ala ra baal nu
ulun nangintopot amahun ra daira
Makidonia. 2Ilo nopongo nakinaman
ra kula-kula' susa' alaat bonsoi
nalimanan nilo. Io yak ra paat nu
susa' hino, ilo anginsuat am atataak
ra atu taakan nilo ra ulun bokon
kaando' ra atu-atu, hama' pono' ilo
kaando' atu-atu. 3Au aatas mindahu
nga ilo nopongo nanaak kula-kula'

7:5 2Kor. 2:13 8:1-4 Rm. 15:26

yak maya' ra kalangkaan nu huang
nilo, akasail po solor taakan nilo.
Hama' no pono' kaando' anusub rilo,
4ilo lumikot akitaak ramon, ra ilo
maya' anginsuup anaak ra usin ra
ulun nangintopot ra Ala ra daira
Yudia. 5Ilo anaak akasail intor ra
kalansanan mai. Puu-puun no ilo
anaak ra bayah nilo ra Tuhan, am
popor no ilo angangku maya' ra atu
ubason mai maya' ra kasiha' nu Ala.
6Titus angimuun ra karaya' hitu.
Hino puun mai namalikot nanusub
rio hili io anguma' yak ra karaya'
onsoi bonsoi hitu ra lolot mi. 7Akau
akaalap anguma' ra atu-atu nga ro nu
Ala siino ramuyun io hino akau
atahoh ra intopot, akaya' ra
pamarahuon, akaya' ra atu-atu apan-
dayan mi, akaya' ra kawi' nu maan
mi, am asi' mi ramon[e]. Haling ra
hino, onsoi indulan mi po kawi' nu
maan mi onsoi bonsoi hitu.
8Au ambala' apaintalang ra hitu
sala' ka saumi panusuban. Io yak
amandai ra ulun bokon hili ilo
anulung ra ulun ranga-rangan nilo,
au pono' am asiha' ra aun intob nu
asi' muyun. 9Nga akau nakapandai
kapio ri Yasus Karistus Tuhan taka
masi' kapio-pio ritaka. Io nokotohom
ra kawi' nu kuasa' nu Ala, io yak io
napasauk ra inan no sinumauk kaan-
do' ra atu-atu, hili akau sumauk ra
ulun siino ra atu-atu ra intopot.
10Maya' ra pamahuangan ku, akau
yak nga angawi' ra aun nopongo in-
imuunan mi ra.upok nopongo li. Nga
akau hua puu-puun namahuang am
nangimuun ra karaya' hitu. 11Haling
ra hino, raino onsoi akau amarambus
ra hino maya' ra kalangkaan nu
huang mi. Onsoi akau anguma' ra
karaya' hino ra kakatahan nu huang
mi, ohondo' ra kakatahan nu huang
mi ra pahulu li. 12Kono alangka'
huang mi anaak, hili Ala asanang
huang ra taak mi mimpuun ra aun
siino ramuyun, sala' ka mimpuun ra
atu kaando' ramuyun.
13-14Kaando' huang ku apaka-
sanang ra ulun bokon ra karaya' hitu,
am apakasusa' ramuyun. Io yak nga
paat raino tu kawi' nu atu-atu siino
ramuyun, hino puun no akau anaak
ra atu-atu kaando' rilo. Kono akau
rahili kaando' ra atu-atu, am kawi'
nu atu-atu siino rilo, rahili ilo anaak
ramuyun. Haling ra baal hino akau
ambabalos yak anaak. 15Siino rahu
nasuratan ra Kitap,

"Ulun akaalap ra umbung
asuang, kaando' sail no,
am ulun akaalap ra umbung
akuling, ikaa aawian."

I Titus sinusub ilo ra ranga-rangan no

16Kapio-pio akai mindahu tarima'
kasi' ra Ala nga io napasauk ri Titus
ohondo' ra pinso' mai anginsuup
ramuyun! 17Nga i Titus sala' ka
maya' yak ra aun kitaakon mai, io yak
io pono' am apinso' asiha' anginsuup
ramuyun suku' io anguma' ra ban-
tasan muoi ramuyun haling ra kasiha'
no tohom 18Rangan ri Titus akai
napaaya' ra sangulun pahaka' kaan-
sukanan nu kawi' nu ulun nanginto-
pot, nga maan natu io hino ambala' ra
Aho Onsoi haling ra Ala. 19Pahaka'
hitu lair noyo pinili' am nilondon nu
ulun nangintopot ra amarangan
ramon ra luang nu lakou mai. Nga
akai makou muoi pangator ra usin
taak hino, hili Tuhan hino ansukon
nu kawi' nu ulun am hili akau akakito
ra akai kapio asiha' anginsuup
ramuyun.
20Akai amului onsoi-onsoi ra usin
hitu hili akai ikaa pasalaan nu ulun
bokon ra paat anaak ra taak asuang

---

[e]8:7 Asi' mi ramon: Luang nu buku nakalair; asi' mai riun.

8:15 Nah. 16:18

bonsoi hitu. 21Akai anguma' ra hino
ra huang abubuh sala' ka tingkua-
ngon nu Tuhan yak, io yak ra tingkua-
ngon po nu ulun.
22Am susubo' mai po apaaya' sa-
ngulun pahaka' bokon, rangan ri
Titus am pahaka' kuon ku raitu' li.
Asalok akai anutuku' ra baal no am
napandayan mai noyo io asiha' kapio
anulung. Am raino, indul kono po nu
huang no asiha' anulung ramuyun
nga alansan hua huang no kapio-pio
ramuyun. 23I Titus poyo, io nga pan-
silulum ku rumangan rakon ra
karaya' hitu ra tayar nu kaansayan
mi. Am kono pahaka' ruo ngaulun ra-
ngan ri Titus no, ilo sinusub nu ulun
nangintopot am karaya' nilo hino
asauk ra panginsuatan ra tayar
ri Karistus. 24Akai alansan ramuyun
apakito rilo ra asi' mi rilo. Hili kawi'
nu ulun nangintopot akapandai ra
akau masi' rilo am kawi' nu pangin-
suatan mai ra baal mi otopot yak.

Taak ra ulun nangintopot

9 1Topot no, ikaa pono' raino au
anulis ramuyun ra surat intor ra
baal nu taak taakin ra ulun nanginto-
pot ra Ala siino ra Yudia. 2Apan-
dayan ku akau asiha' kapio anulung,
am au nopongo anginsuat ramuyun
ra lolot nu ulun ra Makidonia. Au no-
pongo inindahu rilo, nga puun ra
upok nopongo li pahaka' amahun ra
Akaya nopongo namalair ra taak
nilo. Am kotoh nu huang mi napaing-
kotoh ra huang nu kula-kula' suang
nu ulun ra lolot nilo.
3Raino au anusub ri Titus am ruo
ngaulun pahaka' hiano muoi
ramuyun, hili ansuk nopongo inuma'
mai ramuyun ikaa sumauk ra buak.
Haling ra hino akau nopongo
namalair, nga au nopongo nambala'
rilo nga akau nopongo namalair
anulung rilo. 4Angkaamo au nu kono
po ulun nu Makidonia maya' rahili
rakon ra paat ku muoi ramuyun. Am
kono ilo akapandai ra taak mi ikaa po
nalair, kula' naapo buyu' mai, nga
akai nopongo inindahu ra kain-
tapatan mai ramuyun! Am akau
pono' rahili am auyu' yak. 5Hino
puun no au napasi-pasi' nanusub ra
pahaka' hiano namahulu muoi
ramuyun, hili ilo amalair ra taak
nirandi' mi hino. Au nanguma' kono
hino hili paat ku matong, taak mi
hino nopongo nalair. Haling ra hino,
hili apandayan taak mi hino tinaakan
ra huang anginsuat, sala' ka nilikatan
yak.
6Huangon mi! Ulun anias ra
susunu' akuling, am paat no ongotom
akuling po umbung nano. Io yak ulun
anias ra susunu' asuang, am paat no
ongotom asuang po umbung nano.
7Tuki-tukir nu ulun onsoi anaak
maya' ra kalangkaan nu huang no.
Ikaa io anaak nu kono io ruo-ruo
huang karuo kono am likatan, nga
Ala masi' ra ulun anaak ra anginsuat.
8Ala akakuasa' anaak ramuyun ra
barakat akasail ra aun kasihaan mi,
hili akau hai-hait okotohom ra aun
kasihaan mi, labing po sail no ra akau
anguma' ra atu onsoi io hino anaak ra
ulun bokon. 9Siino nasuratan ra
Kitap ra baal nu Ala, rahu kono,

"Io anaak ra ulun kaando'
ra atu-atu
nga haling hua
ra huang no atataak,
kaansayan nu huang no
suku' ra buo-buoi no."

10Ala amalair ra susunu' ra tayar
nu ulun anias ra susunu' am amalair
ra akan ra tayar taka ulun. Am io po
amalair am apakasuang ra aun tiasin
mi, hili balos no huang mi atataak
hino rua-ruang. 11Haling ra hino
akau asulob ra kawi' nu atu-atu suku'
akau akaalap hai-hait anaak haling

8:21 Bab. 3:4 **9:9** Nan. 112:9 **9:10** Yas. 55:10

ra huang mi atataak hino. Am haling
ra kawi' nu taak mi tinayar mai hino,
asuang ulun anginsuat suku' ilo min-
dahu tarima' kasi' ra Ala. [12]Nga
inuma' mi onsoi bonsoi hitu sala' ka
anulung yak ra ulun nangintopot ra
Ala, io yak intor ra baal hino asuang
ulun mindahu tarima' kasi' ra Ala.
[13]Am haling ra kaansayan pinakito
mi hino, asuang ulun nangintopot ra
Yudia angansu-ngansuk ra Ala nga
ilo akakito ra kalandanan nu huang
mi maya' ra Aho Onsoi ra baal
ri Karistus. Am poyo, ilo angansu-
ngansuk ra Ala, nga akau atataak
huang ra anayar rilo am ulun bokon
ra atu-atu siino ramuyun. [14]Haling ra
hino ilo anambayang ramuyun ra
huang masi' am aalulum, nga Ala
masi' ramuyun. [15]Onsoi taka angan-
suk mindahu tarima' kasi' ra Ala ra
taak no kalalaban hino.

I Paulus opokotopot ra karaya' no.

10 [1-2]Au hitu i Paulus, raino au
asiha' ambala' ra saumi baal
ramuyun. Ulun bokon mindahu
rakon, huang ku rumaliwi' ra siino ra
tingkuangon mi, io yak au aatas min-
dahu ra paat ku atawoi ramuyun.
Kono po hino, haling ri Karistus
rumaliwi' huang am onsoi huang,
pai' akau amalikot rakon suku' au
ambuuk ra tingkuangon mi ra paat ku
matong rahili. Nga huang ku, au am-
buuk ra ulun mindahu ra langus nu
karaya' mai tu maya' ra kasiha' nu
tana' hitu. [3]Kapio akai aayah ra tana'
hitu, io yak sala' ka akai angkaraya'
maya' ra kasiha' nu tana' hitu. [4]Ti-
nanggoi-tinanggoi mai ra luang nu
pantatabuhan mai sala' ka tinanggoi
ra tana' hitu, io yak tinanggoi-tinang-
goi nu Ala akakuasa'. Haling ra ti-
nanggoi-tinanggoi hino akai akaalap
amayau ra rahu-rahu nu ulun am
pangkakalitan kaando' balos. [5]Am
poyo amalawo ra huang kumakaulu'
inuma' nu ulun tumabuh ikaa
apakaulih ra ulun bokon ra baal nu
Ala. Akai apasauk ra huang nu ulun
am apasauk rilo olondon maya'
ri Karistus. [6]Am kono akau kapio-pio
olondon maya' ramon, hili akai
amalai-lair anaak ra ukum ra kawi'
nu ulun ikaa olondon maya'.
[7]Onsoi akau lumondon ra
kinabaalo' sotopot no. Kono sangu-
lun siino kaintapatan ra io tohom
ri Karistus, onsoi io ampahuang ra
inan no tohom am lumiman, nga akai
pono' hua am tohom ri Karistus
ohondo' rio. [8]Ikaa angkauyu' au nu
kono au ruli-ruli' maayo huang ra
kuasa' tinaak nu Tuhan ramon, nga
kuasa' hino tinaakan ra apaingkotoh
yak ramuyun, sala' ka apakalami'.
[9]Ikaa akau ampahuang ra au angila-
laa' ramuyun ra rahu ku ra surat ku
hino. [10]Ulun bokon mindahu, "Surat-
surat ri Paulus hiano akalimpungot
am alarom ringohon, io yak kono io
siino ra lolot taka, inan no alami'
pahilayan am rahu no pono' am
kaando' atungon atu-atu."
[11]Ulun kono hino onsoi io
lumiman ra kono akai siino ra lolot
mi, akai anguma' rahili ramuyun
sumuhut ra rahu mai ra luang nu
surat-surat mai hino.
[12]Kapio akai ikaa aatas opohon-
do' karuo kono am amului ra inan
mai saumi intok ra ulun ampahuang
ra inan no labing aulu'. Ilo hino sa-
sambungon kapio! Ilo anguma' ra
tutuku' inuma' nilo tohom am pama-
huangan nilo tohom maya' ra tutuku'
hino. [13]Akai ikaa kono hino. Kono
akai maayo huang, ikaa amalabing ra
karaya' nopongo tinantu' nu Ala ra
tayar mai. Akau pono' am nakaaya'
ra karaya' mai hitu.
[14]Haling ra hino, paat mai nahaas
ramuyun am nangibit ramuyun ra
Aho Onsoi ra baal ri Karistus, kapio-
pio akai ikaa lumabing ra karaya' no-
pongo tinantu' ra tayar mai. [15]Ikaa
akai angansuk ra inan tohom ra
karaya' nu ulun bokon lumabing ra

karaya' nopongo tinantu' nu Ala ra
tayar mai. Topot no akai olondon yak
ra karaya' tinantu' nu Ala ra tayar
mai am alansan ramuyun ra akau
indu-indul angintopot ri Karistus,
hili akai akaalap anguma' ra karaya'
labing maayo ra lolot mi.
16Haling ra hino akai akaalap a-
ngaho po ra Aho Onsoi hino ra
bawang-bawang bokon, am ikaa a-
ngansu-ngansuk ra inan tohom ra
karaya' nopongo inuma' ra bahian
intok nu ulun bokon angkaraya'.
17Siino rahu nasuratan ra Kitap, rahu
kono,

"Kono siino ulun maayo huang
ra atu-atu,
onsoi io maayo huang ra aun
nopongo inuma' nu Tuhan."

18Nga ulun kaansukanan bonsoi io
hino ulun ansukon nu Tuhan, sala'
kaulun angansuk ra inan no tohom.

I Paulus am ulun angangku ra ulun susususubon

11 1Au akitaak ramuyun amalihua
ra au sasambungon kaiti'.
Auma' kolonggoyon mi huang mino
hama' no pono' au sasambungon io
hino kolonggoyon mi huang mino.
2Lumangu au ramuyun, nga Ala
pono' hua am lumangu yak ramuyun.
Akau ohondo' ra sangulun ralaa ikaa
po inuot nopongo nirandi' ku
pauwoton ra sangulun ungkuyon, io
hino i Karistus. 3Io yak au angkaamo
ra huang mi aluoi karuung am ikaa
bahu akau olondon ri Karistus, ohon-
do' ri Hawa ra pahulu li aluoi maya'
ra buak nu kukuo li. 4Nga babaal natu
aluoi hua akau pangintopot ra ulun
matong ramuyun am angubas ra baal
rumangku ri Yasus - sala' ka i Yasus
balain mai ramuyun tu. Am po akau
angintopot ra ro am "Aho Onsoi"
ikaa sahuhumi ohondo' ra Ro nu Ala
am Aho Onsoi inaubas naringoh
haling ramon.
5Au amahuang ikaa po ailo au
bonsoi haling ra "ulun susususubon"
bokon apandai bonsoi ra pamahua-
ngan mi hino! 6Andai nahi kono au
ailo ahayam, io yak au apandai ra
kawi' nu baal intor ra Aho Onsoi
hino. Baal hino nopongo pinakito mai
ramuyun ra kawi' nu baal.
7Paat ku angaho ra Aho Onsoi
haling ra Ala ra tayar mi, ikaa ihon-
do' au nakitaak ra atu-atu siino
ramuyun, ka biriik pono'. Am haling
ra hino au rumaliwi' huang. Au angu-
ma' kono hino nga au apakaulu'
ramuyun. Akasala' ki' au ra hino
ramuyun? 8Paat ku inuoi nambala'
ramuyun, ulun nangintopot bokon
nanaak rakon ra usin. Kono
pamarahuan bokon au napasusa' ra
ulun nangintopot hiano hili au
akaalap anginsuup ramuyun. 9Kono
kaando' atu-atu siino rakon ra paat
nu hili, ikaa ihondo' au apasusa' ra
sangulun pono' ra lolot mi ra akitaak
ra usin. Kawi' nu atu-atu kasihaan ku
nopongo nilair nu pahaka-pahaka'
inatong haling ra Makidonia. Au am-
pahuang onsoi-onsoi hili au ikaa
apasusa' ramuyun ra atu-atu baal,
am au ampahuang parayu-rayus yak
hili baal hino ikaa ahungga'. 10Sa-
ngulun pono' ra luput nu daira Akaya
tu ikaa auma' akaalap amalawo ra
binsuat ku, nga pangubasan ri Karis-
tus otopot siino rakon. 11Kulo ki' au
mindahu kono hino? Puun ki' ra au
ikaa masi' ramuyun? Ala akapandai
ra au masi'!
12Aun po maan ku raino parayu-
rayus yak au anguma' hili "ulun
susususubon ri Yasus" bokon rano
kaando' pamarahuan am kuma-
kaulu' ra inan nilo tohom am min-
dahu ra ilo angkaraya' ohondo'
ramon. 13Ulun kono hino ilo nga ulun
susususubon ikaa otopot, ilo angibu-
buak ra ulun am rumangku ra ulun
susususubon ri Karistus. 14Ikaa ololob

10:17 Yar. 9:24 **11:3** Kas. 3:1-5, 13 **11:9** Php. 4:15-18

ra ilo anguma' kono hino, nga Ibilis
pono' hua am rumangku kono
malaikat awantang nu Ala. 15Haling
ra hino ikaa kalalaban ra kono amba-
amba nu Ibilis rumangku ohondo' ra
amba-amba anguma' ra kasiha' nu
Ala. Popor no ilo pono' am akaalap
ra balos ampaat ra kawi' nu inuma'
nilo.

I Paulus aila' nga io sangulun sususubon otopot

16Ihondo' po au amaruli' min-
dahu. Pai' siino ampahuang ra au sa-
sambungon. Io yak kono akau
ampahuang ra kono hino baal ku,
pahusuon mi yak au sasambungon
hitu anginsuat koborook. 17Sumunu'
hitu au anabit ra panginsuatan ku
hino, io yak sala' ka Tuhan nanusub
rakon mindahu ra hino. Baal hitu
kapio au ahayam ohondo' ra ulun sa-
sambungon. 18Kapio asuang ulun
ainsuatan ra baa-baal nu tana' hitu,
am au pono' am ainsuatan. 19Akau a-
nginsuat huang am tumaan huang ra
tayar nu ulun sasambungon, nga pa-
mahuangan mi aulu' pandai mi!
20Akau apahusu yak ra ulun anguli-
pon ramuyun, karuo kono am
amalikot angalap ra aun siino
ramuyun am ilo asatu' ra aun intor
ramuyun, karuo kono ilo ampahuang
aulu' intor ramuyun am aatas anga-
pis ra pingal mi. 21Auyu' au angangku
nga akai ikaa aatas anguma' ra baa-
baal hino.

Io yak aun kaatasan nu ulun bokon
angansu-ngansuk, au pono' am aatas
po! (Au ahayam ohondo' ra ulun sa-
sambungon.) 22Ulun Ibarani ki' ilo?
Au pono' am ulun Ibarani po. Ulun
Israil ki' ilo? Au pono' am ulun Israil
po. Sua' ki' ilo ri Abaraham? Au
pono' am sua' po ri Abaraham.
23Amba-amba ki' ilo ri Karistus?
Baa-baal natu kono yak au ulun sa-
sambungon, io yak topot natu au nga
amba otopot am apinso' haling rilo
kaawi'! Au labing apinso' ambala',
am labing asalok unsapin ra luang nu
riil, am au labing asalok po umbalon
am labing asalok ilaan suku' mamaar
patoi.

24Indimo ruli' au no nilapos nu
mamaayo nu ulun Yahudi am saumi
paat hino au nilapos talu ngoopor am
siam suang no. 25Intalu ruli' au
nilapos nu ulun nu Ruum am aubas
au po binobol ra batu. Intalu ruli'
nalimanan ku nakaaya' nakalom ra
kapal nu luab, am ihondo' au lampa-
lampau ra luab ra buoi nu sansupot
am songorou. 26Asuang lakou ku ain-
tupan ra kasusaan. Siino no siang
angkaayo, siino no ulun antakou,
siino no kasusaan haling ra ulun
Yahudi am poyo ulun sala' Yahudi,
am siino po kasusaan ra luang nu
bandar am taning nu bandar, am
kasusaan pono' siino po ra luab, am
haling po ra ulun mindahu ra io sa-
ngulun ulun mintopot, lai' am sala'
halan. 27Kawi' nu karaya' ku au
alumpai am mamaar patoi. Asalok
ikaa okokoolong, asalok ikaa akapa-
ngakan, ikaa akapanginum, asalok
alamian ra paat kaando' akan, am
asimuan nga kaando' pakai am kaan-
do' pahun intokon. 28Am bokon
haling ra baal hino, tuki-tukir nu orou
au alami' amahuang po ra baal nu
kawi' nu ulun nangintopot. 29Kono
siino ulun alami' au pono' am
akaaya' alami' po. Kono siino ulun
aratu' ra sala' au bahu asansangan
alaat huang.

30Haling ra hino, kono au auma' a-
nginsuat ra atu-atu, kapio au angin-
suat ra baa-baal anilu ra kalamian
ku. 31Ala, Ama' nu Tuhan Yasus
akapandai ra au kapio ikaa am-
bubuak. Inggalan no yak ansukon
suku' ra buo-buoi no. 32Paat ku siino

11:23 Inu. 16:23 **11:24** Laup. 25:3 **11:25** Inu. 16:22, 14:19 **11:26** Inu. 9:35, 14:5

ra Damsik, Gabunor pinihang nu
Raja' Aritas nanusub ra kula-kula'
sauyar angimbuou ra kawi' nu
totobon nu bandar hino ra ilo asiha'
anakub rakon. 33Io yak haling ra
saumi bakul au binuluhan suku' ra
tana' ra saumi luang nu pinamahal ra
bandar hino. Haling ra ralan hino au
nalabus haling ra longon nu Gabunor
hino.

Papaintalangan am pinakito nu Ala ri Paulus

12 1Kapio kaando' balos nu angin-
suat. Io yak asiha' po hua au a-
nginsuat ra baal pinakito nu Ala
rakon ra saumi papaintalangan karuo
kono am nakito ku. 2Nakaulihan ku
sangulun nangintopot oopor am apat
upok nakasail li io pinasimpor ra
intok nu Ala io hino Surga' asawat
bonsoi. (Ikaa akapandai au ka kapio
ki' inan no kinakat pasimporo' karuo
kono am pinakito yak rakon, Ala yak
akapandai.) 3-4Rulion ku po kaingon-
do' rahu hitu. Apandayan ku ulun
hitu kinakat pasimporo' ra intokon
sabiton ra Pirdaus. (Ikaa au akapan-
dai ka kapio ki' inan no kinakat
pasimporo' karuo kono am pinakito
yak rakon, Ala yak akapandai.) Ra
intok hino ulun hili nakaringoh ra
baa-baal ikaa auma' asabit nu ulun
am pinopol ra ikaa auma' sabiton nu
ulun. 5Baal nu ulun hino nga au
asiha' anginsuat, sala' ka inan ku
tohom. Intor ra baal nu inan ku
tohom, baa-baal anilu ra kalamian
ku, hino nga kasiha' ku anginsuat.
6Kono nahi au anginsuat ra atu-atu,
ikaa au mindahu ra rahu-rahu
lalayau kaando' balos. Au mindahu
yak ra rahu otopot. Io yak au ikaa a-
nginsuat ra inan ku tohom. Hili ulun
bokon ikaa ampahuang ra au labing
aulu' haling ra aun nopongo nakito
no ra aun inuma' ku karuo kono am
aun naringoh no ra aun nirahu ku.
7Hili au ikaa sumauk ra ulun
kumakaulu' nga haling ra pinakito-
pinakito rakon kalalaban hino, au
tinaakan ra aruol ra inan ku asauk ra
saumi tinanggoi nu Ibilis. Aruol hino
asauk ra pinangumbal ra tayar ku hili
au ikaa kumakaulu'. 8Intalu ruli' au
no sambayang akitaak ra Tuhan hili
aruol hino lowoon haling rakon. 9Io
yak limbang nu Tuhan, "Masi' au
riun kapio am asulob no nga hino ra
tayar mu nga haling ra kalamian mu
kuasa' ku labing okotoh."
Hino puun no au asiha' anginsuat
ra kalamian ku, nga paat ku alami',
haling ra kalamian ku hino nga, au
akaliman ra i Karistus anindung
rakon ra kotoh nu kuasa' no.
10Haling ra hino au anginsuat ra
kalamian-kalamian ku hino. Am au
pono' anginsuat po ra paat ku
kukunuon, am akaliman ra kasusaan,
am oloowon potoyo' am akaliman ra
susa' aahat bonsoi nga i Karistus hua.
Nga paat ku alami', paat hino nga au
okotoh.

I Paulus angkaamo ra baal nu ulun Korintus

11Kapio au ohondo' ra kinabaalo'
nu ulun sasambungon. Io yak akau
nga nanguma' rakon ra kono hino.
Topot no akau nga halan angansu-
ngansuk rakon. Nga hama' no pono'
au kaando' tool pahilayan mi, pama-
huangan ku ohondo' yak au ra "ulun
sususubon", bokon akakuasa' hiano.
12Tatandu-tatandu' kalalaban am
baa-baal kalalaban am kuasa-kuasa'
maayo nopongo pinakito ku ramuyun
ra huang tumaan, anatandu' ra au sa-
ngulun ulun sinusub ri Karistus.
13Aun ki' ikaa nauma' mai ramuyun,
nakaluhut haling ra inuma' mai ra
ulun nangintopot bokon? Ondo'
pono' baal ikaa inuma' ku ramuyun
io hino ikaa au napasusa' ramuyun ra

11:32-33 Inu. 9:23-25

akau anaak rakon ra usin. Au akiam-
pun ramuyun ra nasalaan ku hino!
14 Raino hitu no kaintalu ku asiha'
muoi ahaas ramuyun. Am ikaa au
apasusa' ramuyun, nga sala' ka asiha'
au ra aun tinohom mi io yak inan
mino yak kasiha' ku. Nga sala' ka
anak-anak ahuyum ra akan ra matuo
no, io yak ulun matuo nga ahuyum ra
akan ra tayar nu anak-anak no.
15 Haling ra hino, au anginsuat ra
huang aingkoos ra kawi' nu atu siino
rakon ra tayar nu kaansayan mi,
labing po ra inan ku tohom. Haling ra
au indu-indul masi' ramuyun, auma'
ki' akau ikaa kula' masi' rakon?
16 Akau po namalihua ra au ikaa
apasusa' ramuyun. Io yak siino po
ulun mindahu ra au hitu kuon nilo
ahipandayo', ra au asatu' haling
ramuyun nga au amparuung kuon
nilo. 17 Auma' ki'! Mimpuun ki' ra
ulun sinusub ku ramuyun no au ahu-
yum ra untung ku haling ramuyun.
18 Au nopongo nanusub ri Titus
inuoi pangaas ramuyun, am au
napaaya' ra ulun nangintopot bokon
nirumangan rio. Siino ki' i Titus na-
ngalap ra untung haling ramuyun? Io
yak akai ruo angkaraya' saumi
kasiha' nu huang am ohondo'
kinabaalo'. 19 Huang mi nahi am buoi
nu hitili akai ahuyu-huyum ra
pakatapatan mai ra inan mai ra ting-
kuangon mi? Naulingo akau bonsoi!
Ala akapandai ra kawi' nu nirahu
mai hino ampaat ra kasiha' ri Karis-
tus. Am kawi' nu inuma' mai io hino
apaingkotoh ra tayar nu kaayahan nu
intopot mi. 20 Angkaamo au ra paat
ku rahili muoi angaas ramuyun, ra au
akakito ramuyun ikaa ohondo' ra
kalansanan nu huang ku am akau
nakakito rakon ikaa ohondo' ra
kalansanan nu huang mi. Baa-baal
natu naapo siino ambubuuk,
sumolon, aruol huang, kumakaulu' ra
inan tohom, angukunu', apakulalaat
ra sangulun am sangulun, asawat
huang am anguma' ra alaat ra ulun
bokon. 21 Alaa' au ra kono au matong
Ala apakauyu' rakon ra tingkuangon
mi am au antangi' nga asuang ra lolot
mi nakasala' ra pahulu li, ikaa na-
hungga' am ikaa inulou ra kawi' nu
inuma' nilo apakauyu' am ahambai
am kawi' nu baal ikaa onsoi ilayan.

Huhuangon-huhuangon pupus am tabi'

13 1 Hitu nga kaintalu ku matong a-
ngaas ramuyun. Siino rahu
nasuratan ra Kitap,

"Aun yak rahu apasala'
siino no ruo
karuo kono am talu ngaulun
nakakito ra baal hino."

2 Ulun nanguma' ra sala' ra orou
nopongo li am kawi' po nu ulun
bokon rano, nopongo noyo binalaan
ku ra puu-puun nali ra paat nu kain-
duo ku nangaas ramuyun. raino,
kotongo' ku atawoi po ramuyun,
ihondo' po au apamahuang ramuyun
nga kono au matong po rahili, kaan-
do' kasangulun po ra ulun hiano
alabus haling ra ukum mintup rilo.
3 Hili akau auma' akaalap ra kawi' nu
tatandu' kasihaan mi ra i Karistus
topo-topot ahayam lumangus rakon.
Kono atu-atu maan ri Karistus
ramuyun ikaa io ahisilami' io apakito
ra kuasa' no ra lolot mi. 4 Kapio, paat
no sinalip io nilumami' io yak raino
io aayah nga haling ra kuasa' nu Ala.
Akai pono' am alami' ra luang nu
bayah mai sinumilulum ri Karistus,
io yak paat mai siino ra tingkuangon
mi, akai pono' okotoh rumangan
ri Karistus nga kuasa' nu Ala.
5 Onsoi akau anampuus amahuang
ra inan mi tohom siino ki' akau topo-
topot aayah mimpuun ra intopot
ri Karistus! Ikaa mulalas akau

13:1 Laup. 17:6, 19:15

akaliman ra i Karistus siino ra bayah
mi! Suai no baal no nu kono kapio
akau ikaa kapio-pio angintopot.
6Alansan au ramuyun akapandai ra
akai nopongo nakinaman am asauk
ra ulun sususubon.

7Akai sambayang ra Ala hili io a-
nginsuup ramuyun ikaa anguma' ra
sala'. Sala' ka apakito ra akai hitu
apandai am okotoh ra karaya' hitu, io
yak hili akau anguma' ra aun
kasihaan nu Ala, hama' no pono'
akai ikaa akasauk ra karaya' hitu ra
pahilayan nu ulun, ikaa kuan nu hino!
8Nga akai ikaa akaalap anguma' ra
atu-atu baal tumabuh ra katapatan,
maya' akai yak ra aun otopot. 9A-
nginsuat huang mai ra kono akai
alami', am akau okotoh. Am sam-
bayang po akai hili akau sumauk ra
ulun siino katapatan.

10Hino nga puun ku nanurat ra
surat hitu ra paat ku atawoi po
ramuyun. Haling ra hino, kono au
matong rahili, ikaa no asiha' ku angu-
ma' ra atu alaat ra tayar mi amakai
ra kuasa' tinaakan nu Tuhan rakon.
Kuasa' hino tinaakan ra apaingkotoh
yak ramuyun, sala' ka apakalami'.

11Am popor no, u pahaka-
pahaka', onsoi akau hai-hait angin-
suat, am lumikot sumauk ra ulun
maya' ra panusuban nu Ala. Alapon
mi kawi' nu pangubasan ku. Onsoi
akau saumi huang am aayah ra luang
nu pansiluluman. Ala puun nu asi'
am pahahansayan hino baya-baya' a-
marangan ramuyun.

12Antatabi' ka ra sangulun am sa-
ngulun ra huang anginsuat anatandu'
ra akau saumi intopot am sangaka'.
Kawi' nu ulun nangintopot ra Ala
apasuku' ra tabi' nilo ramuyun.

13Tuhan Yasus Karistus anaak ra
barakat ramuyun, Ala masi'
ramuyun, am Ro nu Ala amarangan
ramuyun kaawi'.

Intor ramon,
Paulus

Surat ri Paulus sumuku' ra ulun nangintopot amahun ra

GALATIA

Rahu papaintalangan

Paat nu Aho Onsoi hino inimuunan balai' am inintopot nu ulun sala' Yahudi, kula-kula' ulun angkimuot, kono mangun ra sangulun nangintopot abubuh ra intopot maya' yak ki' ra Arat sinuratan ri Musa. I Paulus nambala' ra baal hino ikaa pono' insuhuton nga kapio natu saumi yak puun nu kaansayan ra kaayahan nu ulun nangintopot ri Yasus Karistus. Intor ra intopot hino pansiluluman nu ulun am Ala nanduli' nohonsoi. Io yak kula-kula' ulun nangintopot ra Galatia inatong ri Paulus, ilo ambuuk ri Paulus, ilo ampahuang ulun anduli' sumilulum am ohonsoi ra Ala io hino maya' yak ra Arat sinuratan ri Musa.

Am Galatia saumi nagiri pihangon nu Ruum ra Asia Borook hino.

SURAT RI PAULUS SUMUKU' RA ULUN NANGINTOPOT AMAHUN RA GALATIA ambala' anginsuup ra ulun nopongo napalir nu pangubasan-pangubasan asala' hiano, hili ilo anduli' olondon ra pangubasan otopot. Puu-puun i Paulus inindahu ra io kapio sabiton ra ulun susususbon ri Yasus Karistus. I Paulus kapio-pio inindahu nga io inipahan sumauk ra ulun susususbon intor ra Ala, sala' ka intor ra ulun.

Maan ri Paulus puu-puun io hino apasuku' ra aho hitu ra ulun sala' Yahudi (1:2). Sumunu' tu i Paulus nambala' ra aun koson nu ulun nanduli' nohonsoi ra Ala intor ra intopot yak (3-4). Ra luang nu bahian pangawian ra surat hitu (5-6), i Paulus nambala' ra asi' nu ulun nangintopot nga intor yak ra mintopot ri Karistus, am intor ra hino ulun hino anguma' ra kula-kula' maan nu ulun nangintopot.

Puun nu Pangubasan

Pangimuunan 1:1-10
I Paulus kapio nasauk ra ulun susususbon 1:11-2:21
Aho Onsoi intor ra baal nu asi' nu Ala 3:1-4:31
Kalabusan am maan nu ulun nangintopot 5:1-6:10
Rahu Pangawian 6:11-18

---

1 1-3Sumuku' ra pahaka-pahaka'
ulun nangintopot ra luput nu
Galatia. Au i Paulus am kawi' nu
pahaka' nangintopot baya-baya'
rakon sambayang ra Ala Ama' taka
am Tuhan Yasus Karistus anaak ra
barakat am kaansayan ra tayar mi.
Au nasauk ra ulun susususbon sala'
ka kasiha' nu ulun karuo kono am
sinusub nu ulun, io yak intor ri Yasus
Karistus am Ala Ama' taka napan-
duli' napakaayah ri Yasus intor ra
patayan.
4Lumondon ra kasihaan nu
Ala Ama' taka, i Karistus nanaak ra

bayah no suku' pinatoi ra tayar nu
sala-sala' taka, hili itaka alabus intor
ra paat alaat hitu. 5Ala yak ansukon
suku' ra buo-buoi no! Amin.

Saumi yak Aho Onsoi

6Au ololob ra baal nu pahaka-
pahaka'! Akau inipahan nu Ala nga
intor hua ra asi' ri Karistus,[a] io yak
raino akau apasi tumalikur ra Ala am
maya' ra "Aho Onsoi" bokon intor ra
Aho Onsoi intor ra Ala. 7Topot natu
kaando' "Aho Onsoi". Io yak siino
kula-kula' ulun ambala' ramuyun ra
"Aho Onsoi" ra baal ri Karistus no-
pongo inungga' nilo suku' akau nau-
lingo. 8Ulun ambala' ra "Aho Onsoi"
bokon intor ra Aho Onsoi binalaan
mai, hama' no ulun hino aukuman nu
Ala. Onsoi ulun hino karuo kono am
akai karuo kono am malaikat intor ra
Surga'! 9Akai nopongo inindahu ra
baal hitu ra pahulu li, am raino i-
ngondo' po au mindahu. Ulun am-
bala' ramuyun ra "Aho Onsoi" bokon
intor ra Aho Onsoi naringoh mi intor
ramon, hama' no ulun hino aukuman
nu Ala.
10Intor ra baal hitu siino ki' au
alansan ra ansuk nu ulun? Ikaa! Au
alansan yak ra pamalihuaan nu Ala.
Siino ki' au apainsuat yak ra huang
nu ulun hili ilo onsoi huang rakon?
Kono au anguma' po ra baal hino,
sala' no au amba ri Karistus.

Aun koson ri Paulus nasauk ra Ulun Susususubon

11Raino au ambala' ramuyun, u
pahaka-pahaka', Aho Onsoi balain
ku hitu sala' ka intor ra ulun. 12Aho
naalap ku hitu sala' ka intor ra ulun,
am kaando' kasangulun po nangubas
rakon. I Yasus Karistus yak napain-
talang ra atungon nu Aho Onsoi hino
rakon.
13Akau nopongo nakaringoh aun
koson nu kaayahan ku ra pahulu li ra
paat ku apinso' maya' ra ugama nu
ulun Yahudi. Akau nakapandai aun
koson nu kalaatan inuma' ku ra ulun
nangintopot ra Ala, am au lumikot
amatoi rilo. 14Paat ku inaya' ra
ugama nu ulun Yahudi, labing kono
nu maan ku intor ra ranga-rangan
pohondo' ku. Au asiha' am apinso'
maya' ra arat-arat nu aki' mai rali.
15Io yak intor ra honsoi nu huang
nu Ala, io namili' rakon ra au ikaa po
inanak am nahipah rakon asauk ra
angkaraya' rio. 16Ala napaintalang ra
Anak no rakon hili Aho Onsoi intor
ra baal nu Anak no au akaalap am-
bala' ra tayar nu ulun sala' Yahudi.
Paat nu hili kaando' kasangulun po
nangubas rakon. 17Au pono' ikaa
inuoi ra ulun siino ra bandar
Yarusalim namahulu intor rakon
nasauk ra ulun susususubon. Io yak au
inuoi ra pihangan nu ulun Arap, intor
ra hino nga au nanduli' inuoi ra ban-
dar Damsik. 18Talu upok lolot no, au
inuoi ra Yarusalim apakaulih rakon
ri Piturus. Am au inurong rio oopor
am limo orou buoi no. 19Au ikaa
nakatiwol ra ulun susususubon bokon
rano, i Yakup yak[b] pahaka' nu Tuhan
hino natiwol ku. 20Kawi' nu sinuratan
ku hitu otopot yak. Ala apandai ra au
ikaa ambuak.
21Libos nu hino hili au inuoi ra
kula-kula' intokon ra daira Siria am
Kilikia. 22Paat nu hili pono' am ulun
nangintopot siino ra daira Yudia ikaa
po ilo nakakaulih rakon. 23Ilo akari-
ngoh yak ra rahu nu ulun, "Ulun ra
pahulu li angila' am amatoi ramon,
am raino io ambala' ra Aho in-

[a] 1:6 nga intor hua ra asi' ri Karistus: Luang nu buku nakalair; nga asi' no

[b] 1:19 ulun susususubon bokon rano ri Yakup yak: Karuo kono am; ulun susususubon bokon au nakatiwol ra sangulun bokon io hino i Yakup.

1:13 Inu. 8:3, 22:4-5, 26:9-11 **1:14** Inu. 22:3 **1:15-16** Inu. 9:3-6, 22:6-10, 26:13-18 **1:18** Inu. 9:26-30

topoton mai kasiha' no amalawo ra
pahulu li." 24Am raino ilo angansu-
ngansuk ra Ala nga intor ra kaayahan
ku.

I Paulus am ulun sususubon bokon rano

2 1Oopor am apat upok lolot no,
panduli' po au ra bandar
Yarusalim nambaya' ri Barnabas,
am nangibit po ri Titus. 2Au nanduli'
ra bandar Yarusalim nga Ala
napakito rakon ra au anduli' yak ra
hino. Am ra luang nu pantitiwalan
nilondon mai ra kawi' nu ulun
amimihang ra intok hino, au napain-
talang ra atungon nu Aho Onsoi no-
pongo binalaan ku ra kawi' nu ulun
sala' Yahudi. Nga au aangas ra
inuma' ku ra pahulu li, karuo kono
am maan ku raino tu naapo kaando'
balos.
3I Titus, namarangan rakon, io
hino sangulun bansa' nu Yunani, io
yak io ikaa nilikatan maya' ra arat-
arat nu sunat, 4hama' no pono' siino
kula-kula' ulun anusub ra baal hino.
Ilo hino muoi saang ra siung taka am
ahirumangku ra ilo pahaka' taka am
asiha' anunat ri Titus. Ilo sumaang
am ikaa apandayan, nga ilo asiha' a-
ngaulih ra aun koson taka nalabus
intor ra ukum hino nga itaka saumi ra
luang ri Karistus Yasus. Ilo asiha'
apanduli' ritaka ra kinabaalo' puu-
puun asauk ra amba nu ukum nu
ugama nu ulun Yahudi, 5io yak akai
ikaa asiha' lumuhut koborook pono',
nga akai asiha' omolondon ra Aho
Onsoi hino otopot yak ra tayar mi.
6Intor ra hino, kaando' baa-baal
bahuon kitaakon nu ulun amimihang
hiano intor rakon tayar ku kaando'
ungga' nu ulun amimihang am ulun
ikaa amihang, nga Ala ikaa ahilong ra
kinabaalo' nu ulun. 7Topot no, ulun
akakuasa' amihang hiano angangku
ra Ala hino nanusub rakon muoi am-
bala' ra ulun sala' Yahudi ra Aho
Onsoi hino, ohondo' ra io nanusub
ri Piturus muoi ambala' ra ulun
Yahudi ra Aho Onsoi hino. 8Nga Ala
nanaak ri Piturus ra kapandayan am-
bala' am napasauk rio ra ulun
sususubon ra tayar nu ulun Yahudi,
am io nanaak po rakon ra kapan-
dayan ambala' am napasauk rakon ra
ulun sususubon ra tayar nu ulun sala'
Yahudi. 9I Yakup, i Piturus am
Yahaya, nasauk ra amimihang ra
ulun nangintopot, angangku ra Ala
nanaak rakon ra tayar yak nu karaya'
hitu. Ilo tinumabi' rakon am i Bar-
nabas asauk ra tatandu' pan-
siluluman. Hili ilo am akai
namalihua ra akai muoi ambala' ra
bansa-bansa' nu ulun sala' Yahudi.
10Saumi hili kinitaak nilo io hino
ampahuang am anaak ra ulun kaan-
do' ra atu-atu ra intok nilo. Am au a-
nginsuat huang anguma'[c] ra baal
hitu.

I Paulus nambala' ri Piturus ra Antiokia

11Pakasuku' i Piturus ra Antiokia,
au nambala' rio kapio-pio, nga
inuma' nano nasala'. 12Puu-puun io
anturung am angakan rumangan ra
ulun sala' Yahudi. Io yak pakasuku'
ulun sinusub ri Yakup no, io inin-
tawoi ra pahaka-pahaka' ulun sala'
Yahudi am suku' io aangas angakan
rumangan rilo, nga io alaa' ra ulun
asiha' ra kawi' nu ulun sunaton yak.
13Pahaka-pahaka' ulun Yahudi
bokon rano pono' am inaya' yak ra
baal ri Piturus alalaa' hino, suku'
i Barnabas pono' am inaya' yak ra
baal nilo hino. 14Paat ku nakakito ra
baal nilo hino ikaa ampaat ra
katapatan nu Aho Onsoi hitu, au in-

---

c2:10 au anginsuat huang anguma': kapio-pio io nanguma'

2:1 Inu. 11:30, 15:2 2:6 Laup.10:17

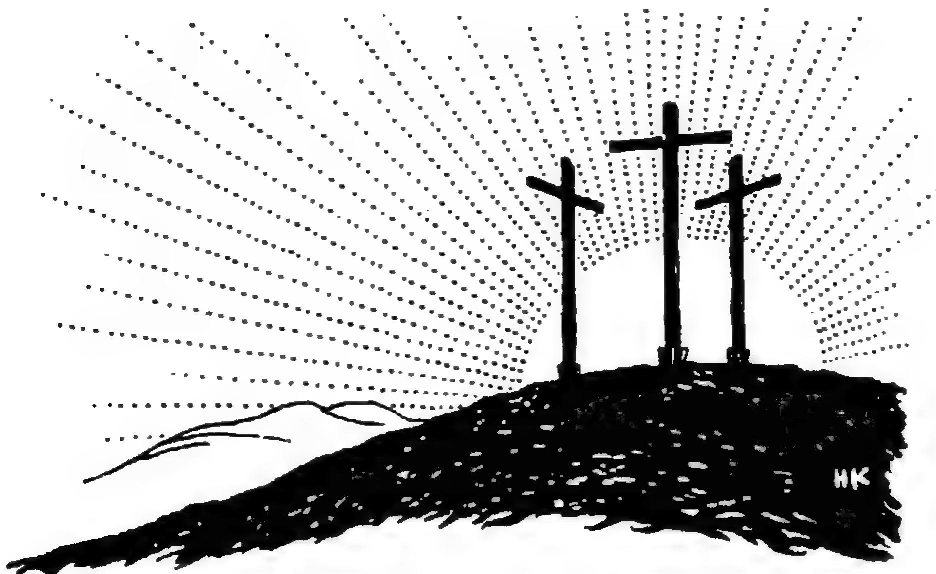
indahu ri Piturus ra tingkuangon nu
ulun inatong ra intok hino, "Oko sa-
ngulun Yahudi am bayah mu raino
kono ulun sala' Yahudi, kulo raino
pahaka' amalikot ra ulun sala'
Yahudi maya' ra bayah nu ulun
Yahudi?"

Ulun Yahudi am ulun sala' Yahudi akaalap ra bayah nga mintopot ri Karistus

15Akai hitu kapio anak nu ulun
Yahudi am sala' ka "ulun nakasala'"
kono "ulun sala' Yahudi". 16Hama'
no pono' kono hino nga apandayan
mai ulun anduli' ohonsoi ra Ala nga
intor hua ra intopot nilo ri Yasus
Karistus, sala' ka intor ra anguma'
yak ra Arat sinuratan ri Musa. Akai
pono' am mintopot po ri Yasus
Karistus, hili akai anduli' ohonsoi ra
Ala maya' ra intopot hino, sala' ka
intor ra akai ambala' ra Arat
sinuratan ri Musa. Nga kono angu-
ma' yak ra Arat sinuratan ri Musa,
kaando' kasangulun anduli' ohonsoi
ra Ala. 17Akai lumikot anduli' ohon-
soi ra Ala lumangus ra bayah
sumaumi ri Karistus. Io yak paat mai
anguma' ra baal hino, akai pono' am
"anguma' po ra sala'" ohondo' ra
ulun sala' Yahudi, aun koson nu hitu
intor ri Karistus ki' itaka anguma' ra
sala'? Ikaa! 18Kono au apanduli' ra
Arat sinuratan ri Musa nopongo
iniru' ku, atungon no au sangulun
akasala' maya' ra Arat sinuratan
ri Musa. 19Io yak au nopongo inatoi
ra tingkuangon nu Arat sinuratan ri
Musa pinatoi nu arat hino. Hili au
aayah ra tayar nu Ala. Au pinaaya'
salipo' ri Karistus.
20Raino sala' ka au amihang ra
bayah ku, io yak i Karistus amihang
ra bayah ku. Bayah siino rakon tu
raino io hino bayah ra luang nu in-
topot ra tayar nu Anak nu Ala nopo-
ngo nakaasi' rakon am inatoi ra tayar
ku. 21Ikaa angila-langka' au ra asi' nu
Ala. Kono pansiluluman nu ulun am
Ala nanduli' nohonsoi nga maya' ra
Arat sinuratan ri Musa, atungon nu
hino kaando' no balos nu pinatayan
ri Karistus!

Arat sinuratan ri Musa Karuo kono am angintopot ri Karistus

3 1Pahaka-pahaka' akau ulun nu
Galatia tu! Akau kapio sasambu-
ngon! Andai aun ki' karahu ininsuhut

"Au pinaaya' salipo' ri Karistus"

2:16 Nan. 143:2, Rm 3:20,22

mi? Pinatayan ri Karistus ra salip no-
pongo binalaan ku katalango'
ramuyun! 2Onsoi akau mindahu
rakon ra saumi baal hitu. Nakaalap
ki' akau ra Ro nu Ala nga akau angu-
ma' ra Arat sinuratan ri Musa, karuo
kono am akau angkinongoh ra Aho
Onsoi intor ra Ala am angintopot ri
Karistus? 3Kapio akau ulun sasam-
bungon! Akau angimuun ra bayah
bahuon intor ra Ro nu Ala, kulo ki'
raino akau ahuyum ra katapatan
maya' ra kotoh mi tohom? 4Kaando'
ki' balos nu aun nalimanan mi hino
raino? Ra huang ku siino balos no!
5Ala nanaak ra Ro no ramuyun am
nanguma' ra tatandu-tatandu'
kalalaban ra lolot mi. Ala anguma' ra
hino nga puun ki' ra akau anguma' ra
Arat sinuratan ri Musa karuo kono
am akau angkinongoh ra Aho Onsoi
hino am angintopot ri Karistus?
6Baal hitu ohondo' ra nasuratan ra
Kitap ra baal ri Abaraham, kono hitu
rahu no,

"I Abaraham mintopot ra Ala,
nga intor ra pangintapatan no
hino
io inangku nu Ala asauk ra
ulun apainsuat ra huang no."

7Intor ra hino onsoi akau lumiman
nga ulun kapio-pio sua' ri Abaraham
io hino ulun nangintopot ra Ala.
8Kitap hitu pahulu puu-puun
nakapandai nga Ala anduli' ohonsoi
am ansilulum ra kawi' nu ulun sala'
bansa' Yahudi, kono ulun hiano a-
ngintopot ra Ala. Aho Onsoi hitu
puu-puun binalaan pahulu ri
Abaraham ra luang nu randi' nu Ala
kono hitu rahu no, "Intor riun, Ala
anaak ra barakat ra kawi' nu bansa'
ra luput nu tana' hitu."

9I Abaraham binarakatan, nga in-
topot no. Kono po hino nu kawi' nu
ulun nangintopot barakatin ohondo'
ri Abaraham. 10Kawi' nu ulun alan-
san ra ilo anduli' ohonsoi ra Ala lu-
mangus ra Arat sinuratan ri Musa,
kawi' nu bayah nilo ikaa mulalas
awahon nu Ala. Nga siino nasuratan
ra Kitap,

"Ulun ikaa abubuh huang
anguma' ra kawi' nu
Arat sinuratan ri Musa
nasuratan ra Kitap,
awahon nu Ala!"

11Kaando' kasangulun anduli'
ohonsoi ra Ala intor ra io anguma' ra
Arat sinuratan ri Musa. Nga siino
rahu nasuratan ra Kitap,

"Ulun yak nga angintopot
ra Ala
suku' ra Ala apanduli' opohon-
soi ra pansiluluman no
ra ulun,
ulun hino nga auma' aayah!"[d]

12Arat sinuratan ri Musa sala' ka
pinaimpuun intor ra intopot. Topot
no siino rahu nasuratan ra Kitap,

"Ulun kapio-pio yak anguma'
ra kawi' nu
Arat sinuratan ri Musa
io akaalap ra bayah nga arat
hino."

13Io yak i Karistus namalabus
ritaka ra awah nu Arat sinuratan ri
Musa. Io nanguma' ra hino ra io
napahusu ra inan no naawahan nga
balir taka. Nga siino rahu nasuratan
ra Kitap,

"Naawahan ulun inatoi
pinapakan ra taun tinurakan."

14I Karistus nanguma' ra baal
hino hili barakat nirandi' nu Ala hino
ri Abaraham taakin poyo ra kawi' nu

---

d3:11 angintopot ra Ala suku' ra Ala apanduli' opohonsoi, ...auma' aayah:Karuo kono am; pansiluluman no ra Ala nanduli' nohonsoi, auma' aayah nga nangintopot.

3:6 Kas. 15:6, Rm. 4:3 **3:7** Rm. 4:16 **3:8** Kas. 12:3 **3:10** Laup. 27:26 **3:11** Hab. 2:4 **3:12** Im. 18:5 **3:13** Laup. 21:23

ulun sala' Yahudi. Intor ra hino itaka
pono' ulun nangintopot ra Ala,
akaalap ra Ro nirandi' nu Ala hino.

Arat sinuratan ri Musa karuo kono am randi' nu Ala

15Pahaka-pahaka'! Au mindahu
ra saumi paniluan intor ra apandayan
taka tuki-tukir nu orou. Kono ulun a-
nguma' ra saumi parandian am
parandian hino nopongo pinutusan,
intor ra hino kaando' kasangulun po
akaalap ikaa apasauk ra parandian
hino, karuo kono am amaruang ra
parandian hino. 16Randi' nu Ala
inuma' no ra tayar ri Abaraham am
sangulun sua' no. Kaando' rahu
nasuratan ra Kitap, "Am tayar nu
anak-anak sua' mu," atungon no
asuang ulun. Rahu nasuratan ra
Kitap io hino, "Am tayar nu sangulun
sua' mu," atungon no sangulun, io
hino i Karistus.
17Arat sinuratan ri Musa tinaakan
ra apat ngaatus am talu ngoopor
ngaupok ra libos nu randi' nu Ala
pinutusan no ri Abaraham. Intor ra
hino Arat sinuratan ri Musa ikaa
akaalap ra ikaa apasauk ra randi' nu
Ala nopongo naputusan no
ri Abaraham. 18Nga taak nirandi' nu
Ala hino intor ra Arat sinuratan
ri Musa, intor ra hino taak hino sala'
ka taak nirandi' li. Io yak Ala nopo-
ngo nanguma' ra randi' hino, nga Ala
nanaak ra randi' hino ri Abaraham.
Hili Ala nanaak ra taak hino rio.
19Kono po hino, kulo ki' taaki' ra
Arat sinuratan ri Musa hino?
Pamalimbang no io hino Arat hino
pinamaruang ra apaintalang ra
kalaatan nu ulun. Arat sinuratan
ri Musa hino insuhuton intob yak ra
paat nu sangulun sua' ri Abaraham
sumuku', sinabit ra randi' nu Ala
tinaakan no ri Abaraham. Arat
sinuratan ri Musa hino binalaan nu
malaikat ra ulun nu tana' tu luma-
ngus ra sangulun ulun. 20Kono po
hino ikaa mulalas kono siino ruo
ngaulun akaayamon, hili ilo ahuyum
ra sangulun angkaunan rilo. Io yak
Ala ikaa anguma' ra kono hino nga io
yak hua anguma'.[e]

Tool nu Arat sinuratan ri Musa

21Siino ki' Arat sinuratan ri Musa
hino ikaa ampaat ra randi' nu Ala?
Ikaa! Nga kono Arat sinuratan
ri Musa tinaakan apakaayah ra ulun,
am ulun pono' anduli' ohonsoi ra Ala
maya' ra ukum hitu. 22Io yak siino
rahu nasuratan ra Kitap nga kawi' nu
ulun pinihang nu sala'. Intor ra hino,
taak nirandi' hino mimpuun ra in-
topot ri Yasus Karistus tinaakan ra
ulun nangintopot. 23Paat no ikaa po
sinumuku' ra angintopot ri Karistus,
itaka hinipus kapio nu Arat sinuratan
ri Musa, itaka ohondo' ra inunsapan
ra riil suku' intopot hino pinain-
talang. 24Intor ra hino, Arat sinuratan
ri Musa asauk ra ahahalung ritaka
suku' ra inatangan ri Karistus ra io a-
nguma' ritaka anduli' ohonsoi ra Ala
nga intopot taka ri Karistus.
25Raino, paat no nopongo
sinumuku' hili ulun akaalap min-
topot ri Karistus, ikaa no itaka pi-
hangon nu Arat sinuratan ri Musa.
26Nga akau inintopot ri Yasus Karis-
tus, hili akau sumilulum ri Karistus.
Am intor ra hino akau asauk ra anak-
anak nu Ala. 27Am kawi' mi nopongo
nirorob ra inggalan ri Karistus, intor
ra hino akau ohondo' ra kinabaalo-
kinabaalo' ri Karistus ra bayah mi
tohom. 28Ra luang nu baal hitu kaan-
do' no ungga' no ra ulun Yahudi am
ulun sala' Yahudi, ulun amba am
sala' amba, ulun ungkuyon am ruan-
du'. Kawi' nu pahaka' saumi yak nga

---

[e]3:20 io yak hua anguma': Karuo kono am; Ala yak saumi asawat kuasa'.

3:16 Kas. 12:7 3:17 Nah. 12:40 3:18 Rm. 4:14

akau sinumilulum ri Karistus Yasus
hua. 29Kono akau tohom ri Karistus,
hili akau kapio sua' ri Abaraham.
Am akau auma' akaalap ra aun
nirandi' nu Ala.

4 1-2Au asiha' ambala' ra baal hitu.
Sangulun anguwaris paat no anak-
anak, ulun bokon amihang ra bayah
am kawi' nu kasihaan no suku' ra io
ambulok maya' ra umur nilondon nu
ama' no. Io pinohondo' ra sangulun
amba, hama' no pono' io katangan ra
kawi' nu sasawot hino. 3Kaitaka po
hino ra pahulu li, ra paat taka ikaa po
nakapandai ra itaka inulipon nu
kuasa' amihang ra tana' hitu. 4Io yak
kasuku' paat no, Ala nanusub ra
Anak no ra tana' tu. Anak hino in-
anak nu sangulun ruandu' am naayah
hili pinihang nu Arat sinuratan
ri Musa. 5Intor ra hino io amalabus
ra kawi' nu ulun pinihang nu Arat
sinuratan ri Musa, hili itaka asauk ra
anak-anak nu Ala.

6Nga akau io hino[f] anak-anak nu
Ala, hili Ala nanusub ra Ro nu Anak
no ra huang taka, io hino Ro ahipah,
"Ama', U Ama' ku." 7Intor ra hino,
raino sala' ka akau amba, io yak raino
akau anak. Am raino akau anak nu
Ala, am Ala hino anaak ramuyun ra
kawi' nu nilair no ra tayar nu anak-
anak no.

I Paulus angkaamo ra ulun nu Galatia

8Ra pahulu li akau ikaa akakaulih
ra Ala, hino puun no akau nasauk ra
amba intor ra kuasa-kuasa' pama-
huangan mi ra ala ra kuon mi, io yak
sala' ka kapio hino Ala. 9Io yak raino
akau akakaulih ra Ala, karuo kono
rahu sotopot no Ala akakaulih
ramuyun. Kono hino, kulo ki' akau
panduli' po ra kuasa' nu tana' hitu,
alami' am kaando' atu-atu? Kulo ki'
akau asiha' uliponon nu ro hino?
10Akau nomolondon ra orou, bulan
paat-paat am upok ra pahirawan mi.
11Au angkaamo, naapo kaando'
balos nu kawi' nu binalaan ku
ramuyun.

12U pahaka-pahaka'! Au akitaak
ramuyun kapio-pio onsoi akau
humondo' rakon. Nga au pono' am
nopongo hinumondo' ramuyun.
Kaando' atu-atu alaat inuma' mi
rakon. 13Ahuang mi po ki' aun puun
ku inuoi nambala' ramuyun ra Aho
Onsoi puu-puun li. Puun no io hino
au narualan. 14Paat nu hili akau ikaa
angulalaat rakon karuo kono am ikaa
angimbali rakon, hama' no pono'
aruol ku mangun ra panginaman
aahat ra tayar mi. Akau angintopot
yak rakon ohondo' ra akau anginto-
pot ra malaikat nu Ala karuo kono
am angintopot ri Yasus Karistus.
15Paat nu hili akau siino kaansayan.
Io yak raino, aun ki' kaansayan
muyun li? Apandayan ku ra paat nu
hili akau aatas angukul ra mato mi
am anaak rakon, nu kono noyo baal
hino auma' maan.

16Siino ki' akau ampahuang raino
au sumauk ra pantabuh mi, nga rahu
ku hino ramuyun otopot? 17Ulun-
ulun bokon okotoh amunaau
ramuyun, io yak langus nu huang nilo
no alaat. Ilo asiha' angulalaat yak ra
pansiluluman taka, hili akau maya'
rilo ra anginsuat. 18Kapio solor onsoi
ra okotoh amunaau nu baal hino
onsoi yak nu kono hai-hait anguma'
ra hino sala' ka paat ku yak ruma-
ngan ramuyun.

19U anak-anak asian ku! Raino au
aila' po nga akau hua. Au aila' ohon-
do' ra sangulun ruandu' ahanak. Au
parambu-rambus aila', nu kono
kinabaalo' ri Karistus kaapo okolon-

---

f4:6 Nga akau io hino: Karuo kono am; Anilu ra akau io hino

3:29 Rm. 4:13 **4:5-7** Rm. 8:15-17

don ra bayah mi! 20Au lumangu
kapio siino ra lolot mi raino, hili au
akaalap ahayam ramuyun ra rahu
bokon, nga ikaa no au apandai ra aun
maan ku ramuyun!

I Hagar am i Sara asauk ra paniluan

21Kawi' nu pahaka' asiha' piha-
ngon nu Arat sinuratan ri Musa, ki-
nongohon mi rahu ku! Au asiha'
ambala' ramuyun ra Arat sinuratan
ri Musa. 22Siino nasuratan ra Kitap
hino ra i Abaraham siino ruo anak.
Nanganak ra anak saumi no io hino
anak nu sangulun amba, am nanga-
nak ra anak saumi no io hino anak nu
sangulun sala' amba. 23Anak nu
ruandu' nasauk ra amba hino inanak
nga maya' yak ra kasiha' nu ulun. Io
yak anak inanak nu sangulun ruandu'
sala' amba, io hino anak nirandi' nu
Ala. 24Hitu asauk ra pangumangan.
Ruo ngaulun ruandu' hiatu io hino
pangumangan ra ruo randi'. Sangu-
lun no intor ra randi' tinaakan ra
Ruau Sinai. Hino nga i Hagar am
kawi' nu anak inanak no asauk ra
amba. 25I Hagar io hino umang nu[g]
Ruau Sinai, ra pihangan nu Arap.
Am anatandu' ra bandar Yarusalim
am kawi' nu ulun amahun ra hino nga
raino nasauk ra amba. 26Io yak
Yarusalim intor ra Surga' io hino
Yarusalim sala' amba, am io nga ina'
taka. 27Nga siino nasuratan ra Kitap,

"Asatu' oko u ruandu' kular,
ikaa ihondo' pahanak!
Onsoi oko sumingkar angin-
suat am ampaluap
u oko ruandu' ikaa ihondo'
karuali' ra ahanak!
Nga ruandu' iniruan nu andu'
no auma' ahanak ra anak
asuang
intor ra ruandu' baya-baya' ra
andu' no."

28Pahaka-pahaka'! Kawi' mi io
hino anak nu Ala am inanak nga
randi' hua nu Ala kawi' mi ohondo'
ri Isak. 29Paat nu hili anak inanak
maya' ra kasiha' nu ulun, nangulalaat
ra anak inanak maya' ra kasiha' nu
Ro nu Ala. Kono po hino raino. 30Io
yak aun ki' nasuratan ra Kitap? Siino
nasuratan kono hitu rahu no,

"Pookowon mu ruandu' amba
hino am ondo' anak no,
nga anak nu ruandu' amba
hino ikaa asauk ra anguaris
rumangan ra anak nu ruandu'
sala' amba hino."

31Intor ra hino, u pahaka' mi, itaka
hitu sala' ka anak nu ruandu' amba
hino. Itaka hitu io hino anak nu ruan-
du' sala' amba.

Lumondon ka ra akau nalabus

5 1Itaka raino nalabus, nga i Karis-
tus nopongo namalabus ritaka
intor ra Arat sinuratan ri Musa! Intor
ra hino onsoi akau ulun nalabus
lumondon ra kalabusan mi, am ikaa
apahusu' ra inan mi ra maan ra
amba.
2Kinongohon mi! Au hitu,
i Paulus, mindahu ramuyun, kono
akau asiha' sunaton, atungon nu hino
kaando' no tool ri Karistus ra tayar
mi. 3Ihondo' po au apamahuang ra
ulun asiha' sunaton, onsoi ulun hino
maya' ra kawi' nu Arat sinuratan
ri Musa! 4Kono akau lumikot anduli'
ohonsoi ra Ala ra maya' ra kawi' nu
Arat sinuratan ri Musa ra pamahua-
ngan mi, atungon nu hino akau nopo-
ngo sinumuai ri Karistus. Intor ra
hino bayah mi atawoi intor ra asi' nu
Ala. 5Io yak tayar mai, akai alansan

g4:25 Hagar...umang nu: Luang nu buku nakalair; Sinai io hino ruau ra pihangan nu Arap nga nangumangan.

4:22 Kas. 16:15, 21:2 4:27 Yas. 54:1 4:29 Kas. 21:9 4:30 Kas. 21:10

Ala apasauk ramon anduli' ohonsoi
rio lumangus ra kuasa' ra Ro nu Ala
am intor ra intopot mai ri Karistus.
Hitu nga kinanaan mai. 6Kono itaka
sumilulum ri Karistus Yasus,
sunaton ki' karuo kono am ikaa
sunaton kaando' no rahuon ra hino.
Aulu' tu io hino mintopot ri Karis-
tus, am baal hino akito ra itaka masi'
ra ulun bokon.
7Ra pahulu li akau okotoh! Kulo
ki' akau raino ikaa olondon ra
kasihaan nu Ala? Aun ki' kaulun
namunaau ramuyun? 8Ulun yak nga
nanguma' ra hino, sala' ka Ala
nahipah ramuyun no! 9Siino rahu sin-
dir nu ulun, "Tapung sapundu'
kumambang ra ubat apakambang
hama' no pono' akuling."
10Hama' no pono' kono hino au a-
ngintopot ra akau ikaa maya' ra rahu-
rahu nu ulun bokon, nga itaka
sinumimpung ri Karistus. Am au a-
ngintopot aun yak angulingo ra huang
mi, ikaa mulalas io aukuman nu Ala.
11Am kono au, u pahaka-pahaka',
kono au ambala' ra arat nu sunat
hino aulu', kulo ki' ulun bokon asisi-
ngon rakon? Kono au kapio ambala'
ra baal hino, kulo ki' pambalaan ku
ra baal nu salip ri Karistus apasusa'
ra huang nu ulun. 12Labing honsoi no
ulun angulalaat ra huang mi makou
yak intor ra lolot nu ulun mintopot!
13Io yak akau, u pahaka-pahaka',
akau nopongo inipahan hili akau
asauk ra ulun nalabus intor ra Arat
sinuratan ri Musa. Io yak pai' akau
panguma' ra kalabusan mi hino
parayu-rayus anguma' ra aun yak
kasihaan mi. Topot no, onsoi akau
ahahasi' am ahihinsuup. 14Nga kawi'
nu Arat sinuratan ri Musa napum-
pung nu rahu kono hitu, "Onsoi oko
masi' ra kawi' nu ulun ohondo' ra
oko masi' ra inan mu tohom." 15Io
yak kono akau humondo' ra baal nu
kium, angkatup ra saumi am saumi,
onsoi huangon mi talaaho', kono
ikaa, kawi' mi pono' am matoi yak.

Kasiha' nu Ro nu Ala am kasiha' nu ulun.

16Atungon nu rahu ku io hino,
hama' no Ro nu Ala amihang ra
bayah mi am ikaa akau maya' ra
kasiha' nu huang nu ulun. 17Nga
kasiha' nu ulun ahansang ra kasiha'
nu Ro nu Ala, am kasiha' nu Ro nu
Ala ahansang ra kasiha' nu ulun.
Karuo-ruo no hai-hait antabuh, suku'
akau ikaa akaalap anguma' ra
kasiha' mi. 18Io yak kono Ro nu Ala
amihang ra bayah mi, akau ikaa pi-
hangon nu panusuban nu Arat
sinuratan ri Musa.
19Kasiha' nu huang nu ulun akito
ra kawi' nu inuma' ikaa onsoi ilayan
io hino asumbang am ahambai,
20sumamba ra ala binabaal am
sasampui, antatabuh, ambubuuk,
ahiahu, aluoi pambuuk am
kumakaulu', ansusuai am sumalili',
21am poyo sumolon, ahahauk ra paat
nu irau am boko-bokon po. Kawi' nu
hiano au omopol ramuyun raino
ohondo' ra au nomopol ramuyun ra
pahulu li, nga ulun anguma' ra kawi'
nu baal hino ikaa asauk ra ulun pi-
hangon nu Ala.
22Topot natu, kono ulun pihangon
nu Ro nu Ala, balos no io hino, ilo
ahahasi', ilo asangkah huang, ilo
okotohom ra huang abubuh, ilo ataan
huang am siino kaansayan, ilo onsoi
yak ra ulun bokon, ilo abaya-baya',
23ilo rumaliwi' huang, am ikaa maya'
ra kasiha' nu huang. Kawi' nu baal
hiano kaando' pinopol nu Arat
sinuratan ri Musa. 24Kawi' nu ulun
nopongo sinumauk ra tohom
ri Karistus Yasus, ulun hiano ikaa
noyo pinihang nu kinabaalo' nu ulun
am kawi' nu kasiha' am kalaayan nu
huang no. 25Ro nu Ala nopongo
nanaak ritaka ra bayah bahuon intor

5:9 1Kor. 5:6 5:14 Im. 19:18 5:17 Rm. 7:15-23

ra hino io po nga amihang ra bayah
taka. 26Pai' taka asawat huang, am
hai-hait apakaruol ra huang, am poyo
sumolon huang ra sangulun am sa-
ngulun.

Hai-hait ahihinsuup

6 1U pahaka-pahaka'! Kono sangu-
lun nakito mi nanguma' ra sala',
onsoi akau aayah maya' ra Ro nu
Ala, angibit ra ulun hino anduli' ra
ralan otopot. Io yak onsoi akau angu-
ma' ra hino ra huang rumaliwi', am
angimbuou po ra inan mi tohom hili
akau pono' am ikaa alami' ra pangi-
naman. 2Onsoi akau hai-hait ahihin-
suup ra susa' nu ulun bokon, nga
intor ra akau anguma' kono hino
akau maya'[h] ra panusuban ri Karis-
tus. 3Kono sangulun ampahuang ra io
aulu' intor ra ulun bokon, topot no
ikaa halan. Ulun hino ambuak ra
inan no tohom. 4Tuki-tukir nu ulun
onsoi ahilong ra kinabaalo' no
tohom, onsoi ki' maan no karuo kono
am alaat. Kono onsoi, io auma' a-
nginsuat ra baal hino. Io yak ikaa
pakuan opohondo' ra inuma' nu ulun
bokon. 5Nga tuki-tukir nu ulun
sihahama' anguma' ra karaya' no
tohom.
6Ulun nakaalap ra pangubasan
ri Karistus, onsoi io anayar ra guru'
no ra aun onsoi ra kawi' nu siino rio.
7Pai' akau pambuak ra inan mi
tohom. Ala ikaa aalap amparuung!
Aun po tinanom nu ulun hino, hino
po otomon no. 8Kono ulun ananom
maya' ra kasiha' no tohom, io auma'
ongotom ra patayan intor ra kasiha'
no hino. Io yak kono io ananom
maya' ra susub nu Ro nu Ala, io
auma' ongotom ra bayah otopot am
ampus-ampus intor ra Ro nu Ala.
9Intor ra hino, pai' taka pakaandas a-
nguma' ra kawi' nu baal onsoi, nga
kono itaka ikaa mulou anguma' ra
kawi' nu baal hino saumi paat itaka
auma' ongotom ra kinawa' no.
10Kono po hino, kula-kula' buoi no
itaka siino paat, onsoi taka anguma'
ra aun onsoi ra kawi' nu ulun, puu-
puun pahaka-pahaka' taka saumi pa-
ngintapatan.

Pampahuangan am bilin

11Huangon mi onsoi-onsoi bahian
hitu, nga bahian hitu sinuratan ku ra
batik maayo kawi'. 12Kawi' nu ulun
ahipailong maya' ra kinabaalo' nu
ulun, ulun hiano nga amalikot
ramuyun maya' ra arat nu sunat. Io
yak ilo anguma' ra hino hili ilo ikaa
ukumin nu ulun Yahudi nga salip hua
ri Karistus. 13Kawi' nu ulun maya' ra
arat nu sunat pono' am ikaa yak
maya' ra Arat sinuratan ri Musa. Io
yak ilo asiha' ramuyun hili sunaton,
hili ilo akaalap anginsuat nga akau
maya' ra arat hino.
14Io yak tayar ku, salip yak nu
Tuhan taka Yasus Karistus intokon
ku anginsuat. Nga intor hua ra io in-
atoi ra salip, tana' hitu kaando' no a-
tungon no ra tayar ku. Au nopongo
inatoi ra tingkuangon nu tana' hitu.
15Sunaton karuo kono am ikaa
sunaton, hino ikaa aulu'. Aulu' tu io
hino bayah bahuon. 16Tayar nu ulun
aayah olondon ra panusuban hino,
am kono po hino tayar nu kawi' nu
ulun pihangon nu Ala, au alansan ra
Ala anaak ra kaansayan am asi' no.
17Popor no, pai' kasangulun
apasusa' po rakon raino, nga siino ra
inan ku kula-kula' pipilang tatandu'
ra au kapio amba ri Yasus.
18Au sambayang ra kawi' nu
pahaka' hili Tuhan taka Yasus Karis-
tus hai-hait anaak ra barakat no
ramuyun. Amin.

Intor rakon,
Paulus

---

[h]6:2 maya': Luang nu buku nakalair: auma' maya'

Surat ri Paulus sumuku' ra ulun nangintopot ra
IPISUS

Rahu Papaintalangan

Surat ri Paulus ra tayar nu ulun nangintopot ra Ipisus, puu-puun io ambala' ra kasiha' nu Ala hili, kawi' nu siino ra Surga' am poyo tana' tu, "Asauk ra saumi yak ri Karistus am asauk ra puun nu amihang" (1:10). Surat hitu asauk poyo ra rahu nu Ala ra tayar nu ulun nangintopot rio hili ilo anampuus amahuang ra kasiha' nu Ala maayo kuasa' hino ra apasaumi ra kawi' nu bansa' lumangus ri Yasus Karistus.

Bahian puu-puun surat Ipisus hitu ambala' apaintalang ra aun koson nu pansiluluman hino asauk. Apaintalang ra baal hitu io ambala' ra aun koson nu Ala Ama' nopongo namili' ra lilian no, aun koson nu Ala Ama' lumangus ri Yasus Karistus Anak no, angampun am amalabus ra lilian no intor ra sala', am koson randi' nu Ala hino raminon nu Ro nu Ala. Am bahian karuo, binalaan ra ulun amasa' hili ilo siino kaansayan am hili pansiluluman nilo asauk nga ilo angintopot nga ilo lilian ri Karistus.

Ulun nanurat ra rahu hitu nanguma' ra kula-kula' pangumangan anilu nga lilian nu Ala saumi huang nga ilo saumi lulum ri Karistus. Ulun nangintopot ohondo' ra inan am i Karistus ohondo' ra ulu, karuo kono am ohondo' ra saumi pahun am i Karistus turok bansukon no, am poyo ohondo' ra andu' ruandu' am i Karistus ohondo' ra andu' ungkuyon.

Nanurat ra surat hitu asuang huhuangon no ra paat no akahuang ra asi' nu Ala lumangus ri Kristus, suku' io mindahu ra rahu sindir karuo kono am manani anatandu' ra io kapio-pio anginsuat am angansuk ra Tuhan. Io ahilong ra kawi' no haling ra asi' ri Karistus, haling ra pinatayan no, io angampun, kaansayan nu huang no am bayah no nabahuan kaando' sala'.

Suot nu surat hitu:

Pangimuunan 1:1-2
I Karistus am ulun nangintopot 1:3-3:21
Kaayahan bahuon nu ulun nangintopot 4:1-6:20
Rahu pamaparan 6:21-24

---

1 1-2Sumuku' ra ulun pihangon nu Ala am olondon ri Karistus Yasus amahun ra Ipisus[a]! Maya' ra kasiha' nu Ala au i Paulus sususubon ri Karistus Yasus. Au sambayang Ala Ama' taka am Tuhan Yasus Karistus anaak ra barakat am kaansayan ra tayar mi.

Barakat nga intopot ri Karistus

3Ala yak ansukon, Ama' nu Tuhan taka Yasus Karistus! Io anaak ritaka

---

[a]1:1 Ra luang nu buku nakalair kaando' rahu: ra Ipisus

1:1 Inu. 18:19-21, 19:1

ra kawi' nu barakat nu intopot siino
ra Surga', nga itaka sumilulum ri
Karistus. 4Ikaa po tana' tu nasauk,
Ala pahulu namili' ritaka lumangus
ri Karistus nga atungon no itaka
asauk ra tohom pinili' no am kaando'
kalaatan ra tingkuangon no. Nga
haling ra asi' nu Ala[b] 5puu-puun io
nomolondon pahulu nga lumangus
ri Karistus, io angalap ritaka sumauk
ra anak no tohom. Am kapio, hino
nga kasihaan am maan no. 6Onsoi
taka angansuk ra Ala maayo ra
kuasa', nga lumangus ra Anak intok
no masi' io kapio-pio masi' ritaka.
7Nga intor ra pinatayan ri Karis-
tus, itaka nilabusan nu Ala, atungon
no io nopongo nangampun ritaka
haling ra sala-sala' taka. 8Io nangu-
ma' ra hino nga io kapio-pio masi'
ritaka, am asi' hino tinaakan no ing-
kooso' ritaka ra kawi' nu kapandayan
amahuang. 9Maya' ra kasiha' nu Ala,
io nambala' ritaka ra kasihaan no
ikaa napandayan ra pahulu li. Io no-
pongo nomolondon nga kasihaan no
hino auma' pasaukon lumangus yak
ri Karistus. 10Kasihaan no io hino
kawi' nu atu-atu, onsoi siino ra
Surga' am tana' hitu, sumilulum
ri Karistus asauk ra amimihang. Am
baal hino pasaukon nu Ala kono
asuku' paat tinantu' hino.
11Ala anguma' ra kawi' nu atu-atu
maya' ra kasiha' no am pamutusan
no tohom. Intor ra puu-puun nali io
nopongo namili' ritaka nga io asiha'
ritaka sumauk ra ulun pihangon no
nga sumilulum ri Karistus. 12Hama'
no itaka ulun Yahudi nangintopot tu,
puu-puun alansan yak ri Karistus, a-
ngansu-ngansuk ra Ala nga hayo nu
kuasa' no!
13Akau pono' am nopongo
sinumauk ra ulun pihangon nu Ala ra
paat mi nangkinongoh ra bilin nu
Ala, io hino Aho Onsoi anaak ra
kaayahan ra tayar mi. Akau inintopot
ri Yasus Karistus, intor ra hino Ala
nanaak ra tatandu' no ramuyun, ra
akau hino tohom no, io hino Ro
tohom no nirandi' no hino. 14Ro hino
nga anatandu' ra itaka akaalap ra
aun nirandi' nu Ala ra ulun pihangon
no. Hitu nga anaak ra kaintapatan
ritaka nga Ala auma' amalabus ra
ulun pihangon no. Onsoi taka angan-
su-ngansuk ra Ala nga hayo nu kuasa'
no!

Sambayang ri Paulus

15Intor ra hino, puun ra au nakari-
ngoh ra akau inintopot ra Tuhan
Yasus, am akau masi' ra kawi' nu
ulun pihangon nu Ala, 16au hai-hait
mindahu tarima' kasi' ra Ala nga
intor ra baal mi. Au hai-hait anabit ra
inggalan mi ra paat ku sumam-
bayang.
17Au akitaak hili Ala am Tuhan
taka Yasus Karistus, Ama' asundu
hino, anaak ra Ro no ramuyun. Ro
hino auma' anaak ramuyun apandai
amahuang, am apaintalang ra Ala ra
tayar mi suku' akau akakaulih rio.
18Au akitaak hili Ala anaak ra
kapandayan mi suku' akau akapan-
dai ra katapatan nu Ala hili akau
akapandai ra aun ki' kalansanan
intor ra Ala nahipah ramuyun no.
Am poyo hili akau akapandai ra
barakat onsoi bonsoi tinaakan nu Ala
am nilair no ra tayar nu ulun pihan-
gon no. 19Am hili akau akapandai ra
kotoh nu kuasa' nu Ala angkaraya' ra
luang nu bayah taka ulun nanginto-
pot. Kuasa' siino ritaka hino ohondo'
ra kuasa' maayo nu Ala. 20Inuma' no
ra paat no napanduli' napakaayah
ri Karistus intor ra patayan am

---

b1:4 ra tingkuangon no. Nga haling ra asi' nu Ala, : Karuo kono am; ra tingkuangon no, am hili aayah ra asi' nu Ala.

1:7 Kol 1:14 1:20 Nan. 110:1

nanaak rio ra kuasa' amihang niru-
mangan ra Ala ra Surga'.
21Ra intok hino i Karistus
amihang ra kawi' nu pihangan, kawi'
nu anguasa' am kawi' nu amimihang
am kawi' nu tuan-tuan, kawi' nu atu-
atu tinaakan ra kuasa' amihang onsoi
aayah ra paat raino tu karuo kono am
aayah ra paat rahili. 22Ala nanaak
ri Karistus ra kuasa' amihang ra
kawi' nu atu-atu, am nanaak ri Karis-
tus ra ulun nangintopot asauk ra
mamaayo ra kawi' nu atu-atu. 23Ulun
nangintopot io hino inan ri Karistus,
kinotopot no nga io opokotopot ra
kawi' nu atu-atu ra aun yak intok.[c]

Intor ra patayan muoi ra kaayahan

2 1Ra pahulu li akau kaando' pan-
siluluman ra Ala ohondo' ra ulun
inatoi nga kawi' nu sala' mi am poyo
akau ikaa minsuhut ra kawi' nu
panusuban nu Ala. 2Ra paat nu hili
akau maya' ra kaulayan-kaulayan
alaat maan nu ulun nu tana' tu. Atu-
ngon no akau maya' ra amimihang ra
rasawat, io hino raino tu amihang ra
huang nu ulun ikaa maya' ra
panusuban nu Ala. 3Ra lair li kawi'
taka ohondo' yak ra ulun hiano,
bayah taka maya' yak ra kasiha' taka
tohom am anguma' ra aun yak apain-
suat ra inan am huang taka. Paat nu
hili itaka po naintupan ra buuk nu
Ala, ohondo' ra ulun bokon.
4Io yak Ala maayo bonsoi taak no
ritaka! Io kapio masi' ritaka, 5suku'
ra paat taka inatoi ra kinabaalo' nu
intopot nga kawi' hua nu sala' taka,
io napanduli' napakaayah ritaka ni-
rumangan ri Karistus. Intor ra hino
akau kinaayah, nga intor ra honsoi nu
huang nu Ala. 6Nga itaka sumilulum
ri Karistus Yasus, Ala napanduli'
napakaayah ritaka rumangan rio, hili
itaka rumangan ri Karistus amihang
ra luang nu Surga'. 7Ala nanguma' ra
hino hili paat nuanu, kawi' nu ulun
akakito ra Ala kapio-pio masi'. Asi'
nu Ala pinaintalang no maya' ra hon-
soi nu huang no ritaka lumangus
ri Karistus Yasus. 8-9Ala masi'
ramuyun, hino puun no io apakaayah
ramuyun nga akau mintopot
ri Yasus. Kaayahan tinaakan hino
ramuyun sala' ka balos nu inuma' mi.
Hino poyo taak nu Ala. Haling ra
hino, pai' sangulun pono' ra lolot mi
kumakaulu' ra baal hino. 10Itaka hitu
sinauk nu Ala, am lumangus ri Karis-
tus Yasus, Ala napasauk ritaka hili
itaka anguma' ra baa-baal onsoi no-
pongo nilair no ra maan taka.

Sumilulum nga i Karistus

11Pahaka-pahaka' sala' ulun
Yahudi! Akau sinabit nu ulun
Yahudi ra "ulun ikaa sinunat," nga
ulun Yahudi angangku ra ulun
sinunat (atungon no ilo siino tatandu'
inuma' nu ulun ra inan nilo). Hua-
ngon mi nga kinabaalo' mi ra pahulu
li. 12Paat nu hili akau ikaa
sinumilulum ri Karistus, akau io hino
ulun bokon ikaa sabiton ra ulun pi-
hangon nu Ala. Akau ikaa nasuratan
ra saumi randi' inuma' nu Ala ra
ulun pihangon no. Bayah mi ra tana'
hitu kaando' kalansanan am kaando'
Ala.
13Io yak raino, nga akau nopongo
sumilulum ri Karistus Yasus, ra
pahulu li akau atawoi ra Ala, raino
pinaimaar nga pinatayan ri Karistus.
14Nga i Karistus yak saumi nanaak ra
pahahansayan ritaka. Io napasilulum
ra ulun Yahudi am ulun sala' Yahudi

---

[c]1:23 ra opokotopot ra kawi' nu atu-atu ra aun yak intok: Karuo kono am; am io nopongo kinotopot nu Ala.

1:22 Nan. 8:6 1:22-23 Kol. 1:18 2:1-5 Kol. 2:13

asauk ra saumi bansa'. Lumangus ra
patayan no i Karistus namalawo ra
bansingon napasuai ra ulun ohondo'
ra rinding pinomololot. 15Arat
sinuratan ri Musa am panusuban-
panusuban no hino pinampasan
ri Karistus hili ruo bansa' hiano
asauk ra saumi bansa' am bayah
bahuon io hino ulun sumilulum rio.
Intor ra baal hino nga, i Karistus na-
nguma' ra pahahansayan ra ruo
bansa' hiano. 16Lumangus ra
pinatayan no ra salip i Karistus napa-
silulum ra ruo bansa' hiano, am
nopohonsoi rilo ra Ala, suku' ra ban-
singon nilo hino nalawo.

17Hino puun ri Karistus inatong
ambala' ramuyun ra Aho Onsoi ra
baal nu pahahansayan ra kawi' nu
ulun, onsoi ra tayar mi ulun sala'
Yahudi ra lair li atawoi ra Ala, karuo
kono am tayar nu ulun Yahudi amaar
ra Ala. 18Lumangus ri Karistus, kawi'
taka akaalap mimaar ra Ala Ama' ra
saumi Ro, onsoi ulun Yahudi karuo
kono am ulun sala' Yahudi.

19Haling ra hino, akau raino ikaa
no sabiton ra ulun bokon karuo kono
am intor ra pihangan bokon. Akau
raino sabiton ra ulun pihangon nu
Ala. Akau raino nakaunsop ra
sulapan nu Ala. 20I Karistus io hino
ohondo' ra turok parinsukan aulu'
bonsoi am ulun sususubon am ulun a-
ngindul[d] ra rahu nu Ala io hino ohon-
do' ra turok bokon. Akau ohondo' ra
pahun binaal ra turok hino. 21I Karis-
tus nga analaah amaal ra pahun hino
sumauk ra Pahun nu Tuhan ra tayar
yak nu Tuhan Yasus. 22Lumangus ra
bayah sumilulum ri Karistus, akau
pono' am inimuunan baalo' ruma-
ngan ra ulun nangintopot bokon
sumauk ra saumi pahun tayar nu Ala.
Ra hino nga intok nu Ro nu Ala.

Karaya' ri Paulus ra ulun sala' Yahudi

3 1Hino puun no au hitu, i Paulus,
inunsapan ra riil nga i Karistus
Yasus binalaan ku ramuyun ulun
sala' Yahudi. 2Ikaa mulalas akau no-
pongo nakaringoh nga Ala, intor ra
asi' no, io nanaak rakon ra karaya'
hitu ra tayar nu kaansayan mi. 3Ala
napaintalang ra kasiha' no ikaa
napandayan am nambala' rakon. (Ra
baal hitu au nopongo nanurat ra puu-
puun no ra rahu ikaa maawar, 4am
kono akau amasa' ra hino akau
auma' akapandai ra rahu kapan-
dayan ku intor ra ikaa napandayan
intor ra baal ri Karistus ra pahulu li.)

5Ra lair li rahu ikaa napandayan
hino ikaa ihondo' balai' ra ulun, io
yak raino Ro nu Ala nopongo napain-
talang ra baal hino ra ulun sususubon
am ulun angindul ra rahu no pinili'
no. 6Rahu ikaa napandayan hino
kono hitu. Mimpuun ra Aho Onsoi
hino, ulun sala' Yahudi pono' am
nakaaya' nakaliman ra kawi' nu
barakat nu Ala ra pahulu li nilair no
yak ra tayar nu ulun Yahudi. Am
ulun sala' Yahudi nopongo nasauk ra
bahian intor ra saumi inan, am
akaalap ra aun nirandi' nu Ala luma-
ngus ri Karistus Yasus.

7Au nasauk ra ambabala' ra Aho
Onsoi hino nga lumangus ra taak io
hino asi' nu Ala tinaakan no luma-
ngus ra kuasa' no namihang ra bayah
ku. 8Ra kawi' nu ulun pihangan nu
Ala, au nga sangulun ikaa aulu'. Io
yak lumangus ra asi' no Ala napasauk
rakon ra ambabala' ra tayar nu ulun
sala' Yahudi intor ra baal nu Aho
Onsoi ra baal nu taak ri Karistus
kaando' kapapari' hino. 9Am poyo
lumangus rakon kawi' nu ulun

---

[d]2:20 ulun sususubon am ulun angindul: Karuo kono am; inuma' nu ulun sususubon am ulun angindul.

2:15 Kol. 2:14 2:16 Kol. 1:20 2:17 Yas. 57:19 3:4-6 Kol. 1:26-27

akapandai ra aun koson nu Ala,
napasauk ra kasiha' no intor ra puu-
puun nali ikaa binalaan no ra tana'
tu. Ala hino nga nanguma' ra lim-
bowon am tana' hitu. 10Nga kasiha'
nu Ala, ra paat raino, io hino luma-
ngus ra ulun nangintopot, kawi' nu a-
nguasa' ra rasawat akapandai ra
kapandayan nu Ala hino labing apan-
dai maya' ra kawi' nu atu-atu baal
maya' ra kasiha' no. 11Ala anguma'
ra hino ampaat ra kasiha' no kaando'
kapapari' hino, inuma' no lumangus
ri Karistus Yasus Tuhan taka. 12Intor
ra intopot taka ri Karistus am
sumilulum rio, itaka auma' sumamba
ra tingkuangon nu Ala ra huang
aingkoos mintopot. 13Intor ra hino,
kitaakon ku ramuyun io hino ikaa
akau angkaamo ra au naila' ra tayar
mi, nga kawi' nu hino kaansayan ra
tayar mi.

Asi' ri Karistus

14Hino puun ku sambayang
rumaliwi' huang ra Ala Ama'. 15Intor
rio nga kawi' nu aayah ra tana'
bahuon ra Surga' am tana' hitu anga-
lap ra bayah no.

16Au sambayang hili Ala asundu
ra kuasa' hino anaak ra kotoh ra
huang mi intor ra Ro no. 17Kalan-
sanan ku akau angintopot ri Karistus,
hili i Karistus lumondon ra huang mi,
am bayah mi mimpuun ra intopot mi
ri Karistus am pihangon nu asi' no.

18Au sambayang hili akau am
rumangan ra kawi' nu ulun pihangon
nu Ala akapandai bonsoi ra kula'
hayo nu asi' ri Karistus ra tayar taka.
19Hama' pono' nu ulun ikaa karati'
ra kawi' nu asi' hino. Au sambayang
hili akau akapandai ra asi' ri Karistus
hino ra tayar taka, suku' akau
akaliman topo-topot ra kinabaalo' nu
Ala.

20Intor ra kuasa' nu Ala hai-hait
angkaraya' ra bayah taka Ala
akaalap auma' labing asuang intor ra
aun kitaakon am huangon taka.
21Onsoi Ala ansukon hai-hait nu ulun
nangintopot raino suku' ra buo-buoi
no mimpuun ri Karistus Yasus. Ala
yak ansukon! Amin.

Pansiluluman nu inan

4 1Hino puun no au, sangulun
asalok unsapin ra riil, nga au a-
nguma' ra karaya' nu Tuhan, akitaak
ramuyun. Onsoi bayah mi ampaat ra
kinabaalo' nu ulun inipahan nu Ala.
2Onsoi akau hai-hait rumaliwi'
huang, alami' pahayam, tumaan
huang. Onsoi akau apakito ra asi' mi
lumangus ra akau anginsuup ra sa-
ngulun am sangulun. 3Onsoi akau
lumikot kapio-pio aayah ra luang nu
pahansayan, hili pansiluluman
tinaakan nu Ro nu Ala ikaa alawo
lalayau. 4Siino saumi yak inan, am
saumi Ro. Kono po hino, akau in-
ipahan saumi yak kalansanan.
5Saumi yak Tuhan, saumi intopot,
saumi rorob, 6am saumi Ala asauk ra
Ama' nu kawi' nu ulun. Io nga Tuhan
amihang ra limbowon am tana', am
angkaraya' ra kawi' nu hino, am a-
nguasa' ra luang nu kawi' nu hino.

7Tuki-tukir taka akaalap ra saumi
taak nilondon maya' ra aun taakan
ri Karistus. 8Siino nasuratan ra
Kitap,

"Paat no sumimpor ra intok
asawat bonsoi,
io nangibit ra kula-kula' suang
nu ulun tinakub.
Am io nanaak ra kawi' nu taak
no ra kawi' nu ulun."

4:2 Kol. 3:12-13 **4:8** Nan. 68:18

[9]Intor ra hino, kono sinabit ra "io
sinumimpor" atungon no io puu-
puun tinumuun ra tana' hitu suku' ra
intok labing andalom ra tana' hitu.[e]
[10]Am io nopongo tinumuun, io po
sinumimpor ra intok asawat bonsoi
intor ra kawi' nu limbowon, suku' io
siino ra atu-atu kaintok ra limbowon
am tana' hitu. [11]Io nga "anaak ra
taakan no ra ulun." Ulun bokon
pasaukon no ra ulun sususubon, am
ulun bokon pasaukon no ra angindul
ra rahu no am ulun bokon po
pasaukon no ra angaho ra Aho Onsoi
hino, am ulun bokon no pasaukon no
ra hambala' am ulun bokon po
pasaukon no ra guru'. [12]I Karistus
nanguma' ra hitu hili kawi' nu ulun
pihangon nu Ala auma' asauk ra
karaya' ra tayar nu Tuhan, am apa-
ingkotoh ra ulun mintopot ri Karis-
tus. [13]Intor ra hino kawi' taka asauk
ra saumi nga intor hua ra ohohondo'
intopot am ohohondo' pamahuangan
intor ra baal nu Anak nu Ala. Am
itaka asauk ra ulun okotoh ra intopot
ra Tuhan, indu-indul abuoi am indu-
indul humondo' ri Karistus. [14]Hili
itaka ikaa humondo' ra anak-anak
aluoi aibit-ibit ra pangubasan nu ulun
amparuung. Ilo amalir ra ulun ra
rahu nilo ambubuak.
[15]Sala' ka kono hino! Topot no
onsoi taka mindahu ra baa-baal
otopot ra huang kapio-pio masi',
suku' ra kawi' nu baal taka indu-
indul abuoi am indu-indul humondo'
ri Karistus Yasus asauk ra amimi-
hang ritaka. [16]Ra luang nu pihangan
no, kawi' nu bahian nu inan kawi' no
tinalaah, am kawi' no nansuput nga
intor hua ra tuki-tukir nu bungul no.
Am kono tuki-tukir nu bahian nu
inan hino angkaraya' maya' ra aalap
no anguma', intor ra hino kawi' nu
inan hino auma' tumuu' am okotoh
lumangus ra asi'.

Kaayahan bahuon ra sumilulum ri Karistus

[17]Intor ra inggalan nu Tuhan, au
ambala' am omopol. Ikaa raino akau
humondo' ra bayah nu ulun ikaa
akakaulih ra Ala, nga ilo ampahuang
ra baa-baal kaando' balos. [18]Huang
nilo no olondom. Ilo ikaa akakaulih
ra bayah tinaakan nu Ala, nga kapio-
pio ilo ikaa akapandai ra atu-atu
intor ra baal nu Ala, am ilo aikang
huang. [19]Huang nilo no ikaa no ilo
apandai auyu', suku' ilo maya' ra
kasihaan alaat nu inan nilo, am bayah
nilo maya' ra kasiha' nu huang
apakauyu'.
[20]Io yak i Yasus Karistus
akaulihan mino sala' ka kono hino!
[21]Akau nopongo nakaringoh intor ra
baal no! Ulun poyo sumauk ra ulun
ubason no. akau inubas ra kinabaalo'
nu Ala siino ri Yasus. [22]Intor ra hino
ikaa no akau maya' ra kasiha' mi ra
bayah lai-lair. Nga bayah lai-lair
nalaat noyo intor ra kasiha' nano
pono' am apapalir yak. [23]Onsoi pa-
mahuangan am kasiha' mi unggain
talimbahuon. [24]Onsoi bayah mi
humondo' ra ulun bahu sinauk nu
Ala, pinohondo' no ra inan no tohom
io hino kinabaalo' otopot, abubuh am
nabahuan kaando' sala'.
[25]Intor ra hino u pahaka-pahaka'
ku kaawi', ikaa no raino akau am-
bubuak. Onsoi akau mindahu ra
otopot mimpuun ra huang abubuh ra
sangulun am sangulun, nga kawi'
taka tu asauk ra bahian ra inan ri
Karistus. [26]Kono akau ambuuk, pai'
pahusuo' buuk mi hino angibit
ramuyun ra sala'. Pai' akau pambuuk

---

[e]4:9 intok ra labing andalom ra tana' hitu: Karuo kono am; intok labing andalom, io hino tana' hitu

4:16 Kol. 2:19 4:22 Kol. 3:9 4:24 Kas. 1:26, Kol. 3:10 4:25 Sa. 8:16 4:26 Nan. 4:4

suku' ra aampus songorou, [27]hili
Ibilis kaando' paat angibit ramuyun
anguma' ra sala'.
[28]Ulun antakou onsoi io mulou an-
takou. Topot no onsoi io apinso' ang-
karaya' ra huang abubuh hili akaalap
ra akan am akaalap anaak ra ulun
kaando' ra atu-atu.
[29]Kono akau ahayam, ikaa akau
mindahu ra rahu apakauyu'. Onsoi
yak akau mindahu ra rahu apaingko-
toh am anulung ra ulun bokon.
Pahayaman kono hiano apasuku' ra
kaansayan ra kawi' nu ulun angkino-
ngoh. [30]Ikaa akau apakalaat ra huang
nu Ro nu Ala. Nga akau nopongo
tinatanduan ra Ro, asauk ra tohom
nu Ala. Am Ro hino po amaramin
ramuyun ra paat nu Orou Pama-
labusan nu Ala hino sumuku'.
[31]Ulawan mi kawi' nu ruol nu huang,
am amului ra sala' bokon ra huang mi
am ambuuk. Ikaa no akau raino arim-
ba-rimbang ampaluap am ahawah.
Am ikaa asisingon ra sangulun am sa-
ngulun. [32]Topot no, onsoi akau onsoi
huang am akaasi' ra sangulun am sa-
ngulun, am ahahampun ohondo' ra
Ala nangampun ramuyun lumangus
ri Karistus.

Aayah ra luang nu awantang

5 [1]Akau io hino anak-anak asian nu
Ala, intor ra hino onsoi akau
lumikot maya' ra kinabaalo' nu Ala.
[2]Bayah mi onsoi pihangon nu asi'
ohondo' ri Karistus nopongo inasi'
ritaka. Io inatoi ra tayar taka, mangun
ra saumi taak angansuk am apainsuat
ra huang nu Ala.
[3]Akau io hino ulun pihangon nu
Ala. Hino puun no, kawi' nu ambai-
ambai am ikaa onsoi ilayan, karuo
kono am baa-baal alaat am
kumakaalo ikaa auma' asauk ra lolot
mi. Hili ulun bokon ikaa mindahu ra
akau anguma' ra baal hino asauk ra
papatikanan nilo. [4]Ikaa akau auma'
ahayam ra rahu apakauyu', rahu
kaando' balos am rahu ikaa auma'
sabiton. Topot no onsoi yak akau
mindahu tarima' kasi' ra Ala.
[5]Huangon mi onsoi-onsoi. Ulun
ambai-ambai, karuo kono am ulun
ikaa onsoi pahilayan, am poyo
kumakaalo (kinabaalo' kono hino
ohondo' yak ra ulun sumamba ra ala
binabaal), ulun hino ikaa asauk ra
ulun ra pihangon ri Karistus am Ala.
[6]Ikaa akau aruung ra kawi' nu
rahu kaando' balos. Nga kawi' nu
baal hino apasuku' ra ukum nu Ala ra
tayar nu kawi' nu ulun ikaa olondon
rio. [7]Intor ra hino, ikaa akau
sumilulum ra ulun kono hiano.
[8]Akau pono' ra pahulu li am siino
yak ra olondom. Raino akau nasauk
ra ulun pihangon nu Tuhan, intor ra
hino akau siino ra luang nu awantang.
Intor ra hino po onsoi akau aayah ra
luang nu awantang. [9]Nga awantang[f]
hino apasuku' ra kawi' nu maan
onsoi, otopot am abubuh ra pama-
huangan nu Ala. [10]Onsoi akau
lumikot akapandai ra aun apainsuat
ra huang nu Tuhan. [11]Ikaa anguma'
ra kula-kula' inuma' nu ulun aayah
ra luang nu olondom kaando' balos.
Sotopot no onsoi yak akau ambala'
apaintalang ra baa-baal kono hiano.
[12](Nga kawi' nu baal inuma' nilo
hino ikaa apandayan, ayamon pono'
am kauyuan yak.) [13]Am kono kawi'
nu atu-atu paintalangon ra luang nu
awantang, hili kawi' nu inuma' nilo
akito yak rahili. [14]Nga kawi' nu siino
ra awantang, akito am atalang[g]. Hino

---

[f]5:9 awantang: Luang nu buku nakalair; Ro nu Ala

[g]5:14 Nga kawi' nu siino ra awantang akito am atalang: Karuo kono am; nga awantang hua apakito ra kawi' nu atu-atu atalang.

4:32 Kol. 3:13 5:2 Nah. 29:18, Nan. 40:6

nga puun no binalaan, "Lumuat nga,
u akau ulun noolong, am lumuat nga
intor ra patayan! I Karistus anabi-
nantang ramuyun."
15Haling ra hino, huangon mi
onsoi-onsoi kinabaalo' nu kaayahan
mi. Ikaa akau humondo' ra bayah nu
ulun ikaa akapandai. Onsoi bayah mi
humondo' ra ulun apandai
amahuang. 16Pakayon mi tuki-tukir
nu paat siino ramuyun anguma' ra
baal onsoi, nga paat raino tu alaat.
17Ikaa akau sasambungon, io yak ran-
danon mi talaaho' ra aun kasiha' nu
Tuhan Yasus ra aun maan mi.
18Pai' akau pahauk, nga baal hino
apakalaat yak ramuyun. Topot no,
onsoi yak bayah mi pihangon nu Ro
nu Ala. 19Onsoi akau mindahu ra sa-
ngulun am sangulun ra rahu pangan-
sukan, nanian pangansukan am
nanian bahuon, ra luang nu
pahahayaman-pahahayaman mi.
Onsoi akau kapio-pio anginsuat
huang ra paat mi manani angansuk ra
Tuhan. 20Hai-hait mindahu tarima'
kasi' ra Ala ra kawi' nu atu-atu ra
inggalan ri Yasus Karistus, Tuhan
taka.

Pambalaan ra sansulapan

21Asauk ra pangansukan nu huang
mi ri Karistus, onsoi akau rumaliwi'
huang ra sangulun am sangulun.
22Ruandu', onsoi akau rumaliwi'
huang ra andu' mu ungkuyon, ohon-
do' ra oko rumaliwi' huang ra Tuhan.
23Nga andu' ungkuyon akakuasa'
intor ra andu' no ruandu', ohondo'
ri Karistus maayo kuasa' am angua-
sa' ra kawi' nu ulun nangintopot am
io po Raja' apakaayah ra tayar nu
kawi' nu ulun nangintopot io hino
inan no. 24Ohondo' ra kawi' nu ulun
nangintopot rumaliwi' huang ri
Karistus, kono po hino ra kawi' nu
baal nu andu' ruandu' rumaliwi'
huang ra andu' no ungkuyon.
25Ungkuyon, masi' ko ra andu' mu
ruandu', ohondo' ri Karistus inasi' ra
ulun nangintopot am suku' inatoi ra
tayar nu ulun nangintopot hiano.
26I Karistus nanguma' ra hino hili io
auma' anaak ra ulun nangintopot ra
Ala mimpuun ra pangubasan no ra
pongo no amahu' rilo ra rorobon ra
siang. 27I Karistus nanguma' ra hino
hili ulun nangintopot hiano mingga-
you ra tingkuangon no, asundu am
kaando' sala' ra tingkuangon no, am
kaando' atu-atu kalaatan. 28Kono po
hino nu ungkuyon, onsoi io masi' ra
andu' no ruandu' ohondo' ra io masi'
ra inan no tohom. Ulun masi' ra
andu' no ruandu' atungon no io masi'
ra inan no tohom. 29(Kaando' po ka-
sangulun asisingon ra inan no tohom.
Topot no io analaah am amiara'
ohondo' ri Karistus amiara' ra ulun
nangintopot. 30Apandayan taka
hiano, nga itaka bahian bokon nu
inan ri Karistus.) 31Nga siino
nasuratan ra Kitap,

"Intor ra hino sangulun
ungkuyon sumuai
ra ama' am ina' no
am asimpung ra andu' no,
am ilo ruo rahili asauk
ohondo' ra saumi inan."

32Rahu nasuratan ra Kitap hitu
andalom atungon no. Kono pama-
huangan ku, atungon no io hino pan-
sililuman ri Karistus am ulun
nangintopot. 33Io yak rahu nasuratan
hino pono' am ampaat poyo
ramuyun. Onsoi tuki-tukir nu ungku-
yon masi' ra andu' no ruandu' ohon-
do' ra io masi' ra inan no tohom am
onsoi tuki-tukir nu ruandu' lumikot
rumaliwi' ra huang ra andu' no ung-
kuyon.

5:16 Kol. 4:5 **5:19-20** Kol. 3:16-17 **5:22** Kol. 3:18, 1Ptr. 3:1 **5:25** Kol. 3:19, 1Ptr. 3:7 **5:31** Kas. 2:24

Anak-anak ilo ra Ina' am Ama' nilo

6 [1]U anak mi! Ulun kapio-pio a-
ngintopot ri Karistus[h], onsoi akau
sumuhut ra panusuban nu ina' am
ama' mi, nga hino hua maan mi aulu'
am otopot. [2]Panusuban puu-puun
intor ra Ala rangan nu randi' no, io
hino,

"Onsoi akau rumaliwi' huang
ra ina' am ama' mi.
[3]*Hili akau barakatin nu Ala*
am bayah mu pono' am kolong-
goyon ra tana' hitu."

[4]Kawi' nu pahaka' asauk ra ama'!
Ikaa akau anguma' ra aun apakaruol
ra huang nu anak-anak mi suku' ilo
ambuuk. Topot no, onsoi akau angu-
bas rilo maya' ra katalaahan no am
maya' ra pangubasan nu Tuhan.

Amba am tuan

[5]U kawi' nu pahaka' asauk ra
amba! Onsoi akau maya' ra
panusuban nu tuan mi ra tana' hitu.
Onsoi akau anguma' ra hino ra huang
rumaliwi' am maya' kapio-pio ohon-
do' ra akau anguma' ra atu maan mi
ra tayar ri Karistus. [6]Pai' akau pa-
nguma' yak ra hino ra paat mi
piahain, ra akiansuk yak ra ulun. Io
yak onsoi akau anguma' ra hino nga
akau amba ri Karistus anguma'
maya' ra kasiha' nu Ala. [7]Paat mi
angkaraya' ra akau sumauk ra amba,
onsoi akau angkaraya' ra huang a-
nginsuat ra tayar nu Tuhan sala' ka
tayar nu ulun yak. [8]Huangon mi, nga
tuki-tukir nu ulun, onsoi amba karuo
kono am sala' amba, auma' akaalap
ra talampos maayo intor ra Tuhan ra
kawi' nu inuma' no onsoi.
[9]U kawi' nu pahaka' asauk ra
tuan! Kono po hino nu kinabaalo' mi
ra tingkuangon nu amba-amba mi.
Ikaa akau angulalaat rilo. Huangon
mi akau am amba mi hiano siino
saumi tuan amihang ramuyun, io
hino Tuhan siino ra Surga'. Io ikaa
ampili' ra baal nu ulun, io anaak ra
ukuman maya' yak ra inuma' nu ulun
hino.

Pakakaas nu sauyar nu Ala

[10]Popor no, onsoi akau okotoh ra
kakatahan naalap mi intor ra kuasa'
nu Tuhan, nga pansiluluman mi
ri Yasus Karistus. [11]Onsoi akau a-
nanggoi ra pakakaas nu sauyar
tinaakan nu Ala ramuyun, hili akau
akaalap tumaan ra kawi' nu buak nu
Ibilis. [12]Nga itaka tumabuh sala' ka
tumabuh ra ulun, io yak tumabuh ra
kawi' nu saitan amihang ra ulun alaat
ra paat hitu. Itaka tumabuh ra

Sauyar

---

[h]6:1 Kaando' nasuratan ra buku nakalair ra rahu: ulun kapio-pio angintopot ri Karistus

6:1 Kol. 3:20 **6:2-3** Nah. 20:12, Laup. 5:16 **6:4** Kol. 3:21 **6:5-8** Kol. 3:22-25 **6:9** Laup. 10:17, Kol. 3:25, 4:1

kakatahan nu kawi' nu ro amihang
intor ra rasawat. [13]Intor ra hino,
raino, onsoi akau anampakai ra kawi'
nu tinanggoi tinaakan intor ra Ala,
hili paat nu orou alaat akau akaalap
tumaan ra paat mi tabuhon. Am paat
mi opongo antabuh suku' ra popor
no, hili kotoh am intopot mi ikaa a-
hungga'.

[14]Intor ra hino, onsoi akau amalai-
lair, am anampakai ra kalandanan nu
huang ra tayar nu Ala asauk ra
pipirot mi, am huang abubuh asauk
ra sampayau basi' ra tayar mu.
[15]Onsoi huang apinso' ra angaho ra
Aho Onsoi angibit ra kaansayan hino
asauk ra kasut mu. [16]Tuki-tukir nu
paat onsoi oko anampayau ra intopot
mu ra Tuhan asauk ra kalir mu, am
intopot mi hino auma' amalasa' ra
ramok akaapui sapukan intor ra
Alaat hino. [17]Onsoi akau angapu ra
kaayahan hino asauk ra sapulu tam-
baha' mi, am rahu nu Ala asauk ra
pisau tinaakan nu Ro nu Ala
ramuyun. [18]Onsoi akau anguma' ra
kawi' nu hitu am sambayang po
akiinsuup ra Ala. Sambayang hai-
hait ra tukir nu paat nga Ro nu Ala
anilu ramuyun. Onsoi akau hai-hait
amalai-lair sambayang am ikaa
apayau. Onsoi akau hai-hait anam-
bayang ra kawi' nu ulun pihangon nu
Ala. [19]Am sambayang akau ra tayar
ku, hili paat ku mindahu, Ala anaak
rakon ra rahu otopot. Am hili au
aatas ambala' apakatalang ra rahu
ikaa po napandayan ra pahulu li intor
ra Aho Onsoi hino. [20]Intor ra Aho
Onsoi hino nga au nasauk ra ulun a-
ngindul, am raino siino ra luang nu
riil. Onsoi akau sambayang rakon hili
au aatas ahihiulit intor ra baal nu
Aho Onsoi hino, nga ikaa mulalas
hino hua maan ku balai'.

Tabi' pamupusan

[21]Tikhikus, pahaka' taka am amba
olondon am maya' ra panusuban ra
karaya' nu Tuhan, auma' ambala'
ramuyun ra kawi' nu baal ku, hili
akau akapandai ra baal ku am
karaya' ku. [22]Hino nga puun ku
nanusub rio muoi ramuyun auma'
ambala' ra baal mai ra kawi' mi, nga
baal hino apakaatas ra huang mi.
[23]Au sambayang ra Ala Ama', am
Tuhan Yasus Karistus, anaak ra
kaansayan, asi', am poyo intopot ra
kawi' nu pahaka' angintopot. [24]Au
sambayang hili Ala anaak ra barakat
ra kawi' mi ulun masi' ra Tuhan taka
Yasus ra asi' kaando' kapapari'.

Intor rakon,
Paulus

6:14 Yas. 11:5, 59:1 **6:15** Yas. 52:7 **6:17** Yas. 59:17 **6:21** Inu. 20:4, 2Tim. 4;12 **6:21-22** Kol. 4:7-8

Surat ri Paulus sumuku' ra ulun nangintopot ra PILIPI

Rahu papaintalangan

Sirong nu Pilipi io hino sirong puu-puun pinasauk ri Paulus ra Iropa. Bandar nu Pilipi io hino siino ra daira nu Makidonia, saumi daira pihangon nu Ruum. Surat ri Paulus ra sirong nu Pilipi hitu tinulis no ra paat no siino ra luang nu riil. Io asusa' huang ra paat nu hino nga siino ulun-ulun ambabala' mansang rio. Am siino poyo hua ra sirong nu Pilipi no ulun-ulun angubas ra pangubasan-pangubasan apakapalir. Hama' no pono' kono hino kawi' nu rahu ri Paulus ra surat hitu apainsuat am anaak ra kalansanan. Aun puun no kono hino? Kaando' bokon io hino intor yak ra i Paulus angintopot kapio ri Yasus.

I Paulus nanulis ra surat hitu nga puu-puun io mindahu tarima' kasi' ra sirong Pilipi intor ra taak nopongo naalap no intor rilo ra paat no siino ra luang nu kasusaan. Am luang nu paat hitu poyo io apaingkotoh ra huang nilo rano hili aatas am ataan huang aningkuang ra kula-kula' kasusaan. Am io akitaak kapio rilo hili rumaliwi' huang ohondo' ri Yasus am ikaa kuasaan nu huang kumakaulu' am apakaulu' ra inan tohom. Io apamahuang poyo rilo nga intor ra asi' nu Ala yak nga Ala napasilulum rilo ri Karistus mimpuun ra pangintapatan nilo no rio, sala' ka intor ra ilo nanuhut nanguma' ra baa-baal tinantu' nu Arat sinuratan ri Musa li. Parayuso' poyo ri Paulus nanulis ra kainsuatan am kaansayan tinaakan nu Ala ra ulun-ulun aayah sumilulum ri Karistus.

Langus kapio nu surat hitu io hino ambala' kapio ra panginsuatan katahahan nu huang, pansiluluman am langgoi nu huang nu ulun nangintopot ra pangintapatan nilo ri Karistus ra luang nu kaayahan nu ulun angintopot. Surat hitu poyo apaintalang ra asi' nu huang ri Paulus ra ulun nangintopot amahun ra Pilipi hiano.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-11
Baal ri Paulus 1:12-26
Kaayahan ra luang ri Karistus 1:27-2:18
Baal ri Timotius 2:19-24
Baal ri Ipaporoditus 2:25-30
Papasihalan 3:1-4:9
Insuat ri Paulus ra ulun nu Pilipi 4:10-20
Rahu Pamaparan 4:21-23

Pilipi

1 [1-2]Sumuku' ra pahaka-pahaka' a-
ngintopot ra Ala amahun ra Pilipi
am sumilulum ri Karistus Yasus am
poyo pahaka-pahaka' mamaayo nu
ulun nangintopot am ulun palayan.
Au, i Paulus am i Timotius amba-
amba ri Karistus Yasus sambayang
ra Ala Ama' taka am Tuhan taka
Yasus Karistus anaak ra barakat am
kaansayan ramuyun.

Ulit ri Paulus ra sambayang no ra ulun nangintopot ra Pilipi

[3]Tuki-tukir ku akahuang ramuyun
au mindahu tarima' kasi' ra Ala [4]Am
tukir ku sambayang ra kawi' nu
pahaka' au sambayang ra huang a-
nginsuat. [5]Au mindahu tarima' kasi'
ra Ala nga orou puu-puun li am suku'
raino akau nopongo nanginsuup
rakon naparayol ra Aho Onsoi intor
ra Ala. [6]Ala nangimuun ra karaya'
onsoi ra tayar mi io hino angungga' ra
kinabaalo' maya' ra kasiha' no. Am
au angintopot Io anguma' yak ra
karaya' hino suku' opongo ra paat nu
Orou Sukuan ri Karistus.
[7]Au hai-hait akahuang ramuyun,
topot no huang ku kono yak hino nga
kawi' mi hai-hait yak ahuang ku. Nga
akau nakaaya' rakon inintopot ra
karaya' tinaakan nu Ala rakon, onsoi
ra paat ku ikaa abuoi ra luang nu riil
hitu karuo kono am paat ku paulion
intor ra riil hitu muoi ambala'
opokotopot ra Aho Onsoi hino. [8]Ala
akapandai ra au lumangu bonsoi
ramuyun, haling ra asi' am kaansayan
intor ri Karistus Yasus.
[9]Hitu nga sambayang ku ra tayar
mi, au sambayang hili akau indu-
indul masi' ra Ala am ranga-rangan
mi am indu-indul ra luang nu pama-
huangan otopot am abubuh. [10]Haling
ra hino akau apandai amili' ra aun
onsoi am bayah mi kaando' sala'
karuo kono am papasalaan ra paat
ri Karistus anduli' rahili. [11]Hili
bayah mi siino katapatan lumangus
ra inuma' mi topo-topot onsoi nga
balos nu inuma' ri Yasus Karistus
yak. Hili intor ra hino Ala yak intok
sumamba am ansukon.

Aayah ra tayar ri Karistus

[12]Kasiha' ku akau akapandai ra
baa-baal nopongo nasauk ra tayar ku,

1:1 Inu. 16:12

intor ra baal hino labing suang nu
ulun angkinongoh am angintopot ra
Aho Onsoi hino. 13Balos no, io hino
kawi' nu ulun ahahalung ra pahun nu
raja' am ulun-ulun bokon ra bandar
hitu nakapandai ra au niriil nga au
angkaraya' ra tayar ri Karistus.
14Intor ra au niriil indu-indul solor
kaintapatan nu ulun nangintopot ra
Tuhan, amahun ra bandar hitu, suku'
ilo indu-indul aatas ambala' ra aho
nu Ala[a] ra huang ikaa angkalaa'.
15Siino po kula-kula' ulun ra lolot
nilo ambala' ra aho ri Karistus nga
sumolon hua ilo am asiha' yak
kumalit io yak ulun bokon rano am-
bala' ra aho ri Karistus ra huang
abubuh. 16Ulun hiatu ambala' nga ilo
masi' ra Ala am masi' po rakon nga
ilo akapandai Ala nopongo nanusub
rakon muoi ambala' ra Aho Onsoi
hitu otopot. 17Io yak ulun bokon am-
babala' ra Aho ri Karistus maya' ra
kasiha' nilo alaat. Ilo ambala'
apakaulu' ra kasiha' rilo tohom. Tan-
tam nilo ka hino apaindul ra susa' ku
ra au siino ra riil tu.

18Io yak ikaa kuan nu hino! Aun
pono' koson pakuan otopot ki' maan
hino karuo kono am asala', asanang
yak huang ku ra hino, nga i Karistus
yak hua balain, 19nga apandayan ku
intor yak ra sambayang mi am insuup
intor ra Ro ri Yasus Karistus, au
auma' labusin. 20Kasiha' ku am
kalansanan ku io hino aangas au ra
ikaa akasauk ra karaya' ku hitu.
Topot no kalansanan ku ra tukir nu
paat, puu-puun ra paat raino tu, au
aatas ambala' ra aingkoos bayah am
kotoh ku, onsoi ra paat ku aayah
karuo kono am paat ku matoi, am
i Karistus yak ansukon. 21Nga tayar
ku, langus nu bayah ku io hino angin-
suat ri Karistus yak am kono au
matoi au asatu'. 22Io yak kono
kaayahan ku ra tana' hitu au akaalap
anguma' ra karaya' akabalos, au ikaa
apandai ra aun pilion ku. 23Nakapa-
huntaang no solor huang kutu maya'
po solor ra kasiha' ku halan am onsoi
solor ra matoi hili au muoi sumira-
ngan ri Karistus nga hino onsoi bon-
soi no. 24Io yak intor hua ra
apakaulu' ramuyun, labing honsoi no
ra au olondon amahun ra tana' hitu.
25Apandayan ku baal hino. Hino nga
opolondon ra huang ku ra au ikaa
potoyon hili au akaalap anginsuup
ramuyun, hili intopot mi indu-indul
atahoh am indu-indul anginsuat min-
topot ra Tuhan. 26Intor ra hino kono
au anduli' ramuyun rahili akau ulun
nopongo sinumilulum ri Karistus
Yasus asuang bonsoi pamarahuan mi
ra akau anginsuat nga intor hua ra
baal ku.

27Kono po hino, aulu' bonsoi raino
tu io hino onsoi bayah mi ampaat ra
atu panusuban nu Aho Onsoi intor ra
baal ri Karistus hino. Intor ra hino
andai ka akatiwol ki' au ramuyun ka
ikaa, au asiha' angkinongoh ra akau
atahoh ansilulum am mingkotoh ang-
karaya' ahihinsuup ra saumi langu-
son am saumi kasiha' io hino tayar nu
pangintapatan ampaat ra Aho Onsoi
intor ra Ala. 28Onsoi akau aatas hai-
hait ikaa akau alaa' ra ulun asisingon
ramuyun. Baal hino anatandu' ra
akau ikaa mulalas auma' apayau am
akau auma' amanang nga Ala yak
hua apamanang ramuyun. 29Nga Ala
nopongo nanaak ra taak no ramuyun
io hino auma' aila' ra tayar ri Karis-
tus, sala' ka angintopot yak. 30Raino
akau pono' am nakaaya' rakon ra
karaya' inuma' ku io hino karaya'
aubas akito mi inuma' ku ra pahulu
li. Am karaya' hino inuma' ku suku'
raino, ohondo' ra aun naringoh mi
raino.

---

[a]1:14 aho nu Ala: Luang nu buku nakalair; aho hino

1:13 Inu. 28:30 1:30 Inu. 16:19-40

I Karistus io hino Tuhan

2 1Kaayahan mi ri Karistus apaing-
kotoh ramuyun, am asi' ri Karis-
tus apainsuat ra huang mi. Ro nu Ala
namahaak ramuyun,[b] am akau aalu-
lum am masi' ra sangulun am sangu-
lun. 2Intor ra hino onsoi akau
kapio-pio apainsuat ra huang ku ra
baa-baal kono hitu. Onsoi akau
saumi huang am saumi asi' am saumi
pinowoon am saumi languson ra
luang nu bayah mi. 3Pai' panguma' ra
atu-atu nu kono po asususuban nu
kasiha' tohom, karuo kono am
kumakaulu'. Topot no onsoi tuki-
tukir mi rumaliwi' huang am am-
pahuang ra ulun bokon labing onsoi
huang intor ra inan mi tohom. 4Onsoi
huangon mi kalikatan nu ulun bokon,
sala' ka ampahuang yak ra kalikatan
mi tohom. 5Onsoi huang mi humon-
do' ra huang ri Yasus Karistus,

6Topot no io ohondo' ra Ala,
io yak kinabaalo' no ohondo'
ra Ala hino ikaa iningaan no.[c]
7Topot no, io nanaak ra kawi'
nu hino,
hili nasauk ohondo' ra sangu-
lun amba.
Io nasauk ohondo' ra ulun,
am pahilayan ohondo' ra
kaayahan nu ulun.
8Io rumaliwi' huang,
am aayah maya' ra panusuban
nu Ala
suku' ra io inatoi,
io hino inatoi ra salip.
9Hino nga puun nu Ala
napakaayah rio
am napasimpor rio ra intok
asundu bonsoi ra Surga',
am nanaak rio ra kuasa'
amihang aulu' bonsoi
intor ra kawi' nu kuasa' bokon.
10Kawi' nu aayah ra Surga'
am tana'
am siino ra randalom nu tana',[d]
auma' sumamba rio.
11Kawi' nilo angangku ra
Yasus Karistus nga Tuhan,
intor ra hino Ala Ama'
auma' ansukon.

Anabinuntul ohondo' ra awantang apakawantang ra tana'

12Intor ra hino u pahaka-pahaka'
asian ku, ohondo' ra akau hai-hait
maya' ra rahu ku ra paat ku siino ra
lolot mi, am labing po nga raino ra
paat taka akapahintawoi, onsoi akau
olondon yak ra rahu ku. Akau nopo-
ngo kinaayah nu Ala, intor ra hino
onsoi akau lumikot parayu-rayus hili
kaansayan mi indu-indul otopot.
Onsoi akau anguma' ra hino ra huang
rumaliwi' am abaya-baya' ra
panusuban nu Ala. 13Nga Ala hua
angkaraya' ra bayah mi tu hai-hait,
hili akau auma' apainsuat ra huang
no.

14Onsoi akau angkaraya' ra kawi'
nu atu-atu ra ikaa bungo-bungot
karuo kono am ikaa angkakalit.
15-16Intor ra kono hino akau apakito
ra akau io hino anak-anak nu Ala
kaando' sala', abubuh ra bayah am
otopot ra lolot nu ulun alaat am
nakasala'. Am paat mi ambala' rilo
ra aho anaak ra kaayahan, onsoi akau

---

[b]2:1 Ro nu Ala namahaak ramuyun: Karuo kono am Ro nu Ala nopongo nanguma' ramuyun ansilulum ra sangulun am sangulun.

[c]2:6b Ayat 6b auma' salinin ra: io yak ikaa ahuang no ra io auma' lumikot sumauk ohondo' ra Ala.

[d]2:10 ra randalom nu tana': Maya' ra pamahuangan ra paat nu hili, ulun matoi siino ra intok olondom ra randalom nu tana'.

2:10-11 Yas. 45:23 **2:15** Laup. 32:5

sumauk ra tayar nilo ohondo' ra
binantang apakawantang ra tana'.
Kono bayah mi ohondo' ra kono hino,
rahili siino pamarahuan ku ra au
maayo huang intor ra baal mi ra paat
ri Yasus Karistus anduli' rahili. Hino
nga anatandu' ra karaya' am inuma'
ku siino balos.
17 Maan nahi au potoyo' am lum-
bak ku asauk ohondo' ra taak
sinauran ra tampak nu tinaakan mi ra
Ala asauk ra tatandu' ra akau inin-
topot ra Ala. Kono po baal hino
otopot kono hino, au mindahu
tarima' kasi' intor ra baal hino am
akaaya' anginsuat ramuyun. 18 Kami
po hino, akau pono' am onsoi po
asanang huang am akaaya' anginsuat
rakon.

Baal ri Timotius

19 Kono po hitu kasiha' nu Tuhan
Yasus am apasi no au anusub ri
Timotius muoi ramuyun, hili au onsoi
huang ra angkinongoh ra kawi' nu
baal mi. 20 Am i Timotius yak hua
pohondo' nu huang ku am topo-topot
ampahuang ra kaansayan nu bayah
mi. 21 Nga kawi' nu ulun bokon am-
pahuang yak apakaulu' ra kasiha' no
tohom sala' ka apakaulu' ra kasiha'
ri Yasus Karistus. 22 Akau nopongo
akapandai ra baal nu kaansayan
ri Timotius hino okotool. Io nopongo
inaya' rakon nangaho ra Aho Onsoi
hitu. Akai ruo kono yak akai ahama'.
23 Intor ra hino, arandan ku poyo
balos nu pamutusan nilo rakon, apasi
au no anusub ri Timotius muoi
ramuyun. 24 Au angintopot ra Tuhan
ikaa kula' buoi no raino am au pono'
nahi am muoi pahaas po ramuyun.

Baal ri Ipaporoditus

25 Pahaka' taka i Ipaporoditus
sinusub mi muoi anulung rakon ra
hitu, am io solor nasauk ra rangan ku
angkaraya' ra karaya' ra maan ku
raino tu am nanginsuup rakon ra likot
ku angkaraya' ambala' ra Aho Onsoi.
Am ali' raino, susubon ku noyo
paulio' ramuyun. 26 Nga lumangu hua
io bonsoi ra kawi' mi, am io angkaa-
mo ra akau nakaringoh rio ra io
arualan tili. 27 Am topot solor io
narualan am maar matoi, io yak Ala
nakaasi' rio. Am sala' ka
i Ipaporoditus yak inasian nu Ala, io
yak au pono' am inasian no poyo, hili
susa' kutu ikaa indu-indul rumuang.
28 Hitu ra au okokol anusub tu rio ra
muli' ramuyun, hili akau onsoi huang
ra akatiwol rio, am hili au kaando'
pangkaamaan. 29 Tiwolon mi io onsoi-
onsoi ra inggalan nu Tuhan, am onsoi
ka anginsuat rio am kawi' nu ulun
kono io ansukon mi. 30 Nga io hua no-
pongo nanaak ra bayah no ra karaya'
ri Karistus, suku' tupo ra io maar
patoi, nu sinusub mi hua muoi
anulung rakon ra umang nu inan mi
nu atawoi hua akau rakon.

Katapatan otopot

3 1 U pahaka-pahaka' ku, popor no
onsoi akau anginsuat nga akau no-
pongo sinumilulum ra Tuhan. Ikaa
aahat huang ku amaruli' ra aun no-
pongo tinulisan ku ra tayar mi ra puu-
puun ku nanulis li, nga baal hino
onsoi bonsoi ra tayar nu ralan
kaayahan mi. 2 Onsoi akau sumiho ra
tayar nu ulun anguma' ra baa-baal
alaat io hino ulun auma' sabiton ra
uku'. Ilo amalikot ra ulun ra maan
sunato'. 3 Lai' halan am itaka nga
ulun nopongo inuma' ra sunat otopot,
sala' ka ilo. Itaka sumamba ra Ala
intor ra tilu' nu Ro nu Ala am itaka
mindahu tarima' kasi' nga bayah taka
sinumilulum ri Karistus Yasus. Ikaa
taka lumansan ra atu-atu irau inuma'
nu ulun.
4 Sotopot no auma' yak au luman-
san ra maan kono hino. Nga kono
siino sangulun ampahuang ra io siino
pamarahuan ra lumansan yak ra

baal-baal nu ulun, labing po nga au.
[5]Nga kabalu' po hua ra orou li intor
ra au inanak am sinunat no au. Au
pono' am anak nu ulun Israil sua' nu
aki mai li i Binyamin. Au pono' am
natanduu' po ra ulun Ibarani. Au
pono' am ulun olondon maya' ra
Arat sinuratan ri Musa am lilian po
nu ulun Parisi au. [6]Au okotoh
apalakou ra baal nu ugama mai suku'
ra ulun nangintopot pono' am sinusa'
ku yak ra paat nu hili. Kono ilayan
intor ra baal nu Arat sinuratan
ri Musa au sangulun onsoi kaando'
atu-atu sala'. [7]Nga kawi' nu atu-atu
akabalos ra pamahuangan ku ra
pahulu li raino pamahuangan ku
kaando' no balos no nga intor hua ra
inuma' ri Karistus rakon. [8]Sala' ka
baal hino yak, io yak poyo kawi' nu
atu-atu siino rakon, huangon ku hiali
raino am kaando' no balos no
sahuhumi, hili notohom ku raino tu
labing oloho io hino nakakaulih
ri Karistus Yasus Tuhan ku. Inim-
payan ku noyo kawi' nu hiali nga ang-
karaya' hua au ri Karistus. Huangon
ku hiali raino am kono yak sakot.
Hitu nga raino ra au lumikot tu nga
kumakaundut hua au ri Karistus,
[9]am asiha' akasilulum bonsoi rio.
Ikaa no raino au lumansan ra au an-
duli' ohonsoi ra Ala intor ra au inaya'
ra Arat sinuratan ri Musa. Au anduli'
ohonsoi ra Ala raino mintuu' yak ra
au angintopot ri Karistus. Intor ra
hino, ralan anduli' ohonsoi hino intor
yak ra Ala mimpuun ra angintopot
ri Yasus karistus.
[10]Saumi kasiha' ku raino io hino
kumakakaulih ri Karistus, am akali-
man ra kuasa' napakaayah rio intor
ra patayan, am akaaya' ra ila' no am
humondo' ra pinatayan nano, [11]nga
au lumansan ra au pono' am auma'
pandulion kaayaho' intor ra patayan.

Lumikot yak ra aun siino ra tingkuangon

[12]Ikaa aatas au mindahu ra siino
balos nu inuma' ku, karuo kono am
kawi' nu inuma' ku otopot. Io yak au
parayu-rayus yak lumikot hili au
akaalap ra talampos maayo nilair
ri Karistus Yasus. Intor ra hino nga io
namahaau rakon am au nasauk ra
tohom no. [13]Pamahuangan ku u
pahaka-pahaka', ikaa[e] au amahuang
ra au nopongo nakaalap ra talampos
hino. Io yak saumi baal yak auma'
maan ku, io hino lirain ku aun siino
ra naalingan ku am lumikot angalap
ra aun siino ra tingkuangon ku.
[14]Hino puun ku parayu-rayus anim-
bul lumangus ra languson pama-
paran intok pamanangan, io hino
Surga', hino nga puun nu Ala ahipah
ritaka mimpuun ri Karistus Yasus.
[15]Onsoi kawi' taka nokolondon ra
intopot tumilu yak ra baal nu kono
hino. Am kono po siino ra lolot taka
sala-sala' ra huangon, am Ala auma'
apaintalang ra hino ramuyun.
[16]Hama' no pono' siino ra lolot taka
mansang, am onsoi taka yak rumuuk
maya' ra aun nopongo binaya' taka ra
buoi hitili.
[17]Pahaka-pahaka' ku, onsoi akau
rumuuk tumilu ra baal ku, nga nopo-
ngo no hua au napakito ramuyun ra
paniluan otopot. Intor ra kono hino
nga akau ahilong onsoi-onsoi ra ulun
maya' ra naniluan ku hino. [18]Asalok
no hua au amala' ramuyun ra asuang
ulun raino kono yak asisingon ra
pinatayan ri Karistus Yasus ra salip
no nga intor hua ra baal nu kaayahan
nilo. Akatangi' au amalaup amala' ra
baal hino ramuyun. [19]Am ulun hiano
nga rahili lumangus ra apui naraka,
nga kasiha' yak hua nu huang nilo
tohom no mangun ra tuan nilo am

---

[e]3:13 ikaa: Luang nu buku nakalair; ikaa poyo

3:5 Rm. 11:1, Inu. 23:6, 26:5 3:6 Inu. 8:3, 22:4, 26:9-11 3:17 1Kor. 4:16,11:1

bayaan nilo. Am aun po solor angibit
ra kauyuan ratu, nga hiano solor pa-
nginsuatan nilo, ilo ampahuang yak
ra baa-baal ampaat ra kasiha' nu
ulun nu tana' hitu.
[20]Io yak itaka hitu ulun nu Surga'
pihangon nu Ala. Am hino nga puun
taka anginsuat angkuliman ra Tuhan
taka Yasus Karistus napakaayah
ritaka hino sumuku' intor ra Surga'.
[21]Inan taka kaando' kotoh am auma'
asasai hitu, auma' unggain ri Karis-
tus asauk ohondo' ra inan no tohom
asundu hino. Io akaalap anguma' ra
hino nga io nokotohom ra kuasa'
amihang ra kawi' nu atu-atu.

Pambalaan ri Paulus

4 [1]Intor ra hino U pahaka-pahaka'
inasian ku, kono hino nga baal no,
onsoi bayah mi topo-topot angintopot
ra Tuhan. Lumangu au ramuyun!
Akau nga panginsuatan ku nga akau
hua apainsuat rakon.
[2]U pahaka' ku Iuodia am i Sintiki!
Au akitaak bonsoi ramuyun hili
saumi huang nga akau hua anginto-
pot ri Karistus Yasus. [3]Kono po hino
nu ranga-rangan ku olondon angka-
raya' ra tayar nu Tuhan, au akitaak
po ramuyun hili akau anginsuup ra
ruandu' hiano. Ilo apinso' rumangan
rakon ambala' ra Aho Onsoi intor ra
Ala, ohondo' ri Kilimin am kawi' nu
ulun bokon apinso' rumangan rakon.
Inggalan nilo siino ra buku nanuratan
ra ulun aayah suku' ra buo-buoi no.
[4]Onsoi taka anginsuat hai-hait ra
Tuhan. Am laupon ku poyo, onsoi
taka anginsuat.
[5]Onsoi taka apandai am olomor ra
kawi' nu ulun. Nga ikaa no abuoi
sukuan nu Tuhan. [6]Ikaa nga angkaa-
mo ra atu-atu pono' baal. Onsoi akau
sambayang ra kawi' nu baal am
amala' ra kitaakon mi ra Ala. Aun po
kalikatan mi, onsoi akau hai-hait
amala' ra hino ra Ala ra mindahu
tarima' kasi' rio. [7]Hili kaansayan
intor ra Ala ikaa auma' aratian nu
ulun, auma' amiaha' ra huang am
pinowoon mi nopongo sinumilulum
ri Karistus Yasus.
[8]Popor no u pahaka-pahaka',
onsoi huang mi anansuot ra baa-baal
oloho, auma' ansukon, io hino baa-
baal otopot, insuaton, pamutusan
otopot, kaando' sala', am onsoi. [9]Am
atu po nahiubasan mi, am napan-
dayan mi intor rakon, am hino yak in-
suhuton mi, onsoi intor ra nirahu ku,
saup kono am inuma' ku. Hili Ala
puun nu pahahansayan hino auma' a-
marangan ramuyun.

Binsuat ri Paulus ra taak nu ulun Pilipi

[10]Ra luang nu bayah ku au sumi-
lulum ra Tuhan au anginsuat bonsoi
ra Tuhan nga kula-kula' buoi am
raino po akau akahuang rakon intor
ra asi' mi. Langus nu rahu ku sala' ka
akau nakaliro rakon. Nahuang mi
halan solor au am ikaa yak hua akau
nakapanulung rakon. [11]Au amala' ra
hitu sala' ka kaando' atu-atu rakon,
nga naubas au no ra atu yak siino
rakon. [12]Aubas au no ra kaando' atu-
atu ra bayah ku, am poyo alabingan
ra atu-atu. Napandayan ku noyo baal
aun koson pakuan tumaan ra atu
pono' baal asauk, onsoi ra paat aasuh
karuo kono am paat atabaan, onsoi ra
baal asuang sasawot am akan karuo
kono am kaando' atu-atu. [13]Atu-atu
pono' am auma' yak ataan ku nga
i Karistus hua apaingkotoh rakon.
[14]Io yak akau nopongo nanulung
rakon ra susa' ku, am inuma' mi hino
onsoi bonsoi. [15]U pahaka-pahaka' ku
ra Pilipi tu, nakapandai ka no ra lali-
lali' nu Aho Onsoi hitu pinarayol, am
sirong mi yak nanulung rakon ra au
hinumaling intor ra Makidonia ra
pahulu li. Akau yak nanulung rakon
nanaak ra usin. [16]Paat ku siino ra

4:16 Inu. 17:1 **4:15-16** 2Kor. 11:9

Tasalonika am asiha' angalap ra atu
yak usin taakin, akasail noyo ra ihon-
do' akau nangirim rakon ra usin.
17Sala' ka kumakaundut yak au ra
taak intor ramuyun. Kasiha' ku hili
taak mi hiano siino balos, am hili
akau indu-indul asatu' ra hino.
18Kawi' nu tinaakan mi nakasuku'
rakon am nakasail solor ra suang nu
kasiha' ku! Kawi' nu usin kiniriman
mi rakon, tinaakan ri Ipaporoditus.
Raino suang nu usin kasiha' ku siino
rakon. Kawi' nu tinaakan mi ohondo'
ra taak aamis howou intor ra atu
tinaakan ra Ala am Ala namalihua
am asanang huang ra taak hino. 19Ala
intok ku sumamba hino anaak ra
kawi' nu kalikatan mi intor ra barakat
asundu nga akau angintopot ri Karis-
tus Yasus. 20Angansuk ra Ala Ama'
taka suku' ra buo-buoi no. Amin.

Tabi'

21Pasukuon mi tabi' ku hitu ra
kawi' nu ulun nangintopot ra Ala am
sinumilulum ri Karistus Yasus. Am
poyo pahaka' baya-baya' rakon siino
ra intok hitu apasuku' ra tabi' nilo
ramuyun. 22Am kawi' po nu ulun na-
ngintopot siino ra hitu apasuku' ra
tabi' nilo ramuyun, am labi-labing po
solor pahaka' taka inurong ra pahun
nu Kaisar tu apasuku' ra tabi'
ramuyun.
23Au sambayang hili Tuhan Yasus
Karistus anaak ra barakat ra kawi' nu
pahaka'.

Intor rakon,
Paulus

4:18 Nah. 29:18

Surat ri Paulus sumuku' ra ulun nangintopot ra
KOLOSI

Rahu papaintalangan

Kolosi io hino saumi bandar ra Asia Borook, soor ra saraton nu bandar Ipisus. Sala' ka i Paulus napasauk ra sirong Kolosi hitu io yak paat no nanusub ra ulun angkaraya' intor ra Ipisus, bandar maayo ra Asia Borook pinihang nu Ruum, io amahuang siino po kuasa' no ra sirong siino ra Kolosi hino. I Paulus nopongo nakaringoh ra aho ra ulun nu sirong hino siino guru-guru' angubas ra pangubasan asala'. Guru-guru' hiano mansang bonsoi ra tayar nu angaulih ra Ala am aun koson no ra kaayahon topo-topot, rahu nilo onsoi yak ulun sumamba ra "ro-ro nanguasa' am namihang ra tana' hitu." Bokon intor ra hino, rahu nu guru-guru hiano, onsoi yak ulun olondon maya' anguma' ra baa-baal nilondon intor ra baal sunat, pantang am poyo boko-bokon.

Surat ri Paulus ra ulun nangintopot ra sirong-sirong ra Kolosi hitu tinulisan no ra ambala' ra pangubasan otopot nu ulun nangintopot am mansang ra pangubasan-pangubasan asala' nu guru-guru' abubuak hiano. Rahu aulu' ra surat hitu io hino i Yasus Karistus auma' yak anaak ra kaayahan otopot am pangubasan-pangubasan bokon no apaintawoi yak ra ulun intor ri Karistus. Mimpuun ri Karistus, Ala napasauk ra tana' hitu, am mimpuun ri Karistus po Ala apakaayah ra ulun. Mimpuun yak sumaumi ri Karistus, ulun nu tana' siino kalansanan ra maan kaayaho'. Am poyo i Paulus ambala' intor ra baal nu pansiluluman nu pangubasan otopot hino ra kaayahan nu ulun nangintopot.

Ra hitu maan yak balai' i Tikhikus, nanginbit ra surat hitu ra Kolosi ra tayar ri Paulus, niranganan ri Onisimus, amba sinusub ri Paulus anduli' ra tuan nano, io hino i Pilimon, sangulun nangintopot amahun ra sirong siino ra Kolosi.

Suot nu surat hitu

Pangimuuman 1:1-8
Kinabaalo' am langus nu karaya' ri Karistus 1:9 - 2:19
Bayah bahuon nalimanan nu ulun-ulun nangintopot 2:20-4:6
Rahu pamaparan 4:7-18

---

1 1-2 Sumuku' ra pahaka-pahaka'
mintopot ra Ala namahun ra
Kolosi am olondon sumilulum
ri Karistus.
Maya' ra kasiha' nu Ala au nasauk
ra sususubon ri Karistus Yasus. Au,
i Paulus, akai ruo ra pahaka' taka
i Timotius sambayang ra Ala Ama'
taka anaak ra barakat am kaansayan
ramuyun.

Sambayang angansuk ra Ala

3 Tuki-tukir mai sambayang
ramuyun akai mindahu tarima' kasi'

ra Ala Ama' nu Tuhan taka i Yasus
Karistus, 4nga naringoh mai no hua ra
akau mintopot ri Karistus Yasus, am
akau masi' po ra kawi' nu ulun nu
Ala. 5Akau nangintopot am masi',
nga alansan hua akau ra aun nilair nu
Ala ra Surga' ra tayar mi. Akau no-
pongo nakaringoh ra baal hino ra
paat nu Aho Onsoi otopot hino
binalaan ramuyun. 6Aho intor ra Ala
hino nakarayol ra luput nu tana' hitu
am kaayahan nu ulun parayu-rayus
binarakatan nu aho hino, ohondo' ra
bayah mi binarakatan ra puu-puun
mi nakaringoh intor ra baal nu asi' nu
Ala am akau topo-topot nakaliman
ra aho hino ra luang nu bayah mi.
7I Ipaparas lali' nambala' ritaka[a] ra
asi' nu Ala. Io nga rangan mai am
pansilulum mai angkaraya' ra tayar
nu Tuhan, am olondon ra karaya' no
ri Karistus anginsuup ramuyun.
8Intor rio nga akai nakaringoh ra
akau masi' ra sangulun am sangulun
nga intor hua ra kuasa' nu Ro nu Ala.
9Hino nga puun mai hai-hait sam-
bayang ra tayar mi ra puun mai naka-
ringoh intor ra baal mi. Akai akitaak
ra Ala hili Ro nu Ala anaak ramuyun
ra kapandayan am akarati' suku' ra
akau topo-topot akapandai ra aun
kasiha' nu Ala. 10Am intor ra hino
akau auma' aayah maya' ra kasiha'
nu Tuhan, am hai-hait apainsuat ra
huang no. Am hili akau apandai a-
nguma' ra aun-aun maan onsoi am
indu-indul akapandai ra Ala. 11Akai
sambayang hili kuasa' maayo intor ra
Ala, akau paingkotohon suku' ra
akau ataan am asanang huang ra
kula-kula' ila' 12am mindahu tarima'
kasi' ra[b] Ala Ama'. Nga Ala Ama'
hino napasauk ramuyun auma' anga-
lap ra aun nilair no ra tayar nu ulun
pihangon no io hino pihangan no
awantang hino. 13Io namalabus
ritaka intor ra pihangan nu Ibilis io
hino pihangan olondom am naman-
ding ritaka ra luang nu pihangan nu
Anak no asian no hino. 14Intor ra
Anak no hino itaka nilabusan, atu-
ngon no sala-sala' taka nopongo i-
nampunan.

Napaintalangan ri Karistus ra karaya' no

15Ala ikaa auma' akito taka. Io yak
itaka akakaulih ra baal nu Ala luma-
ngus ra kinabaalo' ri Karistus.
I Karistus io hino anak sali' nu inan
am io nga aulu' intor ra kawi' nu
pinasauk no. 16Nga mimpuun hua rio
Ala napasauk ra kawi' nu atu-atu
siino ra Surga' am tana' hitu, kawi'
nu atu-atu akito am ikaa akito, kono
po hino nu ro akakuasa' am amihang.
Luput nu tana' hitu am limbowon
sinauk mimpuun ri Karistus am
tohom ri Karistus. 17Kawi' nu atu-atu
kaando' po nasauk, lai-lair no
i Karistus siino. Am intor rio po kawi'
nu atu-atu siino ra intok nilo tuki-
tukir. 18Io nga anguasa' ra inan no io
hino kawi' nu ulun nangintopot nga io
hua puun nu kaayahan nu kawi' nu
ulun nangintopot hiano. Io nga anak
kaansukan bonsoi, puu-puun pinan-
duli' kaayaho' intor ra patayan hili io
yak labing aulu' intor ra kawi' nu atu-
atu. 19Ala asiha' hili kawi' nu atu-atu
siino ra kinabaalo' no kawi' nu hino
siino poyo ra kinabaalo' nu anak no.
20Am mimpuun ra Anak hino po Ala
nanguma' ra bantasan anguma' ra
kawi' nu atu-atu anduli' ohonsoi rio,
io hino onsoi kawi' nu atu-atu siino ra
tana' am poyo siino ra Surga'. Ala na-

[a]1:7 ritaka: Luang nu buku nakalair; ramuyun
[b]1:11-12 ra akau ataan am asanang huang am mindahu ra tarima' kasi' ra...: Karuo kono am ra akau ataan. Am ra asanang huang mindahu tarima' kasi' ra...

1:7 Kol. 4:12, Plm. 23 1:14 Ip. 1:7 1:18 Ip. 1:22-23 1:20 Ip. 2:16

nguma' ra hino lumangus ra patayan
nu anak no ra salip.
21Ra pahulu li akau atawoi intor
ra Ala. Akau tumabuh rio nga
kinabaalo' am pinowoon mi alaat.
22Io yak raino, intor ra pinatayan nu
Anak no, Ala nanguma' ra pan-
siluluman mi rio nanduli' nohonsoi.
Intor ra inuma' no hino akau auma'
ibiton tumingkuang ra Ala ra kina-
baalo' nu bayah nabahuan, otopot
am kaando' sala'. 23Io yak akau,
onsoi yak olondon ra intopot am
atahoh ra kaintapatan mi. Pai' suku'
ra akau mulou ra kalansanan nopo-
ngo tinaakan ramuyun ra paat mi na-
ngintopot ra Aho Onsoi intor ra Ala.
Aho hino nopongo binalaan
poroyolo' ra tuki-tukir nu ulun ra
luput nu tana' hitu. Am tayar nu Aho
hino nga au hitu, i Paulus nopongo
nasauk ra ulun susususbon.

Karaya' ri Paulus ra tayar nu ulun nangintopot

24Raino asanang huang ku ra au
aila' nga apakaulu' ra tayar mi. Nga
intor ra ila' nu inan ku, au nanimpot
ra ila' mintup ri Karistus nga tayar nu
ulun nangintopot, io hino ohondo' ra
inan no. 25Au sinusub nu Ala sumauk
ra angkaraya' ra tayar nu sirong no.
Am Ala nanusub rakon angkaraya' ra
kono hino ra tayar nu kaansayan mi.
Am karaya' ku hitu io hino aparayol
ra kawi-kawi' nu aho intor ra Ala.
26Am aho hitu siningon nu Ala pai'
paintalango' ra ulun intor ra puu-
puun nali, am raino yak pinaintalang
no ra ulun pihangon no. 27Am kasiha'
nu Ala raino io apaintalang ra ulun
pihangon no ra aun ikaa pinaintalang
no ra pahulu li. Aho pinaintalang nu
Ala hitu raino onsoi bonsoi am luma-
ngus poyo ra kawi-kawi' nu ulun, io
hino i Karistus murong ra huang mi.
Atungon no akau akaaya' akaliman
ra kuasa' asundu' nu Ala. 28I Karis-
tus hino nga balain mai ra tuki-tukir
nu ulun. Akai apamahuang am angu-
bas rilo ra kawi' nu hino intor ra
kawi' nu kapandayan. Kasiha' mai io
hino hili tuki-tukir nu ulun auma'
ibiton ra Ala, asauk ra ulun olondon
ra baa-baal nu intopot, nga nopongo
sinumilulum ri Karistus. 29Intor ra
apasauk ra baal hino, au apinso' am-
bala'. Au angkaraya' ra aingkoos
kotoh tinaakan ri Karistus rakon am
io amihang ra bayah ku ra kotoh nu
kuasa' no.

2 1Kasiha' ku hili akau akapandai
ra au mingkotoh angkaraya' ra
tayar nu kaansayan mi, am tayar po
nu kaansayan nu ulun mintopot
amahun ra Laodikia, am kawi-kawi'
nu ulun ikaa po nakakaulih rakon.
2Am au angkaraya' kono hino hili
huang nilo sario atahoh am ilo
aingkoos huang ahahasi', am hili ilo
akarandan bonsoi ra katapatan, am
karandanan nilo hino apaingkotoh ra
intopot nilo. Am hili ilo akapandai ra
aun ikaa pinaintalang nu Ala ra
pahulu li, io hino i Karistus[c].
3I Karistus nga napakatalang ra
kapintaran am kapandayan nu Ala
ikaa napandayan ra pahulu li. 4Am
langus nu nirahu ku hiano ramuyun
io hino hili akau ikaa paliron nu ulun.
Kula' pono' pandai nilo mindahu a-
ngibit ramuyun am ikaa akau
kababayaan. 5Topot pono' itaka
nakapahihintawoi am ahuang ku yak
akau hai-hait. Au anginsuat ra akau
saumi huang olondon, am atahoh ra
intopot mi ri Karistus.

---

[c]2:2 aun ikaa pinaintalang nu Ala ra pahulu li, io hino i Karistus: Luang nu buku nakalair; aun ikaa pinaintalang nu Ala. Siino poyo; aun ikaa pinaintalang nu Ala, Ama' ri Karistus. Siino poyo; aun ikaa pinaintalang nu Ala Ama' am i Karistus.

Kaayahan nu ulun nangintopot

6Akau namalihua ri Karistus
Yasus mangun ra Tuhan mi. Am intor
ra hino onsoi akau aayah sumilulum
po rio. 7Onsoi akau anambakat
ri Karistus, am onsoi akau lumansan
yak ri Karistus ra kawi' nu maan mi.
Onsoi akau indu-indul atahoh ra in-
topot mi ri Karistus, maya' ra aun no-
pongo inubas ramuyun, am onsoi
akau anginsuat hai-hait mindahu
tarima' kasi' ra Ala. 8Am huhuangon
mi hili akau ikaa apalir nu ulun ra ilo
amaliliku' ra kapandayan nu ulun nu
tana', kapandayan kaando' ra balos
no io yak ilo hino amalir yak. Kapan-
dayan kuon nilo hino mintuu' yak ra
arat nu matuo rali, am mintuu' poyo
ra ro-ro angunguasa' ra tana' hitu am
ra rasawat. Kapandayan hino sala' ka
intor ri Karistus. 9Nga paat ri Karis-
tus naayah ra tana' hitu am ohondo'
yak io ra Ala. Kawi' nu kinabaalo' nu
Ala siino yak ra kinabaalo' ri Karis-
tus. 10Am intor ra bayah sumilulum
ri Karistus akau pono' tinaakan ra
bayah otopot. I Karistus nga labing
maayo ra kuasa' intor ra kawi' nu ro
angunguasa' hiano.
11Nga akau hua kono yak sinunat
nga sumilulum ri Karistus. Am sunat
mi hitu sala' ka inuma' nu ulun,
pinasauk yak ri Karistus. Am atu-
ngon nu sunat mi io hino amalabus
ramuyun intor ra kuasa' angibi-ngibit
ra kasiha' nu huang nakasala'. 12Nga
paat mi nirorob akau kono yak
nilobong pinaaya' ri Karistus, am
intor ra rorob hino akau pinaaya' po
pandulio' kaayaho' ri Karistus, nga
akau hua mintopot ra kuasa' nu Ala
nopongo napakaayah ri Karistus
intor ra pinatayan no.
13Ra pahulu li akau inatoi ra
kinabaalo' nu intopot nga akau nopo-
ngo nakasala' am akau ulun sala'
Yahudi am ikaa maya' ra Arat
sinuratan ri Musa. Io yak raino Ala
napaaya' napakaayah ramuyun ri
Karistus. Ala nopongo nangampun ra
sala' taka 14am ikaa napasauk ra
surat nanuratan ra utang taka,
apasala' ritaka lumangus ra baa-baal
aahat bonsoi nilondon ra auma'
maan taka. Intor ra surat hino
sinakatan ra salip, Ala namampas ra
rahu amarawa' apasala' ritaka.
15Nanalipan ri Karistus io namalawo
ra kuasa' nu ro-ro angunguasa'
hiano[d]. Am paintalango' ri Karistus
ra kawi-kawi' nu ulun ra io namanang
intor ra ro-ro hiano. Io kono ulun
muli' intor ra pantatabuhan makou
amahulu ra ulun nalabus no rano
apaintalang ra io namanang.
16Am intor ra hino pai' akau
kababayaan maya' ra rahu nu ulun
bokon ra aun auma' akanon mi am
inumon mi. Am pai' po akau
kababayaan ra rahu nilo ra aun
auma' maan mi ra orou-orou sinuai
ra intok mi sambayang am pangira-
wan ra sila' nu bulan, am Orou
Taahan. 17Kawi' nu hiatu asauk yak
ra pangumangan ra kawi' nu baal
auma' matong rahili. Io yak kawi' nu
baal pinaintalang hiano intor yak ra
baal ri Karistus. 18Ikaa akau apahusu
ra inan mi ruungon nu ulun
ahipapayu rumaliwi' huang am
sumamba ra malaikat-malaikat.
Ulun hino akumpou ra pamahua-
ngan-pamahuangan no intor ra tana'
hitu am angansu-ngansuk ra saumi
baal tinantu' pakitono' rio, 19suku' io
ikaa lumansan ri Karistus sumauk ra
anguasa' ra kawi' nu ulun nanginto-

---

[d]2:15 ri Karistus namalawo ra kuasa' nu ro-ro angunguasa' hiano: Karuo kono am; ri Karistus nilumabus intor ra kawi' nu ro anguguasa'.

2:12 Rm. 6:4 2:13 Ip. 2:1-5 2:14 Ip. 2:15 2:16 Rm. 14:1-6 2:19 Ip. 4:16

pot. Luang nu pamihangan ri Karis-
tus luput nu inan no io hino kawi' nu
ulun nangintopot piahain no am
pinansilulum nu Ro no ohondo' ra
pansuputan nu tulang am intopot nilo
indu-indul atahoh maya' ra kasiha'
nu Ala.

Inatoi am aayah maya' ri Karistus

20 Akau nopongo inatoi inaya'
ri Karistus, am nopongo nilabusan
intor ra ro amihang ra tana' hitu.
Kono po hino kulo ki' bayah mi ohon-
do' po ra ulun pihangon nu ro
amihang ra tana' hitu? Kulo ki' akau
minsuhut ra inuma-inuma' nu ulun
kono hitu, 21 "Ikaa tonggoyon hitu,"
"Ikaa timposon hio'," "Ikaa kangka-
mon hitu"? 22 Kawi' nu inuma' hiano
io hino intor ra baa-baal kaando'
balos nu kono io naawi' inakan am in-
inum. Kawi' nu inuma-inuma' am pa-
ngubasan-pangubasan hiano maya'
yak ra kasiha' nu ulun. 23 Pahilayan ra
baal hino intor ra kapandayan onsoi
bonsoi, am kawi' nu panusuban no
hili ulun auma' sumamba ra
malaikat, ahipapayu rumaliwi'
huang am angila' ra inan tohom, io
yak kawi' nu hino kaando' balos nga
io apanduli' ra kasiha' alaat nu ulun.[e]
3 1 Akau nopongo pinanduli'
kaayaho' nirumangan ri Karistus.
Intor ra hino onsoi akau lumikot a-
ngalap ra baa-baal siino ra Surga', ra
hino nga i Karistus amihang ruma-
ngan ra Ala. 2 Onsoi yak akau am-
pahuang hai-hait ra aun siino ra
Surga', am pain mi huango' aun siino
ra tana' tu. 3 Kinabaalo' nu kaayahan
mi ohondo' ra ulun inatoi am bayah
mi otopot hino ikaa poyo pinain-
talang nu Ala ohondo' ra bayah
ri Karistus otopot hino ikaa poyo
pinaintalang. 4 Puun nu bayah mi
otopot io hino i Karistus yak. Am
paat ri Karistus paintalangon rahili
am hili akau pono' baya-baya' rio ra
kawi' nu kaansayan no.

Kaayahan lai-lair am kaayahan bahuon

5 Am intor ra hino onsoi akau mim-
poi intor ra kasiha' nu ulun ra tana'
hitu. Io hino baa-baal apakauyu',
kasihaan nu huang, ambai-ambai, am
anguma' ra kalaatan, am kumaluluur
ra atu-atu. Nga kono akau
kumaluluur am ohondo' yak hino ra
akau lumansan ra ala-ala binabaal
hiano. 6 Intor ra baa-baal hiano nga
apaatong ra ukum nu Ala ra ulun
ikaa maya' ra panusuban no.[f] 7 Ra
pahulu li akau nanguma' po ra baal
hino ra paat mi kinuasa' nu kasiha'
nu huang nakasala' hino.
8 Io yak raino onsoi akau mulou a-
nguma' ra baa-baal alaat siino ra
inan mi tohom. Ikaa no akau am-
buuk, rumuso karuo kono am siino
huang asisingon ra ulun bokon. Ikaa
mindahu akau ra rahu ahawah karuo
kono am rahu kauyuan. 9 Ikaa am-
buak ra sangulun am sangulun nga
bayah lai-lair am kinabaalo' hino no-
pongo inimpayan mi.
10 Raino akau nopongo tinaakan ra
bayah bahuon. Akau io hino ulun
bahuon, raino parayu-rayus maan
bahuo' nu napasauk rio, io hino Ala
am maya' ra kinabaalo' nu Ala. Atu-
ngon no io hino hili akau akakaulih ra
Ala am kawi' nu siino rio. 11 Balos nu
hino kawi' nu baal kaando' no ungga'
nu ulun Yahudi am sala' ulun

---

[e] 2:23 kaando' balos nga io apanduli' ra kasiha' alaat nu ulun: Karuo kono am; kaando' balos, apakaandas yak ra kasiha' nu huang nu ulun.

[f] 3:6 Kaando' nasuratan ra buku nakalair ra rahu: ra tayar nu ulun-ulun ikaa maya' ra panusuban no.

3:1 Nan. 110:1 3:9 Ip. 4:22 3:10 Kas. 1:26, Ip 4:24

Yahudi. Ulun sinunat am ikaa
sinunat kaando' no unggai' no ra
lolot nu bansa' bokon am ulun kaan-
do' sikul, ra lolot nu ulun amba am
sala' amba, nga kawi' nu hino siino
ri Karistus am io sumilulum ra kawi'
nilo.
12Akau nga ulun pihangon nu Ala,
inasian no am pinili' no pasauko' ra
tohom no. Am intor ra hino onsoi
akau akaasi', am aalulum, am
rumaliwi' huang, am olomor am
tumaan ra paat aila'. 13Onsoi akau
ataan huang ra sangulun am bokon,
onsoi yak akau ahahampun ra sangu-
lun am bokon nu kono siino ulun
amului ra sala' nu ulun bokon ra
huang no. Onsoi akau angampun ra
kasalaan nu ulun bokon ohondo' ra
Tuhan nangampun ra sala' mi. 14Am
aulu' intor ra kawi' nu hiano, io hino
onsoi akau ahahasi'. Am kono akau
ahahasi', am hino nga apansilulum
ramuyun ra sangulun am sangulun,
am hino nga auma' maan no.
15Onsoi kawi' nu pamutusan maan
mi tantuon nu kaansayan tinaakan ri
Karistus ra luang nu huang mi. Nga
Ala nahipah ramuyun asauk ra
bahian nu saumi inan, hili akau
aayah ra luang nu pahahansayan
intor ri Karistus hino. Onsoi akau
mindahu tarima' kasi' ra Ala.
16Onsoi nahi pangubasan-panguba-
san ri Karistus puun nu barakat hino
olondon ra luang nu huang mi. Onsoi
akau angubas ra sangulun am sangu-
lun, ambala' ra sangulun am sangu-
lun ra sintob nu kapandayan mi.
Manani ra kula-kula' nanian am
nanian pangansukan am poyo nanian
ra tayar yak nu Tuhan, onsoi manani
yak ra tayar nu Ala ra mindahu
tarima' kasi' ra luang nu huang mi.
17Tuki-tukir nu maan karuo kono am
rahuon mi, onsoi maan hino ra apain-
talang ra akau ulun nangintopot ra
Tuhan Yasus. Onsoi mindahu
tarima' kasi' ra Ala Ama' ra tayar nu
inuma' ri Yasus ra tayar mi.

Kinabaalo' ra luang nu pasisimpungan ra bayah bahuon

18U pahaka' ku ruandu' akaandu',
onsoi ka rumaliwi' huang ra andu'
mi. Ikaa mulalas hino nga kinabaalo'
maan nu ulun nangintopot ri Karis-
tus.
19Am kami po hino ungkuyon
nahandu', onsoi akau aalulum ra
andu' mi am pain mi limpungati' ilo.
20U anak-anak mi, onsoi akau
minsuhut ra rahu nu matuo mi, nga
ikaa mulalas hino nga kinabaalo'
maan nu ulun nangintopot ri Karistus
nga baal hino apainsuat ra huang nu
Ala.
21Kawi' nu pahaka' siino anak!
Ikaa akau apakaruol ra huang nu
anak-anak mi suku' ra ilo ikaa
akaalap anguma' ra atu-atu.
22Am akau ulun ulipon, onsoi ka
minsuhut ra kawi-kawi' nu rahu nu
tuan no ramuyun ra tana' hitu. Sala'
ka paat nilo no yak angibabaya'
ramuyun akau asiha' akiansuk rilo.
Onsoi yak akau aingkoos huang min-
suhut ra rahu nilo nga akau rumaliwi'
ra huang ra Ala. 23Onsoi akau apin-
so' ra kawi-kawi' nu maan mi, nga
maan mi hino ohondo' yak ra tayar
nu Tuhan, sala' ka tayar nu ulun yak.
24Huangon mi nga ra akau auma'
akaalap ra hari' intor ra Tuhan. Aun
po nilair nu Tuhan ra ulun pihangon
no, hino nga auma' taakin po
ramuyun. Nga tuan intokon mi ang-
karaya' sotopot no io hino i Karistus.
25Aun pono' kaulun nanguma' ra
sala' auma' akaliman ra balos nu
sala' no hino, nga Tuhan ikaa ahilong
ra kinabaalo' nu ulun.

3:12-13 Ip. 4:2 **3:13** Ip. 4:23 **3:16-17** Ip. 5:19-20 **3:18** Ip. 5:22, 1Ptr. 3:1 **3:19** Ip. 5:25, 1Ptr. 3:7 **3:20** Ip. 6:1 **3:21** Ip. 6:4 **3:22-25** Ip. 6:5-8 **3:25** Ul. 10:17, Ip. 6:9

4 1Kawi' nu pahaka' nasauk ra tuan!
Onsoi akau anguma' ra amba-
amba mi ra atu otopot am katapatan.
Huangon mi nga ra akau pono' am
siino tuan ra Surga'.

Paniluan

2Onsoi akau hai-hait sambayang
am hai-hait sumiho am hai-hait min-
dahu ra tarima' kasi' ra Ala. 3Am
onsoi ka angibit ramon ra sambayang
mi hili Ala anaak ramon ra paat onsoi
ra aparayol ra rahu no apaintalang ra
baal ri Karistus ikaa po pinaintalang
ra pahulu li. Hitu ra au nariilan tu
raino nga au hua nambala' ra aho
hitu ra pahulu li. 4Onsoi akau sam-
bayang rakon hili au apandai am-
bala' ra rahu hitu suku' io atalang
bonsoi, ikaa mululas baal hitu balain
ku yak.
5Luang nu pansiluluman mi ra
ulun ikaa angintopot, onsoi akau pan-
dai-pandai yak ra kaayahan mi am a-
nguma' ra atu onsoi ra tuki-tukir nu
paat. 6Onsoi kawi' nu baal ayamon
mi hai-hait apainsuat ra huang am
akananat ra huang nu ulun. Onsoi
akau apandai ra aun koson mi
amalimbang ra pangkimuatan nu
ulun.

Rahu Pamaparan

7I Tikhikus, pahaka' taka am
asian taka, auma' amala' ramuyun ra
kawi' nu atu-atu intor ra baal ku. Io
olondon huang rumangan ramon
angkaraya' ra tayar nu Tuhan. 8Am
hino nga ra io sinusub pakuoyo'
ramuyun, hili io auma' ahulit
ramuyun ra aun nasauk ramon hili
akau ikaa angkaamo. 9I Onisimus sa-
ngulun intor ra lolot mi, panginsua-
tan taka am lansanan taka. Am io nga
rangan ri Tikhikus muoi ramuyun.
Am ilo ruo auma' ahulit ra aun-aun
nasauk ramon ra hitu.
10I Aristarkus rangan ku nariilan
tu apasuku' ra tabi' ramuyun, ilo
ri Markus surung ri Barnabas no.
(Binalaan kuno liha' akau ra kono
i Markus akasuku' ramuyun am
onsoi akau apaunsop rio ra huang mi
anginsuat.) 11Tabi' poyo intor
ri Yasus sabiton poyo ri Yustus. Intor
ra ulun Yahudi nopongo inintopot ra
Tuhan Yasus, ilo yak talu ngaulun
raino angkaraya' rumangan ramon
auma' apalakou ra karaya' intor ra
Ala. Ilo topo-topot apinso' anginsuup
rakon.
12Tabi' intor ri Ipaparas. Io pono'
am intor po ra lilian mi. Io amba
ri Karistus Yasus, io apinso' hai-hait
sambayang ra tayar mi. Io akitaak
bonsoi ra Ala hili kaintapatan mi
indu-indul atahoh am intopot mi
kapio-pio okotoh, hili akau kaando'
sala' am olondon ra kasiha' nu Ala.
13Apandayan ku ra io apinso' angka-
raya' ra tayar nu kaansayan mi, am
tayar po nu ulun mintopot amahun ra
Laodikia am Hirapolis. 14I Lukas
dakutur panginsuatan mai, ilo
ri Dimas apasuku' ra tabi' nilo ruo
ramuyun.
15Onsoi pasukuon mi tabi' mai
hitu ra kawi' nu pahaka' taka ra
Laodikia, am pahaka' taka i Nimpa
am kawi' po nu ulun nangintopot
sambayang ra pahun ri Nimpa no.
16Abasa' mi po surat hitu am pain-
dulon mi poyo pabasai' ra pahaka'
taka ra sirong siino ra Laodikia. Am
akau pono', onsoi po akau ambasa' ra
surat paindulon nu pahaka' taka
intor ra Laodikia ramuyun. 17Balain
mi i Arkipus am pongoon no karaya'
tinaakan rio no ra tayar nu Tuhan.
18Am raino au anulis ra hitu,

4:1 Ip. 6:9 **4:5** Ip. 5:16 **4:7** Inu. 20:4, 2Tim. 4:12 **4:7-8** Ip. 6:21-22 **4:9** Plm. 10-12 **4:10** Inu. 19:29, 27:2, Plm. 24, Inu. 12:12,25,13:13, 15:37-39 **4:12** Kol. 1:7, Plm. 23 **4:14** 2Tim. 4:10,11, Plm. 24 **4:17** Plm. 2

Tabi' intor rakon, i Paulus.

Pain mi au lirai' nga siino po au ra riil tu!

Au sambayang ra Ala anaak ramuyun ra barakat.

Intor rakon,
Paulus

Surat ri Paulus kasaa' ra ulun nangintopot ra

TASALONIKA

Rahu Papaintalangan

Tasalonika io hino bandar maayo ra daira' nu Makidonia, saumi daira pinihang nu Ruum. Ulun nangintopot ra Tasalonika nasauk ra libos ri Paulus inakou inuoi ra Pilipi. Io yak ikaa kula' buoi haling ra hili, ulun Yahudi sumolon ra inuma' ri Paulus angimuun tumikon ra i Paulus ambala' ra pangubasan nu ulun nangintopot ra ulun sala' Yahudi. Labing po ra ulun sala' Yahudi hiano ra ilo nopongo nakito nu ulun Yahudi apinso' maya' ra ugama nilo. Lakou yak ri Paulus haling ra Tasalonika inuoi ra Biria. Am pakasuku' i Paulus haling ra Korintus, hili surat ri Timotius pansilulum am rangan no hino nakasuku' rio, ambala' ra kinabaalo' nu ulun nangintopot ra Tasalonika.

Haling ra hino, surat ri Paulus puu-puun hitu ra ulun nangintopot ra Tasalonika langus no apaingkotoh am apatahoh ra intopot nilo. I Paulus mindahu tarima' kasi' ra aho naalap no ra baal nu intopot am asi' nilo. Io apamahuang rilo ra baal nu kaayahan no tohom ra paat no siino ra lolot nilo. Pongo no nambala' ra kawi' nu hino, i Paulus namalimbang ra pangkimuatan nilo ra baal nu sukuan ri Karistus kainduo matong anginduo, auma' ki ulun hino akaalap ra bayah otopot am ampus-ampus haling ri Karistus? Sanggilan ki' i Karistus matong? I Paulus ambala' rilo hili ilo parayu-parayus angkaraya ra huang ikaa lumasang, tima' angkinaan ra sukuan ri Karistus ra huang apanu' ra kalansanan.

Suot nu surat hitu:

Pangimuuanan 1:1.
Mindahu tarima' kasi' am ansuk 1:2-3:13.
Babala' ra baal nu koson nu kinabaalo' nu ulun nangintopot 4:1-12.
Papaintalangan ra baal nu sukuan ri Karistus kainduo ruli' 4:13-5:11.
Babala-babala' pupus 5:12-22.
Rahu pamaparan 5:23-28.

---

1 [1]Sumuku' ra pahaka-pahaka' ulun nangintopot amahun ra bandar Tasalonika, nga nasauk ra ulun lilian nu Ala Ama' am Tuhan Yasus Karistus.
Akai io hino Paulus, Silas am Timotius, hai-hait sambayang hili Ala anaak ra barakat am kaansayan ramuyun.

Kaayahan am intopot nu ulun Tasalonika

[2-3]Akai hai-hait mindahu tarima' kasi' ra Ala nga kawi' hua nu

---

1:1 Inu. 17:1

Tasalonikia

pahaka'. Tuki-tukir mai sambayang
akitaak ra Ala am Ama' taka, akai
hai-hait akahuang ramuyun. Akai
hai-hait anambayang ramuyun am
huang mai ra aun koson mi apakito ra
luang nu inuma' mi ra akau mintopot
ri Karistus, am aun koson no akau
inasi' ra ulun bokon suku' akau apin-
so' angkaraya' ra tayar nilo, am aun
koson tahoh nu lansan mi ra Tuhan
taka Yasus Karistus. 4 Apandayan
mai, u pahaka-pahaka', nga Ala
masi' ramuyun am nopongo namili'
ramuyun asauk ra tayar nu tohom no.
5 Nga akai angindul ra Aho Onsoi hitu
ramuyun sala' ka rahu yak, io yak
haling ra kuasa' nu Ro nu Ala. Am
akai angintopot kapio ra katapatan
haling ra Aho Onsoi hino. Akau
akapandai ra aun koson nu kaayahan
mai ra paat mai siino ra lolot mi nga
apakaulu' ra tayar nu kaayahan mi.
6 Akai am Tuhan asauk ra paniluan
nopongo binaya' mi. Hama' no pono'
akau naila' bonsoi, akau maya' yak ra
huang anginsuat bonsoi ra aho
binalaan mai ramuyun. Panginsuatan
hino tinaakan nu Ro nu Ala.
7 Haling ra baal hino akau asauk ra
paniluan nu kawi' nu ulun nanginto-
pot amahun ra daira Makidonia am
daira Akaya. 8 Nga haling hua
ramuyun, aho ra baal nu Tuhan no-
pongo nakarayol suku' ra Makidonia
am Akaya. Am sala' ka hino yak.
Labing po aho ra baal aun koson mi
inintopot ra Ala nopongo nakasuku'
ra kula-kula' intok, suku' akai ikaa
pono' mindahu ra aun rahuon mai
intor ra baal mi. 9 Kawi' nu ulun hiano
inindahu ra baal aun koson mi
napaunsop ramon ra pahun mi ra
paat mai ra pahulu li inatong
ramuyun. Ilo inindahu ra aun koson
mi inimpoi ra ala binabaal intok mi
sumamba am inatong ra Ala saumi
aayah am otopot. 10 Ilo pono' am in-
indahu po ra aun koson nu kalan-
sanan mi ra sukuan nu Anak nu Ala
haling ra Surga' io hino i Yasus
pinanduli' kaayaho' nu Ala haling ra
patayan. I Yasus hino nga poyo

1:6 Inu. 17:7-9

apakaayah ritaka haling ra ukum nu
Ala ritaka rahili.

Karaya' ri Paulus ra Tasalonika

2 1Pahaka-pahaka'! Apandayan mi
nga akai matong ramuyun sala' ka
kaando' balos. 2Akau akapandai nga
ikaa po akai inatong ramuyun ra
Tasalonika, akai nopongo naila' am
pinakauyu' ra Pilipi. Io yak hama' no
pono' asuang ulun asisingon ramon,
Ala taka nopongo nanaak ramon ra
kaatasan ambala' ramuyun ra Aho
Onsoi haling rio. 3Akai amunaau
ramuyun sala' ka haling ra panguba-
san amalir. Am poyo sala' ka kasiha'
ikaa otopot karuo kono am am-
paruung.
4Sala' ka kono hino! Akai ahayam
sala' ka apainsuat ra huang nu ulun,
io yak apainsuat ra huang nu Ala, nga
io hua anginam ra huang mai. Nga
akai auma' yak ambala' ra Aho
Onsoi hino maya' ra kasiha' nu Ala.
5Akau akapandai ra akai ikaa
sahuhumi inindahu ra rahu amalu-
maah yak ra ulun, karuo kono am am-
bala' ra Aho Onsoi apakaulu' ra inan
mai tohom. Ala yak akapandai ra
kawi' nu hino! 6Ikaa akai lumikot
akiansuk haling ra ulun onsoi haling
ramuyun karuo kono am ulun bokon.
7Topot natu akai nasauk ra
susususubon ri Karistus, auma' yak
akai akitaak ra atu-atu haling
ramuyun. Io yak, paat mai siino ra
lolot mi akai ahisilami' yak, ohondo'
ra sangulun ina'[a] ahisilami' ra io
analimo ra anak-anak no. 8Nga
haling ra asi' mai ramuyun, akai
asiha' anaak ramuyun sala' ka Aho
Onsoi haling ra Ala hino yak, io yak
bayah mai poyo ra anulung ramuyun.
Nga masi' hua akai bonsoi ramuyun!
9Ra huang ku akau akahuang po ra
aun koson nu likot mai angkaraya'
am ambala' ra Aho Onsoi hino. Orou
am london akai angkaraya' hili akai
ikaa apasusa' ra sangulun pono'
haling ra lolot mi ra akitaak ra atu-
atu ra paat mai ambala' aparayol ra
Aho Onsoi haling ra Ala hino
ramuyun.
10Bayah mai nabahuan, otopot am
kaando' sala' ra tingkuangon mi ulun
nopongo inintopot ri Karistus.
Napandayan mi noyo aun inuma'
mai, kono po hino nu Ala. 11Akau
akapandai nga akai anguma' ra tuki-
tukir mi ohondo' ra sangulun ama' a-
nguma' ra aun maan no ra anak-anak
no. 12Akai amala' ramuyun, akai a-
paingkotoh ra huang mi am amalikot
ramuyun hili bayah mi asauk ra
bayah apainsuat ra huang nu Ala.
Nga akau nopongo inipahan nu Ala
sumauk ra ulun amihang rumangan
ra Ala ra Surga'.
13Siino po saumi baal bokon angu-
ma' ramon hai-hait mindahu tarima'
kasi' ra Ala. Baal hino io hino paat
mai angindul ra aho haling ra Ala
hino ramuyun akau angkinongoh am
angintopot ra aho hino, sala' ka kono
aho haling ra ulun, io yak kono aho
topo-topot haling ra Ala. Io nga ang-
karaya' ahungga' ra bayah mi, ulun
nangintopot ri Karistus. 14Pahaka-
pahaka', baal nopongo naliman mi
naliman poyo nu ulun nangintopot ra
Ala ra daira Yudia io hino ulun
nasauk ra tohom ri Karistus. Akau
naila' haling ra bansa' lilian mi
tohom, ohondo' ra ulun-ulun angin-
topot ra Ala ra daira Yudia naila'
haling ra lilian nu ulun Yahudi.
15Ulun hiano nga namatoi ra Tuhan
Yasus am ilo poyo namatoi ra ulun a-

[a] 2:7 ra paat mai siino ra lolot mi akai ahisilami' yak, ohondo' ra sangulun ina': Luang nu buku nakalair; akai ohondo' ra anak-anak ra paat mai siino ra lolot mi, akai ohondo' ra sangulun ina'.

2:2 Inu. 16:19-24, 17:1-9 **2:14** Inu. 17:5 **2:15** Inu. 9:23, 29, 13:45, 50, 14:2, 5, 19, 17:5, 13, 18:12

ngindul ra rahu nu Ala am ilo poyo
nangila-ila' ramon. Ilo asisingon ra
kawi' nu ulun am Ala ikaa onsoi
huang ra tayar nilo. [16]Labing po ra ilo
angampo-ngampong ramon ra muoi
ambala' ra bansa' sala' Yahudi ra
aho akaalap apakaayah ra bansa-
bansa' hiano. Haling ra baal hino
ulun Yahudi hiano indu-indul
amaruang ra sala' nilo am kawi'
pono' nu sala' inuma' nilo. Am raino
popor no ilo naintupan nu ukum nu
Ala.

I Paulus asiha' po muoi kaingondo' tumiwol ra ulun nu Tasalonika

[17]Io yak u pahaka-pahaka', puun
mai nakapansuai ikaa kula' nabuoi
haling ramuyun io hino nakapansuai
ra mato io yak ikaa nakapansuai ra
huang io hino akai indu-indul luma-
ngu ramuyun am lumikot bonsoi akai
tumiwol po ramuyun. [18]Siino po
huang mai muoi ahaas ramuyun am
au nopongo lumikot induo ruli io yak
Ibilis hino angampong ramon.
[19]Kapio akau nga kalansanan am pa-
nginsuatan mai. Nga paat rahili nu
Tuhan matong am itaka lumulur ra
tingkuangon no akau nga rahili asauk
ra kasangkahan mai. [20]Kapio, akau
nga kasangkahan am panginsuatan
mai!

3 [1]Buo-buoi no ikaa no hua aarot
mai langu mai ramuyun. Haling ra
hino akai ampahuang labing honsoi
no ra akai aluur amahun ra bandar
Atina, [2]tima' mai anusub ra pahaka'
taka i Timotius. Io sangulun angkara-
ya' ra tayar nu Ala rumangan ramon
ambala' ra Aho Onsoi ra baal
ri Karistus. Akai nanusub ri Timotius
muoi ramuyun hili io apaingkotoh ra
huang mi am anusub ramuyun labing
angintopot po ri Karistus. [3]Haling ra
hino hili kaando' kasangulun haling
ra lolot mi auma' lumuhut nga kula-
kula' ila' mintup ritaka hitu. Napan-
dayan mi noyo nga ila' hiano
sampiruo ra kasiha' nu Ala ra tayar
taka.

[4]Paat mai siino baya-baya'
ramuyun, akai nopongo nambala'
ramuyun pahulu ra itaka auma' aila'.
Am kawi' nu hiano kapio-pio nopo-
ngo nasauk akau nopongo nakapan-
dai ra baal hino. [5]Hino nga puun ku
nanusub ri Timotius, nga au asiha'
kumapapandai ra aun koson nu
kotoh mi angintopot ri Karistus. Ang-
kaamo au nu kono ra akau akinaman
nu Ibilis suku' karaya' inuma' mai
kaando' balos.

[6]Raino i Timotius nopongo nan-
duli' am nopongo nahihiulit ramon ra
aho panginsuatan ra baal nu intopot
mi ri Karistus am ahahasi' ra sangu-
lun am sangulun. Io nahihiulit ramon
ra akau hai-hait akahuang ra baal
mai ra huang onsoi. Am akau asiha'
tumiwol ramon, ohondo' ra akai
pono' am asiha' yak tumiwol
ramuyun. [7]Hino nga puun no u
pahaka-pahaka', ra luang nu kawi'
nu susa' am ila' mai, akai anginsuat
ra aho haling ra baal mi. Intopot mi
ri Karistus apaingkotoh ra huang
mai. [8]Suku' raino akai akaliman
kapio-pio aayah, nu kono akau
atahoh yak sumilulum ra Tuhan.
[9]Maayo bonsoi huang mai mindahu
tarima' kasi' ra Ala ra kawi' nu pa-
nginsuatan nalimanan mai ra ting-
kuangon no nga akau hua. [10]Tukir nu
orou am londom akai sambayang
akitaak rio ra likot nu huang mai, hili
akai akaalap tumiwol ramuyun hili
ambala' amaruang ra kaintapatan mi
ri Karistus ikaa po napandayan mi.

[11]Alansan ra Ala Ama' taka
tohom, am Tuhan taka Yasus
amalumbis ra ralan ra tayar mai ra
akai tumiwol ramuyun. [12]Au sam-

3:1 Inu. 17:15 3:6 Inu. 18:5

bayang ra Tuhan hili io anguma'
ramuyun indu-indul masi' ra sangu-
lun am sangulun am indu-indul masi'
ra kawi' nu ulun, suku' asi' mi hino
rua-ruang, ohondo' ra asi' mai
ramuyun. 13Haling ra baal hino
Tuhan apaingkotoh ra huang mi,
suku' ikaa pasalain nu ulun am kaan-
do' sala' ra tingkuangon nu Ala Ama'
taka, ra paat nu Tuhan taka Yasus
matong ambabaya' ra kawi' nu ulun
sumauk ra tohom no.[b]

Bayah apainsuat ra huang nu Ala

4 1Popor no pahaka-pahaka' akai
nopongo nanaak ra paniluan
ramuyun ra baal aun koson nu bayah
mi apainsuat ra huang nu Ala. Kapio
bayah mi nohondo' ra kono hino. Io
yak raino haling ra kuasa' nu Tuhan
Yasus, akai akitaak bonsoi ramuyun
am anusub ramuyun hili akau indu-
indul anguma' ra baal hino. 2Nga
akau nopongo nakapandai ra
paniluan-paniluan tinaakan mai
ramuyun haling ra kuasa' nu Tuhan
Yasus. 3Hitu nga kasiha' nu Ala, hili
akau aayah ra tayar no yak, kaando'
sala', mintawoi ra kawi' nu maan
apakauyu'. 4Tuki-tukir nu ungkuyon
ra lolot mi onsoi apandai ra aun
koson no aayah sumilulum ra andu'
no[c] ra baal apainsuat ra huang nu Ala
am ulun. 5Ikaa akau maya' ra
kasihaan nu huang mi asala' ra tayar
nu andu' mi, ohondo' ra inuma' nu
ulun ikaa akakaulih ra Ala. 6Ra luang
nu baal kono hino, pai' kasangulun
pono' anguma' ra sala' ra pahaka' no
ulun nangintopot, karuo kono am am-
paruung rio.

Ra pahulu li akai nopongo
namala' kapio-pio ramuyun, ra
Tuhan amaratu' ra ukum ra ulun a-
nguma' ra sala' ohondo' ra baal hino.
7Ala nahipah ritaka, sala' ka bayah
taka anguma' ra maan apakauyu', io
yak hili bayah taka anguma' ra baal
apainsuat ra huang no. 8Ulun ikaa
mintopot ra pangubasan hitu, sala' ka
io ikaa mintopot ra ulun, io yak io
ikaa angintopot ra Ala nanaak ra Ro
no ra tayar mi.

9Ikaa pono' raino akai anurat
ramuyun ra baal aun koson mi masi'
ra pahaka-pahaka' mi pohondo' mi
ra intopot. Akau nopongo inubas nu
Ala ra ahahasi' ra sangulun am sa-
ngulun. 10Am baal hitu nopongo
pinaintalang mi ra pahaka-pahaka'
mi mintopot ra luput nu daira
Makidonia. Io yak, u pahaka-pa-
haka', akai akitaak kapio-pio
ramuyun, hili bayah mi mindul labing
onsoi poyo.

11Onsoi akau lumikot ra bayah
siino kaansayan am ikaa sumaang ra
atu maan nu ulun bokon. Onsoi yak
akau angkaraya' ahuyum ra akan
tohom, ohondo' ra nanusuban mai
ramuyun ra pahulu li. 12Kono po hino
nu kaayahan mi, ikaa no akau luman-
san po ra ulun bokon, am ulun ikaa a-
ngintopot ri Karistus auma'
rumaliwi' huang ramuyun.

Sukuan nu Tuhan

13Pahaka-pahaka', kasihaan mai
ramuyun onsoi akau akapandai ra
kinabaalo' nu kawi' nu ulun nopongo
inatoi hili akau ikaa asusa' huang
ohondo' ra ulun bokon ikaa
nokotohom ra kalansanan. 14Itaka a-
ngintopot nga i Yasus nopongo inatoi
am nanduli' naayah. Hino puun no
itaka angintopot nga Ala auma'
apakaayah ra kawi' nu ulun inatoi in-
intopot ri Yasus, hili ilo aayah
rumangan rio.

[b] 3:13 kawi' nu ulun sumauk ra tohom no: Karuo kono am; kawi' nu malaikat no.
[c] 4:4 aayah sumilulum ra andu' no: Karuo kono am; anguasa' ra inan no.

15Haling ra baal hino, hitu nga pa-
ngubasan nu Tuhan auma' balain
mai ramuyun. Ra paat nu Tuhan
Yasus sumuku', itaka ulun aayah ra
paat nu hino ikaa amahulu ra ulun in-
atoi lali' ra pahulu li. 16Rahili
kinatuaan nu malaikat ampaluap ra
rahu aingor am tarumpit nu Ala
auma' sampuyon asauk ra tatandu'.
Am hili Tuhan Yasus tumuun haling
ra Surga', am kawi' nu ulun nangin-
topot nopongo inatoi ilo pahulu pan-
dulion kaayaho'.
17Pongo hino, hili itaka ulun na-
ngintopot aayah tu ra paat nu hino
pasimporon kaawi' ra sasah nu laput
tumiwol ra Tuhan ra lolot nu tana'
am limbowon. Hili itaka rumangan ra
Tuhan suku' ra buo-buoi no. 18Haling
ra hino, onsoi akau asalok apaingko-
toh ra huang nu sangulun am sangu-
lun ra rahu hitu.

Amalair nga ra sukuan nu Tuhan.

5 1U pahaka-pahaka', ikaa pono'
akai anurat ramuyun ra sanggilan
paat nu baa-baal hiano asauk. 2Nga
napandayan mi noyo hua nga Orou
Sukuan nu Tuhan hino pulali-lali'
ikaa apandayan ohondo' ra sukuan
nu ulun antakou ra paat nu londom.
3Nga paat nu hili ulun mindahu,
"Kawi' no onsoi yak am kaando'
susa'," paat nu hili nga pulali-lali' ilo
aintupan ra kapatayan, am kaando'
kasangulun po akapahiru'. Baal hino
auma' asauk pulali-lali' yak, ohondo'
ra niruol nu sangulun ruandu' am-
paliman am ahanak. 4Io yak akau
hitu sala' ka aayah ra luang nu olon-
dom, suku' akau akaliar ra orou hili
ohondo' ra sukuan nu ulun antakou.
5Kawi' nu pahaka' io hino aayah ra
luang nu awantang, akau lilian nu
awantang bonsoi. Itaka sala' ka
aayah ra luang nu olondom, karuo
kono am lilian nu olondom.
6Haling ra hino ikaa itaka humon-
do' ra ulun bokon ikaa olondon
maya' ra Ala. Onsoi taka sumiho am
pinowoon taka atantu' yak. 7Paat nu
londom ulun ikaa olondon maya' ra
Ala, am paat poyo nu londom ulun
ahauk.
8Io yak itaka hitu ulun lilian nu
atawang awantang bonsoi. Onsoi yak
itaka olondon mintopot ra Tuhan am
masi' ra ulun bokon am alansan yak
ra Ala auma' apakaayah ritaka. Hino
nga tinanggoi sindungon taka ra
luang nu pantatabuhan tumabuh ra
olondom. 9Ala namili' ritaka sala' ka
maan ukumi', io yak hili itaka
akaalap ra bayah lumangus ra Tuhan
taka Yasus Karistus. 10Io inatoi ra
tayar taka hili paat no rahili matong,
andai nahi io matong ra paat taka po
aayah ki', karuo kono am itaka matoi
ki' itaka akaalap ra bayah am ruma-
ngan rio. 11Haling ra hino, onsoi taka
olondon yak hai-hait ambala' apaing-
kotoh ra sangulun am sangulun ohon-
do' ra inuma' mi ra paat raino tu.

Paniluan-paniluan pupus am tabi'

12U pahaka-pahaka', akai akitaak
ramuyun kapio-pio, onsoi akau ain-
suatan ra ulun angkaraya' siino ra
lolot mi io hino ulun nopongo pinili'
nu Tuhan ra tayar nu amihang
ramuyun. 13Onsoi akau rumaliwi'
huang bonsoi am masi' bonsoi rilo
nga pamahuangan mi ra aun inuma'
nilo. Onsoi akau hai-hait siino kaan-
sayan ra sangulun am sangulun ra
luang nu bayah mi.
14Akai alansan po ramuyun u
pahaka-pahaka', balain mi talaaho'
ulun alampuah angkaraya', paingko-
tohon mi huang nu ulun alaa', tulu-

4:15-17 1Kor. 15:51-52 **5:2** Mat. 24:43, Luk. 12:39, 2Ptr. 3:10 **5:8** Yas. 59:17, Ip. 6:13-17

ngin mi aun ulun auma' tulungin am
onsoi akau tumaan yak ra kawi' nu
ulun. 15 Onsoi akau sumiho, hili kaan-
do' ulun ambabalos anguma' ra
kalaatan. Onsoi akau hai-hait
lumikot anguma' ra kaansayan ra sa-
ngulun am sangulun am kawi' po nu
ulun asuang.
16 Onsoi akau hai-hait anginsuat,
17 am hai-hait sumambayang. 18 Onsoi
akau mindahu tarima' kasi' ra Ala ra
kawi' nu atu-atu baal, hino nga
kasiha' nu Ala haling ramuyun asauk
ra ulun aayah sumilulum ri Karistus
Yasus.
19 Pain mi popolo' Ro nu Ala.
20 Ikaa akau alalaatan ra aho
tinaakan nu Ro nu Ala. 21 Kawi' nu
atu-atu baal onsoi randanon pahulu,
am aun onsoi no hino intopoton no.
22 Mintawoi ka ra kawi' nu atu-atu
kalaatan.
23 Au sambayang ra Ala anaak
ramuyun ra kaansayan, apasauk
ramuyun ra ulun topo-topot aayah
yak ra tayar nu Ala. Au sambayang ra
Ala amiaha' ra kawi' nu bayah mi, io
hino inaning mi, huang mi am poyo
inan mi, hili io kaando' kalaatan ra
paat nu Tuhan taka Yasus Karistus
matong anginduo. 24 Ala, nopongo
nahipah ramuyun, auma' apasauk ra
baal hino nga io sumuhut yak ra
randi' no.
25 U pahaka-pahaka'! Onsoi akau
anambayang ramon. 26 Onsoi akau
antatabi' kawi', ra huang anginsuat
asauk ra sangaka' am saumi intopot
ra Tuhan.
27 Haling ra kuasa' nu Tuhan, au
alansan kapio ramuyun ambasa' ra
surat hitu ra kawi' nu pahaka' taka
mintopot ra Tuhan.
28 Au sambayang ra Tuhan taka
Yasus Karistus anaak ra barakat no
ramuyun.

Tabi' intor ramon,
Paulus

Surat ri Paulus kainduo sumuku' ra ulun nangintopot ra
TASALONIKA

Rahu papaintalangan

Ulun nangintopot amahun ra Tasalonika aulingo ra pangubasan haling ra ratangan ri Yasus kainduo am baal hino parayu-rayus apasusa' rilo. Surat ri Paulus kainduo hitu ra tayar nu ulun nangintopot amahun ra Tasalonika langus no io hino amalawo ra baal asusa' hino. Ilo amahuang nga ratangan ri Yasus kainduo hino nasauk noyo. Rahu ri Paulus, pamahuangan hino nasala'. Nga ikaa po i Karistus matong anginduo ra tana' hitu, panggol am kalaatan ra tana' hitu alibos pahulu haling ra pihangan nu sangulun nakaulihan sabiton ra “Ulun Alaat” am tumabuh ri Karistus.

I Paulus ambala' bonso-bonsoi ra ulun amasa' ra surat hitu nga onsoi ilo lumondon ra luang nu kaintapatan nilo ri Karistus, hama' pono' nu bayah nilo asusa' am aila'. I Paulus ambala' rilo hili tuki-tukir nilo angkaraya' ra pahuyuman nilo ra tayar nu akan nilo, humondo' ri Paulus am ranga-rangan no. Am poyo hili olondon anguma' ra atu onsoi.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-2
Panginsuatan am panusuban 1:3-12
Pangubasan ra ratangan ri Karistus kainduo ra tana' hitu 2:1-17
Babala' ra baal aun koson nu kinabaalo' maan nu ulun nangintopot 3:1-15
Rahu pamaparan 3:16-18

---

1 1-2 Sumuku' ra pahaka-pahaka'
ulun nangintopot amahun ra bandar Tasalonika, nasauk ra ulun nangintopot ra Ala Ama' taka am
Tuhan Yasus Karistus!

Akai, io hino i Paulus, i Silas am
i Timotius sambayang hili Ala Ama'
am Tuhan Yasus Karistus anaak ra
barakat am kaansayan ramuyun.

Pambisaraan ra paat ri Karistus matong rahili

3 U pahaka-pahaka', akai hai-hait
mindahu tarima' kasi' ra Ala nga
akau hua. Am kapio, hino nga auma'
maan mai, nga akau indu-indul angintopot ri Karistus, am akau indu-
indul masi' ra sangulun am sangulun.
4 Hino puun no akai ahihiulit haling
ra baal mi ra akai siino ra lolot nu
ulun nangintopot ra Ala. Akai
ahihiulit ra baal hino haling ra huang
mai anginsuat bonsoi ra aun koson
kalandanan nu intopot mi ri Karistus
ra paat mi aintupan ra uyai am ila'.
5 Baal hitu nga apaintalang ra
pamutusan nu Ala otopot. Akau nopongo naila' intor ra hino akau auma'

1:1 Inu. 17:1

asauk sabiton ra ulun pihangon nu
Ala. 6Io auma' anguma' yak ra atu
otopot, am auma' amalos ra ila' ra
ulun nangila-ila' ramuyun.
7Am tayar mi aila' raino tu, am
kamai po hino, Ala anaak ra kaan-
sayan ra paat nu Tuhan Yasus
tumuun haling ra Surga' am apakito
ra inan no am malaikat-malaikat no
akakuasa' 8am poyo apui laa-laang
hino. Io tumuun amaratu' ra ukum ra
tayar nu ulun ikaa angkinongoh ra
rahu nu Ala am ulun ikaa maya' ra
Aho Onsoi intor ra baal ri Yasus
Tuhan taka. 9Ulun hiano aukuman ra
kapatayan suku' ra buo-buoi no,
tapiran painsoloho' haling ra intokon
nu Tuhan am haling ra kuasa' no
maayo hino. 10Kawi' nu hiano auma'
asauk rahili ra paat no matong ra an-
sukon nu ulun lilian no am ulun na-
ngintopot sumamba rio. Akau pono'
am siino ra lolot nu ulun lilian nu Ala
hino, nga akau nopongo inintopot ra
aho binalaan mai ramuyun.
11Hino nga puun mai hai-hait
anambayang ramuyun. Akai anam-
bayang hili Ala apasauk ramuyun
auma' aayah maya' ra kasiha' no. Ra
tayar nu hino nga io nangipah
ramuyun. Au sambayang ra Ala,
haling ra kuasa' no, apasauk ra
kasiha' mi anguma' ra onsoi, am
opokotopot ra kawi' nu karaya'
inuma' mi nga akau inintopot
ri Karistus. 12Haling ra hino Tuhan
taka Yasus insuaton am ansukon mi,
am akau pono' insuaton am ansukon
ri Yasus nga kaansayan hua nu huang
nu Ala taka am Tuhan Yasus Karis-
tus[a].

Ulun Alaat

2 1Haling ra baal nu ratangan nu
Tuhan taka i Yasus Karistus, am
haling ra baal nu pamaluluran ritaka
lumondon rumangan rio, hitu nga
rahuon ku ramuyun ra aingkoos
huang ku. 2Ikaa akau apasi-pasi auli-
ngo am angkaamo nga siino hua aho
mindahu Orou Sukuan kainduo nu
Tuhan Yasus nasuku' noyo. Siino
nahi amahuang ra Aho hino haling ra
saumi rahu binalaan lairo' sabiton ra
nubuat, karuo kono am haling ra
saumi pangubasan karuo kono am
siino nahi mindahu nga akai aubas
nanurat ra baal hino ra surat mai
bokon. 3Aun pono' koson nu baal no,
ikaa akau apahusu' ra ulun bokon a-
ngibubuak ramuyun. Nga ikaa po
sumuku' orou hino, baal hitu asauk
pahulu io hino asuang ulun auma'
lumuhut, ahalim ri Karistus am Ulun
Alaat tuu-tuu' sumubo' ra naraka,
auma' mintalang.
4Haling ra huang no asawat hino
io auma' tumabuh am amahuang ra
io labing aulu' ra kawi' nu aun sam-
baan nu ulun, karuo kono am kawi'
nu ala ra pamahuangan nu ulun ra
Ala. Labing po ra io anturung ra
luang nu Pahun nu Tuhan am am-
bala' ra io nga Ala.
5Huangon mi nga au aubas am-
bala' ra kawi' nu baal hino ra paat ku
siino ramuyun. 6Am akau akapandai
aun angulampong raino tu kawi' no
asauk yak. Rahili, ra paat nu orou
tinantu' nu Ala Ulun Alaat hino
auma' mintalang. 7Kuasa' anguma'
ra kalaatan hino nangimuun noyo
nangkaraya' ikaa yak hua apandayan
io yak siino po hua nangulampong.
Kono rahili nangulampong hino
maan iruo' 8hili Ulun Alaat hino
akito. Am paat nu Tuhan Yasus
matong, io auma' amatoi ra Ulun
Alaat hino ra linabu haling ra kabang
no, am onolob rio ra binantang no ra
paat no matong. 9Ulun Alaat hino
auma' mintalang rahili ra saumi

---

[a]1:12 Ala Namagnun taka am Tuhan Yasus Karistus: Karuo kono am; Ala Tuhan taka.

1:9 Yas. 2:10 2:1 1Tas. 4:15-17 2:4 Dan. 11:36, Isk. 28:2 2:8 Yas. 11:4 2:9 Mat. 24:24

kuasa' maayo haling ra Ibilis. Io a-
nguma' ra kawi' nu atu-atu tatandu'
kalalaban am baa-baal amparuung
ikaa ihondo' kakito nu ulun. 10Io a-
nguma' ra kawi' nu buak no alaat
hino ra amalir ra ulun tuu-tuu'
aukuman. Ilo auma' aukuman nga ilo
ikaa angintopot am ikaa asiha' ra aho
otopot haling ra Ala akaalap
apakaayah rilo no. 11Hino nga puun
no Ala auma' anaak rilo ra saumi
kuasa' amalir, suku' ilo angintopot ra
atu ikaa otopot. 12Balos no, kawi' nu
ulun asiha' ra sala' am ikaa anginto-
pot ra tayar nu katapatan hino, auma'
ukumin yak.

Akau pinili' ra Kaayahon

13Pahaka-pahaka' inasian nu
Tuhan! Akai hai-hait mindahu yak ra
tarima' kasi' ra Ala nga akau hua,
nga haling ra puu-puun nali Ala no-
pongo namili' ramuyun ra auma'
kaayahon.[b] Baal hino asauk nga
haling hua ra inuma' nu Ro nu Ala ra
tayar mi ra io apasauk ramuyun ra
ulun tohom nu Ala nabahuan am
poyo ra akau hua mintopot ra aho
otopot haling ra Ala. 14Ra tayar nu
hino nga Ala nangipah ramuyun lu-
mangus ra Aho Onsoi binalaan mai
ramuyun. Ala nangipah ramuyun,
nga io asiha' hili akau akaaya'
akaliman ra sundu' nu kuasa' nu
Tuhan taka Yasus Karistus.

15Haling ra hino u pahaka-
pahaka' ku, onsoi yak akau tumahoh
am parayu-rayus amahuang ra pa-
ngubasan nopongo inubas mai
ramuyun, onsoi haling ra akai inatong
ramuyun karuo kono am haling ra
surat mai.

16-17Au sambayang ra Tuhan taka
Yasus Karistus, am Ala Ama' taka
apainsuat am apaingkotoh ra huang
mi, hili akau akaalap anguma' am
ambala' ra aun yak onsoi. Nga Ala
masi' ritaka, nga haling hua ra honsoi
nu huang no suku' ra io napaingkotoh
ritaka tumaan yak, am alansan ra aun
yak onsoi.

Sambayang nga ra tayar mai

3 1Popor no u pahaka-pahaka',
sambayang nga akau ra tayar mai.
Sambayang ka hili aho haling ra
Tuhan apasi akarayol am intopoton
onsoi-onsoi, ohondo' ramuyun
napasi' nangintopot. 2Onsoi akau
sambayang po hili Ala apakaayah
ramon haling ra ulun aatas ampatoi
am alaat. Nga kawi' nu ulun sala' ka
angintopot kawi' ra aho haling ra
Tuhan hino.

3Io yak Tuhan hino abubuh ra
huang. Io auma' apaingkotoh
ramuyun am amiaha' ramuyun intor
ra ulun Alaat hino. 4Am angintopot
akai bonsoi ra Tuhan haling ra baal
mi, nga akau raino anguma' am
parayu-rayus anguma' ra aun nopo-
ngo binalaan mai ramuyun.

5Au sambayang ra Tuhan angubas
ramuyun indu-indul akapandai ra
Ala masi' ramuyun am i Karistus
anaak ramuyun ra huang tumaan.

Apinso' Angkaraya'

6U pahaka-pahaka', haling ra
kuasa' nu Tuhan Yasus Karistus, akai
ambala' hili akau mintawoi ra kawi'
nu pahaka' alampuah angkaraya',
am ikaa sumuhut ra pangubasan in-
ubas mai rilo. 7Akau nopongo
nakapandai nga akau onsoi maya'
yak ra aun inuma' mai. Ikaa akai
lumampuah ra paat mai siino ra lolot
mi. 8Ikaa akai angakan ra akan nu
ulun nu kono akai ikaa angalir
pahulu. Topot no tukir nu orou am
londom akai mingkotoh angkaraya'
hili akai ikaa apasusa' sangulun

---

[b]2:13 nga haling ra puu-puun nali...kaayahon: Luang nu buku nakalair;nga Ala namili' ramuyun asauk ra ulun puu-puun kaayahon.

pono' ra lolot mi. 9Akai anguma' ra
hino sala' ka kaando' kuasa' mai
akitaak hili akau anginsuup ramon, io
yak haling hua ra akai asiha' sumauk
ra paniluan ra tayar mi. 10Paat mai
siino ramuyun, akai nanguma' ra arat
hitu, "Ulun aangas angkaraya', ikaa
io angakan."
11Akai mindahu kono hitu nga a-
ringoh mai siino ulun ra lolot mi
alampuah angkaraya'. Ikaa ilo angu-
ma' ra atu-atu pono', io yak aulu' nilo
yak sumaang ra maan nu ulun bokon.
12Haling ra kuasa' nu Tuhan Yasus
Karistus akai ambala' ra ulun hiano
am apamahuang, hili ilo angkaraya'
ra huang olondon am ahuyum ra
akan nilo tohom.
13Io yak ikaa akau akaandas angu-
ma' ra atu onsoi. 14Andai nahi, siino
nahi naapo ulun ikaa asiha' maya' ra
aun nirahu mai ra surat mai hitu.
Onsoi akau sumiho ra tingkuangon
nu ulun kono hino am ikaa akau
sumilulum rio hili io auyu'. 15Io yak
ikaa akau anguma' rio asauk kono
ulun pantabuh mi. Onsoi akau am-
bala' rio asauk kono sangulun
pahaka' mi.

Rahu pamaparan

16Tuhan io hino puun nu kaan-
sayan taka. Au sambayang rio hai-
hait anaak ramuyun ra kaansayan ra
kawi' nu atu-atu baal. Au sambayang
ra Tuhan baya-baya' ra kawi' nu
pahaka'.
17Au nga nanulis ra surat hitu.
Hitu nga saumi pinanatandu' ku ra
surat ku hitu.
Tabi' intor rakon, i Paulus.
18Au sambayang hili Tuhan taka
i Yasus Karistus anaak ra barakat ra
kaawi' nu pahaka'.
Intor ramon,
Paulus

Surat ri Paulus kasaa' sumuku' ri
TIMOTIUS

Rahu Papaintalangan

Timotius io hino sangulun nangintopot am ambulok namahun ra Asia Borook am nasauk ra rangan am minsuup ri Paulus ra karaya' ri Paulus. Ama' ri Timotius ulun nu Yunani am ina' no ulun Yahudi. Surat kasaa' sumuku' ri Timotius pinaintalang talu baal am siino pahulindaan no ra rondo' am bokon.

Puu-puun io hino apamahuang ri Timotius ra pangubasan-pangubasan nasala' siino ra sirong. Pangubasan-pangubasan hino intor yak ra pamahuangan nu ulun Yahudi am ulun sala' Yahudi maya' ra pangintapatan bokon nga tana' hitu alaat noyo am kaayahan aalap yak nu kono ulun siino kapandayan ra baal auni ikaa napandayan, am abubuh maya' ra aturan io hino ikaa ahuot, anguma' ra pantang ra akan-akan binalaan am bokon-bokon poyo.

Karuo io hino anilu ri Timotius ra analaah ra sirong am sambayang. Pinaintalang ra tayar ri Timotius kinabaalo' nu ulun asauk ra mamaayo nu ulun nangintopot am palayan nu sirong.

Popor no i Timotius inubas ra aun koson no ra io asauk ra amba ri Yasus Karistus onsoi am karaya' no tuki-tukir nu kinabaalo' nu ulun nasauk ra ulun sirong.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-2
Pambalaan ra baal nu sidong am ulun mamaayo nu ulun nangintopot 1:3-3:16
Pambalaan ra kinabaalo' nu kaayahan ri Timotius am karaya' no 4:1-6:21

---

1 [1-2]Sumuku' ri Timotius, oko kono
yak anak ku tohom otopot ra luang
nu Tuhan.
Surat hitu intor rakon, i Paulus su-
susubon ri Karistus Yasus nga
sinusub hua nu Ala apakaayah
ritaka, am sinusub po ri Karistus
Yasus lansanan taka hino.
Au sambayang ra Ala Ama' taka
am Tuhan taka i Karistus Yasus
anaak ra barakat, masi' am kaan-
sayan riun.

Ahibobontol ra pangubasan apakapalir

[3]Au asiha' ra oko murong yak ra
bandar Ipisus, kono rahu kuli riun ra
paat ku inuoi ra daira Makidonia li.
Siino kula-kula' ngaulun ra Ipisus a-
ngubas apaintopot ra pangubasan
apakapalir, am onsoi oko omopol
rilo. [4]Balain mu po ilo ra mulou
ahipusalo am mulou ompororoi ra
roroi alaat ra sua' nu matuo rali

1:2 Inu. 16:1

rabahu. Nga hiano apasuku' yak hua
ra pangkakalitan, am ikaa apain-
talang ra kasiha' nu Ala. Kasiha' nu
Ala apandayan taka nga intor yak
hua ra intopot. 5Langus nu babala' ku
hitu io hino hili ulun auma'
okotohom ra huang abubuh, huang
otopot am nabahuan, am poyo topo-
topot angintopot ra Tuhan, intor ra
kono hino ilo akaalap masi' ra ranga-
rangan nilo. 6Nga siino po ulun ikaa
no bahu maya' ra pangubasan onsoi
am apalir ra pangkakalitan kaando'
balos. 7Asiha' ilo sumauk ra guru-
guru' nu ugama, lai' halan am ikaa
ilo akarati' ra atu rahuon nilo no
karuo kono am baa-baal paintala-
ngon nilo ra huang alansan bonsoi.

8Apandayan taka nga Arat
sinuratan ri Musa hino onsoi nu kono
yak talaahon taka ampahuang langus
nano. 9Onsoi nahi baal hitu huhua-
ngon nga ukum hitu inuma' sala' ka
tayar nu ulun onsoi ra bayah, io yak
tayar nu ulun ikaa sumuhut ra ukum,
tayar nu ulun alaat, ulun ikaa angin-
topot ra Ala, ulun nakasala', ulun
kaando' ugama, ulun ikaa apandai ra
Tuhan, tayar nu ulun ampatoi ra
ama' karuo kono am ina' no, kawi' nu
ulun ampapatoi. 10Am ulun ambai-
ambai, ahitakuli', antabus, abubuak,
sasi ambuak am kawi' nu ulun angu-
ma' ra atu-atu ikaa ampaat ra pangu-
basan otopot. 11Am pangubasan
otopot hino siino ra Aho Onsoi
binalaan nu Tuhan Ala rakon ra
maan balai' io hino Aho Onsoi intor
ra Tuhan Ala asundu am maan an-
suko'.

Insuat ri Paulus ra asi' nu Ala

12Au mindahu tarima' kasi' ra
Tuhan taka i Karistus Yasus, nga io
nanaak rakon ra kotoh ra karaya' ku
hitu am io angintopot bonsoi rakon
auma' yak angkaraya' ra karaya'
hitu. 13Hama' pono' au nahuya-
huyai rio am nangulalaat am na-
ngumbolo' ra ulun no ra haling nali.
Io yak Tuhan Ala nakaasi' rakon nga
paat nu hili ikaa po nangintopot au
intor ra hino au ikaa akapandai ra atu
maan ku. 14Am Tuhan taka nanaak ra
kakatahan ra mintopot rio am masi'
ra kawi' nu ulun. Kakatahan hino
tinaakan no ritaka kaawi' io hino luur
nansilulum ri Yasus Karistus.
15Rahu hitu otopot am maan alapo'
ra mintopot kapio-pio io hino Karis-
tus Yasus inatong ra tana' hitu muoi
apakaayah ra ulun nakasala'. Am au
ra pahulu li ra ulun nakasala' alaat
bonsoi. 16Io yak intor ra baal hino Ala
inasi' rakon, hili i Karistus Yasus
napaintalang ra langgoi nu huang no
rakon, ra pahulu li ulun nakasala'
bonsoi hitu. Am baal hitu asauk ra
paniluan ra kawi' nu ulun auma' a-
ngintopot rio rahili am akaalap ra
bayah otopot am ampus-ampus.

17Onsoi taka hai-hait sumamba
am angansu-ngansuk rio suku' ra
buo-buoi no. Nga io hua Ala, Raja'
ampus-ampus am saumi Tuhan Ala
ikaa ailong hino. Amin.

18U Timotius anak ku, au
apakaraya' riun ra panusuban hitu,
maya' ra rahu nu Ala inindahu ra
ulun angindul intor ra baal mu. Am
rahu hitu pakayon mu sumauk ra ti-
nanggoi mu am minsuup riun ra
aparayol ra karaya' onsoi hitu. 19Am
lumondon ko ra intopot mu am
hinuang mu onsoi. Nga siino kula-
kula' ngaulun ikaa nanguntoi ra
hinuang nilo, am hino nga
napakulalaat ra intopot nilo rano.
20Kono hino po ri Himinius ilo
ri Aliksandor, au nangila' rilo ruo am
napahusu' rilo ra pihangon nu Ibilis
hili ilo mulou ahuyai ra Tuhan Ala.

1:13 Inu.8:3, 9:4-5

Kinabaalo' ra paat sambayang

2 1Puu-puun no, au akitaak bonsoi
ramuyun hili akitaak sambayang
am sambayang ra ulun bokon am
poyo mindahu tarima' kasi'
pasukuon ra Ala ra tayar nu kawi' nu
ulun. 2Tayar nu raja-raja' am tayar
nu kawi' nu ulun akakuasa' amihang.
Onsoi sambayang akitaak hili bayah
taka asanang am siino kaansayan. am
rumaliwi' huang ra tingkuangon nu
Ala am tingkuangon nu ulun. 3Hino
nga onsoi am ampaat ra kasiha' nu
Ala apakaayah ritaka no, 4nga io
asiha' hili kawi' nu ulun auma'
kaayahon am akapandai ra aun
otopot. 5Nga Ala taka saumi yak, am
saumi yak po apasimpung ritaka ra
Ala, io hino i Karistus Yasus 6Io
nanaak ra inan no ra maan potoyo'
sumauk ra kaayahan nu kawi' nu
ulun. Am hino nga nanatandu' ra
paat nu hili ra Tuhan Ala asiha' ra
kawi' nu ulun kaayahon. 7Am hino
nga puun no au sinusub pasauko' ra
sususubon ri Yasus am guru' ra tayar
nu bansa' sala' Yahudi am ambala'
ra baal nu intopot am katapatan. Au
ikaa ambuak am au mindahu ra rahu
otopot.
8Kasiha' ku ra paat mi lumulur am
sambayang ulun-ulun ungkuyon
onsoi ilo sambayang ra huang
nabahuan kaando' aruol huang
karuo kono am pahahansangan ra
ulun bokon. 9Am au asiha' ra
kinabaalo' nu ruandu' ra ilo
lumomor am ikaa ahipailong ra
pakayan nilo. Onsoi yak amakai ra
pakayan ampaat am ikaa apakauyu'
ra ilayan nu ulun. Sala' ka siu-siu' ra
pakuan ra abuk nilo, karuo kono
apalimpor ra maas, mutiara', am
pakayan oloho. 10Io yak labing onsoi
ra ilo anguma' ra maan onsoi ampaat
ra kinabaalo' nu ruandu' angangku
ra ilo angintopot ra Ala. 11Am onsoi
ruandu' ahihiubas lumomor am
sumuhut ra pangubasan nu Tuhan.
12Ikaa au amalihua ra ruandu' auma'
angubas ra ungkuyon, karuo kono am
anguasa' ra ungkuyon. Onsoi yak
ruandu' ikaa mindahu ra paat nu
hino. 13Nga i Adam hua pinasauk
pahulu, am hili i Hawa. 14Am sala'
ka i Adam nabuakan io yak ruandu'
li hua nabuakan, suku' ra io ikaa
inaya' ra pamapalan nu Ala.
15Hama' no pono' kono hino, ruan-
du' auma' taakin ra bayah ra paat
nilo siino anak, nu kono po io[a]
rumaliwi' huang am intopot no ri
Karistus olondon am hai-hait masi'
ra ulun bokon am poyo aayah yak ra
tayar nu Ala.

Kinabaalo' nu ulun mamaayo ra ulun nangintopot

3 1Kono ulun asiha' sumauk ra
mamaayo ra ulun nangintopot
ulun hino asiha' ra karaya' onsoi.
Rahu hitu otopot. 2Onsoi ulun
mamaayo ra ulun nangintopot kaan-
do' atu-atu sala' am andu' no pono'
am saumi yak[b], ataan huang, apan-
dai, onsoi pahayaman ra ulun bokon
am asiha' yak apasikot ra ulun bokon
ra pahun nano am apandai angubas
ra ulun.
3Sala' kaulun auk-auk am aasal-
asal io yak ulun olomor am apandai
masi', am ikaa alaai ra usin. 4Ulun
hino apandai amihang ra ilo san-
sulapan am apandai ambala' ra
anak-anak no rano ra panusuban no
hili anak no rano maya'. 5Nga kono
ulun hino ailo amihang ra ilo san-
sulapan aun koson no auma' amihang
ra ulun nangintopot ra Ala. 6Sala'

---

[a]2:15 io: Karuo kono am; ilo
[b]3:2 andu' no pono' am saumi yak: Karuo kono am; ingondo' yak ahandu'

2:7 2Tim. 1:11 2:9 1Ptr. 3:3 2:13 Kas. 2:7, 2:21-22 2:14 Kas. 3:1-6 3:2-7 Tit. 1:6-9

kaulun bahu inintopot nga naapo io
asawat huang am kumakaulu' suku'
io aawahan ohondo' ra Ibilis ra
pahulu li. 7Io sangulun onsoi ra ing-
galan ra tingkuangon nu ulun asuang,
kaapo kono hino io uyayon nu ulun
suku' io akasulung ra toon nu Ibilis.

Ulun palayan

8Ulun palayan, am ulun yak poyo
onsoi ra kinabaalo' am abubuh ra
huang, am sala' kaulun ainum-inum
ra akaauk, am aulu' ahuyum ra usin.
9Ilo mintopot ra katapatan nu intopot
nopongo pinaintalang nu Ala ra
huang onsoi. 10Am onsoi ilo tainuan
pahulu, am kono po kaando' atu-atu
nilo, am hili ilo maan ra ulun
palayan.
11Am kono hino po nu andu' nilo[c]
onsoi ra kinabaalo', am ikaa anguku-
nu' ra baal nu sangulun, am abubuh
yak huang, am kalansanan nu kawi'
nu ulun ra atu-atu maan am rahuon.
12Am ulun palayan pono', am saumi
yak andu' no[d] am io apandai ambala'
ra anak-anak no ilo sansulapan am
maya' ra panusuban no. 13Ulun onsoi
ra karaya' no, hili ilo akaundut ra ing-
galan onsoi, am ilo aatas ambala' ra
intopot nilo ri Karistus Yasus ra ulun
bokon.

Kaansayan pinaintalang nu ugama taka

14Kalansanan ku apasi au matong
riun hama' no pono' kono hino asiha'
po au anulis ra surat riun. 15Am kono
po au aamot sumuku', am surat ku
hitu amala' riun ra aun ki' koson nu
kinabaalo' taka ra itaka lilian nu Ala.
Atungon no ra itaka lilian nu Ala, io
hino itaka sirong nu Ala aayah hino,
nga sirong nu Ala apakatahoh am
amiara' ra pangubasan otopot intor
ra Ala. 16Kaando' kasangulun po
akaalap ahalim ra hayo nu kaansayan
pinaintalang nu ugama taka nga
Yasus Karistus inatong ra kono baal
nu ulun am pinaintalang otopot nu
Ro nu Ala[e] am nailong nu malaikat-
malaikat am aho hino inindulan ra
kawi' nu bansa' am ulun ra luput nu
tana' hitu angintopot rio am io
pinasimpor ra Surga'.

Guru-guru' ahirumangku

4 1Ro nu Ala nopongo inindahu ra
asauk ra orou-orou sumunu' siino
kula-kula' ngaulun lumuhut ra in-
topot am maya' ra ro-ro amalir am
pangubasan nu saitan. 2Pangubasan-
pangubasan hiano intor ra ulun
ahipapayu am abubuak nga huang
nilo ikaa akaliman ra aun onsoi nga
ikaa no hua ilo maya' ra huang nilo
onsoi no. 3Ilo angubas ra ulun ra ikaa
ahuot am ikaa angakan ra kula-kula'
akan tinantu' nilo ra ikaa auma'
akanon. Lai' halan am Ala nanguma'
ra akan hino ra maan akano' luma-
ngus ra sambayang mindahu tarima'
kasi' yak rio, io hino kawi' nu ulun
nangintopot ri Karistus am nopongo
nakapandai ra pangubasan otopot
intor ra Ala. 4Kawi' nu atu-atu sinauk
nu Ala onsoi. Kaando' ka saumi po
kaangasan taka. Am apuon mi kawi'
nu hiano ra luang nu sambayang mi
ra mindahu tarima' kasi' ra Ala.
5Nga rahu nu Ala am sambayang pa-
nginsuatan nopongo nirahu hino
apasauk ra hiano ampaat ra kasiha'
nu Ala.

Ulun onsoi ra pangkaraya' ri Karistus Yasus

6Kono po oko ambala' am anaak
ra aun onsoi ra pahaka-pahaka' inin-
topot oko sumauk ra angkaraya'

---

[c]3:11 Andu' nilo: Karuo kono am; Ruandu-ruandu' anginsuup rilo ra sirong.
[d]3:12 saumi yak andu' no: Karuo kono am; ingondo' yak pahuot.
[e]3:16 am pinaintalang otopot nu Ro nu Ala: Karuo kono am; ra luang nu kinabaalo' otopot, pinaintalang ikaa otopot.

onsoi ri Karistus Yasus. Kinabaalo'
am bayah mu paingkotohon nu pam-
balaan ra intopot am pangubasan
otopot nopongo binayaan mu hino.
7Mintawoi ko ra pusalo nu matuo rali
ahikukunu' yak ra alaat am kaando'
balos.
Timotius, onsoi oko ahihiubas
opolondon ra kaayahan mu maya' ra
kasiha' nu Ala. 8Apaingkuli ra inan
ra pahuyuman ra umos siino balos no
ra tayar nu inan io yak labing onsoi
pahihiubasan ra mintopot ra Ala nga
angibit ra kaansayan ra kawi' nu
bayah raino am bayah mi nuanu
rahili. 9Rahu hitu kapio otopot ra
maan kinongohon am intopoton.
10Hitu nga puun no itaka lumikot[f] am
mingkotoh ra karaya' taka ra Tuhan,
nga itaka lumansan ra Ala Aayah io
nga auma' napakaayah ra kawi' nu
ulun, am labing po io apakaayah ra
luur nu ulun mintopot.
11Balain mu am ubaso' ra kawi' nu
hiatu am susubo' ulun nangintopot
sumuhut ra pangubasan hitu.
12Hama' no pono' oko mambulok,
am ikaa oko apahusu ra ulun bokon
angila-langka' no riun. Onsoi yak oko
mangun ra paniluan ra kawi' nu ulun
nangintopot, onsoi ra lakou nu
pahayaman mu, am kinabaalo' mu,
am asi' mu, am intopot mu, am ikaa
ahambai. 13Am onsoi ko apinso' am-
basa' ra Kitap nu Tuhan ra tayar nu
ulun nangintopot, ambala' am angu-
bas po rilo ra tima' ku kaapo
sumuku'.
14Ikaa oko akaliro amakai ra taak
nu Ala riun ra paat nu ulun angindul
ra rahu nu Ala apasuku' ra bilin nu
Ala riun am mamaayo nu ulun na-
ngintopot ra ilo nangangkam ra tim-
pululuu mu am nanambayang riun.
15Onsoi akau topo-topot angkaraya'
ra kawi' nu hino, hili kotoh nu intopot
mu hino apandayan nu kawi' nu ulun.
16Huangon mu onsoi-onsoi kina-
baalo' mu, am huangon mu po pa-
ngubasan mu ra ulun bokon. Lumon-
don ko yak ra kawi' nu hiatu am hili
oko apakaayah ra inan mu tohom, am
apakaayah po ra ulun angkinongoh
ra pambalaan mu hino.

Pambalaan ra tayar nu ulun nangintopot

5 1Ambala' ko po ra ulun atuo intor
riun, am pain mu kulalaato' min-
dahu. Balain mu yak talaaho' kono
yak pakuan mu mindahu ra ama' mu.
Am ulun mambulok, am ohondo' ra
pahaka' mu. 2Am ruandu' matuo, am
onsoi kono yak pakuan mu ra ina'
mu, am kono po hino nu ralaa ohon-
do' ra pamahuangan mu ra ali' mu ra
kaando' atu-atu huhuangon alaat.
3Am onsoi rumaliwi' huang ra
ruandu' nabalu kaando' angalulum.
4Io yak kono sangulun nabalu hino
siino anak karuo kono am siino aru',
ulun hiano nga puu-puun paration
hili ilo ampahuang onsoi-onsoi ra
sulapan am amalos ra kaansayan
inuma' nu matuo am aru' nilo. Nga
baal hino hua apainsuat ra huang nu
Ala.
5Am kono po ruandu' hino nabalu
am kaando' ra angalulum, am Ala
yak lansanan no am sambayang ra
tukir nu orou am londom akiasi' ra
Ala. 6Io yak kono po ruandu' hino
nabalu am aulu' no yak aansayan ra
kasiha' nu huang nano, am aayah io
pono', am ohondo' yak poyo ra kono
inatoi. 7Pasukuon mu rahu hitu rilo,
hili ilo ikaa pasalaan nu ulun bokon.
8Io yak kono siino po ulun ikaa anga-
lulum ra pahaka' no labing po ra ilo
sansulapan, am ulun hino angulalaat
yak ra intopot nano, am akasail no
solor balaat nu ulun hino intor ra
ulun ikaa angintopot.
9Ruandu' poyo nabalu auma'
suratan ra buku panuratan ra ingga-
lan nu ruandu' nabalu rano, io hino

---

f4:10 lumikot: Luang nu buku nakalair; inawah

umur no akasail onom ngoopor
ngaupok am ingondo' yak uwoto'[g].
10Am napandayan ra ilo nopongo na-
nguma' yak ra onsoi, am apandai a-
ngalulum ra anak no, am anginsuat
apasikot ra tambului ikaa pono'
nakaulihan no, am anguma' ra atu-
atu maan no ra tayar nu ulun nangin-
topot, am nanulung ra ulun siino
susa', am apinso' nanguma' ra kawi'
nu karaya' onsoi.
11Kono po ruandu' nabalu hiano
putangaanon nu inan, am pain mi
surati' inggalan nilo rano, nga kono
ilo asiha' uwoton po rahili am hino
puun nilo ikaa olondon ri Karistus,
12hili lumungka' ra randi' nilo ra lali'
nali ri Karistus. 13Labing po ra ilo
lako-lakou muoi ra pahun nu ulun
bokon. Am poyo alaat io hino ilo
ahihiubas ahuyai ra ulun bokon am
aluoi baya' ra atu maan nu ulun
bokon am poyo ahayam ra baa-baal
apakauyu' ikaa auma' ayamon.
14Hino nga puun no au mindahu ra
ruandu' nabalu putangaanon nu inan
uwoton poyo, am hama' nilo akaun-
dut ra anak am angalulum po rilo
sansulapan, hili ulun asisingon hiano
kaando' pangulalaatan nilo ra ingga-
lan taka. 15Nga siino no hua kula-
kula' ruandu' nabalu tinumalikur ra
Tuhan am inaya' ri Ibilis.
16Io yak kono sangulun ungkuyon
karuo kono am ruandu' nangintopot
siino pahaka' no ruandu' nabalu
onsoi io angalulum ra ruandu' nabalu
hino ikaa apahusu' ra ulun nanginto-
pot bokon angalulum rio. Intor ra
hino ulun nangintopot bokon rano
akaalap angalulum yak ra ruandu'
nabalu kaando' pahaka' rano.
17Ulun mamaayo nu ulun nangin-
topot kono karaya' no onsoi bonsoi,
ikaa mulalas onsoi nahi io taakin ra
talampos induo ruli' asauk ra pangin-
suatan rio, puu-puun io hino ulun
apinso' ambala' am angubas. 18Siino
rahu pinasuratan nu Ala,

"Pain mi oboto' kabang nu
sapi' ra kotongo' nilo angu-
nau'."

Am siino po rahu pinasuratan nu
Ala,

"Ulun angkaraya' auma'
akaalap ra hari'."

19Pain mu intopoto' pamarawaan
nu ulun mamaayo nu ulun mintopot
nu kono po kaando' ruo ngaulun
akito ra inuma' no karuo kono am
talu ngaulun. 20Balain mu pahinta-
ngaano' ulun ruli-ruli' anguma' ra
sala' hiano ra tingkuangon nu ulun
asuang, hili bokon no alaa' am ikaa
tumilu' ra kono hino.
21Ra tingkuangon nu Ala am ting-
kuangon ri Karistus Yasus am kawi'
po nu malaikat nu Ala napili' au
akitaak bonsoi riun hili oko maya' ra
paniluan-paniluan hitu ra kaando'
atu-atu huangon am ikaa ko amaal ra
uungon nu huang mu. 22Ikaa oko
apasi-pasi onompok ra ulu nu sasa-
ngulun anatandu' ra io asauk ra amba
nu Tuhan. Kono ulun bokon akasala'
ikaa akau maya' ra sala' no hino.
Onsoi oko sumiho hili oko ikaa aka-
panguma' ra sala'.
23Pain mu luuro' siang no inumo'.
Onsoi ko po anginum kaiti' ra ruu' nu
anggur papaunou mu ra inakan
muno, nga asalok hua oko arualan ra
tinaai.
24Sala' nu kula-kula' ulun, nopo-
ngo noyo napandayan ra kaapo io to-
losoyon. Io yak sala' nu ulun bokon
bahu yak apandayan ra kula-kula'
buoi no anguma' ra sala' hino.
25Kono po hino nu kawi' nu maan
onsoi parayus yak akito. Am kawi' nu
maan asusa' akito, ikaa auma'
asibunian.

---

g5:9 ingondo' yak uwoto': karuo kono am; olondon huang ra andu' no

5:18 Ul. 25:4, Mat:10:10, Luk. 10:7 5:19 Ul. 17:6, 19:15

6 1Kawi' nu ulun nangintopot
sinumauk ra amba, onsoi ilo
rumaliwi' huang ra tuan nilo no. Hili
kaando' ulun ahuyai ra inggalan nu
Ala am pangubasan taka. 2Kono ulun
amba sangulun angintopot am kono
tuan nilo no ulun nangintopot onsoi
io ikaa anguyai ra tuan nilo nga tuan
nilo no pahaka' nilo yak poyo. Onsoi
nahi ra ilo angkaraya' ra tuan nilo
rano ra labing onsoi, nga ulun intokon
nilo angkaraya' hino nga ilo ohohon-
do' inintopot ra Tuhan am inasian nu
Ala.

Pangubasan amalir, am ulun kumakakaya'

Onsoi ko angubas am ambala' ra
kawi' nu hiatu. 3Kono siino po ulun
sala-sala' ra pangubasan no intor ra
pangubasan taka, am mansang ra
rahu nu Tuhan taka Yasus Karistus,
am pangubasan po nu ugama taka,
4Ulun hino akumpou am kuma-
kaulu', kaando' kapandayan no,
kasihaan no ikaa onsoi. Io asiha' ku-
mangkalit yak ra pahahayaman hitu
apasauk ra huang sumolon, pahahan-
sangan, pahuhuyayan am panan-
taman ikaa onsoi. 5am kalit yak
kaando' kapapari' ra ulun ailo
amahuang am kaando' katapatan.
Nga tantam nu ulun kono hino ugama
hitu pahuyuman yak ra kakayaan.
6Topot no ugama hino apakasatu'
bonsoi ritaka, nu kono po ulun hino
asulob huang no ra atu notohom no.
7Kaando' nga inibit taka ra lali' taka
inanak ra tana' hitu am kaando' po
nga ibiton taka ra itaka matoi. Kaan-
do'. 8Kono po hino, siino po pakayan
am akan taka, am asulob no nga hino.
9Ulun kumakakaya' hiano ananat
huang am atoon nu kula-kula'
kasihaan kaando' balos am
apakalaat. Am kasihaan hino nga a-
ngibit yak apasubo' ra kalaatan am
patayan. 10Balaai ra usin puun nu
kawi' nu kalaatan, siino ulun kapio-
pio alaai ra usin suku' ra ilo akalisang
intor ra intopot. Popor no rahili ilo
apakaila' ra huang nilo tohom.

Pamaparan am paniluan

11Io yak u Timotius io hino ulun
tohom nu Ala, intor ra hino onsoi oko
ikaa anguma' ra kawi' nu hiano.
Onsoi oko lumikot sumauk ra ulun
otopot ra pahilayan nu Ala, asauk ra
amba nu Ala, angintopot ri Karistus,
masi' ra ranga-rangan, tumaan huang
ra paat aila' am alami' pahayaman.
12Onsoi oko lumikot kapio-pio ra
tayar nu kaayahan nu ulun nanginto-
pot hili oko akahaau ra balos nu
bayah otopot am ampus-ampus.
Intor ra baal hino nga Ala nahipah
riun ra paat mu nangangku ra angin-
topot ri Karistus ra tingkuangon nu
ulun asuang. 13Am raino ra tingkua-
ngon nu Ala nanaak ra bayah ra kawi'
nu atu-atu aayah, am tingkuangon
ri Karistus Yasus mindahu ra rahu
otopot ri Pontius Pilatus, au ambala'
riun, 14onsoi oko maya' ra kawi' nu
pansusuban ku hino ra huang abubuh
am kaando' sala' suku' ra orou pan-
dulian nu Tuhan taka Yasus Karistus.
15Ala anantu' ra paat nu orou pan-
dulian no. Io yak nga saumi
amimihang io maayo kuasa', Raja' ra
kawi' nu raja' am Tuhan ra kawi' nu
tuhan. 16Io yak nga ikaa aalap
amihang nu patayan, io aayah ra
luang nu binuntul ikaa auma'
aimaaran nu atu-atu kaulun. Kaan-
do' kasangulun po ihondo' pakakito
rio, karuo kono am akaalap angimon-
tong rio. Io yak nga auma' ansukon
am maayo kuasa' suku' ra buo-buoi
no! Amin.
17Balain mu ulun akaya' ra tana'
hitu ra ilo ikaa maayo huang am alan-
san ra sasawot ikaa pantuusan hino.
Onsoi yak ilo lumansan ra Ala nga io
yak anaak ra taak onsoi ritaka ra

6:13 Yah. 18:37

kawi' nu atu-atu hili itaka auma' a-
nginsuat ra taak no hiano. 18Susubon
mu ilo ra ilo anguma' ra atu onsoi am
anguma' ra asuang baa-baal onsoi,
atataak am asiha' anaak ra atu-atu
intor ra sasawot nilo ra ulun bokon.
19Intor ra baal kono hino ilo amalulur
ra talampos intor ra Ala asauk ra
onsoi pasuaan ra orou-orou matong.
Intor ra baal hino ilo auma' akaalap
ra bayah ampus-ampus io hino bayah
otopot.

20Atu po pinapiaha' riun, piahain
mu hino onsoi-onsoi, u Timotius!
Ikaa oko ahayam ra pahayaman-
pahayaman kaando' balos am pari-
rimbangan-paririmbangan ra baa-
baal ikaa asuhut anabit, sabiton ra
"Kapandayan". 21Nga siino no hua
kula-kula' ngaulun mindahu ra, inan
nilo tohom ra ilo siino kapandayan
am popor no rahili ilo ikaa sumuhut
ra pangubasan nu ulun nangintopot
ra pahulu li.

Au sambayang ra Tuhan anaak ra
barakat no ramuyun.

Intor rakon,
Paulus

Surat ri Paulus kainduo sumuku' ri
TIMOTIUS

Rahu papaintalangan

Surat ri Paulus kainduo sumuku' ri Timotius sampiruo ra suot no pambalaan ri Paulus ri Timotius rangan no angkaraya' nga i Timotius ulun mabulok hua. I Paulus ambala' ri Timotius hili akapulanu. Io ambala' am apaingkotoh hili parayus yak abubuh huang ra aparayol ra aho ra baal nu Tuhan Yasus Karistus am humonggong yak ra Randi' Lairon am pangubasan ra aho onsoi intor ra Ala am hili Timotius sangulun huru' olondon angkaraya' am apaparayol ra aho onsoi intor ra Ala, hama' pono' aintupan nu ila' am kulalaat.

Timotius binalaan ra ikaa muoi simpung ra pangkakalitan akabulingou am kaando' loho hino. Pangkakalitan-pangkakalitan kono hino kaando' balos no, io yak apakalaat ra huang nu ulun akaringoh no.

Kawi' nu hino Timotius pinaingat hili angalap yak ra napahandaan ra bayah ri Paulus, io hino intopot no ri Karistus, akapulanu, asi' no, kalandanan no, am ila' nopongo inintup ra pangulalaatan rio.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-2
Panginsuatan am papaingkatahan 1:3-2:13
Kula-kula' pambalaan 2:14-4:5
Baal ri Paulus 4:6-18
Pamaparan 4:19-22

---

1 1-2Sumuku' ri Timotius pangin-
suatan ku! Au i Paulus pinasauk
nu Ala ra sususubon ri Karistus
Yasus, am sinusub ra muoi ambala'
ra kaayahan nirandi' nu Ala ra
taakan ritaka ulun sumilulum
ri Karistus Yasus.
Au sambayang ra Ala Ama' taka
no am Tuhan taka i Karistus Yasus
anaak ra barakat, asi' am kaansayan
riun.

Panginsuatan am papaingkatahan

3Au mindahu tarima' kasi' ra Ala
intok ku angkaraya' ra huang abubuh
am otopot, ohondo' ra aki ku ra
pahulu li. Au hai-hait mindahu
tarima' kasi' ra Ala ra tuki-tukir ku
akahuang am anabit ramuyun ra
luang nu sambayang ku, ra paat no
atawang am paat nu londom.
4Apinawaan ku solor tangi' muli am
atipahilong halan au riun. Kono po
halan iito akapantiwol am anginsuat
au no bonsoi. 5Ahuang ku kabubuhan
nu intopot muno, kono yak intopot nu
aru' muno i Lois am ina' muno
i Unis. Am apandayan ku intopot
muno raino am humondo' yak ra in-
topot nilo no. 6Hino nga ra au apa-

1:2 Inu. 16:1 1:5 Inu. 16:1

mahuang riun ikaa amalasa' ra taak
nu Ro nu Ala riun ra paat ku nonom-
pok riun tili. 7Nga Ro tinaakan nu
Ala ritaka sala' ka Ro apakalaa'
ritaka. Topot no Ro nu Ala apaingko-
toh ritaka am anguma' ritaka masi'
bonsoi ra ulun bokon am ataan huang
taka hili ikaa anguma' ra kalaayan nu
huang.
8Intor ra hino ikaa oko angkauyu'
ambala' intor ra baal nu Tuhan taka,
am ikaa po oko angkauyu' ambala' ra
baal ku, au niriil nga Tuhan Yasus
hua. Topot no, intor ra kotoh nu
kuasa' nu Ala, akaaya' pono' oko
aila' ra ambala' ra Aho Onsoi hino.
9Ala napakaayah ritaka am nangipah
ritaka mangun ra ulun tohom no. Am
nangipahan no hino ritaka sala' ka
intor ra inuma' taka onsoi, io yak
maya' yak hua ra kasiha' nano am
asi' nano. Am io nangasi' ritaka min-
tuu' ri Karistus Yasus intor ra lali-
lali' nali. 10Am asi' no hino
piniantalang no poyo raino ra
sinukuan ri Karistus Yasus Raja'
napakaayah no ritaka. Am io nopo-
ngo namalawo ra kuasa' nu patayan,
am napakito ritaka ra kaayahan
ampus-ampus lumangus ra Aho
Onsoi hitu.
11Am au pinasauk nu Ala ra ulun
sususubon am guru' am ambabala' ra
Aho Onsoi hitu. 12Hino nga puun ku
aila' nga kawi' nu baal hitu, io yak
kaintapatan ku ikaa ahungga', nga
apandayan ku aun ki' intopoton ku
hino. Au angintopot nga atu nopongo
pinapiaha' no rakon[a], io auma' yak a-
ngiaha' suku' ra Orou Kaawian.
13Onsoi insuhuton mu kapio-pio pa-
ngubasan otopot nopongo inubas ku
riun. Am onsoi oko tumahoh ra in-
topot am asi' asauk ra tohom taka nga
itaka sinumilulum ri Karistus Yasus.
14Intor ra kuasa' nu Ro nu Ala aayah
ritaka hino, onsoi oko angiaha' onsoi-
onsoi ra Aho Onsoi nopongo
pinapiaha' no riun.
15Oko nopongo nakapandai nga
kawi' nu ulun ra luput nu daira nu
Asia nopongo nahiru' aangas maya'
rakon, kono po hino ri Pigilus am
Hirmoginis. 16Alansan yak ra Tuhan
angasi' ri Onisiporus ilo sansulapan,
nga asalok io hua liha' inuoi napain-
suat rakon ra au niriilan tu, am ikaa
po auyu' ra baal ku hitu. 17Am
pakasuku' poyo tupo ra Ruum tu am
sunggapo-hapo noyo ahuyum rakon
suku' yak ra narampa' no au. 18Oko
nopongo nakapandai ra paat ku siino
ra Ipisus io asalok anulung rakon. Au
sambayang hili Tuhan apakito ra asi'
no rio ra paat nu Tuhan amisara' ra
kawi' nu ulun.

Bubuhon yak angintopot ri Karistus Yasus

2 1U Timotius anak ku, onsoi oko
sumauk okotoh lumangus ra
kuasa' nu Ala nga itaka sinumilulum
ri Karistus Yasus.
2Naringoh mu noyo hua panguba-
san ku ra pahulu li ra au nambala' ra
ulun asuang, am indulan mu po pa-
ngubasan hiano ra ulun auma' kalan-
sanan hili ilo pono' am auma' po
angindul angubas ra ulun bokon.
3Onsoi oko akaaya' aila' nga oko
sauyar olondon ri Karistus Yasus.
4Kaando' sangulun sauyar sumiwat
ra karaya' no boko-bokon nu kono io
asauk ra sauyar, nga asiha' yak hua io
apainsuat ra huang nu kapala' nano.
5Kono ulun maya' animbul, ikaa io
auma' akaalap ra talampos nu kono
po io ikaa sumuhut ra aturan nu
animbul hino. 6Ulun antangumo
okotoh angkaraya', io nga puu-puun
akakuasa' angalap ra umbung nu atu
tinambak no. 7Huangon mu onsoi-

---

[a]1:12 atu nopongo pinapiaha' no rakon: Karuo kono am; aun nopongo pinapiaha' ku rio

1:11 1Tim. 2:7

onsoi rahu ku hiatu, nga Tuhan hua
aparatong riun ra kawi' nu atu-atu.
8Huangon mu hitu, Aho Onsoi
balain ku hitu, io hino aho intor ra
baal ri Yasus Karistus sua' ri Raja'
Daud. Io nga i Karistus nopongo
pinanduli' kaayaho' intor ra patayan.
9Au naila' nga ambala' ra Aho Onsoi
hino, suku' ra au binungkungan ra
rantai ohondo' ra ulun alaat. Io yak
rahu nu Ala ikaa aalap anangkong ra
rantai. 10Hino puun ku tumaan yak ra
kawi' nu atu-atu, nga au ampahuang
ra ulun napili' nu Ala hili ilo akaalap
ra kaayahan tinaakan mimpuun ri
Karistus Yasus io hino kaayahan
ampus-ampus rumangan ra Ala.
11Hitu nga rahu otopot.

Kono itaka nakaaya'
ra pinatayan ri Karistus,
am aayah po itaka akaaya' rio.
12*Am kono itaka olondon rio,*
am itaka pono'
am amihang po rangan no.
Am kono itaka ahalim rio,
am io pono' rahili
am ahalim po ritaka.
13*Am kono itaka*
ikaa lumondon,
am io lumondon yak
nga ikaa hua huang nano ahihi-
ungga'.

Kasiha' nu Ala ra ulun angkaraya' rio

14U Timotius, onsoi oko
apamahuang ra ulun mu intor ra
kawi' nu baal hino. Ra tingkuangon
nu Ala onsoi balain mu ilo hili ilo
ikaa angkakalit intor ra baal nu kula-
kula' pamarahuan. Kaando' hua
balos nu kono itaka angkakalit intor
ra baal nu pamarahuan nga apasusa'
yak hua ra huang nu ulun angkino-
ngoh. 15Onsoi oko lumikot bonso-
bonsoi hili Ala angangku riun auma'
asauk ra ulun angkaraya' rio. Onsoi
oko lumikot hili oko ikaa angkauyu'
ra karaya' mu, io yak angubas ampaat
ra pangubasan-pangubasan otopot
intor ra Ala. 16Ikaa mindahu ra rahu
kaando' balos am ahuyai ra Ala.
Rahu kono hiano anguma' yak ra
ulun indu-indul alaat. 17Am rahuon
nilo hiano ohondo' yak ra ondoh
rumaraai. Am ruo ngaulun ra
ahiaguru' hiatu io hino i Himinius ilo
ri Pilitius. 18Ikaa no ilo minsuhut ra
pangubasan otopot, am angurarou ra
pangintapatan nu kula-kula' ulun.
Rahu kanilo, "Anduli' aayah intor ra
patayan nakalibos noyo." 19Ulun na-
ngintopot hino ohondo' ra turok
binansukan nu Ala atahoh ikaa
auma' auhoh. Siino sinuratan intor ra
baal nu ulun hino, "Akaulihan nu
Tuhan luur nu ulun tohom no" am
"Aun ulun mindahu ra ilo tohom nu
Tuhan onsoi ilo mulou anguma' ra
maan alaat."
20Apandayan taka pahun nu ulun
akaya', asuang saluhung piring am
boko-bokon po. Siino no binaal intor
ra pirak am amas, am siino po binaal
intor ra taun am tana' tina'. Am
bokon ra piring hiano asalok pakayon
nilo am binaal intor ra amas am pirak
hiano, pakayon nilo yak ra kono siino
insuaton. 21Ali' hino, am aun ulun a-
ngiru' ra kawi' nu kalaatan intor ra
huang no, am io rahili kono piring
amas pakayon ra languson onsoi. Nga
pinakuasa' noyo hua inan nano ra
Tuhan katangan rio no, am io nilair ra
tayar nu kawi' nu karaya' onsoi.
22U Timotius, mintawoi ko ra
kalaayan naubasan nu ulun mam-
bulok. Sotopot no onsoi oko anguma'
ra atu maan otopot, angintopot ra pa-
ngubasan otopot, masi' ra Ala am
ulun bokon, am aayah ohohonsoi ra
ulun bokon. Onsoi bayah mi kono
hino sumindangan rilo io hino ulun
aingkoos huang sambayang am masi'
ra Tuhan. 23Am ikaa ko sumaang ra

2:12 Mat. 10:33, Luk. 12:9 **2:19** Tob. 16:5

paririmbangan nu ulun abu-bulingou
hiano. Apandayan taka hua langus nu
paririmbangan hiano angibit yak ra
pangkakalitan. [24]Itaka ulun angkara-
ya' ra Tuhan ikaa onsoi ra kono ang-
kalit. Onsoi yak itaka ahahasi' ra
kawi' nu ulun am alanggoi huang am
apandai angubas, [25]am onsoi io
alimuoi rahu ra kono io angubas ra
ulun mansa-mansang. Ikaa apan-
dayan taka nu kono Ala anaak ra ban-
tasan nilo rahili mimpoi ra sala' nilo
am apandai ra pangubasan otopot.
[26]Hili ilo akaliman, am kaayahon
intor ra toon ri Ibilis, nga i Ibilis hua
nanakub am namalikot napaaya' rilo
ra kasiha' nano .

Kaawian nu paat

3 [1]Huhuangon mu hitu. Asuang
rahili bonsoi kasusaan ra paat nu
kaawian nu paat.
[2]Am ulun pono' rahili am apali'
yak ampinawo ra kalikatan nilo rano,
am usin yak kasihaan no, am akum-
pou, am kumakaulu' ra rahuon. Ilo
asiha' ahuyai ra ulun, ikaa minsuhut
ra rahu nu matuo nilo, ikaa apandai
mindahu tarima' kasi', am asisingon
ra baa-baal nu ugama, [3]ikaa apandai
masi' ra rangan, aangas angampun,
ilo asiha' angulalaat ra ulun bokon,
asiha' yak ahumbal, alaat, asisingon
ra kaansayan. [4]Ilo ikaa kalalansanan,
kumakaulu', ikaa apakalanggoi
amahuang. Ilo asiha' bonsoi ra kasa-
nangan ra tana' hitu intor ra maya' ra
panusuban nu Ala. [5]Am kapio halan
solor ilo sumuhut ra Arat sinuratan
ri Musa ritaka, io yak ikaa yak hua ilo
akarati' ra langus nu ugama ra luang
nu bayah nilo. Onsoi oko mintawoi ra
luur nu ulun kono hiano.
[6]Am bokon no intor ra lolot nilo
muoi panikot ra pahun, ampalumaah
kumakakuasa' ra luur nu ruandu'
kaando' kaintapatan asalok
amahuang ra ilo nakasala', am
pinihang nu kula-kula' kasihaan nu
huang. [7]Apinso' halan solor ruandu'
hiano akiubas, io yak ikaa hua apan-
dai angaulih ra pangubasan otopot
intor ra Ala hino. [8]Ohondo' ri Yanos
am i Yambros kumalit ri Musa ra
pahulu li, kono po hino nu ulun hiano
kumalit ra pangubasan intor ra Ala.
Huang nilo nopongo nalaat, am in-
topot nilo ikaa nakasuku' ra languson
no. [9]Io yak kaando' hua atu-atu
auma' nilo nga kawi' pono' hua nu
ulun am akapandai ra ubong nilo no
balos ohondo' yak ra kono nasauk
ri Yanos li ilo ri Yambros ra bahu li.

Kula-kula' paniluan pamupusan

[10]Am oko hua Timotius nopongo
inaya' ra pangubasan ku am
kinabaalo' ku am langus nu kaayahan
ku. Oko pono' am nakababaya' ra in-
topot ku, am langgoi nu huang ku, am
asi' ku, am kalandanan ku [11]ra au
inila-ila' am naila' bonsoi. Nga
napandayan mu noyo hua kawi' nu
nasauk rakon ra Antiokia am
Ikonium am Listara, am kula-kula'
susa' ku ra au inila-ila' am naila' bon-
soi. Io yak Tuhan yak hua
napakaayah rakon intor ra kawi' nu
hiano. [12]Sotopot no kawi' pono' nu
ulun asiha' aayah rumaliwi' ra huang
ra Ala am aayah sumilulum ri Karis-
tus Yasus ulun hino auma' aila'.
[13]Am ulun po hua alaat am ulun am-
paruung indu-indul alaat. Ruungon
nilo halan ulun bokon, lai' am ilo
pono' am naruung po.
[14]Io yak oko poyo Timotius, onsoi,
yak oko lumondon ra pangubasan-
pangubasan otopot inubas riun am
intopoton mu bonsoi hino raino. Nga
napandayan mu noyo hua ulun
nasauk ra guru' mu. [15]Onsoi huangon
mu ra paat mu anak borook li, nga
oko nopongo nakapandai ra rahu

3:8 Nah. 7:11 3:11 Inu. 13:14-52, 14:1-7, 8:20

nasuratan ra Kitap. Kitap hino anaak
riun ra kapandayan hili oko akarati'
am auma' kaayahon lumangus ra in-
topot ri Karistus Yasus. 16Kawi' nu
nasuratan ra Kitap, kawi' no intor ra
Ala am akabalos[b] ra angubas ra atu
otopot, am ambala' ra ulun, analaah
ra atu asala', am angubas ra ulun
aayah maya' ra kasiha' nu Ala.
17Intor ra Kitap hino ulun angkaraya'
ra Ala akaalap ra kotoh ra tayar nu
kawi' nu karaya' onsoi .

Bubuhon mu yak angaho ra Aho Onsoi

4 1Karistus Yasus auma' matong po
ra tana' hitu muoi amisara' ra
ulun aayah am ulun inatoi, am io
matong auma' amihang kono Raja'.
Intor ra hino au akitaak bonsoi riun
ra tingkuangon nu Ala am i Karistus
Yasus, 2onsoi ko angaho ra Aho
Onsoi hitu am bubuho' yak hino
balai' onsoi ra paat asusa' karuo
kono am paat asanang, am pain-
topoton mu ilo am balai' ra nasalaan
nilo, am paingkotoho'. Am onsoi oko
alanggoi huang ra oko angubas intor
ra Rahu nu Tuhan. 3Nga matong hua
paat nano rahili ra ulun aangas ang-
kinongoh ra pangubasan otopot, am
maya' yak ra kasiha' nilo no, am
apali' yak muoi ahitutukir angkino-
ngoh ra pangubasan kasiha' nilo
angkinongoh. 4Am ilo mulou angki-
nongoh ra atu otopot, am asiha' yak
angkinongoh ra uliton lalayau. 5Am
oko poyo Timotius, onsoi ko apandai
ampahuang ra kawi' nu atu-atu, am
lumondon yak ra luang nu ila', am
bubuho' yak karaya' mu ra am-
babala' ra Aho Onsoi hitu, am ing-
kooso' huang mu ra oko ananggoi ra
tayar nu Ala.

Talampos nu ulun amanang

6Intor ra baal ku, nasuku' po paat
ku auma' matoi asauk ra taak
potoyon ra tayar nu Ala. Ikaa no
kula' buoi ku amahun ra tana' hitu.
7Au nopongo inaya' ra pahihilian ra
animbul am kawi' no onsoi yak, am
nopongo nakasuku' ra intok susu-
kuon. Olondon yak au maya'[c]
ri Karistus suku' ra kaawian no. 8Am
raino talampos ku ra au nopongo
namanang angkinaan rakon. Paat nu
Orou Kaawian nali, Tuhan, Akim
Otopot hino auma' anaak ra talam-
pos hino rakon, nga bayah ku siino
pahahansayan ra Ala. Am sala' ka au
yak akaalap ra talampos hino, io yak
poyo kawi' nu ulun lumangu angki-
naan ra sukuan nu Tuhan.

Bilin ri Paulus ri Timotius

9U Timotius, kapasion mu muoi
rakon. 10Nga naantak no hua i Dimas
ra kalaayan nu tana' tu, am nahiru'
noyo rakon inuoi ra bandar
Tasalonika. Am inuoi po hua
i Karisikis ra daira Galatia, am
i Titus pono' am inuoi poyo ra daira
Dalmatia, 11am i Lukas yak raino ra-
ngan ku amahun. Impayuran mu
i Markus am ambaya' akau muoi
rakon, nu io hua auma' anulung
rakon ra karaya' hitu. 12Pinakuoi ku
po hua i Tikhikus ra Ipisus.
13Kono oko muoi ra hitu, onsoi
ibiton mu sampayau ku nasindayol
binulian ku ra Toroas li ra pahun
ri Karpus. Ibiton mu po kawi' nu
buku ku aulu' bonsoi, io hino kawi'

---

[b]3:16 Kawi' nu nasuratan ra Kitap, kawi' no intor ra Ala am akabalos: Karuo kono am; tuki-tukir nu rahu nasuratan ra Kitap intor ra Ala akabalos.

[c]4:7 Olondon yak au maya': Karuo kono am; Olondon ra randi' ku

4:10 Kol. 4:14, Plm. 24, 2Kor. 8:23, Gal. 2:3, Tit. 1:4 4:11 Kol. 4:14, Plm. 24, Inu. 12:12,25, 13:13, 15:37-39, Kol. 4:10 4:12 Inu. 20:4, Ip. 6:21-22, Kol. 4:7-8 4:13 Inu. 20:6

nu buku karatas nano binaal intor ra
kungkung.
14-15Am ahibobontol oko ri Alik-
sandor tukang tambaha' hino, nga io
hua mansang bonsoi ra aho indulan
taka tu, am nanguma' ra kalaatan
alaat bonsoi rakon. Am Tuhan yak
rahili amalos ra kawi' nu hino rio
maya' ra kono balaat nu inuma' no.
16Lali' ku pinatingkuang ra pam-
pisaraan am kaando' no kasangulun
po ininsuup rakon mindahu, nu
naawi' yak hua nangiru' rakon. Alan-
san yak ra Ala ra io ikaa alaat huang
ra ulun hiano. 17Tuhan po yak hua
namarangan rakon am napaingkotoh
rakon hili au nakapangubas angaho
ra Aho Onsoi hitu ra kinongohon nu
kinasuango' nu ulun sala' bansa' nu
ulun Yahudi, am palabuso' no po au
intor ra au maan potoyo'. 18Am
Tuhan po rahili amalabus rakon intor
ra kawi' nu kalaatan am io po
ahalung rakon am apakuoi ra piha-
ngan no ra Surga'. Am io ansukon
suku' ra buo-buoi no. Amin.

Tabi'

19U Timotius, au apasuku' ra tabi'
ku ri Priskila ilo ansawo ri Akwila,
am kawi' ri Onisiporus sansulapan.
20Am Irastus sinumino ra Korintus
am i Tropinus pinaurong ku poyo
tima' ra Milotus nu arualan io hua.
21Am onsoi kapasion mu muoi rakon
raino ra paat ikaa po asimu' am
okotoh angin. Am Ibulus pono' ilo
ri Pudis, am i Linus, i Kaladia am
apasuku' po yak ra tabi' nilo riun.
Am kawi' pono' nu pahaka' bokon
luur nu angintopot am apasuku' po
yak ra tabi' riun.
22Au sambayang ra Tuhan amara-
ngan am anaak ra barakat riun.

Intor rakon,
Paulus

4:14 1Tim. 1:20, Nan. 62:12, Rm. 2:6 **4:19** Inu. 18:2, 2Tim. 1:16-17 **4:20** Inu. 19:22, Rm. 16:23, Inu. 20:4, 21:29

Surat ri Paulus sumuku' ri
TITUS

Rahu Papaintalangan

I Titus io hino sangulun bansa' sala' bansa' Yahudi. Io nasauk ra ulun nangintopot am nasauk ra rangan am anginsuup ra karaya' ri Paulus. Surat hitu pinasuku' yak ri Titus ra paat no siino ra Kirita, io sinino ri Paulus ra intok hino angawi' ra karaya' ikaa po nauma' ra lolot nu ulun angintopot.

Siino talu baal binalaan ra surat hitu. Puu-puun, i Titus binalaan ra baal-baal nu ulun auma' pasaukon ra amimihang ra ulun angintopot. Baal hino binalaan nga puun hua ra kinabaalo' nu ulun amahun ra Kirita asuang alaat. Karuo, i Titus binalaan ra aun koson pakuan no angubas ra tuki-tukir nu lilian nu ulun nangintopot hiano, io hino lilian nu ungkuyon am ruandu' matuo (topot no halan ilo angubas ra ulun ambulok haling rilo), lilian nu ulun ambulok, am lilian nu amba. Popor no i Titus binalaan ra aun koson kinabaalo' nu ulun nangintopot. Aulu' bonsoi tu io hino ulun nangintopot onsoi io alami' ra pahayaman am antataau, ikaa asisingon ra ulun, ikaa angkakalit karuo kono am apasamput ra rahu akasuku' ra pansusuayan.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-4
Ulun mamaayo nu ulun nangintopot 1:5-16
Maan nu kula-kula' lilian nu ulun nangintopot 2:1-15
Babala' am pamahuangan 3:1-11
Rahu Pamaparan 3:12-15

---

1 1Sumuku' ra anak ku Titus! Au
i Paulus, au nasauk ra amba nu
Ala am ulun sususubon ri Yasus
Karistus nanulis ra surat hitu. Au
pinili' am sinusub anginsuup ra ulun
pinili' nu Ala hili indu-indul okotoh
ra luang nu intopot nilo. Au pono' am
angubas po rilo hili akapandai ra pa-
ngubasan otopot maya' ra pangubas-
san haling ra ugama taka.
2Pangubasan hino mimpuun ra
kalansanan nga itaka auma' akaalap
ra bayah otopot am ampus-ampus.
Ala nopongo namarandi' ra bayah
hino ra kaapo tana' hitu nasauk am
Ala ikaa auma' ambuak. 3Kasuku'
paat no, Ala napaintalang ra randi'
no hino ra luang nu bilin no. Bilin
hino tinaakan rakon, am au angaho ra
bilin hino haling ra susub nu Ala
Apakaayah ritaka no.
4Titus, oko kapio-pio anak ku, nga
oko am au nopongo inintopot
ri Karistus.
Au sambayang ra Ala Ama' am
Karistus Yasus Raja' Kaayahan taka
hino, anaak ra barakat am kaansayan
ra tayar mu.

1:4 2Kor. 8:23, Gal. 2:3, 2Tim. 4:10

Karaya' ri Titus ra Kirita

5Au nanino riun ra Kirita hili oko
anguma' ra karaya' ikaa po nauma'
mu. Am poyo, hili oko amili' ra ulun
pasaukon mu ra mamaayo nu ulun
nangintopot ra tuki-tukir nu bandar.
Am huangon mu paniluan-paniluan
ku hitu. 6Onsoi ulun mamaayo nu
ulun nangintopot sangulun kaando'
sala'. Onsoi io onohom ra sangulun
andu' ruandu'[a] yak. Anak no pono'
am ulun nopongo inintopot ri Karis-
tus, sala' ka anak akaulihan ra anak
aalis am ikaa angkinongoh ra
babala'. 7Ulun mamaayo nu ulun na-
ngintopot io hino ulun anguma' ra
karaya' nu Ala io ikaa auma' angu-
ma' ra sala'. Ikaa io akumpou,
okotoh ambuuk, ahahauk, okotoh
anggabu' karuo kono am kumakaalo
ra usin. 8Sotopot no onsoi io angin-
suat huang apaunsop ra ulun ra luang
nu pahun no, asiha' yak ra baa-baal
onsoi, ataan huang, abubuh huang,
bayah nabahuan am onsoi kina-
baalo'. 9Io olondon ra pangubasan
kaintapatan nu ulun, ohondo' ra no-
pongo inubas rio. Haling ra hino io
auma' ambala' ra ulun mimpuun ra
pangubasan otopot, am apaintalang
ra sala' nu ulun kumalit rio.

10Nga asuang hua ulun tumabuh,
puu-puun io hino angintopot am
maya' po ra Arat sinuratan ri Musa
ilo amparuung ra ulun bokon ra rahu
nilo ambubuak. 11Onsoi sonsongon
kabang nu ulun kono hino, nga kula-
kula' ngasulapan suang nu naulingo
ra pangubasan-pangubasan nilo
kaando' balos. Ilo anguma' ra hino
nga ilo asiha' akimauntung asiha'
ahuyum yak ra usin. 12Siino sangulun
angindul ra rahu nu Ala haling ra
Kirita bansa' nilo tohom, rahu kono,
"Ulun nu Kirita asalok ambubuak,
am ohondo' ra kium asangit
ababaakan am alampuah."

13Otopot nirahu nu ulun angindul
ra rahu nu Ala hili. Hino puun no
onsoi oko ambala' rilo kapio-pio; hili
ilo olondon ra pangubasan otopot,
14am ikaa no bahu ilo olondon ra
rahu nu ulun Yahudi kaando' balos
hino, karuo kono am arat-arat inuma'
nu ulun ikaa mintopot ra pangubasan
otopot hino. 15Kawi' nu atu-atu
nabahuan ra tayar nu ulun nabahuan
ra bayah. Io yak tayar nu ulun
nakutur ra huang am ikaa mintopot,
kaando' ka saumi po nabahuan, nga
pinowoon am huang nilo nopongo
nakutur! 16Ilo angangku ra ilo
akakaulih ra Ala, lai' halan am
inuma' nilo rano anatandu' ra ilo
ikaa angintopot. Ilo apasi asisingon
am aangas maya'. Ilo hiano io hino
ulun ikaa akaalap anguma' ra atu-atu
onsoi.

Puun nu pangubasan otopot

2 1Io yak, oko poyo u Titus, onsoi
oko angubas ra pangubasan
otopot. 2Balaan mu ulun ungkuyon
matuo, hili ilo olondon ataan huang,
apandai am ilo asauk ra ulun kalalan-
sanan. Ilo pono' am onsoi yak lumon-
don ra pangubasan otopot haling ra
Ala, masi' kapio-pio am ataan huang
ra paat aila'.

3Kono po hino onsoi oko ambala'
ra ruandu-ruandu' matuo, hili
kinabaalo' nilo ampaat bonsoi ra aun
otopot ra tayar nu ulun am aayah ra
tayar nu Ala. Ikaa ilo angukunu' ra
ulun bokon, am ikaa ahauk. Onsoi
yak ilo angubas ra baa-baal onsoi,
4hili haling ra hino ilo akaalap angu-
bas ra ruandu-ruandu' mambulok ra
masi' ra andu' am anak-anak nilo.
5Onsoi ilo angubas ra ruandu-ruan-

[a]1:6 io onohom sangulun andu' ruandu'...: Karuo kono am; ingondo' yak uwoto'.

1:6-9 1Tim. 3:2-7

du' mambulok sumauk ra ulun apan-
dai, olondon huang ra ungkuyon no
am asauk ra ina' onsoi ra tayar nu
sansulapan am rumaliwi' huang ra
andu' no ungkuyon. Haling ra hino
kaando' no ulun auma' apasala' ra
aho haling ra Ala. 6Kono po hino nu
ulun ambulok, onsoi ilo balaan hili
ilo sumauk ra ulun apandai
amahuang. 7Ra kawi' nu atu-atu
baal, onsoi oko sumauk ra paniluan
ra kinabaalo' onsoi. Paat mu angu-
bas, onsoi oko abubuh huang am
topo-topot huang. 8Onsoi mindahu
yak ra rahu otopot, hili ikaa aalap
apasala' nu ulun bokon, hili ulun asi-
singon riun angkauyu' nga kaando'
baa-baal alaat auma' rahuon nilo
haling ra baal taka. 9Kono po hino nu
ulun amba, onsoi ilo rumaliwi' huang
ra tuan no, am apainsuat ra huang
nilo ra kawi' nu baal. Ikaa ilo
kumalit, 10karuo kono am antakou.
Onsoi ilo hai-hait apakito ra
kinabaalo' onsoi am ainsuhut, hili
haling ra kinabaalo' nilo hino ulun
bokon angansu-ngansuk ra panguba-
san ra baal nu Ala apakaayah ritaka
no.

11Nga Ala nopongo napaintalang
ra asi' no auma' apakaayah ra kawi'
nu ulun. 12Asi' nu Ala hino angubas
ritaka hili kaayahan taka ikaa
tumabuh ra kasiha' nu Ala am ikaa
maya' ra kasiha' ra tana' hitu. Itaka
inubas ra kaayahan taka ra tana' hitu
hili ataan huang, abubuh huang am
olondon ra Ala.

13Raino itaka angkinaan ra Orou
Kalansanan taka hino. Paat nu orou
hino ulun ra tana' hitu akakito ra
sundu' nu kuasa' ri Yasus Karistus,
io hino Ala maayo kuasa' am Raja'
Kaayahan taka.[b] 14Io nopongo
pinatoi ra tayar taka hili amalabus
ritaka haling ra kawi' nu kalaatan, am
apasauk ritaka ra saumi bansa'
alabus haling ra sala' am asauk yak ra
tohom no, am poyo apinso' anguma'
ra atu onsoi.

15Ubason mu kawi' nu hino, am
balain mu talaaho' kawi' nu ulun
angkinongoh ra rahu mu intor ra
kawi' nu kapandayan mu. Ikaa oko
apahusu' sangulun pono' apakauyu'
riun.

Kinabaalo' nu ulun nangintopot

3 1Balain mi ulun nangintopot hili
ilo rumaliwi' huang am maya' ra
ulun amihang rilo am anguasa' ra
bahian nu pamarintah, hili olondon
am asiha' anguma' ra tuki-tukir nu
baal onsoi. 2Mindahu ko rilo, ikaa ilo
angulalaat karuo kono am angkalit ra
atu-atu kaulun, io yak onsoi
kinabaalo' nilo rumaliwi' huang.
Onsoi pahayaman nilo hai-hait
alami' ra tingkuangon nu kawi' nu
ulun. 3Nga ra pahulu li itaka pono'
am sasambungon, napalir am ikaa
maya' ra panusuban. Itaka inulipon
nu nansisinutan kasihaan nu huang;
itaka aayah ra luang nu kasiha-
kasiha' alaat am huang sumolon, am
asisingon huang ra sangulun am sa-
ngulun. 4Io yak Ala, Apakaayah
ritaka hino napaintalang ra asi' no
am honsoi nu huang no ritaka. 5Io
napakaayah ritaka, sala' ka haling ra
itaka nanguma' ra atu-atu onsoi, io
yak haling ra io kapio masi' ritaka. Io
napakaayah ritaka lumangus ra Ro
nu Ala, anganak ritaka bahu am
anaak ra bayah bahu lumangus ra io
amahu' ritaka. 6Ala nanaak ra Ro no
ritaka lumangus ri Yasus Karistus,

---

[b]2:13 Sundu nu kuasa' ri Yasus Karistus io hino Ala maayo kuasa' am Raja' Kaayahan taka: Karuo kono am; Sundu nu kuasa' nu Ala Maayo Kuasa' am Raja' Apakaayah ritaka i Yasus Karistus.

2:14 Nan. 130:8, Nah. 19:5, Laup. 4:20, 7:6, 14:2, 1Ptr. 2:9

Raja' Kaayahan taka hino. [7]Hili intor
ra asi' ri Yasus itaka anduli' ohonsoi
ra Ala am itaka akaalap ra bayah
otopot am ampus-ampus, kalansanan
taka hino.
[8]Kapio rahu hitu. Au alansan riun
ambala' kapio-pio ra baal hitu, hili
ulun nangintopot kapio ra Ala kapio-pio lumikot anguma' ra karaya-karaya' onsoi am akabalos ra kawi'
nu ulun. [9]Io yak mintawoi ko ra
pahahayaman kaando' balos, am
pahulitan ra tansua' ra ulun, pangkakalitan am pambubuukan haling ra
Arat sinuratan ri Musa. Kawi' nu
hiano kaando' balos am ikaa asatu'.
[10]Onsoi oko ambala' induo ruli'
karuo kono am akasail intor ra hino
ra ulun angimuun ra pansusuayan ra
lolot nu ulun nangintopot pongo nu
hino ikaa no akau mimaar ra ulun
hino. [11]Apandayan mu, ulun kono
hino alaat bonsoi am sala-sala' no
anatandu' ra io akasala'.

Popor nu babala'

[12]Pongo ku anusub ri Artimas
karuo kono am i Tikhikus muoi riun,
onsoi ko lumikot am apasi matong
rakon ra bandar Nikopolis, nga siino
huang ku asiha' murong ra hino ra
buoi nu paat no asimu'. [13]Onsoi oko
lumikot huang anginsuup ri Sinas,
ulun apandai bonsoi ra arat hino
(sabiton ra paguam), am ondo' po
i Apolos, hili ilo akaalap makou am
kawi' nu atu-atu siino rilo. [14]Onsoi
ulun taka ahihiubas anguma' ra baa-baal onsoi hili akaalap anaak ra baa-baal aulu' am otopot, pai' kaayahan
nilo kaando' balos. [15]Kawi' nu
pahaka' baya-baya' rakon, apasuku'
ra tabi' nilo riun. Indulan mu tabi'
mai ra kawi' nu ranga-rangan taka, io
hino ulun ohondo' ra intopoton taka.
Au sambayang hili Tuhan anaak ra barakat no ra kawi' nu pahaka'.

Intor ramon,
Paulus

3:12 Inu. 20:4, Ip. 6:21-22, Kol. 4:7-8, 2Tim. 4:12 **3:13** Inu. 18:24, 1Kor. 16:12

Surat ri Paulus sumuku' ri

PILIMON

Rahu Papaintalangan

I Pilimon sangulun aaho ra lolot nu ulun nangintopot ra Kolosi. I Pilimon sino ulipon, inggalan no i Onisimus. I Onisimus nahiru' intor ri Pilimon am rampa' no ri Paulus ra paat ri Paulus niriilan, am balai' ri Paulus i Onisimus am kaasauk io ra ulun nangintopot.

Surat ri Paulus hitu pasukuon no ri Pilimon hili io ohohonsoi ri Onisimus ra io paulion ri Paulus rio. I Paulus akitaak ri Pilimon suku' io angalap anduli' ri Onisimus sala' ka sumauk ra ulipon yak, io yak sumauk ra pahaka' no.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1-3
I Pilimon ansukon 4-7
I Paulus apaasi' ri Pilimon ri Onisimus 8-22
Rahu pamaparan 23-25

1-2Sumuku' ra pahaka' ku Pilimon
pansilulum am rangan mai angkara-
ya' ra tayar nu Tuhan. Am sumuku'
poyo ra kawi' nu ulun nangintopot
muoi sambayang ra pahun muno, am
i Apia pahaka' taka, am i Arkipus ra-
ngan taka angkaraya'
Au i Paulus, sangulun niriilan nga
au angkaraya' ra tayar ri Karistus
Yasus hua, am intor poyo ra pahaka'
taka i Timotius anulis ra hitu riun.
3Akai sambayang hili Ala Ama'
taka am Tuhan Yasus Karistus anaak
ra barakat am kaansayan riun.

Asi' am intopot ri Pilimon

4Tukir ku sambayang au angibit
riun ra luang nu sambayang ku a-
ngansuk ra Ala. 5nga aringoh ku ra
oko angasi' ra kawi' nu ulun nangin-
topot am kapio-pio angintopot ra Ala
am Tuhan Yasus. 6Au sambayang
akitaak hili pansiluluman taka ra
itaka sario mintopot ra Tuhan auma'
apaindul ra pangkaulihan labing an-
dalom ampaat ra tuki-tukir nu taak
hili naalap taka intor ri Karistus. 7U
pahaka' ku, asi' mu apainsuat rakon
bonsoi am apaingkotoh po rakon.
Oko napakasangkah ra huang nu
kawi' nu ulun mintopot ra Ala.

I Paulus napaasi' ri Pilimon ri Onisimus

8Au hitu pahaka' mu ra luang nu
Tuhan Yasus. Am intor ra hino nga
au ikaa anunuloon anusub riun angu-
ma' ra aun aulu' bonsoi. 9Am intor ra
asi' mu labing onsoi au akitaak riun.
Au sangulun matuo[a] am raino
niriilan nga au angkaraya' ra tayar

---

[a]9 Sangulun matuo: Karuo kono am; Wakil ri Karistus

2 Kol 4:17

ri Karistus Yasus. 10Au hitu i Paulus
akitaak riun masi' ri Onisimus nga io
kono yak anak ku bonsoi nga au hua
napaintopot rio ra paat ku siino ra riil
tu, am au pinasauk nu Tuhan ra kono
yak ama' ri Onisimus ri Karistus.
11Ra pahulu li i Onisimus kaando'
tool no ra tayar mu, am raino io
akatool ra tayar mu, am kono hino po
io rakon.

12Susubon ku raino i Onisimus
pandulio' riun nga aalulum au rio
bonsoi. 13Sotopot no halan solor am
huuton ku io rumangan rakon ra hitu
sabuoi ku ra luang nu riil tu nga Aho
Onsoi hitu hua umang nu tulung mu
rakon. 14Io yak hama' pono' kono
hino aangas au amalikot riun.
Kasihaan ku kalangkaan yak nu
huang mu anulung rakon. Aangas au
apaurong rio rakon ra hitu nu kono
po oko ikaa amalihua.

15Hitili nahi langus no ra
i Onisimus sinumuai intor riun tili
tima', hili akau akapansilulum po
suku' ra buo-buoi no. 16Nga raino
kono yak io pahaka' mu asian mu
ri Karistus, sala' ka kono ulipon mu
yak. Kono hino po nga io rakon raino,
am aulu' po nga panginsuat mu rio
raino ra io ulipon mu am pahaka' mu
poyo ra tingkuangon nu Tuhan.

17Intor ra hino kono oko amalihua
rakon asauk ra rangan mu tiwolon mu
no nga i Onisimus anduli' riun ohon-
do' ra kono oko aniwol rakon. 18Kono
io nakasala' riun, karuo kono am
akautang riun, am au pono' po-
tohomon mu ra utang hino. 19Am lo-
ngo-longon kuno raino anulis ra hitu,
"Au i Paulus rahili ambayal riun."
Ikaa pono' au apamahuang riun ra
oko akautang ra bayah mu rakon.
20Intor ra hino pahaka' ku, onsoi oko
masi' ra pakiasian ku hitu nga itaka
sangaka' ra luang nu Tuhan hua.
Onsoi oko apainsuat rakon asauk ra
pahaka' mu ra luang ri Karistus.

21Paat ku anurat ra surat hitu riun
apandayan ku noyo ra oko amalihua
ra kinitaak ku hino, am akasail po
nahi pakuan mu intor ra kinitaak ku
hino. 22Siino po kitaakon ku riun,
onsoi oko amalair ra sulap intok ku,
nga au alansan ra Ala amalos ra sam-
bayang mi am apanduli' po rakon
muoi ramuyun.

Rahu pamaparan

23I Ipaparas ambilin ra tabi' no
riun. Io rangan ku niriilan tu nga a-
ngakaraya' ra tayar ri Karistus
Yasus. 24Am kono hino po ri Markus,
Aristarkus, i Dimas am i Lukas, ra-
nga-rangan ku angkaraya' ra tayar nu
Tuhan.

25Au sambayang ra Tuhan Yasus
Karistus anaak ra barakat ramuyun.

Intor ramon,
Paulus

---

10 Kol 4:9 **23** Kol.1:7, 4:12 **24** Inu. 12:12,25, 13:13, 15:37-39, 19:29, 27:2, Kol. 4:10, 4:14, 2Tim.4:10,11

Surat sumuku' ra ulun
IBARANI

Rahu papaintalangan

Surat ra ulun Ibarani hitu pinasuku' ra kula-kula' ulun nangintopot akaliman ra ila' am susa', ilo nahi auma' lumungka' haling ra kaintapatan nilo ri Karistus. Ulun nanurat ra surat hitu anusub rilo olondon yak mintopot. Haling ra baal hino io ambala' ra Yasus Karistus io hino taak nu Ala otopot. Talu baal binalaan nu ulun nanurat ra surat hitu.

Puu-puun, i Yasus io hino Anak nu Ala, Anak nu Ala ampus-ampus. Anak nu Ala hino napakito ra kalandanan no ra Ala Ama' lumangus ra langgoi nu huang ra paat no naila'. Asauk ra Anak nu Ala, i Yasus aulu' ra kuasa' haling ra ulun angindul ra rahu nu Ala ra luang nu Parandian Lairon. Io pono' labing aulu' haling ra malaikat karuo kono am i Musa.

Karuo, Ala napaintalang ri Yasus hino Imam ampus-ampus labing aulu' haling ra imam-imam ra luang nu Parandian Lairon.

Katalu, lumangus ri Yasus, ulun angintopot rio alabus haling ra sala' am haling ra kalaanan am patayan. Asauk ra Kinatuaan nu Imam, i Yasus nanaak ra ulun ra bayah otopot am ampus-ampus nga ikaa aalap anaak haling ra atu-atu taakan io hino kium potoyon am baal-baal bokon siino ra Arat sinuratan ri Musa. Arat amatoi ra kium hino asauk yak ra pangintiluan haling ra ralan kaayahan otopot am ampus-ampus hino, kaando' no atungon no bokon.

Hili ulun nanurat ra surat hitu nambala' ra intopot nu kula-kula' ulun okotoh ra intopot ra mamatuo nu ulun Israil asauk ra pangintiluan (bahian 11), ulun nanurat ra surat hitu anusub ra ulun amasa' ra surat hitu olondon yak. Ra luang nu bahian oopor am ruo io anusub rilo hili parayu-rayus lumondon maya' suku' ra popor nu bayah nilo, am hai-hait ahilong ri Yasus. Io anusub po rilo hili ataan huang ra kula-kula' ila' am pangulalaatan nu ulun mintup ra inan nilo. Pamaparan ra surat hitu io hino babala' am huhuangon.

Suot nu surat hitu:

Pangimuunan: I Karistus io hino taak otopot nu Ala 1:1-3
I Karistus akalabing ra kuasa' haling ra malaikat-malaikat 1:4-2:18
I Karistus akalabing ra kuasa' haling ri Musa am Yosua 3:1-4-13
I Karistus maayo kuasa' am Kinatuuan nu Imam 4:14-7:28
Kuasa' nu parandian ri Karistus 8:1-9:28
Kuasa' nu pinatayan ri Karistus 10:1-39
Puu-puun aulu' io hino intopot 11:1-12:29
Pambalaan am rahu pamaparan 13:1-25

Ala mindahu lumangus ra Anak no

1 [1]Ra bahu li Ala asalok mindahu ra
aki taka rali lumangus ra ulun a-
ngindul ra rahu no anguma' ra kula-
kula' baal. [2]Io yak paat nu orou-orou
pangawian hitu io mindahu ritaka lu-
mangus ra Anak no. Lumangus ra
Anak no, hitu nga puun nu Ala na-
nguma' ra limbowon am tana' hitu.
Am Ala nopongo nanantu' ra Anak
no hitu nga akakuasa' onohom ra
kawi' nu atu-atu. [3]Io nga apaintalang
ra kuasa' asundu nu Ala am io nga
ohondo' ra kinabaalo' otopot nu Ala.
Io po nga amihang ra kawi' nu siino
ra limbowon am tana' hitu haling ra
rahu no akakuasa' hino. Pongo no
napasauk ra ulun ampunan ra sala-
sala' nilo, io nanturung ra kurusi'
intok amihang siino ra Surga' niru-
mangan ra Ala, maayo bonsoi ra
kuasa' hino.

Anak nu Ala maayo ra kuasa'

[4]Anak hino tinaakan ra kuasa'
labing maayo haling ra malaikat,
ohondo' ra inggalan tinaakan nu Ala
labing ansukon am insuaton haling ra
inggalan tinaakan ra malaikat. [5]Ikaa
ihondo' Ala indahu ra sangulun
malaikat ra rahu kono hitu,

"Oko nga Anak ku.
Paat nu orou hitu
au asauk ra Ama' mu."

Ikaa po ihondo' Ala indahu ra atu
pono' malaikat ra rahu kono hitu,

"Au sumauk ra Ama' no, am
io asauk ra Anak ku."

[6]Io yak paat nu Ala nanusub ra
anak no ungkuyon saumi hino ra
tana' hitu, rahu nu Ala kono hitu,

"Kawi' nu malaikat nu Ala
onsoi sumamba ra Anak ku."

[7]Haling ra baal nu malaikat-
malaikat, rahu nu Ala kono hitu,

"Au nanguma' ra malaikat-
malaikat ku sinumauk apasi
ohondo' ra angin,
am amba-amba ku sinumauk
akakuasa' ohondo'
ra linaang nu apui."

[8]Io yak tayar nu Anak hino, rahu nu
Ala,

"Oko amihang u Ala[a] suku'
ra buo-buoi no!
Pamihangan mu io hino
pamihangan otopot bonsoi.
[9]*Oko masi' ra katapatan, am*
asisingon ra kalaatan.
Hino nga puun nu Ala, Ala mu,
namili' riun am nanaak riun ra
kaansukan apaatong ra insuat,
sumail ra ranga-rangan mu."

[10]Am rahu po nu Ala,

"Oko, u Tuhan, nanguma' ra
tana' ra puu-puun nali,
am oko po nanguma' ra kawi'
nu siino ra limbowon.
[11]*Kawi' nu hiano auma' alawo,*
am apandai aapu' ohondo'
ra sampayau
io yak oko ikaa
auma' ahungga'.
[12]*Limbowon am tana' hitu*
auma' lupion ku ohondo'
ra sampayau,
am baliran mu ra bokon no.
Io yak oko ikaa
auma' ahungga',
am bayah mu ikaa
apandai opopor."

[13]Ala ikaa ihondo' indahu ra sangu-
lun pono' malaikat ra rahu kono
hitu,

---

[a]1:8 Oko amihang u Ala: Karuo kono am; Ala io hino pihangan mu. Oko amihang: Luang nu buku nakalair; Io amihang

1:5 Nan. 2:7, 2Sam. 7:14, 1Taw. 17:13 **1:6** Laup. 32:43 **1:7** Nan. 104:4 **1:8-9** Nan. 45:6-7 **1:10-12** Nan. 102:25-27 **1:13** Nan. 110:1

"Anturung ko ra solor
ra pamiris ku,
suku' ra au apasauk
ra tumabuh riun
ra kindangon mu."
14Kono po hino, aun ki' malaikat
hiano? Ilo io hino ro-ro angkaraya'
ra Ala, am sususubon nu Ala hili
anginsuup ra kawi' nu ulun auma'
angalap ra ralan kaayahan intor ra
Ala.

Ralan Kaayahan hino kalalaban

2 1Hino nga puun no onsoi taka
kapio-pio sumuhut ra panguba-
san-pangubasan nopongo naringoh
taka, hili itaka ikaa lumungka' ra
kaintapatan taka. 2Kawi' nu bilin in-
indulan nu malaikat-malaikat ra aki
taka rali otopot kapio, am ulun ikaa
sumuhut karuo kono am ikaa olon-
don maya' ra bilin hino, io aukuman
ampaat ra sala' inuma' no. 3Labing
po nga ralan kaayahan hino
kalalaban bonsoi haling ra bilin-bilin
hino! Kono ikaa huhuangon taka
ralan kaayahan hino, ikaa no itaka
auma' alabus haling ra ukuman hino.
Nga Tuhan hua puu-puun nambala'
ra ralan kaayahan hino, am ulun puu-
puun nakaringoh ra bilin hino nopo-
ngo nangangku ra bilin hino otopot ra
tayar taka. 4Ra paat nu hino, Ala
anatandu' ra pambalaan nu ulun
hiano lumangus ra io anguma' ra
kula-kula' tatandu' kalalaban am
baa-baal kalalaban ikaa po nasauk ra
tana' hitu am anayar ra taak-taak
haling ra Ro nu Ala maya' ra kasiha'
no tohom.

Amamahaak angibit ra ulun ra kaayahan

5Malaikat ikaa tinaakan nu Ala ra
kuasa' amihang ra tana' matong
bahu, io hino tana' ayamon taka tu
raino. 6Topot no, saumi bahian ra
luang nu Kitap siino nasuratan kono
hitu, rahu no,
"Aun ki' ulun hino, u Ala,
suku' ra oko amahuang rio?
Ulun hino ulun bonsoi yak,
io yak oko angibabaya' po rio!
7*Ra paat ikaa kula' abuoi*
oko napasauk rio
naparaliwi'
ra kuasa' ka borook yak
haling ra malaikat.
Oko nanaak rio ra kuasa'
asundu am kaansukan,[b]
8*am napasauk rio ra amihang*
ra kawi' nu atu-atu."
Kono po kapio Ala napasauk ra
ulun, amihang ra kawi' nu atu-atu. A-
tungon nu hino kawi' nu atu-atu pi-
hangon yak nu ulun. Hama' pono'
kono hino, raino ikaa akakito taka ra
ulun amihang ra kawi' nu atu-atu. 9Io
yak itaka nopongo nakapandai ra
i Yasus akakuasa' amihang! Ra paat
ikaa kula' abuoi, kuasa' no pina-
raliwi' po ka borook haling ra
malaikat. Baal hitu asauk hili luma-
ngus ra honsoi nu huang nu Ala io
auma' matoi ra tayar nu kawi' nu
ulun. Itaka akapandai rio raino
tinaakan ra kaansukan bonsoi nga io
nopongo naila' suku' inatoi. 10Ala
napasauk ra kawi' nu atu-atu am
apakaayah po ra kawi' nu hino.
Inuma' nu Ala hino otopot ra paat no
napasauk ri Yasus ulun apakaayah
otopot lumangus ra io aila'. Ala na-
nguma' kono hino hili asuang ulun
ansukon ohondo' ri Yasus. Nga io
hua namahulu anilu rilo ra ralan
kaayahan.
11I Yasus namahu' ra ulun haling
ra kawi' nu sala' nilo. Io am ulun
binahuan hiano, saumi ama' yak.

---

[b]2:7 siino kula-kula' rahu nasuratan ra buku nakalair rahu kono: Oko nanguma' rio akakuasa' ra tana' tu (Nanian Pangansukan 3:8)

2:6-8 Nan. 8:4-6

Hino nga puun ri Yasus ikaa auyu' a-
ngangku rilo asauk ra pahaka-
pahaka' no. 12Rahu ri Yasus ra Ala,
"Ambala' au ra pahaka-
pahaka' ku haling ra baal mu.
Au angansu-ngansuk riun
ra paat nilo lumulur
sambayang."
13Rahu kono po ri Yasus, "Au
alansan bonsoi yak ra Ala." Am rahu
kono po, "Hitu nga au, nambabaya'
ra anak-anak nopongo tinaakan nu
Ala rakon."
14Nga ulun sinabit no ra anak hino,
io hino ulun yak apandai matoi,
haling ra hino i Yasus sinumauk
ohondo' rilo am aayah ohondo' ra
baal nu ulun. Io nanguma' ra kono
hino, hili haling ra pinatayan no io
akaalap amayau ra kuasa' nu Ibilis
amihang ra patayan hino. 15Haling ra
inuma' no hino io namalabus ra ulun
inulipon ra langgoi nu bayah no, nga
angkalaa' ra patayan. 16Atalang
noyo, sala' ka malaikat ininsuupan
no, io yak anak sua' ri Abaraham.
17Atungon nu hitu, io sumauk yak
ohondo' ra pahaka-pahaka' no ra
kawi' nu atu-atu baal. Am haiing ra
baal hino io akaalap sumauk ra
Kinatuaan nu Imam maya' ra
panusuban. Am io masi' ra ulun ra
luang nu karaya' no ra Ala. Haling ra
karaya' inuma' no hino sala' nu ulun
auma' ampunin. 18Am raino io
akaalap anginsuup ra kawi' nu ulun
naintupan ra panginaman, nga io hua
naubas nakinaman am naila'.

Yasus maayo kuasa' intor ri Musa

3 1Pahaka-pahaka' ku ra luang
ri Yasus Karistus nopongo in-
ipahan nu Ala! Huangon mi onsoi-
onsoi haling ra baal ri Yasus hitu! Io
sinusub nu Ala sumauk ra Kinatuaan
nu Imam ra tayar nu intopoton
binalaan ritaka tu raino. 2Io olondon
yak ra panusuban nu Ala nopongo
namili' rio no ra tayar nu karaya'
hino, ohondo' ri Musa ra pahulu li
olondon anguma' ra karaya' no ra
tayar nu ulun nangintopot ra Ala.
3Ulun amaal ra pahun labing an-
sukon intor ra pahun binaal no. Kono
po hino onsoi kawi' nu ulun angansu-
ngansuk ri Yasus sumail intor ra a-
ngansuk ri Musa li. 4Otopot, kawi' nu
pahun siino ulun amamaal, io yak
amamaal ra kawi' nu atu-atu io hino
Ala yak. 5I Musa amba nu Ala hino
olondon ra karaya' no ra tayar nu
ulun nangintopot ra Ala. Am angin-
dul ra baa-baal balain nu Ala ra aun
asauk ra orou-orou naaling. 6Io yak
i Karistus, Anak nu Ala hino olondon
ra karaya' no am amihang ra ulun na-
ngintopot ra Ala. Am itaka hitu nga
ulun nu Ala, nu kono itaka olondon
ra kotoh nu huang am kaintapatan
taka ra akaalap ra aun kalansanan
taka hino.

Taahan ra tayar nu ulun nangintopot ra Ala

7Haling ra hino, ohondo' ra nirahu
nu Ro nu Ala, rahu kono,
"Kono po aringoh mi rahu nu
Ala ra paat nu orou hitu,
8*ikaa kaikangon huang mi,*
ohondo' ra aki mi rali ra
paat nilo tumabuh ra Ala
ra paat nilo anginam ra Ala ra
tana' asuang ra batu am in-
ahison li."
9Rahu kono po nu Ala,
"Ra intok hino nga aki mi rali
nanginam rakon,
am nanutuku' rakon, lai' halan
am ilo nopongo nakakito
ra inuma' ku
ra buoi nu apat ngoopor upok.

2:12 Nan. 22:22 **2:13** Yas. 8:17,18 **3:2** Tab. 12:7 **3:7-11** Nan. 95:7-11

10*Hino nga puun ku nambuuk*
rilo am rahu ku rilo,
'Ilo ikaa hai-hait olondon,
am aangas maya' ra
panusuban-panusuban ku,'
11*Au nambuuk am nahibot,*
'Ikaa ilo akaunsop
ra tana' hino,
nga intok hino taakin ku ra
intok nilo amahun.' "
12Pahaka-pahaka' asian ku ra
luang nu Tuhan Yasus Karistus,
onsoi huhuangon mi. Pai' sangulun
pono' ra lolot mi alaat bonsoi ra
huang am ikaa mintopot, suku' io an-
duli' am mintawoi ra Ala aayah hino!
13Topot no, onsoi akau anginsuup
ambala' onsoi-onsoi ra sangulun am
sangulun ra tuki-tukir nu orou ra buoi
taka aayah ra paat sinabit ra "Orou
Hitu" maya' ra rahu nasuratan ra
Kitap. Hili sangulun pono' ra lolot mi
kaando' aruung nu sala' suku'
tumabuh ra Ala. 14Nga kawi' taka io
hino sabiton ra rangan ri Karistus
angkaraya', nu kono itaka atahoh ra
kaintapatan notohom taka haling ra
puu-puun nali. 15Hitu nga rahu
nasuratan ra Kitap,
"Kono po aringoh mi rahu nu
Ala ra paat nu orou hitu,
ikaa kaikangon huang mi,
ohondo' ra aki mi rali,
ra paat nilo tumabuh ra Ala."
16Kono po hino, aun ki' kaulun na-
karingoh ra rahu nu Ala hili
tinumabuh po ra Ala? Io hino, kawi'
nu ulun inibit ri Musa inakou haling
ra pihangan Masir li, kaa ki' kapio?
17Am aun ki' kaulun binuukan nu Ala
ra buoi nu apat ngoopor upok? Io
hino ulun nakasala', sahaba-haba'
inatoi ra tana' asuang ra batu am in-
ahison li, kaa ki' kapio? 18Paat nu Ala
nahibot, rahu kono,
"Ikaa ilo akaunsop
ra nagiri hino
nga intok hino tinaakan ku
ra intok nilo amahun".
Aun ki' kaulun kuon nu Ala hino?
Kuon no hino, io hino siung nu ulun
tumabuh ra Ala, kaa ki' kapio?
19Napandayan taka noyo raino ra ilo
ikaa akaalap munsop ra nagiri hino
nga ilo ikaa angintopot ra Ala.
4 1Io yak, randi' nu Ala siino poyo
raino, am itaka auma' taakin ra
intok tumooh nirandi' no hino.
Haling ra hino, onsoi huhuangon taka
pai' sangulun ra lolot mi putusan nu
Ala rahili ra ilo ikaa auma' akaalap
ra intok amahun nirandi' hino. 2Nga
Aho Onsoi hino nopongo noyo
binalaan ritaka ohondo' ra ulun
hiano. Io yak, aho hino kaando' no
balos no ra tayar nu ulun hiano. Nga
paat nilo angkinongoh, ikaa ilo angin-
topot. 3Io yak tayar taka ulun nangin-
topot, itaka akaalap ra intok amahun
nirandi' nu Ala hino. Randi' hino
ampaat ra binalaan nu Ala, rahu
kono,
"Au nambuuk am nahibot,
'Ikaa ilo akaunsop ra hino
nga intok hino tinaakan ku ra
intok nilo amahun.' "
Ala mindahu kono hino hama'
pono' nu karaya' no nopongo ra puun
no napasauk ra tana' hitu. 4Nga
haling ra baal nu orou katulu', siino
nasuratan ra Kitap kono hitu rahu no,
"Orou katulu' li Ala tinumooh
haling ra kawi' nu inuma' no."
5Haling ra baal hino, sinuratan
poyo kono hitu, rahu no,
"Ikaa ilo akaunsop
ra tana' hino
nga intok hino tinaakan ku
ra intok nilo amahun."
6Haling ra hino, ulun puu-puun
nakaringoh ra baal nu intok amahun
hino ilo ikaa akaalap ra intok
amahun hino nga ilo ikaa angintopot.
Kono po hino siino poyo ulun bokon

3:15 Nan. 95:7-8 3:16-18 Tab. 14:1-35 4:3 Nan. 95:11 4:4 Kas. 2:2 4:5 Nan. 95:11

auma' akaalap ra intok amahun hino.
7Natalang noyo ra ulun bokon
akaalap ra intok amahun, nga Ala nopongo nanantu' ra orou bokon po, sabiton ra, "Orou Hitu." Kula-kula' po upok buoi no Ala inindahu po ri Raja' Daud ra baal hino, io hino rahu inalap haling ra Kitap lairon raitu' li,

"Kono po aringoh mi rahu nu
Ala ra paat nu orou hitu,
ikaa sumingkotoh huang mi."

8Kono nahi Yosua nopongo
nanaak ra ulun hiano ra intok amahun nirandi' nu Ala, haling ra hino ikaa no nahi Ala amala' ra baal nu orou bokon.
9Haling ra hino, tayar
nu ulun nangintopot ra Ala siino po randi' ra amahun ohondo' ra Ala amahun ra orou katulu'.
10Nga ulun
nakaalap ra intok amahun nirandi' nu Ala no rio, auma' amahun po haling ra kawi' nu karaya' no, ohondo' ra Ala.
11Puun ra hino, onsoi taka
lumikot kapio-pio angalap ra intok amahun nirandi' nu Ala hino. Pai' kasangulun pono' ra lolot mi ikaa akaalap ra intok amahun ohondo' rilo ra pahulu li ikaa akaalap ra intok amahun nga ikaa ilo angintopot ra Ala.

12Rahu nu Ala io hino rahu aayah
am akakuasa' bonsoi, labing alarom haling ra pailang ruo ra larom. Rahu hino sumindalom suku' ra pinomololot ra bayah am inaning, suku' ra pinomololot ra bungul am utok nu tulang, suku' io apaintalang ra aun siino kapio-pio ra huhuangon am huang nu ulun.
13Kaando' ka saumi
po aayah ra tana' hitu nauni ra pahilayan nu Ala. Kawi' nu atu-atu atalang yak ra tingkuangon no. Ikaa mulalas akai auma' ananggung ra kawi' nu inuma' mai ra tingkuang nu Ala.

Imam

I Yasus Kinatuaan nu Imam labing aulu'

14Hino puun no onsoi taka
tumahoh yak ra kaintapatan nu intopot taka tohom. Nga itaka nokotohom ra Kinatuaan nu Imam labing aulu', nopongo nakaunsop suku' ra tingkuangon nu Ala io hino nga i Yasus Anak nu Ala.
15Kinatuaan nu Imam taka hitu sala'
ka imam ikaa nakaaya' nakaliman ra kalamian-kalamian taka. Topot natu, io nopongo nakinaman ra kawi' nu baal, ohondo' ra inan taka tohom ikaa yak hua io nanguma' ra sala'!
16Haling ra hino, onsoi taka aatas yak
tumingkuang ra Ala nga io amihang ra honsoi nu huang no. Ala masi'

4:7 Nan. 95:7-8 **4:8** Laup. 31:7, Yos. 22:4 **4:10** Kas. 2:2

ritaka am anaak ra barakat no ritaka
hili itaka akaalap ra asi' no ra paat
taka akitulung rio.

5 1 Tuki-tukir nu Kinatuaan nu
Imam pinili' haling ra siung nu
ulun, am pinasauk ra angkaraya' ra
Ala ra tayar nilo. Karaya' no io hino
anaak ra Ala ra kula-kula' taak am
kium maan tontobo' asauk ra
pakiampunan ra sala'. 2 Kinatuaan nu
Imam hino asuang kalamian no
tohom, am haling ra hino io alimuoi
ra tingkuangon nu ulun kaando'
kapandayan ra atu-atu am nanguma'
ra sala'. 3 Am io pono' hua am siino
kalamian, haling ra hino io pono' am
amatoi po ra kium asauk ra taak no,
sala' ka haling ra sala' nu ulun, io yak
haling ra sala' no tohom. 4 Kaando'
kasangulun apasauk ra inan no
tohom ra Kinatuaan nu Imam.
Haling ra ipah nu Ala yak ulun hino
asauk ra Kinatuaan nu Imam ohon-
do' ri Harun ra pahulu li inipahan nu
Ala.

5 Kono po hino ri Karistus, ikaa io
napasauk ra inan no tohom sinumauk
ra Kinatuaan nu Imam. Ala yak
napasauk rio. Rahu nu Ala rio,

"Oko nga Anak ku.
Haling ra orou hitu au asauk ra
Ama' mu."

6 Ra bahian bokon ra luang nu
Kitap siino po rahu nu Ala,

"Oko asauk ra imam suku' ra
buo-buoi no,
ohondo' ra imam ininggalanan
ri Milkisidik."[c]

7 Paat ri Yasus aayah ra tana' hitu
ra pahulu li, io sambayang akitaak ra
Ala ra rahu lumuap am antangi', nga
Ala hua akakuasa' apakaayah haling
ra patayan. Nga i Yasus rumaliwi' ra
huang ra Ala am aingkoos huang ra
maya' ra panusuban nu Ala, hili Ala
nangkiningoh ra kinitaak no. 8 I Yasus
io hino Anak nu Ala, io yak hama' no
pono' io sabiton ra Anak, io
ahihiubas sumauk ra ulun olondon ra
panusuban lumangus ra ila' no. 9 Hili
pongo no nasauk ra ulun apakaayah
otopot, io yak asauk ra puun nu
apapakaayah ra tayar nu kawi' nu
ulun maya' ra panusuban no suku' ra
buo-buoi no, 10 am Ala pono' namala'
rio, rahu kono, "Oko nga asauk ra
Kinatuaan nu Imam, ohondo'
ri Milkisidik!"

Huangon Talaaho'

11 Asuang balain mai ramuyun ra
baal ri Yasus ra io ohondo' ra
karaya' nu Kinatuaan nu Imam, io
yak asusa' bonsoi amala' nga akau
abuoi akarati'. 12 Topot no auma' no
akau halan ra paat raino tu asauk ra
ulun angungubas, io yak baa-baal
natu kaando' po momolowo' mi
apandai. Haling ra hino onsoi akau
akiubas po pahulu ra ulun bokon ra
pangubasan puu-puun haling ra baal
nu Ala. Ikaa po akau akaalap anga-
kan ra kanon aikang, anginum akau
yak pahulu ra susu'. 13 Ulun po angi-
num yak ra susu', sabiton ra anak
borook, kaando' po kapandayan no
ra atu otopot am atu asala'. 14 Kanon
aikang io hino tayar nu ulun matuo
yak nga ilo nopongo nakapandai, ilo
apandai opohondo' ra atu onsoi am
alaat.

6 1 Haling ra hino, onsoi taka mindul
ahihiubas ra pangubasan apaing-
kotoh ra kaayahan nu ulun nanginto-
pot, am sala' ka ruli-ruli' yak ra
pangubasan puu-puun ra ugama
taka. Ikaa onsoi ra kono itaka ruli-
ruli' angubas ra pangubasan ra puu-
puun hino, io hino ambala' ra ulun

---

c 5:6 ohondo' ra imam ininggalanan ri Milkisidik: Karuo kono am; nakaunsop ra sua' ri Milkisidik.

5:3 Im. 9:7 5:4 Nah. 28:1 5:5 Nan. 2:7 5:6 Nan. 110:4 5:7 Mat. 26:36-46, Mrk. 14:32-42, Luk. 22:39-46 5:12-13 1Kor. 3:2

mulou ra baa-baal kaando' balos am
onsoi mintopot yak ra Ala, 2karuo
kono am pangubasan puu-puun
haling ra baal nu rorob[d] karuo kono
am onompok ra timpululuu nu ulun,
karuo kono am baal nu ulun matoi
anduli' aayah karuo kono am baal nu
aukuman ampus-ampus. 3Kono
maya' ra kasiha' nu Ala, onsoi taka
mindul ra pangubasan-pangubasan
bokon haling ra pangubasan puu-
puun naubasan taka.

4Nga aun koson nu ulun inulou
mintopot, auma' ubason po bahu hili
mimpoi ra sala' no. Ra pahulu li ilo
siino ra awantang haling ra Ala, am
nopongo nakaalap ra taak no. Am ilo
pono' nakaaya' po pinihang nu Ro nu
Ala, ohondo' ra ulun bokon. 5Ilo
akapandai ra rahu nu Ala hino onsoi
bonsoi, am ilo nopongo nakaliman ra
kawi' nu taak akakuasa' ra paat nu
Ala amihang rahili. 6Pongo nu hino
ilo inulou mintopot! Ikaa no ilo aalap
angubas po ra ilo anduli' ra mimpoi
po haling ra sala-sala' nilo. Nga ilo
analip po ra Anak nu Ala am
apakauyu' po ri Yasus ra tingkua-
ngon nu ulun asuang.

7Ala anaak ra barakat ra tana'
asalok aluu' nu anguluh, io hino tana'
onsoi am oondob am akabalos ra
tayar nu ulun anambak. 8Io yak kono
tana' hino asuang butit am tutuu'
akaruui kaando' no tool no, am popor
no io awahon nu Ala am solobon ra
apui. 9Io yak u pahaka-pahaka' in-
asian ku, hama' pono' au mindahu
kono hino, io yak siino kaintapatan
ku ramuyun. Au angintopot ramuyun
nopongo nakaalap ra baa-baal onsoi
bonsoi, io hino barakat asauk ra
bahian haling ra ralan kaayahan mi.
10Pamutusan nu Ala hino otopot. Io
ikaa akaliro ra aun inuma' mi ra tayar
no, am asi' pinakito mi rio ra paat mi
anginsuup ra pahaka' ulun nanginto-
pot, ra pahulu li am suku' raino.

11Kasihaan ku ra tuki-tukir mi
parayu-rayus yak apinso' suku' ra
popor nu bayah mi, suku' ra akau
akaalap ra aun kalansanan mi hino.
12Aangas au ra akau sumauk ra ulun
lambungau. Io yak kasihaan ku ra
bayah mi ohondo' ra ulun mintopot
rio am tumaan huang angkinaan hili
akaalap ra aun nirandi' nu Ala.

Randi' nu Ala ikaa mulalas asauk yak

13Paat nu Ala nanguma' ra randi'
no ri Abaraham, io nampator ra ikaa
mulalas io anguma' yak ra aun nopo-
ngo nirandi' no hino. Nirandi' no
hino io nampator ra inan no tohom
nga kaando' hua sumail ra kuasa' no.
14Rahu kono,

"Siino randi' ku riun,
au anaak ra barakat ku riun
am apakasuang ra sua' mu."

15I Abaraham angkuliman ra
huang tumaan angkinaan yak hili io
nakaalap ra aun nirandi' nu Ala rio.
16Kono ulun ampator anabit ra ingga-
lan nu ulun bokon labing akakuasa'
haling rio, pator hino omopor ra
kawi' nu pahahansangan nu ulun.
17Ala apaingkotoh ra huang nu ulun
angalap ra randi' no, ra io ikaa a-
ngungga' ra kasiha' nu huang no.
Hino puun no randi' hino niruangan
no ra pator. 18Aun nirandi' nu Ala am
aun pinataran nu Ala ikaa aungga'
am Ala ikaa ambuak ra randi' am
pator no hino. Ruo baal hitu ikaa
aalap angungga'.

Haling ra hino, itaka nopongo na-
kiangkob ra Ala hino, am sumauk
atahoh ra intopot am amului ra

---

[d] 6:2 rorob: Karuo kono am; saumi baal amariu' amarisi' ra inan.

6:8 Kas. 3:17-18 **6:14** Kas. 22:16-17

huang ra kalansanan siino nilair ra
tingkuangon taka. 19Kalansanan taka
hino ohondo' ra sisimbatu' nu kapal
hino. Kalansanan hitu anaak ra kaan-
sayan am opokotoh ra bayah taka.
Kalansanan hino nakasawang ra kain
pinomololot ra Sulap Nabahuan ra
Pahun nu Tuhan ra Surga'. 20I Yasus
nopongo namabat ra ralan muoi ra
intok hino ra tayar taka, am nopongo
inunsop ra hino sinumauk ra
Kinatuuan nu Imam taka suku' ra
buo-buoi no, ohondo' ra Imam ining-
galanan ri Milkisidik.

Imam ininggalanan ri Milkisidik

7 1Milkisidik hitu io hino raja'
haling ra bandar Salim ra pahulu
li am imam nu Ala maayo bonsoi ra
kuasa'. Paat ri Abaraham nanduli'
haling ra inuoi nantabuh am
namayau ra apat ngaulun raja',
i Milkisidik pono' am tinumiwol rio
hili namarakat ri Abaraham. 2Hili
i Abaraham pono' am nanaak
ri Milkisidik ra puluan nu sasawot in-
alap no ra pantatabuhan hino. (Ing-
galan Milkisidik atungon no,
puu-puun, "Raja' Katapatan" am io
hua raja' haling ra Salim, haling ra
hino atungon pono' nu inggalan no io
hino, "Raja' Kaansayan".)
3Baal ri Milkisidik hitu, aun-aun
pono' kaintok kaando' yak napan-
dayan ra nanuratan ra io siino ama'
am ina' karuo kono am aki am kaan-
do' po napandayan ra nanuratan ra
nahanakan rio, am poyo pinatayan
no. Ohondo' yak io ra Anak nu Ala
nasauk ra imam suku' ra buo-buoi
no.
4Haling ra hino, kono ilayan taka
ra hitu maayo bonsoi kuasa' ri
Milkisidik hitu. Io maayo kuasa'
suku' i Abaraham, ama' nu bansa'
taka, nanaak rio ra puluan nu kawi'
nu atu-atu inalap no haling ra pan-
tatabuhan hili. 5Maya' ra Arat
sinuratan ri Musa, imam-imam sua'
ri Liwi yak angukum ra puluan haling
ra aun yak aalap nu ulun Israil, io
hino pahaka-pahaka' nilo tohom,
hama' rilo pono' sua' ri Abaraham.
6Milkisidik hitu sala' ka sua' ri Liwi,
io yak io po nangalap ra puluan nu
kawi' nu atu-atu inalap ri Abaraham,
am namarakat ri Abaraham ulun no-
pongo nangalap ra randi' haling ra
Ala. 7Kapio, ulun amarakat hino
labing akakuasa' intor ra ulun
barakatin no. 8Imam-imam angalap
ra puluan tohom nilo io hino ulun
apandai matoi. Io yak maya' ra rahu
nu nasuratan ra Kitap, Milkisidik na-
ngalap ra puluan hino aayah ikaa in-
atoi. 9Auma' poyo rahuon, nga i Liwi
am sua' no angungukum ra puluan
haling ra ulun Israil nanaak po ra
puluan lumangus ri Abaraham, ra
paat ri Abaraham nanaak ra puluan
ri Milkisidik. 10Hama' pono' paat
hili i Liwi ikaa po inanak, io yak
auma' poyo rahuon ra io siino ra inan
ri Abaraham aki' no hino, ra paat ri
Milkisidik tinumiwol ri Abaraham li.
11Lumangus ra pamihangan nu
imam-imam ri Liwi, Arat sinuratan
ri Musa tinaakan ra ulun Israil. Kono
imam-imam ri Liwi ra pahulu li
sumuhut kapio aun karaya' maan
nilo, kaando' no pakuan ra imam
bokon, io hino ohondo' ra imam
Milkisidik, am sala' poyo ka lilian nu
Imam ri Harun li. 12Haling ra hino,
kono po pamihangan nu imam-imam
nahungga', Arat sinuratan ri Musa
pono' am siino po ungga' no. 13La-
ngus nu rahu hitu io hino Tuhan taka.
Io haling ra lilian bokon, am kaando'
kasangulun po haling ra lilian no
nangkaraya' ra karaya' nu imam.
14Kawi' nu ulun akapandai ra Tuhan
taka haling ra lilian ri Yahuda. Am
i Musa pono' ikaa kaingondo' po

6:19 Im. 16:2 6:20 Nan. 110:4 7:2 Kas. 14:17-20 7:5 Tab. 18:21

panabit ra lilian hino ra paat no
ahayam ra baal nu imam-imam.

Sangulun imam bokon, ohondo' ri Milkisidik

15Baal inayam hitu indu-indul
atalang ra tayar taka nga siino sangu-
lun imam bokon sinumuku' ohondo'
ri Milkisidik. 16Io pinili' sumauk ra
imam, sala' ka puun ra arat-arat nu
ulun, io yak mimpuun ra bayah no
akakuasa' am kaando' popor no.
17Nga siino rahu nasuratan ra Kitap,

"Oko io hino imam suku' ra
buo-buoi no,
ohondo' ra imam Milkisidik."

18Hino puun no, raino arat
nakalair inimpayan, nga kaando' hua
kuasa' am kaando' balos. 19Kaando'
ulun topo-topot apainsuat ra Ala lu-
mangus ra Arat sinuratan ri Musa.
Hino puun no itaka raino tinaakan ra
saumi kalansanan labing onsoi bon-
soi. Haling ra hino itaka akaalap
mimaar ra Ala.

20Kawi' nu hino naruangan ra
pator haling ra Ala. Kaando' hua
humondo' ra pator hino ra paat
namili' ra imam-imam bokon. 21Io
yak paat ri Yasus pinili' sumauk ra
imam nu Ala namator rio, ra rahu
kono hitu,

"Tuhan nopongo nampator,
am io ikaa auma' angungga'
ra bayaan nu huang no,
'Oko io hino imam suku'
ra buo-buoi no.' "

22Intor ra pator nu Ala hino Yasus
opokotopot ra parandian labing
onsoi bonsoi hino.

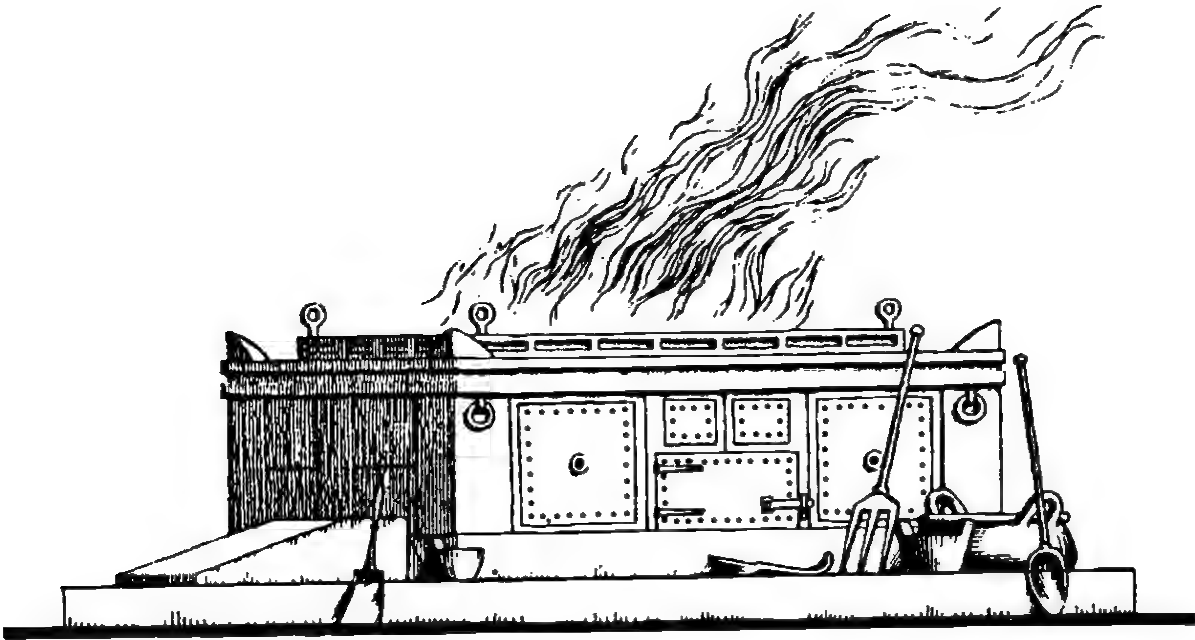
23Siino po saumi baal ikaa ohon-
do' ra lolot nu parandian nakalair am
parandian labing onsoi hino. Io hino
imam-imam bokon rano asuang, nga
tuki-tukir nilo apandai matoi, hino
puun no ikaa abuoi pangkarayaan
nilo. 24Io yak i Yasus aayah suku' ra
buo-buoi no, haling ra hino karaya'
no imam hino ikaa manding ra ulun
bokon. 25Hino puun no i Yasus
akaalap apakaayah ra ulun matong
ra Ala lumangus rio, nga io aayah
suku' ra buo-buoi no auma' akitaak
ra Ala ra tayar nu ulun hiano. 26Hino
puun no, i Yasus io hino Kinatuaan
nu Imam nanulung ra kawi' nu atu-
atu baal taka. Io nabahuan, saumi
pono' sala' kaando' inuma' no. Io
pinansuai ra ulun akasala', am kaan-
sukan nu Ala ra Surga'. 27Io ikaa
ohondo' ra Kinatuaan nu Imam
bokon ra tana' hitu, nga tuki-tukir nu
orou ilo anaak ra kium pinatoi ra Ala
nga sala' nilo tohom, karuo hili tayar
nu sala-sala' nu bansa' nilo. I Yasus
ihondo' yak nanaak ra inan no
pinatoi asauk ra pandarawak ra tayar
nu sala-sala' nu ulun suku' ra buo-
buoi no. 28Arat sinuratan ri Musa
amili' ra ulun nu tana' hama' nilo
pono' siino kalamian, ilo sumauk yak
ra Kinatuaan nu imam. Io yak popor
no rahili, Ala nanguma' ra saumi
randi' am nampator ra io amili' ra
Kinatuaan nu Imam, io hino Anak
nopongo pinasauk ra Raja'
Kaayahan otopot hino suku' ra buo-
buoi no.

I Yasus Kinatuaan nu Imam taka

8 1Langus nu kawi' nu uliton hitu io
hino itaka nokotohom ra
Kinatuaan nu Imam, nanturung am
amihang nirumangan ra Ala An-
sukon Bonsoi hio' ra Surga'. 2Io
apalakou ra karaya' nu Kinatuaan nu
Imam ra Sulap Nabahuan Bonsoi, io
hino ra Kiim nu Tuhan kapio no,
inuma' no tohom, sala' ka binaal nu
ulun.

3Tuki-tukir nu Kinatuaan nu
Imam pilion ra tayar yak nu ananaak

7:17 Nan. 110:4 **7:21** Nan. 110:4 **7:27** Im. 9:7 **8:1** Nan. 110:1

Pananalaban ra kium potoyon taak ra Tuhan

ra kium potoyon ra Ala. Kono po
hino nu Kinatuaan nu Imam taka
ikaa mulalas io okotohom ra atu-atu
saumi asauk ra taak no. [4]Kono nahi io
siino ra tana' hitu, io ikaa asauk ra
imam taka, nga siino no hua imam ra
tana' hitu, ananaak ra kium potoyon
maya' ra panusuban nu Arat
sinuratan ri Musa. [5]Topot no karaya'
nu imam hiano asauk yak ra pangin-
tiluan ra aun siino ra Surga'. Baal
hino ohondo' ra binalaan nu Ala
ri Musa ra pahulu li, ra paat ri Musa
asiha' amaal ra kiim intok nu Tuhan.
Kono hitu rahu nu Ala ri Musa,

"Huangon mu! Kawi' nu hitu
onsoi insuhuton mu
maya' ra pangintiluan tiniluan
ku riun ra tampak nu ruau li."

[6]Io yak raino i Yasus tinaakan ra
karaya' nu imam labing akakuasa'
am asundu haling ra karaya' inuma'
nu imam-imam hiano. Ohondo' ra
randi' inuma' no ra tingkuangon nu
Ala am ulun, io hino randi' labing
onsoi intor ra randi' nakalair li. Nga
mimpuun ra randi' bahuon ra tayar
nu baa-baal onsoi bonsoi.

[7]Kono nahi randi' nakalair hino
kaando' kalamian, kaando' no
pakuan anguma' ra randi' karuo. [8]Io
yak Ala nopongo nakapandai ra
kasalaan nu bansa' lilian no, suku'
Ala inindahu,

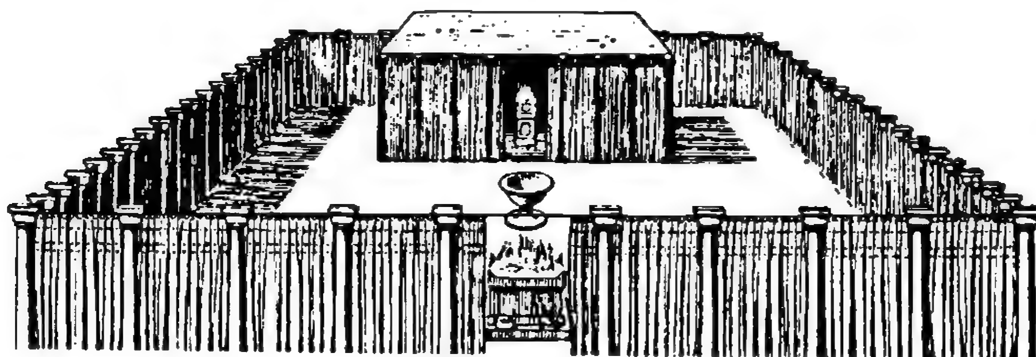
"Huangon mi, siino paat no,
au anguma' ra parandian
bahuon ra bansa' Israil
am bansa' Yahuda.
[9]*Sala' ka ohondo' ra*
parandian inuma' ku
ra aki-aki nilo rali
ra paat ku nangibit rilo inakou
haling ra pihangan Masir.
Ikaa ilo olondon maya' ra
parandian inuma' ku rilo.
Hino nga puun ku
apahusu rilo.
[10]*Io yak raino, hitu nga*
parandian auma' maan ku
ra bansa' Israil
ra orou-orou matong.
Rahu nu Tuhan,

8:5 Nah. 25:40 8:8-12 Yar. 31:31-34

Bulian ku rahu ku
ra pinowoon nilo,
am anurat ra rahu ku
ra luang nu huang nilo.
Au asauk ra Ala nilo,
am ilo asauk ra
bansa' lilian ku.
11*Ikaa pono' ilo angubas ra*
ranga-rangan nilo
amahun ra pihangan hino,
karuo kono am mindahu ra
pahaka-pahaka' nilo,
'Akakaulih ko ra Tuhan'
Nga kawi' nilo intor ra
ulun ikaa aulu' suku'
ra ulun aulu' bonsoi
am ulun borook, akakaulih yak
rakon.
12*Au angampun ra kawi' nu*
sala' nilo,
am ikaa ampahuang ra sala-
sala' nilo."
13Haling ra parandian bahuon
hino, Ala nanguma' ra parandian
nakalair hino kaando' balos. Aun po
nopongo natuo am naapu' kaando'
balos, apasi yak alawo.

Ruo baal no itaka sumamba

9 1Parandian puu-puun siino baa-
baal inuma' insuhuton ra paat
sumamba, am siino po intok sumam-
ba binaal nu ulun. 2Saumi kiim binaal
io hino puu-puun munsop sabiton ra
Intok Nabahuan. Solor ra luang no
siino pamulian ra lampung am siino
po mija' pamulian ra ruti' sumauk ra
taak ra Ala. 3Solor ra luang no, io
hino solor ra talikuron nu, kain pino-
mololot karuo, siino sulap sabiton ra
Intok Nabahuan Bonsoi. 4Luang nu
sulap hino siino panalalaban binaal
haling ra maas pananalaban ra
kamayan, am siino po Pati Parandian
nilopot ra maas. Am luang nu hino
siino bulawan binaal intor ra maas
akasuang ra mana, susukur ri Harun
nopongo tinumalantar hino, am ruo
ngapila' batu sinuratan io hino
nanuratan ra oopor panusuban nu
Ala. 5Ra tampak nu Pati hino siino
ruo tininggaulun, io hino tininggau-
lun akaalar pinohondo' ra maayah
asundu siino ra Surga'. Tininggaulun
hino nangintiluan ra Ala siino ra
intok hino. Alar nu karuo-ruo nu ti-
ninggaulun hino nabangkal ampaat
ra tutub nu pati hino, io hino intok
pangampunan ra sala'. Io yak kawi'
nu hiano raino ikaa aalap amala' a-
pakalanggoi.
6Kono hino nga kawi' nu hiano
tinalaah baalo' am bulii'. Tuki-tukir

Kiim nu Tuhan

9:2 Nah. 26:1-30, 25:31-40, 23-30 9:3 Nah. 26:31-33 9:4 Nah. 30:1-6, 25:10-16, Tab. 17:8-10, Nah. 25:16, Laup. 10:3-5 9:5 Nah. 25:18-22 9:6 Tab. 18:2-6

nu orou imam-imam hiano munsop
ra sulap nu kiim puu-puun am kono
hino intok nilo anguma' ra kawi' nu
karaya' maan nilo. 7Io yak sangulun
yak munsop ra sulap karuo ra Kiim
nu Tuhan io hino Kinatuaan nu
Imam. Io munsop ra hino ihondo' yak
ra sangupok. Kono io munsop io angi-
bit ra lumbak asauk ra taak ra Ala
nga pamarawak ra inan no tohom am
poyo nga sala-sala' ikaa nalimanan
inuma' nu ulun no. 8Ra hino, Ro nu
Ala apaintalang kapio, nga buoi nu
sulap puu-puun hino pakayon, ralan
muoi ra sulap sabiton ra Intok
Nabahuan Bonsoi no ikaa poyo hia-
ngon.

9Baal hino nangumangan ra paat
raino. Atungon no io hino kawi' nu
taak am kium pinatoi asauk ra taak ra
Ala, ikaa akaalap amahu' opoko-
topot ra huang nu ulun angibit ra taak
hino. 10Nga kawi' nu inuma' hiano
haling yak ra arat nu akan, inumon,
am kula-kula' maan arat yak ra am-
bahu'. Kawi' no arat hino arat nu
inan yak ikaa amahu' ra huang. Ayat
hino insuhuton suku' Ala analim-
bahu ra kawi' nu atu-atu.

11Io yak i Karistus nopongo in-
atong[e] nasauk ra Kinatuaan nu Imam
haling ra baa-baal onsoi nopongo
nalair ra hitu. Kiim nu Tuhan intok
no anguma' ra karaya' no Kinatuaan
nu Imam no io hino labing aulu' am
labing otopot. Kiim hino sala' ka
inuma' nu ulun. Atungon no sala' ka
intor ra tana' hitu. 12I Karistus inun-
sop ra sulap Intok Nabahuan Bonsoi
ra kiim hino ihondo' yak suku' ra
buo-buoi no. Ra paat nu hili ikaa io
nangibit ra lumbak nu anak nu kam-
bing ungkuyon karuo kono am lum-
bak nu anak nu sapi' asauk ra taak
pamparawak no. Io nanaak yak ra
bayah no tohom, am haling ra hino io
namalabus ritaka suku' ra buo-buoi
no.

13Lumbak nu kambing am sapi' lu-
nguyan am kaau nu anak nu sapi'
pinatoi sinolob hino pisikan ra kawi'
nu ulun nakasala' maya' ra Arat
sinuratan ri Musa hili ilo asauk ra
ulun nabahuan. Haling ra hino, kono
po lumbak am kaau hino akaalap
amahu' ra sala' nu ulun hiano maya'
ra Arat sinuratan ri Musa 14labing po
lumbak ri Karistus! Lumangus ra Ro
ampus-ampus hino, i Karistus
nanaak ra inan no tohom ra Ala
humondo' ra kium potoyon asauk ra
pamparawak otopot. Lumbak no
amahu' ra huang taka haling ra arat-
arat nu ugama kaando' balos, hili
itaka akaalap angkaraya' ra tayar nu
Ala aayah.

15Hino nga puun no i Karistus io
hino ulun apasauk ra saumi paran-
dian bahuon, hili ulun nopongo in-
ipahan nu Ala auma' akaalap ra
barakat kaando' kapapari' nopongo
nirandi' nu Ala. Kawi' nu hino asauk
yak nga siino no hua inatoi, io hino
i Karistus. Am kapatayan no hino
amalabus ra ulun haling ra sala-sala'
nopongo inuma' nilo ra paat nu
parandian puu-puun hino namihang.

16Kono siino surat ra anguaris,
onsoi siino pakitonon anatandu' ra
ulun nanurat ra surat hino nopongo
inatoi. 17Nga surat ra anguaris hino
kaando' balos ra paat nu ulun
nanurat ra surat hino aayah po. Surat
hino asauk ra paat nu ulun hino
matoi. 18Haling ra hino parandian[f]
puu-puun li pono' kotopoton yak nga
haling hua ra lumbak nu kium
potoyon hino.

[e]9:11 nopongo inatong: Luang nu buku nakalair auma' matong

[f]9:18 parandian: Rahu nu bansa' Yunani rahu hino ohondo' io hino parandian, karuo kono am surat waris.

9:7 Im. 16:2-34 9:13 Im. 16:15-16, Tab. 19:9, 17-19

19Puu-puun li i Musa nangindul ra
panusuban nu Ala ra tayar nu bansa'
Israil. Pongo nu hino hili i Musa na-
ngalap ra lumbak nu sapi' lunguyan
am lumbak nu kambing lunguyan, hili
io napakaul ra siang, hili io namisik
ra Kitap nanuratan ra arat-arat
haling ra Ala am namisik ra kawi' nu
bansa' Israil pinamisik nano io hino
saumi tutuu' sabiton ra hisop am
bulu nu rumba binaal am silopo' ra
alia'. 20Kotongo' ri Musa anguma' ra
hino, rahu kono, "Hitu nga lumbak
opokotopot ra parandian intor ra Ala
ra maan mi insuhuto'." 21Kono po
hino pinakuan ri Musa namisik ra
lumbak hino ra Kiim nu Tuhan am
kawi' nu atu-atu pakayon ra sam-
bayang siino ra kiim hino. 22Maya' ra
Arat sinuratan ri Musa, mamaar
kawi' nu atu-atu bahuin ra lumbak.

Lumbak asauk ra pandarawak

Am sala' hino auma' aampunan nu
kono yak siino lumbak pandarawak.

Pinatayan ri Karistus amalawo ra sala'

23Intor ra inuma' kono hitu kawi'
nu baa-baal maan yak bahuwi', nga
kawi' nu hiano nangintiluan ra baal
ra Surga'. Io yak ra tayar nu baal siino
ra Surga' hino ikaa mulalas anguma'
po ra pandarawak labing onsoi bon-
soi hino. 24Nga i Karistus ikaa inun-
sop ra sulap Intok Nabahuan binaal
nu ulun, nga topot nu hino panguma-
ngan yak ra sulap Intok Nabahuan
otopot hino. I Karistus yak nopongo
inunsop ra Surga', am ra hino raino
io siino ra tingkuangon nu Ala nga io
akitaak ra tayar nu kaansayan taka.

25Tuki-tukir nu upok Kinatuaan
nu Imam munsop ra sulap Intok
Nabahuan Bonsoi ra luang nu Kiim
nu Tuhan ra io angibit ra lumbak nu
sanginan kium asauk ra pandarawak.
Io yak i Karistus inunsop sala' ka io
ruli-ruli' anaak ra bayah no. 26Nga
kono po hino, atungon no io ruli-ruli'
aila' ra puun nu tana' hitu nasauk. Io
yak atalang noyo, mamaar raino ra
kaawian nu kawi' nu paat, io matong
ihondo' yak hili ulun ampunan ra
sala' no intor ra pinatayan no. 27Ala
nopongo nanantu' ra ulun ingondo'
yak patoi am pongo nu hino tolo-
soyon nu Ala. 28Kono po hino
ri Karistus ihondo' yak patoi asauk ra
taak pandarawak hili asuang ulun
ampunan ra sala'. Io matong po rahili
anginduo, sala' ka muoi po ra
analasai ra sala', io yak muoi apa-
kaayah ra kawi' nu ulun angkinaan ra
sukuan no.

10 1Arat sinuratan ri Musa asauk
yak ra pangintiluan ra baa-baal
onsoi matong rahili, sala' ka pangin-
tiluan otopot ra baa-baal hino. Ukum
hino ikaa auma' opokotopot ra ulun
sumamba ra Ala ra atu taakin no,
hama' pono' tuki-tukir upok anaak
yak ra kium potoyon. 2Kono nahi
ulun sumamba ra Ala hino topo-
topot nopongo nabahuan haling ra
sala', ikaa no ilo amahuang ra sala',
am ikaa no ilo anaak ra kium
potoyon. 3Io yak atalang no ra kium-
kium potoyon taakin ra tuki-tukir nu
upok hino nga apamahuang ra tuki-

9:19-20 Nah. 24:6-8 **9:21** Im. 8:15 **9:22** Im. 17:11 **9:28** Yas. 53:12

tukir nu ulun ra sala-sala' nilo. 4Nga
kapio noyo lumbak nu sapi' lunguyan
am lumbak nu kambing lunguyan
ikaa akaalap angampun ra sala'.
5Hino nga puun no ra paat
ri Karistus inatong ra tana' hitu, rahu
kono ra Ala,

"Aangas oko ra kium potoyon
am taak.
Topot no oko nopongo namalir
ra inan ra tayar ku.
6*Ikaa oko asiha' ra kium*
potoyon solobon
karuo kono am kium potoyon
pakiampunan ra sala'.
7*Hili rahu ku,*
'Hitu nga au, u Ala!
Au inatong anguma' yak
ra kasiha' mu,
ohondo' ra nasuratan ra Kitap
haling ra baal ku.' "

8Rahu ri Karistus puu-puun,
"Aangas oko ra kium potoyon
am taak.
Ikaa oko asiha' ra kium
potoyon solobon asauk ra taak
karuo kono am kium potoyon
pakiampunan ra sala'."

I Karistus mindahu ra kono hino,
hama' pono' kawi' nu kium potoyon
hino taakin maya' ra Arat sinuratan
ri Musa. 9Pongo nu hino rahu
ri Karistus,

"Hitu nga au, u Ala!
Au inatong anguma' yak
ra kasiha' mu."

Haling ra hino Ala namalawo ra
kawi' nu kium potoyon asauk ra pan-
darawak nakalair, am raino
pinatayan ri Karistus asauk ra pan-
darawak. 10Nga i Yasus Karistus no-
pongo nanguma' ra aun kasiha' nu
Ala am nanaak ra inan no asauk ra
pandarawak ihondo' yak sumuku' ra
buo-buoi no. Haling ra baal hino,
kawi' taka binahuan haling ra sala'.
11Ra tuki-tukir nu orou, tuki-tukir
nu imam nu ulun Yahudi anguma' ra

Imam am pananalaban ra kamayan

10:5-7 Nan. 40:6-8 **10:11** Nah. 29:38

karaya' no, am ruli-ruli' io anaak ra
kium-kium potoyon ikaa ahungga'
hino. Io yak kium-kium pinatoi hiano
ikaa sahuhumi akaalap angampun ra
sala'. 12Topot no, i Karistus ihondo'
yak patoi ra tayar nu pakiampunan ra
sala', am pinatayan hino asauk ra
pandawakan sumuku' ra buo-buoi
no. Pongo no nanaak ra taak hino, hili
i Karistus nanturung ra solor ra
pamiris nu Ala am namihang niruma-
ngan rio. 13Am raino i Karistus ang-
kuliman suku' ra Ala anguma' ra
pantabuh no kikindangan no. 14Lu-
mangus ra pinatayan no hino, i Karis-
tus nopokotopot ra ulun nopongo
binahuan haling ra sala'.

15Haling ra baal hino Ro nu Ala
nambala' ritaka. Rahu nu Ro nu Ala,

16*"Hitu nga parandian auma'*
maan ku rilo
ra paat nu orou-orou matong,'
kono nu Tuhan,
'Au amului ra arat-arat ku ra
huang nilo,
am anurat ra luang nu huhua-
ngon nilo.' "

17Rahu kono po nu Ro nu Ala,
"Niliraan ku sala-sala' am
kalaatan-kalaatan nilo."

18Haling ra hino, sala-sala' am
kalaatan-kalaatan hino nopongo in-
ampunan, haling ra hino ikaa no
bahu amatoi ra kium ra tayar nu
pakiampunan ra sala'.

Ikon mi mimaar taka ra Ala

19Kono po hino, u pahaka-
pahaka', haling ra pinatayan ri Yasus
hino itaka raino aatas munsop ra
sulap Intok Nabahuan Bonsoi.
20I Yasus nopongo namahiang ra
saumi totobon ralan bahuon ra tayar
taka, io hino ralan anaak ra
kaayahan. Ralan hino lumangus ra
saumi tabir io hino pinatayan
ri Yasus asauk ra pandarawak hino.
21Am raino itaka nokotohom ra
Kinatuaan nu Imam, io akakuasa' ra
Pahun nu Tuhan ra Surga'.

22Haling ra hino, ikon mi mimaar
taka ra Ala ra huang abubuh am in-
topot atahoh, ra huang nopongo
binahuan haling ra pamahuangan
nakasala', am poyo ra inan nopongo
binahuan ra siang aralis. 23Onsoi taka
tumahoh am lumondon ra kalan-
sanan inangku taka, nga itaka min-
topot ra Ala anuhut yak ra aun
nirandi' no. 24Am onsoi taka hai-hait
ampahuang ra sangulun am sangu-
lun, hili itaka akaalap apaingkotoh ra
sangulun am sangulun ra masi' ra ra-
nga-rangan am anguma' ra baa-baal
onsoi. 25Onsoi taka ikaa mulou ra
itaka lumulur ansisirangan ra
tapupun ohondo' ra kaubasan taka,
am ikaa taka ahikulawo ohondo' ra
ulun bokon. Topot no onsoi taka
lumondon am hai-hait apaingkotoh
ra sangulun am sangulun, nga apan-
dayan taka noyo ikaa no kula' abuoi
orou ratangan nu Tuhan.

26Nga aho otopot haling ra Ala no-
pongo pinasuku' ritaka, io yak kono
itaka parayu-rayus yak sumingon
anguma' ra sala', haling ra hino kaan-
do' no bahu kium potoyon ra panda-
rawak ra tayar nu angampun ra sala'
taka. 27Siino saumi yak raino amahun
ra tayar taka io hino angkuliman ra
huang alaa' ra pamutusan nu Ala am
apui buuk no angawi' onolob ra ulun-
ulun tumabuh rio! 28Ulun ikaa min-
suhut ra Arat sinuratan ri Musa, io
potoyon yak ikaa aampunan, nu kono
ruo karuo kono am talu ngaulun
anasi ra io kapio nakasala'. 29Labing
bahat nu ukum ratuin ra ulun ahuyai
ra Anak nu Ala. Ulun hino amahuang
kaando' balos nu lumbak parandian
nu Ala, io hino pinatayan ri Karistus
namahu' rio haling ra sala'. Io min-
dahu angulalaat ra Ro anaak ra masi'

10:12-13 Nan. 110:1 **10:16** Yar. 31:33 **10:17** Yar. 31:34 **10:27** Yas.26:11 **10:22** Im. 8:30, Isk. 36:25 **10:28** Laup. 17:6, 19:15 **10:29** Nah. 24:8

hino. 30Napandayan taka noyo ra Ala
inindahu,

"Au auma' amalos! Au auma'
amaratu' ra ukum!"

am poyo inindahu,

"Tuhan auma' amutus ra sala'
nu bansa' lilian no."

31Kalaanan bonsoi nu kono aratu'
ra pamutusan nu Ala Aayah!

32Huangon mi nga, aun koson
kinabaalo' nu pahaka' ra pahulu li.
Ra paat nu hili, ra puu-puun mi na-
karingoh ra rahu nu Ala, asuang ila'
inintup ramuyun io yak akau atahoh
yak ra luang nu intopot mi. 33Siino
paat no akau inuyai am inumbal ra
tingkuangon nu ulun asuang. Siino po
paat no akau nakaaya' inila' ra ulun
bokon inila' umbalo', 34am akau
nakaaya' nasusa' huang ra ulun inun-
sapan ra riil. Am paat nu kawi' nu
sasawot tohom mi inalap, nanginsuat
yak huang mi kawi', nga apandayan
mi ra akau nokotohom po ra saumi
labing onsoi, am ataan suku' ra buo-
buoi no.

35Haling ra hino, ikaa akau aluoi
lungka', nga kono olondon intopot
mi, hili siino balos asuang aalap mi ra
tayar nu inuma' mi hino. 36Onsoi yak
akau tumaan huang, hili akau
akaalap anguma' ra kasiha' nu Ala
am haling ra hino akau akaalap ra
aun nopongo nirandi' no. 37Nga siino
nasuratan ra Kitap,

"Ikaa noyo kula' abuoi,
hili Raja' Kaayahan nirandi'
nu Ala hino apasi matong.
Ikaa io apasail ra orou nirandi'
no ra sukuan no.
38*Am bansa' lilian ku anguma'*
ra katapatan auma'
angintopot am aayah.
Io yak kono siino ra lolot nilo
lumuhut ikaa angintopot,
ikaa aansayan au rilo."

39Itaka hitu sala' ka bansa'
lumuhut am apalir. Topot no, itaka
hitu io hino bansa' angintopot ra Ala
am kaayahon.

Intopot

11 1Mintopot atungon no anginto-
pot kapio-pio ra baa-baal
kalansanan nu huang, atungon no a-
ngintopot ra ikaa mulalas io okoto-
hom ra baa-baal ikaa nakito. 2Haling
ra intopot, Ala ainsuatan ra kula-
kula' ulun ra pahulu li.

3Haling ra intopot, itaka akarati'
nga limbowon am tana' hitu pinasauk
haling ra rahu nu Ala. Intor ra hino,
aun akito, hino nasauk haling ra atu
ikaa nakito. 4Haling ra intopot, hili
i Habil nanaak ra Ala ra taak labing
onsoi intor ra taak ri Kain. Nga haling
ra intopot no hino, Ala mindahu rio
ra ulun otopot, nga taak ri Habil
apainsuat ra huang nu Ala. Inatoi
pono' i Habil, io yak suku' ra paat
raino itaka ahiubas intor ra baal nu
inuma' no.

5Haling ra intopot, hili i Hinok
ikaa inatoi, io yak io kinakat am inibit
ra Ala. Kaando' kasangulun po
nakatiwol rio, nga io nopongo kinakat
nu Ala. Siino nasuratan ra Kitap nga
ikaa po i Hinok kinakat, io asalok
apainsuat ra Ala. 6Kono ikaa min-
topot sangulun pono' ikaa apainsuat
ra Ala. Nga ulun matong ra Ala onsoi
mintopot ra Ala hino siino, am Ala
hino amalos ra tayar nu ulun ahuyum
rio.

7Haling ra intopot hili i Nuh naka-
ringoh ra rahu pinanton nu Ala ra
baa-baal asauk rahili, io hino baa-
baal ikaa nakito ri Nuh. I Nuh min-
suhut ra rahu nu Ala suku' io namaal
ra saumi paraau maayo nga popor
nali kapio-pio paraau hino napa-
kaayah rio, am ilo sansulapan. Haling

10:30 Laup. 32:35, 36 **10:37-38** Hab. 2:3-4 **11:3** Kas. 1:1 Nan. 33:6,9 **11:4** Kas. 4:3-10 **11:5** Kas. 5:21-24 **11:7** Kas. 6:13-22

ra hino tana' hitu inukuman, am intor
ra intopot ri Nuh Ala mindahu rio ra
sangulun otopot.
8Haling ra intopot, hili
i Abaraham minsuhut ra rahu nu Ala
ra paat nu Ala nangipah rio am
nanusub rio muoi ra nagiri nirandi'
nu Ala li rio. Hili i Abaraham inakou
intor ra nagiri no tohom am ikaa
akapandai ra aun ulion. 9Haling ra
intopot, hili i Abaraham namahun ra
nagiri nirandi' nu Ala li rio ohondo'
ra ulun sala' ka bansa'. I Abaraham
namahun ra hino inayan yak ra kiim.
Kono po hino ri Isak am i Yakup
namahun ra kiim am nakaalap ra
randi' haling ra Ala hino, io hino
randi' ohondo' ra tinaakan nu Ala
ri Abaraham li. 10Nga i Abaraham
angkinaan ra bandar binabaas am
saukon nu Ala io hino bandar ataan
suku' ra buo-buoi no.
11Haling ra mintopot, hili
i Abaraham nakaalap ra anak haling
ri Sara, hama' no pono' paat hili
i Abaraham natuo bonsoi, am i Sara
pono' am kular. I Abaraham[g] angin-
topot yak ra Ala ikaa mulalas
apasauk yak ra randi' no. 12Hama' no
pono' ra paat nu hili i Abaraham
ohondo' yak ra ulun inatoi ra inan, io
yak topot no, sua' no asuang bonsoi,
am suang no ikaa auma' auntob
ohondo' ra suang nu butitin ra lim-
bowon am ahis ra ihih nu luab.
13Kawi' nu ulun hiali olondon
mintopot suku' inatoi. Ilo ikaa
nakaalap ra baa-baal nirandi' nu Ala,
io yak ilo nahilong am anginsuat yak
haling ra atawoi. Haling ra hino ilo
mindahu nga ilo ohondo' yak ra ulun
intor ra nagiri bokon am ulun kaan-
do' intokon ra tana' hitu. 14Ulun min-
dahu kono hino, ilo anilu' ra ilo
kapio-pio ahuyum ra nagiri asauk ra
pamahunan nilo tohom. 15Sala' ka lu-
mangu ilo ra nagiri nilo nopongo in-
iruan nilo li. Kono ilo ampahuang ra
hino, ikaa mulalas ilo akapanduli' ra
nagiri tohom nilo no. 16Io yak topot
no, ilo lumangu ra saumi nagiri onsoi
bonsoi no, io hino Surga'. Hino nga
puun nu Ala ikaa auyu' ra kono ilo
anabit rio ra Ala nilo, nga Ala nopo-
ngo namalair ra saumi bandar ra
tayar nilo.
17Haling po ra intopot, hili
i Abaraham anaak ri Isak ohondo' ra
kium asauk potoyon no ra paat nu
Ala anutuku' ra intopot no.
I Abaraham yak nga nanaakan nu
Ala ra randi' no, io yak i Abaraham
anaak ri Isak ohondo' ra kium
potoyon hama' pono' anak no hino
saumi yak. 18Ala nopongo inindahu
ri Abaraham,

"Lumangus ra anak mu
i Isak hitu nga,
oko akaalap ra sua' nopongo
nirandi' ku riun.

19I Abaraham angintopot nga Ala
auma' apanduli' apakaayah ri Isak
haling ra patayan kono po hino,
auma' rahuon, ra i Abaraham nopo-
ngo nakaalap namaruli' ri Isak haling
ra patayan.
20Haling ra intopot, hili Isak
namarandi' anaak ra barakat ri
Yakup am Isau ra orou-orou matong.
21Haling ra intopot, hili kaapo
i Yakup inatoi, io anaak ra barakat
no ra anak-anak ri Yusup. Io alansan
yak ra susukur nano am sumamba ra
Ala. 22Haling ra intopot, hili paat
ri Yusup maar patoi io nambala' ra
lakawan nu ulun Israil haling ra

[g]11:11 haling ra mintopot...kular. I Abaraham: Luang nu buku nakalair; Nga intor ra intopot, hili i Sara nahali', hama' pono' io matuo bonsoi ra nangkahul ra anak. I Sara...

11:8 Kas. 12:1-5 11:9 Kas. 35:27 11:11 Kas. 18:11-14, 21:2 11:12 Kas. 15:5, 22:17, 32:12 11:13 Kas. 23:4, 1Taw. 29:15, Nan. 39:12 11:17 Kas. 22:1-14 11:18 Kas. 21:12 11:20 Kas. 27:27-29, 39-40 11:21 Kas. 47:31-48:20 11:22 Kas. 50:24-25, Nah. 13:19

Masir, am io nambilin ra aun koson
pakuan ra bangkai no rahili.
23Haling ra intopot, hili ama' am
ina' ri Musa namuni rio ra buoi nu
talu bulan ra puun no inanak. Ilo
ahilong nga anak hino sangulun anak
asandong, am ilo pono' ikaa alaa' ra
susub nu raja'.
24Haling ra intopot paat ri Musa
naayo, io aangas sabiton ra anak nu
anak ruandu' nu Raja' Masir. 25Io
labing asiha' aila' rumangan ra
bansa' lilian nu Ala intor ra ikaa
abuoi onohom ra kaansayan haling ra
bayah nakasala'. 26I Musa am-
pahuang labing asatu' ra kono io
kulalaaton nga Raja' Kaayahan
nirandi' nu Ala hino, haling ra
akaalap ra kawi' nu sasawot siino ra
pihangan Masir, nga i Musa alansan
balos ra hari' no ra orou naaling.
27Haling ra intopot, hili i Musa
nahiru' haling ra Masir am ikaa alaa'
sahuhumi ra buuk nu raja'. I Musa
ikaa mulou anguma' ra kasiha' nu
Ala, kono yak io nakakito ra Ala ikaa
nakito hino. 28Haling ra intopot, hili
i Musa nanguma' ra Irau Paska (io
hino amatoi ra kium) am nambala'
hili lumbak nu kium hino piiran ra
totobon nu pahun nu ulun Israil hili
Malaikat Nanguasa' ra Patayan ikaa
amatoi ra anak nilo sali' nu inan nu
ulun Israil.
29Haling ra intopot, hili ulun Israil
nakaalap hinumolob ra Luab Alia',
kono yak ilo inakou ra asak, lai' halan
ulun Masir am nolosor ra luab hino,
ra paat nilo nilumikot hinumolob.
30Haling ra intopot, ulun Israil
namahaba' ra sumin pinamarinding
ra libung nu Yariko ra pongo nilo
nilumibung ra buoi nu tulu' orou.
31Haling po ra mintopot, hili
i Rahap, ruandu' sundal hino, ikaa
pinaaya' potoyo' ra ulun tumabuh ra
Ala nga io napaunsop ra ulun Israil
inuoi pahilong ra baa-baal nu nagiri
nilo ra huang akimaasi' ra pahun
nano.
32Haling ra hino, auma' yak au
parambu-rambus ahulit ra baal hino,
io yak ikaa maawar paat ku ahayam
ra baal hino. Nga ikaa po au nanabit
ra baal ri Gidion, i Barak, i Simson,
i Yopta, i Daud, i Samuil am ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala. 33Haling ra
intopot, hili ilo nopongo namayau ra
kula-kula' pihangan. Ilo nanguma' ra
atu otopot, suku' nakaalap ra aun
nirandi' nu Ala. Ilo nonompon ra
kabang nu singa', 34namalasa' ra apui
alasu' bonsoi, nalabus haling ra
tobokon ra pailang. Ilo alami', io yak
ilo asauk ra ulun okotoh. Ilo okotoh
ra luang nu pantatabuhan suku' ilo
amayau ra sauyar-sauyar nu bansa'
bokon.
35Haling ra intopot, hili ruandu-
ruandu' akaalap anduli' sumilulum
ra ulun nilo inatoi nanduli' naayah.
Siino po asiha' yak ilaan suku' matoi,
aangas labusin kaayaho', nga asiha'
hua kaayahon pandulio' ra tayar nu
saumi kaayahan labing onsoi no.
36Siino po ulun uyayon, umbalon
bungkungan ra rantai am paunsopon
ra riil. 37Ilo bobobolon ra batu suku'
matoi, siino po koloson ra balahari,
am pirison ra pisau. Ilo makou
lumayau am anampayau yak ra
kungkung nu rumba karuo kono am
kungkung nu kambing, ilo musikin,
kinulalaat am inila-ila. 38Tana' hitu
ikaa kula' onsoi ra tayar nilo amahun.
Ilo makou nilumayau ra tana' asuang

11:23 Nah. 2:2, 1:22 **11:24** Nah. 2:10-12 **11:27** Nah. 2:15 **11:28** Nah. 12:21-30 **11:29** Nah. 14:21-31 **11:30** Yos. 6:12-21 **11:31** Yos. 6:22-25, 2:1-21 **11:32** Hak. 6:11-8:32, 4:6-5:31, 13:2-16:31, 11:1-12:7, 1Sam. 16:1-1Raj. 2:11, 1Sam. 1:1-25:1 **11:33** Dan. 6:1-27 **11:34** Dan. 3:1-30 **11:35** 1Raj. 17:17-24, 2Raj. 4:25-37 **11:36** 1Raj. 22:26-27, 2Taw. 18:25-26, Yar. 20:2, 37:15, 38:6 **11:37** 2Taw. 24:21

ra batu am inahison am amahun ra
inuluh yak, hili amahun ra liang-liang
nu batu am luang-luang nu tana'.
39Haling ra intopot nu ulun hiano
ilo apainsuat ra huang nu Ala. Io yak
ikaa ilo nakaalap ra aun nirandi' nu
Ala, 40nga Ala siino babaas nu huang
no labing onsoi bonsoi ra tayar taka.
Lumangus ra babaas no hino ilo
auma' kotopoton nu kono ilo baya-
baya' ritaka.

Ala io hino ama' taka

12 1Intor ra baal taka, ulun inin-
topot ra pahulu rali akakito ra
atu maan taka. Haling ra hino, onsoi
kawi' taka anapir ra kaahatan nu
huang taka am sala' hai-hait maan
ritaka. Onsoi taka olondon animbul
anggahaau ra aun siino ra tingkua-
ngon taka. 2Onsoi taka tumingkuang
yak ahilong ri Yasus, nga io hua apa-
ingkotoh ra intopot taka haling ra
puu-puun no suku' ra kaawian no.
I Yasus tumaan yak ra paat no
sinalip. Ikaa io ampahuang ra
patayan am buyu' no ra paat no
sinalip. Io ampahuang yak ra pangin-
suatan otohom no ra buoi nali. Raino
io nanturung ra solor ra pamiris nu
kurusi' panturungon nu Ala am
amihang rumangan ra Ala.
3Onsoi huangon mi, aun koson nu
ila' ri Yasus ra io siino ra tingkua-
ngon nu ulun nakasala' tumabuh rio
ra huang asisingon! Haling ra hino
ikaa taka lumimot huang am aimpalo
huang. 4Nga pantatabuhan mi ra
tumabuh ra sala', ikaa po akau ihon-
do' nantatabuh suku' ra oko potoyon
nu ulun. 5Am ikaa akau amaliro ra
rahu nu Ala hitu, apaingkotoh
ramuyun hitu nga tinaakan no
ramuyun ohondo' ra anak-anak no,
rahu kono,

"U anak ku, huangon mi onsoi-
onsoi pangubasan nu Tuhan,
am ikaa lumimot huang mi ra
kono ambuuk ramuyun.
6*Nga Tuhan angubas ra tuki-*
tukir nu ulun asian no,
am io amalapos ra tuki-tukir
nu ulun angkuon no asauk
ra anak no."

7Onsoi akau tumaan yak ra
lalapos haling ra Ala asauk ra saumi
pangubasan haling ra sangulun ama'.
Nga siino ki' anak ikaa ihondo'
loposo' nu ama' no? 8Kono akau ikaa
akaaya' loposon ohondo' ra kawi' nu
anak no bokon no, atungon no sala'
kapio akau anak no, io yak anak tian.
9Tuki-tukir taka nokotohom ra ama'
ra tana' hitu. Io angubas ritaka, am
itaka rumaliwi' huang ra matuo taka.
Labing po huang taka rumaliwi' ra
tingkuangon nu Ala Ama' taka hio'
ra Surga', hili itaka auma' aayah.
10Mamatuo taka ra tana' hitu
amalapos ritaka ra paat ikaa kula'
buoi maya' ra aun onsoi pamahua-
ngan nilo. Io yak Ala angubas ritaka
ra tayar nu kaansayan taka tohom,
hili itaka akaalap sumauk ra ulun
nabahuan rumangan rio. 11Kapio,
paat taka loposon, pangilaan hino
ikaa apainsuat ra huang taka,
apakalaat yak ra huang taka. Io yak
libos nu hino, tayar taka ulun nilapos,
am balos nu pangilaan hino io hino
kaansayan nu huang am bayah taka
ampaat ra kasiha' nu Ala.

Paniluan am Pampahuangan

12Haling ra hino, paingkotohon
mu am polondonon mu ra huang mu.
13Onsoi maan mu hai-hait otopot hili
akau ikaa alami' huang, io yak asauk
ra ulun atahoh ra huang.
14Lumikot akau ahuyum ra
kaayahan siino kaansayan am an-
silulum ra kawi' nu ulun. Am onsoi
po akau lumikot ahuyum ra bayah
nabahuan, ra tayar nu Tuhan. Nga

12:5-6 Ayb. 5:17, Bab. 3:11-12 **12:12** Yas. 35:3 **12:13** Bab. 4:26

kaando' kasangulun po akakito ra
Tuhan nu kono kaayahan no kaando'
kaansayan karuo kono am ikaa
nabahuan ra tingkuangon nu Tuhan.
15Onsoi akau sumiho, pai' siino sa-
ngulun ra lolot mi akataliang haling
ra kaansayan nu huang nu Ala, hili
kaando' sumauk ohondo' ra tutuu'
akawanit ra lolot mi, suku' apasauk
ra susa' am apakalaat ra ulun asuang
ra tutuu' no akawanit hino. 16Onsoi
akau sumiho, pai' siino sangulun ra
lolot mi bayah no anguma' ra baa-
baal apakauyu' karuo kono am ikaa
rumaliwi' ra huang ra Ala, ohondo'
ra inuma' ri Isau. Io nanalan ra kawi'
nu barakat auma' tohomon no rahili
nga io hua anak sali' nu inan, haling
ra samangkuk yak akanon. 17Akau
akapandai nga popor no Isau asiha'
angalap ra barakat haling ra ama' no,
io yak, io ikaa tinaakan. Hama' no
pono' io nantangi' am ahuyum ra
ralan no omontol ra kasalaan no,[h]
kaando' no paat no bahu.

18Pahaka-pahaka', akau ikaa
humondo' ra ulun Israil ra pahulu li,
nga ilo inatong ra saumi baal
alimanan nilo, io hino Ruau Sinai am
apui alaang li. Am ilo pono' naka-
liman po ra olondom li, am lumon-
dom am angin okotoh. 19Ilo po
nakaliman ra rahu nu tarumpit, am
rahu aingor bonsoi. Paat nu ulun Is-
rail nakaringoh ra rahu hili, ilo kapio-
pio akitaak hili rahu hino ikaa
pahayamon rilo. 20Nga ikaa hua ilo
tumaan angkinongoh ra panusuban
inindulan nu rahu hino. Nga atungon
nu rahu hili,

"Kawi' nu akakindang ra ruau
hitu, hama' no pono' kium
yak, bobolon yak ra batu
suku' matoi."

21Nakito nu ulun Israil hino
kalalaban bonsoi am kalaanan, suku'
i Musa nakaindahu,

"Nakatintih au ra balaa' ku!"

22Topot no, akau ikaa humondo'
ra ulun Israil ra pahulu li, nga akau
nopongo nakasuku' ra Inuluh Sion
am bandar nu Ala aayah, io hino
Yarusalim hio' ra Surga' ra kula-
kula' nga ribu malaikat no. 23Akau
nopongo inaya' nakaaya' ra saumi
pantitiwalan aramai bonsoi, pan-
titiwalan nu anak-anak sali' nu inan
nu Ala, am inggalan nu ulun hiatu
nasuratan ra luang nu Surga'. Akau
inatong sumamba ra Ala, Akim ra
tuki-tukir nu ulun. Am akau akatiwol
ra ro nu ulun onsoi ra huang nopongo
kinotopot nu Ala. 24Akau nopongo
inatong sumamba ri Yasus, napasauk
ra parandian bahuon hino am lum-
bak no pinisikan hino amaramin ra
baa-baal labing onsoi bonsoi haling
ra niramin nu lumbak ri Habil.

25Haling ra hino, onsoi huhuangon
mi, pai' kawi' mi aangas angkinongoh
rio ulun ambala' hino. Ulun aangas
angkinongoh ra rahu nu ulun inatong
ra tana' hitu am angindul ra aho
haling ra Ala, ikaa auma' alabus intor
ra ukumin. Labing ponga itaka naka-
ringoh hitu ra rahu no intor ra Surga'!
Kono po itaka ikaa angkinongoh rio
itaka ikaa auma' alabus. 26Ra paat nu
hili rahu no hino napaingkuli' ra
tana'. Io yak raino io naparandi' po,
rahu kono,

"Ihondo' po au auma' apaing-
kuli sala' ka tana' tu yak,
io yak limbowon po."

---

[h]12:17 ahuyum ra ralan no omontol ra kasalaan no: Karuo kono am; io lumikot ra akaalap ra barakat hino.

12:15 Laup. 29:18 **12:16** Kas. 25:29-34 **12:17** Kas. 27:30-40 **12:18-19** Nah. 19:16-22, 20:18-21, Laup. 4:11-12, 5:22-27 **12:20** Nah. 19:12-13 **12:21** Laup. 9:19 **12:24** Kas. 4:10 **12:25** Nah. 20:22 **12:26** Hag 2:6

27 Rahu "Ihondo' po" atungon no
anilu' ra kawi' nu atu-atu nopongo
sinauk ra luput nu tana' paingkulion
am lowoon rahili, hili aun yak ikaa
auhoh no hino yak rahili siino no.
28 Haling ra hino, onsoi taka mindahu
tarima' kasi' ra Ala, nga itaka
akaalap ra kuasa' amihang ruma-
ngan rio suku' ra buo-buoi no. Onsoi
taka mindahu tarima' kasi' am
sumamba ra Ala maya' ra kasiha' no
tohom, io hino angansuk rumaliwi'
huang. 29 Nga Ala ohondo' ra apui
onolob.

Aun koson pakuan apainsuat ra huang nu Ala

13 1 Onsoi akau olondon masi' ra
sangulun am sangulun nga itaka
sangaka' ra luang nu Tuhan. 2 Ikaa
akau akaandas apasikot ra ulun ikaa
akaulihan mi ra pahun mi. Siino
pahulu li ulun napasikot ra ulun
bokon ra pahun nilo ikaa akapandai
ra ulun hino sangulun malaikat.
3 Huangon mi nga ulun siino ra
luang nu riil li, onsoi akau amahuang
rilo no ohondo' yak ra akau siino ra
luang nu riil rumangan rilo. Huangon
mi nga ulun inila-ila', onsoi akau am-
pahuang rilo ohondo' yak ra akau
inila-ila' ohondo' rilo.
4 Kawi' nu ulun onsoi apakito ra
kinabaalo' huang rumaliwi' ra tayar
nu pahuatan, hino puun no ungkuyon
am andu' no olondon angalulum ra
sangulun am sangulun. Ulun aham-
bai am ampalapau ukumin nu Ala.
5 Onsoi bayah mu ikaa pihangon
nu alaai ra usin, io yak onsoi akau
akaandas huang ra aun siino
ramuyun. Nga rahu nu Ala

"Ikaa apahusu au karuo kono
am anino ramuyun."

6 Haling ra hino itaka aatas min-
dahu,

"Tuhan nga anginsuup rakon,
ikaa alaa' au.
Aun ki' aalap nu ulun anguma'
ra tayar ku?"

7 Huangon mi ulun angunguasa'
ramuyun nangindul ra ramuyun ra
aho nu Ala. Huangon mi aun koson
nu bayah nilo am aun koson nu bayah
nilo ra ilo inatoi, am onsoi akau
tumilu ra intopot nilo. 8 I Yasus
Karistus ikaa nahungga', ra pahulu li,
raino, am suku' ra buo-buoi no. 9 Ikaa
akau kababayaan ra kula-kula' pa-
ngubasan kalalaban apapalir
ramuyun intor ra pangubasan otopot.
Huang taka paingkotohon haling ra
kaansayan nu huang nu Ala. Hino
nga onsoi bonsoi no sala' ka haling ra
pamapalan-pamapalan intor ra aun
akanon. Ulun ra pahulu rali sinu-
muhut ra pamapalan-pamapalan
intor ra akan am kaando' yak balos
no.
10 Am imam-imam angkaraya' ra
kiim intok nu ulun Yahudi sumamba
ra Ala, kaando' kuasa' nilo ruma-
ngan ritaka ra taak taka hino ra intok
taka sumamba. 11 Lumbak nu kium
tinaakan asauk ra taak ra tayar nu
pakiampunan ra sala' ibiton nu
Kinatuaan nu Imam ra sulap Intok
Nabahuan Bonsoi, io yak bangkai nu
kium hino solobon ra lusar nu Pahun
nu Tuhan hino. 12 Hino puun ri Yasus
inibit potoyo' ra taning nu bandar hili
haling ra lumbak no tohom bansa' no
bahuin ra kawi' nu sala' nilo.
13 Haling ra hino, onsoi taka muoi
rio ra taning nu bandar hino akaaya'
undaaton rangan no. 14 Nga tana' hitu
kaando' intokon ampus-ampus ra
tayar taka. Onsoi taka lumondon ra
huang angkinaan ra paat no itaka
akaalap ra intokon ampus-ampus
rahili. 15 Intor ra hino, nga lumangus
ri Yasus, onsoi taka hai-hait angan-
su-ngansuk ra Ala. Hino asauk ra

12:29 Laup. 4:24 13:2 Kas. 18:1-8, 19:1-3 13:5 Laup. 31:6,8 Yos. 1:5 13:6 Nan. 118:6 13:11 Im. 16:27

taak taka ra Ala ra paat taka angang-
ku ra angintopot rio. 16Pain lirai' a-
nguma' ra atu onsoi am anginsuup ra
sangulun am sangulun, nga hitu hua
taak-taak apainsuat ra huang nu Ala.
17Insuhuton mi panusuban nu
ulun angunguasa' ramuyun, am
rumaliwi' huang mi intor rilo. Nga ilo
hai-hait angiaha' ramuyun, nga ilo
hua amala' ra aun karaya' maan nilo
ra tingkuangon nu Ala. Kono akau
olondon ra panusuban nilo, ilo ang-
karaya' ra huang anginsuat, kono
akau ikaa maya' ra pangubasan nilo
ilo angkaraya' ra huang asusa', am
baal hino ikaa apakasatu' ramuyun.
18Hai-hait akau sambayang ra tayar
mai. Akai angintopot ra huang mai
kaando' sala', nga kawi' nu atu-atu
baal mai hai-hait asiha' anguma' ra
atu otopot. 19Aulu' po nahi ra tayar
ku, au akitaak bonsoi ramuyun,
auma' anambayang rakon hili Ala
apasi angibit rakon anduli' ramuyun.

Popor nu sambayang

20Ala nopongo napanduli'
napakaayah ra Tuhan taka i Yasus,
haling ra patayan. Nga puun ra
pinatayan no hino, io raino nasauk ra
Kinatuaan nu Hambala' ra tayar
taka, io hino rumba-rumba no.
Patayan no hino pono' am nopo-
kotopot ra parandian ampus-ampus
inuma' nu Ala ra tayar taka. 21Au
sambayang yak ra Ala puun nu kaan-
sayan hino anaak ramuyun ra kawi'
nu atu-atu onsoi hili akau akaalap a-
nguma' ra kasiha' no. Au sambayang
ra lumangus ri Yasus Karistus, Ala
apasauk ritaka, ra atu kasihaan no.
Onsoi yak i Karistus ansukon suku'
ra buo-buoi no! Amin.

Rahu Pamaparan

22Au akitaak ramuyun anampuus
amahuang ra pambalaan ku apaing-
kotoh hitu, nga rahu ku ra surat ku
hitu ikaa asuang. 23Io yak au min-
dahu ramuyun ra baal nu pahaka'
taka i Timotius nopongo noyo pinain-
saloh haling ra luang nu riil. Kono io
akasuku' rakon rahili ra intokon
kutu, ibiton ku io rahili ra paat ku
muoi po pahaas ramuyun. 24Indulan
mi tabi' mai ra kawi' nu angunguasa'
ramuyun am kawi' po nu ulun na-
ngintopot ra Ala. Am kono po hino
nu pahaka-pahaka' taka amahun ra
Itali apasuku' po ra bilin nilo
ramuyun. 25Au sambayang ra Tuhan
anaak ra barakat ra kawi' nu
pahaka'.

Surat ri

YAKUP

Rahu Papaintalangan

I Yakup nambala' ra luang nu surat no ra kula-kula' pangubasan akabalos, pinasuku' no ra "Bansa' pinili' nu Ala nga nakapansusuai ra luput nu tana' tu."

I Yakup nambala' rilo ra kula-kula' rahu sindir karuo kono am pangabihan atalang bonsoi io hino apaintalang ra aun napandayan am nalimanan no am kula-kula' pangubasan akabalos ra tayar nu ulun nangintopot . Intor ra pangubasan nu ugama Karistian, i Yakup nambala' ra kula-kula' puun nu pangubasan, umang no asuang sasawot, kaando' atu-atu panginaman, anguma' ra onsoi, sumolon, intopot am anguma', pahayaman nu ulun, apandai amahuang, pangkakalitan, kumakaulu' am huang rumaliwi, ra baal apasala' ra ulun, rahu-rahu lalayau, am intor ra baal tumaan am sambayang.

Surat ri Yakup hitu ambala' kapio-pio nga ra luang nu ugama otopot am abahuan intopot hitu ranganan nu maan no.

Suot nu surat hitu

Puu-puun 1:1.
Intopot am apandai amahuang 1:2-8.
Kaando' ra atu-atu am asuang sasawot 1:9-11.
Kinaman am panginaman 1:12-18.
Angkinongoh am anguma' 1:19-27.
Pambalaan ra ikaa ahilong am ampili' ra baal nu sangulun am sangulun 2:1-13.
Intopot am Anguma' 2:24-26.
Ulun nangintopot am pandahuan no 3:1-18.
Ulun nangintopot am tana' tu 4:1-5:6.
Kula-kula' pangubasan insuhuton 5:7-20.

---

1 1Sumuku' ra pahaka-pahaka'
ulun inintopot ra Ala nakapansusuai ra luput nu tana' tu.

Tabi' intor rakon, i Yakup amba nu Ala am amba nu Tuhan Yasus Karistus.

Intopot am Apandai Amahuang

2U pahaka-pahaka' ku! Kawi' nu
panginaman nansisinutan huangon
mi yak ra akau asatu', 3nga apan-
dayan mi rahili paat nu intopot mi
amayau ra kula-kula' panginaman
hiano, akau akaalap ra huang
tumaan. 4Londonon mi huang mi
tumaan ra langgoi nu bayah mi am
ikaa alami', hili akau kapio-pio asauk
ra ulun alumbis kaando' kalaatan am
okotoh ra intopot am ikaa ataliban ra
kawi' nu baal siino ra ulun nanginto-

1:1 Mat. 13:55, Mrk. 6:3, Inu. 15:13, Gal. 1:19

pot. 5Kono siino sangulun ra lolot mi
ikaa apandai amahuang, onsoi io
sambayang akitaak ra Ala hili Ala
anaak rio ra pandai amahuang, nga
Ala anaak ra pandai amahuang ra
tuki-tukir nu ulun, nga io hua atataak
am masi'. 6Io yak onsoi akau min-
topot ra aun kinitaak mi. Ikaa akau
ruo-ruo huang! Ulun ruo-ruo huang
io ohondo' ra hinumbang nu luab
sampuyon nu angin kumuriabut.
7-8Ulun kono hino ikaa olondon
huang, io ruo-ruo huang anguma' ra
kawi' nu maan no. Intor ra hino ikaa
pono' io lumansan ra aun-aun intor
ra Tuhan.

Kaando' atu-atu am asuang sasawot

9Pahaka' kaando' ra atu-atu,
onsoi anginsuat nu kono Ala
apakaulu' rio. 10Am pahaka' pono'
asuang ra sasawot, onsoi anginsuat ra
kono io paraliwion nu Ala nga ulun
akaya' alawo yak lalayau ohondo' ra
busak nu tuu-tuu'. 11Paat nu orou
sumarat, am nirunsul nu orou hino
opokolong ra busak hino suku' aratu'
am sandong nu busak hino am alawo
yak. Kono po hino sasawot nu ulun
akaya' hino alawo yak lalayau ra paat
no anguma' ra aun maan no.
12Asatu' ulun tumaan ra intopot ra
paat no kinaman nu kula-kula' pangi-
naman mintup rio. Nga kono io
tumaan ra panginaman hino am in-
topot no atahoh, io akaalap ra bayah
ampus-ampus nirandi' nu Ala ra
tayar nu ulun masi' rio. 13Kono sa-
ngulun asiha' anguma' ra sala' ra
paat nu panginaman matong rio, ikaa
io mindahu ra, "Kasiha' no hino intor
ra Ala." Nga Ala ikaa anguma' ra
sala', am ikaa asiha' ra atu-atu
kaulun ra anguma' ra sala'.
14Io yak ulun asiha' anguma' ra
sala' ra kono io alaai bonsoi anguma'
ra kasiha' no tohom alaat hino.
15Kono kasihaan alaat hino in-
suhuton sala' hino kapio asauk, am
kono sala' hino asauk io apaatong ra
patayan.
16U pahaka-pahaka' asian ku!
Pai' akau aruung. 17Tuki-tukir nu
taak onsoi am otopot kawi' no intor
ra Surga'. Io tinaakan nu Ala nangu-
ma' ra kawi' nu binantang ra lim-
bowon. Ala hino ikaa naungga' am
napasauk ra londom. 18Maya' ra
kasiha' no tohom io napasauk ritaka
haling ra rahu no otopot. Hino puun
no itaka pinamahulu ra kawi' nu
sinauk no.

Angkinongoh am Anguma'

19Huangon mi rahu hitu, pahaka-
pahaka' ku! Tuki-tukir nu ulun onsoi
apasi angkinongoh, io yak aamot
mindahu am aamot ambuuk. 20Ulun
okotoh ambuuk ikaa akaalap angu-
ma' ra atu onsoi, io hino atu apain-
suat ra Ala. 21Intor ra hino impayan
mi kawi' nu kaubasan mi am
apakauyu' am alaat. Onsoi akau
sumuhut ra rahu nu Ala siino ra
huang mi ra huang rumaliwi'. Nga
rahu hino siino kuasa' apakaayah
ramuyun.
22Onsoi akau anguma' ra aun
binalaan nu Ala, sala' ka angkino-
ngoh yak. Nga kono akau angkino-
ngoh yak am ikaa anguma' inan mi
yak tohom aruung. 23Aun ulun angki-
nongoh ra aho nu Ala hino am io yak
ikaa sumuhut ohondo' ra sangulun
ahilong ra bulos no ra tingkuangon nu
babaraan. 24Io ahilong analaahon,
paat no makou parambus io nakaliro
ra aun koson nu baal nu bulos nali.
25Rahu nu Tuhan otopot am siino
kuasa' amalabus ra ulun. Aun ulun
amasa' am anampuus amahuang am
maya' ra rahu no, sala' ka angkino-
ngoh yak am amaliro, ulun hino

1:10-11 Yas. 40:6-7

auma' barakatin nu Ala ra kawi' nu
atu-atu maan no. 26Kono siino sangu-
lun ampahuang io sangulun olondon
ra panusuban nu ugama, am io ikaa
angimbuou ra rila' no, kalandanan no
hino kaando' balos, am io am-
paruung ra inan no tohom. 27Kalan-
danan ra ugama am abubuh maya' ra
kasiha' nu Ala, io hino anginsuup ra
anak-anak nasailu am ruandu-ruan-
du' nabalu ra luang nu ila' am susa'
nilo, am poyo angimbuou ra inan
tohom hili ikaa anguma' ra kasihaan
nu huang apakauyu' maya' ra baal nu
ulun ikaa maya' ra Ala.

Pambalaan ra Pamahuangan Asala'

2 1U pahaka-pahaka' ku! Ulun inin-
topot ra Tuhan Yasus Karistus,
Tuhan Ansukon Bonsoi hino, ikaa
akau ampili' ra ulun maya' ra
kinabaalo' nilo. 2Umang no, sangu-
lun asuang sasawot nampakai ra sins-
ing maas am nasampayau ra kain
aninggalas bahuon inatong ra intok
mi nilumulur, am ratong nu sangulun
kaando' ra atu-atu nasampayau ra
kain naapu' titinambilan. 3Haling ra
hino maayo insuat mi ra ulun nam-
pakai ra sampayau onsoi hino am
rahu mi, "Anturung ko ra kurusi'
onsoi tu," hili akau anusub ra ulun
kaando atu-atu hino tumuor, karuo
kono am akau mindahu rio, "An-
turung ko ra maar nu kalayam kutu."
4Intor ra akau anguma' kono hino
akau anguma' ra pansusuayan ra sa-
ngulun am sangulun intor ra
kinabaalo' nilo nga akau amili' ra
ulun intor ra huang mi alaat.
5U pahaka-pahaka' inasian ku, ki-
nongohon mi rahu ku. Ala nopongo
namili' ra ulun kaando' atu-atu ra
tana' hino akaya' ra tingkuangon no.
Ulun hiano auma' asauk ra ulun pi-
hangon nu Ala ohondo' ra aun niran-
di' nu Ala ra ulun masi' rio. 6Io yak
akau angulalaat ra ulun kaando atu-
atu! Huango' mi nga, aun apasala'
am amaralaat ramuyun ra tingkua-
ngon nu tuan akim? Kaa ki' ulun
akaya' hiano? 7Ilo nga ahuyai ra ing-
galan ansukon bonsoi naalap mi intor
ra Ala ra paat mi inintopot ri Karis-
tus.
8Akau otopot ra kono akau maya'
ra panusuban nu Ala nopongo
nasuratan ra Kitap hitu, am rahu no,

"Masi' ko ra kawi' nu ulun
ohondo' ra oko masi'
ra inan mu tohom."

9Io yak kono akau ampili' ra ulun
maya' ra kinabaalo' nilo, akau
akasala' am akau pono' nakasala'
maya' ra arat pamapalan nu Ala.
10Nga aun po nakasala' ra saumi
Arat Pamapalan nu Ala, ulun hino
nakasala' ra kawi' nu Arat
Pamapalan nu Ala hino. 11Nga io
mindahu, "Ikaa oko ampalapau," io
po nga inindahu, "Ikaa oko ampatoi."
Hama' no pono' oko ikaa nam-
palapau, io yak kono akau nampatoi,
akau pono' akasala' yak maya' ra
Arat Pamapalan nu Ala. 12Huhua-
ngon mi pahayaman am inuma' mi
nga kawi' taka ulun auma' putusan
maya' ra arat nu Ala angibit ra
kalabusan am apakaayah ra ulun.
13Nga paat nu Ala amisara' ra kawi'
nu ulun, io ikaa akaasi' ra ulun ikaa
kaasi'. Io yak io ikaa amaratu' ra
ukum ra ulun akaasi'.

Intopot am anguma'

14U pahaka-pahaka' ku! Aun ki'
balos no kono sangulun mindahu,
"Siino intopot ku," kono kaando'
inuma' no anatandu' ra intopot no?
Auma' ki' intopot hino angibit rio ra
kaayahan? 15Umang no, kono siino
pahaka', ungkuyon karuo kono am
ruandu' kaando' tohom ra pakai am

2:9 Im. 19:18 2:11 Nah. 20:13, 14, Laup. 5:17,18

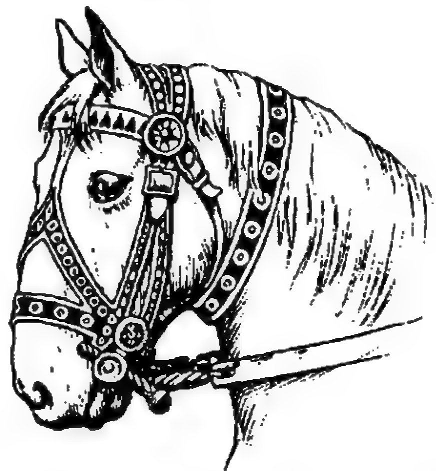
akan sulob ra songorou. 16Aun ki'
balos nu rahu mi rilo, "Talaahon mi
ampakai am liwa-liwa' angakan."
kono akau ikaa anaak rilo ra aun
kaando' ra bayah nilo? 17Kono po
nga hino nu intopot. Kono angintopot
yak am kaando' inuma' intopot hino
kaando' balos!
18Siino nahi ulun mindahu, "Siino
ulun lumansan ra intopot no am siino
po ulun bokon lumansan ra inuma'
no." Au auma' lumimbang rio,
"Pakitonon mu au ra aun koson nu
ulun siino intopot am kaando'
inuma'. Am hili au apakito riun ra in-
topot ku lumangus ra inuma' ku."
19Kaa ki' akau pono' am mintopot
yak ra Ala hino saumi yak? Onsoi
hino! Io yak saitan-saitan pono' am
mintopot po, am ilo tumintih ra
balaa' nilo!
20Akau hitu sasambungon kapio!
Kumakikito yak ra tatandu' nu in-
topot am kaando' inuma', kawi' nu
hino kaando' balos?[a] 21Huangon yak
nga i Abaraham aki taka li. Io
kinotopot nu Ala nga intor hua ra
inuma' no. Io hino ra paat no anaak
ri Isak anak no ra Ala ra intok
pananalaban. 22Ra hitu atalang no
raino nga intopot hino pakitonon lu-
mangus ra inuma' hili intopot hino
otopot. 23Otopot yak nasuratan ra
Kitap hitu, nga,

> *"I Abaraham inintopot ra*
> *randi' nu Ala, am haling ra in-*
> *topot no, Ala nopokotopot*
> *rio."*

Puun ra hino po i Abaraham
sinabit ra Pansilulum nu Ala.
24Akapandai ki' akau raino, sa-
ngulun kinotopot nu Ala nga haling
hua ra inuma' no, sala' ka intopot no
yak. 25Kono po hino i Rahap, ruan-
du' sundal, kinotopot nu Ala nga
intor hua ra inuma' no. Io hino ra
paat no napaunsop am namuni ra
ulun Israil ra pahun no, io hino ulun
sinusub inuoi pahilong ra tana'
Kanaan. Am nanilu rilo nahiru'
inaya' ra ralan bokon.
26Intor ra hino, ohondo' ra inan
kaando' inaning io matoi yak, kono
po hino nu intopot kaando' inuma'
naando' balos no!

Rila' nu Ulun

3 1U pahaka-pahaka' ku! Onsoi
ikaa asuang ra lolot mi sumauk ra
guru'. Ikaa ki' akapandai ka, nga
itaka ulun asauk ra guru' Ala
amisara' bonso-bonsoi ritaka intor ra
ulun bokon. 2Kawi' taka aubas angu-
ma' ra sala'. Ulun ikaa anguma' ra
sala' ra kawi' nu rahuon no, bayah
nano alumbis am otopot. Nga io
akaalap angimbuou ra kasihaan nu
inan no. 3Itaka apasanggap ra kakang

Kuda am sasanggap sabiton ra kakang

ra kabang nu kuda' hili io maya' ra
kasiha' taka. Sasanggap sabiton ra
kakang hino anguma' ra kuda' hino
makou maya' ra kasiha' taka. 4Kono
po hino nu kapal. Hama' pono' kapal
hino maayo am io atikahan yak nu a-
ngin okotoh, io maya' yak ra

[a]2:20 Kaando' inuma' kawi' nu hino kaando balos: Luang nu buku nakalair; nga intopot kaando inuma' io hino intopot inatoi?

2:21 Kas. 22:1-14 2:23 Kas. 15:6, 2Taw. 20:7, Yas. 41:8 2:25 Yos. 2:1-21

bubuiron oborok hino. Kapal hino
makou yak maya' ra kasiha' nu ulun
amuir no. 5Kono hino po nu rila' taka,
hama' no pono' borook, io apakaayo
ra kula-kula' baal. Kono po hino nu
apui borook okosolob ra katanaan
maayo.
6Rila' hino ohondo' ra kono apui.
Saumi tana' pinihang nu kalaatan. Ra
inan taka rila' hino asauk ra puun nu
kalaatan. Io hino aparayol ra
kalaatan ra luput nu inan taka
akasala'. Rila' hitu onolob ra tana'
nu kaayahan taka haling ra apui
naraka. 7Ulun nu tana' auma'
akakuup, am nopongo noyo
napakuup ra kium asangit, susuit,
kium lumandai, am pait. 8Io yak
kaando' kasangulun po ra tana' hitu
apakuup ra rila'. Rila' hino alaat
bonsoi am ikaa alulu' opopol, am
akapatoi ohondo' ra tutuu' akawanit.
9Itaka angansuk ra Tuhan Ama' taka
ra rila' taka, io yak itaka ahawah po
ra ranga-rangan taka ra rila' taka
hitu, ulun rangan taka binayah maya'
ra kinabaalo' nu Ala. 10Rahu angan-
suk am ahawah, karuo-ruo no
sumamput ra kabang taka. U pahaka-
pahaka' ku, topot natu baal hitu ikaa
maan taka! 11Kaando' po ra tana' tu
saumi labut apasamput ra siang
aamis am siang apait. 12U pahaka-
pahaka' ku, santaun ara ikaa io angi-
nawa' ra kinawa' nu saitun, am karuo
kono santaun anggur anginawa' ra
kinawa' nu ara, am karuo kono po am
labut aasin ikaa apasamput ra siang
apalo.

Pandai Amahuang Haling ra Rasawat

13Siino ki' ra lolot mi apandai
amahuang? Onsoi io apakito ra baal
hino haling ra bayah no onsoi, am
pandai no hino maan no ra huang
rumaliwi' am huang abubuh. 14Io yak
kono akau ahiahu, aruol ra huang am
apakaulu' yak ra inan tohom, ikaa
akau maayo huang ra pandai mi hino,
nga intor ra baal hino akau apasala'
ra aho otopot intor ra Ala. 15Pandai
kono hino sala' ka haling ra Surga'. Io
haling ra tana' tu. Intor ra kasiha' nu
ulun am intor ra saitan. 16Kono po
siino huang ahiahu am huang
kumakaulu', hino po ulun ikaa maya'
ra panusuban am anguma' ra baa-
baal alaat. 17Io yak ulun nokotohom
ra kapandayan ra intor ra rasawat
puu-puun no io nabahuan huang am
asiha' ohohonsoi, huang rumaliwi',
am ainsuhut. Io akaasi' yak am io hai-
hait anguma' ra baa-baal onsoi. Io
ikaa amili' ra baal nu ulun am ikaa
ahipapayu. 18Topot no kaansayan, io
hino balos intor ra umi nu pahahan-
sayan tiniasan nu ulun asiha' ra
pahahansayan.

Pansiluluman ra Tana'

4 1Aun ki' puun nu kawi' nu pam-
bubuukan am pangkakalitan siino
ra lolot mi? Ikaa ki' baal hino haling
ra kasihaan nu huang mi alaat
parambu-rambus tumabuh ra inan
mi? 2Akau asiha' ra atu-atu, io yak
akau ikaa akaalap hili akau asiha'
ampatoi! Akau asiha' am lumikot
kapio ra kawi' nu kasiha' mi io yak
akau ikaa akaalap, hili akau angkalit
am anggahabu'. Akau ikaa akaalap
ra aun kasihaan mi hino nga akau
ikaa sambayang akitaak ra Ala ra
kasiha' mi hino.
3Am paat mi akitaak, akau ikaa
akaalap, nga langus nano alaat. Akau
akitaak ra kawi' nu atu-atu nga akau
onohom apakasanang yak ra inan mi
tohom. 4Akau hitu ulun ikaa olondon
ra huang! Ikaa ki' akau akapandai
kono akau alaai ra baa-baal ra tana'
hitu, akau sumauk ra pantabuh nu
Ala? Aun ulun alaai ra baa-baal ra
tana' hitu, io apasauk ra inan no
tohom pantabuh nu Ala. 5Akau

3:9 Kas. 1:26

apandai ra rahu nasuratan ra Kitap
hitu,

"Ro tinaakan nu Ala ritaka
amalikot ritaka maya' yak
ra kasiha' no.[b]*"*

[6]Hama' no pono' kono hino, asi'
tinaakan nu Ala labing akakuasa' ra
ro siino ritaka. Ohondo' ra rahu
nasuratan ra Kitap,

"Ala tumabuh ra ulun
kumakaulu',
io yak masi' ra ulun rumaliwi'
ra huang."

[7]Haling ra hino, maya' ra
panusuban nu Ala. Am tumabuh ka
ra Ibilis am Ibilis hino pono' am
ahiru' intor ramuyun. [8]Mimaar ka ra
Ala, am Ala pono' mimaar ramuyun.
U akau ulun nakasala', bahuin mi
nga longon mi. U akau ulun
ahipapayu, bahuin mi kalaatan siino
ra huang mi. [9]Onsoi akau kapio-pio
angkuli' huang am antangi' kumohos.
Ikaa akau akakurit onsoi yak anta-
ngi'. Ikaa akau anginsuat huang,
onsoi yak akau asusa' huang. [10]Onsoi
akau rumaliwi' huang ra tingkuangon
nu Tuhan, hili Tuhan apakaulu'
ramuyun.

Pangubasan ra Ikaa Angukunu'
ra Ulun

[11]U pahaka-pahaka' ku, ikaa akau
angukunu' ra sangulun am bokon.
Aun ulun angukunu' ra pahaka' no
karuo kono am apasala' rio ulun hino
angukunu' am apasala' ra Arat nu
Ala sinuratan ri Musa. Am kono
akau apasala' ra arat nu Ala hino,
akau ikaa maya' ra arat hino, io yak
akau asauk ra ulun apasala' yak.
[12]Nga Ala yak akakuasa' amaratu' ra
ukum am amutus ra tuki-tukir nu
ulun. Io yak nga apakaayah am karuo
kono am amatoi. Akau hitu, aun ki'
pamahuangan mi ra akau apasala' ra
ulun ranga-rangan mi?

Pangubasan ra Ikaa Kumakaulu'
ra Ayamon

[13]Am raino kinongohon mi pam-
balaan ku ramuyun tayar nu ulun
mindahu, "Orou hitu am nusuab akai
makou muoi ra nagiri hio', am akai
murong ra hino sangupok buoi no am
antalan ra hino, hili akaalap ra usin
asuang."

[14]Io yak akau ikaa akapandai ra
aun asauk ra bayah mi ra orou
nusuab! Akau hitu ohondo' yak ra
lisun akito am ikaa kula' buoi no am
parambus alawo. [15]Onsoi akau min-
dahu ra kono hino, "Kono Tuhan
asiha', akai auma' aayah po am angu-
ma' ra hitu am hio'."

[16]Io yak raino akau kumakaulu' ra
huang am kumakaulu' po ra ayamon
mi. Kawi' nu rahu kumakaulu' hino
mangun ra sala'. [17]Intor ra hino, ulun
akapandai ra aun onsoi auma' maan
no io yak kono io ikaa anguma' ra
baal hino io akasala'.

Pambalaan ra Tayar nu Ulun
Asuang Sasawot

5 [1]Am raino u ulun asuang ra
sasawot, kinongohon mi pam-
balaan ku! Antangi' ka am kumohos
ka ra tangi' nga ila' hino mintup
ramuyun! [2]Sasawot mi rano nopongo
nalampuk. Am pakai mi rano kinokot
nu lipos. [3]Maas am pirak nopongo
nilulur mi hino nopongo tinoholon,
am ra paat nu Orou Kaawian tohol no
hino anatandu' ra inuma' mi hino
nasala'. Am tohol hino onolob ra
inan mi ohondo' ra apui. [4]Ikaa akau
nanaak ra hari' nu ulun nongotom ra
umo mi. Ringohon mi nga luap nilo
akimaasi'! Luap nu ulun nopongo no-
ngotom ra pari nu umo mi, nopongo

---

[b]4:5 Ro tinaakan...ra kasiha' no: Karuo kono am: Ro binulian nu Ala ritaka kasihaan no bonsoi.

4:6 Bab. 3:34 **4:13-14** Bab. 27:1 **5:2-3** Mat. 6:19 **5:4** Laup. 24:14-15

naringoh nu Ala Maayo ra kuasa'.
5 Kaayahan mi ra tampak nu tana'
hitu anginsuat am aansayan yak nga
kawi' nu atu siino yak ramuyun. Akau
opokolomok ra inan mi ohondo' ra
kambing ra paat nu orou pangalasan.
6 Akau amaratu' ra ukum am amatoi
ra ulun kaando' sala', lai' halan ulun
hino am ikaa sumulang ramuyun.[c]

Tumaan am Sambayang

7 Puun ra hino, onsoi akau tumaan
u pahaka-pahaka' ku, suku' ra rata-
ngan nu Tuhan. Huangon mi nga aun
koson nu ulun antatangumo tumaan
angkinaan suku' tambak nu umo hino
apasamput ra kinawa' am aumbung
laarang. Io tumaan yak angkinaan ra
anguluh. 8 Akau pono' onsoi yak
tumaan angkinaan, am alansan
huang nga orou ratangan nu Tuhan
amaar noyo.

9 U pahaka-pahaka' ku, ikaa akau
bungo-bungot ra sangulun am bokon,
hili akau ikaa aukuman nu Ala. Akim
hino maar noyo matong. 10 U pahaka-
pahaka' ku, huangon mi nga ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala am ilo
ambala' yak ra Rahu nu Tuhan. Hon-
doon mi nga huang nilo tumaan ra
kalandanan nilo ra paat nilo aintupan
ra kula-kula' ila' am susa'. 11 Ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala hiano sabiton
ra asatu' nga ilo tumaan olondon
huang ra ila' mintup rilo. Akau nopo-
ngo nakaringoh intor ra baal nu
kalandanan ri Ayup am akai
nakapandai aun koson nu Tuhan
nanaak rio ra barakat ra popor no.
Nga Tuhan hino masi' bonsoi am
onsoi huang.

12 U pahaka-pahaka' ku, aulu'
bonsoi tu io hino ikaa akau ampator
kono akau aparandi'. Ikaa akau am-
pator anabit ra limbowon am tana'
tu, am poyo anabit ra atu-atu. Kono
ua akau mindahu, "Ua" yak, am kono
ikaa akau mindahu "Ikaa" yak, hili
akau ikaa aukuman nu Ala.

13 Siino ki' ra lolot mi asusa' ra
huang? Onsoi io sambayang. Kono
siino anginsuat ra huang, onsoi io
ahimanani ra nanian pangansukan.
14 Kono siino arualan, onsoi io ahipah
ra ulun mamaayo nu ulun nanginto-
pot hili ilo anambayang ra ulun
arualan hino am amuyai ra inan no ra
umau saitun ra inggalan nu Tuhan.
15 Kono ulun anambayang hino angin-
topot, Tuhan amalos ra sambayang
nano, Tuhan auma' amihah ra ulun
arualan hino. Tuhan apanduli' ra
kotoh no, am sala' inuma' nu ulun
hino ampunan no. 16 Haling ra hino,
onsoi kawi' mi angangku ra sala-sala'
mi, am anambayang ra sangulun am
sangulun, hili akau pihahon. Sam-
bayang nu ulun maya' ra panusuban
nu Ala maayo kuasa' no. 17 Ilia, ohon-
do' yak ritaka. Io sambayang maya'
ra likot nu huang no hili ikaa angu-
luh, am Ala ikaa napanguluh buoi no
talu upok am onom bulan. 18 Paat no
sambayang akitaak po ra anguluh,
hili angimuun anguluh am suku' ulun
akaalap ra umbung nu umo no.

19 U pahaka-pahaka' ku! Kono
siino ra lolot mi sangulun ikaa noyo
maya' ra pangubasan intor ra Ala,
hili ulun bokon apanduli' ra ulun
hino ra Ala. 20 Huangon mi nga rahu
hitu. Ulun apanduli' ra ulun bokon
akasala' anduli' intor ra bayah no
nasala' hino, ulun hino apakaayah ra
ulun nakasala' hino[d] intor ra
patayan, am sala' no asuang hino in-
ampunan.

Intor rakon
Yakup

---

[c]5:6 kaando' sala' lai' halan ulun hino am ikaa sumulang ramuyun : Karuo kono am; kaando' sala'. Ondo' ki' Ala ikaa tumambuh ramuyun?

[d]5:20 apakaayah ra ulun nakasala' hino: Karuo kono am; apakaayah ra inan no tohom.

5:11 Ayb. 1:21-22, 2:10, Nan. 103:8 **5:12** Mat. 5:34-37 **5:14** Mrk. 6:13 **5:17** 1Raj. 17:1, 18:1 **5:18** 1Raj. 18:42-45 **5:20** Bab. 10:12, 1Ptr. 4:8

Surat ri

PITURUS KASAA'

Rahu Papaintalangan

Puu-puun ri Pitrus nanurat io napasuku ra ulun-ulun nangintopot sinabit ra "Bansa' nu Ala pinili'" nakapansusuai ra soor ra sahilon ra Asia Borook.

Langus nu surat hitu puu-puun io hino apaingkotoh ra kawi' nu ulun naukuman am naila' nga intopot nilo. I Pitrus apamahuang rilo ra baal nu kaayahan nu Tuhan Yasus. Paat nilo angkinongoh ra baal nu pinatayan, am Yasus nanduli' naayah, am randi' ra i Karistus hino, anduli' ra hili, intor ra hino lansan am insuat nilo maayo bonsoi. Intor ra hino ilo ampahuang auma' tumaan yak ra kula-kula' susa' am ila', am ilo akapandai ra kawi' nu susa' am ila' hino mangun ra panginaman ra kabubuhan nu intopot nilo, am ilo ra hili akaalap ra talampos ra paat nu Orou Sukuan ri Yasus Karistus.

Bokon intor ra panusuban apatahoh ra intopot ra paat nu susa' am ila', i Pitrus po akitaak rilo sumauk ra lilian am maya' kapio-pio ri Karistus.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-2
Pamahuangan ra Ala apakaayah ra ulun 1:3-12
Pangubasan ra tayar nu bayah abahuan 1:13-2:10
Maan nu ulun nangintopot ra paat aila' 2:11-4:19
Huang rumaliwi' am inuma' nu ulun nangintopot 5:1-11
Rahu Pamaparan 5:12-14

Puu-puun ri Piturus Nanurat

1 1-2 Sumuku' ra pahaka-pahaka'
ulun pinili' nu Ala namahun
nakapansusuai ra luput nu pihangan
nu Ruum, io hino daira Pontus,
Galatia, Kapadokia, Asia am Bitinia.
Au i Piturus, ulun sususubon
ri Yasus Karistus sambayang ra Ala
anaak ra barakat am kaansayan
asuang ramuyun.
Akau nopongo pinili' maya' ra
kasiha' nu Ama' Ala hino pinasauk
ra bansa' no. Am Ro no apasauk
ramuyun ulun angkaraya' ra tayar nu
Ala, hili akau olondon maya'
ri Yasus Karistus am sala' mi inam-
punan mimpuun ra pinatayan no.

Kalansanan Aayah

3 Onsoi taka anginsuat ra Ala,
Ama' nu Tuhan taka Yasus Karistus!
Nga intor ra asi' no maayo bonsoi, io
nanaak ritaka ra kaayahan bahuon,
mimpuun ra io napakaayah ri Yasus
Karistus intor ra patayan. Baal hitu
anaak ritaka ra kalansanan atahoh.
4 Hino nga puun no kalansanan taka
tu okotohom ra barakat-barakat
maayo, nilair nu Ala ra ulun nangin-
topot rio. Ala namului ra barakat-
barakat hino ra Surga' ra tayar mi, ra

hino io ikaa asasai, ikaa alaat, am
karuo kono ikaa alawo. 5Kawi' nu
hiano io hino tohom mi nga akau na-
ngintopot ra Ala. Intor ra hino akau
piahain nu kuasa' nu Ala hili akau
akaalap ra kaayahan nopongo nilair,
am paintalangon rahili ra kaawian nu
tana' tu.
6Onsoi akau anginsuat ra baal
hitu, nga hama' no pono' raino akau
asusa' huang ra kula-kula' pangina-
man mintup ramuyun, io yak ikaa
hua abuoi panginaman hino. 7Langus
no io hino anatandu' ra kapio-pio ki'
akau angintopot ra Tuhan karuo
kono am ikaa. Maas pono' ikaa ataan
am sosobon yak ra apui hili atu
nakasaang ra maas hino io osolob.
Nga intopot mi labing oloho intor ra
maas, hino puun no intopot mi hino
kinamin hili io atahoh. Intor ra hino
akau auma' ansukon am kauluon am
akaalap ra kuasa' asundu ra paat nu
orou intalangan ri Yasus Karistus.
8Onsoi akau masi' rio hama' no
pono' ra pahulu li akau ikaa nakakito
rio. Akau mintopot rio hama' no
pono' raino akau ikaa akailong rio.
Hino puun no insuat mi maayo bon-
soi suku' akau ikaa akaindahu ra bin-
suat mi. 9Akau anginsuat kono hino
nga Ala apakaayah ramuyun ra hino
balos nu intopot mi ri Yasus Karistus.
10Intor ra baal nu kaayahan hitu
kawi' nu ulun angindul ra rahu nu
Ala ilo nanampuus ahilong kapio-
pio, suku' ilo amalair mindahu ra
taak nu Ala taakin no ramuyun rahili.
11Ro ri Karistus siino ra inan nu ulun
angindul ra rahu nu Ala am namalair
nambala' rilo intor ra baal nu kula-
kula' ila' mintup ri Karistus am intor
ra baal nu kuasa' no asundu aalap
ri Karistus ra libos nu ila' hino. Ilo
anampuus ahilong ra aun koson am
sanggilan ki' baa-baal hino auma'
asauk.[a] 12Ala nambala' ra ulun a-
ngindul ra rahu no hiano, nga karaya'
nilo no sala' ka tayar nilo yak, io yak
tayar mi po. Baal hitu nopongo
binalaan nu ulun angindul ra rahu nu
Ala, am baa-baal hiano aringoh mi
raino intor ra ulun ambala' ra Aho
Onsoi ra baal ri Yasus Karistus. Ilo
ambala' ramuyun maya' ra kuasa' nu
Ro nu Ala tinuunan intor ra Surga'.
Am malaikat-malaikat ra Surga'
pono' am kumapapandai yak ra baal
hitu.

Ipah ra tayar nu bayah abahuan

13Intor ra hino, onsoi akau amalai-
lair ampahuang. Onsoi akau sumiho,
am alansan yak kapio-pio ra barakat
taakan ramuyun ra paat ri Yasus
Karistus sumuku' rahili. 14Onsoi
olondon maya' ra Ala, am ikaa maya'
ra kasiha' mi ra pahulu li ra paat mi
ikaa po nakakaulih ra Ala. 15Topot
natu, onsoi yak bayah mi kaando'
sala' ra kawi' nu atu-atu maan mi,
ohondo' ra Ala ahipah ramuyun no
kaando' sala'. 16Siino nasuratan ra
Kitap mindahu,
"Onsoi yak akau kaando' sala',
nga kaando' hua sala' ku."
17Paat mi sumambayang akau
ahipah ra Ala hino ra Ama' mi. Ala
opokotopot am apasala' ra ulun
maya' ra inuma' nu tuki-tukir nu
ulun, am ikaa ahilong ra kinabaalo'
nu ulun. Haling ra hino onsoi yak
akau angansu-ngansuk rio ra luang
nu bayah mi ra tana' hitu. 18Akau
akapandai ra aun pinamayal nama-
labus ra bayah mi kaando' balos hino
intor ra akion mi rali. Pinamayal hitu
sala' ka kono pirak am maas ikaa
ataan. 19Akau hitu nopongo
nilabusan nga intor hua ra taak oloho

[a] 1:11 aun koson no am sanggilan ki' baa-baal hino auma' asauk: Karuo kono am; aun ki' ulun hino am sangilan ki' io auma' matong.

1:16 Im. 11:44-45, 19:2

laarang, io hino bayah ri karistus
tinaakan no ohondo' ra rumba
taakan ra tingkuangon nu Ala kaan-
do' kalaatan am sala'. 20Karistus
pinili' nu Ala ra kaapo tana' tu
nasauk. Am paat nu orou maar
kaawian nu paat raino tu io inatong ra
tana' hitu hili apakaayah ramuyun.
21Lumangus yak ri Karistus akau
akaalap mintopot ra Ala, nga io hua
napakaayah ri Karistus intor ra
patayan am nanaak rio ra kuasa'
asundu'. Haling ra kono hino, raino
akau mintopot ra Ala am angintopot
yak rio anaak ramuyun ra aun niran-
di' no.
22Nga akau olondon ra panguba-
san intor ra Ala intor ra hino io na-
ngampun ra sala' mi. Am akau masi'
ra ulun nangintopot rangan mi ra
huang abubuh. Intor ra hino onsoi
akau masi' ra sangulun am sangulun
ra aingkoos huang.[b] 23Nga intor ra
rahu nu Ala apakaayah am ampus-
ampus hino, akau anakon bahu am
asauk ra anak-anak nu Ala Ama'
ampus-ampus hino, sala' ka kono
anak nu ulun apandai matoi. 24Kono
nasuratan ra Kitap,

"Kawi' nu ulun ohondo'
ra tutuu'
am kawi' nu sandong no
ohondo' ra busak nu tutuu'.
Paat nu tutuu' hino atuor
am busak nano pono'
am lumoloh,
25*io yak rahu nu Tuhan*
ikaa alawo suku' ra
sabuo-buoi no."

Rahu hino Aho Onsoi nopongo
binalaan ramuyun.

Batu aayah am bansa' nabahuan

2 1Intor ra hino, onsoi akau ikaa a-
nguma' ra kawi' nu kalaatan. Pai'
no pambuak raino, karuo kono am
ahipapayu, am ahiahu, am poyo a-
ngulalaat ra ulun bokon. 2Ohondo' ra
lilia' hai-hait asiha' anginum ra hatas
nu ina' no, kami po hino. Onsoi akau
hai-hait asiha' ra akan nu intopot mi
io hino rahu nu Tuhan. Intor ra kono
hino intopot mi auma' atahoh am
akau kaayahon. 3Kono nasuratan ra
Kitap,

"Akau nopongo nakaliman
ra kaansayan nu Tuhan
ramuyun."

4Intor ra hino, onsoi akau matong
ra Tuhan. Io ohondo' ra batu anaak
ra kaayahan, batu tinapiran nu ulun
kaando' tool ra pamahuangan nilo, io
yak batu hino pinili' nu Ala am oloho
kapio. 5Akau ohondo' ra batu-batu
aayah. Intor ra hino onsoi akau
apahusu' ra inan mi ra pamamaal ra
Pahun nu Tuhan pasaukon nu Ro nu
Ala. Intor ra hino akau asauk ra
imam-imam ra tayar nu Ala am
anaak rio ra taak maya' ra pamahua-
ngan tinaakan nu Ro nu Ala am am-
paat ra kasiha' nu Ala mimpuun
ri Yasus Karistus. 6Nga siino
nasuratan ra Kitap mindahu,

"Au namili' ra batu oloho,
am raino au namului rio
ra Yarusalim sumauk
ra batu aulu',
am aun ulun nangintopot rio
hino ikaa angkaus huang."

7Batu hino oloho bonsoi ra tayar mi
ulun mintopot. Io yak tayar nu ulun
ikaa mintopot,

"Batu tinapiran
nu ulun amamaal
sinumauk ra batu aulu' kapio
intor ra batu bokon no."

8Am siino po nasuratan ra Kitap,

"Hino nga batu kasasaruon nu
ulun,

---

[b] 1:22 ra aingkoos huang: Luang nu buku nakalair; ra huang abubuh.

1:24-25 Yas. 40:6-8 2:3 Nan. 34:8 2:6 Yas. 28:16 2:7 Nan. 118:22 2:8 Yas. 8:14-15

batu kararampalon nu ulun.
Ilo akasaru nga ikaa hua ilo angintopot ra rahu nu Ala.
Baal hino nopongo nilondon nu Ala ra tayar nilo."

9Io yak akau hitu io hino bansa'
pinili', imam-imam nu Ala, Raja'
hino, bansa' angkaraya' ra tayar nu
Ala yak, ulun pihangon nu Ala. Ala
nahipah ramuyun manding intor ra
bayah nakasala' muoi ra bayah
maya' ra kasihaan no. Io hino ohon-
do' ra manding intor ra intok olon-
dom am munsop ra intok awantang
bonsoi hino. Am io namili' ramuyun
aparayol ambala' ra aho intor ra baa-
baal kalalaban inuma' no.
10Ra pahulu li akau sala' ka
bansa' lilian nu Ala, io yak raino akau
bansa' lilian nu Ala. Ra pahulu li
akau ikaa akakaulih ra asi' nu Ala. Io
yak raino akau nopongo nakaalap ra
asi' no.

Amba-amba nu Ala.

11Au akitaak ramuyun, u pahaka-
pahaka' ku nga akau ohondo' ra ulun
anambului' karuo kono am naka-
layau ra tana' hitu! Ikaa akau maya'
ra kasihaan-kasihaan nu inan mi, nga
kawi' nu kasihaan hiano tumabuh ra
bayah mi. 12Onsoi kinabaalo' nu
bayah mi ra lolot nu ulun ikaa angin-
topot ra Tuhan kaando' sala'. Hili
paat nilo apasala' ramuyun ohondo'
ra ulun alaat, ikaa mulalas ilo a-
ngangku inuma' mi onsoi yak. Suku'
ilo auma' angansu-ngansuk ra Ala ra
paat nu Orou Sukuan no.
13Nga akau inintopot ra Tuhan,
onsoi akau maya' am rumaliwi' ra
rahu am susub nu ulun amihang
ramuyun puu-puun io hino Kaisar nu
Ruum, amimihang labing aulu' hino,
14am poyo ra tayar nu ulun amihang
ra saumi daira sabiton ra gabunor
susususbon nu Raja' ra amaratu' ra
ukum ra ulun alaat am angansuk ra
ulun anguma' ra kaansayan. 15Nga
Ala asiha' ramuyun anguma' ra onsoi
yak hili ulun sasambungon ikaa min-
dahu apasala' ramuyun ra rahu kaan-
do' balos. 16Onsoi bayah mi kono
ulun nalabus intor ra sala', io yak
ikaa akau ampahuang ra akau nopo-
ngo nalabus intor ra ukum am angu-
ma' po ra sala' ikaa apandayan nu
ulun bokon. Io yak onsoi bayah mi
humondo' ra amba nu Ala. 17Onsoi
akau rumaliwi' huang ra kawi' nu
ulun, masi' ra rangan mi angintopot,
angansuk ra Ala, rumaliwi' huang ra
Kaisar nu Ruum.

Ila' inintup ri Yasus mangun ra paniluan.

18Ulun nasauk ra amba ra sangu-
lun tuan, onsoi akau maya' ra huang
rumaliwi' ra panususban nu tuan
muyun am kapio-pio rumaliwi'
huang am maya' ra panususban no.
Onsoi ra paat nilo onsoi huang am
atataak ramuyun, am ra paat nilo
alaat huang am ambuuk ramuyun.
19Ala anaak ra barakat ramuyun nu
kono akau tumaan ra aila' ra
kulalaaton nu ulun bokon, io yak ikaa
nanguma' ra sala' nga akapandai hua
akau ra kasiha' nu Ala. 20Nga aun ki'
honsoi no akau tumaan ra paat mi
aukuman nga intor hua ra sala' mu?
Io yak kono akau anguma' ra
katapatan am tumaan yak ra paat nu
aukuman, ra baal hino nga Ala anaak
ra barakat ramuyun. 21Intor ra baal
hino nga Ala nahipah ramuyun nga
i Karistus pahulu naila' ra tayar mi,
intor ra hino io anaak ramuyun ra
saumi paniluan, hili akau maya' ra
kinaayaho' no. 22I Karistus ikaa na-
nguma' ra sala'. Kaando' kasangulun
po nakaringoh ra io ambuak. 23Paat
no undaaton io ikaa amalos ahun-
daat. Am paat no sindualin, io ikaa

2:9 Nah. 19:5-6, Yas. 43:20,21, Laup. 4:20, 7:6, 14:2, Tit. 2:14, Yas. 9:2 2:10 Hos. 2:23 2:22 Yas. 53:9 2:23 Yas. 53:7

ahawah amalos. Io lumansan yak ra
Ala Amumutus Otopot hino. 24I Ka-
ristus nopongo naila' balos nu sala-
sala' taka ra paat no sinalip. Io
nanguma' ra hino hili taka alabus
intor ra kuasa' nu sala' am bayah
taka maya' ra kasiha' nu Ala. Intor ra
io naila' hino akau kaayahon. 25Ra
pahulu li akau ohondo' ra rumba
napalir, io yak raino akau inibit inuli'
hili akau maya' ri Karistus io hino
Ahahalung am Amiaha' ra bayah mi.

Andu' ungkuyon am andu' ruandu'

3 1Kono po hino, kawi' mi akau
ruandu', am onsoi akau maya' ra
huang rumaliwi' ra tingkuangon nu
andu' mi ungkuyon, kono siino sa-
ngulun ra lolot nu ungkuyon mi ikaa
mintopot ra rahu nu Ala, ilo mintopot
rahili nga intor hua ra kaayahan mi
onsoi hino. Ikaa pono' akau mindahu
sahuhumi, 2nga ilo akailong ra
kinabaalo' nu kaayahan mi rumaliwi'
am kaando' kalaatan. 3Ikaa akau
apakasandong yak ra inan mi ra kula-
kula' maan mi, io hino umang no ra
kono akau opokoonsoi ra abuk mi am
amakai ra sasawot oloho kono maas
am poyo pakai oloho ra apakasan-
dong yak ra inan mi no. 4Topot natu,
onsoi sandong mi hino intor ra huang
mi io hino intor ra huang mi alami'
am kaansayan nu huang, rumaliwi'
hino nga sandong ampus-ampus.
Hitu baal oloho laarang ra pamahua-
ngan nu Ala. 5Hitu nga sandong
inuma' nu ruandu-ruandu' mintopot
am lumansan ra Ala ra pahulu li. Ilo
rumaliwi' ra andu' nilo ungkuyon.
6Kono po hino ri Sara. Io maya' yak
ra panusuban ri Abaraham am io
ahipah ri Abaraham ra "Tuan."
Akau nga raino anak ruandu' ri Sara,
nu kono akau anguma' ra baa-baal
onsoi, am ikaa alaa' ra aun-aun yak
asauk ramuyun.
7Am kono po hino akau, u ungku-
yon akaandu', apandayan mi andu'
mi rano alami' am ikaa okotoh. Onsoi
akau rumaliwi' huang rilo, nga ilo
hua am baya-baya' yak ramuyun, a-
ngalap ra bayah tinaakan nu Ala no
ramuyun. Onsoi akau anguma' ra
kawi' nu hitu hili kaando' angulam-
pong ra sambayang mi.

Aila' nga anguma' ra katapatan

8Pamumpungan natu io hino onsoi
kawi' nu pahaka' ohohondo' huang
ra aun ayamon mi am aun pinowoon
mi. Masi' ka ra ranga-rangan mi
ohondo' ra akau sangaka' yak. Am a-
nguma' yak ra onsoi am rumaliwi'
huang ra sangulun am sangulun.
9Ikaa akau amalos ra kalaatan am
kalaatan, karuo kono awah am awah.
Topot natu onsoi akau sumambayang
akitaak ra Tuhan anaak ra barakat ra
ulun asisingon ramuyun, nga randi'
nu Ala io anaak ra barakat ra paat mi
mintopot rio. 10Ohondo' ra
nasuratan ra Kitap,

"Aun ulun asiha' ra
bayah asanang
am asiha' ra bayah no
akaliman ra orou-orou
onsoi no,
onsoi io tumaan ikaa ahayam
ra kula-kula' baal alaat
am mulou ambubuak.
11*Onsoi yak ulun hino ikaa*
anguma' ra kalaatan,
am hili anguma' yak
ra aun onsoi.
Am onsoi io lumikot kapio-pio
anguma' ra pahansayan.
12*Nga Tuhan yak ahalung*
ra ulun maya'
ra panusuban no,
am angkiningoh ra
sambayang nilo

2:24 Yas. 53:6 **3:1** Ip. 5:22, Kol. 3:18 **3:3** 1Tim. 2:9 **3:6** Kas. 18:12 **3:7** Ip. 5:25, Kol. 3:19
3:10-12 Nan. 34:12-16

io yak Tuhan tumabuh ra ulun
anguma' ra kalaatan."
13Aun ki' ulun anguma' ra alaat
ramuyun ra kono akau anguma' yak
ra kaansayan? 14Hama' no pono'
akau aila' nga akau anguma' ra baa-
baal onsoi, akau asatu'. Ikaa yak
akau alaa' ra ulun angila-ngila'
ramuyun am ikaa angkaamo. 15Io yak
ra luang nu huang mi, onsoi akau
rumaliwi' huang ri Karistus am
apasauk rio ra Tuhan mi. Onsoi akau
amalai-lair ra pamalimbang mi ra
ulun angkimuot ramuyun intor ra
baal nu kalansanan notohom muyun.
16Io yak onsoi akau anguma' ra hino
ra huang abubuh am rumaliwi'.
Onsoi huang mi akapandai ra akau a-
nginsuat ra Ala hili kono akau uyayon
nga onsoi hua kinaayaho' mi ra
inaya' ri Karistus hili ulun-ulun
apakalaat ra kinabaalo' mi angkau-
yu' nga nirahu nilo hino rahili anduli'
apakauyu' rilo. 17Nga kono maya' ra
kasiha' nu Ala, labing honsoi no kono
akau aila' haling ra inuma' mi onsoi
hino, intor ra akau aila' ra paat mi a-
nguma' ra kalaatan. 18Nga i Karistus
inatoi ra tayar mi. Io inatoi ihondo'
yak nga balos nu sala'. Io sangulun
kaando' sala' inatoi[c] ra tayar nu ulun
nakasala'. I Karistus nanguma' ra
baal hino hili io apanduli' omohonsoi
ramuyun ra Ala. Io pinatoi ra
kinabaalo' nu inan io yak io pinan-
duli' kaayaho' ra kinabaalo' nu Ro.
19Ra kinabaalo' nu ro hino, io muoi
pambala' ra aho intor ra Ala ra tayar
nu ro nu ulun niriil 20io hino ro nu
ulun-ulun ikaa minsuhut ra rahu nu
Ala ra paat nu Ala angkinaan rilo ra
huang alanggoi ra paat ri Nuh amaal
ra paraau maayo. Balu' ngaulun yak
siino ra luang nu paraau maayo hino.
Ala apakaayah rilo lumangus ra
losob li.
21Hitu nga pinangumang ra rorob
anilu ra aun koson nu Ala apakaayah
ramuyun. Rorob hitu sala' ka amahu'
ra birut nu inan, io yak randi' ra Ala
intor ra baal nu anginsuat ra Ala. Am
rorob hitu poyo apakaayah ramuyun
mimpuun ra Tuhan Yasus Karistus
nanduli' naayah intor ra patayan.
22Am io sinumimpor ra Surga', am
raino io siino ra intok akakuasa' niru-
mangan ra Ala, amihang ra kawi' nu
malaikat am kawi' nu amimihang am
kawi' nu akakuasa' ra Surga'.

Kaayahan Bahuon

4 1Nga i Karistus naila' ra inan no
tohom, kami po hino apaingkotoh
ra huang mi ra baal kono hino. Nga
aun po aila' ra inan ikaa noyo angu-
ma' ra sala'. 2Hino puun no, intor
raino, buoi mi aayah ra tana' hitu,
onsoi yak kaayahan mi maya' ra
kasiha' nu Ala, sala' ka maya' ra
kasiha' nu ulun.
3Ra pahulu li, nabuoi akau bonsoi
nanguma' ra kula-kula' baal alaat
ohondo' ra inuma' nu ulun-ulun ikaa
angintopot ra Ala. Akau maya' ra
kasiha' nu huang mi alaat am
ahahauk. Am akau ahihirau
ahihinum am anguma' ra baa-baal
apakauyu'. Am akau anguma' ra baal
akutur bonsoi, io hino sumamba ra
ala-ala binabaal. 4Am raino ulun ikaa
angintopot ra Tuhan asumpo ahilong
ramuyun ra akau ikaa maya' ra
kinabaalo' nu bayah nilo alaat. Hino
nga puun nilo angulalaat ramuyun.
5Io yak rahili ikaa mulalas ilo lumim-
bang ra Ala nopongo nilair ra
amisara' ra tayar nu ulun aayah am
ulun inatoi. 6Hino puun no Aho
Onsoi hitu nopongo binalaan ra ulun-
ulun inatoi. Ilo ukumin ra kinabaalo'
nu inan ohondo' ra kawi' nu ulun
ukumin. Io yak Aho Onsoi binalaan

---

[c] 3:18 inatoi: Luang nu buku nakalair; inila'

3:14 Mat. 5:10 **3:14-15** Yas. 8:12-13 **3:20** Kas. 6:1-7:24

nilo hili kaayahan nu ro nilo maya' ra
kasiha' nu Ala.

Ulun Maya' ra taak nu Ala

7Kaawian nu tana' amaar noyo.
Intor ra hino onsoi akau tumaan
huang am sumiho hili akau akaalap
sambayang. 8Am aulu' ra kawi' nu
atu-atu io hino. Onsoi akau masi'
kapio-pio ra sangulun am sangulun,
nga intor ra ahahasi' hino akau
auma' ahahampun ra sangulun am
sangulun. 9Onsoi akau apaunsop ra
ranga-rangan mi ra pahun mi ra
huang ikaa bungo-bungot.
10Tuki-tukir mi nopongo nakaalap
ra taak nansisinutan intor ra Ala.
Intor ra hino ulun nopongo nakaalap
ra taak onsoi intor ra Ala onsoi akau
amakai ra taak hino ra apaingkotoh
ra ulun bokon. 11Aun ulun apandai
ambala', onsoi io ambala' ra rahu nu
Ala. Ulun angkaraya' ra tayar nu
ulun rangan no, onsoi io angkaraya'
maya' ra kakatahan intor ra Ala. Hili
kawi' nu atu-atu Ala ansukon intor ra
kawi' nu inuma' mi ra inggalan
ri Yasus Karistus. Yasus nga
akakuasa' am maan ansuko' suku' ra
buo-buoi no. Amin.

Ulun nangintopot aila' nga inggalan ri Yasus Karistus

12U pahaka-pahaka' asian ku,
raino akau aila' bonsoi nga maan
kinami'. Io yak ikaa akau ololob ra
baal hino am ikaa akapamahuang ra
baal hitu ikaa auma' asauk ramuyun.
13Topot no, onsoi yak akau asanang
huang ra paat mi aila' ohondo'
ri Karistus nopongo naila'. Hili akau
anginsuat ra paat ri Karistus am
kuasa' no asundu hino paintalangon.
14Asatu' akau ra kono ulun ahuyai
ramuyun nga akau hua ulun maya' ra
pangubasan ri Karistus. Atungon no
Ro asundu', io hino Ro nu Ala siino
ramuyun. 15Pai' sangulun ra lolot mi
aila' nga io nampatoi karuo kono am
antakou, am sangulun alaat, am
karuo kono io muoi anguliansou ra
maan nu ulun bokon. 16Io yak kono
akau aila' nga akau sangulun angin-
topot ri Karistus, ikaa akau auyu' ra
hino. Onsoi yak akau mindahu
tarima' kasi' ra Ala, nga akau nopo-
ngo nasauk ra ulun inintopot ri Karis-
tus.
17Am raino Ala amutus ra baal nu
ulun nu tana'. Puu-puun io amisara'
ra ulun nangintopot rio. Am kono
pahalingon no ritaka, ikaa mulalas
labing po susa' nu ulun ikaa mintopot
ra Aho Onsoi intor ra Ala? 18Ohon-
do' ra nasuratan ra Kitap,

"Kono asusa' bonsoi ra
tayar nu ulun maya' ra
panusuban nu Ala
auma' kaayahon nu Ala,
ikaa mulalas labing po susa'
nu ulun nakasala' am ikaa
angintopot ra Tuhan."

19Intor ra hino, kono siino ulun aila'
ra kono Ala asiha' ra baal hino,
onsoi ulun hiano ikaa mulou angu-
ma' ra baal otopot am angintopot
bonsoi ra Ala napasauk rilo no nga
Ala anuhut yak ra randi' no.

Ahalung ra Rumba nu Ala

5 1Au akitaak ra ulun nasauk ra
mamaayo ra lolot mi. Nga au
pono' hua sabiton ra mamaayo. Au
nopongo nakakito ra i Karistus naila',
am akaaya' ansukon ra paat ri Karis-
tus am kuasa' no asundu hino painta-
langon ra ulun rahili. Au akitaak
bonsoi ramuyun, 2am amiaha' ra
ulun nangintopot tinaakan nu Ala
ohondo' ra ulun ahahalung ra rumba.
Piahain mi ilo maya' ra kalangkaan
nu huang ampaat ra kasiha' nu Ala
sala' ka aahat huang. Ikaa anguma'
ra karaya' mi ra apakasatu' yak ra
inan mi tohom io yak nga akau hua
kapio-pio asiha' angkaraya'. 3Ikaa

4:8 Bab. 10:12 **4:18** Bab. 11:31 **5:2** Yah. 21:15-17

akau anusub ra ulun piahain mi
maya' ra kasiha' nu huang mi, io yak
onsoi akau sumauk ra paniluan ra
tayar nilo. 4Nga paat ri Karistus,
Ahahalung anguasa' ra kawi' nu
hambala' hino matong rahili, akau
auma' akaalap ra talampos bonsoi
ikaa ahungga' hino.
5Kono po hino akau, ulun am-
bulok, onsoi akau rumaliwi' ra huang
ra ulun ungkuyon matuo. Onsoi kawi'
nu pahaka' rumaliwi' huang am
ahihinsuup angkaraya' ra huang
rumaliwi'. Nga siino hua nasuratan
ra Kitap, kono hitu rahu no,

"Ala tumabuh ra
ulun kumakaulu',
io yak io masi' ra ulun
rumaliwi' ra huang."

6Intor ra hino, onsoi akau rumaliwi'
ra Ala akakuasa' hino. Hili io
apakaulu' ramuyun ra paat no
amili'. 7Taakin mi kawi' nu kaamo
mi ra Ala, nga io hua hai-hait
amahuang ramuyun.
8Onsoi akau sumiho am amalai-
lair nga Ibilis io hino pantabuh mi. Io
ohondo' ra singa' asangit lako-lakou
ahuyum ra ulun aalap no amatoi.
9Onsoi yak intopot mi atahoh am ikaa
maya' ra kasiha' nu Ibilis nga akau
pono' akapandai ra kawi' nu pahaka'
angintopot ri Karistus ra luput nu
tana' hitu aila' yak kono akau. 10Io
yak pongo nu ila' ikaa kula' abuoi
hino Ala auma' opokotopot ra-
muyun. Io auma' apatahoh am apa-
ingkotoh am opolondon ramuyun.
Nga io, io hino Ala akaasi' bonsoi am
io nopongo nahipah ramuyun ra
akaaya' akaliman ra kuasa' no asun-
du am ampus-ampus mimpuun ra
aun maan ri Karistus. 11Ala yak
akakuasa' suku' ra buo-buoi no.
Amin.

Tabi' am rahu pamaparan

12Rahu ku ra surat hitu ikaa kula'
asuang pinasuratan ku ri Silas. Io nga
sangulun pahaka' olondon ra intopot
ri Karistus ra pamahuangan ku. Au
asiha' apaingkotoh ramuyun am am-
bala' ramuyun ra aun sinuratan ku
hitu, io hino aho otopot intor ra baal
nu asi' nu Ala. Onsoi akau tumahoh
ra asi' hino.
13Ulun nangintopot rangan mi
siino ra Babil[c] pinili' nu Ala, nam-
bilin ramuyun, am kono po hino nu
anak ku i Markus.
14Antatabi' ka ra sangulun am sa-
ngulun ra huang masi'. Au sam-
bayang hili Ala anaak ra kaansayan
ra kawi' nu pahaka' nasauk ra tohom
ri Karistus.

Intor rakon,
Piturus

---

[d] 5:13 Babil: Ohondo' ra siino ra Buku Rahu Pinaintalang, andai nahi Babil hitu panabitan poyo ra Ruum.

5:5 Bab. 3:34 5:6 Mat. 23:12, Luk. 14:11, 18:14 5:12 Inu. 15:22,40 5:13 Inu. 12:12,25, 13:13, 15:37-39, Kol. 4:10, Phm. 24

Surat ri
PITURUS KAINDUO

Rahu Papaintalangan

Kainduo ri Pitrus nanurat io napasuku' ra kawi' nu ulun nangintopot lailair. Langus ra surat no hitu io omopol ra pangubasan nu huru-huru' ambubuak, am bayah alaat nga balos nu pangubasan nilo. Ulun nangintopot onsoi yak manggoi am tumahoh ra aun napandayan nilo otopot ra baal nu Ala am Tuhan Yasus Kristus, io hino napandayan nilo ra aun binalaan nu ulun kapio-pio nakakito am nakaringoh ra pangubasan ri Yasus.

I Pitrus asusa' huang nga siino ulun angubas ra Tuhan Yasus ikaa anduli' ra tana' tu. I Pirtus ambala' i Karistus abuoi anduli' io hino "Nga Ala ikaa asiha' ra sangulun pono' aukuman. Io asiha' ra kawi' nu ulun mimpoi am mulou ra kawi' nu sala' am kalaatan nilo."

Suot nu surat hitu:

Pangimuunan 1:1-2
Ipah ra tayar nu ulun angintopot 1:3-21
Guru-Guru' ahirumangku 2:1-22
Sukuan ri Karistus kainduo 3:1-18.

---

1 1Sumuku' ra pahaka-pahaka'
mintopot ohondo' ramon, nga
katapatan ri Yasus Karistus io hino
Ala Raja' Kaayahan taka hino.
Surat hitu intor ri Simun Piturus,
sangulun amba am sususubon ri
Yasus Karistus.
2Au sambayang ra Ala anaak ra
barakat am kaansayan asuang
ramuyun, nga akau hua nakakaulih
rio am Yasus Tuhan taka hino.

Ipah am pamilian nu Ala

3Intor ra kuasa' nu Ala, io anaak
ritaka ra atu-atu hili itaka auma'
aayah apainsuat ra huang no. Io na-
nguma' ra hitu mimpuun ra aun
napandayan taka intor ra baal
ri Yasus Karistus nga io nahipah
ritaka onohom ra kuasa'[a] asundu am
kinabaalo' no otopot. 4Hino nga
ralan nu Ala anaak ritaka ra kula-
kula' taak maayo am oloho nirandi'
no hino, nga intor ra taak-taak hino
akau akaalap apaintawoi ra inan mi
intor ra kula-kula' kalaayan apa-
kalaat siino ra tana' hitu, am akaalap
ra kinabaalo' nu Ala.
5Haling ra hino, onsoi akau
lumikot kapio-pio, hili intopot mi
hino, ruangin mi ra bayah onsoi. Am
ra luang nu bayah onsoi hino, onsoi
akau asauk ra ulun siino kapandayan
ra baal nu Ala. 6Am ra luang nu
bayah mi siino kapandayan nu Ala
onsoi akau asauk ra olondon huang.
Am ra luang nu bayah mi olondon
huang onsoi akau asauk ra ulun
tumaan huang ra kula-kula' ila', am
ra luang nu bayah tumaan huang hino

---

[a] 1:3 onohom ra kuasa': Luang nu buku nakalair; lumangus ra kuasa'

onsoi akau maya' ra kasiha' nu Ala ra
luang nu bayah mi, 7am ra luang nu
bayah maya' ra kasiha' nu Ala onsoi
akau po masi' ra pahaka-pahaka' ra
ulun mintopot am poyo onsoi asi' mi
ra pahaka-pahaka' mi ulun mintopot
ruangin ra asi' ra tayar nu kawi' nu
ulun.
8Hitu nga kinabaalo-kinabaalo'
oloho tohomon mi. Kono akau noko-
tohom ra kinabaalo' hitu am rua-
ruang ramuyun, kawi' nu hino
anguma' ramuyun apinso' am
akabalos hili akau indu-indul aka-
pandai intor ra baal ri Yasus Karis-
tus Tuhan taka. 9Io yak ulun ikaa
okotohom ra kinabaalo-kinabaalo'
hitu, pamahuangan no apisok nga io
hua nobolou. Io akaliro ra sala' no ra
pahulu li nopongo inampunan.
10U pahaka-pahaka' ku, intor ra
hino onsoi akau lumikot bonso-bon-
soi hili ipah nu Ala am pili' no
ramuyun hino indu-indul atahoh.
Kono akau anguma' ra hino akau
ikaa lumuhut.[b] 11Intor ra hino akau
auma' taakin ra kuasa' ra munsop ra
Pihangan ampus-ampus nu Tuhan
am Raja' Kaayahan taka Yasus
Karistus.
12Hino puun no, au hai-hait apa-
mahuang ramuyun ra kawi' nu baal
hitu, hama' no pono' akau napandai
am angintopot bonsoi ra pangubasan
intor ra Ala ra nopongo inubas
ramuyun. 13Ra paat ku po aayah tu
au ampahuang labing nahi honsoi no
ra au auma' apamahuang ramuyun
ra baa-baal hino. 14Nga au kapandai
ikaa no kula' buoi ku amahun ra
tana' hitu, nga Tuhan taka Yasus
Karistus nopongo nambala' rakon.
15Intor ra hino au lumikot anguma' ra
ralan bokon apamahuang ramuyun
hili matoi au pono' akau hai-hait
akahuang ra baa-baal hitu.

Ahihiulit ra kasunduan nu kuasa' ri Karistus

16Paat mai ambala' ramuyun ra
kuasa' nu sukuan nu Tuhan Yasus
Karistus, akai ikaa sumuhut ra uliton
binabaas nu ulun nu tana'. Akai no-
pongo nakakito ra sundu' nu kuasa'
ri Karistus. 17Paat nu Ama' Ala hino
angansuk am anginsuat rio akai siino
ra paat nu hino. Am paat hino akai
nakaringoh ra rahu intor ra Ala asun-
du akakuasa' hino, rahu kono, "Hitu
nga Anak kaluluman am io apainsuat
rakon!"
18Akai no nga nakaringoh ra rahu
nu Ala intor ra Surga' ra paat mai
siino ra tampak nu ruau nabahuan
hino baya-baya' ri Yasus.
19Haling ra hino, labing po tahoh
nu intopot mai ra binalaan nu ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala ra pahulu li.
Akau pono' am onsoi ampahuang ra
binalaan hino, nga io anabinuntul ra
intok olondom ohondo' ra lampung,
suku' ra i Karistus anduli' am io
topo-topot apakaulih ramuyun ra
Ala. Io hino ohondo' ra mato nu orou
sumarat, am binuntul nu butitin intor
ra saraton anabinuntul ra huang mi.
20Io yak, kawi' nu binalaan hitu,
onsoi huangon mi. Rahu nu Ala
nasuratan ra Kitap ikaa aalap apain-
talang atungon no nu kono maya' ra
kapandayan nu ulun nu tana' tu.
21Nga kawi' nu binalaan nu ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala sala' ka intor
ra kasiha' nu ulun. Io yak ulun angin-
dul ra rahu intor ra Ala kinuasa' nu
Ro nu Ala.

Guru-guru' ahirumangku

2 1Ra pahulu li siino kula-kula' ulun
rumangku angindul ra rahu nu
Ala ra lolot nu ulun nangintopot io
yak ilo ambubuak. Kono po hino nu

[b] 1:10 lumuhut: Karuo kono am; anduli' anguma' ra sala'

1:17-18 Mat. 17:1-5, Mrk. 9:2-7, Luk. 9:28-35

guru-guru' ahirumangku siino ra
lolot mi. Ilo angubas ra pangubasan-
pangubasan ikaa otopot apakalaat ra
intopot nu ulun. Ilo auma' ahalim ra
nanguasa' ra nopongo namalabus rilo
no intor ra patayan. Intor ra baal hino
ilo apakapasi' ra patayan mintup rilo.
2Hama' no pono' kono hino, am
asuang po ulun maya' ra kinabaalo'
nu kaayahan nu guru-guru' ahiru-
mangku hiano kinuasa' nu kasiha' nu
huang nilo apakauyu' hino. Am intor
ra inuma' nu guru-guru' ahirumang-
ku hiano asuang ulun ahuyai ra
Ralan Katapatan lumangus ra Ala.
3Nga ilo ikaa apandai akaandas hili
guru-guru' ahirumangku ra uliton in-
ubas nilo ra pangambian nilo yak ra
angalap ra usin mi. Io yak pamutusan
amaratu' ra ukum ra tayar nilo no po-
ngo nalair am patayan nopongo
tinantu' ra tayar nilo angkuliman rilo.
4Ala pono' amaratu' ra ukum ra
malaikat-malaikat nakasala'. Ala
apasubo' rilo ra naraka, ra intok
olondom hino ilo tinangkong,[c] angku-
liman ra Orou Pamumutusan.
5Ra pahulu li Ala pono' amaratu'
ra ukum ra tana' tu. Io napaatong ra
losob ra tana' hitu ra tayar nu ulun
nanguma' ra kalaatan ra paat nu hili.
I Nuh yak am tulu' ngaulun bokon ra-
ngan no naayah nga i Nuh yak hua
nambala' ra aho intor ra baal nu
kaayahan ampaat ra kasiha' nu Ala.
6Baal hino ohondo' poyo ra ban-
dar Sodom am Gomora. Ala nonolob
ra bandar hiano ra apui, hili asauk ra
paniluan intor ra baal ra aun asauk ra
ulun anguma' ra alaat. 7Ala
napakaayah ri Luut, nga io sangulun
sumuhut ra kasiha' nu Ala. Io aila'
huang bonsoi nga intor ra inuma' nu
ulun alaat hiano. 8I Luut sangulun
sumuhut ra kasiha' nu Ala nakasaang
ra ulun hiano, am tuki-tukir nu orou,
io akakito am akaringoh ra kula-kula'
baal asauk suku' huang no aila' ra
inuma' am karaya' nu ulun alaat
hiano.
9Intor ra hino Tuhan akapandai ra
aun koson no apakaayah ra ulun
maya' ra kasiha' no ra paat nilo ain-
tupan ra kula-kula' panginaman. Am
poyo Tuhan akapandai po ra aun
koson no amaratu' ra ukum ra ulun
alaat ra maan ukumi' ra paat nu
Orou Pamumutusan, 10Tayar nu
ulun-ulun maya' ra kasiha' nu inan
nilo apakauyu' am ahuyai ra kuasa'
nu Ala. Guru-guru' ahirumangku
hiatu aatas am kumakaulu' suku' ilo
ahuyai ra huang ikaa anunuloon ra
maayah asundu hio' ra Surga'. 11Lai'
halan malaikat-malaikat hiano
labing okotoh am akakuasa' intor ra
guru-guru' ahirumangku hiano ikaa
aatas apasala' ra maayah asundu
siino ra Surga' ra rahu ahuyai ra ting-
kuangon nu Tuhan.
12Io yak guru-guru' hiatu anguma'
maya' ra kasiha' nu inan nilo,
kinabaalo' nilo ohondo' ra kium asa-
ngit tuu-tuu' ingkiumon am potoyo'.
Ilo ahuyai ra baa-baal ikaa apan-
dayan nilo ilo auma' potoyon ohon-
do' ra kium asangit. 13Ilo taakin ra
ila' nga ilo pahulu nangila-ila' ra
ulun bokon. Tayar nu guru-guru' ahi-
rumangku hiano, baa-baal apainsuat
ra huang io hino yak maan nilo ra
paat nu atawang apakaandas ra
kasiha' nu huang nilo. Paat nilo anga-
kan rumangan ramuyun ra paat mi a-
ngakan ra akan nu irau kinabaalo'
nilo kauyuan mi ahilong. Am ilo
asanang huang amparuung ramuyun.
14Ilo ikaa kaandas anguma' ra sala'.
Am kasiha' nilo io hino ahilong yak
ra ruandu' asundal. Ilo angibi-ngibit

---

[c] 2:4 apasubo' rilo ra naraka ra intok olondom hino ilo tinangkong: Luang nu buku nakalair; tinangkong ra rantai ra intok olondon

2:5 Kas. 6:1-7:24 2:6 Kas. 19:24 2:7 Kas. 19:1-6

ra ulun alami' ra intopot anguma' ra
sala'. Ilo pinihang nu kasiha'
apakaandas ra huang nilo. Ulun
hiano nawahan nu Ala. 15Nga ilo aa-
ngas maya' ra ralan otopot intor ra
hino ilo apalir. Ilo inaya' ra baal
kaayahan ri Biliam anak ri Bosor ra
pahulu li. I Biliam hitu asiha' bonsoi
angalap ra usin asuang intor ra
inuma' no alaat. 16I Biliam pinopol
am pinasala' nga kawi' nu sala' no.
Sanginan kaladai inindahu ohondo'
ra rahu nu ulun am nomopol kapio-
pio ra ulun angindul ra rahu nu Ala
hino mulou anguma' ra inuma' no
bubuyunon hino.
17Guru-guru' ahirumangku kaan-
do' tool hiano ohondo' ra siang
napua', am karuo kono ohondo' ra
haun nasairan nu amumput. Ala no-
pongo namalair ra tayar nilo ra in-
tokon olondom bonsoi no. 18Ilo
ambala' ra kula-kula' baal maya' ra
kasawatan nu huang nilo sasambu-
ngon hino, am ilo po ambala' maya'
ra kasihaan nu inan nilo apakauyu'
am amaratu' ra intopot nu ulun bahu
yak inulou intor ra bayah nu ulun
nakasala'.
19Guru-guru' ahirumangku hiano
amarandi' ra ralan kalabusan, lai'
halan inan nilo tohom ilo amba nu
kaubasan-kaubasan apakalaat ra
ulun. Nga ulun apayau ra atu-atu
kabaal, ulun hino asauk ra amba nu
amayau rio no. 20Ulun-ulun naka-
kaulih ra Tuhan am Raja' Kaayahan
taka io hino Yasus Karistus, nopongo
nalabus intor ra kuasa-kuasa' nu
tana' apakalaat ra bayah nu ulun, am
hili ilo po nanduli' ra kalaatan-
kalaatan hiano, kinabaalo' nu ulun
hiano popor no labing alaat intor ra
puu-puun nali. 21Labing honsoi no
kono ilo ikaa akakaulih sahuhumi ra
ralan katapatan intor ra Ala, intor ra
ilo akakaulih am bi tumalikur ra
panusuban-panusuban tinaakan nu
Ala ra tayar nilo. 22Aun nasauk ra
ulun angkinongoh hiano anatandu' ra
sindir hitu otopot, "Uku' amaruli' a-
ngakan ra lua' no," am "Biah niriyu'
anduli' ampaluai."

Randi' ra sukuan nu Tuhan kainduo

3 1U pahaka-pahaka' asian ku! Hitu
raino kainduo ku anurat ramuyun.
Ra luang nu karuo-ruo surat ku hitu
au lumikot apamahuang ramuyun ra
baal hitu hili pamahuangan mi
abubuh. 2Kasihaan ku ramuyun ikaa
akau amaliro ra aun binalaan nu ulun
angindul ra rahu nu Ala ra pahulu li,
am pambalaan intor ra Tuhan am
Raja' Kaayahan inindulan nu ulun
susususubon. 3Puu-puun, onsoi akau
akapandai nga paat nu Orou
Kaawian no, siino kula-kula' ulun
kaayahan nilo no maya' ra kasihaan-
kasihaan nu inan nilo tohom. Ilo a-
ngukunu' ramuyun. 4Rahu kanilo,
"Kaa ki' siino randi' nu Tuhan ra io
matong? Aun intok no raino? Ama-
ama' taka rali nopongo inatoi, io yak
kawi' no ikaa nahungga' ohondo' ra
puu-puun nu tana' tu nasauk!"
5Ilo sumingon ahalim nga intor ra
rahu nu Ala, hili limbowon am tana'
tu nasauk. Tana' hitu binaal intor ra
siang, am siang po napasauk. 6Am
intor ra siang hino poyo, kawi' nu
aayah ra tana' hitu ra bahu li naluus
nu losob. 7Io yak limbowon am tana'
raino tu, am piniaha' yak poyo ra
rahu nu Ala, hili solobon nu apui ra
orou naaling. Tana' am limbowon
hitu raino piniaha' suku' ra orou ra
paat nu ulun-ulun alaat ukuman am
aila'.
8Io yak pain mi lirai' saumi rahu
hitu, u pahaka-pahaka' asian ku! Ra
pamahuangan nu Tuhan, kaando'
ungga' no ra songorou ohondo' yak ra

2:15-16 Tob. 22:4-35 **2:22** Bab. 26:11 **3:3** Yud. 18 **3:5** Kas. 1:6-9 **3:6** Kas. 7:11 **3:8** Nan. 90:4

saribu ngaupok. Karuo-ruo no hino
ohondo' yak 9Tuhan ikaa aamot a-
nguma' ra aun nopongo nirandi' no,
hama' pono' siino ulun anantam ra
kono hino. Topot natu io alanggoi
huang ra tayar mi, nga io aangas ra
sangulun pono' aukuman. Io asiha'
ra kawi' nu ulun mimpoi intor ra sala-
sala' no.
10Io yak Orou Sukuan nu Tuhan
matong ra paat ikaa apandayan mi.
Paat nu orou hino, limbowon alawo[d]
ra rahu aingor ohondo' ra holon nu a-
ngin okotoh am kawi' nu siino ra lim-
bowon osolob am omomol, tana' tu
pono' am kawi' nu suot no alawo yak.
11Hitu nga ralan amatoi ra kawi' nu
atu-atu, aun koson nu bayah mi?
Onsoi bayah mi kaando' sala' am
taakan mi ra tayar nu Ala, 12ra paat
mi angkinaan ra Orou Sukuan
ri Karistus nopongo nilondon nu Ala
am onsoi akau lumikot kumapapasi'
ra Orou Sukuan no hino, paat nu lim-
bowon osolob am omomol, am kawi'
nu siino ra limbowon ohohos nga
laarang hua runsul nano. 13Tayar
taka, itaka angkuliman ra aun nopo-
ngo nirandi' nu Ala, io hino lim-
bowon bahuon am tana' bahuon, nga
intok hino intok yak nu ulun sumuhut
ra kasihaan nu Ala.
14Intor ra hino, u pahaka-pahaka'
asian ku, paat mi angkinaan ra Orou
hino, ra luang nu bayah mi onsoi akau
lumikot ra bayah otopot am kaando'
sala-sala' ra tingkuangon nu Ala.
Onsoi akau ohonsoi rio. 15Tuhan
hino alanggoi huang, huangon mi nga
hino ra saumi paat tinaakan no
ramuyun hili akau auma' kaayahon.
Io hino ohondo' ra pahaka' asian
taka i Paulus nopongo nanurat
ramuyun, maya' ra kapandayan
tinaakan nu Ala rio. 16Kawi' nu surat
ri Paulus io nanurat po ra baal hitu.
Siino po kula-kula' apakot apan-
dayan ra surat hino. Pangubasan hino
pinatui nu ulun-ulun ikaa akapandai
am ulun-ulun ikaa atahoh ra intopot.
Baal hino ikaa kalalaban, nga
bahian-bahian bokon ra Kitap hitu
kono yak hino pakuan nilo. Aun
inuma' nilo no angibit yak ra patayan
ra inan nilo tohom.
17Io yak tayar mi, u pahaka-
pahaka' ku, akau nopongo nakapan-
dai ra baal hitu. Intor ra hino, onsoi
akau sumiho hili akau ikaa aibit-ibit
nu sala-sala' nu ulun alaat suku' akau
aratu' intor ra intopot mi atahoh.
18Onsoi akau indu-indul akaliman ra
asi' ri Yasus Karistus Tuhan am
Raja' Kaayahan taka. Am onsoi akau
po indu-indul akakaulih rio. Io yak
ansukon raino suku' ra buo-buoi no!
Amin.

Intor rakon,
Piturus

---

[d] 3:10 alawo: Karuo kono am; osolob: Karuo kono am; matoi

3:10 Mat. 24:43, Luk. 12:39, 1Tas. 5:2, Pin. 16:15 **3:13** Yas. 65:17, 66:22, Pin.21:1

Surat ri
YAHAYA KASAA'

Rahu papaintalangan

Surat ri Yahaya kasaa', siino ruo langus no aulu' bonsoi. Puu-puun io hino apaingkotoh ra huang nu ulun ra surat no hili ilo aayah sumilulum ra Ala am Anak no i Yasus Karistus.

Karuo io hino apasiho rilo hili ikaa maya' ra pangubasan-pangubasan asala' angulalaat ra pansiluluman nilo ra Ala am i Yasus Karistus. Pangubasan-pangubasan asala' mimpuun ra pangintapatan ra atu siino ra tana'. Kawi' nu hino apaatong ra kalaatan, intor ra hino i Yasus Anak nu Ala ikaa nahi auma' sumauk ra ulun , nga ulun ra tana' hitu pinihang nu sala'.

Rahu nu guru-guru angubas ra pangubasan asala'. Kaayahan atungon no alabus intor ra baal-baal nu kaayahan ra tana' hitu. Ilo angubas kaayahan ikaa mintuu' ra arat karuo kono am asi' ra rangan-rangan.

Intor ra mansang ra pangubasan-pangubasan hino, ulun nanulis ra surat hitu nambala' bonso-bonsoi ra i Yasus Karistus topo-topot sinumauk ra ulun nabahuan ra kaayahan. Io anusub po ra kawi' nu ulun angintopot ri Yasus am masi' ra Ala, onsoi masi' ra sangulun am sangulun.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1:1-4
Awantang am olondom 1:5-2:29
Anak-anak nu Ala am anak-anak nu Ibilis 3:1-24
Katapatan am kasalaan 4:1-6
Kauluan ra masi' 4:7-21
Intopot angibit ra amanang 5:1-21

Rahu Apakaayah

1 [1]Akai anulis ra surat hitu
ramuyun ra baal ri Yasus Karistus
Rahu Apakaayah hino. Rahu hitu
lair noyo intor ra puu-puun nili, am
rahu no nopongo naringoh mai am
inan no nakito mai. Kapio akai
nakakito rio am longo-longon mai no
nangangkam rio. [2]Paat nu
Apakaayah hino pinaintalang akai
nakakito rio. Am raino akai amala'
ramuyun ra baal nu kaayahan otopot
am ampus-ampus hitu sinumimpung
ra Ama', am pinaintalang no ramon.
[3]Aun nakito am naringoh mai hino po
indulan mai ramuyun, hili akau
auma' akaaya' ramon sumilulum ra
Ama' taka ilo ra Anak no i Yasus
Karistus. [4]Kawi' nu hitu suratan mai
ramuyun hili binsuat taka[a] topo-
topot.

---

[a]1:4 taka: Luang nu buku nakalair; akau

1:1 Yah. 1:1 1:2 Yah. 1:14

Ala hino awantang

5Hitu nga rahu naringoh mai intor
ri Yasus Anak nu Ala indulan mai
ramuyun. Rahu no, Ala hino awan-
tang, am kaando' sahuhumi olondom
rio.
6Kono itaka mindahu ra itaka
sumilulum ra Ala, am lai' halan
bayah taka siino poyo ra olondom,
am intor ra hino itaka ambubuak
onsoi ra rahu taka karuo kono am atu
maan taka. 7Io yak kono bayah taka
siino ra awantang ohondo' kono Ala
siino ra awantang, hili itaka akapan-
sisilulum ra rangan taka, am lumbak[b]
ri Yasus Anak nu Ala auma' amahu'
ritaka intor ra kawi' nu sala' taka.
8Kono itaka mindahu, ra itaka
kaando' sala', itaka amparuung yak
ra inan tohom. Am intor ra hino Ala
ikaa lumondon ra huang taka. 9Io yak
kono itaka angangku ra sala-sala'
taka ra Ala io sumuhut ra randi' no
am anguma' ra aun otopot. Io auma'
angampun ra sala-sala' taka am
amahu' ritaka intor ra kawi' nu
inuma' taka nasala'. 10Io yak kono
itaka mindahu ra itaka kaando' sala'
pamahuangan taka Ala hino am-
bubuak. Am itaka ikaa amului ra
rahu nu Ala ra huang taka.

Karistus minsuup ritaka

2 1U anak-anak ku! Au nanulis ra
surat ku am napasuku' ramuyun
hili akau ikaa anguma' ra sala'. Io
yak kono siino ra lolot mi nanguma'
ra sala' itaka raino nokotohom ra sa-
ngulun opokotopot ritaka, io hino
i Yasus Karistus. Io auma' sam-
bayang akitaak ra Ala Ama' ra tayar
taka. 2Mimpuun ri Yasus Karistus
Ala nangampun ra sala-sala' taka.
Am sala' ka sala' taka tu yak inam-
punan, io yak sala' poyo nu kawi' nu
ulun.
3Kono itaka lumondon ra
panusuban nu Ala, hili itaka topo-
topot ikaa mulalas akakaulih rio.
4Kono ulun mindahu, "Au apandai ra
Ala," am ikaa io minsuhut ra
panusuban nu Ala, ulun kono hino
ambuak, am kaando' katapatan ra
huang no. 5Io yak ulun olondon
maya' ra panusuban nu Ala, ulun
hino topo-topot masi' ra Ala. Hino
nga tatandu' no ra itaka aayah
sumilulum ra Ala 6io hino aun min-
dahu ra io aayah sumilulum ra Ala,
ikaa mulalas bayah nano ohondo' yak
ra bayah ri Karistus.

Panusuban bahuon

7U pahaka-pahaka' asian ku,
panusuban poyo nu surat ku hitu
ramuyun, am sala' ka panusuban
nakabahu. Panusuban poyo yak
nakalair li nopongo napandayan taka
intor ra puu-puun nali. Panusuban
poyo nakalair hitu, io hino aho nari-
ngoh taka li. 8Hama' no pono' kono
hino, panusuban nu surat ku hitu
ramuyun auma' huangon taka ra pa-
nusuban nakabahu. Am panusuban
hitu narandan ra io panusuban
otopot, nga pinaintalang hua ra
bayah ri Karistus, am paintalangon
raino ra bayah taka poyo. Nga olon-
dom hino mamaar alawo am awan-
tang otopot hino indu-indul
apakawantang.
9Aun mindahu ra io siino ra awan-
tang io yak asisingon ra pahaka' no,
ulun hiano siino po io ra olondom
suku' raino. 10Ulun masi' ra pahaka'
no io aayah ra luang nu awantang hili
luang nu bayah no hino kaando' ka
saumi po baal angibi-ngibit ra ulun
bokon[c] anguma' ra sala'. 11Io yak

---

[b]1:7 lumbak: Apaintalang ra pinatayan ri Yasus
[c]2:10 ulun bokon: Karuo kono am; io

2:7 Yah. 13:34

bokon[c] anguma' ra sala'. 11Io yak
ulun asisingon ra pahaka' no io aayah
ra luang nu olondom. Io makou ra
luang nu olondom, am io ikaa
akapandai ra aun languson no, nga
olondom hino nonompon ra mato no
suku' ra io ikaa akakito.

12U anak-anak ku, au anurat
ramuyun nga sala-sala' mi nopongo
inampunan mimpuun ra atu inuma'
ri Karistus. 13U ulun mamatuo, au
anurat ramuyun nga akau naubas rio,
am io pono' siino noyo lai-lair intor
ra puun no. U ambulok am ralaa, au
anurat ramuyun nga akau namayau
ri Ibilis.

14U anak-anak ku, au anurat
ramuyun nga akau naubas ra Ama'.
U ulun mamatuo, au anurat ramuyun
nga akau naubas rio, am io pono'
siino noyo lai-lair intor ra puu-puun
nali. U ambulok am ralaa, au anurat
ramuyun, nga akau atahoh am rahu
nu Ala murong ra huang mi, am akau
namayau ra Ibilis.

15Ikaa akau apakaulu' ra kalaayan
nu ulun nu tana' tu, karuo kono am
aun yak siino ra tana' hitu ikaa
kasihaan nu Ala. Kono akau
apakaulu' ra tana' hitu am ikaa no
itaka masi' ra Ala Ama'. 16Kawi' nu
siino ra tana' hitu, io hino kalaayan
nu huang, am kalaayan nu mato, am
kasawatan nu huang. Kawi' nu hino
sala' ka intor ri Ama', io yak intor ra
kasihaan nu ulun ra tana' hitu.
17Tana' am kawi' nu kalaayan nu
ulun siino ra tana' hitu auma' alawo,
io yak ulun sumuhut ra kasiha' nu
Ala io auma' aayah suku' ra buo-
buoi no.

Pantabuh ri Karistus

18U anak-anak ku, pangawian ra
paat hitu amaar noyo. Itaka nopongo
binalaan ra Pantabuh ri Karistus
sumuku' rahili. Raino asuang no pan-
tabuh ri Karistus nopongo nakito,
hino puun no itaka akapandai ra pa-
ngawian ra paat hitu amaar noyo.
19Ulun tumabuh ri Karistus io hino
ulun nopongo sinumuai ritaka nga
topot no ilo sala' ka tuu-tuu' rangan
taka. Kono ilo tuu-tuu' rangan taka
ikaa mulalas ilo rumangan ritaka. Io
yak natalang noyo hua ra sangulun
pono' ra lolot nilo sala' rangan taka,
nga ilo nopongo sinumuai ritaka.

20I Karistus nanaak ra Ro nu Ala
ritaka hino puun no kawi' mi
nakapandai ra pangubasan otopot.
21Au anurat ramuyun sala' ka intor ra
akau ikaa akapandai ra pangubasan
otopot. Io yak labing intor ra hino
anurat po au ramuyun nga kawi' mi
nopongo nakapandai ra pangubasan
otopot hino, am akau pono' am
nakapandai ra pangubasan otopot
hino kaando' buak.

22Aun ki' abubuak hino? Io hino
ulun mindahu ra i Yasus hino sala'
Raja' Kaayahan nirandi' nu Ala.
Ulun hino nga Pantabuh ri Karistus
nga io hua ikaa angangku ra Ala
Ama' am poyo Anak Ala. 23Ulun
ikaa angangku ra Anak, atungon no
ikaa po io angangku ra Ama' hino.
Am ulun angangku ra Anak atungon
no io angangku po ra Ama' hino.

24Hino puun no polondonon mi
nga kawi' nu rahu naringoh mili intor
ra puu-puun no ra huang muno. Kono
akau opolondon ra huang mino ra
aun naringoh mi intor ra puun nali,
hili akau olondon sumilulum ra Ala
Ama' am Anak hino. 25Am hino nga
nirandi' ri Karistus ritaka, io hino
bayah otopot am ampus-ampus.

26Au anurat ra surat hitu ramuyun
apaintalang ra baal nu ulun am-
paruung ramuyun. 27Io yak intor ra
baal mi tohom, i Karistus nopongo
nanaak ra Ro no ramuyun. Am buoi
nu Ro no lumondon ramuyun, ikaa
pakuan nu ulun bokon angubas
ramuyun. Nga Ro no hino angubas
ramuyun ra kawi' nu atu-atu. Am pa-
ngubasan nano otopot, sala' ka buak.
Intor ra hino onsoi akau lumondon ra

pangubasan nu Ro hino, am onsoi
bayah mi olondon sumilulum
ri Karistus.
28U anak-anak ku, raino au min-
dahu ramuyun, lumondon ka yak
sumilulum ri Karistus, hili paat no
paintalangon rahili akau aatas am
ikaa auyu' ra tingkuangon no ra paat
nu Orou Sukuan no. 29Akau nopongo
nakapandai ra bayah ri Karistus
maya' ra kasihaan nu Ala. Intor ra
hino labing honsoi no ra akau
akapandai ra bayah nu ulun maya' ra
kasihaan nu Ala io hino sabiton ra
anak nu Ala.

Anak-anak nu Ala

3 1Huangon taka asi' nu Ala Ama'
maayo bonsoi ritaka. Intor ra asi'
no maayo hino itaka auma' sabiton ra
anak-anak nu Ala, nga kapio hua
itaka hitu anak nu Ala. Hino puun nu
ulun nu tana' ikaa mintopot hiano
ikaa apandai ritaka, nga ulun hiano
ikaa akapandai ra Ala.
2U pahaka-pahaka' asian ku!
Itaka raino io hino anak-anak nu Ala
io yak baal taka rahili ikaa poyo
natalang bonsoi. Io yak napandayan
taka noyo ra paat ri Karistus matong
itaka rahili ohondo' ra kinabaalo' no
nga itaka akakito topo-topot ra
kinabaalo' no.
3Kawi' nu ulun siino kalansanan
ri Karistus amiaha' ra bayah no hili
topo-topot kaando' sala' ohondo'
ri Karistus kaando' sala'. 4Kawi' nu
ulun anguma' ra sala' ilo ikaa
sumuhut ra rahu nu Ala nga sala' io
hino ikaa minsuhut ra rahu nu Ala.
5Akau kapandai ri Karistus hino
sinumuku' inuoi namalabus ritaka[d]
intor ra kawi' nu sala' nga i Karistus
kaando' sala' sahuhumi. 6Hino puun
no tuki-tukir nu ulun aayah
sumilulum ri Karistus mulou angu-
ma' ra sala'. Aun ikaa mulou angu-
ma' ra sala' io kaapo nakapandai
ri Karistus, karuo kono am kaapo
nakakaulih rio.
7U anak-anak ku, ikaa akau
apahusu' kasangulun po auma'
amalir ra intopot mi. Ulun anguma'
ra kasiha' nu Ala io nga anak nu Ala
ohondo' ri Karistus io hino Anak nu
Ala. 8Aun ulun ikaa mimpoi ra sala',
ulun hino pihangon ri Ibilis, nga
Ibilis nakasala' intor ra puun no.
Hino nga puun no Anak nu Ala
pinaintalang, hili amunsah amalim-
bou ra karaya' ri Ibilis.
9Ulun nopongo nasauk ra anak nu
Ala ikaa parayu-rayus anguma' ra
sala' nga kinabaalo' nu Ala siino ra
ulun hino. Puun hua ra Ala hino
Ama' no, intor ra hino io ikaa aka-
alap parayu-rayus anguma' ra sala'.

Masi' ra sangulun am sangulun

10Anak-anak nu Ala ikaa ohondo'
ra anak-anak nu Ibilis. Aun ulun ikaa
anguma' ra kasiha' nu Ala, karuo
kono am ikaa masi' ra pahaka' no
ulun hino sala' anak nu Ala. 11Aho
hitu nopongo binalaan ramuyun intor
ra puu-puun nali. Onsoi taka masi' ra
sangulun am sangulun. 12Ikaa
humondo' taka ri Kain, nasauk ra
anak nu Ibilis am namatoi ra ali' no
tohom. Aun ki' puun no i Kain
namatoi ra ali' no? Nga baal inuma'
nano nasala', io yak baal inuma' nu
ali' nano otopot.
13Hino puun no pahaka-pahaka'
ku, kono ulun nu tana' tu asisingon
ritaka, pai' taka asumpo ra hino.
14Itaka apandai ra itaka hitu nopongo
inanding intor ra patayan am raino
itaka kinaayah. Apandayan taka hitu
nga itaka akaasi' ra pahaka-pahaka'

[d]3:5 ritaka: Luang nubuku nakalair; ulun

3:1 Yah. 1:12 3:5 Yah. 1:29 3:11 Yah. 13:34 3:12 Kas. 4:8 3:14 Yah. 5:24

taka. Aun ikaa akaasi', ulun hino
siino poyo ra pihangan nu patayan.
15Aun asisingon ra pahaka' no
kono yak io nampatoi. Itaka apandai
ra ulun ampapatoi ikaa io onohom ra
bayah otopot am ampus-ampus.
16I Karistus nopongo nanaak ra
bayah no ritaka, io nga ralan taka
nakapandai ra aun koson baal masi'
ra ulun rangan taka. Intor ra hino,
itaka pono' am onsoi anaak ra bayah
taka ra tayar nu pahaka-pahaka'
taka!
17Kono sangulun ikaa atatangan ra
atu-atu akakito ra pahaka' no atata-
ngan kaando' ra atu-atu io yak aangas
io anulung ra pahaka' no hino, aun
koson nu ulun hino auma' mindahu
ra io masi' ra Ala? 18U anak-anak ku!
Pai' kabang taka yak mindahu ra
masi' karuo kono am apandai yak
mindahu ra masi'. Onsoi taka masi'
ra asi' nu huang otopot. Inuma' taka
hino anatandu' ra itaka topo-topot
masi'.

Kaatasan ra tingkuangon nu Ala

19Intor ra baal hino nga itaka
akapandai ra itaka sabiton ra anak-
anak nu Ala otopot. Am hili huang
taka olondon ra tingkuangon nu Ala.
20Itaka akapandai nga huang taka
auma' apasala' ritaka, Ala labing
akapandai intor ra atu apandayan nu
huang taka am io akapandai ra kawi'
nu atu-atu. 21Kono hino po pahaka-
pahaka' inasian ku, kono alimanan
nu huang taka ikaa apasala' ritaka
hili itaka aatas ra tingkuangon nu
Ala. 22Itaka akaundut intor rio ra aun
kitaakon taka, nga itaka hua olondon
ra panusuban no am sumuhut ra aun
panginsuatan no.
23Hitu nga panusuban nu Ala
ritaka, io hino mintopot ra Anak no i
Yasus Karistus, am akaasi' ra ulun
rangan taka kono nanusuban ri
Karistus ritaka. 24Aun olondon ra
panusuban nu Ala, bayah nu ulun
hino sumilulum ra Ala, am bayah nu
Ala sumilulum rio. Hitu nga lakou
taka akapandai ra bayah nu Ala
sumilulum ritaka, apandayan taka
intor ra Ro tinaakan nu Ala ritaka.

Ro otopot am ro ambubuak

4 1U pahaka-pahaka' intok ku
masi', pain taka intopoto' tukir nu
ulun angangku ra siino Ro nu Ala. Io
yak randanon pahulu ilo kaa kapio
ki' ro siino rilo no intor ra Ala karuo
kono am ro bokon. Nga asuang hua
ulun angindul ambubuak siino ra
luput ra tana' hitu. 2Ulun angangku
ra i Yasus inatong ra tana' sinumauk
ra ulun, ulun hino nokotohom ra Ro
intor ra Ala. Hino nga ralan taka
akapandai ra Ro intor ra Ala karuo
kono am ro bokon. 3Io yak ulun ikaa
angangku ra baal hitu intor ra baal
ri Yasus, io ikaa nokotohom ra Ro nu
Ala. Ulun hino nokotohom ra ro intor
ra Pantabuh ri Karistus, am pahaka'
nopongo nakaringoh ra Pantabuh
ri Karistus hino auma' matong. Am
raino io siino ra tana' hitu.
4U anak-anak ku, itaka hitu tohom
nu Ala, am namayau ra ulun angindul
ambubuak hiano, nga Ro nu Ala siino
ritaka tu akasail kuasa' no intor ra
kuasa' ri Ibilis namihang ra huang nu
ulun ikaa angintopot ra Tuhan. 5Ulun
angindul ambubuak hiano ambala'
intor ra baa-baal nu tana' hitu, am
ulun ikaa angintopot ra Tuhan am
angkinongoh ra pambalaan nilo, nga
ilo hua maya' ra kaansayan nu tana'
hitu. 6Io yak itaka poyo tohom nu Ala
hitu, am aun ulun napandai intor ra
baal nu Ala ulun hino angkinongoh ra
pambalaan taka. Aun sala' tohom nu
Ala ilo ikaa asiha' angkinongoh ra
pambalaan taka. Hino nga ralan no
itaka auma' akakaulih ra Ro otopot
am Ro abubuak hiano.

3:23 Yah. 13:34, 15:12,17

Ala hino masi'

7U pahaka-pahaka' asian ku!
Onsoi taka masi' ra sangulun am sa-
ngulun, nga asi' hino intor ra Ala.
Ulun masi' ra ulun bokon io hino
anak nu Ala am io akakaulih ra Ala.
8Ulun ikaa masi' ra ulun bokon, io
ikaa akakaulih ra Ala, nga Ala io
hino asi'. 9Ala napaintalang ra asi' no
ritaka mimpuun ra io nanusub ra
Anak no saumi ra tana' hitu, hili itaka
okotohom ra bayah mimpuun ra
Anak hino. 10Hitu nga baal nu asi' no,
sala' ka itaka nakaasi' ra Ala, io yak
Ala nakaasi' ritaka hili io nanusub ra
Anak no hino asauk ra ralan pangam-
punan ra kawi' nu sala' taka.
11U pahaka-pahaka' inasian ku,
kono hino nga asi' nu Ala ritaka, am
itaka pono' onsoi po masi' ra sangu-
lun am bokon po. 12Kaando' kasa-
ngulun po nakakito ra Ala io yak
kono itaka ahahasi' ra sangulun am
sangulun, Ala sumilulum ritaka am
asi' no hino indu-indul otopot ra
bayah taka.
13Hitu nga puun no itaka akapan-
dai ra itaka aayah sumilulum ra Ala
am Ala sumilulum ritaka, nga io
nanaak ritaka ra Ro no. 14Akai nopo-
ngo nakakito ra Anak nu Ala, am
raino akai ambala' ra io sinusub nu
Ala Ama' ra sumauk ra Raja'
Kaayahan ra tana' hitu. 15Aun ulun
angangku ra i Yasus hino Anak nu
Ala, am Ala sumilulum ra ulun hino,
am io pono' aayah sumilulum ra Ala.
16Itaka nopongo nakapandai am a-
ngintopot ra Ala masi' ritaka.
Ala hino masi'. Ulun pinihang nu
asi' ra luang nu bayah no, ulun hino
sumilulum ra Ala, am Ala sumilulum
rio. 17Asi' hino kotopoton ra luang nu
bayah taka, hili itaka siino kaatasan
ra paat nu Orou Pamumutusan. Itaka
siino kaatasan rahili nga bayah taka
ra tana' hitu ohondo' ra bayah
ri Karistus. 18Ulun nokotohom ra asi'
nu Ala, kaando' huang no angkalaa',
nga asi' otopot hino amalawo ra
kawi' nu balaa' siino ra huang. Intor
ra hino napandayan taka noyo, ulun
ikaa nokotohom ra asi' nu Ala otopot
nu kono io angkalaa' ra paat nu Orou
Pamumutusan.
19Itaka ahahasi' nga Ala hua
nakaasi' ritaka pahulu. 20Kono ulun
mindahu, "Au masi' ra Ala," io yak io
asisingon ra pahaka' no, am ulun
hino ambuak. Nga ulun ikaa masi' ra
pahaka' nakito no hino, am aulu' po
io ikaa masi' ra Ala ikaa nakito no
hino. 21Hitu nga panusuban tinaakan
ri Karistus ritaka, io hino ulun masi'
ra Ala onsoi poyo masi' ra pahaka'
no.

Intopot akapayau ra kuasa' nu tana'

5 1Ulun nangintopot ra i Yasus io
hino Raja' Kaayahan nirandi' nu
Ala, ulun hino nga anak nu Ala. Ulun
masi' ra sangulun ama', io pono' am
masi' po ra anak nu ulun hino. 2Intor
ra baal hino nga itaka apandai ra
itaka masi' ra anak-anak nu Ala, nga
itaka hua masi' ra Ala am olondon ra
kawi' nu panusuban no. 3Nga masi'
ra Ala atungon no lumondon ra kawi'
nu panusuban nu Ala. Am
panusuban no hino ikaa aahat in-
suhuton taka, 4nga tuki-tukir nu anak
nu Ala auma' akaalap amayau ra
kuasa' nu tana'. Am itaka amayau ra
kuasa' nu tana' hitu, intor ra intopot
taka. 5Aun ki' akapayau ra kuasa' nu
tana'? Ulun yak angintopot ra i
Yasus io nga Anak nu Ala.

Tatandu' intor ra baal ri Yasus Karistus

6I Yasus Karistus sinumuku' ra
tana' hitu, ra siang pomororob no am
lumbak nu patayan no. Sala' io
sinumuku' ra siang yak saumi, io yak

4:12 Yah. 1:18 5:3 Yah. 14:15

siang am lumbak po. Am Ro nga nu
Ala amala' ra katapatan hiano, nga
Ro hino ikaa auma' ambuak. 7Siino
talu tatandu'[e], io hino 8Ro nu Ala,
siang am lumbak, pambalaan katalu-
talu hiatu ohondo' yak. 9Itaka angin-
topot ra tatandu' balain nu ulun, io
yak tatandu' binalaan nu Ala labing
aulu'. Hino nga tatandu' nopongo
binalaan nu Ala intor ra baal nu
Anak no. 10Intor ra hino aun anginto-
pot ra Anak nu Ala hino, ulun hino a-
ngintopot ra rahu tatandu' intor ra
Ala hino ra luang nu huang no. Io yak
ulun ikaa angintopot ra Ala io am-
pahuang ra Ala hino ambubuak, nga
ikaa hua io angintopot ra aun
binalaan nu Ala intor ra baal nu
Anak no. 11Hitu nga binalaan no, Ala
nanaak ritaka ra kaayahan otopot am
ampus-ampus, am kaayahan hino
pinasuku' ritaka pinaintuu' ra Anak
no 12Ulun nokotohom ra Anak nu
Ala, nokotohom ra bayah hino. Am
ulun ikaa okotohom ra Anak hino
ikaa okotohom ra bayah hino.

Kaayahan bahuon

13Au nanulis ra surat hitu ra kawi'
mi angintopot ra Anak nu Ala hili
akau akapandai ra akau nopongo
nokotohom ra bayah otopot am
ampus-ampus. 14Am itaka aatas tu-
mingkuang ra Ala nga angintopot hua
itaka ra io amalos ra sambayang taka
nu kono itaka akitaak ra atu ampaat
ra kasiha' no. 15Nga napandayan taka
noyo ra io angkinongoh ra kono itaka
sambayang akitaak rio ra atu-atu,
itaka pono' am akapandai ra io anaak
ritaka ra atu kitaakon taka rio.

16Kono akau akakito ra sangulun
ulun nangintopot anguma' ra sala'
ikaa angibit ra ulun hino alawaan ra
bayah otopot am ampus-ampus,
onsoi akau sambayang ra akitaak ra
Ala, am Ala auma' anaak rio ra
bayah. Hitu ampaat ra ulun nga sala'
nilo ikaa angibit ra ilo alawaan ra
bayah hino. Io yak siino sala' angibit
ra ulun alawaan ra bayah hino, Intor
ra baal hino ikaa anusub au ramuyun
auma' sambayang akitaak ra Ala.
17Kawi' nu maan asala' ikaa
kasihaan nu Ala io hino sabiton ra
sala', io yak siino po sala' angibit ra
ulun alawaan ra bayah otopot am
ampus-ampus.

18Apandayan taka kawi' nu ulun
pinasauk nu Ala ra anak-anak no
ikaa ilo parayu-rayus ra sala', nga
Anak nu Ala amiaha' rilo hili Ibilis
ikaa akaalap anguma' rilo ra atu-atu.

19Itaka akapandai ra itaka tohom
nu Ala hama' pono' nu luput nu tana'
hitu pinihang nu Alaat hino.

20Napandayan taka Anak nu Ala
sinumuku' am napakaulih ritaka hili
itaka aubas ra Ala otopot hino.
Kaayahan taka hitu sumilulum ra
Ala otopot hino, am kaayahan taka
hitu hua sumilulum ra Anak no
i Yasus Karistus. Hitu nga Ala otopot
am bayah otopot am ampus-ampus.

21U anak-anak ku, paintowoyon
mi huang mi rano intor ra ala-ala
binabaal.

Intor rakon,
Yahaya

[e]5:7 siino talu tatandu': Luang nu buku nakalair; Tatandu-tatandu' siino ra Surga' io hino Ala Ama', rahu am Ro nu Ala, talu tatandu' hiano saumi yak. Tatandu-tatandu' ra tana' io hino ...

5:11 Yah. 3:36

Surat ri
YAHAYA KAINDUO

Rahu Papaintalangan

Surat ri Yahaya kainduo hitu sinuratan nu sangulun "mamaayo nu ulun nangintopot" ra sangulun inan pinili' nu Ala am anak-anak no asian hino. Langus nu "Inan am anak-anak no" io hino sabiton ra ulun nangintopot.

Ulun nanurat ra surat hitu akitaak ruo baal ra ulun amasa' ra surat hitu. Puu-puun, hili ilo masi' ra sangulun am sangulun. Karuo, hili ilo sumiho ra guru-guru' ahirumangku am kawi' nu pangubasan nilo.

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1-3
Asi' hitu aulu' bonsoi 4-6
Amahuang ra pangubasan asala' 7-11
Rahu pamaparan 12-13

1Sumuku' riun, inan pinili' nu Ala,
am tohom poyo nu anak-anak mu.[a]
Surat hitu intor rakon, mamaayo
nu ulun nangintopot, au kapio-pio
masi' ramuyun. Sala' ka au yak, io
yak kawi' pono' nu ulun nangintopot
ra Ala otopot hino, masi' yak poyo
ramuyun. 2Nga Ala murong ra huang
taka, am siino yak rumangan ritaka
suku' ra buo-buoi no.
3Au sambayang ra Ala Ama' am
Yasus Karistus Anak nu Ama' hino
anaak ra barakat, asi' am kaansayan
ritaka. Au sambayang hili kawi' nu
hino tohomon taka ra huang siino
katapatan am huang masi'.

Katapatan am asi'

4Au anginsuat bonsoi ra paat ku
nakapandai ra siino anak-anak mu
inan, nga ilo maya' ra pangubasan nu
Ala, ohondo' ra panusuban nu Ala
ritaka. 5Haling ra hino inan, au
akitaak kapio ritaka hili ahahasi' ra
sangulun am sangulun. Binalaan ku
hitu sala' ka panusuban bahuon.
Panusuban hitu nopongo noyo
binalaan ritaka haling ra puu-puun
taka inintopot. 6Masi' atungon no
aayah maya' ra panusuban-panu-
suban nu Ala. Am panusuban nopo-
ngo napandayan mi haling ra
puu-puun nali io hino onsoi akau
masi' ra sangulun am sangulun.
7Asuang ulun amparuung inuoi ra
luput nu tana' hitu. Ulun hiano io
hino ulun ikaa angangku ra Yasus
Karistus inatong ra tana' hitu
sinumauk ra ulun. Ulun kono hino io
nga ulun amparuung, am pantabuh

---

[a]1 Inan... anak-anak mu: Andai nahi kuon natu io hino saumi sirong am ulun nu sirong hino (am poyo ra luang nu ayat 4 suku' ra ayat 5).

5 Yah. 13:34, 15:12,17

ri Karistus. 8Haling ra hino, onsoi
akau sumiho pai' akau alawaan ra
aun nopongo inuma' mai ra tayar
mi.[b] Onsoi akau lumikot hili akau
akaalap ra kawi' nu talampos mi
haling ra Ala.
9Ulun ikaa olondon ra pangubasan ri Karistus, io yak lumisang
haling ra aun inubas ri Karistus, ulun
hino ikaa nokotohom ra Ala. Ulun
olondon ra pangubasan ri Karistus,
atungon no io pono' am nokotohom
ra Ala Ama' am anak no. 10Haling ra
hino, kono siino ulun matong am ambala' ramuyun ra pangubasan ikaa
inubas ri Karistus, pain mu paunsopo' ulun hino ra pahun mu karuo
kono am tumabi' rio. 11Nga ulun
tumabi' ra ulun kono hino, io pono'
am akaaya' ra ulun anguma' ra maan
alaat.

Rahu pamaparan

12Asuang halan auma' balain ku
riun, io yak aangas hua au anurat.
Kalansanan ku hili au akaalap
matong am ahayam yak ramuyun, hili
huang taka kapio-pio anginsuat.
13Anak-anak pono' nu pahaka'
mu ruandu' pinili' nu Ala,[c] am
apasuku' yak ra tabi' nilo riun inan.

Intor rakon,
Yahaya

---

[b]8 inuma mai ra tayar mi: Karuo kono am; inuma' mi
[c]13 Anak-anak...Ala: Andai nahi kuon natu io hino sirong intokon nu ulun nanulis.

Surat ri
YAHAYA KAINTALU

Rahu Papaintalangan

Surat ri Yahaya kaintalu hitu sinuratan nu sangulun "mamaayo nu ulun nangintopot" pinasuku' no ra sangulun amihang ra ulun nangintopot ininggalanan ri Gayus. Ulun nanurat ra surat hitu angansu-ngansuk ri Gayus nga taak no ra ulun nangintopot bokon. Io po apamahuang ri Gayus ra sangulun ungkuyon ininggalanan ri Diotripis.

Suot nu kitap hitu

Pangimuunan 1-4
I Gayus inansuk-ansuk 5-8
Diotripis pinasala' 9-10
Dimitrius inansuk-ansuk 11-12
Rahu Pamaparan 13-15

1Sumuku' ri Gayus pahaka' intok
ku masi'!
Au hitu, mamaayo nu ulun nangin-
topot, au kapio-pio masi' riun.
2Au nopongo nanambayang riun
hili oko ikaa arualan, am okotoh yak
hai-hait, ohondo' ra huang mu pono'
am onsoi yak hai-hait.
3Anginsuat au bonsoi ra paat nu
kula-kula' pahaka' nangintopot
bokon nakasuku' am nambala' rakon
ra kalandanan nu intopot nu pahaka'
ra Ala otopot hino, nga puun hua ra
pahaka' hai-hait maya' ra panguba-
san nu Ala. 4Kaando' bokon akaalap
apainsuat bonsoi rakon, haling ra au
akaringoh ra anak-anak ku aayah
maya' ra pangubasan nu Ala.

I Gayus inansuk-ansuk

5Pahaka' ku! Pahaka' olondon
kapio ra luang nu karaya', inuma' mu
ra tayar nu ranga-rangan pohondo'
mu ra intopoton. Kono po hino nu
ulun nangintopot bokon ikaa
akaulihan mu am talimoon mu yak.
6Ilo nopongo nahihiulit ra ulun na-
ngintopot siino ra intok mai haling ra
baal nu asi' mu. Tulungin mu ilo hili
ilo akaalap mindul ra lakou nilo, am
haling ra hino Ala anginsuat, 7nga
luang nu lakou nilo ra angkaraya' ra
tayar ri Karistus, kaando' taak apuon
nilo haling ra ulun ikaa akakaulih ra
Ala. 8Haling ra hino, itaka ulun na-
ngintopot onsoi anginsuup ra ranga-
rangan taka ulun nangintopot kono
hiano, hili taka akaaya' ra pinso' nilo
aparayol ra pangubasan otopot
haling ra Ala.

Diotripis am Dimitrius

9Au nopongo nanurat ra surat, am
rahu ku ikaa asuang ra surat hino, io
yak Diotripis asiha' sumauk ra
mamaayo nu ulun nangintopot, ikaa
asiha' maya' ra rahu ku. 10Paat ku
matong rahili, au ambala' ra kawi' nu

---

1 Inu. 19:29, Rm. 16:23, 1Kor. 1:14

atu-atu nopongo inuma' no, io hino
baa-baal alaat am buak nirahu no
haling ra baal mai! Io yak kawi' nu
hiano ikaa asulob ra tayar no. Paat nu
ranga-rangan taka ulun nangintopot
bokon no inatong, io ikaa apaunsop
rilo. Labing intor ra hino io omopol
po ra ulun apaunsop ra pahaka'
hiano ra pahun nilo, am io anusub ra
ulun hiano makou haling ra lolot nu
ulun nangintopot!

11Pahaka' asian ku, ikaa oko
tumilu ra aun yak alaat. Onsoi oko
tumilu yak ra aun onsoi. Ulun angu-
ma' ra onsoi io hino pihangon nu Ala.
Am ulun anguma' ra alaat ikaa po
nakakaulih ra Ala.

12Kawi' nu ulun angansu-ngansuk
ri Dimitrius, Ala hino pono' am a-
ngansu-ngansuk rio. Akai pono' am
angansu-ngansuk po rio, am pahaka'
akapandai ra aun po rahuon mai in-
topoton yak.

Tabi' am pamaparan

13Asuang halan balain ku riun, io
yak aangas hua au anurat. 14Kalan-
sanan ku ikaa noyo kula' abuoi au
auma' tumiwol riun, am itaka
ahahayam atitingkuang.

15Au alansan ra Tuhan anaak ra
barakat ramuyun. Ranga-rangan mu
siino ra intok ku hitu apasuku' ra
tabi' nilo riun. Indulan mi tabi' ku
hitu ra sangulun am sangulun ra
kawi' nu ranga-rangan taka.

Intor rakon,
Yahaya

Surat ri

YUDAS

Rahu Papaintalangan

I Yudas nanurat apalair ra ulun nangintopot ra baal nu guru-guru' ahirumangku, angangku ra ilo ulun nangintopot. Ra luang nu surat riwii' hitu, ohondo' ra 2 Piturus, ulun nanulis tu, anusub ra ulun-ulun ambasa' hili, "Parayu-rayus yak tumahoh ra intopot nopongo tinaakan nu Ala ra bansa' lilian no ihondo' yak suku' ra buo-buoi no."

Suot nu surat hitu

Pangimuunan 1-2
Kinabaalo', pangubasan am popor nu guru-guru' ahirumangku 3-16
Babala' hili olondon ra intopot 17-23
Sambayang angansu-ngansuk 24-25

---

1 Sumuku' ra pahaka-pahaka' ulun
nopongo inipahan nu Ala sumauk ra
ulun no, am inasian bonsoi nu Ala
Ama' am poyo inalungan ri Yasus
Karistus
Intor rakon i Yudas amba ri Yasus
Karistus am pahaka' ri Yakup.
2 Au sambayang ra Ala hili io
anaak ra barakat, asi' am kaansayan
asuang ramuyun.

Guru-guru' ahirumangku

3 U pahaka-pahaka' asian ku! Au
lumikot kapio ambala' ramuyun ra
surat ku hitu intor ra baal nu ralan
kaayahan intok taka mintopot tu
raino. Io yak raino au asiha' ambala'
ra pahaka' maya' ra surat ku hitu
anusub ramuyun parayu-rayus yak
ambala' am tumahoh ra intopot no-
pongo tinaakan nu Ala ra ulun pinili'
ingondo' yak suku' ra buo-buoi no.
4 Nga siino kula-kula' ulun ikaa a-
ngintopot ra lolot taka ikaa apan-
dayan taka. Ilo apasala' ra aho intor
ra baal nu asi' nu Ala ritaka, nga ilo
opokotopot ra kawi' nu inuma' nilo
am aangas angintopot ri Yasus
Karistus, Tuhan taka akakuasa' hino.
Ila' am ukum mintup ra ulun hiano
lair noyo binalaan am sinuratan ra
Kitap.
5 Hama' no pono' akau nakapan-
dai ra baal hitu, au asiha' apama-
huang ramuyun ra aun koson nu
Tuhan[a] napakaayah ra bansa' Israil
intor ra pihangan nu Masir, am popor
no io namaratu' ra ukum suku' inatoi
ra tayar nu ulun ikaa mintopot ra
lolot nilo. 6 Huangon mi nga
malaikat-malaikat sumail ra kuasa'
tinaakan rilo, am ilo nahiru' ra in-
tokon nilo lali' li. Am malaikat-

---

[a]5 Tuhan: Ra luang nu buku nakalair, Yasus, rahu Yunani ohondo' ri Yosua.

1 Mat. 13:55, Mrk. 6:3 5 Nah. 12:51, Tab. 14:29-30

malaikat hiano tinangkong ra rantai
ikaa aukat suku' ampus-ampus ra
randalom nu tana' olondom. Ala
namariil rilo ra hino suku' ra orou
maayo hino ra paat nilo ukuman.
7Huangon mi nga bandar Sodom am
bandar Gomora am bandar-bandar
siino ra libung no, nga kawi' nu
amahun ra daira hino nanguma' ra
aun inuma' nu malaikat-malaikat
hiano, hili nanguma' ra baa-baal
apakauyu' am inuma-inuma' alaat
apakapalir. Hili kawi' nilo inukuman
ra apui ampus-ampus hino asauk ra
huhuangon nu kawi' nu ulun.
8Kono po hino nu ulun siino ra
lolot taka, ilo ahihiulit ra inupi nilo
suku' ra anguma' ra baa-baal
apakauyu'. Ilo aangas sumuhut ra
babala' nu Ala am ahuyai ra kula-
kula' maayah hio' ra Surga'. 9Mik-
hail, io hino mamaayo nu malaikat,
ikaa sahuhumi nanguma' ra baa-baal
alaat kono hino. Luang nu pahansa-
ngan no ra Ibilis, paat nilo nangkalit
ra aun angalap ra bangkai ri Musa,
Mikhail ikaa aatas nangawah ra Ibilis
ra kula-kula' rahu angulalaat, io yak
rahu no, "Au sambayang ra Tuhan
hili io amaratu' ra ukum riun!"
10Io yak ulun-ulun hiano ahuyai ra
kawi' nu atu-atu ikaa apandayan nilo.
Kapandayan nilo amahuang ohondo'
ra kapandayan nu kium asangit io
hino maya' ra kasiha' nilo tohom.
Am baal hino amatoi rilo. 11Asusa'
bonsoi ulun hiano! Inuma' nilo alaat
hino ohondo' ra inuma' ri Kain alaat
hino. Nga intor ra pahuyuman ra
usin, ilo nanaak ra bayah nilo ra sala'
ohondo' ra sala' inuma' ri Biliam. Ilo
tumabuh ohondo' ri Kora, am ilo
auma' potoyon ohondo' ra pinatayan
ri Kora. 12Kotongo' mi angakan ra
akan nu Irau ilo ababaakan am
kauyuan mi ahilong. Ilo ampahuang
yak ra inan nilo tohom. Ilo ohondo' ra
laput asampui nu angin am ikaa a-
nguluh, am ohondo' ra taun upalan,
hama' pono' nu paat hino paat angi-
nawa', ohondo' ra taun binubul am
natuor. 13Ilo ohondo' ra hinumbang
nu luab maayo bonsoi. Kawi' nu
inuma' nilo apakauyu' ohondo' ra
paa' akutur. Ilo ohondo' ra butitin
kaando' intok lumondon. Ilo hino
Ala nopongo namalair ra intok olon-
dom laarang suku' ra ampus nu
bayah nilo.
14I Hinok, sua' ri Adam koonom,
ra pahulu li io nambala' namalair ra
kinabaalo' nu ulun-ulun hiano. Rahu
no, "Ilai' nga! Tuhan matong am
kula-kula' nga ribu malaikat no
nabahuan. 15Io amutus, ra kawi' nu
ulun, amaratu' ra ukum ra kawi' nu
ulun akasala' maya' ra inuma' nilo
alaat, am kawi' nu rahu nilo ahuyai ra
Ala!"
16Ulun hiano ahibubungot ra
huang nilo rano am asiha' yak
apasala' ra ulun bokon. Ilo maya' ra
kasiha' nilo alaat. Ilo ahayam
apakaulu' ra inan nilo tohom. Am ilo
mindahu ra rahu akimaasi' hili ulun
bokon anaak rilo ra aun kasihaan
nilo.

Huhuangon am Pambalaan

17Io yak huhuangon mi, u pahaka-
pahaka' ku aun binalaan nu ulun
sususubon nu Tuhan taka Yasus
Karistus. 18Rahu nu ulun sinusub
hiano ramuyun, "Kono maar aawi'
tana' tu, siino ulun matong ramuyun
am ilo ahuyai am asiha' apakauyu'
ramuyun, io hino ulun maya' ra
kasiha' nilo alaat."
19Ulun hiatu nga apansusuai ra
ulun nangintopot, ulun hiatu
pinihang nu kasiha' nilo tohom, nga
ilo ikaa pinihang nu Ro nu Ala.
20Io yak akau hitu, u pahaka-
pahaka' ku, onsoi yak akau parayu-

---

7 Kas. 19:1-24 9 Dan. 10:13, 21, 12:1, Pin. 12:7, Laup. 34:6, Sa. 3:2 11 Kas. 4:3-8,
Tab. 22:1-35, 16:1-35 14 Kas. 5:18,21-24 18 2Ptr 3:3

rayus tumahoh haling ra intopot mi
ra pangubasan intor ra Ala. 21Sam-
bayang intor ra kuasa' nu Ro nu Ala.
Anguma' hai-hait ra baal onsoi ra
luang nu bayah mi hili akau apandai
ra Ala masi' ramuyun ra buoi mi ang-
kinaan ra Tuhan taka Yasus Karistus
anaak ramuyun ra bayah ampus-
ampus intor ra asi' no.

22Onsoi akau anulung ra ulun ruo-
ruo ra huang hili ilo akapandai ra aun
otopot. 23Nanaton mi ulun intor ra
luang nu apui, hino nga ralan mi
apakaayah rilo. Am masi' ka ra ulun
bokon anguma' ra baal apakauyu' ra
huang sumiho, hili akau ikaa akaaya-
aya' ra aun maan nilo.

Sambayang Panginsuatan

24Ala yak ansukon nga io hua
amiaha' ramuyun hili akau ikaa a-
nguma' ra sala' nga io hua akakuasa'
angibit ramuyun ra tingkuangon no ra
kuasa' no asundu' hino ra huang a-
nginsuat am kaando' sala'. 25Ala yak
saumi ansukon apakaayah ritaka
mimpuun ri Yasus Karistus Tuhan
taka. Io nga Ala asundu' ra kuasa'
maayo ra kuasa' am io amihang am a-
nguasa' ra kawi' nu atu-atu intor ra
puu-puun nali, raino am suku' ra
buo-buoi no. Amin.

Intor rakon,
Yudas

BAAL PINAINTALANG

nu Ala ri Yahaya

Rahu papaintalangan

Baal pinaintalang nu Ala hitu ri Yahaya sinuratan ra paat nu ulun nangintopot inila-ila' nga intopot nilo ri Yasus Karistus asauk ra Tuhan nilo. Ulun nanurat ra baal hitu, langus no puu-puun io hino anaak ra kalansanan am apaingkotoh ra ulun anasi' ra surat hitu, am poyo anusub rilo hili lumondon yak ra intopot nilo ra paat nilo aila'.

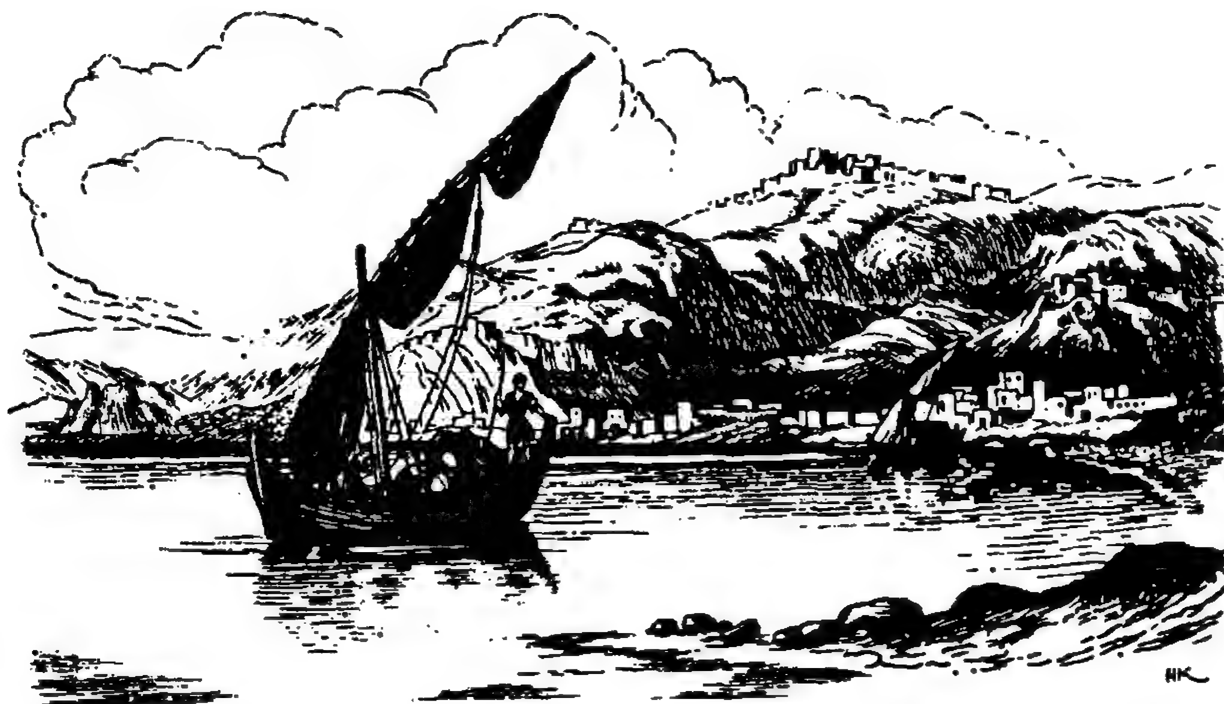
Suot nu buku hitu siino sampiruo aulu' intor ra kula-kula' baal pinaintalang am pinakito binalaan lumangus ra rahu sinuratan ra kain am atungon nano apandayan nu ulun bokon. Puun nu pamahuangan binalaan ra buku hitu rinuruli' ra kula-kula' baal lumangus ra pinakito nansisinutan. Hama' pono' asuang ikaa ohondo' pamandingan ra puun nu rahu nu buku hitu, io yak puun nu pamahuangan suot nu buku hitu atalang, io hino lumangus ri Karistus, popor no Ala amayau ra ulun tumabuh rio, am ondo' po Ibilis. Kono topo-topot namanang, Ala anaak ra Surga' am tana' bahuon asauk ra taak lalayau ra ulun olondon angintopot rio.

Suot nu aho hitu

Pangimuunan 1:1-8
Pinakito puu-puun am surat tinaakan ra tulu' sirong 1:9-3:22
Kitap rulunon am tulu' pinanatandu' 4:1-8:1
Tulu' tarumpit 8:2-11:19
Naha' am ruo ngainan kium 12:1-13:18
Nansisinutan baal nakito 14:1-15:8
Tulu' sawan buuk nu Ala 16:1-21
Babil nasasai, napayawan nu kium hino, ulun rumangku ra ilo ulun angindul ra rahu nu Ala am Ibilis 17:1-20:10
Ukum pupus 20:11-15
Surga' bahuon, tana' bahuon, am Yarusalim bahuon 21:1-22:5
Rahu pamaparan 22:6-21.

---

1 1Suot nu buku hitu intor ra baal nu
pinaintalang ri Yasus Karistus ra
baa-baal no auma' asauk. Ala nopo-
ngo namala' ri Karistus hili io
apakito ra amba-amba nu Ala ra ikaa
mulalas aun apasi asauk. I Karistus
nanusub ra malaikat no ri Yahaya,
amba no hino, ambala' ra baa-baal
asauk hino. 2Hili i Yahaya pono' am
nahulit ra kawi' nu nakito no hino.
Am hitu nga inindulan no balai' intor
ra baal nu bilin intor ra Ala am
katapatan binalaan ri Yasus Karis-
tus. 3Asatu' ulun amasa' am angkino-
ngoh ra aho binalaan lairo' ra buku
hitu am olondon maya' ra aun

Pulou Patmos

nasuratan ra buku hitu. Nga ikaa
noyo kula' abuoi kawi' nu baal hitu
auma' asauk.

Bilin ra tayar nu tulu' sirong

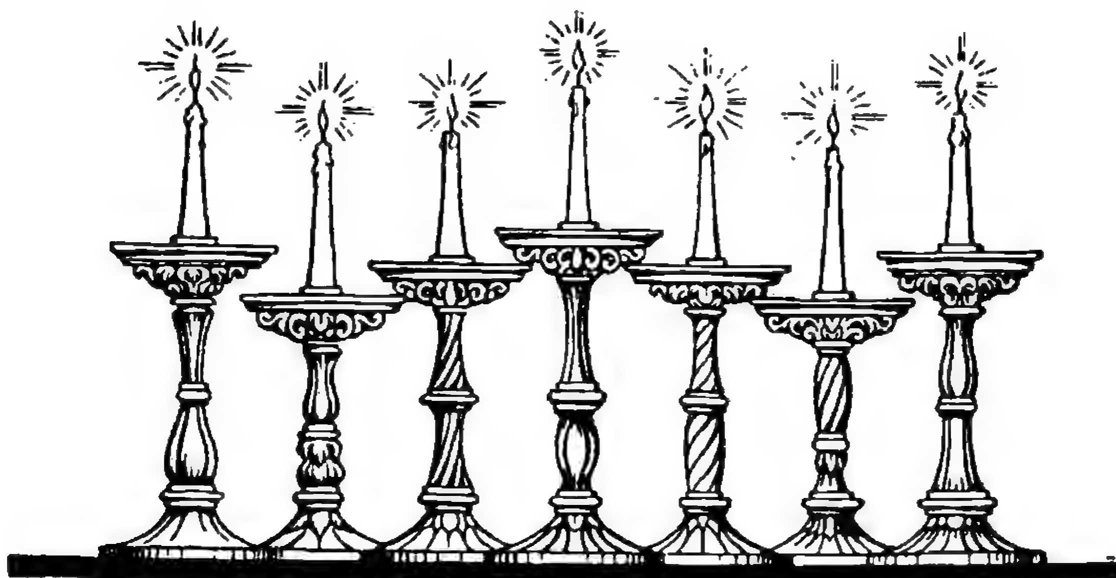
4Intor rakon, Yahaya.
Tohom nu pahaka-pahaka' ku
siino ra tulu' sirong ra bahian-bahian
nu Asia!
Au sambayang hili akau akaalap
ra barakat am kaansayan intor ra Ala,
io siino, am lai-lair siino, am siino
suku' ra buo-buoi no am poyo intor ra
tulu' ro siino ra tingkuangon nu
kurusi' panturungon nu Ala, 5am
intor ri Yasus Karistus, ambabala'
maya' ra panusuban hino. Io nga lali-
lali' pinanduli' kaayaho' intor ra
patayan am io nga amihang ra raja-
raja' ra tana' hitu.
I Yasus nakaasi' ritaka, lumangus
ra pinatayan no, io namalabus ritaka
intor ra sala-sala' taka, 6am napasauk
ritaka ra imam-imam amihang
rumangan rio am angkaraya' ra tayar
nu Ala Ama' no hino. I Yasus Karis-
tus hino nga asundu ra kuasa' am
akakuasa' suku' ra buo-buoi no.
Amin!
7Lai' nga, io matong ra sasah nu
laput! Kawi' nu ulun ahilong rio,
kono po hino nu ulun namatoi rio.
Kawi' nu bansa' ra tana' hitu akata-
ngi' rio. Ua, ikaa mulalas! Amin!
8Rahu nu Tuhan Ala maayo ra
kuasa' hino, "Au nga puu-puun am
pamaparan, siino hino, am lai-lair
noyo siino, am siino suku' ra buoi
no."

Nakito intor ra baal ri Karistus

9Au hitu i Yahaya, pahaka' mi am
pohondo' mi ra ila' nalimanan nu
tukir nu ulun maya' ri Karistus. Itaka
hitu ulun nangintopot tohom no,
onsoi yak tumaan ra aila'. Inoyon au

1:4 Nah. 3:14, Pin. 4:4 1:5 Yas. 55:4, Nan. 89:27 1:6 Nah. 19:6, Pin. 5:10 1:7 Dan. 7:13, Mat. 24:30, Mrk. 13:26, Luk. 21:27, 1Tas. 4:17, Sa. 12:10, Yah. 19:34,37 1:8 Pin. 22:13, Nah. 3:14

bulii' ra pulou Patmos nga ambala'
hua au ra bilin intor ra Ala, am
katapatan binalaan ri Yasus Karis-
tus.
10Paat nu orou minggu', Ro nu Ala
nanguasa' rakon, am pakaringoh au
ra rahu aingor ohondo' ra rahu nu
tarumpit inindahu ra solor ra
talikuron ku. 11Rahu nu mindahu
hili, "Suratin mu aun nakito muno,
am kiriman mu buku hino ra tayar nu
tulu' sirong ra tulu' bandar, io hino:
Ipisus, Simirna, Porgamus, Tiatira,
Sardis, Piladilpia, am Laodikia."
12Pangalii' au ra talikuron ku
ahilong ra aun ki' ahayam rakon
hino. Hili kakito ku tulu' binabaal pa-
paturungan ra lampung binaal intor
ra maas. 13Ra tanga-tanga' nu
binabaal papaturungan ra lampung
hino siino sangulun tinumuor kono
yak ulun ra pahilayan. Io nanasam-
payau ra sampayau alanggoi nasin-
dayol suku' ra tundob. Kubab nano
sinindungan ra pinanindung tuu-tuu'
ra kubab binaal intor ra maas.
14Abuk nano pono' apulak bonsoi
ohondo' ra kapas. Mato no ohondo'
ra apui lalaang, 15am kalayam no
abuang ohondo' ra tambaha' inompo
ra apui. Rahu no ohondo' ra hinosos
nu bosoi asawat. 16Longon no pamiris
nananggoi ra tulu' butitin, am saumi
pisau ruo ra larom sinumamput intor
ra kabang no. Bulos nano akabinun-
tul ohondo' ra mato nu orou ra paat
no atawang.
17Paat ku nahilong rio, pakahu-
latur au ra tingkuangon no ohondo'
ra ulun inatoi. Io yak kangkamo' no
au ra longon no pamiris am hili rahu
no, "Ikaa oko alaa'! Au po puu-puun
am au po pamaparan. 18Au nga io
puu-puun naayah! Au nopongo in-
atoi, io yak ilai' nga, nanduli' au no
naayah suku' ra buo-buoi no. Au
akakuasa' amatoi am akakuasa'
apanduli' apakaayah ra ulun inatoi.
19Intor ra hino, suratin mu baa-baal
nopongo nakito mu, io hino baa-baal
siino raino tu, am baa-baal auma'
asauk rahili. 20Hitu nga atungon nu
baal ikaa napandayan intor ra tulu'
butitin nakito mu inanggoi nu longon
ku pamiris, am intor ra tulu' binabaal
papaturungan ra lampung binaal

Tulu' intok pamulian ra lampung

1:13 Dan. 7:13, 10:5 1:14 Dan. 7:9 1:14-15 Dan. 10:6 1:15 Yah. 1:24, 43:2 1:17 Yas. 44:6, 48:12, Pin. 2:8, 22:13

intor ra maas hino. Tulu' butitin no io
hino tulu' malaikat nu tulu' sirong,
am tulu' binabaal papaturungan ra
lampung no io hino tulu' sirong
hino."

Bilin ra sirong Ipisus

2 1"Tohom nu malaikat nu sirong
Ipisus, kono hitu pakuan mu
anurat. Hitu nga bilin intor rio, na-
nanggoi ra tulu' butitin ra longon no
pamiris, am inakou ra lolot nu tulu'
binabaal papaturungan ra lampung
binaal intor ra maas hino. 2Apan-
dayan ku kawi' nu maan mi. Akau
mingkotoh angkaraya' am ataan bon-
soi huang mi. Apandayan ku ikaa
akau tumaan ahilong ra maan nu
ulun alaat. Am ulun angangku ra inan
no tohom ra ulun susususubon nopongo
natutuku' mi am napandayan mi ra
ilo ambubuak. 3Akau ataan huang
am aila' nga puun hua ra intopot mi
rakon, am ikaa yak hua akau lumang-
ka' huang.
4Io yak siino hitu kaahatan nu
huang ku riun. Ikaa no akau masi'
rakon ohondo' ra puu-puun nali.
5Intor ra hino, huangon mi aun koson
nu asi' mi rakon ra pahulu li! Mimpoi
akau ra sala-sala' mi, am onsoi akau
anguma' ohondo' ra puu-puun nu
inuma' mi ra pahulu li. Kono akau
ikaa mimpoi, au auma' matong
ramuyun am angalap ra papaturu-
ngan mi ra lampung ra intok nano. 6Io
yak siino saumi inuma' mi onsoi io
hino, akau asisingon ra inuma' nu
ulun ubason ri Nikolaus, kasisinga-
nan ku hino poyo.
7Aun ulun apandai angkinongoh,
onsoi io anampuus ampahuang ra
aun binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-
sirong nu Tuhan! Ulun amanang,
auma' paakanon ku ra kinawa' puun
nu kaayahan tinumuu' ra kabun nu
Ala."

Bilin ra sirong Simirna.

8"Tohom nu malaikat ra sirong
Simirna, kono hitu pakuan mu
anurat. Hitu nga bilin intor rio,
sabiton ra puu-puun am pamaparan
nopongo inatoi am nanduli' naayah.
9Apandayan ku kawi' nu susa' mi.
Apandayan ku akau kaando' atu-atu
io yak topot no akau hitu siino kawi'
nu atu-atu! Apandayan ku rahu
papasalaan ramuyun nu ulun a-
ngangku ra inan no ulun Yahudi, lai'
halan am sala'. Ilo hino sumamba ra
Ibilis! 10Ikaa akau angkalaa' ra ila'
ikaa noyo kula' abuoi am ikaa
mulalas mintup ramuyun.
Huangon mi, sampiruo intor ra
siung mi unsapin ra riil, nga Ibilis a-
nginam ra intopot mi. Oopor orou
buoi no akau aila'. Onsoi akau olon-
don maya' rakon suku' ra patayan,
hili au auma' anaak ramuyun ra
bayah ampus-ampus asauk ra talam-
pos ra akau namanang.
11Aun ulun apandai angkinongoh,
onsoi io anampuus ampahuang ra
aun binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-
sirong Tuhan! Ulun amanang, ikaa
sahuhumi aila' ra patayan kainduo."

Bilin ra Pargamus

12"Tohom nu malaikat ra sirong
Pargamus, kono hitu pakuan mu
anurat. Hitu nga bilin intor rio na-
nanggoi ra pisau alarom nangkibab
ra larom.
13Apandayan ku aun intokon mi
amahun, io hino ra intokon nu Ibilis
namihang. Olondon yak akau maya'
rakon. Labing po ra paat ri Antipus
pinatoi ra intokon nu Ibilis, ulun
olondon ambala' intor ra baal ku,
akau ikaa nahalim ra akau anginto-
pot rakon.
14Io yak siino po kula-kula' baal
kaahatan nu huang ku ramuyun.

2:7 Kas. 2:9, Pin. 22:2, Yah. 28:13, 31:8 **2:8** Yas. 44:6, 48:12, Pin. 1:17,22:13 **2:11** Pin. 20:14,
21:8 **2:14** Tab. 22:5,7, 31:16, Laup. 23:4, Tab. 25:1-3

Siino sampiruo ulun ra lolot mi
maya' ra aun inubas ri Biliam. Biliam
nangubas ri Balak aun koson pakuan
angibi-ngibit ra ulun Israil anguma'
ra sala' io hino ilo namunaau rilo na-
ngakan ra akan tinaakan ra ala
binabaal am nanguma' ra baa-baal
apakauyu'. 15Siino po kula-kula'
ulun ra lolot mi maya' ra pangubasan
nu ulun inaya' ri Nikolaus.

16Intor ra hino, onsoi akau mimpoi
ra sala-sala' mi. Kono akau ikaa
mimpoi, apasi au matong ramuyun
am anabuh ra ulun hiano ra pisau
siino ra kabang ku.

17Aun ulun apandai angkinongoh,
onsoi io anampuus amahuang ra aun
binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-
sirong Tuhan! Ulun amanang, auma'
paakanon ku ra akan io hino mana
ikaa poyo nakito raino, am tuki-tukir
nilo auma' akaalap ra saumi batu
apulak. Batu hino tinulisan ra ingga-
lan bahuon, ikaa apandayan nu ulun
bokon, ulun onohom yak ra batu hino
akapandai."

Bilin ra Tiatira

18"Tohom nu malaikat ra sirong
Tiatira, kono hitu pakuan mu anurat.
Hitu nga bilin intor ra Anak nu Ala,
mato no binda-bindak alaang kono
apui, am kalayam no kumulirou
ohondo' ra tambaha' sinosob ra apui.

19Apandayan ku kawi' nu inuma'
mi apandayan ku akau masi' ra ulun
rangan mi, kalandanan nu intopot mi,
karaya' mi, am akau tumaan ra paat
mi aila'. Apandayan ku raino labing
suang nu karaya' mi raino intor ra
pahulu li.

20Io yak siino kaahatan nu huang
ku ramuyun. Akau nopongo ininsihut
ra rahu ri Ijobil, ruandu' angangku ra
io sinusub nu Ala. Asuang ulun
amba-amba ku nopongo niruung no
am inubas no ra anguma' ra baal
apakauyu' am angakan ra atu yak
akanon tinaakan ra ala binabaal.
21Nopongo au no nanaak rio ra paat
ra mimpoi intor ra sala-sala' no, io
yak ikaa hua io mulou anguma' ra
baa-baal apakauyu' hino.

22Huangon mi hino! Au anaak rio
ra aruol suku' ra io arualan ra in-
tokon no oolong. Ra intok hino io am
ulun angumbir rio rano auma' aila'
bonsoi. Kawi' nu hino auma' maan
ku raino siliu yak ra ilo mulou angu-
ma' ra baa-baal alaat hino rumangan
rio. 23Kawi' nu ulun maya' rio maan
ku potoyo', hili kawi' nu ulun angin-
topot rakon akaliman ra au nga
kapio-pio akapandai ra huhuangon
am kasiha' nu ulun. Balasin ku
ramuyun io hino sumuhut ra atu-atu
inuma' mi.

24Io yak tayar mi boko-bokon no ra
Tiatira ikaa inaya' ra pangubasan no
alaat hino am ikaa ahihiubas ra
sasampui-sasampui nu Ibilis. Au
mindahu ramuyun, ikaa au amaruang
ra susa' ramuyun. 25Onsoi akau olon-
don maya' ra aun nopongo inubas
ramuyun, suku' ra paat ku matong
rahili.

26-27Ulun amanang, am anguma'
ra atu kasiha' ku suku' ra kaawian no,
auma' taakin ku ra kuasa' ohondo' ra
kuasa' naalap ku intor ri Ama'. Ilo
auma' akaalap ra kuasa' intor rakon
ra amihang ra bansa-bansa' am a-
nanggoi ra susukur basi' am opo-
momol ra bansa-bansa' hiano
ohondo' ra paliuk binaal intor ra
tana'. 28Am ilo auma' akaalap ra
butitin sumila' ra paat nu susuab
intor rakon.

29Aun ulun apandai angkinongoh,
onsoi io anampuus amahuang ra aun
binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-
sirong Tuhan!"

2:17 Nah. 16:14-15, 16:33-34, Yah. 6:48-50, Yas. 62:2, 65:15 **2:20** 1Raj. 16:31, 2Raj. 9:22, 30
2:23 Nan. 7:9, Yar. 17:10, Nan. 62:12 **2:26-27** Nan. 2:8-9

Bilin ra Sardis.

3 1“Tohom nu malaikat nu Sardis,
kono hitu pakuan mu anurat. Hitu
nga bilin intor rio anguasa' ra tulu'
Ro intor ra Ala am katulu-tulu' nu
butitin hino. Apandayan ku aun
maan muyun. Rahu no aayah akau,
lai' halan am inatoi akau!
2Intor ra hino, onsoi akau lumuat
am apaingkotoh ra aun po siino
ramuyun ra ikaa po baal hino aawi'
alawo. Nga napandayan ku hua aun
inuma' mi kaando' ka saumi po
otopot ra tingkuangon nu Ala.
3Intor ra hino, onsoi huangon mi
rulio' aun nopongo inubas ramuyun
ra pahulu li am nopongo naringoh mi
onsoi maan mi hino am mimpoi akau
intor ra sala-sala' mi. Kono akau aa-
ngas anguma' ra hino, au matong
ramuyun ohondo' ra sukuan nu ulun
antakou am akau ikaa akapandai ra
paat ku matong.
4Io yak siino kula-kula' ulun ra
lolot mi ra Sardis ikaa anguma' ra
baa-baal apakauyu'. Ulun hiano
makou rumangan rakon ra ilo anam-
pakai ra pakai apulak, nga ilo auma'
akaalap ra hino. 5Nga tayar nu ulun
amanang auma' pakayon ra pakai
apulak. Inggalan nilo ikaa pampason
ku intor ra buku nu ulun Aayah. Am
ra tingkuangon nu Ama' ku am
malaikat-malaikat no au angangku ra
ilo tohom ku.
6Aun ulun apandai angkinongoh,
onsoi io ampahuang ra aun binalaan
nu Ro nu Ala ra sirong-sirong
Tuhan!”

Bilin ra Piladilpia

7“Tohom nu malaikat nu Piladil-
pia, kono hitu pakuan mu anurat.
Hitu nga bilin intor rio kaando' sala'
am otopot hino. Io nga nananggoi ra
kukunsi' ri Daud nga kono io
amahiang kaando' kasangulun po
akaalap onobon am kono io onobon
kaando' kasangulun po akaalap
amihang.
8Apandayan ku aun ki' inuma' mi.
Apandayan ku ra akau ikaa kula'
okotoh, akau nopongo inaya' ra pa-
ngubasan ku am olondon huang
maya' rakon. Au nopongo nama-
hiang ra totobon saumi ra tayar mi,
nga totobon hino ikaa aalap onobon
nu atu-atu kaulun.
9Huangon mi rahu kono hitu.
Ulun pihangon nu Ibilis hino, am-
bubuak am angangku ra inan no
bansa' nu ulun Yahudi, lai' halan am
sala', au anguma' rilo suku' ra ilo
matong ahulatur ra tingkuangon mi.
Am intor ra hino ilo auma' akapan-
dai ra au masi' ramuyun. 10Nga puun
hua ra akau nopongo inaya' ra
panusuban ku hili olondon maya' au
pono' am apaintawoi ramuyun ra
paat nu susa' maayo auma' mintup ra
luput nu tana' hitu. Baal hino auma'
asauk ra anginam ra kawi' nu ulun
amahun ra tana'. 11Apasi au matong!
Tohomon mi onsoi-onsoi aun
notohom mi, hili kaando' ulun
amahaau ra taak lalayau balos ra
akau amanang. 12Ulun amanang, io
pasaukon ku kono turok nu Pahun nu
Tuhan ku, am io auma' murong ra
intok hino suku' ra buo-buoi no. Ing-
galan nu Ala ku, am inggalan nu ban-
dar nu Ala ku io hino Yarusalim
bahu intor ra Surga' intor ra Ala ku
am tulisin ku ra inan nu ulun hiano.
Am tulisin ku po inggalan ku bahu ra
inan no.
13Aun ulun apandai angkinongoh,
onsoi io anampuus ampahuang ra
aun binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-
sirong Tuhan!”

3:3 Mat. 24:43-44, Luk. 12:39-40, Pin. 16:15 **3:5** Nah. 32:32-33, Nan. 69:28, Pin. 20:12, Mat. 10:32, Luk. 12:8 **3:7** Yas. 22:22, Ayb. 12:14 **3:9** Yas. 49:23, 60:14, 43:4 **3:12** Pin. 21:2, Yas. 62:2, 65:15

Bilin ra Laodikia.

14"Tohom nu malaikat nu
Laodikia, kono hitu pakuan mu
anurat. Hitu nga bilin nu sabiton ra
Amin, ambabala' olondon huang am
otopot, puun nu[a] kawi' nu atu-atu
pinasauk nu Ala.
15Apandayan ku aun inuma' mi.
Apandayan ku po akau ikaa amansi'
am ikaa arunsul. Labing honsoi no nu
kono akau amansi' karuo kono am
arunsul! 16Io yak akau hitu ongono-
ngonor yak, ikaa arunsul, am ikaa
poyo amansi'. Hino puun no au
amalua' ramuyun. 17Rahu kami,
'Akaya' akai no am kaando' ka saumi
po kaando' ramon. Asulob yak akai
hai-hait ra atu siino ramon.'
Io yak akau ikaa akapandai ra
akau auput bonsoi am kaasian bonsoi
baal mi! Akau kaando' atu-atu, kaan-
do' pakai, am nobolou.
18Hino puun ku ambala' ramuyun,
hili akau ahalir ra maas intor rakon,
io hino maas otopot, hili akau asauk
ra ulun akaya'. Ahalir akau po ra
pakai apulak intor rakon, hili akau
siino pakai am anindung ra
kinabaalo' mi kaando' pakai
apakauyu' hino. Am angalir akau ra
ubat pamimiir mi ra mato mi hili
akau akakito. 19Au angubas am
amalapos ra ulun intok ku masi'.
Intor ra hino onsoi kaa singkokotoh
huang, am mimpoi intor ra sala-sala'
mi.
20Ilayan mi nga! Au tumuor ra
tiboboon nu totobon am anitik. Kono
siino ulun angkinongoh ra rahu ku,
am amahiang ra totobon no, au pono'
am munsop tumiwol rio. Au angakan
humulung rilo, am ilo angakan
humulung rakon. 21Ulun amanang,
amihang rumangan rakon ohondo'
rakon nopongo namanang am raino
au amihang nirumangan ri Yama'.
22Aun ulun apandai angkinongoh,
onsoi io anampuus amahuang ra aun
binalaan nu Ro nu Ala ra sirong-
sirong Tuhan!"

Pakuan sumamba siino ra Surga'.

4 1Pongo nu hili pakakito au po ra
saumi pinakito rakon. Au
nakakito ra saumi totobon nahiang ra
Surga'. Am karingoh ku po rahu puu-
puun inindahu rakon li ohondo' ra
rahu nu tarumpit. Rahu nu mindahu
hili, "Ikon mu, sumimpor ko muoi ra
soo'. Pakitonon ku oko ra aun asauk
rahili."
2Parayus Ro nu Ala nanguasa'
rakon. Hili au nakakito ra Surga'
siino saumi kurusi' ohondo' ra pantu-
rungon nu raja', am siino sangulun
nanturung ra kurusi' hino. 3Bulos nu
ulun hino nanabinuntul ohondo' ra
batu oloho sabiton ra baiduri pandan
io hino akasu-kasul, am batu oloho
sabiton ra dalima' io hino batu alia'.
Saumi bulintung inuluh ra libung nu
kurusi' hino ohondo' ra baal nu batu
oloho sabiton ra jamrud io hino batu
akasu-kasul. 4Ra luang nu bulintung
nirumikul nilumibung ra kurusi'
hino, siino ruo ngoopor am apat
kurusi' bokon. Kurusi' hiano nantu-
rungon nu ruo ngoopor am apat
mamaayo nanamapakai ra pakai a-
pulak, am nanansapulu ra maas.
5Intor ra kurusi' hino hanit sasia-siat
am rahu nu aningkalur okotoh
sumamput intor ra hino. Am tingkua-
ngon nu kurusi' hino siino tulu' obor
laa-laang; hino nga tulu' ro tohom nu
Ala. 6Ra tingkuangon nu kurusi' hino
siino po saumi akito ohondo' ra luab
kono babaraan ahasil, aaning ohon-

---

[a]3:14 puun nu: Karuo kono am; amimihang

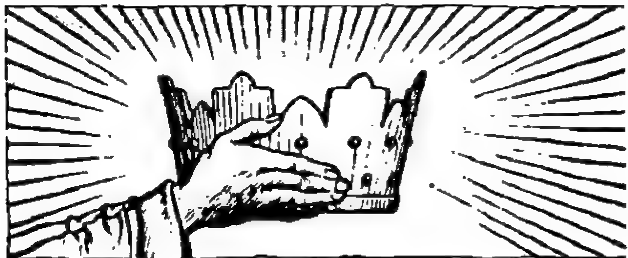
3:14 Bab. 8:22 **3:19** Bab. 3:12, Ibr. 12:6 **4:2-3** Yah. 1:26-28, 10:1 **4:5** Nah. 19:16, Pin. 8:5, 11:19, 16:18, Yah. 1:13, Pin. 1:4, Sa. 4:2 **4:6** Yah. 1:22 **4:6-7** Yah. 1:5-10, 10:14

do' ra kristal. Ra libung nu kurusi'
hino ra tuki-tukir nu taihingon nano,
siino apat aayah, ra solor ra tingkua-
ngon am talikuron no siino napanu'
ra mato. 7Aayah puu-puun kono si-
nga' pahilayan. Karuo, ohondo' ra
sapi' ungkuyon. Katalu, bulos no
ohondo' ra bulos nu ulun. Kaapat,
kono susuit kandui kaya-kayang
pahilayan. 8Kaapat-apat nu aayah
hiano, tuki-tukir nilo siino onom alar,
am libung nano am solor ra randalom
nano napanu' ra mato. Tukir nu orou
am londom aayah hiano ikaa mulou
manani ra nanian,

"Kaando' sala', kaando' sala'
nga Tuhan,
Ala maayo kuasa'.
Siino, lai-lair siino,
am siino suku' ra buo-buoi no."

9Kaapat-apat nu aayah hiano
manani ra nanian-nanian pangansu-
kan, sumamba am mindahu tarima'
kasi' ra Ala nanturung ra kurusi'
siino ra Surga' hino, io hino io nga
aayah hino suku' ra buo-buoi no. Am
paat nu maayah-maayah hiano
manani, 10ruo ngoopor am apat
mamaayo hiano nahulatur nirumu-
ngu' ra tingkuangon nu Ala nan-
turung ra kurusi' hiano, hili
sumamba rio aayah hino, suku' ra
buo-buoi no. Hili ilo nanimpo-nim-
por ra sapulu maas nilo ra tingkua-
ngon nu kurusi' hino am rahu nilo,

Sapulu maas

11*"U Tuhan, u Ala mai!*
Oko yak nga maan ansuko',
sambaan am akakuasa'.
Nga oko hua napasauk
ra kawi' nu atu-atu,
am intor ra kasiha' mu poyo
kawi' nu atu-atu nopongo
nasauk am naayah."

Kitap nirulun am Maak nu Rumba.

5 1Kakito ku saumi kitap nirulun i-
nanggoi nu longon pamiris nu
ulun nanturung ra kurusi' hino. Kitap
hino nopopot ra tinulisan ra ran-
dalom am sandikuat no am
pinamaralikit hili sinaapan ra tulu'
soop no ra pinanatandu'.

2Hili kakito ku sangulun malaikat
okotoh lua-luap ra rahu aingor, rahu
kono, "Aun ki' auma' angiru' ra
pinamaralikit hitu am amangkal ra
kitap hitu?"

3Io yak kaando' ra Surga', am
poyo tana', karuo kono am randalom
pono' nu tana'[b], kaando' kasangulun
po auma' akaalap amingkal ra kitap
hino, am ahilong ra aun siino ra ran-
dalom nano.

4Hili au nakatangi' nga kaando'
kasangulun po auma' akaalap angi-
ru' ra pinamaralikit ra kitap hino, am
ahilong ra aun siino ra randalom
nano. 5Hili sangulun intor ra lolot nu
mamaayo hiano no inindahu rakon,
rahu kono, "Ikaa antangi' ko! Ilayan
mu nga! Singa' intor ra sua' nu lilian
ri Yahuda, sua' ri Raja' Daud aulu'
bonsoi, nopongo namanang. Io
akaalap angiru' ra tulu' pinama-
ralikit siino soop pinanatandu' hino
am amingkal ra kitap hino."

6Pakakito au po ra sanginan Maak
nu Rumba tinumuor ra tanga' ra

[b]5:3 ra randalom nu tana': Tana' nu ulun inatoi. Maya' ra pamahuangan ra paat nu hili, ulun inatoi siino ra intok olondom ra randalom nu tana'.

4:8 Yah. 1:18, 10:12, Yas. 6:2-3 5:1 Yah. 2:9-10. Yas. 29:11 5:5 Kas. 49:9, Yas. 11:1, 10 5:6 Yas. 53:7, Sa. 4:10

talab nu kurusi' hino, am apat aayah
raitu' li am kawi' nu mamaayo hiano
nilumibung rio. Pahilayan ra Maak
nu Rumba hino kono kinolos. Sangau
nano tulu' am mato nano pono' am
tulu', io hino tulu' ro tohom nu Ala
nopongo sinusub inuoi ra luput nu
tana'. 7Hili Maak nu Rumba hino in-
akou inimaar am nangalap ra kitap
nirulun hino intor ra longon pamiris
nu Ala nanturung ra kurusi' hino.
8Kotongo' nu Maak nu Rumba a-
nguma' ra baal hino, kaapat apat nu
aayah hiano am kawi' nu ruo ngoopor
am apat mamaayo hiano nahulatur
nirumungu' ra tingkuangon no. Tuki-
tukir nilo nananggoi ra kasapi' am
mangkuk maas akasuot ra kamayan
atungon no io hino sambayang nu
ulun pihangon nu Ala. 9Ilo manani ra
saumi nanian bahuon, rahu kono,

"Oko yak auma' angalap
ra kitap hino
angiru' ra tulu' pinamaralikit
siino soop pinanatandu'.
Nga oko nopongo pinatoi,
am intor ra pinatayan mu hino
tuki-tukir nu saumi lilian, am
rahu, pihangan am bansa'
nopongo inaliran mu
ra tayar nu Ala.
10*Oko nopongo napasauk rilo*
ra saumi bansa' tayar nu
karaya' nu imam-imam yak,
hili ilo angkaraya' ra tayar yak
nu Ala taka,
am amihang ra tana'."

11Am pakakito au po ra saumi
pinakito. Hili au nakakito ra kula-
kula' ngaribu am kula-kula' nga juta
suang nu malaikat. Ilo tinumuor
nilumibung ra kurusi' hino am
kaapat-apat nu aayah am mamaayo
hiano. 12Am ilo manani ra rahu ai-
ngor,

"Maak nu Rumba nopongo
kinolos hino maan ansuko'
am intok sumamba
nga kawi' nu kuasa',
kawi' nu sasawot, kapandayan
am kotoh, kuasa' asundu
siino rio"

13Hili au po nakaringoh ra kawi'
nu aayah ra limbowon, ra tana', ra
randalom nu tana' am randalom nu
luab, kawi' nu aayah ra limbowon am
tana' hitu ahimanani,

"Ala nanturung ra kurusi' hino
am Maak nu Rumba hino,
ilo ansukon am intok sumamba
nga ilo asundu ra kuasa'
am akakuasa' suku'
ra buo-buoi no!

14Hili kaapat-apat nu aayah hino
nilumimbang, "Amin!" Am mamaa-
yo hiano pono' am nahulatur niru-
mungu' am sumamba.

Intor ra baal nu tulu' pinamaralikit siino soop pinanatandu'

6 1Pongo nu hino kakito ku Maak nu
Rumba hino namansa' ra
pinamaralikit puu-puun intor ra lolot
nu katulu-tulu' nu pinamaralikit
siino soop pinanatandu' hino. Hili au
po nakaringoh ra rahu nu saumi intor
ra lolot nu kaapat-apat nu aayah
hiano, rahu kono, "Ikon mu." Rahu
hino ohondo' ra bingor nu aningka-
lur.
2Hili au nahilong, am kakito ku sa-
nginan kuda' apulak, ulun tinumam-
pak no akatinanggoi ra saumi pana',
am io tinaakan ra saumi sapulu kono
sapulu nu raja'. Io inakou am
rumangku ra io namanang, asiha'
humaau amihang.
3Hili Maak nu Rumba hino po
namansa' ra pinamaralikit karuo, am
karingoh ku rahu nu aayah karuo
hino, rahu kono, "Ikon mu!"
4Hili bulah po nu kuda' bokon.
Bulu nu kuda' hino alia'. Ulun

5:8 Nan. 141:2 5:9 Nan. 33:3, 98:1, Yas. 42:10 5:10 Nah. 19:6, Pin. 1:6 5:11 Dan. 7:10 6:2 Sa. 1:8, 6:3,6 6:4 Sa. 1:8, 6:2

tinumampak ra kuda' hino tinaakan
ra kuasa' amalawo ra baa-baal nu
pahahansayan ra tana' hitu, hili ulun
nu tana' ampapatoi yak lapo-lapon.
Hili io tinaakan ra saumi pisau alang-
goi.
5Hili Maak nu Rumba hino
namansa' po ra pinamaralikit katalu.
Am karingoh ku rahu nu maayah
katalu, rahu kono, "Ikon mu!"
Hili au nahilong, am kakito ku
kuda' atarong. Ulun tinumampak no
akatinanggoi ra timbangan. 6Am ka-
ringoh ku kono rahu ahipah intor ra
tanga-tanga' nu kaapat-apat nu
maayah hino. Rahu nu mindahu
hino, "Apat ngapuut gandum onsoi,
umang nu hari' ra songorou, am
oopor am ruo ngapuut gandum
bokon, umang nu hari' ra songorou
poyo. Io yak pain mi taharo' puun nu
taun saitun am anggur!"
7Hili Maak nu Rumba hino
namansa' po ra pinamaralikit kaapat.
Am karingoh ku rahu nu maayah
kaapat, rahu kono, "Ikon mu!"
8Paat ku nahilong, hili au nakakito
ra kuda' abala-balau. Inggalan nu
ulun tinumampak no io hino Patayan.
Am naaling nano io hino Tana'
Kapatayan[c]. Intor ra apat bahian nu
tana' hitu, bahian saumi no tinaakan
rilo, hili ilo akaalap amatoi lumangus
ra pantatabuhan, lumangus ra taba',
lumangus ra kula-kula' aruol am
kium kium asangit.
9Pongo nu hino, Maak nu Rumba
hino namansa' ra pinamaralikit
kalimo. Hili kakito ku ra saau nu
intok pananalaban ra kium taak ra
Tuhan siino inaning-inaning nu ulun
inatoi nga pinatoi hua ra ilo ambala'
aparayol ra rahu intor ra Ala ra
huang abubuh. 10Inaning-inaning
hiano nampaluap, rahu kanilo, "U
Tuhan maayo kuasa', kaando' sala'
am otopot! Kula' ki' buoi nu amahun
tu hili oko amisara' ra ulun amahun
ra tana' am amaratu' rilo ra ukum
nga ilo namatoi ramon?" 11Tuki-tukir
nilo tinaakan ra saumi sampayau
nasindayol apulak. Hili ilo sinusub
pinotooh ikaa kula' abuoi, suku' ra
asulob suang nu ranga-rangan nilo
angkaraya' am pahaka-pahaka' nilo
auma' potoyon ohondo' rilo.
12Hili kakito ku po Maak nu
Rumba hino namansa' ra pina-
maralikit koonom siino pinanatandu'
hino. Hili tana' hitu iningkuli' okotoh
bonsoi. Mato nu orou pono' am
nilumondom suku' nolondom bonsoi
ohondo' ra kain atarong, am bulan
pono' nalia' ohondo' ra lumbak.
13Butitin-butitin pono' am saratu-
ratu' ra tana' hitu intor ra limbowon,
ohondo' ra kinawa' nu ara amata'
aratu' ra amumput okotoh. 14Lim-
bowon pono' am nilumawo ohondo'
ra karatas nirulun, am kawi' nu ruau
am pulou binandingan intor ra intok
nano.
15Hili raja-raja' nu tana', am ulun
sabiton ra mamaayo, mamaayo-
mamaayo nu sauyar, ulun-ulun
akaya' am ulun siino kuasa' amihang,
am kawi' nu ulun bokon, io hino
amba am sala' amba, kawi' no an-
sibuni ra liang-liang nu batu am lolot-
lolot nu batu ra ruau. 16Ilo
nampaluap ra ruau-ruau am batu-
batu hiano, rahu kanilo, "Timbunin
mu akai! Bunion mu akai intor ra
tingkuangon nu Ala nanturung ra
kurusi' siino ra Surga' hino, am intor
ra buuk nu Maak nu Rumba hino!"
17Orou alaat bonsoi hino nopongo
nakasuku', raino ilo apasamput ra

---

[c]6:8 Tana' Kapatayan: lai' nga 5:3

6:5 Sa. 6:2, 6 **6:8** Yah. 14:21 **6:12** Pin. 11:13, 16:18, Yas. 13:10, Yl. 2:10, 31, 3:15, Mat. 24:29, Mrk. 13:24-25, Luk. 21:25 **6:13-14** Yas. 34:4 **6:14** Pin. 16:20 **6:15** Yas. 2:19,21 **6:16** Hos. 10:8, Luk. 23:30 **6:17** Yl. 2:11, Mal. 3:2

ukum siino ra huang nilo, am kaando'
kasangulun po auma' tumaan ra ting-
kuangon nilo!

Aatus am apat ngoopor am apat ngaribu ulun intor ra lolot nu bansa' Israil

7 1 Pongo nu hino, pakakito au ra
apat malaikat tinumuor ra apat
parinsukan ra kiing nu tana'. Ilo na-
ngampong ra apat angin ra tana' hili
angin hino ikaa ahangin ra asak am
luab, karuo kono am kawi' nu taun.
2 Hili au nakakito ra sangulun
malaikat bokon inulah ra solor ra
saraton. Io nangibit ra pinanatandu'
intor ra Ala puun nu bayah hino.
Malaikat hino nampaluap ra io
nahipah ra apat malaikat raitu' li, no-
pongo nakaalap ra kuasa' haling ra
Ala ra apakalaat ra tana' am luab.
3 Rahu po nu malaikat hino, "Pain mi
po kalaato' asak am luab no, karuo
kono am kawi' nu taun rano ra kaapo
akai anaak ra tatandu' buliin ra bulos
nu kawi' nu amba nu Ala taka."
4 Hili au binalaan ra siino aatus am
apat ngoopor am apat ngaribu ulun
tinaakan ra pinanatandu' siino soop
intor ra Ala inuma' ra bulos nilo.
Ulun hiano inalap intor ra oopor am
ruo lilian nu bansa' nu ulun Israil.
5 Intor ra tuki-tukir nu lilian siino
oopor am ruo ngaribu ngaulun. Io
hino intor ra lilian ri Yahuda,
i Rubin, i Gat, 6 i Asir, i Naptali,
i Manasi, i Simion, i Liwi, i Isakhar,
7-8 i Sibulon, i Yusup am i Binyamin.

Kalalaban bonsoi suang nu ulun

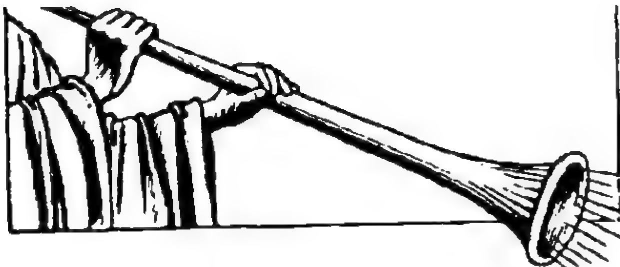
9 Pongo nu hino kakito ku po kula-
kula' suang nu ulun. Kalalaban bon-
soi suang nu ulun hiali am kaando'
kasangulun po akaalap anguntob.
Ulun hiali intor ra tuki-tukir nu
bansa', lilian, pihangan am rahu. Ilo
nanampakai ra pakai nasindayol am
apulak am nananggoi ra raan-raan nu
taun palim, ulun asuang hiano
tinumuor am tinumingkuang ra
kurusi' panturungon nu Ala am tinu-
mingkuang ra Maak nu Rumba hino.
10 Hili ilo nilumuap, rahu kanilo,
"Kaayahan hino inatong intor ra Ala
taka, nanturung ra kurusi' hino am
intor ra Maak nu Rumba hino!"
11 Kawi' nu malaikat tinumuor
nilumibung ra kurusi' hino am
mamaayo am poyo kaapat-apat nu
aayah hiano. Kawi' nu malaikat
hiano nahulatur am nirumungu' ra
tingkuangon nu kurusi' hili sinumam-
ba ra Ala. 12 Rahu kanilo, "Amin! Ala
taka yak ansukon nga io asundu ra
kuasa' am apandai bonsoi. Kawi' nu
rahu tarima' kasi' am huang
rumaliwi' paintupon yak rio. Io
akakuasa' am okotoh suku' ra buo-
buoi no! Amin"
13 Sangulun intor ra lolot nu
mamaayo hiano nangkimuot rakon,
rahu kono, "Ulun nanampakai ra
pakai nasindayol am apulak hiatu,
aun ki' hiatu kaulun am aun ki' intor
nilo?"
14 Limbang kau, "Tuan, ikaa
akapandai au. Oko nga akapandai ra
hino?"
Hili io inindahu rakon, "Hitu nga
ulun-ulun ikaa inatoi ra paat nu
kasusaan maayo li. Ilo nopongo
namahu' ra pakai nilo suku' napulak
ra lumbak nu Maak nu Rumba hino.
15 Hino puun no ilo tinumuor ra ting-
kuangon nu kurusi' nu Ala, am
sumamba rio ra tukir nu orou am lon-
dom ra Pahun nu Tuhan. Am io nan-
turung ra kurusi' hino matong ra
intok nilo amiaha' rilo. 16 Ikaa no ilo
akaliman aitilan am atiinuman. Mato
nu orou am arunsul pono' kaando' no
mintup ra inan nilo, 17 nga Maak nu
Rumba nanturung ra tanga-tanga' ra
talab nu kurusi' hino asauk ra

7:1 Yar. 49:36, Dan. 7:2, Sa. 6:5 7:3 Yah. 9:4,6 7:14 Dan. 12:1, Mat. 24:21, Mrk. 13:19 7:16 Yas. 49:10, 7:17, Nan. 23:1, Yas. 49:10, Yas. 25:8

amimiaha' rilo. Io angibit rilo ra
labut nu siang anaak ra kaayahan.
Am Ala amiir ra lomou intor ra mato
nilo rahili."

Tulu' pinamaralikit siino soop pinanatandu'

8 1Paat nu Maak nu Rumba hino na-
ngiru' ra pinamaralikit katulu'
siino soop pinanatandu' hino, Surga'
pono' am nolosos mamaar talu
ngoopor ngaminit. 2Hili au nakakito
ra tulu' malaikat tinumuor ra ting-
kuangon nu Ala, am taaki' ilo tukiro'
ra tarumpit.
3Sangulun malaikat bokon, nangi-
bit ra saumi pamumulian ra kamayan
binaal intor ra maas, io inatong am
tinumuor ra tingkuangon nu intok
pananalaban. Io tinaakan ra
kamayan asuang bonsoi ra
pamaruang ra sambayang-sam-
bayang nu ulun nangintopot ra Ala
am taakin bulii' ra binabaal
pananalaban binaal intor ra maas
siino ra tingkuangon nu kurusi' pan-
turungon nu Ala. 4Lisun nu kamayan
sinolob hino sinumimpor nam-
babaya' ra sambayang-sambayang nu
ulun nangintopot ra Ala intor ra lo-
ngon nu malaikat tinumuor ra ting-
kuangon nu Ala hino. 5Hili malaikat
hino nangalap ra pananalaban ra
kamayan hino, am napasuang ra apui
intor ra intok pananalaban ra kium
taakin ra Tuhan, hili nanapir ra tam-
pak nu tana'. Intor ra hino rahu nu a-
ningkalur linggu-linggu' am hanit
pono' sia-siat kaando' popor, tana' tu
pono' am okotoh iningkuli.

Tarumpit

Kula-kula' tarumpit

6Pongo nu hino, tulu' malaikat na-
nanggoi ra tulu' tarumpit hino
namalai-lair ra anampui ra tarumpit
hino.
7Malaikat puu-puun nanampui ra
tarumpit no, am anguluh kono batu-
batu am apui nansaang ra lumbak
naratu' ra tana' hitu am apasok bon-
soi. Tana' hitu pono' am talu bahian,
am katalu nano naawi' nosolob, tuu-
tuu' am taun pono' talu bahian am
katalu nano naawi' nosolob.
8Hili malaikat karuo nanampui ra
tarumpit no, hili siino saumi maayo
bonsoi kono ruau laa-laang ra
pahilayan tinapiran ra luab. Luab
hino pono' am talu bahian, am katalu
nano inungga' nasauk ra lumbak, 9am
maayah nu saumi bahian intor ra talu
bahian ra luab hino inatoi. Kono po
hino kapal siino ra bahian hino
nasasai.
10Hili malaikat katalu nanampui
ra tarumpit no, hili saumi butitin
maayo, laa-laang ohondo' ra obor
naratu' intor ra limbowon, hili inin-
tup ra saumi bahian intor ra talu
ngabahian ra kawi' nu siang am labut
nu siang. 11(Inggalan nu butitin hino
"Apait".) Hili sambahian intor ra
talu ngabahian siang hino napait, am
asuang ulun inatoi nga nanginum ra
siang napait hino.
12Hili malaikat kaapat nanampui
ra tarumpit no. Hili mato nu orou,
bulan am butitin talu bahian no, am
sambahian no naungga' am nalawo

8:3 Bab. 9:1, Nah. 30:1,3 **8:5** Im. 16:12, Isk. 10:2, Nah. 19:16, Isk. 34:23, Nan. 23:2 Pin. 11:19, 16:18 **8:7** Nah. 9:23-25, Isk. 38:22, **8:10** Yas. 14:12 **8:11** Yar. 9:15 **8:12** Yas. 13:10, Isk. 32:7, Yl. 2:10, 31, 3:15

binantang nilo intor ra binantang
puu-puun li. Am kono po hino nu
atawang am londom talu bahian no,
am sambahian ra atawang no ikaa
awantang, am sambahian ra londom
no nolondom bonsoi.
13Hili au nahilong, am karingoh ku
rahu nu saumi susuit sabiton ra
rajawali kaya-kayang ra rasawat,
rahu kono, “Aila'! Aila'! Aila' kawi'
nu ulun ra tana' ra paat aringoh talu
malaikat bokon no anampui ra
tarumpit nilo no naapo!”

9 1Hili malaikat kalimo nanampui
ra tarumpit no, am kakito ku
saumi butitin naratu' intor ra lim-
bowon inintup ra tana' hitu. Butitin
hino tinaakan ra kunsi' nu intok
namariilan ra saitan andalom bon-
soi[d]. 2Hili butitin hino nanukab ra
pinonobon ra intok namariilan ra
saitan andalom bonsoi, hili lisun
sinumamput intor ra randalom nu tu-
lungan hino ohondo' ra lisun nu apui
maayo. Mato nu orou am rasawat
nolondom nu lisun intor ra intok
namariilan ra saitan andalom bonsoi
hino. 3Hili intor ra lisun hino sasam-
pu-samput kapu' am tinumuun ra
tana'. Kapu-kapu' hiano tinaakan ra
bisa' ohondo' ra bisa' tinaakan ra a-
ngangait. 4Ilo pinopol ikaa angakan
ra balanda', kawi' nu taun am kawi'
nu tambak am boko-bokon po. Ilo
anabuh yak ra ulun kaando' tatandu'
ra bulos, io hino tatandu' siino soop
intor ra Ala. 5Kapu-kapu' hiano
pinopol ikaa amatoi ra ulun hiano, io
yak angila-ngila' yak rilo limo
ngabulan buoi no. Niruol nu bisa' nu
kapu-kapu' hiano ohondo' ra niruol
nu antipon nu angangait. 6Buoi nu
limo nga bulan hino, kawi' nu ulun
hiano ahuyu-huyum ra patayan, io
yak ilo ikaa matoi, ilo asiha' matoi, io
yak patayan ahiru' intor rilo.
7Baal nu kapu' hiano ohondo' ra
kuda' nalair ibiton muoi antabuh.
Ulu nilo no siino sapulu kono maas ra
pahilayan. Bulos nilo kono bulos nu
ulun. 8Abuk nilo kono abuk nu ruan-
du', am ripon nilo kono ripon nu si-
nga'. 9Kubab nilo nilopot ra kono
sampayau basi' pahilayan. Kinutub
nu alar nilo ohondo' ra kinutub nu
kuda' asuang amaralaat ra kurita' ra
paat sumunggapo ra luang nu pan-
tatabuhan. 10Ilo siino iku' am bisa'
nilo ohondo' ra angangait. Am intor
ra iku' nilo, hino nga intok nu kuasa'
nilo angila-ngila' ra ulun ra buoi nu
limo nga bulan. 11Ilo siino amihang
rilo, am raja' nilo no io hino malaikat
anguasa' ra intok namariilan ra
saitan andalom bonsoi hino. Inggalan
no ra panabitan nu ulun Ibarani io
hino Abadon. Am pananabitan nu
ulun Yunani io hino Apolion (atu-
ngon no “Amumunsah”)
12Susa' puu-puun nopongo nali-
bos, pongo nu hino siino ruo po susa'
auma' matong.
13Hili malaikat koonom nanampui
ra tarumpit no. Hili au nakaringoh ra
rahu intor ra kaapat-apat nu punduk
nu pananalaban binaal intor ra maas
siino ra tingkuangon nu Ala. 14In-
dahu rahu hino ra malaikat koonom
hino, “Lalahin mu apat malaikat ti-
nangkong ra siang Iparat hino!”
15Kaapat-apat nu malaikat hiano
pono' am nilalahan. Ilo nopongo
nilair ra tayar yak nu jaam, orou,
bulan am upok hino, am kawi' nu
ulun ra tana' hitu talu yak bahian no,
am sambahian no yak potoyon nilo.
16Au binalaan ra suang nu ulun
tinumampak ra kuda', suang no io

---

d9:1 Intok namariilan ra saitan andalom bonsoi: Intok atawoi bonsoi ra randalom nu tana' ra hino nga namariilan ra saitan-saitan suku' ra orou pangawian ra ilo maan ukumi'.

9:2 Kas. 19:28 **9:4** Yah. 9:4 **9:3** Nah. 10:12-15 **9:6** Ayb. 3:21, Yar. 8:3 **9:7** Yl. 2:4 **9:8** Yl. 1:6 **9:9** Yl. 2:5 **9:13** Nah. 30:1-3

hino ruo ngaatus ngajuta ngaulun.
[17]Am ra luang nu pinakito rakon, au
nakakito ra kuda-kuda' hiano am
tinumampak ra kuda hiano nanam-
pakai ra sampayau basi' aliis ra
kalilia'. am akasul ohondo' ra batu
nilam, am poyo asilo-silou. Ulu nu
kuda' hiano ohondo' ra ulu nu singa',
apui, am lisun, am poyo balirang nu
apui sinumamput intor ra kabang
nilo. [18]Kawi' nu ulun ra tana' talu
bahian no, am ulun siino ra sam-
bahian no naluus inatoi ra talu baal
hiano io hino apui, lisun, am balirang
nu apui sumamput intor ra kabang nu
kuda' hino. [19]Kotoh nu kuda' hiano
anaak ra aruol ra ulun siino ra kabang
am iku' nilo. Iku' nu kuda' hiano
kono ulu nu kukuo. Intor ra iku' nu
kuda' hiano, ilo angila-ngila' ra ulun.
[20]Io yak sawah nu ulun ikaa inatoi
ra apui, lisun am balirang nu apui
hino, ikaa po ilo mulou ra maan nilo
no alaat. Ikaa ilo mulou sumamba ra
saitan am ala binabaal intor ra maas,
pirak, tambaha', batu am tataun ikaa
apandai ahilong am angkinongoh,
karuo kono am makou. [21]Ikaa po ilo
mimpoi intor ra kawi' nu maan nilo
alaat, io hino ampapatoi, sasampui-
sasampui, maan-maan apakauyu' am
antatakou.

Malaikat am kitap nirulun borook.

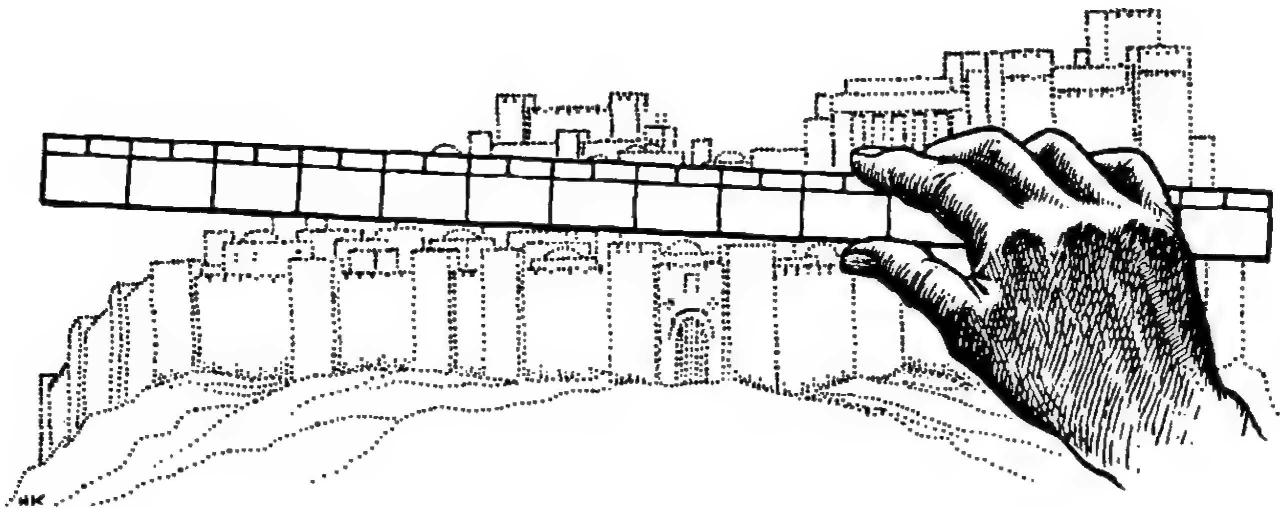
10 [1]Hili au po nakakito ra sangu-
lun malaikat bokon okotoh
tinumuun intor ra Surga'. Io nolopot
nu haun, am limbou nu ulu no siino
bulintung nilumimbokou. Bulos no
nanabinuntul ohondo' ra mato nu
orou, am kalayam no ohondo' ra
turok-turok pamumulian ra apui. [2]Io
nananggoi ra saumi kitap nirulun
borook nabangkal. Kalayam no
pamiris kinumindang ra luab, am
kalayam no kait kinumindang ra
asak.
[3]Hili io nilumuap ra rahu aingor
ohondo' ra rahu nu singa'. pongo nu
malaikat hino nilumuap, katulu-tulu'
nu aningkalur nilumimbang ra rahu
aingor akainingou. [4]Kotongo' nu a-
ningkalur hino mindahu, kau halan
ra au asiha' anulis, io yak pakaringoh
au ra saumi rahu intor ra Surga', rahu
kono, "Alimon mu nga atu nirahu nu
tingkalur intulu' hino pain mu
tulisi'."
[5]Hili malaikat kinumindang ra
luab am asak nakito ku hino naning-
gol ra longon no pamiris napatulu' ra
limbowon. [6]Io nampator ra inggalan
nu Ala hino, nga io hua aayah suku'
ra buo-buoi no, nga io hua napasauk
ra limbowon, tana' am luab am poyo
kawi' nu atu-atu. Rahu nu malaikat
hino, "Ikaa noyo aindulan paat no!
[7]Io yak paat nu malaikat katulu'
nanampui ra tarumpit no, Ala auma'
apasauk ra binabaas nu huang no
ikaa napandayan hino, ohondo' ra
aun binalaan no ra amba-amba no, io
hino ulun angindul ra rahu no."
[8]Am hili rahu naringoh ku intor ra
Surga' hino po, inindahu po rakon.
Rahu kono, "Bi kamu oyo' alapo'
kitap biningkal ra longon nu malaikat
kinumindang ra luab am asak no."
[9]Hili bi ku inuoi ra malaikat hino
nangitaak ra kitap rulunon borook
hino. Rahu no, "Unduton mu nga am
akano'. Ra luang nu kabang mu io
aamis ohondo' ra ruu' nu maningot,
io yak ra luang nu tinaai mu io apait."
[10]Alapo' ku kitap borook hino
intor ra longon nano am parambus
akano'. Ra luang nu kabang ku
alimanan ku ohondo' ra ruu' nu ma-
ningot, io yak pongo ku nonolon, ra
luang nu tinaai ku io napait. [11]Hili au
sinusub, "Poroyolon mu po ihondo'
rahu nu Ala intor ra baal nu kula-

9:20 Nan. 115:4-7, 135:15-17, Dan. 5:23 **10:5-7** Nah. 20:11, Laup. 32:40, Dan. 12:7, Bab. 3:7
10:8-10 Isk. 2:8-3:3

kula' bansa', pihangan, rahu am raja-
raja'."

Ruo ngaulun ambabala'

11 1Pongo nu hino taaki' po au ra
solompor taun maar pohondo'
ra susukur panunuku', hili au
sinusub, "Bi kamu oyo' tukuo' Pahun
nu Tuhan am ondo' intok
pananalaban. Untubon mu kula'
suang nu ulun sumamba ra luang
nano. 2Io yak ikaa tukuon mu solor ra
insolohon ra Pahun nu Tuhan hino,
nga bahian hino nopongo tinaakan ra
ulun-ulun ikaa angintopot ra Tuhan.
Ilo anginda-ngindang ra bandar
nabahuan hino io hino Yarusalim ra
buoi nu apat ngoopor am ruo
ngabulan. 3Au anusub ra ulun ku ruo
atu ikaa onsoi ra tayar nilo, haling ra
hino apui sumamput intor ra kabang
nilo amatoi ra ulun tumabuh rilo.
Intor ra baal hino kawi' nu ulun angu-
ma' ra atu ikaa onsoi ra tayar nilo
maan potoyo'. 6Siino po kuasa' nilo
omopol ra limbowon ikaa apanguluh
ra buoi nilo ambala' ra aho intor ra
Ala. Siino po kuasa' nilo ra kawi' nu
labut nu siang, am angungga' sumauk
ra lumbak. Am siino po kuasa' nilo a-
ngibit ra tana' hitu ra kula-kula' ila',
ra kono ilo asiha' anguma' ra baal
hino.
7Pongo nilo ambala' ra aho balain
nilo, kium sinumamput intor ra intok
namariilan ra saitan andalom bonsoi
hino tinumabuh am amatoi rilo. 8Am
bangkai nilo iringkuli' ra ralan nu

Taun maar pohondo' ra susukur panunuku'

ngaulun muoi ambabala' anampakai
ra pakai ahulir, am ilo ambala' ra aho
nu Ala ra buoi nu saribu ruo ngaatus
am onom ngoopor orou."
4Ruo ngaulun ambabala' hiano io
hino ruo ngabatang taun saitun am
ruo papaturungan ra lampung siino
ra tingkuangon nu Tuhan nu lim-
bowon, tana' am kawi' nu suot no.
5Kono ulun angimuun anguma' ra
bandar maayo, intok nu Tuhan nilo
no sinalip. Nangintiluan ra inggalan
nu bandar hino, io hino Sodom am
Masir. 9Ulun intor ra kawi' nu piha-
ngan, lilian, rahu, am bansa' akakito
ra bangkai nilo ra buoi nu talu orou
am tanga' orou nu kaapat orou no,
am ilo aangas omolobong ra bangkai
hiano. 10Kawi' nu ulun amahun ra
tana' hitu anginsuat ra pinatayan nu

11:1 Isk. 40:3, Sa. 2:1-2 **11:2** Luk. 21:24 **11:4** Sa. 4:3, 11-14 **11:6** 1Raj. 17:1, Nah. 7:17-19, 1Sam. 4:8 **11:7** Dan. 7:7, Pin. 13:5-7, 17:8, Dan. 7:21 **11:8** Yas. 1:9-10

ruo ngaulun ambabala' hiano. Ilo
ahirau am ambabalos antataak ra
taak lalayau, nga ruo ngaulun hiano
napaatong ra ila' asuang ra kawi' nu
ulun nu tana'.
[11]Pongo nu talu orou am tanga'
orou nu kaapat orou no, ratong po nu
pinawo nu Ala am inunsop po ra ruo
ngaulun angindul ra aho nu Ala
hiano. Ilo pono' am nanduli' naayah,
suku' kawi' nu ulun nahilong rilo
nangkalaa' bonsoi. [12]Hili ruo
ngaulun angindul ra aho hiano naka-
ringoh ra rahu aingor intor ra Surga',
rahu kono, "Ikon mi sumimpor ka ra
hitu!"
Ra tingkuangon nu ulun pantabuh
nilo, ilo sinumimpor ra Surga', am
sinumasah ra haun. [13]Am paat nu
hino tana' iningkuli okotoh bonsoi.
Bandar Yarusalim hino oopor bahian
no, am bahian koopor no nasasai, am
tulu' ngaribu ulun inatoi ra tana' i-
ningkuli okotoh bonsoi hino. Ulun
angkalaa' bonsoi, hili ilo nangansu-
ngansuk ra Ala asundu ra kuasa' hio'
ra Surga'.
[14]Ila' karuo nopongo nalibos. Io
yak ilai' nga! Ila' katalu ikaa kula'
abuoi auma' sumunu'.

Tarumpit katulu'

[15]Hili malaikat katulu' nanampui
ra tarumpit no, hili siino rahu nari-
ngoh intor ra Surga' aingor bonsoi,
rahu kono, "Tuhan taka am Raja'
Kaayahan nirandi' no hino akakuasa'
bonsoi amihang ra tana'. Ilo auma'
amihang suku' ra buo-buoi no!"
[16]Hili ruo ngoopor am apat
mamaayo nanturung ra kurusi' nilo
ra tingkuangon nu Ala, nirumungu'
nahulatur am sinumamba ra Ala.
[17]Rahu kanilo,
"Tuhan, Ala maayo kuasa',
siino, raino am
lai-lair noyo siino!
Akai mindahu tarima' kasi'
riun,
nga oko nopongo nanguma'
ra kuasa' mu maayo hino,
am nopongo nangimuun
namihang!
[18]*Ulun-ulun ikaa angintopot*
ra Tuhan,
rumuso nga nasuku' no paat
anaak ra ukum mu,
am nasuku' no paat mu po
amisara' ra ulun-ulun inatoi.
Hitu paat no anaak
ra talampos
ra tayar nu amba-amba mu,
ulun angindul ra aho nu Ala,
am kawi' nu ulun pihangon mu,
io hino kawi' nu ulun
sumamba riun,
ulun maayo am ulun borook.
Hitu nga paat no amatoi ra
ulun nu napakalaat ra tana'."
[19]Hili Pahun nu Tuhan ra Surga'
nahiang, am kakito pati parandian
siino ra luang nano. Hili hanit pono'
am sia-siat ikaa opopor am tingkalur
pono' anumpalak am amalingkaar ai-
ngor, am poyo tana' iningkuli am a-
nguluh batu kono amalapos ra
kilamu.

Ruandu' am naha'

12 [1]Hili kakito ra limbowon saumi
baal kalalaban bonsoi. Sangu-
lun ruandu' tuo-tuor ra tampak nu
bulan am nanampakai ra mato nu
orou asauk ra pakai no. Am sapulu
nano siino oopor am ruo butitin
asauk ra sinikot no. [2]Ruandu' hino
ahali', am sumuku' no hua paat no
angkahui, hili io hala-halak arualan.
[3]Hili kakito po ra limbowon saumi
baal kalalaban. Siino saumi kium
sabiton ra naha' alia' makalu bonsoi,

11:11 Yah. 37:10 **11:12** 2Raj. 2:11 **11:13** Pin. 6:12, 16:18 **11:15** Nah. 15:18, Dan. 2:44, 7:14,27
11:18 Nan. 2:5, 110:5, 115:13 **11:19** Pin. 8:5, 16:18, 16:21 **12:3** Dan. 7:7

tulu' ra ulu am oopor ra sangau. Am
ulu nano natukir ra sapulu. [4]Am
butitin ra limbowon talu bahian no,
am sambahian no impayuran nu
naha' hino ralaato' ra iku' nano am
tapiri' ra tana' tu. Naha' hino
tinumuor ra tingkuangon nu ruandu'
atipangkahui hino ra huang asiha'
onolon ra lilia' kahuyon hino.
[5]Hili pangkahui ruandu' hino ra
sangulun anak ungkuyon akakuasa'
amihang ra kawi' nu bansa'. Io yak
lilia' hino hinaau intor ra ruandu'
hino am ibito' ra Ala ra tingkuangon
nu kurusi' no. [6]Hili ruandu' hino
inuoi ra tana' asuang ra batu am in-
ahison, ra intok nopongo nilair nu
Ala ra tayar no. Ra intok hino io
auma' piahain ra buoi nu saribu ruo
ngaatus am onom ngoopor orou.
[7]Hili kasauk pantatabuhan ra
Surga'. I Mikhail am malaikat-
malaikat rangan no tinumabuh ra
naha' hino. Am naha' hino pono' in-
insuupan nu malaikat-malaikat no
rano, tumabuh ri Mikhail. [8]Io yak
napayau yak hua naha' hino. Io am
malaikat-malaikat no rano pinahiru'
ra Surga'. [9]Naha' makalu bonsoi hino
tinapiran! Io nga kukuo lai-lair ra
pahulu li ininggalanan ra Ibilis karuo
kono am Raja' nu Saitan, namaruung
ra kawi' nu ulun nu tana'. Io am kawi'
nu malaikat no tinapiran ra tana' tu.
[10]Hili karingoh ku rahu aingor
bonsoi intor ra Surga', rahu kono,
"Raino nga paat no Ala apakaayah ra
ulun pihangon no! Raino Ala
napakito ra kuasa' no kono Raja'!
Raino Raja' Kaayahan nirandi' hino
pono' am apakito ra kuasa' no! Nga
napasala' hua ra pahaka-pahaka'
taka ra tingkuangon nu Ala ra tukir
nu orou am londom, nopongo
pinahiru' intor ra Surga'. [11]Pahaka-
pahaka' taka nopongo namayau rio
intor ra lumbak nu Maak nu Rumba
hino, am intor ra aho otopot intor ra
Ala binalaan nilo hino. Ilo ikaa ang-
kalaa' ra atu asauk ra bayah nilo
suku' matoi. [12]Intor ra hino, onsoi
kawi' nu amahun ra Surga', angansu-
ngansuk anginsuat! Io yak kaasian
bonsoi kawi' nu siino ra tana' am
luab, nga Ibilis hino nopongo
tinumuun riun ra huang ambuuk bon-
soi, nga apandayan no hua paat no
ikaa noyo abuoi."
[13]Paat nu naha' hino nakaliman
nga io tinapiran ra tana', io nangi-
muun nongoloou ra ruandu' nanga-
hui ra lilia' ungkuyon hino. [14]Io yak
ruandu' hino tinaakan ra ruo alar nu
susuit sabiton ra rajawali maayo, hili
io angkayang muoi ra intokon no ra
tana' asuang ra batu am inahison, ra
hino hua intok no piahain ra buoi nu
talu upok am onom bulan, ikaa
apatoi nu naha' hino. [15]Hili naha'
hino anampul ra siang asuang bonsoi
intor ra kabang no ra atu ulion nu
ruandu' hino, hili angantung ra ruan-
du' hino. [16]Io yak tana' tu nanginsuup
ra ruandu' hino. Tana' hino tinu-
mabang am nonolon ra siang intor ra
kabang nu naha' hino. [17]Naha' hino
pono' am nambuuk bonsoi ra ruan-
du' hino, suku' io inuoi nongoloou
nanasah ra sua' bokon nu ruandu'
hino, io hino kawi' nu ulun olondon
ra panusuban-panusuban nu Ala am
ambala' intor ra baal ri Yasus am
kuasa' no. [18]Hili naha' hino
tinumuor[e] ra ihih nu luab.

Ruo kium

13 [1]Pakakito au po ra saumi kium
sinumamput intor ra randalom
nu luab. Ulu no tulu' am oopor sa-

[e]12:18 hili naha' hino tinumuor: Ra luang nu buku nakalair; hili au tinumuor (lai' nga ayat 10)

12:4 Dan. 8:10 **12:5** Yas. 66:7, Nan. 2:9 **12:7** Dan. 10:13,21,12:1, Yud. 9 **12:9** Kas. 3:1, Luk. 10:18 **12:10** Ayb. 1:9-10, Sa. 3:1 **12:14** Dan. 7:25, 12:7 **13:1** Dan. 7:3, Pin. 17:3, 7-12

ngau no. Tuki-tukir nu sangau nano
siino sinikot, am tuki-tukir nu ulu
nano siino inggalan sinuratan ra
ahuyai ra Ala. 2Baal nu kium nakito
ku hino ohondo' ra kuir, am kalayam
nano ohondo' ra kalayam nu
baawang, am kabang nano ohondo'
ra kabang nu singa'. Hili kium hino
tinaakan nu naha' ra kotoh no tohom,
am kuasa' no amihang maayo bonsoi
hino. 3Saumi intor ra lolot nu tulu'
ulu nu kium hino ohondo' ra pilat
maayo akapatoi ra ulun, io yak pilat
hino nopongo napali'. Kawi' nu ulun
ra luput nu tana' inaya' ra rahu nu
kium hino ra huang asumpo bonsoi.
4Am ilo sumamba angansu-ngansuk
ra naha' hino, nga io hua nanaak ra
kuasa' ra kium hino. Am kium hino
pono' am ansukon nilo, rahu kanilo,
"Kaando' humondo' ra kium hitu!
Kaando' tumaan tumabuh rio!"

5Kium hino pinahusu paindahuo'
ra rahu kumakaulu' am ahuyai ra
Ala. Io pinapihang apat ngoopor am
ruo ngabulan buoi no. 6Hili io angi-
muun ahuyai ra Ala, am inggalan nu
Ala. Kono po hino nu intokon nu Ala,
am kawi' nu amahun ra Surga' pono'
inuyai no. 7Io pono' am pinahusu po
tumabuh ra ulun pihangon nu Ala am
amayau rilo. Am kuasa' amihang ra
kawi' nu lilian, pihangan, rahu, am
bansa' tinaakan rio. 8Kawi' nu ulun
aayah ra tana' hitu auma' sumamba
yak ra kium hino, siliu yak ra ulun no-
pongo nasuratan ra inggalan ra
kaapo tana' hitu nasauk ra buku nu
ulun aayah tohom nu Maak nu
Rumba nopongo kinolos hino.

9Intor ra hino, kono akau tumaan
angkinongoh, onsoi kinongohon mi
aho hitu,

10*"Ikaa mulalas, ulun tuu-tuu'*
tabuson, tabuson yak.
Am ulun tuu-tuu' pirison ra
pisau, pirison yak ra pisau.
Hino nga puun no ulun pihan-
gon nu Ala tumaan yak
am olondon ra intopot."

11Hili au nakakito po ra saumi
kium bokon sinumamput intor ra ran-
dalom nu tana'. Sangau nu kium hino
ruo ohondo' ra sangau nu Maak nu
Rumba. Rahu nano ohondo' ra rahu
nu naha'. 12Ra tingkuangon nu kium
puu-puun raitu' li, io nanguma' ra
kuasa' no maayo naalap no intor ra
kium hino po. Kawi' nu amahun ra
luput nu tana' hitu, likatin no
sumamba ra kium puu-puun raitu' li,
nopongo napali' ra pilat hino. 13Kium
karuo hino anguma' ra tatandu-
tatandu' kalalaban bonsoi. Ra ting-
kuangon nu kawi' nu ulun io anguma'
ra apui aratu' ra tana' intor ra lim-
bowon. 14Am kawi' nu ulun aayah ra
tana' hitu naruung no ra tatandu-
tatandu' kalalaban aalap no anguma'
ra tingkuangon nu kium puu-puun
raitu' li. Am kawi' nilo nilikatan no
amaal ra binabaal opohondo' ra
kium nopongo napilat nu pisau hino,
io yak ikaa hua io inatoi.

15Kium karuo hino tinaakan ra
kuasa' apakaayah ra binabaal hino,
suku' binabaal hino apandai ahayam
am amatoi ra kawi' nu ulun aangas
sumamba rio. 16Kawi' nu ulun,
okotoh, alami', ulun akaya' am ulun
kaando' ra atu-atu, ulun amba am
ulun sala' amba, likatin nu kium hino
angalap ra pananatandu' buliin ra lo-
ngon nilo pamiris karuo kono am
bulos nilo. 17Kaando' kasangulun po
auma' ahalir karuo kono am antalan
ra atu-atu, nu kono po io ikaa
nokotohom ra pananatandu' hino, io
hino inggalan nu kium hino, karuo
kono am numbur apaintalang ra ing-
galan hino.

18Baal hitu onsoi ulun siino kapan-
dayan amahuang. Ulun apandai
amahuang io akaalap anguntob ra a-

13:2 Dan. 7:4-6 **13:5-6** Dan. 7:8, 25, 11:36 **13:7** Dan. 7:21 **13:8** Nan. 69:28 **13:10** Yar. 15:2, 43:11

tungon nu numbur intor ra kium hino,
nga numbur hino inggalan nu ulun.
Numbur hino, io hino onom ngaatus
am onom ngoopor am onom.

Maak nu rumba am ulun pihangon no

14 [1]Hili au nahilong po, am kakito
ku Maak nu Rumba hino
tinumuor ra tampak nu Inuluh Sion
io hino Yarusalim. Am suang nu ulun
baya-baya' rio no siino aatus am apat
ngoopor am apat ngaribu ngaulun,
am bulos nilo no natukir binatikan ra
inggalan nu Maak nu Rumba hino am
inggalan nu Ama' nano. [2]Am kari-
ngoh ku rahu intor ra limbowon holo-
holon ohondo' ra holon nu bosoi
asawat bonsoi am ohondo' ra aning-
kalur aingor bonsoi. Rahu hino kono
pangkinangahan ra tatangkung kayu-
ton nu ulun ananangkung. [3]Ra ting-
kuangon nu kurusi' am kaapat-apat
nu maayah am poyo mamaayo siino
ra libung nu kurusi' hino, aatus am
apat ngoopor am apat ngaribu
ngaulun hiano nahimanani ra saumi
nanian bahuon. Nanian hino ikaa
apandayan nu ulun bokon, siliu yak
ra aatus am apat ngoopor am apat
ngaribu ngaulun hiano nga ilo nopo-
ngo kinaayah nu Ala. [4]Ulun hiano
kaando' no kalaatan inuma' nilo
ohondo' ra ralaa ikaa inumbiran nu
ungkuyon, nga ilo ikaa nahumbir ra
ruandu'. Ilo maya' yak ra Maak nu
Rumba hino ra atu yak oyon no. Ra
lolot nu kawi' nu bansa', ilo nga no-
pongo naayah am asauk ra taak puu-
puun ra Ala am Maak nu Rumba.
[5]Ikaa ihondo' ilo pambuak am kaan-
do' po sala' nilo sahuhumi.

Talu malaikat

[6]Hili au nakakito ra sangulun
malaikat bokon kaya-kayang asawat
bonsoi hio' ra limbowon. Malaikat
hino nangibit ra aho intor ra baal nu
Aho Onsoi am ampus-ampus
pasukuon ra tayar nu ulun ra tana', io
hino kawi' nu bansa', lilian, rahu, am
pihangan. [7]Malaikat hino nam-
paluap, rahu kono, "Onsoi akau
rumaliwi' huang ra Ala, am angansu-
ngansuk ra kuasa' no asundu hino!
Nga nasuku' no hua paat nu Ala
amisara' ra ulun. Onsoi sumamba rio
napasauk ra limbowon, tana', luab
am kawi' nu labut nu siang!"
[8]Malaikat karuo sinumunu' ra
malaikat puu-puun am nampaluap,
rahu kono, "Nasasai noyo! Bandar
Babil bandar maayo hino nasasai
noyo! Io napasauk ra kawi' nu ulun a-
nguma' ra baa-baal apakauyu' io
hino ohondo' ra anaak ra ulun ra ang-
gur apahauk."
[9]Malaikat katalu sinumunu' ra
ruo malaikat namahulu raitu' li am io
nampaluap, rahu kono, "Ulun
sumamba ra kium hino am ulun
binabaal hino, am nokotohom ra
tatandu' nu kium hino ra bulos karuo
kono am longon nano, [10]ulun hino
akainum ra anggur nu Ala, io hino
anggur ukum no hino nopongo sinu-
nguan ra luang nu sawan no, ikaa
kinaulan ka borook po atungon no ilo
auma' ukumin yak! Kawi' nu ulun
hiano auma' ilaan ra apui am
balirang alasu' bonsoi ra tingkuangon
nu malaikat-malaikat nu Ala am ting-
kuangon nu Maak nu Rumba hino.
[11]Lisun nu apui angila' ra ulun hiano
parayu-rayus alisun suku' ra buo-
buoi no. Ampus nu orou am londom
kaando' kapapari' nilo aila', io hino
ulun sumamba ra kium hino am
binabaal nano, am kawi' nu ulun
nokotohom ra tatandu' nu kium
hino."
[12]Ra luang nu baal hitu, ulun pi-
hangon nu Ala olondon ra panu-
suban-panusuban no am olondon

14:1 Yah. 9:4, Pin. 7:3 14:5 Sip. 3:13 14:8 Yas. 21:9, Yar. 51:8, Pin. 18:2 14:10 Yas. 51:17, Kas. 19:24, Yah. 38:22 14:11 Yas. 34:10

intopot ri Yasus, onsoi tumaan
huang.
13 Hili au po nakaringoh ra rahu
intor ra Surga', rahu kono, "Suratin
mu baal hitu. Intor raino, asatu' ulun
matoi ra paat no angkaraya' ra tayar
nu Tuhan!"
Limbang nu Ro nu Ala, "Otopot!
Nga ilo mulou angkaraya', nga balos
nu karaya' nilo hai-hait rumangan
rilo,"

Tana' hitu otomon

14 Hili au nakakito po ra saumi
haun apulak. Ra tampak nu haun
hino siino sangulun nanturung kono
pahilayan ra ulun. Io nanansapulu ra
maas am io nananggoi ra saumi sabit
alarom. 15 Am sangulun malaikat
bokon sinumamput intor ra Pahun nu
Tuhan. Io nampaluap ra rahu aingor
bonsoi ra ulun nanturung ra tampak
nu haun hino, rahu kono, "Singgalin
mu sabit muno am otomon mu raino,
nga raino nga paat no asamaan, tana'
hitu naansak noyo am auma'
otomon." 16 Hili ulun nanturung ra
tampak nu haun hino naninggol ra
sabit no ra tampak nu tana', hili tana'
pono' am inotom.
17 Hili au po nakakito ra sangulun
malaikat bokon sinumamput intor ra
pahun nu Tuhan ra Surga'. Io pono'
am akatinanggoi ra saumi sabit
alarom.
18 Pongo nu hino, sangulun
malaikat bokon anguasa' ra apui, in-
atong intor ra intok pananalaban. Io
nilumuap ra rahu aingor bonsoi ra
malaikat akatinanggoi ra sabit
alarom hino, rahu kono, "Singgalin
mu sabit muno am tataso' punguan
nu kinawa' nu anggur ra tana', nga
kinawa' nano naansak noyo!"
19 Hili malaikat hino naninggol ra
sabit no rano ra tana' am nanatas
napansuai ra kinawa' nu anggur intor
ra taunan no, hili nanapir ra luang nu
pamimisakan ra anggur ukum nu Ala
alalarang hino. 20 Kinawa' nu anggur
hino pisakin ra taning nu bandar, am
intor ra pamimisakan ra anggur hino
naantung lumbak ohondo' ra siang,
tawoi no talu ngaatus kilomito, am
ralom no maar pakaruo ngamito.

Malaikat am ila' pangawian

15 1 Hili pakakito au po ra saumi
baal kalalaban bonsoi nasauk ra
limbowon. Siino tulu' malaikat am
tulu' po ila' pangawian. Hitu nga
popor no Ala amaratu' ra buuk no.
2 Pongo nu hino pakakito au po ra
saumi baal kono pahilayan ra luab
babaraan nansaang ra apui. Kakito
ku po ulun nopongo namanang ra
kium am ulun binabaal no, am
namanang ra ulun inggalan no tinan-
duan ra numbur. Ulun namanang
hiano tinumuor ra ihih nu luab
babaraan am nananggoi ra kasapi'
tinaakan nu Ala rilo. 3 Am ilo
nahimanani ra nanian ri Musa, amba
nu Ala, am nanian nu Maak nu
Rumba. Kono hitu sabiton no,

"Tuhan, Ala Maayo kuasa',
maayo bonsoi am kalalaban
kawi' nu inuma' mu!
Raja' nu kawi' nu bansa'[f]*,*
kawi' nu pamutusan mu
abubuh am otopot!
4 *Tuhan, aun ki' ikaa*
angkalaa' riun?
Aun ki' aangas ambala'
ra hayo nu kuasa' mu?
Oko yak nabahuan.
Kawi' nu bansa' auma' matong
sumamba riun,

---

f15:3 bansa': Ra luang nu buku nakalair; paat

14:14 Dan. 7:13 **14:15** Yl. 3:13 **14:20** Yas. 63:3, Rat. 1:15, Pin. 19:15 **15:3** Nah. 15:1 **15:4** Yar. 10:7, Nan. 86:9

nga kawi' nu pamutusan mu
otopot nopongo nakito ra
kawi' nu ulun."
5Pongo nu hino kakito ku Pahun
nu Tuhan ra Surga' nahiang, am Kiim
nu Tuhan siino ra luang no. 6Hili
tulu' malaikat hino am tulu' ila' hino
sinumamput intor ra Pahun nu
Tuhan. Ilo nanampakai ra kain a-
ninggalas bahuon am akabinuntul.
Am ilo nanampakai ra panininduṇg
ra kubab binaal intor ra maas. 7Hili
saumi intor ra lolot nu apat maayah
hiano nanaak ra tulu' malaikat hiano
ra tulu' mangkuk maas napanu' ra
buuk nu Ala, Ala aayah suku' ra buo-
buoi no. 8Hili Pahun nu Tuhan hino
nososok ra binantang asundu' nu Ala.
Am buoi nu tulu' ila' inibit nu tulu'
malaikat hiano ikaa po naawi', kaan-
do' kasangulun po akaalap munsop
ra Pahun nu Tuhan.

Ukum pamaparan nu Ala

16 1Hili au nakaringoh ra rahu ai-
ngor ra Pahun nu Tuhan inin-
dahu ra tulu' malaikat hiano, rahu
kono, "Bi kami am sauri' suot nu
tulu' mangkuk buuk nu Ala hino ra
tampak nu tana'!"

Mangkuk buuk nu Ala

2Malaikat puu-puun inuoi am
nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi
no ra tampak nu tana'. Hili kalupos
maayo am aruol bonsoi hino
sinumila' ra kawi' nu ulun noko-
tohom ra tatandu' nu kium hino, am
poyo ra kawi' nu ulun sumamba ra
ulun binabaal hino.
3Pongo nu hino malaikat karuo
nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi
no ra luab no. Hili siang pono' nu
luab hino nasauk ohondo' ra lumbak
nu ulun inatoi, am kawi' nu maayah
siino ra luab hino inatoi.
4Hili malaikat katalu nanaur ra
suot nu mangkuk tinanggoi no ra
kula-kula' siang am labut nu siang,
hili kawi' nu siang no nasauk ra lum-
bak. 5Am karingoh ku rahu nu
malaikat namihang ra siang inin-
dahu, rahu kono, "Ukum niratuan
mu hino otopot, u Ala nabahuan bon-
soi, Ala siino, am lai-lair noyo siino!
6Ulun hiano namatoi ra ulun
pihangon nu Ala am ulun angindul ra
rahu nu Ala. Raino oko anguma' rilo
anginum ra lumbak. Kapio baal hino
ampaat ra tayar nilo!"
7Hili au nakaringoh po ra rahu
intor ra pahun nanturungon nu Ala,
rahu kono, "Tuhan, Ala maayo
kuasa', kawi' nu ukum ratuin no abu-
buh am otopot!"
8Pongo nu hino malaikat kaapat
nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi
no ra mato nu orou, hili mato nu orou
pono' pinahusu' yak onolob ra ulun
ra nirunsul no alalarang hino. 9Ulun
pono' am nosolob ra nirunsul nano,
am ilo nahawah ra Ala, akakuasa' ra
kawi' nu ila' hiano. Hama' pono'
kono hino, ikaa yak hua ilo mimpoi ra
sala-sala' nilo rano am aangas angan-
su-ngansuk ra kuasa' maayo nu Ala.
10Hili malaikat kalimo nanaur ra
suot nu mangkuk tinanggoi no ra
kurusi' panturungon nu kium hino.
Hili luput nu pihangan nu kium hino
pono' am nolondom, ulun pono' am
angatup ra rila' nilo nga arualan.
11Intor ra hino ilo nahawah ra Ala ra
Surga' nga ilo arualan ra kalupos-

15:5 Nah. 38:12 **15:8** Nah. 40:34, 1Raj. 8:10-11, 2Taw. 5:13-14, Yas. 6:4 **16:2** Nah. 9:10 **16:4** Nah. 7:17-21, Nan. 78:44 **16:10** Nah. 10:21

kalupos nilo. Io yak ikaa hua ilo mimpoi intor ra inuma-inuma' nilo alaat.
12Pongo nu hino malaikat koonom nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi no ra siang Iparat maayo hino. Hili siang hino pono' am nalasak suku' raja-raja' intor ra saraton akaalap makou lumangus ra siang hino. 13Hili au po nakakito ra talu saitan baal no ohondo' ra bulangkuk. Tuki-tukir nu bulangkuk hiano saumi sinumamput intor ra kabang nu naha' am saumi intor ra kabang nu kium, am saumi po intor ra kabang nu nabi' ambubuak hino. 14Ilo io hino saitan-saitan napasauk ra tatandu-tatandu' kalalaban. Katalu-talu nu saitan hiano inuoi ra kawi' nu raja' ra luput nu tana' am namalulur rilo tumabuh ra paat nu Orou nu Ala maayo kuasa' hino.

15Rahu nu Tuhan, "Kinongohon mi! Au matong ikaa apandayan mi, ohondo' yak ra ratangan nu ulun antakou! Asatu' ulun hai-hait sumiho am angimbuou ra pakai no, hili io ikaa alabasan ra paat no makou am auyu' bonsoi ra tingkuangon nu ulun asuang!"

16Hili saitan hiano namalulur ra raja-raja' hiano ra intok sabiton nu ulun Ibarani ra Harmagidon.

17Pongo nu hino malaikat katulu' nanaur ra suot nu mangkuk tinanggoi no ra lolot nu tana' am limbowon. Hili karingoh rahu aingor bonsoi intor ra kurusi' ra Pahun nu Tuhan, rahu kono, "Nopongo noyo!"

18Hili hanit pono' am sia-siat ikaa opopor am tingkalur pono' anumpalak am amalingkaar aingor, tana' pono' am iningkuli bonsoi. Puun ra ulun naayah kaando' po nasauk ra kuli nu tana' kono hino. Hitu nga kuli nu tana' okotoh bonsoi. 19Bandar maayo hino io hino Babil nakabak talu bahian, am bandar-bandar pono' siino ra kawi' nu pihangan ra luput nu tana', naawi' nohohos. Hili Ala nakahuang po ra Babil bandar maayo hino. Intor ra hino Ala napainum rio ra anggur intor ra mangkuk pamulian ra anggur nu Ala io hino anggur ukum no alalarang hino. 20Kawi' nu pulou nilumawo, am kawi' nu ruau pono' am nalawo. 21Anguluh batu mamaayo, tuki-tukir nu anguluh hino bahat no mamaar limo ngoopor ngakilo, aratu' intor ra limbowon anutuk ra ulun. Hili ilo ahawah ra Ala nga intor ra baal nu anguluh batu hino.

Ruandu' Asundal atandul

17 1Pongo nu hino sangulun intor ra lolot nu malaikat nananggoi ra tulu' mangkuk hino inatong rakon am inindahu, rahu kono, "Ikon mu, au anilu riun ra atu koson nu ruandu' asundal atandul hino ra maan ukumi', io hino bandar maayo binaal ra maar nu kula-kula' siang. 2Raja-raja' ra tana' nopongo nahambai rio, am ulun amahun ra tana' nahahauk nga ilo nanginum ra anggur nu inuma' no apakauyu' hino."

3Hili Ro nu Ala nanguasa' rakon, am malaikat hino nangibit rakon ra tana' asuang ra batu am inahison. Ra intok hino au nakakito ra sangulun ruandu' nanturung ra sanginan kium alia' bonsoi inan no, am nopopot binatikan ra inggalan ahuyai ra Ala. Kium hino ulu no tulu' am oopor sangau no. 4Ruandu' hino nasampayau ra sampayau alanso-lansom am alia', am io nilimpor po ra sasawot oloho, io hino maas, batu asandong oloho, am mutiara'. Io nananggoi ra saumi mangkuk binaal intor ra maas

---

16:12 Yas. 11:15 **16:15** Mat. 24:43-44, Luk. 12:39-40, Pin. 3:3 **16:16** 2Raj. 23:29, Sa. 12:11 **16:18** Pin. 8:5, 11:13, 19 **16:19** Yas. 51:17 **16:20** Pin. 6:14 **16:21** Nah. 9:23, Pin. 11:19 **17:1** Yar. 51:13 **17:2** Yas. 23:17, Yar. 51:7 **17:3** Pin. 13:1 **17:4** Yar. 51:7

napanu' ra baa-baal apakauyu' am
alaat bonsoi intor ra inuma' no.
5Bulos nano tinulisan ra inggalan
ikaa napandayan atungon no. Ingga-
lan no io hino "Babil Maayo Bonsoi,
ina' nu kawi' nu ruandu' asundal am
puun nu kawi' nu kalaatan nu tana'
hitu."
6Hili kakito ku ruandu' hino
nahauk ra lumbak nu ulun pihangon
nu Ala am lumbak nu ulun-ulun
pinatoi nga ilo olondon mintopot
ri Yasus. Au nasumpo bonsoi ra paat
ku nakakito ra ruandu' hino.
7Hili malaikat hino inindahu
rakon, rahu kono, "Aun ki' puun mu
asumpo bonsoi? Hama' no balain ku
pono' oko ra aun ikaa napandayan ra
baal nu ruandu' am kium tinam-
pakon no hino, io hino kium tulu' ra
ulu am oopor ra sangau hino. 8Ra
pahulu li kium hino io aayah, io yak
raino ikaa noyo aayah. Ikaa no kula'
buoi no io sumamput intor ra intok
namariilan ra saitan andalom bonsoi
am muoi lumangus ra intok aila'.
Ulun aayah ra tana' asumpo ahilong
ra kium hino. Nga ra pahulu li kium
hino aayah. Raino ikaa noyo aayah,
io yak io auma' anduli' po. Ulun
asumpo io hino ulun ikaa natulisan ra
inggalan ra Buku nu Ulun Aayah io
hino nanulisan ra inggalan nu ulun
auma' aayah rumangan ra Tuhan
suku' ra buo-buoi no. Inggalan hino
tinulisan nu Ala ra kaapo tana' tu
nasauk.
9Luang nu baal hitu onsoi siino
kapandayan amahuang. Tulu' ulu
hino atungon no tulu' inuluh io hino
inuluh nanturungon nu ruandu' hino.
Am tulu' ulu hino poyo io hino tulu'
raja'. 10Limo intor ra lolot nilo nopo-
ngo nakaulou namihang, am saumi
po amihang, am saumi poyo ikaa
nakaatong io yak paat no matong pa-
mihangan nano ikaa kula' buoi. 11Am
kium aayah ra pahulu li, io yak raino
ikaa noyo aayah, io hino raja'
kabalu'. Io intor poyo ra lolot nu raja'
katulu' hino, am raino io lumangus
muoi ra intok aila' no. 12Oopor sa-
ngau nakito muno io hino oopor raja'
ikaa poyo namihang. Io yak ilo auma'
taakin ra kuasa' nu raja' ra amihang
rumangan ra kium hino ra buoi nu
sajaam. 13Oopor raja' hiano ohondo'
yak languson nu kasiha' nilo. Kawi'
nilo no nanaak ra kuasa' nilo
amihang ra kium hino. 14Kawi' nilo
auma' tumabuh ra Maak nu Rumba
hino. Io yak Maak nu Rumba hino am
ulun olondon maya' rio inipahan am
pinili' no hiano auma' amayau ra
raja-raja' hiano, nga io hua Tuhan ra
kawi' nu tuan, am Raja' ra kawi' nu
raja'."
15Rahu po nu malaikat hino,
"Siang nakito mu hino nanturungon
nu ruandu' sundal no, io hino tukir nu
bansa', tukir nu ulun pihangon, tukir
nu pihangan am tukir nu rahu.
16Oopor sangau nakito muno am
kium hino asisingon ra ruandu' asun-
dal hino. Ilo amahaau ra atu-atu
notohom nu ruandu' hino, am
namalabas rio. Ilo angakan ra kual no
am ongompo rio ra apui. 17Nga Ala
nopongo nanguasa' ra huang nilo a-
nguma' ra binabaas nu Ala. Ala na-
nguma' rilo ampapakat ra anaak ra
kuasa' nilo amihang ra kium hino,
hili kium hino amihang suku' asauk
aun nopongo binalaan nu Ala.
18Ruandu' nakito muno io hino
bandar maayo, amihang ra raja-raja'
ra tana'."

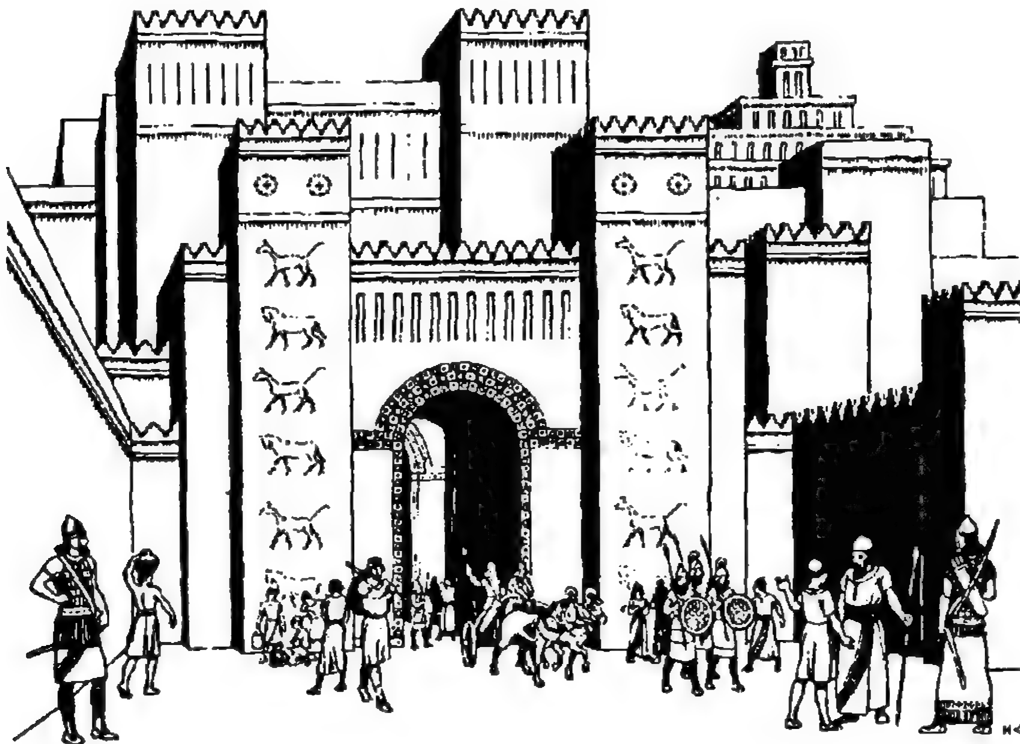
Babil nasasai

18 1Pongo nu hino kakito ku sangu-
lun malaikat bokon tinumuun
intor ra Surga'. Io nokotohom ra
kuasa' maayo, am sandong no

17:8 Dan. 7:7, Pin. 11:7, Nan. 69:28 17:12 Dan. 7:24

apakawantang ra luput nu tana'.
2Malaikat hino pono' am nilumuap,
rahu kono, "Nasasai noyo! Babil ban-
dar maayo hino nasasai noyo! Raino
io intokon nu saitan-saitan am ro-ro
alaat. Ra bandar hino kula-kula'
susuit napanu' ra kalaatan nan-
sisinutan aayah am kasisinganan nu
ulun. 3Nga kawi' nu bansa' nopongo
nanginum ra anggur nu kasiha' no
apakauyu' hino. Raja-raja' nu tana'
nopongo nahambai rio, am ulun an-
tatalan ra tana' nasauk ra ulun akaya'
intor ra kasiha' no ikaa ataan no
hino".
4Hili au nakaringoh po ra saumi
rahu bokon intor ra Surga', rahu
kono,

"Makou ka ulun pihangon ku!
Makou ka intor ra bandar hino!
Ikaa akau maya'
ra sala-sala' no,
am akaaya' ra io ukumin!
5*Nga sala-sala' no nansusuput*
suku' ra limbowon,
am Ala ikaa akaliro ra
kalaatan inuma' nu
bandar maayo hino.
6*Onsoi akau anguma' rio*
ohondo' ra atu nopongo
inuma' no ramuyun.
Onsoi akau amalos rio
induo ruli' ra tayar
nu kawi' nu nopongo inuma'
no.
Lingian mi mangkuk no
induo ruli' bisa' no
intor ra inumon nilair no
ra tayar mi.
7*Taakin mi io ra aila' am*
asusa' huang
ohondo' ra suang nu sasawot
siino rio am kaansayan
tinaakan rio.
Nga hai-hait yak io mindahu ra
inan no tohom, rahu kono,

Babil

18:2 Yas. 21:9, Yar. 51:8, Pin. 14:8, Yas. 13:21, Yar. 50:39 **18:3** Yas. 23:17, Yar. 51:7 **18:4** Yas. 48:20, Yar. 50:8, 51:6,45 **18:5** Kas. 18:20-21, Yar. 51:9 **18:6** Nan. 137:8, Yar. 50:29 **18:7-8** Yas. 47:7,9

'Au hitu raja' nu ruandu'
akakuasa' amihang!
Sala' ka nabalu au, ikaa
auma' abalu am asusa'
huang ku!'
8*Intor ra baal hino, luang nu*
saumi orou yak
io auma' anitupan ra ila'
io hino aruol, susa' maayo,
am taba'.
Am io auma' solobon ra apui,
nga akakuasa' hua Tuhan
Ala amaratu' rio ra ukum".
9Raja-raja' ra tana' nakaaya' ra
inuma-inuma' no apakauyu' hino am
kasiha' nu huang nu ruandu' hino
auma' antangi' ra bandar hino ra
paat nilo akakito ra lisun inunundok
intor ra apui nonolob ra bandar hino.
10Ilo tumuor yak ahilong intor ra
atawoi nga ilo alaa' aintupan ra ila'
mintup rio. Rahu kanilo, "Kaasian
yak tupo bandar atandul hino io hino
bandar Babil okotoh hino! Ikaa kula'
buoi ukum mintup riun nopongo
nilair!"
11Kawi' nu ulun antatalan ra tana'
pono' am antatangi' am ahulir nga
ruandu' hino, nga kaando' no hua ka-
sangulun po ahalir ra barang-barang
talanon nilo. 12Kaando' no ahalir ra
maas, pirak, batu oloho, am mutiara'
nilo; am poyo kain nilo aninggalas,
kain alanso-lansom, kain sutara', am
kain alia'; am ansisinutan taun alam-
bat arampa', am barang-barang bina-
al intor ra ripon nu haringan am intor
ra taun-taun oloho, intor ra tam-
baha', intor ra basi', am batu pualam;
13intor po ra kulapa' nu taun onsoi
pananaang, tutuu' pananaang, umau
aamis ra howou, muur[g] am kamayan;
anggur am umau, tapung am gan-
dum; sapi' am rumba, kuda' am
kurita', amba-amba am poyo bayah
nu ulun. 14Rahu nu ulun antatalan
rano ra ruandu' hino, "Kawi' nu
kasiha' mu onohom li kaando' noyo,
kawi' nu kasanangan mu am sandong
mu nalawo noyo. Ikaa noyo auyum
mu!"
15Kawi' nu ulun antatalan nopo-
ngo nakaya' nga ilo antatalan ra ban-
dar hino auma' tumuor yak ahilong
intor ra atawoi nga ilo alaa' aintupan
ra ila' mintup rio. Ilo antangi' am
ahulir, 16rahu kanilo, "Kaasian yak
tupo bandar atandul hitu! Io aubas
anampakai ra kain aninggalas, kain
alanso-lansom am kain alia'.
Kaubasan no io anampakai apaka-
sandong rio ra maas, batu oloho, am
mutiara'! 17Io yak ra buoi nu sajaam
yak, io nopongo nalawaan ra kawi' nu
sasawot no hiano!"
Kawi' nu ulun mamaayo nu
paraau, ulun inuran, am ulun angka-
raya' ra kapal, am kawi' nu ulun ang-
karaya' ra luab ra pahuyuman nilo ra
akan am usin, tinumuor yak intor ra
atawoi. 18Am nampaluap ra paat nilo
nakakito ra lisun inumdok intor ra
apui nonolob ra bandar hino. Rahu
kanilo "Kaando' sahuhumi bandar
bokon ohondo' ra bandar maayo
hitu!"
19Hili ilo nanauk ra ulu nilo ra
kaau asauk ra tatandu' ra ilo ahulir,
hili ilo nantangi' am salua-luap, rahu
kanilo, "Kaasian yak tupo bandar
atandul hitu! Sasawot no asuang hino
napakaya' ra kawi' nu ulun siino
paraau ra luab no. Io yak ra buoi nu
sajaam yak, io nopongo nalawaan ra
kawi' nu atu-atu!"
20U kawi' nu amahun ra Surga',
onsoi oko amparamai anginsuat ra io
nasasai ra bandar hino! U ulun pi-

[g]18:13 Muur: Pulut napua' intor ra saumi taun (lai' nga kamus).

18:9-10 Yah. 26:16-17 **18:11** Yah. 27:31,36 **18:12-13** Yah. 27:12,13,22 **18:15** Yah. 27:31, 36 **18:17** Yas. 23:14, Yah. 27:26-30 **18:18** Yah. 27:32 **18:19** Yah. 27:30-34 **18:20** Laup. 32:43, Yar. 51:48

hangon nu Ala, ulun sususubon, ulun
angindul ra rahu nu Ala, onsoi akau
amparamai anginsuat! Nga Ala no-
pongo namaratu' rio ra ukum asauk
ra balos nu atu inuma' nilo ramuyun!
21Pongo nu hino, sangulun malai-
kat okotoh nangakat ra saumi batu
aahat bonsoi hili nanapir ra batu hino
ra luab no, am rahu no, "Kono nga
hitu pakuan ra bandar Babil atandul
hino auma' babalin suku' ra io ikaa
auma' auyum. 22Rahu nu kasapi',
kayuton nu ulun apandai angayut,
rahu nu suling, sampuyon nu ulun
apandai anampui, am rahu nu tarum-
pit, sampuyon nu ulun apandai
anampui ikaa noyo aringoh intor
riun! Kaando' kasangulun po
akakaraya' akito ra hino, am rahu
pono' nu kisaran am kaando' no ari-
ngoh ra hino. 23Kaando' no binantang
nu lampung mu akito nu ulun. Am
kaando' no aringoh ra amparamai ra
irau nu pahuatan ra hino. Ulun-ulun
antatalan siino riun io hino ulun
maayo ra kuasa' ra tana', am intor ra
kuasa' nu sasampui mu oko nama-
ruung ra kawi' nu bansa' ra tana'!"
24Babil inukuman nga bandar hino
siino no nakito ra lumbak nu ulun a-
ngindul ra rahu nu Ala, am lumbak
nu ulun pihangon nu Ala io hino
kawi' nu ulun nopongo pinatoi ra
tampak nu tana'.
19 1Pongo nu hino au nakaringoh
ra rahu ohondo' ra rahu nu ulun
asuang intor ra Surga' salua-luap,
rahu kanilo, "Angansuk ra Ala! Ala
taka io hino Ala apakaayah. Io nga
Ala asundu ra kuasa' am akakuasa'!
2Pamutusan no otopot am abubuh
bonsoi! Io nopongo namaratu' ra
ukum ra ruandu' asundal okotoh, nga
io napakalaat ra tana' intor ra inuma'
no apakauyu' hino. Ala nopongo
namaratu' ra ukum ra ruandu' asun-
dal hino, nga io namatoi ra amba-
amba nu Ala".
3Hili rahu nu ulun asuang hiano
inindahu po, rahu kanilo, "Angansuk
ra Ala! Lisun nu apui nonolob ra ban-
dar maayo hino undok-undok yak
kaando' kapapari' no!"
4Hili ruo ngoopor am apat
mamaayo am apat aayah siino ra
libung nu kurusi' hino nirumungu'
am sinumamba ra Ala nanturung ra
kurusi' hino. Rahu kanilo, "Amin! A-
ngansuk ra Ala!"

Irau pahuatan nu Maak nu Rumba

5Hili karingoh ku rahu intor ra
kurusi' hino inindahu, rahu kono,
"Angansuk ra Ala, u kawi' nu amba
nu Ala, am kawi' nu ulun, maayo am
borook, sumamba ra Ala!"
6Kalibos hino karingoh ku rahu
ohondo' ra rahu nu ulun asuang bon-
soi. Bingor nu rahu no ohondo' ra
hinumbang nu luab am ohondo' ra a-
ningkalur aingor bonsoi. Au nakari-
ngoh ra rahu nilo, rahu kanilo,
"Angansuk ra Ala! Nga Tuhan, Ala
taka maayo kuasa' hino, amihang
raino! 7Onsoi taka amparamai am a-
nginsuat. Onsoi taka angansuk ra
kuasa' no maayo hino! Nga nasuku'
noyo orou pahuatan sabiton ra
pahuatan nu Maak nu Rumba hino,
am ruandu' uwoton hino nopongo
namalair ra pahuatan rio. 8Pakai a-
ninggalas akabinuntul hino nopongo
tinaakan rio ra maan no pakayo'."
(Pakai aninggalas hino, io hino
inuma-inuma' onsoi nopongo inuma'
nu ulun pihangon nu Ala.)
9Hili rahu po nu malaikat hino
rakon, "Suratin mu rahu hitu. 'Asatu'

18:21 Yar. 51:63-64, Yah. 26:21 **18:22** Yah. 26:13, Yas. 24:8 **18:22-23** Yar. 7:34, 25:10 **18:24** Yar. 51:49 **19:2** Laup. 32:43. 2Raj. 9:7 **19:3** Yas. 34:10 **19:5** Nan. 115:13 **19:6** Isk. Nan. 93:1, 97:1, 99:1 **19:9** Mat. 22:2-3

ulun inipahan ra irau pahuatan nu
Maak nu Rumba hino.' "
Hili rahu po nu malaikat hino,
"Hitu nga aho otopot intor ra Ala."
10Au nahulatur nirumungu' ra
tingkuangon nu malaikat hino
sumamba rio, io yak rahu no rakon,
"Pai'! Ikaa oko sumamba rakon,
sumamba ko yak ra Ala! Nga au
pono' hua am amba yak ohondo' riun
am ohondo' ra kawi' nu pahaka' mu
olondon maya' ra pambalaan
ri Yasus!" Nga pambalaan ri Yasus
hino anaak ra kapandayan ra ulun
namala' amalair.

Ulun tinumampak ra kuda' apulak

11Hili au po nakakito ra Surga'
nahiang, am saumi kuda' apulak.
Ulun tinumampak ininggalanan ra
Ainsuhut ra panusuban am Ulun
Otopot. Io otopot ra pamutusan no ra
io apasala' am ra luang nu pan-
tatabuhan maan no. 12Mato no ohon-
do' ra linaang nu apui am io
nansapulu ra sapulu asuang. Inan no
tinulisan ra saumi inggalan, am io yak
akapandai ra inggalan hino. 13Sam-
payau nasindayol sinampayau nano
naluput ra lumbak, am io sabiton ra,
"Rahu nu Ala."
14Sauyar-sauyar nu Surga' inaya'
rio am ilo tinumampak ra kuda'
apulak, am nampakai ra kain aning-
galas apulak bonsoi. 15Intor ra
kabang no, samput nu saumi pisau
alarom am intor ra pisau hino io
akaalap amayau ra kula-kula' bansa',
am io auma' amihang rilo ra anang-
goi ra susukur basi'. Io amandit ra
kinawa' nu anggur ra pamamanditan
no ra anggur ukuman nu Ala maayo
kuasa'. 16Sampayau no nasindayol
hino am ondo' paa' nano, siino ingga-
lan tinulisan, kono hitu inggalan no,
"Raja' ra kawi' nu raja', am Tuhan
nu kawi' nu tuan."
17Hili au nakakito po ra sangulun
malaikat tinumuor ra tampak nu
mato nu orou. Io nampaluap ra rahu
aingor ra kawi' nu susuit angkayang
ra rasawat, rahu kono, "Ikon mi
lumulur ka am muoi ka ra irau
pahuatan maayo inuma' nu Ala!
18Ikon mi muoi pangakan ra kual nu
raja-raja' am mamaayo-mamaayo nu
sauyar am kual nu ulun-ulun sauyar.
Ikon mi muoi pangakan ra kual nu
ulun tinumampak ra kuda' am poyo
kual nu kuda' nilo am kual nu kawi'
nu ulun, maayo am borook, amba am
sala' amba!"
19Am hili au nakakito ra kium
hino, am raja-raja' nu tana' nam-
babaya' ra sauyar-sauyar nilo,
nilumulur auma' tumabuh rio tinu-
mampak ra kuda' apulak hino am
kawi' nu sauyar no. 20Hili katakub
kium hino am ulun rumangku ra io
ulun angindul ra rahu nu Ala nopo-
ngo napasauk ra tatandu-tatandu'
kalalaban ra tingkuangon nu kium
hino. (Intor ra tatandu-tatandu'
kalalaban hino kium hino namaruung
ra ulun siino tatandu' intor ra kium
hino, am ulun sumamba ra binabaal
nu kium hino).
Hili kium hino am ulun rumangku
ra ulun angindul ra rahu nu Ala hino
tinapiran ra luab nu apui am balirang
ikaa alasa' hino. 21Am kawi' nu
sauyar nilo pinatoi ra pisau sinu-
mamput intor ra kabang nu tinumam-
pak ra kuda' apulak hino. Hili
susuit-susuit hiano pono' inatong am
nangakan nahandas ra kual nu ulun
inatoi hiano.

Baal ra paat nu saribu upok

20 1Kalibos hino hili au nakakito
ra sangulun malaikat tinumuun

19:11 Isk. 1:1, Nan. 96:13, Yas. 11:4 19:12 Dan. 10:6 19:15 Nan. 2:9, Yas. 63:3, Yl. 3:13, Pin. 14:20 19:17-18 Isk. 39:17-20 19:20 Pin. 13:1-18

intor ra Surga'. Io nananggoi ra
kunsi' nu intok namariilan ra saitan
andalom bonsoi am pananangkong
maayo. 2Hili io nanakub ra naha'
hino, kukuo matuo hino io hino Ibilis
karuo kono am Raja' nu Saitan hino
am nanangkong rio saribu upok buoi
no. 3Hili malaikat hino nanapir ra
naha' hino ra intok namariilan ra
saitan andalom bonsoi, hili nangim-
put ra intok namariilan ra saitan an-
dalom bonsoi hino am napantiawat
ra basi', hili naha' hino ikaa akaalap
amaruung ra tukir nu bansa' ra ikaa
po aawi' paat nu saribu upok hino.
Alibos hino hili io labusin ikaa kula'
abuoi paat no.
4Hili kakito ku kurusi-kurusi', am
ulun-ulun nanturung ra kurusi-
kurusi' hiano tinaakan ra kuasa'
amaratu' ra ukum. Kakito ku po in-
aning-inaning nu ulun-ulun inatoi
tinontob ra ulu nga ilo ambala' intor
ra baal ri Yasus, am aparayol ra bilin
intor ra Ala. Ulun hiano ikaa
sinumamba ra kium, karuo kono am
binabaal nu kium hino. Ilo pono' ikaa
namalihua ra tatandu' inuma' nu
kium hino posokoton ra bulos karuo
kono am longon nilo. Intor ra hino ilo
nanduli' naayah am amihang kono
raja' rumangan ri Karistus ra buoi nu
saribu upok. 5Hitu nga bahian puu-
puun nu ulun matoi pandulion
kaayaho'. (Io yak ulun-ulun inatoi
bokon ikaa pandulion kayaho' ra
buoi nu paat saribu upok hino).
6Asatu' ulun pinaaya' pandulio'
kaayaho' ra bahian puu-puun nu
ulun matoi pandulion kaayaho' hino.
Ilo auma' sabiton ra ulun tohom nu
Ala. Patayan kainduo kaando' kuasa'
amihang rilo. Ilo asauk ra imam-
imam nu Ala am imam-imam
ri Karistus, am ilo amihang ruma-
ngan rio saribu upok buoi no.

Ibilis pinayau

7Kalibos paat nu saribu upok hino,
Ibilis hino nilabusan intor ra
namariilan rio no, 8am io auma' muoi
amaruung ra bansa-bansa' nakapan-
susuai ra luput nu tana', io hino Gok
am Magok. Ibilis hino namalulur rilo
ra muoi tumabuh, am ilo asuang bon-
soi, ohondo' ra suang nu ahis ra ihih
nu luab. 9Hili ilo nansusuai ra luput
nu tana', am namalibung ra nangkii-
man nu ulun pihangon nu Ala am
bandar asian nu Ala. Io yak apui
tinumuun intor ra limbowon am no-
nolob rilo. 10Hili Ibilis namaruung
rilo hino, tinapiran ra luang nu apui
am balirang ikaa alasa' hino. Hino
nga intok nu kium hino am ulun
rumangku ra ulun angindul ra rahu
nu Ala hino tapiran pahulu. Ilo aila'
tukir nu orou am londom suku' ra
buo-buoi no.

Ukum pamaparan

11Kalibos hino pakakito au po ra
saumi kurusi' maayo am apulak am
nanturung ra kurusi' hino. Limbowon
am tana' nalawo ra tingkuangon no,
suku' kaando' no nakito rahili. 12Am
kakito ku ulun-ulun inatoi, ulun
maayo am borook, tinumuor ra ting-
kuangon nu kurusi' hino. Hili kawi'
nu buku nanulisan ra inuma' nu ulun
pono' am binangkal. Hili saumi buku
bokon pono' am binangkal, io hino
Buku nu Ulun Aayah. Hili ulun in-
atoi hiano inukuman, ampaat ra atu
inuma' nilo sumuhut ra nasuratan ra
buku hiano. 13Hili luab nanaak ra
ulun-ulun inatoi siino ra randalom
nano. Patayan am Tana' Patayan
pono' am nanaak ra ulun-ulun siino
rio no. Am ulun-ulun inatoi hiano
kawi' nilo pono' am inukuman am-
paat ra atu inuma' nilo. 14Hili

20:2 Kas. 3:1 **20:4** Dan. 7:9, 22 **20:8** Isk. 7:2, 38:2,9,15 **20:11-12** Dan. 7:9-10

patayan am Tana' Patayan hino
tinapiran pasuboo' ra luab nu apui.
(Luab nu apui hitu io hino patayan
bahian karuo). 15 Ulun ikaa
nasuratan ra inggalan ra Buku nu
Ulun Aayah, tapiran pasuboo' ra
apui no.

Limbowon bahuon am tana' bahuon

21 1 Hili kakito ku limbowon
bahuon am tana' bahuon. Lim-
bowon puu-puun am tana' puu-puun
pono' am nalawo, am luab pono'
nalawo 2 Hili kakito ku bandar
nabahuan hino, io hino Yarusalim
bahu, tinumuun intor ra Surga', intor
ra Ala. Bandar hino nopongo nilair
ohondo' ra sangulun ruandu' uwoton
nilimpor ra tumiwol ra ungkuyon
ahuot rio no. 3 Hili au po nakaringoh
ra saumi rahu aingor intor ra kurusi'
hino, rahu kono, "Raino intokon nu
Ala siino ra lolot nu ulun! Io aayah
rumangan rilo, am ilo asauk ra ulun
pihangon no. 4 Io amiir ra lomou nilo.
Patayan pono' am kaando' no ra
hino. Asusa' huang, antangi', karuo
kono am arualan kaando' no ra hino.
Baa-baal nakalair nopongo nalawo."
5 Hili rahu nu nanturung ra kurusi'
hino, "Raino au nanalimbahu ra
kawi' nu atu-atu!"
Am rahu kono po rakon, "Suratin
mu baal hitu, nga kawi' nu rahu hitu
otopot am kaintapatan."
6 Rahu no po, "Nopongo noyo! Au
nga puu-puun am pamaparan. Au
nga Tuhan intor ra puu-puun suku' ra
pangawian. Tuki-tukir nu ulun
atiinum, painumon ku yak lalayau
ikaa akialir, intor ra puun nu siang
anaak ra kaayahan. 7 Kawi' nu ulun
amanang intor ra alaat hino auma'
akaalap ra baa-baal hino intor rakon.
Au asauk ra Ala no, am io asauk ra
anak ku. 8 Io yak ulun alalaa', ulun
nilumuhut ra intopot, ulun asiha' ra
kalaatan, ulun asiha' ampatoi, ulun
anguma' ra baal apakauyu', ulun
akasasampui, ulun sumamba ra ala
binabaal, am kawi' nu ulun am-
bubuak, auma' tapiran pasuboo' ra
apui laa-laang am balirang nu apui
ikaa alasa' hino, io hino patayan
bahian karuo."

Yarusalim bahu

9 Sangulun intor ra lolot nu tulu'
malaikat akatinanggoi ra mangkuk-
mangkuk napanu' ra ukum pama-
paran hino, malaikat hino inimaar
rakon am rahu no, "Ikon mu! Tiluin
ku oko ra Ruandu' Uwoton, io hino
andu' nu Maak nu Rumba. 10 Hili Ro
nu Ala nanguasa' rakon am malaikat
hino nangibit rakon ra tampak nu
ruau asawat bonsoi. Io nanilu' rakon
ra Yarusalim, bandar nabahuan hino,
bandar hino tinumuun intor ra
Surga', intor ra Ala, 11 awantang nga
kuasa' asundu nu Ala. Bandar hino
kumulirou ohondo' ra batu baiduri
pandan io hino batu akasu-kasul am
oloho am aaning hino ohondo' ra
kristal.
12 Papahal ra libung nu bandar
hino akapal am asawat bonsoi,
totobon nano oopor am ruo, am
piniaha' nu oopor am ruo malaikat.
Totobon-totobon hiano tinulisan ra
oopor am ruo inggalan nu lilian nu
bansa' Israil. 13 Tuki-tukir nu saumi
tingkuangon siino talu totobon. Talu
ra solor ra saraton, talu ra solor ra
sahilon, talu ra solor ra kiingon, am
talu ra solor ra lindobon. 14 Papahal
nu bandar hino binaal intor ra oopor

21:1 Yas. 65:17, 66:2, 2Ptr. 3:13 **21:2** Yas. 52:1, Pin. 3:12, Yas. 61:10 **21:3** Isk. 37:27, Im. 26:11,12 **21:4** Yas. 25:8, 35:10, 65:19 **21:6** Yas. 55:1 **21:7** 2Sam. 7:14, Nan. 89:26-27 **21:10** Isk. 40:2 **21:12-13** Isk. 48:30-35

am ruo bansa' nu batu ra solor ra
puun nano. Batu-batu hiano tinulisan
oopor am ruo inggalan nu ulun
sususubon nu Maak nu Rumba hino.
15Malaikat ahayam rakon hino
nokotohom ra susukur panunuku'
intor ra maas, ra panunuku' no ra
bandar hino, totobon-totobon nano
am papahal nano. 16Bandar hino
apat basahi' no am langgoi no ohon-
do' ra pila' no. Hili malaikat hino
nanuku' ra bandar hino ra susukur
panunuku' nano. Hili napandayan ra
hawar nano ruo ngaribu am apat
ngaatus kilomito[h] pila' am sawat nu
bandar hino ohondo' ra langgoi no.
17Paat nu malaikat hino nanuku' ra
papahal nu bandar hino, hili napan-
dayan sawat[i] nu papahal hino, io hino
onom ngoopor mito. Tutuku'
pinanuku' nu malaikat hino io hino
ra tutuku' pinakai poyo nu ulun.
18Papahal nu bandar hino binaal
intor ra batu baiduri pandan, am ban-
dar hino binaal intor ra maas nalili',
aaning ohondo' ra babaraan. 19Batu-
batu binansukon nu bandar hino
kinoonsoi intor ra kula-kula' bansa'
nu batu oloho. Batu binansukan puu-
puun binaal intor ra batu baiduri
pandan, karuo intor ra batu nilam,
katalu intor ra batu Yakut, kaapat
intor ra batu samrut, 20kalimo intor
ra batu baiduri sipa, koonom intor ra
batu dalima', katulu' intor ra batu
ratna sampaka', kabalu' intor ra batu
pirus, kasiam intor ra batu topas,
koopor intor ra batu kirisopras,
koopor am rondo' intor ra batu
lasuardi, am koopor am ruo intor ra
batu kasubung. 21Oopor am ruo
totobon nu bandar hino binaal intor
ra oopor am ruo mutiara' hiano,
saumi totobon hino binaal intor ra
saumi mutiara'. Ralan nu bandar
hino binaal intor ra maas nalili'
aaning ohondo' ra babaraan abuang.
22Ikaa akakito au ra pahun intok
sambayang ra bandar hino, nga Ala
maayo kuasa' am Maak nu Rumba
hino hai-hait siino ra lolot nu ulun.
Nga Ala yak hua am Maak nu Rumba
hino intok sambayang. 23Bandar hino
ikaa pono' pakuan nu mato nu orou
karuo kono am bulan anabinuntul,
nga kuasa' asundu nu Ala anabinun-
tul, am lampung no io hino Maak nu
Rumba hino. 24Kawi' nu bansa' ra
tana' hitu auma' makou ra binantang
no, am raja-raja' pono' auma' angibit
ra sasawot nilo ra bandar hino.
25Totobon-totobon nu bandar
hino hia-hiang ra buoi nu songorou,
ikaa tabanin, nga kaando' hua lon-
dom ra hino. 26Sasawot oloho bonsoi
am sasawot nu kawi' nu bansa' auma'
ibiton ra luang nu bandar hino. 27Io
yak ulun anguma' ra baa-baal ikaa
onsoi ilayan, karuo kono am ulun am-
bubuak ikaa akaunsop ra bandar
hino. Akaunsop ra bandar hino io
hino ulun yak natulisan ra inggalan ra
Buku nu ulun Aayah, buku nu Maak
nu Rumba hino.
22 1Malaikat hino pono' am nanilu
rakon ra siang apakaayah. Siang
hino aninging ohondo' ra kristal am
mantung intor ra kurusi' nu Ala am
Maak nu Rumba hino, 2ra tanga-ta-
nga' nu ralan ra bandar hino. Ihih nu
siang hino, ra sandaup am sandaup
siino taun puun nu kaayahan, oopor
am ruo ruli' angkinawa' ra sangupok,
io hino ihondo' ra sambulan. Am
raun nu kinawa' hino maan ra
pamimihah ra kawi' nu ulun. 3Ra

---

[h]21:16 Ruo ngaribu am apat ngaatus kilomito: Ohondo' nahi ra urup 12,000 satadia
[i]21:17 Sawat: karuo kono am; Kapal. Apat ngoopor mito: Ohondo' nahi ra atungon nu urup 144 hasta.

21:15 Isk. 40:3 **21:18:21** Yas. 54:11-12 **21:23** Yas. 60:19-20 **21:24** Yas. 60:3 **21:25-26** Yas. 60:11 **21:27** Yas. 52:1, Isk. 44:9 **22:1** Isk. 47:1, Sa. 14:8 **22:2** Kas. 2:9 **22:3** Sa. 14:11

luput nu bandar hino kaando' atu-atu
naintupan ra ukum nu Ala.
Kurusi' nu Ala am Maak nu
Rumba hino siino ra tanga' nu bandar hino. Kawi' nu amba no auma'
sumamba am sambayang yak ra tayar
no, [4]am akakito ra bulos no. Inggalan
no tulisin ra bulos nilo. [5]Ikaa pakuan
nilo kumakikito ra binantang nu lampung karuo kono am binantang nu
orou, nga kaando' no hua londom,
am Tuhan Ala yak auma' apakawantang rilo. Hili ilo auma' amihang
kono raja' suku' ra buo-buoi no.

Ratangan ri Yasus

[6]Hili rahu nu malaikat hino rakon,
"Kawi' nu rahu hitu otopot am kaintapatan. Tuhan Ala nga nanaak ra Ro
no ra ulun angindul ra rahu no, nopongo nanusub ra malaikat no ra apaintalang ra amba-amba no ra aun ikaa
mulalas apasi asauk."
[7]Rahu ri Yasus, "Huangon mi
rahu ku hitu, ikaa mulalas apasi au
matong! Asatu' ulun olondon maya'
ra rahu pamalairan sinuratan ra buku
hitu!"
[8]Au hitu i Yahaya, nopongo nakaringoh am nakakito ra kawi' nu baal
hitu. Kopongo au nakaringoh am
nakakito ra kawi' nu baal hiano, au
nahulatur nirumungu' ra tingkuangon nu malaikat napaintalang rakon
ra kawi' nu baal hino, am asiha' au
sumamba rio, [9]io yak rahu nu
malaikat hino rakon, "Pai'! Ikaa oko
sumamba rakon! Sumamba ko yak ra
Ala! Nga au pono' am amba yak
ohondo' riun, am ohondo' ra pahakapahaka' inaya' ra rahu nasuratan ra
buku hitu!"
[10]Rahu po nu malaikat hino, "Ikaa
alimon mu rahu binalaan lairo'
nasuratan ra buku hitu, nga amaar
noyo hua paat no auma' asauk.
[11]Ulun anguma' ra alaat, hama' no io
parayu-rayus anguma' ra alaat. Ulun
anguma' ra baal apakauyu', hama'
no parayu-rayus anguma' ra baal
apakauyu' hino. Ulun maya' ra
kasiha' nu Ala, hama' no parayurayus maya' ra kasiha' nu Ala, ulun
angkaraya' ra tayar nu Ala, hama' no
io parayu-rayus angkaraya' ra tayar
nu Ala."
[12]Rahu ri Yasus, "Huangon mi
nga rahu ku hitu, ikaa no kula' buoi
no, au apasi matong angibit ra balos
nu inuma' nu tuki-tukir nu ulun ampaat ra inuma' no. [13]Au nga puupuun am pamaparan. Au nga Tuhan
intor ra puu-puun nali suku' ra pangawian nali."
[14]Asatu' ulun nabahuan bonsoi ra
bayah, nga ilo auma' akaakan ra
kinawa' nu taun puun nu kaayahan
am munsop ra bandar hino lumangus
ra totobon nu pinamahal ra bandar
hino. [15]Io yak ulun nanguma' ra baabaal alaat bonsoi, nonohom ra sasampui, ulun anguma' ra baa-baal
apakauyu', ulun ampatoi, ulun
sumamba ra ala binabaal, am ulun
ambubuak, onsoi ra atu nirahu no
karuo kono am inuma' no, kawi' nu
ulun hiano ikaa akaunsop am
amahun ra bandar hino.
[16]"Au hitu i Yasus, nopongo
nanusub ra malaikat ku inuoi
ramuyun, hili io ambala' ramuyun ra
baa-baal hitu ra ulun nangintopot.
Au hitu sua' ri Raja' Daud. Au nga
butitin awantang intor ra saraton
sumila' ra paat nu susuab hino."
[17]Rahu nu Ro nu Ala am Ruandu'
Uwoton, "Ikon mi!"
Tukir nu ulun akaringoh ra baal
hitu, onsoi po io mindahu ra, "Ikon
mi!"

22:5 Yas. 60:19, Dan. 7:18 22:11 Dan. 12:10 22:12 Yas. 40:10, 62:11, Nan. 28:4, Yar. 17:10
22:13 Pin. 1:8, Yas. 44:6, 48:12, Pin. 1:17, 2:8 22:14 Kas. 2:9, 3:22 22:16 Yas. 11:1, 10 22:17
Yas. 55:1

Aun ulun atinum onsoi io matong!
Am aun ulun asiha' onsoi io angalap
ra siang anaak ra kaayahan ikaa
aliraan hino.

Pamaparan

18 Tayar nu tuki-tukir nu ulun ang-
kikinongoh ra rahu nilair balai'
sinuratan ra buku hitu, au hitu
i Yahaya, ambala' apamahuang ra
baal hitu. Kono siino ulun amaruang
ra atu-atu ra rahu nilair balai' hitu,
Ala auma' amaruang ra ukum ra
ulun hino ra kula-kula' ila' sinuratan
ra buku hitu. 19 Am kono siino ulun
amalawo ra atu-atu ra rahu nilair
balai' hitu, Ala pono' am amalawo ra
bahian nu ulun hino sumuhut ra atu
sinuratan ra buku hitu io hino ulun
hitu ikaa pahusuon angakan ra
kinawa' puun nu kaayahan am ikaa
amahun ra bandar nabahuan hino.
20 Rahu kono nu nambala' ra kawi'
nu aho hitu, "Otopot, apasi au
matong!"
Amin! Matong ko u Tuhan Yasus!
21 Au sambayang hili Tuhan Yasus
amarakat ra kawi' nu ulun pihangon
nu Ala[j]!

---

[j] 22:21 Kawi' nu ulun pihangon nu Ala: Ra luang nu buku nakalair; Ulun pihangon nu Ala. Siino poyo; kawi' nu ulun.

22:18-19 Laup. 4:2, 12:32